KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 811.

a restaurálásnál a kötésből kivett latinbetűs pergamentöredékek (1+6 db) külön negyedívű borítóban a polcon (VI.-10 alatt)

1193308

Prima Edizione

שלחן ערוך

מטור אבן העזר הנקרא בית יוסף

חברו הגאון מופת הדור החכם השלם מהר״ר יוסף קארו נרו בן מהרר אפרים קארו
זצ״ל אשר אור תורתו זורחת כאור היום בעיר צפת תוב״ב ומעיני תורתו נפוצות
ביהודה ובישראל נודע שמו: וחבר הספר הזה קיצור מחיבורו הגדול
אשר עשה על הארבעה טורים אשר קראם בית יוסף אשר
בם כח מעשיו הגיד וכל יקר ראתה עינו כדי שכל
מבקש ה׳ ימצא מבוקשו בנקל כל דין ודין על
מתכונתו באין אומו ואין דברים והכין
לכל מטה ושלחן וכסא ומנורה
אשר לאורו ילכו בטח: כי כן משנת רבי יוסף קב ונקי

ותהי ראשית מלאכתו ״א ניסן שכ״ה לפ״ק פה ווינציאה הבירה:

אלה דברי

ה׳הר אפרים בן ה׳הר יוסף קארו זלה׳ה

אודה ה׳מאד בפי ובתוך רבי׳ אהללנו ומשירי אחודנו · במה אקדם ה׳ אכף לאלהי מרום אשר ממעון קדשו מן השמים הופיע כרוב רחמיו וחסדיו והשפיע מטובו על שפל אנשים כמוני לחבר ספר הנותן אמרי שפר החיבור הגדול שחברתי על הארבעה טורים אשר קראתיו בית יוסף אשר כללתי בו כל הדינים הנמצאים בכל הפוסקים חדשים גם ישנים עם מקומות מושבותם בחצריהם ובטירותם בתלמוד בבלי בתלמוד ירושלמי בתוספתא בסיפרא בסיפרי במכילתא ודברי המפרשים והפוסקים ובעלי התשובות חדשים גם ישנים ונתבאר שם כל דין ודין באר היטב דבר דבור על אפניו וארמון על משפטו ישב תלוי עליו כל שלטי הגבורים אנשי השם אשר מעולם · ראיתי אני בלבי כי טוב ללקוט שושני ספירי אמריו בדרך קצרה בלשון צח וכולל יפה ונעים למען תהיה תורת ה׳ תמימה שגורה בפי כל איש ישראל כי כאשר ישאלו לת״ח דבר הלכה לא יגמגם בה אלא יאמר לחכמה אחותי את כשם שברור לו שאחותו אסורה לו כך יהיה ברור לו כל דין שישאל עליו הלכה למעשה בהיותו שגור בפיו ספר זה הבנוי לתלפיות תל שהכל פונים בו לחלקו לחלקים שלשים ללמוד בו בכל יום חלק ונמצא שבכל חדש הוא חוזר תלמודו ויאמ[illegible] עליו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו · זאת ועוד התלמידים הקטני[illegible] יהגו בו תמיד וישננו לשונו על פה ותהיה גירסא דינקותא מסוד[illegible] בפיהם מקטנותם הלכה למעשה וגם כי יזקינו לא יסורו ממנה והמשכילי[illegible] יזהירו כזוהר הרקיע בהניח להם מעצבם ויגיע כפים ישעשעו נפשם בהגותם בספר זה אשר כולו מחמדים הלכה פסוקה באין אומר ואין דברים

M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

וקראתי שם ספר זה

שלחן ערוך

כי בו ימצא התורה כל מיני מטעמים
ערוכים בכל ושמורים סדורים וברורים
ומובטח אני בחסד עליון כי על ידי ספר
זה תמלא הארץ דעה את ה' חקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם
חרשים ונבון לחש ובכן אפרוש כפי אל ה' יעזרני על דבר כבוד שמו להיות
ממצדיקי הרבים ויזכני החל וגמור להיות מסודר בתלכתו מתוקן ומקובל
וטוב ויפה. והנני מתחיל לעשות כאשר יעדתי וה' יהיה בעזרי:

טור אבן העזר

דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלי אשה: ובו י"ד סעיפים

א חייב כל אדם ליפרות ולרבות וכל מי שלוקח עוסק בפריה ורביה כלומר שזכה דמי וממעט את הדמות ונוטל נשכיו שתתקלקל פיזרהלא:

ב אין מוכרים ספר תורה אלא כדי ללמוד תורה וליעשות אשה:

ג מצוה על כל אדם ליעשות בן ת' והמקדים ליעשות בן ג' מצוה מן המובחר לכל קודם ג' לא יעשות דהוי בזכות וכשום עניין לא יעבור מעשריס שנה בלא אשה ומי שעברו עליו עשרי שנה יהיו רשות ליעשות בית דין כופין אותו ליעשות כדי לקיים מצות פריה ורביה ויהיו לו עוסק בתורה ויראת שמים ומתירא ליעשות אשה כדי שלא יטרח במזונות ויתבטל מן התורה מותר להתאחר:

ד ומי שחשקה נפשו בתורה כבן עזאי תמיד ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון והוא שלא יהא יכול שתגבר עליו:

ה כיון שיש לאדם זכר ונקבה קיי' מצ' פריה ורביה והוא שלא יהיה הבן פרים או הנקבה חילונית:

ו מולדו לו זכר ונקבה ומתו והניחו בנים הרי זה קיים מצות פריה ורביה כמה דכריס חשיב כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו בלוקחה את נקבה לפי שהזכר כן בתו קיים מצות בניו יחיל ומצני בניו הם בלוקחת ומתו והניח פריה ו[illegible] מחל מהם זכר [illegible] לא קיים מצוה זו:

ז היו לו בנים בני ובתייר הוא והם הרי זה קיים מצוה זו אלא היו לו בנים כשהוא עבד ונשתחרר הוא לא [illegible]

שיוליד אחר שנשתחרר:

ח לפי על פי שקיים פריה ורביה חמור לו לעמוד בלא אשה וצריך שיהא אשה את בני' אם יש ספק בידו ליעשות אשה את בנים אלא ל"ב ימכור ספר תורה אם אין לו בני' ימכור כדי שיעשות אשה את בנים אבל אם יש לו בנים לא ימכור שלא יעשות אשה שלוחה אם יש לו בנים ימכור ם"ת כדי שיעשות אשה את בנים:

ט נוהג אדם כמה בנים והוא רחוקים למיקס בסיפוקייהו ומכל מקום נתנו חכמי' עצה טובה שלא יעשות אדם יותר מארבעה בנים כדי שיגיע לכל אחת עונה בחדש ובמקו' שנהגו שלא ליעשות אשה אלא [illegible] ליעשות אשה אחרת על אשתו:

י ל"נהרי' על הנושא על אשתו אבל בי[illegible] לא נהרי' · וכן בארוסה ולא נשואה תקנתו בכל אתרא ולא נהרי שלא ע[illegible] החלף החמיסי:

יא טוב לעשות חיר[illegible] בחרמות ובידויים ע[illegible] מי שיעשות אשה[illegible]

יב כש[illegible] שלא יעשות על אשתו ו[illegible] עשר[illegible] שלא ילדה יתבאר בסימן קי"ח:

אשה בסימן קכ"ד:

יד דין מי שנשא אשה ואחר עמה עשר שנים ולא ילדה יתבאר שם:

שישתדל כל אדם ליקח לו אש[illegible] הגונה · ובו י"א סעיפים

א לא יעשות אדם אשה [illegible]

ב כל המשפחות בחוקת כשרות [illegible]

תחלה ואף על פי כן אם רוצין שתי
ומפחות שמתגרות זו בזו תמיד או רוצין
מפחה שהיא בעלת מנה ומריבה תמיד או רוצין
היא שהוא מריבה עם הכל ועל פני כיוצא
חוששין להם ורוצין להתרחק מהם שהלוי ממכי
פעלות הם וכן כל הפוסל לחבירו תמיד כגון
שנותן שמן במפחתו או ביחידים ואומ׳ עליה׳
שהם ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא · ואם
אומר להם שהם עבדים חוששים לו שמא עבד
הוא שכל הפוסל כמומו פוסל · וכן מי שיש בו
עזות פנים והכזריות ושונא את הבריות ורוצין
גומל להם חסד חוששים לו כיוצא שמא גבעוני
הוא :

ג מפחה שקרוי עליה ערער והיה שיעודו
שניים שנתערב בהם ממזר או חלל או שיש בהם
עבדות הרי זה ספק ואם מפחת כהנים היא
לא יעלה ממנה לחם עד שיבדוק עליה ד׳ אמהו׳
שמן ח׳ אמה ואם אמה אם לכי אמה ואמה וכן
הוא כורך על אם לכיה ואמה אם לכי לכיה
ואמה ואם היתה מפחה זו שקרוי עליה ערער
לוויים או ישראלים מוסיף לבדוק עליהם שלש
אחת ואמנה כורך ב׳ אמות · אבל לחם הכהת
ליכנס לקהל צריכה לבדוק שלש הוזהרו כשרות
ליכנס לקהל :

ד כל שקורין לממזר ושותק או נותן ושותק
או חולץ ושותק או שהוא ושותק חוששין לו
למפחתו ואין כוססים מפרנסת אבל כל שודקין
כמו שכתבתי :

ה מפחה שנתערב בה ספק חלל ומחה
כשרה שבשעת לחץ מאותה מפחת וכתשו
לחמורה לכהן לכתחלה ואם נשאת לו תנה מפני
שמן יתי ספיקות שמא זו שאמרת לוקי חלל שמא
היתה חללה ואם נאמר שהיה חללה שמא
היתה חלל · אבל אם נתערב בה חלל ודאי כל
לחם שהם אסורה עד שיבדוק ואם נשאת תנה
והם אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי :

ו לעולם יתרחק אדם ליגע בה ת״ח ולהסיח
דעתו לת״ח לא מנה בת ת״ח יגע בת גדולי הדור
יתרחק בת גדולי הדור יגע בת רחוקי כנסיות
רחוקי כנסיות יגע בת גבוהי נדקה
לא מנה בת גבוהי נדקה יגע בת תלמידי תגוקות
ואל יגיעו בתו לעם הארץ :

ז לא יגע אדם לחם לא ממפחת מצורעין
ולא ממפחת נכפין והוא שהוחזק שלש פעמים
שיכוהו כניהם כך :

ח עם הארץ לא יגע בהנת ואם נגע אין
זיווגם עולה יפה שתמות הוא או היא מהרה או
תקלה תבא ביניהם אבל ת״ח שמותה כהנת הרי
זה נאה ומשובח תורה וכהונה במקום אחד :

ט לא יגע בחור זקנה ולא זקן ילדה שדבר זה
גורם לזכות :

י לא יגע אדם לחם ודעתו לגרם ואם הודיע
תחלה שהוא נותן לחתו לימים ידועים מותר :

יא לא יגע אדם לחם במדינה זו וילך ויגע
לחם לחרת במדינה לחרת שמא יזדווגו הכני׳
זה לזה ונמצא לח נותן לחותו ואדם גדול שמו
ידוע ונרעו מפורסם לחרים מותר :

דיין שהוא ספק לכהונה · ג
ובו ט׳ סעיפים

א מי שבא כמן הזה ואמ׳ כן אבי היה כאן
ואין מעלין אותו לכהונה ע״פ עצמו ולא יקרא
בתור׳ ראשון ולא יגע בתכשיו ולא יאכל בקדשי
הגבול עד שיהיה לו עד אחד לכל הוסר עצמו
בגרושה וזונה וחללה ואינו מיטמא למתים ואם
נגע או נטמא לוקה והכשרת ספק חללה ואם
היה מסית לפי תומו כמן · כיצד מעשה בחד
שהיה מסית לפי תומו ואמר זכור אבי כשהיתי
תינוק והייתי מורכב על כתפו של אבא הוציאני
לשוק ספר הפסיטוני את כתפי והטפלוני
קורין לו[illegible] לערב וחכרי בדלים ממני והיו
לכהונה ע״פ עצמו אוכל חלו׳ והעלוהו רבי׳ הקדי

ב היה עד אח[illegible]
בתרומה בזמן הזה ו[illegible] ראשון ולא יגע
כפיו ואפילו אכיו כמן [illegible] ואפילו משטרות
מעלין לכהונה בזמן הזה [illegible] שהיה כתוב
בשטר עלובי רחי[illegible] ובני חתומי
עליו

עליו הרי זה בחזק׳ כהן ככהני זמן זה וכן מעלין
מנשיאות כפים ומקריאה בתורה ראשון להיות
כהן ככהני זמן זה:
ג אם יעיד א׳ מהאנוסים שאחד מהם מוחזק
בכהונה מעלין אותו לקרות בתורה ואין חוששין
שמא אמו גויה:
ד אפילו באו שני׳ וכל אחד מעיד על חבירו
שהוא כהן נאמנים ולא חיישינן לגומלין:
ה נאמן הגדול לומר זכורני כשהייתי תינוק
שראיתי לפלוני טובל ואוכל תרומ׳ ומעלין אותו
על פיו להיות כהן ככהני זמן זה:
ו מי שבא ואמר כהן אני ועד אחד מעיד
שיודע באביו שהוא כהן אין מעלין אותו לכהונ׳
על פיו שמא חלל הוא עד שיעיד שזה כהן הוא
אבל אם הוחזק אביו כהן או שבאו שנים והעידו
שאביו של זה כהן הוא הרי זה בחזקת אביו:
ז מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו קול שהוא
בן גרושה או בן חלוצה חוששי׳ לו ומורידין אותו
בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא כשר מעלין
אותו לכהונה על פיו באו ב׳ עדים אח״כ והעידו
שהוא חלל מורידין אותו מכהונה בא עד אחד
והעיד שהוא כשר מעלין אותו לכהונה שזה
האחרון מצטרף לעד ראשון והרי ב׳ מעידים
שהוא כשר ושנים מעידים שהוא פסול ידחו אלו
ואלו וידחה הקול שהשנים כמאה וישאר כהן
בחזקת אביו:
ח אשה שלא שהתה ג׳ חדשים אחר בעלה
וילדה ואין ידוע אם בן ט׳ לראשון או בן ז׳
לאחרון והיה א׳ מהם כהן והשני ישראל הרי זה
ספק כהן · וכן אם נתערב ולד כהן בולד ישראל
והגדילו התערובות כל א׳ מהם ספק כהן ונותני׳
עליהם חומרי ישראל וחומרי כהנים נושאים
נשים הראויות לכהונה ואין מטמאים למיתים
ולא אוכלין בתרומה ואם נשאו גרושה מוציאין
ואין לוקים:
ט שני כהנים שנתערבו ולדותיהם או אשת
כהן שלא שהתה אחר בעלה ג׳ חדשים ונשאת
לכהן אחר ואין ידוע אם בן ט׳ לראשון או בן ז׳
לאחרון הרי זה כהן ונותנים על הולד חומרי
שניהם הוא אונן עליהם והם אוננים עליו הוא
אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו במה
דברים אמורים בזמן שבאים מכח נשואין אבל
בזמת משתיקין אותו מדין כהונה הואיל ואין
ידוע ודאי מי הוא אביו כיצד עשר׳ כהני׳ שפירש
אחד מהם ובעל אף על פי שהוא ודאי כהן ואם
נטמא למת או נשא גרושה לוקה אינו עובד
ואינו אוכל בתרומה:

מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר · ובו לז׳ סעיפי׳ ד

א ממזרים ונתינים אסורים איסור עולם עד
סוף כל הדורות בין זכרים בין נקבות:
ב עמוני ומואבי אסורי׳ ואיסורן איסו׳ עולם
אבל נקבותיהם מותרות מיד:
ג מצרי ואדומי אינם אסורים אלא עד שלשה
דורות אחד זכרים ואחד נקבות שאחר שנתגייר
הוא ובנו שנולד לו אחר שנתגייר אסורים ובן
בנו מותר:
ד מצרית מעובר׳ שנתגיירה בנה מצרי שני:
ה ישראל שבא על אחת מאלו הולד כמותה
ואחד מאלו חוץ מממזר שבא על בת ישראל הולד
כשר לקהל אלא שפגום לכהונה:
ו נתגיירה אחת מאלו ונשאת לישראל או
שנתגייר אחד מאלו ונשא אשה ישראלית הולד
הולך אחד הפסול לפיכך גר עמוני או מצרי שני
שנשא בת ישראל הבת כשרה אפילו לכהונה
שאחר איזה מהם שנלך היא כשרה · אבל מצרי
שני שנשא מצרית ראשונה הולד שני · מצרי
ראשון שנשא מצרית שניה יש אומרים הולד
שלישי ולהר״מבם הולד שני:
ז עמוני שנשא מצרית הולד עמוני ומצרי
שנשא עמונית הולד מצרי שבאומות הלך אחר
הזכר אבל אם נתגיירו הלך אחר הפגום
שבשניהם לפיכך גר עמוני שנשא גיור׳ מצרית
הולד אם הוא זכר דינו כעמוני להיות אסור
לעולם ואם היא נקבה דינה כמצרית:
ח וגר מצרי שנשא גיורת עמונית הולד מצר
ואסור עד דור שלישי:

שאר

ט אחר כל התומות לאחר שהתגייר הרי הוא כישראל מיד:

י התינוק נתבלבלו כל התומות לפיכך עמוני ומואבי ואחרוני שהתגיירו מותרים לבא בקהל מיד דכל דפריס מרובה פריס ואינו תלוים שהוא מרוב התומות שהם מותרים מיד להתיבם כם ה"ם למצרי ולהר"ם מצרי כתיב עומד:

יא עבד שהוטבל לשם עבדו לאסור כישראל וישראל לאסור בשפחה כיון שהיה שלו כיון שהיה של אחר:

יב לאחר שנשחררו רבו הרי הוא כישראל לכל דבר הפקירו רבו או שהניח לו רבו תפלין או שהיה רבו שלוח בשור ונקרעו לעלות לקרי בתור או שהשאילו רבו ישראלית ויצאו מותר בבית ישראל עד שיכתוב לו גט שחרור ואף על פי כן חוששים לקדושין · ויש מי שאומר דלפיכך לא השאילו רבו אלא שהוא נשתה לבני רבו חוששין לקדושין:

יג אי זהו ממזר זה הבא מאחת מכל העריות בין מחייבי מיתה בין מחייבי כריתות חוץ מהבא מהנדה שלש על פי שהוא פגום ליבום ממזר לפי מדרכנן:

יד האשה שהיה בעלה במדינת הים ושמעה שמת ונתן מ"ב חדש וילדה לאחר ב' חדש הולד ממזר שלין הולד שוהה במעי אמו יותר מ"ב חדש ויש מי שאומר שליכו בחזקת ממזר וכיון דפלונתא היא הוי ספק ממזר:

טו האשה שיצא עליה קול שהיתה מזנה תחת בעלה והכל מרננים לחריה אין חוששין לכניס שמא הם ממזרים שרוב בעילת תלוים בבעל לכל היא בעצמה חוששין לה משום זוכה יכול חוששין לה מדין תורה וישראל הם רוצה לתרוץ מן הכשר ואם היא פרוצה כיוצא חוששין לכניס:

טז האשה שהלך בעלה למדינת הים ונשתה והרי בעלה קיים הולד מהספק ממזר גמור ואוסר בממזרת ואם הרחיקו חוץ וכא עליה קודם שנודעה הספק וילדה הוא ממזר מדרכנן ואסור בממזרת גמור ואוסרת בממזר מדרכנן כיוצא בו:

יז מי שהיו עבד וחזרו בן חורין שבא על

חשפחת חים הולד חין לו תקנה מפני שבר ממזרת וכר כשרו מעורבים בו לפיכך לסור לף בשפחה וכיוצ כמותו לעולם:

יח ישראל שבעל ממזרת לו ממזר שבעל ישראלית הולד ממזר לעולם:

יט גוי ועבר שבאו על הממזרת הולד ממזר ואם באו על בת ישראל בין פניה בין לשפחה הולד כשר ופגום לכהונה:

כ ממזר הבא על הנויה הולד גוי ואם נתגיירו הרי הוא כישראל ואם בא על השפחה הולד עבד כשתחרר הרי הוא בן חורין לפיכך ממזר נופל לשתחלה שפחה שקבלה עליה מצו' וטבלה לשם עבדות להתיר בניו שיתחררו ויהיו מותרים כישראלית:

כא גוי שבא על אמו והוליד ממנה בן ונתגייר אותו הבן מותר לבא בקהל:

כב גר ועבד משוחרר מותרי בממזרת וכן ממזר מותר בנויורת וכממזרת משו' דקהל גרים לא לקרי קהל והולד ממזר ואפילו היתה הורתו ולידתו בקדושה כגון שהיה אביו גר ובעת שנולד אפילו הכי מותר בממזרת ודוקא ע"ר עשרה דורות לאחר מכאן ואילך לסור שכבר נשתקע ממנו שם גירות ויבואו לומר ישראל נופל ממזר ולהר"מכם מותר בממזרת וכן כן כמו עד שישתקע שם גירותו ממנו ולא יודע שהוא גר ואחר כך יפסר בממזרת ואחד הגרים ואחד העבדים המשוחררים דין אחד לכלם:

כג גר שבעל את ישראל או ישראל שבעל גיורת הולד ישראל לכל דבר ואסור בממזרת:

כד ממזר נופל ממזרת בשה דכרי לאוריים בשניהם ודין אחד לכל שם אחד ודאי והכ' ספק או אפילו שניהם ספק לאוריים זה כזה דשמא האח' ממזר ושמא ישנו ממזר וכיצד ספק ממזר כגון שבא מספק ערוה שבא אחיו על האשה שנתקדשה ספק קדושין או שנתגרשה ספק גירושין:

כה יבמה שלא שהתה אחר בעלה ג' חדשים ונתיבמה וילדה ספק בן ט' לראשון או בן ז' לאחרון הולד כשר ואם אחר כך חזר ובא עליה יבם ונתעברה וילדה הולד ספק ממזר ואסור

בממזרת

בממזרת ובבת ישראל:

כ ו פנויה שנתעברה וילדה אם אינה לפנינו לבדקה או שהיא שוטה או אלמת ואפילו אם אומרת של פלוני הוא ואנו מכירים באותו פלוני שהוא ממזר אין זה הולד אלא ספק אפילו אם מודה אותו פלוני שנבעלה לו שכשם שזינתה עם זה כך זנתה עם אחר ואם אותו פלוני הוא כשר הולד כשר ומכל מקום אין אנו מחזיקים אותו בבנו ודאי ליורשו אם אינו מודה שהוא בנו אבל חוששין לדבריה ואסור בקרובות אותו פלוני:

כ ז ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה אם היא אומרת שמהארוס נתעברה אם הוא מודה או שאינו בפנינו הולד כשר ואם אינו מודה אלא מכחיש׳ שאינו ממנו הולד ממזר ודאי ואם אינו בפנינו לשאול אותה או שאומרת איני יודעת ממי הוא הוי ספק ממזר והאשה אינה בחזקת זונה אלא נאמנת לומר לארוס נבעלתי אפי׳ הוא מכחישה וה״מ לעלמא שאם נשאת לכהן לא תצא והולד ממנו כשר אבל לארוס גופיה אסור׳ דהא שויה אנפשיה חתיכה דאסורא:

כ ח היו העם מרננים אחריה שזינתה עם ארוסה ועם אנשים אחרי׳ אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו הולד ספק ממזר שכשם שהפקירה עצמה לארוס כך הפקירה עצמה לאחרים ואם נבדקה ואמרה לארוס נבעלתי הולד כשר:

כ ט אשת איש שאומרת על העובר שאינו מבעלה אינה נאמנת לפוסלו אבל האב שאומר על העובר שאינו ממנו או על אחד מבניו שאינו בנו נאמן לפוסלו והוא ממזר ודאי ואם יש בנים לבן אינו נאמן אף על הבן ואם היא אומר׳ מגוי או מעבד נתעברתי הולד כשר שאין הבעל יכול להכחישה בזה:

ל האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן לאסור עצמו בבת ישראל ואסור בממזרת עד שיודע ודאי שהוא ממזר ובנו כמהו ואם יש לו בני בנים אינו נאמן לפסול אלא לעצמו:

ל א אסופי שנאסף מהשוק הוי ספק ממזר וכגון שאין הוכחה שלא הושלך לשם מיתה אבל אם יש הוכחה שלא הושלך לשם מיתה בין שיש הוכחה בגופו כגון שהוא מהול או שאיבריו מתוקנים ומיושרים כמו שעושים לנערים או שהוא משוח בשמן או ששמו לו כחול בעיניו או תלו לו קמיע בין שיש הוכחה במקו׳ כגון שנמצא במקום שרבי׳ מצויי׳ שם או שתלוי באילן במקום שאין החיה מגע׳ שם והיה סמוך לעיר או שנמצ׳ בבית הכנסת הסמוך או בצידי רשות הרבי׳ אין בו משום אסופי כיון שחוששי׳ עליו לשומרו ולא הושלך שם אלא משום רעבון:

ל ב הולד שהיה מושלך בדרך ובא אחד ואמ׳ בני הוא ואני השלכתיו נאמן וכן אמו נאמנת נאסף מן השוק ובאו אביו ואמו ואמרו בנינו הוא אין נאמנים הואיל ויצא עליו שם אסופי ובשני רעבון נאמנים שמפני הרעב השליכוהו והם רוצים שיזונו אותם אחרים ולפיכך שתקו עד שנאסף:

ל ג האסופי שנמצא בעיר שיש בה גוים וישראלי׳ בין שהיה רוב גוים או רוב ישראל הרי זה ספק גוי לענין יוחסין קידש אשה צריכה גט מספק הטבילוהו בית דין לשום גרות או שטבל משהגדיל הרי הוא לענין יוחסין כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל שאין הטבילה מועלת אלא להוציאו מידי גוי:

ל ד אם לא טבל ולא הטבילוהו בית דין היה רוב העיר גוים מותר להאכילו נבלות היה רובן ישראל מחזירים לו אבידתו כישראל מחצה למחצה מצוה להחיותו כישראל ומפקחין עליו את הגל בשבת והרי הוא לענין נזקין ובכל ספק ממון המוציא מחבירו עליו הראיה:

ל ה נשים שילדו בבית אחת אשת כהן ולו וישראל וממזר נאמנת החיה לומר זה הבן כהן הוא או לוי או ממזר מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעים יחוסם במה דברים אמורים בשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליה אדם אבל אם ערער עליה אפילו אחד ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת והרי הבן בחזקת כשר ואין לו ייחוס:

ל ו הספקות כגון שתוקים ואסופים אסור לבא זה עם זה ואם נשאו לא יקיימו אלא יוציאו בגט והולד ספק כאבותיו ואין לספיקות אלו

תקנה אלא שיאלו מהגרים והולד הולך אחר
הפגום כיצד שתוקי או אסופי שנשאו גיורת או
משוחררת או גר ומשוחרר שנשא שתוקית או
אסופית הולד שתוקי או אסופי:

ל ז כל מדינה שיש בה שפח' או גויה שראויה
לילד הואיל והאסופי נמצא בה ספק גוי או עבד
כשישא גיור' הרי זו ספק אשת איש וכן השתוקי
שנשא אשה שאיפשר שתהיה ערוה לו הרי היא
בספק אשת איש שאין קדושין תופסי' בעריות
ואי זו אשה שאי פש' שתהיה ערוה עליו כל אשה
שאביה או אחיה קיים כשנתעבר' אמו וכל אשה
שנתגרשה או נתאלמנה שמא היא אשת אביו
או אשת אחי אביו:

ה דין פצוע דכא וכרות שפכה: ובו י"ג סעיפים

א פצוע דכא וכרות שפכה אסורים לישא
ישראלית ומותרים בגיורת ומשוחררת ואפילו
כהן שהו' פצוע דכא מות' לישא גיורת ומשוחרר'
לפי שאינו בקדושתו ואפילו נתינה או אחת
מהספקות מותרות לו הואיל ופצוע דכא אסור
לבא בקהל לא גזרו בו על הנתינים ולא על
הספיקו' אבל אסו' בממזרת ודאית שהרי אסורה
מן התורה:

ב אי זהו פצוע דכא כל שנפצעו הבצים שלו
וכרות שפכה כל שנכרת הגיד שלו ובג' אברים
איפשר שיפסל הזכר בגיד ובביצים ובשבילים
שבהם מתבשל שכבת זרע והם הנקראים חוטי
[illegible]ים [illegible]ן שנפצע א' מג' איברים אלו או נכרת
[illegible]ו נידך הרי זה פסול כיצד נפצע הגיד או נידך
[illegible]ו שנכרתה העטרה או למעלה מהעטרה פסול
ואם נכרת מראש העטרה ונשתייר ממנה אפי'
כחוט השערה מוקף לכל הגיד כשר:

ג נחתך מהגיד למעלה מעטרה בשפוע
כקולמוס כשר כמרזב שניטל חללו של גיד
ונשארו הדפנות לרש"י והר"אש פסול להרמ"בם
כשר:

ד ניקב למטה מעטרה כשר · ניקבה עטרה
עצמה אם כשירא' קרי תצא שכבת זרע מהנקב
פסול ואם נסתם הנקב חזר להכשרו:

ה ניקב למט' מעטרה בענין שכנגדו למעלה
בתוך העטרה פסול שהעטרה כלה מעכבת:

ו נסתם שביל שכבת זרע וחזר לראות שכבת
זרע בשביל שמשתין בו הרי זה פסול:

ז נכרתו הביצים או אחת מהם או שנפצעה
אחת מהם או שנידובה אחת מהן או שחסרה או
שניקבה הרי זה פסול:

ח נכרתו חוטי ביצים או אחת מהן או שנידך
או נפצע הרי זה פסול:

ט ניקב חוט מחוטי בצים לשביל מי רגלים
והרי הוא מטיל מים משביל מים ומשביל שכבת
זרע הרי זה כשר:

י כל פיסול שאמרנו בעני' זה בשלא היה בידי
שמים כגון שכרתו אדם או הכהו קוץ וכיוצא
בדברים אלו · אבל אם נולד כרות שפכה או
פצוע דכא או שנולד בלא ביצים או שחלה מחמת
גופו ובטלו ממנו אברים אלו או שנולד בהם
שחין והמסה אותן או כרתן הרי זה כשר לבא
בקהל שכל אלו בידי שמים להר"מבם אבל לרש"י
והר"אש לא מקרי בידי שמים אלא על ידי רעמים
וברד או ממעי אמו אבל על ידי חולי חשיב בידי
אדם ופסול וכת' הר"אש דהכי משמ' בירושלמי:

י א אסו' להפסיק אברי הזרע בין באדם בין
בבהמה חיה ועוף אחד טמאים ואחד טהורים
בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ וכל המסרס
לוקה מן התורה בכל מקום ואפילו מסרס אחר
מסרס לוקה כיצד הרי שבא אחד וכרת הגיד
ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן ובא אחר
וכרת חוטי ביצים או שבא אחר ומעך את הגיד
ובא אחר ונתקו ובא אחר וכרתו כלם לוקי' ואף
על פי שלא סירס אחרון אלא מסורס בין באדם
בין בבהמה חיה ועוף והמסרס את הנקבה בין
באדם בין בשאר מינים פטור:

י ב המשקה כוס של עיקרים לאדם או לשאר
בעלי חיים כדי לסרסו הרי זה אסור ואין לוקין
עליו ואשה מותרת לשתות עיקרים כדי לסרסה
עד שלא תלד:

י ג הרי שכפה את האדם ושסה בו כלב או
שאר

שלא תיעבר שעשועיהם כדי שפכה או שהושיבו במים או כשלבר שכיטל ממנו תכרי תשמיש ויכול לוקה עד שיקרם כירו ורחוי להכותו מכת מרדות:

יד אסור לומר לבני לקרם כהמה שלנו ואם לקחה הוא מעצמו וקרמה מותר ואם הקרים ישראל כדבר זה קונסין אותו ומוכרה לישראל אחר ואפילו לבני גרגל מותר למוכרה אבל לבני קטן הינו מוכרה ולא מותנה לו:

נשים האסורו לכהן ודין אשת כהן: ובו יז סעיפים

א כהן אסור מן התורה בגרושה זונה וחללה ואסור בחלוצה מדרבנן לפיכך אם עבר ונשא שפק חלוצה הין צריך להוציא אבל גרושה אפי' ליכה שלא שפק גרושה צריך להוציי בין שנתגרש מן הקדושין בין שנתגרשה מן הנישואין ואפילו ריח בעל פומל בכהונה וכופין אותו להוציא והיכי למי ריח בעל כגון שאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם ואף על פי שלא הותרה כזה בעל בפעלה לכהונה אבל אם נתן לה בעל על תנאי ולא נתקיים התנאי הינו כלום והינו פומל ורשאי הכהן לכתחלה לגרש על תנאי:

ב קטנה שמיאנה כבעלה מותרת לכהן ואם נתן לה בעל אסור ואם אחר שנתן לה בעל החזיר ומיאנה בו מותרת לכהן שהמיאון מבטל הבעל ואם אחר שגרשה נשאת לאחר ומיאנה בו הרי שלאחר שמותרת לכהן:

ג יצא קול בלוני כהן גירש את אשתו והרי היא יושבת תחתיו אין מונחין מידו דלקלל דלבתר מיאוניו אי דבתר תירוסין לא חיישינן ואם מת ונשאת לכהן אחר תנא:

ד יצא קול בלוי כהן כתב בעל לאשתו אם קורין בחותו מקום לכתובת הבעל כתיבה אף על גב דלכתיבה לחודה כמי קרו כתיבה הוי כחילו יצא הקול בלוי גירש אשתו ואם אין קורין לכתובת הבעל כתיבה אין חוששין:

ה יצא קול על אשה שנתקדשה ונתגרשה חוששין לקול לאוסרה לכהן ודוקא שיצא הקול בלא תחתלה אבל אם יצא עם תחתלה כגון שיצא הקול שקדשה או גירש על תנאי או שזרק לה הקדושין או הגט ספק קרוב לו ספק קרוב לה אין חוששין לקול ואם יש תחתלה בגירושין ולא בקדושין חוששין לקול הקדושין לאוסרה לעולם ואין חוששין לקול הגירושי' לאוסר לכהן ודוקא שיצא תחתלה עם הקול מיד אבל אם יצא הקול ברור ולאחר זמן יצא התחתלה היכה מבטלת הקול ואם לאחר כך נתברר שהיה הקול שקר אפילו לא היה עם תחתלה מבטלין אותו וכל קול שלא הוחזק כב"ד אין קול לאוסר לו:

ו כהן שנשא אחת מהפסולות מאחרימין אותם ומחרימין כל הנושי' ונותני' עמהם וכיוצ' בחומרי' הלו עד שיגרשנה:

ז כהן שגירש אתשתו לא תשוב עמו בשבוי ואם היו דריס בשכירו או בחצר של שכיחים היא כדאית מפניו ואם החצר שלה הוא נדחה מפניו ויתבארו דברים הלו בסימן קי"ט:

ח אין זו היא זונה כל שאינה בת ישראל או בת ישראל שנבעלה לאדם שהיא אסורה לישא לו אישור הבוז לכל או שנבעלה לחלל אף על פי שהיא מותרת לישא לו לפיכך הנרבעת לבהמה אף על פי שהיא בפסילה לא נעשי' זונה ולא בפסלה לכהונה שהרי לא נבעלה לאדם והבא על הנדה אף על פי שהיא בכרת לא נעשית זונה ולא נפסלה לכהונה שהרי היכה אסורה לישא לו וכן הבא על הפנויה אפילו היתה קדשה שהפקירה עצמה שהיא כמלקו' לא נעשית זונה ולא נפסלה מהכהונה שהרי היכה אסור' לישא לו אבל הנבעלת לא' מיאסורי לאוין הבאין

ואינם מיוחדים בכהנים או מיאסורי עשה שאין צריך לומר למי שהיא אסורה לישא לו משום ערוה או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה לישא לו הרי זה זונה וכן הגיורת והמשוחררת אפילו נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת שלשה שנים והואיל ואינה בת ישראל הרי זו זונה ואסורה לכהן וכן יבמה שבא עליה זר עשאה זונה ויש אומרים שהבא על חייבי עשה או על חייבי לאוין שלא

חייבי לאוין דאחר לא עשאה זונה חוץ מהכהן על היבמה:

ט כל הנבעלת לאחד מעשה אותה זונה בין בחופה בין בקדושין בין בסנגה בין בדרכה בין שלא כדרכה מעשיהן כה כפשלה מעשה זונה וכבר נתחייה בת שלשה שניה וזיוה אחד ויהיה הבועל בן תשעה שניה וזיוה אחד ומעלה:

לעת כהן שנבעלה לפילגשו בחופה לקוראין לו:

י א לעת ישראל שנתנסה לעבדי שמותרת לבעלה לקוראים לכהונה:

ב לעת כהן שאמרה לבעלה נתנסתי לו סנגתי וכל שלי אחר לו שכל עד אחד והעיד לו עליה שזינתה בין בחופה בין בקדושין לוינה לקוראין עליו שמא שניה נתנה בחור ואם היה נאמנת לו לו העד נאמן לו ומאי דעתי לדבריהם הרי זה ווכוח כדי לבתת ידי ספק:

ג לעת כהן שאמרה לבעלה נתנסתי לף על פי שהיא מותרת לבעלה כמו שנתבאר הרי היא לקוראים לכל כהן שבשולם אחר שימות בעלה שהרי הודית שהיא זונה ולקראים עמה ונעשית כחתיכה דלקוראין:

יד כהן שקדש גדולה לו קטנה וכו' וכן כל עליה ושעון שמעשה דרוסת היום כאסרת עליו מפני שמא קודם קדושין נבעלה לו אחר קדושין לכל יפרש שעון טעגה זו לא נאסרה עליו היום כיון שני ספיקות שמא קודם קדושין שמא אחר קדושין ואפילו נאמר אחר קדושין שמא בחופה שמא בסנגה שהחופה מותר ליפרש לפיכך אם קדמה אכיה ליפרש והיא פחותה מבת שלשה שניי ויום אחד ושעון שמעשה דרוסת היום נאסרת עליו מפני שהן כאן ודאי ספק ה' שמא בחופה שמא בסנגה וספק של איסור תורה לחומרא:

טו כל שאם מקיזה לה בעלה ונסתרה ולא שתת מי סוטה לקוראים לבעלה לפילגשו הוא יפרש ואם מת בעלה לקוראים לכהן:

יו יצא לה שם מזנה בעיר אין חופשין לה ואפילו הודיעה לו בעדי דבר מכור ומת קודם שכתן לה גט הרי זו מותרת לכהן:

יז פנויה שנבעלה לאחד והלך לו הבועל ואמרו לה מי הוא זה שכא עליך ואמרה לדם כסר הרי זו נאמנת ולא עוד אלא לפילגשו רואה מעובר ואמרו לה ממי את מעוברת ואמרה מדם כסר הרי זו נאמנת ותהיה מותרת לכהן כמה דברים אמורים בשאין המקום שנבעלה בו פרשת דרכים או בקרנות שבשדות שהכל שוברים שם והוא רוב העוברים שם כסרים ורוב העיר שפירשו אלו השוברים ממנה כסרים שאכמים עצמן מעלה ביוחסין והסריכו כ' רוכות אבל שם היו רוב העוברים עובדים אותה כגון גוים או ממזרים וכיוצא בהם אף על פי שרוב המקום שבאו ממנו כסרים או שהיו רוב העוברים שם כסרים חוששין לה ואומר למי שפובלה אותה נבעלה ולא תנשא לכהן לכתחלה ואם נשאת לא תצא. ולא דברו אמורת לבסרנבעלתי בחר רוצה לכתחלה מבשירים ובדיעבד לפי ברוב פסולי:

יח רואה שנבעלה או שתעברה בעיר לפי שאין שום שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא בהם הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן שכל הקבוע כמחנה על מחנה הוא ואם נשאת לא תצא הואיל והיו אומר לבסר נבעלתי הייתה אלמנת או חרפת או שאומרת לו שאומרת לכהן למי נבעלתי או שהית קטנה שאינה מבינת בין בסר לפסול הרי זו שפק זונה ואם נשאת לכהן תצא אלא אם כן היו שם שני קרובים המעידים בסרים: ויש מי שאומר שאפילו נתעברה בעיר אם הלך הבועל שאין תנשא לכתחלה כיון דאיכ' רוב העיר ורוב פעמים בסרים שאין אם כן הלכה היא אלא שתמה כמי שאין ידוע מי הלך למי תנשא לכתחלה:

הלכות אישות

דין אשה שנשבית ואיזוהי נקראת זו חללה: ובו כ"ב סעיפים

א שבויה שנשבית והיא בת ג' שנים ויום אחד

או יותר לסור לכהן מפני שהיא ספק זונה שמא נבעלה לגוי ואם יש לה עד אחד כתייחד הגוי עמה הרי זו כשרה לכהונה ואפי׳ עבד או שפחה או קרוב כיון לעדותו ומיהו שבויות שהעידה כל אחת לחבירתה הרי אלו כיחידות וכן קטן שהיה מסיח לפי תומו כיון ומעשה כיחיד שבשבוי הגוי ואמו וכמה מסיח לפי תומו אע׳פ שבשבוי לבין הגוי ואמו ואמי יצאתי לשוק מים ראיתי על אמי לגקוט עצי ורעתי על אמי והשיאו אותה חכמים לכהן על פיו ׳ ויש מי שכתב שהקטן כיון לפי׳ שמתכוין להעיד :

ב אין הכעל כיון להעיד בחשתו השבויה אלא כטומ׳ שאין לדם מעיד לעצמו וכן שפחת׳ לא תעיד לה אבל שפחת בעלה מעידה לה ושפחתה שהיתה מסיחה לפי תומה כיון :

ג כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה הרי זה לא יאכל שמא שניהו בה ואם פרלה והעיד בה הרי זה יאכל שאילו לא ידע שהיא טהורה לא נתן בה מעותיו :

ד השפחה שאמרה נבעלתי וטהור׳ אני כיון שהשפחה הוא הפה שהטיר ׳ לפיכך היה שם עד אחד שמעיד שהיא שבויה ׳ אבל אם יש שני עדים שנשבית היכן בשמית שהיא טהורה :

ה היו שם שני עדי׳ שנשבית ועד אחד מעיד שנטמאת ואחר מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה ולא נתייחד עמה גוי עד שנפדית לפיכך זה שמעיד שהיא טהורה הו שפחה הרי זו מותרת :

ו אי אמרה נשביתי וטהורה אני והעידו ב׳ ב׳ ליגעא ואחר כך באו ב׳ עדים שנשבית הרי זו תגעא לכתחלה ולא תגע מהתירה ולפיכך כשבא לחתום הרי הוא שבויה לפניהם ביד לדוכים הרי זו לא תגע מהיתירה שהיתירה ומשמרין אותה מעתה עד שתפרה ׳ ואם באו לה ב׳ עדים אח׳ שנטמאת לפי׳ נשחת ואפי׳ היו לה כני׳ הרי זו תגע ואם בא עד אחד איכו כלום :

ז אמרה נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים שהני טהור׳ אין חומרין אותה מיד ולא עוד אלא לפיכך אנו מתירין אותה מיד ולא עוד אלא לפיכך אנו מעידין עליה קול בעיר שהיא טומאה מתירי׳ אותה עד שיבואו שנשבויה היכילו :

ח השה שמ׳ נשבית בתי ופריתיה כיון שהיא גדולה כיון שהיא קטנה היכו כיון :

ט השת כהן שנשקרה עליו שמו שביה הוציל והלכך שפק הרי זו מותר׳ לדור עמו בחצר אחד ובלבד שיהיו עמו תמיד בניו ובני ביתו לשומרו :

י עיר שהיה במצור ובשבתה שם היו גוים מקיפי׳ את העיר מכל רוחותיה כדי שלא תמלט השה אחת עד שירלו אותה ותיעשה כרשותם הרי כל הנשים שבתוכה ספולות כשבויות שמא בשעלו לגוים שלא מי שהיתה מג׳ שניס ולמטה ואם היה לפשר שתמלט השה ולא ידעו בה לו שהיה בעיר מחבואה אחת לפילו היכה מחזקת שלא השה אחת הרי זו מבלת הכל ׳ כיצד מבלת הכל השה שאמרה טהורה הני כיון ולף על פי שאין לה עד אחד שיכולה לומר במלטתי כשבשבתה העיר או במחבואה קייתי ובלתי נטמאתי לומר במלטתי ולא נחבאתי ולא נטמאתי הרי דברים אמורים בגדול שלא אותה מלכות השה מתייצבי בעיר ואין יראים לפיכך חוששין להם שמא בעלו ׳ אבל גדול שלא מלכות אחרת שפשט ושלף ועבר לא נאמרו הבאי׳ מפני שאין להם פנאי לבעול שהם עוסקים בשלל וכורחים להם ואם באו בעלו ונעשו ברשותן לף על פי שרבבו אחריהם ישראל והצילו אותם מידם הרי הן לשורות ׳ ויש חולקים ואומרי׳ שלף בגדול שלא מלכות אחרת לשורות :

יא השה שנחבשה בידי גוים שלא ידי ממון מותרת לפילו לכהונה ׳ שלא ידי נפשות לשורה לכהונה ׳ ולפיכך אם היה בעלה כהן נאסרה עליו ׳ הרי דברים אמורים בזמן שיד ישראל תקיפה שלא הגוים והם ירחים ממנה ׳ אבל בזמן שיד הגוים תקיפה לפילו ע״י ממון כיון שנעשית ברשות הגוים נאסרה שלא אם כן היעיד לה אחד בשבויה :

יב מי זו היא חללה כל זו שנולדה מאסורי כהונה כגון כהן הדיוט שבא על הזונה או על הגרושה וכהן גדול שבא עליהן או על החללה או שנשא בעולה וכא עליה הרי אלו נתחללו

לעולם

לעולם ואם הוליד ממנה בין זה שחיללה בין אחר הולד בין שהוא זכר בין שהוא נקבה חלל והיא עצמה נתחללה בביאתו משהערה כה בין שבא עליה בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון והוא שיהיה כהן מבן ט׳ שנים ויום אחד ולמעלה והנבעלת מבת ג׳ שנים ויום א׳ ומעלה אבל כהן שקידש אחת מאיסורי כהונ׳ ונתשמנה או נתגרשה מן האירוסין לא נתחללה אבל מן הנישואין אף על פי שלא נבעלה נתחללה שכל נשואה בחזקת בעולה היא אף על פי שנמצאת בתולה:

יג הכהן עצמו שעבר ובא על אחת מאיסורי כהונה לא נתחלל:

יד כהן שבא על אחת מהעריו׳ או על יבמה לשוק ונתעברה מביאה ראשונה אין הולד חלל אבל עשאה זונה ואם חזר ובא עליה הוא או כהן אחר הולד חלל · אבל הבא על הגיור׳ ומשוחררת אפילו נתעברה מביאה ראשונה הולד חלל:

טו כהן שבא על הנידה הולד כשר ואינו חלל:

יו חלל שנשא כשרה הולד ממנה חלל וכן כן בנו כלם חללים עד סוף כל הדורות ואם ילדה בת אסורה לכהונה אבל אם נשאת אותה הבת לישראל וילדה ממנו בת אותה הבת כשרה לכהונה שישראל שנשא חללה הולד כשר:

יז גוי ועבד הבא על בת ישראל וילדה ממנו בת אותה הבת פגומה לכהונה:

יח כהן שנשא גרושה מעוברת בין ממנו בין מאחר וילדה כשהיא חללה הולד כשר שהרי לא בא מטיפת עבירה:

יט כהן שבא על חלוצה היא וולדה חללים מדרבנן · אבל כהן שבא על אחת מהשניו׳ היא כשרה וזרעו ממנה כשרים:

ב כהן שבא על ספק זונה או על ספק גרושה הרי זו ספק חללה וולדה ספק חלל ונותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל אינו אוכל בתרומ׳ ואינו מטמא למתים ונושא אשה הראויה לכהן ואם אכל או נטמא או נשא גרושה מכין אותו מכת מרדות · וה״ה בחלל של דבריהם אבל חלל של תורה הודאי הרי הוא כשר ונושא גרושה ומטמא למתים שנאמר אמור אל הכהנים בני אהרן אף על פי שהם בני אהרן עד שיהיו בכיהונם:

כא גר שנשא גיורת וילדה בת לא תנשא לכתחלה לכהן אפילו בת בתה עד כמה דורות אף על פי שהורתה ולידתה בקדושה ואם נשאת לכהן לא תצא ואם יש בה צד אחד של ישראל כגון גר שנשא ישראלי׳ או ישראל שנשא גיורת הבת מותרת לכהן לכתחלה · וה״ה למשוחרר שנשא ישראלית או ישראל שנשא משוחררת:

כב הכהנת מותר׳ לינש׳ לחלל ולגר ולמשוחרר שלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה שנא׳ בני אהרן ולא בנות אהרן:

כג משפחה שנתערב בה ספק חלל או ודאי וכן אם נתערב בה ספק ממזר או ממזר ודאי נתבאר בסימן ב׳:

ח בכל ספק הולד הולך אחר הזכר · ובו ה׳ סעיפים

א כהנים לויים וישראלים מותרים לבא זה בזה והולד הולך אחר הזכר:

ב לויים ישראלים וחללים מותרים לבא זה בזה והולד הולך אחר הזכר:

ג לויים ישראלים וחללים גרים ועבדים משוחררים מותרי׳ לבא זה בזה והגר והמשוחרר שנשא לויה או ישראלית או חללה הרי הבן ישראלי וישראלי או לוי או חלל שנשאו גיורת או משוחררת הולד הולך אחר הזכר:

ד כל הנישאת באיסו׳ הולד הולך אחר הפגום שבשניהם שאם אחד מהם מפסולי כהונה הולד פסול לכהונה · ואם אחד מהם מפסולי קהל הולד אסור לבא בקהל:

ה ולד שפחה ונכרית כיוותן בין שנתעברו בכשר בין שנתעברו מפסול:

ט איזה אשה נקראת קטלנית: ובו ב׳ סעיפים

א אשה שנפלטת לנפיס ומתו לה תנפח לפליפי שכבר הוחזקה להיות לנפיס מתי' ואם נפלטת לה תנח ואפילו נתקדשה יכנום ואם הכר בה יש לה כתובה לה הכיר בה אין לה כתובה מפני שיש לכל מפני יש לה כתובה אפילו לה הכיר בה: עיי בית שמואל סי' ס"ט סק"ב

ב יש שמתו שני נפיו ויש מונע עצמו מלישא:

איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה: ובו ז' סעיפים

א המגרש את אשתו ואחר כך זיכתה מותרת לחזור לבעלה לכל אם נתקדשה לאחר וגירשה או מת תאסורה לחזור לראשון:

ב חרש שגירש בריעיה ושלחה ונתקדשה לאחר ואין ברור לומר לפקח שמור לחזור לבעלה החרש. לכל אשתו של פקח שנתגרשה ושלחה ונשאת לאחר ונתגרשה מותרת לחזור לבעלה הפקח:

ג המוכיח את אשתו מפני שיש רע ניצח עליה או מפני שהיא כדרכית או מפני שהיא חילונית לא יקויר. ויש אומרים דוקא כדאמר לה מפני כך הני מוכיחך וכפל דבריו לומר אלמלא כך לא הייתי מוכיחך לכל אם לא כפל דבריו יכול להחזירה. ויש אומרים שאם אמר לה מפני כך הני מוכיחך אע"פי שלא כפל דבריו היכו יכול להחזירה ויש מי שאומר שאפי' לא אמר לה מפני כך הני מוכיחך לא יחזיר:

ד המוכיח את אשתו מפני שרואה דם בכל עת תמים לא יחזיר:

ה כל הלוי שאמרו לו יחזיר אם עבר והחזיר קודם שנתקדשה לאחר לא יוכיח ואם הוכיח אם היו לו בנים מהחזירה מותר להחזירה כדי שלא להוכיח לעז עליהם:

ו המוכיח את אשתו אפילו אחד מדברי הללו אומרים לו הוי יודע שאין אתה מחזירה לעולם:

ז המוכיח את אשתו אפי' כדר שנהר להוכיחה יכול להחזירה:

אשה הנחשדת על אשת איש: ובו ח' סעיפים

א הנחשד על אשת איש אם היה לה קיבוי וסתירה ולא שתתמי המריס הוחיל ונאסרה על בעלה הרי היא אסורה על זה שנתייחדה עמו לעולם כדרך שהיא אסורה על בעלה ואם עבר ונשאה מוכיחין לותה מתחתיו בגט אפילו היו לה כמה בנים ממנו מפני השמועה למדו כשם שהיא אסורה לבעל כך היא אסורה לבועל אם לא קדם קיבוי וכתו עליה עדי' שנסתרה עם איש זה ובאו ואמרו דבר מכוער כגון שנכנסו אחריו ומצאוה עומדת מעל המטה והיא לובשת המכנסי' או חובר' אזורה או שמצאו רוק למעלה מהכילה או שהיו יוצאים ממקום אפל או מעלי' זה אחת מן הכור וכיוצא בו או שראוהו מנשק על פי חלוקה או שראו אותם מנשקים זה את זה או שנכנסו זה אחר זה והניפו הדלתות וכיוצא בדברים הלו אם הוכיחה בעלה בדבר מכוער כזה הרי זו לא תנשא לנטען ואם עבר ונשאה והיו לו בנים ממנה לא תנח. כמה דברים אמורים בשהיכו העיר עליה ועל הנטען יום ומחמה או יותר ואמרו פלוני זינה עם פלונית ולא פסק הקול והוא שלא היו לה או לו חויבים שמעבירים את הקול אבל אם לא היה אם רגה לדבר זה בעיר או שפסק הקול שלא מחמ' ירחה אם נשאת לנטען לא תנח אפילו אין לה בנים אפילו בת עד אחר שזיכתה עמו לא תנח:

ב מי שהוכיחה בעלה בעידי דבר מכוער ונשאת לאחר וגירשה הרי זו אסורה להנשא לנטען שזיכתה מתחת בעלה בגללו ואם נשאה לא תנח לע"פי שאין לה בנים כל אשה שכנגד שני עדים והעידו שזיכתה עם זה שהיית תחת בעלה הראשון הרי זה תנח מזה ואף על פי שיש לה ממנה כמה בנים:

ג כל מקום שאמרו תנח תנח בלא כתובה:

ד יש אומרים שאם באו עדים שלי ליפגר שזיכתה בריכים דריסה וחקירה:

ה הנטען משפח' וכריית וכתגייר וכשתחרש

לא

לא יכנוס ואם כנס לא יוציא:
ו גוי ועבד הבא על בת ישראל אף על פי שחזר הגוי ונתגייר העבד ונשתחרר הז׳ לא ישאנה ואם כנס לא יוציא:
ז אותם שאמרו חכמים לא יכנוס אפי׳ באותו מבוי לא תדור וכל שכן שלא תשמשנו:
ח כל היכא שהתרו בו ועבר וכנס לא מקרי דיעבד ומפקינן לה מיניה:

יב עידי גט וכן עידים שהעידו מיתת הבעל אם רשאים לשא האשה ההיא: ובו ד׳ סעיפים

א המביא גט שצריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וכן העד האח׳ שהעיד לאשה שמת בעלה לא ישאנה משום חשד ואם כנס לא יוציא אבל המביא גט שאינו צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם מותר לישא אותה כיון שאינ׳ נשאת על פיו וב׳ עדים המעידים לאשה שמת בעלה מותר אחד מהם לישא אותה שאין שני׳ מצויים לחטא בשביל אחד ועיין בטור עצמו סימן קמ״א:
ב אשה שנדרה הנאה מבעלה ולא היפר לה ובאת לפני חכם להתירה ואסרה שלא מצא לה פתח להתירה לא ישאנה שמא יאמרו אסר׳ כדי שישאנה ואם כנס לא יוציא והני מילי ביחיד מומחה אבל בי דינא לא חשידי ומטעם זה אם מיאנה או חלצה בפני בית דין יכול אחד מהם לישא אותה:
ג וכלם שנשאו לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו מותרות לינשא להם:
ד וכלם שהיו להם נשים באותה שעה ואחר כך מתו או שנתגרשו והיו הנשים הן שהרגילו את בעליהן לגרשן הרי אלו מותרות לינשא להם לכתחלה וכל אחת מהם מותרת לינשא לבן העד שהעיד לה או לבן החכם שאסרה על בעלה או לשאר קרובי׳ דליכא למחשד שיוציאום מבעליהן בשביל קרוביהם:

יג גרושה או אלמנה צריכה להמתין צ׳ יום טרם שתנשא: ובו י״ג סעיפים

א כל אשה שנתגרשה או שנתאלמנה הרי זו לא תנשא ולא תתארס לאח׳ עד שתמתין תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה או שמת בעלה בו וחוץ מיום שנתארסה בו כדי שיודע אם היא מעוברת או אינה מעוברת להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון · ומיום כתיבת הגט מונים למגורשת ואפילו היה על תנאי או שלא הגיע לידה אלא לאח׳ כמה שנים מיום הכתיבה מונים שהרי אינו מתיחד עמה משכתבו לה · וגזירת חכמים היא שאפילו אשה שאינה ראויה לילד ואפי׳ נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין צריכה להמתין תשעים יום אפילו קטנה או זקנה או עקרה או אילונית ואפילו בעלה במדינת הים או סרים אדם או חולה או חבוש בבית האסורין והמפלת אחר מיתת בעלה ואפילו בתולה מהאירוסין צריכות להמתין תשעים יום:
ב יבמה שמת היבם צריכה להמתין שלשה חדשים אחר מיתת היבם:
ג נתעברה מראובן ושניהם מודים שממנו היא מעוברת והלכ׳ ונתקדשה לשמעון וגירשה ורוצה להנשא לראובן צריכ׳ להמתין אחר גרושי שמעון תשעים יום:
ד מחזיר גרושתו אינה צריכה להמתין:
ה שפחה וגיורת שהיו נשואות לבעלי׳ בגיותן ובעבדותן ונתגיירו או נשתחררו צריכו׳ להמתין ואפילו גר ואשתו שנתגיירו מפרישים אותם תשעי׳ יום כדי להבחין בין זרע שנזרע בקדושה לזרע שנזרע שלא בקדושה:
ו הממאנת אינה צריכה להמתין לא גזרו שלא בגרושה וכן המזנה אינה צריכה להמתין מפני שמהפכת עצמה בשע׳ תשמיש כדי שלא תתעבר וכן אנוסה ומפותה אינן צריכות להמתין וה״ה לשבויה ואפילו היא גדולה:
ז פלגש מיוחדת לאיש שרוצה לינשא לאחר צריכה להמתין:

ח מי שנשאת בטעות ונודע שהיא אסורה לבעלה והוציאוה בית דין מתחתיו אם היתה קטנה שאינה ראויה לילד אינה צריכה להמתין שזה דבר שאינו מצוי הוא וכל דבר שאינו מצוי כרוב לא גזרו בו:

ט אשה שנתגרשה ויצא קול פיסול על הגט והצריכוה גט אחר מפני הלעז י"א שצריכה להמתין שלשה חדשים מהגט השני וי"א שאינה צריכה למנות אלא מהגט הראשון:

י המקדש תוך תשעים יום מנדין אותו קידש וברח אין מנדין אותו יש מי שאומר דבריחה זו צריכה שתהיה למרחוק שירחיק עד שיהיה שיעור חזרתו אחר ג׳חדשים ואין נר׳ כן מדברי שאר הפוסקים:

יא גזרו חכמים שלא ישא אדם ולא יקדש מעוברת חבירו ולא מניקת חבירו עד שיהיה לולד כ"ד חדשי׳ חוץ מיום שנולד ויום שנתקדשה בו וחדש העיבור עולה למנין כ"ד חדש בין שהיא אלמנה בין שהיא גרושה בין שהיא מזנה אפילו נתנה בנה למניקה או גמלתו בתוך כ"ד חדש לא תנשא אפילו נשבעה המניקת או נדרה על דעת רבים שלא תחזור בה אפי׳ אם נשבעה לאדם גדול כמו אלו שהולכים בחצר המלך אבל אם מת בנה מותרת לינשא ואין חוששין שמא תהרגהו וכן אם גמלתו בחיי בעלה או שאינה חולבת לעולם כגון שיש לה צימוק דדי׳ או שפסק חלבה בחיי בעלה ושכרו לו מניקת בחיי בעלה או שנתנה בנה למניקה ג׳ חדשים קודם מיתת בעלה והיא לא הניקה כלל תוך הג׳חדשי׳ מותרת לינשא:

יב עבר ונשא מעוברת או מניקה בתוך זמן זה מנדין אותו אלא אם כן ברח ויוציא בגט ואפילו היה כהן וצריך לתת לה כתובה אם תתבענה לו ואם היה ישראל יחזירנה אחר כ"ד של מניקה ויכתוב לה כתובה אחרת. נשא וברח ולא׳ זמן בא וישב עם אשתו אין בכך כלום ואם קידש מעובר׳ או מניקה אין כופין אותו להוציא ולא יכנוס עד אחר זמן היניקה או עד שימות הולד:

יג אלמנה שהיתה מניקה בנה יכולה לומר איני מניקה אלא בשכר ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר ואף על פי שאינה יכולה לינשא עד סוף כ"ד חדש:

יד זה שאמרנו בגרושה יש מי שאומר דדוקא שהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירה אבל קודם הזמן הזה לא דהא אי בעיא לא תניק ליה כלל ואפילו בשכר. ויש מי שאומ׳ דאשה שמת בעלה והניחה מעוברת וילדה ולא הניקה את בנה צריכה להמתין כ"ד חדש ומשמע מדבריו דה"ה לגרושה:

שלא לישא אשה בימי האבל: ובו סעיף א׳ יד

א מתה אשתו או אח׳ מקרוביו שחיי׳ להתאבל עליו עד אמתי אסור לישא אשה נתבאר בטור יורה דעה סימן שצ"ב:

איסור ערוה דאוריתא ודרבנן: ובו ל"ג סעיפים טו

א אלו שאסורו׳ מחמת ערוה מהן מן התורה מהן מדרבנן אותן שהן מן התורה אין קדושין תופסי׳ בהן ואותן שהם מדרבנן קדושי׳ תופסין בהן וצריכות גט וכן המקדש ספק ערוה צריכה גט:

ב אמו אסור׳ לו מן התור׳ אבל אם אמו אינה אסורה לו אלא מדרבנן וזו אין לה הפסק אפילו אם אם אמו עד מעלה מעלה אסורה:

ג אם אבי אמו אסור׳ לו מדרבנן היא בלבד:

ד אם אביו אסור׳ לו מדרבנן וזו אין לה הפסק אפילו אם אם אם אביו עד למעלה אסורה:

ה אם אבי אביו אסור׳ לו מדרבנן היא בלבד אשת אביו אסורה לו מן התורה בין שהיא אשתו מן הנישואין בין מן האירוסין בין בחיי אביו בין בשמת אביו או גירשה. אבל אם אנס אביו אשה מותרת לו:

ו אשת אבי אביו אסורה לו מדרבנן וזו אין אבן העזר ג א 3 1 לה

לה הפסק משעת שיעקר תכיונו לקורה על אחד
ממנו:

ז משעת שיעקר תכיונו לקורה לו מדרכנן היא כלב:

ח משעת שיהי תכיון מן התא לקורה לו מן
התורה. אבל משעת שיהי תכיון מן התא היכא
לקורה אלא מדרכנן:

ט משעת שיהי ממנו בין מן התא בין מן התא
היכן לקורות אלא מדרכנן:

י לחותו לקורו לו מן התורה בין לחותו מאביו
או מאמו בין לחותו מהכיסוחין או מהזכו לפי
כח תכיון על הערוה והוליד ממנה את לחותו
היא ואסיב עליה חוץ מלחותו מן הפסח לו
מהנכרית. ויש לומרים דהני מילי בפסח
דעלמא אבל אם כח תכיון על פסחתו והוליד
ממנה את לחותו היא:

יא מותר אדם בבתו משעת תכיון שיש לה מיום
שהר ולפילו חורגה הגדלה בבית בין החיים
מותרת להם ואף חייבים למרחית השין משרחית
לחותם:

יב בתו ובת בתו ובת בנו לקורות לו מן
התורה אבל בת בתו בנו ובת בתבתו ובת בן בנו
ובת בן בתו לקורות מדרכנן ואין להם הפסק
ובן אומר בירושלמי שאביהם לקור בכל נמי
משרשל ומרה לקורה בכל לשמי ישראל ולהרמ"כם
יש להן הפסק:

יג בתשעתו ובתבתה ובת בנה לקורו לו מן
התורה ודוקא בת משעתו אבל בת תנוסתו מותר
לו לשהר מיתתה:

יד בתבית בתשעתו ובת בן בן משעתו לקורו
מדרכנן ואין להם הפסק ולהר"מכם יש להם
הפסק:

טו אם משעתו ואמה ואם אבי משעתו לקורות
מן התורה אבל אם אם אם משעתו ואם אם אבי
משעתו ואם אב אבי משעתו ואם אם אבי משעתו
לקורות לו מדרכנן ואין להן הפסק ולהר"מכם
יש להן הפסק:

טז לחות אביו ולחות אמו לקורות לו מן
התורה בין שהלחות היא מן האב בין שהיא מן
האם:

יז מותר אדם בבת אחי אביו ובבת אחי אמו
ואחי אביו ואחי אמו מותר בשעתו ובבתו:

יח משעת אחי אביו מן האב לקור מן התורה
אבל משעת אחי אביו מן האם ומשעת אחי אמו בין
מן האם בין מן האב היכן לקורות אלא מדרכנן
ומכאן ואילך כגון משעת אחי אבי אביו מן האם
ומשעת אחי אם אמו בין מן האב בין מן האם
מותרות ומשעת אחי אבי אביו מן האב ולחות אם
אבי האב בין מן האם בין מן האב ולחות אם
האם מותרות ויש מי שאומר בהלו:

יט משעת בנו לקורה לו מן התורה ומשעת בן
בנו לקורה מדרכנן ואין להם הפסק עד שתהיה
משעת אחד ממנו לקורה על יעקב תכיונו:

כ משעת בן בתו לקור מדרכנן ויש להם הפסק:

כא משעת בן משעתו מותר לו ובן משעתו מותר
בשעתו:

כב משעת אחיו בין מן האב בין מן האם בין
מן הניסואין בין מן הזכות לקורה מן התורה:

כג שני מורגן הגדלים יחד בבית מותר כל
אחד בשעת חבירו ולא חיישינן לגרשית עין
לומר שרואה בשעת אחיו:

כד מותר אדם בשעת חמיו וחמיו מותר
בשעתו ויש מי שאוסר:

כה מותר אדם בשעת בן אחיו ובשעת בן
אחותו:

כו אחות משעתו לקורה לו מן התורה כל זמן
שעתו קיימת לא שכח אם היא אחותו מן האב
אומן האם ואפילו גירש את משעתו אבל לאחר
מיתתה מותר באחותה:

כז קידש אשה והלכה למדינה אחרת ובאו
עדים והעידו שמתה ונשא את אחותה ואחר כך
נודע שלא מתה לקור בשתיהן ונריכות שתיהן
גט ממנו וכל הדרכים האמוריים בפרק החשה
רבה ובפרק המגרש נוהגים כאן ואם מתה אחת
מהם מותר באחרית. אבל אם הלכה משעתו
לשוק למדינה אחרת ובאו עדים והעידו
שמתה ונשא אחותה ואחר כך נודע שלא מתה
אין אחותה צריכה ממנו גט ומשעתו מותרת לו
ומותר בקרובות שניה ושניה מותרת בקרובין
ואם מתה ראשונה מותר בשניה. וכן אחר
הגירושין שנשאן בחזקת שהוא ומצאו ערוה אינן

גריסות

צריכות גט שאין קדושין תופסין בעריות·
ומפני מה הצריכו אחו׳ ארוסתו גט שמא יאמרו
תנאי היה באירוסין וכדת נשא אחותה והואיל
ויצאה אחותה בגט אחותה שהיא ארוסתו
הראשונה אסורה כדי שלא יאמרו נשא אחות
גרושתו· אבל כשהלכה אשתו הנשואה אין
לחוש לכך שיאמרו תנאי היה לו בנשואין דאין
אדם עושה בעילתו בעילת זנות הלכך כולי עלמ׳
ידעי דנשואי שניה אינם כלום:

כח הלכה אשתו ובעל אחות אשתו למדינה
אחרת ובאו ואמרו לו מתה אשתך ובעל אחותה
ונשא אחות אשתו ואח׳כך באו אשתו וגיסו אחות
אשתו צריכ׳ממנו גט לא שנא נשאת לו ע״פ שני
עדים או על פי עד אחד ואסורה לגיסו ואשתו
אסור׳עליו לא שנא היתה נשואה לו או ארוסתו:

כט אמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה
ואחר כך אמרו לו קיימת היתה ומתה הולד
הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר:

ל מי שהיתה לו פלגש ולא הועד שקדשה
מותרת בקרוביו אבל אם יש עדי׳ שאמר׳ האשה
קדשני בפני שני עדי׳ נאסרה לקרוביו אבל אם
אמרה קדשני סתם ולא אמרה בפני שני עדים
אין בדבורה כלום:

לא המקדש אשה ונתבטלו הקדושין מפני
שהיו על תנאי ולא נתקיים התנאי או שקידש
בתו שלא מדעתה ונמצאת בוגרת מותר
בקרובותיה:

יו אסור גויה ושפחה· ובו ו׳ סעיפים

א ישראל שבעל גויה דרך אישות או ישראלית
שנבעלה לגוי הרי אלו לוקין מן התורה שנאמר
לא תתחתן בם· אבל הבא על הגויה דרך זנות
במקרה חייב עליה מדרבנן משום גויה ומשום
זונה ומכין אותו מכת מרדות ואם ייחדה לו
בזנות חייב עליה מדרבנן משו׳ נדה שפחה גויה
זונה ואם היה כהן אפילו בא עליה דרך מקרה
לוקה עליה מן התורה משום זונה:

ב הבא על הגויה אם לא פגעו בו קנאים ולא
הלקוהו ב״ד הרי עונשו מפורש בדברי קבלה
שהוא בכרת שנאמר כי חלל יהודה קדש׳ ה׳ אשר
אהב ובעל בת׳ אל נכר יכרת ה׳ לאיש אשר יעשנה
ולא יהיה לו ער ועונה אם ישראל הוא לא יהיה
לו ער בחכמים ולא עונה בתלמידים:

ג שפחה שהוטבלה לשם עבדות אסורה לכן
חורין אחד שפחתו ואחד שפחת חבירו והבא
עליה מכין אותו מכת מרדות:

ד הנתפש עם שפחתו מוציאים אותה ממנו
ומוכרים אותה ומפזרים דמיה לעניי ישראל
ומלקין אותו ומגלחין שערו ומנדין אותו ל׳יום:

ה נתערב ולד ישראלית בולד שפחה הרי
שניהם ספק וכל אחד מהם ספק עבד וכופין
בעל השפחה ומשחרר את שניהם ואם היה הבן
ההוא בן האדון של עבד כשיגדלו ישחררו זה
את זה ויהיו מותרים לבא בקהל:

ו היו התערובות בנות הרי שתיהן ספק
שפחות והבא על כל אחת מהן הרי הולד ספק
עבד וכן אם נתערב ולד גויה בולד ישראל
מטבילין את שניהם לשם גירות וכל אחד מהם
ספק גר:

התר אשת איש שמת בעלה ודיני יז
העדות: ובו נ״ח סעיפים

א אשת איש בכלל עריות היא ואין קדושין
תופסין בה במה דברים אמורים בודאי אשת
איש אבל אם היא ספק מקודשת או ספק
מגורשת קדושין תופסין בה מספק וצריכה גט
משניה׳· וה״ה לפיסולי גיטין מדרבנן שאם בא
אחר וקידשה שצריכה גט משניהם מהראשון
דרבנן ומהשני דאורייתא:

ב אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין
בפני בעלה הרי זו מקודש׳ לשני שהאשה שאמר׳
לבעלה בפניו גרשתני נאמנת חזקה אין אשה
מעיזה פניה בפני בעלה· אבל אם קידשה
אחר שלא בפני בעלה אין קדושין תופסין בה
עד שתביא ראיה שנתגרשה קודם שתקבל
הקדושין שכל שלא בפניו מעיזה· וכתב הר״אש
דכל שהוא בעיר כשנתקדשה לאח׳ מקרי בפניו·

והא דאמרינן דאין לאשה מעיזה פניה בפני בעלה לומר גרשתני ס"מ היכא דליכא דמסייע לה אבל היכא דאיכא דמסייע לה מעיזה ואיזה ואם נשבעת לאחר שלא בפני בעלה אעפ שכשבא בעלה לומרת לו בפניו גרשתני היכא נאמנת דכיון שכבר נשבעת שלא תעשה עצמה זוכה: ויש מי שאומר שאפילו לא נשבעת עדיין לאחר שלא נתקדשה לו שלא בפני בעלה ואחר כך בא בעלה ואומרת לו בפניו גרשתני היכא נאמנת: ויש אומרים שאם היה קטטה ביניהם או שהבעת כתובתה היכא נאמנת לומר גרשתני לפילו בפניו:

ג אשה שהלך בעלה למדינת הים והעידו עליו שמת לפילו עד אחד לפילו העד עבד לו שפחה לו אשה לו קרוב מותרת ולפילו עד מפי עד לו אשה מפי אשה לו עבד לו שפחה לו קרוב כשרים לעדות זה ופסולי עדות אם פסולים מדרבנן כשרים לעדות זה אבל פסולי עדות דאורייתא פסולי ואם מפיחים לפי תומם כשרי וכן גוי לו ישראל מומר לע"ז ולכל התורה כלה אם הוא מפיח לפי תומו נאמן:

ד הכל נאמני להעיד לה עדות זו חוץ מחמש כשים שחזקתן שוכחות זו את זו שאין מעידות בשיתת בעלה שמא יתכוונו לחוסר עליו ועדיין הוא קיים ולכן חמותה וכת חמותה וצרתה ויבמתה וכת בעלה:

ה כבר אמרנו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני לפילו שמע מאשה ששמעה מעבד הרי זה כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו אבל אם אמר העד לו האשה לו העבד מת פלוני ואני רואיה שמת שוללים אותו היאך רואית ומה ידעת אם העיד כדב כרור נאמן ואם העיד כדברי סרוכן למיתה אין משיאין את אשתו אלא מעידים על האד שמת שלא כאמתו ואין בו ספק

ו בשעת הגזירות מתירים כשים על פי בעלי תשובה:

ז כל אחד ואחד הרגתיו הרגתי דאין לדם יוצאים עצמו דשם ופלני דכוריה וה"ה לגוי שאמ' מפיח לפי תומו הרגתי את פלוני משיאין את אשתו:

ח אם עד אחד אומר לאשה כיון לביאה מת בעליך היכה ברוכה שוב לשדותיו שלא כאה לבית דין ואומרת מת בעלי · אבל אם כא העד שאמר בפניו מת ואמר שלא אמר לה מהיכא:

ט עד אומר מת ועד אומר כהרג אע"פי שאם מכחישים זה את זה הולכין וזה מודים שאינו קיים הרי זה תבעל:

י שמע קול שופר פלוני מת והלכו ולא מצאו שם לדם משיאים את אשתו · ואם שמע קול זה בשדה או בכור או בחובה אין משיאין על פי אותו קול דחיישי' שמא שד הוא כיון שיצא הקול ממקום שהשדים מצויים שם:

יא מצאו כתו' בשטר מת פלוני בן פלוני או נהרג תבעל אשתו אפי' היו מקויי' ולהל' מכס צריך שידעו שהוא כתב ישראל:

יב מי שאמרתן וכרקו אותו כדרך שכורקין לגיטין ומצאת דעתו מכוונת וכתב שמת פלוני בן פלוני סומכין על כתיבתו ותבעל אשתו:

יג זה שאמרנו שעד אחד כשר בעדות אשה בא לדבריו לחוורים שמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה אבל אם שמע מפי שוטה או קטן אינו מעיד ואין סומכי' על דבריו שמע מהתינוקות שאומרי' עכשיו בא מהספר פלוני כך וכך ספרים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו כך וכך עשו במטתו הרי זה מעיד מפיהם על פי הדברים הללו וכיוצא בהם ומשיאין את אשתו:

יד כבר אמרנו שהגוי שהפיח לפי תומו משיאין על פיו כיצד היה מפיח לפי תומו ואמר לוי לפלו' שמת כמה היה בלה וכמה טובה עשה עמי או שהיה מפיח ואומר כשהייתי בא בדרך וגפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדב' זה כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים הללו שהם מרחים שאין כוונתו להעיד הרי זה בלה וישראל ששמע מגוי המפיח לפי תומו מעיד ששמע ממנו ותבעל אשתו על פיו כמה דברים חמורים בשלה היה שם אחר שלה היה לאבל שם היה אחר כמו שאמר לאחר עשה לי כך וכך שלא להרוג אותך כדרך שהרגתי לפלוני אין זה מפיח לפי תומו שכוונתו

להטיל אימה על זה וכן אם שמע מערכאות של גוים שאמרו הרגנו פלוני אינם נאמנים שהם מחזיקים ידי עצמם בכזב וכן כל כיוצא בדברים אלו:

טו גוי שהסיח לפי תומו תחלה אע״פי ששלו אותו אחר כך ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע הרי זה נאמן ומשיאין על פיו:

יו גוי מסיח לפי תומו מפי גוי מסיח לפי תומו משיאין על פיו:

יז יצא גוי וישראל מעמנו למקום אחר ובא הגוי ואמר איש שיצא מכאן עמי מת משיאין את אשתו אף על פי שאין הגוי יודע אותו האיש · ויש אומרים שצריך שיאמר קברתיו · וכן אם יצאו עשרה בני אדם כאחד ממקום למקו׳ והם אסורים בקולר או נושאי׳ גמלים וכיוצא בדברים אלו והסיח הגוי לפי תומו ואמר שעשרה אנשים שיצאו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כך וכך מתו כלם משיאין נשותיהם ויש אומרים שצריך שיאמר וקברנום:

יח בא אחד ואמ׳ לנו אמרו בית דין או אנשי׳ כשתלך למקום פלוני אמור להם שמת יצחק בן מיכאל ובא השליח ואמר לנו והשליח אינו יודע מי הוא הואיל ואנו יודעי׳ פלוני הידוע בשם זה הרי אשתו מותרת ואין אומרים שמא יצחק בן מיכאל אחר הוא שמת והוא שלא הוחזקו שם שני יצחק בן מיכאל או בשהוחזקו שנים וידוע שאחד קיים:

יט ישראל שאמ׳ מת איש יהודי עמנו במקו׳ פלוני כך וכך צורתו וכך היו סימניו אין אומרי׳ באומד הדעת פלוני הוא עד שיעיד העד שהוא פלוני ויכיר שמו ושם עירו אבל אם אמר אחד יצא עמנו מעיר פלוני ומת מחפשין באותה העיר אם לא יצא משם אלא הוא תנשא אשתו:

כ מי שהיה מערער על אשה לומר שהיא זקוקה ליבם ואחר כך הוא בעצמו העיד בפני בית דין ששמע שמת זה זמן רב סומכין עליו כיון שהדברים הראשונים לא היו בפני ב״ד:

כא אין בודקין עידי נשי׳ בריישה וחקירה ואפילו אם הוכחשו בבדיקות כשרים:

כב בשמסתכלין בצורתו כדי להכירו כדי להעיד עליו בודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה:

כג ראו אחד עומד מרחוק ואמ׳ שהוא פלוני בן פלוני או פלוני ממקום פלוני והרי נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו הרי אלו משיאין את אשתו:

כד מצאוהו הרוג או מת אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים והכירוהו בהם שהוא פלוני מעידין עליו ואם נטל אחד מאלו אף על פי שיש להם סימנים מובהקים ביותר בכליו אינם כלום דחיישינן לשאלה ואפילו היו להם סמני׳ בגופו ואפילו שומא אין מעידין עליו אבל היו להם בגופו סימנים מובהקי׳ ביותר מעידין עליו:

כה כתב ר״ת דהא דאין מעידין עליו אלא א״כ פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים דוקא בשאין שם אלא הראש אבל אם כל גופו שלם אפי׳ אין שם פרצוף ופדחת וחוטם יכולים להכירו בטביעות עין וחלקו עליו האחרונים:

כו אין מעידין עליו אלא אם כן מצאוהו תוך שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו אבל אחר שלשה אין מעידין עליו מפני שפרצוף פניו משתנה · במה דברים אמורים בזמן שהוא ביבשה אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה אפי׳ אחר כמה ימי׳ אם הכירוהו מעידין עליו שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרובה והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המי׳ וגם שלא יהיה בו מכה אבל אם שהה אחר שהושלך מן המים אין מעידין עליו וכן אם היה בו מכה אין מעידים עליו לפי שהמי׳ מקלקלים המכה ונופח ומשתנה:

כז מצאוהו הרוג ומכירים אותו בטביעו׳ עין ואין יודעין מתי נהרג״ יא שתולין שנהרג תוך ג׳ ימים ומעידין עליו ויש אוסרים · ומיהו אם יצא קול איש פלוני מתאו נהרג ואח׳ שלשה ימים מצאוהו מת והכירוהו אשתו מותר׳ לדברי הכל:

כח יש אומרים בשם ר״ת דהא דאין מעידין עליו אלא עד שלשה ימים הני מילי כשהוא חבול בפניו אבל אם אינו חבול בפניו מעידי׳ עליו אפי׳ אחר כמה ימים ע״י טביעות עין של גופו וצורתו ואינו מחוור בעיני האחרונים:

אין

בט יש מעידין על השמועה שלא כשמועתו כמו שמת ולא ידעתי היכן קבר ראובן שכשל בגוב אריות וכמריס וכיוצא בהם יש מעידים עליו שמועה שלא היו רעבים ולא אכלוהו. אבל אם נפל לתעלת נחשים ועקרבי מעידין עליו מפני שעל ידי שרואין כשעומד עליהם מזיקין אותו:

ל כשנפל לתוך כשלון של עץ יורה רואה את מליאתו יין או שמן או מים או שמחטו בו שני סמכים או רובן אפילו עמד וברח מעידין עליו שמת שודאי סופו למות וכן כל כיוצא בזה מדברי שלמי חכמי חיתים הלכה ומסורת מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין עליו:

לא ראוהו שנגוף והעוף רובץ עליו או שפי שדקרוהו או ירדו חגים וין מעידים עליו שמת ואם ראו העוף רובץ במקום שהכפש יוצאה כנטיפתו כגון מוחו או לבו או כבדו מעידין הרי זה מעיד עליו שמת:

לב ראוהו שנפל ליס אפילו טבע ים הגדול אין מעידין עליו שמת שמא יצא ממקום אחר ואם נפל למים מכוכבים כגון בור או מערה ששומר ורואה כל סביביו ואחר כדי שתצא נפשו ולא עלה מעיד עליו שמת ומזיקין את אשתו.

וכן אם קברוהו ברגלו שלמעלה אל היס ולא עלה כידם אלא רגלו מארכובה ולמעלה מזיקין את אשתו לאחר י"ב חדש שטריפה היא חיה י"ב חדש אבל אם נפל ליס והשליכו מצורה והעלו רגל אחד מארכובה ולמעלה וכיוצא בזה אין מזיקין את אשתו שהרי חזרו רגל של אחר הוא ויהיו אם היה בו סימן מובהק כיותר כרגלו סומכין עליו לומר שהוא של החיים שנפל:

לג עד אחד אמר ראיתיו שמת במלחמה או בפולמוס או שטבע ים הגדול ומת וכיוצא בדברי שלו שרואה למיתה אם אמר קברתיו כאן ותצא עליו שמועה שמת ואם לא אמר קברתיו לא תצא ואם נשאת לא תנשא:

לד וכן האשה שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה כמים שאין להם סוף ולא עלה ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זו לא תצא על עדות זו כמו שנתבאר ואם נשאת לא תנשא ואפילו היה הגוי שהשיח לפי תומו ואמר שטבע פלוני ונשאת על פי עדותו לא תצא ואם נשאת לא תנשא ואפילו נשאת לכתחלה מכדין אותו:

לה יש מי שאומר שאם נפל למים שאין להם סוף גוזה כתוכחה:

לו עיר שהקיפה כרקום וספינה המטורפת בים והיוצא לידן הרי הן בחזקת חיים לפיכך אין מעידין על אחד משלו שמת להתיר את אשתו ואפילו מי שהוא בעיר שכבשה כרקום וספינה שטבעה בים והיוצא ליהרג אין מעידין שהם בספק חיים ומותרים עליהם חומרי מתי וחומרי חיים:

לז כל עד אחד והעיד שמת בעלה והתירוה ליבמה על פיו ואחר כך כל עד אחר והכחיש את הראשון ואמר לא מת הרי זו לא תנשא מעד אחד כאשר בארנו ותנשא מעד אחד כאשר בארנו בעדות האשה כשני עדי כאשר עדיותיהן דבריו של אחד במקום שנים אבל אם כל השני קודם שהתירוה הרי זו לא תנשא ואם נשאת תנשא מפני שהיא ספק ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת ברית לי שמת הרי זו לא תנשא. ויש תנשא ואם באו שנים ואמרו לא מת חלף על פי שנשא תנשא לדברי הכל. כמה דברים אמורים כשהיה האחד שנשאת על פיו כמו שנים שבאו והכחישו זה את זה כגון שנשאת על פי שנים ובאו שנים ואמרו לא מת או שנשאת על פי האשה או ע"פ עצמה ובאו שני עדי או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת אבל עד כשר אומר מת וכשרות אומרות לא מת או פסולים אומרים לא מת הרי זה כמחצה על מחצה ואם נשאת לאחד מעידים והיא אומרת ברית לי שמת הרי זה לא תנצא:

לח האשה אומרת מת לו היא שאמרה מת בעלי ואחר כך כל עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת תנשא. ויש שאם האשה אחרת היא שאמרה מת והתירוה ליבמה על פיה ואחר כך כל עד כשר ואמ' לא מת לא תנשא מהיתירה:

לט הנשאת על פי עד אחד לא תנשא אלא כשיבואו שנים ואם נשאת אלא בהוראת בית דין יש אלא תנשא אפילו כל עד אחד ואמר לא מת:

מ האשה אומרת לא מת ואחרי כן שנים אומרים מת הרי זו תנשא וכן אם אמרו עשר כשי לא מת

יש

ליה כגון לומרות מתחרי זו תגבה שאין לומרים שניים כמותה לגה בעדים כשרים אבל בפסולים הלך אחר סרוב בין להקל בין להחמיר:

א אם אנים מעידי שמעו מפי אחד שמת בעלה ועד אחד מעיד ששמע מבי אחד שהוא מוכחת:

ב אבי עדים לומרים מת ושנים לומרים לה מת הרי זו לה תנשא ואם נשאת תנשא מפני שהוא ספק ואם נשאת לאחד מעידים והיא לומר ברית לי שמת הרי זו לה תנשא:

ג האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה ותנשא או תתייבם על פיה ומותנים לה עיקר כתובתה ואם תתייבם נכנס היבם לנחלה על פיה במקום דברים לאומרים כשהיה לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני ולא הזכיר שם כתוב מתירים אותה ליבגם ומשביעין אותה ונותני לה כתובת אבל אם בא ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אף ליבגם אין מתירין אותי שעל עסקי הכתובה בא והרי זו בחזק שלא מת ואין דעתה ליבגם אלא ליטול כתובה מחייס בלבד:

ד בא ואמרה מת בעלי התירוני ליבגם ותנו לי את כתובתי מתירי אותה ליבגם ונותני לה כתובה מפני שעיקר דבריה על עסקי הכיסולין בא. אבל אם בא ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני ליבגם מתירין אותה ואין נותני לה כתובה ואם תפבה אין מוציאין מידה: ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו אין מתירין אותה כיון שהזכירה כתובה:

ה מי שיש לו כ' בני וכא אחת מהן ואמרה מת בעלי הרי זו תנשא על פי עצמ' וברתה לשוק' אחין נרא נאמנת להעיד לחברתה ואפילו נשאת זו תחלה אין אומרים אלו לא מת בעלה לא היתה לשוק' שעמה עלינו שמת מעכשתה בברתה רוצה היו שיאמרו שתיהן עדיין:

ו זאת אומרת מת בעלי וברתה מכחישה ואומר' לא מת הרי זה תנשא כשם שאין' מעידה לה להתירה כך היא יכולה להעיד לה לאסר':

ז זאת אומר' מתברתה אומר' בהרג הוא ל ושתיהן אומרות שאינו קיים הרי אלו ינשאו:

ח כמה דברים אומרים שהאשה נאמנת לומר מת בעלי אבל אינו לבית וזה שנים אומרים שראו אותו שנהרג או שנפל מן הגג או שנשרף בבית או שנטבע בים שנים בינו לבינה וזה שנים בינו לבינה כגון בעולם אבל אם יש קטטה בינו לבינה שאומרה נרצחי בפני פלוני ופלוני והוא אותם העדים והכחישוה ואחר כך הלכה היא ובעלה למדינה אחרת והיא ואומרת מת בעלי הרי זו כאמנתף על פי שהוא בעולם ואפילו בא עד אחד והעיד לה שמת בעלה לא תנשא שמא היא שכר' אותו ואם נשאת לא תנשא שהרי יש לה עד. וכן אם היתה מלחמה בעולם והיא ואומרת מת בעלי במלחמה הוא נאמנת ואע"פי שיש שנים בינו לבינה תמוך דעתך על דברים שרוב למיתה ותאמר מת כגון שהרגו הרשעים והאחרונים שהיה בעלה בחמצען שהרי היא אומרת מאחר שהרגו אלו ושנ' הרג הוא בכלל לפיכך הוא נאמנת לפי אומרת קברתיו. ויש אומרים שאם אמרה קברתיו נאמנת. ואם אמרה מת על מטתו נאמנת לדברי הכל:

ט לא הוחזקה מלחמ' בעולם והיא ואומרת מלחמה היתה במקום פלוני ומת במלחמה לא תנשא להתחלה ואם נשאת לא תנשא:

י הא עד אחד ואמר ראיתיו שמת במלחמה או במפולת אם אמר קברתיו תנשא על פיו ואם לא אמר קברתיו לא תנשא ואם נשאת לא תנשא:

יא האשה שאומרת מת בעלי תחת המפולת הוא נאמנ'. וכן אם היה שילוח נחשי ועקרבים ואומרת נשכו נחש או עקרב ומת הוא נאמנת שמא תמוך דעתך על הוא שנשים שמתו כך בנשיכה:

יב אמר' עשכו עליו ביתו מערה הוא מת ואני נבלתי הוא נאמנ' כשם שנעשה לה נס כך נעשה לו:

יג היתה שכת רשבון ואומרת מת בעלי הוא נאמנת מת וקברתיו נאמנת:

יד אומרת נפלו עליו גוים או לסטים הוא נהרג ואני נבלתי נאמנת שאין דרכן להרוג הנשים כדי שיאמר כשם שנובלה היא כך נובל הוא:

טו היה דבר בעולם ואמר' מת בעלי נאמנ':

טז האשה שהלך בעלה למדינה אחרת ובאו ואמרו לה מת בעלי ונשאת ואמר כך בא בעלה

ג"כ נשלחת על פי עד אחד או על פי שני עדים תנה מזה ומזה וכריכה גט משניהם ואין לה כתובה משניהם ולא פירות שאכלו מנכסי מלוג שלה לפי שהיכם חייבים בפרקונה ודוקא שאכל הבני קודם שבא הרשעון אבל מה שאכל לאחר שבא הרשעון צריך להחזיר ואיכו חייב ליתן הכלאות מנכסי אחין כרגל שלה והיה שכבו לגמרי אבל מה שיש מהם בעין מוטלת ואם נטלה מזה או מזה כתובה או פירות צריך להחזיר. ודוקא שנטלה משני אחר שבא הרשעון אבל אם נטלה ממנו קודם שבא הרשעון היכה צריכה להחזיר ושניהם אין מיטמאין לה אם יש כהנים ואינם זכאים כמכירת, וכמעשה ידיה וכהפרת נדריה ונפקלה מהכהונה ומהתרומה ומהמעשר אם היה כהן לוי. מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצים ולא מיבמים והולד מהשני הוא ממזר מהתור אם הולידו עד שלא נודעה רשעון אבל אם לא הולידו אלא לאחר שמתרשעון או נודעה אין הולד אלא ממזר מדרבכן ואם כא עליה קודם שיגדע השני הולד פיוליד ממכה ממזר מדבריהם:

ג ז אמרו לה מת בעליך ונשלחת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת ולד שהוליד קוד' שמת ממזר מן התורה ושהוליד לאחר כך הינו ממזר ויש אומרים שהוא ממזר מדרבכן:

ג ח אם לא נשלחת בפני שלש נתקדשה לכד וכל בעלה היכה צריכה גט משני ומותרת לחזור לרשעון וכן מותרת לשני אם מת הרשעון או נודעה:

ח

ח א קדושין תופסין בחייבי לאוין ובחייבי עשה:

ט

סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה: ובו ב' סעיפים

ט א מי שהוחזק בשאר בשר דיכן ע"פ חזקה זו לפי שאין שם ראיה ברורה אזה קרוב ומלקין וחונקין וסוקלין על חזקה זו:

ב יש ולשם שבאו ממדינת הים היה אומר זה בעלי והוא אומר זו לשתי שם הוחזקו בעיר שלשים יום שהיה לשתי הורגין עליה:

באיזה ביאה חייב הבא על הערוה: ובו ב' סעיפים

ב

א הבא על אחת מן הערויות דרך ליבה או שחבק ונשק בקירוב בשר הרי זה לוקה ואסור על הערויות:

ב כשם שאסורות זו כזו אסו' וממשפחה אחרת אסרי שהוזהרנו עליו ואחוי להכותן מכת מרדו' הוזיל ועשו חיוב. ויש לחיים להקפיד על לשתי מדבר זו ומונע הכשים הידועות בכך מלהכנס לה ומלנשק היה לחיין:

להתרחק מן הערות: ובו ז' סעיפים

ב א

א צריך לדם להתרחק מהכשים מאד מאד ואסו' לקרון כידו או כרגליו ולרמוז בעיניו לאח' מהערי' ואסור לשחוק עמה להקל דאשו כנגדם או להכניט ביפיה ואפילו להריח בבשמים שלה ואסור ואסור להסתכל בכשים שעומדות על הכביסים. ואסור להסתכל אפילו בכנדי שבעונו' של אשה שהוא מכירה אפילו היכם עליה אשה יכא להרהר כה. פגע אשה בשוק אסור להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לגדדין או לאחריו ולא יעבור בפתח אשה זכה אפילו כרחוק ד' אמות והמסתכל אפילו בהבט קטנה של אשה ואתכוין ליהנות ממנה כאילו נסתכל בכנית התורף שלה ואסור לשמוע קול ערוה או לראות שערה והמתכוין לאחד מאלו הדברים מכין אותו מכת מרדות ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין:

ב לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחד פנויה ואחד אשת איש:

ג מותר להסתכל בפנויה לבדק אם היא יפה שיבחר כן שהיא כתולה או לא בעולה ולא עוד אלא שרואי לעשות כן לאכל לא יסתכל כה דרך זכות

זמותעל זה נאמ׳ כריתי כרתי לעיני ומה אתבונן על כתולה:

ד מותר לאדם להכניס בחצתו אע״פי שהיה נדה והיה ערום לו לף על פי שים לו הכלח ברחוייתה הואיל והיה מותרת לאח׳ זמן מיכו בא מזה לידי מכשול אבל לא יפחק ולא יקל ראש עמה:

ה אסור להשתמש בחצה כלי בין גדולה בין קטנה בין שפחה בין מפוחדת אמת יבא לידי הרהור עביר׳ כגון זה שמוש לאמרו כרחיצת פניו ידיו ורגליו אפילו ליכוך לו מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו אפי׳ היכה מוצעת בו והצעתה מטה בפני ומזינת מכוס:

ו אין שולחים בשלום אצה כלל אפילו על ידי שליח ואפי׳ על ידי בעלה אסור לשלוח לה דברי שלומים אבל מותר לשאול בבעלה איך שלומה:

ז המחבק או המנשק אחת מהערוות שאין לבו של אדם נוקפו עליהם כגון אחותו הגדולה ואחות אביו וכיוצא בהם אף על פי שאין לו שום הנאה כלל הרי זה מגונה ביותר ודבר אמ׳ הוא ומעשה טיפשים שאין קריבים לערוה כלל בין גדולה בין קטנה חוץ מאחת לבתו והאם לבנה. כיצד מות׳ האב לחבק בתו ולנשקה ולייחן עמה בקירוב בשר וכן האם עם בנה כל זמן שהם קטנים הגדילו ונעשה הבן גדול והבת גדולה עד שיהיו שדים בכותו ושערך נאמ׳ זה יחן בכפותו והיו יושבה בכפותה ואם היתה הבת בוסה לעמוד לפני אביה ערומה או שהתקדשה וכן אם האם בוסה לעמוד בפני בנה ערומה אף על פי שהם מקטנים שהגיעו ליכלם מהם אין יושבים עמהם אלא בכפותן:

כב אסור יחוד ועם כמי אסור להתיחד: ובו ב׳ סעיפים

א אסור להתיחד עם ערוה מהערוות בין זקנה בין ילדה שדכר זה גורם לגלות ערוה חוץ מהאם עם בנה והאב עם בתו והבעל עם אשתו כדאי ואתן שפירקא אשתו נדה קודם שיבעל

אסור להתיחד עמה אלא היה יושב בין הכשים והוא יוצא בין הכשים ואף כא עליה כיאה רשאה ואחר כך כטמאת מותר להתיחד עמה:

ב כשהיא מעשה למכון ותמר נזר דוד וכיוצ דיכו על ייחוד פנויה ואף על פי שאינה ערוה בכלל ייחוד ערוות היא ומאי והלל נזרו על ייחוד גוים נמצא כל המתיחד עם אצה שאסור להתיחד עמה בין ישראלית בין גויה מכין את שניהם מכת מרדות אחים והאצה ומכריזין עליה חוץ מאצת אים אלף על פי שאסור להתיחד עמה אם אתיחד אין לוקין אלא להוציא לעז עליה מזינת׳ ומצאנו מוציאין לעז על כניה אחם ממזרים:

ג כל אצה שאסור להתיחד עמה אם היתה אצתו עמו הרי זה מותר להתיחד מפני שאצתו מצמרתו אבל לא תתיחד ישראלית עם הגוי ואף על פי שאצתו עמו:

ד אין מוסרים תינוק ישראל לגוי ללמדו אפר ולמדו אומנות:

ה לא תתיחד אצה אחת אפילו אם אכשים הרבה עד שתהיה אצתו אל אחד מהם אם וכן לא יתיחד אים אחד אפילו עם כשים הרבה:

ו כשים הרבה עם אכשים הרבה אין מוסתין לייחוד היו האכשים מבחוץ והכשים מבפנים או האכשים מבפנים והכשים מבחוץ ופירצה אצה אחת בין האכשים או אים אחד בין הכשים אסורים מפני ייחוד:

ז אפילו אים שעסקו ומלאכתו עם הכשים אסור לו להתיחד עם אכשים כיצד יעשה יתעסק עמהם ואצתו עמו או יבנה למלאכה אחרת:

ח אצה שבעלה בעיר אין מוסתין להתיחד עמה מפני שחיית בעלה עליה ואם היה זה גם כה כגון שגרשה עמו או שהיה קרובתו או אם קיבל לה בעלה עם זה לא יתיחד עמה אף על פי שבעלה בעיר:

ט כית שפתחו פתוח לרשות הרבי׳ אין אצה להתיחד אם עם ערוה:

י מותר להתיחד עם שתי יבמות או עם שתי צרות או עם אצה וחמותו או עם אצה וכת בעלה

או עם אשה ובת חמותה מפני ששונאות זו את זו ואין מחפות זו על זו וכן עם אשה שיש עמה תינוקת קטנ׳ שיודעת טעם ביאה ואינ׳ מוסרת עצמה לביאה שאינה מזנה לפניה לפי שהיא מגלה את׳ סודה:

יא תנוקת שהיא פחותה מבת ג׳ ותינוק פחו׳ מבן ט׳ מותר להתייחד עמהן שלא גזרו אלא על ייחוד אשה הראויה לביאה ואיש הראוי לביאה:

יב אנדרוגינוס אינו מתייחד עם הנשי׳ ואם נתייחד אין מכין אותו מפני שהוא ספק אבל האיש מתייחד עם האנדרוגינוס ועם הטומטו׳:

יג תקנו חכמים שיהיו הנשי׳ מספרות זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכנס שם איש ויתייחד עמהן:

יד לא תלך אשה בשוק ובנה אחריה שמא יתפס בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעוללו בה הרשעים שתפסוהו:

טו אין ממנין אפילו אדם נאמן וכשר להיות שומר בחצר שיש בו נשי׳ אף על פי שהוא עומד בחוץ שאין אפוטרופוס לעריות:

יו לא ימנה אדם אפוטרופוס על ביתו שלא ינהיג אשתו לדבר עבירה:

יז אסור לת״ח לשכון בחצר שיש בו אלמנה אפילו אינו מתייחד עמה מפני החשד אלא אם כן אשתו עמו:

יח אלמנה אסורה לגדל כלב מפני החשד:

יט לא תקנה אשה עבדי׳ זכרים אפי׳ קטנים מפני החשד:

ב מי שאין לו אשה לא ילמד תנוקות מפני שאימות הבני׳ באות לבית הספר לבניהן ונמצא מתגרה בנשים וכן אשה לא תלמד קטנים מפני אבותיהם שהם באים בגלל בניהם ונמצאו מתייחדי׳ עמה ואין המלמד צריך שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר אלא היא בביתה והוא מלמד במקומו:

כג אסור הוצאת זרע לבטלה ודברים המביאים לכך: ובו ז׳ סעיפים

א אסור להוציא שכבת זרע לבטלה ועון זה חמור מכל עבירו׳ שבתור׳ לפיכך לא יהיה אדם דש מבפני׳ וזורה מבחוץ ולא ישא קטנה שאינה ראויה לילד:

ב אלו שמנאפי׳ ביד ומוציאין שכבת זרע לא די להם שאסור גדול הוא אלא שעושה זה בכידוי הוא יושב ועליהם נאמר ידיכם דמים מלאו וכאלו הרג הנפש:

ג אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת או יביא עצמו לידי הרהור אלא אם יבא לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי לדברי תור׳ שהיא אילת אהבי׳ ויעלת חן לפיכך אסור לאדם לייסן על ערפו ופניו למעלה עד שיטה מעט כדי שלא יבא לידי קישוי ולא יסתכל בבהמה וחיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר לנקבה ומותר למרביעי בהמה להכנים כמכחול בשפופרת מפני שהם עסוקים במלאכתם לא יבואו לידי הרהור:

ד אסור לאד׳ שאינו נשוי לשלוח ידו במבושיו כדי שלא יבא לידי הרהור ואפילו מתחת טבורו לא יכנים ידו שמא יבא לידי הרהור ואם השתין מים לא יאחוז באמה וישתין ואם היה נשוי מות׳ ובין נשוי בין שאינו נשוי לא יושיט ידו לאמה כלל אלא בשעה שהוא צריך לנקביו:

ה אשה שיש לה אוטם ברחם ועל ידי כן כשבעלה משמש עמה זורה מבחוץ אסור:

ו אסור לרכוב על בהמה בלא אוכף:

ז חסידים הראשונים וגדולי החכמי׳ התפאר אחד מהם שלא נסתכל במילה שלו ומהם מי שהתפאר שלא התבונן מעולם בצורת אשתו מפני שלבו פונה מדברי הבאי לדברי האמת שהם אוחזות לבב הקדושים:

אין ישראל חשודין ועל הרביעה ועל הזכור: ובו סעיף א׳ כד

א לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמ׳ לפיכך אין אסור להתייחד עמהן ואם נתרחק אפי׳ מייחוד זכור ובהמה הרי זה משובח וגדולי החכמי׳ היו מרחיקין הבהמה כדי שלא יתייחדו עמה

עמה ובדורות הללו שרבו הפריצי׳ יש להתרחק מלהתיחד עם הזכר:

כה לגדור גדר ושלא להרבו׳ בתשמיש וכיצד יתנהג בשעת תשמיש · ובו י׳ סעיפים

א ראוי לאדם להרגיל עצמו בקדושה יתירה ובמחשבה טהורה ובדעת נכונה כדי להנצל מלהכשל בדבר ערוה ויזהר מהיחוד שהו׳ הגורם הגדול · וכן ינהוג להתרחק מהשחוק ומהשכרו׳ ומדברי עגבים ולא ישב בלא אשה שמנהג זה גורם לטהרה גדולה יתיר׳ מכל זאת אמרו יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברת שלא בלב פנוי מהחכמה:

ב לא יקל ראשו עם אשתו ולא ינבל פיו בדברי הבאי אפילו בינו לבינה הרי הכתוב אומר מגיד לאדם מה שיחו אמרו חז״ל אפילו שיחה קלה שבין אדם לאשתו עתיד ליתן עליה את הדין ואל יספר עמה בשעת תשמיש ולא קודם לכן כדי שלא יתן דעתו באשה אחר׳ ואם ספר עמה ושמש מיד עליו נאמ׳ מגיד לאדם מה שיחו אבל בעניני תשמיש יכול לספר עמה כדי להרבות תאותו או אם היה לו כעס עמה וצריך לרצותה שתתפיים יכול לספר עמה כדי לרצותה ולא ירבה בתשמיש להיות מצוי אצלה תמיד שדבר זה פגום הוא מאד ומעשה בורות הוא אלא כל הממעט בתשמיש הז״ משובח ובלבד שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו ואף כשישמש בשעת העונה לא יכוין להנאתו שלא כאדם הפורע חובו שהוא חייב בעונתה ולקיים מצות בוראו בפריה ורביה ושיהיו לי בנים עוסקים בתורה ומקיימי מצות בישראל ולא יבעול שלא מרצונה ואם אינה מרוצה יפייסנה עד שתתרצה ויהיה צנוע מאד בשעת תשמיש ולא ישמש בפני שום מין אדם אפילו קטן אלא אם כן הוא תינוק שאינו יודע לדבר:

ג לא ישמש לא בתחלת הלילה ולא בסופה אלא באמצעה:

ד אסור לשמש בשווקים וברחובות ובגנים ובפרדסים אלא בבית דירה שלא יראה כזנות וירגילו עצמם לידי זנות והבועל את אשתו במקומות אלו מכין אותו מכת מרדות:

ה אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר אפילו על ידי האפלת טלית · הרי שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר והיה הנר דלוק לא ישמש כלל · וכן אסור לשמש מטתו ביום שעזות פני׳ היא לו:

ו אסור לשמש בשני רעבון שלא לחשוכי בני׳:

ז אכסנאי אל ישמש עד שיבא לביתו:

ח לא יבא על אשתו והיא שנואה לו בשעת תשמיש וכן אם גמר בלבו לגרשה אע״פ שאינה שנואה לו לא יבא עליה:

ט לא יבא עליה והוא או היא שכורים:

י לא ישמש עם אשתו ליתן דעתו על אחרת אפילו שתיהן נשיו:

הלכות קידושין

שלא לקדש בביאה ואסור ביאה כו על הפנויה אפילו עם יחדה ובו ד׳ סעיפים

א אין האשה נחשבת אשת איש אלא על ידי קידושין שנתקדשה כראוי · אבל אם בא עליה דרך זנות שלא לשם קדושין אינו כלום ואפי׳ בא עלי׳ לשם אשות בינו לבינה אינה נחשב׳ כאשתו ואפילו אם ייחדה לו אלא אדרבה כופין אותו להוציאה מביתו:

ב אם הכניס אשה לחופה אינה מתקדשת בכך וי״א שהיא ספק:

ג משנתקדשה נחשבת כאשת איש לחייב הבא עליה וצריכה גט להתירה לשוק:

ד האשה מתקדשת בג׳ דרכי׳ בכסף או בשטר או בביאה מן התורה אבל חכמים אסרו לקדש בביאה משום פריצות ואם עבר וקידש בביאה מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת ואפילו

קידשה בכסף או בשטר אם לא עידך תחלה או שקידם בשוק מכין אותו מכת מרדות והיא מקודשת:

כז ביצר לשון הקדושין ושיאמר הוא ויתן הוא · ובו י׳ סעיפים

א בכסף כיצד נותן לה בפני שנים פרוטה או שוה פרוטה ואומר לה הרי את מקודשת לי בזה והן הם אומ׳ לה הרי את מקודשת לי או הרי את לי לאשה וכן בכל לשון שמשמעותו לשון קדושין ודאי כאותו מקום ובלבד שהיו תבין שהוא לשון קדושין ושם היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין וכתן לה לפילו בשעתיקה הוו קדושין והוא שעדיין עסוקין באותו ענין וכ׳׳ש אם אמר לשון קדושין ודאי תלה שהיה מכיר אותו דהוו קידושין:

ב אמר לה הרי את לאשתי הרי את זקוקתי הרי את קנויה לי הרי את לרוסתי הרי את שלי הרי את ברשותי הרי את לקוחתי מקודשת:

ג אמר לה הרי את מיועדת לי מיוחדת לי עזרתי נגדי נלעתי סגורתי תפתי עטורתי תפוסתי הרי זו מקודשת בספק והוא שיהיה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין לכל שם שיהו מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין הין חוששין לשלות אלו:

ד אמר לה הרי את מקודשת ולא אמ׳ לי היכן מקודשת ושם היה מדב׳ עמה על עסקי קדושין הרי זו מקודשת ושם קידם תחלה לאמר לאחת קדושין גמורים ואמר לאחרת בפניה תהא מקודשת ולא אמ׳ לי ידי׳ מוכיחות כיצד הן חוששין לקדושין:

ה יש מי שאומר שאם כשנתן לה הכסף אמר לה הריני כותבו לך שטר קדושין הוי כאומ׳ לי:

ו אמר לה הריני חושיך הריני בעליך הריני ארוסיך היו כלם אפי׳ היה מדבר עמה תחלה על עסקי קדושין אפשר דכתיב כי יקח ולא מיקח את עצמו:

ז כתבה היה לו בכסף ואמר׳ הריני מקודשת לך היכן מקודשת:

ח נתן הוא ואמרה היא שם היה מדב׳ עמה על עסקי קדושין הוי ודאי קדושין ואם לאו הוי ספק קידושין ואם עבה הבעל הן בשעת כתיבה הוי ודאי קדושין אפי׳ אין עסוקין באותו ענין:

ט כתבה היא ואמרה לו הילך דינר זה שנתת ותקדש לך ולקחו ואמר לה הרי את מקודשת לי בכתבה זו שקבלתי ממך אינה אם לאחר שכתב הוא הרי זה מקודשת שבתבה יש לו כח באותו כתבה ממנה ובכתבה זו הקנת עצמה לו וצריך חקירת חכם אי נקר׳ לאחר שכתב אינו חשוב להתירה בלא גט:

י שיעור הכסף שמקדשין בו משקל חצי שעורה כסף צרוף:

כח המקדש בגזל בפקדון או במלוה ובאסור הנאה דאורית׳ ורבנן: ובו כ״ג סעיפים

א המקדש את האשה בגזל או בגניבה או בחמס אם כשיעלים הבעלים וכודע שהיא אותו דבר ביאום הרי זו מקודשת ואם לאו היכן מקודשת:

ב גזל את האשה או גנבה או חמסה וחזר וקידשה בגזל או בגניבה ובחמס שלה ואמר לה הרי את מקודש׳ לי בו אם לא קדם כיוצא שדוכין ובטלה ואתקה היכן מקודשת אבל אם עידך תחלה או לפילו לא עידך תחלה וכשאמר לה אתקדשי לי בזה וכתבו בידה ואמרה הן הרי זו מקודשת אבל אם אחר שכתב בידה אמ׳ אתקדשי לי בו אף על פי שאמרה הן היכן מקודשת אף על פי שעידך תחלה:

ג וכן אם החזיר לה חוב שהיה לה אצלו ואמ׳ לה בכסף טלא זו שהי חייב ליכי והרי את מקודש׳ לי בו קודם שתטלנו ובטלתו ואתקה אם היה כיוצא שדוכין הרי זו מקודשת ואם לא עידך היכן מקודשת עד שתאמר הן אבל אם לאחר שכתבו בידה אמר לה הרי את מקודשת לי בו אפילו אמרה הן היכן מקודשת אף על פי שעידך תחלה:

ד נתן לה פקדון ואמר לה כנגד פקדון זה וחזר ואמר הרי את מקודשת לי בו ואם אמר לה כן קודם שבטלתו ובטלתו אף על פי שאמתקה הרי זו מקודשת ואם אחר שבטלתו בתור׳ פקדון אמר לה הרי את מקודשת לי בו ואמתקה הימנו כלום אבל אם אמרה הן הרי זה מקודשת:

ה אמר לה התקדשי לי בחפץ זה ואמרה לו הרי הימנו סוף פרוטה ואמ׳ תתקדשי לי כראובן וזוזים שבתוכו הרי זה ספק מקודשת:

ו היה לו פקדון בידה או שהשאילה חפץ ואמ׳ לה התקדשי לי בפקדון או בשאלה שבידך ונמצא שנגנב או נאבד אם נאמתיר ממנו סוף פרוטה מקודשת ואם לאו הימנו מקודשת ודוקא שהימנו יודע שכוס הפקדון ומתרצית להתקדש בו אבל אם סוף כך הן אם הוא מעט אבל אם יודעת שכוס הפקדון ונמצא שנגנב או נאבד אף על פי שנאתיר ממנו סוף פרוטה אינה מקודשת:

ז היה לו מלוה שלא היה בשטר ואמ׳ לה הרי את מקודשת לי במלוה שיש לי שלא אינה מקודשת שאי׳ עדיין המעות בידה ולא שלחה בהם יד וה״מ אם היה חייבת לו שכירו׳ פעולה שעשה לה שאי׳ הגיע זמן המלוה והשכירו׳ לגבו׳

ח אמר לה התקדשי בשטר זה ונתנו לה שמין הכתיר אם יש בו סוף פרוטה מקודשת ואם לאו הרי היא ספק מקודשת:

ט הלוה לה עשרה ק״ק זוז ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת זמן שתרויח לי במלוה שתהיה כידך כך וכך יום והיו תובעה ממך עד זמן פלוני הרי זו מקודשת ואסור לעשות כן מפני שהוא כרבית:

י היה לו מלוה שלא הגיע ואמ׳ לה הרי את מקודש׳ לי בהנאת מחילת מלוה וכן אם אמ׳ לה הרי את מקודשת לי כמה שאני מרויח לי הזמן מקודש׳ ואסור לעשות כן מפני רבית. ויש חולקים שאינה מקודשת:

יא היה לו מלוה שלא על מנת לקבל ממנו לפיכך במנכו בשעת הלוואה וקדשה בחותה מלוה והחזיר לה המנכון הרי מקודשת ויש חולקים שאפילו לא החזיר לה המנכון מקודשת:

יב היה לו מנכון על חוב שיש לו אצל אחרי׳ וקידש בו אשה הרי זה מקודשת לפי שבעל חוב יש לו קצין בגופו של מנכון:

יג היה לו חוב כיד אחרים ואמ׳ לה הרי את מקודש׳ לי בחוב שיש לי כיד זה במעמד שלשתן הרי זה מקודשת ויש חולקים שאינה מקודשת לפי שלא אמ׳ לה במעמד שלשתן לפיכך היה מלוה בשטר והקנה לה השטר כרחוי בכתיבה וכמסירה אינה מקודשת אלא בספק:

יד היה לו מלוה שלא וכתן לה עשרה פרוט׳ ואמר לה התקדשי לי במלוה שבידך פרוטה הרי זה מקודשת:

טו אמר לה התקדשי לי בשכר מלאכה זו שעשה עמך ועשה אינה מקודש׳ · ויש חולקים שהיא מקודשת:

יו קידש במלוה וכעל שתים בפני עדי׳ שרצו שיתייחד עמה נריכה גט מספק:

יז הנכנס לבית חבירו ולקח לו כלי או חוכל וכיוצא בהם וקידש בו אשה וכא בעל הבית אף על פי שאמר לו למה לא נתת לה דבר זה שהוא טוב ממה שנתת לה אינה מקודשת שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא להתביים עמו ושוחל וקידש בממו׳ חבירו שלא מדעת חבירו הרי זה גזל ואינה מקודשת. ואם קדשה בדבר שאין בעל הבית מקפיד עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו מקודשת מספק:

יח היתה שחור׳ בינו ובין חבירו וחלקה שלא מדעת חבירו וקדש בחלקו הוחיל ונריכה שומת בית דין אינה מקודש׳ שאין זה נוטל לעצמו מה שירצה ויניח מה שירצה ואם הוא דבר שאינו שוה ואינו נריך שומת הרי זו מקודשת:

יט השוא חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה מקודש׳ ואם לאו הרי זה ספק מקודש׳:

כ הנותן לחבירו מתנ׳ על מנת להחזיר והלך המקבל וקידש בה אשה הרי זו מקודשת:

כא המקדש בחיסורי הנאה דרבנן לגמרי שאין לו עיקר בדאורייתא מקודשת ואם בחסר בדאורייתא ושעות דרבנן או בחסר מקודשת ואם בחיסורי דאורייתא לגמרי כגון חסר דאורייתא בשעות דאורייתא

חיכה מקודשת:

כב עבד ומכר חיסורי חנק וקידש בדמיהם מקודשת ואם מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם חיסורי הכלה ולקח המוכר דמיהם וקידש בדמיהם שפק מקודשת במה דברים אמורים בשאר חיסורי הכלה חוץ מחלילים שאם מכרם וקידש בדמיהם חיכה מקודשת:

כג כתב בזמן הזה שם קדשו בו בעליו הרי ספק מקודשת:

כט שצריך לתן הכסף במתנה שלמה ודין המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר או רע: ובו י סעיפים

א האומר לאשה הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתחזירהו לי חיכה מקודשת:

ב אמרה לו תן מנה לפלוני ותקדש תחי לך ונתן לה ואמר לה הרי את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שבידך הרי זו מקודשת:

ג אמרה לו תן דינר לפלוני ותקדש תחי לו ונתן לו וקידשה אותו פלוני ואמר לה הרין את מקודשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי ברשות הרי זו מקודשת:

ד אמר לו הילך מנה ותקדש תחי לך נתבאר בסימן כ"ז:

ה אמר לה הילך דינר משלי והתקדשי לפלוני ואותו פלוני עשאו שליח לו שלח עשאו שליח ואמר לה לאותו פלוני התקדשי לי במנה שבתן לך פלוני הרי זו מקודשת:

ו אמר לה התקדשי בדינר ונתן לה משכון עד שיתן הדינר חיכה מקודשת:

ז האומר לאשה הרי את מקודשת לי במאה דינרים ונתן לה אפי' דינר אחד הרי זו מקודשת מלקחה הדינר והוא יפלו לה השאר אבל אמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שתתן לי ק"ק והלך זה ונתן לה ק"ק ואם לא נתן לה הרי זו מקודשת במאה דינרים שמחמת שאמר לה במאה דינרים נתקדשה אפילו אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרים אלו ואם לא נתן לה מאה דינרים אלא חמשים לא נתקדשה אלא בחמשים דינרים אלו ואם נתן לה מאתים ופירש ואמר לה הרי את מקודשת לי בחמשים דינרים אלו והשאר מתנה נתקדשה במאתים ואם לא פירש נתקדשה בחמשים דינרים אלו והשאר מתנה לא נתקדשה בו כלום:

ח האומר לאשה התקדשי לי בדינר זה ע"מ שתשלים לי מנה והוא אומרת על מנת שתשלי לי ק"ק והלך זה ונתן לה ק"ק ואם לא נתן לה הרי זו מקודשת במאה דינרים שמחמת שאמר לה במאה נתקדשה אפילו אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי בחמשים דינרים אלו ואם לא נתן לה מאה דינרים אלא חמשים לא נתקדשה אלא בחמשים דינרים אלו והשאר מתנה לא נתקדשה בו כלום:

ט האומר לאשה התקדשי לי בכום זה שם היום מלא מים הרי זו מקודשת בו ובמה שבתוכו דמסתברא לומר פרוטה ואם היה מלא יין הרי מקודשת בו ולא במה שבתוכו ואם היה מלא שמן הרי זו מקודשת במה שבתוכו ולא בו לפיכך אם לא היה בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודשת בספק · ואם היה בשמן שוה פרוט"ה מקודשת ודאי · ויש חולקים ואומרים במים בו ולא במה שבתוכו וביין במה שבתוכו ולא בו ובשמן או בזה ובזה בו ובמה שבתוכו:

י היו לו מיני כלים או מיני מאכל ואמר לה כל דבר ואמרה לו תן לי מעט מהלו ואמר לה אם לתן לך תהיי מקודשת לי אם אמרה הן ונתן לה ה"ז מקודשת לכל אם אמרה לו תן לי מהן או השלך לי או דברים שעבינם לא תשחק עמי בדברים אלו אלא תן לי בלבד ונתן לה חיכה מקודשת וכן אם היה שותה יין ואמרה לו תן לי כום אחד ואמ"ל אם לא תתן לך הרי את מקודשת לי בו ואמרה השקני השקוני אלא השקיני בלבד ולא תשחק עמי כך אמר ואם אמ' בשעה שנתנו לה הרי את מקודשת לי וקבלה מקודשת:

לא יזה מקו צריך לתן הכסף ודין אם קדשה בבבר: ובו יא סעיפים

המקדש

א המקדש את האשה בכסף או בשטר הינו צריך שיתן הקדושין לתוך ידה שלה כיון שרצתה לזרוק לה קדושיה וזרקן בין לתוך ידה בין לתוך חיקה או לתוך חצרה או לתוך שדה שלה הרי זו מקודשת:

ב היתה עומדת ברשות הבעל צריך שיתן לתוך ידה או לתוך חיקה:

ג היתה עומדת ברשות שהיא של שניהם וזרק לה קידושיה מדעתה ולא הניעו לידה או לחיקה הרי זו מקודשת קדושי ספק ומפי לומרים לו הכת קידושי על מקום זה ואותו המקום של שניהם הרי הלו קדושי ספק:

ד היתה עומדת בסימטא או בצידי ר"ה וזרקם לתוך חרבא אמות המקודשת ואם נשתרו תוך ד' אמותיו הינה מקודשת מפני שהיא ברשותה לתוך ד' אמותיו כיון שקדושיה זה בתוכה זכתה בהם שלו:

ה היו עומדים בר"ה או ברשות שהיא של שניהם וזרק לה קדושיה קרוב לו הינה מקודשת קרוב לה הרי זו מקודשת מחצה למחצה או שהיו בספק קרוב לו בספק קרוב לה ואבדו קודם שיגיעו לידה הרי זו בספק מקודשת. כיצד הוא קרוב לו וקרוב לה כל שהוא יכול לעמוד אותם והיא היכולה זהו קרוב לו היא יכולה לעמוד אותם והוא הינו יכול זהו קרוב לה שניהם יכולים לעמוד אותם או שניהם הינם יכולים לעמוד זהו מחצה למחצה:

ו וזרק לה קידושיה מפני לתוך חיקה ולא שקלתינהו הלא מסתיקא ים מי שהינו שלו כלום כיון דלא מרהני מעיקרא לחיקדושי ליה:

ז אמר לה התקדשי לי בדינר זה נטלתו וזרקתו לים בבני או נתנו לכל דבר האבד הינה מקודשת ואין צריך לומר אם זרקתו בפניו למקום שהינו אבד אלא מוכיח שהינה מפקפ בקידושין:

ח אמר לה התקדשי לי במנה אמרה תנהו לגבי או לביתי או לפלוני ונתנו להם אע"פי שאמר לה התקדשי לי במנה שנתתי להם הינה מקודשת אבל אם אמרה לו התקדשי לי במנה ונתנו להם אפילו לא חזר ואמר התקדשי לי במנה שנתתי להם:

ט התקדשי לי במנה ואמרה לו הניחהו על הסלע הינה מקודשת ואם היה סלע שלה מקודשת היה סלע של שניהם הרי זו מקודשת בספק:

י התקדשי לי בכסף זה ואמרה לו תנהו לעבי פלוני הפי היה עבי הסמוך עליה הינה מקודשת:

יא התקדשי לי בכסף זה ואמרה לו תנהו לכלב זה אם היה הכלב שלה הרי זו מקודשת ואם לאו הינה מקודשת ואם היה רץ לחדיים בשעה הרי זו בספק מקודשת:

שאין מקדשין בפחות משוה פרוטה לא ואם צריך שומא ובו ט' סעיפים

א אין מקדשין בפחות משוה פרוטה ומיהו אם קדש בחפץ שאין צריך לשום אותו תחלה אם שוה פרוטה הלא אם שוה פרוטה מקודשת ואפילו אם אמר לה התקדשי לי בחפץ זה שהוא חמשים זוז ולא שמו אותו תחלה אם במה נחל כך שהוא חמשים זוז מקודשת:

ב יש אומרי שאם קדשה בדבר שאין בקיאין בשוותן ופעמי שוויעם בהם הרבה כגון האבנים טובות ומרגליות כיוצא בהם ואמר לה התקדשי לי בחפץ זה שהוא חמשים זוז צריך שומא דלא סמכה דעתה ויש מי שאומר שאפילו קידשה בחפץ שאין צריך שומא אם אמר לה שהוא חמשי זוז צריכה שומא ולכך נהגו לקדש בטבעת שאין בה חפץ:

ג קידש בחוכל או בכלי וכיוצא בו שהוא פחות משוה פרוטה הרי זו מקודשת מספק שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר. ויש אומרי שאם קידש בתבשיל או בירק שאינו מתקיים וכיוצא בהם אם לא היה שוה פרוטה בשעתו מקום הינה מקודשת כלל שהרי דבר זה הינו מצוי למקום אחר עד שיפסד ואינו יכול שיהיה שוה פרוטה:

ד הא דאמרי שהיא מקודשת מספק שמא שוה פרוטה במקום אחר צריכה גט להתירה לעלמא ואם רוצה לקיימה צריכה קדושין אחרי ואם קדשה אחר קדושין גמורים יצרם ראשון ונושא שני אבל לא יצרם שני ונשא ראשון. ולא אמרו שאם ילדה משני ולא יצרם ראשון הולד כשר:

ה האומר לאשה התקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי בזו התקדשי לי בזו אם יש באחת מהן שוה פרוטה הרי זו מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שמא תשוה תמרה אחת פרוטה במקום אחר ואם אמר לה התקדשי לי בזו ובזו ובזו כלן מצטרפות שאם יש בכלן שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק · היתה אוכלת ראשונה ראשונה אם יש באחרונה שוה פרוטה מקודשת ואם לאו אינה מקודשת אלא מספק שאותם תמרי׳ שאכלה הרי הן כמלוה והמקדש במלוה אינה מקודש׳ ונמצא שאין קדושין אלא בתמרה אחרונה :

ו אם אמרה לה התקדשי לי בשו ואכלה אותם ראשונה ראשונה גם אותם שאכלה מצטרפות לשוה פרוטה כיון שגמר כל דבריו קודם שנתן לה כלום אם כן מיד כשנתן לה הראשונ׳ בתורת קדושין באה לידה ומדידה קא אכלה וה׳ה אם אמ׳ בזו ובזו וגמר כל דבריו קודם שקבלה אותם כלן מצטרפי׳ אפילו אכלה ראשונה ראשונה ויש מי שחולק בזה :

ז אמר לה התקדשי לי חצייך בחצי פרוטה וחצייך בחצי פרוטה או שאמ׳ לה חצייך בפרוטה וחצייך בפרוטה או חצייך בפרוטה היום וחצייך בפרוטה למחר או שני חצייך בפרוטה או שאמ׳ לחבירו שתי בנותיך לשני בני בפרוטה או בתך מקודשת לי ופרתך מכורה לי בפרוטה או בתך מקודשת לי וקרקעך מכורה לי בפרוטה הרי זו ספק מקודשת :

ח האומר לאשה התקדשי לחציי ה״ז מקודשת הא למה זה דומה לאומר לה תהי אשתי את ואחרת שנמצא שאין לה אלא חצי איש אבל אם אמ׳ חצייך מקודשת לי אינה מקודש׳ שאין אשה אחת ראויה לשנים וכן האומר הרי את מקודשת לי ולזה אינה מקודשת :

ט קדשה בכסף פחות משוה פרוטה אף על פי ששלח לה סבלונות אח״כ אין חוששין ששלח אותם סבלונו׳ לשם קדושין אבל אם קדש׳ בפחות משוה פרוטה ואח״כ בא עליה סתם בפני עדים צריכה גט שודאי בעל לשם קדושין :

כיצד האשה מתקדשת בשטר · לב
ובו ד׳ סעיפים

א בשטר כיצד כותב לה על הנייר או על החרס אף על פי שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי ונותנו לה בפני עדי׳ וצריך שיכתוב אותו לשם האשה המתקדש׳ כמו בגט ואם כתבו שלא לשמה אינה מקודשת ואינו כותבו אלא לדעתה ואם כתבו שלא׳ לדעתה הרי זו ספק מקודשת :

ב אף על פי שהשטר פסול לקדש בו שמין את הנייר אם יש בו שוה פרוטה מקודשת ואם לאו ה״ז ספק מקודשת :

ג אם היא קטנה או נערה ומקדשה ע״י אביה בשטר כותב בתך מקודשת לי :

ד יש מי שאומר שצריך שיזכיר שמות האיש והאשה בשטר קדושין כשם שצריך להזכירם בגט :

כיצד האשה מתקדשת בביאה: לג
ובו ב׳ סעיפים

א בביאה כיצד אמר לה בפני שני עדים הרי את מקודשת לי בביאה זו ונתיחד עמה בפניה׳ הרי זו מקודש׳ בין שבא עליה כדרכה ואין דינה אלא כמאורס׳ ולא כנשואה :

ב המקדש בביא׳ דעתו על גמר ביאה לפיכך אם קודם שגמר קיבלה קדושין מאחר מקודשת לשני אבל אם הערה בה ופירש מיד או שאמר תחלה שדעתו לקנות בהעראה קנה מיד :

ברכת הארוסין ואם צריך עשרה: לד
ובו ד׳ סעיפים

א כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין ע״י שליח מברך אקב״ו על העריו׳ ואסר לנו הארוסו׳ והתיר לנו הנשואות לנו על ידי חופה בקדושין ב״אי

בתי מקדש ושראל ואחר שנמוד סכרכ'יקדש:

ב נהגו להסדיר כרכ'ו על כוס של יין ומכרך עליו תחלה ואחר כך מברך ברכה זו ואם אין שם יין או שכר מברך אותה כפני עצמה:

ג אם לא כירך ברכ' לירוסין בשעה שקידש לא יברך אותה בשעת נשואין:

ד ברכת חרוסין צריכה שתהא לכתחלה:

ל ה דיני שליחות לקדושין לאיש: ובו ט"ו סעיפים

א האיש יכול לעשו' שליח לקדש לו אשה בין אשה אחת בין אשה פלונית ויאמר לה השליח הרי את מקודשת לפלוני אבל אם אפשר לו לקדשה בעצמו אסור לקדשה על ידי שליח שאין כן מכירים שמא אחר כך ימצא כה דבר מגונה ותתבזה עליו ומכל מקום אע"פ שמכירים מכוה שיקדשנה בעצמו אם יוכל:

ב השליח נעשה עד לפיכך אם עשה שני שלוחים לקדש לו אשה אין צריך עדים אחרים כמה דכרים אומרים כשאין עם כפירת ממון כגון שקידשה בשטר או אפי' בכסף והיא מודה שקבלתו שלח שאומרת שלח קיבלתי לשם קדושין אלא לשם פקדון אבל אם יש עם כפירת ממון שאומרת שלח קבלה מהם כסף הרי זו אשתו מקודשת:

ג אין צריך עדים במינוי האיש שליח לקדש לו אשה רק שהשליח והשלח מודים בדבר אבל בשליחות האשה שהי' עושה שליח לקבל קידושין צריך שיהיה בעדים והם אומרים שגם בשליחות האיש צריך עדים:

ד יש מי שאומ' שאפי' לא מינהו שליח בהדיא שלח שנילה דעתו שהוא חפץ באשה פלונית ואמ' ליה לאשה לך והלך השדכן וקדשה לו בלא מינוי שליחות הרי זו מקודשת:

ה יש מי שאומר שאם האיש שדברים לפניו הכן שהוא רוצה לקדש לו ואתך הכן והלך האיש וקידשה לו הרי זה מקודש' דאמ' כיון שאתך ועמו שליח לקדש לו אבל באיש

אחרינו כה"ג הרי זו ספק מקודשת:

ו הכל כשרין לשליחות קדושין חוץ מאשה ולפי שאינ' כני דעתו הגוי לפי שאינו בן בריתו והעבד לפי שאינו בתורת קידושין:

ז האומר לשליח קדש לי אשה במקום פלוני וקידשה במקו' אחר חינה מקודשת וכן בכל מה שיכנה שאם אמר לו לקדשה שתים וקידשה על תנאי או שאמ' לו לקדשה על תנאי וקדשה שתים אינו שמינה בתנאי חינה מקודשת:

ח אמר לו קדשה לי והרי היא במקום פלוני וקדשה במקום אחר מקודשת שאינו מקפיד שלא מרחיה מקום הוא לו:

ט השואה שליח לקדש לו אשה פלונית והלך השליח וקדשה לעצמו הרי זה מכחש רמאו' ואם שאשה עשוי אם לא קדשה כמעות המשלח אפי' אמר לה תחלה פלוני שלחני לקדשך לו ודוקא שהשם שמעה והכירה ופה קו' קבלת הקדושין שאמר הרי את מקודשת לי דאם לא כן לדעתי דמה שאמר לה בתחלה לקדשה לפלוני קבלה הקדושין אבל אם טעה השליח ואמר מקודשת לי אין כאן כית מיחוש דהקדש בטעות לא הוי הקדש ויש מי שמחמיר להצריכה גט:

י אם לא רצתה האשה להתקדש למשלח וקידשה השליח לעצמו אינו נקרא רמאות:

יא האומר לשליחו צא וקדש לי אשה ואת השליח ואינו יודע אם קדש לו אשה או לא קידש הרי זה בחזקת שקידש שחזקת שליח שעשה שליחותו והוליל ואין ידוע לי זו אשה קדש לו הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה כגון אשה שיש לה בת או אם או אחו' וכיוצא בהן אשה שאמר יש לו שמ' אחת קידש לו שלוחו או אחותה או בתה ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו היתה לה קרובה כגון אם או אחות וכיוצא בהן והיתה הקרובה אשת איש כשעה שעשה שליח אף על פי שנתגרשה קודם שימות השליח הרי זה אוסר בה ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרש מפני שלא היתה ראויה כשעה שעשה השליח ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה כשעת השליחות:

יב השמש שליח לקדש לו אשה פלונית והלך וקידשה לו וקידש האשה בעצמו לאשה או לבתה או לאחות ואין ידועין זו מזן נתקדש רשאוכה שתיהן בריכות גט ושטרות עליו:

יג עשה שליח וביטל שליחו קודם הקידושין הרי הוא בטל ואם אין ידוע אם בטל השליחות קודם או אחר הקידושין הרי זה ספק מקודשת:

יד אין לבטל שלח בפני השליח עצמו ואם בטלו שלח בפניו מבוטל:

טו לא הוחזק השליח בעדי הוא אומר לעצמי קדשתי והיא אומרת לראשון השני כאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני שהוא שקול בקרובותיה והיא מותרת בקרובו היא כאומר לראשון קדשתיך והוא אומר לא קדשתיך. אומרת היני יודעת חזקה לשני. הוחזק השליח בעדים הוא אומר לעצמי והיא אומרת לראשון חזקה לראשון אומרת היני יודעת שניהם כותבים גט ואם רצו לחד כותב גט וחד כותם:

לו כל דיני שליחות לאשה: ובו י"ב סעיפים

א האשה יכולה לעשות שליח לקבל קידושיה ומצוה שתתקדש על ידי עצמה אם תוכל לפי חכמתה ויפור ליכה כמו שיש בחיים. ואומר החיים לשליח הרי פלונית שלחה אותך מקודשת לי ושליח אומר קדשתיה לך ואם אמ'ן דוו ואפי' שתק אם היו עמוקין בחותו ענין וכתן לשליח ולא פירש ולא אמר דבר דוו ואם מקדשה בשטר חיוכו כותבו לא מדעת השליח ויש מי שאומר שיכו כותבו לא מדעתה:

ב בכל הדברים של קדושין דין החיים עם שלוחה כדיכו עם האשה:

ג אומרה לשליח קבל הקדושין במקום פלוני והוא קבלם במקום אחר או בכל דבר שיאמה בשליחותה היכה מקודשת:

ד אומרה לו הרי הוא במקום פלוני וקבל במקום אחר מקודשת שאמרה מקום היא לו:

ה יש מי שאומר דשליח דקידושין חיכו יכול למכות שליח דמילי כיכהו ולא ממסרן לשליח:

ו מי שקדש ע"י שליח לא יקדש פעם אחרת בשעת החופה שלא להוציא לעז על הקדושין הראשוכים שיאמרו אין קדושי שליח כלום חזרה וביטלה השליחות קודם שקיבל הקדושין הרי הוא בטל ואיכ מקודם ואם אין ידוע אם ביטלה השליחות קודם קבלת הקדושין או אחר כך הרי זו ספק מקודשת:

ז אם קיבל שלוחה קדושין מאחד והיא בעצמ' קיבלה קדושין מאחר ואין ידוע אם קדושין שקבל שלוחה קדמו לשלה או שלה קדמו אסורה לשניהם וצריכה גט משניהם ואם רצו אחד כותן גט ואחד כותם אבל אם קדם השליח לאחד וקידשה היא בעצמה לכן או לאחר שניהם כותבי גט ואסורה לשניהם:

ח האשה כשעת שליח לאחרית לקבל קדושין אף על פי שכשעתה לה שרה שמקדש לשתיהן ויש מי שאומר שאפילו אם כאמרה לה קבלי גם כשבילי לא השיבה הן אלא שתקה וקבלה אחת מהאחיות גם כשכולה קיבלה:

ט האשה שהיא שליח לקבל קדושין לחברתה וכשכתן הקדושין אמר לה איזו כמי או כן את שתיהן מקודשות. אבל אם לא אמר לה אלא זו כתכון לי שקיבלה הקדושי' שמא לא כתכון אלא לראות מה בליבה וכאילו אמ'לה זו את מה תאמרי בדבר זה ולפיכ'קיבלה הקדושין היא שהרי זה עדיין שולה לראות מה בלבה:

י יש מי שאומר שאין האיש יכול לישעו' שליח לקדש כתו כוגרת וחלקו עליו:

יא מי שקיבל קידושין לכתו כוגרת ולא עשתה שליח יש מי שאומ' שצריכה גט מספק:

יב אין האשה עושה שליח לקבל'קדושים מיד שליח בעלה:

לז כל דיני קדושי קטנה. ובו כ"ט סעיפים

א האיש מקדש אתכתו שלא לדעתה כל זמן שהיא קטנה וכן כשהיא בוגרת רשותה כידו וקידושיה

וקידושיה לאביה וכן הוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובכתובתה אם כתלמה או כתגרסה מן התירוסי הוא זכאי בכל עד שתבגר לפיכך מקבל האב קידושי בתו מיום שתולד עד שתבגר ואפילו היתה חרשת שוטה וקידשה האב הרי היא לשתים נמורים ואם היתה בת ג׳ שנים ויום אחד מתקדשת בביאה מדעת אביה פחו׳ מכאן אם מסרה אביה לקדושי ביאה אינה מקודשת:

ב כגרה הבת אין לאביה בה רשות והרי היא כשאר כל הנשים שאין מתקדשות אלא לדעתן:

ג וכן אם הפיחה אביה ונתלמה או נתגרסה בחזי אביה הרי היא ברשות עצמה ואף על פי שעדיין היא קטנה כיון שנשתתקה אין לאביה בה רשות לעולם אבל אם קדשה ונתלמה או נתגרסה כמה פעמים קודם שתבגר חוזרת לרשות אביה:

ד מתקדשה קודם שתבגר אלא לדעת אביה אינה מקודשת:

ה קדשה אביה בבקר וקידשה עצמה בערב ונישאת כיום שנשלם בו שבעה חדשים אל ימי נערות ובדקוה ומצאוה בוגרת מחזיקים אותה בחזקת בוגרת וקידושי האב אינם כלום · ויש מי שאומר דאפילו אינה מכחישתו לומר שבאו הסימני בבקר ויש מי שאומר דדוקא מכחישתו אבל כאינה מכחישתו צריכה גט משניהם:

ו אם בתוך השבעה חדשים אל בעורות קדשה אביה אלא לדעתה ואינה קדשה עצמ׳ אלא לדעת אביה ונמצאו לה סימנים הוי ספק וצריכה גט משניהם:

ז כשם שיכול האב לקדשה בעצמו כך יכול לקדשה על ידי שלוחו או על ידי עצמה שיאמר לה פלוני וקבלי קדושיך:

ח מטה אלא יקדש בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר כשלוני הני דוכה:

ט האב שנתן רשות לשלוחו לקדש בתו והלך הוא וקדשה לאחר ושלוחו קדשה לאחר אי זה מהם שקדש הוו קדושין ואם ליכו ידוע אי זה קדם לאמרה לשניהם וצריכה גט משניהם:

י אי שוי אלית אחריכו ואלית כטליה לשלית

רשאין בפירוש ואזל כל אחד מכוונתו וקידש בעית גט מתרוייהו:

יא קטנה שנערה שקידש עצמה בלא דעת אביה אינו כלום ואפילו מאון אינה צריכה ואפי׳ שדכה אביה תחלה ואפי׳ כתבה האב בפי׳ אחר הקדושין · ויש אומרי׳ שאם כתבה האב כשמע הוו קדושין משעת שמיעה אפילו אם לא מיחה ואפילו אם לא כתבה מיד כשמע שלא מחה ולא מיחה ואחר כך כתבה הוכיח סופו על תחלתו והוו קדושין משעת שמיעה אפילו אם כתבה שמעת קודם שמיעה כמה דכרים אמורי׳ בשלא מיחתה היא או אביה קודם שכתבה אבל אם מיחתה היא או אביה קודם שכתבה לא הוו קדושין אפילו כתבה האב אחר כך:

יב קטנה שקידשה עצמה למי שנולה האב דעתו שהיה חפץ לקדשה חיישינ׳ שמא כתבה:

יג כתקדשה לדעת אביה ונשתתקה שלא לדעתו בין שאביה כאן בין שהלך למדינת הים אינה בעולי׳ ואם מתה אינה יורשה ואינו משמח לה:

יד קטנה שהלך אביה למדינ׳ הים והפיחה אחיה ואמה הוו קדושין וצריכה מיאון וכי אתי אביה לא בעית קדושין אחרי׳ ויש אומרי׳ שאינם קדושין ואפילו מיאון אינה צריכה ומכל מקום אין לאוסרה עליו ממ׳ דתחשב כפגויה ועומדת אצלו בזמנו כיון שדרך קדושין וביאתן היא אצלו:

טו המקדש בתו שתים או שלשה לאחת מבנותיך מקודשת לי אין הכוונת בכלל אפילו כתבה לו רבו לכל קדושיה ויהיה הכסף שלי ודוקא דאמרינן שלא לקבל קדושין שתם ולא לאמרה מפלוני אבל לאמרה מפלוני גם היא ספק מקודשת ומאחר הכוונות אינם בכלל:

יו מי שים לו שתי בנות קטנות ואיך לאחת מהם לאחר ואחר זמן קבל ממנו קדושין ואמר שתם בתך מקודשת לי אפילו היו עשוקין כה שתהיה לסוורות לו וצריכות גט ממנו:

יז המקדש לתבתו שתם אין הכוונ׳ בכלל:

יח מי שים לו שתי כיתי בנות משתי נשים וכלן כרשותו לקדשן ואמ׳ ליוקדש בשע׳ הקדושין קדשתי לך את בתו הגדולה ואינו יודע אם

גדולה מכגדולתו גדולה מקטנות אם קטנה מכגדולות שהיא גדולה מן הגדולה מקטנות כלן מותרות חוץ מן הגדולה מכגדולות:

יט וכן אם אמר לו קידשתי את בתי הקטנה ואינו יודע אם קטנה מקטנות אם קטנה מכגדולות אם גדולה מכגדולות שהיא קטנה מן הקטנה מכגדולות כולן מותרו חוץ מן הקטנה מקטנות:

כ מי שיש לו חמשה בני ועמו כולם את תלכיה עליה לקדם להם ואמר הבכור למי שיש לו חמשה בנות אחת מבנותיך מקודשת לאחד מכני ואינו יודע הלכך הקידושין כל אחת צריכה גט מכל החמשה מתי אחד מהם כל אחת צריכה ארבעה גטין וחליצה מאחד מהם:

כא האב שאמר קידשתי את בתי ואינו יודע למי לסורה לכל העולם עד שיאמר מודע לי למי קדשתי ואפילו לא נודע לו עד שבגרה:

כב כל זמן שאמר אני קידשתיה נאמן ומותרת לו כיון שהאב אומר אינו יודע וכשנוכסה אינו צריך לקדם שכל שם האב מכחישו יש מי שאומר שאינו נאמן אפילו להצריכה גט:

כג כגון שבנים וכל אחד אומר אני קדשתיה שניהם נותנים גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד כנגם:

כד כל אחד וכנסה ואחר כך בא אחר ואמר אני קדשתיה אינו נאמן לאוסרה עליו · ויש אומרי' דאפי' לא כנסה ממש שלח כיון שהיתירה ליכנס ככנסה דמי:

כה האומר שאמרה קדשתי את עצמי ואינו יודעת למי נתן אחד ואמר אני קידשתיך נאמן ליתן לה גט להתירה לעלמא אבל לא לכוכנסה ואם ככנסה אין מוציאין מידו:

כו האב שאמר על בתו בעודה קטנה או נערה קידשתיה וגרשתיה נאמן לפוסלה מן הכהונה ודוקא שאמר גרשתיה תוך כדי דבור לקידשתיה אבל היכא שהוחזקה אצל איש על פיו אינו נאמן לומר לאחר זמן גרשתיה:

כז אם אחר שבגרה אמ' קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה אינו נאמן:

כח האומר שקידש בתו ואחר כך קדשה לאחר אחיו ואחר קדשה לאחר אחיו ואחר כך קדשה לאחר אחיו ואחר כך קדשה לאחר אחיו ואחר כך

קיים רשאין תנאו היכא צריכה נט מצאני :

ז לא אמר לה על מנת שלא אמר לה אתן לך מנה תוך שלשים יום תהא מקודשת לי בפרוטה או אין הקדושין חלים אלא משעה שנתנו לה ליפיכך אם קדמה אחר קודם שיתקיים התנאי מקודשת לעצמי :

ח האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שאיני רשאי לגרשך הרי זו מקודשת ואין תנאו תנאי שמתקודשת שיטעה הדבר היכא מקודשת: או שמתקודשת שיטעה

ט על מנת שלא ימחה לי שמע ומיחה היכי מקודשת לא מיחה או שמת הרי זו מקודשת. מתהכן ואחר כך שמע הלכך מלמדין את הלכ שיאמר ליה רוצה כדי שלא יהיו קדושין ולא תפול לפני יבם . ויש אומרים דאמר על מנת שירצה דיינו כאומר על מנת שישתוק : שאומר שדיינו כאומר על מנת שישתוק :

י אמר על מנת שיאמר הן לך על פי שאמר בתחלה ליכי רוצה כל שחזר ואמר הן נתקיים התנאי . והאומר על מנת שישתוק אם שתק בשעת שמיעה מקודם לך על פי שחזר ומיחה ואם מיחה בשעת שמיעה לפיכך חזר ואמרה היכא מקודשת. את הלכ עד שלא שמע מקודשת . והאומר על מנת שלא ימחה כל זמן שמוחה נתבטל התנאי ולפיכך נתרצה בשעת שמיעה :

יא את הכן מלמדין את הלכ שימחה כדי שלא תזקק ליבם :

יב אמר לה התקדשי בפרוטה ע"מ שתשתמ עמך כפועל או הבר עליך לשלטון אם יש עדי, שעשה עמה כפועל או הבר עליה לשלטון מקודשת בודאי ואם אין עדי מקודשת מספק :

יג לא נתן לה יכלום ואמר לה התקדשי לי בשכר שתעשה עמך כפועל או שהבר עליך לשלטון היכא מקודשת שיסתה לשכירו מתחלה ועד סוף והוה ליה מקדש במלוה :

יד על מנת שיש לי מנה אם ירוע בעדי שיש לו מנה מקודשת בודאי ואם אין ירוע מקודשת מספק לפיכך הוא אומר אין בידי :

טו על מנת שיש לי כיס פלוני אם ירוע בעדי, שיש לו מנה כיס פלוני מקודשת בודאי ואם אין

ירוע מקודשת מספק לפיכך אומר אותו פלוני אין לו בידי :

יו על מנת שיאמר פלוני שיש לי מנה בידו אמר יש לו בידי מקודשת לא אמר יש לו בידי היכא מקודשת :

יז על מנת שיש לי מנה במקום פלוני אם יש לו באותו מקום הרי זו מקודשת ואם אין לו באותו מקום שאמ'הרי זו מקודשת מספק שמא יש לו באותו מקום והוא מתכוין לקלקלה :

יח על מנת שאחזיר לך היכא מקודשת שר שיחזיר מנה שלו ולפיכך הרשה לה מנה שיש לו בעסקך מאחרים היכא מקודשת :

יט על מנת שיש לי בית כור עפר אם יש עדיים שיש לו הרי זו מקודשת ואם לאו אומר אין לי כדי לקלקלה :

כ הרי את מקודשת לי בזה על מנת שיש לי בית כור עפר במקו פלוני אם יש לו באותו מקו, מקודשת בודאי ואם לאו מקודשת מספק שמא יש לו אם והוא מתכוין לקלקלה :

כא על מנת שאחזיר לך בית כור עפר הרי זו מקודשת ואחזרה ואם הרשה שאכר מאחרים או שלקח בחריסות היכא מקודשת :

כב היה לו בית כור עפר והיו בו נקעים עמוקים עשרה טפחים או שלשים ובהי עשרה טפחים אם היו הנקעים מלאים מים הרי הן כשלשים ואין כמדדין עמו מפני שהיכא רשויים לזריעה ואם הינם מלאי מים כמדדין עמו מפני שהן רשויים לזריעה ובור מלא מים אע"פ שהיכא כר זריעה כמדד עמו :

כג בית כור עפר שאמרו צריך שיהיה במקו אחד לכל אם היה בשנים או בשלשה מקומות מחלקין לגמרי היכן מצטרפין :

כד על מנת שאני עשיר וכמה עני או עני וכמה עשיר על מנת שאני כהן וכמה לוי או לוי וכמה כהן נתין וכמה ממזר ממזר וכמה נתין כן עיר וכמה כן כרך כן כרך וכמ'כן עיר ע"מ שכיתי קרוב למרחץ וכמה רחוק רחוק וכמה קרוב . על מנת שיש לי שפחה או בת גדלת או חופה ואין לה על מנת שאין לו ויש לו על מנת

שיש לו חלה ובנים ואין לו על מנת שאין לו ויש לו בכל חלו לו שאי׳ התקדשי לי בכום זה של יין ונמצא של דבש או דבש ונמצא מים כגון שהיה מכוסה ולא הכירה כו עד ש״כ בכל אלו והדומה להם לפיכך אם היה להתקדש לו לפי׳ש ויתקיי׳ התנאי חוכה מקודשת שכל שם קבלת היתה הקדושין לא שכל תורה לשלוח לקבלם בתנאי וכיוצא בהם וכן אם היתה הטעות לפי׳ש בלבי היה לקדשה אף על פי שהטעני חוכה מקודשת לכל אם כנסה סתם ולא כשכור הייתי שהיה כהנת והיה לויה או לויה והיה כהנת עשירה והיה עניה עניה והיה עשירה הרי זו מקודשת:

ב ה על מנת שאני יודע לקרות צריך שיקרא התורה ויתרגם לותה תרגום לנקלוס הגר ואם אמר לה על מנת שאני קרוא צריך להיות יודע תורה נביאים וכתובים כדקדוק יפה:

ב ו על מנת שאני יודע לשנות צריך להיות יודע המשנה ואם אמ׳ על מנת שאני תנא צריך להיות יודע לקרות המשנה וסיפרא וסיפרי ותוספתא על בוריו חייב:

ב ז על מנת שאני תלמיד כל שעולין לותו דבר אחד בתלמודו ולומדו ולפילו בהלכות החב שמלמדין לותם ברבים מדברים הקלים שמוך לחג כדי שיהיו כל העם בקיאים בהם:

ב ח על מנת שאני חכם כל שעולים לותו דבר חכמ׳ להיותו דבר התלוי בסברה בכל מקום ולומרה:

בט על מנת שאני גבור כל שאביריו מתירתי׳ ממנו מפני גבורתו:

ל על מנת שאני עשיר כל שבני עירו מכבדי׳ לותו מפני עשרו:

לא על מנת שאני צדיק לפי׳ש נמור הרי מקודשת מפני שמא הרהר תשובה בלבו:

לב על מנת שאני רשע לפי׳ש נמור הרי זה מקודשת מפני שמא הרהר ע״ח בלבו:

לג על מנת שאני בן עיר ונמצא בן עיר וכן כרך על מנת שאני בפם ונמצא בפם וכורסקי על מנת שאני פמי יוסף ונמצא פמי יוסף ושאין הרי זו מקודשת. לכל אם אמר לה על מנת שאין

שמי חלה ויוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון שאיני חלה בן עיר ונמצא בן כרך שאיני חלה בפם ונמצא בפם וכורסקי לוכה מקודשת:

לד המקדש את האשה וחזר בו מיד הוא לו היה לא׳ש שחזרו בתוך כדי דיבור אין חזרתם כלום והרי היא מקודשת:

לה המקדש על תנאי וחזר אחר כמה ימים וביטל התנאי אף על פי שביטלו ביום לביו׳ שלה בפני עדים בטל התנאי והרי היא מקודש׳ סתם וכן אם היה התנאי מן האם׳ וביטלה לותו ביום וביום בטל התנאי לפיכך המקדש על תנאי וכעל סתם לו ביום סתם הרי זו ברוכה גט אע״פ שלא כתקיים התנאי שמא ביטל התנאי כשכעל או כשכנס:

לו אמר לה התקדשי לי בפרוטה זו על מנת שאתן לך מכה ואחר כך אמר שאיני רוצה לקיי׳ תנאו לעולם אין כופין לותו לקיימו שלא קידושין בטלים ולוכה ברוכה גט ומכל מקום כעל כפם לא יבעלנה כלל גט שמא אחר כך יאמר ברוצה לקיי׳ התנאי לקלקלה על הבני ואם אמ׳ שעדיין רוצה לקיימו אין יכולים לכופו כל״ב חדש כדין זמן שכותבים לכתולה ומ״ב חדש ואילך כותבים עליו לגרשה מרד ואם מת קודם שיקייים התנאי לפילו חליצה לא בעיא ואם מחלה היא התנאי בחיי המקדש נמרו הקדושין מיד כילו קיימו וכל זה בשלא כנסה אבל כנסה מקודשת מיד דמסתמא כשעת כניסתה לחופה מחלה לתנאי וחייב ליתן לה כתובתה:

לז מי שהלך למדינת הים וקידש על תנאי אם בתוך מכאן עד ל״ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו וקוד׳ שהלך כתבו שביה להחריך הזמן ועברו ל״ב חדש ולא בא וכא קודם הזמן האחרון הוו קדושין דכל מעשה שנעשה על תנאי יכול לבטל התנאי ואפי׳ כתלכלו המעות הוו קידושין למפרע כשכתקייים תנאי הבני:

לח בקידושין תנאי שהוא לטובתו כגון על מנת שאין כה מומין או שאין עליה כדרים יכול לבטלו אבל אם הוא לטובת האשה כגון על מנת שאתן לך מאתים זוז כפי שהתנאי יכול לבטל מ״מ חייכה מקודשת שלא יתן לך ק״ק זוז:

החומר

לט האומר לאשה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני כלומר שלא תאסר עליו אלא תהיה אשת איש לכל העולם ולפלוני כפנויה הרי זו מקודש׳ מספק אבל אם אמר לה הרי את מקודשת לי על מנת שתהיה מותרת לפלוני הרי זו מקודשת ותהיה אסורה עליו כשאר העם מפני שהתנה בדבר שאי איפשר לקיימו:

לט המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרי׳ ומומין ועל מי להביא ראיה אם נמצאו: ובו ז׳ סעיפי׳

א המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצא עליה אחד מג׳ נדרים אלו שדרך בני אדם להקפיד עליהם שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין או שלא תתקשט במיני צבעונים אינה מקודשת וה״ה לנדרים שבינו לבינה דהוו בכלל נדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם נמצא עליה נדר חוץ משלו אף על פי שהוא אומר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת ואם אמר ליה על מנת שאין עליך כל נדר אפי׳ נמצא שנדרה שלא תאכל חרובין אינה מקודשת׳ ויש מי שאומר שחוששין שמא תלך אצל חכם ויתיר לה:

ב היו עליה נדרי׳ והלכה אצל חכם והיתירה מקודשת ואפילו היא אשה חשובה במה דברים אמורי׳ שהתירה חכם קודם שנודעו לבעל אבל אם נודעו לבעל קודם שהתירה מיד נתבטלו הקידושין ויש מי שאומ׳ שאם היא אשה חשובה אפילו אם קודם שנודעו לבעל התירה חכם היא ספק מקודשת:

ג המקדש את האשה על מנת שאין בה מומי׳ ונמצאו בה אחד מן המומין הפוסלים בנשים אינה מקודשת נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין אף על פי שאמר מקפיד אני אפילו על זה הרי זו מקודשת:

ד ומה הן המומין הפוסלין בנשי׳ כל המומים הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים ויותר עליהם בנשי׳ ריח רע וזיעה וריח הפה וקול עבה ודדים גסי׳ מחברותי׳ טפחי׳ וטפח בין דד לדד ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת ושומא שעל הפדחת אפילו היתה קטנה ביותר ואף על פי שאין בה שיער וזו היא השומא שיתירה אשה על הכהני׳ והוא שעומדת תחת כיפה שבראשה פעמים נראית פעמים אינה נראית שאם תמיד נראית הרי ראה ונתפיים ואם תמיד אינה נראית אינו מום:

ה המקדש אשה סתם ונמצא עליה אחד מן המומין הפוסלים בנשים או נמצא עליה אחד מנדרים שדרך בני אדם להקפיד עליהם הרי זו מקודשת מספק:

ו קידשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין והלכה אצל רופא וריפא אותה אינה מקודשת אבל אם התנה האיש שאין בו מומין והיו בו מומין והלך אצל רופא וריפאו הרי זו מקודשת שאין גנאי לאיש במומין שכבר נרפאו והאשה אינה מקפדת על זאת:

ז קידשה על מנת שלא יהו בה מומין ונמצאו בה מומין וריפאן הרופא הרי זו מקודשת למפרע:

מ דין המקדש לאחר זמן בגון לאחר שתלך ודומיו: ובו ח׳ סעיפי׳

א האומר לאשה הרי את מקודש׳ לי בפרוטה זו לאחר שלשים יום אף על פי שנתעכלו המעות בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לאחר שלשים יום ואם חזר בו בתוך השלשי׳ יום או חזרה היא אינה מקודשת:

ב בא שני וקדשה בתוך שלשים יום הרי זו מקודשת לשני לעולם לפי שבשע׳ שקדשה השני לא היתה מקודש׳ ותפסו בה קדושי שני ונעשת אשת איש ולאחר השלשים יום כשיבואו קדושי ראשון ימצאו אותה אשת איש ונמצא הראשון כמי שקידש אשת איש שאין קדושי׳ תופסין בה:

ג האומר לאשה הרי את מקודשת לי בפרוט׳ זו מעכשיו ולאחר שלשים יום ובא אחר וקידשה בתוך השלשי׳ יום הרי זו מקודש׳ מספק לשניהם

לפיכך

לפיכך שניהם נותנים גט בין בתוך השלשי׳ יום
בין לאחר השלשים יום:
ד אמר לה הרי את מקודש׳ לי מעכשיו ולאחר
שלשים יום ובא אחר ואמר הרי את מקודשת לי
מעכשיו ולאחר עשרים יום ובא אחר ואמר הרי
את מקודשת לי מעכשיו ולאחר עשר׳ ימים אפי׳
הם מאה על הסדר הזה קידושי כולם תופסין
בה וצריכ׳ גט מכל אחד ואחד מפני שהיא ספק
מקודשת מכולן:
ה האומר לאשה הרי את מקודש׳ לי בפרוטה
זו לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר
שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות
בעליך לאחר שתמות אחותיך אינה מקודש׳ לפי
שאינו יכול עתה לקדשה:
ו האומר ליבמה הרי את מקודש׳ לי בפרוטה
זו לאח׳ שיחלוץ ליך יבמיך הרי זו ספק מקודש׳:
ז הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה הרי
את מקודש׳ לי היום באחת ובאח׳ לאח׳ שאגרשך
הרי זו מקודשת וכשיגרש אותה תהיה ספק
מקודשת אבל אם נתן פרוטה לאשת איש ואמר
לה הרי את מקודשת לי לאחר שתתגרש או אם
נתן פרוטה לאשתו ואמר לה הרי את מקודשת
לי לאחר שאגרשך אינו כלום:
ח האומ׳ לחבירו אם תלד אשתך נקבה תהא
מקודשת לי אינו כלום ולהרמ״ בם וקצת מפרשים
אם היתה אשת חבירו מעוברת והוכר העובר
הבת מקודשת וצריך לחזור ולקדשה מאביה
לאחר שתלד כדי שיכניסנה בקידושין שאין
בהם דופי:

מא דין המקדש שתי אחיות או הרבה נשים והיו בהם נכריות: ובו ד׳ סעיפים

א מקדש אדם כמה נשים כאחת והוא שיהיה
שוה פרוטה לכל אחת ואחת ויכולה אחת מהן
לקבל הקדושין בשביל כולן לדעתן:
ב המקדש שתי נשי׳ כאח׳ שאסור לישא שתיהן
משום ערוה אינן מקודשות כיצד כגון שקידש
אשה ובתה או שתי אחיות כאחת שאמר הרי
שתיכן מקודשו׳ לי אינן מקודשו׳ ואין שום אחד
מהם צריכה גט. ואם לא קידש אלא אחת ולא
פירש אי זו כגון שאמר לאב אחת מבנותיך
מקודשת לי וקבל האב הקדושין או אם שתי׳ או
שלש אחיות עשתה אחת מהן שליח לחבירתה
לקבל קדושיה ונתן בידה ואמר לה אחת מכן
מקודשת לי כלן צריכות גט ממנו ואסור לבא
על שום אחת מהן שמא היא אחות אשתו:
ג קידש נשים רבות כאחת והיו בהן שתי
אחיות אשה ובתה אם אמר הראויה מכן לביאה
מקודשת לי הרי כולן מקודשות לו חוץ משתי
אחיות או אשה ובתה וכיוצא בהן ואם אמר כלכן
מקודשות לי נכריות מקודשות ואחיות אין
מקודשות. ויש אומרים שאף נכריות אינם
מקודשות הלכך נכריות מקודשות מספק ואם
אמר אחת מכולכן מקודשת לי כולן בין נכריות
בין אחיות מקודשות מספק:
ד אם היה בתוך הנשי׳ שקידש שפחה או גויה
או שהיא ערוה עליו כגון אשת איש או בתו או
אחותו וכיוצא בהן ואמר הראויה מכן לביאה
מקודשות לי שאר נשי׳ מקודשות ואם אמ׳ כולכן
מקודשות לי שאר נשים מקודשות מספק:

מב אין מקדשין אלא לרצון האשה ובפני ב׳ עדים: ובו ה׳ סעיפים

א אין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש
אשה בעל כרחה אינה מקודשת. אבל האיש
שאנסוהו עד שקידש בעל כרחו הרי זו מקודש׳
ויש אומרים שאינה מקודשת הילכך הוה ליה
ספק:
ב המקדש שלא בעדים ואפי׳ בעד אחד אינם
קדושין ואפילו שניהם מודים בדבר ואפי׳ קדשה
בפני עד אחד ואח׳כך קידשה בפני עד אחר זה
שלא בפני זה אינה מקודשת:
ג צריך שיראו המקדש והמתקדש׳ את העדי׳
אבל אם ראו אותו שנים מהחלון והם רואים
ואינם נראים לו או לה אינה צריכה ממנו גט:

ד קידש בפני עדים אפילו לא אמר אתם עדים מקודשת:

ה המקדש בפיסולי עדות דאורייתא אינם קדושין אבל בפיסולי עדות דרבנן או בעדים שהם ספק פסולי תורה אם רוצה לכנוס חוזר ומקדש בעדים כשרי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט מספק ואפי׳ כפרה האשה ואמר׳ לא קדשתני כופין אותו ליתן גט וכן דין כל קדושי ספק ואם רצה לכנוס חוז׳ ומקדש ודאי ואם לא רצה לכנוס צריכה גט ממנו מספק ואם עמד אחר וקדשה הרי היא מקודש׳ לשני מספק וצריכ׳ גט משניה׳ או מגרש ראשון ונושא שני אבל לגרש ולכנוס ראשון לא:

מג אין קדושין לקטן ודיני קטן וקטנה אם הגדילו: ובו ב׳ סעיפים

א קטן שקידש או נשא אינו כלום דלא תקינו רבנן נשואין לקטן ואסור להשיאו אשה בעודו קטן ואפילו שלח סבלונות משהגדיל אינו כלום דלא חיישינן שמא שלח לשם קדושין · אבל אם יש עדים שנתייחד עמה משהגדיל צריכה גט משום דמסתמא בעל לשם קדושין ואם קיימה משהגדיל כתובתה קיימת ואין צריך לכתוב לה כתובה אחרת ודוקא מנה ומאתים אבל תוספת אין לה:

ב המקדש את הקטנה היתומה או קטנה שיצתה מרשות אביה אימתי ממאנת וכל דיניה יתבאר בסימן קנ״ה:

מד קדושין חש״ו. עריו׳. והייבי לאוין: ובו י״ב סעיפים

א חרש וחרשת אינם בני קדושין מן התורה בין נשאו כיוצא בהן בין חרש שנשא פקחת בין חרשת שנישאת לפקח אבל חכמים תקנו להם נשואין לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת הרי זו מקודשת לשני קדושין גמורים ונותן גט והיא מותרת לבעלה החרש:

ב שוטה ושוטת אין להם קידושין לא מדברי תורה ולא מדברי סופרי׳ לא שנא עם כיוצא בהם לא שנא עם פקחים:

ג שיכור שקידש קידושיו קידושין אפילו נשתכר הרבה ואם הגיע לשכרותו של לוט אין קידושיו קדושין ומתיישבין בדבר זה:

ד סרים שקידש בין סרים חמה בין סרים אדם וכן אילונית שנתקדשה הוו קדושין וי״א שאילונית ודאית אינה מקודשת:

ה טומטו׳ ואנדרוגינוס שקידשו או שקידשם איש קידושיהם ספק וצריכין גט מספק:

ו המקדש אחת מכל העריות לא עשה כלום שאין קדושין תופסי׳ בהן חוץ מהנדה שהמקדש נדה מקודש׳ קדושין גמורי׳ ואין ראוי לעשו׳ כן:

ז המקדש אחת מהשניות או מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה הרי זו מקודש׳ קדושין גמורי׳ חוץ מיבמה שנתקדשה לזר שאינה מקודשת אלא מספק:

ח המקדש גויה או שפחה אינו כלום שאינן בני קידושין וכן גוי ועבד שקידשו ישראלית אינו כלום:

ט ישראל מומר שקידש קידושיו קידושין גמורים וצריכה ממנו גט ואפילו זרעו שהוליד משהמיר אם קדש אותו זרע ישראלית קידושיו קידושין ודוקא שהולידו מישראלית אפילו מומרת אבל אם הולידו מן הגויה דינו כגוי אפילו היה המוליד ישראל שאינו מומר:

י כותי שקידש צריכה ממנו גט:

יא מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקידש ישראלית הרי זו ספק מקודשת:

יב המקדש מי שחציה שפחה וחציה בת חורין צריכה גט ואם עד שלא נתן לה גט נשתחררה ואח״כ קידשה אחר מקודש׳ לשניהם וצריכה גט משניהם או מגרש ראשון ונושא שני ואם מתו אחיו של אחד חולץ ואחיו של שני או חולץ או מייבם:

מה שחוששין לסבלנות ולכתובה: ובו ג׳ סעיפים

א מקום שנהגו לעלות מבלומו לחרוסת לחר שיתחרס וכמו עדיס שרלו מבלומות הובלו לס חוספין שמע מקדשה ורריסה וגט מספק לף על פי שרוב חנשי העיר חין מעלחין מבלומו שלו קודס הקידושין ומקום שנהגו כלס לעלות מבלומות בתחלה ולח"ל מקדשין ורלו מבלומות חין חוספין לה ורש"י פירש שחפש המבלומות הוח שמע הס עצמס כתבו לקידושין:

ב החידנה נהגו בכל מלכות חרן ישרחל ומנרים ותורגמת שלח לחוש למבלומות זולתי בקוסטחנטינה שחוספין להס:

ג חוספין לכתובה שלח כתב לה כתובה לף על פי שלח הנים לידה שם דרך מקנת חנשי העיר שמקדשין ולח"כ כותבים כתובה חוספין שמע נתקדשה לף על פי שלין שם סופר מנוי ולין חומרים שמע הסופר נזדמן לו וכתב ושם דרך כל חנשי העיר שכותבים הכתובה קודם הקידושין לין חוספין לקידושין:

כו דיני קלא בקדושין ואם מבטלים הקול: ובו ח סעיפים

א כנוסס שיהח עליה קול שנתקדשה היום למלוני בעיר זו חוספין לה והרי היח ספק למלוני ספק מקודשת לף על פי שלין שם רחיה ברורה וכל קול שלח הוחזק בבית דין לין חוספין לו וכיצד הוח הקול שיתוחזק זה כו שהיה מקודשת כגון שבלומי וסעידו שרלו הנרות דולקות ומטות מוכנות וכלי לדם נכנסים ויולחים וכש"כ שמחות לה ומומרות שנתקדשה פלונית היום לכל שם שמעו לוחן חומרות שפלונית שתקדשה היום לין חוספין לה שמח כדמנו לקדם ולח נתקדשה:

ב וכן שם כהו שנים ואמרו רחינו כמו שנתחת חרוסין ושמענו הברה ושמעו מפלוני שנתקדשה פלונית בכרי פלוני ופלוני והלכו לשם העדים למדינה לחרת לו מתו שרי זה קול שמחזיק חותה מקודשת:

ג כמה דברי חמורי שלח היה שם חמתלחה לכלחם היה שם חמתלחה ושמעו חמתלחה

רחיה

כשמעו שנתקדשה לח הוחזקה מקודשת כיצד היה חמתלחה פלונית נתקדשה על תנחי חו קדושי ספק כגון שחומרים שזרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה חו שם יש להסתפק שם יש בקדושין שום פרוטה חו שהיה קטן לח הוחזקה חלח עומדין חותה ומוכיס על דבריה הוחיל וחין שם רחיה ברורה ולח קול חזק:

ד יצח עליה קול שנתקדשה לפלוני ולחר ימים חמרו חמתלחה שם נרחים הדברים לבית דין שהוח כן מוכיס על החמתלח"ל הוחזקה מקודש' ושם לחו הוחיל ולח כשמעה החמתלחה בעת שנשמעו הקדושין לין חוספי' לחמתלחה:

ה יצח עליה קול שהיה מקודשת לפלוני וכח לחר וקדשה בפניהו בודקין על קדושי רחשון שמח בקול שם כחו עדים ברורים רחיה ברורה שהיה מקודשת לרחשון לין קדושי שני כלום ושם לחו מגרש רחשון בקול ומשח שני בקדושיו ודחי ושם גירש השני לחיכוה רחשון שמע יחמרו החזיר גרושתו מן החרוסין לחר שנתחרסה לחר ושם כשמה שני קודם שגירש רחשון הרי זו מסורה עדיו עולמית לף לחר שגירש רחשון:

ו יצח עליה קול שהיה מקודשת לפלוני ויצח קול לחר כמותו שהיה מקודש' לחר לחר מגרש והחחד טוען כין רחשון וכין חחרון:

ז יצח עליה קול שנתקדשה לפלוני וגירשה לין חוספין לחוסרה משום הקידושין ולסורה לכהן משום קול הגירושין:

ח קול היוצח לחר הכיסוחין לח חפילו חמר לירוסין לומר שנתקדשה לחר תחלה לין חוספין לו:

עדים המבחישי' זה את זה בקדושי' מז או היא אומרת נתקדשתי וחזרה: ובו ד סעיפים

א שנים חומרים רחינו שנתקדשה ושנים חומרים לח רחינו שנתקדשה הרי זו מקודשת חפילו כולם דרים עמה בחצר לח רחינו חין

רחים שלפניך שנתקדשה בטעות:

ב סכים אומרים נתקדשה וחכמים אומרים לא נתקדשה לא אמרו שנתקדשה לה קידושיה אלא אומרים קרוב לו ואכים אומרים קרוב לה לא אמרו אלא במעשה שמעולם לא היו לה שפחה קדושה אבל אם נשתהת ואם נשתהת אחת מעשרה ואומרת ברירה לי אינה נתקדשתי לא נתקדשה:

ג עד אחד אומר נתקדשה ועד אחד אומר לא נתקדשה אם אמר שמעולם לא היו בה שפחה קדושה תצא לכתחלה ואם זרק לה קדושין אחד אומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה לא תצא ואם נשתהת לא תצא:

ד אמרה היא בעצמה נתקדשתי וחזר ואמר פנויה הני תרי כדי דיבור נאמנת לאחר כדי דיבור אינה נאמנת ואם נתנת אמתלא לדבריה שאמרה כן תחלה כדי שלא יקפצו עליה אכסים שלוקח מהונגי וכיוצא בזה ורואינו כדבריה נמצא דברי זו נאמנת ואם לא נתנה אמתלא לו אבתר' ואין בה ממש אינה נאמנת ואם קדשה אחר הוי ספק קדושין לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבא ראיה:

מח אמר לה קדשתיך והיא אומרת לא או להפך · ובו ז' סעיפים

א האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לו קידשתני הוא לאסור בקרובותיה והיא מותרת בקרובו:

ב קדשתני והוא אומר לה קדשתיך הוא מותר בקרובותיה והיא אסורה בקרובו:

ג קידשתיך והיא אומרת לו קידשתני הרי כתי הוא לאסור בקרובותיה אם והיא מותרת בקרובו ומותר בקרובות הבת והבת מותרת בקרובו ומותר בקרובות האם והאם אסורה על קרובו:

ד כל אלו שטועין הקדושין בטעות הטעון שהיו עם עדים והלכו להם למדינה מחרת לו

מתו לכל אם הודו שהיו הקידושי בלא עדים קיים כאן קדושין:

ו כל מקום שאמרנו שאמרה האשה לאיש קדשתני והוא אומר לה קדשתיך מבקשין ממנו שיכתוב לה גט להיתרה:

ז מי שאמר קודם שקדשתי את האשה קידשתי את אחותה בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינה הים ולא נודעתיה והרי היא באותה חיבו כאחת לאוסרה על בעלה כל זמן שלא יבא עדי ואפי' אם תאמר היא אחת שקידשתני היתה כאחת לאסור עצמה על בעלה ואפילו אם יבואו עדים שקידשה אם כאחת אחות אשתו בפני היתה כאחרת על בעלה וזה אסו כאחת שכיון שאמר שקידש אחותו תחלה נאסר בקרובות שתיהן:

קדש אחת מה' נשים וכל אחת מהן אומרת אותי קדש · ובו ג' סעיפים

א המקדש אחת מהאם נפי' וכתב לה כתובה וחיבו יודעים אי זו היא וכל אחת מהן אומרת אני היא לאסור בקרובות כולן ונותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהם ומסתלק ואם קדם בביאה קבעו אותו חכמי עיתן כתובה לכל אחת ואחת:

ב המקדש אשה וחזר בו מיד ואמר שהאשה יהיו מתנה אפי' תך כדי דיבור אין חזרתו כלום וצריכה גט:

ג כל מי שהיבו בקי בטיב גיטין וקידושין לא יהא לו עסק עמהם להורות בהם שכבר יכול לטעות ויתיר את האסורה ונמצא להרבו ממזרים בישראל:

מתי הוזרין הקדושין והסבלנו' ודיני קנסות · ובו ז' סעיפים

א המקדש את האשה בין שחזר היא בה בין שחזר הוא בין שמתה הוא או שנתקדשה בין הקדושין חוזרי לעולם אפי' קדשה בתלוי דיבר הרי הם מתנה גמור' שאין לה חזרה

ואם היו קדושי טעות חוזרים המעות וכן אם
היתה ממאנת וכן אם היו קדושין על תנאי ולא
נתקיים התנאי וכן אם היו קדושי ספק :

ב המקדש אחותו המעות מתנה מפני שהכל
יודעים שאין קדושין תופסין בעריות ואין זה
טועה אלא גמר ונתן לשם מתנה :

ג השולח סבלונות לבית חמיו בין מרובי׳ בין
מועטי׳ בין שאכל שם סעודת אירוסין בין שלא
אכל בין שמת הוא בין שמתה היא או שחזר בו
האיש יחזרו הסבלונות כלם חוץ מהמאכל
והמשתה וכן כלים מועטי׳ ששלח לה להשתמש
שם בבי׳ אביה אם נשתמשה בהם ובלו או אבדו
אינם משתלמין אבל אם היו קיימין חוזר הכל
ונובה אותם בבית דין שהדבר ידוע שלא שלחם
שלא דרך נוי בלבד חזרה היא בו חוזר הכל ואפי׳
המאכל והמשקה נותנת דמיו בזול דהיינו שאם
היו דמי המאכל והמשקה ששה משלמת ארבע׳
ואם היה מנהג המדינה שיעשה כל אדם סעוד׳
ויאכיל לריעיו או יחלק מעות לשמשים ולחזנים
וכיוצא בהם ועשה כדרך שעושי׳ כל העם וחזרה
בו משלמת הכל שהרי גרמה לו לאבד ממון והוא
שיהיו לו עדים כמה הוציא :

ד המשדך בתו לחבירו ושלח לו בגדים
ותכשיטין ואחר כך נתבטלו השדוכין וחזר בו
החתן או חמיו יחזיר מה ששלח לו דכי היכי
דהדרי סבלונו׳ דשלח איהו לה הדרי מאי דשלח׳
איהי לדידיה דאמרן דעתא הוא שלא שלחה לו
אלא על דעת שיכנסנה לחופה :

ה ראובן שידך בתו לשמעון בקנין ושבועה
והשלשת שטרות ואחר כך אירע שממירה
אחות המשודכת יכול שמעון לחזור בו ופטור
מהקנין ומהשבועה ומחיוב השטר ואם החזיר
השליש השטר למשודכת לא עשה כלום וה״ה אם
נשתטית המשודכת שיכול המשודך לחזור בו·
וכן אם קלקל המשודך מעשיו יכולה המשודכת
לחזור בו ופטורה מהקנין ומהשבועה ומחיוב
השטר ואם החזיר השליש השטר למשודך לא
עשה כלום :

ו בשרוכין לעשות הבטחות לשידוכין עושים
בענין ש״א יהא אסמכתא דהיינו שעושים שטר
מזה שחייב לחבירו מנה ואחר שחייב עצמו
מנה שאם יקיים השדוכין ויכנס לחופה עם
משודכתו זאת הרי החוב מחול לו ואח״כ עושים
שטר שחבירו חייב לזה מנה והתנו עמו שאם
יכנים בתו לחופה עם זה המשודך יהא החוב
מחול לו ומניחים שני שטרות אלו ביד שליש :

ז אם נותן משכון לחבירו להבטיחו שלא
יחזיר בו מהשידוכין צריך שיאמר אם אחזור בי
תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה :

דברים שנקנו באמירה אם נתנו נא לכתב· ובו סעיף א׳

א איש ואשה שהיו ביניהם שידוכין ואמ׳ לה
כמה את מכנסת לי כך וכך ואמר׳ לו וכמה אתה
נותן לי או כותב לי כך וכך וכן האב שפסק על
ידי בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך וכמה
אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו קנו אות׳
הדברים ואף על פי שלא היה ביניהם קנין ואלו
הדברים הנקנים באמירה והוא שיהיו הדברי׳
שפסקו מצויים ברשותם שאין אדם מקנה דבר
שלא בא לעולם ודברים אלו לא ניתנו ליכתב
לפיכך אפילו נכתבו אינם כשטר שיטרוף בהם
ממשועבדין במה דברי׳ אמורים כשפסק האב
לבתו בין קטנה בין גדולה או לבנו ובנישואין
הראשונים אבל אח שפסק לאחותו או אשה
שפסקה לבתה וכן שאר קרובים וכן האב שפסק
לבנו או לבתו בנישואין שניים לא קנו אותם
הדברים עד שיקנו מיד הפוסק שיתן כך וכך :

הפוסק מעו׳ לחתנו ואינו רוצה לתן נב לו: ובו ד׳ סעיפים

א הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה
אחרת יכולה היא לומר לבעל אני לא פסקתי
על עצמי או כנום בלא נדוניא או פטרני בגט
אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיע ידה
הרי זה יושבת עד שתמצא מה שפסקה או עד
שתמות במה דברים אמורים בגדולה אבל
בקטנה

דקטנה שפסקה על עצמה כופין אותו ליתן גט לה וכבעלת כדוכיא:

ב האב שפסק על ידי בתו לה קנתה הבת אותה המתנה עד שיבגרו אותה בעלה וכן הבן לה קנה עד שיבגרו שכל הפוסק אינו פוסק שלא על מנת לבגרם לפיכך הפוסק מע"ל נתנו זמן קודם שיבגרו ונפלה לפני אחיו ליבם יכול האב לומר ליבם לאחיך הייתי רוצה ליתן ולך איני רוצה ליתן ואפי' היה הראשון עם האחרון והשני חכם ואף על פי שהבת רוצה בו:

ג יש מי שאומר שהפוסק לבתו כגון שאמר בשעת קדושין כך וכך אני נותן לבתי קנתה הבת לעבין שלא נתייבמה לא אמר לאחיך הייתי רוצה ליתן שהרי לבתי פסק ולא פקעי הקדושין שמכחש ייבמה לאחיו:

ד הפוסק מע"ל נתנו בשעת הקדושי' ונתגס לו קודם החופה ומתה הבת יש לה כן יחזיר שמעות לאב שכל הפוסק דעתו על מנת לכבוש יש מי שאומר דהני מילי כשפסק לאחיו אבל אי אמרו לבתו שלא שתגבה בו ולא הזכיר שתגבה לפנ"ז קנתה אותה מת"ו וכיון שנתקדשה אף על פי שבטלו הקידושין כשמת האחרון אין האב יכול לחזור בו:

נ ג דין הפוסק לבנו או לבתו ומת: ובו סעיף א'

א מי שנתן לבתו כך וכך מע"ל ברשאי ליקח בהם קרקע כיון שהיה אביהם מרע כיון שהיה בריא ומת והרי המע"ל כיד הבנים ואמר' הבת תנו אותם לבעלי כל מה שירצ' יעשה בהם אם היתה גדולה ונשאת הרבו' בידה ואם עדיין מחוסרת היא יעשה בנים מה שהבעל בידו ואם עדיין קטנה היא אפילו נשואין שנעשים לה לא יעשה בנים כמו שנתבאר בסי' [illegible]

נד דין הארוסה לענין מזונות קבורה וירושה ואם יש לה כתובה ובו ז' סעיפים

א האלוסה לאוסרים לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה והכל על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות אפילו אם קדשה בביאה אסור לו לבא עליה כיצד שניה בבית אביה עד שיביא אות' לתוך ביתו וייחד עמה ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום והכל על ארוסתו לשם נשואין אחר שקידשה מע"ע' כה קנאה ובעצית נשואה והרי היא כאשתו לכל דבר. וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הכניסות:

ב האלוסה את האשה וברך ברכת חתני' ולא נתייחד עמה בביתו עדיין ארוסה היא שאין כאן ברכת חתני' שעשה הנישואין שלא כניסה לחופה:

ג אירס וכנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים הר"ז נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים וצריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה ואחר כך יהיה מותר באשתו:

ד אין האלוס חייב בשוזמות ארוסתה אלא אם כן היתה בת"ב שזמת מהאחין שהרי אין לה מזונו' מאחיה שלא עד שתתארס או עד שתבגור וזו היא כוורת כדי שתזון עמהם:

ה ארוסה שמתה אם היה האלום כהן אימו מיטמא לה ואם מת הוא היא חייבת ליטמא לו ואינו יורשה ואינו חייב בקבורתה אלא היא יורשה והיא קוברה:

ו האלום את האשה וכתב לה כתובה ולא נכנסה לחופה עדיין ארוסה היא והיא נשואה אלא הכתובה עושה נשואין ואם מת או גירשה בעה"ב עיקר כתובה מכאי חורין והיא נוכה תום' כלל הוחיל ולא נכנסה לכל אם אירס האשה ולא כתב לה כתובה ומתה או גירשה והיא ארוסה אין לה כלום ואפילו העיקר אלא תקנו לה עיקר כתובה עד שתכנס תוער שיכתוב:

ז האלום את בתו ונתלמדה או נתגרשה מן האירוסין אפילו כמה פעמים קודם שתבגור כתובתה אל תהיה. נשאת ונתלמדה או נתגרשה מן הנישואין אין לתבוע בה כלום אפי' ברחמנה:

נ ה כמה זמן נותנין לארוסה: ובו ד׳ סעיפים

א המארס אשה ושהא כמה שנים ותבעה לנישואין והרי היא נערה נותנים לה י״ב חדש מיום התביע׳ לפרנס את עצמה ולתקן מה שהי׳ צריכה לה ואחר כך תנשא תבעה אחר שבגרה נותנים לה י״ב חדש מיום הבגר וכן אם קדשה ביום הבגר נותנים לה י״ב חדש מיום הקדושין שהו׳ הבגר קדשה אחר שבגרה אם עברו עליה י״ב חדש בבגרותה ואח׳ כך נתקדשה אין נותנים לה אלא שלשים יום מיום התביעה וכן המארס את הבעולה נותנים לה שלשי׳ יום מיום התביע׳:

ב כשם שנותנים זמן לאשה משתבעה הבעל לפרנס את עצמה כך נותנים זמן לאיש לפרנס את עצמו משתבע׳ האשה אותו וכמה זמן נותני׳ כמו שנותנים לה אם י״ב חדש י״ב חדש ואם שלשי׳ יום שלשים יום:

ג הגיע זמן שנתנו לאיש ולא נשאה נתחייב במזונותיה אף על פי שלא כנס ואם עכבו אונס כגון שחלה הוא או היא או שפירסה נדה או שהגיע זמן באחד בשבת שאינו יכול לכנוס אינו חייב לזונה:

ד המארס את בתו קטנה ותבעה הבעל לנישואין בין היא בין אביה יכולים לעכב שלא תנשא עד שתגדיל ותעש׳ נערה ואם רצה לכנוס כונס ואין ראוי לעשות כן:

נ ו היה לה חצר בדרך ונכנסה עמו· ובו סעיף א׳

א הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו ומאימתו יזכה בירושתה משתצא מרשות האב ואף על פי שעדיין לא נכנסה לחופה הואיל ונעשית ברשות בעלה יירשנה כיצד האשה שנתארסה ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי בעלה או מסרוה שלוחי האב לבעלה או לשלוחיו ומתה בדרך קודם שתכנס לחופה אף על פי שהנדוניא עדיין בבית אביה בעלה יורשה וכן אם הלך האב או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמה בדרך לחצ׳ ונתייחד עמה שם לשם נשואין ומתה ה״ז ירשנה בעלה אבל אם עדיין האב עם הבעל להוליכה לבית בעלה או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל או עם הבעל אפילו נכנס הבעל עמה לחצ׳ ללון כדרך שלנין עוברי דרכי׳ בפונדק אח׳ הואיל והאב או שלוחיו עמה ועדיין לא נתיחד עמה לשם נשואין אם מתה יירשנה אביה אף על פי שנדונית׳ בבית בעלה וכן אם היתה בוגרת או יתומה או אלמנה והלכה היא בעצמה מבית אביה לבית בעלה ואין עמה לא בעלה ולא שלוחיו ומתה בדרך אין הבעל יורש אותה:

נ ז כמה כסות יתן לבתו· ובו ב׳ סעיפי׳

א צוו חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט לבתו וזהו הנקרא פרנסה· המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מכסות שפוסקין לאשת עני שבישראל במה דברים אמורי׳ שהיה האב עני אבל אם היה עשיר הו׳ יזה ראוי ליתן לה כפי עשרו:

ב התנה עם החתן להכניסה לו ערומה לא יאמר לכשתבא לבתי אכסנה אלא מכסה אותה ועודה בבית אביה:

נ ח המשיא בנו גדול בבית קנאו· ובו ד׳ סעיפים

א המשיא בנו גדול בבית קנה הבית והוא שיהיו נשואין ראשונים לזה הבן ולא השיא האב בן זכר אחר קודם לו ולא שייר האב בזה הבית שייחד לו כלום אבל אם שייר שם אפילו פך אחד לא קנה הבית:

ב ייחד לו בית וכלי בית אף על פי ששייר בבית כלי אחד לעצמו או היה לו שם אוצר וכיוצא בו קנה כלי הבית אבל הבית לא קנה:

ג ייחד לו בית ועליה בית קנה עליה לא קנה וכן אם ייחד לו בית ואכסדרא בית קנה

א כסדרא

לכמדרש לא קנה:

ד שני כתים זו לפנים מזו לא קנה שלא התחד שבשה כו:

ג ט דיני השושבינות: ובו סעיף א׳

א כשמוצא לדם לפה דרך שריונו ומיודעיו שולחין לו מעות כדי שיתחזק על הסוגלה שמוציא במשתה ולו המעות נקראי שושבינות ושושבינות זו היכה מתנה גמורה שלא שלח לו זה לשם שיפ הוא לפה יחזור וישלח לוכמו שלח לו לפיכך אם כשך זה לפה ולא החזיר לו השושבינו׳ הרי זה תובעו בדין ומוציא ממנו ויש בזה כמה חלוקים ולפי שבזמן הזה לא נהגו לתבוע תביעה זו רלתיך שלא להאריך בזה:

ס חופה לענין מה קונה · ובו ב׳ סעיפי׳

א כיון שהכנים החיש לרוסתו לחופה לפי שלא נבעלה הרי היא כרשתו לכל דבר ובוכה עיקר כתובה ותוספת אם תתעלמן או תתגרש בית דבריס בשרוויה לביתה לכל אם היתה נדה ואחר כך בשלה לחופה ובתיבד עמה היכא כרשתו שלא לכל הדבריס היא עדיין כרוסה מאחר שהיתה נדה ויש אומריס דדוקא לענין שלא תגבה התוספת היא עדיין כרוסה לכל לכל שאר דבריס הרי היא כבעולה:

ב כשר הדבר שלא תשלח עד שתטהר:

ס א מתי מברכין ברכת החתנים ואם אוכלין בהרבה בתים: ובו י״ד סעיפים

א צריך לברך ברכת חתנים בבית המתן קודם כיסודין והן שם ברכות ואם יש שם מביא כוס יין ומברך על היין תחלה ומסדר את כולם על הכוס ומתחיל מברכ׳ ואם אין יין מביא כבד על השכר:

ב יש לאדם ליתן נשים לבות בחת כיום אחד ומברך ברכת חתנים לכלם בחת לבל לשמח׳ צריך לשמוח עם כל אחת שמחה הרוויה לה אם בתולה שבעה ימים ואם בעולה שלשה ואין מערבין שמחה בשמחה:

ג אם יש שני חתנים יחד מברכים ברכת חתנים לחת לשניהם:

ד אין מברכין ברכת חתנים אלא בשדה גדולי׳ וכני חורין ואתן מן הסכין בין כשאומרי׳ לותם בשעת כסודין בין כשאומרים לותם לאחר ברכת המזון אבל כשאין לומרי׳ לאחר ברכת המזון אלא ברכת אחר ברא פרי עשרה:

ה מברכין ברכת חתנים בבית חתנים לאחר ברכת המזון בבל שעודה ושעודה שאוכלין שם אין מברכין ברכה זו לא עברים ולא קטנים:

ו עד כאה מברכין ברכה זו אם היה תלמוד שבעה תלמידה מברכין לותה כיום ראשון בלבד ואם בחור שבעה תלמידה או תלמוד שבעה בתולה מברכין לותה בל שבעת ימי המשתה:

ז ברכה זו שמוסיפי׳ בבית חתני׳ היא ברכה אחרונה משבע ברכות שהיא ברכת אחר ברא במה דברים אמורי׳ בשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלים אחרי׳ אלא שמעו ברכת נשואי׳ בשעת נשואין מברכין בשבילם אחר ברכ׳ המזון שבע ברכות בדרך שמברכין בשע׳ נשואין וזהו שיהו עשרה ואתן מן הסכין ויש אומרים שאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה מקיימ׳ פנים חדשות ומברכי׳ בשבילם שבע ברכו׳ אחר ברכת המזון וכן פשט המנהג:

ח יש אומרים שאינם נקראים פנים חדשות אלא אם כן היה אדם שמברכים בשבילם · ויש אומרים דשבת ויום טוב לשמח ושני ימי כפנים חדשות בשעור׳ הלילה ושחרית אבל לא בשעורת שלשית וכן פשט המנהג:

ט יש אומרים שאין לומר שם ברכות על כוס ברכת המזון אלא מבוא כוס אחר ואומר עליו שם ברכות ואחר ולוקח כוס של ברכת המזון ואומר עליו בורא פרי הגפן · ויש אומרים שאין צריך אלא על כוס של ברכת מזון מברך שבע ברכות

וכן

וכן פעם שניה. וברכת אירוסין וברכת חתנים לומרי אותה על סדר כוסות לפי מקדם בשעת החופה:

י יש אומרים שאם החתן יוצא מחופתו לפי כלתו עמו והולכי לחכל בבית חתן אין אומרי אם ברכות חתנים. וה"מ כשדעתו לחזור אחר כך לחופתו אבל אם הולך לגמרי לבית חתן וכל החבורה עמו ועושה שם בית עיקר גם אם נקרא חופה ומברכי ברכת חתנים וכן לפעמים שהולכין החתן והכלה לעיר אחרת צריך לברך שם ברכת חתנים אם הוא תוך שבעה:

יא כשי החופה שנתחלקו לחבורות לפי שאם לכלו בבתים פתוחים למקום שהחתן הוכל כלם מברכין ברכת חתנים לא מבעיא אם השתא מברכין אלא לפי שאין השתא מברכין כיון שהתחילו לחכל אותם שבאחר בתי כשהתחילו אותם על כי החופה כלם חשובים כאחד לברך ברכת חתנים כיון שאוכלי משערה שהתקיימו לחופה:

יב השמשים האוכלים אחר סעודת נשואין יש אומרים אין מברכין ז' ברכות ויש אומרים שמברכין ואלו הדעת נוטה:

יג השוער בבית חתני משיתחילו להתעסק בצרכי סעודת נשואין ולהכינה עד שגמרי יום אחר הנשואין מברך נברך שהשמחה במעונו שלכלו אפלו היו עשר מברך נברך שהיו שהשמחה במעונו וכו' והם עשים ברוך שהיו שהשמחה וכו' וכן סעודה שעשין אותה אחר הנשואין מחמת הנשואין עד ז' ימים מברך שהשמחה במעונו והחילכי ערבה כל שמחה ואין אומרים שהשמחה במעונו אלא בשבעת ימי המשתה ומכל מקום נראה דאף לאחלון שבעת אלו שמחה אומרים שהשמחה במעונו אלא בשבעת ימים שעברו:

סב בעילת מצוה וברכתה. ובו ב' סעיפים

א מותר לבעול בתולה בשבת. שבועל את

ב יש אומרים שאחר שמצא בתולים מברך כאלי אמ"ה אשר נתן בנו עדן וכו':

זמן נשואי בתולה וברכת' ואלמנה סג ואם אינו רוצה לעשות סעודה: ובו ו' סעיפים

א הנושא בתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים אלא יעשה מלאכה ולא יצא ויתן בפתח אלא לאוכל ושותה ושמח עמה כין שם הוא בחור כין שם הוא אלמון:

ב הנושא את הבתולה צריך לשמוח עמה ז' ימים כין בחור כין אלמון ואין דבחור שבעת בעולה צריך לשמוח עמה שבעת ימים:

ג יש אומרים שאין נושאים כפים לא בע"פ ולא כאחד בשבת נזיר שמא יבא לידי חלול שבת בתיקון הסעודה ויש מתירי וכן פעם המנהג ליתא כפים בערב שבת והוא שיטרח בסעודת הנשואין ב' ימים קודם הנשואין ומקום שאין בית דין יושבים כו אלא בשני וחמשי בלבד בתולה נשאת ביום רביעי שאם היתה לו טענת בתולים יושבים לבית דין ומנהג חכמי שהנושא את הבעולה יעשה בחגיגי כדי שיהיה שמח עמה שלשה ימים חמשי וערב שבת ושבת ויוצא למלאכתו יום ראשון:

ד אם החתן היה רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו

אותו שנשבה משודה לפי כבודו ולפי כבודה:

ה אין כופין כתובה לחופה בשבת לפי שעל ידי חופה זוכה במציאתה וכמעט ידיה והוא ליה כקונה קנין בשבת ולמחר אין חופה קונה כה לגלן על ידי יחוד של ביתה זוכה במציאתה וכמעט ידיה לפיכך צריך להתייחד עמה קודם שבת כדי שלא יהא כקונה קנין בשבת:

ו אין נושאין נשים בחול המועד לא בתולות ולא שאינות ולא מיבמין לכל מחזיר גרושתו מן הנישואין לכל לא מן התירוסין:

סה מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה. ובו ד׳ סעיפים

א מצוה לשמח חתן וכלה ולרקד בפניהם ולומר שהיה כלה וחסודה לפלוני היכה כלה:

ב לשון להסתבל בכלה:

ג צריך לתת לפני חתן בחופה במקום הנחת תפלין זכר לחבילות ירושלם דכתי׳ לשום לאבלי ציון פאר תחת אפר:

ד מת וכלה שפגעו זה בזה מעבירין את המת מלפני הכלה ליתן לה לחתדרך:

סו כמה דיני כתובה. ובו י״ג סעיפים

א לשון להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה והבעל נותן שכר הסופר ואפילו אם ירצה ליחד לה כתובתה בשעת או במחר מטלטלין אין שומעין לו אלא צריך שיכתוב לה שטר על עצמו כדמי הכתובה ויהיו כל נכסיו משועבדים לה או שישדו עליו עדי׳ ויקנו מידו שהוא חייב לה מנה או מאתים:

ב אם היו יכול לכתוב לה כתובה בגוף בשב׳ או שסכח לכתבה יכול לית׳ לה מטלטלין כנגד כתובתה ויקבל עליו אחריות אם יאבדו או יגזלו ואז מותר לבעול עד שיחזיר לו פנקי לכתוב:

ג אם כתב לה כתובה ואבדה או שמחלה לו אסתבה לו התקבלתי כתובתי צריך לכתו׳ אחר כשיקר הכתובה שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה:

ד כגון דאבדה לי ידעי סהדי זמנא קמא כתבי ההוא זמנא ולי לא ידעי פתבי מהשתא וכמותלת אין כותבים אלא מזמן שלאחריו:

ה אם מכרה כתובתה לבעלה צריך לכתוב לה כתובה אחרת ואם מכרה כתובת אחר צריך לכתוב לה כתובה אחרת:

ו כמה שיעור הכתובה לבתולה ק׳ זוז ושאינה מנה ועל זו וזו כתב מרדכי נמצא כתובת בתולה שהם מאתים ושבעה דרהם וחצי כסף צרוף. וכתובת שאינה מחצית שהם ק״ח דרהם ושלשה רבעים כסף צרוף:

ז אם ירצו להוסיף על זה מוסיף ואם התנפ׳ שמוסיף יש דברי׳ שדיבו שהם כשיקר הכתובה ויש דבריהם שהוא חלוק שהם משיקר הכתובה כדלקמן:

ח יש מי שאומר שאין צריך קנין בשעת הנישואין כמה שנותן לה:

ט כל הפוחת משיעור הכתוב בשעתו אפילו זנות לא מצינו שם כתבה לו אחר כך והתקבלתי ממך הכתוב לו מקנתה דאז אין לה לדעת קנסת פוסקים שלא אפילו התנה בשעת קדושין שלא יהא לה כתובה או שפיחת לה משערה לף על פי שתנאו בטל ויש לה כתובה משלם אפי׳ בכי בעילתו בעילת זנות כיון שהיה סבור׳ שאין לה ממנו דעתה:

י אם יש מספחות שנוהגים לכתוב בכתובתן יותר משיעור חכמים אין למחות בידם ולא עוד שלא אפילו אחד מבני המספחה היה שלא כתב כתובה לאשתו מבטלין לה כתבי בית דין לפי מה שרגילין לכתו׳ לפיכך אשה שאבדה כתובתה ידקדקו בכתובות קדמוניות כפי מה שנהגו לכתוב בני המספחה כותבין לה ואם כתובות בני מספחתה יתירות מכתובות בני מספחתה עולה עמהן ואינה יורדת:

יא המוצא אשה שהם כותב לפי המנהג וכן היה שפסקה להבנים נותנת כפי מנהג המדינ׳ וכשבאה לגבו׳ כתובת׳ מגבין לה מה שכתובת׳ לפי מנהג המדינה וכבל אלו הדברים וכיוצא

כהן מכהג המדינה הוא עיקר ועל פיו דנין והוא מיחים לותן המנהג פשוט בכל המדינה:

יב נשא אשה ממקום אחר על דעת שתדור עמו במקומו הולכים אחר מקומו:

יג במקום שאין רגילין לחתום בכתובה שלא הרחוים להעיד לא יחתום מי שאינו יודע לקרות:

סז דין כתובת אלמנה וחשו היא או הוא ונר שנתגייר: ובו יא סעיפים

א כתובה שכתלמנה או נתגרשה או נחלצה מן היבום וכיוצא בכתובתה מתחים ויש לה טענת כתולים:

ב נתלמנה או נתגרשה או נחלצה מן הנישואין כגון שנכנסה לחופה הרי הוא כחזק בשלה ואין לה אלא מנה ואין עליה טענת בתולים אפילו יש לה עדים שלא נסתרה עם הלחמון:

ג קטנה והסכויה והפחה שכפרו ושכתגיירו ושכמתחרטו פחות מבת שלש שנים ויום אחד כתובתן מתחים ויש להם טענת בתולים ומבת שלש שנים ויום אחד ומעלה כתובתן מנה ואין להם טענת בתולים:

ד קטנה פחותה מבת שלש שנים ויום אחד שנבעלה אפי' כח עליה גדול כתובתה ק' וקטן פחות מבן ט' ויום אחד שבא על הגדולה כתובתה ק' ודוקא שלא הסיר כתולים אבל אם הסיר בתגלים אין לה אלא מנה:

ה מוכת עץ כתובתה מנה ואפילו לא הכיר בה ובגפה על מנת שהיו בתולה עלימה אבל בגפה בחזקת בתולה ונמוקת בעולה אפי' מנה אין לה:

ו בתולה שהוא בוגרת תלו סומה כתובתה ק' וכן חילונית אם הכיר בה כתובתה ק':

ז הסומה לא תקנו לה כיעודין כלל:

ח החרשת תע"ם שים לה כיעודין מדברים לא תיקנו לה כתוב' ולא מזונות ולא תנאי מתנאי כתובה ואם בגם החרשת ונתפקחה או סומה ונפתפתים לה כתובה ותנאי כתובה וכשטתה מנה:

ט נשא חרשת או סומה וכתב לה מאה מנה כתובתה קיימת מפני שרגא להזיק נכסיו:

י תנם או סומה שנתנו נשי' לע"ם ונתפקחה החרש ונתפתה הסומה אין לנסיסם עליהם כלום רבו לקיימן אחר שהבריאו יש להן כתוב' וכתובתן מנה ואם בית דין הם שהעמידו החרש וכתבו לה כתוב' על נכסיו כוטלת כל מה שכתבו לה בית דין אחר בית דין מעמידין אותו:

יא קטן לפילו מבן ט' שנים ומעלה שהעמידו אביו אין לה כתוב' ואם כא עליה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה ק' ק' לבתולה מנה לאלמנה אבל תוספת שכתב לה בקטנותו אין לה ואפילו עיקר אינה נוכה מכח שטר הכתובה אלא מתנאי בית דין לפיכך אינה נוכה אלא מבני חרי ולא מבעבדי שנמכרו בקטנותו וכן הדין בגר שנתגייר לפחות עמו ואין כיניהם שלש שנים אין כתובתה אלא מנה לדעת הרמ"ם:

סח ביצד טענת בתולים ומתי נאמרת ומפסרת בהובתה: ובו י סעיפי'

א כל בתולה שכתובתה ק' יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה מנה או אלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים וכל המתייחד עם חרוסתו קודם כיעודין אין לו טענת בתולים:

ב אם מכהג המקום להעמיד עדים למשמע אלא יכהגו מכהג רחוקות ואירע הדבר אלא העמידו עדים אינו יכול לטעון טענת בתולים:

ג שני סיוכים יש לבתולה הא' דמי' שותים ממנה בסוף רחשה ורחשה והשני הדוחק שנמצ' בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש טענת דמי' ואפילו אין בקטנה כין בגדולה לכל טענת פתח פתוח אינה טענה בבוגרת:

ד טען ואמ' לא מצאתיה בתולה והיא אומר' לא כא עלי ועדיין אני בתולה בודקין אותה אם מתייחד עמו בפני עדים וחוזר ובועל:

ה טען טענת דמים אם היה ממשפחת דורקטי הרי זו בחזקתה ואם לאו בודקין לוקחה שמא חולי גדול יש בה שיבא לחלוחית החיבור ולו שהיית מתעבית ברעב ומכבין לות למרחץ ומרטיבין לותה ומלכלין ומשקין לותה עד שתבעל שכית וכרחה אם תניקה דם ואם אין שם חולי ולא רעב וכיוצא בו הרי זו טענה:

ו טען טענת פתח פתוח לומרים לו הטית לו לא בעלת בגחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק אם אמר לא כי אלא פתח פתוח מצאתי הרי זה טענה אם לא בגרה עדיין ויש לומרים שתפילו לא בגרה היתה יכול לטען טענת פתח פתוח אם מצא דם:

ז כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה אם הוא כהן הרי היא לסורים עליו ואם היא מבת ישראל מותרת לו ועי"ל קכלה תביא קידושין פחות מג' שנים ויום אחד:

ח לפ כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה היכא מפסדת אלא עיקר כתובה אבל התוספת יש לה אלא אם כן נודע ברורה ברורה שהיתה בעולה או שהודית לו שהיא קודם שתתארס והטענה לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעין ומוטלין ועי"ל תגבה התוספת ויש לה להחרים עתם על מי שטען עליה עקר:

ט כשטען אלא מצאה בתולה אם אמר מוכת עץ הוא כאמת ותחזור כתובתה למנה ויש לו להחרים עתם אלא בא עליה היום ואם אמר מעולם שהיתי בתולה ואם טען שמא עד אלא הירסתיך בהנס או שמא אחר שארסתיך בעלת ברגלך הרי זה מחרי עתם על מי שטוען עקר כדי להוציא ממון:

י עד מתי יש לו לטען טענת בתולים אם כשתרגיש מיד אם לא כשתרגיש למחר ל' יום:

סט בבה מתחיל האדם לאשתו ובניו: ובו ז סעיפים

א כיצד חייב במזונותיה אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה ואם כל בני מפשחת רגלין בגדולות צריך להנהיגה כן ואם אין כלם רגלי בכך הוא חייב להנהיגה בכך פאוכלת עמו:

ב בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיו הרשות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה הרשות בידו וכלבד שיאכל עמה בליל שבת:

א כשנשתה לאדם אשה מתחייב לה בשתי דברים וזוכה בה בתרבעה דברים אלו לא נתכוונו:

ב אלו הן השתי דברי' מזונותיה וכסותה ושונתה ועיקר כתובתה ופרוטתה ולפדותה אם נשבית וקבורתה ולהיות נזונת מנכסיו ויושבת בביתו אחר מותו כל זמן שלמנותה ולהיו' נזונות אחר מותו עד שיתארסו ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יותר על הקרקע בירושה עם אחיהם:

ג אלו הם התרבעה מעשה ידיה ומציאתה ופירותיה וירושתה:

ד מעשה ידיה כנגד מזונותיה לפיכך אם אמרה איני ניזונת ואיני עושה שומעין לה אבל הבעל שאמר איני זן ואיני פוטל מעשה ידיך אין שומעין לו:

ה אם היה אומר איני כותבת לך פירו' ואיני חפצה שתפרדני אם אמרה אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין הגוים:

ו התנה הבעל שלא יתחייב באחד מהדברי' שהוא חייב בהם או שהתנית האשה שלא יזכה הבעל באחד מהדברי' שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ מג' דברים שאין התנאי מועיל בהם ואלו הם עונתה ועיקר כתובתה וירושתה:

ז זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה הייני במתנה עמה אחר שנשאה אלו קודם שתירשה אבל במת' עמה בעודה תרומה מהני:

דין חיוב מזונות אשתו ואם חייב ע להשכיר עצמו: ובו י"ב סעיפים

א כיצד חייב במזונותיה אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה ואם כל בני מפשחת רגלין בגדולות צריך להנהיגה כן ואם אין כלם רגלי בכך הוא חייב להנהיגה בכך פאוכלת עמו:

ב בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיו הרשות לה ותהיה אוכלת ושותה לעצמה הרשות בידו וכלבד שיאכל עמה בליל שבת:

ג כמה מזונו׳ פוסקי׳ לאשה לחם שתי סעודו׳ בכל יום ופרפרת לאכול בה הפת ושמן לאכילה ולהדלקת הנר ומעט יין לשתות אם היה מנהג המקו׳ שישתו הנשי׳ יין ובשבת ג׳ סעודות ובשר או דג׳ ונותנת לה בכל שבת מעה כסף לצורכיה במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל אם היה עשיר הכל לפי עושרו ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה כופין אותו להוציא:

ד הנושא אשה ואח׳ כך נשתטית חייב לזונה ולרפאתה:

ה מי שהלך למדינת הים ובאה אשתו לבית דין לתבוע מזונות ג׳ חדשים הראשונים מיום הליכתו אין פוסקים לה בהם מזונות שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן מכאן ואילך אפי׳ אין כתובתה בידה פוסקים לה מזונות אבל אין נותנים לה במה שתתקשט ואם היו לו נכסים בית דין יורדים לנכסיו ומוכרים למזונותיה אפילו לא שמעו בו שמת ואין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה אם מצא שעשתה הרי אלו שלו וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים ואינה צריכה הכרזה ולא שבועה עד שיבא בעלה ויטעון או עד שתבא לגבות כתובת׳ אחר מותו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למזונות שהיא צריכה להם:

ו מי שנשתטה או נתחרש פוסקין לאשתו תכשיט:

ז מי שהלך למדינת הים והפקיד כלים ביד אחד או השאילם לו מוציאו׳ מיד הנפקד למזונו׳ אשתו אבל מיד השואל אין מוציאין עד שיגיע סוף זמן שאלתו:

ח הלך בעלה ולותה ואכלה חייב לשלם עמד אחר מדעת עצמו וזנה משלו אין הבעל חייב לשלם לו והרי זה איבד מעותיו:

ט הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך טלי מעשה ידך למזונותיך ושתקה אין לה מזונות:

י הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונו׳ ומכרו בית דין ונתנו לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת חפץ שלא הניח לה ואם לא תבעה ולא מכרה אלא שהתה עד שבא הוא ואמר הנחתי לך מזונות והיא אומרת לא הנחת אלא לויתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבוע׳ היסת שהניח לה ונפטר וישאר החוב עליה ואם מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותי׳ הנחתי נשבע׳ שבוע׳ היסת שלא הניח:

י א הרי שלא תבעה ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום ואם עשתה והותירה הכל שלה:

י ב האשה שיצאה מבית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת טענה שהוא בשכונה שיוציאו עליה שם רע וכיוצא בזה חייב לזונה שם אם תבעה מזונות אבל אם לא תבעה מחלה על מזונות דלשעבר:

שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים: ובו ד׳ סעיפים עא

א חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש אפילו יש להם נכסי׳ שנפלו להם מבית אב אמם ומשש ואילך זנן בתקנת חכמי׳ עד שיגדלו ואם לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו ואם לא רצה מכריזין עליו בציבור ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא זן אפרוחיו ואין כופין אותו לזונן במה דברים אמורים בשאינו אמוד אבל אם היה אמוד שיש לו ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם מוציאין ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין אותם עד שיגדלו:

ב מי שהלך למדינת הים והניח בניו כאן מוכרי׳ מנכסיו לפרנסם עד שיהיו בני שש אבל מבני שש ומעלה אין זונין אותם מנכסיו:

ג מי שנשתטה מפרנסי׳ מנכסיו בניו ובנותיו אפילו הם יתירין על שש עד שיגדלו:

ד הבא על הפנויה וילדה ממנו אם הוא מודה שהולד ממנו חייב לזונו:

דין המדיר אשתו מליהנות לו: ובו סעיף א׳ עב

המדיר

א המדיר את אשתו מליהנות לו או שלא תטעום אחד מכל המיני׳ או שנדרה היא וקיים לה הוא פטור· יורה דעה בסימן רלה״:

עג שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו· ובו ט׳ סעיפים

א כסותה כיצד חייב ליתן לה בגדי׳ הראויי׳ לה בימות הגשמי׳ ובימו׳ החמה בפחו׳ שלובשת כל אשה בעלת בית שבאות׳ המדינה ואם באותו מקום אין דרך לצאת אשה לשוק עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה נותן לה רדיד הפחות שבכל הרדידין ובכלל הכסו׳ שהוא חייב חייב ליתן לה כלי בית ומדור שיושבת בו ומה הם כלי בית מטה מוצע׳ ומפץ או מחצלת לישב עליה וכלי אכילה ושתיה כגון קדרה וקערה וחבית ופך ונר וכוס ובקבוק וכיוצא בהן:

ב המדור ששוכר לה בית של ארבע אמו׳ על ד׳ אמות ותהיה רחבה חוצה לו ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו:

ג ומחייבין אותו ליתן לה תכשיטיה כגון בגדי צבעונין להקיף על ראשה ופדחתה ופיך ושרק וכיוצא בהן:

ד במה דברים אמורים בעני שבישראל אבל בעשיר כל דברים הללו נותן לה לפי עשרו:

ה אם קצר׳ ידו ליתן לה אפי׳ כעני שבישראל כופין אותו להוציא:

ו בניו ובנותיו עד בני שש חייב ליתן להם כסות וכלי תשמיש ומדור ואינו נותן להם כפי עושרו אלא כפי צורכן בלבד:

ז כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחיו בין אחר מותו יש לו כסו׳ וכלי בית ומדור וכל שב״ד מוכרים למזונותיו מוכרים לכסותו וכלי ביתו ומדורו:

ח דין הבעל עם אשתו בטענת הכסו׳ והכלי׳ ושכר המדור כדינם בטענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתן:

ט מי שמשכן כסות אשתו אינ׳ יכולה להוציא מידו בלא כלום:

המדיר אשתו מכמה דברים: ובו י״א סעיפים עד

א הדירה שלא תתקשט ותלאו בתשמיש שאמר קונם הנאת תשמשי׳ עלי אם תתקשטי תתקשט מיד ותאסר בתשמיש ויקיים שבעת ימים ואז יוציא ויתן כתובה ויש אומרים שאם הדירה שלא תתקשט בעניו׳ שנה אחת יקיים יותר מכן יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה· ובעשירות שלשים יום יקיים יותר מכן יתיר את נדרו או יוציא ויתן כתובה:

ב נדרה היא שלא תתקשט או שאמרה קונם תשמשך עלי אם אתקשט ושמע ולא היפר לה יוציא ויתן כתובה:

ג אסר הבעל כלי שכניו עליו או כליו על שכניו כדי שלא תשאילם ולא׳ תשאל מהם או שאמר׳ היא קונם תשמישך עלי אם אשאל משכני כלים או אשאילם מכלי ושמע וקיים לה יוציא מיד ויתן כתובה ואם אמר הוא קונם תשמישך עלי אם תשאל מהם כלים או תשאילם א״א לה שלא תישאל מהם ולא תשאילם והרי היא נאסרת מיד ויוציא לאחר שבעה ימים ויתן כתובה ואם היא אסרה כלי שכיניה עליה כדי שלא תשאל מהם או שאסר׳ על עצמה כלי בעלה שלא תוכל להשאילם כדי שלא יחזיקו להם טוב׳ או שנדרה שלא לארוג בגדים נאים לבניו והוא אינו יכול להפר שאין זה מדברים שבינו לבינה ואסורה לארוג ולשאול ולהשאיל כלים תצא בלא כתובה מפני שמשיאתו שם רע בשכניו:

ד נדרה שלא תלך לבי׳ אביה ותלאו בתשמיש שאמרה קונם תשמישך עלי אם אלך לבית אבי שאם לא תלאו בתשמיש אלא אמרה קונם בית אבי עלי אינו יכול להפר אלא כיון שתלאו בתשמיש יכול להפר וכיון ששמע ולא היפר יוציא מיד ויתן כתובה ואם הוא אומר קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית אביך יותר מחדש אם הוא דר עמה בעיר או יותר מרגל אם הוא דר בעיר אחרת יקיים ז׳ ימים ואז יוציא ויתן כתובה:

ה נדרה היא ואמרה קונם הנאת תשמישך
עלי אם אלך לבית האבל או לבית המשת׳ ושמע
ולא היפר יוציא מיד ויתן כתובה:
ו ואם הדירה הוא שאמר קונם הנאת
תשמישך עלי אם תלכי יוציא לאחר שבעת ימי׳
ויתן כתוב׳ ואם טוען הדרתיה בשביל בני אדם
פרוצים המצויים שם אם הוחזקו שם נאמן ואם
לאו אינו נאמן:
ז הדירה שלא תלך למרחץ של כרכים שבת
אחת ובכפרים שתי שבתות שלא תנעול מנעל
בכפרים ג׳ ימים ובכרכים מעת לעת יתר על
כן יוציא ויתן כתובה:
ח הדירה ואמר לה קונם תשמישך עלי אם
תלכי לבית המרחץ בכרכים יותר משבת אחת
ובכפרי׳ יותר משתי שבתות או אם תנעלי מנעל
בכפרים יותר משלשה ימים ובכרכים יותר
מעת לעת ימתין שבעה ימים ואחר כך יוציא
ויתן כתובה:
ט האומר לאשתו אין רצוני שיבאו לביתי
אביך ואמך אחיך ואחיותך שומעין לו ותהיה
היא הולכת להם כשאירע להם דבר ותלך לבית
אביה פעם בחדש ובכל רגל ולא יכנסו הם לה
אלא אם אירע לה דבר כגון חולי או לידה:
י וכן היא שאמרה אין רצוני שיבואו לביתי
אביך ואמך אחיך ואחיותך ואיני שוכנת עמהם
בחצר אחד מפני שמריעין לי ומצירין לי
שומעין לה:
יא האיש שאמר איני דר במבוי זה מפני
שבני אדם רעים או פרוצים או גוים בשכונתי
ואני מתירא מהם שומעין לו ואף על פי שלא
הוחזקו בפריצו׳ ואפי׳ היה המדור שלה מוציאין
אותה ממנו:
יב וכן היא שאמר׳ כן אף על פי שהוא אומר
איני מקפיד עליהם שומעין לה:

עה חילוק הארצות לענין נשואין ודיני א׳ י׳ ובו ה׳ סעיפים

א שלש ארצות בארץ ישראל חלוקות זו מזו
לענין נשואין יהודה ועבר הירדן והגליל וכל
הישוב הוא ארצות כגון ארץ כנען וארץ מצרים
וארץ תימן שמי שהוא מארץ מהארצות ונשא
אשה בארץ אחר׳ כופי׳ אותה ויוצאה עמו לארצו
או תצא בלא כתובה ובלא תוספת שעל מנת כן
נשאה אף על פי שלא פירש אבל הנושא אשה
באחת מהארצו׳ והוא מאנשי אותה הארץ אינו
יכול להוציאה לארץ אחר׳ אבל מוציאה ממדינה
למדינה ומכפר לכפר באותה הארץ ואינו יכול
להוציאה ממדינה לכפר ומכפר למדינה:
ב כשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר
באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנוה היפה
לנוה הרע ולא מרע ליפה וכן לא יוציאנ׳ ממקום
שרובו ישראל למקום שרובו גוים ובכל מקום
מוציאים ממקום שרובו גוים למקום שרובו
ישראל:
ג במה דברים אמורים מחוצה לארץ לחוצה
לארץ או מארץ ישראל לארץ ישראל אבל מחוצה
לארץ לארץ ישראל כופין אותה לעלות אפילו
מנוה היפה לנוה הרע ואפילו ממקום שרובו
ישראל למקום שרובו גוים ואין מוציאין מארץ
ישראל לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע לנוה
הטוב ואפילו ממקום שרובו גוים למקום שרובו
ישראל:
ד אמר האיש לעלות לארץ ישראל והיא אינה
רוצה תצא בלא כתובה אמרה היא לעלות והוא
אינו רוצה יוציא ויתן כתובה וה״ה לכל מקום
מארץ ישראל עם ירושלם שהכל מעלין לארץ
ישראל ואין הכל מוציאין משם הכל מעלין
לירושלם ואין הכל מוציאין משם:
ה יש מי שאומר דהא דכופין לעלות לארץ
ישראל היינו בדאיפשר בלא סכנה הילכך מסוף
המערב עד נוא אמון אין כופין לעלות ומנוא
אמון ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך
ים בימות החמה אם אין שם לסטים:

ו ע חיוב עונה: ובו י״ג סעיפים

א עונתה כיצד כל איש חייב בעונה כפי כחו
וכפי מלאכתו הטיילים עונתם בכל לילה:
הפועלים

ב השפלים אם היתה מלאכתו כעיר פעמים בשבת ואם היתה מלאכתו בעיר לחרת פעם אחת בשבת. החמרים פעם אחד בשבת. הגמלים אחת לשלשים יום. המלחים אחת לשנה אחת. תשעתם פעם אחת בשבת ודרך תם לשנם מטען מלוי שבת בלולי שבת:

ג כמה דברים אמורים כמי שנפטו ברית ויכול לקיים השנה הקטנה לו אבל מי שהיו כריתי ברית חייב אלא לפי מה שהומדין לותו שיכול לקיים:

ד כל אדם חייב לפקוד את אשתו בכל טהילת ובשעת שהות ליתה לדרך:

ה יש לאשה לעכב על בעלה אלא יפת לחורים אלא למקום קרוב אלא יאכל מאוכלה ואלא יפת אלא כדאותה וכן יש לה למוכנו לאחת מאלכה שאינה קרובה לאלכה שאינה רחוקה כגון חמר שבקש להעשות גמל או גמל להשאות אלחי ות"ח יוכלים לת"ת אלא ברשות בעותיהם אחים ואלא שנים וכן שייל שבשאה ת"ח אין לאשתו יכולה לעכב:

ו האשה שהרשית את בעלה אחר שבשאת שיאכל שאינה הרי זה מותר באה דברי חמורי' שקיים מצות פריה ורביה אבל אם נשא קיי' חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים:

ז פועל אדם כמה פעמים אפי' מאה בין בשבת אחת בין בזו אח"ז ואין אשתו יכולה לעכב והוא שיהיה יכול ליתן שכר בשות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ויהיו יכול לבוא אותן לדור בחבר אחת אלא כל אחת לעצמה וכמה היא עונתן לפי מקום. כיצד פועל שהיו לו שתי פעמים יש לזו עונה אחת בשבת ויש לזו עונה אחת בשבת היו לו ד' פעמים בעונה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשבתי בשתי שבתות וכן אם היה אלח ויש לו ד' פעמים תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשבתי שבי לפיכך זה מחמיר אלא יפת אדם יתר על ד' פעמים אלא על פי שיש לו מזון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחת באדם:

ח כמה דברים אמורים במקום שנוהגים ליפע שתים ושלש פעמים אבל במקו' שנהגו אלא ליפע אלא אחת אשה אחת היו כשהו ליפע אלא אחת אשה על אחת כמה וכמה שלא יבעול אלא אחת לשבעה ימים ואחר כך יוכיח ויתן כתובה אפילו הוא אלח שעשתן לשתי אחים:

ט המדיר את אשתו מתשמיש המטה כין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר יקיים שבעה ימים ואחר כך יוכיח ויתן כתובה אפילו הוא אלח שעשתן לשתי אחים:

י וכיצד מדירה שאומר הנחת תשמישך אסור עלי אבל אם אמ' הנחת תשמישי עליך הו נשבע אלא לשתם עמה היו חל:

יא אסור לאדם למנוע מאשתו עונתה ואם מנעה כדי לצערה עובר בלא תעשה דשונתה לא יגרע ואם אלה אלו תשם כחו והיו יכול לבעול ימתין שתי אחים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו. ואחר כך אם ירצה ליטול ממנה רשות או יוכיח ויתן כתובה:

יב האשה שנדרה נדר על עיכוי נפש או מדברים שבינו לבינה שיכול להפר ואמ' לה הני אפר לך על מכת שתאמרי לפלוני מה שדברתי יחד כדברים של אחוק שאין אדם מדבר על עסקי תשמיש או על מכת שתעשה מעשה שוט כגון שתמלא עשרה כדי מים ותערה לאשפה וכיוצא בהלו יוכיח מיד ויתן כתובה:

יג האומר לי ליפני אלא הני בשבדי והיא בשבדים יוכיח ויתן כתובה ובל שכן אם היו נזקק לה כלל:

דיני מורד ומורדת או אומרת מאים עז עלי: ובו ה' סעיפים

א המודר על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל אינו כח עליה מפני שאכאתים מיסיפין לה על כתובתה מקבל שלשים ושתם שעורים של כסף בכל שבוע ויש לו שתם כל זמן שתרצה היא ליטב ואף על פי שכתובתה הולכת ונשפעת הרי הוא עובר בלא תעשה שנאמר לא יגרע ואם היא רוצה כופין אותו מיד להוכיח ולתת כתובה:

ב האשה שמנעה בעלה מתשמיש היא הנקראת מורדת ושוין אותה אפני מה מרדה

אם

אם לומרת מלמתיהו ואיני יכולה להכעיל לו
מדעתי אם רצה הבעל לגרשה אין לה כתובה
כלל ותטול בלאותיה הקיימים כין מכתבים
שהכניס לבעלה ובתחייב בתחריותן כין מכתבי
מלוג שלה כתחיי בתחריותן ואינה נוטלת מעל
בעל כלום ואפילו מבעל שכרגלים ומטפחת
שברחשה שלקחם לה פוסטת וכותנת וכל מה
שכתן לה מתנה מחזר לותו · ואם מרדה מתח
בעלה כדי לגערו ואמרה הריני מגערת לותו
בכך מפני שעשה לי כך וכך או מפני שקללני
או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא כדברים שו
שולחין לה מכית דין ואומרי לה הוי יודע שאם
את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה
הפסדת לותה ואחר כך מכריזין עליה בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום שבעה שבתות
זו אחר זו ואומרי פלונית מרדה על בעלה ואחר
ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שנית שאם את
עומדת במרדך הפסדת כתובתך אם עמדה
במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותחבר כתובתה
ולא יהיה לה כתובה כלל ואין נותנים לה נט עד
שב חדש ואין לה מזונות כל שב חדש ואם מתה
קודם הנט בעלה יורשה כשאר כל אשתו אם מרדה
אחת רחוק לתשמים ואפילו היה בעלה מלא
משכנתא לשנה חדשי ואפילו יש לו אשה אחרת
וכן לרוסה שהגיע זמנה ליכנס ומרדה כדי
לגערו ולא כשלחת הרי זו מורדת מתשמים ·
ויש שגם יכמה שלח רצתה להתיכם כדי לגערו
כשאר הזה שעשים לה :

ג המורדת הזאת כשהיא זוכרת לחר שב חדש
בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל לכל
נכסים שהכניסה לו ובלאותיהם קיימים אם
תפסה אין מוציאין מידה ואם לא תפסה אין
נותנים לה וכן כל מה שאבד מנכסים שקבל
הבעל לתחריותן עליו חייב משלם לה כלום :

ד אם ומסתה שבתו לבית דין הוא אומר זו
מורדת מתשמים והיא אומרת לא כי שלא כדרך
כל הארץ לכי עמו וכן אם טענה היא ואמרה
שהוא מוסר מתשמים והוא אומר לא כי שלא
כדרך כל הארץ לכי עמי מחריחין תחלה על

אם מרדה מלמתיהו ואיני יכולה להכעיל לו
מדעתי אם רצה הבעל לגרשה אין לה כתובה
כלל ותטול בלאותיה הקיימים כין מכתבי
שהכניס לבעלה ובתחייב בתחריותן כין מכתבי
מלוג שלה כתחיי בתחריותן ואינה נוטלת מעל
בעל כלום ואפילו מבעל שכרגלים ומטפחת
שברחשה שלקחם לה פוסטת וכותנת וכל מה
שכתן לה מתנה מחזר לותו · ואם מרדה מתח
בעלה כדי לגערו ואמרה הריני מגערת לותו
בכך מפני שעשה לי כך וכך או מפני שקללני
או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא כדברים שו
שולחין לה מכית דין ואומרי לה הוי יודע שאם
את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה
הפסדת לותה ואחר כך מכריזין עליה בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום שבעה שבתות
זו אחר זו ואומרי פלונית מרדה על בעלה ואחר
ההכרזה שולחין לה בית דין פעם שנית שאם את
עומדת במרדך הפסדת כתובתך אם עמדה
במרדה ולא חזרה נמלכין בה ותחבר כתובתה
ולא יהיה לה כתובה כלל ואין נותנים לה נט עד
שב חדש ואין לה מזונות כל שב חדש ואם מתה
קודם הנט בעלה יורשה כשאר כל אשתו אם מרדה
אחת רחוק לתשמים ואפילו היה בעלה מלא
משכנתא לשנה חדשי ואפילו יש לו אשה אחרת
וכן לרוסה שהגיע זמנה ליכנס ומרדה כדי
לגערו ולא כשלחת הרי זו מורדת מתשמים ·
ויש שגם יכמה שלח רצתה להתיכם כדי לגערו
כשאר הזה שעשים לה :

ג המורדת הזאת כשהיא זוכרת לחר שב חדש
בלא כתובה תחזיר כל דבר שהוא של בעל לכל
נכסים שהכניסה לו ובלאותיהם קיימים אם
תפסה אין מוציאין מידה ואם לא תפסה אין
נותנים לה וכן כל מה שאבד מנכסים שקבל
הבעל לתחריותן עליו חייב משלם לה כלום :

ד אם ומסתה שבתו לבית דין הוא אומר זו
מורדת מתשמים והיא אומרת לא כי שלא כדרך
כל הארץ לכי עמו וכן אם טענה היא ואמרה
שהוא מוסר מתשמים והוא אומר לא כי שלא
כדרך כל הארץ לכי עמי מחריחין תחלה על

חיוב פרנסה: ובו ח סעיפים עח

א פרנסה כיצד נשבית חייב לפרותה ואינו
יכול לומר לה הרי גיטיך וכתובתך ופרי את
עצמיך ואפילו אם יאמר איני פורך ולא אטול
פירות אין שומעין לו אלא חייב לפרותה :

ב אין מחייבים את הבעל לפרות את אשתו
יותר על דמיה אלא כמו שהיה שוה כשאר
השבויות :

ג היו דמיה יותר על כדי כתובתו ואמר הריני
מגרשה וזו כתובתך ותלך ותפרה את עצמה אין
שומעין לו אלא כופין אותו ופורה אותה ואפילו
היו דמיה עד עשרה כתובתה ואפילו אין לו
אלא כדי פרנסה כמה דברים אמורים כשעם
רשתוב אבל אם פרתה ונשבית פעם שניה ורצה
לגרשה מגרשה ונותן לה כתובתה והיא תפרה
את עצמה :

ד מי שנשבית אשתו והוא במדינת הים בית
דין יורדים לנכסיו ומוכרים בהלרזה ופורין
אותה כדרך שהבעל פורה :

ה המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו
לגרשה וליתן כתובתה ונשבית אחר שהדירה
היו חייב לפרותה שמשעה שהדירה מתחייב
לגרשה וליתן לה כתובה :

ו כהן שנשבית אשתו אף על פי שנאסרה
עליו הוחיל ומקודש היתה מותרת לו פורה
ומחזירה לבית אביה אפילו היה בשוק אחרת
מיטפל לה עד שתחזירה למדינתה ומגרשה
ונותן לה כל כתובתה ואם היה בעלה יפרנסל
שהשבויה מותר לו מחזירה לו לאשה כמו שהיתי
ואם רצה אחר כך מגרשה ונותן לה כתובתה :

ז האשה שהיתה אסורה על בעלה מחייבי

לאוין ונשבית אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה את עצמה:

ח אין חייוב פדיונה עליו אלא בחייו אבל אלמנתו אינה נפדית מנכסיו אפי׳ נשבית בחייו ולא הספיק לפדותה עד שמת אין היורשים חייבים לפדותה ואפילו היא זקוקה ליבם אלא נפדית משל עצמה או תטול כתובתה ותפדה את עצמה:

עט חיוב רפואתה · ובו ג׳ סעיפים

א רפואתה כיצד לקתה חייב לרפאתה בין רפואה שיש לה קיצבה בין רפואה שאין לה קיצבה אבל אלמנתו אינה מתרפאת מנכסיו אלא ברפואה שאין לה קיצבה שהיא דומה למזונות:

ב רצו היורשי׳ לקצוב עם הרופא כדי שיהיה לה קיצבה ויפטרו ממנה הרשות בידם:

ג אם ראה הבעל שהחולי ארוך יכול לומ׳ לה הרי כתובתיך מונח׳ או רפאי עצמך מכתובתיך או הריני מגרשך ונותן כתובה ואין ראוי לעשו׳ כן מפני דרך ארץ:

פ מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה ודיני מניקה ושאינ׳ רוצה לעשו׳ מלאכה: ובו י׳ח סעיפים

א מעשה ידיה לבעלה כיצד הכל כמנהג המדינה מקום שדרכן לארוג אורגת לרקום רוקמת לטוות צמר או פשתים טווה ואם היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה אלא לטוות הצמר בלבד דחקה עצמה ועשתה יותר מהראוי לה המותר לבעל:

ב היה לו ממון הרבה אפילו היו לה כמה שפחו׳ אינה יושבת לבטלה בלא מלאכ׳ שהבטלה מביאה לידי זמה אבל אין כופין אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה:

ג המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכ׳ יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי זמה:

ד וכן כל אשה רוחצ׳ לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו את הכוס ומצע׳ לו את המטה ועומד׳ ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או שתטול מלפניו וכיוצא בדברי׳ אלו אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו:

ה מלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו:

ו יש מלאכות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהם עניים ואלו הם מטחנת ואופה ומכבסת ומבשלת ומניקה את בנה ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו:

ז הכניסה לו שפחה אחת או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מטחנת ולא אופה ולא מכבס׳ ולא נותנת תבן לפני בהמתו:

ח הכניסה לו שתי שפחות או נכסי׳ הראויים לקנות מהם שתי שפחו׳ או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחו׳ אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה:

ט היא אומרת ראוי הוא לקנות או לשכור שפחה והוא אומר שאינו ראוי עליה להביא ראיה:

י כל אלו המלאכות אין מחייבים אותה אלא אם כן יהיה דרך משפחתו ומשפחת׳ לעשותן:

יא כל זמן שהיא מניק׳ את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפים לחלב:

יב פסקו לה מזונות הראויים לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות אחרות יש מי שאומ׳ שאין הבעל יכול לעכב מפני סכנת הולד שצער גופה קודם ויש מי שאומר שיכול לעכב:

יג ילדה תאומים אין כופין אותה להניק שניהם אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני:

יד הרי שרצתה להניק בן חבירתה עם בנה הבעל מעכב:

טו כל אשה שתמנע מלעשו׳ מלאכ׳ ממלאכות אבן העזר ח א 8 1 שהיא

שהיה חייבת לעשותן כופין אותה לעשות:

יו טען הוא שעשה והיא אומרת שלא נמכרת מלעשותן מוציאין ממנה ביניהם או מכניס:

יז האשה שמכרה כליה בעת שעשתה מלאכותיה בתוך כיתה פטורה:

יח מי שהתנה עם חבירו שלא יתחייב במזונותיה וכן היא שלא תתחייב במעשה ידיה אם אחר כך רצה ונתחייבו אותו לתת לה מזונותיה אין מעשה ידיה שלו:

פא המקדיש ידי מעשה אשתו: ובו ב סעיפים

א המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו תוכלת והמותר חולין אמ' לה יקדשו ידיך לעושיהן הרי כל מעשה ידיה קדש:

ב האשה שאמרה יקדשו ידי לעושיהן או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה היו נאסר במעשה ידיה מפני שידיה משועבדים לו מכל מקום הוא להפר אפילו יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו:

פב נדדה שלא להניק ודין מניקה שמתגרשת ובו ח סעיפים

א נדרה שלא להניק את בנה כופה אותה ומניקתו עד שיהיה בן כ' חדש אחד זכר ואחד הנקבה:

ב היו אומרת אני מניק את בני והוא אינו רוצה שומעין לה:

ג הייתה עניה שחייבת להניק את בנה והוא עשיר שרוצה לו שלא תניק אפשר שהוא סובר מניקה לוקנה שפחה מפני שעולה עמו ואינה יורדת:

ד היו אומרת רוצה לפטור או לקמוץ שפחה והוא אומר איני רוצה עליה להביא רוחים:

ה האשה שהתגרשה אין כופין אותה להניק את בנה שלו אם רצתה נותן לה שכרה ומניקתו ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מיטפל בו כמה דברים שמורים שלא הניקה אותו עד שהכירה אבל אם הכירה תפילו הוא סומא אין מפרישין אותו מפני סכנת הולד שלא כופין אותה ומניקתו עד כ' חדש:

ו הגרושה אין לה מזונות לפי על פי שהיא מניקה את בנה אבל נותן הוא לה יותר על שכרה דברי' שהקטן צריך להם מכמות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה אבל המשוברת אין לה כלום:

ז שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה המגורשת שיהיה בבה אצלה אין מפרישי' אותו ממנה עד שיהיה בן שש שכיח גמורות שלא כופין את האבי' ונותן לו מזונו' הוא אבל אמו ואחר שש שכי'ם לאב לומ' אם תאבי אצלי לא אתן לו מזונו' והבת אבל אמה לעולם ואפילו לאחר שש כיצד היה האב רוצי לבדקה מוציאין ממנו הרחוי לו בעל כרחו וזכין אותה והיא אבל אמה ואפילו בשלת האם לאחר בתה אצלה ואביה אין אותה מסוס בדקה עד שיעמוד האב ויתזון אחר כך מנכסיו בתנאי כתובה והיא אבל אמה:

ח אם לא רצתה האם שיהיו בניה עמה אחר שנגמלו אין אחד זכרים ואחד נקבות הרשו' בידם ונותנת אותם לאביהם או מפלגת אותם לקחל אם אין להם אב ואם מיטפלים בהם אחד זכרי' ואחד נקבות:

פג חבלת אשת איש למי הוא: ובו ב סעיפים

א החובל בחמת חים הסבת והרמוי לבעלה והנער שלה והכסת והמזון אם כבלוי הוא כגון מחבל בפניה וכגוורת או בידה וזרועותיה הסלים שלה ומכי סליסים לבעל ואם בחתר הוא סמוך הסלים לבעל ומכי סליסי' לחמה של בעל נותניס לו מיד ואל חמה יקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות ואינה יכולה למחול לו על חלקו ולא על חלקה ואם מחלה אינה מחילה ומכל מקום אינו יכול לתבוע חלקה שלא בהרשאתה

בהרשאתה במה דברים אמורים בשחבלו בה אחרי׳ אבל הבעל שחבל באשתו חייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבושת והצער והכל שלה ואין לבעל בהם פירות ואם רצתה ליתן הדמי׳ לאחר נותנת והבעל מרפא אותה כדרך שמרפה כל חוליה:

ב המזיק אשתו בתשמיש המטה חייב בנזקיה:

פד דין מציאת אשה: ובו סעיף א׳

א מציאת האשה לבעלה ואם היא ספק מגורשת מציאתה לעצמה:

פה דיני נכסי מלוג וצאן ברזל · ובו י״ט סעיפים

א פירותיה כיצד תקנו שיאכל פירות נכסי אשתו תחת פדיונה שחיבוהו לפדותה · ואם אמ׳ איני חפץ בפרותיה ולא אפדה אין שומעין לו וכן אם אמרה היא איני חפצה בתקנה זו אין שומעין לה:

ב נכסי צאן ברזל אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו וכן אם פחתו או נגנבו או אבדו הכל לו · ונכסי מלוג אם מתו או הותירו או פחתו או נגנבו או אבדו הכל לה שאין לבעל בהם אלא אכילת פירות ואם פשע הבעל בנכסי מלוג ונאבדו פטור מפני שהיא עמו במלאכתו והוי פשיעה בבעלים:

ג יש מי שאומר דנכסי צאן ברזל אינו חייב באחריותן אלא אם כן שמו אותם עליו בדמים קצובים או שקבל אחריותן בפירוש ויש מי שאומר שמאחר שכתבם בכתובה נתחייב באחריותם אע״פי שלא שמו אותם ולא נתחייב באחריותם והראשון עיקר:

ד בעל הבא לדון עם אחר על נכסי אשתו צריך הרשאה ואם יש פירו׳ בקרקע מתוך שיש לו לדון על הפירו׳ שהם שלו דן על העיקר ואינו צריך הרשאה מאשתו שאם אין לו קרקע אין לו פירות:

ה השאילה האשה לאחר פרה של נכסי מלוג ונשאל בעלה עמה לא הוי שאלה בבעלים דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי:

ו אשה ששאלה פרה ואחר כך נשאת ומתה הבעל אע״פ שהוא משתמש בה כל ימי שאילתה פטור אפילו פשע מפני שהוא כלוקח והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון ואם הודיע את בעלה שהיא שאולה הז״ נכנס תחתיה:

ז באו לידה אחר שנשאה בין שבאו לידה בירושה או שנתנו לה במתנה או שחבלו בה ונתנו לה חלקה בבושתה ופגמה נקראים נכסי מלוג והרי הם כאותם שהכניסה לו ולא קבלם באחריו׳ אבל אם מכרה כתובת׳ ונדוניתא אותם הדמים אין הבעל אוכל פרותיהם וכן אם נתנה מתנה לאח׳ קודם שנשאת כדי להבריח מבעלה אף על פי שאין המתנה מתנה אין הבעל אוכל פירו׳ וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו בין קרקע בין מטלטלי׳ קנתה ואין הבעל אוכל פירו׳ ומיהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאח׳ אלא ישאר בידה ואם תמות ירשנה והפירו׳ שיוצאין לה ממנה דינם כשאר נכסי מלוג וימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות:

ח במה דברים אמורים שאינו אוכל פירות המתנה כשנתן לה אחר שנשאה אבל אם נתן לה בעודה ארוסה כיון שנשאה זכה במתנה זו כשא׳ נכסי מלוג ואוכל פרותיה ואם מן הנישואי׳ נתשלמנה או נתגרשה שלא מחמת מרדה נוטלת מתנה זו חוץ מכתובתה:

ט המוכר קרקע לאשתו אם היו המעות שלקחה בהם את הקרקע מהבעל גלויי׳ וידועי׳ לבעל קנתה והבעל אוכל פירו׳ אותו קרקע ואם היו מעות טמונים לא קנתה שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי להראות המעות שטמנה ואותם המעות שנראו ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות:

י אם הוא אומר טמונים היו והיא אומר׳ לא היו עליה להביא ראיה:

יא נתן לה אחר מתנ׳ על מנת שאין לבעלה רשות קנה הבעל והרי היא כשאר נכסי מלוג אלא אם כן התנה הנותן בגוף המתנה שיהיה

לך ולכך כגון שיאמר לה הרי המעות נתונים לך על מנת שתלבני בהם לו על מנת שתעני בלח רעוץ הבעל:

יב כיצד הרי האשה מעות לו מטלטלין והיא חושב' מתנה נתנו לי והוא חושב' ממעשה ידיך הם ונלקח בהם בחמנית ונלקח בהם קרקע והוא חוכל פירות ויש לו להחזיר על מי שטוען קרקע ואם אמרה על מנת כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשו' בהם שלא שעשה בהם מה שארצה עליהם להביא ראיה ואם אמרה אתה נתתם לי במתנה בשבועת היסת שנתנם לה הבעל והיינו חוכל פירותיהם:

יג בכסי מלוג הבעל חוכל פירות ואם הם דבר שהיינו עושה פירות ימכר ונלקח בו דבר משעשה פירות ואם הוא' כך וכך נלקח בהם והיא חומרת היכי לוקחת בהם אלא כך וכך לוקחים דבר שפירותיו מרובי' ויצאתה משטה בין שהיה הדבר ברצונו או ברצונה ואין קונים דבר שאין נוצו מחליף ואם נפל לה דבר שאין נוצו מחליף לקח על פי שלא יאחר קנת מהקרן אין צריך למוכרו כגון שהכניסה לו עד שלא רחל לנוצתה דקל לפירותיו לקח על פי שאין לה אלא פירות אלו בלבד הרי זה חוכל והולך עד שתבלה הקרן וכן אם הכניסה לו כלי בתורת בכסי מלוג הרי זה משתמש בהם ולובש ומניח ומכסה עד שיבלה הקרן וכשיגרע היכי חייב לשלם הכליות של בכסי מלוג:

יד נפלו לה עבדים לקח על פי שהם זקנים לא ימכור מפני שהם שבח בית לאכיה נפלו לה זיתים ונפנים ולא היה לה בנוף הקרקע שהילכות בהם כלום אם עושים כדי שמולן לא ימכרו מפני שבח בית לאכיה ואם לאו הרי אלו ימכרו לעניים ונלקח בהם קרקע והוא חוכל פירות:

טו נפלו לה פרות המחוברים לקרקע הרי אלו של בעל לפיכך הניח זמן ליקבר תלושין מהקרקע שלה וימכרו ונלקח בהם קרקע והוא חוכל פירות:

טז עבדי בכסי מלוג ובהמת בכסי מלוג הבעל חייב במזונותיהם וכל צורכיהם והם עושים לו והוא חוכל פירותיהם לפיכך ולד שפחת מלוג לבעל ולד בהמת מלוג לבעל ואם נזרעה ורצתה האשה לתת דמים וליטול ולד השפחה מפני שבח בית לאכיה שומעין לה:

יז אם רצה הבעל למכור קרקע של בכסי מלוג לאחר שיקח פירותיו לפני מרובי' ומקדיש לו המעות אין שומעין לו לבל יכול למכור הפירות בכל שנה לאחר שליקטן וכן אם ימכור הפירות לבנים מרובות ועושה שחורה במעות שפיר דמי:

יח יש מי שהו' שאם הקרקע רחוק ומכרו לפירות לבנים מרובות מכור:

יט יש לבעל לכוף מקנת עבדי אשתו ושמחותיה שיהיו משמשי' אותו בכי' אשה אחרת שבשבילו שהיו עבדי מלוג כיון שהיו עבדי נתן ברזל לבל יהיו יכול להוליכם לעיר אחר' שלא מדעת אשתו:

שלא לקבל פקדונות מנשי' עבדים וקטנים: ובו ב' סעיפים פו

א אין מקבלין פקדון מאשת איש ואם קבל יחזיר לאשה ואם אמרה בשעת מיתתה של פלוני הם אם נחמנת לו ועשה כדבריה ואם לאו יתן ליורשיו. ויש מי שאומר שאם היה כותבת ונותנת בתוך הבית היכי נחמנת לומר של פלוני הם:

ב הבעל שלוה מהאשה ואחר כך נזרעה אין לה עליו כלום:

שאין חזקה בנכסי אשת איש: ובו ב' סעיפים פז

א אין לאיש חזקה בנכסי מלוג של אשתו שלכלם שני חזקה לקח על פי שהתנה עמה אין לו פירות בנכסיה וכן אין לאשה חזקה בנכסי בעלה על ידי שלכלתם שני חזקה:

ב מי שהחזיק בנכסי חשת איש לא עלתה לו חזקה

חזקה אלא אם כן החזיק בהם ג׳ שנים אחר מות בעלה:

פח כל היוצאת מתחת בעלה במיתה בגט או במיאון נוטלת נכסיה: ובו י״ב סעיפים

א האשה שיוצאה מתח׳ יד בעלה בין במיתה בין בגירושין נוטלת כל נכסיה בלא שבועה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל אע״פ שאינה נוטלת כתובתה אלא בשבועה נכסיה נוטלת בלא שבועה ונכסי מלוג נוטלתן כמו שהם אפי׳ כלו הרבה ואין ראוי לעשו׳ בהם מעין מלאכתם ראשונה ואם אבדו לגמרי אינו משלם לה ואם הוקרו הוקרו לה:

ב נכסי צאן ברזל שהם נקראים נדוניא מן הדין אם פחתו צריך לשלם כל הפחת אף על פי שראויים למלאכתם ראשונה אבל נהגו שכל זמן שראויים לעשות מעין מלאכתן ראשונה אפילו הם בלויין הרבה נוטלתן כמו שהן ואם לא היו עושין מעין מלאכתן ראשונה חייב לשלם דמיהם ששמו עליו בעת הנישואין ואם הוקירו אינה נוטלתן אלא בשומא ראשונה של עת נשואין · במה דברים אמורי׳ במקו׳ שנוהגי׳ לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בסך כך וכך וכלי פלוני בסך כך וכך אבל במקום שאין כותבים בכתובה שום כלי בפרטות אלא כוללים הכל וכותבים הכניסה לו בבגדים ותכשיטין סך כך וכך מעות הרי סך אותם המעות חוב עליו ואפילו היו הנכסים חדשים חוזרים לשום אותם כמו ששוים עכשיו ואם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ואין חוששין לשומא ראשונה כלל:

ג אם היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן שומעין לה והוא שיהיו עושין מעין מלאכתן וה״ה לולדות של שפחה ובהמה של נכסי מלוג ולא עוד אלא אפילו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל ושמו אותם עליו באלף זוז והוקרו ועמדו בשפי׳ נוטלת אחד באלף שלה והשני אם רצתה לתת דמיו ולנטלו משום שבח בית אביה שומעין לה:

ד אם האשה אינ׳ רוצה כליה אף על פי שיש לבעל מעות יכול לסלקה בכליה והוא שיהו עושין מעין מלאכתן:

ה אם הקדישו היורשין אחר מות אביהם נכסי צאן ברזל או שפירשו אותו על המת בעני׳ שנאסר בהנאה נותנים לה דמיו:

ו הכניסה לו קרקע וכשיוצאה יש בו פירות מחוברים נוטלתו עם פרותיו אפילו הגיע זמנן ליקצר תלשן הבעל קודם הגירושין הרי הם שלו אפילו לא הגיע זמנם ליקצר:

ז הוציא הוצאות על נכסי מלוג של אשתו וגרשה בין שהוציא מעט ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט אפילו אכל גרוגרת אחת דרך כבוד כדרך איש בביתו או שאכל דינר אפילו שלא דרך כבוד ואפי׳ לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורו׳ מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל או שאכל פחות מכשיעור שמין כמה השביחו ושואלין אותו כמה הוציא אם השבח יותר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מההוצאה אלא כשיעור השבח ובשבועה וה״ה למי שנפלו לה נכסים במקום רחוק והוציא עליהם הוצאו׳ להביאם ולקח בהם קרקע ואכל מהפירו׳ כשיעור או פחות ואם לא אכל אלא מהקרן ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי השבח:

ח נפלו לה נכסי׳ במקו׳ אחר והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וגירשה אפילו לקח מהם והוציא אין זה כאוכל מהשבח שנדון בו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל שהרי מהקרן לקח אלא ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי השבח דהיינו ששמין אלו המעו׳ כמה שוין כאן יותר ממה שהיו שוין במקום שהיו תחלה:

ט במה דברים אמורי׳ במגרש מדעתו אבל אם היא מורדת בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח

נוטל

נוטל את השבח:

י המוציא הוצאות על נכסי מלוג של אשתו קטנה ומיאנה בו רואין כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח ושמין לו כארים שהרי ברשות ירד ואם הוא רוצה ליטול הוצאה שיעור שבח שומעין לו ואם הוציא קימעא ואכל הרבה מה שאכל אכל:

יא המוציא יציאות על נכסי מלוג של אשתו ומת יש מי שאומר שאם נתברר שהוציא ולא אכל יגבו היתומי מה שנתברר שהוציא ואם לא נתברר כמה הוציא לא יטלו היתומים כלום:

יב בעל שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואחר כך גירשה אם הבעל עצמו ארים נסתלק הבעל נסתלקו שלא ירדו אלא ע"ד הבעל ושמין להם וידם על התחתונה ואם אין הבעל ארים על דעת הקרקע ירדו ושמין להם כארים:

פט חיוב קבורת אשתו · ובו ד' סעיפים

א מתה האשה בחיי הבעל חייב לקוברה ליטפל בכל צורכי קבורתה ובכלל זה האבן שנותנין על הקבר וכן חייב לעשות לה מספד וקינים כדרך כל המדינה ואם דרכם להספיד בחלילין לא יפחות משני חלילין ומקוננת אפילו עני שבישראל ואם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שעולה עמו ואינה יורדת:

ב לא רצה לקוברה ועמד אחד וקברה בית דין מוציאין מבעלה ונותנים לזה:

ג היה בעלה במדינה אחרת בית דין יורדין לנכסיו ומוכרים בלא הכרזה וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה:

ד אלמנה אינה נקברת מנכסי בעלה אלא יורשי כתובתה חייבים בקבורתה ואם מתה קודם שנשבעה שבועת אלמנה יש מי שאומר שיורשי בעלה חייבים בקבורתה ולא הודו לו:

צ דין הבעל יורש את אשתו ומה הוא שאינו יורש: ובו ב' סעיפים

א הבעל יורש את אשתו בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל במה דברים אמורים במוחזק אבל לא בראוי כגון ירושה שראויה ליירש ומת בחיי מורישה אינו עומד במקומה ליירש אבל שבח נוטל במה שיורש ממנה שהרי ברשותו השביח ואינו יורש מלות אשתו כגון שמתו מורישיה והיתה להם מלוה ביד אחרי כשנשאה ומתה קודם שגבתה אותם וכן אם היה לה מלוה ביד אחרי כשנשאה ומתה האשה קודם שגבתה אותה אינו יורשה אבל אם הלותה מנכסי מלוג ומתה קודם שגבתה בזו יורש אותה בעלה:

ב מי שאמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי דקיימא לן הוא הדין ליורשי יורשי ואם היתה לו בת ומתה בחיי אותו פלוני והיה בן לבת הבן עומד במקום אמו ליירש לאותו פלוני אבל אם אין לבת יורש אלא בעל אינו יורש אותו פלוני דהוה ליה ראוי ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי הוה ליה מוחזק ובעל הבת יורש:

ג הנושא אשה מחייבי לאוין הואיל וקידושי תופסין בה אם מתה תחתיו יירשנה· וכן הנושא את הקטנה שהיא צריכה מיאון אף על פי שאין קידושיה קדושין גמורים אם מתה תחתיו יירשנה אבל הפקח שנשא חרשת אפילו נתפקחה אחר שנשאה אם מתה לא יירשנה והחרש שנשא פקחת ומתה יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת לו וזיכתה לו ממונה:

ד קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשא שלא לדעת אביה בין בפניו בין שלא בפניו אפילו שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה אלא אם כן רצה האב בנישואיה:

ה מי שנתגרשה ספק גירושין ומתה אין הבעל יורשה:

ו נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע אי זה מהם מת תחלה ואין לו בני ממנה יורשי הבעל יורשים עיקר הכתוב והתוספת ויורשי האשה יורשים נכסי מלוג ובין שניהם חולקים נכסי צאן ברזל:

ז האשה שכתבה כל נכסיה לאחר בין קרוב בין רחוק קוד שתנשא אף על פי שאם נתאלמנה

אז נתגרשה תבטל המתנה אין הבעל אוכל
פירותיהם ואם מתה אינו יורשה שהרי נתנה
אותם קודם שתנשא וכשתמו׳ בחיי בעלה יקנה
מקבל המתנה מתנתו קנין גמור ולא עוד אלא
אפילו נתנה מקצת נכסיה או כלם קודם וכתבה
למקבל מתנה קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא
קנה קנין גמור עד שתרצה אין הבעל אוכל
פירות אותה המתנה ואם מתה אינו יורשה:

ח יש מי שאומ׳ דדינא דמברחת דוקא בשלא
כתבה לו מתנה גמורה מתנה חלוטה מתנת
עלמין אבל אם כתבה לו כן קנה לגמרי:

ט האשה שמכרה מנכסי מלוג אחר שנשאת
אע״פ שאותם הנכסים נפלו לה קודם שתתארס
הבעל מוציא פירות מיד הלקוחות כל ימי חייה
אבל לא גוף הקרקע ואם מתה בחייו מוציא
הגוף מיד הלקוחות בלא דמי׳ ואם הדמי׳ שלקחה
מהלקוחות קיימים בעצמם מחזירן ללקוחות
ואינו יכול לומר שמא מציאה הן:

י ואם הבעל מודה או שיש עדים שברשותו
מכרה אינו מוציא מיד הלקוחו׳ דכשלוחו דמיא
ואי בעי לוקח מחרים שלא מכרה מדעתו:

יא במה דברים אמורי׳ שאם מכר׳ משנשאת
מוציא הבעל מיד הלקוחות בנכסים הידועים
לבעל אבל אם נפלו לה נכסים ולא ידע בהם
הבעל לכתחלה לא תמכור נכסים שנפלו לה
משנתארסה ואם מכרה אותם קוד׳ שידע בהם
מכרה קיים וכן ארוס׳ לכתחלה לא תמכור ואם
מכרה קודם הנישואין מכרה קיים:

יב נכסים שאינם ידועים לבעל כשיודעו לו
מיד נעשו נכסי מלוג וכן הפירו׳ שימצאו בידה
מיד שיודעו לו הרי הם נכסי מלוג:

יג האשה שמכרה או נתנה אחר שנשאת
בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין לאחרים לא
עשת׳ כלום וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו
בין נכסי צאן ברזל בין נכסי מלוג לא עשה כלום
ויש מי שאומר שאפילו הוא עצמו יכול לערער
על המכר:

יד אין האיש רשאי למכור מטלטלי׳ של נכסי
צאן ברזל ולא למשכנם ואם מכר או משכן מה
שעשה עשוי:

טו מטלטלים שנתן לה משלו דינם שוה
לנכסי צאן ברזל שאינו רשאי למוכרם לכתחלה
וה״ה למטלטלים שקנה לה אפילו לא באו לידה
ואפילו אין לו במה להתפרנס ואין חילוק בין
בגדי שבת ויום טוב לבגדי חול אבל כלי זהב
ובדולח יכול למוכרם אם הוצרך להתפרנס
מהם ואם קרובים נתנו לה בין תכשיטין בין
בגדים יכול הבעל למוכרם לפרנס עצמו:

יו מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח
מהאיש תחלה ולקח מהאש׳ בין שלקח מהאשה
וחזר ולקח מן האיש מכרם קיים וכן האשה
שמכרה או נתנה נכסי מלוג לבעלה מכרה
ומתנתה קיימי׳ ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג
נחת רוח עשיתי לבעלי אבל כשאר נכסים יש
לה לומר כן · כיצד האשה שמכרה או נתנה
לבעלה מנכסי צאן ברזל בין קרק׳ בין מטלטלין
או שדה שיחד לה בכתובתה או שדה שכתב לה
בכתובתה או שדה שהכניסה לו שום משלה לא
קנה בעלה ואע״פ שקנו מיד האש׳ ברצונ׳ חוזרת
בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני
שלום ביתה לפיכך אין לבעל ראיה כלל בנכסי
אשתו חוץ מנכסי מלוג אלא אם כן קבלה עליה
אחריות בפירוש:

יז הבעל שמכר נכסיו ואח׳ כך כתבה אשתו
ללוקח דין ודברי׳ אין לי עמך והסכימ׳ למעשיו
אף על פי שקנו ממנה הרי זו טורפת שלא כתב׳
לו אלא כדי שלא תהיה בינה לבן בעלה קטטה
ויש לה לומ׳ נחת רוח עשיתי לבעלי ואפי׳ כתבה
לו שלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אינו
כלום אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה
שעבוד על מקום זה ואחר כך מכר אותו הבעל
אינה טורפת אותו וכן אם מכר הבעל ואמר
לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברי׳ אין לי עמך ולא
הסכימה למעשיו וחזר הבעל ומכר לאיש אחר
בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר
הבעל הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה
שעבוד על שדה זו אינה יכולה למחות שאינה
יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי וכן אם
קבלה עליה אחריות בפירוש שאם יטרוף בעל
חוב של בעלה ממנו שהיא תשלם לו אינה יכולה

לטעון

לטעון נחת רוח עשיתי לבעלי:

יח נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו ומחלה אותם לבעלה וקנו ממנה בעדים אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אבל אם נתנה לו מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימים לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי:

יט אשה שאמר לה בעלה שתעשה בבגדיה ובתכשיטיה מה שתרצה אם מכרה או נתנה בטל:

כ ראובן היה לאשתו קרקע נכסי מלוג ונתחייב לשמעון בשטר ואחר כך נתחייבו הוא ואשתו בשטר ללוי ומתה בחיי בעלה לוי קודם לגבות מאותו קרקע של נכסי מלוג:

צא אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה: ובו ה׳ סעיפים

א אשה שהכניסה שטר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו אינו מחול מפני שידו כידה:

ב בעל בנכסי אשתו הוי כלוקח לפיכך מי שאמר לאשה נכסי לך ואחריך לפלוני ונשאת הוי כלוקח ואין לאחריך במקום בעל כלום דק״ל נכסי לך ואחריך לפלוני ומכר הראשון אין לשני אלא מה ששייר ראשון במה דברים אמורים באומר כן לפנויה אבל האומר לנשואה נכסי לך ואחריך לפלוני ומתה אחריך קונה ולא הבעל לפיכך האומר לנשואה נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה יעמדו נכסי׳ ביד הלוקח:

ג גבו לאשה קרקע מבעל חובה ונשא׳ ומתה וירשה הבעל אף על גב דשומא חוזרת לעולם הבא אינה חוזרת דבעל כלוקח הוי והוי כאלו מכרתו לאח׳ וכן אם גבו ממנה לבעל חוב ונשאת ומתה וירשה הבעל אין מחזירין לו השומא:

ד היה עליה מלוה על פה ואחר כך נשאת אינה נגבית מהבעל דמלוה על פה אינה גובה מהלקוחו׳ אבל אם היה עליה מלוה בשטר גובה מנכסים שהכניסה לבעלה:

ה שלח סבלונות למשודכתו והלכה ונשאת לאח׳ והלה תובע סבלונותיו דינם כמלוה בשט׳:

צב האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושת׳ · ובו ח׳ סעיפים

א הכותב או האומר לאשתו בעודה ארוסה דין ודברי׳ אין לי בנכסייך אם מכרה או נתנה קיי׳ וכל זמן שלא מכרה ולא נתנה אוכל הפירות ואם מתה יורשה ואם כתב לה כן אחר הנישואין צריך לקנו׳ מידו ואז יהיה מכרה ומתנתה קיי׳:

ב אם התנה בעודה ארוסה על נכסי׳ שיפלו לה משנשאת שלא יהא לו דין ודברים בהם מועיל ויש מי שאומר שאינו מועיל:

ג כשאמר לה בעודה ארוסה דין ודברי׳ אין לי בנכסייך אם קנו מידו הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם ויש מי שחולק בזה:

ד הוסיף להתנות גם על הפירות שאמר לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפרותיה אינו אוכל פירות בחייה אבל מוכרים הפירות ולוקחים בהם קרקע ואוכל פירותיו:

ה הוסיף להתנות עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהם לוקחים הפירות וקוני׳ בהם קרקע ולוקחי׳ פירו׳ קרקע זו וקונים בהם קרקע שניה והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירו׳ וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא יהיו לו פירות ולא פירות פרותיהן עד לעולם ואז לא יהיו לו שום צד פירות בחייה:

ו כתב לה דין ודברים בנכסייך ובפירי פרותיהן ולא הזכיר הפירות יש אומרים שאוכל הפירות ולא פירי פירות ויש אומרים שגם הפירות אינו אוכל:

ז התנה עמה שלא יירשנ׳ הרי זה לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה וכן אם התנה עמה שיירש מקצת נכסים וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסים לבית אביה הכל קיים במה דברים אמורים שהתנה עמה קודם שתנשא בעודה ארוסה או בכותב לה בכתובתה בשע׳ כניסה אבל אם התנה עמה אחר שנשאת תנאו בטל וירשנה:

ח התנה עמה אחר נישואין שלא יהיו לו דין ודברים

ודברים בנכסיה ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה הרי זה אינו אוכל פירות כלל אבל אם מתה יירשנה:

צג דיני מזונות האשה: ובו לב סעיפי

א הכתובה הרי היא כחוב שיש לו זמן ואינה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה:

ב האשה שהיו לה ספק גירושין ומת בעלה אינה נזונת מנכסיו שאין מוציאין מיד היורש מספק אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גירושין גמורים:

ג אלמנ׳ נזונת מנכסי יורשין כל זמן שלמנותה אפילו אם לא נכתב בכתובה ואפילו אם צוה בשעת מיתה אל תיזון אלמנתי מנכסי אין שומעין לו ואין היורשים יכולין לפרוע לה כתובתה ולסלקה מהמזונות אלא היא ניזונת על כרחם כל זמן שלא תתבע כתובתה אלא אם כן התנו כן בפירוש שלא תיזון אלמנתו מנכסיו או שהיה מנהג המקום כן:

ד הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסין כדי שיזונו שתיהן האלמנה נזונת והבת תשאל על הפתחים · ויש אומרים דבין שהנכסים מרובים בין שהם מועטים אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת תיזון היא עם הבן או עם הבת עד שיאכלו הנכסי׳ ואפי׳ אם תנשא הבת ומכנסת הנכסים לבעל היא תיזון מהם אפילו אחר מיתת הבת אבל אם יש אלמנה ובן ובת והנכסים מועטים שאין בהם כדי שיזונו הבת והבן עד שתבגור הבת אז ידחו הבן והבת ותיזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה:

ה אלמנה שתבעה כתובת׳ בבית דין אין לה עוד מזונות אפילו לא פרעוה ויש אומרי׳ שאפי׳ תבעה בבית דין לא הפסידה אלא אם כן תבעה מעצמה אבל אם תבעה מדוחק שלא נתנו לה מזונות או שרמוה ואמרו לה פלוני חפץ לישא אותך ומחמת זה תבעה כתובתה או כיוצא בזה לא הפסידה מזונותיה:

ו שכיב מרע שצוה שתהא אלמנתו נזונת מנכסיו כל ימי מיגד שלמנותה יתר על כתובתה יש מי שאומר שאין אלמנתו מפסדת מזונותיה בתביעת כתובה בבית דין ולא בשאר דרכים המפסידים מזונותיה וגם אין מעשה ידיה ליתומים:

ז תבעוה לינשא אפי׳ נתפייסה לא הפסידה מזונותיה וכן אם כחלה או פרקסה או זינתה לא הפסידה מזונותיה אבל אם נתארס׳ הפסיד׳ מזונותיה:

ח מכרה כתובת׳ כלה או משכנת׳ או עשאתה אפותיקי לאחר בין שעשתה דברים אלו בפני בית דין מומחין בין בפני ג׳ נאמני׳ בין שעשתה בחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מהיורשים:

ט מחלה כתובת׳ לבעלה הפסידה מזונותיה שאחר מותו אבל בחייו יש לה מזונות ויש מי שאומר שאף בחייו הפסידה מזונות:

י במה דברים אמורים כשמכרה או משכנה או מחלה כל הכתובה עיקר ותוספת אבל אם שיירה מקצת נזונת אפי׳ לא שיירה אלא התוספת או מקצתו ומיהו אם ירצו היורשים יפרעו לה מה ששיירה ויפטרו ממזונותיה וכל המוכרת או מוחלת סתם מכרה ומחלה התוספת עם העיקר:

יא תבע׳ נדונית׳ ונפרע׳ ממנה לא הפסידה מזונו׳ כיון ששיירה עיקר או תוספ׳ או מקצת:

יב תבעה עיקר ותוספ׳ בלבד אפי׳ נדוניתה מאה מנה הפסידה מזונות:

יג יש מי שכתב שאם אין בפירו׳ נכסי המת כדי מזונותיה אין לה מזונו׳ אלא עד כדי כתובתה וחלקו עליו דלעולם היא נזונת והולכת עד שלא ישאר בנכסים אלא כדי כתובתה ואז נוטלת בכתובתה:

יד אלמנה עניה ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה ג׳ שנים ולא תבעה ויתרה ואין לה מזונות משני׳ שעברו ואם שהתה פחות מזה אפי׳ יום אחד לא ויתרה ואם היה בידה משכון בתוך אותם שנים או שלותה לא ויתרה:

טו אלמנת שתבעה מזונות מהיורשים והם אומרים שנתנו לה והיא אומרת שלא נטלה כל

זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה או
תשבע שבועת היסת ותיטול משנשאת עליה
להביא ראיה או ישבע היורש שבועת היסת
שנתנם לה:

יו מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה
שתהיה כזונת ממנו אם אמר יהא קרקע פלוני
למזונות הרי ריבה לה מזונות ואם היה שכרו
פחות ממזונות הראויי' לה נוטלת השאר משאר
נכסים ואם היה שכרו יותר מהראוי לה נוטלת
הכל אבל אם אמר לה יהא קרקע פלוני במזונו'
ושתקה אין לה אלא פירות אותו קרקע בלבד:

יז האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים
ובאה ואמר' מת בעלי רצתה כזונת רצתה נוטלת
כתובה אבל אם אמר' גרשני בעלי אינה נאמנת
וכזונת מנכסיו עד כדי כתובתה:

יח אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת
ידה אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה או
מכרה או משכנה אותה ויש חולקים:

יט אלמנה כזונת אף על פי שלא נשבעה ויש
חולקים:

ב אין אלמנה כזונת אלא מקרקעות בני חורין
ולא מהמשועבדים לא מבעיא אם מכר או נתן
הבעל בחייו אלא אפי' מכרו או משכנו או נתנו
היורשים לאח' מיתת אביהם אין מוציאין למזון
האשה והבנות ודוקא שנתן האב מתנת בריא
אבל אם נתן מתנת שכיב מרע כזונת ממנה
ואינה כזונת ממטלטלי אפילו בני חרי ומיהו אם
תפסה מטלטלין אפילו אחר מיתה לא מפקינן
מינה ועכשיו שתקנו הגאונים שתגבה כתובה
ותנאי כתובה ממטלטלין הרי היא כזונת
ממטלטלין אפילו לא תפסה:

בא הניח מטלטלין ולא תפסה אות' היורשי'
נוטלין אותם והם מעלין לה מזונו' ואינה יכולה
לעכב עליהם ולומר יהיו המטלטלין מונחים
בבית דין שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיו לי
מזונות ואפילו התנה עליו בפירוש שתזון
מהמטלטלי' אינה מעכבת אבל אם הניח קרקע
יכולה היא לעכב עליהם שלא ימכרו ואם מכרו
אינה מוציאה מיד הלקוחות והיא כזונת מדמי
הקרקע שבידם ויש מי שחולק ואומר שאינה
כזונת מאותם דמים:

בב הניח נשים רבות אף על פי שנשאן זו
אחר זו כזונות בשוה שאין דין קדימה במזונו':

בג אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתזון
מהם בין שתפסה מחיי' בין שתפסה אחר מותו
אפילו תפסה בכר זהבאין מוציאין מידה אלא
כותבין עליה בית דין מה שתפסה ופוסקין לה
מזונות ומחשבין עליה והיא כזונת ממה שבידה
עד שתמות או עד שלא יהיו לה מזונות ויקחו
היורשים את השאר:

בד אם תפסה יותר מהראוי להגבותה
בבית דין בבת אחת דהיינו כדי מזון שלשי' יום
ואחר שכלה מה שתפסה תבא לתבוע מזונות
משביעין אותה לדברי הכל:

בה אלמנה שבאה לבית דין לתבוע מזונות
מוכרים בלא הכרזה ונותנים לה מזונות וכן יש
לה למכור למזונות שלא בבית דין מומחין אלא
בשלשה אנשים נאמנים בלא הכרזה וכן אם
מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים
ויש חולקים בזו:

בו לא הצריכוה בית דין הדיוטות אלא למכור
אבל למשכן אינה צריכה:

בז אם לקחה הקרקע לעצמה בסכום ידוע
אפילו הוא שוה בשוה אינו כלום אפי' הכריזה
ואם נתייקר אחר כך צריכה להחזירו ליורשים
ואפילו לא נתייקר אם ירצו יבטלו המקח:

בח ואם היו בית דין הדיוטות שם מקחה
קיים וי"א שגם בזו אינו כלום עד שיהיו שם בית
דין מומחין:

בט אלמנה שמכרה האחריות על היתומים
זאף על פי כן כשבאה לגבות כתובתה אינה
יכולה לטרוף מהלקוחות שמכרה להם:

ל במה מוכרים למזונות כדי לזון מהם ששה
חדשים ולא יותר והמעות ישארו ביד הלוקח
שלא יתנם לה הכל מיד אלא כדי מזון שלשי' יום
וכן משלשים יום לשלשים יום וחוזרת ומוכרת
שניה לששה חדשים וכן מוכרת והולכת לעולם
עד שישאר מהנכסי' כדי כתובתה גובה כתובת'
מהשאר והולכת לה:

לא אם אין מוצאים ליקח כדי מזונות של

ששה

עשה חדשים מוכרים כיותר לפי רוחות שיהיו מדויקים כדי שיהיו להם מזונות:

לב כשפוסקין מזונות לאלמנה שחייבה מזונות עם היתומים אין נותנים לה לפחות משלשים יום וכן לגבי שלא תצטרך להתבזות על מזונותיה כבית דין בכל יום:

צד

חיוב דירת אלמנה וכסותה. ובו ז' סעיפים

א כדרך שמזונות אלמנתו מוכפין כך נותנים לה כסות וכלי תשמיש ומדור לו ויושבת במדור שהיתה בו בחיי בעלה ומשתמשת בכרי, וכסתו, בעבדי, ושפחות שהשתמשה בהם בחיי בעלה:

ב נפל המדור אין היורשים חייבים לבנותו ואם אמרו הניחו לי ואני אבנהו משלי אין שומעין לה וכן לא תחזק בדקו ולא תטרח לותו אלא תשכר כו כמו שהוא או תצא:

ג אם נפל לפניו בגלותו יורשיו חייבה זכותה ממנו:

ד יורשי שיכרו מדור שלמנה לא עשו כלום:

ה נפל הבית או שלא היה לבעלה בית אלא בשכר נותני לה מדור לפי כבודה וכן מזונותיה וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד בעלה גדול נותנים לה כפי כבודו:

ו אלמנה שאמרה היכי זה מכית אבי שפקו לי מזונותי ונתנו לי אם יכולים היורשי' לומר אם את תלכלי יש לך מזונות ואם לאו אין אנו כותבים לך אלא כפי כרכת הבית ואם היתה טוענת מפני שהיא ילדה ואם ילדים נותנים לה מזונות המספיקים לה לבדה והיא בבית אביה:

ז חייבים לפרוע בשבילה כשלא גולגלתה ואם מעלייה כדרך שפרע בעלה בשבילה אבל אין חייבים בפדיונה ולא בפרעונותיה שיש לה קצבה ולא בקבורתה:

צה

חיוב מעשה ידיה ליורשים. וב' סעיפים

א מאחר שחייבים יורשים חיובי' במזונות האשה מעשה ידיה שלהם ואם היורשים אומרים לה טלי מעשה ידיך למזונותיך אין שומעין להם אבל אם היא אומרת כן שומעין לה:

ב אם היתה מניקה וכולה היא לומר חיובי מניקה אלא בשכר וכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר אף על פי שאינה יכולה ליפרע אלא כל חדש:

ג כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה שאינה עושה ליורשי' חוץ ממזונות הבעל והנאת המעשה והרחצת פניו ידיו ורגליו:

ד מניחתה ופירות וכסיים לשמשה:

ה נאמנה שאמרה ואוכלה ממזונותיה וכן אם הותירה מכסותה וכגדיים אבל ליורשים:

ו כשבאה האלמנה לבית דין לתבוע מזונותיה אין מחשבין עמה על מעשה ידיה עד שיבואו היורשים ויתבעום אם ימצאו לה מעשה ידיה נוטלים אותו ואם לאו ילכו לדרכם ואם היורשי' קטנים בית דין מחשבים עמה ופוסקים לה מעשה ידיה כדרך שפוסקים לה מזונות:

ז אלמנה שמזונות מן היתומים והניח בעלה קרקע והשביחתו יש מי שאומר שכל השבח שלהם ואפילו שכר טרחה חייבה נוטלת. ויש מי שאומר שהשבח הוא לעצמה. ויש מי שאומר שנוטלת שכר טרחה אלא שידה על התחתונה ואם חייבה מזונות משלהם והניח בעלה נכסים מועטים שאין כהם כדי כתובתה יש מי שאומר שאם אמרה לו מה שהניח לי בעלי ושבחית לעצמי וכעצמו מלהגבותה כתובתה אפילו השביחו הנכסים אלף זוז השבח לעצמה אבל אם השביחו הנכסים אותם נוטלת כתובתה והמותר ליורשים ויש מי שאומר שאין אמרה רלו כן לא אמרה שום השבח לעצמה אבל כל השביחו הנכסים אותם נוטלת כתובתה והמותר ליורשים ויש מי שאומר שאין אמרה רלו כן לא אמרה כל השבח ליורשים ואפילו כתובת לא תגבה ממנו שלא שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה:

שבועת אלמנה וגרושה על כתוב'. צו ובו ב' סעיפים

א אין האלמנה נשבעת כתובת עיקר ותוספת אלא העזר ט כ ף יא אלא

אלא בשבועה ונכסי מלוג ונכסי צאן ברזל או
נכסים שייחד לו בכתובתה אם אותם שהכניסה
לו הם בעצמם קיימים או דברים שידוע שבאו
מכחם נוטלת אותם בלא שבועה ואם נכסי צאן
ברזל אינם קיימים ולא דברים הבאים מכחם
ובאה ליפרע מנכסיו אינה נפרעת אלא בשבועה
וה"ה אם ויחד לה מטלטלים בכתובתה שיש
לחלק בהם כמו שחילקנו בנכסי צאן ברזל ואם
ייחד לה קרקע בכתובתה אף על פי שלא פירש
אלא מצד אחד נוטלתו בלא שבועה ואם מתה
קודם שנשבעה אין יורשיה יורשים כתובתה
שאין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו
אלא בשבועה אבל אם נתגרשה ומתה יורשיה
נשבעים שלא פקדתנו ונוטלין ואפילו מיורשיו
אם מת אחריה:

ב מה שבועה נשבעת האלמנה שלא התפיסה
הבעל ושלא תפס' היא משלו כלום ויש מי שאומ'
שצריכה לישבע שלא מחלה לו כתובתה ושלא
מכרה לו:

ג אם האלמנה רוצה ליטול כתובתה ואינה
רוצה לישבע עד שיגדלו בניה שמא ימחלו לה
השבועה אין שומעין לה:

ד אלמנה שאומרת מנה נתן לי במתנה שלא
יכנס בכתובתי אם היא מוחזקת במנה ויכולה
לטעון אין בידי משל בעלי כלום נאמנת במגו:

ה אלמנה שמכרה או נתנה קיי' אם נשבעה
לבסוף ומנכין אותו בכתובתה וה"מ במטלטלי
אבל במקרקעי אפי' נשבעה לבסוף אין מכרה
ומתנתה קיימים אלא אם כן שמו לה בית דין
אפילו של הדיוטות ויש מי שאומ' שצריך שיגבו
לה בית דין:

ו אלמנה שמחלה לב"ח של בעלה אינו כלום:

ז פעמים שאף גרושה משביעין אותה אפי'
לא יטעון כגון פגמת כתובתה כגון שהיתה
כתובתה אלף ואמ' ליה התקבלת כתובתיך והיא
אומרת לא התקבלתי אלא מנה אפילו יש לה
עדים כמה קבלה ואפילו דקדקה מה שנטלה
אפילו בחצי פרוטה לא תפרע אלא בשבועה:

ח וכן אם עד אחד מעידה שהיא פרועה:

ט וכן אם היא טורפת מלקוחות:

י וכן אם היא נפרע' שלא בפניו והוא שיהיה
במקום רחוק אבל אם הוא במקום קרוב כדי
שילך השליח ויחזור תוך שלשים יום מודיעין
אותו ואם לא יבא ישביעוה ותטול והאשה נותנ'
שכר השליח ומוספת אותו על כתובתה:

יא כל אלו השבועות אף על פי שהם דרבנן
הן בנקיטת חפץ ואם קדמה ותפסה מעו' ואינ'
רוצה לישבע לא מפקינן מינה ואפוכי לא
מפכינן לה:

יב כשהיא צריכה לישבע אם היא חשודה
על השבועה שכנגדה ישבע ויפטר ואם גם הוא
חשוד אין באן לא שבועה לא תשלומין:

יג כשעד אחד מעידה שהיא פרועה יכול
להביאה לידי שבועה דאוריתא כיצד יפרע לה
כתובתה שנית בפני העד הראשון ועד אחר
עמו ויתבענ' מה שנתן לה תחלה ויאמ' בהלואה
נתתיו לך והוא שיודיע לעד הראשון שמכוין
לכך:

יד הוציאה שטר כתובת' באלף זוז והוא אומ'
נפרעת הכל והיא אומר' לא נפרעתי כלום אבל
אין לי עליך אלא ת"ק כי אמנה היתה ביני לביניך
נוטלת בלא שבועה אבל אם אומרת אין בשטר
כתובתי אלא ת"ק אינה נפרעת בשטר זה שיש
בו אלף כלום:

טו היא אומרת בתולה נשאתני וכתובתי
מאחים והבעל או היורשים אומרים לא כי אלא
אלמנה והכתובה נאבדה או במקו' שאין כותבי'
כתובה אם יש עדים שעשו לה כמנהג הבתולו'
כתובתה ק"ק אפילו אם אחד היה קטן כשראה
העדו' ועכשיו הוא גדול ויש אחר עמו מהני ואם
אין עדי' לא תטול אלא מנה והבעל צריך לישבע
יש מי שאומר שבועה דאוריתא ויש מי שכתב
שבועת היסת:

יו מי שהיה נשוי ארבע נשי' שנשאם זו אחר
זו ומתו באות לגבו' כתובתן הראשונה נשבעת
לשניה שאין לה משל בעלה כלום והשני' לשלשי'
והשלישית לרביעית והרביעית נשבע' ליתומים
ואפילו הם גדולים אין נפרעים מהם אלא
בשבועה:

יז ואם היו כלן חתומות ביום אחד במקום
שכותבים

שכותבים שעות הראשונה תקדם ואם אין כותבים שעות אז שעבוד כלן חל ביחד:

יח מי שהיה נשוי ד׳ נשים כתובה של זו מנה ושל זו ק״ק ושל זו שלש מאו׳ ושל זו ת׳ וכלן נחתמו ביום אחד ומת ואין לו כדי כל הכתובו׳ כיצד הם חולקות רואים אם כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיעו לפחותה שבהם כדי כתובתה או פחות חולקות בשוה ואם היה הממון יותר על זה חולקין ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהם כשיעור כתובתה וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על הדרך הראשון:

יט כשמשביעין בית דין או היורשים את האלמנה כשתבא לגבות כתובתה אין משביעין אלא חוץ לבית דין מפני שבתי דינין היו נמנעים מלהשביע׳ שחוששין שמא לא תדקדק על עצמה ושבועה חוץ לבית דין אינה חמורה כ״כ שאינה בשם ולא בנקיטת חפץ אלא בקללת ארור ואם רצו היתומי׳ להדירה מודרת להם כל מה שירצו ומדירין אותה בב״ד ואחר כך נוטלת כתובתה וצריך שהנדר יהיו בדבר שיש בו עינוי נפש ושתהיה באיסור כל ימיה ולא מהני נדר אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינ׳ גובה בנדר מפני שהבעל יפר לה:

כ גרושה שבאה לישבע משביעין אותה בבית דין:

כא יש מי שאומר דהאידנא משביעין אלמנה בבית דין מפני שבאותו ענין שרגילי׳ להשביעה שגוזרים בחרם ובשבועת התורה שתודה מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כל כך כמו שבשעה שנשבעת יוצאה שבועה מפיה לשקר:

צז שאין הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק: ובו ב׳ סעיפים

א המושיב אשתו חמנית או שמינ׳ אפוטרופ׳ משביעה אפי׳ בטענת שמא של שתי כסף אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסק׳ בצורכי הבית בפלכה ובעיסה כדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה בטענת שמא:

ב המושיב אשתו חנונית או שמינ׳ אפוטרופ׳ אינו יכול להשביעה עד שתתבע כתובתה ויש אומרים שמשביעה כל זמן שירצה:

צח פטר׳ משבוע׳ או יחד לה מטלטלין גובה בלא שבועה· ובו ז׳ סעיפים

א אם פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה וכפי לשון הפיטור היא נפטרת כיצד כתב נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה שום שבועה אבל משביע את יורשיה אם גירשה ומתה יורשיה נשבעי׳ שבוע׳ היורשי׳ ואת הבאים ברשותה כגון אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה נשבעים שלא פקדתנו ואם היא עדיין קיימת לא יגבו הלקוחות אלא אם כן תשבע היא שלא נפרעה:

ב ומשביעין גם כן יורשיה והבאי׳ ברשותה אם פגמו הכתוב׳ או אם נעשו אפוטרופין ואפי׳ אם נתן לה רשות למנות אפוטרופין:

ג כתב לה נדר ושבועה אין ליך עליך ועל יורשיך ועל הבאי׳ ברשותיך אינו יכול להשביע לא אותה ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה שום שבועה אבל יורשיו והבאים ברשותו כגון לקוחות שקנו ממנו משביעי׳ אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה כגון אם נתגרשה ומתה אבל אם נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה אין יורשיה ולא הבאים ברשותה גובים כתובה:

ד כתב לה נדר ושבוע׳ אין לי ולא ליורשי ולא לבאים ברשותי לא עליך ולא על יורשיך ולא על הבאים ברשותיך אינו יכול להשביע לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאי׳ ברשותה ואפי׳ פגמה היא או היורשי׳ כתובת׳ או יורשים מן היורשי׳ אבל אם נעשית אפוטרופא לאחר מיתת בעלה לזה אינו מועיל הפיטור אבל לאפוטרופא שנעשית בחיי בעלה מועיל שאפי׳ ע״י גלגול אינו יכול להשביע׳

ויש מי שאומר שאפילו לא פטרה אין היורשים יכולים להשביעה על אפוטרופא שנעשית בחיי בעלה:

ה על מה שמכרה בין מיתה לקבורה לצורך קבורה אין משביעין אותה אפילו ע"י גלגול:

ו כתב דלא נדר דלא שבועה אפילו אמר מנכסיה אלין היורשים משביעים אותה אלא אם כן פטרה בפי' מהיורשים:

ז אף על פי שהאמינה על יורשיו ועל הבאי' מכחו אינו מועיל לגבו' מהלקוחות בלא שבוע':

צט שמין לאשה אלמנה בגדיה: ובו ב' סעיפים

א אלמנה שבאה לגבות כתובתה שמין כל בגדיה בין של חול בין של שבת ומנכין אותם מכתובתה אבל גרושה שגירשה בעלה מדעתו בלא טענה אין שמין לה בגדי חול אבל של רגל ושל שבת שמין לה:

ב הנותן מתנה לאשתו אף על פי שהוא מגרשה מדעתו זכתה במתנתה:

ק כתובה ממה נגבית וכל יתר דיני כתובה: ובו י"ו סעיפים

א מדינא דגמרא הכתובה דהיינו עיקר כתובה ותוספת אינם נגבים אלא מן הקרקע ומתקנת הגאוני' נגבים אף מן המטלטלין וה"ה לכל תנאיה חוץ מכתובת בנין דכרין לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהם ודוק' ממטלטלי בני חרי אבל אם מכרם הבעל או נתנם במתנת בריא אינה גובה מהם ואם מכרום יורשים אחר מותו גובה מהם ועכשיו נוהגים לכתוב בכל הכתובות ששעבד לה כל נכסיו מקרקעי ומטלטלי מטלטלי אגב מקרקעי דקנאי ודאקנה ומכל מקום לא נהגו לגבות ממטלטלין שמכר או נתן במתנת בריא ולא אפילו ממטלטלין שמכרו היורשים מפני תקנת השוק:

ב אין עיקר כתובה ותוספת נגבים אלא מהזבוריח ואינ' נגבי' משבח שהשביחו הנכסי' לאחר מותו לא שנא השביחו יורשים לא שנא השביחו לקוחו' ובאה לטרוף מהם ואינם נגבים אלא מהמוחזק אבל לא מהראוי ומלוה שחייבים לבעל הוי מוחזק וגובה ממנה אפילו היא על הגוי:

ג אם נמצא קרקע בן חורין גובה ממנו ואם לאו טורפת מקרקע שמכר או שנתן הבעל בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע ואפילו נתרצית למה שמכר או נתן אינו מועיל אלא אם כן קנו ממנה תחלה ואם מכר קרקע לאחר ולא נתרצית לו ואחר כך מכר לאחר אותו קרקע או קרקע אחר ונתרצית ותחמה לו אינה גובה ממנו ומן הראשון י"א שגובה וי"א שאינה גובה:

ד מי שהיה נשוי שתי נשים ומכר את שדיהו וקנו מהאשה הראשונה תחלה ואחר כך ממנו השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה והלוקח מיד הראשונה וחוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם:

ה אם כתוב בכתובה בעיקר כתובה ותוספ' מעות סתם אינה גובה אלא בפחות שבמטבעות כיצד נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר אם היו מעות מקום הנשואי' טובי' ממעות מקום הגירושין נותן לה ממעות מקו' הגרושין ואם היו מעות מקום הגרושין טובים ממעות מקום הנישואין נותן לה ממעות מקו' הנשואין ודוקא בשיווי המטבע שהוא מגבה לה מאתים ומנה אבל לפחות מכאן אי איפשר ואם פירש בכתובה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת גובה ממנו כמו שכתוב בכתובה:

ו אלמנה אם אין שטר כתובה יוצא מתח' ידה אינה גובה אפילו עיקר כתובה וכן הגרושה אם הבעל טוען פרעתי או מחלה אפילו עיקר כתובה אין לה עד שתוציא שטר כתובה במה דברים אמורים במקום שדרכם לכתוב כתובה אבל במקום שאין דרכם לכתוב כתובה אלא סומכים על תנאי בית דין הרי זו גובה עיקר כתובה אף על פי שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה:

ז הלוקח שכתב לבית דין ואמרו את בעלי
תיתרוכי ליבעל ולא הזכירו שם כתובה כשלשה
מתירין לותה ליבעל ומשכישין לותה וכותבין
לה כתובה ושם כתב ואמרו את בעלי תנו לי
כתובתי לף ליבעל לין מתירין לותה:

ח בתב ואמרו את בעלי התירוכי ליבעל
ותנו לי כתובתי מתירין לותה ליבעל וכותבין
לה כתובה לכל שם כתב ואמרו את בעלי תנו
כתובתי והתירוכי ליבעל מתירים לותה ולין
נותנו לה כתובה ושם תבעה לין מוציאין לותה
מידה ויש מי שלומר דכין בזו וכין כזו לין
מתירין לותה כין שהזכירו כתובה:

ט במקום שלין כותבים כתובה והביא עדים
שכתב לה כתובה יש מי שלומר שדיו במקום
שכותבי' ואינה גובה בלא כתובה ויש מי שלומר
שגובה בלא כתובה:

י הלוקח שהוציא שטר כתובתה ולין עמה
גט ואמרה לבעלה גרשתני ואבד גיטי תן לי
כתובתי והוא לומר לא גרשתיך חייב ליתן לה
עיקר כתובתה לבל ליהו נותן לה התוספת עד
שתביא ראיה שגרשה או שיביא גט עם שכתוב'
שתחת ידיה:

יא אמר לה שבעל כך היל גרשתי ונתתי
לה כל שכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר
ואבד שובר שלי ולומר לא גרשתי ולא
יתחייב בתוספת נלמן ומשביעה בנקיטת חפץ
ונותן לה את העיקר ונשבע הוא היסת על
התוספת:

יב הוציאה גט ולין עמה שטר כתובה שם
דרך לותו המקו' שלא יכתבו בתוב' גובה עיקר
כתובה בגט שבידה ושם דרכן לכתוב כתובה
לפילו עיקר לין לה עד שתביא שטר כתובה
ונשבע שבועת היסת על טענתה ונפטר:

יג הוציאה שני גיטין ושתי כתובות וזמן
כתובה ראשונה קודם לגט הראשון וזמן האחרון
קודם לגט השני גובה שתי כתובות:

יד הוציאה שתי כתובו' וגט אחד ליכה גובה
אלא כתובה אחת ולו זו משם גובה שם שתיהן
שוות ביטלה האחרונה את הראשונה ולינה
עורפה אלא מזמן האחרונה ושם היתה בחתת

מאתיהן תוספת על חבירתה ולא כתב לה
ושוטיפית לך כך וכך על הראשונה שם רומה
לגבות הראשונה גובה מזמן לראשון לו שניה
מזמן שני ושם כתב לה ושוטיפית לך כך וכך על
הראשונה גובה הראשונה מזמן והתוספת מזמן
שני במה דברים אמורי' שאחיהן מן האירוסין
לו מן הנישואין אבל שם אחת מן האירוסין
והשניה מן הנישואין בכל ענין אינה גובה אלא
אותה שמן הנישואין:

טו הוציאה שני גיטין וכתובה אחת לין לה
אלא כתובה אחת שהמגרש ראשונה והחזירה
אתם על כתובתה הראשונה שחזירה:

יו הוציאה גט וכתובה לאחר מיתה הביאו שם
גט קודם לכתובה גובה בגט זה עיקר כתובה
ושם לין דרכם לכתוב כתובה גובה כל מה שיש
בכתובת' זו שהרי זכתה כה במיתתו ושם כתוב'
קדמה לת הגט לין לה אלא כתובה אחת שעל
דעת כתובתה הראשונה החזירה:

עד כמה גובה בתובתה: קא
ובוד' סעיפים

א גלמנה כל זמן שהוא בתוב' בידה גובה
לעולם בין שם נותנים לה מזונות בבית חמיה
או בבית בעלה ובשעת הפילו לאחר שנפלת
והפילו עברה עליה שאינה לינה נשמטת שלא
שם כן בגמה לותה שנתה מקנת לו שזקפה
במלוה ושם לין לה כתובה בידה ובאה לגבות
בתנאי בית דין במקום שלין כותבי' שם נותנים
לה מזונות בבית חמיה גובה אלא עד סוף
עשרים ושתים שנה שכל שתקה עשרים ושתים
שנה ולא תבעה מלמה ושם תבעה תוך כ"ד שנה
נותנים לה כ"ה שנים מיום שתבעה וכן יורדים
ברין לחבוע תוך עשרים ושתים שנה למיתתה
ושם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו:

ב הפילו שם נזונת בבית חמיה שם היורשים
מכבדים לותה שמוליכין לה מזונותיה כשעמם
לין שיקתה מחילה שמפני הכבוש שתקה ולא
מפני שאחלה:

ג נדוניא לעולם אינה מוחלת אפילו שהתה כמה שנים:

ד גרושה לעולם אינה מוחלת אפילו שהתה כמה שנים:

קב דין גביית חוב וכתובת אלמנה · ובו ט׳ סעיפים

א מי שמת ואלמנתו באה לגבות כתובתה ועליו בעל חוב אם זמן של אחד מהם מוקדם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין אלמנה בין בעל חוב ואפילו תפס המאוחר אין מוציאין מידו:

ב לא הניח אלא מטלטלין שאין בהם קדימה כגון דלא אקני לה מטלטלי אגב מקרקעי ינתנו לב״ח אפילו הוא מאוחר ותדחה האשה מלגבות עיקר ותוספת ומיהו אם תפסה אפילו שלא בבית דין אין מוציאין מידה:

ג אם זמן שניהם שוין או שנשא ולוה ואחר כך קנה או שלוה ונשא ואחר כך קנה שחל שעבודם כאח׳ בשעה שקנה בין הניח מקרקעי או מטלטלי ינתנו לבעל חוב ותדחה האשה מגביית עיקר ותוספ׳ ואם קדמה האשה ותפסה קרקע אם קדמה וגבת׳ בבית דין כגון שהגבוה בית דין קודם שידעו שהיה שם בעל חוב אין מוציאין מידה אבל אם גבתה מעצמה אפילו על ידי שומא מפקינן מינה ואם קדמה ותפסה מטלטלין אפילו שלא בב״ד לא מפקינן מינה:

ד אם יש כדי לפרוע לשניהם בקרקע ומעו׳ אם זמנם שוה נותנים לבעל חוב מעות ולאשה קרקע ואם קדמה לגבות מעות יש מי שאומר שמוציאין מידה ונותנים לב״ח ואם אין זמנם שוה המוקדם נותני׳ לו מעות ואם קדם המאוח׳ ותפס המעות יש מי שאומר שמוציאין מידו:

ה היו כותבי׳ בכתובה נכסי צאן ברזל וטענה שאבדו או שלקחם הבעל הרי היא כנכסי צאן ברזל כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנה ולא מחלה וחולקת עם בעלי חובים:

ו הערב לאשה בעיקר כתובה או בתוספת אינו מתחייב אפילו בקנין וה״מ באשה דעלמא אבל לכלתו מתחיי׳ בקנין ואם היה קבלן שאמר לה הנשאי לזה ואני נותן לך משתעבד אפילו בלא קנין אפילו לאישה דעלמא:

ז הערב לאשה בכתובתה בענין שהוא חייב וגירשה בעלה ואין לבעל נכסים לפרעה לא תפרע מן הערב עד שידירנה בעלה הנאה על דעת רבים כדי שלא יעשו קנוניא עליו ואסור לאדם להשיאו עצה שיגרשנה כדי שתגבה הכתובה מהערב ואחר כך יחזירנה דשמא לא ידירנה הנאה מ״הו אם האב ערב לכלתו בעד בנו והבן ת״ח והשעה דחוק׳ לו ואין האב מהנהו מנכסיו מותר להשיאו עצה זו:

ח וכן אם הקדיש כל נכסיו ומגרשה לא תגבה כתובתה עד שידירנה הנאה:

ט אבל מן הלקוחות גובה אפילו בלא הדירה ואם ירצה להחזירה אחר כך יחזירנה:

קג אלמנה שמוכרת נכסים לכתובתה אם צריכה למכור על פי ב״ד: ובו ח׳ סעיפים

א אלמנה בין מן האירוסין אם כתב לה כתובה בין מן הנישואין מוכרת מנכסי בעלה לגבות כתובתה שלא בבית דין ושלא בהכרזה לא שנא אם מוכרת לגבות כל כתובתה ביחד לא שנא אם מוכרת שלשה או ארבעה פעמי׳ לגבות מעט מעט בכל פעם מוכר׳ שלא בב״ד מומחין אבל צריכה בית דין הדיוטות שלשה אנשים נאמנים בקיאים בשומת קרקע ואם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים ויש חולקים בזו:

ב אחריות המכר על היתומי׳ בין אם תמכור היא או בית דין:

ג גרושה לא תמכור אלא בבית דין מומחין ואלמנה נמי אם נשאת לא תמכור אלא בבית דין מומחין:

ד אם בית דין מוכרים ונותני׳ לה איכ׳ נשבעת שלא

שלא זלזלה בנכסי׳ אבל אם היא בעצמה מוכרת צריכה לכלול בשבועתה שלא זלזלה בנכסים:

ה אלמנה ששמה ולקחתו לעצמה אינו כלום אפילו הכריזה עליו אלא אם כן היו בשומא בית דין הדיוטות ויש אומרים שאינו כלום עד שיהיו שם בית דין מומחין:

ו אלמנה שהיתה כתובת׳ מאתים ומכרה שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה נתקבלה כתובתה:

ז היתה כתובת׳ מאה ומכרה שוה מאה ודינר במאה מכרה בטל ואפי׳ היא אומרת אני אחזיר את הדינר ליורשים:

ח היתה כתובתה ארבע מאו׳ זוז ומכרה לזה מנה שוה בשוה וכן לשני וכן לשלשי ומכרה לרביעי שוה מנה ודינר במנה של רביעי בלבד מכרה בטל:

קד בית דין שמכרו וטעו וכן שאר שלוחין: ובו ו׳ סעיפים

א בית דין שמוכרים להגבות לאלמנה כתובתה אין מוכרים אלא בהכרזה ומכריזים שלשים יום רצופים או ששים יום שני וחמשי ומכריזין בבקר ובערב ובשעה שמכריזין מסיימין השדה במצריה ומודיעים כמה היא יפה ובכמה היא שומא ושרוצים למוכרה כדי להגבות לאשה כתובתה:

ב בית דין שמכרו שלא בהכרזה אפי׳ מכרו שוה בשוה נעשו כמי שטעה בדב׳ משנה וחוזרי׳ ומוכרים בהכרזה:

ג ב״ד שהכריזו כראוי ובדקו יפה ודקדקו בשומא אע״פי שטעו ומכרו שוה מנה במאתים או מאתים במנה הרי מכרם קיים אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת שהיא דקדוק השומה וההכרזה וטעו והותירו שתות או פחתו שתות מכרם בטל פחות משתו׳ מכרן קיים וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכין להכריז עליה וטעו ופחתו שתו׳ או הותירו שתות מכרן בטל אף על פי שהכריזו פחות משתות מכרן קיים ואינו צריך להחזיר אונאה אף על פי שלא הכריזו אי זהו העת שאינם צריכים הכרזה בעת שימכרו קרקע לקבורה או למזון האשה והבנו׳ או ליתן מנת המלך אינם צריכים הכרזה לפי שהדבר נחוץ וכן אם לוו לצורך דברים אלו כשמוכרים לפורעם אינם צריכים הכרזה:

ד וכן בית דין שמכרו דברי׳ שאינם טעונים הכרזה וטעו בשתות מכרם בטל פחות משתות מכרם קיים ואלו הם הדברים שאין מכריזים עליהם העבדים והשטרות והמטלטלי׳ העבדים שמא ישמעו ויברחו והשטרות והמטלטלי׳ שמא יגנבו לפיכך שמין אותם בבית דין ומוכרים אותם מיד ואם השוק קרוב למדינה מוליכין אותם לשוק:

ה היכא דטעו ונתאנו בשתית שהמכר בטל אם ירצו בית דין לקיי׳ המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם ויש חולקים בזה:

ו שליח שמכר וטעה ונתאנה אפי׳ בכל שהוא המכר בטל אפילו אם הוא שליח בית דין ואם הטעה את הלוקח עד שתות המקח קיים וזכה המשלח ביתרון:

קה דין המוכרת ומוחלת כתובתה· ובו ז׳ סעיפים

א יכולה אשה למכור כתובתה או ליתנה לאחרי׳ בין כולה בין מקצתה והלוקח והמקבל עומדי׳ במקומה שאם תתאלמן או תתגרש יקחו הם כתובתה ואם תמות בחיי הבעל אין להם כלום ואם מכרה לבעלה המכר מכר ואסור לשהותה אלא אם כן יכתוב לה אחרת בעיקר הכתובה:

ב המוכרת כתובתה לאחרים ומת הבעל בחייה אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה אין ללוקח ולמקבל כלום במה דברים אמורים בשנתאלמנה ומתה שהיא לא הית׳ יכולה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה אבל אם נתגרשה ומתה לקוחות נשבעים שבועה שלא פקדתנו

זנוטלים ודוקא שמתה אבל אם היא בחיים צריכה לישבע שלא נפרעה ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במגו שאם היתה רוצה למחול אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר אינה נאמנת:

ג מי שמת והניח בנים ושמנה ומתה השמנה קודם שנשבעה על הכתובה הבכור נוטל פי שנים:

ד המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרי' לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה אבל המוחלת כתובתה לבעלה איבדה כל תנאי כתובה:

ה המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא עדים והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהם ולא יהיו דברי שחוק והיתול או דברי תימא אלא בדעת נכונה:

ו המוכר שטר חוב לחבירו וחז' ומחלו מחול ואפילו יורש מוחל לפיכך מכרה כתובתה ומת הבעל ואחר כך מתה בנה יכול למחול והמכר בטל ואפילו אין לה יורש אחר אלא זה הבן ונמצא פרעון הכתובה עליו יכול למחול לעצמו כדי לבטל המקח ויירש הכתובה:

ז מי שמכר בחיי אביו כתוב' אמו שאם ימות אביו ואח"כ תמות אמו ויירש הוא את כתובתה שיהיה הלוקח עומד במקומו לגבותה והתנה שאם תערער אמו על המכר שלא יסלקנו מערעור ומתה ולא ערערה אינו יכול לומר אני במקו' אמי וכמו שהיא יכולה לערער על המקח גם אני מערער ואבטלנו שערעור של עצמו קבל עליו ודאי:

קו הכות' כל נכסיו לבניו וכת' לאשתו קרקע כל שהוא: ובו ב' סעיפי'

א הכותב כל נכסיו לבניו בין זכרים בין בקבות בין בריא בין שכיב מרע וכתב לאשתו עמהם קרקע כל שהוא או דקל לפירותיו או פירות מחוברים והם צריכים עדיין לקרקע הואיל ועשה אותה שותף בין הבנים ושתקה כשמודע לה ולא מיחתה איבדה עיקר כתובתה ותוספת ואינה טורפת מנכסים אלו כלום אבל מנכסים שיבואו לו אחר כך גובה מהם אפי' באו לידו מאותם נכסים עצמם כגון שמת אחד מהבנים וירשו:

ב כתב לה עמהם מטלטלי' בלבד או ששייר לעצמו קרקע כל שהוא כתובתה קיימת ולפי מה שתקנו הגאוני' שכתובה נגבית מהמטלטלי' אפילו שייר מטלטלין כל שהוא כתובת' קיימת שהרי היא אומר' ממה ששייר אני גובה ומתוך שתרד למה ששייר תרד לשאר נכסים ותטרוף:

הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עלי' שטר חוב: ובו י' סעיפים קז

א הכותב כל נכסיו לאשתו בין בריא בין שכיב מרע אף על פי שקנו מידו לא עשאה שלא אפוטרופא על יורשיו בין שהיו יורשיו בניו ממנה או מאשה אחרת או אחיו או שאר יורשין ואם שייר כל שהוא בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל מה שכתב לה:

ב במה דברים אמורים בנשואה אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או לגרושה אף על פי שלא שייר כלום מתנתו קיימת:

ג כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה גמורה איבדה כתובתה ותקרע לפיכך אם יצא שטר חוב עליו מוקדם למתנה זו והלכו כל הנכסים בפריעת החוב תשאר היא בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקדמה לחוב שאומדן דעת הוא שבהנאה שבאה לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו איבדה כל זכות שיש לה בנכסיו מצד כתובתה בין מאותם שהיו לו בין מאותם שמכר או נתן קודם לכן אבל אם אחר כך זכה בנכסים גובה כתובתה מהם:

ד יש מי שאומר דהא דלא הפסידה כתובתה כששייר היינו כשכותב להסכום מנכסיו ואפי' אם הסכום הוא גדול כגון שכתב לה מחציתם או שני שלישים אבל אם כתב לה כל נכסיו

ופירש

ופירש השיור אפילו אם שייר הרבה איבדה כתובתה מנכסים שיש לו שכבוד שעשה לה שכתב לה כל נכסיו גורם המחילה:

ח יש מי שאומר שאם הוברר הדבר שהערי' במתכוין כדי להפסידה לא איבדה כתובתה:

ו היו לו שתי נשים וכתב כל נכסיו לשתיהן לא קנתה שום אחת מהם ושתיהן אפוטרופוסו' אבל אם כתב חצי נכסי לאשתי פלוני וחצי נכסי לאשתי פלונית הראשונה קנתה שהרי שייר והשניה לא קנתה:

ז כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו אשתו קנתה החצי ובנו לא קנה אלא הוא אפוטרופוס · ויש מי שאומר ששניהם אפוטרופין:

ח כתבם לאשתו ולאחר האחר קנה החצי ואשתו הויא אפוטרופא בשאר החצי:

כל היכא שיש להוכיח מתוך השטר דלא נתכוון לאפוטרופא אלא למתנה גמורה הויא מתנה:

ט אם אמר אשתי תמשול בכל הנכסים אינו לשון מתנה אלא לשון אפיטרופוסות:

י אם אמר תטול בתי פלונית חמישי' זהובים ופלונית בתי חמשים זהובים והיו לו שלשה בנות ואשה אחת אמרו לו ואשתך מה תהא עליה אמר השאר שלה של אשתי הוי מתנה גמורה כיון שהעמיד ירושת התורה אפילו באחד מיורשיו:

קח דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים: ובו ג' סעיפים

א שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת כאחד מבניו יתר על כתובת' ואם נולדו לו בנים אחר הצואה מצטרפין עם אלו שהיו בשעת הצואה ונוטלת חלק עם כלם כיצד היו לו שלשה בנים בשעת הצואה ולאחר זמן נולדו לו שני' נוטלת כאחד מחמשה שהוא שתות כל הממון ואינה נוטלת עמהן אלא בנכסי' שהיו לו בשעת צואה אבל נכסים שבאו לו אחר זמן הצואה אין לה בהם חלק שאין אדם מתנה דבר שלא בא לרשותו:

ב אם היו הבנים מרובים ונתמעטו נוטלת חלק כאחד מהבנים שבשעת מיתה ויש מי שנסתפק בזה:

ג אם מתו כל הבנים רואים כמה היו בשעת הצואה ונוטלת חלק הראוי לאחד מהם והשאר ליורשיו:

קט שכיב מרע שאמר תנו ק' זהובים לאשתי דהוו בכתובתה: ובו ד' סעיפים

א שכיב מרע שאמ' תנו ק"ק זוז לאשתי כראוי לה נוטלתן לבד מכתובתה ואם אמר תטול ק"ק זוז בכתובתה לא תטול שתיהן אלא ידה על העליונה אם ק"ק זוז יותר נוטלתן ואם כתובת' יותר נוטלתן:

ב הא דאמרינן דכי אמר בכתובתה ידה על העליונ' בשלא חלק נכסיו אבל אם חלק נכסיו נתבאר משפטו בסימן ק"ו:

ג אם אמ' תנו מנה לאשתי סתם יש מי שאומ' דידה על העליונה ויש מי שאומר דהוי מתנה לבד מכתובתה:

ד שכיב מרע שצוה שיתנו לאשתו בגדיה נוטלת כל בגדיה בין של חול בין של שבת ואם אמר מלבושים גם הסרבל ואונקלי ומטפחות וסודר בכלל דכל דבר שאדם לובש ומתעטף נקרא מלבוש:

קי שכותבין שובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה: ובו ב' סעיפי'

א כותבי' שובר לאשה אף על פי שאין בעלה עמה ובלבד שיהא מכירן והבעל נותן את שכר הסופר:

ב המוצא שובר על שם האשה שנפרעה מכתובתה בזמן שהאשה מודה שנתנתו לבעל יחזירנו לו ואם אינה מודה אלא אומרת ממנו נפל לא יתננו לא לאיש ולא לאשה:

קיא

דין כתובת בנין דכרין·
ובו י"ז סעיפים

א מתנאי הכתובה שיהיו בני הזכרי יורשים כתובת אמן ונדוניתה שהכניסה בתורת נכסי צאן ברזל ויש אומרי שאף התוספת בכלל ואחר כך חולקין השאר עם אחיהם בשוה כיצד נשא אשה כתובתה ונדוניתה אלף וילדה בן ומתה בחייו ואח"כ נשא אשה אחרת כתובת ונדוניתה ק"ק וילדה בן ומתה בחייו ואחר כך מת הוא והניח אלפים בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתוב אמו ובנו מן השניה יורש ק"ק שבכתוב אמו והשאר יורשים אותו בשוה נמצא ביד בן הראשונה אלף וח' וביד בן השניה ת"ר:

ב במה דברים אמורי שהניח יותר על שתי הכתובות דינר א' או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה אבל אם לא הניח יותר דינר חולקין הכל בשוה שאם יירשו אלו כתובת אמן ולא ישאר דינר אחד לחלוק אותו בין היורשים נמצאת תנאי זה מבטל חלק ירושה בין הבנים בשוה שהוא מן התורה:

ג אם אין שם יותר על שתי הכתובות דינר אפילו היה ראוי ליפול ירושה מאבי אביהם בענין שהיה שם מותר לא חשיב מותר אפי' מת אביהם קודם שיחלקו כיון שלא היה שם מותר דינר בשעת מיתה:

ד וה"ה למי שנשא נשים רבות בין בזו אחר זו בין בבת אחת ומתו כלן בחייו ולו מהם בנים זכרים אם היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר כל אחד ואחד יורש כתובת אמו והשאר חולקים בשוה:

ה אמרו היתומים הרי אנו מעלין על נכסי אבינו יותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים בבית דין כמה היו שוין בשעת מיתת אביהם אף על פי שנתרבו או נתמעטו אחר מיתת אביהם קודם שיבואו לחלוק אין שמין אותם אלא כשעת מיתת אביהם:

ו היה שם יותר על כדי כל הכתובות דינר או יותר אף על פי שיש עליו שטר חוב כנגד היותר אינו ממעט אלא כל אחד מהם יורש כתובת אמו:

ז ויש אומרים שאפילו החוב יותר מהמותר שעל שתי כתובות יפרעו לב"ח והשאר יחלקו כפי שתי הכתובות:

ח מי שהיה נשוי שתי נשי' ומתה אחת מהם בחייו ואחת אחר מותו ולו בני' משתיהן אף על פי שלא הניח יותר על שתי הכתובו' אם נשבעה השניה שבועת אלמנה קודם שתמות בניה קודמים לירושת כתובתה מפני שאינם יורשים כתובת אמם בתנאי זה אלא ירושה של תורה ואחר כך יורשים בני הראשונה כתובת אמם בתנאי זה אם נשאר שם כלום חולקי' אותו בשוה ואם מתה קודם שתשבע בני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקי' בשוה וכל שכן אם מתו שתיהן אחר מותו שבני כל אחת נוטלי' כתובת אמם אפילו אין שם מותר שהרי באים בתור' חוב ובן אם גירש אחת ומתה אחת בחייו ואחר כך מת והניח בנים משתיהן בני המתה נוטלין כתובת בנין דכרין אפילו אין שם מותר דינר דכתובת הגרושה שהיא חוב נעשית מות' לחבירתה לפיכך בני הגרושה נוטלים תחלה ואחר כך בני המתה:

ט מתה אחת בחייו ואחת לאח' מותו ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחר מותו ואין שם נכסים אלא כדי כתוב' הראשונה אין כאן כתובת בנין דכרין אבל אם יש שם מותר על כתובת הראשונ' אפילו דינר יפרעו לשניה כתובת אמן והמותר יקחו בני הראשונה בתורת כתובת בנין דכרין:

י מתה אחת בחייו והשניה קיימ' דינם כדין מתה בחייו ואחת לאחר מותו:

יא היה נשוי שתי נשים והיו לו בנים מהן ומת ואחר כך מתו הנשים אם נשבעו ואחר כך מתו כל אחד ואחד יורש כתובת אמו בירושה של תורה ולא בתנאי זה לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם ויורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה ואם לא נשבעו חולקים כל הבנים בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי

שאין

שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע:

יב אחת נשבעה ואח׳ לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשים כתובתה תחלה והשאר חולקים אותו בשוה:

יג כל היורש כתובת אמו שמתה בחיי אביו אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מבני חורין ככל היורשים:

יד יש אומרים דוקא במקרקעי שיש שם קרקע כדי שתי הכתובות נהגא כתובת בנין דכרין אבל אם אין שם אלא מטלטלי לא ומיהו אפילו אין המותר אלא מטלטלי שפיר דמי · ויש מי שאומר דהאידנא דכתבינן בכתובו׳ דילן מטלטלי אגב מקרקעי גם כתובת בנין דכרין נגבית מהמטלטלין דתנאי כתובה בכתובה:

טו המוכרת כתובת׳ בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין אבל אם מחלה כתובתה לבעלה הפסידו בניה כתוב׳ בנין דכרין לפיכך אין הבנים יורשים כתובת בנין דכרין עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם אבל אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום שמא מחלה אמם ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להם:

יו מי שצוה בשעת מיתה שלא ירשו בניו כתובת בנין דכרין אין שומעין לו:

יז נתן כל נכסיו לאחרים במתנת שכיב מרע הואיל ומתנת ש״מ אינה קונה אלא לאחר מיתה הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד ולפיכך בניו יורשים כתובת אמם שמתה בחיי בעלה ואם נתנם במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה דינה כדין מתנת בריא לענין זה:

קי׳ב מזונות הבנו׳ ממה ניזונות ועד כמה ובל דיניה: ובו י״ח סעיפים

א מתנאי כתובה שתהיינה הבנות נזונות מנכסי אביהם אחר מותו עד שיתארסו או עד שיבגרו:

ב בת הנזונת מנכסי אביה לאח׳ מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה:

ג נתארסה בעודה קטנה איבדה מזונות מן האחים והארוס חייב במזונותיה:

ד נשאת הבת או מיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה הרי זו נזונ׳ מנכסי אביה עד שתבגור או עד שתתארס:

ה יבם אשת אחיו וילדה לו בת אם לא היה לאחיו נכסים הבת נזונת מנכסי אביה אבל אם היו לאחיו נכסים וכן בת שניה וכן בת אמוסתו אפילו נולדה לו אחר שנשאה וכן בת ארוסתו שנולדה לו בעודה ארוסה ואחר כך נשאה אין להם מזונות אחר מיתת אביהן אבל בחייו הוא חייב במזונותן כדין שאר הבנים והבנות בחיי אביהן:

ו פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאלמנה ומוכרין למזון הבנו׳ וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין למזון האלמנה וכסותה אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד ואין הבנות נשבעות:

ז עכשיו שכתובה נגבית אפילו ממטלטלים גם הבנות נזונות מהם ואינם נזונות אלא מבני חרי אבל לא ממשעבדי כגון אם מכר האב או נתן האב במתנת בריא או אם הבנים אחר מיתת אביהם מכרו או משכנו או נתנו אינן נזונות מהן:

ח אין הבנות נזונות ממשעבדי אפילו קנו ממנו אפילו היו בשעת קנין כגון שגירשה והיו לו בנות ממנו והחזירה וקנו ממנו ויש מי שאומ׳ דה״מ בשקנו ממנו בשעת נשואין בכלל מה שקנו ממנו בתנאי כתובה אבל אם קנו ממנו לאחר נישואין על מזון הבנות נזונות אף ממשעבדי:

ט אם פסק עם האשה שיתפרנסו הבנו׳ אף אחר שיבגרו נזונות ממשעבדי:

י מי שצוה בשעת מיתתו אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ואם בשע׳ נישואין התנה שלא יזונו מנכסיו הוי בכלל תנאי שבממון וקיי׳:

יא מי שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים והם זנים אחיותיהם עד שיבגרו או

עד שיתחלפו כמה דברים לחומרים בשהניח נכסים שאפשר שיזכו מהם הבני והבעל כאחד עד שיבגרו הבנות ואלו הם הנקראים נכסים מרובי לכל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה מוכיחין מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ונותנים השאר לבנים ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד מזונות מהם עד שיבגרו או עד שיתחלפו והבנים ישאלו על הפתחים:

יב כמה דברים לחומרי בשהניח קרקע לכל אם לא הניח אלא מטלטלין אם הבני מועטים יזונו אלו ואלו יחד עד שיכלו דכיון שאין מזונות אלא בתקנת הגאונים די שתהיינה בבנים ואלא שיפה כחן יותר מהבנים ואם הניח מטלטלי ומקרקעי והמקרקעי הם מועטים ועל ידי המטלטלים יהיו מרובים יזונו הבנים:

יג היו מרובים בשעת מיתה ונתמעטו אחר כך כגון זכו בהם הבנים ואם לאם דין מרובים:

יד היו מועטים בשעת מיתה ונתרבו אחר כך הבנים יורשים אותם כדין מרובים ואפי' לא נתרבו אם קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטים מכרן קיים:

טו היו הנכסים מרובים ואם עליו חוב או חיוב מזונות את אשתו או חיוב עשוי נכסים לפרנסת בתו וכשיוניח אחד משלו יפרעו מועטי' ואם לאם דין מרובי לכל כתובת האלמנ' ממעטת ועושה אותם מועטים ומזונות האלמנה ואם חומרים שממעטים ואין שאין ממעטים:

טז הניח אלמנה וכת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיזונו שתיהן האלמנה מזונ והבת תשאל על הפתחים ואם חולקים כמו שנתבאר בסימן כ"ב:

יז מזונות הבת קודמת לכתובת בנין דכרין:

יח מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות ולא הניח בן אין חומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו אחר בנכסים בשוה אלא כלן חולקות בשוה:

קיג דין עישור נכסים מטה נגבים:

ב"ג ב' ובו ט' סעיפים

א מי שמת והניח בת חומדין דעתו כמה היא כלבו ליתן לה לפרנסת כדוניתה ונותנים לה ומכין ואין יודעי' חומדן דעתו מריעין ומיודעין ומשקלו ומתנו וכבודו וכן לאם השיא את בתיו חומדין בה ואם לא ידעו כית דין חומדן דעתו נותנים לה מנכסיו עישור לפרנסת כדוניתה:

ב עישור זה שהוא לפרנסת כדוניה אינו מתנאי כתובה לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים הראשונים והאחרוני אינה נוטלת אלא הקרקע ואין לה לגבות עישור זה מבכירות הקרקע ומן הירוי ואם רצו האחים ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנים:

ג הכת בעשור זה כנגד חוב של אחין היא לפיכך נוטלת אותו מן הכינונית כלא שבועה ואם מתו האחים נוטלת אותו מבניהם מזכורית ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים. ובזמן הזה שכל בני אדם רגילי' להשי' בנותיהם ממטלטלים אפי' כמו שמידניה:

ד הניח בנות רבות כל אחת ואחת ליכא נותנים לה עישור הנכסי' ואלא אחרים עישור מה שמייר' הראשונה ואלא אחרים עישור מה שמיירה שניה ואם באו כלם ליטול כאחד ראשונה נוטלת עישור ואינים עישור מה שמיירה ראשונה וכן אפילו הן עשר וחוזרות וחולקות כל העישורים כאחת: שאין בשאר קרקע הבית

ה האחים שמכרו או משכנו קרקע שבידם הבת טורפת מהלקוחות פרנסת כדוניתה ובשבועה כדרך שטורפין בעלי חובו מהלקוחו':

ו מי שמת והניח שמנה ובת אין הבת נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה ואפי' מתה הבת אחר שנפלו אין הבעל יורש פרנסה הראויה להנתן לה שהרי כלן בחזקת האלמנה שתהא נזונת מהן:

ז קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה ונתנו לה מאה או חמשי' זוז יכולה היא שתגדיל להוציא מידם פרנסת כדוניה הראויה לה ואפילו לא היו האחים זנים אותה ואף על פי שלא מחתה בשעת נישואין מפני שהקטנ' אינה בת מחאה ואם נפלה הבת אחר שגדלה בין נשארה בין בוגרת ולא תבעה פרנסתה אבדה כרונסה

פרנסתה שלא תהא כן היו החתום זנין אותה לאחר כיסופין ואם מחתכעת כיסופין הרי זו מוכרת הרמוי לה כל זמן שתרצה ואם בגלה ועזרה בבית חמיה כיון שבגרה לאחר מותו בין שהכניסה בוגרת אם בקשו החתום מלתת לה מזונותיה שהרי אין לה מזונו ושתקה ולא תבעה פרנסת כדוכיתה ליבדה ואם מחתה לה ליבדה ואם לא בקשו החתי מלזונה וזנו אותה בכבר אף על פי שלא מחתה לה לבדה פרנסת כדוכיתה כל זמן שאם זנין אותה אין להם לטעון מפני שאם זנים אותה אף על פי שאינם חייבים והוי עדיין לה בשלא מפני זה לא תבעה פרנסתה:

ח מי שמת והניח שתי בנות וכן וקדמה לשנה ונטלה עשור נכסים ולא השניה שהניח לגבות עד שמת הכן וכפלו כל הנכסים לשתיהן הן השניה נוטלת עשור שלה חולקות בשוה וזכתה הראשונה בעשור שלה:

ט לא תקנו פרנסת כדוכיתה לבת שלא במקום בן אבל אם לא הניח שלא בנות יחלקו הכל בשוה ואפי' בשאו הגדולה כבר הביאם ואומרו הקטנה גם אנו נשא מממון קודם חלוק הין שומעין להם אבל אם נשאו הגדולות אחר מיתת אביהן מהמוצע יטלו גם הקטנות ואחר כך יחלוקו:

י מי שנתן בשעת מיתה אל תפרנסו לבנותיו פרנסת כדוכיתה מכספי שומעין לו:

קיד דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחברו: ובו י"ב סעיפים

א המשא אשה ושקרה עמו לזון את בתה אפי שנים חייב לזונם במאכל ומשקה אפי שנים הרשון שאחר הכיסופין כין אם המזונות ביוקר או בזול ואם לא זנה בהם והוזלו המזונות אם הוא שיכב צריך לפרוע לה כזמן היוקר ואם היה שיכבה חיבו נותן לה אלא כזמן הזול ואם היו בזול ויוקרו אפילו אם שיכב הוא חיבו נותן לה אלא כדמי הזול:

ב אף על פי שפוע זנה מעצמה ידיה שלה:

ג אם האם פטרו מלזונה אין הפיטור כלום:

ד מת הבעל הבת מוכיחה מזונותיה מכספי

מעובדים כשאר כ"ח ודוקא שקנו מידו או שחייב עצמו במזונותיה בשטר אבל אם לא היה שם קנין אם דברים אלא נתנו ליכתב וחתם כזונת ממעובדים:

ה אחה הבת אין ורשים יורשים מזונותיה:

ו ניתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את בתה נותן לה כמקו שהיתה אמה מוכנת משלם כמי שזן את אשתו על ידי אלים וחיבו חייב ליתן לה לפי כבודו ולא לפי כבודה ואם מחכילה על שלחנו כוכת עמו כאחד מאוכלי שלחנו וכין כך וכין כך חיבו חייב כרפיאתה:

ז ס"ה למי שמתחייב כפרנסת אדם אחר:

ח נשאת לאחר ושקרה גם עמו זיון את בתה אחד זכה ואחד נותן לה דמי מזונו משלם:

ט גירשה גם השני וכנסה חייבי במזונותיה וכל אחד אומר אני חזונה ולא אתן דמים הדבר תלוי בה שתבחר או זה שם תרצה שיזון אותה ואם היה חרש שאין בה דעת לבחור זכין אותה לפרקים זה שבת וזה שבת:

י נשאת בתך תוך הזמן הכעל חוי במזונותיו והשנים כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות:

יא כתב לה לזון את בתך כל זמן שאת עמי ומתה האם חיבו חוי עוד לזונה וכן אם גירשה אפילו חזר ונשאה:

יב כל המחוי עצמו מדעתו לזון שלא מתבאי בית דין חיבו חייב כמלכות אלא אם כן פירש לזון ולפרנס:

דיני היוצאות בלא כתובה והמפסדת כתובתה: ובו י' סעיפים קטו

א אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואי זו היא דת משה שמאכילה את בעלה שלא מעושר או אחד מכל המיסורין או שנימצאו בידה ומודע לו אחד מכל הנזכרין לעולי חכם תקן לי הכרי הזה או התיר לי חתיכ' זו או טיהר לי הדם הזה ונמצאת שקרנית ודוקא שהוכחשה בעדים כגון שהעידו שכאותה שעה אמר שפלוני תקן לה או היה אותו פלוני בעיר

וגם יש עדים שאומרים לו שהוא מתוקן ומסוגל לכלו על פיה לכל אם אין עדי והיא כופרת שלא התכוונה לו ממחשבת החכם שהוא שלא תקן לה והיא לומרת שתיקן לה נאמנת ודוקא שהכשילתו ולכל על פיה לכל אם רצת להחכילו דבר לימוך לה לירבה כתובתה:

ב המחזקה כדה בסבכותיה שרוה לובשת בגדי כדותה ואומרים לו שהורה תני ובא עליה יונאה בלא כתובה:

ג המוכרת ואינה מקיימת תנאי בלא כתובה:

ד לישו היא דת יהודית הוא מנהג הנשיות שנהגו בנות ישראל ולנו הם הדברים שאם עשתה לחת מהם עברה על דת יהודית יונאה לפוק לו למבני מפולם או בחצר שהרבים בוקעים בו ורחשה פרוע ואין עליה רדיד בכל הנשים לף עלפי שעוברה מכוסה במטפחת לו שהיתה טווה בשוק וורד וכונסת בו בגגד פניה על פרחתה לו על לחיה כדרך שעושות הגויות הפרוצות לו שטווה בשוק ומרחה זרועותיה לבני אדם לו שהיתה משחקת עם הבחורים לו שהיתה תובעת התמים בקול רם מבעלה עד שהבחורים שומעים לותה מדברת על עסקי תמים לו שהית מקללת לבי בעלה בפני בעלה בכל אחת מאלו תנא בלא כתובה אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התרחתו ואם אין עדים תשבע שהוא כדבריה ואם רצה לקיים לותה לא כאין כופין לותו להוציא ומכל מקום מצוה עליו להוציאה:

ה כל אלו אין להם לא עיקר כתוב ולא תנאי כתובה ולא תוספת לכל תטול מה שהכניסה לו והוא בעין אין מכספי נתן כדול אין מכספי מלוג ואם כלם או כגוב או כאבד אין מוציאין ממנו וכן הדין כמי שזיכתה לו שיונאת משום סם רע שהיבדה עיקר כתובה ותוספת ומוטלת מה שהוא בעין מכל מה שהכניסה וכן הדין בכל לותם שמכרו בהן תנא מזה ומזה:

ו אין עדים שזיכתה שלא שהית אומר שזיכתה אין חוששין לדבר זה לאוסרה דמתא עיניה נתנה באחר מכל לירבה כתובת עיקר ותוספת ומה שהוא בעין ממה שהכניסה לו ואם היה מאמינה ודעתו מוכחת על דבריה הרי זה חייב להוציאה מכל אין כופין לותו להוציאה מכל אם כאנסה לה הפסידה כתובתה לה שמת יבדל ולא שמת כהן:

ז מי שרצה לשתו שזיכתה לו שאמר לו אחד מקרובין לו מקרובים שהוא מאמינם ומוכחת דעתו עליהם שזיכתה לשתו אין שהיה האומר לים אין שהיתה לשה הוגיל ומוכח דעתו לדבר זה שהוא לומת הרי זה חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה ויתן כתובה ואם הודית לו שזיכתה תנא בלא כתובה לפיכך משביעה בנקיטת חפץ שלא זיכתה תחתיו אם רצה לותה בעצמו ואחר כך תגבה כתובתה מכל בדברי אחר לימו יכול להשביעה אלא על ידי גלגול:

ח האומר לשתו כפני עדים שתתגרי עם לים פלוני ויש עדים שנכנס עמו בשתר ושהתה עמו כדי טומאה אסור לבעלה ואפילו בלא כתוב ואסור לו להתיחד עמה וכופין לותו להוציאה מביתו:

ט אמר לה כימו לפיה אל תתגרי עם לים פלוני ורצה לותה שנסתרה ושהתה עמו כדי טומאה אסור לו וחייב להוציאה ואין לה כתוב ואם הודית שנסתרה אחר שאמר לה אל תנא בלא כתובה לפיכך משביעה על זה ואחר כך נותן לה כתובה:

י אם השביע לשתו שלא תדבר עם פלוני ועברה ודברה עמו שבר על דת היא והפסיד כתובתה אם התרו בה תחלה אם תעברי על שבועתיך תפסידי כתובתך:

דין כתוב ותנאיה ודין הנושא אשה קיו באיסור • ובוו סעיפים

א המוסף לחת מחייבי לתון אם הכיר בה יש לה עיקר ותוספת וכל תנאים ומיהו מזונות אין לה אלא לאחר מותו לכל בחייו אין לה אפי לותה ואכלה לימו חייב כלום ואם לא הכיר בה אין לה מכח ומחתים לכל תוספת יש לה ואין לה אום תנאי מתנאי כתובה ואפי מזונות לאחי

מותו

מותו וחיו חיו בפרקופה ולפי הכי חיו מצלם פירו שחכל מצלה ולפי שם כעין חנלו וכפסיק מהכנים לו שם כעין כין נכסי מלוג כין נכסי צאן ברזל תצלם וכו' מה שחבר או נגנב או כלה או נפחק מנכסי צאן ברזל חיו חייב לצלם וכל מה שחבר או נגנב מנכסי מלוג חיי לצלם:

ב חיישי עשה לפי שלא הכיר בה דינה כחייבי לחוין שהכיר בה:

ג חילוקית שם הכיל בה פרי היה ככל הנכסי ויש לה כתובה ותנאי כתובה וכן זוכה הבעל כמה שזוכה בשאר הנכסים ושם לא הכיר בה דינה כדין חייבי לחוין שלא הכיר בה:

ד שניה כין הכיר בה כין לא הכיר בה דינה כדין חייבי לחוין שלא הכיר בה חוץ מנכסי צאן ברזל וכנכסי מלוג שדינה בהם ככל הנכסי:

ה המחלפת אין לה מנה ומחלפת אכל יש לה תוספת וחייב לזונה ולפרוטה כל זמן שהיא תחתיו ואוכל פירותיה אכל שם הלך למדינת הים ואותה למזונותיה או לפרנסה ואח"כ מיאנה חייב חייב לצלם אף על פי שאכל פירותיה ואפי' הם כעין:

ו קטנה היוצאת כגט לינה כגדולה חיוצאת כגט:

קיז דין כתוב באשה שאין לה וסת או שאר סימן ודין קטלנית: ובו י"א סעיפים

א הנושא אשה וכדק עמה ובעלה, ובעת שקיחה עמה היא והוא נתנה דם על עד שלה או על עד שלו שם תירע זה פעם אחר פעם ג' פעמים סמוכות זו לזו הרי זו מסורה ליסב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא תנאי מתנאי הכתובה שהרי היא רחויה לתשמיש ויוצאת ולא יחזיר לעולם כמה דכרים לאמרי כשהיתה כך מתחלת נשואיה ומבעילה רחמונה דלא דם אכל שם תירע לה חולי זה אחר שנשתנשתפה שדמו לפיכך שם בעל פעם אחת ולא מצא דם ואחר כך חזרה להיות

רואה דם ככל עת תשמיש יוכיח ויתן כתובה מלה ולא יחזיר עלמית:

ב אשה שבדקה על ידי נשים ואמרו שאינה רואות לילים אין לה כתובה ולא תנאי כתובה ושם הבעל טוען עליה כך כל זמן שלא נבדקה אינו חייב במזונותיה:

ג הנושא אשה שתים ומצאו עליה נדרים שנתבדרו בסימן לא' תנאי בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת:

ד וכן הכונס אשה שתים ומצא בה סימן ממומי הנשים שנתבדרו בסימן לא' ולא ידע הבעל כמום זה תנאי בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת:

ה שם יש מרחץ כעיר והיו לוקרובי שם אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אלו ותפילו מומין שנתחדשו מכני שהוא בורח על ידי קרובותיו וחזקתו שמע ונהרגה ושם אין שם מרחץ או שלא היו לו שם קרובים טוען במומין שנתחדשו ונכפה לעתים ידועים הרי הוא כמומי קמא שהרי במומין שנגלו אינו יכול לטעון שחזקתו שמע ונתפיים:

ו כמה דכרים אמורים במקום שמנהג הנשים להלך בשוק ופניהן גלויות אכל במקום שאין דרך הנשות לצאת לשוק כלל ושם תנה למרחץ תנה מתנכרה הרי זה טוען אחרי מומין שנגלו ושם יש שם מרחץ שם יש לו קרובה אינו יכול לטעון שכודאי הכל רואין אות ערוה במרחץ ושם דרך להתחתן כמרחץ יכול לטעון אף מומין שנגלו:

ז כיצד היא טענת המומין שם הוא המומין שמנאו כה מומין שודאי היו כה קול שתתרים כגון חגבא יתירה וכיוצא כו על האב להכיח רחוק שידע הבעל וכתרה או שחזקתו שידע ושם לא הכיח רחוק תנה בלא כתובה כלל:

ח היו כה מומין שאינם שכולדו כה אחר היוסין שם נמצאו כה אחר שנכנסה לבית הבעל על הבעל להכיח רחוק שעד שלא נתארסה היו כה והיה מקחו מקח טעות ושם נמצאו כה והיא כבית אביה על האב להכיח רחוק שאחר היוסין כילדו ונסתפחה שדמו:

ט הכיח הבעל רחים שער שלח תתרחם הוא כה או שמודית לו בכך וכביח האחרחים שרחם ושתק וכתפיים לו שחזקתו שידע בהן וכתפיים סרי זה חויב בכתובה:

י כח על תשתו ושהה כמה ימים וטען שמוס זה לח נרחלי עד עתה לפי שהיה בתוך הקטטים לו כפף הרגל לון שומעין לו חזקה לין לדם שותה בבום שלח שם כן בודקו וידע ומתפיים:

יא מי שנודע לו שחשתו כשפת ורופה לגרשה וליכו מעיב כדי בתובתה כופין לותה לקבל גט ויתן הכמנה כידו לכתובתה והמותר כשתעיב ידו ושם תמלין לקבל גט ומנע ממנה שלר כמו ושנה:

קיח תקנת נשואין של קהל טוליטילה ודיני נדוני׳ ובו י״ט סעיפים

א חלמנה שים לה לחלוק עם יורשי בעלה בכח התקנה שם טוליטולה שמין בגדי שבת שעליה לכל לח בגדי חול:

ב מי שגירש לתשתו שמך למיתתו לף על פי שלח גירשה שלח כדי שלח תזקק ליבם דינה לעניין כתובת׳ תקנת טוליטולה כדין גרושה:

ג לם שהתם מלחלוק עם היתומים כפי התקנה קבת זמן לח ליכרם מזוכות לותו זמן:

ד חלמנה שברעה שלח ע״פ בית דין חוכות הגויים מנכסי בעלה כדי שלח יזלזלו במכירת קרקעותיו יפה עשתה:

ה חלמנה שהוידוה בית דין בחבי נכסי המתבכח התקנה ויש למתקרקעות מן שכבי׳ כיד לחר לף על פי שים לו נכסים בבי חורין בוטלת חבי קרקעות המשועבדי׳ לפי מה שהגה ע״פ התקנה לחלוק ככל דבר ודבר חבי:

ו דבר שליכו מבורש בתקנה נעמידכו על דין תורה:

ז כל דין שים לה בגבית כתובתה כפי דין תורה יש לה בחבי נכסי׳ שבוטלת מכח התקנה:

ח לם כתבה הלמנה לבעלה או ללחר שיאבד לחר מותה בחבי גדולית׳ שרלוי׳ יורשים ליר כפי תקנת טוליטולה שיכל לכל לם מחלה מעבשיו לבעלה כל שטרי חיובין שים לה עליו מחילתה מחילה:

ט הכותב לחשתו בשעת כיאושין שטר חוב בסכום ידוע ומתנה שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה לם תגבנו ילקח בו קרקע והוא חוכל פירות ולם יש עליה חוב שלותה לחר שבשעת לישה גובה ממנו לכל לם לישו קודם שבשעת לישה גובה ממנו לכל לם לישו עומד לגבות שלח לבשעתשלמן או תתגרש לישו יכול כ״ח לגבות ממנו שלח ימכרוהו בית דין בטובת הבלה לו או לחר שלח לכל שלח לבעל:

י לם נתן לה הבעל מתנה לפילו בעל חוב שהלוה לה לחר שבשעת גובה ממנו:

יא שטר שזה בסתו הוו עלי עדים וכתבו ותתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו לללה לשתי כך וכך בתים בתנה גמורה לישו בלום:

יב הכותב שהלשה המכנסת קרקע לבעלה כותבת לו שטר מתנה והוא כותב לה שטר חוב שתגבנו כל זמן שתרצה ולין מזכירים בלותו שטר הקרקע שבתנה לו לין ללותו קרקע דין נכסי נתן בראל שלח הרי הוא כשטר בכסיו:

יג הבעל לומר היה מתה תחלה ולחר כך הבן ויורשיה לומרי׳ שי כי שלח הבן מת תחלה עליהם להביח רחיה:

יד המתנה בכתובה שלח יפה לשה לחרת עליה לישו מתנה על מה שכתוב בתורה:

טו הנותן לשה שפשקה מלרת ונשבע שלח יפה לשה לחרת עליה שלח מרצוה לין יכולים להתור לו שבועתו שלח מדעתה:

יו מי שנשבע לתת לחבירו חבי מה שיוציח וליכו מפיק לפרנסת לשתו לם יתן לזה חבי מה שמרויח לף על פי כן צריך לקיים שבועתו:

יז לשה שמת׳ כתובתה וגדוכיתה לבעלה ולחר כך טענה שבחזקם מחלה מפני שהיה מנוס עליה לגרשה לו ליפה לחרת מפני שליב מולרת לין זה טענת לוכם לבטל המחילה:

יח חלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה ליכה חייבת בקבורת בעלה:

יט המתנה עם בעלה בשעת כשוחים שלם תמות

תמות תחתיו בלא ולד קיימ׳ יהא שליש כדוניתא ליורשיה ונירשה והחזירה סתם על דעת תנאי׳ ראשונם החזירה:

הלכות גיטין

קיט מה רבה ימצא באשה שתתגרש · ובו י׳ב סעיפים

א לא ישא אדם אשה ודעתו לגרשה ואם הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימי׳ מותר:

ב לא תהיה יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו לגרשה:

ג לא יגרש אדם אשתו ראשונה אלא אם כן מצא בה ערות דבר ואין ראוי לו למהר לשלח אשתו ראשונה אבל שניה אם שנאה ישלחנה:

ד אשה רעה בדעותיה ושאינ׳ צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה:

ה אשה שנתגרשה משום פריצות אין ראוי לאדם כשר שישאנה:

ו יכול לגרשה בלא דעתה לפיכך קטנה מתגרשת אף על פי שאין בה דעת גמורה אפי׳ אם קבל אביה קדושיה שהם דאורית׳ או חרשת שנתקדשה כשהיתה פקחת ונתחרשה אבל אם נשתטית ואינה יודע׳ לשמור עצמה אינו מוציא׳ עד שתבריא שלא ינהגו בה מנהג הפקר לפיכך מניחה ונושא אחרת ומאכילה ומשקה משלה ואין מחייבים אותו בשאר כסות ועינה ואינו חייב לרפאת׳ ולא לפדותה ואם גירשה מגורשת והוא שתהיה יודעת לשמור גיטה ומוציאה מביתו ואינו חייב לחזור וליטפל בה:

ז מי שגירש אשתו מן הנישואין לא׳ תרור עמו בחצר שמא יבואו לידי זנות ואם היה כהן לא תדור עמו במבוי וכפר קטן כידון כמבוי:

ח היה לה מלוה אצלו עושה שליח לתובעו:

ט גרוש׳ שבאה עם המגרש לדין מכדין אותם או מכין אותם מכת מרדות:

י אם נתגרשה מן האירוסין מותרת לתובעו לדין ולדור עמו ואם היה לבו גם בה אף מן האירוסין אסור:

יא מי נדחה מפני מי היא נדחית מפניו ואם היה החצר שלה הוא ידחה מפניה:

שאין לכתו׳ הגט אם לא שמע מפי המגרש · ובו י׳א סעיפים קכ

א הגט צריך שיכתבנו הבעל או שלוחו ואף אם שלוחו כותבו צריך שיהיה משל הבעל לכך נהגו כשהבעל מצוי שנותן לו הסופר הקלף והדיו במתנה קודם כתיבה והבעל נותן שכרו ומפני תקנת עגונות תקנו חכמי׳ שהאשה תתן שכר הסופר והקנוהו לבעל:

ב גזל כייר וכתב בו גט ונתנו לה כשר אפילו קודם יאוש:

ג כותבי׳ גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו והוא שיהו העדים שחתמו בו מכירים ויודעים שזהו פלוני ואשתו פלונית והכרה זו אפילו על פי עד אחד ואפילו על פי אשה וקרוב ואם היו באותו מקום שנים ששמותיהם שוים ושמות נשותיה׳ שוין אין מגרש אחד מהם אלא במעמד חבירו שמא יכתוב גט ויוליכנו לאשת חבירו ויגרשנה עליו ובשעת הסכנה כותבים ונותנים אף על פי שאין מכירים:

ד לא יכתבנו הסופר ולא יחתמו בו העדים עד שיאמר להם הבעל לכתוב ולחתום וכשיאמר להם הבעל יכתבוהו הם בעצמם ולא יאמרו לאחרים לכתוב ולחתום אפילו אמר לבית דין תנו גט לאשתי לא יאמרו לסופר לכתוב ולעדי׳ לחתום ואפילו אמר להם אמרו לסופר ויכתוב ולעדים ויחתמו לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדים עד שישמעו מפיו:

ה אפילו כתב בכתב ידו לסופר שיכתוב ולעדים שיחתמו לא יכתבו ולא יחתמו עד שישמעו מפיו בין שה א פקח בין שנשתתק בין שמדבר ואינו שומע בין שאינו שומע ולא מדב׳ ויש מכשירים במי שנשתתק לכתוב ולחתום על

פי כתב ידו שיכתוב לסופר כתוב ולעדי׳ חתמו
והוא שתהא דעתו מיושבת עליו:
ו מי שנשתתק ושאלוהו אם רוצה שיכתבו גט
לאשתו והרכין בראשו יתבאר בסימן שאח׳ זה:
ז אמר לעשרה כתבו גט לאשתי אחד כותב
בשביל כלם ואם אמר כלכם כתובו אחד כותב
במעמד כלם:
ח אמר לעשרה כתבו וחתמו ותנו גט לאשתי
אחד כותב ושנים חותמין ואחד נותן:
ט אמר כלכם חתמו או שמנאם בין שמנה
כלם בין שמנה מקצתם ואמ׳ להם חתמו הרי זה
כאומר כולכם חתמו וכלם צריכים לחתום בו
ושנים שחותמין בו תחלה הם משום עדי׳ וצריך
שלא יהא שום אחד מהם פסול והאחרים משום
תנאי לפיכך אם היו השאר פסולים או שחתמו
זה היום וזה למחר אואחר כמה ימי׳ כשר והוא
שיחתמו כל אחד בפני כלם ואפי׳ חתמו השאר
אחר נתינת הגט כשר. ואם מת אחד מהם
קודם החימה הרי הגט בטל:
י ואם אמר כלכם חתמו משום עדים צריך
שיהיו כלם כשרים ושיחתמו כלם בו ביום ויש
אומרים שאפילו אמר סתם כלכם חתמו דינו
כמפרש ואומר כלכם חתמו משום עדים:
יא תיקנו חכמים שהאומר לרבים לכתו׳ גט
או לחתום או להוליך גט לאשתו אם לכתיבה
אומר להם כל אחד מכם יכתוב גט לאשתי וכן
להולכה כל אחד מכם יוליך ואם לחתימה יאמ׳
להם כל שנים מכם יחתמו בגט זה:

קכא שצריך להיות בדעתו מכתיבה עד נתינה. ובו ח׳ סעיפים

א צריך שיהא בדעתו בשעה שמצוה לכתבו
לפיכך אם אחזו רוח רעה בשע׳ שמצוה לכותבו
אין כותבים אותו אפי׳ לכשיבריא. וכן השכור
שהגיע לשכרותו של לוט ואמ׳ כתבו אין כותבין
ואם לא הגיע הרי זה ספק:
ב היה בריא בשעה שצוה לכותבו ואחר כך
אחזו החולי אין כותבים אותו בעודו בחליו ואם
כתבוה ונתנוהו קודם שיבריא אם הוא חולי
דסמיה בידן הרי זה פסול ואם לאו אינו גט:
ג מי שהוא עתים חלום עתים שוטה כשהוא
חלום הרי הוא כפקח לכל דבריו ואם גירש
באותה שעה גטו גט ואפילו חלום בעלמ׳ שאינו
שפוי לגמרי:
ד שכיב מרע שמצוה לכתו׳ גט צריך לדקדק
בו שיהא שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה:
ה מי שנשתתק ושאלוהו אם רוצה שיכתבו
גט לאשתו והרכין בראשו לומ׳ הן בודקין אותו
בדברים אחרים בסירוגין חד הן ותרין לאו חד
לאו ותרין הן אם הרכין בראשו על לאו לאו ועל
הן הן הרי אלו יכתבו ויתנו:
ו ודוקא בשנשתתק או אלם השומע ואינו
מדבר סומכים על רמיזתו להוציא אבל חרש
שאינו שומע ואינו מדבר אינו מוציא את אשתו
ברמיזה אם נשאה כשהיה פקח או שנפלה לו
יבמה מאחיו פקח אבל אם נשא אשה כשהוא
חרש אפילו היא פקחת מוציא ברמיזה:
ז גוסס הרי הוא כחי ויכול לגרש:
ח שחטו בו שנים או רוב שנים וכן אם היה
מגוייד או צלוב והחיה אוכלת בו ורמז ואמ׳ כתבו
גט לאשתו כותבים ונותנים כל עוד שנשמתו
בו וה״ה לנפל מן הגג:

קכב אמר לכתוב הגט וטעה או נאבד ובו ב׳ סעיפים

א אמר לסופר ולעדי׳ לכתוב ולחתום וליתן
גט לאשתו וכתבו וחתמו ונתנו לה ונמצא פסול
או שכתבוהו ונאבד יכולים לכתוב גט אחר ואם
לא נאבד והם מסופקים אם הוא כשר מכמה
חומרות שנהגו להחמיר הרי עשו שליחותם
וצריך לחזור הבעל לומר להם לכתוב ולחתום
לכן אם הבעל הולך מהעיר יאמר שהוא נותן
להם רשות לכתוב ולחתום גט מאחד עד מאה
עד שיהא אחד כשר בין בכתיבה בין בחתימה
לדעת הרב שבעיר בלי שום פקפוק:
ב אמר להם כתבו וחתמו ותנו לשליח ויוליך
לה

לה וכתבו ונתנו לשליח ונמצ׳ הגט פסול או בטל
אין כותבים גט אחר עד שימליכו בבעל ואם
לא נמלכו בו וכתבו גט אח׳ כשר ונתנוהו לשליח
ונתנו לה הרי זה ספק מגורשת:

קכג מי ראוי לכתוב הגט ונכתב וניתן בשבת: ובו ה׳ סעיפים

א הכל כשרים לכתוב הגט חוץ מחמשה גוי
ועבד וחש״ו אפילו האשה בעצמה אם אמר לה
הבעל לכתבו יכולה לכתבו ותקנה אותו לבעל
וחוזר ונותנו לה:

ב ישראל שהמיראו שהוא מחלל שבתות
בפרהסיה הרי הוא כגוי לכל דבריו:

ג כתב הגט אחד מאלו החמשה אינו גט אף
על פי שחתמו בו עדים כשרים ונמסר לה
בכשרים במה דברים אמורים בשכתב התורף
אבל אם לא כתב שלא הטופס והניח מקו׳ התורף
שהוא מקום האיש והאשה והזמן והרי את
מותרת לכל אדם וכתבן הפקח הגדול הישראלי
לשמו הרי זה גט כשר:

ד מותר להניח חש״ו לכתוב טופס הגט
לכתחלה והוא שיהיה גדול הפקח עומד על גבן
אבל הגוי והעבד אין כותבין טופס לכתחלה
ואפילו ישראל עומד על גבן:

ה הכותב גט בשבת או ביום הכפורי׳ בשוגג
ונתנו לה הרי זו מגורשת כתבו וחתמו בזדון בו
ביום או ביום טוב ונתנו לה אינה מגורש׳ שהרי
העדים פסולי׳ מן התורה כתבו ביום טוב בזדון
ונמסר לה בפני עדים כשרי׳ הרי זה גט פסול:

קכד על מה נכתב הגט· ובו ט׳ סעיפים

א גט שכתבו על איסורי הנאה כשר:

ב כותבין הגט על דבר שיכול להזדייף והוא
שיתנו לה בעידי מסירה כיצד כותב על הנייר
המחוק ועל הדפתרא ועל החרס ועל העלין
ועל יד העבד ועל קרן הפרה ומוסר לה העבד
והפרה או שאר דברים בפני עדים אבל לא
יחתוך יד העבד וקרן הפרה ויתן לה ואם כתב
ונתן לה אינו גט משו׳ דבעינן שלא תהא קציצה
בין כתיבה לנתינה:

ג טוב לחתוך הנייר למדת הגט שלא יצטרך
לחתוך ממנו אחר כתיב׳ ואם טעה הסופר לאח׳
שכתב קצתו ורוצה להתחיל באותו נייר עצמו
יחתוך תחלה המועט שכתב:

ד אין כותבין גט במחובר אפילו יתן לה
המחובר כמו שהוא דבעינן ונתן בידה ואפילו
חתמו העדים אחר שתלשו ואחר כך נתנו לה
אינו גט ואם כתבו על העלה הזרוע בעציץ
נקוב אף על פי שנתן לה העציץ כולו פסול
שמא יקטוס אבל כותב הוא על חרסו של עציץ
ונותן לה והוא שיהו עידי מסיר׳ לפנינו שחרס
דבר המזדייף הוא:

ה אין כותבין במחובר אפילו טופס כתב
הטופס במחובר ותלשו ואחר כך כתב התורף
וחתמו ונתנו לה כשר:

ו היה הגט חקוק על ידו של עבד בכתובת
קעקע והיה יוצא מתח׳ ידה והיו העדי׳ חקוקים
על ידו הרי זו מגורשת אף על פי שאין שם עידי
מסיר׳ שהרי אינו יכול להזדייף ואם היו מוחזקי׳
בעבד שהוא שלו וגט חקוק על ידו והוא יוצא
מתחת ידה והיא אומרת בעדים נמסר לי הרי
זו ספק מגורש׳ שמא מעצמו נכנס לה שהגודרו׳
אין להם חזקה:

ז היה הגט חקוק על הטבלה והעדים עליו
והוא יוצא מתחת ידה ואומרת שנתנתו לו וחזר
ונתנו לה אף על פי שהם מוחזקי׳ בטבלה שהיא
שלה הרי זו מגורשת שהאשה עצמה כותבת את
גיטה:

ח חקק הגט על טס של זהב ונתנו לה ואמר
לה הרי זה גיטיך וכתובתיך הרי זו מגורשת
ונתקבלה כתובתה בכדי שיווי הטס:

ט לא יתנו לה עד שתתייבש הכתיבה
והחתימ׳ יפה פן יהא קרוי בת׳ שיכול להזדייף:

במה נכתב הגט ותיקון הכתיבה והקלף· ובו כ״ג סעיפים קכה

אין

א אין כותבין את הגט אלא בדבר שרישומו
עומד כגון דיו וסיקר׳ וקומוס וקנקנתוס וכיוצא
בהם אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד כגון
משקין ומי פירות וכיוצא בהם אינו גט :
ב כתבו בדיעבד באבר בשחור בשיחור כשר:
ג כותבין אותו במי עפצים והוא שלא יהיה
הקלף מעופץ מפני שאין מי עפצי׳ ניכר בו ואם
כתב אינו גט וכן כל כיוצא בו:
ד חקק הגט על הלוח או על האבן או על טס
של מתכת אם חפר יריכי האותיות כשר וכן אם
חקק יריכי האותיות מאחורי הטס עד שבלטו
בפני הטס אבל אם חפר תוך האות עד שיראו
היריכות גבוהות מבאן ומכאן או שהכה על פני
הטס בחותם עד שנמצאו האותיו׳ בולטו׳ כדרך
שעושים דינרי זהב אינו גט :
ה הקורע על העור תבנית כתב כשר אבל
הרושם על העור תבנית כתב פסול · וי״א בהפך
וי״א מי שמכשיר בשניהם :
ו נהגו להחמיר שיהיו האותיות מקפות גויל
ואם יש בו אותיו׳ דבוקו׳ יגרור ביניה׳ להפרידם:
ז אם יש מי שרוצה לזיין האותיו׳ מוחין בידו:
ח אם נפלה טפת דיו ואינה נכרת אינו יכול
להעביר הדיו ולתקן האות דהוה ליה חק
תובות:
ט אם רוצה לעשות מ״ם פתוחה ונמשכה ידו
ונסתמה אינו יכול לגרור הדבקות דהוה ליה
חק תוכות:
י נוהגי׳ לשרטטו ויש ליזהר מלשרטט באבר
מפני שהוא טובע והוי ככתב על כתב :
י א נוהגים לעשותו שנים עשר שיטין :
י ב נוהגים לעשות שיטה ״ג וחולקים אותה
לשתים שבה חותמים העדים זה תחת זה :
י ג נוהגים לעשותו שיהיה ארכו יתר על
רחבו :
י ד נוהגים שלא יהיו האותיות עוברות
מהשיטין בימין ובשמאל :
ט ו לא יהא בו שום טשטוש ולא יכתבו על
המחק :
י ו לא יהא הכתב מעוקם ולא מבולבל שמא
תדמה אות לאות נמצא הענין משתנה :

י ז היה בו משמעות שני ענינים או שהיה
בכתבו עקום או בלבול או שאיפשר שיקר׳ ממנו
ענין אחר הרי זה פסול :
י ח צריך שיהא הגט נקרא במקום נתינתו
לתינוק דלא חכים ולא טפיש · ויש מי שאומר
שאף במקום כתיבתו צריך שיהיה נקרא כן :
י ט גט שמחה בו אות או תיבה או שתלה בין
השיטין אם מטופס הגט הרי זה כשר ואם מן
התורף אינו גט ואם חזר ופיר׳ בסוף הגט שאות
פלונית תלויה או על המחק אפילו מתורף הגט
כשר כשאר שטרות והקיום יכתבנו קודם כדת
משה וישראל ועכשיו נהגו להחמיר שלא לקיים
מחק בגט :
כ גט שנמצא קרוע שתי וערב שהוא קרע
של בית דין הרי זה גט בטל כשאר שטרות אבל
אם נתקרע ואינו קרע של ב״ד כשר נמוק או
שהרקיב או שנעשה ככברה כשר נמחק או
שנטשטש ובבואה שלו קיימת אם יכול לקרות
כשר ואם לאו אינו גט :
כ א במה דברים אמורים בשהיה הגט יוצא
מתחת ידה בעידי חתימה ואין שם עידי מסיר׳
אבל אם יש עדים שנמסר לה הגט בפניה׳ והיה
כשר הרי זה כשר אף על פי שהיה תורף הגט
על המחק או בין השיטין או שהיה קרוע שתי
וערב כשניתן לה בפניה׳ ויש מי שפוסל בקרוע
שתי וערב :
כ ב יש מי שכתב שיש להקפיד מלכתו׳ הגט
בקולמוס של כנף אלא בשל קנה :
כ ג אם רקם או ארג או עשה במעשה מחט
אותיות הגט י״א דלא כתב הוא :

נוסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו: ובו נ׳ סעיפים

קכו

א כותבין הגט בכל כתב ובכל לשון בין שהו׳
כתב הגוי׳ בין שהוא כתב ישראל כגון פרובינצא
וכיוצא בו אבל אם היה מקצת הגט כתוב בלשון
אחד ומקצתו בלשון אחר פסול ונהגו לכתבו
בלשון ארמית ובכתב אשורי :

בשלישי

ב כשליחי ברבועי כתמיכי מלתיים יוד כשני כשני חסרים:

ג יום רביעי יכתוב בשבת:

ד ביום ר"ח יכתוב ביום ר' לירח פלוני כשני יכתוב כשני ימים כשלשה בחרבעה כלם לפון זכר בה"ן לכסוף וכן בחד ועשרים כשנים ועשרים כשלשה ועשרים וכן כלם:

ה בחשבון השנים יכתוב לפון נקבה בשנת חמשת אלפים וחמת לבריאת עולם שתים שלש לרבע כלם בלח ה"ן לכסוף וכן לחד עשר שתי עשרים עד עשרים ומשם ואילך עשרים וחמת עשרים ושתים עשרי ושלש שמנין המועט לפון נקבה וכן בשאר:

ו אם יכתוב גט ביום רביעי לפון על חדש חייר יכתוב ביום שלשים לחדש ניסן שהוא ר"ח חייר וכן בכל רביעי חדשים שאם שני ימים וביום שני של ר"ח יכתוב בחד לירח פלוני כי חשבונו ימים השני:

ז אם השנה מעוברת יכתוב בחדר לפון לירח חדר לפון ובשני יכתוב לירח חדר השני:

ח יש נוסחי גיטין שכתוב בהם חיך חמת פלוני כן פלוני וחיו מכוון ויש ליזהר מלכתוב תיבת חיך וכן יש נוסחאות שכתוב בהם ולחתריסין דלהבתי וכן בחשב ולחתריסין דלהבסתיכי ויש ליזהר מלכותבם:

ט לא יכתוב ודין מלא חסר יוד ולא יכתוב ודיון מלא יוד חלא וחסרת:

י דחתויין דחתבויין ד' יודין דכופין ובהגה לבתבם בחמשה יודין דיתיהויין דיתיבויין:

יא יחריך וויו דיתירוכין וויו הקיבוקין ווין שניהם דוכדו שמא ידמו ליוד:

יב יכתוב תרוכין שבוקין חסרי יוד דמשמש לכל פיטורין חלא בשני יודין:

יג למהך חסר יוד:

יד יזהר יפה כרגל על ה"ן של למהך שרחיקנה מנגה וכן בכל ה"ן צריך ליזהר שלא שכוה צריך ליזהר יותר:

טו לא יכתוב ליתנסבה חלא להתנסבה:

טז על דרך זה צריך להזהר בכל לפון ובכל כתב שיכתוב חלא יהיה בו משלש שתי שניכות:

יז לא ימחק בחלף:

יח צריך שלא יהא בשיטה אחרונה של ספר תרוכין ולא נט פיטורין ולא לאגרת שבוקין חלא כדת משה ויסראל לבד ויעשה ממנו חותית גדולות כדי שלא יהיה ניכר בחתוך שיטה משום דאיכא למיחש שיחתמו בחתי שיטה הבאחרת וחין רחוי לעשות כן ואם כתב בשטה אחרונה יותר מכדת משה ויסראל לא נפסל בכך:

יט אם כתבו ויסראל חלף למ"ד כתי לא נפסל בכך:

כ כיון שהוא מכירין שנמנו הדבר אין לפוסלו בשביל דילוג חות אחת:

כא אם כתב ברביעי עשרים יום לירח שבט ודילג ולא כתב בשבת ונם יום רביעי היה כ"ש לשבת והוה כתב עשרים הנט כשר:

כב אם לא הזריך ואין שאמרנו או שכתב היודין שאמרנו שלא יכתבו או שלא כתב היודין היתרות הרי זה נט פסול חון מאתי יודין שכוסמות בריתי הויין ודי דתנביין שאינם שלא מהנה ואין שאם לא שנער הכעל כשר ויש מי שאומר שאין שנשורו מועיל אם כתבו הוא או שהסופר כותבו מפיו:

כג חייר יש לכתבו לכתחלה בשני יודין:

כד כשלו חסר יוד:

כה אם ה"ג לכתוב בשני עשרוכת ב' כשר:

כו למכין כחד יוד:

כז שהוא מכין בלא ואו:

כח דיתבא על נהר פלוני בחד יוד:

כט במתא פלו דמתקריא פלוני בלמון נקב:

ל נהגו לכתוב הציומד במקום פלוני קודם וכל שום:

לא נהגו לכתוב וכל שום רחית לי ולאהבתני:

לב אם כתב בדלא חנים במקום בדלא חכימנא לא נפסל:

לג נהגו לכתוב פטריתקודם ושבקית ונהגו לכתוב ותרוכית בוין אחר הרי"ש:

לד יתיבי בני יודין ליבי בשני יודין:

לה נהגו לכתוב דהוית תיבה אחת:

לו תנתתי בלא יוד אחר החלף:

לז בנפשיכו נהגו לכתבו בשני יודין: להתנסבא

לח להתנסח נהגו לכתבו בלה סוף שור:

לט ביהיכי כו' יודין:

מ נהגו לכת' מן סוף מן יומא דנן ולעלם:

מא צריך לכתוב והרי את מותרת לכל אדם:

מב מותרת כו':

מג די יהוי נהגו לכתבו סתי תיבות:

מד מנאי נהגו לכתבו בלה שור לאחר המ"ם:

מה נהגו לכתוב תרוכין סביקין פיטורין:

מו כגט תרוסה כותבי דקויה תרוסתי ואם כתב דהויית לכתתי כשר:

מז ס"ן ועי"ן שלה היו ח' ודין נוגעין בהם וכן ה"שור ש"ב הל"ף ושאחורי הנ"י שאינם נוגעים כאות אם התיוק קורא אותם יפה יפה אפי' הם כתורף יש להכשיר במקום עגון:

מח אם נדבקו רגלי היו"ן לגגן אם תיוק דלת חכים ולא טפש קורא אותם יש להכשיר במקום עגון אפילו אם הוא כתורף ויפרידם בסכין:

מט אם חיסר תיבה לאחת מהטופס לא נפסל בכך:

נ אין לכתוב כגט בביטול מיני מודעי:

קכז שצריך להזכי' הזמן בגט ודין קדים' ואיחור: ובו י"ג סעיפים

א צריך לכתוב זמן בגט ואם נתגרשה בגט שאין בו זמן לא תנשא ואם נשאת לא תצא אפי' אין לה בנים:

ב אם היה מוקדם או נכת' ביום ונחת' בלילה שלאחריו פסול אפילו היו עסוקים באותו ענין ולא דכתב ביום ונחתם בלילה שלאחריו בשעת הדחק כשר:

ג נכתב ביום ולא הספיקו לחתמו עד הלילה אם כתבו בו קודם חתימה גיטא דנן תיכתיב ביום פלן ולא הספיק שהדי למחתמיה עד לילה וחתמו העדים לאחר כך כשר:

ד הסולט גט ממקום למקום חע"פ שמקדים הזמן שהרי כות' הזמן מיום הכתיב ואינו מגיע לידה עד לאחר זמן כשר מפני דאית ליה קלא:

ה גט שלא נאמר ביום הכתיבה אין תקנה להכשירו אלא שיסלחנו לה על ידי שליח:

ו אמר לסופר כתוב גט ולחתום ולית בהו שתים ואחר הדבר ימים או שנים או שבעה גט בטל והוברכו לכתוב לה גט אחר כשכותבין הזמן והמקום אין כותבין לה הזמן שאמר להם הבעל לכתוב כו ולא לותו המקום כיצד היה בירושלם כשאמר להם הבעל והיו עומדי' בתשרי וחתמו עד ניסן והרי הם כלוד כותבין הזמן מניסן וכלוד:

ז גט שלא כתב בו שם היום אלא בשבת ראשונה או שניה מחדש פלוני או בחדש פלוני או בשנה פלונית ולא הזכיר החדש אפילו כתב בשבוע פלוני כשר וכן אם כת' בו היום גרשתיך כשר שמשמעו היום הזה שיצא בו הגט:

ח כתב בו זמן וחתך ממנו הזמן וחזר וכתבו לה כשר ויש פוסלים:

ט גט שזמנו מאוחר כשר לגרש בו ואפילו נתנו לה מיד אין הגירושי' חלין עד הזמן הכת' בו ויש פוסלין גט מאוחר:

י אם דילג הסופר לכריתת עולם כשר:

יא אם דילג השלפים והמאות רק שכת' כך וכך לפרט כשר ואפילו אם דילג גם כריתת עולם:

יב אם דילג חמשה ולא כתב שלא שלפי כשר:

יג אם כת' הכלל והפרט הקטן ודילג הפרט החמצעי כגון שכתב חמשה שפי' ו' ודילג וסלם מאות פסול ואם נשאת לא תנשא ויש מי שאומר שמניחים לה גט כשר מבעלה לחשוש ותצא תחת הבני:

קכח שצריך להזכי' בגט מקו' דיר' הבעל ואשה ועדים · ובו ז' סעיפים

א צריך להזכיר בגט שם המקום שהעדים עומדים שם בשעת חתימה למקן שאנו מכין בו כאן במתא פלונית ואם סיבה והזכיר שם מקום אחר פסול ואם נשאת לא תנשא אבל על מקום שעומדת הסופר בשעת כתיבה אין לחוש

לפיכך

לפיכך אם נכתב במקום אחד ונחתם במקום
אחר יזכיר שם המקום שנחתם בו ויש אומרים
שגם על מקו׳ עמידת הסופר יש להקפיד וצריך
שיעמדו הסופר והעדים במקום אחד:

ב כותבין שם עירו ושם עירה ואין כותבין
שם מקו׳ הלידה ואף על פי שאם שינה לא פסל
מכל מקום מוטב שלא לכתבו כדי שלא יבואו
לטעות ומחזי כמשנה וגם אין כותבין שם מקו׳
הדירה מפני שאנו גולים ומטולטלים ומקום
דירתינו מרופה בידינו אבל כותבים שם מקום
עמידת האיש העומד היום במתא פלוני אם
הוא מצוי במקום חתימת הגט ואם אינו מצוי
שם אין כותבין מקומו כלל וכן באשה אם היא
עומדת במקום חתימת הגט כותבין מקום
עמידתה העומדת היום במתא פלוני ואם לאו
אין כותבין מקומה כלל:

ג יכתוב וכל שום דאית לי ולאתרי ומלבד
זה אם יש לעיר שני שמות יכתוב מתא פלוני
דמתקריא פלונית:

ד אין צריך לכתו׳ שם הנהר אבל נהגו לכתבו
ואם יש ב׳ או ג׳ נהרות כותבין כלם דיתבא על
נהר פלוני ופלוני ופלו׳ וכותבין דיתבא בחד יוד
ואם יושבת על חוף הים נהגו לכתוב דעל כיף
ימא מותבא ועיר שסיפוקא ממי בארות כותבין
על מי בארו׳ ועיר שסיפוקה ממי מעינו׳ כותבי׳
מי מעינות ובחד יוד:

ה אם יש בעיר בארות נובעים וכתב דיתבא
על מי בורות כשר:

ו אם העיר יושבת על הנהר אין לכתוב לא
בארות ולא מעינות כי אם הנהר:

ז עיר שאין בה אלא בורות ואגמי׳ לא יזכירם
כלל שלא לחלק בין גיטין שנכתבו קודם שנעשו
לנכתבו אחר שנעשו:

קבט דיני חיתמ׳ הגט ודין מומר המגרש: ובו לד סעיפים

א כותבין שם האיש והאשה בגט ואם יש
לאחד מהם שני שמות כותבי׳ שם שהם רגילים
בו ויודעי׳ בו ביותר ואומרי׳ איש פלוני וכל שם
שיש לו גירש אשה פלונית וכל שם שיש לה ואם
כתב חניכתו וחניכתה כשר:

ב כתב השם שאינם ידועים בו ביותר וכתב
כל שם שיש לו הרי זה פסול אבל אם השני שמו׳
כתובים בפירו׳ בגט אין הפרש בין שכותב זה
ראשון או זה:

ג שינה שמו או שמה או שם עירו או שם
עירה אף על פי שכתב כל שם שיש לו וכל שם
שיש לה אינו גט:

ד אם עומד במקום אחד ושולח הגט למקום
אחר ובכל מקום מהם יש לו שם אחד כותב שם
מקו׳ הנתינה ויכתוב שם מקו׳ הכתיב׳ דמתקרי
ואם כותב שם מקום הנתינה וכולל שם מקום
הכתיבה בוכל שום כשר:

ה מומר אין לו לגרש בשם גיות אלא בשם
ישראל ואם כתב שם גיות עיקרי ושם ישראל
בלשון דמתקרי כשר:

ו גר שכתב שם גיותו כשר אפי׳ אם נשתקע
ממנו:

ז אם כתב פלוני החכם או הרב או הנשיא אף
על פי שאין קורין אותו כן וגם אינו בר הכי הגט
כשר כיון שהזכיר שמו בפירוש:

ח עכשיו נהגו שבכל הגיטין כותבין וכל שום
דאית לי ולאבהתי ולאתרי:

ט אם לא הזכיר שם אבי האיש או שם אבי
האשה כשר ולפיכך גר או שתוקי או אסופי אין
כותבין אלא שמותיהם בלבד:

י יוסף בן שמעון ששינה וכתב יוסף בן
שמואל פסול ויש מי שאומר שאם נשאת לא
תצא:

יא אם לא כת׳ שם האיש והאשה בגט פסול
והכנים ממזרים:

יב מי שיש לו שם אחד בגליל ושם אחר
ביהודה והוא ואשתו במקום שאין מכירין בו
אלא בשם אחד בין שהוא אחד מהשני שמות
בין שהוא שם אחר לכתחלה יש לו לכתוב כל
השמות שיש לו או יכתו שם שיש לו שם ויכתוב
וכל שום לכלול שמו׳ דשאר מקומו׳ ואם לא כתב
אלא שם שיש לו במקום שהוא ואשתו שם כשר:

אבן העזר יב א 12 1 אם

יג אם כתב שם שיש לו במקום אחר וכתב וכל שום בשכיל מקום כתיבה ונתינה בטל:

יד מי שיש לו ב׳ שמו׳ כותבין לראובן שמעון ושם כתב לראובן שמעון שם מי שלומר שהוא פסול:

טו מי שיש לו שני שמות והשם הכ׳ וזה מהשם הראשון בשם הנערות בגון יצחק חקין חסרן הרנין וכיוצא בזה חין צריך לכתוב שם הנערות כלל אלא אם כן יש אחר בשמו יצחק או הרן:

יו אם השם השני יותר משם העברי כגון יהודה ליתן כותבין יהודה דמתקרי ליתן ואם היו רומה קצת לשם העברי יכתוב המכוה:

יז אם השם השני בלשון נעז והכל אחד כגון חיים כיכל״ם כותבי חיים דמתקרי כיכל״ם כל חכיכה כותבים המכוה בין שהוא בלשון עברי בין שהוא בלשון נעז:

יח מי שנשתנה שמו מחמת חולי לף על פי שקורין אותו תמיד בשם הראשון מכל מקום שם השיגוי עיקר וכותבים אותו קודם ואחר כך דמתקרי פלוני שם הראשון ודוקא בשקורין אותו לפעמים בשם שני אבל אם אין קורין אותו בשם שני כלל היכו כותב אלא שם הראשון בלבד ויש מי שמצריך ב׳ עדים בשני שמות זאם יש לו שם מוכחק שבו עולה לספר תורה וחותם כתביו ושטרותיו אותו שם שהוא עיקר:

יט יש מי שלומר שכשנותן ב׳ גטין לאשה לא יתן לה שניהם בפת אחת אלא זה אחר זה ולא נהגו לכתוב בגט לא כאן ולא לי ולא שום כיוצי שלא פלוני בן פלוני וכל שום שאחרן וחניכת דלית לי ולאהתי:

כ בגט גר כותב פלוני בן אברהם אבינו:

כא מי שמו גרשום וכתבו בגט גרשון או מסיה שמו גרשון וכתבו גרשום מיכו גם:

כב אם לא נודע אם שמו אליה או אליהו יכתוב אליהו ואם כתב אליה לא פסל:

כג אם שניהם אין לכתוב שמריהו כולו:

כד אם אחתיה אין לכתוב אחתיהו כולו:

כה אם יוכלו לא יכתוב יהושפט אלא אם כן יודעו שהוקם בשמו כן או שעלה בו לקרוא בתורה:

כו אם דוד כותבים בלא ו׳:

כז אם חזקיה יש לכותבו בלא ו׳ אחת אחרת אחיבה ובלא ו״ו בסופה:

כח אם הילל יש מי שאומ׳ שיש לכותבו אלא בי׳:

כט אם אברהם יש לכתבו בלא אלף:

ל אם כנימין יש לכותבו אחר ו׳ אחרת:

לא אם ירחמיאל יש אלף אחר כל אחת מהכתובים אבל מקום אם החזיק עצמו לקרו׳ עצמו ירחמיאל ודאי בלשונו אחריך כך כותבים:

לב אין פוסקין אם השם ולא אם השם בשני שמות אבל בשמות אחת אפשר פוסקין קצת שמות שמוכלים כן דומיא דכרך לעומר:

לג אם ידידיה אם יחלוק לשתי תיבות ופרשנו ושמיכרב תיבה אחת:

לד המכהג בשמות הנשים יש מי שאומ׳ שיש לכתוב בילא כלף וכן כל אם שהיו לשון הקדם אבל בשהוא לשון הקדם כותבין בה״א כמו חומה דביתהו דרבי יו מוכה שהשם הוא לשון הקדם אבל בשהיו לשון הקדם כותבים בלף וה״ה לכיוצי הלכצי׳ כל בגוי שהוא בלשון הקדם כותבי׳ בה״א ושהיו בלשון הקדם כותבי׳ בלף:

דיני עדי הגט וחתימתו ואם אינם קל יודעים לקרות או לחתום ובו כ״ב סעיפים

א צריך שיחתמו שני עדים כשרים למשה משיטה לאחרונ׳ שלא ולא יכיחו כדי לחזר שני פעמים כין שיטה לחתימתה:

ב יתחילו כרשם שיטה שלא ישאר חלק בגליון הגט לפני חתימתן:

ג לא יהיה כין הגט לחתימת העדים כתוב דבר שיהיו מעגין הגט ואם כתב כן כגון שכתב שלו כשלומה פסול שמא לא חתמו שלא על מנת שלום לכל אם כתב ושלו כשר שהוא מרוכן עם שלו מעלה ועל הכל חתמו:

ד חתמו ברשם הגט או שטרו או כיוצא בהם שלא

בשמאלו או מאחוריו פסול:

ח אף כשחותמין למטה צריך שיהיה גב החתימה כלפי הגט ואם היו רגלי החתימ׳ כלפי הגט פסול:

ו כל אלו שאמרנו פסול אם יש כאן עידי מסירה כשר:

ז שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני והעדי׳ מלמטה בסוף הדף השני כשר והוא שיהיה במגלה שניכר שלא נחתך ושלכך נתכוון הסופ׳ שישלים בדף השני אבל אם אינו ניכר אף על פי שנמסר בעדים הרי זה ספק מגורשת שמא ב׳ גיטין היו ונחתך מקצת זה מסוף הדף ומקצ׳ השני מראש הדף:

ח כתב שני גיטין בשני דפין במגלה אחת זה אצל זה והעדים מתחת זה לתחת זה ששם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני וכן העד השני תחתיו את ששמות העדים חתומים תחתיו כשר ואם כתוב ראובן בן תחת האחד ויעקב עד תחת השני פסול השני ואם כתוב ראובן תחת הא׳ וכן יעקב עד תחת השני אף השני כשר:

ט חמשה שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם אם כתבוהו בכלל כגון שכתבו בכך וכך לשבת גירש פלוני לפלונית ופלוני לפלונית וכן אמר כל אח׳ מהם לאשתו ליכי די תיהוייין וכל טופס הגט והשני עדים חותמים מלמטה הרי זה גט כשר ויכתן לכל אחת בעידי מסיר׳ ואם אין שם עידי מסירה כל מי שתצא מגלה זו מתחת ידה מגורשת אבל אם כתב בכך בשבת גירש פלוני לפלונית והשלים הגט והתחיל תחתיו גט אחר באות׳ מגלה וכת׳ וביום זה גירש פלוני לפלונית והשלי׳ הגט השני וכן עד שהשלים כל הגיטין והעדים מלמטה אם ניתנה מגלה זו לכל אחת מהן בעידי מסירה הרי כלם מגורשות ואם אין שם עידי מסירה והיתה מגלה זו יוצאה מתחת יד אחת מהן אם היתה זו שגיטה באחרונה שהעדים נקראים עמו הרי זו מגורשת ואם הית׳ המגלה יוצאה מתח׳ יד אחת מן הראשונות הרי זה ספק מגורשת:

י כתב אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית ופלונית והשלים הגט אף על פי שנמסר לכל אחת מהן בעידי מסיר׳ אינו גט שאין שתי נשים מתגרשות בגט אחת שנאמר וכתב לה ולא לה ולחבירתה חזר ופרטן בתוך הגט וכתב פלונית גירש פלונית ופלוני גירש פלונית בזמן פלוני הרי אלו כשרים:

יא כשחותם העד צריך לכתו׳ שמו ושם אביו כגון יוסף בן יעקב עד כתב יוסף עד או בן יעקב עד או יוסף בן יעקב ולא כתב עד כשר:

יב אבל כתב יוסף לבד ולא כתב עד פסול:

יג עידי הגט אין חותמין אלא זה בפני זה ואם חתמו זה שלא בפני זה פסול:

יד גט שנכתב בכת׳ מהלשונו׳ ועדיו חתומי׳ בכתב אחר כשר והוא שיהו העדים מכירים לשון הכתב וכתבה:

טו אחד מהעדים חתם בכתב לשון אחד והעד השני בכתב לשון אחר כשר:

יו העדים שחותמים על הגט צריכים להיות יודעים לקרות ולחתום ואם אינם יודעי׳ לקרות קוראי׳ בפניהם וחותמים והוא שיכירו לשון הגט ואם אינם יודעים לחתום רושמים להם הנייר ברוק וכיוצ׳ בו מדבר שאין רשומו מתקיי׳ והם כותבים על הרושם:

יז גט שחתמו בו עדים פסולים אפילו אחד פסול ואחד כשר הרי זה פסול אפי׳ יש כאן עידי מסירה שהרי הוא מזוייף מתוכו:

יח יש ליזהר שלא לחתום הסופר לעד מפני שיש פוסלים:

יט גט שנעשה בערכאות של גוים ועידי גוים חתומים עליו אפילו כתבו ישראל ונמסר בעידי מסירה ישראל ושמות עידי הגוים החתומים בו מובהקים וניכרים לכל שהם גוים דליכא למיחש דילמא אתי למסמך עלייהו אפי׳ הכי פסול אבל אשה שמביאה לפנינו גט שנתגרשה בו לינשא בו ושמות העדים כשמות גוים אם הם שמות שאין דרך ישראל לקרו׳ בהם כלל תנשא בו שודאי ישראל הם שלא היו טועים מחתימי הגט להתיי׳ שמות כאלו אם לא שידעו שישראלים הם ואם הם שמות שדומים קצת אבן העזר יב ב 12 11 לשמות

לעשות ישראל חייבין שמא טשו מחתימי הגט
שמעמידו שהם ישראל ושמא גוי הוא ולא תנשא בו:
ב נתן לה הגט בינו לבינה ואפילו בערי אחד
אינו גט כ"ש בפחות הגט בכתב יד ובופר לבל
יעשה בתב בשעל הגט בכתב ידו ובתם עד אחד
ונתנו לה הרי זה גט פסול ובופל לכהונה:
ג לו ישלח עבדי הגט שכר יותר מבדי שכר
בטלה דמוכח:
ד יש מי שאומר שצריך שייבש הגט קודם
שיחתימו העדים:

קלא צריך שיהיה כתיבתו וחתימתו לשמה: ובו ט סעיפים

א צריך שתהיה כתיבת הגט וחתימתו לשם
האיש המגרש ולשם האשה המתגרשת אם לא
כתב לשמה הויא גט כיון שופר סופה שכתב גט
לגמרי או להתגלגל ומצא שם שכתב
בגט זה בשמו ושם האשה בשם אשתו ושם העיר
בשם שהיו נקטלו ונירש בו אינו גט:
ב יתר על כך כתב לגרש את אשתו ונמלך
מנחון שרו ואמר ליה שמי כשמך ושם אשתי
כשם אשתך ונטלו ממנו וגירש בו אע"פ שכתב
לשם הראשון אינו גט שלא על פי שכתב לשם
ג ובך על זה מי שיש לו שתי נשים שמותיהן
שוות וכתב לגרש את הגדולה וכמלך וגירש בו
את הקטנה אינו גט שלא על פי שכתב לשם
הנשים המגרש לא כתב לשם זו שמתגרשת בו:
ד יתר על כן אמר לסופר כתוב וחתום ואל
תגרש בו ובתן הסופר על דעתו וגירש בו אחת
מהן הרי זה שטר גירושין ואין לאיש אלא
לזו זו שנתגרשה בפיו לא לזו שלא נתגרשה בו:
ה גט שכתבו גוים שלא לשמה אע"פ שהעבירו
עליו קולמוס לשמה אינו גט ואין משגיחין לו:
ו לפיכך כשם שלשמו לא יתחילו העדים לחתום
אם נתנו לה בלא עידי מסירה אינו גט ואם
נתנו לה בעידי מסירה הרי זה פשוט ואין צריך
לה אינו גט:

קלב צריך להזכיר שם האיש והאשה: ובו ט סעיפים

א אמר לסופרים כתבו גט לגרושתי לכשיכתבו
לגרשה וכשבה וגירשה בו הוי גט כיון שבידו
לגרשה עתה כמה דברי' לחומרים שכתב בו זמן
שניתנה לכל אם כתב בו זמן הכתיבה פסול:
ב הוה לכתוב גט לגרש בו עשה בעלמא
לכשיכתבים אינו גט ואם היו יכולים ולא
גירשה גירשה בו הרי זה ספק מגורשת:
ג שנים שמותיהם שוים ושמות נשותיהם
שוים ונלחו שני גיטין ונתערבו זה בזה נותן
שניהם לזו וגיט לזו בעידי מסירה ואם כתב
לחד מהם מסר לו ואין הגט הנשאר לו לזו ולא לזו
ואם כיון לנתן הגט הנשאר לו לזו הרי זה ספק
גירושין:
ד המביא גט וכתב ממנו במקום שהעידו
מנויות או לאילו במקום שלין העיירו מנויות
וכתיב שכתבו הגט היוחזקו שנים שמותיהם
ושמות נשותיהם שוים אם מנהגו לכתוב שרשם
שלא עבר אום אחד מהם מעל שכתב שמנהגו
לו שפילו לו מנהגו לכתוב ויש לו שימן מוכחק
לו שטבישו עין בגט או חפי' לו שימן ושטבישת
עין בגט אלא ממנהגו בכלי שהיה בו הגט ויש
לו שימן או שטבישו עין בכלי ויודע שלא השחילו
לאחר או שנזהר שמור שבים או בחרבקי או
בטבעת שחזקת כלים אלו שהיו מחילים
לאחרים או שמנהגו בביתו בין כליו בשר ולא

חיישינן שמא אחר הוא אבל אם אינו יודע אם
עבר אדם שם ואין לו טביעות עין וסימן בכלי
ולא בגט חיישינן שמא לא זה הוא הגט שנאבד
לזה ואפילו אם עדים מעידי שהאחר שהוחזק
בשמו של זה לא היה בעיר כשנכת וכן אם ראה
שעבר אדם שם אפילו לא שכיחי שיירות ולא
הוחזקו שני יוסף בן שמעון חיישינן אפילו
היה גוי שעבר שם אלא אם כן עידי הגט
אומרי מעולם לא חתמנו על גט אחר ששמו
כשם האיש הזה אפילו אין מעידים בפירוש
שזה הוא חתימת ידם בגון שאין הגט עתה
בפנינו כשר ובגון דאיכא עדים דלא איתחזק
אנשים ששמם כשמם של אלו אבל אם יש
עדים אחרים ששמם כשם אלו חיישינן עד
שיעידו שזה הוא חתימת ידם או שיאמרו
העדים אנו מכירים הגט שיש לנו בו סימן
מובהק שיש בו נקב בצד אות פלוני ואפילו
אינם אומרים הסימן עד אחר שיראו אותו ואם
התובעו אומר הסימן אינו מועיל אלא אם כן
ואמר אותו קודם שיראה הגט אבל בטביעו עין
אין מחזירין אותו לתובעו שאין מועיל טביעות
עין להכשירו אלא כשמוצאו אותו בעצמן שאבד
לו ואם לא הוחזקו שני יוסף בן שמעון ולא
שכיחי שיירתא מחזירין אותו בלא סימן אפילו
שהה כדי שיעבור אדם שם ויש שפסקו שאם
אבד ממנו במקום שאין השיירות מצויות אפי
מצאו לאחר זמן מרובה לא חיישינן שמא אחר
הוא אפי הוחזקו באותו מקום שנים ששמותיהם
שוים ושמות נשותיהם שוים ואם אבד במקום
שהשיירו מצויות אם מצאו מיד ועדיין לא שהא
אדם שם מהעוברים או שמצאו בכלי שהניחו
בו ויש לו טביעו עין בארכו ורחבו של גט שהיה
כריך הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו ואם הוחזקו
באותו המקום שנים ששמותיהם שוים ושמות
נשותיהם שוים אם אבד במקום שהשיירות
מצויות חוששין שמא גט זה הנמצא של אותו
האיש האחר הוא הואיל ועבר אדם שם אף על
פי שלא שהא אבל אם לא עבר אדם שם הרי
הוא בחזקתו:

קלג צריך שימסור הגט בפני ב׳ עדים כשרים: ובו ד׳ סעיפים

א צריך שיהיו שני עדים כשרי׳ בשע׳ מסירת
הגט וכן צריך להחתי׳ עליו עדים לכתחלה אבל
בדיעבד אם לא היו אלא עידי חתימה ומסרו
בינו לבינה כשר וכן אם היו עדי מסיר׳ ולא היו
בו עידי חתימה כשר:

ב ויש אומרים שאם נודע שניתן לה בלא
עידי מסירה אף על פי שעדים חתומי׳ בו פסול
ומיהו כשרואי אותו חתום תולין שבודאי נמסר
בעידי מסירה:

ג צריך שיהיו גם החתימות יבשות בשעת
נתינת הגט:

ד רגילין ליתן הגט במנין עשרה:

קלד צריך שיבטל הבעל כל מודעות. ובו י׳ סעיפים

א צריך שיבטל כל מודעא קודם שיתן הגט
שאם מסר מודעא בפני שנים ואמר גט שאני
רוצה ליתן לאשתי דעו שאני אנוס ליתנו ולכן
אני אומר בפניכם שיהא בטל הרי הוא בטל אף
על פי שלא לקח בקנין אף על פי שאין מפירין
את אונסו ואפילו אם האונס שאמר היה שקר
ואף על פי שנתנו אחר כך לא אמרי׳ שבוטל
המודעא שמס׳ עד שיאמ׳ בפי׳ שמבטל המודע׳
ואז היא בטילה ואינו צריך קנין:

ב לכן צריך שיבטל קודם כתיבת הגט כל
מודעא שמסר ויאמ׳ כן הריני מבטל כל מודעא
שמסרתי על גט זה וכן אני מבטל כל דבר
שגרם כשיתקיימו אותם הדברים ביטול לגט
זה וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי דבר על
הגט ש בוטל הגט מחמתו והריני פוסל כל עד
או עדי שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר
שיבוטל מחמתו גט זה או שיורע כחו של גט זה
מחמת אותה מודעא או אותו דיבור:

ג נהגו להצריך ביטול מודעא אף למגרש
מרצונו:

אם

ד אם נשבע הבעל ליתן גט צריך שיתירו לו קודם שלא יהא דומה לאונס אך ערבות יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס:

ה הא דאינו גט כשהו׳ אנוס הני מילי כשמס׳ מודעא אבל אם לא מסר מודע׳ אם אנסוהו שלא כדין פסול וכדין כגון שהוא חייב להוציא ואינו רוצה ואנסוהו בית דין עד שהוציא הוי גט ומצוה על כל ב״ד שבכל מקום ובכל זמן לכופו לגרש לבטל המודעא:

ו מי שמסר מודעא על הגט מכין אותו מכת מרדות מפני שגורם להיו׳ ממזרים שהרי הגיע הגט לידה ותנשא בו ואח׳ זמן יצאו עדי׳ שביטל בפניהם או שמסר מודעא בפניה׳ קוד׳ שיכתוב הגט ונמצא הולד ממזר:

ז אנסוהו ישראל לגרש שלא כדין ואמ׳ רוצה אני וגם ביטל המודעא או לא מסרה פסול ואף על פי כן פוסלה מן הכהונה:

ח אנסוהו גוים לגרש אם הוא חייב לגרש מן הדין פסול ואף על פי כן פוסלה מהכהונה ואם לא היה חייב לגרש מן הדין אפילו ריח גט אין בו ולא נפסלה מהכהונה:

ט אם דחקו אותו בית דין של ישראל על ידי גוים והיו הגוים מכים אותו ואומרים עשה מה שישראל אומרים לך דינו כאנסוהו ישראל:

י גט שמסר הבעל מודעא על נתינתו ונתנו לה ואחר כך ביטל מרצונו ואמר לה תתגרשי בגט שנתתי לך כבר אין צריך לחזור וליטלו ממנה:

קלה צריך לקרות הגט קודם נתינה ולאחריו · ובו ה׳ סעיפים

א העדים שנותנים הגט לפניהם צריכים לקרותו קודם נתינה ועוב לקרותו גם לאחר נתינה ואם לא קראוהו אלא לאחר נתינה בלבד מגורשת:

ב קראוהו ונתנוהו לבעל או לשלוחו והכניסו לבית ידו ונתנו לה צריך לקרותו פעם שנית קודם שיתנהו לה ואם לא קראוהו ונתנו לה וזרקתו לים או לאש הרי זו מגורשת הואיל וקראוהו תחלה אין חוששין לו שהחליפו ולא עוד אלא אפילו אמר הבעל שטר אחר היה ולא היה הגט שקראת׳ אינו נאמן והרי היא מגורש׳ ואם הגט בידו ומראה אותו נאמן כל זמן שלא נשאת:

ג הרי שלא קראו הגט תחלה ונתנו לה בפניהם וזרקתו לאור או לים אף על פי שהבעל אומר גט כשר היה הרי זו ספק מגורשת:

ד נתן לה כייר חלק ואמר לה הרי זה גיטיך אם לא בדקו הכייר במי נרא לראו׳ אם היה שום דבר כתוב בו או אם יבדקו ותפלוט הכתיב׳ הרי זו ספק מגורשת ואם יבדקוהו ולא תפלוט הכתיבה אין כאן חשש גירושין:

ה זרק לה הגט לחצרה לבין החביות בפני עדים ובקשו ומצאו מזוזה או שטר אחר אין חוששין שזה שנמצא הוא שזרק ואם נמצאו ב׳ או שלש מזוזות או שטרות חוששין שמא גט שזרק אכלוהו עכברים והרי זו ספק מגורשת במה דברים אמורים בשלא קראוהו אבל אם לאחר שקראוהו שהיה גט חזר הבעל ולקחו מידם וזרקו לבין החביות אפילו לא נמצא אלא מזוזה אחת או שטר אחד הרי זו ספק מגורש׳:

קלו דין שכיב מרע והמגרש בשבת: ובו ז׳ סעיפים

א המגרש צריך שיאמ׳ כשיתן לה הגט הרי זה גיטיך וכיוצא בזה ואם נתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט פסול:

ב במה דברים אמורים בשלא היה מדבר עמה על עסקי גיטה אבל אם היה מדבר עמה על עסקי גיטה ונטל הגט ונתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט:

ג כשיתן לה הגט יאמר לה הרי את מגורשת ממני בגט זה ומותרת לכל אדם או הרי את משולחת ממני ואם שלוחו נותנו לה אומר הרי את מגורשת מפלוני בגט זה והרי את מותרת לכל אדם ואם אמר לה איני אישיך איני בעליך

יש מי שאומר שאינו נתן לפילגו היום מדבר על עסקי גיטה דכתי׳ ושלחה ולא משלחת את עצמו ויש מי שאומר שאם היום מדבר עמה על עסקי גיטה הויא ספק מגורשת:

ד אמר לה הרי את לעצמך הרי זה נתן לכל אם אמר לה הרי את בת תורין לא אמר כלום:

ה צריך שיתננו לה בתורת גירושין לכל אם בתנו לה בתורת שהוא עבד חוכ ליכה מגורשת אלא אם כן יאמר לאחר כך הרי זה גיטך אם מיושיבין בתחלה:

ו אם יש לאחר בעיר שמו כשמו ואם לאשתו כשם אשתו היום יכול לגרש אלא בפני האחר:

ז אין מגרשין בכתב ואם השניה גרוכה לך בגוון שכיב מרע שאמר עליו החולי ורוצה לגרש הרי אלו תזקק ליכם אם הגט ברשותו יקנה לה אחר ויתכנו לה:

צריך שיתירנה היתר גמור • וב״ה סעיפים קלז קלז

א אמר לה הרי את מותרת לכל אדם חוץ מפלוני או אלא לפלוני היום גט כיצד ישפה ישלחנו ממכם ויחזור ויתננו ויאמ׳ הרי את מותר׳ לכל אדם לכל אם אמר על מכת הרי זה כאחר שנתנו גט כיון שאמר לה על מכת אלא תנשאי לו אלא על מכת אלא תנשאי לו או ע״מ אלא תהיי לו:

ב היה אותו פלוני שהוציא מכלל הגט אחרון או אף לו מי שאין קדושין תופסין לו כה הרי זה גט כשר לכל אם קדושין תופסין לו כה אף על פי שהוא מחייבי לאוין היום גט וה״ה אם מייר קטן ויש מי שאומ׳ דכמייר קטן היום גט:

ג מייר בעל אחותה או מייר מי שעתיד עדיין להולד או שאמר לה אחרון מאנותיך או אחרון מעשר זכיתי או אחרון מה פרת נדריך או אחרון מירושתך הרי זו אפקא מגורשת:

ד אמר לה הרי את מותרת לכל אדם אחרון מרחוכן ושמעון וחזר ואמ׳ לה כשעה שאמר לה הגט הרי את מותרת לכל אדם לרחוכן ושמעון או שאמר הרי את מותרת לרחוכן או שאמר אף לשמעון הרי זו אפקא מגורשת:

ה אמר לה הרי זה גיטך והרי את מגורשת ממני היום ולמחר את לעצמך הרי זה אפקא מגורשת:

דין נתינת הגט מידו: וב״ה סעיפים קלח

א אמר לה טול גיטך משל גבי קרקע אינו כלום ואפילו היה מוכח על גבי ידו והיה קרוכה אליו ולקחתו משם אינו גט כיון שלא סייע בנטילתו אפילו היתה ידו שנטרה וגט כתוכה ופתח הוא ידו ונטלתו מתוכה שסייע בנטילתו אפ״ה אינו גט כיון שלא קירב גופו אליה ואם הגט תחוב לו תחת חגורתו על מתניו ואמצם מתניו וזקפלחש והשיח עצמו לה ונטלתו קרי ביה שפיר זכתן לכל אם אמצם מתניו ולא השיח עצמו אליה או שהשיח עצמו ולא אמצם מתניו לא הוי כתיבת ויש מי שאומר שאם היה קטור על ידו או על ירכו והרכין לה כנופו או השיח ידו עד שנפלה הגט מעליו ואמ׳ לה הרי זה גיטך הרי זה גט:

ב נתן הגט לידה ונשאר מחוט שהוא קטור כו כיון אם הקטר למין עד שיכול לנתקו ולהכניסו תחלה אינה מגורשת ואם לאו מגורשת ואם הקטר למין שאים יכול לנתקו ולהכניסו תחלה אלא לא קפצה ידה שלא מחמת שקפצה ידה אינו יכול לנתקו ולהכניסו תחלה לא הוי כתיבת ויש מגורשת ויש מי שאומר שאינה מגורשת:

ג נתן לה הגט כשהיא יושבת כשורה והרי סוף כידה ואמר לה הרי זה גיטך אין צריך לחזור ולישלי׳ מ ידה וליתנו לה אלא אם לא אמר לה הרי זה גיטך אפילו אמר לשניים רצו גט אחד מהם נותן לה אינו כלום כיון שהיא היתה יושבת: וכן אם נפל מידה כשהיא יושבת אף על פי שחזרה ולקחתו אינו גט עד שיחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטך:

ד אמר לשניים רצו גט אחד מהם נותן לאחר ואמר

ואמר לה בשעה שמסרו לה בנפי ס"ח זה הרי זה גטך על מי שלא תמרה זה גיטין ומי שאומר דה"נ באומר לעדים שלא בפניה אבל אם אמר בפניה ובשעה שמסרו לה אמר לה בנפי פטר חוב זה הרי זו פסק מגורש אבל אם לא אמר לה כלום אלא נתן זה שהיא כותן לה ואמר לה בנפי פטר חוב זה צריך לומר לה ס"ז גיטך אבל לא צריך ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה ויש מי שאומר דהכי מילי באומר בנפי פטר חוב זה אבל אם אמר לה זכי בפטר חוב זה אין לה תקנה עד שיטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה ויאמר לה הרי זה גיטך:

ח׳ך

קל"ט דין קבלה מידו ואם זרקו לה ולחצרה: ובו י"ט סעיפים

א זרק לה הגט בחצרה בין שהוא קטן לה או שהוא חולה או מוסכר הרי זו מגורשת בשעה דכתיב לפניה משמע בחצרה והוא מסתמא לדעתה אבל אם היתה עומדת בסוף שדה הוא מסתמא לדעתה היתה מגורשת:

ב אם נתן בחצרה ואחר כך בא אם ואמר לה הרי זה גיטך ים מי שכתב שלא נתנו עדיין אם היתה מגורשת עד שיטלנו ממנה או עד שיטלנו ממנה ויתננו לה להתגרש בו דבשעת שהיא סמוכה לחצר בשעת נתינת הגט לתוכו וכן בגיטה וחצרה בחיים כיחד בשעת שעומדת בצד החצר בשעת נתינה ויש חולקים:

ג נתנו בחצרה שלא מדעתה והיא עומדת בצד חצרה הרי זו פסק מגורשת:

ד היתה עומדת על גבה וזרקו לה לרשות הגג אם יש לו מעקה כיון שהגיע לאויר תוך מחיצה ממעקה ואם אין לו מעקה והגיע לתוך ג׳ טפחים סמוך לקרקעית הגג הרי זו מגורשת אפילו נפרץ קודם שנתן והוא שקלטה גג לדליק שהרי היה ראוי לנוח בו אלמלא הפרץ אבל אם קודם שנפרץ לא היה ראוי לנוח בו:

ה יש מי שאומר אפילו נתנו שנפרץ

שיגיע לפני מחיק או נפרץ אחר שהגיע לאויר מחיצות או לפחות מג׳ טפחים סמוך לגג היכי מגורשת:

ו היה הוא בגג וזרקו לה לחצרה אם מחיצו׳ לחצר גבוהות מהגג בעין סמיך כשזרק הגט מאויר הגג נכנס לאויר מחיצות החצר מגורשת אפילו נמחק קודם שהגיע לארץ וכגון שנמחק לאחר שהתחיל לירד:

ז היה לה קנה נעוץ בחצרה והוא עולה למעלה ממחיצות החצר וזרק הגט עליו הויא מגורשת אפילו מתמר אם:

ח זרקו לה לרשותה ועבר כל רשות ונתן לרשותה הויא מגורשת אף על פי שהיה בתוך שלשה טפחים סמוך לקרקע בתוך רשותה כיון שלא היה סופו לנוח ברשותה ויש לומר׳ שהיה ספק מגורשת:

ט יתי חצירות זו לפניו מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו וכותלי החצונה גבוהות על הפנימית כיון שזרק הגט לתוך לויר החיצונה נתבטל שהפנימית בכותלי החיצונ׳ שמתמרת מה שאין כן בקונות כיצד שתי קונות זו לפניו מזו פנימית שלה וחיצונה שלו וזרק לה בתוכה גיטה אפי׳ הגיע לאויר הפנימית הויא מגורשת עד שיגוח על גד הקופה הפנימית כמה דברים מצורים בסהיתה מוטה על גדה ואין לה שולים אבל אם יש לה שולים אפי׳ נח בקרקעית הויא מגורשת שכלי החסה ברשות הבעל הויא קונה לה גט אלא אם כן הויא מקפיד על מקומו:

י היתה בחצירו וזרקו לה אם הויא מגורשת אפי׳ היא יושבת במטה וכל הגט במטה הויא מגורש׳ עד שיגיע הגט לידה או לחזקה או לכלי מהכלים שאין הבעל מקפיד על מקומו וכן אם הגיע למטה שלה שהיא יושבת עליה והיתה גבוה עשרה טפחי׳ הרי זו מגורשת שהרי חלקה דשות לעצמה ואין הבעל מקפיד על מקו׳ כרשו המטה ואם לא היתה גבוהה עשרה טפחי׳ הרי זה ספק מגורשת:

יא המחילה הבעל מקום בחצרו אלא ויחד לה וכפל על גבי קורה או ע״ג שלש אם המקום שנפל עליו אין בו חרבע אמות על חרבע אמות

ואינו

והיכו גבוה עשרה ואין לו שם לווי הז מגורשת
ואם יש שם אחד משלשה דברים הלו חלק לשון
לעצמה ומקום אחד השחיל לה ולא שני מקומו'
והיכה מגורשת ויש מי שכתב שלפי שאין
שם שום אחד משלשה דברים שוהיכה מגורשת
עד שיהיה כתוב תרבע אמותיה:

יב השחיל לה הגט על הגג וכפל הגט על גג אח' שיש
לו אחנו מגורשת כיון שאין דיורים קבוע' בגג
היכו מקפיד עליו ויש מי שכת' שאפי' כפל הגט
על הגג שכל אדם והי יכולה לפשוט ידה וליטלו
משם הרי זו מגורשת:

יג זרקו לה כר"ה או כרפו' שהיכה של שניהם
קרוב לו היכה מגורש' היה הגט מחנה למחנה
וממחנה למחנה עד שיהיה קרוב לה הרי זה
ספק מגורש' היה קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו
הרי זה פסול עד שיגיע לידה וא"כ תניחה כו
לכתחלה כיצד הוא קרוב לו היה הו' יכול לשמרו
והיה היכה יכולה לשומרו זהו קרוב לו שניהם
יכולים לשומרו או שניהם היכם יכולים לשומרו
זהו מחנה למחנה:

יד כיצ הוא תחלה ועמד ואחר כך עמד' היה
כנגדו וזרקו לה שם היה הגט בתוך ד' אמות שלו
היכה מגורשת אף על פי שהם תשוח ותטלנו
עומדה היה תחלה וכך הוא ועמד כנגדה וזרקו
לה אף על פי שהוא מחנה למחנה הוחיל והוא
לתוך תרבע אמות שלה הז"ל גט פסול עד שיגיע
הגט לידה:

טו היה ידה קטפרס וזרק הגט על ידה
וכפל לתוך שם כפל לתוך ד' אמות שלה וכת הרי
זו מגורשת ואם לא כת בתוכן שלא כתגלגל מיד
מתוכן לתוכה להן הרי זו ספק מגורש' כפל לתוך
היס או לתוך השם היכה מגורשת והיא שתהא
על גבי המים או סמוך לשם שמתחלת כפילתו
לתיכוך היה עומד:

יו כתן ביד עבדה והוא נשוי והיא משמרתו
שם היה כפות הרי זה גט וכהלו הגיע לחנרה
שהיא עומדת בעבדה ושם היכו כפות היכו גט:

יז כתנו ביד העבד והוא יתן והיא משמרתו
הרי זה פסול ושם היה כפות הרי זה מגורשת
דתניא בעינן כפות כדי שלא יהא חנר מהלכת

ויתן כדי שיהא משתתר לרשתה:

יח כתב הגט וכתנו ביד עבדו וכתב לה
שטר מתנה עליו כיון שזכתה בעבד זכתה בגט
ונתגרשה שם היה כפות ושם היכו כפות ונשוי
קנת' העבד והוי' מגורשת עד שיגיע הגט לידה
וכן שם כתן הגט בחנרו ומכר לה החנר או כתנו
לה כיון שקנת' החנר בשטר או בכסף או בחזק'
כתגרשה אבל שם כתנו בחנרו של אדם אחר
והחזר כתן לה החנר או שקנתה ממנו היכה
מגורשת:

דין שליח להולכה וקבלה והובא: קס ובו י"א סעיפים

א השליח שעשה שליח להולין גט לאשתו והוא
נקרא שליח הולכה והיכו גט עד שיגיע גט לידה
לפיכך יכול לחזור בו עד שיגיע גט לידה:

ב כל דין השליח עם השלח כעניין כתיב הגט
וקריאתו ודיכורו כן דין שלוחו עמה:

ג השלח עושה שליח לקבלה והיא מגורשת
בקבלתו מיד כשיגיע הגט לידו ודיכו כדין
השלח לכל דבר לעניין שם זרק גט לחנרו או
לתוך תרבע אמותיו:

ד אמרה לו השתקבל לי גיטי או טול לי או תהא
לי כידך כולן לשון קבלה הן.

ה יכולה גם כן לעשות שליח להוכיח שתאמר
לו הבא לי גיטי והיכו כדין שליח הולכה של בעל
שהיכו גט עד שיגיע לידה אבל השליח היכו יכול
לעשות שליח קבלה שהיכו יכול לעשות שליח
לחוכת' שלח מדעתה ואפילו היתה אשת מוכה
שחין לו סחיית קטטה כיצים ותיכנע להתגרש
היא אי שאומר בזו שהיא ספק מגורשת:

ו השלח שעשתה שליח לקבלה וא"ל הבעל
אין רצוני שתקבל לה גיטה אלא הרי זו גיטה
הולך אותו לה הרשות כיד הבעל ונעשה זה
שליח להולכה אבל אם אמר לא התקבל לה
גיטה או אל תך לו או זכה לה אין עקר שליחות
הקבלה אבל אם אמר לו הולך לה עקר שליחות
הקבלה ונעשה שליח הבעל וכן אם אמר לשם

הולך ותן לה עקר שליחות הקבלה ובזה ובזה
לא נחגרשה עד שיגיע גט לידה:
ז לא עשאתו שליח לקבלה והבעל אומר
התקבל לה לכשיגיע לידה מגורש׳ שאדם יודע
שאין בידו לעשות שליח קבלה והתקבל והולך
לה קאמר:
ח עשאתו שליח להביא לה גיטה ובא ואמר
לבעל אשתך עשאתני שליח לקבל לה גיטה
והוא אמר הילך כמו שאמרה היא אפילו הגיע
גט לידה אינה מגורשת ואם הבעל אמ׳ לו הולך
או זכה לה ולא אמר כמו שאמרה היא כשיגיע
לידה מתגרשת:
ט עשאתו שליח לקבלה ובא לבעל ואמר
אשתך עשאתני שליח להובאה ואמר לו הילך
כמו שאמרה היא כיון שהגיע הגט לידה הרי
זו מגורשת. ואם נשרף הגט או אבד קודם
שהגיע הגט לידה הויא ספק מגורשת:
י עשאתו שליח לקבלה ובא לבעל ואמ׳ אשתך
עשאתני שליח להובאה ואמר לו הבעל התקבל
ולא אמר כמו שאמרה היא משהיגיע לידה הרי
זו מגורשת:
יא מומר השולח גט לאשתו מלבד שישבעוהו
ויקבל חרם וכל האלות התורה שלא יבטל לא
את הגט ולא את השליח יעשו תיקון אחר והוא
שכשימסור הגט לשליח יאמר לו זכה בגט זה
לאשתי פלונית בת פלוני והרי היא מגורשת
ממני ומותרת לכל אדם ואחר כך יאמר החכם
למומר כבר אשתך מותרת לכל אדם לרווחא
דמילתא תקח הגט מיד השליח ותחזור למסרו
לו ואמור לו הולך גט זה לאשתי פלונית בת פלו׳
ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי
ותהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם:

דין השליחות והחזרה ממנו · ובו ס״ט סעיפים

א האשה יכולה לעשות שליח לקבל גיטה
מיד שליח בעלה במה דברים אמורי׳ שעשתה
שליח אחר לקבלו ממנו אבל אם אמרה לשליח
הבעל יהיה גט זה פקדון אצלך או שאמרה לו
הרי אתה שליח לקבלו לי הרי זה ספק מגורשת
עד שיגיע גט לידה ומשיגיע לידה תתגרש
ודאי: ויש אומרים שאין האשה יכולה לעשות
שליח לקבל מיד שליח בעלה:
ב נערה המאורכה אף על פי שמתגרשת
בקבלת גיטה בידה כמו קבלת אביה אביה
יכול לעשות שליח קבלה אבל היא אינה יכולה
לעשות שליח קבלה אלא אם כן אין לה אב או
שנשאת:
ג קטנה אפילו אין לה אב או שנשאת אינה
יכולה לעשות שליח קבלה אבל אביה יכול
לעשותו אם היא ארוסה:
ד המקדש קטנה ע״י אביה וגרשה כשהיא
קטנה אביה מקבל גיטה ולא היא שלא מדעתו
ויש אומרים שהיא יכולה לקבל גיטה:
ה נשאת אין אביה יכול לקבל גיטה:
ו קדשה אביה כשהיא קטנ׳ ומת או שנשאת
אם מבחנת בין גיטה לדב׳ אחר דהיינו שנותני׳
לה צרור וזורקו אגוז ונוטלו ויש אומרים דהיינו
משהגיע לעונות הפעוטות מתגרשת על ידי
עצמה ואם אינה מבחנת וגירשה על ידי עצמה
אינה מגורש׳ אבל על ידי אביה מתגרשת אפי׳
אינה מבחנת. ויש מי שחולק ואומר שכל
שאינה מבחנת אינה מתגרשת אפילו ע״י אביה:
ז כל היכא שיש לקטנה יד לקבל גיטה יש
לה תורת חצר לקבלו כשם שיש לגדולה:
ח כשהיא עושה שליח לקבלה צריכ׳ לעשותו
בפני שני עדים וצריך לקבל הגט בפני שנים
אפילו אם הב׳ המעידי׳ על השליחו׳ הם מעידי׳
על קבלת גיטה או אחד מעיד על השליחו׳ ואח׳
על הקבלה ואחד מצטרף עם כל אחד להיות
מעיד על זה ועל זה:
ט מה שצריך שני עדים על הקבלה דוקא
כשאין השליח כשר אבל אם הוא כשר מצטרף
עם עד אחד ויש מי שנראה מדבריו שחולק
על זה:
י במה דברים אמורים שצריך עידי קבלה
כשאבד הגט או נקרע אבל אם היה הגט יוצא
מתחת יד שליח קבלה אינו צריך עידי קבלה:
אין

יא לפיכך השולח גרשתי עבדים אם חזרו המשלח והמשלח אם המשלח כופר הרי זה ספק ויש לומרים שהשליח השולח גרשתי למכרתי בעבדים:

יב כמה דברים לומרים שאין השליח השום גרשתי עבדים כשמסר לה גט שחתומים בו עדים אבל אם אין עדים חתומים בו והלך השליח ומסרו לה בפני עדים הרי זה ספק מגורשת:

יג יש מי שאומר שהשליח השולח והשליח השולח אין גרשתי לעשותו בעדים ויש מי שחולק:

יד כיון שהשליח קבלה בין השליח השולח אין גרשתי שישמעו מפיהם שממנים אותו השליח לפיכך כיון שהשום כיון שהשליח יכולי לעשות בפני עדים השליח העומד במקום אחר והעדים כותבים וחותמים שמיכה לפלוני השלית:

טו בעל שעשה השליח להולכה גרשתי שיאמר לו תן גט זה לאשתי או שיאמר לסופר ולעדים שיכתבו ויחתמו גט ויתנו לאשתו או לאחד משמשו שיגרשוה כיון שגרשוה או השליח שכתבוה או הרבוה או כתבו תורת ותנו לה אבל אם אמר סתורה פרנסוה עשו לה כדת עשו לה כשימום עשו לה כרחוי לא אמר כלום אמ' להם עשוה הוציאוה התירוה הניחוה הושיבו לה הרי זה ספק:

טז האומר כתבו גט לאשתי הרי אלו כותבים ונותנים לבעל כידו ואין נותנים לאשתו עד שיאמ' להם לית ן לה ואם נתנו לה חיכו גט כמה דברים לומרים בברייתו אבל במסוכן והוא אדם שקפץ החולי בגרדום והכביד עליו חליו מיד והיו בקולר לפי' על עסקי ממון והמפרש כיס והיוצא בשיירה ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו לה שהדבר ידוע שלא כתבוהו זה אלא לכתוב ולית ן לה:

יז בריית שאמ' כתבו גט לאשתי וכתבו ונתנו לה והרג עצמו מיד כגון שהשליך עצמו מן הגג או הפיל עצמו לים הרי זה גט כשר ואם לא כתבוהו כותבים ונותנים כל זמן שיש בו כשמה עליה לגג ודחפת' הרוח וכפל ומת חיכו גט:

יח ספק מעצמו נפל ספק הרוח דחפתו אם

שטרים וצריך שיהיו בני אדם ידועים שתהיה חתימתן ניכרת במקום הכתיבה ואף אם יקיימוהו בהכפק צריך שיהיו חתימות הדיינין ניכרות וידועות לבני מקום הכתיבה:

כח צריך ליזהר ולדקדק שתהיה האגרת שעשה שליח קבלה גדולה בשטיס ובחיתוכים ואם אין הכתיס יודעת כי אם ע"פ האב צריך דיבור שערות אחורות וגדולות כדי לכוף לאשה לעיקרן:

כט בשעת כתיב הגט ביד שליח קבלה יש כאן שתי דיינין כשרים שיהיה קרובי' זה לזה ולא לבעל ולא לאשה ונהגו ליזהר גם כן שלא יהיה קרוב לשליח ויכירו חתימות ההרשאה ואחר כך יבטל הבעל הגט ויקרעוהו ויחזירוהו לו ויבטל כל מודעות ויפסול עדי שיעידו דבר שגורם בטול הגט ויתנוהו ליד השליח ויאמר לו התקבל גט זה לפלונית אשתי והרי היא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם. ויש מי שאומר שלא יטיל בו שום תגרי ויחזרו לקרותו אחר הכתיבה והדיינים יכתבו עדותם ויתנו ליד השליח:

ל בנוסח ההרשאת שליח הולכה צריך להוסיף על הנוסח שכתוב בסוף הספר כאשר יעדים חותמי מטה מסר פלוני בן פלוני גט כריתות כיד פלוני בן פלוני להוליכו לאשתו פלונית בת פלוני וליתן לותן בידה וכך אמ' בפניהם פלוני בן פלוני הבעל לשלוחו פלוני בן פלוני הולך גט זה לאשתי כ"ש בכל מקום שתמצאהו ותן לותן בידה או כיד שלוחה או כיד שליח שלוחה ותהא ידך כידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי ונותן אני לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחי לפי כלות הזמן ותכף שיגיע גט זה כיד אשתי הכתוב או ליד שלוחה או ליד שליח שלוח שלוחך או כיד שלוחך או מיד שליח שלוחך תהא מגורשת ממני ומותר לכל אדם זה נותן לך רשות למנות שליח ושליח שליח עד מאה אפי' כלות הזמן ותכף שיגיע גט זה ליד אשתי הנז' או ליד שלוחה או ליד שליח שלוחה או כיד שלוחך או מיד שליח שלוחך תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם:

לא הכל כשרים לשליחות הגט בין לקבלה בין להוליכו חוץ מחרש שוטה וקטן עבד וכותי ומי שאחוז שלא העבד הוא שליח הולכה הוי ספק:

לב היה השליח קטן כשנתנו לו הגט והגדיל והביאו לו חרש ושפקח שוטה וכשהפה עבד וכשהתחרש נכרי וכשהעיור פסול לכל אלו אין הגט כשהוא פקח וכשהחרש וחזר ושפקח שפוי וכשהשוטה וחזר וכשהפה כשר כיון שהחלטו וסופו בכשרות:

לג הכשים והקרובים כשרים לשליחות הגט ואפי' הפסולים מדברי סופרים כעבירה כשרים לשליחות הגט לכל הפסולים בעבירה מדברי תורה פסולים להבאת הגט אלא אם כן נתקיים הגט בחותמיו ויש פוסלי' אף בשתקיי' בחותמיו:

לד היו פסולים בשתיהם שלוחים וחזרו בתשובה קודם שנתנוהו לאשה כשרים:

לה הסולח גט ביד בני ביתנו לפלוני ומיכה הבעל בכתבו לאותו פלוני שלוח להוליך הגט לאשתי כשר מפני שהגיו ליכו עושה אלא משעה קוף בעלמא:

לו נתן גט לשליח ואמר ליה הולך גט זה לאשתי אמר ליה השליח איני מכירה א"ל הבעל תנוהו לפלוני שהוא מכירה ויתנהו לה הרשות לא נעשה שליח לגרושין רק להולך הגט לאותה פלוני ואותו פלוני הוא שליח לגרושין ונותנו לה או מסלחו כיד אחר אם חלה או נאנס ואם נתן לה הגט הרשות או שלוחו הרי זו פסק מגורשת:

לז נתן הגט לשליח ואמ' לו לא תתנהו לה עד שלשים יום אם חלה או נאנס בתוך שלשי' יכול לעשות שליח שיתנהו לה לאחר שלשים יום אף על פי שחזרו עכשיו שליח לגרושין הוחיל ולאחר שלשים יום יהיה שליח לגרושין וכשכר שיאמר הבעל נאמנת עלי שלא פיקפקתי אם היה כשהוא ויש מי שאומר שלא יעשה שליח יותר מכדי שליח יעמוד שליחותו כ"ד ואם לא יעשו שליח עד אחר שלשים יום:

לח הסולח גט לאשתו ואמר לו הולך גט זה לאשתי או שמ"ל אשתי הולך לא ישלחנו כיד אחר שלא אם כן חלה או נאנס או שפירש לו שיוכל למנות שליח ושליח שליח עד כמה שלוחים

זיס מי שחולק ואומר דכהולך סתם יכול לשלוח
על ידי אחר אף על פי שלח חלה וכאיתה הולך
לו ישלחנו על ידי אחר הלח אם כן חלה הוא שפי'
לו שיוכל לשנות שליח:

לט דין שליח שני כדין שליח ראשון שיהיו
יכול לשנות שליח הלח אם כן כאשם הוא שפי' לו:

מ כשממנה השליח שליח אחר אם הוא צריך
לומ' בשני בכתב ובשני כאיתם צריך לשנותו בשני
בית דין ואם היכו צריך לומר בשני בכתב ובשני
כאיתם אין צריך לשנותו בשני בית דין אלא צריך
לשנותו בשני עדיס:

מא שליח שעשה שני ושני שליחי אם מת
הראשון או נתבטלו כלם אלא אם הראשון קייס אף על
פי שמת השליח הראשון לא נתבטל שליחות
השאר מאחר שהראשון קייס:

מב אם מת שליח שני ויכול שליח ראשון
ליטלו מיורשיו של שני ויוליכו או ישלחנו ביד
אחר:

מג שליח קבלה היכו יכול למנו' שליח ואפי'
כאשם ואפילו נתנה לו רשות לשנות שליח מקום
דהוה ליה מילי ומילי לא ממסרן לשליח ויש
מתיריס אם נתנה לו רשות לשנות שליח:

מד אם עשאתה שליח קבלה וחזרה ועשאתה
שליח לפי' עשרה זה אחר זה או שעשאתה עשרה
בבת אחת כל שהשיב הגט ליד אח' מהן מגורש:

מה השליח שניכנס בשליחותו ממש שאמר
לו הוא או היה לו עשה כלום כיצד אמ' ליה תכתוב
לה במקום פלוני ותתנו לה במקו' אחר ש תתנהו
לה אלא בעליה ותתנו לה בבית או תיפכח אל
תתנהו לה שלא בימין ותתנו לה בשמאל או תיפכח
לו עשה כלום:

מו יש מי שאומר אם אמר לו אל תגרשנה
אלא כיוצא בזה היכו יכול לשלחו ביד אחר לאפוקי
אם אמר דהוי ליה כאילו בירים לו יגרשנה אחר
אלא אתה:

מז אמר ליה תן גט זה לאשתי והרי היא
במקום פלוני ותתנו לה במקום אחר הרי זה גט
אלין זה קפידא אלא מראית מקום:

מח אמר לו תתנהו לה כיום פלוני ותתנו לה
כתוך הזמן היכו גט אל תתנהו לה אלא ביום

פלוני ותתנו לה כין מלפניו בין מלאחוריו היכו
גט:

מט האומר לשלוח קבל לי גיטי
במקום פלוני וקבלו במקום אחר היכו גט אבל
אם אמרה הבא לי גיטי במקו' פלוני והביאו לה
במקום אחר כשר:

נ אמרה לו התקבל לי גיטי בכבל ופעמים
תמצאהו בדמשק בכל מקום שיקבלהו הוי גט
ובלבד לכשיגיע למקום שאמרה שיה:

נא אמר הבעל לשליח טול ממנה חפץ פלו'
ותן לה גט זה הרי זה לא ישלחנו ביד אחר ואם
שלחו ביד אחר ואמרה האשה לשליח החפץ
תחלה ואחר כך תן הגט הרי זו מגורשת ואם
נתן לה הגט תחלה ואחר כך נתנו החפץ לפיה
ביד שליח ראשון היכו גט • אמר לו תן לה הגט
וטול ממנה חפץ פלוני הרי זה לא ישלחנו ביד
אחר שאין רצונו שיהיה פקדונו ביד אחר ואם
שלחו ביד אחר הרי זה גט כין שנתנה תחלה כין
שלא נתנה שלא בסוף ויש אומרים שכשאמר לו
טול ממנה חפץ פלו' ותן לה הגט אם שלחו ביד
אחר לפיכך נתנה לו החפץ תחלה ואחר כך נתן
לה הגט מיחו' שלא נתן החפץ ביד שליח ראשון
קודם שתקבל הגט מש"ה אם היה מגורשת
כיצד יעשה ישלחו ראשון מידה ויחזור ויתנה
לה בתורת גרושין אחר שהשיב לידו החפץ:

נב כל תנאי שהתנה הבעל עם השליח כגון
לא תגרשנה שלא בביתו בעליה וכיוצא בזה אם
לא הרשה הבעל לשנות שליח היכו יכול לשלחו
ביד אחר לכתחלה אפי' לא ידקדק השני
בשליחותו ויתבטל הגט:

נג שליח המביא גט במקו' שהיכו צריך לומ'
בשני בכתב ובשני כאיתם כותבו לה ומתגרשת בו
ובשעת חלף על פי שאין מכירים חתימת העדים
ובגט כתוכת מכני חרי וחם כח עד חמ' ושער
לומר שהוא מזויף אין שומעין לו כאו אכיס
ושערו אפילו בשעת כבר תבא ואם בא הבעל
ושער ואמר לא גרשתי מעולם וגט שהובא לה
מזויף הוא יתקיים כאותמיו ואם לא נתקיי' לא
כודאי עדיין כלל תבא ואולי ממזר שהרי היא
מגורשת אבל הגט הרי זו ספק מגורשת:

נ ד חמותה ובת חמותה וצרתה אפילו היתה
כשואה לאחר ויבמתה אפילו היא אחותה ובת
בעלה אינן נאמנו׳ להביא את גיטה במקו׳ שאינ׳
צריכה לומר בפני נכתב ובפני נחתם דשמא
מזוייף הוא והם מכוונו׳ לקלקלה ואם הוא במקו׳
שצ״ל בפני נכתב ובפני נחתם ואמרוהו נאמנות
ואם הוא במקום שאינו צריך לומר ואמרוהו יש
אומרים שנאמנות וי״א שאינם נאמנות:

נ ה עשתה שליח לקבלה בעדים והגט יוצא
מתחת ידו והבעל אומר מזוייף הוא אם נתקיי׳
בחותמיו או בעידי מסירה הרי זו מגורשת ואם
הוא מודה שכתבו אלא שאומר שלא נתנו בתור׳
גרושי׳ אלא בתורת פקדון והשליח אומר שקבלו
שתתגרש בו השליח נאמן אפילו אם שלשתם
בעיר אחת ויש אומרי׳ שאם שלשתם בעיר אחת
הבעל נאמן דאם איתא דבתורת גירושי׳ יהביה
לדיד יה הוה יהיב לה ודוקא כשטוען שלפקדון
נתנו לה אבל אם טוען שעשאו שליח להולכה
ורוצה לחזור בו קודם שיגיע לידה אינו נאמן
ואם אינם בעיר אחת השליח נאמן והוא שבאי׳
בפנינו עדים שעשאתו שליח לקבלה והשליח
אומר שמסרו בפני עדים ולסברא זו טוב ליזהר
שלא לגרש על ידי שליח כשהבעל והאשה בעיר
אחד משום דמצי מיפק מיניה חורבה שאם
יטעון שלא נתנו לו לגירושין שהוא נאמן ואם
האשה אומרת בפני קבלו שליח לגרושין נאמנת
וי״א דוקא כשהגט ביד האשה:

נ ו היה הגט יוצא מיד האשה והיא אומרת
שליח זה נתנו לי לגרושין והשליח אומ׳ כן נתתיו
לה ולגירושין והבעל אומר לא נתתיו לו אלא
לפקדון השליח נאמן והיא מגורשת ואם אבד
הגט ואין עדים שראו אותו בידה אע״פ שהבעל
אומר לגרושין נתתיו לשליח והשליח אומ׳ נתתיו
לה הרי זו ספק מגורש׳ שהרי הוחזקה אשת איש
ואין כאן אלא עד אחד ובעל ואפי׳ אמרה האשה
בפני נתנו לו לגרושין ונתנו השליח לי הואיל
והבעל והשליח מסייעים אותה איפשר שתעיז
פניה ושמא לא נתגרשה:

נ ז שליח קבלה שקיבל גט לאשה ושלחו לה
בפני שני עדים והגיע הגט לידה ונטלתו והרי
הגט יוצא מתח׳ ידה והיא אינה יודע׳ אם בעלה
שלחו לה או שליח קבלה שלה או שלוחו של בעל
הרי זו מגורש׳ ואם בא הבעל וערער שלא כתבו
או שהוא גט בטל יתקיים בחותמיו שהרי עדים
מעידים שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד שלוחה
שידו כידה ואף על פי שהיא אינה יודעת הרי
העדים ידעו ואם לא נתקיים אינה מגורשת וי״א
שאם שלשתם בעיר אחת איכא למיחש שמא
יאמר הבעל לפקדון נתתיו לה:

נ ח כיון שהשולח גט לאשתו אינו גט עד
שיגיע לידה הוא חייב במזונותיה ובכל תנאי
כתובה עד שיגיע לידה או ליד שליח קבלה ואם
מת קודם שיגיע אין גט לאחר מיתה:

נ ט השולח גט לאשתו ובטלו קודם שיגיע
לידה הז׳ בטל ואם הגיע לידה אינו יכול לבטלו
אפילו בתוך כדי דיבור:

ס לכתחלה אין לו לבטלו אלא בפני השליח
עצמו או בפניה אבל בדיעבד אפילו בטלו שלא
בפניהם מבוטל והוא שיבטלנו בפני שנים:

סא שלחו על ידי שני׳ או על ידי עשרה יכול
לכתחלה לבטל זה שלא בפני זה ואותם שביטל
שליחותם בטל ואינם יכולים לעשות שלוחי׳ אלא
אם כן יתמנו פעם אחרת ובין שעשאם שלוחים
לכתוב וליתן גט בין שעשאם שלוחים להולכה
אם ביטל מקצת׳ לא נתבטלו כולם ויש מי שאומ׳
דבשליחות אם ביטל אחד מהם נתבטלו כולם:

ס ב במה דברי׳ אמורי׳ שהוא בטל כשביטלו
בפי׳ אבל אם לא ביטלו בפירוש אע״פי שגילה
דעתו שחפץ בביטולו כגון שאמר ליה השליח לא
נתתיו לה עדיין ואמר ברוך הטוב והמטיב
וכיוצא בזה אינו בטל ולא עוד אלא אפילו היה
מחזר לרוץ אחר השליח לבטלו ולא הספיק
להגיע אליו עד שהגיע לידה אינו בטל:

ס ג באי זה לשונות מבטל גט אמר בטל הוא
אי איפשי בו גט זה לא יועיל לא יתיר לא יעזיב
לא ישלח לא יגרש יהא כחרם הרי הוא כחרם
אם אמר אחד מלשונות אלו וכיוצא בהם הרי זה
בטלו אבל אם אמר גט זה אינו גט פסול הוא
אינו מועיל אינו מתיר אינו משלח אינו מגרש
חרם הוא לא אמר כלום אמר גט זה בטל ולא

אמר

אמר הוא לו אמר גט זה כטל ממשמש פועל
עבר כמו חמק עבר הרי זה ספק:

סד יש מי שאומר שאם אמר יהא פסול
כטלו:

סה אם לא גילה דעתו מתחלה ברובה
לבטלו ואמר אחר מלמדו שאינם מועילי לבטל
הגט מכל מקום ערעור הוא לפיסלו וצריך
שיתקיים בחותמיו:

סו השולח גט כיד שליח ובישל הגט הרי זה
חוזר ומגרש בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט
שלח מתורת שליחות לפיכך אם היה הגט כיד
הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה כטל הוא ליכו
מגרש בו לעולם וכן אם פירש בעת שבטלו והוא
כיד השליח ואמר גט שלחתי הרי הוא כטל
מלהיות גט ליכו מגרש בו ואם גירש הרי זו ספק
מגורשת:

סז מי ששלח גט לאשתו וחזר ובטלו בפני
שנים לחרי וכן מי שמסר מודעה על הגט מכין
לו אותו מכת מרדות מפני שגורם להיות ממזרי:

סח שליח שהביא גט לין חוששי שמא בטלו
בעל או שמא מסר מודעה ונותנו לאשה בחזק
שהוא חי לפי הניחו זקן או חולה לכל אם הניחו
נוסע לא יתנו לה שרוב נוסעים למיתה ואם
נתנו לה הרי זו ספק מגורשת ויש מי שאומר
דאף דאמרי בזקן דוקא בפחות מבן ע' או מבן
שמה ומעלה אבל מבן ע' עד בן שמה דינו
כנוסע:

סט עיר שהקיפה חיל אויבי מלכות והיו
ממור ופניהם למטורפת בים והוציא לידון
בדיני נפשות הרי זו בחזקת חיים ואם היה גט
של מסר כיד שליח נותנו לאשתו ותהיה בחזקת
מגורשת לכל עיר שבכשוה כבר או עיר שהקיפ
חיל ממלכו לחרת ופניהם שלבדה בים והוציא
ליהרג בדיני גוים ומי שגורשתו חיה או שטבע
כהר או נפלה עליו מפולת נותנים עליה שומרי
חיים ואומרי מתים ואם היה גט של אחד מהם כיד
השליח ליכו נותנו לאשתו ואם נתנו לה הרי זה
ספק מגורש ואם נודע שמת הבעל קודם שיגיע
גט לידה ליכו גט:

דין המביא גט בחל' ובו ל"ט סעיפי קמ"ב

א שליח שהביא גט ממקום למקום בחל
או מארץ ישראל לחוצה לארץ או מחוצה לארץ
לארץ ישראל אם היה השליח עומד בשעת
כתיבת הגט וחתימתו הרי זה אומר בפני כתב
בפני נכתב ובפני נחתם ואח"כ יתן לה בפניהם
ותתגרש בו ואף על פי שאין עידין יודעי' שנכתב
ואפי' היו שמות עידין כשמות הגוי' אין חוששין
להם ואם בא הבעל ועמד ועירער אין משגיחין
בו לפיכך אף הנשים שאינן נאמנות לומר את
בעלה נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב
ובפני נחתם וכן שליח שהביא גט בארץ ישראל
ואמר בפני נכתב ובפני נחתם אף על פי שאינו
צריך אם יבא הבעל ויערער אין משגיחין בו
ואם אין השליח עומד בשעת כתיבה וחתימה
לא יתן לה שלח אם כן נתקיים בחותמיו ויש
לשליח להיות מכלל הנ' שקיימו אותו ואם לא
נתקיים ונתן לה הרי זה פסול עד שיתקיי' ואם
בא הבעל וערער ולא נתקיים חיכה מגורשת
אבל הגט הרי זו ספק מגורשת ומפני מה
הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם בחוצה
לארץ כדי שלא תהיה האשה צריכה לקיימו אם
יבא הבעל וישרער מפני שאין עדים מצויים
לקיימו ממקום למקום בחוצה לארץ וכראה לי
דהאידנא אפילו בארץ ישראל צריך לומר בפני
נכתב ובפני נחתם:

ב כשם שהביא ראוי כשורה כשני עדי שגט
זה שנאמר בו בפני נכתב ובפני נחתם מזויף
הוא הרי זה בטל:

ג כשם שאין צריך לקיים הגט כשאמר בפני
נכתב ובפני נחתם כך אין צריך לקיים עידי
השליחות שלח נאמן לומר שהבעל עשאו שליח
אף על פי שאין מכירין חתימת עידי השליחות
או אפילו אין לו סוס עדות בשליחות שלח שאמר
שהבעל עשאו שליח כראוי נאמן:

ד כמה דברים אמורי שכותבו לה בפני עדי
כשאין השליח קרוב או פסול אבל אם הוא קרוב
או פסול צריך ליתנו לה בפני שלשה זולתו:

ה אותם שכותבו לה בפני'ם אין צריכי' ליתב
וכשאומר

וכשאומר השליח בכ"וכ צריך לעמוד ויש מי
שאומר שלכתחלה צריכים לישב אותם שאומר
בפניהם בפני נכתוב ובפני נחתם:
ו אומר בכ"וכ בשעה שנותנו ליד האשה או
סמוך לו מיד תוך כדי דיבור לפיכך נתנו לה
ולא הספיק לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד
שנששתק פסול עד שיתקיים בחותמיו:
ז אם איחר מלאומרו יותר מתוך כדי דיבור
או שלא אמרו או שנתנו לה בינו לבינה אף על פי
שנשאת נוטלו ממנה וחוזר ונותנו לה בפני שני'
ואומ' בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם ואם לא
נטלו ממנה הרי זה פסול עד שיתקיי' בחותמיו:
ח אם לא אמר השליח בכ"וכ ומת הבעל אין
תקנה ליטלו ממנה ולחזור וליתנו לה ולומר
בפני נכתב ובפני נחתם ואין לו תקנה אלא
להתקיים בחותמיו:
ט שליח שעושה שליח יעשנו בפני בית דין
דהיינו שנים והוא מצטרף עמהם אם הוא כשר
לדין ואומר בפני נכתב ובפני נחתם בשעה
שנותנו לשליח וכן אחר לאחר עד מאה וכל אחד
אומ' בפני בית דין שליח בית דין אני וכן יאמר
האחרון כשנותנו לידה:
י כשבא לעשות שליח אחר אין צריך שיהיה
בפניו אלא אומר בבית דין הרי פלוני שליחי
אפילו שלא בפניו וכן יכול למסור שליחות לבית
דין שהם יעשו שלוחים אחרים ויכולים לעשות
שליח שלא בפני שליח ראשון:
יא הסומא אינו יכול להביא גט של חוצה
לארץ מפני שאינו יכול לומר בפני נכתב ובפני
נחתם לפיכך אם נכתב ונחתם בפניו כשהוא
פתוח ונסתמא הרי זה אומר בפני שלשה בפני
נכתב ובפני נחתם ונותנו לה והוא שמכיר האשה
בטביעות קול ואם אינו מכירה בטביעות קול
לא מהני מה שאחרים אומרים לו שהיא זאת אף
על גב דמהני בפקח:
יב אם יש עדים שהבעל מסר לסומא זה גט
זה לגירושין כשר שהרי כיון שיש עדים אינו צ"ל
בכ"וכ ויהיב לה באפי הנהו סהדי גופייהו ואם
נתקיים בחותמיו כשר בכל גוונא:
יג האיש שנתן גט לאשתו ונכתב ונחתם
בפניה ואמר לה הרי את שלוחה להולכה עד
בית דין פלוני והם יעמידו שליח ויתנו ליך גט
זה ותתגרשי בו הרי זו נאמנת לומר בפניהם
בפני נכתב ובפני נחתם והם נוטלים אותו
ונותנים לשליח ליתנו לה כמאמר הבעל ואם
לא התנה עליה הבעל תנאי זה והרי הגט
יוצא מתחת ידה אינה צריכה לומר כלום והרי
היא בחזקת מגורשת ואף על פי שלא נתקיימה
חתימת ידי העדים שעדים שחתומים על הגט
כמי שנחקר' עדות ן בבית דין דמי כל זמן שאין
מערער ואפילו אמר לה אל תתגרשי בו אלא
בב"ד פלוני תנאה בעלמא הוא וכשתבא לאותו
ב"ד והגט ברשותה מתגרשת בקבלה ראשונה
ואינה צריכה לומר בכ"וכ:
יד ויש חולקים ואומרים שאין להתיר' לינשא
על ידי גט שיוצא מתחת ידה אם לא נתקיים
בחותמיו אף על פי שאין עליו עוררין שמעולם
לא שמעו מי שנהג קולא כזו:
טו נכתב מקצ' הגט בפניו ונחתם כלו בפניו
אם מקצתו הראשון הוא הרי זה אומר בכ"וכ
אפילו לא נכתב בו אלא שטה אחת בפניו ואפילו
שמע קול קולמוס כותב ותתמו העדי' בפניו הז"
אומ' בכ"וכ וכן אם יצא הסופ' לשוק וחזר והשלי'
הגט אינו חושש שמא אחר מצאו ואמר לו ולשם
אשה אחרת כתבו ואם בא להתמיר ולעמוד על
כתיבת כלו אין שומעין לו שלא להוציא לעז על
גיטין הראשוני' וכל זה בכתיבתו אבל בחתימתו
צריך לעמוד עליהם מתחלה ועד סוף:
יו אמר בפני נכתב ולא אמר בפני נחתם או
אמר בפני נחתם ולא אמ' בפני נכתב או שאמר
בפני נכתב חציו האחרון ונחתם כלו או שאמר
בפני נכתב כלו ונחתם עד אחד אבל לא העד
השני אינו כלום ואפי' אם הוא אחד מעידי הגט
ואמר העד האח' חתם בפני וזאת היא חתימתי
יתקיים בחותמיו ואם העיד הוא ואחר עמו על
חתימת העד השני שלא חתם בפניו שפיר דמי
ואין צ"ל אם העידו שנים אחרי' על חתימת אותו
העד שלא חתם בפניו:
יז היו ג' עדי' חתומים בו והשני' חתמו בפניו
אע"פי שהאחד חתם שלא בפניו אין בכך כלום:

יח עשה הבעל שנים שלוחים להוליך גט לאשתו אע"פ שלא נכתב ונחתם בפניהם נותנים אותו לה ותהיה מגורשת והוא שיהיו כשרים להעיד שהרי אין הבעל יכול לערער בגט זה אף על פי שאינו מקויי' שהרי שלוחיו הם עדיו· ויש אומרים שאפילו לא עשה שליח אלא אחד והשני מעיד שבפניו נתן הבעל לזה הגט להוליך לאשתו אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם ויש מי שמצריך בזה שימסרנו בפני עידי שליחו' עצמם:

יט שנים שמביאים גט ואחד אומר בפני נכתב ואחד אומר בפני נחתם אם אין שליח אלא אחד מהם לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו וכן אם שנים אומרים בפנינו נכתב ואחר שלישי אומ' בפני נחתם אם אין שליח אלא אחד לא ינתן לה עד שיתקיים בחותמיו· אמר אחד בפני נכתב ושנים אומרים בפנינו נחתם אע"פי שאינו יוצא מתחת ידם כשר שהרי נתקיים בחותמיו:

קמג דין המגרש על תנאי: ובו כ"ג סעיפי'

א המגרש על תנאי אם נתקיים התנאי הרי זה מגורשת ואם לא נתקיי' התנאי אינה מגורשת ואפילו הוא כהן מותר' לו וכבר נתבארו משפטי התנאי' בסימן לח":

ב המגרש על תנאי כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת בשעה שיתקיים לא בשעת נתינת הגט לידה לפיכך יש לבעל לבטל הגט או להוסיף על תנאו או להתנו' תנאי אחר כל זמן שלא נתקיים התנאי הראשון אף על פי שהגיע לידה ואם מת הבעל או אבד הגט או נשרף קודם שיתקיים התנאי אינה מגורשת ואם נשאת תצא ואם אמר לה הרי את מגורש' מעכשיו או מהיום על תנאי כך וכך או שאמר לה הרי את מגורשת על מנת כך וכך כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת משעת נתינת הגט לידה לפיכך אינו יכול לבטל הגט ולא להוסיף על תנאי משהגיע גט לידה ואם אבד או נשרף קודם שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת התנאי אחר מותו וכבר נתגרש' משעת נתינת הגט לידה ולכתחלה לא תנשא הוד' קיום התנאי ואם נשאת יפרוש ממנה עד שיתקיים התנאי ומיהו בתנאי שהוא בידה והוא בשב ואל תעשה לא חיישינן שמא תעבור עליו ולפיכך מותרת לינשא מיד בתנאי דע"מ או מעכשיו ויש אומרים דאפילו לא אמ' מעכשיו ולא מהיום ולא על מנת דינו כאומר מהיום משום דזמנו של גט מוכיח עליו הילכך אזלי' בה לחומרה:

ג אמר ליה על מנת שתתני לי ק"ק זוז מכאן ועד שלשים יום ומת בתוך השלשים יום קודם שנתנתם לו אינה יכולה לקיי' התנאי שאם תתן ליורשי' אינו כלום וכיון שכן כיון ששלמו שלשים יום ולא נתנה לו בטלו הגירושין וחולצת או מתיבמת ואם אמר לה על מנת שתנני לי ק"ק זוז ולא קבע לה זמן ומת קודם שתתן לו אף על פי שאבד הגט או נקרע קודם שימו' הרי זו לא תנשא לזר עד שתחלוץ:

ד אמר לה על מנת שתתני לו ק"ק זוז מכאן עד שלשים יום נתנה לו בתוך שלשים יום בעל כרחו והוא אינו רוצה לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן מדעתו:

ה אמר לה על מנת שתתני לי ק"ק זוז מכאן ועד שלשים יום וחזר ואמר לה בתוך השלשים יום הרי הם מחולי' ליך אינה מגורשת שהרי לא נעשה התנאי· ויש אומרים דה"מ בשלא אמר לה אלא הרי הם מחולים לך לבד אבל אם אמר לה להוי גיטא בלא שום תנאי הרי זו מגורשת ואינו צריך ליטלו ממנה:

ו אמר לה על מנת שתתני לי כלי פלוני או בגד פלוני ואבד אותו כלי או אותו בגד או נגנב אף על פי שנתנה לו אלף זוז בדמיו אינו גט עד שתתן אותו כלי או אותו בגד עצמו או שיאמ' לה להוי גיטא בלא שום תנאי· ויש מי שאומר שאם הוא מתרצה בקבלת הדמים הוי גט:

ז אמ' לה על מנת שתתני לי ק"ק זוז מכאן עד שלשים יום אפילו לא נתנה לו עד יום שלשים בסופו מגורשת ואם אמר לה בתחלת יום ראשון לחדש ונתנה לו בסוף ליל ראשון לחדש השני הרי זו ספק מגורשת:

ח התנה עליה שתעשה דבר זה סתם הרי זה כמפרש יום אחד הואיל ולא פי' כמה זמן תעשה

כיצד אמר לה הרי זה גיטיך על מנת שתעשי
עמי מלאכ׳ על מנת שתשמשי את אבא על מנת
שתניקי את בני אם עשתה עמו מלאכה או אם
שמשה את אביו יום אחד או שהניקה בנו יום
אחד בתוך הזמן שהבן יונק בו והוא בתוך כ״ד
חדש הרי זה גט מת הבן או מת אביו קודם
שתניק או שתשמש אינו גט אמר לה על מנת
שתניקי את בני או שתמשי את אבי שתי שנים
הרי זו משלמת הזמן שפירש מת הבן או האב
בתוך הזמן שפירש או שאמר האב אין רצוני
שתשמשני אינו גט שהרי לא נתקיי׳ התנאי וכן
כל כיוצא בזה:

ט יא דכי אמרינן דהניקה או שמשה יום
אחד הוי גט לאו דוקא יום אחד דאפילו בשעה
אחת סגי ויש מי שאומר דיום אחד דוקא כליל
שבת ויומו:

י הנותן גט לאשתו על תנאי שתתן לו ק״ק
זוז וחזר והתנה עליה תנאי אחר בפני עדים
שתשמש אביו שתי שנים לא בטלו דבריו
האחרונים את הראשונים אלא הרי זה כאומר
לה עשי אחד משני תנאים רצת משמשת רצת
נותנת ואין אחד מהראשונים ואח׳ מהאחרונים
מצטרפים אבל אם התנה עליה שתתן לו ק״ק
זוז וחזר והתנה בפני שני׳ שתתן לו שלש מאות
זוז כבר ביטל התנאי של ק״ק וצריכה ליתן ש׳
זוז וכן כל כיוצא בזה:

יא הרי זה גיטיך והנייר שלי אינה מגורשת
שאין זה כריתות על מנת שתתני לי את הנייר
הרי זו מגורשת ותתן:

יב התנה על דבר שאי איפשר לקיימו כגון
על מנת שתעלי לרקיע או שתרדי לתהום או
שתבלעי קנה של ארבע אמות אינו תנאי והגט
גט אבל אם התנה בדבר שאיפשר לקיימו אפי׳
באיסור כגון על מנת שתאכלי בשר חזיר הוי
תנאה שאיפשר שתאכלנו ותלקה ואין זה מתנה
על מה שכתוב בתורה שאינו מתנה שתאכלנו
על כל פנים שאם לא תאכלנו לא תתגרש.
במה דברים אמורי׳ כשהאיסור תלוי בה לעבור
עליו אבל אם תלוי באחרים שאמר לה על מנת
שתבעלי לאבא לא הוי תנאי שאביו לא ישמע
לה לעשות איסור:

יג אמ׳ לה על מנת שלא תבעלי לאבא ונבעלה
לו אינו גט אבל כל זמן שאין עדים שנבעלה לו
אין חוששין שמא נבעלה לו.

יד אמר לה ע״מ שלא תנשאי לאבא ונשאת
לו הוי גט שאין לו בה נשואין:

טו אמר לה על מנת שתנשאי לפלוני אם
נשאת לו הרי זה מגורשת אבל אמרו חכמי׳ לא
תנשא לו שלא יאמרו נשותיהם נותנים במתנה
זה לזה ואם נשאת לא תצא ואם נשאת לו תחלה
וגירשה מותרת לכל שהרי נתקיי׳ התנאי נשאת
לאח׳ קודם שתנשא לאותו פלוני תצא ממנו ולא
יחזיר עולמית וצריכה ממנו גט והולד ממנו
ממזר:

יו אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני עד
זמן פלוני הרי זה גט ויש מי שאומר שלא תנשא
עד שימות אותו פלוני ויש מי שאומר שמותרת
לינשא מיד כיון שבידה לקיימו שא״א לינשא לו
אלא מדעתה ואין תקנה להתירה אלא אם כן
יקדשנה המגרש ויחזור ויגרשנה סתם ואם
נשאת לאחר וגירשה אותו האחר סתם עדיין
לא הותרה לאותו פלוני ואם נשאת לו נתבטל
הגט ובניה אף מהשני ממזרים:

יז זינתה עם אותו פלוני הולד כשר והגט
כשר שלא התנה אלא על נשואין:

יח אמר לה על מנת שתבעלי לפלוני נתקיי׳
התנאי שנבעלה לו בין בזנות בין בנישואין הרי
זה גט ולכתחלה לא תבעל לו דהא אינ׳ מגורשת
עד שתבעל לו נמצאת תחלת ביאה באיסור:

יט על מנת שלא תבעלי לפלוני הוי גט ולא
תנשא עד שימות אותו פלוני דחיישינן שמא
תבעל לו באונס:

ב צריך שלא יתנה עליה תנאי שעומדת בו
כל ימיה כגון על מנת שלא תאכלי בשר או שלא
תשתי יין לעולם או כל ימי חייכי שאם התנה
כך אין זה כריתות אבל אם אמר לה כל ימי חיי
או כל ימי חיי פלוני או עד חמישים שנה הרי
זה גט ויש מי שכתב שאפילו הרחיב הזמן יותר
מכדי חיי האדם כיון שהוא דבר פסוק הרי
זה גט:

בא אמר לה על מנת שלא תלכי לבית אביך
עד זמן פלוני אע"פי שהגט כשר והתנאי קיים
אין לשום אדם להשתדל בגט שינתן בתנאי זה
כי אי איפש' לעמוד על נפשה מלכת לבית אביה
ונמצא גט בטל ובניה ממזרים ואם המגרש הוא
מאותם שכופין להוציא ולא רצה לגרש אלא
בתנאי זה כופין אותו לגרש בלא תנאי זה:
כב אמר לה על מנת שלא תנשאי לפלוני ולא
קבע זמן אינו גט שאין זה כריתות דומה לאומ'
על מנת שלא תשתי יין לעולם או כל ימי חייכי
ויש אומרים שכיון שאין התנאי כמשך אלא כל
ימי חייו ה"ל כאומר על מנת שלא תשתי יין כל
ימי חיי פלוני שהיא מגורשת ונקטינן כדברי
שניהם להחמיר:
כג אמ' לה על מנת שלא תשתי יין זה לעולם
או שלא תעלי באילן זה או בכותל זה לעולם
ונשפך היין ונקצץ האילן ונפל הכותל אין זה
כרתות מאחר שלא הותרה לעולם במה שנאסר'
ויש אומרים שכיון שאין התנאי כמשך אלא כל
זמן שהיין קיים או האילן או הכותל קיימים
הרי זה כריתו' ונקטינן כדברי שניה' להחמיר:

קמד דין תנאי' ואם יש טענת אונס בגט: ובו ז' סעיפים

א אמר לה הרי זה גיטיך אם לא אבא בתוך
שלשים יום או שאמר על מנת שלא אבא בתוך
שלשים יום והיה בא בדרך בתוך שלשים יום
וחלה או עכבו נהר ולא בא עד אחר שלשים יום
הרי זה גט אפילו עומד וצווח הריני אנוס שאין
אונס בגיטין ואע"פי שגילה דעתו שאין רצונו
לגרש כיון שלא התנה חוץ מאם יקראני אונס
אבל אונס דלא שכיח כלל כגון אכלו ארי או
הכישו נחש או נפל הבי' עליו לא אסיק אדעתיה
להתנות עליו ומבטל הגט והיא זקוקה ליבם:
ב הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן עד י"ב
חדש ולא אמר מעכשיו ולא על מנת ומת בתוך
י"ב חדש הרי זה ספק וחולצת ולא מתיבמת:
ג הרי זה גיטין מעכשיו אם לא באתי מכאן
עד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חדש הרי זו מגורשת
אבל אם יש לה יבם לא תנשא בלא חליצה עד
שיעברו י"ב חדש ואם נשאת לא תצא:
ד נתן לה גט בלילה ואמ' לה הרי זה גיטיך
על מנת שתצא חמה מנרתקה ומת בלילה הרי
זה גט אבל אם אמר לה אם תצא מנרתקה או
שאמר לכשתצא חמא מנרתקה ומת בלילה הרי
זה ספק ויש אומרים דאף בעל מנת נקיטינן
לחומרא אלא אם כן אמר מעכשיו בהדיא:
ה אמר אם לא באתי עד י"ב חדש כתבו גט
ותנו לאשתי או שאמר כתבו גט ותנו לאשתי אם
לא באתי עד י"ב חדש אין כותבין תוך י"ב חדש
אפילו אם לא ירצו ליתנו עד אחר י"ב חדש ואם
כתבוהו בתוך י"ב חדש אף על פי שנתנוהו לה
לאחר י"ב חדש אינו גט כתבו ונתנו לה לאחר
י"ב חדש ומת אם מית' קדמה לכתינת הגט אינו
גט ואם הוא ספק אי זה מהם קדם הרי זו ספק
מגורשת:
ו אמר כתבו ותנו גט לאשתי אחר השבוע
אין כותבין אלא עד שנה מאחר השבוע אמר
לאחר שנה כותבין עד לאחר חדש משנה שניה
אמר לאח' החדש כותבין עד לאחר שבת מחדש
שני אמר לאחר השב' כותבי' עד סוף יום שלישי
אמר כתבו ותנו לה קודם השבת כותבין מיום
רביעי עד סוף יום שישי ונותני' לה הרי שאחרו
אחר הזמן שאמר ואחר כך כתבו ונתנו לה הרי
זו ספק מגורשת:
ז התנה עליה שתתגרש כשיעבו' מנגד פניה
שלשי' יום והיה הולך ובא הולך ובא ולא נתיחד
עמה כשילך וישהה שלשים יום תהיה מגורשת
ואף על פי שהיה הולך ובא בתוך שלשים יום
הואיל ולא נתיחד עמה הרי זה גט כשר במה
דברים אמורי' כשהתנה ואמר הרי היא נאמנת
עלי שלא פייסתיה אבל אם לא האמינה חוששין
שמא פייסה כשהיה הולך ובא ומחלה לו וחזר
וביטל הגט כשפייסה ומפני חשש זה יהיה הגט
פסול אחר שלשים יום וכן האומר לאשה הרי זה
גיטיך לאחר י"ב חדש והיה עמה במדינ' חוששין
שמא פייסה עד שתאמר נאמנת עלי שלא
פייסתי וכן כל התנאים שהם תלויים ברצונה
אבן העזר יד ב 14 11 ואם

ואם רצתה ומחלה אותן לבעלה בטל הגט חוששין לה שמא פיים עד שיאמר נאמנת עלי במה דברים אמורים במתגרשת מן הנישואין שלבו גם בה אבל במתגרשת מן האירוסין אין חוששין לה שמא פיים · הרי זה גיטיך מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י״ב חדש אין חוששין שמא בסת׳ בא שאין דרך בני אדם לבא בצינעה ואם תם הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת · ויש אומרים שאף בזו חוששין שמא בסתר בא שלא אם כן התנה בתחלה ואמר נאמנת עלי לומ׳ שלא באתי וראוי לחוש לדבריהם לכתחלה וכן המנהג להתנות בתחלה שתהא נאמנת לומר שלא פיים ואם כשהתנה תלא ביאתו בעדי׳ שלא יתבטל הגט בבואו אלא אם כן יעידו עליו עדי׳ שבא ועבר הזמן ואין מעידים שבא לדברי הכל אין חוששין שמא בא אף על פי שלא האמינה :

קמה דין שכיב מרע ואם עמד ומת מחמ׳ מקרה רע : ובו י׳ סעיפים

א הרי זה גיטיך אם מתי או הרי זה גיטיך אם מתי מחולי זה או הרי זה גיטיך לאחר מיתה אינו גט וי״א שהוא ספק :

ב הרי זה גיטיך מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי הרי זה גט וכשימו׳ תהיה מגורש׳ ויותר טוב שיאמר מעכשיו משיאמר מהיום שאם אמ׳ מהיום ומת בתוך היום יש להסתפק שמא אין דעתו אלא מסוף היום ואין גט לאחר מיתה :

ג הרי זה גיטיך מעכשיו או מהיום ולאחר מיתה ומת הרי זו ספק מגורש׳ שמא אחר שאמ׳ מעכשיו חזר בו מלשון מעכשיו וסמכה דעתו על לאחר מיתה :

ד שכיב מרע שגירש סתם בלא תנאי דמהיום אם מתי אין אומרים סתמו כפירושו כמו שאנו אומרי׳ במתנה דגט שאני ואם עמד אינו חוזר :

ה שכיב מרע שרוצה לגרש על תנאי אם ימו׳ כדי שלא תפול לפני יבם ואם עמד לא תהיה מגורשת אומר לה כשנותן לה הגט אם לא מתי לא יהיה גט ואם מתי יהא גט מעכשיו ואם לא מתי לא יהא גט כדי שיהא התנאי כפול והן קול ללאו ולא יפתח פיו תחלה לפורענות ואז יהיה בטל מיד כשיעמוד אף על פי שלא יאמר חוזרני בי ואם ירצה שלא יתבטל מיד כשיעמוד שלא עד זמן פלוני יאמר אם לא מתי עד זמן פלוני לא יהא גט ואם מתי עד זמן פלו׳ יהא גט מעכשיו ואם לא מתי עד זמן פלוני לא יהא גט :

ו הרי זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכיוצ׳ בזה ומת אינו גט אבל אם אמ׳ לה אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו בית או נשכו נחש או טרפו ארי הרי זה ספק מגורשת :

ז הרי זה גיטיך מעכשיו אם מתי מחולי זה ועמד והלך בשוק וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת הרי זה גט אפילו הלך בלא משענת ואם לאו אינו גט ואם ניתק מחולי לחולי ולא עמד בשוק הרי זה גט ואינו צריך אומד :

ח שכיב מרע שנתן גט ואמ׳ מהיום אם מתי סתם והבריא בטל גיטו ולא אמרי׳ לעולם קודם שימות קאמר אלא אם מתי מחולי זה קאמ׳ אבל אם מתוך בוריו התנה כמהיום אם מתי ודאי כל שמת בחייה קאמר וכל אימת דמאית הרי זו מגורשת :

ט עצה טוב׳ על פי גדולי עולם לחוש לרמאין גט שכיב מרע שיאמר אם מתי מעכשיו ועד יום פלוני והוא בכלל יהא גט ולא יאמר אם אמות מחולי זה שיהא התנאי תלוי בחולי שמא יבא אדם שאינו הגון וישתדל עם הרופא שיאמ׳ שלא מת מאותו חולי אלא מחולי אחר שנעתק אליו ויוציא לעז על הגט :

י שכיב מרע שנתן גט לאחר ואמר לו זכי בגט זה לאשתי כדי שלא תפול לפנייכם ומת קודם שיגיע לידה הרי זו ספק מגורשת וחולצת ולא מתיבמת :

קמו דין המגרש לאח׳ זמן ומי שנתגרש׳ על תנאי : ובו ה׳ סעיפים

המגרש

א המגרש את אשתו לאחר זמן וקבע סדרי זה מגורשת כשיגיע הזמן שקבע וסדרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי דומה לתנאי שהרי מתגרשת כשיגיע הזמן שקבע ואינו תנאי שהמגרש על תנאי סדרי גירש וזה עדיין לא גירש עד שיגיע אותו זמן לפיכך המגרש על תנאי צריך לכפול תנאו וזה לשון כריך לכפול דכרו ולא לשאר מצפטי התנאים: כיצד האומר לאשתו סדרי גיטיך ולא תתגרשי לא אחר שלשים יום ואם יום תיכה מגורשת אלא לאחר שלשים יום ואם מת הבעל או אחר הגט או נשרף כתוך שלשים יום תוכה מגורשת:

ב הלכה והכיאתו כשדי ר"ה ונשבר או אחר לאחר שלשים יום סדרי זו מגורשת הואיל והיה הגט קיים ביום שמתגרשת בו וייחדה לאותו במקום שהיו ר"ה שבשדי ר"ה תיכף כשעות הרבה וכן אם תלה הגירושין במעשה דיכו כדין מגרש לאחר זמן כיצד כגון שאמר לאשה סדרי זה גיטיך ולא תתגרשי בו עד שתתבני לי ק"ק זו סדרי זו מתגרשת לאחר שתתן ואינו צריך לכפול התנאי ולא לשאר מצפטי התנאים שהרי לא גירש על תנאי שלא עדיין לא גירש זה אלא תלה גירושין בשעיית כך וכך ואח"כ תתגרש ואם בין מגרש על תנאי לזה שקבע זמן לגירושין או תלאן במעשה שהמגרש על תנאי יש שם גירושין ואינם נאמרי' עד שיתקיי' התנאי לפיכך בשיתקיים התנאי כתגרשה שם היה הגט קיים לקח על פי שהיו ברשותה ואינם צריכים לחזור ולגטלו או להיותו ברשותה לאחר שנתקיי' התנאי שהרי הגיע לידם תחלה בתורת גירושין מכל שהולה גירושין בזמן או במעשה לא הגיע לידם בתורת גירושין אלא בתורת פקדון עד הזמן שקבע או עד שתעשה המעשה לפיכך כשהגיע זמן צריך לכיות הגט ברשותה או תחזור ותטלנו או יהיה במקו' שייחדה אותו בו שלשון ברשותה כמו שכיארנו ואח"כ תתגרש בו ואם נשתנית קודם הזמן שקבע או קודם שתעשה המעשה שתלם בו הגירושין תנאי והולד ממזר שעדיי' היה אסור לשוב ואי' כאן שם גירושי'

ג הנותן גט כיד חבירו ואמר לה אם לא

תתני ק"ק זו אין זה גט אומדין את מגורשת הרי זה לא גירש כלל ואין כאן גט לא על תנאי ולא תלוי במעשה וכן כל כיוצא בזה ואם אמ' לה הרי את מגורשת ואם לא תתני לי ק"ק זו לא תהיי מגורשת הרי זו מגורשת לפי שלא נתנה מפני שלא כפל תנאו:

ד מי שכתגרשה על תנאי וקדמה אחר קודם שיתקיים התנאי אם נתקיים התנאי הרי זו מקודם' ואם לא נתקיי' התנאי וכטל הגט אינה נראית גט מעכשיו שאין קדושין תופסין פה לכטל אם נתקיי' התנאי ולא נתקיי' התנאי וכטל הגט נראית גט מעכשיו:

ה כיצד לכריים לאומדי' שאם קדמה אחר ולא נתקיים התנאי שהגט כטל כתנאי שהוא כלום ונעשית כמעשה כביטולו או כתנאי שהוא כמעשה תוך זמן קטן ועבר הזמן ולא נעשה או בחי זה דרך שהיה התנאי מכוטל כפועל הגט כטל לכל כתנאי שכידה לקיומו הדכר תלוי ואם נתקיים התנאי מגורשת מעכשיו:

אין כותבין תנאי בגט ואם כתבו קנסו מה דינו: ובו ג' סעיפים

א כיצד מגרש אדם על תנאי לא שיאמ' כתבו גט לאשתי על תנאי זה או כתבו ותנו לה על תנאי זה ואין צריך לומר שלא יכתוב כתוך הגט על תנאי זה גירש פלוני את פלונית אלא כיצד עושה אומר לכופר לכתוב ולעדים לחתום וכותבים גט כשר בלא שום תנאי בעולם ואחר כך נותן לה הגט ואומ' לה הרי זה גיטיך או הרי את מגורשת מעכשיו על מנת כך וכך או יאמר לסופר או לשליח תנו לה גט זה על מנת כך וכך:

ב כתב התנאי בגט אחר שגמר לכתוב תורף הגט הרי זה גט כשר בין שכתבו קודם חתימת העדים בין שכתבו אחר חתימת העדים אבל אם כתבו קודם תורף הגט לפיכך כתב על מנת כך וכך הרי זה ספק גירושין שהרי נאמר לו זכות בגופו של גט וכן אם התנה על פה קודם כתיבת התורף הרי זה ספק גירושין:

ג כל המגרש על תנאי שמבטל הגט כגון שהתנה לה שלא תאכל בשר ולא תשתה יין כל ימי חייה או שתהיה מותר׳ לכל אדם חוץ מפלו׳ או שהתנה עליה שאר תנאים קודם כתיבת התורף אם היה התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו ונתנו לה הרי זה ספק מגורשת ואם היה התנאי על פה הרי זה כוטל הגט ממנה וחוזר ונותנו לה בלא תנאי כלל או בתנאי כשר:

קמח דין המגרש בגט ישן והמגרש בתנאי ושלא יתיחד עמה· ובו ב׳ סעיפים

א מי שכת׳ לגרש את אשתו ונמלך ולא גירשה ונתייחד עמה אחר שכתבו לא יגרשנה באותו הגט פעם אחרת כשירצה לגרשה ואם גירשה באותו הגט הישן הרי זו מגורשת ותנשא בו לכתחלה שהרי נכתב לשמה והרי נתן לה עתה בעדים כהלכתו ולמה לא יגרשנה בו לכתחלה גזרה שמא יאמרו גיטה קודם לבנה· ויש אומרים דהני מילי כשהגט ביד הבעל ומסרו מידו לידה אבל אם שלחו לה על ידי שליח ונתייחד עמה אחר שנתנו ליד השליח ונתנו לה השליח לא תנשא בו ואם נשאת לא תצא:

ב כל המגרש על תנאי בין שאמר מעכשיו בין שאמר אם יהיה ואם לא יהיה הרי זה לא יתייחד עמה כל זמן שלא נתקיים התנאי אלא בפני עד ואפי׳ עבד ואפי׳ שפחה חוץ משפחתה או בנה קטן מפני שאינה בושה לשמש בפניה׳ והדבר ידוע שאם נתייחד עמה בפני שני עדי׳ כאחד וראו הוא והיא אותם אפי׳ נתקיי׳ התנאי אחר כך הרי זה ספק מגורש׳ שמא בעלה וביטל הגט ויתבאר בסימן שאחר זה:

קמט דין המגרש את אשתו ואח׳ כך בא עליה או נתייחד עמה: ובו ז׳ סעיפים

א המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדי׳ קודם שתנשא לאחר בין שגירשה מן הנישואין בין מן האירוסין הואיל ואשתו היתה הרי זו בחזקת שהחזירה ולשם קדושין בעל ולא לשם זנות ואפילו ראו שנתן לה מעות שחזקה היא שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והרי בידו לעשותה בעילת מצוה לפיכך הז׳ מקודשת קדושי ודאי צריכה ממנו גט שני:

ב נתייחד עמה בפני שני עדים והיו שני העדים כאחד וראו הוא והיא את העדים אם היתה מגורשת מן הנישואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עידי ייחוד הן הן עידי ביאה לפיכך היא ספק מקודשת וצריכ׳ גט מספק ואם היתה מגירשת מן האירוסין אין חוששין לה שהרי אין לבו גם בה ואי חזינן להו דגייסי אהדדי חוששים לה:

ג מי ששלח גט לאשתו ואחר כך ביטלו והלך ונתייחד עמה ואחר כך נתברר שכבר הגיע הגט לידה קודם ביטולו אינה צריכה ממנו גט שני דודאי לא בעל לשם קדושין כי היה סבור שהגט היה בטל ולא בעל אלא על דעת קדושין הראשונים:

ד מי שגירש את אשתו ונתייחד עמה וקודם שגירשה שנית לקחה אחר לשם פלגש אסורה לשניהם וצריכה גם משניהם:

ה לא אמרו חזקה זו דאין אדם עוש׳ בעילתו בעילת זנות אלא באשתו שגירשה או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו הוא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד שיפרש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא בועל אבל שאר כל הנשים בחזקה שבעל לשם זנות עד שיפרש שבעל לשם קדושין:

ו וכן איש ואשה שנשתמדו באונס הגזרות ונשאו זה לזה בחקות הגוים אע״פי שמתיחדים זה עם זה בכל יום לעיני הכל אין חוששין להם משום קדושין:

ז נתייחד עם אשתו אחר שאמ׳ לכתו׳ ולחתום גט וליתנו לה הרי אלו לא יכתבו ואם כתבו ונתנו לה אחר שנתייחד עמה הרי זו ספק מגורשת:

קנ דין פיסולי גט שאם נשאת בהן: ובו ד׳ סעיפים

א כל גט שהוא בטל מן התורה אם נתגרשה בו עדיין היא אשת איש גמורה ואם נשאת בו תצא והולד ממזר וצריכה גט משני מדבריהם ומהראשון מן התורה להתירה לעלמא ואסורה לשניהם לעולם וכל י״ב דרכים שנוהגים באשה שהלך בעלה למדינת הים ונשאת ואחר כך בא בעלה שנתבארו בסימן נוהגים בה אבל אם לא נשאת עדיין אלא נתקדשה מותרת לבעלה ואינה צריכה גט משני: וכל גט שאינו פסול אלא מדבריהם להנשא בו לא תנשא בו לכתחלה ואם נשאת אפי׳ לא נבעלה לא תצא והולד כשר וכותבין לה גט אחר והיא יושבת תחת בעלה ואם אי איפשר לכתוב לה גט והיה הבעל ותיק וגירש מעצמו הז״ משובח במה דברים אמורים שאין לו בנים ממנה אבל אם יש לו בנים ממנה לא יוציא מפני שמוציא לעז על הבנים:

ב כל שהיא ספק מגורשת לא תנשא ואם נשאת תצא והולד ספק ממזר:

ג כל גט שהוא בטל מן התור׳ אם היה בעלה כהן לא נאסרה עליו משו׳ גרושה חוץ מהמגרש ואמר לה הרי את מגורש׳ ממני ואין את מותרת לכל אדם שאף על פי שאין כאן גט כלל פסולה לכהונה:

ד מי שגירש את אשתו בגט שיש בו פיסול מדבריהם או שהיתה ספק מגורשת ורצה להחזירה צריך לקדשה אבל אינו צריך לברך ז׳ ברכות ולא לכתוב לה כתובה אחרת:

קנא הסופר שטעה בגט ובשובר: ובו סעיף א׳

א כתב הסופר השובר והגט וטעה ונתן השוב׳ לאיש והגט לאשה ונתנום זה לזה וכמדומ׳ להם שנתגרשה ולאחר זמן ערער הבעל לומר שלא נתגרשה שלא נתן לה אלא השובר והרי הגט עדיין בידו אם לא נשאת עדיין נאמן ויגרשנה עכשיו ותהא מותרת מעתה ואם לא גירשה ועמדה ונשאת תצא מזה ומזה וכל ה״ג דרכי׳ בה ואם לא ערער הבעל עד אחר שנשאת אינו נאמן לאסר׳ והרי היא בחזק׳ גרושה שאנו תולין שנפל ממנה והוא מצאו:

קנב דין שני עדים אומרים שנתגרשה והאומרת אשת איש הייתי ונתגרשתי: ובו י״ב סעיפים

א הבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן וחוששין לדבריו ותהיה ספק מגורשת ואפילו הודית לו שגירשה אינם נאמנים:

ב האומרת לבעלה גרשתני והוא מכחישה נתבאר בסימן י״ז:

ג שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה אפילו הבעל עומד והיא אומרת לו גרשתני הרי זו בחזקת אשת איש גמורה מפני שהעדים סומכים אותה ואיפשר שתעיז פניה לפיכך אם נשאת תצא והולד ממזר במה דברים אמורי׳ בשאמרו עכשיו נתגרשה שהרי אומרים אם אמת הדבר הוציאי גיטיך אבל אם אמרו העדי׳ מכמה ימים נתגרשה יש לומר אבד הגט והואיל והיא אומר׳ גרושה אני בודאי ושני עדים מעידים לה אף על פי שהשנים מכחישין אותם אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא שהרי היא ובעלה יודעים בודאי שהיא מותרת וחזקה היא שאין מקלקלים עצמם אבל אם נשאת לאחר הואיל והדבר אצלו ספק וכן אם אמרה איני יודעת תצא והולד ספק ממזר אבל כל היכא דליכא הכחשה אלא שנים אומרים נתגרשה עכשיו ואמרי׳ לה אחזינן גיטיך ואמרה נאבד או נקרע לא חיישינן לה:

ד אמרו שנים ראינוה שנתגרשה ושנים אומרים לא ראינוה אפילו אם היו כלם שרויים בחצר אחד הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא והולד כשר שבני אדם עשויים לגרש בצינעא:

ה אחד אומ׳ נתגרש׳ ואחד אומ׳ לא נתגרשה

לא

לא תבעל ואם בעלת אם היתה בחזקת שתתגרש
הרי זה כבעל עגין ואם לא היתה בחזקת שתתגרש
אלא על פיסקם אם יש הכחשה בעדותן כגון
שאחד אומר נתגרשה ואחר אומ' משלם לא היו
שם שמע גירושין תבעל לכתחלה ואם שמיעת
מעידים שהיו שתיהם אלא שזרק לה גט
אחד ואומר קרוב לו ואחד אומר קרוב לה אם
נבעלת תצא:

ו המשלח שכתב ואמר אשת איש הייתי
וגרושה אני ואמרה אשתו אמת הוא הפה
שהתיר ויש אומרים דוקא כשאמרה כן בתוך
כדי דיבור אבל אם כתבה ואמרה לאחריו:

ז אם יש עדים שהיית אשת איש ואינה נאמנת
לומ' גרושה אני ואם נבעלת תצא ואפי' אם נבעלת
קודם שכתבו העדים שהיתה אשת איש
אבל חוששין לדבריה ופסולה לכהונ' לעולם ואם
מת תולגת ולא מתייבמת:

ח היו לה שני עדים שהיא גרושה אף על פי
שאין אם גט הרי זו תבעל לכתחלה:

ט הוציאה גט מתחת ידה ואמרה גרשני
בעלי כזה הרי זה כאומרת ותבעל בו אף על פי
שאינו מקויים כמו שנתבאר בסיומן:

י כל הבעל ועשר אם מ'מנו כפל ומצאה
אותו אינו נאמן שהרי הודה שכתבו לה והרי
הוא יוצא מתחת ידה אבל אם אמר הבעל על
הכתי היה ועדיין לא נתקיי' התנאי פקדון היה
משלם לה כתובתו מזוייף הוא יתקיי' בחותמיו
או בעדי מסירה כמו שנתבאר בסיומן:

יא ואם לא נתקיים אינה מגורשת לפיות
מותרת לאחרים אבל פעלה עגמה מהונה:

יב המשלח שם בידה מעשה בית דין אינה
יכולה לינשא בו עד שיזכרו חתימות ידי הב"ד:

קנג דין המוצא גט בשוק למי יחזיר אותו: ובו סעיף א'

א המוצא גט בשוק אם המשלח נותנת
סימן שאומרת נקב יש בכד אות פלוני ואומרת
שכבר נתגרשה בו וממנה נפל יחזירנה לה שמילו

למי שבופין להוציא בגט בין איש בין אשה וסדר כתיבת הגט ונתינתו: ובו ה סעיפים

א אלו שכופין אותם להוציא ואיזהן כתובה
מי שמלך לו ריח הפה או ריח המוטם או שחזר
להיו' מקבץ נותת כלבים או בורסקי או להיות
מחתך בחצית מעיקרו ואם רצתה תצא עם
בעלה נעשה הדים מוכה שחין כופין אותו
להוציא ואיזהן כתובה ואף על פי שהיה רוצה
ליתב עמו אין שומעין לה שלא מפריעין אותם
בעל כרחם מפני שהיא ממיקתו ואם אמרה
תצא עמו בעדים כדי שלא יכא עלי שומעין
לה:

ב מי שהיה בעלה בעל ריח הפה או ריח
המוטם או מלקט נותת כלבי' וכיוצא בהם ומת
ונפלה לפני אחיו ויבם או אותו מוס שהי' בבעלה
יכולה היא לומ' לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך
איני יכולה לקבל ויחלוץ ויתן לה כתובה:

ג האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו

לזון ואם אין בית דין יכולי׳ לכופו לזון כגון שאין
לו במה לפרנס ואינו רוצה להשתכר להרויח
ולזון אם תרצה היא כופין אותו להוציא מיד
וליתן כתוב וכן הדין למי שאינו רוצה לשמש:
ד האיש שנולדו בו מומין אחר שנשא אפילו
נקטעה ידו או רגלו או נסמית עינו ולא רצתה
אשתו לישב עמו אין כופין אותו להוציא וליתן
כתובה אלא אם רצתה תשב ואם לא רצתה דינה
כדין מורדת: [illegible]
ה איש המשתטה מדי יום יום ואומר׳ אשתו
אבי מחמת דחקו השיאני לו וסבורה הייתי
לקבל ואי איפשי לקבל כי הוא מטורף ויריאה
אני פן יהרגני בכעסו אין כופין אותו לגרש
שאין כופין אלא באותם שאמרו חכמים:
ו האשה שתובעת גט בטענה שאינה ראויה
ליבנו׳ ממנו אין שומעין לה ואם טענה שחפצה
לילד כדי שיהיה לה בן שתשען עליו ואומרת
שהו׳ גורם שאינו יורה כחץ אם שהתה עמו עשר
שנים ולא נתעברה ואינה תובעת כתובתה כדי
שנחוש שתובעת גט כדי לגבות כתובתה וגם
אין לתלו׳ תביעת הגט בשום דבר אחר שומעין
לה אפילו יש לו בנים מאשה אחרת דשמא
נתקלקל אחר כך וכופין אותו להוציא ויתן מנה
מאתים אבל לא תוספת ויתן נדוניתה מה
שהכניסה לו ויש לו לאחרי׳ סתם על מי שטוענ׳
דבר שאינה יודעת בו בודאי ואח״כ יתן כתובה
ואם אמר אשא אשה אחרת עליה ואבדוק עצמי
שומעין לו ואם ילדה השניה תצא הראשונ׳ בלא
כתובה ואם לאו יוציא שתיהן ויתן כתובה או
ישא שלישית אם איפש׳ ליה למקי׳ בסיפוקייהו
ויש מי שאומר שאם אמרה גם השניה שאינו
יורה כחץ יוציא שתיהן ויתן כתובה ובכל גוונא
אם ידוע שהוא עקור והיא באה מחמת טענה
יוציא מיד:
ז אם טוענת אין לו גבורת אנשים לבא עליה
ושולת גט והוא מכחישה ״א שהיא נאמנ׳ וכופין
אותו להוציא מיד ולא יתן לה כתוב׳ ואם מגרש׳
מעצמו בלא כפיה יתן לה כתובה במה דברים
אמורי׳ בשאינה תובעת כתובת׳ אבל אם תובעת
כתובתה אינה נאמנת ואף להוציא אין כופין:

ח אם ידוע שהאיש רוצה לילך לארץ אחרת
ישביעוהו שלא ילך או יכפוהו שקוד׳ שילך יגרש
אותה לזמן:
ט אם הדב׳ ידוע שאינו רשאי לעמוד במקום
שנשאה מפני סכנת נפשו׳ כופין אותו לגרשה:
י נשא אשה ושהתה עמו עשר שני׳ ולא ילדה
יוציא ויתן כתובה או ישא אשה הראויה לילד
ואם לא רצה כופין אותו עד שיוציא ואם אמר
איני בועלה והריני שוכן עמה בפני עדים כדי
שלא אתייחד עמה בין שאמרה היא בין שאמר
הוא אין שומעין לו אלא יוציא או ישא אשה
הראויה לילד:
יא הלך בסחורה בתוך עשר שנים או שהיה
הבעל חולה או שהית׳ היא חולה או שהיו חבושי׳
בבית האסורים אין עולים להם אותו זמן
מהמנין:
יב הפילה מונה מיום שהפילה אם הפילה
וחזרה והפילה ג׳ פעמי׳ הוחזקה לנפילי׳ ויוציא
ויתן כתובה ומכל מקום מותרת לינשא לאחר:
יג הוא אומר הפילה בתוך עשר כדי שתשב
עמו והיא אומרת לא הפלתי היא נאמנת:
יד הוא אומר הפילה שנים והיא אומרת
הפלתי שלשה היא נאמנת:
טו בכל זה משביעה היסית שלא היפילה
או שהפילה שלש שבטענה זו יתחייב ליתן לה
כתובה:
יז שהה עם אשתו עשר שנים ולא ילדה
והוציאה מותרת לינשא עם השני שהתה עם
השני עשר שנים ולא ילדה דינה עמו כדינה
עם הראשון גירש׳ לא תנשא לשלישי ואם נשאת
לשלישי תצא שלא בכתובה אלא אם כן יש לו אשה
אחרת או שקיים מצות פריה ורביה ואם הכיר
בה יש לה כתובה:
יח שהתה עם השלישי עשר שני׳ ולא ילדה
אם לא גבתה כתובה מהראשוני׳ לא תגבה ואם
גבתה לא תחזיר:
יט הוציאה השלישי בלא כתובה ונשאת
לרביעי וילדה אינה יכולה לגבות כתובה
מהשלישי דשמא עתה נתרפאת:
ב כל הנושא אשה בעבירה אפילו באיסור
אבן העזר טו א 15 1 דרבנן

דרבנן כגון שניות כופין אותו להוציא:
כא כל אלו שאמרו להוציא כופין אפי׳ בשוטי׳ ויא שכל מי שלא נאמר בו בתלמוד בפירוש כופין להוציא אלא יוציא בלבד אין כופי׳ בשוטים אלא אומרים לו חכמים חייבוך להוציא ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריין:
כב צריך להטיל חרם על כל העומדי׳ בשע׳ נתינת הגט שלא להוציא לעז על הגט:
כג אם נשבע הבעל ליתן גט טוב שיתירו לו קודם שלא יהא דומה לאונס אך ערבון יתן אם ירצה:
כד מי שקבל עליו כזירות שמשון לגרש את אשתו מותר לגרש ואין בו משום מגרש באונס וטוב לגרשה בשני גיטין ויתנם לה זה אחר זה:

סדר הגט

ובו דיני העדים והבעל והסופר והאשה וכל פרטיו · ובו ק״ג סעיפים

א יש נזהרים מלסדר הגט בערב שבת:
ב יזמין סופר ושני עדים כשרים שאינם קרובים זה לזה ולא לבעל ולא לאשה:
ג יזהר שלא יהיה הסופר אחד מהעדים:
ד אם הסופר או החכם המסדר הגט נוטלי׳ שכר הרבה יותר מכדי בטלה יש אומרי׳ שצריך שלא יהיו העדים קרובים להם וה״ר עובדיה בפי׳ המשנה בפ״ד דבכורות קרא תגר על הרבנים מסדרי הגט הנוטלים יותר מכדי שכר בטלה:
ה צריך שיכירו שזה הוא פלוני וזו היא אשתו פלונית אלא אם כן הוא שעת הסכנה:
ו אם יש בעיר אחר ששמו כשמו ושם אשתו כשם אשתו אינו יכול לגרש אלא בפני חבירו:
ז אם המגרש הוא שכיב מרע צריך לדקדק בו שיהיה שפוי בשעת כתיבה ובשעת נתינה:
ח אם רוצה לגרש על תנאי לא יזכיר שום תנאי אלא אומר לסופר לכתוב גט ולעדים לחתום בו ולא יזכיר שום תנאי עד שעת מסירה:
ט הכל כשרים לכתוב גט חוץ מחש״ו ועבד ונכרי וישראל מומר או מחלל שבת בפרהסיא:
י הבעל עצמו לא יכתוב הגט היכא דאיפש׳:
יא וכן לא יאמר הבעל לסופר כתוב כך או לא תכתוב:
יב לא יהיה הסופ׳ קרוב לא לאשה ולא לאיש היכא דאיפשר:
יג יתן הסופ׳ הקלף והדיו והקולמוס במתנ׳ לבעל והבעל יגביהם לקנותם:
יד ישאל החכם לבעל המגרש אתה נותן גט זה מרצונך בלא שום אונס כלום עשית שום אים׳ או נדר או שבועה שמכריחך ליתנו תאמר לנו ונתיר לך והבעל המגר׳ משיב לא לא נדרתי ולא נשבעתי ואין לי שום אונס אלא מרצוני אני נותן גט זה בלב שלם בלי שום אונס ותנאי ואם אומר שנשבע או נדר או תקע כף ליתנו יתירו לו קוד׳ כדי שלא יהא דומה לאונס אך ערבון יתן אם ירצה שאין זה דומה לאונס:
טו יושיב הבעל הקלף והקולמוס והדיו לסופר בפני עדים ואומר לו בפניהם כתוב לי גט לשם גרושי אשתי פלונית בת פלוני ולשם כריתות ואני נותן לך רשות לכתוב מגט אחד עד מאה עד שיהיה אחד כשר בלי שום פקפוק בין בכתיבה בין בחתימה לדעת החכם ה״ר פלוני:
יו ואתם פלוני ופלוני היו עדים וחתמו בגט הזה לשם גירושי אשתי פלונית בת פלוני ולשם כריתות ואני נותן לכם רשות לחתום מגט אחר מאה גיטין עד שיהיה אחד כשר לדעת החכם הר׳ פלוני בלי שום פקפוק בין בכתיבה בין בחתימה:
יז אם צריכים לכתוב שני גיטין מפני ספק שיש בשמות כגון גרשין גרשם וכיוצא בזה צריך שיאמ׳ הבעל המגרש לסופר שאם יחפוץ החכם ה״ר פלוני לסדר גיטין הרבה מחמת ספק כדי שינתנו כלם ביד האשה שהוא נותן לו רשות לכותבם וכן יאמר לעדים שהוא נותן להם רשות לחתמם:

לא

יח לא יכתוב הסופר ולא יחתמו העדי׳ עד שישמעו מפי הבעל שצוה לסופר לכתוב ולעדי׳ לחתום ולא מפי שליח ואפי׳ אמר לשלשה אמרו לפלוני שיכתוב ולפלוני ופלו׳ שיחתמו לא יכתבו ויחתמו מאחר שלא שמעו מפיו:

יט הבעל נותן שכר הסופר ואם נתנה האשה כשר:

כ יאמר הבעל בפני העדים הנני מבטל לפניכ׳ כל מודעי ומודעי דמודעי ומודעי דנפקי מגו מודעי דמודעי שמסרתי על גט זה וכל דברי׳ שמסרתי שהם כשיתקיימו גירמי׳ לבטל הגט הרי הם בטלי׳ וכן אני מעיד וגל עצמי שלא מסרתי שום דב׳ על הגט שיפסל מחמתו והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שיבטל גט זה או שיורע כחו מחמתו:

כא צריך שהעדים שאמר הבעל לפניהם לסופר לכתוב גט לאשתו שלהם עצמם יצוה לחתמו וצריך שיעמדו בשע׳ כתיבת שטה שבה שם האיש והאשה והזמן וישמעו שכותבן לשמו ולשמה:

כב וצריך שיכירו שזהו הגט שכתב סופר לשמו ולשמ׳ לפיכך אם רוצים לצאת לחוץ אחר שכתב שם האיש והאשה והזמן צריכים לעשות שום סימן בגט כדי שיכירוהו או שתהיה להם טביעות עין בו:

כג טוב שיהיה הבעל אצל הסופר והעדים עד שיכתב הגט ויחתם ויכתן כדי שלא ימסור מודעא:

כד אם רוצה לשלוח הגט לאשה ע״י שליח צריך שיעמוד שם השליח בשעת כתיבת שטה שבה שם האיש והאשה והזמן וישמע שהתחיל לכתו׳ לשמה וגם צריך לעמוד שם בשע׳ חתימת שני העדים וישמע שחותמין לשמה:

כה וצריך שקוד׳ כתיבה יודיענו שהוא יהיה השליח והחכם יאמ׳ שישמע איך הגט הוא נכתב ונחתם לשמה כדי שיוכל להעיד כן:

כו כששולח גט ביד שליח טוב הוא שישביעו הבעל בשבועת התור׳ שלא ימסור מודעא ושלא יבטל הגט:

כז צריך לדקדק שיהיו השליח והמשלח גדולים לפי שאין שליחות לקטן ואין קטן עושה שליח:

כח צריך שלא יהיה השליח חרש שוטה וקטן או עבד או נכרי או סומא או פסול לעביר׳ מן התורה:

כט טוב ליזהר שלא לגרש על ידי שליח כשהבעל והאשה שניהם בעיר:

ל אם הבעל נחפז ללכת ואינו יכול להמתין עד שיכתוב הגט ויחתם אומר לסופר כתוב גט לאשתי וכו׳ כדלעיל ואומר לעדים אתם פלוני ופלוני היו עדים וחתמו בגט הנז׳ וכו׳ כדלעיל והרני ממנה את פלוני בן פלוני שליח להוליך הגט הנז׳ לאשתי פלונית בת פלוני בכל מקום שימצאנה ותהא ידו כידי ופיו כפי ועשייתו כעשייתי ונתינתו כנתינתי ונותן אני לו רשות לעשות שליח ושליח שליח עד מאה שלוחים ואפילו בלא אונס עד שיגיע הגט לידה או ליד שלוח׳ ותכף שיגיע הגט הנז׳ לידה או ליד שלוח׳ מיד פלוני שלוחי או מיד שלוחו או מיד שליח שלוחו כאמור תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם:

לא וכבר נתבאר שאין להזכיר שום תנאי קודם כתיבת הגט ואם כן כל מי שמצוה לגרש בענין זה אינו יכול לגרש על תנאי:

לב ואם אינו רוצה לגרש אלא לזמן והוא נחפז ללכת וא״א לכותבו קודם שילך יאמ׳ לשליח שיתן הגט לאשתו ולא תתגרש בו אלא לאחר זמן פלוני:

לג אין צריך שהשליח יהא עומד בפני המגרש אלא אפילו שלא בפניו יכול למנותו והעדים כותבים שמינה לפלוני שליח:

לד כבר כתבתי לעיל מי הם הפסולי׳ להיות שלוחים:

לה וגם כבר נתבאר שצריך השליח לעמוד בשעת כתיבת תורף הגט וחתימת שני העדים וששמע שנכתב ונחתם לשמה:

לו כשיבא הסופ׳ לכתו׳ הגט קודם שיתחיל לכתוב יש לשאול למגרש מה שמו ומה שם אביו ואם יש לו או לאביו שתי שמות כגון על ידי חולי אבן העזר טו כ 15 11 ואם

ואם יש לו אחיו כיוצא בו אחד מהם כותבו:

לז וכן יש לבעל לשלח ולתכים כמו לחיים:

לח צריך שהסופר והעדים יעמדו במקום אחד:

לט יחתוך הקלף למדת הגט שלח ויטרוך לחתוך ממנו אחד דבר אחר כתיבת הגט:

מ אם טעה הסופר בלח׳ אחת קנתה ומתחיל בחותך הקלף יחתוך התלה המועט שכתב:

מא צריך הקלף להיות חרכו יותר על רחבו ונקרא חרכו דרך קריאתו מתחלתו לסופו:

מב ישרטטו בו י״ג שטין ושורה לחרוכה יחלקנה לשתי שורות קצרות שבה יחתמו העדי׳ זה תחת זה:

מג ים מי שאומר שיכתוב במקום כשר ולא במקום שיער:

מד לא ישרטט בחבר ולא ישרטט מבפנים לגלי מבחון:

מה ים מי שאומ׳ שאין כותבין הגט בקולמוס של קנה:

מו לא יהא הכתו׳ משוקש ולא מבולבל שמא תדמה אות לאות ואינה נראית כשהיא לשתים:

מז נהגו להחמיר לעשות האותיות מוקפות גויל ואם יש בו אותיות דבוקות יכול לגרד הדיו שביניהם להבדילם:

מח צריך לדקדק שלא יכנסו האותיו׳ זו בזו כגון רישה של למד שבשטה תחתונה לא תכנס לתוך חללה של ה׳ או ח״ת של שטה עליונה וכן כל כיוצא בזה:

מט לא יהיו האותיו׳ עוברות מהשטי׳ בימין ובשמאל לתוך הגליון ויש להחמיר לפילו מאות אחת:

נ כפלה טפת דיו לתוך האות ואינה נכרת אינו יכול להעביר הדיו לתקן האות דה׳ל חק תוכות:

נא ואף אם רוצה לעשו׳ם פתוח׳ וכמשכה ידו ונפתחה אינו יכול לגרד הדבקות לפתחה דה׳ל חק תוכות:

נב לא יהא כו טשטוש ולא יכתבנו על המחק:

נג צריך ליזהר בטופס הגט לכתבו כתשפ

נד אם נמצא פסול בגט וצריך לכתוב גט אחר אם הבעל בפניהו צריך לחזור ולטוות כבתחלה לסופר שיכתוב גט לאשתו ולעדים שיחתמו בו:

נה כשיוצא הסופר לכתוב הגט יאמר בפני העדים הנני כותב גט זה לשם פלוני בן פלוני ולשם גרושתו אשתו פלונית בת פלוני שיגרשם בו ולשמו ולשמה לשם כריתו וכתוב הגט מיד:

נו צריך שיתייבש הגט קודם שיחתמו העדים:

נז אחר שיתייבש הגט יחתמו העדים זה תחת זה:

נח צריכים העדים לחתום זה בפני זה:

נט יאמר כל אחד מהעדים קודם שיחתום אני חותם גט זה לשם פלוני בן פלוני לגרש בו אשתו פלונית בת פלוני לשמו ולשמה לשם גירושין ויחתום מיד:

ס יתחילו לחתום מראש השטה שלא יכיא חלק בגליון מימין לפני החתימה:

סא לא יניחו כדי חויר שני שטין בין חתימתן לשטה אחרונה:

סב צריך כל אחד מהעדים לפרש שמו ושם אביו שיחתום פלוני בן פלוני עד:

סג כתיבת העדים תהיה תמה ונכרת שלא יהיו דבוקים האותיות כמו בגט עצמו:

סד לא יחתום הסופר בגט:

סה צריך לייבש החתימות:

סו החכם והעדים קורא׳ הגט וגם חתימות העד׳ ואחרי קרא׳ יפול החכם לסופר זה גט מכתבת. כתבת אותו בטוי׳ת פלו׳ והוא אומר הן שוא לפני מהעד׳ שמעת שטוה הבעל לסופר לכתוב לשמו ולשם גרושי אשתו פלונית בת פלוני:

סז אתה מכיר שהוא גט זה:

סח אתה חתמת בטוי׳ הבעל:

סט חתמת לשמו ולשם גרושי אשתו פלוני:

ע אתה מכיר חותמך:

עא חתמת בפני חבירך:

עב אתה מכיר חתימתו:

עג והוא מצוי הן על כל שלשה וגם העד

הפני

השני כמשפט הזה יעשה לו:

עד אחר כך יתן הגט לבעל ואז ישוב לשאול לו אם נותן גט זה מדעתו ורצונו כנזכר לעיל:

עה וגם יבטל המודעות פעם שנית וגם יפסול עדים כדלעיל:

עו ואם יצא הבעל מלפניו בין כתיב׳ לנתינה ישביענו החכם המסדר בשבועה שלא ביטל הגט בשום ענין ושלא מסר שום מודעא ולא אמר שום דבר יגרום ביטול הגט:

עז יקבץ מנין כדי לתת הגט בעשרה:

עח יאמר החכם לכל העומדים טרם ינתן הגט אם יש שום אדם שיודע שום פיסול נגד הגט וירצה לערער בו דבר יאמר אותו קודם שינתן כי אחר הנתינה יושם חרם שלא להוצי׳ לעז על הגט:

עט יאמר החכם שמעו כל הכשרי׳ להעיד:

פ טוב שיהיו שם עדים החתומים על הגט:

פא יצוה לאשה שתסיר הטבעות שבידיה ושאח״כ תוציא שתי ידיה ותפתחם ותקרב אות׳ יחד כדי לקבל הגט ולא יהיו ידיה במדרון שיוכל הגט ליפול:

פב יזהר שלא תסייע לה חברתה ולא שום אדם:

פג תזהר שלא תקפוץ ידיה עד שיאמ׳ לה:

פד יתן הבעל הגט בידה וכה יאמר לה כשיתננו בידה הרי זה גיטיך והרי את מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם:

פה אחר שהניח הגט בידה ויסלק ידו מכל וכל אז תקפוץ ידה ותחזיק בגט ותגביה שתי ידיה למעלה ואחר כך יקח החכם הגט מידה ויקראנו שנית בפני העדים ויחרים על כל מי שיוציא לעז על גט זה:

פו ויקרענו שתי וערב:

פז יזהיר החכם לאשה שלא תתארס תוך ג׳ יום חוץ מאותו יום:

פח נתינת הגט יש מי שאומר שצריך להיות ביום ולא בלילה:

פט וכן אם התפללו הקהל ערבית אף על פי שהיה עדיין יום אין ליתן גט אז מפני שכבר חשוב לילה אם לא בשע׳ הדחק שאז אפי׳ בלילה

ממש יכתב וינתן צריך שינתן הגט בו ביום שנכתב אלא אם כן שולחו לעיר אחרת דאז א״א ליתנו לה ביום שנכתב:

צ צריך שלא יתייחד הבעל עמה בין כתיבה לנתינה ואם נתיחד עמה הוי גט ישן ולא יגרש בו:

צא שליח המביא גט נותנו לה בפני שנים ואם השליח קרוב או פסול נותנו לה בפני שלש׳ ואומר לה בשעת נתינה הרי זה גיטיך ששלח ליך בעליך והרי את מגורשת בו ממנו ומותרת לכל אדם וגט זה בפני נכתב ובפני נחתם:

צב אם המתגרשת היא נערה בין ארוסה בין נשואה מתגרשת בקבלת הגט היא עצמה ואם קבלו אביה אם הית׳ ארוסה מאח׳ שעדיין לא בגרה הרי זה מגורשת אבל אם בגרה אף על פי שאינה אלא ארוסה או אם נשאת אף על פי שהיא נערה אינה מתגרשת בקבלת אביה:

צג ואם היא קטנה ונשאת אינה מתגרשת בקבלת אביה:

צד ואם היא קטנה ארוסה לדברי הכל מתגרשת על ידי אביה ואיכא פלוגתא אם מתגרשת על ידי עצמה וראוי להחמיר שלא תקבלנו אלא על ידי אביה:

צה והא דקטנה מתגרשת דוקא שמבחנת בין גיטה לדבר אחר דהיינו שנותנים לה צרור וזורקו אגוז ונוטלו או שהגיעה לעונת הפעוטו׳ דהיינו כבר שית וכב׳ שבע כל חד לפום חורפיה אבל פחות מכאן אינה מתגרשת לדעת רש״י ז״ל אפילו על ידי אביה ולדעת ר״ת דוקא על ידי עצמה אבל על ידי אביה מתגרשת ולזה הסכים הר״אש ז״ל:

צו קטנה המתגרשת על ידי אביה יש להחמיר לכתוב שני גיטין וליתנם לה האחד כנוסח שאר גיטין והאחר יכתו׳ בו בתך פלונית דהות אנתתי וכו׳:

צז אם הוא מוסר גט לשליח להוליכו לאשתו ימנה אותו בפני שני עדי׳ ויקראנו החכם לפני העדים ואח״כ ישאל לסופר זה הוא גט שכתבת וכו׳ כדלעיל עד טוב שיהיו שם עדים החתומים על הגט:

ואחר

צח ואח"כ מחזיר החכם הגט לבעל והבעל נותנו לגט לשליח ויאמר לו הולך גט זה לאשתי פלונית בכל מקום שתמצאהו ותהא ידך כידי ופיך כפי ושמייתי כעדייתי ואתינת כך כתיבתי וכוונתי לכי לך רשות לעשות שליח ושליח שליח עד ק' שלוחים ואפילו בלא חוכם עד שיגיע הגט לידה או ליד שלוח שלוחה ותכף שיגיע גט זה לידה או ליד שלוח שלוחך או מיד שלוחך או מיד שלוח שלוחך כגיל תהא מגורשת ממני ומותרת לכל אדם:

צט אם נותנו לה על תנאי ואמר לה בשעת כתיבה הרי זה גיטיך והרי את מגורשת כו ממני ומותרת לכל אדם על מנת שאם לא באתי מהיום עד כ' חדש יהא גט מעכשיו ואם לאחר כתוך הזמן הנז' ואחרים בפני פלוני ופלוני לא יהא גט ותהא היא נאמנת עלי לומר שלא באתי ושלא פייסתיה:

ק אם המגרש ע"מ לומר לה בשעת כתיבה הרי זה גיטיך והרי את מגורש כו ממני מעכשיו ומותרת לכל אדם על מנת שאם לא אמות עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ואם אמות קודם יום פלוני יהא גט מעכשיו ואם לא אמות עד יום פלוני והוא בכלל לא יהא גט ואחר כך לא תתייחד עמו אלא אם כן יום אחר עמהם אפילו עבד אפילו ספחה חוץ מספחתה וכנה קטן:

קא אחד יום ואחד ליזהר שלא להשתדל בעניין גיטין אם לא שיהא בקי בהלכות גיטין כי רבו בהם הדקדוקים וכנקל יכול אדם לטעות בהם והוא פיסול ממזרות וכור ישרץ יבילנו מצוות אמן:

הלכות מיאון

קנה עד איזה זמן הקטנה ממאנת ויתר דיני מיאון: ובו ב' סעיפי'

א קטן' שאין לה אב אחיו שים לה אב והשיאה אביה וכתבו או כתבתה כשהיא קטן' שהיא כיתומה בחיי האב שהרי אין לו שוה רשות כה

ב אי זו היא קטנה שבריכה למאן מכת שם שכי' עד שתעשר בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קדושיה ואם קדושים לא שתשמור אותם כדרך שמשמר' החגוז והתמרה וכיוצא בהם הרי זה בריכה מיאון ואם היכה יודעת לשמור קדושיה היכה בריכה למאן אלא הולכת לבית אומה כאילו לא נתקדשה מעולם ופחותה מבת שש אפילו היה נבועל לאחם כיותר ויודעת לשמור היכה בריכה מיאון ויתירה על בת עשר אפילו סכלה כיותר בריכה מיאון:

ג המיאון הוא שתאמ' אי חיפצי בפלוני כצלי או אי חיפצי בקדושי' שקדשוני אמי ואחי ואפי' לא אמרה דבר אלא הלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה אף על פי שהית' בעולה קדושים אם אם מיאוניה:

ד ממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין אפילו אלא בפני הבעל ואלא בפני בית דין רק שיהיה בפני שני' שיעידו על הדב' וים מי שאומר דלכתחלה בשנים אלמא:

ה כשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם אם לא מיאנה בבעל:

ו מיאנה בבעל ונשאת לאחר ממאנת בו וכן בשלישי וברביעי אפילו כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה:

ז האומים שמיאנה בפניהם כותבים לה גט מיאון ואומרים לו אנו עדיך בגט זה שאתה להיות כתיבתו מגרש לפיכך היכו כתיבה לשמה ולא מסירה ולא דבר ממשמעו גט הגרושין ואין כותבין בו תופס הגט לפי שהיא אלא כמעשה בית דין:

ח אלו שממאנת בפניהם צריך שיכירו אותה ואת בנלה לפיכך כל מי שיודה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון אף על פי שאינו מכירה שורתי הכירוה אותם שמיאנה בפניה:

ט אותם שממאנת בפניהם צריך שיתברר להם

להם שפיר קטנה:

ג קטנה ממאנת אין לה כתב מאן ומתגרשת בלא גט ואין לה תוספת וכל זמן שלא מאנה בעלה יכול במעשה ידיה ובמציאתה וחייב במזונותיה ובפדיונה כל זמן שהיא תחתיו אבל אם הלך למדינת הים ולותה ואכלה או לגורך פדיונה ועמד ומיאנה חייב לשלם לפי שלא אכל פירותיה ואפי' אם כשן עדיין טליקטן ומוכחין ברשותו חייבו מחזירין וכסבים על נתן כרזל ופלוג אם אם בשן כוטלתן ומה שאכל מסס מכסי נתן כרזל חייב לשלם ומכסי מלוג פטור והוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרובין וכשרה לכהונה ואינה צריכה להמתין ג' חדשים מלהנשא ואם כשלת לאחר וגירש או מת מותר לאחיו לרשתן ולא עוד שלא לפי גירשה הראשון והחזירה ומיאנה כו ונשלת לאח' אחר ממיאנה בו וגירשה האחר מותרת לאחיו לרשתן שכל היוצאת במיאון לא על פי עקדמו בגט הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט משלם ומותרת לאחיו לו אבל המגרש את הקטנה בגט יש לה כתוב ואסור בקרובותיה ואסו' בקרוביו ואסורה לכהונה וצריכ' להמתין שלשה חדשי' ואם נשלת לאחר ומיאנה כו אסורה לאחיו לרשתן מפני שיצאת ממנו בגט אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת וכן לאחי' לאחי הראשון ולבנו ולאחיו כאחר הגרושות אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון ואם מיאנה בראשון והחזירה וגירשה ונשלת לאח' ונתייבמה או נתגרשה או מיאנה כו אסורה לאחיו לראשון ולקרוביו שכל שיצאת ממנו במיאון לבסוף דינה כמגורשת:

ד א הממאנת ביבם אסורה לאחיו מפני שגרושת כלכתה בעת שמת בנו ונפלה ליבום לכל לשאר קרובי' מותרת ויש אוסרי' גם בשאר קרובי' ומכל מקום אם מיאנה באחד מהיבמים מותרת לשאר אחיו:

ב עד מתי הקטנ' ממאנת עד שתביא שתי שערות אחר י"ב שנה או עד שתלד וכל זמן שלא הביאה שתי שערות ולא ילדה חשובה כקטנה

אפילו נולדו לה סימני גדלות חלונית חשובה כמי שהיא בת עשרי' ונולדה בה סימני גדלות חשובה כגדולה ויכולה למאן ובת י"ט שנה ושלשים יום דינה כבת עשריס דשלשי' יום כשנה חשוב שנה ויש מי שאומר שאינה חשובה בת עשריס עד שתהיה בת עשרים שנה פחות שלשים יום:

ג אם היא בת עשריס ולא נולדו בה סימני גדלות חלונית הכיאה שתי שערו' חשובה כקטנה עד שתביא שתי שערות או עד שתגיע לרוב שנותיה שהם לה" שנה ויום אחד שאז הרי היא גדלות חלונית אף על פי שלא נראו בה סימני גדלות וחשובה כגדולה ואינה יכולה למאן:

ד אין שתי שערות סימן גדלות אלא אם כן הלו מי"ב שנה ואילך אבל אם הלו קוד' לכן אפי' תוך שנת י"ב חשיבי כשומא ואינה נחשב גדולה על ידם אלא אם כן הביאה אחרות אחר י"ב שנה ויהיו כשומנה לה שערות אחר הזמן מחזיקין אותה כגדולה אפילו לחליצה ולא חיישינן שמא הלו קודם הזמן ולא שמא נראו בה שתי שערות קודם י"ב שנה ועודם עליה אחר י"ב שנה אף על פי שלא הביאה שערות אחר י"ב שנה חשובה כגדולה למיאון ואף על פי כן חשובה כקטנה לחליצה:

ה ו כשבודקין אותה בודקין אותה על ידי נשים כשרות ונאמנות ואפי' אשה אחת בודקת ומעידין לה אם הביאה ואפילו היא קרובה:

ו שתי שערות צריך שיהיה בעיקרן גומות ואפי' שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן כמה שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שיער הרי אלו סימן חזק אין גומא בלא שיער ושערות היו בהם ונשרו:

ז שתי שערות צריכות שיהיו במקו' הערוה וביתר הערוה כלו מקום סימנים בין למעלה בין למטה בין על חיברי הזרע עצמן ויש מי שאומר שאפילו אחת בגבה ואחת בכריסה או אחת בקצרי מנבשותיה על יד ואח' בקצרי מנבשותי' של רגל חשובה גדולה למיאון אבל לא לחליצ':

ח שיעור חוכ השתי שערות משיגמחו ויהיו רחוים להגטל בפי הזוג או לקרון בטפורן חשובה

הקטנה גדולה למיאון לכל הפחות חמשה גדולה
לחליצה עד שיהיה בהן כדי לכוף רחמן לעיקרן:

ט כמה דברים לאומרים שיכולה למאן אחר
שבא כשבדקו אותה ולא הכירה אחד שערות
לפי שאחת מהם יש לה שבא הפחות יכולה למאן
חזקה שהכירה אחד שערות ומכל מקום לא
תמאן עד שיבדקו אותה וימצאו אחד שערות:

י כמה דברי אומרי שיכולה למאן כשבודקי
אותה ולא הכירה כשלא כעל אחר היות לה שבא
שנה ויום אחד לפי שאם בא עליה אחר כך הפחות
יכולה למאן אלא על פי שאין מודעין לה שימצין
חושבין שמא כשרו שהוא שפק דאוריתא שאם
היה ידוע שהיו לה אחד שערו קודם שבא עליה
הוו קדושין גמורים ודאי כעל לפי קדושין
ואם קדמה אחר לא היתה צריכ ממנו גט וכיון
שהוא ספק דאוריתא חיישינן שמא הכירה
שימצין קודם שבעל וצריכה גט מספק ואם
מיאנה בו אחר שבעלה ובדקה ולא מצאו לה
שערות ונתקדמה לאחר צריכ ממנו גט מספק
ואסורה לאחוז בו ואם נשאת תצא ומזה ומזה
הולד ספק ממזר מפני שיש:

יא הכירה אחד שערות אחר שבא ולא בעל
אחר כך הוו ספק קדושין ואם בא להוציאה
צריכ גט מדרבנן ואם לא נתן ועמד ונתקדמה
לאחר צריכה גט מפני שיש ואם ירצו מנשא
לאחון ונושא אי אפשר אם לא נתן אבי לא יקויים
לאחון אמא יאמרו החזי גרושתו אחר שנתארס
ואם בא עליה אבי קודם שיגרש לאחון תצא מזה
ומזה ואין הולד מן האבי ממזר ואם בא עליה
לאחון קודם אבי הולד ממזר:

יב יש להחמיר שלא תמאן
אחר שבא אלא על פי שבדקה ולא נמצאו לה
אחד שערות וגם לא בעל אחר שבא:

הלכות יבום

קנו **אין נקרא זרע קיימא לפטור מן היבום ובו יג סעיפים**

א מי שמת אחיו מאחיו ולא הניח זרע מפני
ליבם את אשתו אין שהיה לאשתו מן הניסואין
אין שהיה לאשתו מהאירוסין דכתיב כי ישבו
אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו יבמה
יבא עליה:

ב זה שנאמר בתורה וכן אין לו אחד הבן
ואחד הבת הן זרע הבן הן זרע הבת עד סוף
כל הדורות אין אלא זה בין אלא אחר אפי'
היה לו זרע ממזר הן עכ"פ הרי זה פוטר את
אשתו מן החליצה ומן היבום אבל אם מת מהשפחה
הן מהנכרית הרי זה פוטר ואע"פ שאין לו אחר
אחר אבל אם מת מהשפחתו פוטר:

ג אפילו היה הזרע נוסף הן פגום מכות
שהי אפשר לו לחיות פוטר:

ד מי שמת והניח אשתו משכבת אם הפילה
הרי זה תתייבם ואם ילדה ויצא הולד חי אפי'
העולם אפילו מת בשעת שהולד הרי זה פטור
מהחליצה ומן היבום אבל מדברי סופרים עד
שיודע בודאי שכלו לו חדשיו והולד לט' חדשים
גמורים אבל אם לא נודע לכמה הולד אם חיה
פחות יום הרי זה ולד קיימא ופוטר אבי אחיו
מהחליצה ומהיבום ואם מת בתוך פחות מי
כיום הפחות הן שמת מחולי הן שנפל מהגג
או מכלאחרי הרי זו אפשר נפל אפשר הן קיימא
וצריכה חליצה מ"מ אבל לא תתייבם:

ה אם הין ידוע שכלו לו חדשיו הלך על פי
היכה נחמכת יבמה שבשעת לפוק ועדי מעידי
שהולד שילדה אחר מות בעלה חיים פחות יום
ועדים אחרים מכחישים אותם ואומרי שלא
חיים פחות יום מותרת לבעלה והיכה צריכה
חליצה ואם הין עדים מעידים שחיים פחות
יום וגם הין עדות ברורה שלא חיים פחות יום
שלא קול לעז שלא אמרי לה בקולי דבתר כיסוחי:

ו האומר זה בני ולו יש לו בנים כאלו לפטור
את אשתו אפילו הוחזק באחים ואע"פ שאם יש
עדים שיש לו אחים היכו כאלו אחר כך לומר
שיש לו בנים:

ז אמר בשעת קדושין יש לי בנים ובשעת
מיתה אמר הין לי בנים היכו נאמן לאסרם ויש
מי שאומר שחולצת ולא מתייבמת:

ח נאמן עד אחד להעיד שניתן לבעלה בן להתירה לזר:

ט מי שזינה עם אשה בין פנויה בין אשת איש ונתעברה ואמ׳ זה העובר ממני הוא ואפי׳ היא מודה לו הרי זה ספק וחולצת ולא מתיבמ׳

י האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך מותרת לינש׳ לשוק:

יא הלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים ובא׳ ואמר׳ מת בעלי ואח׳כ מת בני נאמנת אבל אם אמרה מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת להתייבם אלא חולצת ולא מתיבמת:

יב הלכה היא ובעלה בלבד ובאה ואמרה ניתן לי בן במדינת הים ומת ואח׳כ מת בעלי נאמנת אבל אם אמרה מת בעלי ואחר כך מת אותו הבן אינה נאמנת וחולצת ולא מתיבמת בד׳א בשהיתה פסולה לכהונ׳ או שאמר׳ במערה היינו כשמת ולא היה שם אדם שיעיד אבל אם אין הדב׳ כן לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיבואו עדים:

יג הלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך הרי זו לא תחלוץ ולא תתייבם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה ואם היתה אסורה לכהונה מתחלה הרי זו חולצת לאחר ט׳ חדשים:

קנז דיני גרים ומומר ואיזה נקרא אח ליבם · ובו י׳ סעיפים

א מי שיש לו אח מאביו אפילו הוא ממזר או עובד ע׳א ואפי׳ הוא קטן מי שיצא ראשו ורובו לאויר העולם קודם שימות אחיו הרי זה זוקק את אשתו ליבום אפי׳ הוא גוסס או פצוע מכות שאינו יכול לחיות מהם לא תנשא כל זמן שהוא חי אבל אם הוא אחיו מאמו או שנולד אחר מותו יבמתו מותרת לשוק וכן אם היה לו אח מהשפחה או מהנוכרית אינו זוקק את אשתו אף על פי שהית׳ לידתו בקדושה הואיל והורתו היתה שלא בקדושה:

ב אפי׳ קרוב או אשה או עבד או קטן שהוא מכיר ונבון נאמנים לומר זה פלוני אחי פלוני מאביו וזו היא יבמתו וחולצים או מיבמים על פיהם:

ג גרים שנתגיירו ועבדים שנשתחררו אין להם אחוה כלל אפילו אחד מהם הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה ואפילו הם תאומים ונולדו בקדושה אין להם אחוה עד שיהיו שניה׳ הורתם ולידת׳ בקדושה:

ד נפלה לפני יבם מומר יש מי שמתיר אם היה מומר כשנשאה אחיו ואין לסמוך עליו:

ה אם המת היה מומר אשתו זקוקה לאחיו:

ו לא היה מוחזק באחים ואמר יש לי אחים אינו נאמן בא אחד ואמר אני אחיו אינו נאמן ואפילו עד אחד מעיד עליו שהוא אחיו אינו נאמן להוציאה מחזקתה:

ז היה מוחזק באחים ואמר בשעת מיתתו אין לי אחים אינו נאמן וכן אם אמר על מי שהוחזק אחיו אין זה אחי אינו נאמן:

ח לא היה מוחזק באחים ויצא קול שיש עדים שיעידו שיש לו אחים והעדים במדינה אחרת אפילו אמר הוא בשעת מיתתו אין לי אח הרי זו חוששת ותמתין עד שיבואו עדים שאמרו וישאלו:

ט אשה שאין לבעלה בן ולא אח וחמותה וחמיה במדינת הים ומת בעלה מותרת לינשא ולא חיישי׳ שמא ילדה חמותה זכר והיא זקוקה לו אבל אם יצאתה חמות׳ מכאן מעובר׳ חוששין שמא ילדה זכר והיא זקוקה לו:

י אשה שמת בעלה והיה לו בן במדינת הים הרי זו מותרת לזר ואין חוששין שמא מת הבן אלא העמד אותה על חזקתה:

קנח באיזה אופן אשה נאמנ׳ להתייבם ואם עד א׳ נאמן · ובו ו׳ סעיפי׳

א כשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלי שתנשא כך נאמנת לומר מת בעלי שתתייבם אבן העזר יו א 16 1 והיבם

והיבם נכנס לנחלה על פיה אבל אינה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא לשוק ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואיבם את אשתו לפיכך הלכה הוא ובעלה ויבמה למ"ה ובאה ואמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי או מת יבמי ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת:

ב הלכה היא ובעלה לב"ד ובאה ואמר' ניתן לי יבם ומת בין שאמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי בין שאמרה מת יבמי ואחר כך מת בעלי נאמנת:

ג נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת בעלה ומתיבמת על פיו או שמת יבמה שתנשא לשוק או לומר מת בעלך ואחר כך מת בנך ואפילו עבד או שפחה או אשה או גוי מסיח לפי תומו או עד מפי עד נאמן להעיד במיתת היבם כמו שנאמן במיתת הבעל ודין עדות זו כדין אותה עדות לענין עדים המכחישי' זה את זה במיתת היבם ולכל דבר:

ד חמש נשים שאינם מעידות זו לזו שמת בעלה כך אינם מעידות שמת יבמה:

ה שתי יבמות שבאו ממדינ' הים זו אומרת מת בעלה וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו שאין יבימתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה כמו שנתבאר · היה לאחד מהן עד שמת בעלה זו שיש לה עד אסורה מפני יבמה וזו שאין לה עד מותרת שהרי העיד העד שמת יבמה והיא נאמנת לומר שמת בעלה היו לזו בנים ולזו אין בנים ולשתיהן אין עדי' זו שאין לה בני' אסורה וזו שיש לה בנים מותרת:

ו לא היו להם לא עדים ולא בנים והיו כאן יבם או יבמים ויבמו אותן ומתו גם הם בלא בנים ויש להם אחים אחרים אסורות להנשא לזר כמו שהיו בתחלה אבל אם הניחו אלו בני' או שגרשום בגט מותרות להנשא לזר:

קנט יבמה שנתקדשה לזר אם יש זיקה לאסו' בקרובותיה: ובו ז' סעיפי'

א הזקוקה ליבם שנתקדשה לאחר בשוגג נותן לה הזר שקידשה גט ויבמה מייבם או חולץ ואם היה יבמה כהן שאינו יכול לישא גרושה תצא מהזר בגט כדי שלא יהא חוטא נשכר וחולץ לה יבמה ואם חזר הזר שגירשה מהאירוסין ונשאה אחר שחלץ לה יבמה אין מוציאין אותה מידו:

ב נשאת לזר אפילו בשוגג מוציאה בגט ואפילו היו לו בנים ממנה ונאסרה עליו ועל יבמה וי"ג דרכים שנתבארו בסימן י"ז בה אלא שאין הולד ממזר ויש אומרים שהוא ממזר מדרבנן ויבמה חולץ לה ואח"כ תהיה מותרת לאחרים:

ג שומרת יבם שזינתה לא נאסרה על יבמה אם הוא ישראל:

ד נתיבמה בטעו' כגון ששמעה שמת בעלה ואחר כך בא אם היתה נשואתו אינה צריכה גט מהיבם ואם היתה ארוסתו צריכה גט מהיבם:

ה היבם אסור בקרובות זקוקתו אפי' מתה קודם שייבם או יחלוץ בין שהוא יבם אחד בין שהם שני יבמים לפיכך אם קידש אחד מהם אחות זקוקתו אסור לו לכנסה מפני שהיא כאחות ארוסתו עד שייבם אחיו או יחלוץ לזקוקה ותפקע הזיקה · וי"א דדוקא בקידשה אבל אם כנסה פקעה לה זיקה ומותר לבא עליה קודם שייבם או יחלוץ אחיו:

ו קידש אשה ואחר כך מת אחיו שהיה נשוי אחותה כונס את אשתו:

ז קדש אחות זקוקתו ואחר כך מת אחיו שהיתה גם כן זקוקה לו ולא נשארה זקוקה אלא לזה מוציא ארוסתו בגט ואת היבמה בחליצה ואם מתה ארוסתו קודם חוזר' היבמה להיתיר' רצה חולץ רצה מיבם:

קס חיוב מזונות היבמה וקבורתה ודין נכסיה וירושתה: ובו ח' סעיפים

יבמה

119

א יבמה שלשה חדשים כזונת משל בעלה ומעשה ידיה ליבם מכאן ואילך אינה כזונת לא משל בעל ולא משל יבם עמד בדין ותבעתו ליבם או לחלוץ ונתרצה ליבם ואירעו אונס שחלה או שהוצרך לברוח מחמ׳ ממון או מחמת מרדין חייב במזונותיה בלא שבועה:

ב הניחה מעוברת הרי זה כזונת עד שתלד ילדה ולד של קיימ׳ הרי זו כזונת כל ימי אלמנות׳ כשאר כל הנשים:

ג נפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות עד שתגדיל:

ד מעשיה ידיה שלה לעולם אפילו היא כזונת:

ה נפלו לה נכסי׳ בעודה שומר׳ יבם מוכרת ונותנת וקיי׳ שאין ליבם בהם כלום עד שיכנוס ואפילו עשה בה מאמר וה״ה אם נשארה אלמנה מן האירוסין ונפלו לה בעודה ארוס׳ שמוכרת ונותנת וקיים דלא עדיף יבם מבעל:

ו אין ליבם פירות בנכסי מלוג של שומרת יבם ובנכסי צאן ברזל שהכניסה לאחיו אין לו בפירותיהם אלא מחצה ויש מי שכתב שגם בהם אין לו פירות כלל עד שיכנוס:

ז מתה כשהיא שומרת יבם יורשיה יורשי׳ נכסי מלוג שלה וחצי נכ״ב ויורשי הבעל יורשי׳ עיקר כתובה ותוספת וחצי נכסי צאן ברזל ויורשי הבעל חייבים בקבורתה:

ח ראובן שמת ולו שתי נשים ונשארו זקוקי׳ ליבם ומתה אחת מהן אין ליבם שום טענה בנכסיה לפי שהשניה בפניו:

קסא מי שהיו לו אחים רבי׳ ונשים רבות או שמתו אחיו ונפלו נשותיהם לפניו. ובו ט׳ סעיפים

א מי שהיו לו נשי׳ רבות ומת ולו אח ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת כלם ואין היבם יכול ליבם אלא אחת מהם:

ב היו בהם פסולות לכהונה אם בא לחלוץ אינו חולץ אלא לפסולה ולא לכשרה:

ג היו לו אחים רבים ונפלו נשותיו לפניהם אחד מיבם או חולץ לאחת מהיבמות והותרו שאר הצרות:

ד מצוה על הגדול ליבם לא רצה חוזרין על כל האחים זה אחר זה דרך גדילתן לא רצו חוזרים אצל הגדול ואומרים לו עליך המצוה או חלוץ או יבם לא רצה לא לחלוץ ולא ליבם כופין אותו לחלוץ ואין כופין אותו ליבם:

ה אמר הגדול המתינו עד שיגדיל אחי הקטן או שהיה אחיו חרש ואמר המתינו עד שיבריא או שהיה אחיו גדול ממנו במדינת הים ואמר המתינו עד שיבא אין שומעין לו:

ו לא רצה הגדול ליבם אלא לחלוץ והקטן ממנו רוצה ליבם ביאת קטן עדיפא אבל אם אין שניהם רוצים ליבם אלא לחלוץ חליצת הגדול עדיפא:

ז אף על פי שמצוה בגדול ליבם אם קדם הקטן וייבם זכה:

ח היו לו ארבעה אחי׳ ומתו ונפלו נשותיהם לפניו אם הוא עשיר ויכול לזונן אם ירצ׳ ליבם את כלם מיבם ואם לאו חולץ למי שירצה מהן ומיבם למי שירצה מהם אחת מכל בית:

ט יבמה שנשארה זקוקה לשני אחי׳ והגדול הוא מאנוסי הזמן והשני יהודי היהודי קודם לחלוץ ואם קדם האחר וחלץ הותרה לשוק:

קסב דיני צרת היבמה וקרובותיה: ובו ה׳ סעיפים

א הכונס את יבמתו נאסרו צרותיה עליו ועל שאר האחים בעשה:

ב החולץ ליבמתו נאסרה החלוצה וצרותיה עליו ועל שאר האחים בעשה:

ג החולץ ליבמתו אסו׳ מדרבנן בקרובותיה אפילו בשניות וכן היא אסורה בקרוביו אבל האחים מותרים בכל קרובותיה:

ד מות׳ אדם לישא אחות צרת חלוצתו ושאר קרובותיה:

ה אסור לישא צרת קרובת חלוצתו:

קסג המיבם זוכה בנכסי המת וטענת בני היבם· ובו ח׳ סעיפים

א המיבם את יבמתו זוכה בנכסי המת ועומד במקומו ליטול חלקו בנכסי אביהם ודוקא במוחזק כגון שמת אביהם ואח׳כך מת אחיו קודם שחלקו אבל לא בראוי כגון אם מת אחיו ואחר כך אביהם ואפילו במוחזק אינו נוטל אלא בגוף הנכסי׳ אבל אם השביחו הנכסי׳ אינו נוטל חלק אחיו באותו שבח אפילו אם שבחו אחר יבום קודם חלוקה:

ב החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד משאר האחים לנחלה ואם האב קיים הוא יורש הכל ואם מת יחלוקו האחים ביניהם:

ג ייבם היבם בתוך שלשה חדשים וילדה לסוף ט׳ חדשים ספק אם הוא בן ט׳ חדשים לראשון או בן שבעה לשני ותובע הספק נכסי המת שאומר שהוא בנו והיבם אומר אני יורשו כי אתה בני יחלקו היבם והספק ביניהם אפי׳ אם אחד מהם מוחזק אין חוששין לחזקתו ואם מת הספק קודם חלוקה יחלקו הזקן והיבם ויש מי שאומר שאם אין אבי המת קיים יטול היבם הכל:

ד ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי המת הוא אומ׳ אני בן המת ואטול הכל והם אומרים אחינו אתה ואין לך חלק אלא כאח׳ ממנו החלק שהם מודים לו יטול והשאר יחלוקו ויטול הוא חצי והם חצי· ויש מי שאומר שכל הנכסים חולקים בשוה הוא מחצה והם מחצה:

ה ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם לאחר שחלק היבם בנכסי המת ואומר הספק אם אחיכם אני תנו לי חלק ומה שלקחתי מנכסי המת עם אביכם אחזיר ונחלוק הכל ואם איני אחיכם תחזרו לי נכסי אבי שלקח אביכם אין חוששין לדבריו:

ו ספק והיבם שבאו לחלוק בנכסי הזקן ואומר הספק אני בן המת ויש לי ליטול החצי אין שומעין לו:

ז ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי הזקן ואומר הספק אני בן המת ויש לי ליטול החצי והם אומרים אתה אחינו ואין לך אלא השליש החצי שהוא מודה להם יטלו והשליש שהם מודי׳ לו יטול והשתות הנשאר יחלקו יטול הוא חציו והם חציו:

ח זקן ויבם בנכסי ספק או ספק וזקן בנכסי יבם חולקים:

קסד שהיבמה לא תיבם ולא תחלוץ תוך ג׳ חדשי׳· ודין אם נתיבמה ונמצאת מעוברת: ובו ח׳ סעיפים

א היבמה לא תחלוץ ולא תתיבם עד שיהיו ג׳ יום ממיתת הבעל חוץ מיום המיתה ויום היבום או החליצה ואם יבם או חלץ תוך זמן זה ולא נמצאת מעוברת הרי זו נפטרה ואינה צריכה כלום אבל לא תנשא לאחר אף על פי שחלצה עד שישלימו ג׳ יום למיתת הבעל ואם מת היבם תוך הג׳ יום או אחריהם״א שצריכה להמתין ג׳ יום אחר מיתתו ואם היו שני יבמים ומת אחד מהם מותרת להתייבם לשני תוך ג׳ יום למיתתו של זה:

ב החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה אם הולד של קיימא אין החליצה כלום הוא מותר בקרובותיה ולא פסלה מהכהונה ואם הפילה או ילדה ולא חיה שלשים יום צריכה חליצה אחרת שחליצת מעוברת לא שמה חליצה וחולץ לה הוא או אחד משאר אחים:

ג ביאת מעוברת נמי לא שמה ביאה לפיכך הכונס או חולץ ליבמתו תוך ג׳ חדשי׳ ולא צרה לא תנשא עד שתלד זו או שמא תפיל ולה היתה הביאה או החליצה כלום והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם:

ד היבמה לא תתייבם בעת נדותה אבל חולצת היא ואם עבר ויבם ובא עליה בעת נדותה קנאה:

ה הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת מפרישים אותם וממתינין לה אם הפילה

יחזוק

יחזוק ויקיים וולד שלא נגמרו סימניו ולא כלו חדשיו קרוי נפל ואם ילד׳ ולד שנגמרו סימניו ואין ידוע אם כלו חדשיו אפילו מת ביום שנולד הרי זה מוציאה בגט וחולץ לה ואחר כך תהיה מותרת לאחרים ואם נתקיים הולד שלשי׳ יום אחר שנולד הרי זה ולד של קיימא ואינה צריכ׳ ממנו גט מפני שהיא ערוה עליו:

ו ילדה ולד של קיימא לאחר ששה חדשים משנתייבמה הרי זה הולד ספק אם בן ט׳ לראשון אם בן שבעה לאחרון לפיכך יוציא בגט והולד כשר ואם בא עליה אחר שילדה ונתעברה וילדה אותו ולד ספק ממזר:

ז כל יבמה שהיא ספק מדבריהם אם יש עליה זיקת יבם אם לאו כגון יבמה שילדה ולד שלא נודע שכלו לו חדשיו ומת בתוך שלשים יום או ביום שלשים שדינה שתחלוץ מספק מדבריהם כמו שנתבאר בסימן:

ח אם הלכה ונתקדשה לאח׳ או נשאת קודם חליצה חולץ לה יבמה ותשב עם בעלה ואם נתקדשה לכהן שהוא אסור בחלוצה אינו חולץ לה שאין אוסרים על זה אשתו משום ספק דבריהם גירשה הכהן או מת הרי זו חולצת לכתחלה ואחר כך תהיה מותרת לאחרים:

קסה איזה מהם קוד׳ או חליצה או יבום· ובו ה׳ סעיפים

א מצות יבום קודמת למצות חליצה ואם אינה רוצה להתיבם לשום אחד מהאחים בלא טענה מספקת דינה כמורדת וי״א שמצו׳ חליצה קודמת:

ב יבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה או שנדרה הנאה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה וכן אם נתכוונה בנדרה אפי׳ בחיי בעלה כדי שלא ייבם אותה מבקשים ממנו שיחלוץ לה:

ג יבמה שתבעה היבם לחלוץ והיא אינה רוצה אלא לישאר עגונה אין שומעין לה אפי׳ היה היבם נשוי:

ד כל יבמה שדינה שתחלוץ ולא תתייבם הרי זו נוטלת כתובתה וכן אם היה יבמה מוכה שחין או שאר מומי אנשים שנתבארו בסימן קנ״ד חולץ לה ונוטלת כתובה ואפי׳ היו המומים ההם בבעלה יכולה היא לומר לאחיך היי תי יכולה לקבל ולך איני יכולה לקבל:

ה נולדו בה מומין כשהיא שומרת יבם אם אינו רוצה ליבם חולץ לה ונותן לה כתובה:

קסו מצות יבום שיקדשנה ואם כינס בביאה באיזו ביא׳ היא נקנית: ובו ט׳ סעיפים

א היבמה הולכת אחד היבם במקום שהוא שם וב״ד נותנים לו עצה ההוגנת לשניהם אם ליבם אם לחלוץ:

ב מן התורה אין צריך לקדשה אלא בא עליה וחכמים תקנו שלא יבא עליה עד שיקדשנה בפני עדים בכסף או בשטר והוא נקרא מאמר ואם בא עליה בלא מאמר קנה ואין צריך לחזור ולקדש ומכין אותו מכת מרדות:

ג אין עושין בה מאמר אלא מדעת׳ וקטנה שנתאלמנה מהאירוסין אין עושים בה מאמר אלא מדעת אביה:

ד כותב לה כתובה ואין נכסי היבם משועבדים לה שכתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם אין לראשון נכסים כתובתה על נכסי היבם:

ה נולד לו בן ממנה אין צריך לקרותו על שם אחיו המת:

ו כתובת יבמים צריכה׳ שרטוט מפני הפסוקים שכותבים בה:

ז הבא על יבמתו בין בשוגג בין לשם זנות בין שאנסוהו גוים והדביקוהו ביבמתו בעל כרחו על ידי קושי בין שהיה הוא מזיד והיא שוגגת או אנוסה בין שהיתה היא מזידה והוא שוגג או אנוס בין שהיא ערה או ישנה קנה אפילו בהעראה:

122

ח במה דברים אומרים בשנתכוון לשום ביאה בעלמא ואפילו לא נתכוון אלא לביאת בהמה אבל אם לא נתכוון לשם ביאה כלל כגון שהוא ישן או שיכור שאינו מכיר כלום או שנתכוון להטיח בכתל והטיח ביבמתו או שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו לא קנה וכן אם הדביקוהו ביבמתו בלא קשוי אלא באבר מת לא קנה:

ט במה דברים אמורים שביאת שוגג קנה ביבמתו בשנפלה לו מן הנישואין אבל אם נפלה לו מהאירוסין יא שלא קנה ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה ויש מי שאומ׳ דה״ה להעראה:

קסז דין יבם קטן וחליצתו וכן קטנה: ובו ו׳ סעיפים

א קטן פחות מבן ט׳ אין ביאתו כלום ומבן ט׳ שנים ויום א׳ ואילך ביאתו קונה ביבמתו כמאמר בגדול ובאשה דעלמא אינה קונה כלל לפי׳ נשא אשה ומת פטורה מהחליצה ומהייבום:

ב בן ט׳ שנים ויום א׳ שבא על יבמתו אינו יכול לפטרה בגט עד שיגדיל ויבא עליה אחר כך ואם לא בא עליה אחר כך ובא להוציאה צריכה גט וחליצה ואם בא עליה כשהוא קטן ומת קודם שהגדיל או מת אחר שהגדיל אבל לא בא עליה משהגדיל חולצת ולא מתייבמת ואם משהגדיל נשא אשה אחרת ולא בא על היבמ׳ משהגדיל שתיהן חולצות ולא מתיבמו׳:

ג קטן אינו חולץ עד שיהיה בן יג׳ שנה ויום אחד ויבדקוהו אז וימצאוהו שהביא שתי שערות אבל אם היו לו שתי שערות קודם שהגדיל אינו נחשב גדול על ידם א״אכ יביא שתי שערות אחרות אחר שהגדיל ומ״מ אם מוצאי׳ לו שתי שערו׳ אחר שהגדיל לא חיישינן שמא אלו היו בו מקודם:

ד קטנה מבת ג׳ שנים ויום אחד ומעלה ביאתה ביאה לכל דבר ואם בא עליה יבם קנאה אבל אינה חולצת עד שתהא בת״ב שנה ויום אחד ובדקוה אחר כך ומצאו שהביאה שתי שערות:

ה יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה ואם בא לגרשה קודם שיגדיל אינו יכול דגט קטן אינו גט:

ו יבמה שנתייבמה ואמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי אף על פי שהוא אומר בעלתי וגירשה כופין אותו שיחלוץ לה הואיל וקדם וגירשה בגט ואם עדיין לא גירש כופין אותו שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט גירשה לאחר שלשים יום והיא אומרת לא נבעלתי מבקשים ממנו שיחלוץ לה ואם הוא מודה שלא בעל כופין אותו לחלוץ היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה צריכה חליצה שאין זה נאמן לאוסרה על כל אדם אחר שכנס׳ וצרתה לעולם מותרת אפילו הוא והיא אומרים שלא בעל ואפילו בתוך שלשים יום:

קסח מי שכנסה הרי היא כאשתו ועל מי חיוב כתובתה: ובו ח׳ סעיפים

א משייבם היבם את היבמה הרי היא כאשתו לכל דבר שיכול להוציאה בגט ויכול להחזירה:

ב גירשה והחזירה קודם שפרע לה כתובת׳ דינה כאשה אחרת שגירשה והחזיר׳ שאין לה אלא כתובה אחת:

ג יבמה כתובתה על נכסי בעלה הראשון לפיכך אין היבם רשאי למכור כלום מכל נכסי אחיו ואם מכר או נתן מתנה או חלק עם אחיו בנכסי המת בין קודם יבום בין אחר יבום לא עשה כלום:

ד הניח אחיו פירות מחוברים לקרקע ימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות:

ה הניח פירות תלושין או מטלטלין ימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וה״ה אם הניח מעות ואפילו אם היה הוא חייב לאחיו מנה מוציאין מידו וילקח בהם קרקע והוא אוכל

אוכל פירות ו״א שבפירות תלושין ובמטלטלין ומעות משתמש בהם כמו שירצה ואם כתוב בכתובה מטלטלי אגב מקרקעי לדברי הכל ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות:

ו הנכסים שביד היבמה מוציאים אותם מידה וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות:

ז אפילו גירשה וכנסה אחר כך סתם אינו יכול למכור מנכסי אחיו אלא אם כן יתנה בשעה שמחזירה שכתובתה על כל נכסיו ובלא גירושין אם מתרצה לו על מנת שיכתוב לה אחריות כתובתה על כל נכסיו יכול למכור:

ח יבמה שלא היה לה כתובה או שמחלה כתובתה זכה בנכסי אחיו ומוכר ונותן כחפצו וכשיכניסנה יכתוב לה כתובה מנה ויהיו כל נכסיו אחר אין לכתובתה כשאר כל הנשים:

ט יבמה שלא היה לה בעלה כתובה מפני שהיא אסורה עליו והיא מותרת ליבם אם רצה כונס ואין לה כתובה כדרך שלא היה לה על בעלה ודינה עם יבמה בתוספת כמו שהיה לה על בעלה אבל אם לא כתב לה בעלה כתוב׳ או שמכרה לו או שמחלה לו צריך היבם לכתוב לה כתובה כדרך כל האלמנות:

הלכות חליצה

כל דיני חליצה בפרטות: ובו נ״ה סעיפים

קפט

א מצות חליצה בג׳ דיינים ישראלים ושלא יהיו קרובים זה לזה ולא ליבם וליבמה ואפילו הם הדיוטות רק שידעו להקרות את היבם והיבמה ואם חלצה בפני עמי הארץ שאינם יודעים להקרות כשרה:

ב נמצא אחד מהם קרוב או פסול או גר פסול ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית פסול עד שיהא אביו ואמו מישראל ומיהו חליצה פסולה מיהא הויא לפוסלה על האחים אפילו בינו לבינה:

ג לכתחלה מצוה שיוסיפו שנים על השלשה ואפילו השנים הם עמי הארץ:

ד צריכים הדיינים לכתחלה לקבוע מקום לומר נלך למקום פלוני לחלוץ:

ה יש קובעים מקום בו ביום ויש אומרים לקבוע ביום שלפניו:

ו אין חליצה כשרה אלא ביום חלצה בלילה חליצתה פסולה:

ז אין חולצין בשבתות ולא בימים טובים ומיהו בחול המועד שפיר דמי:

ח צריך שיכירו שהוא אחי המת ושהיה בעולמו וזאת היא אשת המת ואפילו אין כאן אלא עד אחד שמעיד עליהם אפילו קרוב או אשה או עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר ונבון נאמן בכך:

ט צריך שידעו הדיינים שיש צ׳ יום שמת הבעל חוץ מיום שמת בו ויום שחולצת בו:

י צריך שידעו שהיבם בן י״ג שנה ויום אחד והיבמה בת י״ב שנה ויום אחד ושהביאו שתי שערות אחר שהגיעו לזמנים אלו ואם יש ליבמה דדים גדולים אין צריך לבדוק אחר השערות וכן אם היבם נתמלא זקנו אין צריך לבדוק אחר השערות ומשפט שתי שערות ובדיקתן נתבאר בסימן קנ״ה:

יא אין סומכין במכין השני׳ לא ע״פ קרובי׳ ולא ע״פ נשים אלא ע״פ עדים כשרים להעיד ו״א שאם הוחזק בעיני השכנים שלא על פי האב שבא לכלל שנים או שיצא עליו קול שבא לכלל שנים נאמנים להחזיקן כגדולים אם בדקום ומצאו להם שתי שערות ואפילו בלא חזקת השכנים אם יש להם רבוי שערות או שהם ארוכות כמו שרגילות לאיש גדול ולאשה גדולה חזקה שבאו לכלל שנים וחולצים על זה סומכים שלא לבדוק אם יש גומות בשערות מאחר שיש ריבוי שערות או שהם ארוכות ואם הם גדולים בקומה יש לסמוך שהם גדולים אפילו לא הביאו כי אם ד׳ שערות:

יב ישבו הדיינים כמו שצריכים לישב בדין ויעמדו לפניהם היבם והיבמה שמצות חליצה לכתחלה מעומד:

124

יג מאחר שמסכים היבם לחלוץ יאמרו לו לבטל כל מודעו׳ שמסר כמו גבי גט שאם מסר מודעא תחלה החליצה פסולה:

יד לכתחלה צריך לתת ליבם מנעל החליצ׳ במתנה וי״א שיהלך בו מעט כדי שיהא נראה בשלו:

טו המנעל צריך שיהיה כלו של עור לפיכך צריך לתופרו בעור לכתחלה אבל רצועותיו אין צריך שיהיו מעור:

יו צריך לכתחלה שיהא העור קשה קצת שיהא דומה קצת לסנדל וי״א שהתפירה תהיה מבחוץ ויש אומרים מבפנים כדי שיהא דומה לסנדל ויש אומרים שלא יהא בגד או עור מבפנים ותפרו בו ויש אומרים שעושים אותו מחתיכ׳ אחת כדי שיהא דומה גם בזה לסנדל:

יז יש אומרים שלכתחלה עושי׳ אותו מעור בהמה טהורה:

יח יהיו בו שתי רצועות לקשרו בהם אחת בצד זה ואחת בצד זה ויש אומרים שרצועות אלו יהיו לבנות:

יט יעשו כמין קשר שקורין חומרתא בצד האחד שיכנס בנקב שבצד האחר כדי להדקו יפה · ויש אומרים שיעשו ג׳ קשרים בענין זה ולפחות שתים:

כ יש אומרי׳ שלא יהיה לו לשון כמו שרגילי׳ לעשות במנעלים כדי שלא יהא מעל דמעל:

כא יהא עשוי לצורת רגל ימנית וינעלנו ברגלו הימני ויהיה למדת רגלו שלא יהא גדול עד שאין ראוי לילך בו ולא יהיה קטן עד שאינו מכסה רוב הרגל ולא יהיה קרוע עד שאינו יכול לילך בו:

כב חלצה בסנדל של עץ או של שעם שאינם מחופים עור או ברגל שמאל או שהיה מנעל גדול עד שאינו יכול לילך בו או קטן שאינו מכסה רוב רגלו או קרוע שאינו יכול לילך בו או בסנדל שאין לו עקב או באנפיליא של בגד חליצתה פסולה:

כג מנעל של ע״א שמניחין אותו ברגלי הצורה ומהלכין אותה בו לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצת׳ כשרה אבל בשל תקרובת ע״א או של עיר הנדחת או שנעשה לתכריכי המת אם חלצה חליצתה פסולה:

כד שולט בשתי רגליו וכן היא בשתי ידיה יעשו בשל ימין:

כה אטר ברגלו יש אומרי׳ שחולץ בשתיהם במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל ויש מי שנסתפק לומר שאין לו תקנה:

כו ינעול המנעל על רגלו כשהוא יחף ולא על בתי שוקים שלא יהא מעל דמעל ומטעם זה יש מדקדקים שלא יהא טיט דבוק במנעל מבפנים וגם מטעם זה יש מצריכים לרחוץ רגלו הימני יפה יפה:

כז יש מי שאומ׳ שהיבם קושר כנף המכנסי׳ למעלה משוקו:

כח ינעול המנעל ויכריך הרצועות סביב למנעל ברגלו ויקשור שניהם יחד שני קשרים זה על זה ועניבה עליהם וצריך שיהיה הקשר על בשר שוקו ולא על אזני המנעל לכך צריך שיחתוך במנעל לפניו ולאחוריו כמו פגימה כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה ממש על רגלו יחף ויסבב הרצועות פעמיי׳ סביב לשוק עד שישובו ראשי הרצועות על השוק ערום ויהיו הקשרים על פני השוק ולא מאחוריו ויכנים הקשרים בנקבים שבאזנו השנית:

כט מלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילים ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת ויש מי שאומר שצריך גם כן שהוא יהיה יכול לומ׳ לא חפצתי בנשימה אחת ויקראו אותה והיא מעומד בלשון הקדש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ויקראו אותו והוא מעומד לא חפצתי לקחתה:

ל יעמוד אצל כותל או אצל עמוד וישען בו וידחוק רגלו בקרקע ותתיר קשרי המנעל ואחר כך הקרסי׳ הכל בידה הימנית ותתפים רגלו בידה השמאלית ותהי׳ שומטת המנעל מן העקב בידה הימנית ותחלוץ כל המנעל גם בידה הימנית וכל זה בלי סיועיד שמאלית ובכל זה לא תהיה יושבת ולא על ברכיה אלא תהיה מעומד ותכוף עצמה ומשלכת המנעל לארץ:

גדמת

לא גדמת חלצת בשיניה:
לב יש אומרי׳ שאם לא דחק רגלו בקרקע חליצתה פסולה:
לג התיר הוא הקשר ושמטה היא המנעל מרגלו או שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה:
לד הית׳ רגלו עקומה לאחור או הפוכה על צדה או שמהלך על אצבעות רגליו אינו חולץ:
לה חלצה מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה יש אומרים דאקשירה קאי שאם היה הקשר למעלה מהארכוב פסולה אבל אם נקטעה רגלו אפי׳ מן הארכובה ולמט׳ אינו חולץ ויש אומרים דבנקטעה רגלו מיירי שאם נקטעה למטה מהארכובה ונשאר כל כך משוקו שיכול להכנים בו המנעל ולקשרו למטה מארכובה חולץ:
לו קרעה המנעל מעל רגלו או ששרפתו פסולה:
לז היה לבוש שני מנעלים וחלצה העליון אף על פי שקרעה התחתון עד שנתגלית רגלו חליצתה פסולה:
לח תעמוד נגד היבם ותרוק בארץ כנגד פני היבם רוק הנר׳ לדיינים כשיצא מפיה עד שיגיע לפני היבם ואם לא ראו הדיינים כשיצא הרוק מפיה כשרה:
לט רקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו כגון שהיא ארוכה ממנו צריכה לרוק פעם אחרת אבל לאחר שהגיע הרוק נגד פניו אפילו לא הגיע לארץ כשרה לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה קרינן ביה שפיר בפניו:
מ יבמה שרקקה דם אינה צריב׳ לרוק פעם אחרת ויש אומרים דדוקא במוצצת משום דאי איפשר לה בלא צחצוחי רוק:
מא אכלה שום או גרגיר וכיוצא בו מדברים המרבי׳ רוק והיה רוק זב מפיה אינו כלום ונהגו למנעה מלאכול כלום:
מב אחר כך מקרי׳ אותה מעומד ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל ומצוה לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ג״פ ויש אומרים שגם היבמה תאמר כן:
מג נמצא סדר החליצה קוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי לקחת׳ וחולצת ורוקקת וקורא׳ ככה יעשה לאיש ואין הסדר מעכב ולא עוד אלא אפילו לא קראה ולא רקקה אלא שחלצה בלבד החליצה כשרה במה דברים אמורים כשהיו יכולי׳ לדבר שהרי הם ראויים לקרות אבל אלם ואלמת וקטנה אינם חולצים ואם חלצו חליצתן פסולה ואינם כשוטה וקטן שלא עשו כלום שאינה נפסלת לאחים ויכולה להתייבם להם או לו ויש אומרי׳ דה״ה לחליצת חרש וחרשת שאינה כלום ויש אומרים שחליצתן פסולה כמו של אלם ואלמת:
מד צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו נתכוון הוא ולא היא או היא ולא הוא לא הותרה אבל חליצה פסולה היא לפוסלה על האחים לפיכך יבמה שגדלה בין האחים וראינו שחלצה נעלו של א׳ מהם אסורה להתייבם שמא כוונו לשם חליצה וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם מותר׳ להתייבם ואין חוששין שמא חלצה:
מה וכן אם רקקה לפני היבם בפני בית דין נפסלה מלהתייבם ויש מי שאומר דהני מילי כשרקקה רוק אבל אם רקקה דם ואין רוק מעורב בו אינה נפסלת בכך:
מו יש מי שאומר שיש ליזהר שלא תרוק היבמה לפני היבם קודם חליצה כדי שלא תהא חליצה פסולה ותהא צריכה לחזר על כל האחי׳:
מז אם קרא׳ לבד לא נפסלה בכך מלהתייב׳:
מח הסומא אינו חולץ לכתחלה ואם חלץ חליצתו כשרה ויש מי שאומר שאם אין אח אלא הוא חולצת לכתחלה:
מט קטנה שחלצה לגדול חליצתה פסולה ונפסלה על כל האחים:
נ חליצה מוטעות שאומרים לו חלוץ לה על מנת שתתן לך ק״ק זוז החליצה כשרה אפי׳ אינה נותנת לו כלום ואפילו בפל התנאי ואף על פי שהחליצה כשרה אף אם לא תתן לו מכל מקום חייבת ליתן לוכשאר שיכיר שכיר לעשות אבן העזר יז א 17 1 מלאכתן

מלאכתן לכל אם יש טענה שיוכל חפצה כו מפני שיוכל הבן להזהר חייב לחלוץ שלא שיוכו רוצה ומטעותו שיחלוץ לה על מנת שתתן לו ק"ק זוז ואינה חייבת ליתן לו כלום:

נא אמרו לו חלוץ לה וכתוב תתה כונסה לו שמ"ל חלוץ לה זו מצוה היא ואינה מפסד עליך כלום ואם תרצה תכ"כ לייבם תייבם וכיוצא בדברים הלו אינה חליצה להתירה כיון שלא כתבון להתירה לכל נפשה בכך מלסתיכם וכופין לפיו בסוטים לחלוץ לה חליצה כשרה:

נב אמרו לו הש"ץ הזהר אינה רוצה כך דרך ייבום חלוץ לה ועקור זיקתך הימנה והיא כשלחת לך דרך כיוצאין יש מי שאומר שחליצתה כשרה:

נג דין חליצה משעשית על ידי שרגל או על ידי גוים דינה כדין גט מעושה שנתבאר בסימן ק"נ:

נד אומר מודעת על החליצה אינה חליצה כטילה שלא חליצה פסולה היא:

נה חליצה פסולה פוסלת על האחי ופוסלת לכהונה ואוסרת עליו קרובותיה ואינה נפטרת לזר עד שתחלוץ חליצ' כשרה עברה ונפטרת לזר קודם שתחלוץ חולץ לה חליצה כשר והיא תחת כעלה ואין מוציאין אותה ממנו ומ"מ מפרישים אותה מבעלה עד שיחלוץ לה היבם:

נו לאחר שחלצה כותבין לה בית דין שחלצה בפניהם גט חליצה ואם לא כתבוהו לה כל שנים שרלו החליצה יכולים לכתבו אף על פי שאינם מכירי' לא היבם ולא היבמה שבית דין לא חלצו בפניהם אם לא היו מכירים ונריכים לשרטטו מפני מקרלות שכו:

סדר חליצה

בקצרה • ובו ג"ז סעיפים

א מצות חליצה כב' דייניס לפי' הם הדיוטות וכלבד שיהיו יודעים להקרות:

ב ונריך שיהיו שלשתם לאחרי שיכתוב כלומר שעמוד אחד מהם לא יהיו לכתוב אלא שמו בלבד:

ג ושלא יהיו קרובי' זה לזה ולא ליבם ויבמה ואפי' אם נמצאים שתי בנות אחיות או שתי בנות אחיות לו אשה וכת אחותה יש להקפיד מפני מרלית העין:

ד ושלא יהא שום אחד מהם פסול לדון דיני ממונות:

ה אחר שיועדו יחד הב' דייני' יושיבו עליהם שנים לפרסמי מילתא ולפילו הם עמי הארץ שיהיו יודעי' להקרות לו שהם קרובים קורבה שיהיה פוסלת מן הדין אחר כל שאר דברים פוסלים בהם כמו בשלשה הרשעונים:

ו ויקבעו מקום לחליצה שיאמרו הב' לשנים הנוספים שלך למחר ובאה במקום פלוני כדי לחלוץ שם:

ז קביעות מקום נריך שיהיה בערב יום שלפני החליצה:

ח אם החליצה ביום רשעון אין קובעי' מקום ביום שבת כי אם מערב שבת:

ט המקום שיקבעו לחלוץ שם נריך שיהיה בעוכה של עיר כלומר מקום מפורסם:

י ביום שקובעים מקום עולין הדיינים להזהיר ליבמה שביום החליצה לא תאכל שום דבר עד שתחלוץ:

יא אין חולצין בלילה ולא בשבת ולא ביום טוב ולא בערבי שבתות וימים טובים:

יב ביום החליצה יבואו החמשה דיינים למקום שקבעו והשלשה דיינים הרשעונים ישבו על מפסל אחד והשנים הנוספים ישבו מכנגדם בשפסל אחר והיבם והיבמה שעמדים בלמצע:

יג מביאים עוד לפנים שיהיו שם בשעת החליצה ולפחות יהיו ה' שלמצע עם הדיינים הם עשרה:

יד וכל מביאים שם נריכין ליזהר רחוק מהדיינים:

טו יזהירו ב"ד את היבמה שלא תרוק בפני היבם עד שתחלוץ:

יו צריך שהיבם והיבמה לא יהא שום אחד מהם קטן ולא חרש שאינו שומעו אינו מדב׳ ולא אלם ולא שוטה:

יז צריך שלא יהא היבם החולץ סומא אם יש לו אח שאינו סומא:

יח צריך שלא תהא רגל היבם עקומ׳ לאחור או הפוכה על צדה וגם שלא יהא מהלך על אצבעות רגליו:

יט אם היבם הוא גר צריך שידעו אם היתה הורתו והורת אחיו מת ולידתם בקדושה:

כ צריך שידעו אם הניח המת זרע:

כא צריך שידעו ב״ד אם יבם זה הוא אחי המת מאב ואם היתה להם ישיבה אחת בעולם:

כב צריך שידעו אם יבם זה הוא גדול האחים:

כג צריך שידעו אם היא זאת אשת המת אחיו של זה:

כד להעיד על דברים אלו נאמן עד אחד ואפילו אשה או עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר ונבון:

כה צריך שידעו ב״ד אם יש צ״ב יום שמת הבעל:

כו צריך שידעו אם היבם אטר רגל:

כז צריך שידעו אם היבמה אטרת יד ימינה:

כח מושיבים היבם והיבמה תחלה ואחר כך אומרים להם עמודו:

כט יעמדו היבם והיבמה על רגליהם ואם היבמה חפצה בייבום יאמרו ליבם אי ניחא לך חלוץ אי ניחא לך יבם והוא ישיב שאינו חפץ ביבום ואם היבום חפץ ביבום והיבמה אינה חפצה או שהיא מאותם שחולצות ולא מתיבמות מלמדין אותו תחלה שישיב שאינו חפץ לייבם וכך יאמרו לו אתה חפץ לחלוץ ליבמתך זו והוא משיב הן:

ל צריך שידעו היבם והיבמה שבחליצה זו היא מותרת לשוק:

לא צריך שלא יהא אנוס לחלוץ:

לב אם נשבע לחלוץ או שלא לחלוץ מתירין לו קודם:

לג צריך שיבטל כל מודעא שמסר על חליצ׳ זו וכן צריך לפסול כל עדים שיעידו שמסר מודע׳ על חליצ׳ זו וכך יאמ׳ לו החכם ליבם אמור הריני מבטל כל מודעי ומודעי דמודעי עד עולם שמסרתי על חליצה זו וכל דברי׳ שמסרתי שהם כשיתקיימו גורמים לבטל חליצה זו הרי הם בטלים וכן אני מעיד על עצמי שלא מסרתי שום דבר שתפסל חליצה זו מחמתו והריני פוסל כל עד או עדים שיעידו שמסרתי או שאמרתי שום דבר שתיבטל חליצה זו או יורע כחה מחמתו:

לד צריך לב״ד שיזהרו שלא תעלה בידם חליצה פסולה:

לה צריך לשאול ליבמה אם אכלה שתתה היום:

לו יקח החכם המנעל בידו ויבדקנו שלא יהיה שום טיט דבוק בו מבפנים:

לז ויצוה ליבם לרחוץ רגלו הימני יפה:

לח ויקשור היבם כנף המכנסים למעלה משוקו:

לט יתן בעל המנעל ליבם המנעל במתנה:

מ ינעלנו היבם ברגלו הימני כשהוא יחף בלא בתי שוקים אלא דבוק לבשרו:

מא יכנים קרסי המנעל בלולאות:

מב יכריך הרצועות פעמיים סביב שוקו מן הארכובה ולמטה ויכניסם בנקבים שבמנעל בענין שיגעו הרצועות בבשר שוקו מאחריו:

מג יקשור השתי רצועות על בשר השוק מלפניו שני קשרים זה ע״ג זה מהודקי׳ ועניבה עליהם:

מד צריך שילך היבם במנעל ברגלו ארבע אמות:

מה יעמידו היבם אצל כותל או עמוד לישען בו:

מו בכל עניני החליצה בין בקריאה בין בחליצה בין ברקיקה יהיו הדיינים יושבים והיבם והיבמה עומדים:

מז מלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שהוא והיא יהיו רגילים ותהיה יכולה לקראת לא אבה בנשימה אחת:

128

מח מקרין ליבמה מתן יבמי להקים לאחיו
שם בישראל לא תאבה יבמי ומקרין לותה מלה
כמלה זו לאחר זו רק לא תאבה יקדלוה בפעם
אחת וקריאת זו ושאר קריאות צריכים להיות
בלשון הקודש:

נח מקרין ליבם לא חפצתי לקחתה:

נ צריך שיכין היבם דברי היבמה ומה הוא
מציב:

נא יפצין היבם לכותל או לעמוד שלחניו
שלחון רגלו בקרקע:

נב ונגשה יבמתו אליו ומתרת קשירות
המנעל בידה הימנית בלא סיוע הסנדלית
ואחר כך תעיר הקרסים ותתפוס רגלו בידה
הסנדלית ותגביהו מן הארץ ותסמוט המנעל
מן העקב ושם תחלון כל המנעל בידה הימנית
בלי סיוע הסנדלית ושם בלי סיוע היבם לא
בידו ולא ברגלו ומשלכת המנעל בארץ וככל
זה תהיה שם היבמה מעומד כפופה אבל לא
יושבת ולא על ברכיה:

נג תעמוד היבמה נגד היבם וירקה בארץ
כנגד פניו רוק גדול וברייסים הדיוטים החמשה
לרחות הרוק כמוכח מפיה עד שיגיע לפני
היבם על הארץ:

נד מקרין לותה בלשון הקדש ככה יעשה
לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו ונקרא שמו
בישראל בית חלוץ הנעל:

נה היבמה וכל העומדי' שם עונים ואומרים
חלוץ הנעל ג' פעמים:

נו יחזיר היבם המנעל לברייסים ואומרים
הדיוטים יהי רצון שלא תבואנה בנות ישראל לא
לידי חליצה ולא לידי יבום:

נז מ"ב בסדר משכנתי כשיעמדו יאמר הרב
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
במצותיו וצונו במצות וחקים של תברים אבינו
שטעם מדרשיהם כפ' כי יקשה דבר במשך אמר
תברים ועד ברוך נעל זכו בניו למנעל של
חליצה ויש לאומרו בלא הזכרת שם ומלכות:

פירוש סדר חליצה

א מצות חליצה בפלוגתא דיוסי אפילו הם
הדיוטות מסכת כפר' יב ממסכתי יבמות:

ב וכלכך שיהיו יודעים להקרות מפורש שם
בנמ' ופרש"י שיודעים להקרות מתן יבמי וכו'
לא חפצתי וכו' יבמה יעשה וכו' וכתבו התוספות
שאפילו אינם בקיאים בשאר דברים שרי מאחר
שבקיאין בקריאה ומעמא מפני שאר דברים
אם לא עשו כטוב יוכלו לעשות לבקיאין. וכראיה
מדבריהם דכי תנן אפילו שלשתן הדיוטות
בהדיוטו' ממש קאמר. אבל בנמקי יוסף כתוב
שם המפרשי' דלא קרי להו הדיוטות שלא מצו'
דלא בעינן שיהיו מכוונים אבל לעולם צריך שידעו
הלכות חליצה דכי קאמר בנמ' שיודעי' להקרות
בעינן דיינין שבלוז הלכות קריאה וחליצה
שיודעים הדיינים ודברי הרמ"ם מתיישבים
כדברי הגמרא:

ג וכתב הר"מכם דאף דבעינן יודעי' להקרות
היינו לכתחלה אבל בדיעבד אפילו חלצה
בפני עמי הארץ חליצתו כשר וכן כתוב הטור:

ד ובסדר חליצה לגדולי הסנהדרי כתוב שם הר
ישראל מברוכה תמה על זה וייסב דשמא מיירי
שהיבם והיבמה יודעים להקרות בעצמם אע"ג
שלפי שאין הדיוטים ולא היבמים יודעים
מכל מקום כיון שאינם חרשים או שוטים חשובי'
רחוויים לכולי עלמ' רחוויים להקרות ואם חלצה
ולא רקקה ולא קראה כשר:

ה וצריך שיהיו שלשתן זוכרי ישראל וט'
שם אמר רבא גר דן את חכירו דכר תור ולעבין
חליצה עד שיהיה חכיו ואמו מישראל ופירש
התוספות דכאמו מישראל לא סגי עד שיהיה
גם חכיו מישראל אבל כחכיו מישראל לחוד
סגי אף על פי שאין אמו מישראל. וכמ"ש
וכל כו כתוב דאפילו היתה אמו לבדה מישראל
כשר אבל רע"ק פירש כישראל משמע שיהיה

ישראל מכל הצדדים נראה מדבריו דתרוייהו
בעינן שיהו מישראל והטור הזכיר סברת
התוספות וסברת רש"י אבל סברת סמ"ק והכל בו
נראה שהיא טעות סופר שא"י לישבה על פי
הגמרא ודברי שאר הפוסקים אין בהם הכרע:
ו ושלא יהיו קרובים וכו' כן כתב הטור וספר
התרומה וסמ"ק ופשוט הוא כיון דחליצה היא
דין כמו שיתבאר בס"ד:
ז ואפילו נשואי' שתי בנות אחים וכו' כן כתב
בתרומת הדשן סימן רכ"ו ורבותא זו היא לדעת
הרא"ש דסבר דלא אמרינ' תרי בעל כאשתו אבל
להר"ף דסבר דאמרינן תרי בעל כאשתו מדינא
נמי פסולים:
ח ושלא יהא שום אחד מהם פסול וכו' פשוט
הוא מאחר שחליצה היא דין וזהו שכתב הטור
שמצות חליצה בשלשה דיינים ישראלים כשרים:
ט אחר שיועדו יחד השלשה דיינים יוסיפו
עליהם שנים בגמ' אמרינן דרב פפא ורב הונא
בריה דרב יהושע ורב כהנא ורבאשי ורב יהוד'
עבדו עובד' בחמשה ולא מדינא דמדינ' בג' סני
אלא לפרסומי מילת' ובהדיא אומרי' בסוף פרקי'
דלכתחלה נמי חולצת בשלשה ומכל מקום כתבו
בל הפוסקים לחלוץ בחמשה לפרסומי מילתא
ופרש"י לפרסומי מילת' דחליצה היא ולא לינסב'
כהן א"נ דליתו אינשי וליקפצו עלה:
י ואפילו הם עמי הארץ כן כתבו הרמב"ם
והטור: או שהם קרובים קורבא שאינה
פוסלת מן הדין כן כתו' בתרומ' הדשן סימ' רכ"ו:
יא אבל שאר דברים פוסלים בהם אף על פי
שכתו' בנמקי יוסף בשם הר"יטבא שאם הזמינו
ג' לב"ד בפירוש וקראו האחרים למילוי בעלמא
אפילו גרים ואפילו פסולי' נמי כבר דייק מלשון
הרמ"בם שכתב אפילו הם עמי הארץ דפסולים
וכן כתוב בהגהות וכן יש לדקדק מלשון
הטור וכן דעת בעל התרומת הדשן בסימן
רכ"ו ודחה דברי א"ז שמכשיר פסולים בשנים
ומיהו נ"ל דהיינו לכתחלה אבל בדיעבד כיון
שהג' הראשונים מיוחדים להדייני' והם כשרים
לא נפסלה החליצה אם נמצא פיסול בשנים
שהוסיפו:

יב ויקבעו מקום לחליצה בפ' מצות חליצה
אמר רבא צריכי דייני למקבע דוכתא דכתיב
ועלתה יבמתו השערה ופרש"י השערה מקום
מזומן לכך משמע. וקביעות מקום הוא בפה
שאומרים נחלוץ במקום פלוני וכן כתב הטור
ז"ל ויקבעו מקום תחלה לומר נחלוץ במקום
פלוני ובהגהות מרדכי כתוב ויאמרו ג' דיינים
אל השנים נלך ונשב במקום פלוני ואף על פי
שכתוב בתרומת הדשן סימן רכ"ו דשני' הנוספי'
לא צריכי למקבע דוכת' וכן משמע בקונדריסין
כיון דהגהות מרדכי מצריכי וכן נרא' מדברי
הטור והתרומה שכתבו תוספת השנים קודם
קביעות מקום שפיר דמי למעבד הכי. ובסדר
חליצה לגדולי אשכנז כתוב בשם מה"ר ישראל
ברונא דאף על גב דכתב אשירי קבעו דוכתא
ויאמרו נלך במקום פלוני לחלוץ אין צריכים
כלם לומר כן אלא החכם שבהם וכן משמע
בגמ' דא"ל רב לרב פפא תא לזירזא דקני וכו' ולא
אשכחן שהם אמרו כלום אף על גב דנקט לשון
רבים ה"נ נקט לקמן מקרינן ליבמה אף על גב
דלא מקרי לה רק אחד ע"כל. ומכל מקום
מהגהות מרדכי שכתבתי משמע שכל הג' צריכי'
לומר כן ודע שכתוב בקונדריסין ויאמרו זה
לזה נלך למקום פלוני ונקבע מקום לחליצה של
פלונית וילכו וישבו שם לשם חליצה שנאמר
ועלתה יבמתו השער' ויעקרו ממקומם הראשון
וילכו למקום השני לחלוץ שם עכ"ל ומתוך דבריו
נראה שבשקובעים ביום שחולצים מיירי והיינו
דקאמר ויעקרו ממקומם הראשון וילכו למקום
השני לחלוץ שם ומשום הכי אין ללמוד מדבריו
שצריכים לקבוע מקום שילכו לישב בו כדי
שמשם יקבעו מקו' שיחלצו בו כדמשמע לכאור'
מפשטא דלישניה דהתם כשהם עומדי' ומשום
הכי צריך שישבו במקום קבוע שמשם יקבעו
מקום לחליצה כדי שיעקרו משם וילכו למקום
שקבעו ואז יהיה היכירא לקביעות שאם היו
קובעים מקום לחליצה ועודם עומדי' ובו ביום
ילכו וישבו שם לא מנכרא מילתא אבל אה"נ
שאם היו יושבים כבר שבמקומם יקבעו מקום
פלוני לחלוץ ויעקרו ממקומם וילכו למקו' ההוא

דהא

דהא לית לי׳ היכרא ומיהו כשקובעי׳ היום שלפני החליצה לית ספק שלפיו הם עומדים יכולים לקבוע דספיר מינכרא מילתא דקביעותא כיון שקבעו מיום לחבירו ולית ספר שגם כן צריכים להיות יושבים בעת שקובעים מקום כי היכי דלתחזו כדייני בעת הקביעו ועי״ג דמשמע עוד מלשון זה שצריך שיושבו כאחד ויקבעו מקום אחר נראה דהיינו דוקא כשקובעים היום שחולני׳ כו כדפרישית כי היכי דתהוי היכירא לקביעות לכל כל שקובעי׳ היום שלפני החליצה לקבוע לחלון במקום שיושבים בו שפיר דמי:

יג לאחר שכתבתי זה ימים רבים מ״כ בשם ה״ר ישראל מבריכא ז״ל לקביעות מקום לית צריך ליושב שם כלל לאחר שיתי רבותי שהלכו שם ואמרו בכאן נשב לחלון למחר לאמנם כאן משום דאפשר הליכה לא צריך רק לאמירה בעלמא לכן נכון לעשות משנה שתהא מוכח לשם מעיקר:

יד ואם לא קבעו מקום כתב הר״מ מכשר רבשרה החליצה וכן כתב הטור:

טו שקביעות מקום צריך שיהיה בערב יום שלפני החליצה כן כתבו הטור והמרדכי והגהות מיימון בשם אביה ז״ל רבותי חומרים קביעות מקום בהוה ואמת ואני רחיתי לבת מלרי שקבע בערב יום שלפני ומשמע קצת מדברי תרומת הדשן סימן רכ״ח דלא סמריב דדוקא ערב יום שלפני לחפוקי שחרית יום שלפני לא כל שקובעים ביום שלפני ואפילו בשחרית שפיר דמי ומיהו דבריו נוטים דנכון לקבוע בערב דוקא: ומצאתי כתו׳ בשם מה״ר ישראל מבריכא אם לא ירצו שיכתוב שלא יכול לחלון בלותו יום בטל קביעות הלילה וצריך לקבוע פעם שנית וכן שליחי׳ ורביעי׳ וכן רחיתי רבותי שעשין כן עכ״ל: וכתוב שם עוד דכ״ל דאפילו בלילה יכולין לזמן המקום דאין כאן משום תחלת דין אלא כאלו כונה מקום להיות מזומן לבית דין:

טו ואם החליצה ביום ראשון אין קובעים מקו׳ כיום השב׳ כי אם מע״ש כן כתב בעל תרומ׳ הדשן סימן רכ״ח ומשמע מהזי דמחזי כמתקן ובונה:

יז והמקום שיקבעו לחלון שם צריך שיהיה

כונה שלא עיר כן כתו׳ בספר התרומה והגהות מרדכי משם מיפרי וילוף מדכתיב ושלחתם ובהגהות מרדכי-פירש כונה שלא עיר כלומר מקום מפורסם:

יח כיום שקובעים מקום שולחין וכו׳ לית תיכל שום דכר עד שיחלוץ בסוף פרק מצות חליצה אמר רבה תיכלו תרומת ורקתה תיכלו גרגיות׳ ורקתה לית עצתה ולית כלום מ״ט וירקה מעצמה וליכא ואף על פי שהלי״ף השמיטה כל הפוסקים פסקוה וכתב הר״ם וכהגו העם למנעה מכל מיכל קודם חליצה וכן כתב הטור בשם ספר התרומה וכן כתב בשמ״ג ושמ״ק ורבי׳ ירוחם ושעם הדבר כתבתי בספר התרומ׳ משום דכפר׳ לף על פי אמרי׳ דרמוכים מרכים הרוק ולית הזכיר רבה הכא ומשמ יש גם דברים אחרים מרכים רוק ולית ידעינ׳להו ומשמע דלית לתטריך תלמודא לומר שלית תשתה דמילתא דפשיטי היא שהרי הוא מרבה את הרוק בהדיא וכן מ״כ בסדר תשבצו ועל כ״ד מוטב להזהירה שלית תיכל ומה שכתבתי שכיום שקובעי׳ שולחי׳ להזהירה הוא משום דכהיום עידנא דקבעי׳ מקום מיניך שעסוקים בעניני חליצה מדבר דכירי לכל שם לית יפלחו אז להזהירה לולי יפכחו מלשלוח להזהירה:

יט לין חולצים בלילה מבואר במשנה פ׳ מצות חליצה חלצה בלילה חליצתה כשרה ורבי שיעזר פוסל וכהגהות עובדיה דחלץ בשוק ביחידי ובלילה בשמוייה כתב׳ לאמרי׳ דכל׳ הוא מי יחידאה קתני להו והר״ף והר״ם פסקו כהיא שנויא למומר דחליץ בלילה פסולה וכן פסק הרמ״כ ושעמ מפרש בגמרא משום דחליצה הויא כתחלת דין ולין דנין בלילה ופי׳ במקי יוסף דחליצה דיבי מעונות היא שנאמר כתוכתה:

כ ולית כשכתב ולית כ״ש משנה כפ׳ מפלין: ומיהו כחול המועד ספיר דמי להא דתניא בפ״ש מגלחין דכין דיבי מעונות ודיבי כפשוט במועד:

כא ולית כערבי שבתות ויומים טובי׳ כן כתב בתרומה הדשן סימן רכ״ו:

כב כיום החליצה יבואו החמשה לייונים וכו׳ והג׳ דיונים הראשונים יפנו על פסגל לחל

והשנים

ויתנים המוסיפים יעמדו מכוונדם על מפתן אחד
וכו׳ כלשון הזה כתוב בקונדרסי ג״ל דמה שכתב
שהיבם והיבמה עומדים לאחו עומדו על רגליהם
קאמר דלכתי לה מטח זמן עמידה עד שעת
קריאה אלא כלומר יושבים אי נמי עומדים על
רגליהם ממש קאמ׳ ולשעת קריאה וחליצה קאי
והא דאמרינן דיושבים יושבים על מפתן אחד וכו׳
הוא גם כן בהגהות מיימון ז״ל ועוד כתב לכך
ז״ל דראיתי שהיו הב׳ דיוטים מושבים מן הצדים
ומטורפי׳ להם להיכידן ומצאתי כתוב דטעמא
כי היכי דלא ליתן למטעי ולומר דמצות חליצה
בחמשה כדכי יהודה:

בג מביאים עוד לנצים וכו׳ שכתבו עם
הדיוטים הם עשרה בהגהות מיימון כתוב וז״ל
בפירקי רבי אליעזר מפורש שנריך עשרה
כדתמרינן פוק וחויתו לי בי עשרה ואימא לך
כהנפייהו וכו׳:

בד וכל הכתוב צריכי׳ ליזהר מהדיוטים
כן כתוב בהגהות מיימון:

בח יזהירוהו דין את היבמה אלא תרוק
בפני היבם עד שתתלון כן כתו׳ בהגהות מיימון
ובמרדכי וטעמא משום דגרסי׳ בפ׳ מצות חליצה
אלמו לאכוה דשמואל יבמה שרקקה תחלון
מכלל דליפשלה לה מאחים וכיון שהרקיקה
משלת ליבום תהיה חליצתה פסולה
ותצטרך לחזר על כל האחים כדאיתא רפ״ד
אחין ולפילו כשאין שם אח אלא הוא שם תרוק
בבית דין קודם חליצה כמצוה מהשכין המדר
דמצוה לאלון ואחר כך לרוק וזו שרקקה בבר
חיבה רוקקת אחר חליצה משום דאי אמרי׳
תהדר ותירוק בפיק מיבם חורב דשכרי רקיק
קמייתא ליתבם משלח אלא פסולה מאחים ומאן
דאזי דמתיבמת שכר רקיקה בתר חליצה הויא
כי לורחא ושרי חלוצה לשוק שכי ליתא בפר׳
מצות חליצה:

כו צריך שיהא היבם והיבמה לא יהא שום אחד
מהם קטן דתנן בפרק מצות חליצה החולצת
לקטן חליצתה פסולה קטנה שחלצה תחלון
משתגדיל ואם לא חלצה חליצת פסולה ואפיקו
דחיבה חולצת עד שתביא שתי שערות ושיהא
גדלות החוט והשערה ועל פי מי שומכין במיני
שנותיהן כתבתי יפה בדברי הרמ״כ כפ״ב
מהלכות חיצות ובדברי הטור בהלכות מיאון
ובהלכות חליצה ובמרדכי פרק מצות חליצה
ובשם מק ושפר התרומה ובתוספ׳ קדושין פרק
האומ׳ עלה ס״ב דיבור כלי זה בן י״ג שנה ויום אח׳
ב ז ולענין שיעור אורך השערות שכתבו
הטור והתרומה שמומכין עליהם כתוב
בק ובמדרשים שהוא כרוחב השבע שקורין לימ״ה:

בח וכתוב בהגהות מרדכי בשם ר״י שאם
היו לה בנים אין צריך לשהות אחר שיגדלו אפי׳
היו ילדה ואפילו לא הביאה אין לחוש דלמו
לילוכית היו וכן נראה דעת הרמ״כ כפ״ב
מהלכות אישות דכל שילדה הרי היא גדולה וכמו
שכתב שם מנזד משנה וכדרב ספרא דאמר
בנים הרי הם כשומנים:

ב ט ולא חרם דתנן בפר׳ מצות חליצה החרם
שמחלין והחרשת שחלצה פסולה ומפרש טעמא
בגמרא לפי שאינם בחמר ואמרה כלום שאינם
יכולים לקרות הפסוקים אמר רבא השתא
דאמרת קריאה מעכבה לפיכך חלש ואלמת
שחלצו חליצתן פסולה ואף על גב דקריאה לא
מעכבה אם היכם רואין לקריאה מעכב דבעינן
רואי לכולה:

ל ולא שוטה זה פשוט כיון דלאו בר דעת
הוא וכגמרא דמרינן גבי חליצת חרש וחרשת
משום דלאו בני דעה נינהו וכן כתב הרמ״כ
דאין חליצ׳ שוטה כלום · ומימי שוטה מבוארי
בריש חגיגה ובטור יורה דעה סימן ר׳:

לא צריך שלא תהא רגל היבם עקומה וכו׳
בפרק מצות חליצה אמר אמימר מאן דמסגי על
ליחתא דכרעי לא חלין ופרס׳ שרגלו הפוך
ודורס בעליונו של רגל · וכתב הריף דטעמא
דפיסולא מפני שצריך לנעון עקבו בקרקע וזה
אינו יכול וכן דעת הרמ״כ ומפני כך כתב
שהמהלך על הקבורות רגליו אינו חולץ ואף על
פי שהרא״ש כתב שאר אבר חולץ ואומ׳ דטעמא
דפיסולא אינו שלא מפני שגבה הרגל הוא הקרסל
רגל והתחתון כף רגל וזה שרגליו הפוכות וכף
רגלו למעלה כמנהג נשלנו נחלצת מעל כף רגלו

ולא מעל רגלו ונם פסוק חולץ נעלו חולץ למטה מרגלו והתורה לתרה נעלו מעל רגלו ופסוק הוא ז"ל לדבריו ולפי זה ההלך על תכשיט רגליו שחלץ עליה לו חליצה מכל מקום גם לדבריה לכתחלה לא חלץ מפני שחיבו וכול לנעול עקבו בקרקע ונם כי רחוי לחום לדברי חריף והרמ"כם:

ל ב אם היבם הוא בר צריך שידעו וכו' דתנן בפרק מוחזקין הגיורת שבתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין לפי' הורתו של רחמנן אלא בקדושה ולידתו בקדושה ושני הורתו ולידתו בקדושה וכן הפחחה שנשתחררו בניה עמה ותניא בגמרא שני אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצי' ולא מייבמין הורתן אלא בקדושה ולידתן בקדושה חולצין ולא מייבמין היתה הורתן ולידתן בקדושה הרי הם כישראל לכל הכריסם:

ל ג צריך שידעו אם הניח המת זרע דתנן בפ"ב דיבמות מי שיש לו בן מכל מקו' פוטר את אשת אחיו מן החליצה ומן הייבום חוץ ממה שיש לו בן מן השפחה ומן הנכרית. ובגמרא מכל מקום לחיתויי מאי לחיתויי ממזר וכרים פרק יש נוחלין לחמרי דשת נמי פוטרת מן הייבום וכתב הר"ם בפ"ב דיבמו' וז"ל כתב הב"ג דילפי' מכן לוי שיש עליו עול דנפקא לן מלא יחמה פרט לזה שאין שמו מחוי. וז"ל הרמ"כם בפ"ח זה שנאמ' בתורה וכן אין לו לאחד הבן אחד הבת לו זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש לו זרע מכל מקום בין מלמטה וז בין מלחרת הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום אפילו היה לו זרע ממזר או עובד ע"ז הרי זה פוטר את אשתו מן החליצה ומן הייבום אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית אינו פוטר את אשתו וכן הוא הסכמת כל הפוסקים:

ל ד צריך שידעו בית דין אם יבם זה הוא אחי המת מאב דאין זוקק ליבום וחליצה אלא אחיו מאביו אבל לא אחיו מאמו דילפינן אחוה אחוה מבני יעקב כדאיתא בפ"ב דיבמו' ובסוף פרק מי שמת חליצה אסיקנא אין חולצין אלא אם כן מכירין ונם בפ' החולץ אמרי' ואפי' אשה מומחית מעוס דלאו אמילתא דאסורא ולא חמוכף

דאחוה דמי ואת מאכזה הוא:

ל ה ואם היתה להם יבימה אחת בעולם אף כתבו הטור ומתך צריך שיכירו שהיתה להם יבימה אחת בעולם וטעמא משום דאם נולד היבם אחר מיתת אחיו בעלה אל זו חיבם זקוקה לזה לא לחליצה ולא לייבום ופוטרת נם את צרתה כיצד ראובן שמת והניח אשה ובלא לפני שמעון ואחר שמת ראובן נולד לוי בין שנולד לוי קודם שיבם לה שמעון בין שנולד אחר שיבמה הרי אשת ראובן ערוה על לוי לעולם לפיכך אם מת שמעון ובלה זו וצרתה לפני לוי אתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום וכדתנן רפ"ב דיבמות ולף לה מדכתי' כי יבמו אחי' יחדיו שהיתה להם יבימה אחת בעול' פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו ואם יש להם אח אחר שהיתה לו ולמת יבימה אחת בעולם היא זקוקה לפילו אחר חליצתו אל זה שלא היה בעולמו אל מת:

ל ו צריך שידעו אם יבם זה הוא גדול האחי' דגרסי' בהחולץ ליתמר חליצת קטן וחליצת גדול פליגי בה ר' ויוחנן ור' יבל חד אמר חליצת גדול עדיפא וחד אמר כי הדדי ניהו ופסק הרמ"כם בפ"ח כמ"ד חליצת גדול עדיפא וקטן זה לאו קטן בכלים הוא דהיינו חליצה פסולה שלא בן י"ג שנה ויום א' הוא שלא שהוא קטן מאחיו ואפילו הכי חליצת גדול עדיפא:

ל ז צריך שידעו אם זאת היא אשת המת וכו' זה בכלל מה שכתבתי דאסיקנא בפ"ק מטעת חליצה אין חולצין שלא אם כן מכירין וכן כתב הרמ"כם וכן כתב הר"ם בפרק חליצה וכן נראה שסובר הריף ורבינו ירוחם כתב שה"ר אהר"ם כן אמעשה הסיב צריך להכיר שזאת אשת המת והוא הסכים לדעת האומרי' שצריך:

ל ח להעיד על דברי שלו כאחד וכו' בפ' החולץ אתקין רב יהודה בעטה דחליצה אין פלו' את פלוני אקריבת ית פלו' יבמה קדמוכא לבי דינ' ואתמודעאנהי דאחוהי דמיתך מאכה הוא ואסיקנא דאפילו קרוב ואפי' אשה מהימני מסוס דלאו אמילתא דאיסורא ולא חמוכף

קא מסהדי אלא גלויי מילתא בעלמ׳ הוא דהאי
ניהו גברא פלן והא ניהי אתתא פלניתא וכמו
שכתבו שם הר״ף והר׳אש וכתב הרמ״בם דה״ה
דעבד או קטן שהוא מכיר ונכון נאמן בכך
והטור כתב דשפחה כמי מהימנא ונראה דגם
להעיד שהיתה להם ישיבה בעולם סגי בחד
מהני דגלויי מילתא בעלמא הוא וכן נראה
מדברי הטור וסמ״ק וכן מ״כ בסדר אשכנז וז״ל
ישאלו אם היבם הוא אחיו של המת מאביו
ואם היה בעולמו ואם היבמה אשתו של המת
ושלשה שאלו׳ אלו סגי בקרובים או על פי נשי׳:
לט צריך שידעו ב״ד אם יש ג״ב יום שמת
הבעל כ״כ הטור והתרומה וסמ״ק וטעמ׳ משום
דתנן בהחולץ היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם
עד שיהיו לה ג׳חדשי׳ כלומר דתוך ג׳חדשי׳ איכא
למיחש שמא מעוברת היא ואסיקנה ברוש
החולץ הלכה כר״ל דאמר חליצת מעוברת לא
שמה חליצה · ונראה דגם בזה סגי בעדות
אשה או קרוב דגלויי מלתא בעלמא הוא וכן מ״כ
בסדר אשכנזי:
מ צריך שידעו אם היבם אטר רגל משום
דעליגי ביה רבוותא כמ״ש הר״ן בראש פ׳ גיד
הנשא ובמרדכי ונמקי יוסף בפ׳ מצות חליצה
וז״ל הטור כתב בספר המצות אטר חולץ אפילו
בימין כל אדם אף על פי שהוא שמאלו וי״א
שהוא חולץ בשתיהם במנעל של ימין בימין
ובמנעל של שמאל בשמאל וי״א שחולץ בימין
שלו שהוא שמאל כל אדם והכי מסתבר דכהאי
גוונא אומרים בתפילין שמניח בשמאלו שהוא
ימין כל אדם עכ״ל ודעת הרמ״בן שאינו חולץ
כלל כמו שכת׳ הר״ן ר״פ גיד הנשא ונמקי יוסף
בפר׳ מצו׳ חליצה וכתב עוד בנ״י שהר׳שבא הניח
הדבר בצ״ע: ושמעתי שנוהגי׳ לחלוץ בשתיהם
ודלא כהר״מבן והר״שבא וכ״ל שאם יש לו אח
אחר צריכה לחלוץ שתי רגליו בבת אחת שבידה
האחת תחלוץ רגל זה בעודה חולצת רגל שני
בידה אחרת שאם חולצת רגל אחת קודם חבירו
איכא למיחש דלמא קי״ל כמ״ד שאינו חולץ אלא
ברגל האחר והויא לה חליצה פסולה וצריכה
לחזר על כל האחים ואף על פי שאם חולצת

לשתי רגלי׳ בבת אחת נמצא שלאחד מהם חולצת
ביד שמאלה טפי עדיף לחלוץ ביד שמאל מלחלוץ
ברגל שמאל דחליצה ביד שמאל כשרה וחליצה
ברגל שמאל פסולה ואם הוא שולט בשתי רגליו
חולץ בימין כל אדם:
מא צריך שידעו אם היבמה אטרת יד ימינ׳
מפני שצריכה לחלוץ ביד ימין כמו שיתבאר
בס״ד ואם היא אטרת יד ימינה הוי שמאל דידה
כימין דעלמא וכמו שכתב המרדכי:
מב מושיבים היבם והיבמה ואחר כך
אומרים להם עמודו כן כתוב בקונדריסין וז״ל
בתחלה יבררו ג׳ דייני׳ ויושיבו החלוץ והחליצה
לפניהם ויאמרו להם מה אתם מבקשי׳ ומשיבין
אנו רוצים לחלוץ ואחר כך יאמרו השלש׳ דיינים
אם כן עמדו ויוסיפו עוד שני דיינים עכ״ל
ונראה שמה שמושיבי׳ אותם תחלה טעמא כדי
שיהיה היכיריא שצריכין להיות מעומד אך
מה שכתבו שיושיבו החלוץ ואחר כך יוסיפו
השני דיינים ליתי לפי מה שכתבתי שביום
הקביעו׳ בוררים השני דיינים שמוסיפים אלא
א״כ נפרש דהאי יושיבו החלוץ והחלוצה לפניה׳
וכו׳ ביום שקובעים בו קאמר:
מג צריך שלא יהא אנוס לחלוץ דתניא בס״פ
מצות חליצה דחליצה מעושת פסולה ומשמע
בגמר׳ דאפי לו היא מעושת כדין צריך שיאמר
רוצה אני:
מד יעמדו היבם וכו׳ אי ניחא לך חלוץ אי
ניח׳לך יבם בפ׳החולץ אמרי׳ רביאתו לקמי׳ דרב
יהודה הוה א״ל הכי וכת׳ סמ״ג דלכל הפירושים
אין אומרים אי ניחא לך יבם אלא אכ״ חפצה
ביבום ולא כמו שכתוב בספר התרומה שלעולם
אומרים אותו עכ״ל ומכאן מתבאר דבנשים
שדינן שחולצת ולא מתייבמות דלא שייך לממר
בהו אי ניחא לך יבם דלא אמרים ליה:
מה צריך שידעו היבם והיבמה שבחליצה
זו היא מותרת לשוק כדאיתא בשלהי פרק
מצות חליצה תנו רבנן חליצה מוטעית פסולה
אי זו חליצה מוטעית אמר ר״ל כל שאומרים
לו חלוץ ובכך אתה כונסה אמר ליה רבי יוחנן
אני שונה בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא

כיון שמתכוונת היא ולא נתכוון הוא לחליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם ומפני כך כתוב בקונטרסים שיאמרו להם הדיינים חליצה זו בהא להתיר היבמה לשוק שהיתה זקוקה ליבם:

בו אם נשבע לחלוץ מתירין לו כי היכי דלא להוי חתום בחליצה זו מפני שבועה זו וכמו שכתב הטור בסוף הלכות גיטין ומס כתב לך ערכתיתין אם ירצה שיין זה דומה לחותם ואם נשבע שלא לחלוץ מתירין לו כדי שלא יהא עבריין ודע שלפי שכתב המרדכי והגהו׳ מיימון סרס״ם היום נוהגין להתיר חרם ליבם שתי כתים כדי שלא תתהא חליצה פסולה ובריב לחזר על כל החתום כלומר היא פסולה מפני דכל חליצה עולה ליבום ליבום עולה לחליצה ובזמן הזה שלבב דליבמה חרם דר״נ שלא נזר שלא עד סוף שלש החמישי מכל מקום כל חרם מבטיחין אותו בשעת כיוצאין שלא יפר על תנאתו ואפ״ה לא נהגו להתיר אותה שבועה מפני דנקיטינ׳ כשאר דברי דפליגי הר״ם כמו שכתבו המרדכי והגהות מיימון וטעמייהו דכיון דיבמה ברייה ליבומי שלא דאריא דשבועה דריש עליה רחמנא ליבום היא ובדולה מזו כתוב בהגהות מיימון נבי חליצה מפני שיש יש לו לפם לחרת מדין אותו עד שיחלוץ וכתב הר״ם בתשובות כל״ל על יבם שנשבע לחלוץ ליבמתו וטוען שנשבע לבטל המצות דלא יאמר כלום דבריהם תלה רחמנא אי ניחא ליה ליבם אי ניחא ליה לחלוץ וכיון שבחותה שעה כתרצה לחלוץ זהו מטוה ומתוך דבריו מתמיה שאין צריך להתיר לו שבועתו כדי שיחלוץ:

מז צריך שיכתבו כל מ׳ לעיל שמסר וכו׳ כך כתב הר״מ בזכן כתב הר״ם בסדר החליצה וכתבוהו הטור ורבינו ירוחם וכן כתב ס״ג:

מח וכן צריך לפסול כל עדים שיעידו שמסר מורע׳ זהו כדי לחזק לדברי הר״ב כר״ש הפולח ומטר מעשה דנט שהביא הר״ן בר״פ הפולח ומטר מעשה בפ״ו מהלכות גרושין:

מט צריך הכ״ד שיזהרו שלא תעלה לידם חליצה פסולה כן כתב בקונדרסין וטעמא מפני שהיתה צריכה לחזר על כל החתים כמו שכתבתי לעיל נבי צריכה שלא תרוק בפני היבם:

נ צריך לשהות ליבמה שם אכלה היום כן כתוב בקונדרסין והטעם משום דבעינן וירקה מחמת עצמה ולא מחמת דבר אח׳ כמו שכתבתי לעיל:

נא יקח החכם המנעל בידו ויברקנו שלא יהא שום טיט דבוק בו מבפני׳ כן כתבו המרדכי והטור וטעמא כי היכי דתהוי חליצה מעל רגלו ולא מעל דמעל:

נב ויטה ליבם לרחוץ רגלו הימני יפה כן כתב המרדכי וטעמא כדי שלא יהא שום טיט דבוק ברגלו והויא חליצה מעל דמעל:

נג ויקשר היבם כנף המכנסים למעלה מעוקו כן כתב בה בהגות מרדכי וכתב שהטעם כדי שתהא רחייתת הדיינים שלא יהא חציצה בין רגלו ובין המנעל:

נד יתן בעל המנעל ליבם המנעל במתנה דתנן בפ׳ מצות חליצה בסנדל שלו שלו חליצתה כשרה ואמרים בגמ׳ נבי עובדא דחכמי הוה קאים מיית דרב יוסף וכו׳ דהיינו דוקא בריעבד אבל לכתחלה בעי׳ למנעל המנעל יתננו לו במתנה כלומר שיאמר לו בהדיא לכי מתנינ׳ לך במתנה מיהו כתוב בהגהות מרדכי בשם רבינו יחיאל דהיינו דוקא במנעל שלו מיוחד לכך אבל אם הוא מיוחד לכך אין צריך לחקנותו אבל שאר פוסקים לא חלקו בכך:

נה יעלנו היבם ברגלו הימני דתנן בפר׳ מצות חליצה בשמאל חליצתה פסולה רבי אליעזר מכשיר ומפרש בגמ׳ דלית הלכתא כר׳ שיעזר וכתב הטור שם הוא שולט בשתי רגליו חולץ בימין כל הרס׳ ואם הוא שטר רגלו הימני כתבתי מספטו לעיל:

נו יחף בלא כתי עוקי׳ כן כתב הטור ומא״ג ומ״ק והתרומה והגהות מיימון וטעמא כי היכי דלא תהוי חליצה מעל דמעל:

נז יכנים קרבי המנעל בלולאות כי היכי דתהוי חליצה חליצתה:

נח יכריך הרטעות פעמים סביב עוקו כ״כ בהגהות

בהגהות מרדכי ואף על פי שקודם לכן כתבו
שכורכין הרצועות חמשה קשרים סביב לשוק
והקונדריסים כתבו שכורכין ג׳ כריכות לא נהגו
לעשות יותר משתי כריכות דבהני סגי להדק
הסנדל יפה ומה שכתבתי מן הארכובה ולמטה
מדתנן בפ׳ מצות חליצה מן הארכובה ולמטה
חליצתה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצתה
פסולה ופי׳ הר״ף דבקושר רצועות המנעל
למטה מן הארכובה קתני מתני׳ דכשרה משום
דכשהתירתן מעל שוקו מעל רגלו קרינן ביה
אבל אם קשרן למעלה מן הארכוב׳ הוי מעל
דמעל וכן כתב הרמ״בם:

נט ויכניסם בנקבי׳ שבמנעל בענין שיגיעו
הרצועות בבשר שוקו מאחריו משום דבעינן
דתהוי חליצה מעל רגלו ולא מעל דמעל כתב
המרדכי שיחתוך מהמנעל מעט לפניו ולאחריו
כדי שתהא הרצועה החוזרת דבוקה ממש על
רגלו יחף וכן בצדיו ולכך נוהגים לחתוך מעט
מאחורי המנעל ולחתוך עוד מעט בצדדים
נמוך מחיתוך שבאחורי המנעל ופעם ראשונה
כורכין הרצועות על חתך שבאחורי המנעל
ופעם שניה כורכין למטה מחיתוך זה ומכניסי׳
הרצועות בנקבי׳ שבצדדים· ויש שעושי׳ מאחורי
המנעל חתך רחב בענין שבשתי הכריכות יגעו
הרצועות בבשר שוקו שבאחורי המנעל:

ס יקשור שתי הרצועות על בשר השוק
מלפניו כן כתב הטור בשם ס״מ וכן כתב
המרדכי וכתוב בקונדריסין שיהיה הקשרים
על פני השוק ולא מאחוריו:

סא שני קשרים זה על גב זה וכו׳ בר״פ מצות
חליצה גבי הא דאמרינן ואף על גב דאית ביה
חומרתא טרינן ביה מיתנא כתבו התוספות
דגרסינ׳ בירושלמי כיצד עושה הוא קושרו עד
שיהא יכול להלך בו מאליו רבי חנינא בריה
דרבי הלל אמר עונבו כדי שתוכל להתירו
באחת מידיו ומיהו נהגו לקשור היטב בקשר
גמור ואף על פי שהמרדכי כתב דרבי חנינא
עיקר אם כן לא יהדק השני אהר״אש סמכינן
שכתב ונהגו האידנא לקשרו בקשר גמור דק״ל
דעניבא לאו קשר הוא לענין שבת וכתבו הגהות

מימון בשם סמ״ג ויש עושין קשר ועניבה על
הקש׳ לקיי׳ שניה׳ מה שאמרו בירושלמי וכן כתו׳
בהגהות מרדכי וסמ״ג וסמ״ק והתרומה כתבו
שיקשור שני קשרים ולא הזכירו עניבה והטור
כתב ויקשרנו קשר גמור ולא בעניב׳ וי״א שצריך
שני קשרים זה על גב זה וטעמם משום דעניב׳
אפילו על גב קשר לא הוי קשר דאוריתא
ובקונדריסים כתוב יקשור שני קשרים זה על
גב זה מהודקים ועניבה עליו נראה דסובר
דמ״ד קושרו הוינו שקושר שני קשרים זה ע״ג
זה דקשר אחד לאו כלום הוא ורצה לחוש גם
לדברי רבי חנינא דאמר עונבו· וכן מצאתי
בסדר חליצה לגדולי אשכנז שקושרים שני
קשרים זה ע״ג זה וגם עניבה עליהם כדי לקיים
עליהם דברי הירושלמי וכתוב בסדר הנזכ׳ ואם
כן רוצה לומר שתי קשרים ע״כ לקשר קיימא
אמנם שניהם אינם קשורים בחוזק רק רפויים
ועל ידי העניבה קיימים כלם עכ״ל ולי נראה
דטפי עדיף שני קשרים מהודקים משני קשרי׳
רפויים ועניבה עליהם לכך נראה לעשות שני
קשרים מהודקים ועניבה עליהם כדברי
הקונדריסין:

סב צריך שילך היבם במנעל ברגלו ד׳ אמות
כן כתוב בהגהות מרדכי והטור כתב ״א שצריך
שיהלך בו מעט כדי שיהא נרא׳ כשלו והמרדכי
כתב וצריך להלך בו שעה אחת קודם חליצה
כדי שיראה שהוא מכוין לרגלו והכל עולה לענין
א׳ דשעה אחת לאו דוקא וב״ד אמות סגי:

סג יעמידו היבם אצל כותל וכו׳ כן כתב
הר״אש בסדר החליצה שראה רבותינו עושים
כן כי היכי דמצי למדחסיה לכרעיה וכן כתוב
בסמ״ג וסמ״ק והתרומה:

סד בכל עניני החליצה והיו הדייני׳ יושבים
והיבם והיבמה עומדין בפ׳ מצות חליצה תניא
כותיה דרבה חלצה במנעל הנפרס וכו׳ והחולצת
מן הגדול בין עומד בין יושב בין מוטה חליצת׳
כשרה וכתבו התוספות והר״אש ואף על גב
דכתיב ועמד ואמר ואין עמידה מעכבת מד לא
כתיב ויעמוד ויאמר והא דריש בספרי ועמד
ואמר אין דברים הללו אומרים אלא בעמידה
אבן העזר יח ב 18 2 אסמכתא

שמעתא בשלמא היא ולכתחלה כשעמידה
משום דדמיא לגמר דין וכן כתב סי' ג' שצריך
שיסבו הדיינים והיושב לכתחלה צריכי'
לעמוד כשון דין כי היכי דלתיתי לקמיה דרבי
חייא בר רבה אמ' לה כתי עמודי וכן כתב נמקי
יוסף בשם הר"ש טבול וכן כתב בספר התרומ' וגם
על פי שהרמ"ם חיבו שצריך שעמידה בחליצה
הלכה בקריאה ורקיקה לבד וכתב המ"ל בשם
הרמ"ה דחליצה לכתחלה מיושב וגם ברקיקה
הוא שמתפקח למה שהרמ"ם שומע
וכן נראה שהוא ג"כ דעת הר"ף שכתב בסוף
פרק חליצה וזהן הוא דבריו הלכה בעמידה
משמע דחליצה ורקיקה לפיכך מיושב נמנו
העולם להעמידם לפיכך ברקיקה וחליצה וכן
כתב הרב המגיד • וכתוב בפרק חליצה לגדולי
הפסגו שם היכם חלם או זקן נותנים לו מקום
כידו לשמוך עליו אבל לא יושב לכתחלה ושם אי
אפשר כלל הלא יושב כגון שהוא חולה שהוב
דיעבד עכ"ל: וכתוב עודשם חליצת החולה
שלא היה לה כח לעמוד וחלצה מיושב פשיטא
דכשרה לכתחלה ורואים מפורשת מהיא דכתי
עמודי וכו' לאחר פרש" ודא כיון דחליצה שלא כמצ'
הלא לעכב כדתניא בהדיא כיון שעמד כיון יושב
וכל דבר שאין לו תקנה חשוב דיעבד כדפ"י
לחסיפ דקריא' על פסח כפ' כל שעה ע"ש ושלם
לחוכך הקטן והנעזר שבירושלמי עכ"ל:

סה מקרין ליבמ' מאן יבמי וכו' מפיר' במשנה
ס"פ מנות חליצה דמקרין אותה מאן יבמי והוא
מציב לה חפצתי לקחתה ואחר כך חולצת ואחר
כך רוקקת ומפורש בגמ' שמצוה לעשות כסדר
הזה ואי לאפוך ליה לא כה:

סו ומקרין אותה מלה במלה זו אחר זו רק
לא הכה יבמי יקראוה כפעם אחת כם"פ מנות
חליצה אמ' לכו האי מאן דמקרי נט חליצה לא
לקריים לדידה לא לחודיה הכה יבמי לחודיה
דמשמע הכה יבמי שלא לא הכה יבמי בבת אחת
ולא ליקרי לדידיה לא' לחודיה חפצתי לחודיה
דמשמע חפצתי לקחתה רבה אמ' לסוקי מלתא
היא ולסוקי מלת' ליה לא כה רב אשי מסכחיה
לרב כהנא דקא מנטע ומקרי לה לא הכה יבמי
חליצה ויבמי ופר' מודה רבה בלא הכה יבמי
דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי
לא קריצא קאי דאמר מאן יבמי להקיש לאחיו
שם כיצד אל לא כלומר לא מאן הלא הכה יבמי
הכל בלא חפצתי לקחתה שהיה פתיחת קריאתו
ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק ליה
לן כה • והר"ף גורס מודה רבה בלא הכה יבמי
כרבי זירא דאמר כל הרואי לכילה אין כילה
מעכבתו וכ"ה גם רואי למקריא בבת
אחת קריאתה מעכבתה ואי לא מעכבתה וכ"ל
שטעות סופר יש בדבריו וכך צריך להגיה שם
רואי למקריא בבת אחת אין קריאת מעכבת
ואי לא מעכבת וכן כתב הרמ"ם ז"ל ומלמדין
אותו ואת היכם לקרות עד שהוא ואיה יהיו רגלי
ותהיה יכולה לקרות לא הכה בבסימה אחת
ומאחר שתהיה רגילה לקרות אף על פי שלא
קראה בבסימה אחת אין מקפידין על זה אבל
אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע עכ"ל
ומדכתב דמלמדין את היכם משמע דלא חפצתי
כמי צריך שידע לאומרו בבת אחת וכתב
הרב המגיד בשם הרב רבי שמשון בן אליעזר
והא דנקט בלא הכה משום שאין דרכן של
בעים לקרות ואינם רואות עד שילמדום
אבל שתמן של אבעים רואים הם לקרות ומיהו
הר"מבה ז"ל חולק על זה וגורס כגר"י וכן דעת
הר"ם וכן דעת כל הפוסקים דצריכה לקרות
לא הכה בבסימה אחת ולא סגי בשיודעת לקרו'
ולא חפצתי אינו צריך לקרותו בבסימה אחת וגם
לא ליזע לקרותו בבסימה אחת כרבה אלא
שמפ"ק כת"ז ותאמ'כיחד לא הכה ולא תפסיק
בן לא לאלהים כמו כן. ואמר שתי תיבו' יחד
לא חפצתי ולכתורה משמע שהוא מפרש כדברי
רש"י דלא הכה בעינן שתאמר בשעת קריאה
בבסימה אחת ולא סגי ביודעת לאומרם בבסימ'
אחת והוא פוסק דלא כרבה והוא תימה לפיכך
צריך לומר שגורס כגרס' הר"ף ומאי ותאמר
כיחד לא הכה והאי יאמר יחד לא חפצתי
דקאמ' שתדע לאומרם בבסימה אחת דאי לא
מפסיקים כין הפתי תיבות ליה לן כה:

וקריאה

137

סז וקריאה זו ושאר קריאות צריכות להיות בלשון הקדש בפ׳ואלו נאמרי׳ תנן ואלו נאמרים בלשון הקודש מקרא בכורים וחליצה ופרש״י וחליצת יבמה היא אומרת מאן יבמי והוא אומר לא חפצתי לקחתה ואחר החליצה היא אומרת ככה יעשה לאיש וכו׳:

סח צריך שיבין היבם דברי היבמה בקונדריסין כתוב אחר שתאמר מאן יבמי אומרים לו הבנת מה שאמרה · וכתוב שם עוד צריך שישאלו הדיינים ליבם אי ניחא לך יבם וכו׳ ומלמדין אותו שיאמר בלעז איני חפץ ליבם עכ״ל אלמא שצריך שיבין מה שהוא משיב:

סט ישען היבם לכותל וכו׳ בפ׳מצות חליצה אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למדפסיה לכרעיה ופר״שי לדחוף רגלו בקרקע וכתב הר״אש שהטעם כדי שיהא ניכר שטורח׳ לחלוץ מנעלו דלפעמים מנעל ב״ד גדול ממדת רגלו ונראה כיוצא משיו אם לא שידחוק רגלו בקרקע מעט וכב׳ כתבתי לעיל בשם הפוסקי׳ שמעמידי׳ היבם אצל כותל או עמו׳ כי היכי דמצי למדפסיה לכרעיה ואי לא דפסיה לכרעיה כתב הר״אש שהר״מבן כתב דלדעת הר״ף פסולה וכתב רבינו ירוחם שכן דעת הר״מה אבל הר״אש הסכי׳ לדע׳ הראב״ד שסובר שלא נפסלה החליצ׳ מפני כך:

ע ונגשה יבמתו אליו ומתרת קשירות המנעל בידה הימנית וכו׳ התוספות כתבו בפרק מצות חליצה גבי וא״עג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנ׳ דאף על גב דלא מצינו שיפסול שמא ביד ואמרי׳ כמי בסוף פרקים דגדמת חולצת בשיניה משמע דלא מיפסלה אם לא חלצה בידה הימנית צריך שתתירנו בידה הימנית לפי הירושלמי שכתב כיצד עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגוררתו בשמאל עד שתהא חליצ׳ והתר׳ בימין וכ״כ הר״אש ואע״פ שהר״מבם לא הזכיר יד ימין לענין חליצ׳ נהוג עלמ׳ כדברי הירושלמי והרב המגיד גורים כירושלמי וגוררתו בימין וכ״כ המרדכי בשם אב״יה וס״מג וז״ל הטור וכיצד היא חליצת המנעל שתתיר היא קשיר׳ המנעל בידה הימני׳ ותתפוש רגלה בידה השמאלית ותחלוץ המנעל בידה הימנית כדי שתהא התרה וחליצ׳ בידה הימנית ר״תכת׳ שולפתו בימין ושמאל מסייעתה ובספר המצות כתב שצריך שיהא הכל בימין בלא סיוע שמאל וכ״כ בסמ״ק והתרומה וגם המרדכי כתב שאין נראין לו דברי ר״ת וכתב עוד המרדכי ואם היא אטר׳ יד ימינה הוי שמאל דידה כימין דעלמא כדאמרי׳ במנחו׳ גבי תפלין ואם שולטת בשתי ידיה תעשה בימין:

עא ואחר כך תתיר הקרסי׳ כן כתוב בסמ״ק שקודם תתיר קשר הרצועה ואחר כך תתיר הקרסים:

עב ותגביהנו מן הארץ ותשמוט המנעל מן העקב וכו׳ גז״ בסמ״ק:

עג וגם בלי סיוע היבם וכו׳ לא בידו ולא ברגלו כן כתב המרדכי בשם אב״יה וטעמ׳ משום דגרסינן בר״פ מצות חליצה אמר רבי ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמוט היא:

עד ומשלכת המנעל בארץ כן כתב הרמ״בם ואף על פי שהטור כתב שאינו יודע למה צריך להשליכו בארץ נהגו לעשות כדברי הרמ״בם ומצאתי כתוב שה״ר ישראל מברונא נתן טעם לדבר שהוא כדי לפרסם שחלצה רק למצוה כיון שזורקת המנעל מוכחא מילתא שאינו שלה שלא תאמר המנעל היה שלה לכך נטלה לכך מטלת לפני הדיינים דומיא דרקיקה:

עה ובכל זה תהיה גם היבמה מעומד כבר נתבאר שלדעת כמה פוסקים צריכים לחלוץ מעומד וכשהיא כפופה מעומד שפיר דמי וכשהיא על ברכיה חשיבה יושבת כן כתב סמ״ק ופשוט הוא

עו תעמוד היבמה נגד היבם וירקה בארץ נגד פניו כבר נתבאר שלדעת כמה פוסקים גם ברקיקה בעינן שיהיו עומדים וסמ״ק כתב ובשעת הרקיקה תעמוד היבמה נגד היבם ונראה שטעמו משום דבעינן וירקה בפניו וגרסינן בסוף פ׳ מצות חליצה אמ׳ אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשה ולא כלום מאי טעמא

וירקה

ויירקה בפניו בעינן הילכך הוא ארוך והיא גוצה
קלטתו הרוח איכא בפניו היא ארוכה והוא גוץ
בעי' עד דמטי להדי אפי והדר אזיל ופרש"י
וקלטתו הרוח לרוק שלא בא לפני היבם איכא
בפניו כיון שיצא מפיה היה בפניו להדי אפי
לנגד פניו שיראו למול פניו קודם שיקלטהו
הרוח · וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה דהא
דאמרינן דקלטתו הרוח אינו כלום וצריך לחזור
לרוק בפניו דוקא לכתחלה אם עומדים שם אבל
אם נתפזרו והלכו להם כשרה :

ע ז רוק גדול כן כתב סמ"ק רוקקת רוק
גדול הנראה לחמשה דיינים ואם רקקה דק
דעת הר"אש והר"אבד דשפיר דמי אבל הר"ף
והר"מבם כתבו דדוקא במוצצת דאז אי אפשר
בלא צחצוחי רוק אבל אם שותתת צריכה לרוק
פעם אחרת :

ע ח וצריכים הדיינים לראות הרוק כשיוצא
מפיה בס"פ מצות חליצה אמר רבא צריכי דייני
למחזי רוקא כי נפיק מפומה דיבמה דכתיב
לעיני וירקה ומשמע לי דפשיטא שהיבם צריך
לראותו דפשטיה דוירקה בפניו איבם קאי
וכדאמרינן גבי היא ארוכה והוא גוץ אלא
דאשמועינן רבא שגם הדיינים צריכים לראותו
מדכתיב לעיני הזקנים וירקה ומיהו איפשר
שאין היבם צריך שיראה כשיוצא הרוק מפיה
אלא כשיבא הרוק לפניו סגי ודוקא בדייני' הוא
דבעינן שיראו הרוק יוצא מפיה משום דכתיב
בהו לעיני וירקה · וכתב סמ"ק שצריך שיראו
הדיינים הרוק משעה שיצא מפיה עד שיגיע
לפני היבם ונראה שטעמו מדגרסינן בהחולץ
אתקין רב יהודה בגיטא דחליצה איך פלונית
בתפלוני וכו' וירקת באנפוהי רוקא דמתחזיא
לבי דינא על ארעא וכתבו התוספות דלא
גרסינן על ארעא דלא צריך כדאמרינן בפ'
מצות חליצה גבי הוא ארוך והיא גוצה וקלטתו
הרוח עכ"ל ומשמע מדבריהם דהא מיהא
צריכים לראות עד שיגיע לפני היבם ובס"ף
מצו' חליצה כתבו דהא דאמרינן בהחולץ ורקת
קדמנא רוקא בבי דינא דאתחזי על ארעא ובכל
ספרים איתיה וכן בסנהדרין בירושלמי שמא
למצוה מן המובחר דבעינן הכי עכ"ל :

ע ט מקרין אותה בלשון הקדש כבר נתבאר
דקריאת חליצה בלשון הקדש דוקא :

פ היבמה וכל העומדים שם עונים ואומרים
חלוץ הנעל ג"פ בס"פ מצות חליצה תנן ונקרא
שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינים
ולא מצוה בתלמידים רבי יהודה אומר מצוה
לכל העומדים שם לומר חלוץ הנעל ואף על גב
דת"ק פליג אמר רבי יהודה פסקו הפסוקים
כוותיה מדתניא בגמ' אמר רבי יהודה פעם
אחת היינו יושבים לפני רבי טרפון ובאתה
יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כלכם חלוץ הנעל
ח"ה ח"ה וכיון דרבי טרפון עבד עובדא הכי
נקי טי' ו עוד דת"ק לא קאמר אלא ואין צריכים
לענות אלא הדיינים אבל אם רצו כולם לענות
הרשות בידם · וכתוב בהגהות מימון ובמרדכי
בשם רבי יהודאי שהיבמה ג"כ צריכה לומר ג"פ
חלוץ הנעל :

פ א יחזיר היבם המנעל לדיינים כן כתב
הר"אש בסדר חליצה וטעמו מפני שנתבוהו לו
במתנה צריך שיחזירנו ויתננו להם במתנה כדי
שיוכלו להקנותו לאחרים לחלוץ בו ולא יהיו
חולצים בסנדל שאינו שלהם א"כ מפני שמעיקר'
לא נתנוהו לו אלא על מנת שיחזירנו להם ואם
לא יחזירהו נמצא שלא זכה במתנה ונמצא
שחלץ במנעל שאינו שלו :

פ ב כתוב בה"ג אמר הק"בה למשה אמור אל
היבם שלא ירצה ליבם רעוע בגופך מאנת
לקיי' מצוה לפיכך תחלוץ מנעלך כאבל וכמנוד'
שדרכן להיות יחיפים ובטפה סרוחה שבגופך
יכולת לקיים לאחיך זרע לכך וירקה לפניו טפה
סרוחה והדיינים עונין חלוץ הנעל כאבל חלוץ
הנעל כמנודה חלוץ הנעל כמורד במצות
סיני · ובשם רבי יחיאל מפריש מצאתי
מקוננת בפני הבית דין שבעלה יהיה כמת
בלא זרע והיבם משיב לא חפצתי וכו' ר"ל אינו
חושש אם יהיה בלי זרע ומאז חולצת נעלו לומר
לו שיתאבל על אחיו כי מעתה הרי הוא כמת
וישכח אחרי שאינו מקים לו זרע · ורוקקת
לפניו כלומר לא מחמת יופיך חמדתיך וקוראה

כך להלבינו על תמר לא ייבמה וגם מעמידים עם קורלוס ב"פ חלון הכעל לפרקס בסתם:

קע דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמ' ובו כ' סעיפים

א הזכמה שמתן לה היבם גט כריתות פסולה ופסל כריתתו עליו ועל שאר האחים מדכריסם וכל גט שפוסל לשתו מהכהונה פוסל יבמתו מהיבום ואינה מותרת לזר עד שיחלוץ לה:

ב וכן המאמר לייבו קונה בה קנין גמור שאם בא להוציאה אחר המאמר כריתה גט למאמר ואינה להפקיע הזיקה:

ג מאחר שאין מאמר קונה קנין גמור ולא גט דוחה דחיה גמורה לפיכך מועיל המעשה שנעשה אחר כך הן גט אחר גט הן מאמר אחר מאמר או גט ואחריה וחליצה אחר המאמר או מאמר וחליצה ואחריה אחר גט כין בזכם אחר זכמת יבמות בין בזכמה אחת ובני יבמים כין בשתי יבמות ובני יבמים:

ד כיצד יבם שתן גט ליבמתו וחזר ונתן גט לשתי כאחר בקרובות שתיהן או שני יבמים שנתן גט ליבמה אחת זה אחר זה שניהם בקרובותיה או שני יבמים ושתי יבמות כל אחד נתן גט לאחת כל אחר כאחר בקרובות על אותה שנתן לה גט:

ה כשבאים להוציאה למ"ד חליצה פסולה כריכה לחזר על כל האחים כשני יבמים ויבמה אחת נריכ' חליצה מכל אחד ואחד ויש מי שאומ' דה"ה כיבם אחד ושתי יבמות וכתן גט לשתיהם שצריך לחלוץ לשתיהן ולמ"ד חליצ' פסולה אינה כריכה לחזר על כל האחים אפילו כשני יבמים ויבמה אחת די בחליצה אחת:

ו וכן יש מאמר אחר מאמ' שאם עשה מאמר כזו ואחר כך כזו או אחים עשו מאמר כה או כחכירתה כל אחת כריכה גט למאמר לא' מהם לפטור את שתיהן וכן אם עשה מאמ' כזו ואחר כך כתן גט או חלץ לה או לצרתה או שבא על צרתה או שעשה בה מאמר אחר המאמר שלו כתן לה

חיוו גט או חלץ לה או לצרתה אז שבא עליה או על צרתה מושל מה שנעשה אחר מאמר לאחר כעלת המאמר ולאחר בקרובו' כמי שנעשה אחר המאמר ולהצריך גט למאמ' וכיאה שנעשה אחריו:

ז וזה תקנתם עשה כה מאמר וכתן לה גט כריכה חליצה עשה מאמר וחלץ כריכה גט. עשה מאמר כזו וכתן גט לזו נותן גט לבעלת המאמר והוא או לאחיו חולצי לאחת מהן ותפטור האחרת ויש מי שאומר שאחיהן כריכו חליצה:

ח עשה מאמר כזו וכעל הוא או לאחיו לזו כעלת המאמר כריכה גט וכן הכניס כריכ' גט וצריך לחלוץ לאחת מהן:

ט וכן אם כתן לה גט ואחר כך כא עליה או עשה כה מאמר או כחכירת' או שחלץ לאחיכירתה או שאחר הגט עלו עשה כה אחיו מאמר או כא עליה או חלץ לה או לאחכירת' מושל מה שנעשה אחר הגט ליאסר בקרובותי' ולהצריך גט למאמ' שנעשה אחריו:

י כתן לה גט ואחר כך כא עליה או עשה כה מאמר כריכה גט וחליצה:

יא וזה תקנתה כתן לה גט ואחר כך כא הוא או אחיו על צרתה או שעשו בה מאמר זו שבא עליה או שעשה כה מאמר כריכה גט וצריך חליצה לאחת מהן לפטור שתיהן:

יב הכשהיא קונה קנין גמור וכן החליצה דוחה דחיה גמורה לפיכך אין המעשה שנעשה אחריהם מועיל לא לפסול את זו ולא ליאסר בקרובות כיצד כא על יבמתו וחזר הוא או אחיו וחלץ לה או לצרתה אין אותה חליצה כלום וכן אם אחיו חזר ונתן גט לה או לצרתה אינו כלום וכן אם חור ועשה כה מאמר או כעל אינו כלום אבל אם כא הוא או אחיו על צרתה או עשה כה מאמר כריכה גט:

יג וכן אם חלץ ליבמתו וחזר הוא או אחיו וחלצו לצרתה אין אותה חליצה כלום ליאסר בקרובותיה או שני יבמים שחלצו ליבמה אחת זה אחר זה אין חליצה אחרונה כלום ומותר בקרובותיה אבל אם אחר שחלץ ליבמתו כעל או קדם הוא או אחיו אותה או צרתה תפסי לא

קדושין בהם וצריכה גט בין קדשה לשם אישות
כגון שקדשה סתם בין לשם יבמות כגון שאמר
ליה הרי את מקודשת לי לזיקת יבמים:
יד הא דאין מעשה מועיל אחר ביאה דוקא
בביאה כשרה שלא קדם לה מעשה אחר אבל
ביאה פסולה כגון שנתן גט לזו ובעל את זו או
עשה מאמ׳ בזו ובעל את זו מועיל מעשה שיעשו
אחריה שאם יחלוץ הוא או אחיו לשלישי׳ יאסרו
בקרובותיה וגם היא לא סגי לה בגט דאכתי
נשאר בה זיקה אבל חליצה אפילו היא פסולה
שקדם לה מעשה אחר כגון שנתן גט בזו או
מאמר בזו ואחר כך חלץ לה או לצרתה אפי׳ הכי
אין מועיל אחריה אם חזר הוא או אחיו וחלץ
לה או לצרתה אבל אם בעל או קדש תפסי בה:
טו עשה מאמר ביבמתו ואחר כך נתן לה
גט לזיקתה פסלה עליו ועל כל האחים וצריכה
גט למאמר׳ וחליצ׳ לזיקתה נתן לה גט למאמרה
ולא לזיקתה נשארה זקוקה כמו שהיתה ואינה
מותרת אלא לשאר אחים אבל המגרש אסור בה
ו״א שמותרת אף למגרש:
יו ביאת בן תשעה כמאמר בגדול לפיכך בא
על היבמה פסלה על כל האחים ואם אחר שבא
עליה חזר אחיו הגדול ובא עליה או על צרתה או
עשה מאמר או נתן גט או חלץ לה או לצרתה
פסלה על הקטן וכן אם חזר הקטן ובא על
צרתה או שאחיו בן ט׳ בא עליה או על צרתה
פסלה עליו כדין מאמר אחר מאמ׳ וכן אם עשה
הגדול מאמר ביבמה וחזר אחיו בן ט׳ ובא עליה
או על צרתה פסלה עליו כדין מאמ׳ אחר מאמר
ומאמר של בן ט׳ אינו חשוב כמאמ׳ הגדול ואינו
מועיל אלא בתחלה אבל לא בסוף כיצד עשה קטן
מאמר מועיל לפסלה על האחים אבל אם עשה
הגדול מאמר וחזר בן ט׳ ועשה מאמר בה או
בצרתה אינו מועיל לפסלה על האח הגדול אבל
מאמרו של בן ט׳ אחר מאמר בן ט׳ איכא למימר
שמועיל כיון שמאמ׳ הראשון מבן ט׳ וגט וחליצה
אין לקטן כלל לא בתחלה ולא בסוף:
יז גדול שעשה מאמר ביבמה או נתן לה גט
ולה צרה כשבא לחלוץ לאחת מהן ולהתירן אין
חליצת בעל הגט או בעלת המאמ׳ פוטרת הצרה
אבל חליצת הצרה פוטרת לבעלת הגט לגמרי
ולבעלת המאמ׳ מחליצה וצריכ׳ עוד גט למאמר׳
ואם עשה מאמר בזו ונתן גט לזו חולץ לאי זו
שירצה ופוטר השניה כמו שנתבאר:
יח מי שנפלו לפניו שתי יבמות מבית אחד
שניה ליבם ואחרת כשהוא מיבם מיבם לאחרת
כשהוא חולץ חולץ לשניה ויש מי שאומר שאם
חלץ לאסור׳ לא הותרה צרתה חלץ לצרה הותרה
האסורה:
יט יבמות רבות הבאות מבית אחת כיון
שנבעלה אחת מהן בעילה כשרה או נחלצה
חליצה מעולה הותרו הכל ונסתלקה זיקת היבם
מעליהן ואם נבעלה אחת מהן בעילה פסולה
או נתן לה מאמר פסול נאסרו כלם לייבום
וצריכה גט זו שנבעלה או שנתן לה מאמר
וצריכה כל אחת מהן חליצה להתירה לזר שאין
זיקת היבום מסתלקת בבעילה פחותה נחלצה
אחת מהם חליצה פחותה הותרה לינשא לזר
אותה שנחלצה אבל צרתה אסורה עד שתחלוץ
גם היא או עד שיחלצו כל האחים לראשונה
שנחלצה החליצה הפחותה שאין חליצה פחותה
מסלקת זיקת ייבום מבית זה עד שתחזור על
כל האחים או עד שתחלוץ כל אחת מהן זהו
דעת הרמ״בם ונחלקו עליו:
ב שני יבמים שייבמו שתי יבמות הבאות
מבית אחת ולא נודע מי ייבם תחלה שניהם
יוציאו בגט ויותרו לזרים ואסורות ליבמי׳ לפיכך
ראובן שהיו לו שתי נשים אחת בעכו ואח׳ בצור
ושמעון ולוי אחיו האחד בעכו והאחד בצור
ושמעו שמת ראובן לא ייבם אחד מהם עד
שידע מה עשה אחיו קדם אחד מהם וייבם אין
מוציאים מידו עד שיודע שאחיו ייבם תחלה:

קעא

דין ב׳ יבמות חרשות או קטנות • ובו י׳ סעיפים

א מי שהיה נשוי יתומה קטנה וחרשת ומת
ונפלו לפני אחיו לייבום אין ביאת אחת מהן
פוטרת צרתה וכיצד תקנתם מלמדין הקטנה
ש תמאן׳

שתמחק בו וכותב לה התרפסת ושם רבה לגרשה כותב לה גט אחר מיכף ומותרת לזר :

ב היו שתיהן תרפות או קטנות כיחת אחת פוטרת צרתה :

ג היתה אחת גדולה ואחת קטנה כיחת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה ואין כיחת הקטנה פוטרת את הגדולה :

ד אחת מקחת ואחת תרפת כיחת המקחת או חליצתה פוטרת את התרפת ואין כיחת התרפת פוטרת את המקחת :

ה היו שתיהן קטנות וכא היבם על אחת מהן וחזר הוא או אחיו וכא על השניה לא פסל הראשונה עליו לכל לאסור לו לקייים השניה שלא מלמדין אותה שתמחק ויקייים הראשונה :

ו וכן אם היו שתיהן תרפות ואין כיחת השניה פוסלת הראשונה והשניה לסורה לו ויוציאנה גט :

ז קטנה ותרפת שכא היבם תחלה על הקטנה וחזר וכא הוא או אחיו על התרפת לא פסל את הקטנה והתרפת צריכה גט שכיחת הקטנה משלה מכיחת התרפת שהקטנה רשויה לאחר זמן לפיכך יקיים הקטנה שבשלה תחלה :

ח כא על התרפת וחזר וכא הוא או אחיו על הקטנה פסל את התרפת ומלמדין את הקטנה שתמחק בו ויוציא התרפת בגט :

ט אחת מקחת ואחת תרפת כא היבם על המקחת וחזר וכא הוא או אחיו על התרפת לא פסל המקחת והתרפת צריכה גט כא היבם על התרפת וחזר וכא הוא או אחיו על המקחת פסל את התרפת והתרפת יוצאה בגט והמקחת בגט וחליצה :

י אחת גדולה ואחת קטנה כא על הגדולה וחזר וכא הוא או אחיו על הקטנה לא פסל הגדולה ומלמדין הקטנה שתמחק בו : כא על הקטנה וחזר הוא או אחיו וכא על הגדולה ומלמדין הקטנה שתמחק בו ויקייים הגדולה :

עב דין יבם סרים וחש"ו וטומטום ובן היבמה : ובו יו סעיפים

א סרים חמה והחילונית לפיכך בני חליצה ויטה לפיכך לילונית ודחית שחלצה לו כשחלה לכהונה וכן סרים חמה שחלץ לו שחלצו לאשתו לימו כלום היה לחילונית ודחית צרה מותרת להתייבם :

ב ספק לילונית חולצת ולא מתייבמת :

ג סרים לדם שם יה לו שעת הכושר חולצין לאשתו לו מיבמין והוא חולץ ולימו מייבם מפני שספוק לבא בקהל ואם עבר ובא עליה קנה ומוציא בגט :

ד חלו הס סימני לילונית כל שאין לה דרין ומתקשה בשעת תשמיש ואין לה שפלי מעיים בגשים וקולה עבה ואינה נכרת בין לים לאשה :

ה חלו הס סימני סרים חמה כל שאין לו זקן ושערו לקוי וכשרו מחליק וכשמטיל מים לימו עושה כיפה וכשכ' זרעו דיהה ואין מימי רגליו מחמיצין ורוחן בימות הגשמים ואין כשרו מעלה הכל וקולו לקוי ולימו ניכר בין לים לאשה :

ו בני כמה שנים יהיו לשיהיו כדוני' כלילונית וסרים על פי סימנים הללו נתבארו בהרמ"כ פ"ב מהלכות לישות וכשימן קנ"ה :

ז מי שחתכו או נתקו או מיעטו גדיו או ביטו כידי לדם הוא נקרא סרים לדם וכשהיה בן י"ג שנה ויום אחד נקרא גדול שאין זה מכלל סימני לעולם :

ח לכדרונטום לימו כר חליצ' ויבום ולא שדיו כזכר לכל דבר :

ט טומטום חולץ ולא מייבם מפני שהו' ספק ואם נקרע ונמצא זכר רגה חולץ רגה מייבם ויש מי שאומר שהוא ספק ולאומרו :

י הזקן ביותר שתשם כחו וכשל דינו כסרים לדם לעניין חליצה ויבום שלא שאם כא על יבמתו מותר לקיימה :

יא החרפת והשוטה והקטנה מתייבמו ולא חולצות ואם רצה היבם לגרש החרפת בגט אחר שיבעל לותה הרי זה מגרש :

יב חש"ו לילונית בני חליצ' לכל מייבמין והחרש אם נפלה לו מאחיו פקח לימו יכול להוציא לעולם לכל אם נפלה לו מאחיו חרש יכול להוציא בגט אחר שיבעל והקטן יוציא בגט אם כא

אליה לאחר שהגדיל ואם לאו צריכ'ט למימרו וחלוצה לויקיטו:

יג שני אחים אחד פקח ואחד חרש נשואים לשתי נשים פקחות מת חרש בעל הפקחת אחיו הפקח רצה חולץ רצה מייבם את פקח בעל הפקח' אחיו החרש אינו יכול לחלוץ וכופם ואינו מוטה לעולם:

יד שני אחים פקחים נשואים שתי נשים לאחת פקחת ולאחת חרשת מת פקח בעל החרשת אין החרשת בת חליצה אלא כונס ואם רצה אחר כך להוציא בגט יוציא את פקח בעל הפקחת אחיו רצה חולץ רצה מייבם:

טו שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים לשתי נשים לאחת חרשת וא' פקחת פקח לפקחת וחרש לחרשת מת חרש בעל החרש' אחיו הפקח כונס ואם רצה לאחר כך יוציא בגט את פקח בעל הפקחת אחיו החרש כונס ואינו מוטה לעולם הסומא מייבם:

יו אשת קטן ואשת השוטה פטורות מן החליצה ומן הייבום לכל אשת החרש והזקנה והעקרים הרי הם כשאר כל הנשים וחולצת ולא מתייבמת:

קעג דין יבמה האסורה ליבם באסור ברת ורין צרתה וסוטה וצרתה וקטנ' שמיאנ' ובו י"ז סעיפי'

א היבמה שהיא ערוה ליבם באיסור כרת חוץ מן הכלה חוכה זקוקה ליבם ומותרת לזר בלא חליצה וכן צרותיה פטורות מן החליצה ומהייבום ואם היה לו אח אחר ואחת מצרותיה מייבמה לאיתו אח ולו נשים אחרות ומת כולם פטורות מהחליצה ומן הייבום ואם היה לו עוד אח אחר ואחת מנשים אלו מייבמה לו ולו נשי אחרות ומת כלן פטורות מהחליצה ומהייבום וכן עד עולם:

ב אבל אם אחת מכל העריות נשוי' לזר שאינו אחיו ומת מותר ליבם צרתה:

ג יבמה שהיא ערוה על בעלה או שפק

אשת

ערוה על היבם שרי זה חולצת ולא מתייבמת לפיכך מי שקדם ונשא בספק קדושין ואחר כך מת אחיו שהיה נושא אחותה ונפלה לו ליבום שהיא ספק אחות אשתו הרי זה חולצת ולא מתייבמת ומוציא את אשתו בגט מספק ואיתן אחורית עלי יבמתו מפני שהיא ספק ערוה וחרוסתו מפני שהיא ספק קרובת חליצתו:

ד היתה יבמה באיסור ערוה על הבעל חוכה אשתו ואם היה לה צרה חולצת ולא מתייבמ' וזו שהיתה לבעל באיסור ערוה היא ליבם כמו אשתו דעלמא ומותר בה:

ה היתה יבמה ספק ערוה על הבעל לא חולצת ולא מתייבמת:

ו יבמה שהיא ספק ערוה ליבם והיה לאחיו בה ספק קדושין או ספק גרושין ולא אשה אחרת לותה הרבה חולצת ולא מתייבמת:

ז היה לאחיו כשוי אשה שהיא ערוה ליבם ולא שד אשה אחרת ואחר כך מתה הערוה באחיו בעלה או גירשה או שהיתה קטנה ומיאנה בו ואחר כך מת מותרת צרתה להתייבם לכל אם לא מיאנה בו באחיו ומיאנה בו לאחר מותו צרתה חולצת ולא מתייבמת:

ח ספק אם לותה שהיא ערוה ליבם מתה באחיו הבעל או לאחר מותו צרתו חולצת ולא מתייבמת:

ט יבמה שהיא ערוה ליבם והיא חילוכית לפילגש הכור בה בעלה הרי היא כמי שאינה וצרתה חולצת ולא מתייבמת ואם ייבם הצר' מפני שהיה סבור שהערוה חילוכית ואחר כך נמצאת שאינה חילוכית תצא מיבמה בלא גט וולד ממזר:

י כשאת הצרה לזר מפני שהיתה סבורה שאין הערוה חילוכית ואחר כך נמצאת חילוכית תצא מהבעל בגט ובחלוצה מהיבום להתיר ואם מתחלה לא נשאת לזר אלא נתקדשה לו בלבד מותרת ליבם:

יא מי שזיבתה אשתו תחתיו בערים וברגן ומת בלא זרע ונפלה לפני אחיו דינה כדין ערוה והיא וצרתה פטורות מהחליצה ומהייבום אבל אם ספק זיבתה אם לאו היא חולצ'ת ולא מתייבמת וצרתה חולצת ולא מתייבמת:

אשת

143

יב יבמת אחיו שלא היה בשעת מיתת אחיו היה יבמת אחיו שלא במקום מצוה ופוטרת צרתה כיצד יבמת אחיו מת וכפלה יבמתו לפני שמעון אחיו ואחיו של בעל גם אחיו כיון שמעון קודם שייבם שמעון יבמת הראובן כיון שמעון אחר שייבם את שמעון אסורה על גיו לעולם ואם היה לשמעון יבמה אחרת גם היא פטורה מהחליצה ומהייבום ופוטרת צרתה וצרת צרתה עד סוף העולם כדין צרת ערוה ואם את שמעון לפניו קודם שעשה בה מאמר יבמת שמעון חולצת ולא מתייבמת ויעשם דכוין דק"ל יש זיקה לפניו לא עשאה מת ל' כצרת יבמת אחיו שלא היה בשעת מיתת אחיו:

יג קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאחו שהוא שניים לו ומת ונפלה יבמה אחיו את וכפלה לפניו לייבום ועודנה קטנה אין אומרים תמתין לעקור נשואין הראשונים כדי שתתייבם שלא צרתה חולצת ולא מתייבמת אלא היא חולצת אם תמתין:

יד קטנה שייבם עליה ומת ומיאנה הקטנה כיבם אסורה לו ומותרת לזר בלא חגיצה אם אין שם אחים אחרים ודוקא היא לבד צרתה מותרת לו ואפילו היא מותרת לשאר אחים שלא מיאנה בהם:

טו היו לאחיו כאחת שפק גדולין וכפלה לפניו לייבום חולצת ולא מתייבמת לכל אם היה לאחיו שפק קדושין הרי זה יכול להתייבם:

יו המגרש יבמתו גדולה או קטנה שנישואין אחיה והחזירה ומת וכפלה לפני יבם מותרת לו לכל קטנה שנישואין אביה ובתולה בקטנות על ידי אביה והחזירה ומת בעודה קטנה אסורה ליבם וכן הדין במגרש הפקחת ובתולה שנישואין והחזירה ומת והיא חרשת וכן כזו וכן בזו צרתה מותרת להתייבם:

יז החזירה כשהיא קטנה או חרשת וגדלה ונתפקחה חלצו ומת מותרת להתייבם ואין צריך לומר אם החזיר לאחר שגדלה או נתפקח:

קעד דין האסור ליבם באסור לאו ועש' ובו ז' סעיפים

א יבמה שהיה רחוק להתייבם בשעת כפילה משום איסור ערוה אסורה עולמית אפילו אם יפקע האיסור כגון שני אחים אחין השוה יט ב 19 2 שנשואי,

דין יבמה שהיתה אסורה והותרה • קעה ובו י"ד סעיפים

א יבמה שהיה אסור ליבם בלאוו כעשה שהאיסור שניות דרבנן היה חולצ' ולא מתייבמ' וצרתה או חולצת או מתייבמ' ואין חליצת פוטר צרתה אלא חליצת צרת' פוטרת אותה ואם שבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ואם רצה להחזיקה מוציא בגט:

ב היתה אסורה לבעלה באיסור גלוי או עשה או איסור דרבנן ומותרת ליבם יכולה להתייבם אחין ממחזיר גרושתו מנשואין ומת שהיה חולצת ולא מתייבמת וצרתה אז חולצת או מתייבמת:

ג אחות חלוצה אסורה מדרבנן לפיכך כפלה לפני יבם חולצת ולא מתייבמת וכן צרתה אסורה מדרבנן וחולצת ולא מתייבמת:

ד מי שיש עליה זיקת שני יבמים היא או צרתה חולצות ולא מתייבמות כיצד ג' אחי' כשהי' ג'כהנים' ומת אחת מהם ושבה אח' מהשבויי' ואמר ביבמתו ומת קודם שנכנס חולצת ולא מתייבמת:

ה כתן לה גט ופירש שהוא למאמרו הרי כטל המאמר שעשה ואין עליה אלא זיקת יבם אחר ומתייבמת לכל אם כתן לה הגט אתם אסורה להתייבם:

ו קטן שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת שאין ביאתו קונה קנין גמור ויש עליה זיקת שני יבמים:

ז מי שחגים שפחה וחגיה בת חורין שנתקדשה לראובן ונשתחררה וקדשה שמעון אחיו ומתו שניהם וכפלה לפני לוי אחיהם מתייבמת לו שאיבה יבמת שני מתים אלא קדושי ראיכן קדושין אין קדושי שמעון קדושין אין קדושי ראובן כלום ואם קדושי שמעון קדושין אין קדושי ראובן כלום:

שנשואים שתי אחיות ומת אחד מהם ונפלו
אשתו לפני השני שנשוי אחותה אפילו אם
תמות אשתו אחר כך שפקע איסור אחות אשה
אפילו הכי אסורה ואפילו נפלה לפניו פעם
אחרת אחרי מות אשתו כגון שהיה להם אח
שלישי שלא היתה ערוה עליו וכנסה ומתה
אשתו של זה שהיה נשוי אחותה ומת השלישי
שכנסה וחזרה ונפלה לפניו אסורה לו ל"ש מתה
אשתו קודם שכנס השלישי לא שנא מתה אחר
שכנס אף על פי שלא היתה אסורה עליו בשעת
נפילה אחרונה אפילו הכי אסורה לו היא וצרתה
כגון שהיה אשה אחרת לאח השלישי כיון
שהיתה אסורה לו בשעת נפילה ראשונה אבל
אם היתה מותרת לו בשעת נפילה אפילו אם
תאסר אחר כך אם פקע האיסור חוזרת להיתיר'
כיצד ג' אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות
ומת אחד מהם ונזקקה אשתו לשלישי שאינו
נשוי אחותה ולא הספיק לכונסה עד שמת האח
השני שהיה נשוי האחרת והרי שתיהן אסורות
עליו מתה האחרונה חזרה הראשונה להתירה
כיון שהיתה מותרת בשעת נפילה אף על פי
שנאסרה בנתים אבל אם מתה הראשונה לא
הותרה האחרונה כיון שהיתה אסורה בשעת
נפילה וכן אם היו שם עוד אחים וקדם אח' מהם
וחלץ לאחרונה או שהיתה הראשונה אסורה
לאחד מהאחי' ויבם את האחרונ' שהרי מותר' לו
הותרה הראשונה לשאר אחים שהרי האחרונה
שאסרה אותה חלצה או נתיבמה למותר לה
אבל אם האחרונה אסורה לאחד מהם משום
ערוה הרי הוא מותר ליבם הראשונה ושאר
האחים אסורי' בשתיהן וחולצת ולא מתייבמו':

ב שנים מהאחים נשואים לשתי אחיות ומתו
שניהם ולא נודע אי זה מהם מת ראשון הואיל
ואי אפשר ליבם שתיהן והרי זיקה נפלה על
שתיהן חולצות ולא מתיבמות ואפילו היתה אח'
מהם אסורה על היבם משום שניה או מחייבי
עשה או מחייבי לאוין הרי אלו חולצות ולא
מתייבמו' אבל אם היתה אחת מהן ערוה עליו
הרי אחותה מותרת לו רצה חולץ רצה מייבם
שהרי לא נפלה זיקתו על שתיהן שאין זיקה על
הערוה:

ג ארבע אחים שנים מהם נשואים לשתי
אחיות ומתו הנשואים את האחיות או בזה אחר
זה קודם שהספיקו ליבם לראשונה שתיהן
חולצות ולא מתייבמות שאי אפשר לשום אחת
מהם להתייבם משום איסור אחות זקוקה ואם
קדמו וכנסו כל אחד אחת מהאחיות מוציאים
אותם מהם ויש מי שאומר שאין מוציאין:

ד היתה אחת מהם אסורה לאחד מהייבמין
משום איסור ערוה מותר בשניה שהרי אין
הערוה זקוקה לו ונמצא שאין זקוקה לו אלא
אחת והשני אסור בשתיהם:

ה היתה אחת מהן אסורה לזה משום ערוה
והשניה אסורה לשני משום ערוה האסורה
לזה מותרת לזה שכל אחד אין זקוקה לו אלא
אחת אבל אם אין אסורות עליהם אלא באיסור
לאו או עשה לא נדחית הזיקה מהם וחולצת ולא
מתיבמת:

ו ג' אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות
ומת אחד מבעלי האחיות ואחר כך מת בעל
אחות השניה ונפלה גם האחו' השנית לפני האח
השלישי שתיהן אסורות עליו שהן צרות זו לזו
בזיקה וחולצות ולא מתייבמו' ואם עשה מאמר
בראשונה ואחר כך נפלה אחותה לפניו יוציא
בעלת המאמר בגט וחליצה והאחרונ' בחליצה:

ז שלשה אחים שנים מהם נשואי' שתי אחיות
ואחד נשוי נכרית מת נשוי נכרית וכנס אחד
מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאה
משום אחות אשה והשניה משום צרתה ואם לא
כנסה בין שעשה מאמר בנכרית בין שלא עשה
בה מאמר ה"ז חולצת ולא מתייבמת:

ח שלשה אחים שני' מהם נשואי' שתי אחיות
ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות
אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת
אותרת לאח הנשאר אבל אם מת נשוי נכרית
קודם שיגרש אחד מבעלי אחיו' את אשתו אפי'
אם לא כנס הנכרית ומת אסורה לאח הנשאר
מפני שהיתה צרת ערוה בזיקה אפילו אם גירש
הערוה קודם שמת אבל אם כנס בעל האחות
את הנכרית וגירש הערוה ומת לא שנא גירש
קודם

קודם שכנס הערוה לא שנא אחר כך מותרת הנכרית לאח הנשאר:

ט שני אחים פקחים נשואים שתי אחיות קטנות או חרשות ומת אחד מהם תצא משום אחות אשה שהרי כישואי שתיהן שוות:

י היתה אחת פקחת ואחת חרשת מת בעל החרשת תצא משו׳ אחות אשה מת בעל הפקחת בעל החרשת מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה:

יא היתה אחת גדולה ואחת קטנה מת בעל הקטנה תצא משו׳ אחות אשה מת בעל הגדולה מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה וייבם הגדולה:

יב שני אחים אחד פקח ואחד חרש נשואים לשתי אחיות פקחות או אחת פקחת ואח׳ חרשת והפקחת נשואה לפקח מת חרש בעל החרשת או חרש בעל הפקחת תצא משו׳ אחות אשה מת פקח בעל הפקחת החרש בעל החרשת או בעל הפקחת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסור׳ לעולם:

יג שני אחים חרשים נשואים לשתי אחיות פקחות או חרשות או אחת פקחת ואחת חרשת וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחים פקחי׳ או חרשים או אחד פקח ואחד חרש ומת אחד מהם תצא משו׳ אחות אשה ואם היו נכריות יכניסו ואם אחר כך ירצו להוציא בגט יוציאו:

יד שני אחים אחד פקח ואחד חרש והחרש נשוי שתי נשים פקחות ואחת מהן ערוה על הפקח ומת החרש שתיהן פטורות מהחליצה ומהייבום היו שניהם פקחים ואחד מהם נשוי שתי נשים אחת פקחת ואחת חרשת והחרשת היא ערוה על אחיו השני הפקחת חולצת ולא מתייבמת:

קעו דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק זקוק׳ ודין נשי התערובת · ובו ח׳ סעיפים

א מי שקדש אחת משתי אחיות ואינו יודע אי זו קידש אפילו לא הוכרו מעולם שלא כתנו לביאה הוו קדושין וצריך גט לכל אחת ואח׳ מת ולו אח חולץ לשתיהם היו לו שני אחים אחד חולץ ואחד מיבם לשניה קדמו שני האחים וכנסו את שתיהם אין מוציאין אותם מידן ואם נמלכו בבית דין ואמרו להם שיחלוץ האח׳ ויבם השני והלכו שניהם ויבמו יוציאו:

ב מי שעבר ויבם ודאי אחות זקוקתו יוציא:

ג שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע אי זו קדש וזה אינו יודע אי זו קדש ומתו ולזה אח ולזה אח כל אחד חולץ לשתיהן ואין שום אחד מהם יכול לייבם · לזה אחד ולזה שנים היחיד חולץ לשתיהן והשנים אחד חולץ לאחת תחלה ואחר כך ייבם השני לשניה ואם קדמו השנים וכנסו אחר שחלץ היחיד אין מוציאים מידם אפילו שניהם כהנים היו לזה שני אחים ולזה שני אחים אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת ואחר כך האח השני של זה מיבם חלוצתו של זה והאח השני של זה מייבם חלוצתו של זה ואם קדמו שני האחים של האחד וחלצו לשתיהן לא ייבמו השני האחים האחרים של השני לשתיהן אלא אחד חולץ ואחד מייבם לשניה קדמו השנים האחרונים וכנסו אחר שחלצו השנים הראשונים אין מוציאים מידם:

ד מי שהלך בעלה למדינת הים ושמעו שמת ונשאת ואח״כ בא בעלה ומתו שניה׳ לזה אח ולזה אח אחיו של זה ושל זה חולצים ולא מייבמים:

ה האשה שהיו לה בנים ולכלתה בנים וילדו היא וכלתה שני זכרים במחבוא ונתערבו הבני׳ וגדלו התערובות ונשאו נשים ומתו בני הכלה חולצין לשתיהן תחלה ולא מייבמין ובני הזקנה אחר חליצת בני הכלה חולצים או מייבמים:

ו מתו הבנים הודאים של הזקנה והכלה והספקות קיימים הספקות לנשי בני הזקנה חולצים ולא מיבמין ולנשי בני הכלה אחד מהספקות חולץ לה תחלה והשני מייבם:

ז מי שלא שהתה אחר בעלה ג׳ חדשי׳ ונשאת וילדה ואין ידוע אם הוא בן ט׳ לראשון או בן ז׳ לאחרון והיו לה בנים מהראשון ומהשני וגדל הספק ונשא אשה ומת בניה מהראשון ומהשני חולצי׳ ולא מייבמים וכן הספק לנשותיהם חולץ

ולא

176

גלח מייבם היו לו לחצון ולשני לכל אח' בן מאשה אחרת ומתו זה הפסק חולץ לו מייבם לבעוליה מת הפסק לאחד מעני הבניס הודחים חולץ לו תחלה והשני מייבם:

ח חמש נשים שהיו לכל אחת בן ירשו זה לזה כלן במחכות כל אחת זכר ונתערבו חמש הולדו ובאלו נשים ומתו ובאלו בעוליהם לפני חמש הבניס הודחים ד' מהודחים יחלצו לאחת ואחר כך יזקקה החמישי וכן עושין לכל אחת ואחת ואם מת אחד מהבני הודאי מרבעה הפסיקות יחלצו לה והאחד ייבם היו קטני הודחים כהנים הכהנים חולצים ולא מייבמים וישראלים כהנים מייבמים היו קטני הודחים שיש להם בחלו הפסקות אחים מהאם אחד ואם יש להם אחים מהאב חולצים ולא מייבמים:

קעז הלכות אונס ומפתה

ובו ה' סעיפים

א המפתה בתולת ישראל מעלם בושת ופגם וקנס ואם לוקחה מעלם ער נער:

ב חומש ומפתה דבין אותם בשלשה דיוקים ובלבד שיהיו עמוכים בארץ ישראל והילדה שאין אביה מבדין אותו ער שיפיים את חבירו וכך יהיב ליה שיעור מתי דחזי למיהב אריכן ליה:

ג האונס את הבתולה חייב ליתן לה ת' ובלבד שהיה ואביה יהיו מרוצים אפילו היה חברת לו אומה ואינו רצוי להנשא לעולם אלא לרצונה לפיכך אין צריך לכתוב לה כתובה ואם עבר והוציאה כופין אותו להחזירה:

ד היתה אסורה לו אפילו איסור דרבנן אינו רשאי ליתן אותה וכן אם נשאה ואינה כא ערות דבר ידוע:

ה הכוטען על הבעויה יש שלא לבעול אותה ספתים שבר' ומחזיקים הקול ויש אומרים שמותה לבעול:

קעח הלכות סוטה

ובו ב' סעיפים

א המקנא לאשתו ונסתרה ואינו יודע אם נטמאה אסורה לו ובלבד שיהיה הקנוי והסתיר בחוץ ולא הפסידה כתובתה אפילו את קודש שבירושה:

ב כיצד הקינוי אומר לה בפני שנים אל תסתרי עם איש פלוני אפילו אם הוא אביך או אחיך אבל אחיו מותר שהוא נהוג עמה בכבוד אם אמר לה אל תסתר עם פלוני וכו' קטן אין בהמתו לא הוי קינוי ומקנא לה בין אם הוא תרומה בין אם היא כשורה לו זקוקה ליבם:

ג קטנה שהפילה אביה וזיכתה לבעלה ע"י שאומר שאסורה לבעלה לפיכך מקנאין לה כדי להפסידה כתובתה ועי"ש אומר שאינה נאסרת על בעלה שלא אם כן הוא כהן:

ד כיצד היא הסתירה שנסתרה בפני עדים עם זה שלוי שקינא לה ונסתתה כדי טומאה שהוא כדי לבעול כיצה ונגמעה:

ה קינא לה משנים שאמר לה אל תסתרי עם פלוני ובלוני ונסתרה עם שניהם כאחד אפילו הם שני אחים או אביה ואחיה אסורה:

ו אמר לה בפני שנים שאל תדברי עם איש פלוני זה קינוי ואפילו נסתרה עמו ונסתתה עמו כדי טומאה מותרת וכן אם אמר לה אל תסתרי עם איש פלוני ודברה עמו בפני עדים מותרת וכן אם נסתרה בפני עדים ונסתתה כדי טומאה עמו ולא קינא לה בפני עדים מותרת שאין חוששים על הייחוד אפילו נסתרו יחד על דעת ערוה שלא אם כן קינא לה תחלה בפני שני' ומכל מקום לית תתייחד לעם עם הנקוי כמו שנתבאר:

ז לא יאמר אדם לאשתו אפילו כיוצא בו אל תסתרי עם פלוני דיאמר קינא לי כדרכי יוסי בר' יהודה דיאמר קינא לה ביוצא הוי קינוי:

ח כח עד אחד והעיד לו שנסתרה עם אותו שקינא לה ונסתתה כדי טומאה אם הוא נאמן בעניו ודעתו מסכת עליו ונותן כתובה ואם

לו

147

לאו מותרת לו ואם הוא בעצמו רוצה שתשתה עמו ושתתה עמו כדי שתמלא הרי זו תסור עליו ויוציא ויתן כתובה:

ט לא קינא לה וכא עד אחד ואמר לה זינתה והיא עומדת שם הוא נאמן בעיניו ודעתו מיושבת עליו כשנים יוציא ויתן כתובה ואם לאו מותרת לו:

י אי שהוציא קול על אשתו שזינתה ואמר שנתברר לו שדבר זה אמר כך אמר היינו אומת שמחמת הכעס שהכעיסתו הוציא קול זה אם כוחן למתלאה לדבריו מותר ואם לאו אסור לו:

יא שמעו העם מרננים אחר הקינוי והסתיר בלא שני עדים עד שהכעיס הוא לאשתו והוציאה שזינתה מהשים שקינא לה אסורה לו ויוציאנה ויתן כתובה:

יב בעל שמחל על קינוי קודם שתיסר קינוי מחול וכלו לו קינא לה אבל לאחר שתיסר אין קינוי מחול בירושלמי הרי זה כלו מחל לה ואם חזרו ונסתרו לקנאת לה פעם אחרת:

יג אי שנתחרש בעלה או נשתטה או היה במדינה לאחרת או שהיה חבוש בבית האסורים ושמעו בית דין מרננים לאחריו קודמי ואומרי לה אל תסתרי עם פלוני ואם בא עדים אחר כך שנסתרה עמו ושהתה כדי טומאה אומרים אותה על בעלה לעולם וקורעי כתובת וכשיבוא בעלה או יבריא או יצא מבי האסורי יתן לה גט

יד כא עד אחד והעיד שנטמאת מאותו שקינא לה תצא בלא כתובה אפילו אם עד שטומאה הוא אחד מעידי הסתיר ואפילו עבד או שפחה או אשה או קרוב כשר לעדות:

טז ה כשים שמופלות אותה נאמנות עליה לומר שנטמאת אחר הקינוי לאוסרה על בעלה אבל לא להפסידה כתובתה:

יז מוכיחים על ידי שרי טומאה אפילו לא רצו כמכחול בספורית מאחר שרצו אותם רבוקים זה בזה ונוסגים כדרך המלכים:

חם ונשלם חלק ב׳ע

וסיתה השלמת הספר הנכבד הזה ביום ג׳ים לחדש אב הע״ו ליצירה בנפת
עכ״ב שכנגיל העליון יכתב בספרה בימיכו אמן:

יז כל אשה שנאסרה על בעלה על ידי קינוי וסתירה אסורה גם לאותו שנאסרה בשביל ואם עבר ונשאה מותרין אותה אחר אחר מיתה בגט אפילו היו לה כמה בניס ממנו אבל אם לא קדם קינוי וכלו עדים שנסתרה עם איש זה וכאו ואמרו דבר מכוער נתבאר בסימן ז׳:

יח כל אשה שבאו שני עדים והעידו שזינתה עשויה כשפחה תחת בעלה הרי זו תצא מזה ולא על פי שים לה ממנו כמה בניס:

יט ״ל שנאסרת איש שזינתה עם הגוי ונודעה בעלה וכתגייר הגוי שמותרת לגר הזה דלא שייך למימר אחר לבועל בכיאת הגוי:

כ אשת איש שטוענת על איש אחד שהוא דודף אחריה והוא מכחישה אין להחמיה כדי ליסרו אבל יוצרו עליו כידוי שלא ידבר עמה כלל ושלא ידוכו בסכנה אחת והוא הוא מוחזק בעיניהס לחשוד על העריות רשוי לגעור בו בזיפה ולאיים עליו שאם ״ל יתנהג כשורה יבדילוהו מכיניהס לרעה וילקוהו בשתי ידיס כמו שמ״ל מלקין על לא עבר המועד וכמה שכתב הרמ״כ בס בפ״ל מסנהדרין:

כא מנות חכמים על בני ישראל לקנאת נשותיהס וכל מי שהיכו מקפיד על אשתו ועל בניו וכני ביתו ומזהירס ופוקד דרכיהס תמיד עד שידע שאס עלמים מכל חטא ועון הרי זה חוטא שנאמר ופקדת נוך ולא תחטא וכל המקל את אשתו נכנסה בו רוח טהרה ולא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה ואם עבר וקינא לה בפני עדים מתוך אחד מכל הדברים האלו הרי זה קינוי:

כב אין רשאי לקנות ולקנאת בפני עדי אחלה ואפילו היו לבועה שאינה לא יאמר לה אל תסתרי עם איש פלוני שמתוך אחר לא מוכיח אות כיצד לבועה בחצר ובדרך טהרה ואזהרה כדי להסיר המכשול ולהדריכה בדרך ישרה:

הלכות פריה ורביה

א דיני פריה ורביה ושלא לעמוד בלי אשה
וכו י"ד סעיפים דף ג עמוד א
ב שישתדל כל אדם ליקח לו אשה הגונה
וכו י"א סעיפים דף ג עמוד ב
ג דין בן שהוא ספק לכהונה וכו ט סעיפי'
דף ג עמוד ד
ד מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו
הנקרא ממזר וכו לז סעיפי' דף ד ע"ב
ה דין פצוע דכא וכרו' שפכה וכו י"ג סעיפי'
דף ה עמוד ג
ו נשים האסורות לכהן ודין אשת כהן
וכו י"ז סעיפים דף ו עמוד א

הלכות אישות

ז דין אשה שנשבית ואיזה נקראת חללה
וכו כב סעיפים דף ו עמוד ד
ח בכל ספק הולד הולך אחר הזכר וכו ה
סעיפים דף ז עמוד ד
ט איזה אשה נקראת קטלנית וכו ב
סעיפים דף ח עמוד א
י איזו גרושה מותרת לחזור לבעלה וכו
ז סעיפים דף ח עמוד א
יא אשה הנחשדת על אשת איש וכו ח
סעיפים דף ח עמוד ד
יב עידי גט וכן עדים שהעידו מיתת הבעל
אם רשאים לשא האשה ההיא וכו ד
סעיפים דף ח עמוד ג
יג גרושה או אלמנה צריכה להמתין ג' יום
טרם שתנשא וכו י ג סעיפים דף ח ע"ד
יד שלא לישא אשה בימי האבל וכו א
סעיף דף ט עמוד ב
טו איסור ערוה דאור ייתא ודרבנן וכו לג
סעיפים דף ט עמוד ב
יו איסור גייה ושפחה וכו ו סעיפים
דף י עמוד א
יז התר אשת איש שמת בעלה ודיני העדו'
וכו נח סעיפים דף י עמוד ב
יח קדושין תופסים כחייבי לאוין וכו א
סעיף דף יב עמוד ג
יט סוקלין על חזקה שהיא בחזקת ערוה
וכו ב סעיפים דף יב עמוד ג
כ באיזה ביאה חייב הבא על הערוה
וכו ב סעיפים דף יב עמוד ד
כא להתרחק מן העריות וכו ז סעיפים
דף יב עמוד ד
כב אסור יחוד ועם מי אסור להתיחד וכו
כ סעיפים דף יג עמוד א
כג אסור הוצא' זרע לבטלה ודברי' המביאי'
לכך וכו ז סעיפים דף יג ע"ג
כד אין ישראל חשודין על הרביעה ועל
הזכור וכו א סעיף דף יג ע"ד
כה לגדור גדר ושלא להרבו' בתשמיש וכיצד
יתנהג בשעת תשמיש וכו י סעיפים
דף יד עמוד א

הלכות קידושין

כו שלא לקדש בביאה ואיסור ביאה על
הפנויה אפי' אם יחדה וכו ד סעיפי'
דף יד עמוד ב
כז כיצד לשון הקדושין ושיאמר הוא ויתן
הוא וכו י סעיפים דף יד ע"ג
כח המקדש בגזל בפקדו' או במלוה ובאיסו'
הנאה דאוריתא ודרבנן וכו כ ג סעיפי'
דף יד עמוד ד
כט שצריך ליתן הכסף במתנה שלמה ודין
המקדש במשכון או במנה ונמצא חסר
או רע וכו י סעיפים דף ט ו ע"ג
ל לאיזה מקום צריך לתן הכסף ודין אם
קדשה בכבר וכו י א סעיפים שם
עמוד ד
לא שאין מקדשין בפחות משוה פרוטה ואם
צריך שומא וכו ט סעיפי' דף י ו ע"ב
לב כיצד האשה מתקדשת בשטר וכו ד
סעיפים שם עמוד ד

ל ג כיצד האשה מתקדשת בביאה וכו ב
סעיפים שם עמוד ד
ל ד ברכת הארוסין ואם צריך עשר' וכו ד
סעיפים שם עמוד ד
ל ה דיני שליחות לקידושין לאיש וכו טו
סעיפים דף יז עמוד א
ל ו כל דיני שליחו' לאשה וכו יב סעיפים
שם עמוד ג
ל ז כל דיני קדושי קטנה וכו כט סעיפי'
שם עמוד ד
ל ח המקדש על תנאי וכל דיני תנאי וכו לט
סעיפים דף יח עמוד ד
ל ט המקדש את האשה על מנת שאין עליה
נדרים ומומין ועל מי להביא ראיה אם
נמצאו וכו ז סעיפים דף כ ע"א
מ דין המקדש לאחר זמן כגון לאח' שתלד
ודומיו וכו ח סעיפים שם ע"ב
מ א דין המקדש שתי אחיות או הרבה נשים
- והיו בהם נכריו' וכו ד סעיפי' שם ע"ג
מ ב אין מקדשין שלא לרצון האשה ובפני שני
עדים וכו ה סעיפים שם עמוד ד
מ ג אין קדושין לקטן ודיני קטן וקטנה אם
הגדילו וכו ב סעיפי' דף כא ע"א
מ ד קדושי חרש שוטה וקטן עריות וחייבי
לאוין וכו יב סעיפים שם ע"א
מ ה שחוששין לסבלונות ולכתובה וכו ג
סעיפים שם עמוד ב
מ ו דין קלא בקדושין ואם מבטלים הקול
וכו ח סעיפים שם עמוד ג
מ ז עדים המכחישים זה את זה בקדושין או
היא אומרת נתקדשתי וחזרה וכו ד
סעיפים שם עמוד ד
מ ח אמר לה קדשתיך והיא אומרת לא או
להפך וכו ז סעיפים דף כב ע"א
מ ט קדש אחת מחמש' נשים וכל אחת אומר'
אותי קידש וכו ג סעיפים שם ע"ב
נ מתי חוזרין הקדושין והסבלונות ודיני
הקנסות וכו ז סעיפים שם ע"ב
נ א דברים שנקנו באמירה אם נתנו לכתב
וכו א סעיף שם עדב

נ ב הפוסק מעות לחתנו ואינו רוצה ליתן לו
וכו ד סעיפים שם עמוד ד
נ ג דין הפוסק לבנו או לבתו ומת וכו א
סעיף דף כג עמוד א
נ ד דין הארוסה לענין מזונות קבור' וירשה
ואם יש לה כתובה וכו ו סעיפי' שם ע"א
נ ה כמה זמן נותנין לארוסה וכו ד סעיפי'
שם עמוד ג
נ ו היה לה חצר בדרך ונכנסה עמו וכו
א סעיף שם עמוד ג
נ ז כמה כסות יתן לבתו וכו ב סעיפים
שם עמוד ד
נ ח המשיא בנו גדול בבית קנאו וכו ד
סעיפים שם עמוד ד
נ ט דיני השושבינות וכו א סעיפי' דף כד
עמוד א
ס חופה לענין מה קונה וכו ב סעיפי'
שם עמוד א
ס א מתי מברכין ברכת חתנים ואם אוכלין
בהרבה בתי' וכו י ד סעיפי' שם ע"א
ס ב בעילת מצוה וברכתה וכו ב סעיפי'
שם עמוד ג
ס ג זמן נשואי בתולה וברכתה ואלמנה ואם
אינו רוצה לעשו' סעוד' וכו ו סעיפי'
שם עמוד ד
ס ה מצוה לשמח חתן וכלה ודין מת וכלה
וכו ד סעיפים דף כה עמוד א
ס ו כמה דיני כתובה וכו יג סעיפים
שם עמוד א
ס ז דין כתובת שמנה וחרש שוטה וקטן היא
או הוא וגר שנתגייר וכו יא סעיפים
שם עמוד ג
ס ח כיצד טענת בתולי' ומתי נאסרת ומפסד'
כתובתה וכו י סעיפים שם ע"ד
ס ט כמה מתחייב האדם לאשתו ובניו וכו ז
סעיפים דף כו עמוד א
ע דין חיוב מזונו' אשתו ואם חייב להשכיר
עצמו וכו יב סעיפים שם ע"ב
ע א שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים
וכו ד סעיפים שם עמוד ד

עב דין המדיר אשתו מליהנות לו ובו א
סעיף שם ע"ד
עג שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו
ובו ט סעיפים דף כז עמוד א
עד המדיר אשתו מכמה דברים ובו יא
סעיפים שם עמוד ב
עה חילוק הארצות לענין נשואין ודיני א"
ובו ה סעיפים שם עמוד ג
עו חיוב עונה ובו יג סעיפי' שם עמוד ד
עז דיני מורד ומורדת או אומרת מאים עלי
ובו ה סעיפים דף כח עמוד ב
עח חיוב פדיונה ובו ח סעיפים שם ע"ד
עט חיוב רפואתה ובו ג סעיפי' דף כ ט ע"א
פ מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה ודיני
מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה
ובו יח סעיפים שם עמוד א
פא המקדיש ידי מעש' אשתו ובו ב סעיפי'
שם עמוד א
פב נדרה שלא להניק ודין מניק' שמתגרשת
ובו ח סעיפים שם עמוד
פג חבלת אשת איש למי הוא ובו ב סעיפים
שם עמוד ד
פד דין מציא' אשה ובו א סעיף דף ל ע"א
פה דיני נכסי מלוג וצאן ברזל ובו יט
סעיפים שם עמוד א
פו שלא לקבל פקדונה מנשי' עבדי' וקטנים
ובו ב סעיפים שם עמוד ד
פז שאין חזקה בנכסי אשת איש ובו ב
סעיפים שם עמוד ד
פח כל הוצאות מתחת בעלה במיתה בגט
או במיאון נוטלת נכסיה ובו י ב סעיפי'
דף לא עמוד א
פט חיוב קבורת אשתו ובו ד סעיפי' שם ע"ג
צ דין הבעל יורש את אשתו ומה הוא
שאינו יורש ובו כ סעיפים שם ע"ג
צא אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה
ובו ה סעיפים דף לב עמוד ג
צב האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו
ומירושתה ובו ח סעיפים שם ע"ד
צג דיני מזונות האשה ובו לב סעיפים
דף לג עמוד א
צד חיוב דירת אלמנה וכסותה ובו ז
סעיפים דף לד עמוד א
צה חיוב מעשה ידיה ליורשי' ובו ז סעיפי'
שם עמוד א
צו שבועת אלמנה וגרושה על כתובה
ובו כא סעיפים שם עמוד ב
צז שאין הבעל יכול להשביע אשתו בטענ'
ספק ובו ב סעיפים דף לה ע"א
צח סטרה משבועה או יחד לה מטלטלין
גובה בלא שבוע' ובו ז סעיפי' שם ע"ב
צט שמין לאשה אלמנה בגדיה ובו ב
סעיפים שם עמוד ג
ק כתובה ממה נגבית וכל יתר דיני כתובה
ובו יו סעיפים שם עמוד ג
קא עד כמה גובה כתובת' ובו ד סעיפים
דף לו עמוד ב
קב דין גביית חוב וכתובת אלמנה ובו ט
סעיפים שם עמוד ג
קג אלמנה שמוכרת נכסים לכתובתה אם
צריכה למכור על פי בית דין ובו ח
סעיפים שם עמוד ד
קד בית דין שמכרו וטעו וכן שאר שלוחין
ובו ו סעיפים דף לז ע"א
קה דין המוכרת ומוחלת כתובתה ובו ז
סעיפים דף לז עמוד ב
קו הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו
קרקע כל שהוא ובו ב סעיפי' שם ע"ג
קז הכות' כל נכסיו לאשתו ויצא עליה שטר
חוב ובו י סעיפים שם עמוד ד
קח דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד
מן הבנים ובו ג סעיפים דף לח ע"א
קט שכיב מרע שאמ' תנו ק' זהובים לאשתי
דהוו בכתובתה ובו ד סעיפי' שם ע"ב
קי שכותבין שובר לאשה אף על פי שאין
בעלה עמה ובו ב סעיפים שם ע"ב
קיא דין כתובות בנין דכרין ובו יז סעיפי'
שם עמוד ג
קיב מזונות הבנות ממה נזונו' ועד כמה וכל
דיניה ובו יח סעיפים דף לט ע"א

קיג דין עישור נכסים ממה נגבים וכו י
סעיפים שם עמוד ג
קיד דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחברו
וכו יב סעיפים דף מ עמוד א
קטו דיני היוצאות בלא כתובה והמפסדת
כתובתה וכו י סעיפים שם עב
קיו דין כתובה ותנאיה ודין הנושא אשה
באיסור וכו ו סעיפים שם ע"ד
קיז דין כתובה באשה שאין לה וסתאו שאר
מומין ודין קטלנית וכו יא סעיפים דף
מא עמוד א
קיח תקנת נשואין של קהל טוליטלה ודיני
נידוניא וכו יט סעיפי' שם ע"ג

הלכות גיטין

קיט מה דבה ימצ' באשה שתתגרש וכו יב
סעיפים דף מב עמוד א
קכ שאין לכתוב הגט אם לא שמע מפי
המגרש וכו יא סעיפים שם ע"ב
קכא שצריך להיות בדעתו מכתיב' עד כתינה
וכו ח סעיפים דף מב עמוד ג
קכב אמר לכתו' הגט וטעה או נאבד וכו ב
סעיפים שם עמוד ד
קכג מי ראוי לכתוב הגט ונכתב וניתן בשבת
וכו ה סעיפים דף מג עמוד א
קכד על מה נכתב הגט וכו ט סעיפים
שם עמוד א
קכה במה נכתב הגט ותקון הכתיבה והקלף
וכו כג סעיפים שם עמוד ב
קכו נוסח לשון הגט ודקדוק אותיותיו וכו כ
סעיפים שם עמוד ד
קכז שצריך להזכיר הזמן בגט ודין קדימה
ואיחור וכו יג סעיפים דף מד ע"ג
קכח שצריך להזכיר בגט מקום דירת הבעל
ואשה ועדים וכו ז סעיפי' שם ע"ד
קכט דיני חתימת הגט ודין מומר המגרש
וכו לד סעיפים דף מה ע"א
קל דיני עידי הגט וחתימתו ואם אינם
יודעים לקרות או לחתום וכו כב
סעיפים שם עמוד ד
קלא צריך שיהיה כתיבתו וחתימתו לשמה
וכו ט סעיפים דף מו עמוד ג
קלב שצריך להזכיר שם האיש והאשה
וכו ד סעיפים שם עמוד ד
קלג שצריך שימסור הגט בפני שני עדים
כשרים וכו ד סעיפי' דף מז ע"ב
קלד צריך שיבטל הבעל כל מודעות וכו י
סעיפים דף מז עמוד ב
קלה צריך לקרות הגט קודם כתינה ולאחריו
וכו ה סעיפים שם עמוד ג
קלו דין שכיב מרע והמגרש בשבת וכו ז
סעיפים שם עמוד ד
קלז צריך שיתירנו היתר גמור וכו ה
סעיפים דף מח עמוד א
קלח דין כתינת הגט מידו וכו ד סעיפים
שם עמוד ב
קלט דין קבלה מידו ואם זרקה לה ולחצרה
וכו יט סעיפים שם ע"ג
קמ דין שליח להולכ' וקבלה והובא' וכו י"א
סעיפים דף מט עמוד ב
קמא השליחות והחזרה ממנו וכו סט
סעיפים שם עמוד ג
קמב דין המביא גט בחוצה לארץ וכו יט
סעיפים דף כב עמוד ב
קמג דין המגרש על תנאי וכו כג סעיפים
דף כג עמוד א
קמד דין תנאים ואם יש טענת אונס בגט
וכו ז סעיפים דף כד עמוד א
קמה דין שכיב מרע ואם עמד ומת מחמת
מקרה רע וכו י סעיפים שם ע"ג
קמו דין המגרש לאח' זמן ומי שנתגרשה על
תנאי וכו ה סעיפי' שם עמוד ד
קמז אין כותבי' תנאי בגט ואם כתבו מה דינו
וכו ג סעיפים דף כה עמוד ב
קמח דין המגרש בגט ישן והמגרש בתנאי
ושלא יתיחד עמה וכו ב סעיפים
שם עמוד ג
קמט דין המגרש את אשתו ואח' כך בא עליה
או

או נתייחד עמה וכו ז סעיפי' שם ע"ג
קנ דין פיסולי גט שאם נשאת בהן וכו ד
סעיפים דף כו עמוד א
קנא הסופר שטעה בגט ובשובר וכו א
סעיף שם עמוד א
קנב דין שני עדי' אומרי' שנתגרשה והאומר'
אשת איש הייתי ונתגרשתי וכו יב
סעיפים שם עמוד ב
קנג דין המוצא גט בשוק למי יחזיר אותו
וכו א סעיף שם עמוד ג
קנד למי שכופין להוציא בגט בין איש בין
אשה וסדר כתיבת הגט ונתינתו
וכו כה סעיפים שם עמוד ד

סדר הגט

וכו דיני העדים והבעל והסופר והאשה וכל
פרטיו וכו קג סעיפים דף כז

הלכות מיאון

קנה עד איזה זמן הקטנה ממאנת ויתר דיני
מיאון וכו כב סעיפים דף נט ע"ג

הלכות יבום

קנו איזה נקרא זרע קיימ' לפטור מן היבום
וכו יג סעיפים דף ס עמוד ג
קנז דיני גרים ומומר ואיזה נקר' אח ליבום
וכו י סעיפים דף סא עמוד א
קנח באיזה אופן אשה נאמנת להתייבם ואם
עד אחד נאמן וכו ו סעיפים שם
עמוד ב
קנט יבמה שנתקד' לזר אם יש זיקה לאסור
בקרובותיה וכו ז סעיפים שם ע"ג
קס חיוב מזונו' היבמה וקבורת' ודין נכסיה
וירושתה וכו ה סעיפים שם ע"ד
קסא מי שהיה לו אחים רבים ונשים רבות או
שמתו אחיו ונפלו נשותיה' לפניו וכו ט
סעיפים דף סב עמוד א
קסב דיני צרת היבמה וקרובותיה וכו ה
סעיפים שם עמוד ב
קסג המיבם זוכה בנכסי המת וטענת בני
היבם וכו ח סעיפים שם ע"ג
קסד שהיבמה לא תיבם ולא תחלוץ תוך שלש'
חדשי' ודין אם נתיבמה ונמצא' מעוברת
וכו ח סעיפים שם עמוד ד
קסה איזה מהם קודם או חליצה או יבום
וכו ה סעיפים דף סג עמוד א
קסו מצות יבום שיקדשנו ואם כינס בביאה
באיזה ביאה היא נקנית וכו ט סעיפי'
שם עמוד ב
קסז דין יבום קטן וחליצתו וכן קטנה וכו ו
סעיפים שם עמוד ג
קסח מי שכנסה הרי היא כאשתו ועל מי חיי'
כתובתה וכו ח סעיפים שם ע"ד

הלכות חליצה

קסט כל דיני חליצה בפרטות וכו נה
סעיפים דף סד עמוד א

סדר חליצה בקצרה ובו נ"ז סעיפי' דף סה עמוד ג

פירוש סדר חליצה דף ס"ו ע"ד

קע דין גט אחר גט ומאמר אחר מאמר
וכו כ סעיפים דף עב עמוד א
קעא דין שני יבמות חרשות או קטנו' וכו י
סעיפים שם עמוד ד
קעב דין יבם סרים וחרש שוטה וקטן
וטומטום וכן היבמה וכו יו סעיפים
דף עג עמוד א
קעג דין יבמה האסורה ליבם באסור כרת
ודין צרתה וסוטה וצרת' וקטנ' שמיאנה
וכו יז סעיפים שם עמוד ג
קעד דין האסורה ליבם באיסור לאו ועשה
וכו ז

מפתח למצוא כל דין ודין

וכו ז סעיפים דף עד עמוד א
קעה דין יבמה שהיתה אסורה והותרה
וכו יד סעיפים שם עמוד ב
קעו דין יבמה שאינה בת יבום משום ספק
זקוקה, ודין נשי התערובות וכו ח
סעיפים דף עה עמוד א
קעז הלכות אונס ומפתה וכו ה סעיפי'
דף עה עמוד ג
קעח הלכות סוטה וכו כב סעיפי' דף עח
עמוד ד

לוח ההלכות איש איש על דגלו באותות

הלכות פריה ורביה	דף ג עמוד א
הלכות אישות	דף ו עמוד ד
הלכות קידושין	דף יד עמוד ב
הלכות גיטין	דף מב עמוד א
סדר חגט	דף נז עמוד ג
הלכות מאון	דף נח עמוד עג
הלכות יבום	דף ס עמוד עג
הלכות חליצה	דף סד עמוד א
סדר חליצה	דף סה עמוד ג
פירוש סדר חליצה	דף סו עמוד ד
הלכות אונס ומפתה	דף עה עמוד ג
הלכות סוטה	דף עה עמוד ד

מספר ההלכות של אבן העזר שנים עשר

שלחן ערוך

מטור חושן המשפט הנקרא בית יוסף

חברו הגאון מופת הדור החכם השלם מה"רר יוסף קארו נרו בן מהרר אפרים קארו
זצל אשר אור תורתו זורחת כאור היום בעיר צפת תוב"ב ומעיני תורתו נפוצות
ביהודה ובישראל נודע שמו: וחבר הספר הזה קיצור מחיבורו הגדול
אשר עשה על הארבעה טורים אשר קראם בית יוסף אשר
בם כח מעשיו הגיד וכל יקר ראתה עינו כדי שכל
מבקש ה' ימצא מבוקשו בנקל כל דין ודין על
מתכונתו באין אומר ואין דברים והכין
לכל מטה ושלחן וכסא ומנורה
אשר לאורו ילכו בטח: כי כן משנת רבי יוסף קב ונקי

ותהי ראשית מלאכתו ו' חשון שכ"ו לפ"ק פה ווינציאה הכירה:

אלה דברי

הצעיר יוסף קארו בן

ה׳הר אפרים בן ה׳הר יוסף קארו זלה׳ה

אודה ה׳מאד בפי ובתוך רבי׳ אהללנו ומשירי אהודנו · במה אקדם ה׳אכף לאלהי מרום אשר ממעון קדשו מן השמים הופיע כרוב רחמיו וחסדיו והשפיע מטובו על שפל אנשים כמוני לחבר ספר הנותן אמרי שפר החיבור הגדול שחברתי על הארבעה טורים אשר קראתיו בית יוסף אשר כללתי בו כל הדינים הנמצאים בכל הפוסקים חדשים גם ישנים עם מקומות מושבותם בחצריהם ובטירותם בתלמוד בבלי בתלמוד ירושלמי בתוספתא בסיפרא בסיפרי במכילתא ודברי המפרשים והפוסקים ובעלי התשובות חדשים גם ישנים ונתבאר שם כל דין ודין באר היטב דבר דבור על אפניו וארמון על משפטו ישב תלוי עליו כל שלטי הגבורים אנשי השם אשר מעולם · ראיתי אני בלבי כי טוב ללקוט שושני ספירי אמריו בדרך קצרה בלשון צח וכולל יפה ונעים למען תהיה תורת ה׳ תמימה שגורה בפי כל איש ישראל כי כאשר ישאלו לת״ח דבר הלכה לא יגמגם בה אלא יאמר לחכמה אחותי את כשם שברור לו שאחותו אסורה לו כך יהיה ברור לו כל דין שישאל עליו הלכה למעשה בהיותו שגור בפיו ספר זה הבנוי לתלפיות תל שהכל פונים בו לחלקו לחלקים שלשים ללמוד בו בכל יום חלק ונמצא שבכל חדש הוא חוזר תלמודו ויאמר עליו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו · זאת ועוד התלמידים הקטנים יהגו בו תמיד וישננו לשונו על פה ותהיה גירסא דינקותא מסודרת בפיהם מקטנותם הלכה למעשה וגם כי יזקינו לא יסורו ממנה והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע בהניח להם מעצבם ויגיע כפים ישעשעו נפשם בהגותם בספר זה אשר כולו מחמדים הלכה פסוקה באין אומר ואין דברים

160

שלחן ערוך

וקראתו שם ספר זה.
כי בו ימצא התהוגה כל מיני מטעמים
ערוכים בכל ושמורים סרורים וברורים
ומובטח אני בחסד עליון כי על ידי ספר
זה תמלא הארץ דעה את ה' הקטנים עם הגדולים תלמיד עם מבין חכם
חרשים ונבון לחש ובכן אפרוש כפי אלה' יעזרני על דבר כבוד שמו להיות
במגדיקי הרבים ויזכני החל וגמור להיות מסודר כהלכתו מתוקן ומקובל
וטוב ויפה. ותנני שתחיל לעשות כאשר יערתי וה' יתיה בעזרי:

חשן המשפט

מנוי השופטים בארץ ובחל: ובו ו סעיפים

א כזמן הזה דנים הדיינים לימי הודאות והלוואות וכתובת אשה וירושות ומתנות ומזיק ממון מכירו שהם הדברים המצויים תמיד ויש בהם מעט מכל הדברים שאינם מצויים אלא על פי עיון בהם חסרון כיס כגון בהמה שנכלה בחבירתה או דברים שאין בהם חסרון כיס אלא על פי שהם מצויים כגון תגלומי כסף וכן כל הקנסות שקנסו חכמים כתוקף להכירו ולסוטר את חבירו וכן כל המעלם יותר ממה שהזיק או המעלם חצי נזק אין דנין אותו אלא מומחים הממונים כל אחד מהן נזק נרות ונעבי שהוא ממון וחייבו קנם:

ב אלא שאם בחבירו אין מנכים דיינים שאינם סמוכים כגון נזק נער ושבת וכופר ואבל שכתב ורפוי מנכין:

ג כשם שהזיקה את החרש אין נוכין נזקו דיינים שאינם סמוכין כגון מפני שהוא דבר שאינו מצוי אבל אם הזיק בסמיות חבירו מעלם נזק שלם בכל מקום וכן בהמה שהזיקה בשן ורגל שהוא מצוי ואינו מוערת מתחלתה הרי זה דבר שמצוי ומנכין אותן דיינים שאינם סמוכים כגון שי שנגח לו נגח מנכין ממנו הקרן בלבד:

ד דיני דגרמי וכן דין המוסר דינין אותן דיינים שאינם סמוכים כגון:

ה אף על פי שדיינים שאינם סמוכים כגון אלו מנכין קנסו מכדין אותו עד שיפיים לבעל דינו וכיון שיש לו שיעור הרשות לו שיטול אין מוטלין עידו:

ו המכיים בכדי מכדין אותו עד שיפיים

בית דין מכין ועונשין לצורך שעה: ובו סעיף א

א כל בית דין שאין לו חיים סמוכים כגון שרוצים שהעם פרוצים בעבירות דנים כין מיתה בין ממון כין כל דיני עונש ואפילו אין בבר עבירת גמורה ואם הוא מלמ חוכמין אותו על ידי גזים ובל מעשיהם יהיו לשם שמים ודוקא גדול הדור או סוכי העיר שהמחום בית דין עליהם:

בבמה דיינין דנין: ובו ד סעיפים

א אין בית דין פחות מעלשה וכל שלשה נקראים בית דין ואפילו הדיוטות והם דנים את האדם בעל כרחו שם הכתוב אומר לידד דנין אלהים רומה לדון עם הקובע בעירו אלא אם כן רומה לדון עמו בעיר אלא אלהיו חפץ בו שכיחד הקובע הוא כורך לו אחד הוא כורך לו אחד:

ב פחות מג' אין דיניהם דין אפי' לדבר שהוא הלכה למשה מסיני שהרי הם כמו עד אחד ואין עד אחד נאמן אפי' לדבר מועט אלא אם כן היו שנים מומחים כשיטתם ומודים קצת בשל חבירם שטענותיהם שטענו בפניהם והכופר בפניהם זאחר כך באו עדים לו הוחזק כפרן לכל הפ' לף על פי שאינם סמוכים ההודאה בפניהם הודאה בבית דין וכן בכופר ואחר כך באו עדי הוחזק כפרן ואינו יכול לחזור ולטען:

ג לף על פי שיחיד מומחה לרבים מותר לו לדון יחידי מכות חכמים שיוסיף עמו אחרים:

ד לף על פי שבית דין של ב' ב"ד שלם הוא כל

162

זמן שהם רבים הרי זה משובח ומוטב שיתרבו הדיינים כדי שיהיו כל היושבים בבתי דין ת"ח ורחויים וחשוב לאדם חכם שיושב בדין עד שידע עם מי יושב ואת מי ישא עליו הנוגע ומתחבבין קצר בוגדי לא בכלל ב"ד מי שהיו מומחה ולא קבלוהו עליו בעלי דיבים לפי על פי שנטל רשות מרחם הגולה אין דיבו דין לפיכך לא טעה וכל אחד מבעלי דיבים יש רשה חוזר ודן כפני בית דין:

ד ביצד אדם עושה דין לעצמו: ובו סעיף א'

א יכול אדם לעשות דין לעצמו אם רוצה שלו כיד אחר שגזלו יכול לקחתו מידו ואם האחר עומד כנגדו יכול להכותו עד שיניחנו לפי הוא דבר שאין בו הפסד אם ימתין עד שיעמידנו בדין והוא שיוכל לברר שגזלו הוא נוטל בדין מכל מקום אין לו רשות למשכנו בחובו:

ה באיזה יום דנין ובאיזה זמן ביום: ובו ה' סעיפים

א אסור לדון בשבת ויו"ט ואם עבר ודן דינו דין:

ב אין דנין בע"ש ובע"ט ואם הזמינו לבעל דין לבא לבית דין אין צריך לבא ואפילו הזמינו לבא אחר שבת ויו"ט לא כח אין קונסין אותו אין קונסין זמן בניסן ותשרי לפי שאינו בעיר לבא לדין אבל אם הזמינו בניסן ותשרי לבא אח"כ קונסין אותו אם לא כח. אין דנין בלילה בתחלת דין אבל אם התחילו לדון דיבי ממונות ביום גומרים בלילה:

ג זמן ישיבת הדיינים מהבקר עד סוף שעה חמישית:

ד אין יושבים דין מתחלת שעה שביעית ואפילו לגמור דין עד שיתפללו תפלת המנחה ואם התחילו אפי' בתחלת דין אין מפסיקין אפי' לכתחלה אלא אם כן הסכימו בעלי דין שיפסיקו:

ו כי ראוי לדון והפסולים מחמ' שנאה וקורבה: ובו ב' סעיפים

א פיתדין של ב' שהיה ג' מהם גר הרי זה פסול לדון ליטרל שלא אם כן היתה אמו מישראל וגר דן את חבירו הגר אף על פי שאין אמו מישראל:

ב ממזר ואפילו שלמתם ממזרים הרי אלו בשרי לדון לכל ואין אם היה כל אחד מהם פסול כל שאינו כשר לכל הפחות כשתי עיניו פסול:

ג יש אומרים שאינו רשאי לדון אלא מבן ל' ומעלה והביאו ראיה מדכתיב ל' ומעלה כשר ואפילו לא הביא אלא עשרות:

ד אחד פסול לדון:

ה לא בשתויי יין מותרים לדון דיבי ממונות אין עד כשעשה דין ודוקא עד שמשך בגון אם השיב אחד מהדיינים בפני חבירו על מעשה שרואה הוא יכול להנטרף עמהם לדון על אותו מעשה אבל אם אינו מעיד בגון שהם לפסק הדיבור רואה המעשה אפי' כיון בדיעתו בתורת עדות אם רואהו כיום בעבי' דיבים ודנים על המעשה ההוא אבל אם רואהו בלילה אין דנין על פי עצמן אבל בעדו' אחרי דין ואם הזמינו להעיד אף בעדות אחרים בהיו זמנו להעיד בפני בעדות אחרים:

ו מי שתבעוהו אותו לדין בפני דיין שקטן ממנו אין הדיין יכול לכופו לילך לפניו אלא מבני עירו דכיון שהם מכירים ומעיזים בכיוצא

אמר

ז אסור לאדם לדון למי שהוא אוהבו אע"פ שאינו שושבינו ולא ריעו אשר כנפשו ולא למי ששונאו אע"פי שאינו אויב לו ולא מבקש רעתו אלא צריך שיהיו השני בעלי דינים שוים בעיני הדיינים ובלבם ואם לא היה מכיר את שום א' מהם ולא את מעשיו אין לך דיין צדק כמוהו:

ח שני ת"ח השונאים זה את זה אסורי' לישב בדין יחד מפני השנאה שביניהם דעת כל אחד מהם לסתיר דברי חבירו:

ט כל הפסולים מחמת קורבה או מחמת עבירה פסולים לדון:

י דיין שיודע בחבירו שהוא גזלן או רשע אין לו להצטרף עמו:

יא בית דין של ג' צריך שיהי' בכל אחד מהם ז' דברים חכמה ענוה יראה שנאת ממון אהבת האמת אהבת הבריות להם בעלי שם טוב:

יב כל דבר שיש לדיין בו צד הנאה אינו יכול לדון עליו לפיכך בני העיר שנגנב ספר תורה שלהם אין דנין אותו בדייני אותה העיר אלא אם כן יש להם ס"ת אחר והאומ' תנו מנה לעניי עירי אין דנין בדייני אותה העיר ולפי' עסקי המס אין דנין בדייני אותה העיר מפני שיש להם או לקרוביהם חלק בו ואם עשו תקנה או שיש מנהג בעיר שדייני העיר ידונו אף על ענין המסים דינם דין:

ח שלא למנות דיין שאינו הגון וגודל שכר הדיין וענשו: ובו ה' סעיפי'

א כל המעמיד דיין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת התור' וראוי להיות דיין אף על פי שהוא כולו מחמדי' ויש בו טובות אחרות הז' שהעמידו עובר בלא תעש' וכל דיין המתמנה בשביל כסף או זהב אסור לעמוד לפניו לא עוד אלא שמצוה להקל ולזלזל בו:

ב צריכים הדיינים לישב באימה ביראה בעטיפה ובכובד ראש ואסור להקל ראש ולישב לספר בדבר בטלה בבית דין ויראה הדיין כאילו חרב מונחת לו על צוארו וכאילו גהינם פתוח לו מחחתיו וידע את' מי הוא דן ולפני מי הוא דן ומי הוא עתיד להפרע ממנו אם נוטה מקו הדי' וכל דיי' שאינו דן דין אמת גורם לשכינ' שתסתלק מישראל וכל דיין שנוטל ממון מזה ונותנו לזה שלא כדין הקב"ה נוטל ממנו נפשות וכל דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת כאילו תיקן כל העולם כולו וגורם לשכינה שתשרה בישראל:

ג דרך חכמים הראשונים בורחים מלהתמנו' ודוחקים עצמם הרב' שלא לישב בדין עד שידעו שאין שם ראוי כמותן ושאם ימנעו עצמם מהדי' תתקלקל השורה ואף על פי כן לא היו יושבים בדין עד שהיו מכבידים עליהם העם והזקנים ומפצירי' בם:

ד אסור לדיין להתנהג בשררה וגסות על הצבור אלא בענוה ויראה וכל פרנס המטיל אימה יתירה על הצבור שלא לשם שמים אינו רואה בן ת"ח לעולם וכן אסור לנהוג בהם קלות ראש אף על פי שהם עמי הארץ ולא יפסיע על ראשי עם קדש וצריך שיסבול טורח הצבור ומשאם ומצוה על הצבור לנהוג כבוד בדיין ויהיה אימתו עליהם וגם הוא לא יתבזה ולא ינהוג קלות ראש לפניהם שכיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור אסור לו לעשות מלאכה בפני ג' כדי שלא יתבזה בפניהם וקל וחומר שאסור לו לאכול ולשתות בפני רבים:

ה אף בשליח בית דין אסור לנהוג קלות ראש והמצערו יש רשות לבית דין להכותו מכת מרדות והשליח נאמן כשנים להעיד על מי שביזהו כדי לנדותו:

ט שלא לקח שחד והתרת שכר בטלה ובו ה' סעיפים

א מאד מאד צריך הדיין ליזהר שלא ליקח שוחד אפילו לזכות את הזכאי ואם לקחו צריך להחז ירו כשיתבענו הנותן · וכשם שהלוקחו עובר בלא תעשה כך הנותנו עובר בלפני עור' לא תתן מכשול ולא שוחד ממון בלבד אלא אפי

שוחד

שוחד דברים וכל דיון שנראה שנעשה פסול לדין
לזה שהשחיתו בשחד דברים לשורים כשנעשה היה
לו לדיין להשחית לכל היה לו להשחית כשר שהרי
גם זה שוחל ממנו:

ב אם קדם התובע ונעלה מבחה לדיין קודם
שיזמין לנתבע לדין אין הנתבע יכול לפוסלו שלא
אם כן הדיין רוצה לחשוך עצמו מחותו דין
מחמת חסידות:

ג כהנו לעשות לבית דין קופה שפוסקין ממנו
לפרנסת בית דין ומגבין אותו בתחלת השנה או
בסופה ואין בו משום תורת שוחד ותורת שגרת
כי חובה על ישראל לפרנס דייניהם וחכמיהם
ונם אם יש נדבו או הקדשות שתם שתם לוקחי
מהם:

ד כל דיון שיושב ומנדיל שכר לשופרים
ולשמשים הוי ככלל הנוטים לחרי שכנע:

ה הנוטל שכר לדון כל דיניו שדן בטלי אלא
אם כן ידוע שלא נטל בהם שכר ואם אינו נוטל
אלא שכר בטלתו מותר והוא שיהיה ניכר לכל
שאינו נוטל אלא שכר בטלתו כגון שיש לו מלאכה
ידועה לעשות בשעה שיש לו לדון ואמר לבעלי
הדין תנו לי שכר פשוטה של אותה מלאכה
שהתבטל ממנה והוא שיקבל מהניהם בפום
לכל אם ניכר כגון שאמר שאת יודעין לי
שכר בקניית אחורה ומרסרות וכשביל זה מקבל
שכר אחור:

ו אין לדיין להניח לתלמיד בור שיושב לפניו
שלא יבא ויתן עמו ויטה מדרך האמת:

ז תלמיד היושב לפני רבו ורואה זכות לעבי
והרב רוצ' לחייבו חייב ללמד עליו זכו' ואם אותק
עובר משום מכשר שקר תרחק:

ח תלמיד היושב לפני רבו ורואה שטועה
בדין לא יאמ' לשתוק עד שיגמור הדין ואשתרנו
ואחזור ואדונכו כדי שיקרא על שמי שלא יאמר
לו דרך כבוד רבי כך וכך למדתני:

י להיות מתון בדין ושימלך בגדול ממנו: ובו ד' סעיפים

א צריך שידיין להיות מתון בדין שלא יפסקם
עד שיחקור ויפשפש היטב ויהיה ברור לו כשמש
והנם לבו בהוראה ובקופן ופוסק הדין קודם
שיתקרבו היטב בלבו עצמו עד שיהיה ברור
לו כשמש הרי זה שוטה רשע ונם רוח:

ב כל מי שבא לידו דין ומדמה שלדין לא שבא
לידו כבר ופסקו ויש עמו בעיר גדול ממנו
בחכמה ואינו כמלך בו הרי זה בכלל הרשעים
שלבסנם בהוראה:

ג כי רבים חללים הפילה זה ת"ח שלא הגיע
להוראה ומורה ועצומים כל הרוגיה זה שהגיע
להוראה ואינו מורה והוא שיהיה הדור צריך לו
לכל ידע בים אם רשוי להוראה ומגיע עצמו
מהוראה הרי זה מעובת וכל המגיע עצמו מן
הדין מוציא ממנו חיבה ונזל ושבועת שוא:

ד יהיה בעיני הדיין דין של פרוטה כדין
של מאה מנה: עכין ס"ו ג

יא כיצד מזמינים לדין ועל פי כמה: ובו ו' סעיפים

א כיצד מזמיני' בעל דין לדין שולחים לו בית
דין שלוחם פיבה ליום המחוקן לדין לא בה
מזמינים אותו פעם שנית לא בה מזמינים אותו
פעם שלישית לא בה ממתיני' לו כל היום לא בה
מנדין אותו למחרתו כמה דברים למורים כמי
שהיה בכפרים ויוצא וכנגם לכל מי שהוא מצוי
בשוק אין קובעים לו זמן אלא פעם אחת ואם
לא בה כל אותו יום מנדין אותו למחרתו והשליח
בית דין נאמן לומר הקלבי או הקלה הדיין לו
לא רצה לבא לדין ומסתגין אותו על פיו אבל
אין כותבין עליו פתחא של סתתא עד שיכתבו
שנים ויעידו שנשבע לבא ואין שליח ב"ד חייב
בחמישית דברים מעות לעני הרע:

ב שליח שאמר פלוני שלחני בעם ב' מהדייני'
ולא רצה לבא אין כותבין עליו פתח' של סתתא
עד שיאמר בעם שלפתן בעה דברים למורים
שה' שלח השליח בעום שאינו יודע שיש בית הדיני'
לכל בעם הידוע שהדייני' יושבים בו לדון
הכל

165

הכל יודעים שכל הדיינים מקובצים ואף על
פי שבא השליח בשם אחד כאילו בא בשם
שלשתם:

ג מי שהוא במדינה והלך שליח בית דין ולא
מצאו אין קובעים לו זמן עד שימצאנו השליח
ויאמר לו היה בכפר אם דרכו לבא באותו היום
אומר השליח אפילו לאחד מהשכנים אפי׳ אשה
אם יבא פלוני הודיעוהו שבית דין קבעו לו זמן
שיבא היום לבית דין ואם לא בא מכדין אותו
לערב במה דברים אמורי׳ בשאין בדרך שדרכו
לילך בה על מקום בית דין אבל אם דרכו עליהם
אין מכדין אותו עד שיודעו השליח בעצמו שמא
לא אמרו לו השכנים שהרי הם אומרים דרכו
על פתח בית דין וכבר הלך להם ונפטר וכן אם
לא בא במדינ׳ עד למחר אין סומכי׳ על השכנים
שמא שכחו ולא אמרו לו:

ד מי שכתבו עליו כידוי על שלא בא ואמר
אבא אין קורעין כתב הכידוי עד שיבא אבל מי
שכתבו עליו כידוי על שהיה מסרב לעשות צווי
בית דין מיד כשאומ׳ הריני מקבל עלי לעשות
צווי בית דין קורעין כתב הכידוי והוא נותן
שכר הסופר:

ה נשים יקרות אם מזמינים אותם לבא לב״ד
וכן אם הנתבע יכול למנות שליח שיבא במקומו
לב״ד יתבאר בסימן ב׳ו ובסימן קנ״ד:

ו הדיין יכול לחתום בשטר הזמנ׳ מן הצד:

יב דיין שבאו לפניו רך וקשה וכל דיני פשרה: ובו י״ט סעיפים

א שנים שבאו לפניך לדין אחד רך ואחד
קשה עד שלא תשמע דבריהם או משתשמע
דבריהם ואי אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה
רשאי לומר להם איני נזקק לכם שמא יתחייב
הקשה ונמצא רודף אחר הדין אבל משתשמע
דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה אי אתה רשאי
לומר אינו נזקק לכם ואם היה ממונה לרבי׳ חייב
להזקק להם:

ב מצוה לומר לבעלי דיני׳ בתחלה הדין אתם
רוצים או הפשרה אם רצו בפשרה עושים ביניה׳
פשרה וכשם שמוזהר שלא להטות הדין כך
מוזהר שלא יטה בפשרה לאחד יותר מחבירו
וכל בית דין שעושה פשר׳ תמיד הרי זה משובח
במה דברי׳ אמורי׳ קוד׳ גמר דין אף על פי ששמע
דבריהם וידע להיכן הדין נוטה מצוה לבצוע
אבל אחר שגמר הדין ואמר איש פלו׳ אתה זכאי
איש פלוני אתה חייב אינו רשאי לעשות פשרה
ביניהם אבל אחר שאינו דיין רשאי לעשו׳ פשרה
ביניהם שלא במושב דין הקבוע למשפט ואם
חייב בית דין שבועה לאחד מהם רשאי הבית
דין לעשות פשרה בניהם כדי ליפטר מעונש
שבועה:

ג מותר לבית דין לוותר בממון היתומים חוץ
מן הדין כדי להשקיטם ממריבות:

ד יש כח ביד ב״ד לגזור ולהחרים שתתקיים
הפשרה ושלא יוכלו היתומים למחות כשיגדלו:

ה יש כח לדיין לעשות דין כעין פשר׳ במקום
שאין הדבר יכול להתברר ואינו רשאי להוציא
הדין חלוק מתחת ידובלי גמר:

ו מי שתובעים אותו ממון שהוא מוחזק בו
אסור לבקש צדדים להשמט כדי שיתרצה הלה
לעשות עמו פשרה וימחול לו על השאר:

ז אף על פי שנתרצו הבעלי דינין בפשרה
בבית דין יכולים לחזור בהם כל זמן שלא קנו
מידם דפשרה צריכה קנין אפילו בג׳ אבל אם
קנו מידם אין יכולים לחזור בהם אפילו ביחיד
וי״א דדוקא בשנים:

ח מחילה אינה צריכה קנין:

ט שנים שקבלו פשרנים בקנין וקנם
חמישים ואחר הפשרה אמר אחד מהבעלי
דינים אשלם הקנם ולא אקיים הפשרה אין
בדבריו כלום:

י אם טוען הבעל דין שלא קבעו עליו זמן
הפשרני׳ שגזרו עליו לעשות ושהו׳ יעש׳ כשיזדמן
אין בדבריו כלום אלא יעשה מיד:

יא אם ראובן הפחיד את שמעון למסרו אם
לא יתן לו ממון שהיו דנים עליו ואין לו בו זכות
כפי הדין ועשו פשר בקנין וביטול מודעא יכול
לחזור בו:

יב שניהם חלוקים בשנים שבקרקע ופשרו בשניהם בלא קנין כיון שקבלו עליהם וכבר זה קבלת וזה קבלת כדברי הפשרנים היאך יכולים לחזור בהם:

יג פשרם בלא קנין וקבל הנתבע גזירתם ועשה שטר הן בלשון הודאה הן בלשון מיוב חינו יכול לחזור בו:

יד הכופר בפקדון ונתפשר עמו ומחל לו ואחר כך מנה עדים יכול לחזור בו:

טו וה"ה למי שנתפשר מפני שלא היה לו ראיה או שטר ואחר כך מנה:

יו דין פשרה כטעה ונתבאר בסוף סימן כ"ה:

יז מי שנתחייב שבוע לחבירו ופייסו התובע למחול לו ואמר לויתי כדברך חינו יכול לחזור בו:

יח יש רבים מן הפשרנים שאומרי שאין הולכים אחר הרוב אלא צריך שיסכימו כולם:

יט פשרם בלא קנין ונתנו מעכון ביד הפשרני ואמר כלום אע"פ שלא אמרו דלא כשמעת אי מעכבין ואם היה המעכון שטר חוב אינו כלום

כ צריכים הדיינים להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה:

יג ביצד בוררים הדיינין בשאין בעלי דינין מסכימין יחד; ובו ז סעיפים

א יחד מבעלי דיניו שאמר אין פלוני ידון לי ואמר בעל דינו פלוני ידון לי הרי אלו שני הדיינים שכרר זה אחד וזה אחד בוררים להם דיין שלישי ואין צריך שיהיה הדיין השלישי ברצון הבעלי דינין שאלא אם רצוים אותם שמתוך כך יש דרך לאמיתו אפילו היה אחד שכרר בעל הדין חכם גדול וקשוה אינו יכול לכוף את בעל דינו שידון אלא זה אלא גם הוא בורר מי שירצה:

ב כותבים פלוני בורר את פלוני ופלוני בורר את פלוני וכל זמן שלא כתבו יכולים לחזור בהם ושכתבו אין יכולי לחזור בהם לפי שאין כותבין אלא מדעת שניהם ושניהם נותני שכר הסופר:

ג אין כופין את החדש שיתן טענתו בכתב ואין נדיין לקבל טענות בכתב אלא יאמרו טענותיהם וינו לסופר לכתבם ואח"כ יכתבו אלא מדעת שניהם ושניהם נותנים שכר הסופר: שטר בוררות

ד אם כח לפסול דיין שכירר חבירו בטוענות או בפיסול משפחה אין שומעין לו אפילו עד אחד מעיד כדבריו:

ה אם כירר הנתבע דיין היודע עדו' לתובע דוחקים אותו לברור דיין אחר:

ו אם הוברכו הדיינים לעשות דבר מבית דין הגדול כותבים ושולחי' וכית דין הגדול מודיעי' להם דעתם והם דנים אותם דלי כח למימר שיפסקו כית דין הגדול עליהם את הדין דהא בעי' שיהיו בעלי דינין עומדים לפני הדיינים

ז אם כיררו להם עשרה מבעים שידינו להם בין בדין בין בפשרה ואפי' אם יסכימו לדעת אחת ילכו אחר הרוב ונשתלק אחד מהם ואינו יודע דעתו או שאומר אינו יודע אפילו הסכימו כולם התשעה כו לא לדעת אחת אינו כלום:

אם אחד מבעלי דינין אומר נלך לבית דין הגדול ודין האומר מאיזה טעם דנתוני ובו ח סעיפים יד

א שנים שנתעצמו בדין זה אומר נידון כאן וזה אומר נעלה לבית דין הגדול כופין אותו ודן בעירו ואם אמר כתבו ותנו לי מאיזה טעם דנתוני שמא טעיתם כותבים ונותנים לו ואחר כך מונעים ממנו ואם סומך לשלוח דבר מבית דין הגדול כותבים ושולחים ושולחים ודנין להם בעירם כפי מה שיכא בכתב בית דין הגדול שמני בעלי דיני יפרשו שכר השלוח כל"ל כשאמר הדיינים אזה טוען זה טוען לו כשאמר המלוה נידון כאן והלוה אומר נלך לבית דין הגדול כופין אם אמר המלוה נלך לבית דין הגדול כופין את הלוה ועולה עמו וכן אם טען זה שמזיקו או

גזלו ורצה הטוען לעלות כופין בית דין שבעירו את הנטען לעלות עמו וכן כל כיוצא בזה במה דברים אמורים כשהיו שם עדי׳ או ראיה לנגזל או לניזק או למלוה אבל טענה ריקנית אין מחייבין את הנטען לצא׳ כלל אלא נשבע במקומו ונפטר וכן הדין בזמן הזה שאין שם ב״ד הגדול אבל יש מקומות שיש בהם חכמי׳ גדולי׳ מומחים לרבים ומקומות שיש בהם תלמידים שאינם כמותם אם אמ׳ המלוה נלך למקום פלו׳ שבארץ פלוני לפלוני ופלו׳ הגדול ונדון לפניו כופין את הלוה והולך עמו:

ב אם האחד ת״ח ויודע לכתוב ראיותיו ושכנגדו ע״ה אין לת״ח לכתוב בעצמו כששולחין בית דין לשאול מבית דין הגדול אלא הדיינים יעתיקו אותם:

ג יש אומרים שאם יש שני ת״ח בעיר אחת האחד גדול מחבירו יכול אחד מבעלי דיני׳ לומר לא אדון בפני זה אלא בפני זה ואע״פ שהוא קטן ממנו כיון ששניהם בעיר אחת:

ד י״א שאם רואה הדיין שבעל דין חושדו שנוטה הדין כנגדו צריך להודיעו מאיזה טעם דנו אפילו אם לא שאל:

ה המתחייב בדין אינו חייב לשלם לשכנגדו יציאותיו אף על פי שהזקיקו לדון בעיר אחרת והני מילי דלא מסרב למיקם בדינא אלא שרצה לדון בעיר אחרת אבל אם היה מסרב לבא לב״ד והוצרך התובע להוציא הוצאותיו לכופו לירד לדין חייב לפרוע לו כל הוצאותיו ויש מי שאומ׳ שאם תבעו בערכאות והוציא הוצאות בדיינים וטועני׳ אף על פי שמתוך סרובו הוצרך להוליכו בערכאות אינו חייב לשלם לו הוצאותיו:

ו חייבוהו בית דין לפרוע ויצא וחזר ואמר פרעתי אם הוא נאמן ויתבאר בסימן ע״ט:

ז אם בא הזוכה בדין לב״ד ותובע שיכתבו לו פסק דין אם כותבים ונותנים לו שם:

ח יש בידו פסק דין שחבירו חייב לו אם הלה נאמן לומר פרעתי בסימן לט״:

טו איזה דין דנין תחלה ודין דין מרומ׳ ובו ה׳ סעיפים

א צריך הדיין שיקדים לדון הדין שבא לפניו תחלה אבל צריך להקדים דין של ת״ח אפילו בא לבסוף וכן מצוה עליו להפך בזכותו מה שיוכל:

ב היו לפניו דינים הרבה מקדימים דין היתום לדין האלמנה ודין האלמנה קודם לדין ת״ח ודין ת״ח קודם לדין ע״ה ודין האשה קודם לדין האיש:

ג הדיין שבא לפניו דין שיודע שהוא מרומה לא יאמר אחתכנו ויהיה הקולר תלוי בצואר העדים כיצד יעשה ידרוש בו ויחקור הרבה בדרישה וחקירה של דיני נפשות אם נראה לו לפי דעתו שיש בו רמאו׳ או שאין דעתו סומכת על דברי העדים אף על פי שאינו יכול לפסלן או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמ׳ והשיא את העדים אף על פי שהם כשרים ולפי תומם העידו וזה הטעם או שנראה לו מכלל הדברים שיש שם דברי׳ אחרים מסותרי׳ ואינם רוצים לגלותם כל אלו הדברי׳ וכיוצא בהם אסור לו לחתוך אותו הדין אלא יסלק עצמו מדין זה וידונינו מי שלבו שלם בדב׳ והרי הדברי׳ מסורים ללב וכשהיה רואה הר״אש באומדנא דמוכח שהדין מרומה היה כותב ונותן ביד הנתבע שאין לשום דיין להשתדל בדין זה:

ד במה דברים אמורי׳ כשהתובע רמאי אבל אם הנתבע רמאי אין הדיין יכול להסתלק שלא ישתכר הרמאי ברמאותו אלא ידרוש ויחקור יפה לבטל רמאותו ואם נראה לו באומדנא דמוכח שהוא חייב יחייבנו אם הוא דיין מומחה ויחיד בדורו:

ה יש לדיין לדון דיני ממונות ע״פ הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת והדבר חזק בלבו שהוא כך אע״פי שאין שם ראיה ברורה ומשרבו בתי דינים שאינם הגונים ובעלי בינה הסכימו שלא יהפכו שבועה אלא בראיה ברורה ולא יפגמו שטר ויפסידו חזקתו ע״פ עדות אשה או קרוב אף על פי שדעתו סומכת על דבריו וכן אין מוציאים מהיתומים אלא בראיה ברורה לא בדעת הדיין ולא באומדן המת או הטוען ואף על פי כן אם העיד אדם נאמן בדב׳ מכל הדברי׳ ונטתה דעת הדיין שאמת הוא אומר ממתין

דין ואינו דומה ערותו ונותן עם בעלי דינים עד שיודע לדברי העד ודורש וחוקר עד שיתברר הדבר לו ועשו פעמים לו יפתקן מן הדין כאן מתבאר:

יו כמה זמן נותנין להביא ראיה ודין הטלת חרם. ובו ה׳ סעיפים

א אמר לחד מבעלי הדין יש לי עד להביא נותנים לו זמן שלשים יום ולאחר שלשים יום פוסקים הדין ואם מביאין לאחר כך יפתור הדין ואם גלוי וידוע לבית דין שלוכי ופלוכי הם עדים בדבר והרחיקו כדוד נותנים לו זמן עד שיוכל להביא:

ב הא דיהבי זמן שלשי׳ יום דוקא כשתבעוהו תחלה בלא רחיה וחייכוהו בית דין שיטבע וזה טוען יש לי רחיה ואינה מצויה עתה בידי ואיני דוחה לקבל שבועתו לו נותנים לו זמן שלשי׳ יום לכל אם טען תחלה יש לי רחיה ואינה מצויה עתה בידי מה צורך ליתן לו זמן לכשיביא יביא לו הכתבע וכל זמן שלא יביא לא יביב לו טענה ואם חזר ואמר אין לי רחיה יביב לו בלא רחיה יש מי שאומר שכשטען ואינו כאמן להביא עד רחיה:

ג טען אחד מבעלי דינים יש לי זכות בעדים או ברחיה ואיני יודע ביד מי הוא חייב הדיין להטיל חרם על כל מי שיודע לו זכות בעדי׳ או ברחיה שיודיע לדיין אף׳ אם הזכות של העדים והרחיה יודע בהם מי שבגדו חייב להגיד:

ד האומר לחבירו שטר שבידך זכות יש לי בו אם הלה מודה שיש לזה בו זכות חייב להוציאו בבית דין ובית דין יעתיקו מה שכתו׳ בו מזכותו לבעל אם הלה אומר שאין בידו שטר שיהא בו שום זכות לזה אין מחייבים אותו להרחות שטר לעום אחד לבעל אם ירצה זה להחרי׳ חרם אחת על כל מי שיש בידו שטר שיש לו זכו׳ בו שירחו יחרי׳ ואם טען זה בודאי שהוא יודע שהשטר שיש לו זכות בו הוא אבל הרי זה כשבע שיסת שאינו אבל:

ה המוכיח שטר על חבירו והלה טוען שיש בו זיוף ושלא שיתנו לו הטפסת השטר כדי לדקדק בו נותנים לו אף על פי שכתוב בו בלא טפיסת טופס מזה השטר:

להשוות הבעלי דינין בכל דבר. ובו י׳ב סעיפים

יז

א כשדרך תשפט עמיתך תיזהו שדרך המשפט זו השוויית שני הבעלי דינים בכל דבר לא יהא אחד מדבר כל כרכו ואחד הומ׳קנר דבריך ולא יסביר פניס לאחד וידבר לו רכות וירע פניו לאחר וידבר לו קשות ואם היה אחד מהם מלוכש בגדי׳ יקרים והשני מלוכש בגדים בזויי׳ הומרי׳ למכובד לו הלבישהו כמותך או לבזוי כמוהו ולא יהא אחד יושב ואחד עומד אלא שניהם עומדים ואם רצונית דין להושיב את שניהם מושיבים ולא יושב אחד למעלה ואחד למטה אלא זה כנגד זה כמה דברים תמורים בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין שניהם כעמידה לכתחלה תיזהו גמר דין היש פלוני אתה זכאי היש פלוני אתה חייב והעדים לכתחלה לעולם בעמידה:

ב ת״ח ועם הארץ שבאו לדין מושיבים את החכם והומרי׳ לעם הארץ שב ואם לא יושב אין מקפידין בכך:

ג כבר נהגו כל בתי דיני ישרא׳ מאחר שהתלמוד מושיבין בעלי דינים ועם העדים כדי להסיר המחלוקת שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלמ:

ד אם שהשבע אומר אני חפץ שישבו ואוהבי ואלי בשאני טוען עמכם כדי שלא יסתמו מעשותי כי אתם הרבים הדין עמו והשופטים יכירו להם אחד מהם לטוען בשביל כולם או יטען כל אחד לעצמו זה אחר זה ועם השבע לא יקח אוהביו אלו:

ה אסור לדיין לשמוע דברי בעל דין האחד שלא בפני בעל דין חבירו וכן הבעל דין מוזהר על כך ותלמיד שיש לו דין לפני רבו לא יקדים לבא קודם בעל דינו שלא יהא נראה כמקדים

כדי לסדר טענותיו שלא בפני חבירו ואם יש לו עת קבוע בלילה לגמור בפניו וכל שעת ההיתר מותר:

ו לא יהיה הדיין שומע מפי התורגמן ואם היה מכיר בלשונם ושומע טענותיהם תחלה יהיו יודעים בלשונם כל כך שידעו להשיב להם ולהודיע פסק הדין מותר להעמיד מתורגמן:

ז צריך הדיין לשמוע דברי הבעלי דינים ולעמות אותם שנאמר ויאמר המלך זאת בכי תחי וכו' ומצריק הדין בלבו ואחר כך חותבו:

ח דיין שדן דין ולבו מוקפו לומ' שמוח טועה לא יחזיק דבריו להכיח ראיות להעמידם שמוח כום לחזור שלא לכל הכדדים יחזור להוציח הדין לאמיתו · לא יעשה הדיין מליץ לדבריו של בעל דין שלא יאמר מה שנראה לו ויסתוק ולא ילמד לאחד מבעלי הדין כלל לפילו הביא אחד מבעלי הדין עד אחד שלא יאמר לו אין מחייבין אותן ע"פ עד אחד שלא יאמר לטוען הרי זה העיד עליך עד שיטען ויאמר עד אחד חייבו נאמן עלי וכן כל כיוצא בזה:

ט רשם הדיין זכות לאחד מהם וכעל דין מבקש לאמרו ויכול יודע לאחר הדברים או שראהו מטעה להכיל עצמו בטענ' לאת ומפני האימה והכעס נסתלקה ממנו או נשתכח מפני הסבלות הרי זה מותר לפערו ולהכיבו תחלת דבר מפום פתח פיך לאלם ועריך להתייעב בדבר זה הרבה כדי שלא יהיה בעורכי הדיינין:

י אין לדיין לרחם כדין על שלא יאמר עבי הוא זה וכעל דיבו עשיר וחייב לפרנסו חזקני כדין ומצ' אתפרנס בכבוד ולא להדר פני גדול מהם כלו לפניו עשיר וחכם גדול עם עני והדיוט לא יכבדנו ולא יסתל בשלומו שלא יסתתמו דברי בעל דינו ולא יאמ' היקר לחייבמ כדין ומצוה מתביים שלא לפצרנו ואחר כך יאמר לו שיתן לו זמן שלא יתוך הדין מיד לאמיתו ואם כלו לפניו לחד כצר ואחר רצע לא יאמר זה רצע וחזקתו מצקר וזה בחזקת שלשו מצנם דבורו אלא הדין על הרצע שלא לעולם יהיו שני בעלי הדין בעיניו כרצעים וכחזקת שכל אחד מהם טוען שקר וירון לפי

מה שירצה לו מהדברים וכשיפטרו מלפניו יהיו בעיניו כשהרים שקבלו עליהם את הדין וירון כל אחד לכף זכות:

יא צריך הדיין לפקוק הדין מיד לח' שיתברר לו שלא מעצה את הדין ומהריך בדברי הברורי כדי לבער לחד מהבעלי דינים הרי זה בכלל לא תעשו עול:

יב כשלחד מהבעלי דינים מגוח לחבירו בשני הדיין כלומר לו כך וכך תתחייב לי בדין אם אין הדין כך צריך הדיין לומר לו שקל אתה דובר:

ביצד נושאין ונותנין בדב' ושהולכין זה אחר הרוב: ובו ו סעיפים

א הבית לחד מהבעלי דינים עדים לדבריו מכחישים העדים ומקבלים עדותם כרחוי כמו שיתבאר בסימן כ"ח ולאחר שיקבלו עדותם יוציאו כל אדם לחוץ ויעמדו וייתנו בדבר שם יסכימו לדעת אחת מוטב ואם לאו ילכו אחר הרוב שנים אומרים זכאי ואחד אומר חייב זכאי · שנים אומרים חייב ואחד אומר זכאי חייב · אחד אומר זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר אינו יודע ואפילו שנים אומרים זכאי או חייב ואחד אומר אינו יודע יוסיפו שני דיינים ונמנאו שהם ה' כוסלים ונותנים בדבר שם ג' מזכים ושנים מחייבים זכאי ואם ג' מחייבים ושנים מזכים חייב שנים שנים אומרים זכאי ושנים אומרים חייב ואחד אומר אינו יודע יוסיפו עוד דיינים אחד ואחד אומר זכאי ואחד אומר חייב או חייב ואחד אומר אינו יודע שאמרו ג' זכאי ואחד אומר חייב ואחד אומר אינו יודע בין שהוא אינו יודע שאמר תחלה אינו יודע בין שהוא אחר הולכים אחר הרוב:

ב היו מחצה על מחצה ואחד אומר אינו יודע הרי אלו מוסיפים שני' אחרים וכן אם נשתקק הדבר מוסיפים והולכים עד ע"ח שנים לע"ח ואמרו ל"ה זכאי ול"ה חייב ואחד אומר אינו יודע מוסיפים ונותנים עמו עד שיחזור הבר האחד

ונמנאו

נמצאו ב' מזכים או מחייבים ואם לא חזר לא הוה ולא לאחד מהם הרי הממון בספק ומעמדים הממון בחזקת בעליו:

ג כל מי שאמר לחבירו ידוע לי ענין צריך לתת טעם לדבריו ולהודיע מהיזה טעם כדי לו הספק כדרך שאמרה המזכ' מהיזה טעם מזכ' והמחייב מהיזה טעם מחייב:

ד ג' שיצאו לדין וסלק לאחד מהם שנאמו אין הבעלים יכולים לגמור הדין:

ה הא דאמרינן בגמ' הרב ותלמידו אין מושבים להם אלא לאחד היינו דוקא בשעת מלמדו הרב הדין ועל פיו סומך ואפילו בכה"ג אם סוף תלמיד הרב אמי ורב אסי דלגמריה דרב הוו צריכי ולסברים לא הוו צריכי יכול ללמדו בשעת הדין ודין עמו אבל אם אין מלמדו בשעת הדין אלא על פי שהוא תלמידו מושבים להם שנים כל שהיה לו קבוע שברא להכין ליפות ולייתן:

ו כיצד דיינים שמושבות אלא בפני בעל דין:

יט כיצד נותנין הפסק וסדר כתיבתו: ובו ג' סעיפים

א לאחר שנשלמו ונתנו דברי מכריזים הבעלי דינים וגדול שבדיינים אומר להם פלוני אתה זכאי להם פלוני אתה חייב ואסור לדיין לומר כשיצא מבית דין לכי הייתי מזכה לכל חבירי דבר עלי והשופה כן הרי הוא מכלל שוגה רבים מגלח סור:

ב שאל אחד מבעלי הדין שיכתבו לו הפסק דין אין מזכירים שם המזכים ולא שם המחייבי אלא כותבים סתם פלוני בא עם פלוני בעל דינו לפני בית דין ומדבריהם יצא פלוני זכאי ופלוני חייב:

ג קיבל עליו את הדין ואמרו לו לשלם והלך ולא שלם אין מכרזין אותו עד שיתרו בו שני וחמישי ושני ואחר כך מכרזין אותו עד שיתן מה שהוא חייב ואם עמד שלשים יום ולא תבע כידוע מחרימין אותו:

עד מתי יכול להביא ראיה לסתור כ הדין ובו א' סעיף

א מי שנתחייב בבית דין והביא עדי' או ראיות לזכותו סותר הדין וחוזר לף על פי שכבר נגמר ואפילו אם פרע כבר כל זמן שהוא מביא ראיות סותר אמרו לו הדיינים כל ראיותיך עשיה לך הביא מכאן ועד שלשים יום לף על פי שהביא ראיות לאחר שלשים יום סותר את הדין מה יעשה אם לא מצא בתוך שלשים ומצא לאחר שלשי' אבל אם אמרו לו להביא עדים או ראיה ואמר אין לף על פי שמצא אחר כך ואמר כלום ואע"ג שאם אמרו לו יש לך עדים אמר אין לי עדים יש לך ראיה אמר אין לי ראיה ודנו אותו וחייבוהו כאן שראה שנתחייב אמר קרבו אים פלוני ופלוני והעידוני או שהוציא ראיה מתוך לפונדתו אין זה כלום ואין משגיחים עליו ועל ראיותיו אפילו אמר דברים שאמורים בשעתה הראיה אפלו והעדים עמו במדינה שם אמר אין לי עדים ואין לי ראיה ולאחר מכאן בא לו עדים ממדינת הים או שהיתה התחת שלו אבדו אים שם הסטרו שופקדת ביד אחרים וכא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיותיו הרי זה מביא ושותר מפני שיכול לטעון ולומר זה שאמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה מפני שלא היו מצויי אצלי וכל זמן שיכול לטעון ולומ' מפני כך וכך אמרתי אין לי עדים ואין לי ראיה והיה ממש דבריו הרי זה לא שתם טענותיו ושותר לפיכך אם פירש ואמר אין לי עדים כלל לא הכה ולא ביד אחרים היה ולא ראיה כלל לא בידי ולא ביד אחרים היו יכול לסתור כמה דברים אמורים בגדול אבל יורש שהיה קטן כשמת מוריש ובא עליו טענות מחמת מוריש אחר שגדיל ואמר אין לי עדים ואין לי ראיה ואחר שיצא מבית דין חייב אמרו לו אחרים אנו יודעים לאביך עדות שתסתור בה דין זה או שמע ליה אחר מוריש הפקיד ראיה זו הרי זה מביא מיד ושותר שאין היורש קטן יודע כל ראיות מוריש:

כא מי שקבל עליו להשלים הדין ליום ידוע ונאנס: ובו א׳ סעיף

א מי שקבל מידו שאם לא יבא ביום פלוני וישבע יהיה חבירו נאמן בטענתו ויטול כל מה שטען בלא שבועה או שאם לא יבא ביום פלוני וישבע ויטול אבד זכותו ואין לו כלום ויפטר חבירו ועבר היום ולא בא נתקיימו התנאים ואבד את זכותו ואם הביא ראיה שהיה אנוס באותו היום הרי זה פטור מקנין זה וישבע כשיתבענו חבירו כמו שהיו מקודם וכן כל כיוצא בזה:

כב מי שקבל עליו קרוב ופסול ודין שבועה והפוכה. ובו ג׳ סעיפים

א מי שקבל עליו קרוב או פסול בין להיותו דיין בין להיותו עד עליו אפילו קבל אחד מהפסולים בעבירה כשני עדים כשרים להעיד עליו או כג׳ ב״ד מומחין לדון לו בין שקבל על עצמו לאבד זכיותיו ולמחול מה שהיה טוען על פיהם בין שקבל עליו שיתן כל מה שיטעון עליו חבירו בעדות זה הפסול או בדינו אם קנו מידו על זה אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יכול לחזור בו עד שיגמור הדין נגמר הדין אינו יכול לחזור בו והוא שלא נודע שטעו ואם כופר ואומ׳ לא קבלתיו עלי לדון ואין עדי׳ בדבר ישבע שלא קבלו עליו אפילו אם הדיין מכחישו ואמ׳ שקבלו עליו:

ב אם קבל עליו עדות גוי כמי שקבל עליו עדות אחד מהפסולים אבל אם קבל עליו גוי לדיין אפילו קנו מיניה אין הקנין כלום ואסור לידון לפניו:

ג מי שנתחייב לחבירו שבועה בבית דין ואמ׳ ליה השבע לי בחיי ראשך והפטר או השבע לו בחיי ראשך ואתן לך כל מה שתטעון אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו יכול לחזור בו עד שיגמר הדין נגמר הדין ונשבע כמו שאמר ליה אינו יכול לחזור בו וחייב לשלם וה״ה למי שנתחייב שבועת היסת והפכה אם קנו מידו או אם נשבע זה שנהפכה עליו אינו יכול לחזור בו וה״ה במי שלא היה חייב שבועה ואמר אשבע לך שבועה אם קנו מידו אינו יכול לחזור בו ואם לא קנו מידו אף על פי שקבל בבית דין חוזר עד שיגמר הדין וישבע:

כג עד מתי נאמן הדיי׳ לומ׳ לזה זכיתי: ובו א׳ סעיף

א כל זמן שבעלי דינים עומדים לפני הדיין נאמן לומר לזה חייבתי ולזה זיכיתי נסתלקו מלפניו אינו נאמן אם אין בידו פסק דין ודווק׳ בשודא דדייני אבל דין התלוי בטענות לא שייך בו נאמנות שלפי הטענות יזכה הזוכה ובלבד שלא יסתור טענות הראשונות וכל זה דוקא בדיין אחד אבל שני׳ נאמני׳ לעולם ואפי׳ אם יש שני עדים שמכחישים אותם:

כד שנזקקין לתובע תחלה ובו א׳ סעיף

א אין נזקקין אלא לתובע תחלה ואם זיילי ניכסי דנתבע נזקקין לו תחלה:

כה דיין שטעה מתי חוזר ומתי משלם: ובו ה׳ סעיפים

א כל דיין שדן דיני ממונות וטעה אם טעה בדברים הגלויים והידועים כגון דיני׳ המפרשי׳ במשנה או בתלמוד או בדברי הפוסקים חוזר הדין ודנין אותו כהלכ׳ ואם אי אפשר להחזר כגון שהלך זה שנטל הממון שלא כדין למדינת הים או שהיה שם או שטימא דבר הטהור או שהורה בכשרה שהיא טרפה והאכילוה לכלבים וכיוצא בזה הז״ פטור מלשלם אף על פי שגרם להזיק לא נתכון להזיק:

ב טעה בשיקול הדעת כגון דבר שהוא מחלוקת תנאים או אמוראים ולא נפסקה הלכ׳ כאחד מהם בפירוש ועשה כאחד מהם ולא ידע שכבר פשט המעשה בכל העולם כדברי האחר אם היה זה דיין מומחה ונטל רשו׳ מריש גלותא או שלא נטל רשות אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם הואיל והוא מומחה חוזר הדין ואם א״א להחזיר פטור מלשלם:

ג היה הטועה מומחה בית דין ולא נטל רשו׳ ולא קבלו אותו בית דין עליהם או שלא היה מומחה אבל קבלו אותו בעלי דינים עליהם לדון להם בדין וטעה בשיקול הדעת אם נשא ונתן ביד מה שעשה עשוי וישלם מביתו ואם לא נשא ונתן ביד יחזור הדין ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו:

ד אבל מי שאינו מומחה ולא קבלו אותו בעלי דינים אף על פי שנטל רשות הרי זה בכלל בעלי זרוע ואינו בכלל הדיינים לפי׳ אין דיניו דין בין טעה בין לא טעה וכל אחר מבעלי דינים אם רצה חוזר ודן בפני בית דין ואם טעה ונשא ונתן ביד חייב לשלם מביתו וחוזר ולוקח מבעל דין שנתן לו שלא כהלכה ואם אין לו להחזיר או שטמא או שהאכיל דבר המותר לכלבים ישלם כדין כל גורם להזיק שזה מתכון להזיק הוא:

ה דיין שטעה וחייב שבועה למי שאינו חייב בה ועשה זה פשרה עם בעל דינו כדי שלא ישבע ואחר כך ידע שאינו בן שבועה אף על פי שקנו מידו על הפשרה אינה כלום דקנין בטעות הוא וחוזר:

כו שלא לדון בדיני גוים: ובו ד׳ סעיפים

א אסור לדון בפני דייני גוים ובערכאות שלהם אפילו בדין שדנים כדיני ישראל ואפילו נתרצו ב׳ בעלי דינים לדון בפניהם אסור וכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חרף וגדף והרים יד בתורת משר״ה:

ב היתה יד הגוים תקיפה ובעל דינו אלם ואינו יכול להציל ממנו בדייני ישראל יתבענו לדייני ישראל תחלה אם לא רצה לבא נוטל רשו׳ מב״ד ומציל בדיני גוים מיד בעל דינו:

ג המקבל עליו בקנין לידון עם חבירו לפני הגוים אינו כלום ואסור לידון בפניהם ואם קבל עליו שאם לא ילך לדון בפניהם יהיה עליו כך וכך לעניים אסור לילך לדין עמו לפני גוים וחייב ליתן מה שקבל עליו לעניים ויש מי שאומר שאין ב״ד מוציאין ממנו אלא מודיעין אותו שחל הנדר עליו:

ד שטר שכתוב שיוכל לתבעו בדיני האומות אינו רשאי לתבעו בפניה׳ ואם מסר השטר לגוי שיתבענו בדיניה׳ חייב לשלם לו כל מה שהפסיד יותר ממה שהוא חייב בדיני ישראל:

כז שלא לקלל דיין ולא שום מישראל. ובו ב׳ סעיפים

א המקלל אחד מישראל בשם או בכינוי או באחד מהשמות שקורים הגוים לה״בה אם היה בעדים והתראה לוקה אחד משום לא תקלל חרש ואם היה דיין לוקה עוד אחר׳ משום אלהים לא תקלל וארור הוי לשון קללה:

ב אם לא היתה שם התראה או שקלל בלא שם ובלא כינוי או שהיתה הקללה באה מכלל הדברים כגון שאמר אל יהי פלוני ברוך לה׳ אינו לוקה אבל איסורא מיהו איכא ואם חרף ת״ח מכדין אותו ואם רצו הדייני׳ להכותו מכת מרדו׳ מכין ועונשים אותו במה שיראו ואם חרף ע״ה עונשין אותו כפי שהשעה צריכה · מי שנתחייב נידוי מפני שהפקיר בבית דין ורצו ב״ד למחול על כבודם ולא נידוהו הרשות בידם והוא שלא יהיה בדבר הפסד בכבוד הבורא כגון שהיו העם מבעטים בכבוד התורה ובדיינים הואיל ופקרו העם בדבר צריכים לחזק ולענוש כפי מה שיראה להם:

הלכות

הלכות עדות

כח כיצד מאיימין העדים ואין מקבלין שלא בפני ב"ד ובו ט' סעיפים

א כל מי שיודע עדות לחבירו ורוצה להעיד
וים לחבירו תועלת בעדותו חייב להעיד אם
יתבענו שיעיד לו כיון שיש עד אחר עמו כיון
שהוא לבדו ואם כבש עדותו פטור מדיני אדם
ואינו בכלל שמים:

ב אדם רשאי להתרות בב"ד על כל מי שיודע
לו עדות שיבא ויעיד:

ג אם בני תובע לישראל ויש ישראל יודע עדו
בני כגר ישראל וכן עד אלמנה הוא והבני תובעו
שיעיד לו במקום שדיני הגוים לחייב חמון על
פי עד אחד אסור להעיד לו ואם העיד אסורין
לותו ואם מתחלה ידעו הגוי לישראל להיות עד
היכא דלית ליה אם לא יעיד לו:

ד ישראל התובע לגוי וכופר וים לגוי עד א'
מותר להעיד לו אם יתבענו:

ה ת"ח שיודע עדות לישראל ותובעו שיעיד
לפני בית דין קטן ממנו אם הוא עדו ממון חינו
חייב לילך להעיד לכל אם יש בו כד לפרנסו
מיסורת חייב לילך ולהעיד. כל מי שיש לו
דחיס בעדו מטפל בהם להכריחם לבית דין ואם
ידעו בית דין שבעל דינו חלש וטבן התובע
שהעדים מפחדים מבעל דינו לכת להעיד שרי
בית דין כופים את בעל דינו שיביא את העדים
וכן כל כיוצא בדברים אלו דנים בהם לחלש.
שריכים העדים לכתחילה להעיד מעומד ואם
העד"ת מושיבים אותו:

ו שריכים הדיינים לכתחילה להיות יושבים
בשעת קבלת העדות. שריך שיביאו הדיינים
לפני העדים שלא ישמעו מפי התורגמן ואם
מביאים מה שהם אומרי שפילו אם חיכם יודעי
להסיב מותר להעמיד תורגמן ביניהם:

ז מחייבין על העדים בפני הכל ומודיעין
אותם כח עדות שקר וכוחת המעיד כה בעה"ז
ובע"ה ושהוא בזוי בעיני המקום:

ח חייב מזהירים את כל אדם לאזן ומשיבי
את הנדול שבעדים ואומרים לו חמור שיאך אתה
יודע שזה חייב אם אמר הוא אמר חייב אבי לו
לוחים פלוני שהוא כאן ונאמן אמר לי שהוא
חייב לו לא אמ"כלו עד שיאמ' שהוא בעצמו ראם
שהלוה לו או שיאמ' בפני הודם לו שהוא חייב:

ט אחר כך מכניסין אחד אחד וכודקין אותו
אם העיד כמו אחרים מושיבים ונותנים בדבר
ואומרים לו דין:

י אם העדים אומרים עדותן מכוונת בלשון
אחד מפרשים לאחד ממקרי ובעדה אחת ביום
לשונם ואריך לחקור ולדרוש אותם:

יא העדים שהלאו עדותן בכתב לבית דין
אינו עדות דכתיב ע"פ שנים עדים יקום דבר ולא
מפי כתבם:

יב אותכין דיני ממונות בעדות שבשטר אף
על פי שאין העדים קיימי' כדיש לא תנשוא לשוא
בפני לעון כל זמן שזוכר האד' שבא להעיד לעולם
אינו חושש שמא מתוך שאתיין הדבר להכחש
אינו זוכרן על בוריו:

יג אפילו אינו זוכר לעדות אלא מתוך הכתב
שבשטרותיו לו כתבו בפנקסו לזכרון דברים
ואפילו הדבר אינו מזכר אלא מתוך הכתב יכול
להעיד והוא שאחר שראה הכתב נזכר לדבר:

יד וכן אם נזכר לדבר על ידי אחר שהזכירו
לו יכול להעיד אפילו היה המזכיר העד השני
אבל אם הבעל דין בעצמו מזכירו ונזכר לא יעיד
ואם העד ת"ח אף אם הבעל בעצמו מזכירו שניר
דיני שהרי אי אלא אם היה נזכר לא היה מעיד:

טו אין מקבלים עדות אלא בפני בעל דין
ואם קבלו אין דנין עליו:

טז היה הבעל דין חולה או שהיו העדי' חולים
מקבלים אלא בפניו ואם היו העדי' מבקשי' לילך
למדינ' היה ואלחו לבעל דין ואלא בח או שהיו
מנוי לעיר הרי אלו מקבלים עדים אלא בפניו:

יז רשאין שתובע את שמעון ועידיו במקום
אחי יאמרו בית דין לשמעון אם חפץ לילך במקו'
העדים ויעידו בפניו ואם אמר יקבלו בית דין
שבמקום העדי' עדות אלא בפניו ויודיעו לב"ד
שבמקום הבעלי דינים וידונו ע"פ אותה קבלה:

י ח לא אמרו אין מקבלים עדים שלא בפני
בעל דין אלא בתובע שמביא עדים על תביעתו
אבל המביא עדים לפטור את עצמו מקבלים:
י ט אין מקבלין עדות על קטן אפילו בפניו
דכיון דקטן הוא בפניו כשלא בפניו דמי
ויתבארו פרטי דין זה בסימן ק״י:
ב אין שנים ראויים לקבלת עדות ואם קבלו
לא עשו כלום:
ב א קבלת עדות צריך ג׳ מומחים יודעים
הלכות עדות כשר ופסול זהירין בקבלתן לכוין
עדות כל אחד כדתנן הוי זהיר בדבריך שמא
מתוכן ילמדו לשקר וכל המקבל עדות ואינו
ראוי לדון באילו קבל עדות שקר ואינו ראוי
לדון על פי אותו שטר:
ב ב נכון למקבלי עדו׳ לפרסם בשטר קבלת
העדות מי הם העדים:
ב ג אם רצו הצבור לתקן שהשני סופרים
מקבלי׳ עדות ומגבן על פיהם וכן אם רצו שאם
יפטר העד שהוזמן להעיד עם הסופר שתעלה
חתימת הסופר כשני עדים תקנתם קיימת:
ב ד מי שטוען שיש לו שני כיתי עדים ואמר
הכת האחת שאינם יודעים כלום לא הפסיד
זכותו ומביא כת שנייה· אין מקבלין עדות אלא
ביום ואם קבלוהו בלילה אפי׳ היו עידיו רדופים
לילך למדינת הים אין דנין ע״פ אותה קבלה:
ב ה אין מקבלים עדי׳ קודם שישיב הנתבע
לתביעת התובע לפי שאולי יודה הנתבע ולא
יהא צריך עדי׳ ואטרוחי בית דין לא מטריחנן:
ב ו אם קבלו עדים מעומד מה שעשו עשוי
ואם היו נסמכים על העמוד אפילו לכתחלה
מותר דסמיכ׳ כישיבה ובסי״ז נתבאר שעכשיו
נהגו להושיב העדים:

כ ט שלא יוכלו העדים לחזור: ובו ג׳ סעיפים

א אחר שהעיד העד בבית דין אינו יכול
לחזור בו כיצד אמר מוטעה הייתי שוגג הייתי
ונזכרתי שאין הדבר כן לפחדו עשיתי אין
שומעין לו אפילו נתן טעם לדבריו וכן אינו
יכול להוסיף בעדותו תנאי אבל בדבר שמוכיחו
שטעה כגון שהזקיקוהו בית דין להביא עדים
שאינו רמאי והלך והביאם ואמ׳ להם הבית דין
יודעים אתם בו שהוא רמאי ואמרו העדים הן
ואמר להן הבעל דין וכי אני רמאי ואמרו לא
אמרנו אלא שאינך רמאי שומעין לדבריהם
האחרונים משום דמסתמא אין אדם מביא עד
להעיד חובתו ובודאי טעו· וכן בכל טעות
שהעדים מצויים לטעות בו נאמני׳ הם בעצמם
ואין בזה משום חוזר ומגיד וכן אם אינו סותר
עיקר דבריו הראשונים כגון שהדברי׳ סתומים
וסובלים ביאור אחד משני עניינים משמעות
אחד קרוב ואחד רחוק כל שאנו יכולים לכוין
דברי העד כדי שלא תהא עדותו מוכחשת יש
לנו לכוין דבריו כשם שיש לנו לתרץ דברי שני
עדים הנראים מכחישים זה את זה כדי שתהא
עדותן מכוונת:
ב עדים שאמרו שקר העדנו נאמנים לגבי
עצמם וחייבים לשלם כל מה שגרמו להפסיד
בעדותם:
ג אף על גב דלא ראינו אינה ראיה היכא
דתרוייהו כי הדדי כי אמר האחד לא ראיתי
ה״ל כאומר לחבירו לא ראיתי וה״ל הכחשה:

ל אין עדי ממונו׳ צריכין דרישה וחקיר׳ וצריך להיות עדות שלם· ובו י״ג סעיפים

א עידי דיני ממונות חוץ מעידי חבלות
אינם צריכי׳ דרישה וחקירה כיצד אמרו העדים
בפנינו הלוה זה את זה מנה בשנה פלונית אף
ע״פ שלא כיוונו החדש ולא המקו׳ שהלוה בו ולא
המנה אם היה ממטבע פלוני או ממטבע פלו׳
עדותן קיימת ואם נראה לדיין שהדין מרומה
צריך דרישה וחקירה להוציא הדין לאמיתו:
ב אף על פי שאין עידי דיני ממונות צריכים
דרישה וחקירה אם הכחישו זה את זה בדרישות
או בחקירות עדותם בטלה ואם הכחישו זה את

175

זה בבדיקות עדותן קיימת כיצד אחד אומר
בניסן לוה ממנו והשני אומר לא כי אלא באייר
או שאמר האחד בירושלים והשני אומר לא כי
אלא בלוד עדותן בטלה וכן אם אמר האח׳ חבית
של יין הלוהו והשני אומר של שמן היתה עדותן
בטילה שהרי הכחישו בדרישה אבל אם אמר
האחד מנה שחור שהמעות הושחרו מחמת
יושנן והשני אומר מנה לבן היה זה אומ׳ בדיוטי
העליונה היו כשהלוהו והשני אומר בדיוטא
התחתונה היו עדותן קיימת אפילו אמר האחד
מנה הלוהו והשני אומר ק״ק חייב לשלם מנה
שיש בכלל ק״ק מנה וכן אם אמר האחד דמי
חבית של יין יש לו בידו וזה אומר דמי חבית
של שמן משלם כפחות שבדמים וכן כל כיוצא
בזה:

ג ראובן תבע משמעון אף ות״ק זהובי׳ ומביא
עדים אחד אומר ראיתי שהלוהו ק׳ ואחד מעיד
על ק״ק ואחד מעיד על ש׳ ואחד על ת׳ ואחד על
ת״ק אם העידו כל אחד מהם בעדות מיוחדת
כגון שאמר הראשון בא׳ בניסן בשנה ראשונה
והשני אומר בזמן אחר וכן כולם משלם ת״ש
וישבע שבועת התורה על מאה ויגלגל עליו
הת״ש שנשארו אבל אם העידו כולם ביום אחד
בהכחשה אינו משלם אלא ק״ק וכן אם העידו
סתם דנין הדבר כמכחישין להקל שהמ״עה:

ד עד שמעיד ראיתי דבר זה ופלוני היה עמי
ואותו פלוני אומר לא ראיתי ולא הייתי עמך
אין זו הכחשה:

ה מי שתבע את חבירו שיש לו בידו ק״ק זוז
בפקדון להשביחם לו והלה כופר בכל ועד
אחד מעיד ששמע מפיו שהיו חמשים ועד אח׳
מעיד ששמע שהיו ק״ן הוחזק כפרן לאותו ממון
ומשלם ק״ק:

ו בדיני ממונות אף על פי שלא ראו שני
העדים המעשה כאחד עדותן מצטרפת כיצד
אמר האחד בפני הלוהו ביום פלוני או בפני
הודה לו ואמר העד האחד בפני הלוהו ביום
אחד או הודה לו הרי אלו מצטרפים וכן אם
אמר האחד בפני הלוהו והשני אומר בפני הוד׳
לו או שאומר הראשון בפני הודה לו והשני
אומר אחר זמן הלוהו בפני הרי אלו מצטרפים:

ז הא דהלואה אחר הלואה מצטרפין כשתבע
ממנו שני מני״א שהלוה לו בא׳ בשב׳ והמנ׳ השני
בשני בשפ׳ אבל אם המלוה מודה שלא הלוה לו
אלא מנה אחד חזינן אי איכא למימר דטעי חד
מנייהו בזימנא דהלואה כגון שאמ׳ האחד בשני
בחדש והאחר אמ׳ בשלישי בחדש דאיכא למימר
דתרוויהו אחד יומא מסהדי וטעו בעיבורא
דירחא מצטרפי דאימור אחד מנה מסהדי ואי
הוברר הדבר דבתרי מנה מסהדי הא ודאי חד
מנייהו שקר׳ הילכך משתבע ליה שבוע׳ דאורית׳
ומפטר:

ח תבעו ק״ק בשטר ואמר לו פרעתיך ומביא
שני עדים אחד אומר בניסן פרעו מנה והשני
אומר בתשרי מצטרפין ואם נעשה השטר קודם
ניסן מחזיקים בפרוע ממנה וכן אם הודה בפני
אחד שפרעו מנה בניסן והודה בפני השני
שפרעו מנה בתשרי או אחד מעיד שפרעו מנה
והשני מעיד לפני הודה שפרעו מנה מצטרפין
ולא יוכל המלוה לומר סטראי נינהו:

ט בדיני ממונות אין צריכים להעיד שני
העדים כאחד אלא יבא אחד בפני ב״ד ושומעים
דבריו היום וכשיבא העד השני לאחר זמן
שומעים דבריו ומצטרפים זה לזה ומוציאי׳ בהם
הממון:

י וכן אם היה עד אחד בכתב ועד אחד בע״פ
מצטרפים ואם אמר זה שלא כתב עדותו אני
קניתי מידו על דבר זה ולא בא המלוה הזה ולא
שאל ממני לכתוב שניהם מצטרפי׳ לעשו׳ המלוה
בשטר ואינו יכול לומר פרעתי:

יא העיד האחד בבית דין זה והעיד השני
בבית דין אח׳ יבא בית דין אצל בית דין ויצטרפו
עדותן:

יב וכן אם העידו שני העדים בבית דין
זה וחזרו והעידו בבית דין אחר וחזרו והעידו
בב״ד שלישי יבא אחד מכל בית דין ויצטרפו
לעשות בית דין חדש לדון על מה ששמעו אבל
דיין שהעידו שנים לפניו אינו מצטרף עם עד
אחד מהעדים שהעידו לפניו:

יג צריך שיעיד כל אחד על דבר שלם אבל

שם השניה על פני לבד היינו כלום כיצד כתב
להשני על הראשון שטר גדול והשני כתב שרשה
לו שטר אחד ביניהם והשני בשמיעתו היינו כלום
שכל אחד לא העיד אלא על קצת הסימנים לפי
העדים כגון שטר אחד וסכין בשני היינו כלום
שהרי כל אחת לבדה העידה אלא על חצי דבר אבל
אם העיד על אחד שרשה שתי שערות בימינו
ועל אחד העיד שרשה שתי שערות בשמאלו
מצטרפי וכן כל כיוצא בזה:

יד עדות בידיעה אלא בראיה יתבאר בסימן
ס"ט אם אי אתה אומר דיני עדות:

לא דין הרב כתי עדיות: ובו ד' סעיפים

א כתב כתי עדים המכחישות זו את זו
שבא עד אחד מכת זו ועד אחד מכת זו והעידו
בעדות אחרת וכן עדות שהרי כולהי אחד
מהם שקר בלה כת זו בפני עצמה והעד' עדות
ובלה כת זו והעידה עדות אחרת בפני עצמה
מקבלים כל אחת מהם בפני עצמה:

ב מלוה שים לו על לוה אחד שני שטרו' אחד
במנה ואחד בק' ק' וכפר הלוה בב' השטרות וכת
אחת מלו אחת מהם בשטר זה וכת שניה אחרת
בשטר זה אם הוציאן כאחד לא יגלם אלא מכה
ויסבב על השאר בנקיטת חפץ ומוציאין שטר
של ק' מידו וקורעים אותו ואם הוציא שטר
אחד פלבר גובה אותו ואם אחר כך הוצי' השטר
השני גובה אותו גם כן: שני מלוים שהוציאו
כל אחד שטר על לוה שלנו הכתות אתומים כו
בל כת בשטר אחד והלוה כופר בשניהם זה
בשטר וזה בשטר ונוטל ואפי' כתוב בתוכו'
בשטרותיכם ליסבע:

ג מלוה אחד שהוציאם על שני לווים אם
הוציאם כאחד יסבע בל אחד היסת ויפטר ואי
מודי אחד מהייהו יגבה ממנו מבני חבי ואם
הוציא שטר אחד גובה בו ואחר כך מוציא השט'
השני וגובה בו:

ד מי שהביא עדים והוכחשו מתוך עדותן
אחר כך הבאי עדים אחרים על אותה תביעה
והוכחשו וכן עד מלא בת ואחר כך שבאי עדי
אחרים ונמצאת עדותן מכוונת הרבים על פיהם
אבל שטר שבאו ואמרו ממנו שהלל לזיוף
שטרה זה לף על פי שנתקיי' השטר בחותמיו אין
נוכים בו לשולם אל"ב בתו עדי השטר והעידו
הם בעצמם על כתב ידם:

לב המורה בפני עדים ואומר משטרה אני בך: ובו ב' סעיפים

א אם אמר ראובן בפני עדים שהוא חייב
לשמעון מנה או שיעידו בביתדין שהוא
בפניהם שהוא חייב לראובן מנה הלא יאמרו
דברים כהוויתן לפי שאיפשר לו להפט' בטענת
משטה הייתי בו או בטענת הלא להשביע את
עצמי נתכוונתי על הדרך שיתבאר בסימן פ"ח
וב"ד יבחינו הדברים אם הם בענין שיושלו
בטענותיהן או לאו:

ב השוכר עדי שקר להוציא מיד ראובן
לשמעון פטור מדיני חדם וחייב בדיני שמים:

לג פסולי עדות מחמת קורבה ואשה ועבד. ובו י"ט סעיפים

א כל הפסולים לרון פסולים להעיד חוץ
מחושב ושוכח שכשרים להעיד לף על פי
שפסולים לדון:

ב אלו הם הפסולים החיים זה עם זה בין
מן הלא בין מן הלב הרי הם ראובן בראשון
ובניהם זה עם זה שבני בשני ובני בניהם זה עם
זה שלישי בשלישי ולעולם שלישי בראשון בשר
ודב"ל שלישי בשני אבל שני בשני ואב"ל שני
בראשון שניהם פסולים לפיכך הלב עם בן בנו
פסול ועם בן בן בנו שהוא רביעי ממנו בשר
מפני שהוא שלישי בראשון מפני שלב ובנו
ראשון בראשון כמו לח ואחיו וכן הדרך בנקבו
כיצד אחות לו ואחותו בין מן הלב
בין מן הלם הרי הם ראשון בראשון בניהם

אין זכריס בין נקיבות שני כשני בני בניהם לו בנות בניהם פליגי בפליגי וי"ל דפליגי ברחמן פסול:

ג כל מקום שאת פסול לה אתה פסול לבעלה שהבעל כאשתו וכל שעל שאתה פסול לו כך אתה פסול לאשתו שהאשה כבעלה ולדעת הסומכים פליגי ברחמן מכשירים באשתו מפני שהוא מופלג:

ד כל שתי נשים שהם זו עם זו שני כשני בעליהם מעידים זה לזה דהרי בעל אשתו דשני כשני לא תמרינן אבל אם היו ברחמן כגון פלוני זה אשה וזה אתה וכן בעלי אחיות פסולים זה לזה דתמרינן כשו תרי בעל אשתו ואף ברחמן כשני תמרי' זו תרי בעל אשתו אשם שהוא פסול להעיד לבן אחות אשתו כך הוא פסול להעיד לבעל בת אחות אשתו אבל מעיד לבן בעל אחות אשתו שים לו אשה אחרת ואם תומרים דברחמן כשני לא תמרינן תרי בעל אשתו:

ה כל אים שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך הרי אתה מעיד לשאר קרובין כגון אחיו וכן כל אשה שאין אתה מעיד לה מפני שהיא אשת קרובך הרי אתה מעיד לשאר קרובים:

ו אבי אתן ואבי בלא מעידים זה לזה:

ז אחי האם מן האם מעידים זה לזה שהרי אין ביניהם קורבה כלל:

ח האים עם אשתו ברחמן לפי אומן מעיד לה לבנה ולא לאשת בנה ולא לבתה ולא לבעל בתה ולא לאחיה ולא לאמה ולא לבעל אמה ולא לאשת אחיה:

ט האומן פסול להעיד לאומנתו אבל אם מעיד לקרובים אין פוסלין אותה עדות:

י זה שפסלה תורה עדות הקרובים לא מפני שהם בחזקת מוהבים זה את זה שהרי פסולין להעיד לו בין לזכותו בין לחובתו ואפילו מסר והחזיר אינם כשרים להעיד זה לזה אלא גזירת הכתוב הוא:

יא סגריס אין להם קורבה אפי' שני אחים תלמידים שבקשירו מעידין זה לזה דגר שבקשיר

בקטן שנולד רמי:

יב כל מי שאין אתה מעיד לו מפני שהוא בעל קרובתך אם אתה אשף על פי שהבית לו בניס הרי זה כתרקק וכשר:

יג היה יודע לו בעדות ער אלא נעשה אחבו ונעשה אחנו פסול לו וכן אם ידע העדו' כשהיה אחנו ואתה בתו פסול לכל אם ידע העדות כשעה אלא היה אחנו ונעשה אחנו ואתה בתו אחו' שאחלתו ושופו בשברות אף על פי שנפסל בגיטים בשר:

יד ס"מ שנים שפני עדים הקרובין לו ורחוקין מבניו אין שנואה כלום בין שהיו קרובים כשעה שבאסר להם העדות אים מי שאסור:

טו כשיפול ממון לא בעי תתלתו ושופו בשאות אלא היה נוגע בדבר בשעת רחיית העדו' מפני שהיה לו הנאה בדבר יכול להסתלק בעניין אלא יהיה לו הנאה בדבר ויעיר:

יו עדים הקרובים לערב פסולים לומר לס' אם הלוה בא ליפטר בטענת כפיל' וסם מעיד' עליו שלוה או אם טוען שפרע והם מעידים עליו שהודה שלא פרע:

יז העדים שקרובים זה לזה או שקרובים לדיינים פסולים:

יח אם הקהל מינו עדים ותקנו שלא יעמוד שום עדות שלהם כשרים להעיד אפי' לקרוביהם בין שקבלוס עליהם:

עדים הפסולים מחמת עבירה. לד
ובו לה סעיפים

א רשע פסול לעדות ואפילו עד שאר שיודע בחבירו שהוא רשע ואין הדיינים מכירי' רשעו אסור לו להעיד עמו אף על פי שיש עדות אחת ואינ' עד שאר שהוא יודע בעדות לחבירו וידע שהעד השני נעשה עד שקר שאסור לו להעיד:

ב מיזהו רשע שעבר עבירי' שחייבי' עליה מלקות ואינ' אם חייבים עליה מיתת בית דין אם עבר לתיאבו' שלא שנא אם עבר להכעיס:

ג היתה העבירה שעבר מדרבנן פסול מדרבנן:

ד קוברי המת כיום טוב ראשון כשרים לפי שידוע לרוב שאנו בקיאין בקברי מפני שהם מוכרי ממטה הם עומדים ואלו ידוע לרוב שלא לכפרה:

ה העובר על הסכועה אחד מכועת פוה ואחד מכועת שקר על ממון וכיוצא בפעול ואפי עובר על חרם שהחרימו הקהל ויש חולקים שאינו כפסול אלא דוקא בסכועה דשלשה דכשהה שיעתה סכועה אפיו יכולה לעקר לכל בסכועה להכחיש כולן שלא חוכל ואכל נא:

ו טבח שיעתה נבילה או טריפה מתחת ידו פסול לעדות:

ז גבב וכן גזלן פסולים לעדות משא שגבב או גזל ולף על פי שהחזירו עד שיעמוד בתשובה:

ח עד זומם לף על פי שהוזם בעדות ממון ושילם פסול מן התורה לכל עדות ומשיתי הוא כפסול משא שהעיד בבית דין לף על פי שלא הוזם על אותה עדות שלא לאחר כמה ימים:

ט אין עידי הסטר נעשים זוממים עד שיאמרו בבית דין סטר זה בזמנו כתבנוהו ולא שיאמרו אבל אם לא אמרו כן לף על פי שזמנו על סטר פאחר בניסן בירושלם ואנו עדים שהעידו שעידי הסטר היו עמהם בכבל ביום זה הסטר כשר והעדים כשרי שאיפשר שכתבוהו ואיחרהו וכשהיו בירושלם באחד באדר כתבו סטר זה שם ואיחרו זמנו וכתבו זמנו בניסן ואם אמרו וזמנו כתבנוהו והוזמו אם יש שם עדים שיודעים שאמתו על זה הסטר או עדים שראו זה הסטר ואמתיתו ידוע כי ביום פלוני בניסן שהוזמו נפסלו למפרע מיום שנודע שאמתו על הסטר שהעדי האמתוני הרי הם כמי שנאקרים עדותן בבית דין בעת האמתית אבל אם אין עדי שראו עדותם ולא ראו הסטר מקודם לזה נפסלים אלא משעת שהעידו בבית דין שזה כתב ידן ואמרו בזמנו כתבנוהו ואיפשר שמיום זה שהעידו בבית דין כו ביו אמתו על הסטר עיים לו כמה שנים והם שקרו ואמרו בזמנו כתבנו:

י המלוה בבית פסול אחר המלוה ואח המלוה אם בבית שטרה פסולים מן התור ואם בבית פסולים מדבריהם:

יא המלוה משא יתומי לפי ברבות שטרה לא נפסל משום דאסור אדם לעבוד בבית שהלוה ליתומים אלא אם כן יודע שהלוה לאחר שהגדילו:

יב עד האחד בשטר אמת ושעדו עליו שהלוה ליתרל בבית שטרה אם הוא מפורסם שהוא לפטרופוס או בשטר שלו תולין דשל גדי הלוה בבית ואם הוא לפטרופוס ליתומים תולים בשל יתומים אבל בחיו מפורסם אין תולין בכך עד שיתברר: אם העידו על אדם שמוחזק בשטרו שהלוה בבית לא נפסל שתולי לומר בדרך שאין כו חיוב הלוה או שהיה פושט ומשון שאין חיוב בדרך הזה:

יג העובר על גזל של דבריה פסול מדבריה כיצד החמסני והלוקחי קרקע או מטלטלי שלא בראוי הבעלים לף על פי שנוכחים הדמים וכן הרועים לאחר רועי בהמה דקה ואחר רועים בהמה גסה של עצמם הרי הם פסולים שחזקת פושטים ידיהם בגזל ומניחים בהמתן לרעות בשדות ובפרדסים של אחרים:

יד המוכסים מתמם פסולים מפני שחזקתן ליקח יותר מהקצוב להם כדין המלכות אבל נבחרי מבת המלך שתמם כשרי ואם נודע שלקחו לפילו פעם אחת יותר מהראוי להם לגבות פסולים:

טו הרים שלקח דבר מועט מהפירות שבכרמי בימי ניסן וימי תשרי קודם שתגמר מלאכתן לף על פי שלקח שלא מדעת בעל הסד הרי הוא גזל וכשר לעדות שאין בעל הסדה מקפיד עליו וכן כל כיוצא בזה:

טז מפרישי חזקי ביטוב פסולי מפני שחזקתן שגוזלי וונים של אחרים וכן סוחרי שביעית הם כי אדם מיופטים בטלים וכיון שבאה שביעית פושטים ידיהם ומתחילין ליגזל וליתן בפירות שחזקת שלו שהם חוספי פירות שביעית ושעשים בהם מחור וכן מפשק בקוביא והוא שלא תהיה לו חזקות אלא הוא הולך והיה עשק כיוצא בו על עולם הרי זה בחזקת שאוכל מן הקופי שהוא לכך גזל ולא בקוביא בלבד אמרו אלא אפילו משחקים בקליפי אגוזים וקליפי רמונים וכן לא יונים בלבד אמרו אלא אפילו במשחקי בבהמה חיים ושף ואומרים כל הקודם את חבירו או כל

המוצא את חבירו ישמול בעליו שניהם וכל כיוצא בחוק זה והוא שלא תהיה לו תומכות שלא בחוק זה הרי זה פסול וכל שלו הפסולים מדבריהם:

יז מי שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות מדבריהם לפיכך אין מוסרים עדות לע"ה ואין מקבלים ממנו עדות שלא שם כן החזק שעסק במצות ובגמילות חסדים ונוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך ארץ לפי על פי שהוא ע"ה ואינו לא במקרא ולא במשנה כאנשי תומר כל ת"ח בחזקת כשר עד שיפסל וכל ע"ה בחזקת שהוא פסול עד שיוחזק שנוהג בדרכי הישרים וכל מי שמקבל עדות ע"ה קודם שתהיה לו חזקה זו או קודם שיכנסו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ הרי זה הדיוט ועתיד ליתן את הדין שהרי מלכד ממונו של ישראל ע"פ רשעים:

יח הכוזיים פסולים לעדות מדבריהם ושם הנשים שהולכים וחוכלים בשוק כפני כל העם וכשן שלו שהולכים ערומים בשוק בעת שהם עסוקים במלאכה מגולות וכיוצא בהלו שאין מקפידים על הכושת שכל שו חשובים ככלב ואין מקפידים על עדות שקר ומכלל שלו המקבלי נדקה מהגויים בפרהסיא לפי על פי שיפסר להם שיזונו בנגעת מכזי עצמם ואינם חושפים כל שלו פסולים מדבריהם:

יט גוי ועבד פסולים לעדות:

כ השוכח לחבירו ות"ל בפני רבים שלך ואתה ממונך פסול לעדות:

כא ממזר ופטוע דכא וכרות שפכה וערל שמיתו לחיו מחמת מילה כשרים לעדות:

כב המוסרים והאפיקורוסים והמומרים פחותים מהגויים ופסולים לעדות:

כג הפסול מן התורה שהעיד עדותו בטלה לפי על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיו ובבתי מדרשות והפסול מדבריהם מעדות שהעיד קודם שהכריזו עליו כשרה:

כד כל מי שהעידו עליו שעבר עבירה פלוני לפי על פי שלא היתרו בו שהרי אינו לוקה פסול והוא שעבר על דבריהם שפשט ישראל שהם עבירות שאין לוקין עליהן כגון שהלוה ברבית והמלוה לו ברבית וכיוצא בהלו שאין לוקין עליהן אלא שהם פסולים עד שיודע שחזרו שהם שהרבית הרוגה מיומיה חוזרת שלוה ברבית שמקרעו שטרותיהם שעשאם ויחזרו שהם תורה גמורה שלא יהיו ברבית שלוה ברבית שמקרעו שטרותיהם שעשאם ויחזרו שהם תורה גמורה שלא יהיו ברבית לבעליהם ואם אינו יודע ממי לקח צריך לעשות בו ברבי רבים:

ל מי שהיתה חזקתו שמחמקי בקוביה שמי שמשחק

180

שמיפסיהם ויחזרו בהם חזרה גמורה שלא יעשו אפילו בחנם:

לא מאימתי חזרת מפריחי יונים משישברו הכלים שצדים בהם ויחזרו בהם חזרה גמורה שאפילו במדבר לא יעשו:

לב מאימתי חזרת סוחרי שביעית משתגיע שביעית ויבדקו ולא חזרת דברים בלבד אלא כותב אני פלוני בן פלוני כנסתי ק"ק זוז מפירות שביעית והרי הם נתונים במתנה לעניים:

לג מאימתי חזרת המועל בשבועה משיבא לבית דין שאין מכירין אותו ויאמר להם חשוד אני או יתחייב שבועה בבית דין שאין מכירין אותו בממון חשוב וישלם ולא ירצה לישבע:

לד חזרת טבח שהיה בודק לעצמו ומוכר ויצתה טריפה מתחת ידו שילבש שחורי' ויתכס' שחורים וילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה מתחת ידו בדבר חשוב:

לה חזרת עד זומם שילך למקו' שאין מכירי' אותו ונתנו לו ממון חשוב להעי' שקר ולא רצה:

לה פסול סומא וח"שו: ובו י"ד סעיפים

א קטן פסול להעיד אפילו היה נבון וחכם עד שיביא שתי שערות אחר י"ג שנים גמורות ואם שהו מלבודקו זמן רב אחר שהיה לו י"ג שנה ובדקוהו מצאו לו שתי שערות הוא בחזקת גדול משעה שהיה לו י"ג שנה ואם נתמלא זקנו אינו צריך בדיקה:

ב הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערו' ונולד בו סימן מסימני סרים הרי הוא גדול ויעיד ואם לא נולד בו לא יעיד עד רוב שנותיו:

ג בן י"ג שנה ויום אחד שהביא שתי שערות ואינו יודע בטיב משא ומתן אין עדותו עדות בקרקעות אבל במטלטלין עדותו עדות:

ד מי שהיה יודע בעדות כשהוא קטן והעיד בה כשהוא גדול אינה כלום ויש דברי' שסומכים בהם על עדות שמעיד כשהוא גדול שראה בקטנו ואלו הם נאמן לומר זה כתב ידו של אבי או של רבי או של אחי ויש מי שאומר דעל כתב של אלו נאמן אבל לא על של אחרים:

ה ונאמן לומר זכורני באשת פלוני שנעשה לה מנהג הבתולת כשנשאתי ונאמן לומר המקום הזה בית הפרסי:

ו ונאמן לומר עד כאן היינו באים בשבת ונאמן לומ' שהי' פלוני יוצא מבית הספר לטבול לאכול תרומתו לערב ושהיה חולק עמנו תרומה ושהיינו מוליכים חלה ומתנות לפלוני כהן על ידי עצמו ושאמר לי אבא משפחה זו כשרה משפחה זו פסולה:

ז וכל אלו אם גוי או עבד ראה אותם והעיד אחר שנתגייר ונשתחרר אינו נאמן:

ח שוטה פסול ולא שוטה שהוא הולך ערום ומשבר כלים וזורק אבנים בלבד אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד בדבר מהדברים אף על פי שהוא מדבר ושואל כענין בשאר דברים הרי זה פסול ובכלל שוטים יחשב:

ט הנכפה בעת כפייתו פסול ובעת שהוא בריא כשר ואחד הנכפה מזמן לזמן או הנכפה תמיד בלא עת קבוע והוא שלא תהיה דעתו משובשת תמיד שהרי יש נכפים שגם בעת בריאותם דעתם מטרפ' וצריך להתיישב בעדות הנכפים הרבה:

י הפתאים ביותר שאין מכירים דברים שסותרים זה את זה ולא יבינו עניינו הדבר כדרך שמבינים שאר עם הארץ וכן המבוהלים והנחפזים בדעתם והמשתגעים ביותר הרי אלו בכלל השוטים ודבר זה לפי מה שיראה לדיין שאי אפשר לכוין הדעת בכתב:

יא חרש פסול אחד מדבר ואינו שומע או שומע ואינו מדבר ודעתו נכונה מפני שצריך להעיד בבית דין בפיו ושהיה ראוי לשמוע דברי הדיינים והאיום שמאיימים עליו וכן אם נשתתק אף על פי שנבדק כדרך שבודקי' לענין גיטין ונמצאת עדותו מכוונת והעיד בפנינו בכתב ידו אינו עדות כלל חוץ מעדות אשה לפי שבעגונה הקילו:

יב סומא בשתי עיניו אף על פי שמכיר הקול

הקול והאנשים ומכוונת עדותו פסול:

יג היה חרש או שוטה או סומא בשע׳ שנמסר לו העדות ובריא בשעת העדאת העדות או איפכא פסולי׳ אבל אם היה בריא בשע׳ שנמסר לו העדות ובשעת העדאת העדות אף על פי שבאמצע נתחרש או נשתטה או נסתמה מאחר שתחלתו וסופו בכשרות כשר:

יד אשה פסולה וטומטום ואנדורוגינוס פסולים מספק וכל מי שהוא ספק כשר ספק פסול הרי הוא פסול:

לו רבים שהעידו ונמצא א׳ מהם קרוב או פסול: ובו ב׳ סעיפים

א עדים רבים שנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה במה דברים אמורים בזמן שנתכוונו כולם להעיד אבל אם לא נתכוונו כולם להעיד תתקיים העדות בשאר וכיצד בודקים הדבר אומרים להם בית דין כשראיתם דבר זה באתם כדי להעיד או כדי לראות בלבד כל מי שאמר להעיד באתי מפרישים אותו אם נמצא באלו שנתכוונו להעיד קרוב או פסול עדותן בטלה ואם היו כל העדים כשרים אחד שנתכוון להעיד ואחד שלא נתכוון להעיד וראה הדבר וכיון עדותו חותכי׳ הדי׳ על פי עדותו וי״א שאפי׳ כיון לראות כדי להעיד אינו פוסל אלא אם כן בא לבית דין והעיד דתרתי בעינן כיון לראות כדי להעיד ובא לבית דין והעיד ואם הזמין התובע עדים כשרים ועמדו שם קרובי׳ ופסולי׳ אפילו נתכוונו להעיד והעידו לא נתבטל עדות הכשרי׳ וכן כשאדם צריך לעדות ומצוה להחרים כל מי שיודע לו עדו׳ שיבא ויעיד והעידו כשרים ופסולים לא נתבטלה עדות הכשרים שלא היתה כוונתו אלא בראויים להעיד:

ב אם העיד קרוב עם רחוק ואין הרחוק יודע בקרבתו של זה יש אומרים שעדות הרחוק כשירה ומחייבו שבועה ונאמן לומר שלא הכיר בקרבתו והוא שאינו רגיל אצלו אבל אם הוא רגיל אצלו אינו נאמן ויש מי שחולק על זה ואומ׳ שאפי׳ לא הכיר בקרבתו נתבטלה ערות הרחוק

הפסולים מחמת הנאה· ובו כ״ב סעיפים לז

א כל עדות שיש לאד׳ הנאה בה פסול להעיד לפי׳ קרקע של שני שותפים ובא האחד להוציאה מחחת יד האחד לומר שאותו שמכרה להם גזלה ממנו אין שותפו מעיד לו עליה לפסול עידי המערער ואפילו על חלק השותף לא יועיל עדותו אלא אם כן סלק עצמו ממנה וקנו מידו שנתנו לשותף ואפילו לא סלק עצמו עד לאחר הערעור מהני וצריך שיקבל עליו שאם יבא ב״ח ויטרפנה מיד השותף ישלם לו דמיה וצריך להתנות שאם יבא לחטפה ממנו בטענו׳ אחרות לומר שהית׳ גזולה בידו וכיוצא בזה שאינו מקבל אחריו׳ אבל אם אין המערער טוען שלא על חלק השותף בלבד כגון שטוען שמכרה לו השותף יכול להעיד לו שאז אינו נוגע בעדות כלל:

ב העורר על השדה אם יש בה פירות אין הארים מעיד לו עליה שהרי רוצה הארים להעמידה ביד בעליה כדי שיטול חלקו בפירות ואם אין בה פירות מעיד:

ג עדים שהודו שיש להם חלק באותו חוב שהעידו כבר עליו אין באותה הודאה ממש:

ד ראובן תבע לשנים שהלוה להם וכפר אחד והודה השני שהוא וחבירו אם אותו ממון לקחו בשותפו׳ אינו נאמן על חבירו והוא לבדו יתחייב בכל:

ה המוציא ש״ח על ג׳ וטענו כולם פרענו אם כל אחד מהם חייב י׳ זהובי׳ לעצמו ואין לחבירו בהם שותפות עדותו כשרה על חבירו:

ו אם טען אחד מהשותפים דבר שהוא חובה לו ולחבירו נאמן בע״א לחייב שבועה את חבירו ולפטור משבועה את שכנגדם ואם שני שותפים חובתם נאמנים לחייב את חביריהם:

ז המוכר ש״ח לא׳ מהחתומים בו שפיר דמי:

ח פשרנים או דייני׳ או אפוטרופוסי׳ כשרים להעיד:

ט הנזכרים כל זמן שאין להם ולא לקרוביהם שום זכות בנכסי ההקדש ולא בפירותיו כשרי להעיד:

י כל היכא דהשתא אינו נוגע בעדות אף על פי שאם יתעשר יהיה כשר להעיד:

יא ראובן שים לו ש"ח על שמעון ונתנו ללוי בכתיבה ומסירה ושיש שמעון מעידי השתא בפני לוי:

יב השוכר שם לקח בידו השכירות ואמר כל מי שיתקיים קרקע זה בידו יטול הרי זה מעיד לשכיר ואם כבר נתן השכירות לבעל הקרקע אינו מעיד לו שאם תנוח הקרקע למערער חייב לשלם השכירות פעם אחרת ואם לקח השכיר דמי השכירות והחזירו לשוכר כדי שיתבטל למי שיזכה כדין הרי זה מעיד לו:

יג לוה שבאו לערער עליו להוציא קרקע שלו מידו אם לא יאחר בידו קרקע אחר כנגד החוב שיש לשלוה עליו אין המלוה והערב יכולין להעיד לו להעמידה בידו ואם יאחר בידו קרקע אחר כנגד החוב יכולים להעיד לו:

יד לוקח ראשון מעיד ללוקח שני שלקח אחריו להעמיד בידו והוא שתאחר למוכר שדה אחרת תחת זו שלקח ראשון שדה אחרת בידו לוקח שני:

טו ראובן שמכר שדה לשמעון שלא בפני לוי ובא יהודה לערער על שמעון להוציאה מתחת ידו אין ראובן מעיד לו עליה אף על פי שאין עליו אחריות הרי הוא רוצה שתעמוד בידו שמעון כדי שיכתוב ש"ח שלו ראובן ויטרפנה בחובו ולא יהיה לוה רשע ולא ישלם:

טז ראובן שמכר פרה לו טלית לשמעון שלא בפני אחריות ובא יהודה לערער להוציאה מיד שמעון בטענה שקנה מגזלן יכול ראובן להעיד לו שאין לו כזה שום הנאה שתאחר בידו שאפשר יבא בעל חובו ויכנס ויטול לטרפה שאין בעל חוב טורף ממטלטלים אפילו עשאם לו אפותיקי וכמו כן אפילו עשאו לו מטלטלי לגבי קרקע אינו טורף ממטלטלים שמכר:

יז ראובן שגזל טלית או שדה משמעון ובא יהודה ועירער על ראובן ואמר שדה זו או טלית זו שלי היא אין שמעון יכול להעיד שאין שדה והטלית של יהודה שהרי שמעון רוצה להעמיד שדה זו או טלית זו בכח ראובן מפני שאיפשר שבוא לו להוציאה מיד ראובן יותר מלהוציאה מיד יהודה וכן אם מכר ראובן השדה הגזולה או הורישה ללוי ובא יהודה לערער על לוי אין שמעון מעיד שאינה של יהודה ואם מכר הטלית הגזולה ללוי ואינה שמעון ממנה ובא יהודה לערער אם מת ראובן שמעון מעיד עליה שאינה של יהודה שהרי אין טלית זו חוזרת לשמעון לעולם שכבר קנאה הלוקח בחזקה ואינו רשות וכבר מת ראובן הגזלן ואין לו ממי יטול דמים אבל אם עדיין ראובן קיים אין שמעון מעיד לקח על הטלי שהנאה היה לו שלא תעמוד כיד יהודה כדי שיבוא ראובן ויטול דמים וכן אם היתה הטלית כיד ורצו ראובן אין שמעון מעיד עליה מפני שאפשר שאם תעמוד כיד היורש לחזור לו וכן כל כיוצא בזה: ואפילו כשמת ראובן שלא הניח אחריות ככפים אבל אם הניח אחריות ככפי חייב וכמה שזה נוגע בעדות והיא כך שתקיפו ראובן לבעל חוב למגבי אפילו ממטלטלי דיתמי לקח על פי שמת הגזלן ולא הניח אחריות ככפים אין הגזלן מעיד לו דאמרי נוגע בעדות הוא:

יח כשי העיד שבא מערער לערער עליהם במרחץ או בחוכ של עיר אין אחר מכשי העיר מעיד כדבר זה ולא דין עד שיסתלק עצמו בקנין גמור:

יט כשי העיר שנגנב ספר תורה שלהם הוחיל ונמסיעה הוא עצמו שהי חיפצר לאחד לסלק עצמו ממנו אין דנין בדיוני אותה העיר ואין מביאין ראיה מדברי אותה העיר וכן כל כיוצא בזה:

כ החומת אנו מכה לעניי עירי אין דנין בדיוני אותה העיר ואין מביאין ראיה מדברי אותה העיר כמה דברי לחומרי כשהי העניי ממוכים עליהם ופוסקים עליהם בדקה אפי לחמרו שנים מאותה העיר אינו כיתן הדבר הקבוב עליהם וכעיר אין שומעים להם שהנאה הוא להם שיתעשרו העניים שהלוו הוחיל והם ממוכים על

בני העיר וכן כל כיוצא בזה:

כ א דברים אלו תלויים בדעת הדיין ועוצם בינתו שיבין עיקר המשפטים וידע דבר הגורם לדבר אחר ויעמיק לראות אם ימצא לזה העד צד הנאה בעדות זו אפילו בדרך רחוקה ונפלאה הרי זה לא יעיד בה וכן לא יהיה דיין בדבר:

כ ב עכשיו נהגו לקבל עדים מהקהל על תקנתם והסכמתם ועל ההקדשות ועל כל עניינו הם וכשרים אפילו לקרוביהם כיון שקבלום עליהם:

לח קצת דיני הזמה: ובו ב׳ סעיפים

א שנים שהעידו באחד שחייב לפלוני מנה ובאו שנים והכחישום או הזימום הרי זה פטור עדים שהעידו בבית דין באחד שחייב לחבירו מנה ואחר כך אמרו שקר העדנו עדותם הראשונה קיימת דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד אבל נאמנים לגבי עצמם! לשלם לו כל מה שהפסידוהו:

הלכות הלואות

לט כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה הוראה כותבין · ובו י״ז סעיפים

א המלוה את חבירו בעדים או שהודה בפני עדים שהוא חייב לו נקרא מלוה ע״פ ואינו גובה מהמשועבדים והמלוה את חבירו בשטר אפילו לא כתב אחריות דק״ל אחריות טעות סופר הוא ואם יש עדים שקנו מידו אפילו לא נכתב גובה ממשעבדי:

ב המלוה את חבירו בעדים אין כותבין עדותן וכותבים למלוה שלא יחזירו למלוה ע״פ עדות בשטר עד שיאמר להם הלוה כתבו שטר וחתמו ותנו לו אף על פי שאמר להם כן צריכים להמלך בו אחר שחתמו בשטר ואחר כך נותנים השטר ביד המלוה ויש אומרים שאינם צריכים להמלך בו:

ג במה דברים אמורים בשלא קנו מידו אבל אם קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אלו כותבים ונותנים אף על פי שלא אמר להם כתבו שסתם קנין לכתיבה עומד ואפילו נשתהא זמן מרובה ואחר כך בא המלוה ותבעם שיכתבו לו הרי אלו יכתבו ויתנו ואי׳ צריכי׳ לחוש שמא פרע וכותבי׳ זמן הקנין או יכתבו שטרא דנא איחרנוהי וכתבנוהי ואפילו מת הלוה קודם כתיבת השטר אפי׳ קבע לו זמן ועבר הזמן יכולים לכתבו אחר מותו וכן אם מת המלוה ובאו יורשיו לעדים שיכתבו להם השטר כותבים להם ויש חולקים ואומרים דאי משך מילתא טפי משלשי׳ יום אין כותבים ואם קבע לו זמן לפרעון אין כותבים אחר אותו זמן דחיישינן שמא פרע:

ד אם הלוה מוחה בעדי׳ שלא יכתבו לו שטר י״א שאין כותבים ואפילו קנו מידו שלא יוכל למחו׳ בהם מלכתוב אינו מועיל ואם יאמ׳ המלוה כיון שאינך רוצה שיכתבו לי שטר תחזיר לי מעותי שומעין לו ואם עידיו רוצים לילך למדינת הים יש מי שאומר שהולך לפני בית דין וכותב לו אבל העדים אין רשאים לכתוב ויש אומרים שאפילו עומד וצווח אל תכתבו לו שטר כותבין על כרחו אף על פי שאין עידיו רוצים לילך למ״ה יש מי שאומר דלא אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד אלא בשקנו ממנו בפני המלוה אבל אם קנו ממנו שלא בפני המלוה אין כותבים:

ה העדים אינם צריכים להיות מזומנים אבל מכל מקום אין יכולים לכתוב לו שטר כשהזמין אחרים בקנינו דבי אמרינן סתם קנין לכתיבה עומד ה״מ דמיחדי ועשאן שלוחי׳ אבל אם העידו בע״פ עדותם עדות אם כפר זה בעיקר הדבר אבל באומר פרעתי נאמן ואפילו תוך זמנו משו׳ דריע טענתו של מלוה כשלא הוציא שטר אבל אם לא היה קנין ולא שטר והעידו שהוא תוך זמן גובה על פיהם:

ו כל שכתבו וחתמו במקום שלא היה להם לכתוב ולחתום אין לו דין מלוה בשטר:

ז כל שלא קנו מידו אפילו הודה בפני בית דין
של שלשה אם לא היו קבועים ולא שלחו לו אפי׳
קבץ אותם והושיבם והודה בפניהם ואמר להם
הוו עלי דיינים אם בא אחר כך התובע ואמר
כתבו לו הודאתו אין כותבין שמא יתן לו ונמצא
זה תובע אותו בשטר אבל אם היו בית דין של
שלשה יושבים מעצמם במקו׳ הקבוע להם ובא
התובע וקבל לפניהם ושלחו שליח אצל הנתבע
ובא והודה בפניהם הרי אלו כותבין הודאתו
ונותנים לבעל דינו והוא שיהיו בית דין מכירים
את שניהם כדי שלא יערימו שניהם לחייב איש
אחר:

ח במה דברים אמורי׳ שאין כותבין ההודאה
בשלא קנו מידו שהודה לו במטלטלים אפי׳ הם
בעין ואפילו הם של פקדון אבל אם הודה
בקר קעות אפילו בפני שנים אף על פי שלא קנו
מידו ולא אמר להם כתבו ותנו הרי אלו כותבים
ונותנים שאין כאן לחוש שמא יתן לו ונמצא
תובעו פעם שניה:

ט במה דברים אמורים שכשהודה בבית דין
היא כמלוה הכתוב׳ בשטר ולפי׳ כותבין ונותנים
לבעל דינו בשלא קבל עליו את הדין עד ששלחו
והביאוהו כמו שנתבאר אבל שנים שבאו לדין
ותבע אחד מהם את חבירו ואמר ליה מנה לי
בידך ואמר ליה הנתבע הן בין שאמרו הדיינים
חייב אתה ליתן לו בין שאמרו צא תן לו ויצא
ואמר פרעתי נאמן וישבע היסת שפרעו לפי׳ אם
חזר התובע לדיינים ואמר כתבו לי הודאתו אין
כותבין לו שמא פרעו:

י אם יש בידו פסק דין אין הלה נאמן לומר
פרעתי:

יא שטר הודאה שיצא ולא היה כתוב בו אמר
לכו כתבו וחתמו ותנו לו הרי זה כשר שאלו לא
אמר להם כתבו וחתמו ותנו לו לא היו נותנים
ויש אומרים שבסופרים שבזמן הזה חוששים
לענין טריפת לקוחות שמא לא אמר להם:

יב היה כתוב בשטר הודה בפנינו בבית דין
ואין חתומים בו אלא שנים אם אין כתוב דברים
שמשמע מתוכן שהיו שלשה חוששין שמא שנים
היו וטעו ודמו שהודאה בפני שני׳ הודאה בבית
דין ולפיכך אין דנין בו דין שטר:

יג כותבי׳ שטר ללוה אף על פי שאין המלוה
עמו ואין כותבין שטר למלוה עד שיהא לוה
עמו ואפילו אומר המלוה לעדים כתבו השטר
וחתמוהו ויהיה בידכם ואם יצא הלוה לתקנו
ממנו תתנוהו לי ואם לא תקרעוהו אין שומעין
לו במה דברים אמורי׳ בשטר שיש בו קנין שהרי
משע׳ שקנו מידו נשתעבדו נכסיו לו אבל שטר
שאין בו קנין אפילו מסר מעות ללוה בפנינו אין
כותבין אפילו ללוה עד שיהיה מלוה עמו ויתן
השטר ביד המלוה בפנינו שמא יכתוב עתה
ללות ממנו בניסן ולא ילוה ממנו עד תשרי או
לא ימסור לו השטר ונמצא המלוה טורף בשטר
זה מניסן שלא כדין שלא הגיע לידו עד תשרי:

יד חייב עצמו לשנים בקנין ואמר לעדים
שיכתבו ויתנו בידו וכן עשו ומסר החייב השטר
לאחד מהם אע״פ שלא ידע האחר מזו המסירה
ואפי׳ מת ולא ידע זכה בחלקו ויגבוהו היתומי׳:

טו עדים שראו קטן שקנו מידו לא יכתבו
עליו שטר:

יו עדים שראו דבר לזכות ראובן ואין זכותו
נגמר עד שיביא עדים שראו עוד דבר אחר
אם כותבין העדים ונותנים מה שראו בסי׳ ר״ה:

יז לוה שבא לב״ד בשטר חוב שבידו לכפות
את המלוה להלוותו עד זמן שקבע אפי׳ נתברר
שמדעת המלוה נכת׳ יכול לחזור בו · הלוה נותן
שכר הסופר אפילו הוא שטר עיסקא:

דין המחייב עצמו לחבירו · ובו ב׳ סעיפים

א המחייב עצמו בממון לאחד בלא תנאי אף
על פי שלא היה חייב לו כלום הרי זה חייב כיצד
האומר לעדים היו עלי עדים שאני חייב לפלוני
מנה או שכתב לו בשטר הריני חייב לך מנה אף
על פי שאין שם עדים · או שאמר ליה בפני
עדי׳ הריני חייב לך מנה בשטר אף על פי שלא
אמר אתם עידי הואיל ואמר בשטר הרי זה כמי
שאמר הוו עלי עדים וחייב לשלם אע״פ ששניהם

מודים

מודים והעדים יודעים שלא היה לו אצלו כלום
שהרי חייב עצמו כמו שישתעבד הערב:
ב לוה שכתב בכתב ידו והעיד בו עדי׳ ונתנו
למלוה הרי זה שטר כשר: וכן אם כתב שטר
אף על פי שאין בו עדי׳ ונתנו למלוה בפני עדים
הרי זה מלוה בשטר והוא שיהיה כתב ידו שאינו
יכול להזדייף ויקראו אותו העדים שנמסר
בפניהם ויש מהגאונים שהורה שצריך לומר
לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר
בפניכם:

מא דין שנמחק או אבד שטר חובו: ובו ד׳ סעיפים

א מי שבלה שט׳ חובו והרי הוא הולך להמחק
מעמיד עליו עדים ובא לבית דין והם עושי׳ לו
קיום אבל עידי השטר עצמם אין כותבים לו
שטר אחר אף על פי שנמחק בפניה׳ אבל באים
לבית דין ובית דין עושי׳ לו קיום כיצד מקיימים
שטר זה כותבים שטר אחר ואומרי׳ אנו בית דין
פלוני ופלוני ופלוני הוציא פלוני בן פלוני שטר
נמחק לפנינו וזמנו ביום פלוני ופלוני ופלוני
עידיו ואם כתבו והוזקקנו לעדותם של עדים
ונמצאת מכוונת גובה בשטר זה שכתבו לו ואין
צריך קיום אחר ואם לא כתבו כן צריך להביא
ראיה על העדים הראשוני׳ עד שתתקיי׳ עדותם
ויש מי שאומר שצריך לכתוב בקיום שקרעו
השטר הראשון דא׳ לכ פסול הוא דחיישי׳ שמא
ילך לבית דין אחר ויעשו לו קיום אחר ויגבה
ויחזור ויגבה אבל שטר מתנה שנמחק כותבים
לו אחר אף על פי שלא נקרע האח׳ אבל אם היה
במתנה אחריות וכן בשטרי מקח וממכר צריך
לקרוע הראשון או לכתו׳ בשני שטר זה לא נכתב
לטרוף בו ממשעבדי ולא מבני חרי אלא כדי
להעמיד שדה זו ביד מקבל המתנה או הלוקח
שלא יוציאנו מידו הנותן או המוכר:
ב מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים
ובאים לפני בית דין ועושי׳ לו קיומו ודווקא שיש
עדים שנמחק באונס אבל מחקו מלוה מדעת
או שהניחו במקום שאינו משתמר ונמחק אין
עושים לו קיום דכיון שהניחו במקום שראוי
להמחק ודאי פרעיה:
ג מי שהיה לו שטר ואבד ובא לב״ד שיכתבו
לו שטר אחר אין כותבין לו אפי׳ אם הביא עידי
שטר הראשון ומעידים שכתבו ונתנו לו על כן
אין לבית דין לכתוב העתקת שום שטר אם לא
יראו שיש בו צורך כי ההיא דמי שנמחק שטר
חובו ואם כתבו לאדם טופס שטר ובא לפני ב״ד
אין ב״ד גובים בו עד שיוציא גוף השטר אם לא
כתבו בו טעם למה עשו שטר אחר כי ההיא
דנמחק שטר חובו וכיוצ׳ בו כגון שידוע לעדים
שאבד אבל אין ידוע לעדים לא יכתבו לו ואפילו
נאבד בעדים אין כותבים לו דשמא ימצא אלא
אם כן עדים מעידים שנשרף ומיהו אם היה
ביד אחר ונאבד משם כותבין לו אחר דליכא
למיחש שמא ימצאנו כיון שלא היה בידו ואם
הלוה כמ״ה והמלוה חושש שלא יוליך שטרו בידו
שמא יאבד לו בדרך בא לבית דין וכותבים לו
אחר והוא מניח שטרו ביד ב״ד זה שבעיר ובית
דין שבמקו׳ שהלוה שם יודיעו לבית דין שבמקו׳
המלוה שהוא נפרע מחובו וקורעים השטר
הראשון שבידם ואם נאבד השטר שהטפיסו
כשהוא הולך לו אצל הלוה וידוע זה בעדי׳ הולך
לפני בית דין ויעידו לפניהם שנאבד ויחזירו לו
שטר שבידם:
ד מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואבד
השטר והרי העדים קיימים אף על פי שקנו
מידו אם טען שפרע הרי זה נשבע היסת ואפי׳
היה החוב לזמן ועדיין לא הגיע זמנו להפרע
הואיל וכתבו לו שטר ואינו בידו אם טען הלוה
פרעתיו נאמן ונשבע הים׳ שפרעו שאנו חוששי׳
שמא פרעו ולפי׳ קרע השט׳ או שרפו ואפי׳ היה
השט׳ יוצא מתח׳ אחר הלוה טוען ממני נפל אחר
שפרעתי אע׳ פי שהוא בתוך זמנו נשבע היסת
ונפט׳ שכיון שאין השט׳ ביד המלוה אין שם חזק
אין אדם פורע בתוך זמנו אבל אם, הפקידו
המלוה אצל אח׳ והוא יוצא מתח׳ ידי הנפקד אין
הלוה נאמן לומר פרעתי וממני נפל ואתה
מצאתו ואף על פי שלא הפקידו אצלו בעדים:

שכותבין

מב שכותבין השטר בכל לשון ודין אם אין המטבע מפורש בו: ובו ט׳ו סעיפים

א אין כותבים ש״ח על דבר שיכול להזדייף ואם כתבו עליו פסול אפילו לגבות בו לאלתר:

ב נכתב בכל לשון וכל כתב ובלבד שידקדק הסופר בכתב ההוא שלא יהא בו שום שינוי:

ג מתיקון שטרות להתבונן בואו״ן וזי״נין שלו שלא יהיו רחוקם בין מהתיבות שמא זייף והוסיף ואו או זיין ולא יהיו מרוחקים שמא מחק אות אחת כגון הא או חית והניח רגלה אח׳ במקום ואו וכל כיוצא בו מדקדקין בו בכל לשון ובכל כתב לכן צריך הסופר ליזהר בכתיב׳ השטר שיהיו אותיותיו דומות זו לזו ויהיה הכת׳ מיושר ושוה בכל דבריו שלא ירחיק האותיות זו מזו יותר מדאי ואל ידחוק הכתב יותר מדאי ואל ידחוק במקום אחד וירחיק במקום אחר לפיכך אין העדים רשאים לחתום עד שידקדקו היטב בכל אותיותיו ולפיכך כשיבא השטר לפני הדיין צריך לעיין בכל אותיותיו ולדמות אות לאות ואם רואה בו שום שנוי לא יגבה בו עד שיבדוק הדבר היטב ואם צריך לכוף בעל השט׳ ולהכותו כדי שיודה יעשה כדי שיוציא הדין לאמיתו ויש מי שאומר דה״מ היכא דאתי לאפוקי מיורשים או מלקוחות דק״ל טוענים ליורש וללוקח אבל היכא דאתי לאפוקי מלוה או ממוכר ונותן גופייהו ולא טעין נתבע כההי׳ ריעות׳ דאשתכח בשטרא לא טענינן ליה:

ד צריך ליזהר שלא יכתוב בסוף שטה משלש ועד עשר שמא יעשה מעשר עשרים ומשלש שלשים ואם נזדמן לו בסוף שטה מחזיר הדבר פעמים הרבה עד שיבא בתוך שטה וכן יזהר שלא יכתוב החשבון באותיות כגון ב׳ או ד שלא יעשו כ״ף או ר״ש:

ה היה כתוב בו למעלה דבר אחד ולמטה דבר אחר ואיפשר לקיימם מקיימים אותם אבל אם הם סותרים זה את זה כגון שכתוב למעלה מנה ולמטה מאתים או איפכא הולכים אחד התחתון והוא שלא יהיה בשטה אחרונה ואין כתוב בשטר והכל שריר וקיים ויש מי שאומר שאם למעלה היה פורט והולך ולמטה כתוב סכום הכל כך וכך ופיחת או הוסיף בזה אנו אומרים ודאי טעה בחשבון ואחר הפרט אנו הולכים ונראים דבריו. במה דברים אמורים שהולכי׳ אחר התחתון כשאין האח׳ תלוי בחבירו אבל אם היה כתוב בו מאה שהם מאתים או מאתים שהם מאה אינו גיבה אלא מאה שהוא הפחות שבשניהם דיד בעל השט׳ על התחתונ׳:

ו אם נמחק מהתחתון אות אחת שאיפשר להביא עניינו מהעליון למדים ממנו כגון שכתוב למעלה שנתחייב לחנני ולמטה כתוב לחנן ילמד תחתון מעליון וינתן לחנני אבל שתי אותיות אין למדים כגון למעלה חנני ולמטה חן ואפילו אם יש בתיבה העליונה ששה אותיות ולא נמחק בתחתון אלא שתים אין למדים ממנו וכיון שאין למדים וידוע שנמחק השטר פסול ואין גובין בו אבל אות אחת למדין אפילו אין בעליון אלא שתי אותיות ואנו צריכים ללמוד חצי תיבה ואם היה חסרון בלא מחק שלמעלה כתב חנני ולמטה כתב חן ודאי חזרה היא שהסופר לא היה טועה שתי אותיות וינתן לחן:

ז כתוב בו מלמעלה ספל ומלמטה קפל הכל הולך אחר התחתון שהקפל פחות מספל כתוב בו מלמעלה קפל ומלמטה ספל חוששין שמא זבוב הסיר רגל הקוף ונעשה סמך ואינו גובה אלה קפל וכן כל כיוצא בזה שיד בעל השטר על התחתונה:

ח בכל הני דאמרינן לעיל שיד בעל השטר על התחתונה אי תפס מטלטלי לא מפקינן מיניה:

ט לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה אלא ככל כי הני גווני דלעיל שאין השטר בטל לגמרי אבל בדבר שהשטר בטל בו לא כגון שכתוב בשטר פלוני נתחייב לפלוני מנה לפרעו לפסח צריך לפרעו בפסח הבא ראשון ואינו יכול לומר לא אפרענו אלא לפסח שאחר כמה שנים וכן כל כיוצא בזה:

י הרבה מהמפרשים כתבו שעכשיו שנהגו לכתוב

לכתוב דלא כתמכתא ודלא כטופסי דשטרי
דמרינן ככל לשון מסופק יד בעל השטר על
העליונה:

א כתוב בשטר מטבע פלוני דלינון כך וכך
חוי פלוני לפלוני ומחק אותן סכום ואזנו כיכר
אין לו אלא מאתים מאותו מטבע:

ב כתוב בשטר פלוני אומר לאיש חמש
מאות אומר אתים נותן לו אתים וכשבא לו היסת
על השאר ואין תפס מפקיעין מיניה:

ג כתוב בשטר פלוני לוה מפלוני כסף נותן
לו חתיכה של כסף כל דהו פחות שכמשקלות
כתוב בו מטבע של כסף אם פרוטות של כסף
יוצאות באותו מקום נותן לו פרוטות ואם אין
פרוטו' של כסף יוצאו' נותן לו מטבע של כסף
הקטן שיצא שם ואם כתוב בו דינרי כסף או
כסף דינרין נותן לו שני דינרין של כסף ואם
כתוב בו כסף בדינרי נותן לו כסף שמוה שני
דינרין של זהב ואם כתוב בו זהב בדינרי נותן לו
דקה פריכה שוה שני דינרים זהב ואם כתוב
בו כסף בדינרי נותן לו שבעי כסף שמוה שני
דינרים של כסף ואם כתו' בו זהב נותן לו חתיכה
של זהב פחות שכמשקלות ואם כתוב בו מטבע
של זהב נותן לו מטבע הקטן היוצא של זהב:
כתוב בו זהב דינרים או דינרי זהב נותן לו שני
דינרי זהב ואם כתוב בו זהב בדינרים נותן לו
זהב שוה שני דינרים של כסף:

ד המוציא ש"ח על חבירו בכסף מלוה דינרים
או סלעים אם היה כתוב בכתב מגבהו ממשעת
בכל ואם היה כתוב בארץ ישראל מגבהו ממש'
ארץ ישראל לא היה כתוב בשטר שם מקום
והוציאו בכתב מגבהו ממשעת בכל הוציאו בארץ
ישראל מגבהו ממשעת ארץ ישראל בת לגבות
ממשעת המקום שיצא בו השטר וטען הלוה
שהמשעת שלפני חייב לו מכסף שהוא מזה
המטבע יגבה המלוה ויטול ואם היה כתוב בו
מלוה בלא פרט אם סלעים אם פונדיונים
מה שירצה לו מגבהו:

טו היה כתוב בו חשבון שתים הולכים לחר
המגבה שרגילים לעשות בו באותו מקום שכוס
שקבוצם שהוא שטרא דכתוב בו שית מאה

וזוזא דליכא למפוקי בשית מאה ליסתרא וזוזא
דכתיב שית מאה זוזי וזוזא דאמרינן שיהן לו שית
מאה ליסתרי שהוא פחות בכל לון לספק בשית
מאה פרוטות לפי שהין עושים סכום חשבון
מפרוטות: לשון שרגילים לכתוב בשטרות לפי
על פי שאינו מתיקון חכמים הלא לשון שנהגו
ההלוואות לכתוב במקום ההוא הולכים אחריו
ואפילו לא נכתב דבין אותו כאלו נכתב:

שצריך לכתוב זמן בשטר וכל דיני מג
האחור והקדימה בפרטות:
ובו כ"ח סעיפים

א כותבין בשטר זמן הלוואה כדי שנדע אחר
זה לקוחות שטרוף שהלקוחות שקנו קודם זמן
הלוואתו אינו יכול לטרוף ממנו ואם לא כתב בו
זמן כשר לגבות בו ממנו אבל אינו יכול לטרוף
מהלקוחות שיכולין לומר קנינו קודם להלוואתך
ויש מי שאומר שאם קנה אחר שרשו העדי' השטר
כתוב ואתה טורף מהם:

ב אם השמיט הסופר ולא כתב לבריא' עולם
וגם לא כתב חמשת אלפים כשר ואפילו השמיט
גם המלות ולא כתב אלא הפרט הקטן כשר:

ג אם כתב אלפים והשמיט חמשת כשר:

ד אם כתב ברביעי עשריס יום לחדש שבט
ולג בשבת כשר:

ה אם כתב ברביעי בשבת כ"ב לתשרי ונמצא
שאינו מכוון ברביעי בשבת אל תשרי אלא לאותם
שנה היה ביום שני כשר:

ו כתב ידו ואין עדין שיכתוב בו זמן:

ז שטרי חוב המוקדמים פסולים שהרי טורף
בהם לקוחות אלא כדין ולפי קנסו אותן חכמים
ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין בזמן
שאין יטרף בו מזמן ראשון שהקדימו ואם יטען
הלוה פרעתיך דינו כטוען כן בשאר שטרות ואם
טען להד"מ הוא זק כפרן:

ח כמה דברים תמורים שנוהג מבני חורין
בשלא הקדימו העדים זמנו בכוונה אבל אם
הקדימו בכוונה ואפי' אפילו מבני חורין אין

גובין

נוכין שהרי העדים פסולים שחתמו שקר:

ט שטר שהיה לו לכתוב בשנת נ"ח וכתב בשנת נ"ו ומוכיח מתוכו שהוא טע' סופר שכתוב בו ותנו לפלוני חתני וזמן נ"ו עדיין לא היה חתנו וחתום בשטר גברא רבה בתורה ובחסידות הין כל זה מגיל מלפסול השטר ומכל מקום שם העדים קיימים והין כתב ידם יוצא ממקום שחר יכולי לחתום שטר שחר מזמן שכי ושם כתב ידם יוצא ממקום שחוב הין נאמנים מכל מקום המקבל מתנה נאמן לומ' טעות היה מגו דאי בעי אמר שטרא מעליא הוא ובשנת נ"ו קנו מידו:

י שטר מוקדם דכתיב ביה מקמי חתימת סהדי שטרא דכן אי כתיב ביום פלן ולא לחתים עד יום פלן כשר:

יא שפילרו העדים שהלוה לו ואמר הלוה כתבו וחתמו השטר ותנו ביד המלוה שם לא היה שם קנין כותבין בשטר יום שנאמר בו ולא יום שהלוה לו:

יב הא דשטרי חוב המאוחרים כשרים דוקא בשטרי הלוחה אבל בשטרי מקח ומכר שפילרו מאוחרים פסולים אלא שם כן הייחור בפירוש:

יג שטרי חוב המאוחרים כשרי' שהרי הורע כחו על בעל השטר שיהיו טורף אלא מזמן השטר ואף על פי שלא כתבו בו שהוא מאוחר הרי זה כשר כמה דברים אמורים שכתוב בו לאחריהן אבל לא שם כתוב בו שהוא מאוחר שם כן מפורש וכתוב בו ואיחרנוהו:

יד שטר שזמנו כתוב בשבת או בשנה שהשטרי שטר מאוחר וכשר ואין חוששין שמא מוקדם הוא ואחד בשבתאי בי"ח בשטרי כתוב אלא מעמידין השטר על חזקתו שהדבר ידוע שאין כותבין בשבת אלא בי"ח ולפי שיחרוהו ויש שאומר דאי אמ' לשטבע לי חייב לישבע ודוקא בשטר מקויים אבל שם חיבו מקויים על בעל השטר להביא ראיה:

טו כל שטר הבא לפנינו הרי תולין שנאמר בזמן הכתוב בו חוץ מהביא ראיה ברור שנפל בין לאחריו אבל לא יכול לגבו' בו עד שיביא ראיה שבא לידו מזמן הכתוב בו שם אין בו קנין:

יו שם נכתב בלילה ונחתם ביום שלאחריו כשר שהיום הולך אחר הלילה אבל נכתב ביום ונחתם בלילה פסול כמה דברים אמורי' בשאין עמוקים כאותן ענין אבל שם עמוקים כאותן ענין כשר ודוקא שלא לקח מיד בקנין אבל שם לקח מיד בקנין אפילו לא חתמו אלא לזמן מרובה כשר לפיכך עדים שראו הקנין ואיחרו לכתבו עד לאחר זמן שם זוכרים לזמן הקנין וכתבו הזמן מאותן היום ושם לא יכתבו מיום הכתיבה:

יז יש מי שאומר דהא דאמרינן דעמוקים כאותן ענין כשר היינו דוקא בשטרי הלוחה אבל בשטרי חיוב שהוא מתחייב בקנין או בשטר לא:

יח כשכותבים יום שקנו בו סומכים זמן הכתיבה לאותו יום וכותבים קנינו מפלוני ביום פלוני וכתבנו ומסרנו ליד פלוני וכשכותבים יום שעמדו בו סומכים הכתיב לאותו יום שחותמי וכותבי קנינו מפלוני וכתבנו וחתמנו ביום פלוני ומסרנו לפלוני ואי לא מחזי כשקרא:

יט שם אינם נזכרים ליום הקנין לא יאמרו ברור לנו שקנינו ממנו בתשרי ואין אנו יודעים בכמה ולפיכך נכתוב מתחלת תשרי שזה מיחזי כשיקרא יש מי שאומר שאם זוכרים שקנו ממנו בתחלת תשרי או באמצע או בחמשה יכתבו בשלים הראשון של חדש פלוני או חמשה בשלים אחרון:

כ מי שנאסרים להם עדות במדינה אחת וכתבו העדים במדינה אחרת אין מזכירים בשטר מקום שנאסרים בו העדות אלא מקום שכתבו בו חתימת ידם ודוקא כשאין כותבים זמן הקנין וכותבים זמן הכתיב אבל אם זוכרין זמן הקנין וכותבים אותו אז יכתבו המקום שנעשה בו הקנין אפי' אם יכתבו מקום הכתיבה כמנהג מקרי ופסול וכשכותבים מקו' הכתיבה כותבים כך אמר לנו פלוני וכתבנו במקום פלוני אבל כשכותבים מקום שנאמרו הדברים כותבים אמר לנו פלוני או קנינו מפלוני במקום פלוני

וכתבנו

וכתבנו וחתמנו ומסרנו לפלוני:

בא הא דאמרינן שכותבים מקום הכתיבה אף על פי שקנו במקום אח׳ דוקא שאין המטבע משתנה ממקום הקנין למקום הכתיבה או אפילו אם משתנה ובלבד שכתוב בשטר המטבע שיוצא במקום פלוני אבל אם המטבע משתנה ממקום המסירה למקום הכתיבה ואין כתוב בשטר היוצא במקום פלוני לא יכתבו אלא שם המקום שמכרו הדברי׳ שם שמטבע אותו מקום נשתעבד ואם יכתוב מקום אחר היה משתעבד ממטבע היוצא במקום כתיבת השטר:

בב שטר שאין כתוב בו מקום שנכתב בו כשר:

בג ראובן ושמעון שיש לכל אחד מהם שטר על לוי בשל ראובן כתוב בחמשה בניסן ובשל שמעון כתוב בניסן סתם ואין ללוי אלא שדה אחת שאין בה כדי חובות שניהם נותנים אותה לראובן דשמ׳ שטרו של שמעון היה בסוף ניסן וכן אין שמעון יכול לטרוף מלקוחות שקנו מלוי מאייר ואילך שיאמרו לו זמנך מאחר בניסן והנחנו לך מקום לגבות חובך והוא אותו שדה שגבה ראובן כי שלא כדין גבה שאתה מוקדם לו לפיכך אם יכתבו הרשא׳ זה לזה יגבו מלקוחו׳ שקנו מאייר ואילך:

בד אף על פי שאין כתוב בשובר לא עדי השטר ולא זמנו כיון שסכום המעות של השטר והשובר שוים ממילא אמרינ׳ שהשובר נכתב על אותו שטר:

בה מי שהוציאו עליו שטר חוב בניסן סתם והוציא מחילה שזמנ׳ ב״ח בניסן יש כח במחילה זו לבטל החוב:

בו ראובן שהוציא שטר על שמעון שזמנו ביום כך ושמעון הוציא שובר על שטר זה כתוב באותו יום בעצמו יד בעל השטר על התחתונה:

בז ראובן הוציא ש״ח על שמעון שזמנו ה׳ בניסן ושמעון הוציא שובר שנכתב בה׳ בניסן כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעו׳ שהיו עליו עד אותו היום ראובן גובה שטרו דבלשון העולם עד ולא עד בכלל אבל אם היה כתו׳ שמחל לו כל תביעות שיש לו עליו עד עכשיו הוי ספק ומספיקא לא מפקינן ממונא:

בח שני שטרות שנעשו בשנה מעובר׳ אחד כתוב בו אדר סתם ואחד כתוב בו אדר שני ואין ללוה נכסים כנגד שניהם נותנים למי שכתוב בו אדר סתם ואם בשניהם נכתב׳ אדר סתם הוי נמי שכתוב בשניהם אדר ראשון ונותנים למי שזמנו קודם במספר ימי החדש׳ כל זמן הכתו׳ בשטר כגון עד הפסח או עד הקצור דנים אותו כמו בנדרים:

בט אם כתוב בשטר עד אחר הפסח היינו עד שיעברו רוב הימים שבין פסח לעצרת:

דין חזרת השטר בשיטה אחרונה מד וכיצד מקיימי׳ המחק והתלוים · ובו י״א סעיפים

א צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה מפני שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב ויש לחוש שמא הניחו שם כדי שטה וכתב המזייף שם מה שרצה ואם לא החזיר אין השטר נפסל בכך אלא שאין למדי׳ משטה אחרונה:

ב אם השטר כולו מכתיב׳ ידו שלמי שנתחיי׳ למדים משטה אחרונ׳ אבל אם השטר מיד אחר והחייב חתום למטה אין למדין משטה אחרונ׳:

ג אם סיים השט׳ בסוף שטה והרחיקו העדי׳ שטה שלימה וחתמו העדי באמצע שטה שנייה אין למדים מחצי שטה אחרונה ומשטה שלימה שלפניה:

ד היכא דכתי׳ ביה שריר וקיים למדי׳ משטה אחרונה:

ה אם יש בשטר מחקים או תלויות או תיבות שעבר עליהם הקולמוס צריך לקיימם קודם והכל שריר וקיים ואם לא קיימם אינם פוסלים השטר אלא שאין למדים מהם ואם היו בגופו של שטר דהיינו שם הלוה והמלוה והמעו׳ נפסל השטר אם לא קיימם ואם היו בזמן ולא קיימם הוי השטר שאין בו זמן:

ו שטר שיש בו גרר מאחריו או ביני שיטי

כמקום שנהגו לכתוב הפרעון מאחריו או כיני
סיטי כשר אלא שים לחייס על כעל השטר ויש
פוסלים:

ז יש מי שאומר שאין לקיים המחקים אלא
בכתב שהוא בכתב השטר ולא בכתיבה דקס
יותר מכתב השטר:

ח אם היה המחק בשטה שאינו לאחרונה
והוא כשיעור שריר וקיים או יותר לף על פי
שחזר וקיימו פסול שמא מחקו וכתב דבר שזייף
וחזר וקיים כריות שבין הכתב והעדים וכ"מ
שאין לחוש שמא בין עדים לשטר דחיכ למיחש
שמא הוסיף בלותו הלויר שהניחו העדים אבל
יש בו לחוש שמא כשר ולא חיישינן שמא הניחו
לחוש שני סיטין והוסיף מה שרצה בסיטי ובשאר
עד שטה לחוש וה"מ בשעדים מוחזקי' בידע"ס
הא לאו הכי חיישינן:

ט הילכך נהגו לכתוב קיום מחקי' ותלוות
אחר וקנינן לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל
השטרות שריר וקיי' דא"א לזייף ולמדין משטה
לאחרונ'ואין צריך להחזיר מעבייהו על שטר מ"ה
שטר שאין בו שריר וקיי' פסול ואין לעדי' לחתום
שלא אם כן כתוב שריר וקיים ואם כתוב בו תרי
שריר וקיים כשר:

י שטר שכתוב בקיומו כ"ו על הגרר וכדקו
וחפצו השטר אות באות ולא נמצאו אותן שני
אותיות בשר:

יא שטר שיש בו מחקים ושכחו העדים ולא
קיימום בסוף השטר וכתבו שריר וקיים וחתם
הער האחר וקודם שיחתום השני מצאו שלא
קיימו המחקי' תקנתו שלא שטר זה שיכתבו אחן
שהלי לכתוב לחתום אחד מיניה ער שלא קיימו
כך וכך מחקים לפיה שיה קיימוהו כדקא חזי
והכל שריר וקיים ויחזרו ויחתמו שניהם:

מה שהעדי צריכין לקרות מקודם השטר ודין שטר הבא על הנייר ועדיו על המחק · ובו כ"ג סעפים

א העדים חותמים למטה בשטר ולא אין
שטה

ב רלף כית דין שהיה יודע ענין השט' וקרלו
לפניו הסופר שלו הוחיל והוא מחזין לותו
ולימתי עליו הרי זה חותם השט' לף על פי שלא
קרלו הוא בעצמו ואין שאר העם רשאי' לעשות
כן עד שיקרלו הער השטר מילה במילה:

ג הודלה בחתם ידו והשטר בנופן שלו גוייס
והדבר ברור שהיכו יודע לקרו' ויש עדי' שחתם
עד שלא קרלו מכל מקום מתחייב הוא ככל מה
שכתוב בו:

ד עדים שאין יודעי' לחתום וקרלו להם כייר
חלק וחתמו על הרצו' מכים לותם מכת מרדות
והשטר פסול:

ה מקום שנהגו שהסופר חותם ע"פ הער
שכותב בש"פ חתם כמחילת קולמוס או שכתו' בו
בש"פ נוה לחתום אם קבלו בני העיר עליהם
לעשות עדותו כעדות הער כשר ואם לא קבלו
עליהם היכו כלום· כל שטר הבא לפניהו שערי'
מעידים על חתימת העדים מקיימים לותו
מחזקה אין העדים חותמים על השטר אלא שם
כן קרלוהו ויודעים לחתום ואי איתנהו לסהדי
קמן וקיים לן בהו דלא ידעי למיקרי אי אמרי
לקרוכן למאן דיודע למקרי סמכינן עלייהו:

ו ידקדקו העדי' שלא ירחיקו מסכתב רוחב
שני סיטין ואם הרחיקו שני סיטין פסול לפילו
כתב שריר וקיים לפילו ידוע שלא הוסיף ולא
זייף בו שום דבר ולפילו טייטוהו כדיו פסול
שלא יאמרו חתמו על הטיוטא ולא על עיקר
השטר:

ז הא דאמרי' שאם הרחיקו שני סיטין פסול
היינו למגבי בית ממשעבדי לי כמי מכני תרי
אם הלוה טוען פרעתי אבל אינו יכול לטעון לא
היו דברים מעולם:

ח שני סיטין שאמרו בכתב ידי עדים שהיו
נסה ולא ידי סופר שכל המזייף אינו הולך אחר
הסופר:

ט שני סטין אלו הן ואוירן כגון למ"ד בשטה
העליונה ל"ך בשטה תחתונה שהם שני סטין
ושלשה אווירים:

י יש מי שאומר שאם השטר מסויים בחמצע
שטה

שטה והניחו אותה שטה ועוד אחרת והתחילו
לחתום בשטה שלישית פסול שיכול לכתו׳ באותה
חצי שטה מה שירצה ויחזור מעניינו של שטר
בשטה אחרונ׳ וכן אם מסיי׳ בסוף שטה והרחיקו
העדים שטה שלימה והתחילו העדים באמצע
שטה שניה פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה
חצי שטה שיוכל לכתוב בחצי השטה החלק
שלפני חתימתן פלוני לוה מפלו׳ מנה ויהא שטר
הבא הוא בשטה אחת שהוא כשר ויחתוך כל
העליון:

יא צריך ליזהר כשחותמין ויש חלק לפני
חתימתן שלא יחתמו זה אחר זה בשטה אחת
דשמא יכתו׳ בחלק שלפניו חתימתן מה שירצה
ויחתוך העליון ויהיה שטר הבא הוא ועידיו
בשטה אחת וכיצ׳ יעשו יטייטנו בדיו ולא אמרי׳
דאטיוטא חתימי שלא היכא שהטיוטא עומד בין
שטר לעדי׳ ואם התחילו לחתום באמצע השיטה
וחתכו החלק שלפני חתימתן פסול דשמא היה
כתוב׳ שם חובתו או שום תנאי וזה חתכו ומיהו
אם כתב למעלה בסוף השטה שריר וקיי׳ כשר
ובלבד שיהיו העדים חתומים זה תחת זה אבל
אם חתומים זה אחר זה פסול דשמא היה שטר
הבא הוא ועידיו בשטה אחת וחתכו והיה חלק
מלמעלה וכתב עליו שטר זה:

יב שטר שהיו עידיו מרובים ונמצא אחד
מהם קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים
זה לזה והרי אין העדים קיימים כדי לשאול
אותם אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו
לחתום שהרי כתבוונו להעיד הרי זה בטל ואם
לא תתקיים העדות בשאר שהרי איפש׳ שחתמו
הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה
הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם אף על
פי שהעד החתום בשטר מתחלה הוא הפסול
הרי השטר כשר:

יג אם נפסל על ידי חתימת הפסולים אם
הכשרים זוכרים העדות על ידי ראיית השטר
יכולים להעיד בית דין יכתבו עדות כמו שכתוב
בשטר וחשיב כמו שטר הראשון:

יד היו העדים מרוחקים מהכתב יתר על
שני שיטין והיה הריוח שבין הכתב והעדי׳ מלא
בעדים פסולים או קרובים הרי זה כשר שהרי
אינו יכול להזדייף ואם נראה השטר בבית דין
קודם שמילאהו בקרובים או פסולים שוב אין לו
תקנה אבל אם הוכשר על ידי מילוי קרובי׳ קוד׳
שבא לבית דין אפילו עשאו המלוה מדעתו שלא
מדעת הלוה כשר ויש אומרים דדוקא שמילאהו
מדעת הלוה אבל אם מילאהו שלא מדעת הלוה
פסול:

טו הא דמכשרינן במילאהו בקרובים או
פסולי׳ אם הוא שטר שאין בו קנין דוק׳ שמילאהו
ביום שנכתב ונחתם אבל אם מילאהו למחר
וליומא אחרא אפילו במצות הלוה פסול:

יו אם אחר שפרעו הוא טוען שהשטר היה
פסול לפי שהרחיק הסופ׳ חותם ידו יותר משטה
אחת אין בדבריו כלום:

יז הבא מכח גוי הרי הוא כמוהו לגבו׳ בשטר
שעידיו מרוחקין שני שיטין אם נהגו הגוים
לגבות בו:

יח שטר הבא כולו בשט׳ אחת ועידיו בשיטה
אחרת פסול דשמא הרחיקו העדים מהשטר
שטה אחת וחתך כל השטר וכתב זה השטר
באותה שיטה ונמצאו העדים חתומים עליו:

יט היה השט׳ כולו עם כל עידיו בשטה אחת
כשר דליכ׳ למיחש למידי אבל אם השטר ועידיו
בשטה אחת ועוד למטה ממנו בשיטה אחר׳ שני
עדי׳ יש לחוש שמא חתך כל השטר העליון שהיו
העדים התחתונים חתומים ובשיטה שבין שטר
לעדים כתב שטר ועידיו ובעדי׳ שבשיטה שניה
יאמר כוונתי להרבות בעדי׳ ולפי׳ כשיבא לפנינו
שטר כזה אין מקיימים אותו מעדים שבשיטה
שניה אלא מעדים שבשיטה ראש ונה:

ב שטר הבא הוא ועידיו על המחק כשר והו׳
שלא יהא שום שינוי בין השטר למקום חתימת
העדים שאם יש שום שינוי יש לחוש שמא
מחק וכת׳ מה שרצ׳ ולפי׳ הוא משונה שהרי מחקו
שני פעמי׳ על כן לא יחתמו העדי׳ על שטר מחוק
אלא אם כן נמחק בפניהם שא׳ לכ יש לחוש שמא
מקום החתימות נמחק שני פעמי׳ ומקום השטר
פעם אחת וכשחוזר ומוחק פעם שניה וכתב מה
שירצה נמצא השטר ומקום חתימת העדים שוה

142

הכל מחוק אפי פעמים ואם יש בין חתימת העד לפני רווח כשיעור כתיבת מחכה סהדי חתמנו על המחק והשטר על הנייר בסמוך אמת היה השטר על הנייר ועידיו על המחק והיה כתוב בין חתימת העדים מחכה סהדי וכו׳ ומחקו ומחק השטר וכתב מה שרצה לאחר כך:

כא השטר שהוא על הנייר ועידיו על המחק בסמוך אמת ומחוק השטר ויזייפו ונמצאו הוא ועידיו על המחק ואם כתבו העדים לכל העדים חתמנו על המחק והשטר על הנייר כשר והוא שכתבו כן בין חתימת עד הראשון לחתימת עד האחרון לפני לכל אם כתבו כן לפני חתימתם או לאחרי לא מהני:

כב השטר שהוא על המחק ועידיו על הנייר בסמוך לפלוני כתבו לכו העדים חתמנו על הנייר והשטר מחוק דסוף סוף ומחוק השטר ויזייפו ויכתוב מה שירצה אף על פי שמחק שני פעמי׳ ליומו ניכר כיון שלין לנו מקום שמחוק פעם אחת שיוכלו להכחין כין זה לזה:

כג במקום שמוהגי׳ לכתוב פרעון ביום שיתי צריך ליזהר שלא יהא שום גרר ביני שיטי דליכא למיחש שמא היה בו פרעון ומחקו וכ״ש אם הפרעון שביני שיטי הוא על המחק דליכא למיחש שמא היה יותר ומחקו וכתב מה שרצה ואם יש עדים שהפרעון הוא כתב יד הלוה כשר דתו ליכא למיחש למידי:

מו העדים שאמרו קטנים או פסולים היינו או שטר אמנה היה: ובו ל״ז סעיפים

א המוטל ע״ח על חבירו כל זמן שלא נתקיי׳ יכול הלוה לומר מזייף הוא ומשלם לו מייתי לכתבו ואפילו אם מודה ואומר שלחי נוייתי לכתבו אבל פרעתיו או לאמכה הוא או כתבתי לגוות ועדין לא נוייתי וכל כיוצא בזה הואיל ואם כנה אמר להד״מ והרי מפיו נתקיים הרי זה נתמן ויפטר ואם קיימו הלוה אחר כך בבית דין הרי הוא כשאר השטרות:

ב יש דסהי דמהימני ללוה כמגו דוקא בשאין בו כאמנות למלוה אבל אם יש בו כאמנות לא מהימני ויש אומרים דאפילו יש בו כאמנות למלוה כאשר הלוה:

ג כיצד הוא הקיום בחיים עדי השטר ומעידי׳ לפני שלשה אשלו סם הדיוטות אפילו אינה חתימתן וכותבין למטה כמותב תלתא כחדא הוינא ואתא פלוני ופלוני ואסהידו קדמי׳ לחתימת ידיהו ומדאתברר לכו דדא היא חתימת ידיהו לישרנוהי וקיימנוהי כדאתו ואתומים למטה:

ד אין מקיימים שטרות אלא בשלשה מפני שהוא דין ולפיכך אין מקיימים שטרות בלילה:

ה מקיימין השטר אפילו אלא לפני כשני בעל דין ואפילו עומד ומוח מזוייף הוא אל תקיימוהו אין שומעין לו:

ו אף על פי שהוא מקויים צריך שיכירו חתימות שני העדים או משני הדיוטים ואם לאו אין לו דין מקויים ויהיו נפקא מינה בקיום כיון שחתומים עליו שני עדים וג׳ דיוטים ויתר בקבל ימצא מי שיכיר החתימות:

ז כיצד מחשבה הלכי׳ מתקיי׳ השטר׳ אחי שיהיו הדיוטים מכירי׳ כתב ידי העדים. השניי׳ שיאמתו העדים בפניהם. השלישי שיבואו העדים החותמים בו ויאמר זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה. הרביעי שיבואו עדים ויעידו שזה כתב ידם של אלו החמישי שיהא כתב ידם יודע משטרות אחרות ועורכים בית דין זה הכת׳ לאותן שכתב שבשטרו׳ אחרות וירא להם שכתב ידי אלו הוא כתב ידי אלו ואין מקיימים השטר משטרות אחרות אלא משני שטרות של שתי עדות שחלוקים בעליהם שלא שכים לכוין נגעים נכונה בלא שום ירוא ולא פחד מתביעה בעלם כדרך שהוכלי כל בעלי עדו׳ עדותיהם או משני שטרי כתובות והוא שיהיו השני השטרו׳ מתחת יד אחר לא מתחת ידי זה מקיים שטרו שמא הו׳ זייף הכל וכן מקיימים השטר משטר שקר׳ עליו ערער והוחזק בבית דין מקיימין ממנו לבד כמו שמקיימים משטרי שתי עדות או שתי כתובות:

ח בית דין שכתבו במותב תלתא הוינא
ונתקיים שטר זה בפנינו הרי זה מקויים אף על
פי שלא פירשו באיזה דרך נתקיים ונהגו לכתוב
הדרך שנתקיים בו:
ט כשהשטר מתקיים בעדות אחרי שמעידי
על כתב ידם של אלו אם אחד מעיד על חתימת
האחר ואחד על חתימת השני לא נתקיים לפי
שצריך שני עדים על חתימת כל אחד ואם יש
שלישי עמהם שמעיד על חתימת שני העדים
נתקיים:
י מי שחתם על השטר ובא להעיד על כתב
ידו בבית דין והכיר כתב ידו שזהו בו דאי אבל
אינו זוכר העדות כלל ולא ימצא בלבו זכרון כלל
שזה לוה מזה מעולם הרי זה אסור להעיד על
כתב ידו שהוא זה בבית דין שאין אדם מעיד
על כתב ידו שהוא זה אלא על הממון שבשטר
הוא מעיד שזה חייב לזה וכתב ידו הוא כדי
להזכירו הדבר אבל אם לא נזכר לא יעיד הואיל
והדבר כן שטר שיצא בבית דין ובאו עדים
ואמרו כתב ידינו הוא זה אבל מעולם לא ידענו
עדות זו ואין אנו זוכרים שזה לוה מזה או מכר
לו לא נתקיים השטר והרי הם כחרשים עד
שיזכרו עדותן וכל מי שאינו דן כן לא ידע בדיני
ממונות בין ימינו לשמאלו אבל אם היה כתב
ידם יוצא ממקום אחר או שהיו שם עדים שזה
כתב ידן מקיימין השטר ואין משגיחין על
דבריהם של אלו שאומרים אין אנו זוכרי העדות
הואיל ומתקיים השטר שלא על פיהם ומפני
טעם זה אנו מקיימים כל השטרות ואין אנו
מצריכים להביא העדים ולשאול אותם אם הם
זוכרים העדות או לאו שאפילו באו ואמרו אין
אנו זוכרי אותה אין שומעין להם הואיל ואיפש
לקיימו שלא מפיהם אלה דברי הר מבם ויש
חולקים ואומרים שאפילו אין זוכרים שלוה או
שחתמו מעולם על שטר זה ואין כתב ידן יוצא
ממקום אחר כיון שמעידים שזה כתב ידם
מקיימים השטר על פיהם ולפי דבריהם כשהם
עצמם באים להעיד על כתב ידם אם שכחו
ההלואה ואינם זוכרים כלל שחתמו בשטר זה
צריך שני עדים על כל חתימה לכן צריך אז

שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד אבירו
או שיצטרף אחר עמהם שיעיד על כתב יד
שניהם כדי שיהא על כל חתימה שני עדים:
י א אמר אחד מהעדים זה כתב ידי והעיד
הוא ואחר על כתב יד השני לא נתקיים לפי
ששלשת רביעי הממון יוצאים על ידי עד אחד:
י ב וכן אם העיד אחיו או אביו של הראשון
עם אח' על כתב ידו של השני לא נתקיים שהרי
שלשת רבעי הממון יוצאים על ידי קרובים:
י ג שנים שחתומים על השטר ומת אחד מהם
צריך שנים מן השוק להעיד על חתימתו ואין
העד החי יכול להצטרף עם אחר להעיד על
חתימת המת שאם כן יצאו שלשה רביעי הממון
על ידו ואם לא נמצא אלא עד אחר עם זה העד
החי כותב חתימת ידו בפני עדים אפי' על החרם
ומשליכו בבית דין עד שיוחזק כתב ידו בבית
דין כדי שלא יצטרך להעיד על חתימתו ואחר
כך יעיד הוא ואחר על חתימת המת:
י ד אם אין מכירים לא חתימת העדים ולא
חתימת דייני הקיום ואחד מעידי השטר מעיד
על כתב ידו ושני עדים מעידים על חתימת אח'
מהדיינים או הדיין בעצמו ואחר עמו מעיד על
כתב ידו אינו מועיל דמאי דמסהיד האי
לא מסהיד האי העד מעיד על מנה שבשטר
והדיין מעיד על חתימת העדים:
ט ו אם שני דייני הקיום כל אחד מעיד על
כתב ידו השטר מקויים:
י ז אם עד אחד מן השוק מעיד על חתימת
עידי השטר ודיין א' מעיד על חתימתו מצטרפי'
דאמאי דמסהיד סהדא מסהיד דיינא וכן הדין
כשאין הדיין מעיד על חתימתו אלא ששנים מן
השוק מעידים על הדיין דהשתא כולה סהדותא
חד הוא:
י ז עידי הקיום יכולים להיות קרובים לעידי
השטר ולא עוד אלא אפילו מת האב החתום
בעוד הבן קטן יכול להעיד על חתימת אביו
אחר שיגדיל להצטרף עם אחר כשר וכן יכול
להעיד על כתב יד אחיו או על כת' יד רבו שראה
בקטנותו ויש אומרים דדוקא אלו שרגיל עמהם
אבל על כתב יד אחר אינו נאמן להעיד בגדלו
שהכיר

194

שהכיר אותו בקטנותו:

יח צריך שלא יהיו עידי הקיום קרובי׳ לדייני קיום ויש מכשירים:

יט עידי קיום הקרובים למלוה וללוה פסולי׳ ויש מי שמכשיר:

כ דייניס החותמים לקיים השטר חותמים אף על פי שלא קראוהו ודוקא מה שיש בגוף השטר אין צריכים לקרות אבל מכל מקום צריכים הם לראות מי הם המלוה והלוה כדי שלא יהיו קרובים לדייניס ולא לעדים המעידים בפניהם וי״א שאין צריך לקרותו כלל:

כא דייניס שדנים על תנאים ועניינים שבמלוה עצמה צריך שיהיו רחוקים מעידי השטר:

כב דייני קיום צריך שיהיו רחוקים מדייני׳ שדנים על המלוה עצמה ויש מכשירים:

כג עידי הקיום יכולים להיות קרובי׳ לדייני מלוה:

כד שלשה שישבו לקיים את השטר שנים מהם מכירים חתימת ידי העדים ואחד אינו מכיר עד שלא חתמו מעידין בפניו וחותם משחתמו אין מעידין בפניו וחותם ומותר לכתו׳ הקיום בשטר קודם שיתקיים השטר שאין הכתיבה עיקר אלא החתימה ויש חולקים:

כה אם באו עדים והעידו שבשע׳ שנתקיים בפניהם לא היו במעמד אחד אלא כל אחד קבל עדות בפני עצמו פסול ויש מי שמכשיר:

כו שלשה שישבו לקיים את השטר ובאו שני עדים וערערו על אחד מהן שהוא גזלן וכיוצא בו ובאו שנים אחרים והעידו שחזר בתשובה אם עד שלא חתמו העידו שחזר הרי זה חותם עמהם שהרי שלשה היו ואם אח׳ שחתמו העידו עליו שחזר בתשובה אינו חותם עמהם שהרי הוא כמי שאינו בעת חתימת השנים:

כז במה דברים אמורים בשערערו עליו בעבירה אבל אם ערערו עליו בפגם משפחה כגון שאמרו אמו לא נשתחררה ועבד הוא או לא נתגיירה וגוי הוא ונודע אח׳ שחתמו השנים שאין במשפחתו פגם ושהוא כשר הרי זה חותם עמהם שזה גילוי דבר שהיה מקודם הוא:

כח כתבו היום ונמצא אחד מדייני קיום פסול יחתכו אותו קיום והשטר נשאר בכשרותו

כט שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אח׳ מהם צריכים לכתוב במותב תלתא הוינא וחד ליתוהי כדי שלא יאמר הרואה בית דין של שנים קיימוהו אפילו היה כתוב בו בבית דין יאמ׳ שמא דימו ששני׳ בית דין הם ואם יש בו משמע שהיו שלשה אינו צריך ויש אומרים שאם לא כתבו וחד ליתוהי כשר ומכל מקום לכולי עלמא אם כתב בי דינא ובמותב תלתא תו לא צרי׳ וחותמין שנים מהם ודי:

ל אפילו כשלא מת אחד מהם נוהגים לכתוב וחד ליתוהי כדי להקל מעליהם שלא יחתמו בו אלא שנים:

לא קיום בית דין צריך שיהיה סמוך לכתב ידי העדים או סמוך לצד השטה או מאחוריו כנגד הכתב ואם היה בין הקיום והשטר ריוח שטה אחת ושני אוירי׳ פסולי הקיום לבדו שמא יחתוך השטר שנתקיים ויזייף באות׳ שטה שטר ושני עדים ונמצא הקיום על שטר מזוייף:

לב הרחיק הקיום מהשטר שיטה או שני שיטין או יותר ומילא כל הריוח שריטות דיו כשר שהרי אינו יכול לזייף ואין חוששין לבית דין שקיימו על השריטות אלא על גופו של שטר וי״א שחוששין לכך:

לג שטר הבא הוא ועידיו על המחק והקיום מלמטה על הנייר אין מקיימים אותו מדייני הקיום אלא מעדים שלמעלה שמא הקיום היה רחוק מהשטר הרבה והיה הריוח מלא שריטות של דיו וחתך גוף השטר ומחק השריטות וכתב השטר ועידיו על המחק ויש מכשירים לקיימי מדייני הקיום:

לד חתם בשטר קודם שנעשה גזלן ונעשה גזלן הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו אבל אם אחרים מעידים שמכירי׳ חתימתו וראו חתימתו שבשטר זה קודם שנעשה גזלן כשר אבל אם לא ראוה עד אחר שנעשה גזלן לא דאיכא למיחש מא עתה זייף וחתם:

לה חתם בשטר עד שלא נעשה חתנו ונעש׳ חתנו הוא אינו יכול להעיד על כתב ידו אבל אחרים

אחרים מעידים שמכירים חתימתו אפילו לא
ראוה עד שנעשה חתנו ויש מי שאומר דהיינו
דוקא כהשטר יוצא מתחת יד אחר אבל אם יוצא
מתחת יד העדים לא:
לו חתם כשהיה בריא ונשתתק הוא אינו
יכול להעיד על כת׳ידו אבל אחרי׳ מעידי׳ עליה:
לז שנים החתומים על שטר ומתו ואין כתב
יוצא ממקום אחר ובאו שנים ואמרו כתב ידם
הוא אבל קטנים היו או פסולים הרי אלו נאמנים
וקורעים השטר אלא אם כן טען שנקבע לו
זמן לקיי׳ השטר ואם יש עדי׳ שהוא כתב ידם או
שהיה כתב ידם יוצא ממקו׳ אחר משטר שקרא
עליו ערער והוחזק בבית דין אין קורעים אותו
ויש מי שאומר שאין צריך שקרא עליו ערער
דבהוחזק בבית דין סגי אפילו לא קרא ערער ·
עדים שאין כתב ידם יוצא ממקום אחר ואמרו
כתב ידינו הוא זה ואומרי׳ בתוך כדי דבור אנוסי׳
היינו מחמת נפשות או קטנים היינו או פסולי
עדות היינו מחמת קורבה ונתרחקנו או מסר
מודעא בפנינו או תנאי היה בדבר ולא ראינו
שנתקיים התנאי הרי אלו נאמנים ואפילו עד
אחד אומ׳ לא היה תנאי ועד אחד אומ׳ היה תנאי
ולא נתקיים נאמן ואין כאן אלא עד אחד אבל
אם אמרו שהיו אנוסים מחמת ממון או שהיה
שטר אמנה או שהיו פסולים בעבירה אינם
נאמנים ואפילו אמרו שאחר כך עשו תשובה
ואף על פי שאינם נאמנים לבעל השטר מ״מ
לגבי דידהו נאמנים וחייבי׳ לשלם ללוה ההפסד
שבא לו מכח חתימתם ואם אומרים שבשעה
שחתמו לא ידעו שהיה אמנה ואחר כך נתברר
להם שהיה אמנה נאמנים ואם כתב ידם יוצא
ממקום אחר או שיש עדים שזה כתב ידם אין
נאמנים בשום דבר שיאמרו לבטל השטר חוץ
מלומר בפנינו מסר מודעא:
לח עדים החתומים על השטר שאמרו
שהלוה היה קטן באותה שעה אינם נאמנים:

מז

מי שטען אמנה הוא או פרוע·
ובו ב׳ סעיפים

א מלוה שאמ׳ על שטר שבידו שהוא אמנה או
פרוע אם הוא חיי׳ לאחרי׳ ואי׳ לו ממה לפרוע אלא
מזה השט׳ וכתו׳ בו נאמנו׳ והוחזק השט׳ בב״ד או
שהוא ביד שליש אינו נאמן ואפילו אם לא נודע
בשעת הודאתו שהוא חייב לאחרי׳ ונודע אחר
כך אינו נאמן כיון שהוא בא לחוב לאחרים אפי׳
אם מפסיד גם לעצמו כגון שהשטר הוא
ממאתים ואינו חייב לאחרים אלא׳ מנה אינו
נאמן ואם אחר שאמר שטר אמנה הוא פרע
לבעל חובו ובא לגבות השטר מהלוה רואים אם
כשבעל חובו בא לגבות מזה השטר אמר שטר
אמנ׳ הוא אז ודאי לא היית׳ כוונתו אלא לדחו׳ בעל
חובו וחוזר וגובה חובו אבל אם בלא תביע׳ בעל
חובו הודה ששט׳ אמנה הוא אינו חוז׳ וגובה בו:
ב אם אמ׳ המלוה זה השטר אמת הוא שהלוה
צוה לעדים לכתוב בשטר אלף דינר והוא האמין
בי שלא אתבע ממנו כי אם ת״ק דינרים כשר
אבל אם אומר שטעו העדי׳ כשכתבו אלף דינרי׳
הרי השטר כחרש ואף על פי שיש נאמנו׳ בשטר
נשבע הלוה היסת ונפטר:

מח

שבותבין טופסי שטרות:
ובו סעיף א׳

א סופר שבא לכתוב טופסי שטרו׳ כדי שיהיו
מצויים אצלו הרשות בידו ויכול לכתוב הכל שם
הלוה והמלוה והמעות רק שיניח מקום הזמן
שלא יהיה מוקדם אבל שטר שנכתב על הלואה
אחת ונפרע אינו יכול לחזור וללוות בו ואפי׳ אם
הכל ביום אחד שאינו מוקדם שכיון שנמחל
שעבודו אינו חוז׳ ולוה בו ואם פרע מקצת חובו
אינו חוזר ולוה בו באותו שטר אותו מקצ׳ דהוי
נמחל שעבודו לאותו מקצת:

מט

שיכירו העדים שם הלוה והמלוה
ודין טעות השמות והסכום:
ובו י׳ סעיפים

א אם יש ללוה או למלוה שני שמות אין צריך
לכתוב

196

לכתוב אלא שם העיקר ואם כתבו שם הטפל
לבד כשר ואין צריך לכתוב החניכה או כהן ולוי
אלא אם יהיו בעיר שנים ששמותיהם שוים:
ב צריך שיכירו העדים ששם הלוה פב"פ
ובשטר המכר שם המוכר ובשובר שם הלוה
והמלוה ואם שטר המלוה הוא בלא קנין צריכי'
להכיר אף שם המלוה ואם אינם מכירים אותם
אפילו אשה או קרוב כשרי' לומר שכך הוא שמם
והיכא דסמיך אאשה או קרוב ואשתכח טעותא
לצורבא מרבנן מקבלינן לגבר' אחריב' דאורחיה
למידק לא מקבלינן דודאי מידק דק והשתא
סדר ומשקר:
ג כל שהוחזק שמו שלשים יום בעיר כותבין
אותו שם ואין חוששים שמא שינה שמו לעשות
קנוניא:
ד אי קרו ליה ועני מחזיקנין ליה בההוא
שמא לחובתו כגון שקרא את עצמו ראובן וכתב
שטר עליו ראובן לוה משמעון וטעון השת' לאו
ראובן שמי אי קרו ליה ראובן ועני אף על גב
דלא אתחזק שלשים יום בהאי שמא חייב:
ה יצא לפנינו שטר וטען הלוה ואמר איני
חייב כלום שמא רמאי אחד העלה שמו והודה
לזה או שאמר לא לזה אני חייב אלא לאחר וזה
רמאי הוא והעלה שמו כשם בעל חובי מאחר
שלא הוחזקו שם שנים ששמותיהם שוים אין
חוששין לדבריו:
ו מי שהוחזק שם כינויו בעיר וכתבו עליו שטר
באותי כינוי ואחר כך נודע שהיה לו כינוי אחר
או שטעו בשם הלוה או המלוה וכתבו ראובן
במקום שמעון או שטעו בסכום המעות יכתבו
שטר אחר ולא אמרינן כבר עשו עדי' שליחותם
ויש מי שאומר שאפילו אם לא כתבו אחר אם
יתברר הדבר שהוא טעות סופר כשר:
ז היו שני' בעיר אחת שם כל אחד מהם יוסף
בן שמעון אין שום אחד מהם יכול להוציא שטר
על חבירו אם יש בו קנין שיאמר לו שטר זה
שאתה מוציא עלי שלי הוא והחזרתי לך כשפרע'
לי החוב שהיה לי בידך ולא אחר יכול להוציא
שטר חוב עליהם שכל אחד יאמר לא עלי נכתב
שטר זה אלא על חברי אלא אם כן באו עידי
השטר בעצמם ואמרו זהו השטר שהעדנו עליו
וזהו שהעדנו עליו בהלואה ואם עדים אחרים
העידו כן יש לו דין מלוה על פה ואם היה אחד
מהם קטן בזמן הכתוב בשטר גיבין מהאחר
ומה תקנתם יכתבו שם זקנם ואם גם שם זקנם
שוה יכתבו שום סימן אבל הם מוציאים שטרות
על אחר ולא יכול האחר לומר לא נתחייבתי לך
אלא לחבירך ששמו כשמך שכל מי שהשטר יוצא
מתחת ידו מחזיקינן ליה בשלו ואם יש בידו
שובר מאחד מהם אין שום אח' מהם יכול לתבעו
שיאמר לכל אחד מהם אתה כתבת לי זה השובר
ומיהו אם יכתבו הרשאה זה לזה יגבה אח' מהם
שהרי הוא מודה שלא פרע אלא לאחד ואם
יטעון פרעתי לשניכם וצויתי לכתוב שובר אחד
כי הוא יספיק לי להראותו לכל מי שיבא מכם
לתבעני חובו טענתו טענה ולא יועיל הרשא':
ח במה דברים אמורי' כשאין משולשים לא
בשטרות ולא בשובר אבל אם משולשי' בשטרות
ולא בשובר על בעל השטר להביא ראיה:
ט מלוה אחד שהלוה לשני יוסף בן שמעון
בשני שטרות והיו משולשים שניכר שטרו של כל
אחד ונמצא אצל הלוה שטר מקויים ששטרו של
יוסף בן שמעון פרוע ולא היה השובר משולש
ונמצאו שני השטרות בין שטרותיו של מלוה
הקרועים הורע כחם של השטרות ושניהם
בחזקת פרועים:
י שני יוסף בן שמעון שלוה אחד מהם מאחר
ונמצא לאחד מהם שדה שקנה מיוסף בן שמעון
השני או שהיו שותפים בו אין המלוה יכול
לטרוף השדה ולומר אם לך הלויתי מוטב ואם
לחבירך הלויתי כיון שאין לחבירך בני חורין
הרי לקחת שעבודי וכן כשהם שותפים לא יוכל
לגבות החצי ממה נפשך לפי שאין נכסי בעל
חוב משועבדים אלא מטעם ערב והערב
אינו משתעבד אלא במקום שיוכל לתבוע
מהלוה עצמו וכיון שאינו יכול לתבוע מהלוה
עצמו אינו יכול לגבות מנכסיו נמצא שהערב
לשני יוסף בן שמעון בין לשני מלוים בין למלוה
אחד כשם שאינו יכול לתבוע מהם כך אינו יכול
לתבוע הערב:

נ שטר שכתוב בו לויתי ממך מנה. ובו א׳ סעיף

א שטר בעדים שכתוב בו אני פלוני לויתי ממך מנה כל המוציאו גובה בו אבל אם אין בו עדים אלא שהוא כתב ידו מתוך שנאמן לומר פרעתי נאמן לא לויתי ממך אלא מאחר ונפל ממנו ומצאתו:

נא שטר שאין בו אלא עד אחד או אחד מהם פסול: ובו ז׳ סעיפים

א עד אחד בכתב ועד אח׳ בעל פה מצטרפי׳ ואם אמר זה שלא כתב עדותו אני קניתי מידו על דבר זה ולא בא המלוה ולא שאל מומני לכתיב שניהם מצטרפים לעשות המלוה בשטר ואינו יכול לומר פרעתי ואם אותו שמעיד על פה אומ׳ בפני נמסר השטר הוי כשטר גמור לגבות בו ממשעבדי:

ב הוציא עליו שטר חוב בעד אח׳ וטען הלוה פרעתי הרי זה מחויי׳ שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם טען ואמר ישבע לי שלא פרעתיו הרי זה נשבע אבל אם טען לא לויתי הרי זה נשבע להכחיש את העד ונפטר ויש אומרים שגם אם טען פרעתי נאמן בשבועה:

ג שטר שחתומים בו שני עדים בלבד ונמצא אחד מהם קרוב או פסול אע״פי שיש שם עידי מסירה הרי הוא כחרם ויש אומרי׳ שדינו כשט׳ שאין חתום בו אלא ע״א:

ד שטר שהיו עידיו מרובים ונמצא עד אחד מהם קרוב או פסול ואין העדים קיימים לשאול אותם אם יש עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד הרי זה בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר שהרי איפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם:

ה צואה שנמצא אחד מעידיה קרוב או פסול העד שאינו קרוב אם זכור העדות יבא לפני ב״ד ויעיד ואם יש עד אחר ששמע הצואה מבחוץ מצטרף עמו להעיד אף על פי שלא ייחדוהו להעיד.

ו הכותב כל נכסיו לשני בני אדם בעדו׳ אחת והעדים קרובי׳ לאחד ממקבלי המתנה ורחוקי׳ מהשני הרי השטר פסול מפני שהוא עדו׳ אחת אלא אם כן נסתלק אותו שהעדים פסולים לו מאותו ממון אבל אם כתב בשטר אחד שנתתי לראובן חצר פלונית ושנתתי לשמעון חצר פלוני׳ ונמצאו העדים קרובים לזה ורחוקים מזה זה שהם רחוקים ממנו מתנתו קיימת שאלו שתי עדיות הן אף על פי שהם בשטר אחד:

ז שטר שנמסר בפני שני עדים גובין בו ממשעבדי אף על פי שהם חתומי׳ בו ומכל מקום אם נמצאו עידי חתימתו פסולים ואפי׳ עד אחד מהם פסול השטר פסול אף על פי שנמס׳ בפני עדים כשרים מפני שהוא מזוייף מתוכו:

נב שטר שיש בו רבית או קרוע. ובו ב׳ סעיפים

א שטר שיש בו רבית מפורש אינו גובה בו הרבית אבל גובה בו את הקרן אפילו ממשעבדי אבל אם כלל הקרן עם הרבית פסול מפני שיבא לגבות בו הרבית. שטר שבא לפנינו קרוע קרע בית דין והוא שקרוע במקום העדים והזמן והתורף או שקרוע שתי וערב פסול ואם ניכר שנעשה בסכין אפילו אם לא נקרע שתי וערב פסול נקרע לשנים גרע טפי מקרע ב״ד ופסול:

ב נמחק או נטשטש אם רישומו ניכר כשר ואם לאו פסול הרקיב ונעשה ככברה כשר:

נג שלא לשנות השטר. ובו סעיף א׳

א מי שיש לו שטר על חבירו במנה ואמ׳ עשו לי שנים מחמישים חמישים או שיש לו שני׳ של חמישים חמשים ואמר שיעשו לו אחד של מאה אין שומעין לו ואפילו יש לו אחד של מאה ואומ׳ שיקרעוהו ויעשו לו אחד של חמשי׳ אין שומעין

לו שמא פרע לו חותו של מלה וכתב לו עליו שובר ויוצא זה של חמשים ויחתוך זה שטר לחר הוא ונעבה כו :

גד דין אסמכתא : ובו ה סעיפים

א מי שפרע מקצ' חובו אם רצה המלוה כית דין יעשו לו שטר ממש שכאחר חיי לו ויכתבוהו מזמן ראשון לכל לא עירי השט' ואם רצה יכתוב שובר :

ב הבא לפרוע חובו ואמר המלוה אבד לי השטר אין הלוה יכול לומר לא אפרע לך עד שתחזיר לי שטרי אלא הרי זה יכתוב לו שובר ויפרע כל חובו ויש ללוה להחזיר שתם על מי שכתב שטרו וטוען שאבד ואם טען הלוה טעב' ודאי ואמ' השטר אבלו ועתה הניחו בכיסו ישבע הלוה היסת שאבד השטר ואח' כך יפרע חובו ויכתוב שובר :

ג אמר המלוה אין שטרי עתה בידי כי הוא בעיר אחרת ואכתוב לך שובר יש מי שאומר שאין שומעין לו כיון שהוא בעולם לא יפרע לו עד שיחזיר לו שטרו. כשכותבי שובר אם זוכרי' זמן השטר יכתוב שובר על שטר פלוני כך וכך ואם אין זוכרים אותו יכתבו שתם על שטר שכתבו כך וכך ולא יכתבו זמן בשובר שמא יחזרו העדים זמן ההלוה בשטר ונמצא שלפעמים זמן השובר קודם לזמן השטר ויחזור ויוציא שטר חובו המאוחר ויטרוף בו לפי' אין לעדים לכתוב זמן בשובר אלא אם כן זוכרי' זמן ההלוה . שובר שנכתב שתם פלוני פרע לפלוני מכל שטר שיש לו עליו :

ד אם זמן השטר והשובר ביום אחד נתבאר בסימן מ"ג :

ה אם כתוב בשובר זוכרי שתם מבטל כל שטר שיש לו עליו אבל אם היה כתוב בו כך וכך זוכרים ונאחק השכוח ונשאר זוכרים או שכתב' שכוח על המחק ולא נתקיים אין בדבר כו שלא בפחו שבלשונות. מי שפרע מקצת חובו והשלים את השטר ואמ' ליה אם לא נתתי לך עד יום פלו' תן לו שטרו והגיע הזמן ולא נתן לו לא יתן השלים השטר ואם קנה מידו עליה שבי' דין שטוב הרי זה קנס והוא שיתעים זכיותיו שבית דין והוא שלא יהיה לאנס כיצד הרי שהתפים שטרו או שוברו שבית דין וקנו מידו שאם לא נתן פלוני ונתן זה לבעל דינו והגיע היום ולא נתן הרי אלו נותנים ואם עכבו בהר או חולי מלבא לא יתנו וכן כל כיוצא בזה והוא שיהיה שבית דין שטוב :

ו כמה דברים אמורי' שנותנים השטר לבעל דינו כשאמר אם לא פרעתיך ביום פלוני והיו העדים שנתתי אתנה ויצא השטר קיי' שבתחלה אם לא נתן הוי שטר שנמחל שעבודו כדי העש' שנתן :

דין שלישות : ובו ז' סעיפים נה

א שלים בזמן שלישותו בידו ואמן בשני עדים לפילו אם הוא קרוב ואין צריך לישבע ואף על פי שעבר הזמן שהיה לו להחזירו לאחד ולא החזיר עדיין שלים הוא ואמן ואפי' שכחים אחד מהם ואמר שלא עשאו שלים השלים כאמן ואפילו שכחו שניהם השלים כאמן והוא שלא יהיה כיוצא בין השלים השכחה כשך העשת שבידו דאם כן הוה ליה כונס בדבר ואינו כאמן שטר שהיה ביד שלים והוציא מתחת ידו שבית דין ואמר פרוע הוא אף על פי שהשטר מקויים באמן שאילו רצה היה שורפו או קורעו וכן אם מתהשלים ונמצא כתב יוצא מתחת ידי השלים שטם'ה המוכח שלנו פרוע הוא אף על פי שאין עדים על הכת' לפי שכתב שיצא מתח' ידי המלוה שטר פלוני פרוע לפי' היה בכתב ידי המלוה הוינו הלא כמשכח :

ב השכחים ואין עדים ואמרו לא על תנאי זה היית שלים כיצד העדי' שאמרים כמה דברים אמורי' בשאומר השלים ביום פלוני כמסר בידי השלישות בתנאי כך וכך והעדים מכחיש' אותו לבעל דין אם אומ' בתנאי כך וכך הוא בידי שתם לפי' שאומרים העדים כשנמסר לידו לא היו התנאי' כן השלים באמן דשמא לא אמ' לך כלו לפניו והתנו בעניין זה אף על פי שאין השלים טוענ בפירוש

כן לכן טענינן ליה כן כדי שלא יהיה מוכחש מהעדים:

ג אין לו ליתן השליחות שלו בפני בית דין ויפרע להם ענין השליחות שמא יפול ביניהם מחלוקת ואם יוציא השליחות מתחת ידו לא יהיה כחמן שלא בשעת לפיכ' צריך שיכתבו בית דין ויחתמו הענין:

ד שטר שיוצא מתחת יד שליח והלוה טוען שהוא מזויף או פרוע אם אין יכולים לקיים מחתימת העדים לע"פ שהשליח מעיד שהלוה והלוה מסרוהו לו ואמרו לו שכך וכך נשתר עדין לפרוע משטרזה ליכו כחמן:

ה שליח שהושלם שטר בידו לפרעו ביום פלוני ועבר הזמן וטען הלוה שפרעו בזמנו או שמת הלוה הרי הוא כחזק שלינו פרוע ומחזירו למלוה ואם מת הלוה לא יפרע שלא בשטוע כדין הבא ליפרע מן היתומי' מי שחיי' עצמו בשטר בקנין לחבירו והפקידו החייב ביד אחר בסתם ומת המפקיד הרי זה לא יתנו למלוה וגם לא יחזירנו ליורשי לוה:

ו שליח הנעשה על ידי שליח כגון שבא הלוה עם אחר שבידו משכון או שטר ואו"ל המלוה עשה שליח להביא זה שלך למסרו בידך על תנאי כך וכך וקבלו השליח ואחר כך בא המלוה והכחיש השליחות ואמר שלא עשאו שליח לדבר זה מעלם יעשה שליח מה שאמר לו השליח:

ז שטר הכתוב וכותב בתוך הבית ושטרופום המוכה על נכסי בעל הבית ומת בעל הבית ויורשים שהיו לכ"ה נכסים של אחרים והממון בשאר בידם ויודעים של מי הם חייבים להחזיר לכל אחד מהם שלו ואם לא החזירו ובאו לבית דין מהימני במ יגו:

נז דין שטר פרוע ובו ב' סעיפים

א אמ' להשהו' שטר פרוע בתוך ביתו ואם היגו רוצה להחזיר שטר פרוע רשות לנדוניא עד שיחזירנו ואין לו לעכב השטר בשביל שטרי השפרע שכל מוכח להשהות שטר של מי שלף

נח מי שהוציא שטר חוב על חבירו: ובו ד' סעיפים

א הוציא שטר מקויים על חבירו ואמר ליה פרעתיך ואמר לו אמת שפרעתני אבל מלוה אחרינא לי עליך על פה ובשבילה קבלתים וזה השטר עדין בחזקתו עשוי אם לא נתנו לו בפני עדים כחמן והשטר עדין בחזקתו ובוכה בו אבל שבועה אם יש בו נחמכו ואם אחר כך יהבענו שלקח ממנו שלא כדין בשבע היסת ונפטר ואם אין בו נחמכות אינו נוטל שלא בשבועה ואם לא פרעו הלוה עצמו אלא שלחם על ידי שליח כיון שאמר לו קח השטר ותן לו המעות אין שאמר לו תן המעות וקח השטר חייב השליח לפרוע למשלח אבל אם לא הזכיר שיקח השטר פטור:

ב טען הלוה ואמר שלא פרעתיך בפני עדים ופלוני ופלוני ולא הזכירו שפרעו אבל לא הזכיר לו השטר והשיב השלוה חוב אחר הוא שפרעתי לי הרי בטל השטר במה דברי' אמורי' כשהשטר נתון לו בתורת פרעון אבל אם רשומו נותן לו מעות ולא ידעו אם בתורת פרעון או בתורת פקדון או בתורת מתנה אם אמר המלוה לא היו דברים מעולם שלי הוא וחזק בשטרי וכטל השטר ואם אמר פרעון על חוב אחר הוא הרי זה נחמן ונשבע ונוטל מה שהשטר שהרי לא פרעו בעדי' מיך שיכול לומר מתנה נתנם לי נחמן לומר פרעון על חוב אחר הוא:

ג אמר לו הלוה והלא השטר חוב זה ביני ובינך שלקחתי מיך הוא ואבית דמי בשרי אמר

לוה בעל השטר כן אני גביתי דמיו מחוב אחר שהיה לי אצלך הואיל והודה שדמי השור הוא החוב ומדמיו נפרע בעל השטר אם יש עדים שפרע לו דמי השור ויש מי שכתב שאף על פי שאין עליו עדים שפרע מדמיו ישבע הלוה היס' שפרעו:

ד מי שנושה בחבירו שני חובות ופרע לו הלוה סתם הרשו' ביד המלוה לומר מחוב פלוני לקחתי ולא עוד אלא אפילו אמר ליה לוה בשעת פרעון הילך מעו' אלו בשביל חוב פלוני ומלו' קבל ושתק יכול לומר אחר כך המלוה שבשביל מלוה על פה או בשביל חוב אחר תפסס:

ה נתן הלוה למלוה מנה ליתנם לבעל חוב אחר רשאי לעכבם לעצמו:

נט שטר מקויים והלוה טוען פרוע: ובו סעיף א

א מלוה שהוציא ש"ח מקויים וטוען הלוה שהוא פרוע והמלוה אומר איני יודע אינו גובה בו ואם חזר ואמר עיינתי בחשבוני וזכור אני כבריא שאינו פרוע חוזר וג'ובה בו:

ס דין שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי ודין שעבד דבר שלא בא לעולם: ובו י"א סעיפים

א הבא לגבו' חובו בשטר מהלוה ולא הספיק כל הנמצא לו כנגד שטר חובו הרי זה טורף מקרקעות שהיו לו בשעה שלוה מזה ומכרם או נתנם אחר כך אבל קרקעות שקנה אח' שלוה מזה ומכרם או נתנם אינו טורף מהם ואם כתו' בשטר שהוא משעבד לו נכסין דקנינא ודאנא עתיד למקני גובה גם מהם אבל המטלטלים אין עליהם אחריות אפילו מטלטלים שהיו לו בעת שלוה שמכרם או נתנם לשעתו אין בעל חוב טורף אותם ואם כתוב בשטר שהו' משעבד לו מטלטלי שיש לו אגב מקרקעי דלא כאסמכת' ודלא כטופסי דשטרי הרי זה טורף מהמטלטלי' שהיו לו כשלוה כשם שהוא טורף מהקרקעות ואם כתוב בשטר ששיעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי דקנינא ודאנא עתיד למיקני דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי טורף אף ממטלטלים שקנה אחר שלוה ומכרם או נתנם כשם שהוא טורף מהקרקעות זהו דין התלמוד ועכשיו אף על פי שנהגו לכתוב בכל השטרות שהוא משעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי נהגו שאינו טורף ממטלטלים שמכר או נתן או משכן מפני תקנת השוק ואפילו למנהג זה אם היה ללוה ש"ח על אחר ומכרו בעל חוב גובה ממנו דלא שייך בשטרות תקנת השוק דלא שכיח וכן אם נתן כל נכסיו לאחר ולא שייר לעצמו כלום אומדנא דמוכח הוא שלהבריח עשה ולא שייך ביה תקנת השוק:

ב המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שנתחייב לזן את חבירו או לכסותו חמש שנים אף על פי שקנו מידו ולא נשתעבד להר"מבם וחלקו עליו כל הבאי' אחריו לומ' שהוא משתעבד והכי נקיטינן:

ג המחייב לזון את חבירו הנותן אומר לתת לו פירות והלה אומר מעות הדין עם מקבל המתנ' ואם התנה עמו בפירוש לזונו על שלחנו והוא אינו רוצה לאכול עמו אינו חייב ליתן לו אלא לפי ברכת הבית:

ד המתחייב לזון את חבירו סתם או לזונו על שלחנו ומת המתחייב חייבים היורשים לזונו כמו שהיה חייב מורישו:

ה שנים שנתחייבו לזון לאחד דינו כדין שני' שלוו מאחר:

ו המחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם או שאינו מצוי אצלו חייב אף על גב דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי כשהקנה לו בלשון מכר או בלשון מתנה ואפילו כתב לו שעבוד על שדה או קבל אחריות על כל נכסיו ואפילו נתן לו משכון אינו כלום אבל בלשון חיוב כגון שאמר הוו עלי עדים שאנו מתחייב לפלוני בכך וכך חייב והוא שקנו מידו. ראובן שהוציא שטר בקנין על שמעון שכתוב בו מחמת שנתתי

לו

לו ק' זהובים ונעבדתיו כל ימי חייו לגבותם מהם
וטען שמעון שבשעה שכתבו על עצמו לא היו
כיהו ואין אדם מקפיד כל כך בעולם אם
ההוכחים שבשטר הוזל מטבע שמשלמים ומותנים
כו אין מטבע נקוב בחליפין ואם אין נוהגים
ונותנים במדינה בחותם זהובים נקובי בחליפין
הלוה שריך שיהיו בחותם שבשעת הקנין ואם אין
הדבר ידוע שהיו כך עמותו על המוכע להביא
ראיה:

ז ראובן הלוה לשמעון מנה ואחר זמן כתב
לו שטר בקנין מחמת מלוותי מפלוני כך וכך
ונתחייבתי לו בהם מסכתי לו קרקע פלוני
זה במסכום:

ח ראובן הוא שטר שלוה שמעון מלוי וטען
ראובן שלוי היה שלוחו וכתב השטר על זמן
ולא הקפיד עליו ושמעון טוען לאו בעל דברים
דידי את אם הודה לוי לראובן שלוחו היה אם
אינו אב לאחרים בהודאתו כופין את שמעון
שיפרע לראובן ואם בא לוי למחול לשמעון חוכו
מחול:

ט ראובן הלוה מנה ללוי ובשעת הלוואה אמר
ללוי שיכתבו על השטר שם שמעון אך שיתנו
השטר ליד ראובן וכשתבע ראובן מלוי כומנו
טען לו כעל דברים דידי את הדין עם ראובן
ואם תבע ראובן לשמעון שיעשה לו שטר מכר
משטר זה שכתוב על שמו אין כופין אותו ואפי'
הודה לו שמעון שיעשה לו שטר מכר יכול לחזור
בו ואפי' אם אמר בשעת הלוואה ע"מ כן אני
מלוה לך שתעשה לי שטר בשם שמעון ולכשתרצה
תחזירהו לי על שמי כופין אותו על כך אפילו
לא פירש דבריו אלא אמר בפני הלוה
עד שטר אחר תכתבו לי על הלוואה זו מחייבין
אותו לכתוב שטר אחר על שמו שטר שהיה
כתוב על שם ראובן וכתוב בסופו ואלו המעות
הם מחכירו הקבל ושטען ראובן שכתב כי
על שמו שלו הם שהקבל נתנו לו שטר זה על
מעות שהיה לו אצל הקבל והקבל מכחישים
אותו הדין עם הקבל:

י שמעון שהיה חייב מנה לראובן ונתפייסו
ביניהם שישאה שמעון שטר חוב ללוי מעשרים

דינרים ואחר כך עשה ראובן שטר מחילה מכל
תביעות מעון ושכנגדו טוען שמעון שכוון שלוי
לא הלוהו אלא ראובן כוון שמחל לו כל תביעת
ממון הם זה בכלל הדין הם שמעון:

יא המלוה את חבירו על משכונת קרקעות
לפתוב הקרקע בשם בנו הקטן ושבנו טוען
הלוה למלוה לאו בעל דברי הידי את אין הדברים
כלום:

יב הפה שטוענת על הקרקעות שהניח
בעלה שחייבים אלה ממשת שכפלו לה מכות
חנויות והשטרות כתובים בשם שמחשם הדין עם
הפה ואם כתובים בשמה לבד וחיו טוענת
שכולם אלה כולם אלה:

כמה דיני ממנין שטרות: ובו י"ו סעיפים

סא

א קטן שחתמו אלה יוצאין בהם שטר אם לא
יהיה מכתיבת יד סופר העיר אין ככלל זה
מחילה שמחל ראובן לשמעון וחתום עליה
ראובן:

ב טופס השטר שכיד הסופר שחתומי עליו
עדים ולא הועתק השטר אין דין שטר לאותו
טופס אע"פ שהוא בעיר להיות לו דין שטר:

ג הפה שכתוביכם ליסבב כתקנת הגאונים
שתקנו לזוה שם יש לו מטלטלים שיפרע מהם
וחיו מסרבת מכרין אותם עד שיתיצו דיכח
בשם ששעים לחוש:

ד שטר שכתוב בו שיוכל כל המוכיחו לגבות
בו בלא הרשאה אם אין מוכח בעיר אלא לגבות
בו בלא הרשאה תנאו קיים ובוכה בו בלא הרשאה
ואפילו כתוב בו שמחויב לכל מוכיחו כין יהודי
כין גוי ודוקא שהמוכיח הוא יולד בשע הלוואה
אבל אם נולד לאחר מכאן לא אלא היה יכול
להשתעבד למי שאין בה לעולם:

ה כל דבר שהנהגו במדינה לכתוב כן נאמנות
כן כתובה בשוקא כן שאר סופרי דשטרי שנהגו
הסופרים לכתוב כל מי שמקבל בסודר לכתוב
שטר דעתו שיכתבוהו כמנהג המדינ' וכין שריך

לפרש

202

לפרעם שיכתבו כל ליסטי שפירי דליכים ויתבאר עוד בסימן ע"ח: שטר שכתוב בו שיפרע מהוצאות על הכפל לחמכתחא הוא ולאו גובה:

ו שטר שכתוב בו שים רשות למלוה לירד לנכסי לוה כיון בשביו בין שלא בשביו בלא רשות בית דין ובלא שומא והכרזה לאו כלום הוי לעכב עלדברי תורה לירד לנכסיו שהמלוה לא תחבירו לא ימסכנו אלא בבית דין אבל אם לא מצא דיין שרוצה לדונו אז יש לו רשות לעשות דין לעצמו:

ז שטעון שכתב עליו לראובן בחד בניסן שהחייב לו בכל כך ממון עד אלף זהובי שיורה שטעון אחר זמנו של שטר זה שים לראובן עליו ויכתוב ויחתום בחתימת ידו בהודאה זו והוציא ראובן כתב ידו של שטעון שהודה שים לראובן עליו מאה זהובים וזמן כתב ידו בכ' בניסן ובתקיימה חתימת שטעון בחד בייר ראובן גובה מזמן שטרו דאז ידע הקול שבתחזק שטר של שטעון עד אלף זהובים:

ח ראובן שתבע את שטעון לדין ואמר ליה אתה הודקה בפני עדים שאתה חייב לי מנה בשטר ועתה גבו השטר ותתנהו לך השיב שטעון אתה לא הלוויתני לוי נתן לי מעכון ושל ממני לכתוב עלי שטר חוב בשטרך והוא החזיר לי השטר והחזרתי לו מעכונו שטעון נאמן בשבועה:

ט הרוצה לפטור שטר מפני שלא הוציאו בחיי לכיו ושוב אבה לתבלות השטר ולא הוציאו לאן השטר נפטר בכך אמנם להדין לחקור ולדרוש להוציא הדין לאמיתו ואם ירצה לו בתומכת דמוכח שהדין מרומה ושקר יכתו' ויחתום שלין לעשות דין ויברחל להשתדל בדין זה ויתן בוך שכתבע:

י שטר שכתוב בלשון זה ביאור מה שהודה בפניכו ראובן שים עליו ממון עזכון ועקב כך וכך לאן לו דין שטר לגבות ממשעבדי כי אין בו קנין אלא הודאה בעלמא הוא ומוכיח הלשון שלא כיונו בכתיבה זו אלא לזכרון דברים ולא לעשם שטר שכתבו ביאור מה שהודה בפניכו ולא כתבו העדים על עצמו כמו שרגילים לכתוב בשטרות ולא הודה בפניכו כמו שכותבי בשטרי

דין אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית: ובו סעיף א

סב

א אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית והיו שטרות מקנית הקרקעות ועבדים לו שטרי חובות בתוכם על שמה והיא תומרת שלי הם עליה להביא ראיה בעדים שהוא כדבריה שהיה לה ממון מיוחד ואין צריך שיעידו על אלו השטרו שהם שלה וה"ה אם נמצאו לה מטלטלים בראשות עליה להביא ראיה וכן ג' מהחיים שנותן ונותן בתוך הבית ושטרות עמויים על שמו ואומר שלי הם שנפלו לי מבית אבי או מצאתי או מתנ' כיתב לי עליו להביא ראיה בערי ואם אין בית ויתומים אין צריכים החזי להביא

ראיה

203

דליה בעדים ואם היו חלוקי' בטעמתן לו בסוס דבר על החיים להכיח דליה לפי' כחיין משום דלימור מעיקרא קמ"ל ולפיכך לומר מכית לכי למיל נפלו כלמן במנו: "

סג מי שהועד עליו שמחזר אחר זיוף! ובו ב' סעיפים

א המוכיח שטר חוב על חבירו ובאו שנים ואמרו ממנו של נזיף לו שטר זה לא פ' שכתקיי' השטר בחותמיו אין נוכין בו לעולם שאם כן עידי השטר משיריס שרלו ההלוואה או אחריס מעידים עליהם שרלו שחתמו ואם עידי השטר מעידים שזו היא חתימתן נוכין בו:

ב כשאמרו אין נוכין בו לא משכוין ליה בידיה אלא מוקמיכן ליה כיד שלים:

סד נפקך שרצ' לעכב בחיובו הפקדון! ובו סעיף א'

א מי שהפקידו בידו שטרות ואת הפקיד ושוטן הכפקך מחייב תפסתי אותם למשכון כשביל חוב שים לי על המפקיד דאילו לגבותם לא היה מועיל בלא כתיבה אם ים עדים שחבעם ממנו מחייב ולא רצה להחזירם לו אז הויא תפיסה ואי לא לא ומיירי שים עדים שהפקידם בידו ובא ים עדי' שרלוש עתה בידו שלא היה נאמן במנו דכאכסנו אי לא היו דברים מעולם ובל זה לריכה דגמרת אבל אמאי דתקון רבנן שנוכין מטלטלי דיתמי נוכין משטרותיהם לפיכך לא תפס מחייב:

סה דין שטרות שנמצאו ודין שובר שנמצא ביד שליש· ובו כ"ג סעיפים

א המוכיח שטר לחבלו ואינו יודע מה טיבו אם

המלוה הפקידו או הלוה או אם הפקידוהו בידו כתורת שבלי פסות ומקבלתו פרוע יהא מוכח עד שיבא לפיהו ואם החזירו לאותו שכתוב על שמו עבר על דברי חכמים ואם זה שהשטר עתה בידו מכחיש דברי אותו שכתבו לו היה יכול לגבות בו ואם הוא מודה לו שכתבו לידו צריך להחזירו לו ויהא מוכח עד שיבא לפיהו וכשימלך זה יתבאר עוד· ואם שטר משכונה כמצא בידו ואינו יודע מה טיבו לף על פי שכעל המשכונה מוחזק בקרקע אינו מועיל לו כלום שום טענה ויהא השטר מוכח עד שיבא שליחו ותחזור הקרקע לבעליה:

ב וכן יורצי הנפקל לא יחזירו שום שטר שכתוב ברשות לכיהם אלא אם כן יודעים מה טיבו וים מי שאומר שאם המלוה בעצמו לקחו קודם שבא ליד אחר לא תאמרינן כיה יהא מוכח ואפי' לקחו מכית היורש קודם שיב' ליד היורש:

ג יש אומרים שאפילו שכיהם רוצי' לא יוציאם מתחת ידו אלא קרוב דחייבינן לקבוצה ויש מי שאומר דלא חייבינן ואם שכיהם רוצים יעשה כמאמרם:

ד אם יטענו היורשים על שטר שמוצאים ברשות אביהם שאביהם המלוה עליו מעות למלוה אף על פי שאינו יכול לגבותו מהלוה בלא כתיבה מכל מקום לקחו למשכון טענתם טעם אבל אין טענינן להו:

ה האומן שמת ונמצאו ברשותו שטרות של אחותן קטורים יחד מקנתם לזכות דהיינו שטר נדוניתה ושטרי קרקעותיה ואם לאחות כגון שטר מתנה שכתבה לבעלה קרקע שהיה לה אף על פי שהשטר נדוניתה הוא כשאר שטרי חובות מאחר שהוא קשור עם שטרי קרקעותיה שהם ודאי שלה הוי כאילו מודעו ודאי שהי' הפקידתם ומשעם זה גם שטר המתנה שמתנה לבעלה קרקע אינו מחזיקים שהיא הפקידתו ויחזירו להם או ליורשה:

ו המוכיח ס"ח אף על פי שים בו כאמנות אפי' הוא תוך זמנו ואפי' אין בו אחריות ולוה מודה לא יחזיר דחייבינן לפרעון ולקבוציה ואפילו אמר הלוה לו המלוה נקב ים בו בבר אחת שלוני לא

204

יחזיר לו לזה ולו לזה ואם מפורש בשטר בהדיא שאינו חייב בחתימות אם חייב מודה יחזיר:

ז וכן אם יש לנוה בני חורין שמפקיעין לעשבד בחוב אם חייב מודה יחזיר וכן אם כתבו בסוף שכתוב בו הנפקד אם חייב מודה יחזיר ויש מי שאומר דהא דאמרינן שאם כתבו בסוף שכתב יחזיר הני מילי דליתיה לנוה קמן לבעל ליתיה קמן ואמר פרעתיו וממני נפל לא יחזיר:

ח מצא בסוף שטרות קרועים ושטר חוב כיוצא בהם לא יחזיר ואם יש עמהם סופר לפי שכלם עדים יחזיר השטר לנוה:

ט המוצא שטר בכלי יתננו למי שכותן שימן בכלי ואפילו אינו כותן שימן בכלי אלא כשזה מכריז שטר מצאתי וזה אומר מצאת בכלי פלוני אם אין דרך העולם ליתן שטרות בתוכו הכלי הוי שימן:

י מצא ג' שטרות לו יותר כרוכים זה על זה או שאחד כרוך ברוח חבירו יכריז שטרות מצאתי למי שיאמר מכוונים יחזירם ואין צריך שיאמר היאך היו כרוכים:

יא מצא שלשה שטרות יחד על לוה אחד שלוה מג' לאנשים והם מקוימים יחזירם ללוה אף בלא שימן ולא יתנם למלוה אף אם יתן להם שימן ואם אינם מקוימין לא יתנם שלא שכותן להם שימן ואם מצא ג' כיחד מג' לוין שלו ממלוה אחד והם כתובתיך שלשתם סופרי יתנם למלוה אף בלא שימן ואם אם כתובת יד סופר אחד יתנם למי שיתן להם שימן:

יב מצא תגרות סוס וחגורות מזון שטרי חליצה ומיאונין ושטרי טירונין וכל מעשה כ"ד כגון חלוקה יחזיר לבעליו:

יג המוצא שטר שחרור אם אין החדון מודה בו לא יחזיר לא לזה ולא לזה ואם החדון מודה שכתבו לעבד להשתחרר בו יחזירנו לעבד ומיהו אם יבא העבד לטרוף בו ממה שמכר חדונו מכאן ואילך אין שכותב כן צריך לחתום שהגיע לידו מזמן שכתוב בו:

יד המוצא שטר מתנת כריות או שטר מכר אפילו חותם שכותן או המוכ' שיתנוהו למקבל או למקבל לא יתננו לו אלא ל"ל פירש בשטר שיש לעבדו כח שיוכל לחזור בו כל ימיו כגון שכתב מהיום אם לא אחזור בי כל ימי חיי ואם הוא שטר הקנאה שפירש שהקנה לו מיד אף על פי שלא הגיע השטר לידו יחזיר אפילו לא שייר לעבדו שיוכל לחזור. המוצא שטר מתנת שכיב מרע אם הכותן קיים ואומר שיתנוהו למקבל יתנוהו לו ואם מת הכותן אף על פי שכבר אומר שיתנהו לו לא יתנוהו לו אלא ל' כן יהיה שטר הקנאה:

טו שכיב שהם אוחזים בשטר המלוה אומר שלי הוא והוצאתי להפרעו בו ממך והלוה אומר פרעתיו וממני נפל אם היה השט' שיכול לקיימו זה יגבה שלשתן לו בדמים אלו פחות מחצין וזה יגבה שלשתן לו בדמים אלו פחות מחצין ושלש אלו מחצה ואם אינו יכול לקיימו יגבה הלוה היסת שפרעו וילך לו ויש לומרים שאם הוא מקויים ואוחזים בו שכיב בשום בטופס או בתורף לו שאנשים אוחזים בגלוין ואפילו כל התורף קרוב לתחך ויותר מלחבירו זה יגבה שלשתן לו כו פחות מחציו ושלש אלו מחצה ואם אינו מקויים אלא שכיב שלשתן לו פחות מחצין ויפרע לו חצי אפילו אם יש כו נחמות ואם לאחד חוזח בתורף ולאחד בטופס האוחז בתורף מוטל יתרון הממון שהוא התורף על הטופס והשאר יחלקו בשוה בשבועה:

טז המחזיר שטר שמן הדין לא היה לו להחזירו ויש מי שאומר שגובין בו ויש אומרים שאין גובין בו ויש מי שאומר שאפילו גבו בו בית דין ואחר כך נודע בעדי שכבל מהזירין בית דין ומוציאין ממלוה ללוה אבל אם מעצמו פרע למלוה או לורשיו אין מוציאים מידם:

יז מי שהוציא שטר חוב על חבירו ותבעו בבית דין ואחר כך כתב ממנו ויש כמה תלמידי דמוכחי טובא שכתב מחוייבים בית דין לכתוב מעשה בית דין ולקויים השטר כבתחלה ולטפו לפרוע:

יח המוצא שובר בשוק בזמן שהמלוה מודה שכתבו ללוה יחזיר ללוה ואינו מודה לא יתננו לא לזה ולא לזה ואם כתבו כיד המלוה שובר על אחד מהשטרות והוא שהוא פרוע אינו כלום לגרוע כח השטר

השטר אפילו אם הוא כתב יד הלוה או המלוה
עצמו אלא אם כן שהשטר שהשובר כתוב עליו
מונח בין שטרותיו הקרועים אף על פי שהוא
אינו קרוע מכל מקום איתרע וסמכינן אשובר
אפילו אין על השובר עדים אבל אם לא נמצא
עליו שובר אף על פי שנמצא בין שטרו׳ קרועים
לא גרע וגובין בו אם עדים חתומים על השובר
שנמצא ביד המלוה ישאלו העדים אם יודעים
שהשטר פרוע ויעשו על פיהם ואם אינם יודעי׳
או שאינם לפנינו אינו כלום ואם הוא מקויים
כשר:

יט אם השובר ביד שליש ואומר שהוא פרוע
נאמן אפילו ראוהו בית דין כבר בידו ואפילו
אין עליו עדים ואפילו מת השליש כשר השובר
ודוקא שהשטר בידו עם השובר אבל אם אין
השטר בידו ואין עדי׳ בשובר אינו כלום ואם יש
עליו עדי׳ אע״פ שאינם כאן אם הוא מקויי׳ כשר
ואם אינו מקויים יתקיים בחותמיו ואם השליש
מת לא יחזיר לא ללוה ולא למלוה אפילו שחייב
מודה שהמלוה הפקידו בידו ועדין לא נפרע
החוב לפי שחוששי׳ לקנוניא לפי׳ אין גובין בשט׳
חוב שזה השובר יוצא עליו ואין קורעים אותו:

כ שטר שנמצא בו שובר בגוף השטר בין
מלפניו בין מלאחריו ואפי׳ במקצתו שטר זה
פרוע או שנפרע ממנו כך וכך אפי׳ יוצא מתחת
ידי המלוה ואף על פי שאין על הכתב עדים
עושים כמו שכתוב בשובר·

כא ראובן נפטר ונמצא באחד משטרותיו
מכתב ידו שטר זה פרוע או שנפרע כך וכך
עושים כמו שכתוב בשובר:

כב מי שמת ונמצא באחד משטרותיו מכתב
ידו שטר זה חציו לפלוני אין לאותו פלוני חלק
בו:

כג האומר שטר בין שטרותי פרוע ואיני
יודע איזהו כל שטרותיו פרועי׳ נמצא לאחר שם
שנים הגדול פרוע ולא הקטן:

כד האומ׳ לחבירו שטר לך בידי שהוא פרוע
הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי
פרוע כל שטרות שיש לו עליו פרועים:

דין מכירת שטרות ואונאתן: ובו מ״ב סעיפים סו

א אותיות אין נקנים אלא בכתיבה ומסירה
הילכך האי מאן דמזבין שטרא לחבריה צריך
למכת׳ ליה קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה
ואם לא כתב כן לא קנה המלוה שבו ואפי׳ הנייר
לצור על פי צלוחיתו לא קנה אלא מקח טעות
הוא ומחזיר הנייר ויחזיר לו הדמים:

ב אפילו אם מסרו לידו וקנו מידו בקנין
שמוכר לו כל השעבוד שבו וכתבו לו לעדים
הקנין זה הכתב אינו אלא לראיה בעלמא ואינו
כלום אלא צריך שיאמר לעדים שיכתבו שטר
מכר ושיקנה באות׳ כתיב׳ שטר זה וכל שעבודו·
צריך שיכתוב ואם לא נכתב לא קנה ויש מי
שאומר שיכא שיבא לידו אותה כתיבה:

ג הנותן נכסיו לאחר במתנת בריא מטלטלי
אגב מקרקעי בקנין והיו לו שטרות אף על גב
דשטרי בכלל נכסי אינון לא קנאם כיון שלא
כתב לו קני לך איהו וכל שעבודא דאית ביה:

ד יש מי שאומר שצריך מסירת השטר קודם
כתיבת השעבוד· אם השטר הנמכר אינו מצוי
אצלו אף על פי שהקנהו לו בקנין חליפין אינו
חשוב כמסירה:

ה ראובן הפקיד מעות ביד שמעון להתעסק
בהם ונתן לו רשות להעלות השטרות בשמו
ואחר כך נתנם לו במתנה בלא כתיבה לא קנה:

ו שטר העשוי בערכאות של גויים אם הוא
עשוי בעני׳ שהוא כשר בדיניו וכן שטר של כתב
ידו הם נקנים בכתיבה ומסירה:

ז שטר הקנאה העשוי בגופן של גויים אם
כתוב בו לשונות המספיקים לנתינת גוף הנייר
והשעבוד הרי הם כשטרות שלנו·

ח שטר משכונא להר״ן מ״גש כיון שיכול
לסלקו במעות צריך כתיבה ומסירה והגאונים
כתבו דמסיר׳ בלא כתיבה לא קניא אבל כתיבה
קניא בלא מסירה דכיון שהחזיק בקרקע וכתב
לו קני לך וכו׳ קנה אף על פי שלא מסר לו שטר
המשכונה ודוקא במשכונה מוחזקת אבל אינה

מוחזקת הויא כשאר מלוה אבל שטר חוב על
משכון של מטלטלים כיון שמכר לו החוב ומסר
לו המטלטלי קנה החוב שעליו במסיר המשכון
אע"פ שלא מסר לו השטר ולא כתב לו שום דבר:
ט האי מסירה דשטרות צריך הגבהה עמה
או משיכה אם הוא שק מלא שטרות שאין דרכו
להגביהו והא דקרי ליה מסירה אף על גב דבעי
מסירה מיד ליד עם ההגבהה או עם המשיכה אי
נמי אפי' אי לא בעי מסירה מיד ליד נקט לשון
מסירה משום דבעי דעת אחרת מקנה לפי'
הזוכה בשט' הפקר שחבירו הפקיר שטרו אינו
קונה על ידי מלוה הכתובה בו כיון שאין דעת
אחרים מקנה:
י המקנה לחבירו קרקע כל שהוא והקנה לו
על גבו שטר חוב הרי זה קנה השטר בכל מקום
שהוא בלא כתיבה ובלא מסירה והוא שיאמר לו
על פה קנה לך הוא וכל שעבודא דאית ביה:
יא מי שהוציא שטר וטוען שחבירו מכרו לו
בכתיבה ומסירה ואבד ממנו שטר המכר אינו
צריך עדים לענין קנייתו אבל צריך עדי' לענין
תביעתו שהרי הנתבע אומ' לו מי יאמ' לי שבעל
דברים שלי כתב ומסר לך לפי' ראובן שהוציא
שטר חוב שיש ללוי על שמעון וטען שלוי נתנו
לו בכתיבה ומסירה ואבד השטר שהקנהו בו
או שטען שהקנהו ע"ג קרקע הרי זה גובה אותו
משמעון אם אין הלוה טוען מי יאמר שבעל
דברי' שלי כתב ומסר לך ואם טען שמעון שפרע
ללוי ואמר ישבע לי ישבע לוי לשמעון ואחר כך
יגבה ראובן ואם יש ראיה שמכ' ולא רצה לישבע
חיי' לשלם לראובן וכן אם הודה לו שפרעו ישלם
לוי לראובן מת מוכר יורשיו נשבעים שבועת
היורשי' ונוטל לוקח ואם לא רצו לישבע משלמי'
ללוקח טען לוי שלא מכר ולא נתן שטר זה
נשבע היסת ונפטר ויש אומרים שגם לענין
קנייתו אינו נאמן:
יב מכנסת לבעלה שטר אינו צריך כתיבה
ומסירה ואם היא מלוה על פה אינו צריך מעמד
שלשתן ואפילו אם היו נכסי מלוג:
יג כיון דאין אותיות נקנות אלא בכתיבה
ומסירה הנותן מתנה לחבירו והחזיר לו השטר

לא חזרה מתנתו עד שיכתו' לו קני' לך איהו וכל
שעבודא דאית ביה:
יד אין שטר נקנה בכתיבה ומסירה אלא
שטר חוב או שטר של קניה שכתב לו שדי מכר'
לך שהוא עיקר הקנין ובו קנה השדה ולפי'
כשמסרו הלוקח לאח' וכתב לו קני לך איהו וכל
שעבוד' דאית ביה קנה על ידי הקרקע אבל אם
קנה הקרקע בכסף או בחזקה או בקנין וכתבו
לו שטר לראיה אם מסרו לאחר וכתב לו קני לך
איהו וכו' לא קנה:
טו הקונ' מהמלוה שטר חוב שיש לו על הלוה
ומת הלוה אם אח' שלקחו מת נשבע הלוקח שלא
אמר לו המוכר כלום ושאינו יודע ששטר זה
פרוע וגובה ודוקא שמת המוכר אבל אם הוא
חי גם הוא צריך לישבע קודם שיגבה הלוקח וכן
אם הלוה קיי' וטוען שהו' פרוע ואין בו נאמנות
אם המוכר קיים ישבע וגובה הלוקח ואם אינו
רוצה לישבע לא יפרע הלוה ואם המוכר מת
נשבע היורש שלא פקדני אבא ואם אינו רוצה
חוזר הלוקח עליו ואם מת הלוה קודם שלקחו
זה ואחר כך מת מלוה אינו גובה אפי' בשבועה:
יו המוכר ש"ח לחבירו כדינו ובאים המוכר
והלוקח לתבעו מהלוה בית דין אומרי' לו ליתנו
ללוקח ואם יפרע למוכר חוזר וגובה ממנו
הלוקח ואם קדם הלוה ופרע למוכר נפטר ואין
ללוקח עליו אלא תרעומת ובית דין מחייבי' את
המלוה ליתן ללוקח מה שגבה מהלוה ואם
הוציא ובזבז ואין לו לשלם פטו' הלוה ויש אומרי'
שאם פרע הלוה למלוה לא נפט' בזה מהלוקח:
יז לוה שפרע ללוקח שמסר לו השטר ולא
כתב לו קני לך איהו וכל שעבודה אינו חייב
למוכר כלום שאף על פי שאין המכר כלום מכל
מקום אם תפס הלוקח אין מוציאי' מידו ויש מי
שאומר דדוק' שידע המוכר שגבאו הלוקח דכיון
שידע ושתק מחל אבל אם לא ידע המוכר חוזר
וגובה מב"ח דא"ל לא היה לך ליתן לו חובי עד
שיראה לך שקנאו ממני כדין קניית שטר:
יח יש מי שאומר שאם זקפן במלוה על שמו
דינו כגבה:
יט ראובן שהיה לו ש"ח על לוי וא"ל מנה יש
לי

לי בידך בשטר תנהו לשמעון במעמד שלשתן קנה שמעון אע"פ שלא נתן לו השט' ונשתעבדו לו הלקוחות כמו שנשתעבדו אלא שאין שמעון הזוכה יכול להוציא גוף השטר מיד המלוה שלא שמעון תובע ללוה ואם יכפור או שהוצרך לגבות מהמשועבדים בית דין כופין למלוה להוציא השטר ודנין על פיו ואם פרע הלוה לשמעון הזוכה מוציאי' גוף השטר מיד המלוה ומחזירין אותו ליד הלוה:

ב ראובן הפקיד שטרי חובות אצל שמעון ואמ' לו שטרו' שהפקדתי בידך תנם ללוי במעמד שלשתן כל זמן שלא חזר בו ראובן יש לשמעון ליתנם ללוי חזר בו יש לו להחזירם לו שכל זמן שלא קנה השעבוד שבהם לא קנה גופם בין במסירה בין בחליפין בין במעמד שלשתן ואם כתב לו והקנה לו הן וכל השעבוד שבהן והמחה אצל אותו שמופקדי' בידו המחאה זו כמו מסיר' ונמצא שהם קנויים לו בכתיבה ומסירה:

בא ראובן היה לו שטר על שמעון ולוי חתום בו ומכרו ללוי העד אין לוי חשוב נוגע בדב' ולא חיישינן לחשדא לומר שהוא חתם לו שקר כדי שיקנהו ממנו אחר כך לפי שהעד האח' לא היה מסכים עמו להעיד שקר בשביל הנאתו של לוי אבל אם מכרו לשני עדי' החתומים עליו חייבי' להכי ואם אין המלוה מוד' בו' אין יכולי' לגבותו:

בב ראובן שיש לו שטר על שמעון ונתנו ללוי בכתיבה ומסירה והיה שמעון אחד מעידי המתנה ואחר עמו ורוצה ראובן לחזור מהמתנ' וטוען שהשטר פסול לפי ששמעון הוא נוגע בעדות שרוצה להעיד כדי שיפטר מבעל דינו שהשני נוח לו הדין עמו והרי הוא חשוב נוגע בדבר:

בג המוכר שטר חוב כדינו אם חזר ומחלו ללוה מחול ומאי תקנתיה יפיים ללוה שיעשה לו שטר על שמו או יקבל עליו הלוה בקנין או בהודאתו בפני עדי' שזקפו עליו במלוה לקונה ושוב לא יוכל למחול ואפי' אם התנה עמו שלא יוכל למוחלו אם מחלו מחול ואפילו אם סלק עצמו מכח החוב ההוא לגמרי וריקן כל כחו בשטר לקונה אפ"ה אם מחלו מחול ואפי' היורש של המוכר יכול למחול ומיהו אין היורש יכול למחול לעצמו כדי להפסיד ללוקח כיצד ראובן הלוה לבנו בשטר ומכרו לשמעון ומת ראובן לא יאמר הבן הואיל ואני יורש החזקתי למחול לעצמי ואין לי לשלם כלום מדינא דגרמי שאני לא כיוונתי להזיק ללוקח אלא לפטור עצמי אלא פורע כל החוב ללוקח ויש מי שחולק ואומ' שאף לעצמו יכול למחול:

בד יש מי שאומר שכל שיכול למחול יכול לעשות שובר הודאה שנפרע או להאריך זמן הפרעון ומשלם לזה כפי מה שהזיקו:

בה גוי שמכר ש"ח לישראל יש מי שאומר שכיון שבדיניהם כל זכותו מכר לו בדיניה' דייני' ליה שאם חזר ומחלו אינו מחול וישראל שמכר לגוי כאילו מכר לישראל:

בו י"א שאם כתב לוה למלוה משתעבדנא לך ולכל דאתי מחמתך ומכרו למי שהיה נולד בשעת הלואה שוב אינו יכול למחול ויש אומרים שאע"פ כ יכול למחול:

בז נתנו במתנת ש"מ ומת אין היורש יכול למחול:

בח מכנסת לבעלה ש"ח או מלוה על פה או שלוו ממנה אחרים אחר ניסואיה אינה יכולה למחול דאין קנין לאשה בלא בעלה ואפילו היו נכסי מלוג:

בט הנותן ש"ח לחבירו או מכרו במעמד שלשתן אינו יכול למחול:

ל המוכר ש"ח לחבירו ויש משכון בידו ומסרו ביד הלוקח שוב אינו יכול למחול ללוה מה שכנגד המשכון וה"ה אם הייתה משכונת קרקע וירד הלוקח והחזיק בה שאינו יכול למחול ויש מי שחולק בזו:

לא לוקח ש"ח שחזר ומכרו למלוה אינו יכול למחול ולא עוד שלא אם מכרו לוקח ראשון לאניש דעלמא אין לוקח ראשון יכול למחול:

לב כשמוחל המוכר או יורשו צריכים לשלם כל מה שכתוב בשטר החוב מהיפה שבנכסין שהרי גרם לו לאבד השטר והרי הוא כמי ששרפו ומיהו שמין השטר כפי מה שהוא כגון אם הלוה גברא אלמא דלא ציית דינא או שאין לו נכסים

ואם אין יפרעו ורצו:

לג כמה דברים למוכר שמוכר חייב בהשלומין בזמן שהשטר בכר והמלוה רצוי ליפרע ממנו אבל אם טען הלוה שהוא מזויף ואינו יכול לקיימו או שהלוה אינם או עני פטור המוכר מכר מחיצתו:

לד גם כשוכר שטר חוב למריבין לחריות טעות סופר הוא לפיכך אם כתב בעל חוב וטרף זה החוב או שכתב אחר והניח שהשטר זה שלו או שלקחו מהמלוה תחלה וכל כיוצא בזה חוזר הלוקח ונוטל מהמוכר מדין לחריות ואם הוציא הלוה שובר שהשטר זה פרוע או שמחל לו המלוה קודם לכן הרי זה מקח טעות והמשנת חוזרים ואם היה הלוה עני בשעת מכיר בכלל הוכיח הוא אם מכרו ביותר מדמי שוויו ואין לשטרות תוכיח ואם שעני אחר כך ואינו יכול להוציא ממנו כלום אין זה בכלל לחריות דמזל דידיה גרם:

לה המוחל מזיק הוא משעה שמחלו ואפילו קבל עליו לחריות ואינו נוטה משעבדי ואפילו מלקוחות שלקחו לאחר מכאן חלה אם כן כתב לו בשעת מכירה אם לאחזר ואמחול חוב זה הריני משעבד עצמי וכספי לשלם דמי חוב זה נוטה משעבדי ואפילו מלקוחות שקדמו למיחלתו:

לו יש מי שאומר שה"ה כגונתן שטר חוב לחבירו ואחזר ואחלו חייב לשלם לו כדין המוכר ס"ח ואחזר ואחלו:

לז גר שיש לו מלוה בשטר על ישראל ומכר השטר לישראל ואת הגר פקע ליה ונפטר הלוה:

לח המוכר שטר לחבירו לגבותו אין כו דין לוכחה אפי' מכר שוה פלך כדיבר או שוה דיבר כפלך:

לט שטרותיהן כשכתבו עליהם אפילו הודה במקצת או שיש עליו עד אחד הרי זה פטור משבועת התורה לכל שכתבו עליהם היסת שלא היתה שם טענת ודאי:

מ אם היה ס"ס עליהם ונגבו או אבדו אפי' בפנישה פטור מלשלם לכל שפסיד שכרו עד שיכתב שמיר כריתו ויש מחייבים בפנינ' ואם קנו מידו שיתחייב כדין המוכרים חייב:

מא אחים או שותפים שבאו לחלוק ויש להם שטרות ישומו כית דין כל השטרות לפי שוויין כל אחד לפי קרוב הזמן ורחוקו ולפי גבהי הלוה ואלמותו ויחלקו ואם הוזל שטר אחד יכול כל אחד לומר גוד או אגוד ואם אחד שמו בית דין ויחלקו בגורל כתקלקל שטרו של אחד מהם מזלו גרם:

מב אמר נכסי לפלוני שטרי בכלל נכסי ואם הוא שכיב מרע שדברינו בכתובים וכמוכרים קנה גם השטרות:

דיני שמיטה ופרוזבול: ובו ל"ח סעיפים

א אין שמיטות כספים מהגות מן התור' שלא בזמן שהיובל נוהג ואדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכל מקום:

ב שביעית משמטת את המלוה ואפילו מלוה שבשטר שים כו לחריות נכסים והמשכנתא במקום שדרכם למלך המלוה בכל עת שיבוא שעותיו שביעית משמטתה ומקום שאינו יכול למלוך עד סוף זמנו אין שביעית משמטתה ואם היכה משכנתא חלה שמיים לו שדה בהלוואתו היכו משמט ויש אומרים דהכי מילי בהתר' דלא מפלקי ליה וכל שאינו יכול למלוך אפילו יום א' מיקרי התרה דלא מפלקי ליה:

ג מי שיש לו עיסקא עם חבירו שביעית משמטת פלגא שהיא מלוה:

ד מי שהיה שותף עם חבירו והיו מתעסקים בסחורה ובשטרו' ונפטר ביד אחד מהשותפין אין שביעית משמטתו שאין שביעית משמטת אלא מלוה:

ה ערב שפרע למלוה וקודם שפרש הלוה הגיע זמן השמיטה משמט:

ו כל דבר שביעית משמטת ג"כ משמטת שבועתו לפיכך שבועת הדיינין וכיוצא בה שאם היה מודה כו היתה שביעית משמטתו

משמטת

משמטתו לפי שהם פקדון ולא מלוה אין שביעי׳ משמטת שבועתו:

ז תבעו הלוה וכפר ונשבע לו והגיעה שמיטה והוא בכפירתו ולאחר שעברה שמיטה הודה או באו עדים אינו משמט אבל כפר ונשבע והודה אחר כך או שבאו עדים קודם סוף שביעית הרי זה משמטת:

ח תבעו ממון וכפר והביא עדים וחייבוהו בית דין וכתוב לו פסק דין הוי כגבוי ואינו משמט:

ט המלוה את חבירו והתנ׳ עמו שלא תשמיטנו שביע תהרי זה נשמט אבל אם התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים שנמצא שחייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב:

י המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים או פחות או יותר אין שביעית הבאה בתוך הזמן משמטתו דהשתא לא קרי ביה לא יגוש:

יא המוסר שטרותיו לב״ד ואמר להם אתם גבו לי חובי אינו נשמט:

יב המלוה על המשכון אינו משמט מה שכנגד המשכון ויש מי שאומר שאף היתר על המשכון אינו משמט:

יג משכנו שלא בשעת הלואתו על ידי בית דין דינו כמלוה על המשכון:

יד הקפת חנות אינה משמטת ואם זקפה עליו במלוה משמטת:

טו שכר שכיר אינו משמט ואם זקפו עליו במלוה משמט:

יו קנס של אונס ומפת׳ ומוציא שם רע אינם משמטין ואם זקפן במלוה משמטין ומאימתי נזקפים משעת העמדת בדין:

יז המגרש את אשתו קודם השמיטה אין כתובתה נשמטת ואם פגמתה או זקפתה עליו במלוה משמטת:

יח פרוזבול אינו משמט ואינו נכתב שלא בב״ד חשוב דהיינו ג׳ בקיאים בדין ובענין פרוזבול ויודעים ענין שמיטה והמחום רבים עליהם באותה העיר:

יט זהו גופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה והדיינים או העדים חותמים מלמטה:

כ ת״ח שהלוו זה את זה ומסר דבריו לתלמידי׳ ואמר מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרוזבול מפני שהם יודעי׳ ששמיטת כספי׳ בזמן הזה מדבריה׳ ובדברים בלבד היא נדחת:

כא יש מי שכתב ענין שטר פרוזבול כך הוא הולך המלוה אצל ג׳ עדים ויש אומרים אפילו לשנים ואומר הוו עלי סהדי וחזו דאנא מסרנה פרוזבול קמי שלשה דיינים דאינון פלוני ופלוני ופלוני דיינים שבמקום פלוני ודי לו אם יחתמו בו אותם עדים ואי חתמי ביה דייני טפי מעלי ואין צריך שם עדים:

כב אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע ואפילו קרקע כל שהוא סגי ואפילו אין לו אלא עציץ נקוב מונח על גב יתידות באויר אף על פי שאין מקום היתדות שלו סגי אפילו אין ללוה כלל ויש לחייב לו או לערב או למי שחייב לו כותבין ואפילו אין לזה ולא לזה ויש למלוה או למי שחייב לו מזכהו אפי׳ על ידי אחר ואפילו שלא בפניו:

כג השאילו מקום לתנור או לכירים כותבין עליו פרוזבול וה״ה אם השכירו לו:

כד היתה לו שדה ממושכנת כותבין עליה פרוזבול:

כה כותבים לאיש על נכסי אשתו ולאשה על נכסי בעלה וליתומים על נכסי אפוטרופוס:

כו חמשה שלוו מאחד די לו בפרוזבול אחד ואם לוו בשטר אחד אפילו אין קרקע שלא לאחד מהם כותבים פרוזבול על כולם:

כז חמש׳ שהלוו לאחד כל אח׳ צריך פרוזבל:

כח יתומים קטנים שיש להם מלוה ביד אחרים אין צריכים פרוזבול · מי שחייב לקופת הצדקה אינו משמט:

כט יתומים גדולים טענינן להו שמא היה לאביהם פרוזבול או שמא התנה שלא ישמיטנו בשביעית:

ל אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה לפיכך

לפיכך הלוה לחבירו בסביעית עמה נוכה חזרו כל השנה כל' וכשתגבה תחת בגיל ר"ח של מוצאי שביעית לאבד החוב:

לא כל זמן שהוא יכול לגבות החוב טרחין פרוזבול:

לב פרוזבול הון וקדם כתר והמלוה פסול:

לג נאמן לדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ולא עוד אלא שפותחין לו שמא פרוזבול היה לך ואבד אם תאמר כן נאמן:

לד וכן אם אמר המלוה תנאי היה ביניהן שלא תשמיטנו בשביעית אף הקפת חנות היה או משאר דברים שאין בשביעית משמטתן נאמן במגו דאי בעי אמר פרוזבול היה לי ואבד:

לה הוכיח פרוזבול וטען הנתבע ואמר מלוה זו שהוא תובע אחר פרוזבול זה הייתה התובע נאמן שהלוה אמר פרוזבול היה לו ואבד נאמן ואף על פי שאין לאו יודעים זמן שפרוזבול נאבד:

לו המחזיר חוב שעברה עליו שביעית ואמר לו המלוה משמט לי וכבר נפטרת ממני ואמר לו אף על פי כן רבוני שתקבל יקבל ממנו ואל יאמר לו בחובי לי מתן לך שלא יאמר לו שלי הם ובמתנה לי מתן לך החזר לו חובו ואל יאמר לו כן משכב שמו כדברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתים לך ואם לא אמר לא יקבל ממנו שלא יטול משיתיו ויאבד לו:

לז ס"ת שעברה עליו שביעית ולא נכתב עליו פרוזבול מוטלין שטר מהמלוה להחזירו לגוזה:

לח המוכר שטר חוב לחבירו ואח"כ עבר עליו שמיט' אין הלוקח חוזר על המוכ' שהלוקח פשע בעצמו שלא עשה פרוזבול ואם כבר עבר עליו שמיטה כשמכרו טוענין ללוקח שהמוכר היה לו פרוזבול ואבד ואם הודה המוכר שלא היה לו נכסיו נאמן ונפטר הלוה והמוכר יפלם ללוקח:

סח דין שטרי העשויות בעש"ג: ובו ב' סעיפים

א שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב אם היה עמוי כתיקון שטרי ישראל שאינם יכולין להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע והיו עדיו ישראל ויודעי' לקרות ולא היו כותבין כשר ונכתב בו מהמשעבדים לאבל כל השטרות שכותבים גויים פסולים חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב והוא שיתקיימו כפניהם ויכתבו בשטר לפניהם מכח פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר לו משעת החוב והוא שיהיו עמויים בערכאו' שלהם לאבל במקום קיבוץ פלילים כלומ' קיום הסופט שלהם לא יועילו כלום וכן נריכים עדי ישראל שיעידו על גו' הגויים שהם עידי השטר ועל זה הסופט שלהם שקיים עדות שאינם יודעים בקבלת שוחד ואינם מכני חורין ואם חסרו שטרי הגויים דבר מכל אלו הרי הם כחרס לאבל שטרי מתנו' כגון שדי נתונה לך שעיקר הקנין נעשה ע"י השטר והם חתומים בו וכן שטרי הודאות שפלוני הודה לפלוני שהוא חייב לו ופטרו שהם בעדים שלהם לף על פי שיש בהם כל הדברים שאמרנו הרי הם כחרס:

ב אם לא ידע דיוני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערכאות של גויים מתנו לבני גויים זה שלא בפני זה וקוראים אותו שנמצא כל אחד בשניהם לפי תומו ונכתב בו מכני חורין. שטר שעידיו גויים שאמרו הלוה ליד המלוה או שמכ' ליד הלוקח בפני שני עדים מישראל לף על פי שיהיו עמוי בערכאו' של גוי' אין בו כל הדברים שאמרנו הרי זה נכתב מכני חורים והוא שיהיו העדי' שאמר בפניהם יודעים לקרותו וקראוהו כשאמרו בפניהם ויהיה כתיקון שטר ישראל שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע ויש מי שאומר דס"מ שאמות העדים החתומים בו מוכהרים בגיות שאין דרך ישראל לקרות בחותם שאות או במקום שאין ישראל רגילים לחתום בשטרות כלל:

דין הוציא עליו כתב ידו מקויים או בלתי מקויים ודין טענת פרעתי ומורה מקצת: ובו ו סעיפים

סט

הוכיח

א הוציא עליו כתב ידו שהוא חייבלו גובה מנכסים בני חורין בין שכתב אני פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב לפלוני מנה וחתם למטה בין שכתוב בכתב יד אחר והוא חתום למטה וה"ה אם לא חתם למטה אלא כתב אני פלוני בן פלוני חייב לך מנה אלא שבזה יש חילוק כשחתם למטה אפי לו כל העליון כתב יד אחד גובה אבל כשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל בכתיבת ידו דשמא חתם שמו בראש המגילה ומצאו אחר וכתב תחתיו אבל כשהכל הוא כתב ידו ליכא למיחש לזיופא אפילו לא כתב שמו אלא שכתב אני חייב לפלוני כך וכך כיון שהוא כתב ידו חייב לפי' הפיתקות שהשותפים מוציאים זה על זה הואיל והוא כתב ידם אפילו אין בו חתימה כלל אלא קבלתי ביום פלוני כך וכך גובים בו מבני חורין ואינו נאמן לומר לא היו דברים מעולם:

ב נתקיים בבית דין שהוא כתב ידו אין לו אלא דין מלוה על פה בעדים ואינו גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות אלא ממנו אם הודה שלא פרע אבל אם טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת ונפטר ואינו יכול לומר שטרך בידי מאי בעי שאינו חושש להניחו בידו כיון שאינו שטר גמור ואם מודה לו מקצ' נשבע שבועה דאוריתא ואם כפר ואמר שאינו כתב ידו אם נתקיים בבית דין או שעדים מעידים שהוא כתב ידו הוחזק כפרן ומשלם ואם לאו נשבע היסת ונפט' ואם טוען ואומר אמת כי היא חתימתי אבל מעולם לא חתמתי על הודאת הלואה אלא שכחתי וחתמתי שמי בסוף מגילה ואיפשר שמצאה זה וכתב עליה או שטוען אמנה היתה הודאתי זאת ביני לבינו אבל לא לויתי הלואה זו מעולם נאמן בהיסת במגו שאם היה רוצה היה אומ' פרעתי ואם כתוב בו נאמנות אם נתקיימה חתימתו אינו נאמן לומר פרעתי שאילו פרעו לא היה מניחו בידו כיון שיש בו נאמנו ואם לא נתקיימה חתימתו וטען פרעתי נאמן בשבועת היסת:

ג כתב ידו שהחתים עדים אחר חתימתו לא לקיים החתימה אלא לקיים הענין אינו נאמן לומר פרעתי:

ד פנקס שחתמו עליו בעלי הדבר והחתימו עד אחד עמהם אינו נאמן לומר פרעתי כל זמן שהפנקס ביד חבירו:

ה הוציא כתב יד הלוה על יורשיו אף על פי שמודים שהוא כתב יד אביהם אמ' טוענים להם שהוא פרוע ופטורים אף משבועת היורשי' אבל מחרימין סתם במעמד היורשים אם שום אדם יודע שאביהם לא פרעו אם הוא תוך הזמן או שהודה החיי' וצוה בחוליו שהוא חייב לו כך וכך בכתב ידו או שנידוהו כדי שיתן ומת בנידויו ולא נתן הואיל ומודים שהוא כתב יד אביהם או שנתקיים כתב יד אביהם גובה מהם ואם אין מודים שהוא כתב אביהם וגם לא נתקיים כתב יד אביהם אף על פי שהוא תוך הזמן פטורים אבל מחרימין סתם במעמד היורשים אם שום אדם יודע שאביהם חייב חוב זה ולא פרע:

ו אם ראובן הוציא פסק על יורשי שמעון שאביהם נתחייב לו שבועה על עסק תביעת ממון והם אומרים שמא נשבע לך או פרע לך פטורים אף בלא שבועה אלא מחרימים סתם במעמד היורשים:

דין מלוה על פה ואם אמר ליה אל תפרעני אלא בעדי': ובו' סעיפים ע

א אסור להלוות בלא עדים ואפי' לת"ח אלא אם כן הלוהו על המשכון והמלוה בשטר משובח יותר וכל המלוה בלא עדים עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול וגורם קללה לעצמו · המלוה את חבירו בעדים בלא קנין ובלא שטר אין צריך לפרעו בעדים אלא נאמן בשבועת היסת לומר פרעתיך:

ב אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני אומרים ללוה הביאם והפטר לא באו ואפילו באו והכחישוהו ואמרו לא היו דברים מעולם ישבע היסת ויפטר ואם אומ' שהזמינם לעדי' כשפרעו אם הכחישוהו חייב לשלם:

ג אמר לו אל תפרעני אלא בעדים בין שאמר לו בשעת הלואה בין שאמר לו אחר שהלוהו כדי' לפרעו בעדים ואם אמר שפרעו שלא בעדים

אינו

אינו נאמן והמלוה גובה ממנו בלא שבועה טען
ואמר כן עשיתי ופרעתיך בפני פלוני ופלוני
והלכו למדינת הים או מתו הרי זה נאמן ונשבע
שבועת היסת ונפטר וכן אם אמר אל תפרעני
אלא בפני ת"ח או בפני רופאים ואמר
לו בפניהם פרעתיך ואותם עדים שפרעתיך
בפניהם מתו או הלכו למדינ'הים הרי זה נאמן
ונשבע היסת ונפטר:

ד אמ'לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני
ואמר לו פרעתיך בפני אחרים אם באו אותם
אחרים והעידו שפרעו בפניהם פטור ואם מתו
או הלכו למדינת הים אינו נאמן ואם אמר
פרעתיך בפני פלוני ופלוני שייחדת ומתו או
הלכו למדינת הים נאמן בשבועה שהרי אמר
שקיים תנאו ואם מודה שלא פרעו אלא שאומר
לא אפרעך עד שיבא פלוני ופלוני שיחדת לי
ואפרעך בפניהם אין שומעין לו אלא פורעו
בבית דין וכותבין לו שפרעו בפניהם:

ה אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני
ופרעו בינו לבינו ונאנסו המעות והמלוה אומר
בתורת פקדון קבלתים עד שיבואו אותם פלוני
ופלוני ותובע שיחזור לפרעו אין בדבריו כלום
מאחר שמודה שקבלם והלא לא בתורת פקדון
מסרם הוי פרעון ודברי' שאומ'זה אינם דברי':

ו מי שנמחק שטרו וכת'לו בית דין שטר אח'
דינו כמלוה בשטר ואינו יכול לטעון פרעתי ויש
מי שאומר דה"ה אם תבע את חבירו על פה
ונתחייב לו בדין ולא היה בידו לפרעו וכתבו לו
מעשה ב"ד אם טען אחר כך פרעתי אינו נאמן
וגובה מהלקוחות. מי שמכר שדהו באונס
ומסר מודעא קודם לכן בענין בהמכר בטל
המעו' של האנס שביד המוכר יש להם דין מלוה
על פה ואינו טורף ממשעבדי בכח שטר שבידו
שאין לו דין שטר שלא ניתן ליכתב וגם נאמן
לומר פרעתי וה"ה לכל שטר שלא ניתן ליכתב:

עא לוה שהאמין למלוה בעיפ למה מועיל נאמנות: ובו ב"ב סעיפי'

א התנה המלוה עם הלוה שיהא נאמן בכל
עת שיאמ'שלא פרעו הז' נוטל בלא שבוע' אע'פי
שטען שפרעו אפילו היא מלוה על פה אבל אם
הביא עדים שפרעו אינו נוטל כלום ואם התנה
עמו שיהא המלוה נאמן בשני עדים אף על פי
שהביא עדים שפרעו הרי זה גובה ממנו בלא
שבועה ואפילו הביא מאה עדים שפרעו בפניה'
שהשנים כמאה אבל אם אמר לו הרי אתה נאמן
עלי כשלשה הואיל וירד למנין אם פרעו בפני
ארבעה הרי זה פרוע:

ב הא דמהני נאמנות בלא קנין דוקא בשעת
הלואה אבל לאחר הלואה ולא קנו מיניה לא
משתעבד:

ג הא דמהני נאמנות כנגד עדים הני מילי
כשמעידי' בפנינו פרעו אבל אם העידו בפנינו
הודה שפרעו נאמנים שלא פסלם אלא לפרעון
אבל הודאה מילתא אחריתי היא ובזה לא פסלם
וכן אם העידו שמחל לו החוב נאמנים:

ד המדקדקים עושין שובר מכתב ידו של
מלוה על שטר של נאמנות ותו ליכא למיחש
למידי:

ה הרי שפרעו וטען המלוה שלא נפרע
ופרעו פעם שניה מפני התנאי הרי הלוה חוזר
ותובע את המלוה בדין ואומר לו כך וכך אתה
חייב לי מפני שפרעתיך שני פעמים אם הודה
ישלם ואם כפר ישבע שבועת היסת על כך שלא
פרעו שלא פעם אחת לפיכך אם כתב לו בנאמנו'
שיהא נאמן בלא שום שבוע'קלה וחמורה וגלגול
לעולם לא משתבע לא בתחלת הפרעון ולא
בסוף הפרעון:

ו אין הנאמנות מועיל שלא להחרי'חרם סתם
אפילו אם פירשו בפירוש:

ז המחרים לא לימא כל מאן דגזליה אלא כל
מאן דאיתיה לגזלה בידי ולא מהדר:

ח אין כותבים פתקא דלטותא להחרי' בצבור
שלא ליתמים שבאו בטענת אביהם או אפוטרופ'
ואמרו אין אנו יודעים אבל מי יש למורישנו
כלום ואם אחד רצה לצאת מב"ה כשזה מחרים
יש לבית דין לומר למה אתה יוצא ואם לא
רצה להתעכב אין מונעין אותו ואפילו שיבא

בשעת

בשעת החרם חל עליו:

ט שטר שיש בו נאמנות והלה מוציא כתב יד המלוה שקבל ממנו סכום פלוני ביום פלו׳ וסכום פלוני ביום פלוני והמלוה טוען שאותו כתב ידו הוא מעסק אחר הדין עם הלוה:

י שטר שיש בו נאמנות ויוצא מתחת יד אחר יש מי שאומר שאין מועיל הנאמנות:

יא כתב פרעון בעדים נגד שטר חוב ומת המלוה ויש כמה אמתלאות מוכיחות שכתב הפרעון מזוייף ויתברר הדבר בדריסות וחקירו׳ ואם אחר כך יראה לבית דין שהעדות מכוונת חייבים היורשים להחזיר השטר ללוה:

יב אף על פי שיש בשטר נאמנות אינו גובה מהיתומים קטני׳ כי אולי כשיגדלו ימצאו שובר או עידי פרעון:

יג שטר שיש בו נאמנות ונמצא המלוה כפרן בדבר אחר בעדים בטל הנאמנות:

יד שטר שיש בו נאמנות ומנהג המקום שהרבה כותבים נאמנות בלא המלכת הבעלים לשופרא דשטרא והלוה טוען כי בלא רשותו נכתב אם העדים עצמם הם כאן ואומרים שלא כתבוהו כי אם מפני שהיו רואי׳ שבשאר שטרות הוא כתוב כך אע׳גב דכתיב ביה וקנינא מיניה על כל מאי דכתיב לעיל׳ אין סומכי׳ על הנאמנות כיון שאינו מנהג פשוט לכתוב כן בכל השטרות ואם כתוב בו בפירוש וקנינא על כל מאי דכתי׳ ומפורש לעיל ובענין הנאמנו׳ מפורש ואחר כך אמרו לא אמ׳ לנו מעולם נאמנות זה או בטעות כתבוהו אינם נאמנים דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד לכך מנהג טוב לכתיב בשטרות קנין על הנאמנות מפורש ושוב אין לפקפק:

טו במקום שנהגו שלא לכתוב נאמנות אלא בצווי הלוה כשמצוה הלוה מועיל אפי׳ בלא קנין:

יו שטר שיש בו נאמנו׳ וכתיב בו זמן קבוע לפרעון אף על פי שעבר הזמן עדין הנאמנות קיים:

יז במה דברים אמורים דמהני נאמנו׳ סתם לפטרו משבועה בעוד שהלוה חי ובא לגבות ממנו אבל אם מת ובא לגבות מיורשיו לא מהני אלא אם כן פירש שפטרו ממנו ומיורשיו שאז גובים בלא שבועה ואם כתב תהא נאמן עלי ועל באי כחי יורשיו בכלל ומקבלי מתנה ג״כ בכלל באי כחו:

יח מת לוה בחיי מלוה בשט׳ שיש בו נאמנות סתם ואחר כך מת מלוה היורשי׳ גובי׳ בשבועת היורשים שלא פקדנו אבא ששטר זה פרוע ואם כתוב בשטר נאמנות מפירש גובים בלא שום שבועה כלל שפטר אותו והבאים מכחו ממנו ומבאי כחו:

יט אין נאמנות מועיל לגבי לקוחות אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלקוחות בלא שבועת המלוה וה״ה למלוה מוקדם הבא לגבות שצריך לישבע אף על פי שכתוב בשטרו נאמנות:

כ יש אומרי׳ שאין נאמנות מועיל אלא לנפרע בפניו ממנו אבל שלא בפניו לא אלא בית דין משביעים אותו ואם פירש ולא לבאים מכחי אין בית דין משביעים אותו:

כא מלוה שהאמין ללוה שיהא נאמן על השטר לומר שהוא פרוע מועיל כמי גבי יורשי׳ שאם מת המלוה ובאים יורשים לגבות מהלוה נאמן לומר שהוא פרוע אבל צריך לישבע שהוא פרוע אפילו בחיי המלוה אלא אם כן כתב לו שיהא נאמן בלא שבועה ואין המלוה יכול לגבות בשטר זה מן היורשים ולא מהלקוחות אפי׳ אמר לא פרעתי אין המלוה טורף בשט׳ זה מהלקוחו׳ דחייושיכן לקנוניא ואם טען הלוה בשטר זה ואמר פרעתי מקצתו או כולו והמלוה אומר לא פרע כלום משלם המקצ׳ שהודה בו ונשבע היסת ואם התנה עליו שיהא נאמן בלא שבועת היסת אינו נשבע כלל:

כב כשהאמין המלוה ללוה שיהא נאמן על השטר לומר פרעתי אפי׳ תוך הזמן נאמן לומר פרעתי ואם מת הלוה תוך הזמן יש מי שאומר שאינו גובה מהיורשי׳ שאנו טוענין שאביה פרע ומיהו בחרם סתם דלא ידעי דלא פרע ויש מי שאומר שחייבים לפרוע אלא אם כן הביאו עדים שאביהם אמר לפניהם שהוא פרוע:

כג שטר שכתוב בו נתחייב פלוני לפלוני או לפלוני והאמין למוציא השטר ואחד מהם הוציא השטר וטוען הלוה שפרע לחבירו וחבירו מודה

לו כיון שהחזיק למוכיח השטר נתו כל כמיניה לומר ספרע כל זמן שזה הוציא השטר ואם היו שותפים בחוב כיון שאחר מהם מודה שנפרע אם ים נכסי למודה בית דין יורדים לנכסיו ופורעים לחבירו חלקו ואם אין לו נכסי למודה חייבו נאמן להפסיד לחבירו כיון שהשטר בידו אבל על חלקו הוא נאמן וכית דין מגבין לאחר חלקו:

עב המלוה על המשכון והרבה דיני משכונות. ובו מ"ד סעיפים

א המלוה על המשכון צריך ליזהר שלא יסתמך בו מפני שהוא כמו רבית ואם הלוה לעבוי על מרע וקדדום וכיוצא בו שמכרו מרובה ויהיו כפחת שלא מעט יכול להמכירו שלא ברשות בעלים ולגבות לו דמי המכירות בחובו ויש מי שאומר דדווקא לאחרים יכול להמכירם אבל לא לעצמו מפני חשדא:

ב המלוה את חבירו על המשכון בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות בין שמכרו בשעת הלואתו בין שמכרו אחר שהלוהו הרי זה גומל שכר לפי שאם אבד המשכון או נגנב חייב בדמיו ואם היה שוה המשכון כדי דמי החוב אין לאחר על חבירו כלום ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה היתרון ואם דמי המשכון יתרים על החוב נותן המלוה ללוה היתרון ואם נתנם המשכון בגוו שנלקח בלסטים מזויין וכיוצא בו משאר חובסים יפרע המלוה שנתנם ויפלם לו בעל המשכון את חובו על פרוטה לאחרונה:

ג המלוה על המשכון וחזר המלוה והפקידו ללוה ונגנב או נאבד חייב המלוה לשלם שכיר הלוה שאבד כיון דבתורת פקדון נתנו לו אבתי ברשותא דמלוה קאי ומזה הטעם אם רשון לוה מעו שמעון על בגדי חבתו וחזר והשחילן לו עד שלח המועד ומת במועד ומחמת המועד מפקיר את שלו שמעון ונם הבגדים הרם ואחר כך החזיר לה שמעון הכל חוץ מלוחם בגדים הרין עם שמעון כיון שבתורת שלוה בא ליד רלוכן עדין הם ברשות שמעון:

ד המלוה על המשכון ונתן לו רשות להשתמש בו ונהנם חייסר שחילו בכתיבת רשות בלבד הוי גזלן וחייב:

ה מי שנתמשכן על ידי נחיצי הקהל על חלקו המגיעו מהמס ונגנב המשכון אין לקהל ולא לנחמן דין שומר שכר:

ו המלוה על המשכון ומת אלף כמו נעשה עליו שומר שכר:

ז המלוה על המשכון ובשעת קבלת המשכון אמר איני מקבל אחריותו עלי איני אלא אפילו ס"ס ופטור אפילו מפשיעה:

ח רלוכן של משכון שיש שהיה לו במשכון מנוי ואבדו וגזלו ממנו ממין הרבה כמו שגזל ממנו הנוי לא ישלם לו אלא דמי שוויו דאתי דמי שוויו דאתי דעלמא:

ט המלוה על המשכון ואבד או נגנב בלא תוכם שהרי המלוה חייב בדמי המשכון כמו שכתבתי ואמר המלוה שלא הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלוה אומר שלא הלויתני עליו ושלא היה שוה הרי המלוה נשבע תחלה שבועת השומרים שהיו ברשותו והלוה נשבע היסת שהיה שוה כנגד החוב ונפטר:

י אמר המלוה שלא הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלוה אומר שלא הלויתני עליו ושלא היכרים היה שוה ישבע המלוה תחלה שהיו ברשותו ואחר כך ישבע הלוה כמה היה שוה שהרי הודה במקצת ויפלם הדיוכר:

יא שלא הלויתיך עליו ושקל היה שוה והלוה אומר איני יודע דמיו ישבע מלוה שהיו ברשותו וכולל בשבועתו שאני היכרים היה שוה ויפלם הלוה שאר החוב שהרי הוא יודע בודאי שהוא חייב ואינו יודע אם פרע אם לאו ואם ים למלוה עדים שנאבד נוטל שקל בלא שבועה שלא מחרים הלוה סתם על מי שנטל ממנו שלא כדין וה"ה שאם מחמינו הלוה שנאבד שנוטל שקל בלא שבועה:

יב אמר הלוה שלא הלויתני עליו ושתי היה

שוה והמלוה אומר שלא היה שוה אלא סלע אם
הלוה מאמינו שנאבד או שיש לו עדים שנאבד
נשבע המלוה היסת ונפטר ואם אין הלוה
מאמינו שנאבד וגם אין לו עדים שנאבד נשבע
המלוה שאינו ברשותו ומגלגל עליו שלא היה
שוה יותר ממה שהלוהו ואם המלוה מוד' במקצ'
שאמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה
ואמר המלוה שלא היה שוה אלא ה' דינרי' משלם
לו חמשה דינרים שמודה וישבע שלא היה שוה
יותר מה' דינרי' וכולל בשבועתו שאינו ברשותו
אם אינו מאמינו שנאבד וגם אין לו עדי' שנאבד
ואם אמר לו הילך מה שהוא שוה יותר ממה
שהלויתיך או שאמר היה לי בידך בכדי שהיה
שוה יותר על החוב הרי זה נשבע היסת ונפטר
אם זה מאמינו שנאבד או אם יש לו עדי' שנאב'·
אמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתים היה שוה
והמלוה אומר איני יודע כמה היה שוה ישבע
המלוה שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו
יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב ויפטר ואם
יש עדי' שנאבד או שהלוה מאמינו נשבע היסת
שאינו יודע שהיה שוה יותר מדמי החוב ויפטר
ואם השיב אני יודע שהיה שוה יות' מדמי החוב
ואיני יודע כמה ה"ל מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלם לו סלע ואם רצה המלוה מחרים
סתם על מי שטוען שקר· אם שניהם תובעים
זה את זה שאמר הלוה סלע הלויתני עליו ושתי'
היה שוה והמלוה אומר שלא היה שוה אלא שקל
נשבע הלוה היסת שלא היה שוה פחות מסלע
והמלוה נשבע שאינו ברשותו ויכלול בשבועתו
שלא היה שוה יותר מסלע ואם היה הלוה
מאמינו שנאבד או שיש לו עדי' גם הוא לא ישבע
אלא היסת שלא היה שוה יותר מסלע:

יג היו שניהם מודים זה לזה כגון שאמר
הלוה סלע הלויתני וסלע היה שוה יבא לפרותו
והמלוה מודה אלא שאומר שאבד אם אין לו עדי'
ואין הלוה מאמינו נשבע שאינו ברשותו ויצא זה
בזה:

יד אם הלוה תובעו ביתרון שהי' שוה המשכן
יותר על דמי החוב ויש עדים לזה או שהמלוה
מודה לו אלא שטוען שנאבד באונס ותובע דמ
חובו ישבע המלו' שאינו ברשותו ושלא שלח בו יד
ושנאבד באונס וגוב' חובו מהלוה שהרי אין הלוה
יודע כיצד נאבד וה"ל כהלויתני ואיני יודע אם
החזרתים לך:

טו כל היכ' שהמלוה צרי' לישבע שאינו ברשותו
אפילו שאמ' הריני משלם כפי שתבע הלוה ואיני
נשב' אין שומעין לו דחיישינן שמא עיניו נתן בו
ואם היה דבר שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנו'
כמותו באותם הדמי' שרוצה לשלם הרי זה משלם
ואינו נשבע במה דברים אמורי' כשהבוע' מוטלת
על המלוה לבד ואין על הלוה שום שבועה אבל
בזמן שהלוה נשבע כמה היה שוה כדי ליטול או
ליפטר אז לא יכלל המלוה לעולם מלשבע שאינו
ברשותו אפילו אם ירצה לשלם והוא דבר המצוי
לקנות דחיישינן שמא יוציא את המשכון אח
שבועת הלוה ונמצא ש"ש מתחלל:

יו המלוה את חבירו על טבעת שיש בו אבן
ונאבד אם הלוה מודה שאותו שביד השולחני
שוה לשלו פשוט שנלך אחר שומת הבקיאים
אבל אם טען הלוה בשלו היתי' שוה יות' והמלוה
טוען בריא שלא היתה שוה אלא כזו הרי זה
מודה מקצת ונותן לו מה שהוא מודה ונשבע
על השאר ואם המלוה אינו יודע כמה היתה
שוה והלוה טוען בריא שהיתה שוה יותר הרי
הוא נאמן משום דהוה ליה מלוה מחוייב שבוע'
שאינו יכול לישבע ומכל מקום צריכים בית דין
לחקור היטב ולאיי' על הלוה שלא ישקר לשום
אותה יותר משוויה:

יז אם לא נאבד המשכון וחלוקים בעיקר
הלואה שהמלוה אומר שהלוהו סלע והלוה
אומר שלא הלוהו אלא שקל אם הוא בענין
שהיה המלוה יכול להחזיק במשכון ולטעון
לקוח הוא בידי או להד"מ או החזרתיו לך נאמן
לומ' שהלוהו עליו עד כדי דמיו בשבוע' בנקיט'
חפץ ואפילו מת הלוה תחלה ואחר כך מת מלוה
נפרעים ממה שתחת ידם לפיכך אם המשכון
שוה סלע הרי זה נשבע ונוטלו אין המשכון
שוה אלא דינר הרי המלוה נוטל דינר מדמי
המשכון ופורע הלוה עוד דינר שמודה בו
ונשבע על השנים שכפר בהם ואם כפר בכל

ואם לוין זה מסכון שלו פקדון בידו ואין לו ללוי כלום הרי המלוה נפרע מדמי המסכון ואם לוין זה כדי חובו מוטל ממנו מה שעשה ושל השאר נשבע הלוה היסת ונפטר:

יח ואם הוא בענין שאינו יכול לטעון לקוח הוא בידו אלא להד"מ או החזרתיו לך נשבע הלוה אלא הלוהו אלא שקל ופורע לו ונוטל משטרו כיצד דברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר ואין עדים לומר היאך בא לידו אפי' רואין עדים עתה בידו כאלו לומר לקוח הוא בידו וכן אפי' דברים העשויים להשאיל ולהשכיר אם אין עשויים להשאיל ולהשכיר אלא שים עדי שבאו לידו בתורת שאלה או אין עדים שראו עתה בידו יכול לומר החזרתיים לך או להד"מ אם אין עדים שמכרם לידו אבל דברי העשויי להשאיל ולהשכיר ויש עדים שראוהו עתה בידו יכול לומר לקוח הוא בידי או החזרתיים לך:

יט דברי העשויי להשאיל ולהשכיר להרמ"כם היינו כלים שתחלת עשייתם להשאיל ולהשכיר ולהר"ף ול"ת כל כלי שמפקידים עליו להשאילו מפני תשמישתו או שמתקלקל הוא דבר שאין דרכו להשאיל ולהשכיר ושאר כל הכלים דרכן להשאיל ולהשכיר והוא שיהיה זה שהפקיד בידו רגיל תמיד בעל החפץ ונם שיהיו בעל החפץ רגיל להשאיל כיוצא לאחרים:

כ המחזק במסכון שלו בעדים שאמרו שיכול לטעון עליו עד כדי דמיו אם היו שום לשומת השקילים החזו שהוא טוען עליו ואומר לפי שעלו בחובי לפי שהוא שום בשעי כדי חובי והשאר כופר שאינו חייב לו כלום ואומר לך על פי שאינו חייב לו אני רוצה לשלם כדמי' שהוא שוה לשאלך בני שלם הדין עם בעל הכלי:

כא אין חזקת החזיק מועלת למטען עליו בדבר שאינו יכול לילך מעצמו ויקח שומר תחת יד הבעלים כגון מטלטלים או עבד קטן שאינו הולך ברגליו וכהאי המשתמר בזוג הרועה דכיון שהוא שמור כיד בעליו זה מחזק בו נאמן לטעון עליו עד כדי דמיו לבעל שהרי הבעלים וכשהוא עמהם שומרם הרועה:

כב המחזק במסכון שלא בעדים שאמרו שיכול לטעון עליו עד כדי דמיו אם היו שום לשומת השקילים החזו שהוא טוען עליו ואומר לפי שעלו בחובי לפי שהוא שום בשעי כדי חובי והשאר כופר שאינו חייב לו כלום ואומר לך על פי שאינו חייב לו אני רוצה לשלם כדמי' שהוא שוה לשאלך בני שלם הדין עם בעל הכלי:

כג ראובן שלוה ממעון עשרה דינרים על מסכון והיה עד אחד בדבר שידע המסכון והחוב אבל לא ידע כמה היה החוב ושמעון אומר שעשרים דינרים הלוה לו אם הוציא שמעון המסכון לפני בית דין או בפני עדים קודם שנפלה הבחשה ביניהם הדין עם ראובן וכיון שיש כאן עד אחד מחייבו שבועה והרי הוא מודה לדברי שעד ואינו יכול ליטבע הילך מחזיר המסכון ונשבע ראובן היסת על השאר שלא כופר בהם אבל אם קודם שהוציא שמעון המסכון בבית דין נפל מחלוקת ביניהם שמעון נאמן ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל:

כד ראובן שלוה ממעון שבעה דינרים על המסכון ואחר כך אמר לו פרעתיך פעם א' שני דינרים ופעם שניה שני דינרים ופעם שלישית דינר והשיב שמעון אינו זוכר שלא מסרינה לכאן הדין עם ראובן מפני שפרע המסכון שמעון משיבו אינו יודע אם יש לו עליו שום דבר מפקפק בכפרי ראובן שמעון יכול לתבוע מפקפק בכפרי ראובן:

כה התופס חפץ מחבירו וטוען שים לו עליו עד כדי דמיו מעמיד מעמד ומתן שביניהם צריך לברר היאך נתחייב לו מפני דמאי נאמני מתוך דברינו יתברר האמת:

כו מי שיש בידו משכון מחבירו ורוצה למכרו ואמר לו הלוה יהא המשכון שלך לא קנה דדקויי מדחי ליה:

כז משכון שפחתו דמיו מיד המלוה וטוענין הלוה ברוח לי שפחתה מחמת שנרקב או חלכלוהו עכברים או עש טוענין המלוה שמרו במקום שמתמר מעכברים וריקבון ויערו כרחוי אם כן לכום הוא נשבע היסת שמות כדברי ונפטר ואם מודה שלא שם אותו במקום המתמר מעכברים או לא נעדרו כרחוי חייב לשלם הפחת ואם יש מחלוקת בהיסת זה אומר בפחת כך וכך וזה אומר לא בפחת כ"כ אם הלוה אומר שמתחלה לא היה שוה שלא כדי החוב כגון שהלוהו עשרה ויש שוה עשרים ועתה שוה שלשים והמלוה אומר שמתחלה לא היה שוה שלא ט"ו ושוה ממנו חמשה נשבע הלוה היסת ונפטר ואף על פי שהוא מודה מקצת שהרי המשכון היה בידו המלוה חייב הוא לשלם ואם נשבע שהרי גם מתחלה לא היה שוה שלא כדי חובו ואם מתחלה היה שוה עתה מכדי החוב כגון שטוען הלוה שהיה שוה שלשים והלוהו עשרים ועתה חזרו שוה שלא ט"ו שוה ממנו עשרה והמלוה אומר שלא היה שוה שלא כ"ה ואין לו ליתן שלא חמשה נשבע המלוה שלא נפחת שלא עשרה ומכפה לו חמשה מתוכו ונשאר בנפש מהמשכון שהוא נאמן בשבועה עד כדי דמיו וכ"ש אם לפנינו אחד שנפחת שוה כדי החוב ואם חלוקים בפחת או שאמר המלוה איני יודע כמה נפחת נשבע שבועת היסת ונפטר:

כח מלוה האומר שלא שלוחיך עליון ופרעו היה שוה ויש לי לתלך היום ולוה אומר מכרתי לך בשלשה דינרים ולא נתת לי המעות ותובע אותו בהם שכיחס בשבועת היסת זה נשבע שמשכון הוא בידו וזה נשבע שמכרו לו ואם רצו להסך שבועתן זה אומר נפחת כך וזה אומר לא נפחת כל כך אם הלוה אומר שמתחלה לא היה שוה שלא כדי החוב כגון שהלוהו עשרה ויש שוה עשרים ועתה שוה שלשים והמלוה אומר שמתחלה לא היה שוה שלא ט"ו ושוה ממנו חמשה נשבע הלוה היסת ונפטר ואף על פי שהוא מודה מקצת שהרי המשכון היה בידו הוא שלשם והמלוה אומר שהרי גם מתחלה לא היה שוה שלא כדי חובו ואם מתחלה היה שוה עתה מכדי החוב כגון שטוען הלוה שהיה שוה שלשים והלוהו עשרים ועתה חזרו שוה שלא ט"ו שוה ממנו עשרה והמלוה אומר שלא היה שוה שלא כ"ה ואין לו ליתן שלא חמשה נשבע המלוה שלא נפחת שלא עשרה ומכפה לו חמשה מתוכו ונשאר בנפש מהמשכון שהוא נאמן בשבועה עד כדי דמיו וכ"ש אם לפנינו אחד שנפחת שוה כדי החוב ואם חלוקים בפחת או שאמר המלוה איני יודע כמה נפחת נשבע שבועת היסת ונפטר:

כט רחובן מסכן משכון כיד שמעון והלך שמעון ומכרו ללוי או כתן לו במתנה מה שהיה לו עליו ונתנם מיד לוי ותובע רחובן משכונו מיד שמעון ואומר כי ס"ע היה שוה הלוה לו עליו שלש מאות דינרים ושוחל ממנו שמי דינרים ושמעון אומר שלש היה שוה שלשה דינרים ואינו חייב לו אלא דינר נמצא מודה מקצת ונדיך ליסבע שלש היה שוה שלשה דינרי גם נדיך ליסבע שאינו ברשותו ושכנגם וזה אי אפשי לו ליסבע כיון שלא נתנם בידו ולוי אינו יכול לפטרו בשבועתו שנתנם כי יאמר לא מהימן לי לוי הילכך הוא ליה שמעון מחוייב שבועה ואינו יכול ליסבע ומשלם. וכן הדין אם נפחת המשכון ויש מחלוק בכמה שיעור פחיתתו ומודה שמעון שנפח ואינו יודע אם היה בחוכם אם לאו ס"ל מחוייב שבועה ואינו יכול ליסבע ומשלם ואם רצה להחזיר על כל אלדם שיודע שמשכונו אינו שוה כמו שטוען הרשו בידו ואם יש עדים שמעידו לוי כרחוי ונחנם ממנו נפטר שמעון ואפי' אין עדים אם דרך רחובן להפקיד פקדונותיו ביד לוי יסבע לוי שאינו כרשותו ונחנם ממנו ונפטר שמעון:

ל א רחובן שלו משמעון משכון שמשכן בידו הסיבו שמשון בניך הקטן בח ושלח אותו בשוק ונתתיו לו ורחובן אומר שלח כח לידו שמעון פוטר הוא שמסרו ליד כן רחובן אפילו אם היה גדול שהמשכן או משלוח תפן לחבירו נדיך להחזיר לידו:

ל ב רחובן היו לו מעות ביד שמעון ובקש ממנו לוי שילוה אותם לו ונתרצה להלוותם ונתן לו בפני משכון ושלח רחובן כתב לשמעון שיתן המעות ללוי ונתנם לו ונאבדו המשכונות ביד רחובן דין מלוה על המשכון יש לו ונתחייב רחובן בשמירת המשכונות ומיסו לא נתחייב בשמירתם עד שהגיעו המעות ליד לוי ואם נאבדו המשכונות קודם לכן פטור רחובן לפי שיסבע רחובן שנגנבו קודם שבאו המעות ליד לוי יחזיר לו לוי מעותיו ואם הוא מפיקם לו מן המעות המגיעות מיד לוי:

לג ראובן תובע נגד שמעון שמסכן לשמעון ואמר שמשעון המחהו אצל לוי לתת לותם לו כשיתן לו המעות וכשהוציא לוי הספרים לתתן לראובן הוא שמעון וכשפתחו וקראו נמצא לו הפתח ולוי אומר ממי שקבלתי הספרים הוא שרצוני ללמוד בהם כל זמן שיהיו ברשותי כיון שלוי היה יודע שהספרים של ראובן לף אם הרשהו שמעון ללמוד בהם לא היה לו לשמוע לו ולפיכך חייב לשלם לראובן כל מה שנפחתו הספרים בתשמיש שנשתמש בהם:

לד יורם שהוציא שטר שים למוריצו כך וכך ממון אצל פלוני ושים לאותו פלוני משכון כיד המוריש ושטן היורש שהמשכון נאבם מיד מוריצו ותובע המעות נשבע היסת שלא החזיר לו המשכון ושהיה שוה כנגד חובו ויפטר:

לה ראובן הניח משכון ביד שמעון ומת שמעון והניח בנים קטנים ובא ראובן לשאול משכונו מיד יורשי שמעון ואומר שהוא משכון ביד לאכיהם בחמשי׳ וטוענים היתומי׳ שלאביהם הוא שהוא משכון במאה החמשים שראובן מודה שיתן מיד ליתומים והחמשים האחרי׳ יתן כיד האלים עד שיגדלו היתומי׳ ויטענו שבועת היורשים שלא פקדו אבא וכו׳ וטוטלים החמשי׳ מיד האלים במה דברי אמורי׳ כשהיה המשכון שוה מאה ואם נאמר שיש לתת שלא כדי דמיו ועל השאר ישבע היסת במה דברים אמורים שאין המשכון מדברי העמוי׳ להשאיל ולהשכיר אבל אם הוא מדברי העמוי׳ להשאיל ולהשכיר ויכול משלם שלא החמשים ופטור אם המשכון שוה יותר שהוא נאמן במגו שהוא שלו כיון:

לו משכונו של ישראל ביד הגר ואין לו יורש ובא החזיק בו מוציאים אותו מידו ומחזירים אותו לבעליו אבל אין שמת הגר פקע שעבודו:

לז וכן הדין אם יש לו שטר משכונא על קרקע של ישראל ומוחזקת בידו ומת ובא ישראל אחר והחזיק בה לא עשה כלום שמיד שמת הגר פקע שעבודו וברשות בעליה עומדת:

לח נכרי שהלוה לישראל על המשכון ונפל משכון ונתנו ישראל חייב להעמידו לישראל: ויש מי שאומר דה׳׳מ למעות שהלוה ישראל לנכרי על משכון ונפלו המעות מהנכרי ומנאם ישראל יחזיר לישראל:

לט משכונו של גר ביד ישראל ומת הגר ובא אחר והחזיק בו זה קנה הבא כמה דברי׳ אמורי׳ כשהיה המשכון בחצר שלוקח משתמר׳ ולא היה המלוה בחצירו כשעת מיתת הגר אבל אם היה המלוה בחצירו או לפילו לא היה בחצירו והמשכון בחצירו המשתמרת זכה לו חצרו בכל המשכון: ראובן היו בידו משכונות ומת שמעון וירשיו תובעי המשכונות וראובן טוען לותם המשכונו׳ הני תופס מפני שאומר לי לוי שותפי שמעון חייב לו מדמי הסחורות ורוצה ליפטר לוי משכונות אלו אין בדברי לוי כלום אחר שאינם בידו:

מ משכונו של גוי ביד ראובן ואמר ליה ראובן תן לי מעותי אמר ליה הגוי תמשכן לותי לישראל אחר והלך ראובן ומשכנו לשמעון ונתן לו המעו׳ שהגוי חייב לו ומת הגוי והמשכון שוה כפלים מהחוב זכה שמעון בכל המשכון:

מא משכונו של גוי ביד ראובן והפקידו ראובן ביד שמעון ומת הגוי ים להסתפק אם זכה שמעון במה שהמשכון יותר מהחוב:

מב המחזיק בקרקע חבירו ואוכל פירותיו וטוען כי במשכונא ירד כו והיה לו שטר ממאה דינרים שהלוה עליו ועכשיו נאבד ממנו והלה טוען שלא היה כי אם מחמשים דינרים אם לא החזיק בו המלוה שני חזקה הלוה נאמן וישבע כדין מודה מקנת ומוטל קרקעו אבל אם החזיק בה שלשה שנים נאמן המלוה בשבועת היסת ומקבל מאה דקא תבע מפירי תרעא:

מג המלוה את חבירו על המשכון ופרעו ולא נתן לו משכוני אמר ליה לך עתה ובא למחר והחזירנו לך ונגנב המשכון אם נגנב קודם הזמן שקבע לו לבא בשבילו חייב המלוה ואם נגנב לאחר הזמן שקבע לו לבא בשבילו פטור לפיכך אם יש עדים ללוה שבא בזמן שקבע לו ולא נתנו לו חייב ואם אין עדים ישבע המלוה שלא בא בזמן שקבע לו ופטור:

מד ראובן שהיה לו משכון ביד גוי המלוה ברבית ושמעון הוצרך למעות ובקש מראובן שירשהו ללות ממנו על אותו משכון ועשה כן ונשרף המשכון ביד גוי פטור שמעון מלשלם לראובן דמי המשכון:

מה אם המשכון הוא בעין ואינו שוה שיעור מעותיו יכול הלוה לכופו לפרוע מעותיו:

ע ג כמה זמן סתם הלואה וכמה פרטי דיני הלואה: ובו כ"א סעיפים

א המלוה את חבירו סתם ולא קבע לו זמן במקום שאין להם מנהגיש לו זמן ל' יום שאינו יכול לתבעו קוד' בין במלו' בשטר בין במלוה על פה בין במשכון בין בלא משכון ואם התנה שיתבע כל זמן שירצה יש לו לתובעו אפילו ביומו אבל שאלה סתם זמנה לשתר ויכול לתבעו מיד:

ב המלוה את חבירו וקבע לו זמן לפורעו אף על פי שלא קנו מידו אינו יכול לתבעו קודם הזמן בין במלוה על פה בין במלוה בשטר בין במשכון בין שלא במשכון בין שמת מלוה בין שמת לוה אם יורשיו אמודים בנכסים כמוהו טען המלוה ואמר היום סוף הזמן שקבעתי והלוה אומר עד עשרה ימים קבעת הלוה נשבע היסת ואם היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו הז' נשבע שבועת התורה:

ג זה אומר חמשה ימים נשאר מהזמן וזה אומר עשרה אומרים למלוה המתן עוד עד סוף החמשה ואז ישבע היסת שנשאר עוד חמשה ימים:

ד כמה דברים אמורים במלוה על פה בלא משכון אבל אם הית' מלוה בשטר או על המשכון וטען המלוה שלא קבע לו זמן או שהיום סוף זמן שקבע לו ישבע המלוה היסת ויגבה חובו מיד:

ה ראובן נשבע שלא למכור משלו לפרוע שום חוב ואחר כך נשבע לפרוע לשמעון לזמן פלוני וכשהגיע הזמן טוען אין לי מעות וכב' נשבעתי שלא למכור משלי לפרוע שום חוב אם חוב שמעון קדם לשבועת שלא למכור משלו לא חלה השבועה ומכין אותו עד שתצא נפשו אם אינו רוצה לפרוע ואם השבועה קדמה לחוב שמעון נמצאת השניה שבועת שוא ומכין עליה מכת מרדות ואם מתוך אימת המלקות יתחרט וימצא פתח לשבועה ראשונה יתירוה לו וימכור ויקיים שבועה שניה:

ו הנשבע לחבירו לפורעו קודם שיעבור זמן פלוני אף על פי שלא תבעו בתוך הזמן עדין השבועה במקומה עומדת:

ז הנשבע לפרוע לחבירו ביום פלוני ואירע אותו יום בשבת חייב לפרעו קודם אותו יום ואם לא פרעו קודם צריך ליתן באותו יום משכון וישומו אותו ויתנכו לו בתורת פרעון:

ח הנשבע לחבירו לפרעו ביום פלוני והגיע הזמן והלוה אינינו בעיר הוא פטור עד שיבא הלוה או שלוחו אבל צריך שיהיו המעות בידו באותו יום ואינו רשאי להוציאם:

ט הנשבע לפרוע בר"ח אדר חייב לפרוע ביום החדש הראשון:

י מי שיש לו שטר על חבירו לזמן ובא בתוך הזמן לבית דין ואמר מצאתי מנכסי פלוני ואני ירא שאם יבואו לידו יבריחם ממני ולא אמצא מקו' לגבות חובי אם רואה הדיין שום אמתלאה לדבריו שלא יוכל לגבו' חובו כשיגיע הזמן מצוה על הדיין לעכב הממון עד שיגיע זמן השטר וכן הדין בלוה לזמן ובתוך הזמן רואה המלוה שהלוה מבזבז נכסיו ואין לו קרקע או שהלוה רוצה לילך למדינת הים ותובע המלוה את שלו או שיתן לו ערב שומעין לו:

יא הקונה שדה מחבירו ויצאו עליה עסיקין ובא לבית דין וטוען חושש אני שמא תצא השדה מידי ותאבד ממונך ולא אמצא לך קנה באותו ממון קרקע כדי שאטרוף אותו שומעין לו:

יב לאחר שעבר הזמן שקבע לו או שלשים יום כמלוה סתם אם הלוהו על משכון סתם יכול למכרו ע"פ בית דין ואם הלוה בעיר יודיעוהו ב"ד שאם לא יפרע יתנו רשות למכור המשכון ואם אינו בעיר אין בית דין נזקקין לומר לו המתן עד שיבא הלוה ויטען:

ואם

יג ואם המשכון כלה והולך יכול למכרו בבית דין אפילו תוך שלשים יום בין שהיו בעליו שם בין שלא היו שם:

יד יש מי שאומר שאף על פי שעבר זמן ההלואה צריך להמתין מלמכור המשכון שלשים יום אחר תביעה:

טו מי שיש בידו משכון של חבירו לא ימכרנו אלא בבית דין ר"ל בית דין של שלשה הדיוטות ויש ומו אותו כמה הוא שוה כמו כ"בשוק וימכרנו באותה שומה שיתנו לו רשות למכור הבקיאים בשומא ומשיאין לו עצה למכרו בעדים כדי שלא יאמר הלוה שנמכר ביותר מהשומא ואם מכרו שלא בשומא של שלשה שמאין לא עשה כלום והמכר בטל אף על פי שלא טעה ואם הוא בענין שאי איפשר להחזיר המכר כיון שמכרו שלא בשומת ג"בקיאין אף על פי שהודיע ללוה חייב לפרוע כמו שהיה שוה בשעת המכירה אם יש עדים שיודעי' כמה היה שוה באותה שעה ואם יאמרו שהיה שוה יותר מחובו יפרע לו המותר ואם אין עדים והמלוה אומ' שהיה שוה כך יותר מחובו ישבע שהוא כדבריו ויפרע לו ואם אינו יודע כמה היה שוה או אינו רוצה לישבע ישבע הלוה כמה היה שוה ויפרע לו המלוה מה שהיה שוה יותר על חובו:

יו המוכ"משכון שבידו על פי שלשה הדיוטו' בקיאין בשומא אינו רשאי ללקחו לעצמו ואם מוכרו על פי בית דין מומחים יש מי שאומר שרשאי ללקחו לעצמו:

יז המלוה את חבירו על המשכון על מנת שאם לא יפדנו לזמן פלוני שיגבה כדי חובו מהמשכון והמותר יהיה מתנה מעכשיו הוי אסמכתא ואם התנה עמו שאם לא יפדנו לזמן פלוני יהיה מוחלט הוי כמי אסמכתא ואם אמר לו קנה מעכשיו אם לא אפדנו עד זמן פלוני יש מי שאומר דלא הוי אסמכתא ושאם הלוה טוען לא יצא מפי קנה מעכשיו כאמן המלוה בשבוע' מי שיש בידו משכון מחבירו וכשהגיע הזמן אמ' ליה צא ומוכרו והלך ומכרו ואחר כך בא הלוה לבטל המכר ואומר שלא כיון אלא לדחותו אין בדבריו כלום והמכר קיים:

יח אמר המלוה ללוה אין נותנין במשכון שלא עשרים זהובים ואמר ליה תנהו ונזדמן לו דרך למדי והוליכו עמו ומכרו שם בשלושים הכל ללוה וההוצאות שהוציא להוליכו על הלוה אבל שכר טורחו לא ישלם לו כיון דבלאו הכי אית ליה אורחא להתם:

יט הבא לפרות משכונו שביד שמעון ואמר לו כבר מחלת לי אין בדבריו כלום משו' דבאדם שחייב לחבירו מעות שייך לשון מחילה אבל כשיש לו ביד חבירו חפץ לא שייך לשון מחילה אלא לשון מתנה:

ב הבא לפרות משכונו משמעון ואמר לו הזהרתיך לפרותו כשהגיע הזמן ואמרת לי לך ומשכנו והבנתי שדעתיך לומ' שאמשכננו ברבית וכן עשיתי תפרע הקרן והרבית אין במשמעות לשון זה שימשכננו ברבית ולכן לא יפרע לו אלא הקרן:

באיזה מקום נתנה מלוה לפרוע עד וסדר הפרעון: ובו ז' סעיפים

א אפילו הלוהו בישוב יכול לתבעו במדבר ולכופו שיפרענו שם אם יש לו כדי ספוקו עד שיגיע ליישוב וכדי לפרעו ואם המלוה טוען בריא שיש לו כדי ספוקו וכדי לפורעו והלוה טוען שאין לו אלא כדי ספוקו ישבע היסת אבל אם הלוה רוצה לפורעו במדבר אם ירצה המלוה לא יקבל ממנו עד שיגיע לישוב מאחר שהלוהו בישוב ומיהו בכל מקום יישוב יכול לכופו לקבל אפילו אינו מקום המלוה ולא מקום הלוה ולא מקום שהלוהו אפילו יש כמה מדברות קודם שיגיע למקומו ושיירה חשובה מקום יישוב:

ב קבע המלוה ללוה זמן ורוצ' המלוה לפורעו כדי שלא יעמוד הממון באחריותו עד הזמן והמלוה אינו רוצה לקבלו אם הגיע הזמן אף על פי שהלוה ממהר לפרוע חובו כדי להציל עצמו מהאונסים העתידים לבא כמו חלוף המטבע וגזירת המסי' והתשחורת הדין עמו שאין עתה הקלקלה נראית אף על פי שעתידה לבא למחר

221

אם המלוה והלוה צריכין לברר עה טענות ובו כ"ד סעיפים

א התובע את חבירו בבית דין מכה לי בידך בית דין אומרים לו דבר דברך ממה חייב לך הלוית אותו או הפקדת בידו או הזיק ממונך שאפשר שהוא חושב שחייב לו ואינו חייב לו וכן התובע שם מציב אין לך בידי כלום או אינו חייב לך כלום צריך לברר דבריו דשמא טועה ומכור שאינו חייב לו והוא חייב לו ואפי' היום חכם גדול אומרים לו אין לך הפסד שתציב על טענתו ותודיענו כיצד אין אתה חייב לו:

ב מכה לי בידך אין לך בידי אלא חמשים חייב ליתבע מן התור שאינו חייב לו אלא חמשי' ונותן החמשים שהודה ואם יש אחר שמשייעו יש אומרים שפטורו משבועה ויש אומרי' שאינו פטורו:

ג אם לא תביעו אדם אלא הוא מעצמו אמ' מכה היה לאביך בידי ונתתי לו חמשים ונשאר לו חמשים פטור אף משבועת היסת:

ד כפר ככל ועדים מעידי' שחייב לו חמשים יכלם חמשים ויתבע מן התורה על השאר אלא תהא הודאת פיו גדולה מהעדות עדים כמה דברים אומרים כשתבע מלוה אבל אם תבעו חפצים שוה מכה פקדון והלה אומ' אין לך בידי כלום ועדי' מעידי' שראוהו בידו כשתבע מותפ חפצים שוה חמשי' הוחזק כפרן והתובע נשבע ונוטל:

ה מכה לי בידך מהלוה פלוני ומכה מהלוה' אחרת שהלוויתיך בזמן אחר כך וכך והתובע משיבו אין לך בידי כלום לפי שמהלוה ראשונה פרעתיך כך וכך ומתוך טענתם הכירו בית דין שעדין חייב לו מאותם שתי הלוות עשרים דינרים ה"ל כשנים משנים אותו שים בידו חמשים שהרי הבית דין עדים במה שהודה שנשאר עליו ושבע שבועה מן התורה על הנשאר:

ו המודה במקצת וכתבו מיד ואמר אין לך

אם לו טוס לאחר הפרעון ואין לו להפקיד על תקלת חבירו לפי שלא הגיע הזמן לפי מנוי וניכר לעיני חילוף המטבע מיד ונזירת המטיס ושתשתורת ליכו יכול לכופו לקבל חובו קודם זמנו לבל שם אין שם אחת מכל השטעות הללו וכיוצא לף על פי שאין המלוה רוצה לקבל חובו קודם הזמן כדי שלא יהיו בחבריותו עד שיגיע הזמן אין שומעי' לו מפני שקבישו הזמן לתקנת הלוה היא:

ג חוב דמשכנתא דקא לכל מיכיה פירות בחתרא דלא משלקי עד שיגיע הזמן כמי שלוקח פירות עד זמן דמי ואם רצה חיבו מקבל המשת קודם הזמן אלא שם כן מניח לו הפילות לאכול:

ד המלוה את חבירו לזמן וכא הלוה לפרעו תך הזמן בפרוטרו' דיבר דיבר יש אומרי' שאין המלוה יכול לעכב' ולומר תן לי כל חובי בפעם אחת דאף פרעון של דיבר דיבר בקרא פרעון אלא שיש למלוה תרעומת עליו ומיהו אם משכן לו שדהו או אפילו שתי שדות אינו יכול לכופו שיחזיר לו אלא המשכונה בחני המעות:

ה המלוה את חבירו על המשכון מטלטלין או קרקע שמוים יותר מחובו וכא הלוה שיקח מהמשכונות כדי חובו ויחזיר לו את המותר אין בדבריו כלום וה"ה אם אין המשכונו שוים יותר מחובו אינו יכול לכופו שיטלם בחובו ויחזיר לו שטרו:

ו לוה שאמר כשהגיע זמן הפרעון אין לי משת ולא מטלטלי אלא קרקע טול אותו בחובך והמלוה אומר אינו חפץ בקרקע ואני רוצה להמתין עד שיהיו לך משת ואיך יכול לכופני שתקח קרקע שכיון שאיני תובע חובי עכשיו הדין עם המלוה:

ז המלוה את חבירו על המטבע וכפסל אם יכול להוציאו במדינה אחרת ויש לו דרך לאותה מדינה נותן לו ממטבע שהלוהו ואומר לו לך והוציאו במקום פלוני ואם אין לו דרך לשם נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה וכן בכתובה:

בידי אלא כך והילך פטור משבועת התורה אבל
נשבע היסת:
ז מנה לי בידך אין לך בידי כלום או שטען יש
לי בידך כנגדו כסות או כלים או שאמר אמת
היה לך בידי אבל אתה מחלתו או נתתו לי
במתנה כיון שכופר בכל פטור משבועת התורה
ונשבע היסת ואפילו שני׳ מעידי׳ שהלוהו ואינם
יודעים שפרעו נאמן בשבועת היסת לומר יש לי
בידך כנגדן או מחלת לי:
ח מנה לי בידך שגזלתני והלה אומר להד״מ
משביעים אותו היסת ואם הודה מקצת או שעד
אחד מעיד שגזלו משביעין אותו שבועת התור׳:
ט מנה לי בידך שהלויתיך או שהפקדתי
בידך והלה אומר איני יודע אם הלויתני או אם
הפקדת בידי ישבע היסת שאינו יודע ופטור
ואם בא לצאת ידי שמים ישלם ואפילו אם טען
תחלה טענת בריא אין לך בידי וכשחייבוהו
לישבע היסת חזר וטען איני יודע אם הלויתני
או אם הפקדת אצלי נשבע היסת שאינו יודע
ופטור: מנה לי בידך שהלויתך או שהפקדתי
בידך והלה אומר יודע אני שהלויתני מנה או
שהפקדתו אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך אם
לאו חייב לשלם ואין התובע צריך לישבע אפילו
שבועת היסת אבל אם ירצה יחרים חרם סתם
על כל מי שנוטל ממונו שלא כדין:
י לא תבעו אדם אלא מעצמו אמר לחבירו
הלויתני או הפקדת אצלי או גזלתיך ואיני יודע
אם החזרתי לך פטור ואם בא לצאת ידי שמים
חייב לשלם אבל אם אמר איני יודע אם הלויתני
או אם הפקדת אצלי או אם גזלתיך הואיל ובלא
תביעת אדם אמר כן פטור אף לצאת ידי שמי׳:
יא א״ל חייב אני לך מנה והלה אומ׳ ודאי לי
שאינך חייב כלום פטור אף על פי שיודע
בודאי שהוא חייב דהוי כאילו מחל לו:
יב מנה לי בידך שהלויתך והלה אומר איני
יודע אם הלויתני ועד אחד מעיד שהלוהו או
שאמ׳ איני יודע אם פרעתיך ה״ל מחוייב שבועה
ואינו יכול לישבע ומשלם:
יג מנה הלויתיך והרי עד אחד והלה אומר
כן הוא אבל פרעתיך או שאמר לו אתה חייב לי
כנגד אותו מנה אם זה הער מעיד שלא פרעו
אותו מנה כגון שלא זזה ידו מתוך ידו או שהוא
מעיד שהוא תוך זמנו וכן אם טען תחלה לה״ה
ואחר כך הוציא עליו עד אחד וחזר ואמר לויתי
ופרעתי בכל אלו ה״ל מחוייב שבועה ואיני יכול
לישבע ומשלם: טענו חטפת חפץ ויש לו עד אח׳
שחטפו והוא אומר ודאי חטפתי אבל שלי הוא
ה״ל מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם
מנה לי בידך אין לך בידי אלא חמישים והשאר
איני יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם
והתובע אינו צריך לישבע אלא אם ירצה הלוה
יחרים סתם על מי שנוטל ממנו שלא כדין אבל
אם השיבו חמישי׳ לויתי ממך ופרעתיך וחמשים
האחרים איני יודע אם לויתי אם לאו ישבע
היסת שפרע החמשים ושאינו יודע מהחמשים
שתבעו בהם:
יד לא אמרינן מחוייב שבועה שאינו יכול
לישבע משלם אלא בשבועה דאוריתא אבל אם
מן התור׳ הוא פטור משבוע׳ אף פל פי שמדרבנן
חייב לא מקרי מחוייב שבועה:
טו יש אומרים דלא אמרינן בשבועה הבאה
על ידי גלגול מתוך שאינו יכול לישבע משלם בין
שלא היה יכול לישבע על עיקר שבועה הבאה
עליה גלגול וצריך לשלם בין שיכול לישבע על
עיקר השבוע׳ ושעל ידי גלגול אינו יכול לישבע
ויש אומרים שכיון שנתחייב שבועה מן התורה
על הכפירה והוא טוען על הגלגולים איני יודע
קרינן ביה שפיר מחוייב שבועה ואינו יכול
לישבע ומשלם:
יו התובע ליורש הלוה מלוה על פי ל״ש אם
אמר היורש איני יודע אם לוה אם לאו ויש עדי׳
שלו׳ לא שנא אמ׳ איני יודע אם פרע אם לאו ל״ש
אמ׳ חמשין ידענא וחמשין לא ידענא פטור אפי׳
בלא שבועת היורשי׳ שלא שמחרים סתם על כל
מי שיודע שמורישו חייב לו כלום אבל אם הודה
בחמשים וכפר בחמשים שאמר חמשים חייב לך
ולא יותר הרי הוא כשאר מודה במקצת ונשבע
שבועה דאוריתא:
יז כל טענת ספק אין משביעים עליה כלל
כיצד אמר לו כמדומה לי שיש לי אצלך מנה או
מנה

מנה שהלויתי לך כמדומה לי שלא פרעתני
פטור אף משבועת היסת ואפילו לצאת ידי שמי׳
אינו מחוייב כיון שתובע אומר שמא והנתבע
אינו מודה לו ואומר בריא וכן אם אומר לחבירו
נתחייבת לי מנה מפני שהודית לי שלקחת משלי
אבל לא היתה ההודאה בעדים אין זה טענת
בריא שאין זה יודע שחייב לו אלא בהודאת פיו
והודאה שלא בעדים או אפי׳ בעדים ולא אמר
אתם עדי אינו כלום שיכול לומר משטה אני בך
אבל אם טען לחבירו הודית לי מעצמך שאתה
חיי׳ לי כך וכך ואמרתי לעדי׳ אתם עידי או אתה
אמרת אתם עידי ואין העדים כאן זהו טענת
בריא ויכול להשביעו היסת שלא אמר לעדים
אתם עידי ואם יהפכנ׳ עליו ישבע הטוען שהוד׳
לו באתם עידי ויטול:

יח טענו שניהם ספק כגון שטענו הלויתיך
ואיני יודע כמה והשיבו אמת שהלויתני ואיני
יודע כמה אין הנתבע נשבע אפי׳ היסת ומשלם
לו מה שברור לו ויוצ׳ בו אף ידי שמי׳ ויש אומרי׳
שכיון שזוכר שלוה אינו יוצא ידי שמים עד
שיתפשר עם המלוה במה שיוכל ובין כך ובין כך
יכול המלוה להחרי׳ סתם על כל מי שיודע שהוא
חייב לו ואינו פירעו:

יט טענו אינו יודע כמה הלויתיך אבל לפחו׳
הלויתיך שתי כסף ופרוטה או שטענו מנה
והלוה אומ׳ אמת לויתי ממך ואיני יודע כמה יש
לבית דין לחקור ולשאול לו אע״פ שאינך יודע
הסכו׳ אתה יודע לכל הפחו׳ שאת׳ חיי׳ לו פרוט׳
ואם הודה הרי הודה במקצת ומתוך שאינו יכול
לישבע משלם ודוקא שטענו דבר שהוא אמוד
בו ומחרים סתם על מי שלקח מה שאינו חייב
לו ואם אומר אפילו בפחות משוה פרוטה איני
יודע בודאי הרי זה נשבע היסת ונפטר מדיני
אדם ויש אומרים שאפילו לא שאלוהו בית דין
חייב לשלם שהרי אין הודאתו פחות משוה
פרוטה:

ב טענו סבור אני שיש לאבא בידך מנה בין
שתובע ללוה עצמו בין שחובע ליורשיו אין לו
עליהם שבועה כלל אלא חרם סתם אבל אם
טענו בריא לי שמנה לאבא בידך אם הוד׳ מקצת
נשבע שבועת התורה ואם כפר הכל נשבע
היסת:

בא האומר לחבירו אמר לי אבא שיש לו
בידך מנה והלה אומר אין לו בידי אלא חמשים
יש אומרי׳ שפטור אף משבועת היסת וי״א שחייב
לישבע שבועת התורה:

בב אמ׳ מצאתי כתוב בפנקסו של אבא שאת׳
חיי׳ לו מנה וברור לי שהו׳ כתב ידו יש מי שאומר
שמשביעין אותו היסת:

בג טענו בספק על פי העד כגון פלוני אמר
לי שנטלת משלי מנה והוא כופר והביא העד
משביעו שבועה דאוריתא כאילו היה טוענו
טענת בריא:

בד האומר לחבירו מנה לי בידך והלוה אומ׳
אין לך בידי כלום או פרעתיך ואמר התובע
השבע לי היסת והשיב הנתבע הלא יש לך שטר
עלי ואתה רוצה להשביעם תחלה ואח׳ כך תוציא
השטר הפרוע ותגבה בו אומרים לו הבא השטר
ואם אמ׳ התובע לא היה לי שטר מעולם או היה
לי שטר ואבד אומרים למלוה בטל כל שטר שיש
לך עליו קודם לזמן הזה ואחר כך השביעהו
היסת או תחרים סתם ואח׳ כ׳ צא ובקש השטר:

בה אמר הנשבע אינו נשבע עד שתבטל כל
עדים שיש לך עלי מתביעה זו אין׳ שומעין לו:

אחד שלוה משנים בע״פ מזה ק׳ עו ומזה ר׳ וכל אחד תובע ר׳ ובו ג׳ סעיפים

א אחד שלוה משנים בבת אחת מזה מנה
ומזה ק״ק והודיעוהו משל מי היה המנה ומשל
מי היה הק״ק וכשבאים לתובעו אומר כל אחר
שלי הם הק״ק והוא אינו יודע איזהו בעל המנה
ואיזהו בעל הק״ק צריך ליתן לכל אחד ק״ק אחר
שישבע כל אחד אבל אם היה מלוה בשט׳ שעשו
שטר עליו מחזיק ש׳ והודיעוהו של אחד מנה
ולאח׳ ק״ק נותן לזה מנה ולזה מנה והשאר יהא
מונח עד שיבא אליהו ויש מי שאומ׳ דבמלוה ע״פ
אי לא תבעי ליה חייב בבא לצאת ידי שמים:

ב היו שנים תובעים אותו כל אחד אומר הלויתיך מנה והוא אומר לויתי מנה מאח׳ מכם ואיני יודע מאי זה מכם צריך ליתן לכל אחד מאה:

ג ואי לא תבעי ליה אלא הוא מעצמו אומר אחד מכם הלוה לי מנה ואיני יודע איזהו פטו׳ אף מידי שמים וי״א שלצאת ידי שמים צריך לתת לכל אחד:

ע ז דין ב׳ שלוו מאח׳ ודין שותפין שלוה אחד לבדו: ובו י״א סעיפים

א שנים שלוו כאחד או שלקחו מקח אחד שניהם ערבים זה לזה אף על פי שלא פירש ואם אין נכסים לאחד מהם גובה מחבירו הכל אבל אם יש לו נכסים לא יתבע הערב תחלה וגובה מכל אחד החצי שהוא מוטל עליו ואם פרע אחד מהם כל חוב חוזר וגובה מחבירו חלקו:

ב שותפין שלוה אחד מהם מאחר לצורך השותפו׳ השני משועבד אף על פי שלא היה עמו בקנין בשעת הלואה ודוקא שהוא מודה שמה שלוה שותפו היה לצורך השותפות או שיתברר הדבר בעדים אז דינם כשנים שלוו כאחד:

ג שנים שערבו לאחד כשיבא המלוה ליפרע מן הערב יפרע מאי זה מהם שירצה ואם לא היה לאחד מהם כדי החוב חוזר ותובע השני בשאר החוב ובסימן ק״לב כתוב שיש חולקים בזה · ואחד שערב לשני׳ כשיפרע למלוה יודיעו על חוב איזה משניה׳ פורע כדי שיחזור עליו:

ד ראובן שהוצרך ללו׳ מנה משמעון ולא רצה ללוותו עד שיכנסו יהודה ולוי ערבים והעני ראובן וגבה שמעון כל חובו מלוי וחזר לוי לתבוע מחצית המנה מיהודה וטען יהודה לא נכנסתי ערב לך אלא לראובן ואיני חייב לך שא השליש אין בדברי׳ כלום וצריך לפרוע החצי:

ה ראובן תבע משנים שלוו ממנו כאח׳ וכפר אחד והודה אחד אין עדותו מחייב את חבירו ואם היו הנתבעים ג׳ והודו השני׳ עליו ועל עצמן אין האח׳ מתחיי׳ ממון על פיהם אבל אם הוציא שטר על שלש׳ שיש לו אצלם כך וכך ממון וטענו כולם ואמרו פרענו זה בפני זה אם כל אח׳ כתוב סך ידוע בפני עצמו ואין ביניה׳ שותפו׳ מעידים זה על זה ואין חוששים לגומלים:

ו שנים שלוו מאחד בשטר אחד ומחל לאחד מהם לא מחל אלא חלקו וגובה מחבירו חצי החוב:

ז אחד שלוה משני׳ ומחל אחד מהם כל החוב אין חלק חבירו מחול:

ח שנים שהם ערבי׳ בשביל אחד ופט׳ המלוה את אחד מהם מהערבנות יש אומרים שיכול לגבות כל החוב מהערב השני:

ט שנים שהלוו או הפקידו לאחד ובא אחד מהם ליטול חלקו אין שומעי׳ לו עד שיבא חבירו אבל אם חבירו בעיר ושמע ולא בא צריך ליתן לזה התובע הכל ואם טען שאינו רוצה לתת לו אלא חלקו אבל חלק שותפו יתן ביד בית דין הרשות בידו:

י לוה משנים ונכתב השטר בשם אחד מהם אם תבעו אותו שלא נכתב השטר על שמו יכול לדחותו ולומ׳ לא נתחייבתי לך כלום · איש ואשתו שלוו מאחד היא חייבת לפרוע החצי מכתובתה ואם הבעל או יורשיו פרעו כל חוב חוזרים ונפרעים ממנה החצי ואם הבעל קיים והיא טוענת אתה לקחת כל המעות שלא שאני נכנסתי עמך בשטר אינה נאמנת שלא במיגו דפרעתיך:

י א ראובן היה חייב לשמעון מנה ואחר כך בא הוא ואשתו ולוו מלוי מנה ונפטר ראובן ואחר שהגבו כתובת אשתו שהיתה מוקדמת לא נשאר כלום לבעלי חובו׳ והרי לוי גובה מהשמנה המנה אין שמעון יכול לחזור על לוי ולגבו׳ ממנו לפי שלוי לא גבה מנכסי ראובן כלום שא מנכסי אשתו:

ע ח הטוען שפרע תוך הזמן: ובו ח׳ סעיפים

א הקובע זמן לחבירו ותבעו תוך הזמן ואמ ליה פרעתיך אינו נאמן דחזקה אין אדם פורע

בתוך

כתוך זמנו ואפי' מיתמי שמת הלוה כתוך הזמן והניח יתומים אפי' קטנים נפרעים מהם כלא שבועה אם היה מלוה בפטר או אפילו מלוה על פה והעמיד לבעלים כדין ונתקבל העדות בפניו דכמלוה ע"פ נמי חיישא להאי דינא ובלבד שיש עדים בהלוואה ובקבישות הזמן שאם אין עדים נאמן בשבוע' היסת כמגו דלהד"מ או לא קבעת לי זמן או כבר עבר הזמן ופרעתיך בזמני · אם תבעו תוך זמנו ואמר ליה פרעתיך וחזר ותבעו לאחר זמנו וא"ל שמתת פרעתיך סוחזק כפרן וחייב כאמן:

ב אם מת כתוך זמן ובא לטרוף במלוה בפטר להרמ"בם חייבו כדין שבועה ויש לומרי שפריך:

ג תבעו ביום שבשלם כו הזמן וא"ל פרעתיך היום אם היה מלוה ע"פ נאמן בשבועת היסת דעביד אינש דפרע ביום שלמחר וחם היה מלוה בפטר דינו כמלוה בפטר שלא קבע לו זמן:

ד יש לומרים דהא דאמרינן התבעו ביום שבשלם הזמן ואמר ליה פרעתיך היום דנאמן שבי מילי כשתבעו בסוף היום אבל קודם לכן חייבו באמן וכי אמר בסוף היום פרעתיך תוך זמני כאמן כמגו דפרעתיך היום:

ה תבעו אחר זמנו או בסוף יום שבשלם זמנו ושטן שפרעו בזמנו בשבע הלוה היסת ובפטר:

ו בפטר סלוה תוך זמן והוציאו יורשיו כתב פרעון שהם שפרע כל חובו לרחוכן קודם מותו כתבו בסיומן ע"ה:

ז מי שים לו פטר על חבירו לפרעו לזמן פלו' ולבר ממנו ותבעו תוך זמנו וכן אם הפטר יוצא מתחת ידי אחר וזה תובעו תוך זמנו והלה טוען ממני כבל ופרעתיו לא אמרינן בבי הא אין אדם פורע תוך זמנו בסיומן מ"ה:

ח הא דאמרינן חזקה אין אדם פורע כתוך זמנו היינו דוקא בקובע זמן אבל בשתם הלוהו אע"פי שזמנה שלשים יום נאמן לומר פרעתיך כתוך שלשים יום:

דין האומר לא לויתי וחילוק שבין עז צא תן לו או חייאתה ליתן לו: ובו י"ד סעיפים

א טענו מכח הלויתיך כפר בכית דין ואמר להד"מ וכאו עדים שלוה ממנו מכח ופרע והלוה תומר לא כתפרעתי הרי זה חייב לשלם ואין המלוה חייב שבועה שהרי הוחזק זה כפרן ואם לאחר שפרעו חזר ותבעו ואמר פרעתיך שבי פעמים אין מסבירין אותו היסת על טענה זו וכן אם הוכיח עליו כתב ידו שהו' חייב לו ואמר ליה להד"מ וזה היה כתב ידי אם הוחזק כתב ידו בבית דין או שבאו עדים שהוא כתב ידו הוא הוחזק כפרן ומשלם:

ב התובע מחבירו מכח והשיב לו יתכן שאתה חייב לי כמו כן המשת שאתה תובע ממני יש מי שאומר דהוי כאומר יתכן שאתה חייב לי ואיני חייב לך והרי כפר וכאומר לא פרעתיך דמי:

ג מי שהודה בבית דין שחייב לזה התובע מכח ואחר כך אמר נזכרתי שפרעתי לו חובו זה שהודיתי בו והרי עדים הרי זה עדות מועלת ושמים על פיהם שהרי לא הכחיש עדות ואינו כאומר לא לויתי משלם:

ד אמר לו מכח הלויתיך כפני פלוני ופלוני ואמר לו לה"ד ובאו עדים שמכח לו אף על פי שלא ידעו שם דרך הלוה, נתנם לו או דרך מתנה סוחזק כפרן ואם יטענו לאחר כך דרך מתנ' נתנם לי או פרעון היו אינו נאמן לכל אם שטן תחלה אמת שקבלתי ממך מכח לכל במתנה היו או כפרעון חובי נאמן כיון שאינו מכחיש העדים ונשבע היסת ונפטר ואם הכחין לו עדים מכחוש ושמעו שנתנם לו דרך הלוואה ושטן זה להד"מ ודאי הוחזק כפרן על פי העדים לכל אם טען אבי לא קבלתי ממנו אלא בפרעון אלי ומפני שלא הייתי יכול להוציא ממנו הודיתי לו כל מה שאומר כדי להוציא חובי ולא חוששתי להודות לו שהיה דרך הלוואה כיון שלא ראיתי עדי, טענתו טענה ונשבע היסת ונפטר:

ה טענו מנה לי בידך ואמר להד"מ ועדים מעידין שהלוהו וחזר ואמ' פרעתיך הוחזק כפרן לחותו ממון וחייב לשלם ואין המלוה צריך לישבע ודוקא לחותו ממון הוחזק כפרן אבל לא לממון אחר ונאמן עליו בשבועתו כשאר כל אדם:

ו וכן אם טען להד"מ והוציא המלוה שטר בעדים שהלוהו הוחזק כפרן ואין המלוה צריך לישבע אפילו אם אין נאמנות בשטר:

ז וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ואמר להד"מ וזה חיבו כתב ידי אם הוחזק כתב ידו בב"ד או שראו עדים שהוא כתב ידו הוחזק כפרן ומשלם ואינו נאמן לומ' פרעתי עד שיודה לו בעל דינו או יביא עדים שפרע בפניהם:

ח כל מי שהוחזק כפרן שכנגדו נוטל בלא שבוע' ואם ירצה יחרי'ם על מי שנוטל ממנו שלא כדין:

ט חינו מוחזק כפרן שלא אם כן כפר בבית דין וכאו עדי עדים והכחישוהו אבל הטוען להד"מ וחייבוהו שבוע' ובשבעה לישבע חזר וטען פרעתי או חינו יודע או שטען המלוה חינו יודע וחזר וטען לויתי ופרעתי הואיל ולא הכחישוהו עדים שלא שמדקדק בשבועתו לעשותה כתקנה כיון שטתי הטענות בחות לפטרו יצבע שאינו יודע ויפטר וכן אפילו הכחישוהו עדים אם לא היתה הכפירה בבית דין לא הוחזק כפרן אם התובע אמר לעדים שכפר בפניהם אתם עדי שטענו לא לויתי ושתק הלה אם חזר ואמר פרעתיך קודם לכן אינו נאמן אבל אם אמר פרעתיך אחר כך נאמן:

י מנה לי בידך אמר לו בפני עדים הן ואחר אמר ליה בפני בית דין תנהו לי אמר לו כתתיו לך נשבע היסת ונפטר אבל אם ה"ל משלם לא היה לך בידי והעידו עדים שהודה לו הוחזק כפרן שכבר הודה שהיה לו בידו והודאתו כמאה עדים דמי אם אמר ליה אין לך בידי אתם לא הוחזק כפרן שיכול לתקן דבריו הראשונים ולומר אין לך בידי שאמרתי היינו לומר שפרעתי לך וה"ה אם אמר אינו חייב לך או שקר אתה טוען שיכול לתקן דבריו:

יא אמר לו מנה הלויתיך בבד עמוד פלוני

הסיבו לא עברתי בבד עמוד פלוני מעולם וכאו עדי שעבר בבדו אבל לא ראו שהלוהו לא הוחזק כפרן דשמא לא רמיז עליה אמרו לאו אדעתי' אמר פרעתיך בפני פלוני ופלוני וכאו אותם פלוני ופלוני ואמר להד"מ נתבאר בסימן ע':

יב אמר ליה פרעתיך מנה בסחורה פלוני שהיה השער אלה בבך וכך והביא הלה עדים אלא היתה סוה כ"כ ותובע ממנו המותר וחוזר וטוען פרעתיך או בלותה סחורה או בדבר אחר הוחזק כפרן שבבי אדם נותנים דעתם לזכור סכום השער לפיכך נוכה ממנו המלוה מה שבשאר מהחוב בלא שבוע' והדלת בבית דין או עדות בבית דין כמלוה בשטר דמי ולפיכך כותבים ונותנים לבעל דינו כמה דברים למורים בשלא קבל הדין עד שפלחו בית דין אל שלשה שהיו יושבים מעמם במקום הקבוע להם והביאוהו כמו שנתבאר בסימן ל"ט אבל שנים שבאו לדין ותבע לחבר מהם את חבירו ואמר לו מנה לי בידך ואמר לו הן כין שאמרו חייב אתה ליתן לו כין שאמרו תן לו ויצא ואמר פרעתיך נאמן וישבע היסת שפרש לפיכך אם חזר התובע לדיונים ואמר כתבו לי הודאתו אין כותבים לו שמא פרש ויבא לגבות ממנו פעם שנית:

יג שנים שבאו לדין ונתחייב האחד לשמ' ואמרו לו עדות תן לו ויצא וחזר ואמ' פרעתיו ועדי' מעידי' אותו שלא פרעו כגון שלא זה ידם אתך ידו הוחזק כפרן לאותו ממון אבל אם אמרו לו חייב אתה ליתן ויצא וחזר ואמר פרעתיו ועדים מעידים שלא פרעו כגון שלא זה ידם אתך ידו לא הוחזק כפרן שזה נשמט מהם עד שיחקרו דיינו לפיכך אם חזר פעם אחרת ושטען שפרעו ולא היו שם עדים שמכחישים אותו פעם שניה הרי זה נשבע היסת שפרעו ונפטר לפיכך היו בקיאי הדעת שבשפרד כשיודה הלוה או כשיתחייב שבועה בבית דין יאמר לו בבית דין הזו עלי עדים שלא יפרעני או שלא ישבע לי שלא בפני עדים:

יד כאה דברים למורים בבית דין בסרבנות ובמרדה אינו אם יצא מלפני בית דין בסרבנות ובמרדה אינו

נאמן לומר פרעתי ונתכפר לפיכך כותבים למלוה לפי דעת הלוה:

פ באיזו ענין טוען וחוזר וטוען: ובו ב סעיפים

א מי שטוען בבית דין טענה אחת ונתחייב בה חזר וכחל לטעון טענה אחרת שטורת הראשונ' אבל לא כח לתקן טענה ראשונ' ולומר כך כתבתי ואם כשמשיתיה לטון שטוכל' זה התיקון שומשין לו כל"ל שלא יצא מבית דין אבל לא אמרי' דמאחר שחזר לטעון שקר אבל כל מי שטוען חוץ לבית דין יכול לטשון לפי' לפתור טענתו הראשונה לפי שלין לדם מגלם טענותיו אלא לב"ד כמה דברי' אמורי' שחזר טוען וחוזר וטוען לפתור טענתו הראשונה כשנתחייב דין טענה ראשונ' אבל לא יכול לזכות כדין גם בטענה הראשונה יכול לחזור ולטשון ולזכות בטענה האחר' ואף על פי שלא נתן לחתלוה לטענה הראשונה ואף על פי שנתן מבית דין וחזר הם לו לחזור ולטשון ולהסך כל הטענות שירצה מפיטור לפיטור עד שיכוון עדים לבל מאחר שיכוון עדים ויכחישו טענתו שחחרון שסמך עליה חיכו יכול להשיזו לטענה שחחרת שלא לא כן כתן לחתלוה לטענה שסמך עליה ויש כשמעה כמו שהשיג בחלת הטענה שחחרת והוא שלא יצא מבית דין:

ב יש חומרים שלאחר שכתב טענתו בשטר חיכו יכול לחזור ולטשון ואפילו כנותן לחתלוה ואפילו לא הוכחש:

פא אם הודה מעצמו מתי יכול לומר משטה אני בך: ובו ל"ב סעיפי'

א חמר לחכירו מנה לי כיד חמר ליה כפני עדים הן לאחר חמר ליה תכסו לי והשיב משטה הייתי בך נאמן ונריך ליכתב שהוא כדברי שכונתו להשטות בו ואפי' לא טען משטה הייתי כך חלה להל"מ משור דמילי דכרי לא דכרי חיכתי:

ב כמה דברים חמורים כבריה אבל ב"ש שחכתב מכירו והודה חיכו יכול לומר משטה הייתי בך שחין לדם משטה בשעת מיתה:

ג כבריה כמי דוקא חיכו נופיה מני למטען משטה הייתי בך אבל אי לא טען לא טענינן ליה חבן אבל ליורשיו טענינן שמא לא כיון לכיוסם חלה להשטות:

ד יש מי שחומר שאם התובע תופס ממון שנתבע בשע' הודאתו בכוב המכה שהוא מודה לו בה אף על פי שיש עדים שהוא ממונו על זה שכתבע שוב חיכו יכול לטעון טענת השטאה:

ה לא מהימנ' טענת השטאה אלא כשתבעו והודה אבל אם לא תבעו והוא הודה מעצמו חיכו יכול לטשון משטה הייתי בך:

ו אם כשתבעו הודה בפני בית דין או שהודה בפני עדים ויחדום לעדים כין שחמר להם כשתבע אתם עדי כהודאה זו או שחמ' התובע אתם עדי' וחמר שנתבע כן תהיו עדי' או שאתק שנתבע שוב חיכו יכול לומר משטה הכי בך אבל יכול לטשון פרעתי:

ז אם דמהכי אתם עידי דוקא כשתבעו אבל חמר ליה הן וחמר בך חמר אתם עדי ואתק לוה אבל אם חמר לו אכם לי כידך והלוה אתק וחמ' שתובע לעדים אתם עידי ואתק שנתבע אין שתיקתו כלום דלא הוי שתיקה כהודאה אלא אם כשהודה לו תחלה וחמ' ליה הן וכשחמ' התובע אתם עידי אתק אבל כשאתק שתחלה ועד כוף יכול לומר לא חשמתי להסיכך:

ח חמר כפני אכי סריני מודה כפניכם שיש לפלוני אלי מנה וחמר כן דרך הודאה גמורה ולא דרך שיחה אף על פי שלא חמר אתם עידי וא"צ שחין התובע עמו הרי זה עדות גמורה ומשלם על פיהם:

ט הודה כפני עדים הודאה גמורה וחזו ליה שהלי אחריני אף על גב דליתנהו לעידי הודא' כי אתו עידי רחיק ומסהדי דאודי קמי הכך חייב:

י הודאת כפני עד אחד הוי הודאה כין לשבע

226

ליפטר על פיו אם כפר בין לפרוע אם הודה שהודם בפניו:

יא החכיח לו עדים לחזרי הגדר ואמר ליה מנה לי בידך אמ' ליה הן אמ' ליה רבוך שתודה לי בפני עדים והשיב לו הייתי מודה לך בפני עדים שלא שלחני שתירוץ שמחתכפיני שאלם לך מיד והעדים שומעים כל זה פטור:

יב כל שדרכו ההלוואה לפי' כהכאמה מעידים עליו:

יג החכיח לו עדים בכולה ואי"ל מנה לי בידך אי"ל הן אמר ליה ערי ושכבי להוו שהדי עלך אמר ליה לא חיכה הודאה אבל אם שתק הויא הודאה ודוק כה"ג דלמי כעי ליה לאסוקי אדעתי' שים אם עדים דלמא אמר עירי ושכבי להוו שהדי עלך אם לא שהיו אם אבל אי לא חיכעי ליה לאסוקי אדעתי' אלא אמר אתם עידי וזה חיכו יודע שים אם עדים ושתק הין הודאתו הודאה:

יד לא תבעו אום אדם שלא בעצמו הודם דרך הודאה בפני עדים מנה לפלוני בידי וכשתבעו אי"ל לך בידי כלו' שלא הודתי שלא להשביע את עצמי הודיתי בחין בין שהיה ברי' כשהוד' בין שהיה ס"מ ואם כשהוד' בפניהם היה התובע עמו חיכו בחין לטעון לא הודיתי אלא להשביע את עצמי ויש מי שאומ' שאפי' היתה הודאה בפני התובע בחין לטעון לא הודיתי אלא כדי שלא להשביע את עצמי ולעבין שכושם אם טענתן לי מכח שאתה חייב לי ואם תרצה לכפור הרי פלוני ופלוני שאמרת בפניה שאתה חייב לי אע"פ שהוא אומר טענת שלא להשביע את עצמי צריך ליישבע שיסת דדל מהכח עדים חייב ליישבע על תבישתו אבל אם אמר ליה תן לי מכח שאמרת בפני פלוני ופלוני שאתה חייב לי והוא טוען טענת שלא להשביע אף שכושם חיכו צריך:

טו לדעת האומר שאפי' היה התובע בפניהם יכול לטעון טענת שלא להשביע אפילו אם' לאתם עידי ושתק יכול לטעון שלא להשביע הודיתי כין שמעצמו הודם:

יו יש מי שאומ' שטענת שלא להשביע חיכה מועלת שלא כשמודיה מעצמו אבל אם תבעו והודם חיכו יכול ליפטר בטענת שלא להשביע:

יז אם הודם בכתב ידו שחייב לפלוני מכח מה שהוד' בקנין או במעמד שלשתן חיכו יכול ליפטר בטענת הטוהה ולא בטענת שלא להשביע:

יח מי שמת ונמצ' כתוב בי' מטרותיו שטר זה חבין לפלוני לא זכה לותו פלוני בחבי השטר הוד' בפני עדים בלא קנין אף על פי שאמ' להם כתבו שטר אם לא אמר לתם עידי לאו הודאה היא:

יט המוכר לחבירו שטר שכתוב בו שם זה חייב לו מכח אף על פי שלא אמר לתם עידי הויא הודאה:

כ המודה לחבירו בחזקת שהוא חייב לו או מכר לו שטר בעדים ועדים חתומים עליו ואחר כך נתברר הדבר שטענה לאו הודאה היא:

כא אף על פי שהשטרין עדים חיכו עדות וכן המודה מעצמו ועדי' שומעים אותו וכן האומר לחבירו בפני עדים מנה לי בידך ואי"ל הן בכל אלו הדברים וכיוצא בהן אומרים בית דין לתבע מה לא תתן מה שים לו אלא לך אם אמר חין לו אלא כלום אומרים לו והלא אתה אמרת בפני פלוני כך וכך או הודית מעצמך אם עמד ושלם מוטב ואם לא טען חין אומרים לו אבל אם טען מצטה הייתי בו או להד"מ או שלא להשביע את עצמי נתכוונתי פטו' ונשבע היסת כמו שנתבאר ויש אומרים שאפילו לא אמר שלא חייבי לך כלום פיטרו הדיין ותולה הודאתו במה שאדם עצמו שלא להשביע את עצמו אף על פי שהוא לא טען כן:

כב הודם בפני בית דין של ג' בין שהודה מעצמו בין שתבעו אחר והודם חיכו יכול לחזור שלא תוך כדי דבור:

כג תבעו בחפץ פלוני והשיב חיכו שלך שלא של פלוני שאפילו אמר כן בפני בית דין חיכה הודאה להוציאו אותו פלוני מידו:

כד ראובן שאמר לשמעון חייב אתה מכח גלוי ואמר שמעון כן ואמר ראובן אתם עידי הוי הודאה וכשיבא לו לתובעו חיכו יכול לטעון לא טענת הטוהה ולא טענת שלא להשביע

אף על פי שלא כח ראובן כהרשות לוי ולא עוד שלא אפילו לא אמר ראובן אתם עידי תיכו יכול לומר ללוי מעטה תני לך:

כה ראובן שאמר לשמעון ולוי מכח לי בידכם ואמר שמעון הן ולוי שתק אם אמ' ראובן לעדים אתם עידי ושתק שמעון הוי הודאה לגבי שמעון אבל לגבי לוי לא הויא הודאה ואפי' היו שמעון ולוי קונפיס אין האחד מתחייב בהודאת חבירו:

כו האומ' לחבירו מנה לך בידי הילך מאה חמשים ולא אמר לאתם עידי וכול לומר מעטה לי כך לגבי החמשים שעדין לא נתן לו אבל מה שכתן נתן:

כז אם הודה מעצמו לפני ש"מ שחייב לו מנה היכו וכול לטעון טענת שלא להשביע:

כח אמר מנה לפלוני בידי ולא אמר אתם עידי וקפץ ונשבע על הודאתו וכח הלה ותבעו והשוב שלא להשביע את עצמי כתכוונתי והשבועה היתה לעקר אין שומעין לו וכן אם יטען שכחתי ונשבעתי והייתי סבור שהייתי חייב לו ועכשיו נזכרתי שאיני חייב לו כלום אין שומעין לו:

כט המודה לחבירו בפני עדים קבלתי ממך כך וכך מאות שים לי עליך אין צריך לומר אתם עדי בין שהיה מלוה בשטר בין שהיה מלוה על פה אלין שיך כאן לא טענת השטרות ולא טענת שלא להשביע והוא הדין למוחל חובו בפני עדים שאין צריך לומר אתם עדי וכן אין צריך לומר כתובו:

ל המתעסק בשל חבירו ונותן לו ריוח בכל שכה ובסוף טוען שלא היה שם ריוח ורוצה לחשוב מה שנתן לו בשכיל קרן אי יהיב לי ריוחא כאפי הכי סהדי ש"מ מודה ליה דכי יהיב ליה בשם ריוחא אמר ליה לאו כל כמינה למיחשב ליה השתא לשם קרנא וגבי ליה כולי האי דלא אמר אתם עידי אבל אי יהיב ליה בשתיקה מסתברא דלא הוה בעי ריוחא ורוצה מה שנתן לו בקרן ואם יאמר שאפילו נתן הריוח בפני עדים אם לא אמר אתם עידי אפילו נתנם לשם ריוח יכשבע שלא היה ריוח וכל מה שפתן יעלה לו לשם קרן:

דין שטר אמנה ופרוע או רבית ודין תנאי השטר והשבועה: פב

ובו י"ג סעיפים

א מלוה שהוציא שטר שיכו מקויים ואינו מוצא עדים לקיימו והלוה מודה שכתבו אלא שטוען פרעתי כולן ואפילו אם כתוב בו שלמנו אינו מועיל וה"ה לכל מה שיטען בו דכר שמבטל השטר כגון שמחל לו כתבתי ללות ולא לויתי לו מעולם תנאי נעשה ולא נתקיי' התנאי ואם אחר כך מצא המלוה עדים לקיים השטר בכית דין הרי הוא כשאר השטרות ונוכה בו:

ב ואם השטר מקויים וטוען הלוה פרעתי כולו לא קנטי והמלוה אומר לא נתפרעתי כלום אם ים בו נאמנות אינו נאמן ואפילו אם אמר השבע לי אין שומעין לו ואינה שבועה אם ים בו ב' מאחר מאתו לא וגבה אלא בשבועה שיסבע לבעל חוב המאחר שלא נפרע מחובו כלום ואין המוקדם יכול לומ' למאוחר לא תשבע עד שתשבע שלא נפרעת מחובך אבל מחרים

סתם על מי שיודע שהוא פרוע ומסכימו כחכם ואפילו לא היו כו נאמנות מפורש לרשון שהוא מאמינו כשנגר ב"ח מלוותר לף על פי כן נריך ליפבע ואם אין כו נאמנות כל זמן שלא ישטען הפבע לי שלא פרעתיך אין מפכיעים למלוה שלא לוותיים ללוה שלם ואם טען הפבע לי שלא פרעתיך מפכיעין לוותו בבקיעת חפץ ויטול והו' פיטשון הלוה בריא שהוא פרוע לכל שם כח כשעת שמא לא מפבעי ליה כלל לאפילו אם נם המלוה מפיב לויני יודע שהוא פרוע:

ג כשטען שפרע הפט' ואח' יפבע לי המל' ויטול לוותיים לו הכא משעתיו ואחר כך יפבע ויטול ואם טען הלוה שאין לו מה לפרוע יפבע הלוה שאין לו וכשתציב ידו יפביע למלוה שלא פרע ואז יתן לו:

ד אם הוחזק הלוה כפרן בלוותו השטר כגון שאמר להד"מ וכלו עדי וכתקייס השט' וחייבוהו בית דין לפרוע סוב לויכו יכול לומ' השבע לי שלא פרעתיך לף על פי שאין כו נאמנות שכבר הודה שלא פרע שכל האומ' לא לויתי כלומ' לא פרעתי דמי לכל אם יחרי סתם על מי שבטל ממכו ממון שלא כדין אין מוחים בידו:

ה אם כשאמרו בית דין ללוה שלם לו או טען השבע לי שלא אמר הלוה לבית דין מה חייב לו אומרי' מה אתה רוצה שיתחייב לך אם אמ' רוצה אני שיפבע לי מפביעים לו ואם לאו אין פותחין לו:

ו היה המלוה ת"ח אין מפביעים לוותו ואין מנבין לוותו לכל אם תפס משל לוה אין מוציאין מידו ואם לא תפס והוא מעלמו רוצה ליפבע כדי לנבות את שלו שומעין לו:

ז אם המלוה והלוה שניהם ת"ח ים מי שאומ' מחזר הדבר לכמות שהיה ואי טען מפבע לי אומרי ליה זיל מפבע ליה:

ח אם מת המלוה ויורשיו מוציאים השטר והלוה טוען שזה פרוע מפביעים מכוע' היורשי' ואומרים · היה המלוה חשוד ל"ח שמפבע נפבע היסת ונפטר ול"ח שהמלוה מוטל בלא מבוע' והכי מסתברא:

ט לא היה חשוד ורוצה להסך השבועה על הלוה אין שומעין לו ואם אומר אי אפשי ליפבע כתקנה זו אלא תהא תביעתי כמלוה על פה ויפבע הלוה היסת ואומר הלוה מאחר שחזרת לוותיה היסת הריני מפשיה עליך הדין עמו ואם אמר מפבע ליכי נפבע ואיכי נוטל אלא לאחרים סתם שרשות בידו ואין הלוה יכול לומ' לו השבע ונטול לו סוציאכי מן הכלל ואם יפא הלוה ולא רצה לשמוע שהרם אין מכדין לותו כך ומחרימין אלא כפניו:

י הוכיח עליו שטר מקויים והלא אומר שטר מזויף הוא או שטען חוב זה רכית הוא או שטר אמכה הוא או כתבתי לללות ולא לויתי והמלוה עומד בשטרו ואומר שזה טוען שקר ואומר הלוה יפבע ונטול אין שומעין לו להשביעו אלא יפלם ואחר כך יטען על המלוה כמה שירצה ואם יודה יחזיר לו ואם כפר יפבע היסת:

יא אם טען הלוה מחלת לי חוב שבשטר זה יש מי שאומר שדינו כמי שטוען פרעתיו ויש מי שאומר כמי שטוען אמכה או רכית הוא והמרדכים כותבים והאמכתיו לומר אלא כפרעתי וכבל עבייכי חוב זה:

יב טען הלוה שהשטר כעשה על תנאי שאם לקיימכו לפטר וקיימתיו והמלוה אומר אלא היה סוס תנאי בדבר אם כתוב בו שנעשה בלא סוס תנאי או בלא סוס שיור בעולם אין הלוה נאמן ואם אין כתוב בו נפבע כן נפבע המלוה ונוטל ואפילו אם כתוב בו נאמנות ואם הודה המלוה שנעשה על תנאי אלא שאומר שעדיין לא קיימו הלוה על המלוה להביא ראיה ואם אין לו ראיה נפבע הלוה היסת ונפטר ואם יש ללוה עדים שבתנאי נעשה מקבלי עדות ואפי' עידי השטר עצמם נאמנים לומר שנעשה על תנאי אפילו אם כתבידם יונא ממקום אחר ונפטר הלוה אפילו כלא שבועה ואם עד אחד אומר לא היה תנאי נפבע הלוה היסת ונפטר:

יג טען הלוה על שטר מקויים שחניו פרוע והמלוה אומר שלא נפרע ממכו כלום ועדים מעידים שכולו פרוע נפבע ונוכח מכחש מכני חרי ואם כתוב בו שהתאימו על עצמו כשני עדים

נוכה כל השטר מבני חרי בלא שבועה :

פג **דין מלוה שהודה בשטר שהוא מזוייף· ובו ד׳ סעיפים :**

א אם המלוה מודה שקבל ממנו דמי השטר אלא שאמר שקבלם בשביל מלוה על פה שהיה לו עליו ואין הלוה מודה באותה מלוה נתבאר בסימן נ״ח :

ב אם הלוה מודה בשתי הלואות ושתיהן עבר זמנן ונתן לו מנה סתם ולא פירש והמלוה אומר שרוצה לחשוב אותם בפרעון החוב שאין לו כח על הלוה כל כך ובאחרת יש לו כח יותר כגון שיש לו ערב והלוה רוצה לחשוב אותם בפרעון המלוה שאין לו בה ערב כי אומר שלאותה נתכוון אין שומעין לו ואפילו אומר בפירוש לא אפרע לך אלא מחוב פלוני והמלוה אומר לא אקבלם אלא מחוב האחר הדין עם המלוה :

ג אם הלוה אומ׳ מחוב פלוני שפלוני ערב בו נתתים לך ועל מנת כן קבלתם והמלוה אומ׳ לא נתרצתי לקבלם אלא מחוב פלוני שאין לי בו ערב אם החוב שאמר הלוה שפרעו הוא מלוה על פה נאמן הלוה בשבועת היסת ונפטר הערב אפילו היה קבלן ואם שני החובות יש לו עליהם שני שטרות אם לא פרעו בעדים נאמן המלוה במגו דלה״ דמ ונשבע ונוטל ואם יש בו נאמנות נוטל בלא שבועה ואפילו אם פרעו בעדים ומעידים שבתורת פרעון נתנם לו ואינם יודעים מאיזה שטר נאמן לומר שקבלם בשביל החוב שאין לו בו ערב ונשבע וגובה חובי מהלוה או מהערב ואם יש בו נאמנות גובה בלא שבועה :

ד הוציא עליו שטר מקויי׳ ואמר הלוה מזוייף או אמנה ואמר המלוה כן הדבר אבל שטר כשר היה לי ואבד נשבע הלוה היסת ונפטר :

פד **הפוגם או פוחת שטרו או עד אחד מעיד שהוא פרוע ובו ה׳ סעיפי׳ :**

א הפוגם שטרו לא יפרע אלא בשבועה אף על פי שלא טען הלוה השבע לי כיצד הרי ששטרו אלף זוז וטוען הלוה פרוע כולו והמלוה אומר לא נתפרעתי אלא מקצתו לא יפרע את השאר אלא בשבועה כעין של תורה אפילו היו עדים בשעת הפרעון או שכתב לו שובר במה שפרע ולא אמרינן אם איתא דפרע טפי בעדים הוה פרע ליה כדפרעי׳ מעיקר׳ או היה כותב לו שובר ואפילו דקדק לצרף בחשבונו אפילו פחו׳ משוה פרוטה לא אמרינן כיון שדקדק כל כך קושטא קאמר ואם יש בו נאמנות אף על פי שלא פירש בין בכולו בין במקצתו נוטל בלא שבועה :

ב במה דברים אמורי׳ בשעבר זמנו אבל אם הוא תוך זמנו אף על פי שפגם שטרו יפרע שלא בשבועה אלא אם כן טען הלוה ישבע לי :

ג כתוב בו פרעון ביני שיטי לא חשיב כפוגם שטרו לחייבו שבועה· שטר שכתו׳ בו פרעון ביני שיטי ת׳ זהובים על הגרר וטוען הלוה שפרע יותר והמלוה גרר מקום הפרעון וחזר וכתב מה שרצה אם כתב הפרעון הוא כתב יד הלוה הדין עם המלוה :

ד הפוחת שטרו נפרע שלא בשבועה כיצד היה שטרו אלף זוז וטוען הלוה פרעתיך כולו והמלוה אומ׳ לא נתפרעתי כלום אבל אינך חייב לי אלא ת׳ק ומה שנכתב אלף אמנה היתה בינינו אף על פי שאין בו נאמנות נפרע שלא בשבועה אלא אם כן יאמר הלוה השבע לי טען המלוה לא נתפרעתי כלום אבל אין החוב אלא ת׳ק והעדים טעו וכתבו אלף זוז הרי מודה שהעדים העידו שקר ונשבע הלוה היסת ונפטר :

ה עד אחד מעיד בשט׳ שהוא פרוע לא יפרע אלא בשבועה במה דברים אמורים בשעבר זמנו אבל אם הוא תוך זמנו נפרע שלא בשבועה אלא אם כן טען הלוה ישבע לי· עד אחד מעיד על שטר שהוא פרוע ומת המלוה עד שלא נשבע אין יורשיו גובין אותו וה״ה לפוגם שטרו ומת עד שלא נשבע :

פה **הוציא שטר חוב עליו והלה טוען שמכר לו שדהו : ובו ז׳ סעיפים**

ח״ה ו כ 10 2 ראובן

א ראובן שהניח שטר חוב על שמעון ושמעון סומך שראובן מכר לו שדהו אחר שהניע זמן שטרו ואומר מלוי הייתי לי היה לך ליפרע ממכירת שדה זו דבר שאם היה כן אין שמעון נאמן אלא ראובן נאמן שהרי בידו מקח שטר ואין בידו שטר שמעון אלא אם כן יש עדים שהיה שטר זה בידו קודם שהניע זמן שטרו ואם אין עדים שהיה שטר זה בידו קודם שהניע זמן שטרו אין שמעון נאמן אלא ראובן נאמן שהרי הוא במקום שכיתבין שטר וחתכוהו משום לקח על פי שהניע זמנו אין טענתו טענה זה יאמר לו מכרתי לך השדה אלא כדי שיסיח לו ממה לגבות חובו:

ב אם הלוה מכר קרקע למלוה אחר שהניע זמן פרעון שטרו אפילו במקום שנותנים מיגות ואחר כך כותבים שטר יכול לומר לו הלוו חייב הייתי לך היה לך לטרוף השדה כשמכרתיו לך:

ג ראובן הוציא שטר על שמעון ושמעון על ראובן אחר שנגמר של ראובן והניע זמן הפרעון של ראובן קודם שלוה משמעון יכול שמעון לומר לראובן הלוו חייב הייתי לך לא היה לך ללוות ממני שלא היה לך ליפרע מחובך ויש שאומר דלמ"ד כתבי זוזי והדר כתבי שטרא לם"ד כתבי דכתבי שטרא והדר יהבי זוזי וי"א דה"מ כתבי זוזי והדר כתבי שטרא ואפילו אם יש לראובן זכורית ולשמעון עדית אינו יכול לומר לויתי ממך כדי שתגבה ממך העדית ותגבה חוץ הזכורית ואם כתבי כתבי שטרא והדר יהבי זוזי הילכך יכול לומר היה לך ליפרע מחובך שלא כל אחד גובה חובו ומיהו אם יש לשניהם עדית או בינונית או זכורי' או שיש לאחד עדית או בינונית ולשני זכורית עומד כל אחד בשלו וכן אם יש לזה בינונית וזכורית ולזה זכורית זה גובה וזה גובה ואם זמן השטר שמוניה שמעון על ראובן היה קודם שהניע זמנו של שטר של ראובן אז בכל ענין יעמוד כל אחד בשלו שאין יכול לומר היה לך ליפרע מחובך שהרי עדיין לא הניע זמנו אפילו היה כיום שנפלמו החתם שניהם כאחד ראובן גובה משמעון לעצמו שאין שמעון יכול לומר לראובן מלוי הייתי לי אלא אם כן שהניע זמן שטרו לפני שנפלמו החתם שניהם:

ד אם את אחד מהם והכיח יתומים קטנים כל אחד עומד בשלו אפילו לא הכיח להם אביהם כלום אם יגבו מזה אפילו מעות חוזר וגובה מהם אחר תקנת הגאונים שגבו מטלטלי דיתמי:

ה אפילו היתומים קטנים אין אומרים שהם יגבו מיד ולא יגבה מהם עד שיגדלו כיון שתפס בחיי אביהם:

ו שנים שיש לכל אחד מהם שטר על חבירו במנה והיה בענין שהדין הוא שיעמוד כל אחד בשלו ומכר אחד מהם חובו לאחר הלוקח גובה מהלוה וחוזר הלוה וגובה מהמוכר מכבי חרי ואם אין למוכר נכסים אם גבה הלוקח קרקע מזה חוזר וגובה ממנו שהרי הוא מטעבד לו לחובו ואם גבה ממנו מטלטלים אם שעבד לו מטלטלי חוב מקרקע שקנה ושיקר חוזר וגובה חותם ממנו ואם לאו אינו טורח ממנו כלום:

ז ראובן שתבעו לשמעון ק"ק ושמעון לראובן מנה ושמעון עמד כבר בדין עם ראובן ונתחייב בבית דין ואמר שמעון אתה חייב לי ק"ק תחסר מהם המנה כנגד מנה זה שחייב ראובן לכי לא עמדתי עמך בדין על הק"ק וכמדומה לי שיש לי ראיות שלכי פטור מהם אם שטרו על שמעון מקויים הדין עמו:

ראובן נושה בשמעון ושמעון בלוי על מוציאין מלוי ונותנין לראובן: ובו ט סעיפים

א ראובן שכתב מנה בשמעון ושמעון בלוי מוכיחים מלוי ונותנים לראובן ל"ם אם בתחייב

לו כבר לשמעון בשעה שלוה מראובן לא שנא
נתחייב לו אחר כך ואין חלוק בזה בין מלוה
בשטר למלוה על פה כיון ששני הלוים מודי׳ כל
אחד למלוה שלו מוציאים מלוי ונותנים לראובן
בכל ענין שיתחייב לוי לשמעון בין דרך הלואה
שהלוה לו בין דרך מקח וממכר בין דרך שכירו׳:

ב במה דברים אמורים בשאין לשמעון
נכסים ליפרע ממנו שסידרו לו ב״ד והשביעוהו
ולא מצאו לו אלא חוב זה אבל אם יש לו במדינה
זו נכסים אין ביתדין נזקקים להוציא מזה ולתת
לזה:

ג אף בזמן שאין לשמעון נכסים אין ראובן
יכול לכופו שיתבע מלוי ויפרענו שאין מוטל
עליו זה הטורח אלא על ראובן לטרוח ולהוציא
מלוי:

ד יש מי שאומר שאם מה שיש ביד לוי הם
מעות בפקדון יכולים ביתדין להתפישם ולנגוש
שיפרע לראובן דכל שיש לו מעות אינו יכול לומ׳
לו טול קרקע:

ה אין שמעון יכול למחול ללוי ולא להריוח
לו זמן פקע השעבוד שיש לשמעון על לוי
ונשתעבד לראובן וכן אם אמ׳ שטר אמנ׳ או פרוע
הוא אינו נאמן להפסיד לראוב׳ ואם אח׳ שנתחיי׳
לוי לראובן בבית דין הלך ופרע לשמעון חייב
לפרוע לראובן פעם אחרת: המסרב שלא לירד
לדין או ירד לדין ונתחייב ואינו רוצה לעשות ציוי
ביתדין ועכבו ביתדין ממונו שביד אחר ועבר
על מצותן והחזירו למסרב אם לא ימצא ממה
לגבות חייב הנפקד ליתן למלוה הממון שהחזיר
למסרב:

ו אף על פי שראובן מיחה בלוי שלא יפרע
לשמעון לא מיקרי ראובן בהכי מוחזק דלא
משעבד לוי לראובן מדר׳ נתן עד שיתברר בב״ד
ששמעון חייב לו:

ז מת שמעון ונשארו יורשיו וטוען לוי פרוע
הוא נשבעים היורשים שבועת היורשים וגובים
מלוי ואם היה חוב ראובן בשטר חוזר וגובה
מהם בשבוע׳ ואם לא רצו לישבע חוזר זה עליהם
אם יש להם נכסים אחרים ואם אין להם נכסים
אחרים וטוענים שאין יכולים לישבע שבועה זו
הרי אלו נשבעים היסת שאין בידם במה לפרוע
חוב מורישם:

ח ראובן הלוה לשמעון על פה ושמעון הלוה
ללוי בשט׳ ומכר לוי כל נכסיו ובא לטרוף מלקוחו׳
של לוי בכח השט׳ שיש לשמעון על לוי אם שמעון
מודה לראובן שאינו פרוע אינם יכולים לדחותו
ולומר פרוע אתה משמעון ואינו נאמן עלינו
בהודאתו שלא הרי הוא טורף מהם מאח׳ ששמעון
מודה לו:

ט ראובן יש לו שטר חוב על שמעון ושמעון
על לוי אחיו ובא ראובן לגבות מלוי וטוען לוי
אחי גמלני חסד והלוני להחזיק ידי והתנה עמי
שלא יכפני לפרוע שלא לכשארצה אף על פי שבית
דין מכירים קצת שטענתו אמת אם אין תנאי
זה מפורש בשטר גובה ראובן ממנו:

דיני שבועת היסת ושבע׳ דאוריית׳ פז ובו ל״ט סעיפים

א התובע לחבירו ממון או חפץ שהיה יכול
להחזיק בו בטענת לא היו דברים מעולם או
החזרתיו לך או לקוח הוא בידי אם הוא מודה
מקצת חייב שבועה מן התורה וכן אם הוא כופ׳
בכל ועד אחד מכחישו חייב שבועה מן התורה
אפילו אינו יודע שחייב לו אלא על פי העד
אבל הכופר בכל ואין עד אחר מכחישו פטור
משבועת התורה בין במלוה בין בפקדון אבל
חייב שבועת היסת אפילו אמ׳ ליה מנה לי בידך
והלה אומר לא היה דברים מעולם נשבע היסת
ואפילו מודה מקצת אם אמר לו הילך המקצת
שאינו מודה אינו חייב אלא היסת ואינו נקרא
הילך אלא אם כן יהא המקצת שהוא מודה לו
מוכן בידו בפני ביתדין ליתנו לו מיד אבל אם
אמר הרי הוא בביתי ואתננו לך לא ואפילו אם
יתן לו משכון על מה שמודה בו לא חשיב הילך:

ב תבעו שני כלים והודה לו באחד מהם ואמ׳
לו הילך וטוען התובע שנשתמש בזה שהוא
מודה לו ונפחת מדמיו אין זה הילך: תבעו
מאתים והודה לו במנה והוא בענין שלא היה
יכול

יכול לכפיר באותו מנה כגון שאותו מנה הוא מעשה בית דין לא מיקרי הודאה במקצת:

ג אם נראה לדין שהוא מערים לומר הילך לדחות שבועת התורה מעליו חייב לישבע שבועת התורה:

ד א"ל מנה וכלי יש לי בידך אין לך בידי אלא הכלי והילך ואמר התובע אין זה הכלי שלי הרי זה נשבע היסת וכולל בשבועתו שזה כליו ואם הודה הנתבע שאין זה כליו אלא שנתחלף לו אף על פי ששוה כמו כליו צריך לישבע שבועה דאוריתא:

ה אין שבועה למודה מקצת ככופר הכל ומחוייב מתוך טענתו כגון שתבעו מנה והוא אומר לא לויתי וחזר ואמר לויתי חמשי ופרעתי שהוחזק כפרן לאותו ממון וכן אין המתחייב במקצת מתוך טענות הכפירה מחוייב שבועת התורה:

ו הודה במקצת ועד אחד מסייעו י"א שפוטרו משבועה וי"א שאינו פוטרו:

ז שבועה שמחייבים למי שנתחייב שבועה היא נקראת שבועת הדיינים בין שהוא חייב שבועה מן התורה בין מד"ס · שלשה מיני שבועו' חייבי מן התור' מודה מקצת וכופר בכל שעד א' מכחישו ושבועת השומרים שטען שאבד הדבר שהפקידו אצלו או נגנב או מת או כיוצא בו הרי זה נשבע מספק אף על פי שאין בעל הפקדון יודע אם טוען אמת אם לאו:

ח כל שבועה חוץ מאלו השלשה הם מד"ס ומכל מקום הם נקראים שבועת הדיינים ובשל דבריהם יש שני מיני שבועות יש מהם על ידי טענת ודאי וכפירה כגון שבועת שכיר ופוגם שטרו וכיוצא בהם ויש מהם על ידי טענת ספק כגון טענת שותפים ואריסים וכיוצא בהם ויש שבועה אחרת שנתקנה בדורות אחרונים מחכמי התלמוד והיא שבועת היסת ואף על פי שבית דין משביעין אותה אינה נקראת שבועת הדיינים:

ט שו דברי' שבין שבוע' דאוריית' לשל דבריה' מי שנתחייב שבועה דאורייתא ולא רצה לישבע בית דין יורדים לנכסיו ונותנים לתובע מה שתבע ומי שנתחייב שבועה מדבריהם ולא רצה לישבע אם הוא מהנשבעים ונפטרים כגון הנשבעים על טענת שמא או שבועת היסת מנדין אותו שלשים יום לא בא ולא תבע נידויו מכים אותו מכת מרדות ומתירים לו נידויו ואין יורדין לנכסיו:

י י"א שחייב שבועה דרבנן אם קדם ותפס ולא רצה לישבע לא מפקי' מיניה:

יא ועוד יש בניהם שבועה דאוריתא אם הפנה על שכנגדו ואמר ליה השבע וטול אין שומעים לו אם אין הלה רוצה וכן הנשבעים ונוטלים אף על פי שהיא מדבריהם אינו יכול להפנה על שכנגדו שלא מדעת הנתבע וכן שבועת השותפין וכיוצא בה שבאות על הספק אין מהפכים שהרי זה טוענו ספק ומיהו יש מי שאומר ראי טעין לישתבע לי דחשיד לי בכך הדין עמו אבל אם היא מהנשבעים ונפטרים דהיינו שבועת היסת יכול להפכה על שכנגדו כמצא דאין שבועה מתהפכת אלא של היסית בלבד ואף היסת אין מהפכים אלא כשאין בה גלגול אבל הנתבע אבל אם יש בה גלגול אין מהפכין:

יב אע"פ שהנשבעים ונוטלי' אינם יכולים להפך שבועה על שכנגדן שלא מדעת הנתבע אם יאמר התובע אי אפשי בתקנה זו שתקנו לי חכמים אלא הריני כשאר התובעים וישבע לי הנתבע היסת שומעין לו ואם יחזור הנתבע ויהפך השבועה על התובע שומעין לו ואם לא ירצה להשבע נפטר הנתבע:

יג ועוד יש ביניהם דבשל תורה היה הנשבע חשוד על השבועה שכנגדו נשבע ונוטל ובשל דבריה' אם היה הנתבע חשוד פטור בלא שבועה כמו שיתבאר בסימן צ"ב אבל אם רצה התובע מחרים סתם · ועוד יש ביניהם דבשל תורה צריך נקיטת חפץ והוא הדין לכל שבועה של דבריהם חוץ משבועת היסת שאינ' צריך נקיטת חפץ:

יד כפר הכל ונשבע היסת בלא נקיטת חפץ ואח' כך חזר וה ביא עד אחד חוזר ונשבע שבוע' דאוריתא בנקיטת חפץ:

חפץ

טו חפץ זה צריך שיהיה ס"ת וגלילו יאמר תהי כשכבע בס"ת זה הלוני יחזיר הספר תורה כידו ויאמר תהי כשכבע בה' ואם לא יחזו כידו הלוני תפילין הין צריך לחזור ולהשכיעו ות"ח אף בפתילה הין צריך לחזור כידו הלוני תפילין ויש מי שאומר דס"ת בפעם ראשון אבל מכאן ואילך הרי הוא כשאר כל הדם וכם"ת:

יו צריך להשבע בשם או בכינוי הכתוב ומעומד ואם נשבע מיושב הינו חוזר ונשבע ות"ח אפי' לכתחלה מיושב הין צריך לחזור ולהשביעו בדברים הין על טענת ודאי הין על טענת ספק שהיה שכתענתו כדין ונשבע אלא יטענו הלוני החמה ואח"כ נתחייב לחבר מהם שבועה להכירו:

יז אלו שבועת הדיינים כך היא נשבע אותו שאין לפני תורה בורעו ועומד ונשבע בשם או בכינוי שבועה או כלה אפיו או אפי הדיינים ביבר אפיו אומר הריני נשבע בשם אלהי ישראל או הריני נשבע בשמו רחום או בשמו שמון שאיני חייב לזה בלום וכן אם אמרו הוא תורה לה' אלהי ישראל או הרי הוא תורה לפי שמו רחום או לפי שמו חנון אם יש לזה אלהי בלום כיצד אפי הדיינין משביע אחד אותך בשם אלהי ישראל או בשמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן או שאמרו הרי פלוני בן פלוני תורה לה' אלהי ישראל או לפי שמו חנון אם יש לפלוני אלהי ממון ולא יודע לו והוא עונה אמן:

יח להרמ"ם אף אלו שבועות שבשם או בכינוי או בשבועה או כלה ואין בידם לנשבע הדיינין אלא שבועת הדיינים מידם בקיומת חפץ ולא הודו לו ואמרו בשבועת היסת תהיה לך בשם ולא בכינוי אלא בשבועה שתם או בתורה:

יט יש אומרים שבדורות אחרונים בימי שבועה בשם לפי שעשה גדול ונהגו להשביע בתורה:

ב משביעין אותו בכל לשון שרוצין ויאמינו עליו קודם שישביעוהו ואומרי' לו הוי יודע שכל העולם בודעתא בשעה שאמ' לא תשא וכל העבירו' שבתורה נכתב וכאן נאמר לא ינקה

חפץ זה צריך שיהיה ס"ת וגלילו יאמר תהי כשכבע בס"ת זה הלוני יחזיר הספר תורה כידו ויאמר תהי כשכבע בה' ואם לא יחזו כידו הלוני תפילין הין צריך לחזור ולהשכיעו ות"ח אף בפתילה הין צריך לחזור כידו הלוני תפילין ויש מי שאומר דס"ת בפעם ראשון אבל מכאן ואילך הרי הוא כשאר כל הדם וכם"ת:

יו צריך להשבע בשם או בכינוי הכתוב ומעומד ואם נשבע מיושב הינו חוזר ונשבע ות"ח אפי' לכתחלה מיושב הין צריך לחזור ולהשביעו בדברים הין על טענת ודאי הין על טענת ספק שהיה שכתענתו כדין ונשבע אלא יטענו הלוני החמה ואח"כ נתחייב לחבר מהם שבועה להכירו:

יז אלו שבועת הדיינים כך היא נשבע אותו שאין לפני תורה בורעו ועומד ונשבע בשם או בכינוי שבועה או כלה אפיו או אפי הדיינים ביבר אפיו אומר הריני נשבע בשם אלהי ישראל או הריני נשבע בשמו רחום או בשמו שמון שאיני חייב לזה בלום וכן אם אמרו הוא תורה לה' אלהי ישראל או הרי הוא תורה לפי שמו רחום או לפי שמו חנון אם יש לזה אלהי בלום כיצד אפי הדיינין משביע אחד אותך בשם אלהי ישראל או בשמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן או שאמרו הרי פלוני בן פלוני תורה לה' אלהי ישראל או לפי שמו חנון אם יש לפלוני אלהי ממון ולא יודע לו והוא עונה אמן:

יח להרמ"ם אף אלו שבועת היסת בשם או בכינוי או בשבועה או כלה ואין בידם לנשבע הדיינין אלא שבועת הדיינים מידם בקיומת חפץ ולא הודו לו ואמרו בשבועת היסת תהיה לך בשם ולא בכינוי אלא בשבועה שתם או בתורה:

יט יש אומרים שבדורות אחרונים בימי שבועה בשם לפי שעשה גדול ונהגו להשביע בתורה:

ב משביעין אותו בכל לשון שרוצין ויאמינו עליו קודם שישביעוהו ואומרי' לו הוי יודע שכל העולם בודעתא בשעה שאמ' לא תשא וכל העבירו' שבתורה נכתב וכאן נאמר לא ינקה

אלא קנס אינו נשבע היסת שאילו הודה היה
פטור אבל אם טענו שהעמידו בדין על הקנס
והביא עדים וחייבוהו בית דין לשלם והלה אומ׳
לא היו דברים מעולם צריך לישבע היסת:
בז מי שנתחייב שבועה בבית דין ויצא מבית
דין ואחר זמן תבעו חבירו שישבע לו ואמר
נשבעתי אם הוא מהנשבעים ונפטרים נאמן
אלא אם כן התרה בו לא תשבע אלא בפני עדי׳
ואם עדים מעידי׳ שלא נשבע באותו יום שאומר
שנשבע כגון שאומרים שלא זזה ידם מתוך ידו
הוחזק כפרן לאותה שבועה ואינו נאמן לומר
נשבעתי אחר כך:
בח נשבע היסת ואחר כך הודה מעצמו
במקצת אם דרך תשובה הודה שמתחרט על מה
שנשבע לשקר נפטר מהשאר ואם הודה שלא על
דרך תשובה אינו נפסל לשבועה על פי עצמו:
בט מי שכפר בכל ועד אחר מכחישו ונשבע
להכחיש העד ואחר כך הביא התובע עד אחר
מצטרף עם הראשון ומשלם לו זה אף על פי
שנשבע עליו ונעשה עד חשוד על פי
שנים עדים:
ל אף על פי שנשבע הנתבע ונפטר על פי
בית דין אם תפס התובע אחר כך משלו בלא
עדים וטוען שתופס על אותה תביעה שנשבע
לו עליה שלא נשבע לו באמת הדין עם התופס
ונאמן במגו שלא תפסתי משלך כלום ונשבע
היסת ונפטר ואין צריך לומר שאם הביא התובע
עדים אחר שנשבע בין שבועה דאוריתא בין
שבועת היסת שמוציאין מידו ונותני׳ לזה ונעשה
חשוד על פי העדים:
לא טען שיש לו אצלו חוב בקנין או בשטר
ואבד והוא אומר פרעתי או איני חייב לך כלום
ונשבע ואח״כ באו עידי הקני׳ או שהוציא השטר
ונתקיים הרי זה משלם אחר השבועה שישבע
המליה ואינו חשוד והרי לא העידו שלא פרע
ולא טען הנתבע להד״מ ואם יש נאמנות בשטר
או בקנין נוטל בלא שבועה:
לב ראובן הוציא פסק דין על יורשי שמעון
שאביהם נתחייב לו בבית דין שבועה ואומ׳ שלא
נשבע יחרימו במעמד היורשים שכל מי שיודע
בממון זה אם הוא פרוע שיודה:
לג אין להשביע היכא דאיכ׳ למיחש שיתברר
הדבר:
לד התוקע כפו לחבירו לא נפטר משבוע׳:
לה אין נשבעין היסת על תביעת טובת
הנאה:
לו שנים או שלשה שיש להם תביעה על אח׳
ונשבע לאחד מהם פטור מהאחרים:
לז אין מוסרים שבועה למי שרץ אח׳ שבוע׳:
לח אם נראה לדייני׳ שהטענה מרומה אין
להשביעו:
לט יש מי שאומר שהמזכיר שם שמי׳ לבטלה
שכנגדו נשבע ונוטל:

דין כפירה והודאה ושתהא ממין הטענה: ובו ב׳ סעיפים פח

א אין מודה מקצת הטענה חייב לישבע עד
שיודה לפחות בפרוטה ותהיה הכפירה לפחות
שתי מעין כסף לפיכך אינו חייב עד שיתבענו
שתי מעין ופרוטה והוא מודה בפרוטה וכופר
בשתי מעין אבל תבעו שני מעין ופרוטה והודה
לו בשני פרוטו׳ כיון שאין בכפירה שתי מעין או
אם הודה בחצי פרוטה פטור כיון שאין בהודאה
פרוטה: שיעור הפרוטה משקל חצי שעורה
של כסף נקי ושיעור שתי מעי׳ משקל ל״ב שעורו׳
כסף נקי:
ב וכן אם לא תבעו כסף אלא מיני סחורות
והודה לו מקצת שמין הכפירה וההודאה אם
יש בכפירה שוה שתי מעין ובהודאה פרוטה
אחת חייב:
ג במה דברים אמורים כשתבעו פירות או
מיני סחורות אבל תבעו שני כלים והודה לו
באחד מהם אין צריך שיעור אלא אפילו היו
עשרה מחטין בפרוטה תבעו שנים והודה לו
באחד מהם חייב: טענו כסף וכלי׳ הודה בכלי׳
וכפר בכסף אם יש בכפיר׳ שתי מעין חייב ואם
לאו פטור הודה בכסף וכפר בכלים אם הודה
בפרוטה חייב:

ד הא דבעי׳ כפירת שתי מעין דוקא במודה מקצת אבל כופר בכל ועד אחד מכחישו אפילו לא כפר אלא בפרוטה חייב:

ה שבועת השומרים נמי אינה צריכה שתי כסף אלא אפילו הפקיד אצלו פרוטה או שוה פרוטה וטען שאבדה נשבע וכל פחות משוה פרוטה אינו ממון ואין בית דין נזקקין לו:

ו שבועת היסת נמי משביעין אותו אפי׳ על שוה פרוטה:

ז אין מודה מקצת חייב עד שיודה ממין הטענה כיצד תבעו כור חיטים או כור תבואה והודה לו בלתך קטנית פטור אבל אם תבעו בכור פירות והודה לו בלתך קטנית חייב שהקטנית בכלל פירות:

ח לא תבעו בדבר מסויים אלא אמר ליה שוה מנה יש לי בידך מכל מה שיודה לו חשיב שפיר ממין הטענה שכל דבר הוא בכלל שוה אבל אם תבעו מנה מדבר מסויים והודה לו בשוה מנה לא חשיב ממין הטענה:

ט תבעו דינר כסף או דינר זהב כאילו תבעו שוה דינר כסף או שוה דינר זהב ובכל מה שיוד׳ לו חשיב ממין הטענה ודוקא כשתבעו מטבע היוצא בהוצאה דהא אמרי׳ בסתמא שוה דינר קאמר לפי שאדם עשוי לשום כל דבר במטבע אבל תבעו ליטרא זהב או מטבע שנפסל ואינו יוצא בהוצאה לא חשיב כאילו תבעו שוה וכן אם תבעו דינר זהב זהוב כלומר טבוע יש לי בידך לא חשיב שוה דינר אף על פי שיוצא בהוצאה אלא דינר דוקא קאמר ואפילו הודה במטבע של חצי דינר לא חשיב ממין הטענה:

י הא דאמרינ׳ שאם תבעו דינר כסף או דינר זהב כאילו תבעו שוה דינר כסף או שוה דינר זהב יש אומרי׳ דה״מ במלוה אבל בפקדון דוקא קאמר דינר זהב ולא שוה דינר ויש מי שחולק ואומר שדין הפקדון שוה לדין המלוה:

יא תבעו מאה דינרי׳ ממטבע פ״ו והשיב אין לך בידי אלא חמישי׳ ממטבע אחר לא חשיב ממין הטענה אלא אם כן יאמר לו נתתי לך דינר זהב להחליפו במטבעות והוא אומר נתתים לך חוץ ממטבע אחד אבל בענין אחר לא מחייב אפילו תבעו דינר זהב והודה לו במטבע של חצי דינר זהב:

יב תבעו שני דברים כגון חטים ושעורים והודה לו באחד מהם חייב ליתן לו מה שהודה לו ונשבע על השאר אבל תבעו חטים והודה לו בשעורי׳ פטור אף מדמי שעורים ויש מי שאומר שהטעם משום דחשיב כאילו הודה שאינו חייב לו שעורים ולפי׳ אפילו יש עדים על השעורים פטור דהודאת בעל דין כמאה עדים דמי ויש מי שאומר דדוקא בשא״ל חטים הלוויתך ביום פלוני ובשעה פלוני והלה אומר שעורי׳ היו דאם איתא שהלוהו שניהם היה טוען על שניהם כיון דבבת אחת הלוהו אלא ודאי הודה שלא הלוה לו שעורים ואם תפס התובע דמי השעורים אין מוציאים מידו:

יג הטוען לחבירו מנה הלוויתיך והלה אומר אין לך בידי אלא חמשים זוז שנתת אותם לי דמים בחפץ פלוני והרי הוא קיים או שהלויתם עליו על מנת שלא להשתלם אלא מגופו וה״ה איפכא היכא דטעין ליה דאית ליה גביה חפץ פלוני דשויה אפיתיקי ניהליה במנה והלה מודה בחמישים זוז באוזפי׳ בהלואה גרידתא יש מי שאומר דמה שטענה לא הודה לו דפטור בין מתשלומין בין משבועה דאוריתא אלא משתבע היסת ונפטר:

יד תבעו כור חטים וקודם שישלים דבריו לומר וגם כור שעורים מיהר הנתבע ואמר אין לך בידי אלא כור שעורים ואמר התובע גם שעורים היה רצוני לשאול ממך אם כמערים שמיהר להשיב קודם שיגמור זה טענתו חייב דחשבינן ליה כאילו תבעו כבר שניה׳ ואם עשה כן לפי תומו פטור משבועת התורה אפילו אם מיד תוך כדי דבור אחר הודאתו אמר גם אני היה רצוני לבקש ממך השעורים אבל אם לאחר שהודה לו בשעורים אמר התובע ודאי כדברך כן הוא שיש לי בידך שעורים אבל אינו שואלם עתה חייב לשלם לו דמי שעורים:

טו קדם הנתבע ואמר שעורים יש לך בידי ואח׳ כך תבע התובע חיטים וכפר הואיל והודה בשעורים קודם שיתבע החטי׳ אין כאן הודאה

מקצת הטענה ומשלם השעורים ונשבע היסת על החטים :

יו וכן אם תבעו חטים והודה בהם ואח"כ תבעו שעורים וכפר כיון שהודה בתביעת החטים קודם שתבעו שעורים אינה מקצת הטענה ומשלם החטים ונשבע היסת על השעורים :

יז תבעו חיטי' והשיב שאינו יודע אם חטים חייב לו או שעורים נשבע היסת שאינו יודע ומשלם לו שעורים :

יח מלא עשר כדים שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר כדים בלא שמן פטור שהרי טענו והודה לו בחרסים עשר כדים שמן יש לי בידך אין לך בידי אלא עשר כדים ריקנים חייב שבוע' התורה שהרי טענו הכדים והשמן :

יט מנה לי בידך הלואה להד"מ ולא לויתי ממך אבל חמישים דינרים יש לך בידי פקדון וכיוצא הרי זה מודה מקצת וישבע שבועת התורה :

כ תבעו בחוב אביו והודה לו בחוב עצמו פורע חוב עצמו שהוד' בו ונשבע היסת על חוב אביו אם טוענו ודאי שהוא יודע שאביו חייב לו :

כא שני בעלי דיני' שכל אחד תובע לחבירו ואין תביעתו של זה כתביעתו של זה אלא אחד אומר מנה הלויתיך וזה מודה לו בדינר והשני טוען כור חטים יש לי בידך וזה הודה במקצת וכפר לו בשאר אם הודאתו של שני שוה כמו שהודה הראשון פטור משבועה דאוריתא דהא הילך הוא אבל אם הודאתו יות' מהודא' הראשון חייב שבועה דאוריתא כיון שלא אמ' ליה בשעה שתבעו להד"מ שהרי יש לך משלי כנגדו ובשבילו אני רוצה לתפסו אלא הודה לו בדרך הודאה גמורה מודה מקצת הוא :

כב מי שתבעוהו מנה והודה בחמשי' וכשבא לישבע טען איני רוצה לישבע אלא אשלם כל המנה וישבע לי שיש לו בידי מנה וזה אומר לא אשבע עד שיפרעני תחלה הדין עם התובע שזה צריך לישבע שבועת התורה או ישלם אך אם ירצה יחרים סתם על מי שטוען עליו דבר שאינו כן ומשלם ואחר שישלם יוכל להשביעו היסת אם נטל ממנו ממון שלא כדין :

כג אין מודה מקצת חייב עד שיטעננו דבר שבמדה ובמשקל ובמנין ויודה לו דבר שבמדה ובמשקל ובמנין כיצד א"ל עשרה דינרי' או כור תבואה או שני ליטראות משי יש לי בידך והלה משיבו אין לך בידי אלא דינר או לתך או ליטרא אבל אמר ליה כים מלא מעות יש לי בידך וזה משיבו אין לך בידי אלא חמישים דינרים או שתבעו מאה דינרים וזה אומר אין לך בידי אלא צרור שמסרת לי ואיני יודע כמה הם כי לא מניתי' ומה שהנחתה אתה נוטל פטור משבועה דאוריתא :

כד אמר ליה בית מלא פירות יש לי בידך וזה אומ' אין לך בידי אלא עשרה כורין או שטענו עשרה כורין וזה משיבו איני יודע כמה הם כי לא מדדתים ומה שהנחת אתה נוטל פטור אפילו תבעו בית זה מלא פירו' אבל תבעו בית זה שהיו בו פירות עד הזיז מסרתי לך והלה משיבו לא היו אלא עד החלון חיי' וכגון שהרקיבו בפשיעתו שחייב לשלם דא"ל כה"ל הילך ופטור :

כה תבעו מנורה גדולה והודה לו בקטנה פטור אבל תבעו מנורה בת עשר ליטרין והודה לו בשל חמשה ליטרין חיי' ואם תבעו מנורה של פרקים הרי זה חייב בכל ענין :

כו תבעו אזור גדול והודה לו בקטן פטור ואם תבעו אזור של פרקים חייב :

כז תבעו יריעה של י'מדות והודה לו בשל חמשה חייב :

כח אין הודאה בשט' חשוב' הודאה להתחייב שבועה מן התורה על הכפירה כיצד תבעו מנה חמישים בשטר וחמישים בע"פ לא מיבעיא אם הודה בחמישי' שבע"פ וכפר בחמשים שבשטר שאין כאן שבועה כלל אלא משלם חמשי' שהודה ושלי השטר שכפר ישבע בעל השטר ויטול אלא אפי' אם הודה בחמשים שבשטר וכפר בחמישי' שבע"פ אינו נשבע שבוע' התורה בשטר הוי כמו קרקע כיון שהוא על שעבוד קרקעו' וכסם שאין נשבעין על שעבוד קרקעות כך אין הודאתן מחייבת שבועה . בזה דברים אמורים בשטר

שהוא

שהו׳ יכול לקיימו אבל אם אינו יכול לקיימו הרי
הוא כהודאה על פה ונשבע על הכפירה שעמה
ואצ״ל למלוה בשטר וטוען שטר היה לי ואבד
והודה לו הלוה ששטר עשה לו וכפר במקצת או
שהודה בכל השטר אלא שאומר שקצתו פרוע
שנשבע שבועת התורה כשאר מודה מקצת:

ב ט במה דברים אמורים בשטר שטורפים
בו מהמשועבדים אבל כתב ידו אפילו יש בו
נאמנות כיון שאינו טורף בו ממשועבדים דינו
בתיוב שבועה דאוריתא כמו במלוה על פי:

ל ואם מסר לוה למלוה כתב ידו בפני עדים
נתבאר בסימן שדינו בשטר שחתומים בו
עדים:

ל א תבעו מנה הלוותך בניסן ומנה בתשרי
והודה לו באחד מהם חשיב שפיר ממין הטענה
אף על פי שלא הלוהו כאחד:

ל ב שטר חוב שכתוב בו סלעים או דינרים
סתם מלוה אומר חמש ולוה אומר שתים פטור
משבועה דאוריתא שאין כאן הודאה דבלאו
הודאתו מיעוט סלעים שנים ונמצא שלא הודה
אלא מה שבשטר ואין כאן הודאה ואפילו אמר
הלוה שלשה שהודה לו באחד יתר על משמעות
השטר אפ״ה פטור משום דהוי כמשיב אבידה
שאם רצה היה אומר שנים לפיכך אמר ליה מנה
לך או לאביך בידי או פרעתיך מחצה והשיב זה
לא הייתי זכור אך אתה הזכרתני יודע אני שלא
פרעת כלום פטור ואפי׳ משבועת היסת שאינו
אלא כמשיב אבידה:

ל ג כשם שהודאת מלוה בשטר אינה הודאה
כך הודאה מלוה בקנין ויש כאן עידי הקנין
אינה הודאה דסתם קנין לכתיבה עומד ודינו
כשטר לפיכך א״ל חמשי׳ דינר יש לו בידך בקנין
וחמשים בלא קנין והודה לו באותם של קנין
וכפר באחרים נשבע היסת ונפטר:

פט שהשכיר נשבע ונוטל: ובו ו׳ סעיפי׳

א כל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין
ואלו נשבעין ונוטלים השכיר והנגזל והנחבל
והחנוני על פנקסו וכשכנגדו חשוד על
השבועה:

ב השכיר כי צד השכיר שעושה מלאכה אצל
ב״ה ותבע שכרו ואמר ליה ב״ה פרעתיך כל
שכרך או קצתו אפילו היה שכרו פרוטה ובעל
הבית אומר נתתיה נשבע השכיר בנקיטת חפץ
כעין של תורה ונוטל אפי׳ היה השכיר תובע את
הקטן הרי זה נשבע ונוטל:

ג במה דברים אמורים כשיש עדים ששכרו
ושעשה עמו מלאכה אבל אם לא היו שם שני
עדים מתוך שיכול לומ׳ לא שכרתיך נאמן לומר
שכרתיך ונתתי לך שכרך וישבע בע״ה היסת
ואם הודה מקצת ישבע שבועת התורה וכן אם
תבעו אחר זמנו אף על פי ששכרו בעדי׳ המוציא
מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ישבע
ב״ה היסת וכמה הוא זמנו שכיר יום כל הלילה
שלאחריו ושכיר לילה כל היום שלאחריו הביא
ראיה שתבעו כל זמנו הרי זה נשבע ונוטל כל
אותו יום של תביעה כיצד היה עושה עמו ביום
שני עד הערב זמנו כל ליל שלישי וביום שלישי
אינו נשבע ונוטל ואם הביא עדים שהיה תובע
כל ליל שלי שי הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי
אבל מליל רביעי ואילך הממע״ה וכן אם הביא
עדים שהיה תובע והולך עד יום ה׳ הרי זה נשבע
ונוטל כל יום חמישי:

ד ב״ה אומר שתים קצצתי לך והשכיר אומר
שלשה קצצתה לי הממע״ה ואם לא הביא ראיה
אף על פי שכבר נתן לו שתים או שאמר ליה
הילך הרי ב״ה נשבע בנקיטת חפץ במה דברים
אמורים בששכרו בעדים ולא ידעו במה פסק לו
ותבעו בזמנו אבל אם שברו שלא בעדים או
שתבעו אחר זמנו ישבע ב״ה היסת:

ה הנותן טליתו לאומן אומן אומ׳ שתי׳ קצצת לי
והלה אומ׳ לא קצצתי אלא אח׳ אם בטלי׳ ביד האומ׳
והוא בענין שיכול לטעון לקוחה היא בידי הרי
האומן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ויכול לטעון
שקצץ בשכרו עד כדי דמיה ואם אין הטלית בידו
או שאינו יכול לטעון לקוחה היא בידי הממע״ה
ואם לא הביא ראיה נשבע בעל הבי׳ בנקיט׳ חפץ:

ו שכיר הבא להשבע אין מחמירין עליו ואין

מגבלים עליו כלל ולכל הנפשות יש מקילים עליהם חוץ מהשכיר שמקלין עליו ופותחין לו תחלה ואומרים לו תעבר עבורך השבע וטול:

צ הניזקין נשבעין ונוטלין. ודין המביא בלי מבית בעל הבי והוא אומ' שאולים הם: ובו ט"ו סעיפי'

א הגונב כיצד ראובן עדי' שנכנס לתוך ביתו של חבירו למשכנו שלא ברשות ולא היה כלום תחת כנפיו וכשיצא ראובן שהיו לו כלים תחת כנפיו ואינם יודעים מה הם וכ"ה תובע תן לי כך וכך שגזלתני יש אם יאמר כן נכנסתי למשכך לכל לא נטלתי כלום והכלים שהוא נתתי תחת כנפיי שלי הם יש אם יאמר משלם לא נכנסתי לביתך ליטול ממך כלום יש אם יאמר לא נטלתי שלא כלי זה וכ"ה אומר נטלת עוד אחרים שפילו העדים מכירים קצת הכלים וכ"ה טוענ שהטמין יותר ממה שראו העדים בכל שלו כ"ה נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כל מה שטוענ והוא שיטענו דברי שהוא לומד בהם או שהא' מהמקדישין שלנו אותם דברים שטענ ויהיו אותם דברים שטענ דברים שיפחת שיטענו תחת הכנפים ואם טענו דברים שיהיו אומד בהם או דברים שאינם נטלים תחת הכנפים יש מי שאומ' שהרי נשבע נשבעה יסת ונפט' ויש מי שאומ' שאינו נשבע שלא מחרימים אותם על מי שכופר ממון חבירו ואינו משלם לו:

ב ראובן עדים שנכנס למשכן את חבירו ולא ראובן בעת שיצא לו מיצא ולא ברח תחת כנפיו כלום וכ"ה טוענ ואומר כך וכך נטל אפילו אומר מעולם לא נכנסתי שהרי מכחיש את העדים הרי זה פטור אם אומר נכנסתי ולא נטלתי נשבע היסת שלא נטל כלום והולך שפיפחת שיכנס לגזול ולא גזל:

ג היה עד אחד מעידו שנכנס למשכנו ונטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע מה הם והוא אומר לא גזלתי כלום או שאומר בחובי נטלתי הואיל ואין העד יודע מהו תחת כנפיו הרי זה נשבע

ד כיצם שנכנס בחצר שלחן ליטבע וליטול כך אומר שלכ"ה אפי' אחתו שלו אומר כשבועת שוא נטל כך וכך ומשלם הגזלן לכ"ה אחכל שכירו ולקיטו שלכ"ה שלא מכר להם שמירת הבית אינם בכלל זה:

ה כשנכנס זה למשכנו שלא ברשות וראובן עדים יוצא ככלים תחת כנפיו אם לא היה עם כ"ה שיוכל להשבע כמה גזלו והעדי' אינם יודעי' כמה הוציא אין משכיעין את הגזלן מפני שהוא חשוב על השבועה שלא מחרימין חרם שתים על כל מי שנטל כלים מביתו ואיכו מודה בבית דין ואפילו אם הודה הגזלן שגזל מקצת מחזיר מה שהודה בלב שהרי אין בעל הבית טוענו טענת ודאי:

ו העידו עדים שהיו לבעל הבית זה כך וכך כלים וראוהו אחר שנכנס לביתו ויצא ולא נכנס עם אדם אחר וקודם שיכנס עם אדם אחר מנו אותם כלים ונמצאו חסרי' ולא היה עם מקום שיפלו בו אותם כלים ים מי שאומר שיטול כ"ה שלא שבוע אותם כלים שנחסרו מאותם שהעידו עליו שנכנס עם:

ז מדלין אם בעל חבירו החמיצו לגזוק ליטבע וליטול כל מה שהי' לחמור שיהי' לו משלו או שיפקידו בידו על הדרך שיתבאר בסי' ת"ח:

ח מי שים עליו עדים שמסר ממון ולא ידעו כמה הפקידו והנתפ' לומר כך הפקדתי והמוסר כופר כמה שטענו יתבאר בסימן ס"ח:

ט המזיק ממון חבירו ואינו יודע כמה הזיק הניזק נשבע כתקנ' חכמי' ונוטל והוא שיטענ דברים שהוא לחמור בהם כמו שיתבאר בסימן ס"ח:

י הפקיד אצל חבירו שק גרוט ופשע בו המפקיד אומ' אלי זהב ומרגליות היו בו והשומ' אומ' איני יודע שמא סיגים או חול היה בו ישבע בעל הפקדון ויטול והוא שיטענ דבר שהוא לחמור או לחמור להפקידו אצלו ואם לחמר השומר כריא לו שהיה אלא סיגים או חול ישבע ויפטר ואם לחמר השומר יודע אני שהיה בו זהב ואיני יודע כמה נוטל המפקיד כלא שבוע ים אומרי'

שנשבע שאינו יודע ויפטר ויתבאר עוד בסימן
רצח:

יא מי שנכנס לביתו של ב"ה בפני ב"ה ויצא
וכלים טמונים תחת כנפיו והעדים רואים אותו
ולאחר זמן תבעו ב"ה ואמר ליה תן לי כלי
שהשאלתיך והרי העדים והוא אומר לקוחי' הם
בידי אינו נאמן ונשבע ב"ה היסת על טענתו
שלא מכרן ולא נתנן ויחזירו בית דין הכלי' לב"ה
במה דברים אמורים בבעל הבית שאינו עשוי
למכיר כליו וזה שהוציא הכלים תחת כנפיו אין
דרכו להצניע ואותם הכלים אין דרך בני אדם
להצניעם לפיכך חייב להחזיר לפי שלא הצניעם
אלא לכפור בהם אבל ב"ה העשוי למכיר כליו
אף על פי שאין זה צנוע ואין דרך אותם הכלים
להטמינם תחת הכנפים הרי זה נשבע היסת
שהם לקוחים בידו וכן אם יצא בהם מגולים
לפני עדים אף על פי שאין ב"ה עשוי למכור את
כליו הרי זה נאמן לומר לקוחים הם בידי שמא
נצטרכו לו מעות ומכר ובלבד שלא יהיו מדברי'
העשויים להשאיל ולהשכיר אבל דברים העשויי'
להשאיל ולהשכיר לעולם הם בחזקת בעליהם
ואף על פי שהוציאם מגולים ואף על פי שב"ה
הזה עשויי למכור את כליו הואיל ויש לו עדים
שזה הכלי עשוי להשאיל ולהשכיר ידוע הוא לו
מוציאים אותו מיד זה עכ"פ עד שיביא ראיה
שמכרו לו או נתנו לו ויש אומרים שאפילו ב"ה
טוען גנובים הם דינו כטוען שאולים הם ויש
אומרים שלא אמרו אלא כטוען שאולים הם
אבל אם טוען גנובים הם אין ב"ה נאמן וכן עיקר
ואם הוחזק זה ונתפרסם לגנב אפילו ב"ה טוען
גנובים הם דינו כטוען שאולים הם:

יב הא דברברי' העשויים להשאילו ולהשכיר
ב"ה נאמן דוקא כשיש לו עדים שהכלים הללו
היו שלו וראו אותם עתה בידו אבל אם לא ראו
אותם עתה בידו נאמן ה"ז ובא במגו דהחזרתים
לך:

יג הא דאמרינן בדברים שאינם עשויים
להשאיל ולהשכיר שהיוצא נאמן דוקא בשלא
ידעו עדים שבאו לידו בתור' שאלה או שכירות
אבל אם ידעו עדים שבאו לידו בתורת שאלה או
שכירות אינו נאמן:

יד כל זה לא מיירי אלא כשהיה בעל הבית
שם בשעה שנכנס זה והוציא הכלי' אבל אם ראו
העדים שנכנס לרשות חבירו ונטלם שלא בפניו
בכל גונא אינו נאמן לומר לקוחים הם בידי
לפיכך מחזיר הכלי' לב"ה ואין כאן שבוע' שהרי
העדים ראו מה גזל ואחר שיחזיר חוזר ותובע
את ב"ה בכל מה שיטעון והדין בניהם:

טו וכן אם חטף חפץ מחבירו ואומר בחובי
נטלתי אינו נאמן שלא אם יש עדים שחטפו מידו
או מביתו צריך להחזיר ואם אין שם אלא עד
אחד והוא כופר ישבע להכחיש העד ואם אינו
כופר אלא שאומר שמשכנו בחובו צריך להחזירו
וה"ה לעד אחד מעידו שנכנס לרשו' חבירו ונטל
חפץ שלא בפניו:

יו הנחבל כיצד ראוהו עדים שנכנס תחת
ידו של חבירו שלם ויצא חבול ולא ראוהו בשעה
שחבל בו וזה אומר חבל בי וזה אומר לא חבלתי
בו הרי זה נשבע ונוטל ואם יש הוכחה שזה חבל
בו כגון שהיתה החבלה במקום שאי איפשר לו
לחבול בעצמו כגון שהיה בין כתיפיו וכיוצ'בזה
ולא היה אחר עמהם הרי זה נוטל בלא שבועה
ואפילו יש אחר עמהם או ברור לעדים שאותו
אחר לא חבל בו כאילו אין עמהם אחר דמי
ונוטלו בלא שבועה:

חנוני נשבע ונוטל ודין פנקסי': ובו ט' סעיפים צא

א חנוני על פנקסו כיצד ב"ה שאמר לחנוני
תן לפועלי סלע והוא מורה שאמ'ליה כן או שיש
עדים בדבר והחנווני אומר כבר נתתי להם
והפועלים אומרים לא קבלנו ממנו כלום שניהם
נשבעים כעין של תורה ונוטלים מב"ה וצריכים
שישבעו כל אח' בפני חבירו חנוני בפני פולעים
ופועלים בפני חנווני כדי שיתביישו יותר וה"ה
אם אמר ליה הלויני מנה ופרע לבעל חובי זה
אומר נתתי וזה אומר לא קבלתי ישבעו שניהם
זה בפני זה ויתן ב"ה לשניהם:

במה

ב כמה דברים חמורים כשבועה לפניהם ותובעים מכ"ה לכל אם את החנוני והפועלים לבדם תובעים או אחתן פועלים והחנוני לבדו תובע מוטל בלא שבועה שהרי אין כ"ה מפסיד בלום שהרי אומנו מעלם לא יעלום לאחד:

ג כמה דברים חמורים בחנוני המקיף לבעל הבית ופורע לו כל חובותיו ואח"כ פורע לו כ"ה לכל אם הקדים בעל הבית מעות לחנוני ואמר ליה תן לפועלים שלא אם המחה לכל חנוני במעמד שלשתם והפועלים נתרצו אין לפועלים על כ"ה כלום והחנוני כשבע היסת וכפטר ואם שלח במעמד שלשתם המחה לכל חנוני כשבע חנוני לכ"ה היסת שעשה שליחותו וכפטר והפועלי נשבעי לכ"ה כאין של תורה שלא נטלו כלום מחנוני ונוטלים מכ"ה ויש אומרים שגם זו היא שבועת היסת:

ד יש מי שאומר שאפי' אין החנוני טוען ברית שתתן הלה טוען אמנה בפנקסו שנתן לפועלי כך וכך והרי הוא כבריה הואיל ויש רגלים לדבר שהרי נתנו כ"ה ליתן לפועלים:

ה יש לדון על פי פנקס של אדם שרגיל לכתוב בו עניניו ואפילו להוציא מיתומיו הקטני היכא דיש רגלי לדבר שמה שכתוב בפנקס הוא אמת:

ו אמר החנוני אתה אמרת לי ליתן לפועליך אנה והוא כופר ואומר לא אמרתי לך כלום נשבע כ"ה היסת ונפטר ואם מודה נחמשים ואם אמר חמשים טוייך ליתן ואחמשים אוכי יודע מתוך שאינו יכול לישבע משלם:

ז אם לא נתן כ"ה לחנוני קיבלה כמה יתן לפועליו הלה אמר ליה תן להם מיד שבריבי אם אין הפועלים לפניהם או אחד החנוני נאמן לומר כך וכך נתתי להם ונוטל מכ"ה בלא שבועה:

ח קטן שכר פועלים ואמר לחנוני לפרוע חנוני אומר נתתי והפועלים אומרים לא נטלנו יש מי שאומר שדינו שוה לדין הגדול ולהרמ"ם הפועלים נשבעים ונוטלים ממנו אבל לא החנוני:

ט אמר לחנוני תן לי כריסר פירות ואתן לו והרי העירות מוכחי שכ"ה והחנוני תובע הדיבר

דין החשוד על השבועה: ובו י"ד סעיפים

צב

א חשוד על השבועה אין משביעים אותו לא שבועת התורה ולא שבועה של דבריה' ואם אמר התובע אקבל שבועתו לפי שהוא חשוד אין שומעין לו:

ב נקרא חשוד מי שנשבע לשקר אחד שבוע' העדות ואחד שבוע' הפקדון ושבוע' שוא וכיוצא בהן עבר על אחת מהחמישה הקבל עליו דוקא בשבוע' דלעבר כגון אכלתי ולא אכלתי שבשע' שיגיה שבועה מפיו יצא לשקר אבל בשבועה דלהבא כגון שלא אוכל ואכל לא:

ג וכן הפסול לעדות מחמ' עבירה בין עבירה של תורה כגון מלוה ברבית או אוכל נבילות וכיוצא בהם בין של דבריהם כגון מפרסמי יוכיח ומשחקים בקוביא נקרא חשוד וכן מי שחשוד ליקח ממון מכירו חשוד על השבוע' ודוקא שיש עדים שלקח ממון מכירו אבל בלא עדים אינו חשוד דמה מלוה יפנים יש לו עליו שבשביל כך תפס חותו:

ד התופס לחבירו מלוה שהלוהו וכפר אף על פי שאינה עדים להכחישו אינו חשוד כל זמן שלא נשבע אבל הכופר בפקדון הוי חשוד אף על פי שלא נשבע והוא שיש עדים שראוהו

בידו בשעה שכפר:

ה אין לדרס בשעה חשוד עד שיכוונו עליו עדים בעבר עבירה שנפסל בה לאכל בתרומה בעדותו בעבר עבירה שנפסל בה לעדות אף על פי שחזר ואין רוצין לעשותו עד לכתחלה אם נתחייב שבועה להפטר מתביעה שתובעים אותו מביאין אותו לאכל אם הוא מהשבעי ונוטלין ואם בשבועה ונוטל ויש מי שאומר שאם נתחייב שבועה להפטר כיון שהוא חשוד אם רצה התובע בשבע ונוטל:

ו מי שנתחייב לחבירו שבועה ושלח שיתרצו בב"ד על מי שיודע שזה עבר שבועה השולח כך רצוי לו ויפה לכל אם אומר בודאי שיש לו עדים שיודעין שעבר על השבועה ואינם רוצים להעיד עד שיתרצו בב"ד הרבות כדרך להחרים בב"ד:

ז מי שנתחייב שבועה לחבירו והוא חשוד על השבועה שכנגדו בשבע ונוטל אם טען על טענת ודאי ואם פירסם חשודים חזרה שבועה לנתבע ומתוך שאינו יכול ליפרע משלם:

ח היה החשוד אומר וטען שלכך הפקדון או בגבר שכנגדו אינו יכול ליפרע ונוטל מפני שהוא טועה ודאי שלכך לפי שאם טען בעל הפקדון אומר בפני שלח יד בפקדוני או שעבד בו הרי התובע נפרע בתקנת חכמים ונוטל:

ט כתחייב החשוד שבועה מדבריהם אם היה מהנפרעים ונוטלים אינו יכול להפרע וליטול שלא כתובע שכנגדו יפרע ויפטר וכן פוגם שטרו וכל כיוצא בזה שהיה חשוד וטען המה שפרעו ואמר יפרע לי הרי התובע נפרע היסת ויפטר מהפטר ואין מפטר מקויים כידו נוכח בלא שבועה:

י היה החשוד מהנפרעים בטענת ספק אינו נפרע ואין שכנגדו נפרע לפי שלא כתחייב זה שבועה שהרי לא טענו טענת ודאי:

יא כתחייב החשוד שבועת היסת אין שכנגדו נפרע ונוטל שאין הרי התובע נפטר בלא שבועה ומכל מקום מחרימין אותם על מי שכפר תמון חבירו ואינו משלם לו:

יב החשוד על השבועה ומוחזק שטר על היתומים כיון שאין פרעון מהיתומים שלא כשאר חשודים שהרי הם בחזקת שלא נפרעו ואין לך בידם אלא שטר בלבד ואין לך בידם אלא שבועה והוא אינו יכול ליפרע אפילו:

יג מי שנתחייב שבועת היסת והיה התובע חשוד אין הנתבע יכול להפך עליו שבועה שהרי אינו יכול ליפרע שלא יפרע הוא או יפרע הוסת"ס לקטן אין הנתבעים יכולים להפך עליו שבועה:

מי שנתחייב שבועה בין על דברים ונפרע ואחר כך באו עדים שהוא חשוד אין שבועתו נפרעת כלום ואם נפרע ונטל יחזיר לבעל דינו מה שנטל ממנו ואם נפרע ונפטר יפרע זה שכנגדו ויטול ממנו:

יד לשלם כזה דנים לחשוד עד שילקה כל"ל ואם יש עדי שלקה ועשה תשובה חוזר לכשרותו כדין לעדות כדין לשבועה:

דין שבוע' ספק ושבועת הז' הפיל צג
ובו י"ח סעיפים

א הלוו נפרעים בטענת ספק הפותפים והחרימים והפטרופוסים שמינו לוקח בית דין על היתומים והלוה שהיה נושה ונותנת בתוך הבית או שהושיבה בעלה תכונית ובן הבית שהוא נושה ונותן בעדיותי ב"ה כל אחד מהלוו נפרע מדבריהם בניקיון חפץ בטענת ספק שמא נזל חבירו במעך ומתן לו שמא לית דקדק בחשבון שביניהם ואין כל אחד מהלוו נפרע בטענת ספק עד שיחשוד המפרע לותן בפני עשרה כסף:

ב לף על פי שאין עדי שזה שותפו לו חריפו הלוה הוא מודה בפני עצמו ואומר שותפי הוא חריפו לו כדי שיתן לכל לית נזלתי כלום הרי זה נפרע:

ג אם את הרי היורש מפרע את שותף חבירו לו חריפו בטענת שמא:

ד המפלח כיד חבירו חפץ למכרו או שפלח מעות בידו לקנות לו פירות או שחורה לף על פי שלא נתן לו שכר על זה ואין לו חלק ולא הנאה בפלוחו או הוחיל ונפח ונתן בתוך חבירו הרי זה כבית בית ויש לו להפרישו מספק שלא עבד שפלו כלום ויש מי שחולק ואומר שאינו חייב ליפרע

אלא כשבא ליטול:

ח השותפים שנושאים ונותנים ביחד או שהיה אחד מהם נושא ונותן ומפקיד הסחורה או מקצתה או המעות ביד השני בלא משקל ובלא מנין ובלא מדה הרי שניהם נכנסים לספק ויכול כל אחד להשביע את חבירו אבל אם היה האחד נושא ונותן והשני לא נתעסק אין נשבעי' אלא זה שנשא ונתן:

ו חלקו השותפים והאריסי' ונתגרשה האשה ונפרד מעליו בן הבית והביא לו השלית סחורה שקנה לו או מעות שמכר לו בהם ושתק והלכו להם ולא תבעם מיד אינו יכול לחזור ולהשביעם בטענת ספק אלא מחרים סתם על מי שגזלו כלום כשהיה שותפו או אריסו או בן ביתו אבל אם היתה לו טענת ודאי משביעו עליה ומגלגל בה כל מה שירצה וכן אם לאחר זמן נתחייב לו שבועה בין של תורה בין של דבריהם בין של שותפות מגלגל עליו שותפות ראשון:

ז יש מי שאומר שאם פטרו משבועה אינו יכול לגלגל:

ח חלקו השותפים ונשאר להם חובות אצל אחרים אינם יכולים להשביע זה את זה מספק שהרי חלקו והחוב שנשאר להם אצל אחרים דבר ידוע הוא בכל מה שיפרעו יקח כל אחד חלקו וכחלוק דמי וכן אם נשאר לאחד מהם ביד חבירו דבר קצוב אע"פ שלא נטלו הרי זה כאילו חלקו אבל כל זמן שנשאר כל שהוא שלא חלקו אותו ואינם יודעים משקלו או שנשאר ביניהם צד מהשותפות שלא עשו בו חשבון ולא ידע כל אחד מהם כמה הוא חלקו עדין השותפות קיימ' ומשביעין זה את זה:

ט תבעו אחד מהם את חבירו ואמ' לו השבע לו כי עדין השותפות קיימ' והנתבע אומ' חלקנו כבר או שאמר התובע כן חלקנו אבל תנאי היה שאשביעך בכל עת שארצה ועדין לא נשבעת לי אינו יכול להשביעו בטענת ספק אפילו אמר הנתבע חלקנו כך וכך נשאר לך אצלי וזה שנשא' לך אצלי אינו אלא חוב שזקפת עלי מלוה או הנחתו אצלו פקדון אינו יכול להשביעו בטענת ספק וגם אינו יכול להשביעו היסת שכבר חלק או שמעולם לא נשתתפו ואפילו על ידי גלגול לפי שאין משביעין היסת ולא מגלגלין אלא טענ' שאם יודה בה חייב ממון אבל דבר שאפילו הודה אינו חייב אלא שבועה אינו נשבע עליו אפילו על ידי גלגול:

י טענו עדין שותפי אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וזה אומר כבר חלקנו ולא נשאר לך אצלי כלום או לא היית שותפי מעולם הרי הנתבע נשבע הים' שאין לו ביד ו כלום ומגלגל עליו שלא גזלתני כלום מעולם ואינו מגלגל עליו שלא היה שותפו או שכבר חלקו מהטעם שאמרנו:

יא טען עדין שותפי' אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ספק והלה אומר לא נשתתפנו מעולם והביא התובע עדים שהיה שותפו וחזר הנתבע אחר כך ואמ' חלקנו אין שומעין לו שהרי הוחזק כפרן לשבועה זו וישבע שבועת השותפין וכן כל כיוצא בזה:

יב שותף שטען על חבירו שכך היה התנאי ביניהם והלה אומר לא היה תנאי זה מעולם או שטען הקרן שלי היה כך וכך והלה אומר אינו אלא פחות מזה או שטען כבר נתתי לך השותפו' והלה אומר לא לקחתי או סחורה זו שלי היא והלה אומר משל אמצע וכל כיוצא בטענות אלו אם רצה התובע שלא ישבע השותף שבועת השותפים וישביענו היסת על הטענה שכופר בה ואומר להד"מ הרי זה משביעו ואם רצה מגלגל עליו כל אלו הדברי' בשבועת השותפים:

יג ראובן שהטיל לכי ס ת' דינרים והטיל שמעון ק"ק ונשתתפו ונשאו ונתנו ביחד והרי הממון כולו ביד ראובן וטען ראובן שפחת כל הקרן ת"ק דינרים אין אומרים ישבע ראובן שבועת השותפים שפחתו כך וישלם שמעון מביתו חמשים אלא ישבע ראובן שבוע' השותפי' שפחתו וילך במנ' שבידו בלבד ולא ישלם שמעון כלום טען ראובן ששמעון יודע בודאי זה שפחתו ישביע את שמעון שבועת השותפים ויגלגל עליו שאינו יודע בודאי סכום הפחת הזה ואם לא נתעסק שמעון בשותפות זו כלל ישבע שמעון היסת שאינו יודע בודאי בזה ההפסד ויפטר ולא עוד אלא אם היה זה המנה הנשאר

כיד שמעון חולקין אותו בשוה שהרי השותף שהשבעין וכוטלים כדי שישבע ויטול מה שכיל חבירו אלא נשבע ונפטר או כוטל מדבר שהוא תחת ידו. טען שמעון שים ללוי עליו חוב מזה השותפות אבל לא היה בידו כדי החוב והיה יכול לתבוע ללוי בהמן וכותבים החוב ואחר כך מחשבין ואם אין בידו ליתן חייב בהמן להוציא מיד ראובן או מהסחורה הידועה לשותפו שמא קנוניה הם עושים שמעון וללוי על כ"כ שכי ראובן לפיכך היתה המלוה בשטר הרי ראובן חייב מפני כלום שכל שם טען שמעון שראובן יודע בודאי שזה החוב שעלי מחמת השותפות הוא והחוב שלכלו הוא שישבע ראובן היסת או על ידי גלגול שלוכו יודע שחוב זה שלכלו ויפלם שמעון החוב משלו:

יד וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם שמעון כמה דיברים מפני השותפות ואמר שמעון כפרעתי והחזרתי לכם או שאמר שמעון קבעתי לו זמן לפלוני או לפלוני הרי אלו בקנוניה הוא עושה על ככי ראובן וכיצד הדין בדין זה לוי כבר כפטר כהודאת שמעון ואם לא הביא שמעון ראיה יפלם מכיסו ויתבע מלוי בסוף זמן שאמר:

טו ראובן ושמעון שותפים וקנה ראובן בגדים מגוי ומכרם ללוי ויצא לוי לגוי במשא וכתב ראובן שטר לגוי שאם לא יפרענו לוי לזמן שקבע שיפרענו הוא לחכ חלקו ראובן ושמעון השותפות חייב שמעון לעשות שטר לראובן שאם יבוד ראובן בעדים שלא פרע לוי לגוי ויצטרך ראובן לפרוע לגוי שיפרע חלקו וכל מה שיוכיח על עסק זה הוצאות ושומר ושאר דברים כל מה שיבוד ראובן בעדים שיפרע שמעון חלקו:

יו ראובן שותף שמעון בפך ונתן עם גוים והטעם בחשבון ונתן המעות לשותפות וירד שיזכרו טעותם וקנם שיעשה לו שמעון שטר על שאם יצטרך להחזיר שיפרע לו חלקו עוד תובעו שהיו לו משכונות מאחרים ומכרם וירד שיכא לו הפסד מזה שיעשה לו שטר שיפרע לו חלקי ההפסד שיכא לו מזה חייב לעשות לו שטר אלא יודה שמעון בפני עדים שהמעות שבכיסו כך וכך שהטעה ראובן לגוי פלוני שהכניסם לשותפות והעדים יכתבו הודאת שמעון ויחתמו עליה ויתבו לותה ליד ראובן וכך במשכנו שמכר ראובן יודה שמעון בפני עדים כל הדברים כמו שהיו ויכתבו הודאה ויתנום לראובן:

יז ראובן ושמעון שותפי' ואמר ראובן לחיני תשתדל עמי בשותפו' ותניח מעותיך עם שלנו וקח ריוח בכרי מעותיך ושמעון ידע בדבר עתה לומר שמעון מאחר שלא הודעתני אין לי ליתן מחלקי לחיך חלק מהריוח הדין עם ראובן ויטול לחיו חלקו בריוח כפי חלקו במעו'

יח כאן לחלוק והוציא ראובן קצת שטרות שמכר ליהודי בהקפה אם מנהג העיר למכור בהקפה צריך שמעון לקבל ואם ירצה יכניס לראובן שלו ההקפות אם מעסק השותפות ומעשה לצורך העסק ולטובתו ואם אין מנהג העיר למכור בהקפה לא יטול שמעון חלקו בהקפה אלא במעות וכמחורה:

דין גלגול שבועה. ובו ט סעיפים צד

א כל מי שמתחייב שבועה בבית דין לפלוני היסת יכול בעל דינו לגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו שאם היה מודה בו היה מתחייב בו ממון ואם לפלוני היה מודה בו לא היה מתחייב ממון אלא שבועה הוא יכול לגלגל לכל שכיר שנשבע וכוטל אין מגלגלין עליו. לפלוני לא תבע התובע לגלגל בית דין מעצמן מגלגלים:

ב אין מגלגלים אלא כשהתובע טוען ודאי ומתחייב שבועה לכל אם טוען טענת ספק ומתחיי' שבועה אין מגלגלין עליו לכל על טענת ספק כל התובע מגלגלין ולכבר שיהיו רגילים לדבר כמו בשבועת השותפים:

ג מי שמתחייב שבועה והתחיל התובע לגלגל עליו דברי' אחרי' אלא טען לותה ורצה שהתובע כך ואמר הרי זה שבועה להשבע אלא הריני משלם הטענה הרחשונה שהתחייבתי על כפירתה שבועה אין שומעין לו אלא אומרים לתובע או

או תן לו כל מה שגלגל עליך מהטענות הודאיו׳ או השבע אבל אם טען עליו התובע טענת ספק ורצה הלה לשלם עיקר תביעתו אינו חייב על הגלגולין לשלם:

ד אם כשנתחיי׳ שבועה אמ׳ אשלם ולא אשבע ואחר שאמר כן תבעו דברי׳ אחרי׳ אינם בגלגול כיון שכבר הודה לפרוע קודם שידע שרוצה לגלגל עליו דברים אחרים:

ה כשמגלגל עליו תביעות ורואיו׳ ואמ׳ הנתבע איני רוצה להשבע אלא הריני משלם הטענה הראשונה שאמרנו שאין שומעין לו אלא או יתן כל מה שגלגל עליו או ישבע אם רוצה לישבע נפטר מהכל אפילו מתביעה ראשונה אף על פי שכבר נתרצה לפרוע אותה יכול לחזור בו אפי׳ אחר שיצא מבית דין שלא נתרצה לפרוע אלא כדי להפטר משבועה אבל מאח׳ שצריך להשבע נשבע אף על תביעה ראשונה:

ו אם זה שנתחייב היסת ורואה שמגלגלים עליו הרבה הפך השבועה אומרים לו או השבע על הכל או תהפך הכל שישבע זה על הכל ויטול ואם אמר הנתבע על הגלגולי׳ אני נשבע ונפטר ועל הטענה הראשונה ישבע ויטול הרשו׳ בידו:

ז טענו מנה והודה לו בחמשים ועל השאר טען איני יודע והאחר גלגל עליו כמה גלגולים והנתבע השיבו על הגלגולים אין לך בידי כלום אע״פי שעיקר שבועה אנו דנים בה מתוך שאינו יכול לישבע משלם לא נדין כן על הגלגולים ומה דינו יש מי שאומר שנשבע על הגלגול אם ירצה או יהפכנה עליו ויש מי שאומר שאין כאן גלגול שלא נתחייב לו שבועה משלם אלא חייב לשלם לו מן התורה ואין כאן גלגול:

ח נתחייב לו שבועה מן התורה ובא לגלגל עליו שבועת היסת יכול לומ׳ לו שבועה דאורית׳ אשבע לך ועל הגלגולים תשבע ותטול:

ט טענו מנה והוד׳ לו בחמישי׳ וכפר בחמשי׳ וכשבא לישבע גלגל עליו גלגולים השיבו על הגלגולים איני יודע ישבע על העיקר ויפטר מלישבע על הגלגולין אבל מחרימין בפניו כל מי שיודע לפלוני בכך וכך ולא יודה:

איזה שבועה נשבעין על קרקעות ודין הקדש בזמן הזה· ובו ו׳ סעיפים

צה

א אלו דברי׳ שאין נשבעין עליהם מן התורה קרקעות אפי׳ של ח״ל ועבדים ושטרו׳ והקדשות וכן נכסי גוי׳ לא שנא מודה מקצת לא שנא כופר בכל ועד אחד מכחישו לא שנא שבוע׳ השומרים ואפילו אם פשעו בהם ונאבדו פטורים מלשלם לא שנא שומר חנם או שומר שכר ושואל· אבל שבועת היסת נשבעין אפילו על דברים אלו וכן על ידי גלגול נשבעין עליהם והקדשות שאמרו דוקא הקדש גבוה אבל הקדש לענים או לבית הכנסת או לס״ת וכיוצא בזה נשבעין עליה׳ כמו שנשבעין על נכסי הדיוט:

ב טענו ענבים העומדים ליבצר ותבואה יבשה העומדת ליקצר והודה במקצתן וכפר במקצתן הרי זה נשבע עליה׳ כשאר המטלטלים והוא שאינם צריכים לקרקע שכל העומד ליבצר הרי הוא כבצור לענין כפירה והודאה אבל אם היו צריכים לקרקע הרי הם כקרק׳ לכל דבר:

ג טענו שני חדשים שכנת בחצרי ואתה חייב לי שכר שני חדשים והוא אומר לא שכנתי אלא חדש אחד הרי זה מודה מקצת ואם היה שכר החדש שכפר בו שוה שתי כסף נשבע שאין הטענה בגוף הקרקע אלא בשכרה שהוא מטלטלין:

ד שטר מסרתי לך ועשרה דינרי׳ היה לי בו ראיה וזה אומר להד״מ או שטען שאבד פטור אף משבועה היסת שאפי׳ פשע בו ואבד פטור כמו שנתבאר:

ה טענו כלים וקרקעו׳ בין שהודה בכל הכלי׳ וכפר בכל הקרקעו׳ בין שהודה בכל הקרקעות וכפר בכל הכלים בין שהודה במקצת קרקעות וכפר בכל הכלים פטור משבועת התורה אבל אם כפר בכל הקרקעות והודה במקצת הכלים וכפר במקצתם חייב לישבע שבועת התורה על הכלים ומגלגלין עליו שבועה על הקרקעו׳ וכן הדין בטוענ׳ כלים ועבדים או כלים ושטרות:

ו החופר בשדה חבירו בורות שיחין ומערות והפסידה והרי הוא חייב לשלם בין שטוענו שחפר והוא אומר לא חפרתי או שעטנו שחפר שתי מערות והוא אומר לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם עד אחד שחפר והוא אומ׳ לא חפרתי כלום פטור משבועה דאוריתא:

צו חרש שוט׳ וקטן איזה שבוע׳ נשבעי׳ וגם אשת איש · ובו ו׳ סעיפים

א אין נשבעין על טענת חש״ו אחד הבא בטענת עצמו או בטענת אביו לפי שזה המקצת שהודה בו לקטן אינו אלא כמשיב אבידה וכן אם כפר בכל ובא עד אחד והעיד לקטן אינו נשבע שזה עד אחד ואין שם תובע שתביעת הקטן אינה תביעה גמורה נמצאת אומר קטן שאמר לגדול מנה לי בידך או אבא היה לו בידך והלה אומר אין לך בידי אלא חמישים או אין לך בידי כלום ועד אחד מעידו שיש לו הרי זה פטור משבועת התור׳ אבל אם שמר לקטן וטען שאבד הרי זה נשבע שבוע׳ השומרים לפי שאינו נשבע מחמת טענה וכן אם הודה שהיה שותף לקטן או אפוטרופוס עליו יעמידו בית דין אפוטרופו׳ לקטן וישבע השותף וכיוצא בו טענת שמא:

ב אף על פי שאין נשבעין על טענת קטן שבועת התור׳ אבל שבועת היסת נשבעין ואפי׳ היה קטן שאינו חריף לענין משא ומתן נשבעין היסת על טענתו נמצאת למד שהקטן שטען על הגדול בין שהודה מקצת בין שכפר בכל בין שהיה שם עד בין שלא היה שם עד הז״ נשבע היסת ואינו יכול להפוך על הקטן שאי׳ משביעין את הקטן כלל ואפי׳ חרס סתם אינו מקבל לפי שאינו יודע עונש השבועה:

ג יש מי שאומר שאף על פי שנשבעי׳ שבועת היסת לקטן על השטרו׳ אין נשבעין לו כלל קטן שטענו הגדול אם טענו בדבר שיש לו הנאה לקטן כגון עסק משא ומתן לאח׳ שהגיעו לעונת הפעוטות והודה הקטן נפרעים מנכסיו ואם אין לו ימתין עד שיהי׳ לו וישלם ואם כפר הקטן ממתינים עד שיגדיל וישבע היסת ואם טענו בדבר שאין לקטן הנאה כגון נזקים וחבלות אף על פי שמודה ואף על פי שיש לו ממה לשלם פטור ואפילו לאחר שהגדיל ואם היה התובע מהנשבעים ונוטלי׳ כגון השכיר וכיוצא בו שיש הנאה לקטן שישתכר לו שכיר הרי זה נשבע ונוטל מהקטן אבל חנוני שנשבע על פנקסו אינו נשבע ונוטל מהקטן שאין לקטן בזה הנא״ שהרי הוא חייב ליתן לפועליו ונשבעי׳ ונוטלים ממנו וזה החנוני הפסיד על עצמו שנתן ממונו על פי הקטן:

ד אין קנין קטן כלום לפיכך עדים שראו קנין שלו לא יכתבו עליו שטר:

ה החרש והשוטה אין נזקקין להם לכל טענ׳ לא לטענתם על אחרים ולא לטענת אחרים עליהם לא לשבועה קלה ואצ״ל שבועה חמורה או תשלומין אבל הסומא הרי הוא כבריא לכל דבר בענינים אלו ונשבע ׳כל מיני שבועות ונשבעים על טענתו ויש מי שכתב שדין החרש כדין הקטן אבל השוטה אפילו נתרפה והודה אינו חייב לשלם ואפי׳ אם הלוהו בעדי׳ שאבידה מדע׳ היא ואצ״ל שאין משביעין אותו לכשיתרפ׳:

ו אשת איש שנתחייבה שבועה משביעין אותה ואם מסרבת מלישבע כופין אותה כמו שכופין לאיש:

הלכות גביית

מלוה

צז להלוות לעני ושלא לנגשו והשבת העבוט ודין הסידור · ובו ל׳ סעיפים

א מ״ע להללות לעניי ישראל והיא מצוה גדולה יותר מהצדקה וקרובו עני קודם לעניים אחרי׳ ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת ואפילו עשיר שצריך להלוות מצוה להלוותו לפי שעה ולההנותו אף בדברים וליעצו עצה ההוגנת לו:

ב אסור לגבות את המלוה לפרוע כסיודע שאין לו ואפילו להרחות לו אסור מפני שהוא ככלם ברחוקו למלוה ואין ידו משגת לפרוע:

ג אסור ללוה לכבוש ממון חבירו ולומר לו לך ובוא ואחר אתן לך היום לא אתן:

ד אסור ללוה לקחת הלוואה ולהוציאה שלא לצורך ולהכבידה עד שלא ימצא המלוה ממה לגבות ואם עשה כן נקרא רשע ובשעה שהמלוה מכיר את הלוה שהוא בעל מדה זו מוטב שלא ללוותו ממה שילוהו ויטרך לגנוב אחר כך ויעבור בכל פעם שאינו לו תהיה לו כגנב:

ה אם כח המלוה לבית דין למשכן ללוה או ליפרע ממנו יש לבית דין לעשות לו דין ולא יאמרו פלוני עני ואין לו ופלוני עשיר ואין צריך לו שלא אין מרחמים בדין:

ו אם כח למשכנו שלא בשעת הלוותו לא ימשכנו הוא בעצמו אלא משכנו בעצמו עובר בלאו שלא בית דין יטלחו לו שלוחו ואף שלוחו לא יכנס לביתו למשכנו שלא אם ימצא לו דבר בחוץ ויקחנו ויש לשליח בית דין ליקח המשכון מיד הלוה בזרוע ונותנו למלוה ואפילו בחוץ לא ימשכנו שלא בשעת הלוואה דבר שעושים בו תוכל בפני כמו רחיים וכבש של יד שהם מטלטלים אבל בתי רחיים של מים הרי הם כקרקע ולא שייך בהם משכון שלא גוביינא בשאר קרקעות שאין בית דין ממשכנין ליקח קרקע למשכון ומכל מקום אם המלוה עצמו נכנס לבית הרחיים ונטל ריחיים העליונה או הכרזל והסובב והגלגלים כבר נעשו מטלטלים ויש להם דין כלי תוכל בפני ומחזיר לותם בשעת מלאכה:

ז אם רצו בית דין שתלם ריחיים התחתונה וכיוצא בה ממקו' מיבורה להכריח מכ"ח וכן אם הוא עוקר כטיבות וסותר כגון הכתים להכריח מכ"ח בית דין מגבין לו מהם בעדתו:

ח כלים שעושים בהם תוכלי בפני שאמרו היינו שעושים בו תוכל בפני ממש כגון הרחים והעריבות ויורות שמכטלים בהם וסכין של שחיטה וכיוצא בהם ואם תוכל מחזיר על כרחו:

ט היו לו ריחיות ליכנו רשאי למשכן אפילו מאת מהן ואם היו עושה מלאכה בחת מהן מותר למשכן השאר:

י תכל כלים הרבה שלא תוכל בפני חייב על כל כלי וכלי ואפילו שני כלים המחוברין יחד לעשות בהם מלאכה אחת כמו המשפרים שגוזזים בהם זה עובר בשני לאוין:

יא תוכל בפני מותר למשכנו ובלבד שיקחנו לו הסיעור משדרין לו:

יב אם הוא בעצמו משכנו חייב להחזיר לו אלא אם כן המשכן נזכר הקדם ולו נזכר עניי:

יג אם מדעתו משכן למלוה או לשליח בית דין כלים שעושי' בהם תוכל בפני מותר לקחתם:

יד אלמנה כין שהיא עניה כין שהיא עשירה אין ממשכנין לותה שלא בשעת הלוואה ואפילו שליח בית דין ואם עבר ולקח כגד אלמנה מחזירין ממנו בע"כ ואם תודה לו תשלם ואם תבפור תשבע אבל המשכן או כערב קודם שיחזיר לוקח כמה דברים לאמור שלאמור למשכנו הו' בעצמו ושלאמור לי כגבלביתי למשכנו אפילו שליח בית דין כמלוה אבל לערב מותר למשכן בזרוע שלא על פי בית דין וליכנס לביתו ליטול המשכון שלא הוא ערב קבלן שלא דינו כמלוה וכן מי שים לו שכר אבל חבירו בין שכר עצמו בין שכר בהמתו או כלי או שכר ביתו מותר למשכנו שלא על פי בית דין וליכנס לביתו למשכנו ואם זקף עליו השכר כהלוואה לאמור:

טו יש מי שאומר שאין שליח בית דין לאמור ליכנס לביתו למשכנו אלא במשכנו להיות בטוח ממעותיו ולא הגיע זמן הפרעון אבל כל כמה שהגיע זמן הפרעון וכח לגבות חובו וזה לא יוכל רוצה לפרעו והוא בחזקה שים לו מטלטלין ומבריחין שליח בית דין נכנס לביתו למשכנו ויפרע לזה חובו שפריעת כ"ח מטה ומכין אותו עד שיתן כפפו כדי לקיים אבל אין כופין אותו להשכיר עצמו ולא לעשות פוס מלאכה כדי לפרוע ואפי' התנה על עצמו שיתפום המלוה את גופו וכתב לו זה בשטר חוכו מועיל ואינו יכול לא לאסרו ולא להשתעבד בו:

יו אחר המשכן את חבירו בבית דין ואחר שמשכנו כידו בזרוע או מדעת הלוה אם היה עני הוא ומשכנו דבר שהוא צריך לו הרי זה

מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו מחזיר לו את הכר כלילה כדי ליתן עליו ואת המחריפים כיום כדי לעשותבה מלאכתו אם כן מה מועיל לו המשכון כדי שלא ישמש החוב בשביעית ולא ועשה מטלטלים תחת כגון שלא יפרע מהמשכון תחר שמת הלוה כמה דברים תמורים כמשכנו שלא בשעת הלוותו תחת משכנו בשעת הלוותו חייב להחזיר לו:

יז שלוח בית דין שבא למשכן לא ימשכן דברי שלוחי ליפטר ליתן לותם משכון כנגד שגלוו וכלי שלוכל בו וכיוצא בהלו ומביא מטה ליטב עליו ומטה ומצע הרלוויי לו ליתן עליהם ואם היה עני מטה ומפץ ליתן עליו וכל הנמצא בידו תוך מלוה יש לו למשכנו ויחזיר לו כלי היום כיוצכלי הלילה כלילה וכן מחזיר לו כלי תומכות כיום:

יח היו לו שני כלים מוטל אחד ומחזיר אחד עד מתי הוא חייב להחזיר וליקח עד לעולם ואם היה המשכון מדברים שאינו צריך להם ואין מניחים לותם ללוה הרי זה מניחו אצלו עד ל׳ יום ומשלשים יום ואילך מוכרו בבית דין:

יט אם מת הלוה אחר שהשיב לו המשכון שומטו מעל גביו ואינו מחזיר:

כ אפי׳ הוא עשיר הרבה בקרקעות ואין לו מטלטלים שלא יהו משכון צריך לחזירם לו אבל אם יש לו מטלטלים אחרים שאין צריך להם אין צריך להחזיר לו:

כא כשמחזיר המשכון צריך להחזיר לו בעדי׳ ולהתרות בו שלא תחזירהו לי שלא בפני עדי׳:

כב היו יכול למכרו לו לשלם כיון שלקחו בתורת משכון אם לא שיחזירנו לו ע״מ שלא לחזור ולקחתו בתורת משכון ומחזיר לו הכר אפילו ביום ומחריפים אפילו בלילה וכל בבית דין ומגבין לו חובו:

כג מקדרין בי״ד כיצד אומרים ללוה הבא כל המטלטלים שיש לך ולא תניח אפילו מחט לחת ונותנים לו מהכל מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש ולא שילבש בגדי מצוי׳ אלא מנגנת שהוא הולך מעבירים אותה ממנו ונותנים לו בגדי הרלוויי לו ליטב חדש ומטה ליטב עליה ומטה ומצע הרלוויי לו ליתן עליהם ואם היה עני מטה ומפץ ליתן עליו ואין נותנין כלים כאלו לשתתו ובניו אלא על פי שהם קטני׳ שהוא חייב במזונותיהם ונותנים לו סנדלי ותפילין היה אומן נותנים לו שני כלי אומנות מכל מין ומין כגון שהיה חרש נותנים לו שני מעצרין ושתי מכרות היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט נותנין לו שניים מן המרובה וכל שיש לו מהמועט ואין לוקחים לו כלים מדמי המרובה היה יכול חמר אין נותנים לו לא נמרו ולא חמורו וכן אם היה שפן אין נותנים לו ספיניתו אלא על פי שאין לו מזונות מאלו אין לו כלים אלא נכסי׳ וימכרו עם שאר המטלטלים בבית דין ויתנו לבעל חובו ואפילו אם הוא ת״ח ותורתו אומנותו אין מניחים לו ספרים ואפילו ספר תורה לפי שהם כשאר נכסי׳ שב״ח גובה מהם חובו וה״ה למקומו׳ בית הכנסת שהם ככלל נכסים וב״ח גובה מהן חובו:

כד אין נרי׳ לומ׳ שלא תטול אשתו ממזונותיה להבא אלא אפילו תפסה מנכסי בעלה כגון שהלך למדינת הים ותפסה מנכסיו אשתון מהם מוטלין מידה ונותנים למלוה שאין לאם׳ מזונות אלא ממקרקעי ולא ממטלטלי עד שיפרע המלוה אפילו היתה קודמת ואפילו הלך בעלה למדינת הים ולותה בשטר והלכה לף על פי שקדמה הלוות מזונותיה בשטר להלוותו של בעל השטר אין הלוות המזונות נגבית עד שיפרע בעל השטר תחלה ואם המלו שעל הבעל היתה על פה והיו לותה לערך מזונותיה על פה או בשטר הוי זה מהם שיכה לגבות תחלה קודם ואם כלו שניהם כאחד חולקים:

כה אין ב״ח גובה מכסות שאשתו וכניו על לוה ולא מכגדי׳ שבועה שבעון לשמן לא׳ פי שעדין לא לבשו לותם ולא מסכדלים חדשים שלקחן לשמן ולא מספרים שקנה לבניו ללמוד בהם שלא הרי אלו שלהם:

כו כמה דברים תמורים בכלי חול לכל בגדי שבת ומועד גיב׳ לותם ב״ח ואין ב״ל אם היו בהם טבעו׳ וכלי זהב או כסף שהכל לב״ח והו׳ שקנאם לה הבעל לכל מה שהכניסה לו בין בכסי מלוב בין בב״ח אין בעל חוב גובה ממנו אם ידוע שהו׳

248

ממה שהכניסה היא לו ממה שפסק הכתוב לה בפע"מ ואם חיכו ידוע היה נחמ"כ בנדים ותכסיטים שדרך האשה להכנים לבעלה לכל אם הכניסה לו מעות בכדוניא ב"ח נוכה מהם:

כז חין חילוק בענין סידור בין מקרקעי למטלטלי שאם חין לו שלא קרקעות מניחים לו לעורך כל הדברים האמורים:

כח התנה עמו שלא יפרעו לו כאחוב זה תנאו קיים לכל כמה שעשבד לו כל נכסיו חין כזה תנאי לבטל הסידור שלא היה בדעתו שלא על הנכסים הראויים לו על פי התורה עד שיזכור בהדיא תנאי הסדור ואפילו כתב מגילת דאכתפי לא אמר שלא על מנת שלא יהא באחוב זה שיהא כשות הראויה לו שיפרעו, ויתנו לו כשו הראויה לו ואם אמר על מנת שלא יהא באחוב זה דין סדור היטב מועיל דה"ל מתנה על מה שכתוב בתור' כמו על מכת שלא תהא שכיעי' מפטרתו:

כט יש מי שאומ' שאין מפסדין באחוב שאינו דרך הלואה כגון שכירותו ושכירו' בהמתו וכיוצ' בזה אם לא זקפן עליו במלוה וכן כשבא ליפרע מהערב שיגבו קבלן ויש אומרים שגם בזה מפסדין:

ל הא דמפסדין דוקא בשלא נשבע לפרוע אבל אם נשבע לפרוע אין מפסדין לו והוא בעצמו חייב למכור כל מה שיש לו ואפילו חלוק ומכנסים ואכטו לפרוע לב"ח וישתעבד באפר ולא יעבור על שבועתו:

צח סדר גביית החוב והמבקש זמן לפסול שט' ואם לא בא בזמנו ובו י"א סעיפים

א סדר גביית החוב כך הוא כשהמלוה מוציא שטר חוב מקויים לומדים ללוה שלם לפני שהם כאים ולא תבעו אין לומדים מחל לו כיון שאפשר כל כך שנים ולא תבעו ואפילו שמעינן שאיחם מהחוב לגמרי ואמר ו לאחרון כיס ליכו ואפילו אין שטר חובו ונפל מתחת ידו אם החייב מודה:

ב צריך לעשו' הדיין דרישה ותקיר' בשטרות יפנים שמוטחים אותם לפה לא תבעו עד עתה אם ירצה לו סד רמאו' כדי להוציא הדין לאמיתו

ג אין יורדי' לנכסיו עד שיודיעוהו אם אלא הוא כאן או במקום קרוב ואם טעם הדיין והוריד לנכסיו קודם שיודיעוהו מפלקים אותו:

ד טעם הלוה ואמר שטר זה שנתקיי בפניכם מזויף הוא לי לטרוח ולהטלנו ועדים במקום פלוני ואם פלו' ופלוני אם נרצה לדיינים שיש ממש בדבריו קובעים לו זמן להביא עדיו ואם נרצה להם שיביאו בא שלא בשלוחות דבריהם ובטענות שלו דוקי אומרי' לו שלם ואחר כך אם יש לו ראיה יחזור ואם היה המלוה שלם ומת יכול להוציאו מידו מניחין על שלים:

ה קבעו לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר והגיע הזמן ולא בא מתייצים לו שני וחמישי ושני לא בא טוענין עליו פתיחה ומשמתין אותו והוא בבידוע תשעים יום שלמו ג' יום ולא בא בית דין כותבין לו אדרכתא על נכסיו ומתירים לו בירוד ואין כותבין אדרכתא עד שנלחוש ומודיעי' לו והוא שיהא קרוב לבית דין יום אחד ויש מי שאומר שני ימים ואם היה רחוק יתר על זה אין מרכיבים להודיע:

ו כמה דברים האמורים בזמנים כל תשעי' יום בשמט ואומר עתה אבא ראיה ולבטל השטר אבל אם אמר היטב בא לבית דין מיד כותבים אדרכתא בין על הקרקעות בין על המטלטלין וכן אם השטר על פקדון אין מתייצי' לו תשעים יום אלא כותבים אדרכתא על נכסיו מיד:

ז זה שאמרנו שאם לא בא בסוף התשעים כותבים אדרכתא על הקרקעות אבל על המטלטלים אפי' אחר תשעים יום כל זמן שהוא אומ' עתה אבא ראיה ולבטל השט' אין מורידין המלוה למטלטלים שמא יאכל אותם ויבוא זה ראיה ויבטל השט' ואם לא ימצא מה יטול ואפי' היה למלוה קרקע שמא תכסוף או תשתרף אע"ג דלא כתבינן אדרכתא למטלטלי יהבינן להו כיד שלים ויהבינן זמן הראוי לב"ד אי מרע לטטרא בנו ההוא זימנא לית' ואי לא יהבינן להו כיד מלוה:

ח אם המלוה חלם ולא יוכל הלוה להוציא הקרקעות מידו לאחר שיפסל עדיו מאחריות הלוואתו עד שיודיעו הלוה אפילו אם הוא במקום רחוק שצריך לעשות לו דרך ולבא שיירת עמם:

ט כיצד כותבים הלוואתו אם לכסים בני חורין הוריהו כותבים היה פלוני כתחייב לפלוני כרין כך וכך ולא נתן לו מעצמו וכתבו לו הלוואת זו על עדה פלוני שלו וחתם שמין לו בהותה עדה כנגד חובו ומכרוין עליה כפי מה שיראה עד יפסקו המומחין ומורידין אותו בחובו לחלק שעמו אותו וקורעין שטר החוב אם היה עם שטר ואם לא היו לו נכסי כני חורין כותבין הלוואתו כך היה פלוני נתחייב לפלוני כך בשטר חוב שכידו ולא נתן לו חובו ולא מצאו לו נכסי כני חורין וכבר קרעגן לשטר שיהיה לו עליו וכתבו לפלוני רשות לדרוש ולחקור ולהיות ידו נשוים על כל הנכסים שימצאו לו וכל הקרקעות שימכר מזמן פלוני והלאה יהיו לו רשות לגבות חובו מהכל ואחר שכותבין הלוואתו זו הולך המלוה ומחפש אם מצא לו נכסים כני חורין שמין לו אז הם מצא לו נכסים משועבדי מאחר זמן שטרו טורף מהם וקורעים שטר הלוואתו וכותבין לו שטר הטרפה כיצד כותבין היה פלוני כ"פ זכה כרין לטרוף בדין בחוב שפלוני חייב לו שהוא כך וכך בשדה פלוני שלקחה פלוני כך וכך מזמן פלוני וכבר קרעגו הלוואתו שהיתה בידו והרשיונו לטרוף מזה כך וכך ואחר שכותבים הטרפה לטרוף מורידין אותם בקיומים לאותה עדה ושמין לו שמכר כשישור חובו מהקרן וחצי הסבחה ומכריזין עליה שלשים יום כדרך שמכריזין על נכסי יתומים ואחר כך משכישין את הלוה שמין לו כלום אם היה הלוה עמהו במדינה ומשכישין את הטורף בקיומת חפץ שלא נפרע חוב זה ולא מחלו ולא מכרו לאחר ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוקח בשומת שלו וכותבין הורדה וכיצד כותבים אחר שעמדו לפלוני בשומת שהיתה בידו והכריזו יום כראוי ונשבעו את זה הטורף ואת הבעל חוב הורדתו לעדה פלוני לשות שהיתה בה כדרך שעדה שהיתה בקניינו ואחיזתו הטורף פירות עדה זו שהיפסקו ימי ההכרזה ואם יש טענת בהורדתה תינו חוכל פירות לפי מיום שעמדו ימי ההכרזה:

י כל הלוואתו שאין כתוב בה קרעגו לשטר הלוואה היכה הלוואתו וכל שירפה שאין כתוב בה קרעגו להלוואתו היכה שירפה וכל שומת שאין כתוב בה קרעגו לשירפה היכה שומת:

יא כיצד כותבים הלוואתו על נכסי יתומים יתבאר בסימן ק"ע:

כיצד משביעין למלוה אם יש לו עד ומחרימי' מי שיודע לו נכסי' ואם הוא כשר או רמאי ואם נתן שלו במתנה · ובו ח' סעיפים

א לא היה לו שום טענה כנגד השטר אלא שאומר שאין לו כמה לפרוע אם לא כמצאו ללוה כלום יתר על מה שמסדרים לו התקיבו הנלוה שמשביעין את הלוה כעין של תורה בנקיטת חפץ שאין לו כלום ית' על מה שמסדרי' לו ושלא החביא כיד אחרים ושלא נתן מתנה על מכת להחזיר וכולל בשבועה זו שכל שירות וכל שיבא לידו לו לרשותו מאחר תשוב ידו לא יאכל ממנו לא לא שתו ולא לבניו ולא ילבים אותם ולא יטפל כהם ולא יתן מתנה לאדם כשום אלא ויציא מכל אשר תשיב ידו מזון שלשי' יום וכשני' חדש מזון הריאוי לו וכשות הריאוי לו לא תכילת הזולים והמוכאים או בכי מלכוש ולא מלבושי הפחות והמגנים אלא כדרכו וכל היית' על טורפו יתן לבעל חובו ריאוין ריאוי עד שיגבו כל חובו ומחרימין תחלה על מי שיודע לפלוני שכסים גלויים או טמונים ולא יודיע לבית דין ואם יש לו בעלי חובות הרבה אין צריך ליתבע כ שעה זו לכל אחד ואחד אלא שבועה אחת לכולם ואם כרתה לו מזון אחר שנשבע שבועה זו ואחר שלא אחרים הוא או עשק הוא בידו אין שומעין לו עד

עיבין

מיבוע רחוק:

ב רחוקן המביע לשמעון שבועה זו כתקנת הגאונים ולא המביעו להבא ואחר כך תבעו לוי שטרו מאוחר והמביעו להבא מה מירוח זית, על הוצאתו שיתן לו אם שבשבע היו חולקים וכיון שבשבע לתתו בלוי צריך לקויים שבועתו כך כתב בשם הר"ם ולי נראה שבית דין יכופו בלוי ליתן החבי לרחוקן:

ב רחוקן נתן חפץ לשמעון למכור וכח לוי בעל חוב של שמעון ולקחו בחובו אם ידוע בעדים שחפץ זה של רחוקן צריך להחזירו לו אפילו אם היטו ידוע בעדים אלא על פי שמעון מודה שהוא של רחוקן אין מוציאין מלוי ואם ויטען רחוקן בלוי אתה יודע שזה החפץ שלי צריך ליתבע היסת ואם שמעון הוא שלקחו החפצים הנמצאין בביתו שהוא רגיל למכרם היטב בחזקת שלו שיתבעכם בעל חובו וכן אם מצא בבית בעל חובו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר וכח אחד ואמר שהשאילם לו השכירם לו יש לו שכי עדי שהיו שלו מאתמול ולא יוכל בעל חובו למשכנם בחובו:

ד מי שהוחזק שהוא עני וכשר והלך בתוס והדבר גלוי וידוע לדיין ולהוד העם וכח בעל חובו להשביעו כתקנם זו והוחזק התובע שהיו מתפרנסין בעניות זו אלא רוצה לצערו בשבועה זו להנאה לו ולביתו כדברים כדי להנקם ממנו לו כדי שילך וילוה ומגויים לו שיקח ככסי ונתן לו עד שיכול משבועה זו אסור לדיין להשביעו שבועה זו ואם השביעו כיטל לא תעמוד של תורה לא תהיה לו כנושה ולא עוד אלא רשוי לדיין לגעור בתובע ולטורדו:

ה מי שהוחזק בשתי ידרכיו מקולקלין במשאו ומתנו והרי הוא חשוד שיש לו ממון וטוען שאין לו כלום והרי הוא רשאי להשביעו:

ו החייב לחבירו ונתן לו כל שטר לו לאחר להפקיע חובו לא תועיל עמידתו ויגבה כ"ח חובו אפילו היו שלום על פה ממקבל המתנה ויגבה מקבל המתנה ע"ר כיתדין כלא עמדה ומרמס

כמה מקבל מתנה מרחוקן ויגבו בית דין לב"ח חובו מכל מה שקבל מרחוקן לבל אם הרויח כלום בשחוזרה לו ברבית בחותה מתנה אין בית דין מגבין לו מהרויח דאפי' מקרקעי המשועבדי למלוה אם אכל פרוקן לו מקבל מתנה הפירות כמה שניס בה בעל חוב ונוכה הקרקע כמו שהוא ואינו מוציא מידם הפירות שאכלו:

ז הכותב כל נכסיו לאחר ומ"ל לוה מהאחרי ובבות המלוה לגבות חובו מטוה להוציא השטר מתנה שקדם לשטר החוב והכל רואים שלף על פי שכתב כל נכסיו לאחרים הוא מחזיק בהם ומשך ונותן בהם ומעלם לא יצאו מרשותו ולא מתכוון אלא להברית מב"ח שלא יטענו ממה לגבות ויאכל ממון אחרים המתנה בטלה ונוכה ב"ח ממכה אף על פי שקדמה לאוחה:

ח מי שקנה קרקע והתנה בשעת הקנין שלא יהא לאחרים שעבוד בכתובתה עליו או שקנה קרקע ונוה לכתו' השט בשם אחרים כדי להפקיע ממנו שעבוד כתובתה לא הועיל כלום ואפילו נוכה כתובתה מאותם קרקעות:

המבקש זמן לפרעון כמה זמן נותני' ק
לו ואם לא בא בזמנו והמסרב
צווי ב"ד וכו' ג' סעיפים

א לוה שאמר הריני משלם קבעו לי זמן כדי שאלוה מאחר או למשכן או למכור ואחיה מעות קובעים לו זמן שלשים יום ואין מחייבים אותו ליתן משטן שאלו היו שם מטלטלים מיד היו כ' נושים מהם ואם רצה המלוה להחרים על מי שים לו מעות או מטלטלים ומפליג אותו בדברי הרי זה מחרים ואין מחייבים הלוה להביא ערב עד שיתן לו הכנראה לדיני שים לאוש שמא יברח או ימות:

ב ל"ח שהקובע זמן לפרעון חובו והגיע הזמן ואין נותנים לו זמן אחר ויש לומרים שגם לזה נותנים זמן שלשים יום:

ג שלשה שלשים יום ולא הביא כ"ר כותבין לו שהרכותו עיד על נכסיו ואם לא ימצאו לו נכסים

אין

אין מכדין אותו אבל אם יאמר איני רוצה לשלם כותבין אדרכתא על נכסיו ואם אין מוצאים לו נכסים מתרין בו שני וחמישי ושני ואחר כך מכדין אותו ועומד עד שישלם לו או עד שיטעון שאין לו כלום ויעבע על זה ואם עמד בכידוי ל׳ יום ולא תבעו להתיר נידויו מכדין אותו עוד ל׳ יום ואם עמד בהם מחרימין אותו ומשפטי הכידוי והחרם כתבאר בטור יורה דעה סימן של״ד:

קא מגבין לבעל חוב מעו׳ או מטלטלין ואם תלה מעותיו בגוי ואם יש עליו חובות לגוים: ובו י״א סעיפים

א בא לפרוע אם יש לו מעות צריך ליתנם לו ואינו יכול לדחותו אבל מקרקעי או מטלטלי ואם אינו ידוע לנו שיש לו מעות אין משביעים אותו ואפילו חזינן שיש לו מעות והוא אומ׳ אינם שלי אלא של פלוני לא משבעינן ליה אבל מחרימי׳ על כל מי שיודע שיש לו מעות והיכא דאמר אין לי מעו׳ ונמצ׳ שקרן תו לא מהימן בזה החוב אם אומר אין לי מעות אלא צריך למטרח ולמזבן ולהביא מעות:

ב אם אין לו מעות אינו צריך למכור כדי ליתן לו מעות אלא נותן לו ממה שיש לו ואם יש לו טלטל וקרקע וחפץ המלוה יותר בטלטל מבקרקע צריך ליתן לו טלטל אלא שנותן לו מאיזה מטלטלים שירצה הוא ואין המלוה יכול לומר איני רוצה מטלטל זה אלא זה:

ג אם יש לו מעות וקרקע או מעו׳ ומטלטלי׳ והלוה אומר לפרעו במעות אין המלוה יכול לומר איני רוצה מעות אלא קרקע או מטלטלי׳ אם אין מעות אלא קרקע ומטלטלין והלוה רוצה ליתן לו מטלטלין אין המלוה יכול לומר איני רוצה אלא קרקע:

ד אם אין לו אלא קרקע ובא ליתנו לו ואמר המלוה איני רוצה אותו ואיני מבקש ממך עתה כלום אלא אמתין עד שיהיו לך מעות הדין עם המלוה:

ה אם יש ללוה שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם וכפי מה שהם נכסיו עידית או זבורית:

ו יש אומרים דבמוכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה ומאותו מטבע שהתנה:

ז אם יש מעו׳ ללוה ותלה אותם בגוי והמלוה חושש שהם שלו מחרימין על כל מי שיודע שיש לו ממון או מעות ויש אומרים שאם הלוה אמוד אין שומעין לו וכופין אותו ליתן מעות:

ח אם נודע שהממון שלו ותלה אותם בגוי ואינו יכול ליתן לו כי הגוי מעכב כופין למכור קרקע וליתן לב״ח מעות וכן אם הדב׳ ידוע שיש לגוי ערעור על נכסי הלוה וירא המלוה ליטול קרקע מירא׳ ערעורו של גוי צריך הלוה לטרוח ולמכור וליתן המעות:

ט כל מה שיתן לו מקרקעי או מטלטלי ישומו לו כפי מה שיוכל למכרם מיד אפילו בביתו לפי השעה ולפי הזמן ולא שיצטרך לחזר למוכרו בעיירותו בשוקי׳ או לעכבו עד שימצאו לו קונים או שיתיקר דאם כן נעלת דלת בפני לווים:

י מגבין למלוה כל המטלטלים שימצאו ללוה ואם לא הספיקו המטלטלים מגבים לו קרקע אחר שיחרימו על כל מי שיש לו מטלטלין או על כל מי שיודע שיש לו מטלטלי׳ ואינו מביאם לב״ד וגובים כל הקרקע שיש לו אפילו הוא משועבד לכתובת אשה או לב״ח שקדם מגבי׳ לזה מיד ואם יבא ראשון ויטרוף יטרוף:

יא היו לו מטלטלי׳ או קרקע ויש עליו חובות לגוים ואומר הרי כל נכסי משועבדים לגוי׳ ואם יטלו אותם ישראל יבואו הגוים ויאסרו אותו ואהיה בשביה אין שומעין לו אלא יגבה הישראל חובו ואם יאסרוהו גויים הרי כל ישראל מצוים לפדותו:

מאיזה קרקע מגבין החוב לבעל החוב: ובו ה׳ סעיפים קב

א כא המלוה לגבות קרקע מגבין לו מן הבינונית שבנכסי הלוה דבשלו הם שמים:

ב היו לו ג׳ אר׳ שדו׳ בינונית לא יוכל המלוה לומר תן לי משדה פלונית שהיא חביבה עלי אלא ברשות הלוה הוא ליתן לו מאיזה שירצה: אם חפץ המלוה בזבורית ואומר לו תן לי זבורית טפי פורתא שומעים לו ונוטלה בזולא דהשתא ולא ביוקרא דלקמיה:

ג אם אומר המלוה תן לי עידית בציר פורתא אין כופין אותו ליתנה לו אפי׳ ביוקרא דלקמיה: אם אין ללוה אלא עידית אינו יכול למכר׳ ולקנות בינונית להגבו׳ לבעל חובו אלא מגבי׳ לו מהעידית ואפילו יש לו עדית במקומו ובינונית במקו׳ אחר אינו יכול לומר לו שיטול מהבינונית שיש לו במקום אחר אלא צריך ליתן לו מעידית שבמקו׳ הב״ח:

ד אין לו׳ אלא עידית או בנונית או זבורית יקחנה כמו שהיא אם יש לו עידית ובנונית יתן לו בנונית יש לו עדית וזבורית לא יתן לו אלא זבורית יש לו זבורית ובנונית אם היתה לו עדית בשעה שלוה ומכרה צריך ליתן לו בנונית ואם לאו יתן לו זבורית:

ה היה לו עדית בנונית וזבורית והתנה עמו לפרעו מהעידית הכל לפי תנאו ואם התנה עמו לפרעו מעידית והיתה לו עידי עדית ונפסדה קיימא עידית במקום עידי עידית ואינו פורעו אלא מהבנונית:

קג שמין קרקע של לוה ואם טעו בשומא: ובו י״א סעיפים

א כששמין הג׳ שמאין קרקע הלוה אין שמין אלא כפי הזמן וכפי השער שנמכרים הקרקעות אז באותו מקום ואחר כך מכריזין עליה כפי מה שיראו עד שיפסקו המוסיפים ואם קרקע זה היה טורף המלוה מהלקוחות צריכים להכריז עליה שלשים יום כדרך שמכריזים על נכסי יתומים ובאים הלוקחים וקוצבים דמי׳ כרצונם אם מצאו בה כשומת בית דין או יתר לוקחים הדמים ונותנים אותם למלוה ואם רצה המלוה לקחתה באותו סך הוא קודם ואם לא מצאו בה כדי שומתן מחליטי׳ אותה למלוה בכדי שומתן:

ב ג׳ שירדו לשום אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים או אחד אומר בק״ק ושנים אומרים במנה בטל יחיד במיעיטו אחד אומר במנה ואחד אומר בפ׳ ואחד אומר בק״כ נידון בק׳ מפני שאנו ממצעים מה שיש בין המועט למרובה ומוסיפין על המועט המחצית וגורעין מהמרובה המחצית וכיון שבין האומר פ׳ לאומר ק״כ יש ארבעים כשאתה מוסיף על המועט המחצית וגורעים מהמרובה המחצית נמצא שהוא נידון במאה ולפי זה אם אחד אומר במנה ואחד אומר בצ׳ ואחד אומר בק״ל נידון בק״י ועל דרך זו שמין ביניהם לעולם:

ג שמוה שלשה ואמר הלוה ישומו אותה ג׳ אחרים הבקיאים יותר בשומא אין שומעים לו:

ד ב״ד ששמו לטורף בנכסי לוקח וטעו בכל שהו מכרן בטל אפילו הכריזו אבל אם היו נכסי׳ בני חורין וטעו בשומא דינם כבית דין שמכרו נכסי יתומים וטעו שיתבאר בסימן ק״ט:

ה אם החוב דבר מועט שלא יגיע למלוה בחובו חלק ראוי לפי מה שהוא קרקע בית או שדה או כרם כשיעור שיתבאר בסימן קע״א ואומ׳ המלוה ללוה או מכור לי מהנשאר לך כדי שיגיע לי שיעור הראוי לי או פרע לי מעותי הדין עמו ואם אין המלוה רוצה לקנות יותר מכדי חובו ואומר פרע לי מעותי מאחר שמה שהוא כדי חובי אין בו שיעור הראוי הדין עמו וכופין את הלוה למכור הקרקע או למשכנו ויפרע לזה מעותיו: אם היה הדב׳ בהפך שלא נשאר ללוה כשיעור אינו יכול לכוף למלוה שיקחנו במעות ואם היה טורף מלוה קרקע מלוקח וכשיגבה חובו לא נשאר לליקח כשיע״ר יכול לכופו שיקחנו ממנו במעות:

ו קרקע שעשו ב״ד שומא והכרזה להוריד בו המלוה ואירע שנשתהא זמן שלא הורידוהו בו כל זמן שלא החליטו בית דין הקרקע למלוה אי אייקר אוזלי ברשות׳ דלוה קאי וצריך לעשות שומא אחר׳ והכרזה אחר׳ אם ירד המלוה לנכסי

לוה

לוה והחזיק בהם או מכרן בלא בית דין אינו
כלום אפילו היתה משכונה בידו או אפותיקי
מפורש כיוון שיכול לשלם לו מעות ולסלקו ויש
אומרים שאם עבר הזמן שקבע לו לפרוע או
שהיא משכונה מוחזק׳ ביד המלוה יכול למכר׳ :
ו מקום שנהגו לכתוב בשטרות שיוכל לירד
לנכסי הלוה ולמכור בלא שומא והכרז׳ אם נהגו
שלא לירד ולמכור כי אם בשומא והכרזה אין
לירד ולמכור זולתם :
ח אם ירד מלוה לנכסי לוה בלא רשו׳ בית דין
אינו כלום וכל הפירות שאכל מנכין לו מחובו :
ט בית דין ששמו קרקע לב״ח בין בנכסי לוה
בין במשועבדים שביד הלוקח ולאחר זמן
השיגה ידו של לוה או של נטרף או של יורשיהם
והביאו לב״ח מעותיו מסלקי׳ אותו מאות׳ קרקע
אפילו שהתה ביד הב״ח כמה שנים ואם המלוה
סתר וכנה ולא השביח הקרקע בכך אינו נוטל
הוצאתו ואם השביח מחמת הוצאה נשבע ונוטל
כדין היורד ברשות ואם השביח מאליו כגון
שנתייקר אינו נותן לו אלא דמי חובו בלבד ואם
הוזל לא הפסיד המלוה ואם רוצים לסלקו צריך
לתת לו כל דמי חובו ואם קנו מידו שלא לסלקו
שוב אינם יכולים לסלקו :
י קרקע ששמו אותה לב״ח ואחר כך שמוה
ב׳ד לב״ח של זה המלוה הרי זה חוזרת ולא יהא
כחו גדול מכח ב״ח הראשון ומיהו בזה יפה כחו
שאם שמוה לראשון במאה ושמוה לשני בק״ק או
אם שמוה לראשון בק״ק ולשני במאה לעולם לא
יחזירנה אלא בק״ק׳ קרקע ששמו לב״ח ומכרה
הב״ח או נתנה במתנ׳ או ששמוה לב״ח מדעתו או
שמת והורישה אינה חוזרת׳ שמו קרקע לאשה
ונשאת או ששמו ממנה ונשאת בעל בנכסי
אשתו כלוקח הוא ולא מחזירין לו :
יא היתה השומא בטעות כגון ש״ח שפשע
וחייבוהו לשלם ושמו קרקע שלו ואחר כך נמצא
שהפקדון היה ברשותו או שנאבד ומצאו לא
הויא שומא והדרה אפילו מכרה הראשון או
הורישה וה״ה אם שמוה לב״ח בחובו ואחר כך
נודע שהיו ללוה מעות מצויי׳ דהוי שומא בטעות
ואם ירצה המלוה יכיף ללוה שיקחנה ויתן לו

מעותיו אבל אם העשיר אח״כ אינו יכול לכופו
שיחזור ויקחנה :

דין ב״ח מאוח׳ שקיד׳ וגובה מקרקעי קד
או מטלטלי : ובו י״ו סעיפים

א מי שיש עליו בעלי חובו׳ הרבה כל מי שקדם
זמן קנין של שטרו קודם הוא לגבות בין קרקע
בין מטלטלים אפילו אם הגיע זמן פרעון של
המאוחר קודם בין מלוה עצמו בין מלקוחו׳ ואם
קדם המאוחר וגבה קרקע אפילו הגבו לו בפני
המוקדם ושתק מוציאין מידו אלא אם כן גבה
ב״ח מאוחר בינונית והניח זבורית לב״ח מוקדם
דאז מה שגבה גבה ואם מכרם קודם שהספיק
הראשון להוציאם מידו אין המוקדם חוזר עליו
אפילו אם המעות עדין בידו אלא חוזר על
הלקוחות ששעבודו בידם ואם מכרם לגוי שאינו
יכול להוציאם מידו חייב לשלם לו אפי׳ אין המעו׳
בידו מדינא דגרמי וכן אם הניח ב״ח מאוחר
מטלטלין לב״ח מוקדם מה שגבה גבה :
ב ב״ח שגבה חובו מבתי שמעון בכתב שלטון
העיר שעשו הכרזה יום אחד אחר כך בא ב״ח
המאוחר להוציא ממנו וטוען המאוחר כיון שלא
ערערת בשעת הכרזה הפסדת בכך אם היה
הכרוז יוצא כל מי שיש לו זכות ושעבוד על קרקע
זה יבא ויערער וכל מי שלא יערע׳ יבטלו זכותיו
אם נהגו כן דינא דמלכותא הוא ובטלו זכותיו
אבל אם בסתם הכריזו כל מי שיש לו זכות יבא
ויערער לא בטלו זכותיו בשביל שלא ערער :
ג במטלטלים וכן עברי׳ אין בהם דין קדימה
לענין שאם קדם המאוחר וגבה אין מוציאין
מידו ולא עוד אלא שאם עמד הראשון ותפסם
ב״ח חוב המאוחר שקדם וגבה מוציא אותם בבית
דין מידו :
ד לא מקרי גביה אלא אם כן שמו בית דין
המטלטלים ונתנום בידו אבל אם סגר בית דין
חנותו של לוה בעד ב״ח מאוחר אין זו גביה וב״ח
המוקדם גובה מאותם המטלטלים :
ה שעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי דינם

254

כמקרקעי ואם קדם המאוחר וגבה מוציאין מידו
והוא שנתברר בעדים שמטלטלים אלו היו בידו
קודם שלוה מהשני אבל אם לא נתברר כן בעדי׳
מחזיקים להו כלוה ולוה וקנה דק״ל דיחלוקו ואם
קדם השני וגבה זכה ואם קדם המאוחר וגבה
מעות אין מוציאי׳ מידו שהרי מטבע אין בו סימן
שיוכלו העדים להעיד על אלו המעו׳ שראו אותם
עצמם ביד הלוה וה״ל כמו לוה ולוה באגב וקנה
וחזר וקנה שזכה התופס בין אם הוא ראשון או
אחרון ואם איפשר הדבר להתברר בעדים זכה
הראשון והכל לפי ראות עיני הדיין:

ו הא דמקרקעי צריך קדימה דוקא כשהיו
בידו קודם שלוה אבל אם קנאם אחר שלוה מב״ח
הרבה אף על פי ששעבד לכל אחד מהם מה
שעתיד לקנוט אין בהם דין קדימה אלא כולם
שוים וכל הקודם וגבה זכה אפילו הוא אחרון:

ז לוה וכתב לו מה שאני עתיד לקנות משועבד
לך ואחר כך קנה שדה וחזר ולוה מאחר השדה
משועבד לראשון והוא קודם לגבות וכן אפילו היו
מאה:

ח היו עליו בעלי חובות הרבה כולם ביום אח׳
או בשעה אחת במקום שכותבי׳ שעות אין בהם
דין קדימה וכל הקודם לגבות זכה בין מקרקעי
בין מטלטלי:

ט אם בית דין מכרו קרקע של זה להגבות
לב״ח מוקדם אין ב״ח מאוחר יכול לטרוף אבל אם
הלוה מכרו כדי לפרוע לב״ח מוקדם ב״ח מאוחר
טורף מהלוקח:

י שטרות שזמן כולם יום אחד או שעה אחת
במקום שכותבים שעות ובאו כולם ביחד לגבות
וכן בעלי חובות שכל אחד מהם קודם לזמן
חבירו שבאו לגבות מטלטלים שהרי אין בהם
דין קדימה או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה
לאחר שלוה מהאחרון שבהם ואין בנכסים כדי
שיגבה כל אחד מהם חובו מחלקים בניהם כיצד
חולקין אם כשיתחלק הממון הנמצא על מניינם
יגיע לפחות שבהם כשיעור חובו חוזרי׳ הנשארי׳
מבעלי חובות וחולקים בניהם בדרך הזאת כיצד
היו שלשה חובות של זה ק׳ ושל זה ק״ק ושל זה ש׳
אם היה כל הנמצא ש׳ נוטלים מאה מאה וכן אם

נמצא שם פחות מש׳ חולקים בשוה נמצא שם יתר
על ש׳ חולקים ש׳ בשוה ויסתלק בעל המאה ושאר
הממון חולקים אותם השנים על אותה הדרך
כיצד נמצאו שם ת״ק או פחות חולקים ש׳ בשוה
ויסתלק האחד וחוזרים וחולקים הק״ק או הפחו׳
בשוה ויסתלק השני נמצא שם ת״ר חולקים ש׳
בשוה ויסתלק בעל המנה וחוזרי׳ וחולקים הק״ק
בין השנים ויסתלק בעל הק״ק ונותנים ה״ק
הנשארים לבעל הש׳ ונמצא בידו ש׳ ועל דרך זו
חולקים אפילו הם מאה כשיבואו לגבות כאחד:

יא בכל מקום שאנו אומרים בזה יחלוקו או
שזכה הראשון הזוכה בנכסים ישבע תחלה
שעדין לא נפרע מחובו ואפילו אם יש נאמנות
בשטרו:

יב מי שהוציא שני שטרי חובות על א׳ שנעשו
ביום אחד מסכום אחד הרי זה גובה שניהם ואין
אומרים שניהם על הלואה אחת:

יג מלוה בשטר ומלוה ע״פ מוקדמת מלוה ע״פ
קודמת לגבות מבני חרי כיון שעדים מעידים
שקדמה:

יד מלוה שלא מצא נכסים ללוה להפרע מהם
חובו אלא מה שניתן לו על תנאי שאמ׳ לו ואחריך
לפלוני ובא לבית דין להפרע מנכסים אלו אף על
פי שהראשון קיים אין בית דין מגבי׳ אותם מגוף
הנכסים אלא מהפירות בלבד מת הראשון ובא
ב״ח לגבות מנכסים אלו אין מגבין לו כלום אפילו
עשאן אפיתיקי אלא הרי הם של שני:

טו שנים שהלוו לגוי בזה אחר זה ואין בנכסי
הגוי כדי לזה ולזה וכשבא ראובן המוקדם לגבות
שטרו קרן ורבית וטען שמעון רבית שעלה מזמן
השטר לא תגבה עד שאגבה קרן חובי לפי שלא
חל חוב הרבית מזמן השטר אלא בכל יום הוא
מתרבה אין בדברי שמעון כלום:

יו לוה שאין לו ממה לפרוע ונפל הבית עליו
ועל מורישיו ובני הלוה אומרים אבינו מת ראשון
וירש את מורישו בקבר והורישו לנו ואין לבעל
חוב ליטול כלום ממנו והמלוה אומר המוריש מת
ראשון ונמצא שזכה הלוה בנכסים מחיים וב״ח
גובה מהיורשים הדין עם היורשים:

דין

קה דין התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים. ובו' סעיפים

א הלוה שחייב לשנים או יתר ואין לו כדי לפרוע לכולם וקדם אחד מ' ותפס מהמטלטלים של לוה כדי לזכות לאחד מבעלי חובות לא זכה שכל התופס לב"ח במקום שיש עליו חוב לאחרי' לא קנה ואפילו עשאו שליח וכתב לו הרמ"ה אלא שטרופום קנה דיד בעלים הוא:

ב אם הלוה חייבנם לתופס זכה כתפיסתו מגודלי בעי זכי לנפשיה לחברייה:

ג אם הלוה אמר לאחד מהם זכה בחפץ זה לפלוני או תן אותה זה לפלוני זכה לו ואפילו אין הזוכה מכיר לאותו פלוני ואין אחד מבעלי חובו יכולים לגבות מאלו שכבר זכה בהם אחר:

ד אם אין עליו חוב לאחרי' זכה התופס לב"ח ודוקא במקום דאיכא פסידא לב"ח כגון שהוא גברא דמפסיד בכפי או שהעבי וירד מנכסיו ואפילו תוך זמן מהפיחת תפיסה אם אין לו נכסים אחרים ויפסיד הלוה אי לאו שכך תפיסה ודוקא דיקיטב"ח שטרה ברירה דיכול הוא' לקיימו אבל אי ליכא רואים והלוה מכחיש מהרי ממונא לאחריה ולא אמר למימר קבעו לי זמן דמייתינא ראיה:

ה התופס לב"ח במקום שיש חב לאחרי' חייב לאחריותו ואם יאמר הלוה לתופס קבל עליך לאחריותם בפירות או החזר לי מה שתפסת דלא מהימנת לי שומעין לו:

ו כשבקש התופס לתפסו לב"ח במקום שיש חב לאחרים מושיל לו תפיסתו לענין זה שאם מת המפקיד היו כשאר מטלטלים של בניו ושבישות היו מסמטתו ואם נתנו בחנם או בקיטון סודר או כמתנת שכיב מרע היו כתוך ומכל מקום אם אין ב"ח כאן אין הנפקד יכול לעכב הפקדון בשבילו ואפילו אם הלוה מודים שהוא כותן בכל פקדון להחזירו למי שהפקידו אבל אם יש לאחרי' זכות בו הרי הדין בהיפוך ואם מסרו הנפקד ליד מלוה בטעות ואפילו אם היום מ"ם:

קו דין הבא ליפרע שלא בפני בעל חובו: ובו ג' סעיפים

א מלוה שבא ליפרע בשטר מקויים שכודע שלא בפני לוה אם יכולים בית דין לשלוח לו ולהודיעו עד שיעמוד בדין שולחים ומודיעין לו אם הוא בכרי שילך השליח ויחזור תוך שלשים יום והמלוה יתן שכר השליחות ויגבנו נוסף על חובו ואם הוא במקום שאין השליח יכול לילך ולחזור תוך ל' יום מגבין לו חובו מיד לאחר שיסבב המלוה ויטול בין מהמקרקעי בין מהמטלטלים ואין חוששין לסובר ואם כתוב בשטר בחתכות בפירוש לפלוני יפרע שלא בפניו אם שכתוב בו שחתכות עליו ועל בניו כאחו אינו צריך ליפשבע:

ב שלשה דחיות צריך להביא לבית דין ואחר כך יפרע שלא בפניו דחיה ראשונה לקיים שטר שכודע שניה שכעל חובו במדינה אחרת רחוק יותר מכדי שילך השליח ויחזור תוך שלשים יום שלישית שאלו הנכסים בחזקת פלוני הלוה הם:

ג הבא ליפרע שלא בפני לוה בשם שבית דין יכולי' לפורעו מנכסיו שלא בפניו כך הם יכולים למשכן לב"ח קרקע בחובו אפילו יותר טוב מן

הלכות גביית

חוב מהיתומים

קז כופין את היתומים לפרוע חוב אביהם: ובו ב' סעיפים

א מצוה על היורשי' לפרוע חוב מהיכא דכופים לותם בכך כמו שכופים את אביהם כמה דכרי' לחומרא בשהניח קרקעות אבל אם לא הניח שלא מטלטלים אין כופין אותם לפרוע חוב אביהם אפילו אם אכל מצוה עליהם לפרוע חוב אביהם אפילו זהו מן הדין אבל הנהוגי' שיש ב"ד נוטה מיורשים ממטלטלים שהניח לחייהם הילך שלישית

ההוכחה כופין לוותם לפרוע חובותיהם תחילה היה מלוה ע"פ אף מהמטלטלים שהניח תחילה קנסם תחילו קנסם הלוה אחר שלוה ולא כתב דחי קני דיורם במקום תבואה וכן חייבים לפרוע חוב תביעתם ממלוה שהיתה לתביעתם ביד אחרים כיון גבו קרקע כיון גבו משעת ותם ירשו קרקע ומטלטלי וחין מפורש בגמר שיגבה ממטלטלי כיון בחייו כיון במותו והיורשים רוצים להגבות ל"ח קרקע והוא רוצה לגבות מטלטלים הדין עם היורשים שכל תם לא ירשו כלום מתביעתם חין חייבים לפרוע חוב תביעתם ותחילו מנוה ליכח:

ב טוען היורם שתבעו לא הניח לו ממון וחיבו חייב לפרוע חוב תביעו תביעו לא טוען המלוה ודחי שתבעו הירשו ממון כשבא היורם ישבע ונפטר ותם טוען שמא חין עליו שלא חרם ספיס:

ג יורם שמכר כל נכסי תביעו ודחי ב"ח טורף מהלקוחות תחילו תם יש ביד היורם נכסים קרקעות שלו לפי שנכנסו תיכף משעברו לחוב תביעו ותחילו שלא תביעו זכורית ושלו שידית תיבו יכול למלקו בשידית שלו שלא מדעתו שכל תם דומה למלקו שלא יטרוף מהלקוחות ומתן לו מיעות קף על פי שלא ירש המעות מתביעו יכול למלקו שלא תם כן עשה תביעו נכסים שלו תפותיקי מפורש בב"ח:

ד יורם שמכר כל נכסי תביעו וחין ב"ח יכול לטרוף מהלקוחות כגון שמכרם לגוי וכיוצא בזה יש מי שתומר שגובה מהדמים שביד היתומים ויש תומרים שתיבו גובה:

ה תילדית שתקנו הגאונים לגבות מהיורשי קף ממטלטלים שהניח תביעם תם תפם המלוה מטלטלי הלוה תחילו לתחר מיתה מהני תחילו חין לו עדים על חובו תתם לא תפם לא הוה מגבינן ליה והתניא דתפם כחתן לגבות מהם בשבועה כמגן דחי בעי תמר לא תפסתי:

ו היה על תביעם חוב של מנה ולא הניח לא מקרקעי ולא מטלטלי חלא קרקע שוה חמשים וב"ח בעל חוב וטרפה ונתנו לו היורשים חמשים משלהם תחילו לא תמרו לו שבדמי קרקע זה הם נותנין לו תיבו יכול לחזור ולטרפה מהם בשלמית

תובו וכן חין ב"ח מחוסר מעמו יכול לטורפה דהוה ליה כמי שהגבו לותה לו בחובו וחזרו ולקחוה ממנו:

ז ירשו היחים קרקעות מתביעם וחלקום וב"ח טורף מהם לא ירשו של שתי שדות ולקח כל תחד תחת תיבם יטלים נותר ב"ח קח מכל תחד חני שדה חלא כוטל שדה תחת מחיזה מהם שירצה תכל תם ירשו ל' שדות וחובו כנגד שתי שדות תיבו יכול לומר לקח מיחד שתי שדות של יקח מכל תחד שדה תחת חלא תם כן עשה לו תפותיקי השתי שדות שנכנסו לו תחד שלו כוטלם תפילו לא עשתם תפותיקי מפורש חלא שעבד לו כל נכסיו וסיים לו לותם שדות כשרירים להיות תחלה לפרעון:

ח הניח להם תביעם מעות ומטלטלים וחלקו וב"ח לגבות מהם תם הם מנויי לפניו טובה כל תחד חלקו ותם יין כולם מכויים לפניו תיבו שריך לחזר תחריהם חלא יקח כל חובו מלותו לפניו והוא יחזר תתר התחריים:

ט ירשו קרקעות וחלקום ומכר תחד מהם חלקו לתובתו כשתבא ב"ח על תביעם לגבות חובו טורף תני החוב מהלוקח שקנה מהיורם והתני מהיורם התחר:

י שמעון שתמר ליורשי' מנה לי בידכם והודו לו בפני עדים וכשחזר לתובעם תמרו לו לא הודינו שתנו תיבים לך חלא מחמת תביעו ולא הניח ממה לפרוע והוא תומר לא כי חלא מחמת עצמכם לתם תייבי לי מתח שהודו לתם תייבים לפרעו ותם הודו בפני עד תחד והם תומרי' שלא הודו כשבעים להכחיש העד ותם תומרים שהודו בפני העד בסתם חלא תומרים שלא כתכוונו להודות שחייבים מחמת עצמם חלא מחמת תביעם חייבים לשלם:

יא הניח להם תביעם מטלטלי' וקרקעו ופרש ב"ח מלותר תין כ"ח מוקדם יכול להוציא מידו:

יב רתובן שמת ומנה בפנקסו כתוב בכתב ידו שהוא חייב לשמעון מנה היורשים פטורים דמלוה ע"פ תפילו בעדים תינה גובה מהיורשים חלא כהיה תוך זמנה:

בתיב

קח באיזה ענין נפרע מלוה ומיורשיו ואיזה שבוע׳ אדם מוריש לבניו׳ ובו כ״א סעיפים

א מלוה על פה לוקח בבית מהיורשים חלק כחלק מכלכת דרכים וחלו הם בחייב מורם כה ומוה בחוליו ימים לפלוני חוב עליו עדין לו שהיתה הלוואה לזמן ועדין לא הגיע הזמן או שכרזו עד שיתן ומת בינתיים כל חלו גובים מהיורשים כלא שבועה לפי שהם כאי ערי׳ שם ה לכיסם חיי׳ לזה מנה לוקח גובה מהיורש כלוס שמת פרעו וכן הם הוגות כתב יד לכיסם שהוא חייב לו לוקח גובה בו כלוס שמת פרעו ואם מת המלוה והיורשים כאים לגבות מיורשי הלוה אם היה על לחת מב׳ דרכים חלו גובים אם כלא שבועה אף על פי שמת לוה בחיי מלוה ואם לוקח על לחת מב׳ דרכים שלא פקידו יורשי הלוה אין טוענים להם שמת פרעו לכיסם:

ב יש מי שאומר שמי שנתחייב ממון בבית דין בעבור מלוכות ומת גובה מהיורשים אפי׳ אם חייבוהו קהל לא קנסו לא קנסו כמו אחריו:

ג אין נפרעים מיורשים קטנים בעודם קטנים אפילו כבי ״ג שנה שהם הלוה מחוב לכיסם אפילו היה עליה שטר מקויים ואפילו היה בו לחמות ואפילו היה בו כל תנאי שבשלם שמא יש להם ראיה שמוכרים כה השטר אלא אם כן היה במלוה זו לחד מב׳ דרכים הנזכרים לעיל בסמוך ואפילו היתה מלוה על פה גובה מיתומים קטנים בחד מב׳ דרכים הנזכרים ודהיינו שיהיה תוך זמן שריך שבתקבל העדות בחיי לכיסם שיהיה תוך זמן שנ״כ אין מקבלי עדות על קטן אפילו בפניו ואם הם גדולים וחוטין עליהם שטר מקויים אפי׳ אין אם לחד מב׳ דרכים חלו גובה מהם בלא שבועה אם יש בו לחמות מפורש שהלמיכו עליו ועל יורשיו או על כלי כחו של יורשיו בכלל כלי כחו לכל אם אין שם כתוב בשטר לחמות ואפי׳ כתוב בו לחמות אם לא חלק פירש על יורשיו או על כלי כחו שריך ליגבע כעין של תורה בנקיט׳ חפץ וגובה ואפי׳ תפס מהלכם כלא שבועה מציאין ליה ואי לא בעי למתבעי דינו כמו שבתבאר בסי׳ פ״ב:

ד הוגות על היורש׳ שטר שעקר החתי יש לו דין מלוה ונגבה ונוטל והחתי לינו נוטל אפי׳ בשבועה שכיון שהילו היה לכיסם קיים היה נאמן לומר החזרתי במגו דנאמנו וטענינן להו ואין עליהם שבועה אלא חרם אתם לכל אם אין אנו יכולים לטעון להם שהחזיר כבן שהורה לכיסם שלא החזיר או שמת תוך זמן או שהאמין לבעל׳ שיעקר אם יאמר שלא החזיר אין טוענים להם שנאנסו ואם יש מהעמק כעין ויש עדים שהוא מלותו עמק או שלויפי נוטל המלוה בלא שבוע׳ ואם יש ריוח נוטלים בו יורשי הלוה חלקם:

ה מת המלוה וכאים יורשיו לתבוע משטר מהלוה והוא אומר פרעתי לכיסם והם אומרים לא ידענו אומרים לו זיל שלם ואם אמר השבעו לי אם יש בשטר שהאמין את המלוה ואת יורשיו עליו גובים בלא שבועה ואם לא האמין אותם עליו ישבעו בנקיטת חפץ שלא נוח להם לכיסם על ידי אחר ושלא אמר להם בפיו ושלא מנאו סוכר בין שטרותיו משטר זה פרוע אלא מנאו עליו סוכר היה בחזקת פרוע והוא שנאמ׳ בשטר בין שטרות קרועים כמו שנתבאר בסימן ויכלו בכלל השבועה שלא אמר להם לכיסם שהיה לו שטר פרוע בין שטרותיו אפילו היה יורש קטן שמוטל בערימה בשעת מוריש׳ הרי זה נשבע כשיגדיל ונוטל ומיהו אין זה ריך לישבע שלא שלח מנאתו לכל שלא פקדנו אבא לא דלוה כר נוחה היה:

ו אם יש לקטן אפוטרופוס שמנהו לכיו ומבקש חובותיו של קטן ריך ליגבע שלא נוהו אבי היתומים ושלא מנה בין שטרותיו משטר זה פרוע ואם מיגוהו בית דין אינו ריך ליגבע שלא שלא מנה בין שטרותיו משטר זה פרוע:

ז אם יש לקטן אחים גדולים אין גבי׳ להמתי׳ עד שיגדיל הקטן שלא הם נשבעים וגובי׳ הכל ומתנים לקטן חלקו ואם מת הקטן נשבעים הם ונוטלים חלקו וחלקם:

ח אם אחד מהיורשים אומר לי אמר אבא שהשטר פרוע והאחרים אומרים לא פקדנו אם השטר יוצא מתחת יד זה שאומ׳ פרוע הוא נאמן על כולם במגו שאם היה רוצה היה שורפו ואם לאו אינו נאמן אלא על חלקו בלבד ויש מי שאומ׳ שאפי׳ השטר יוצא מתחת יד זה שאומ׳ פרוע הוא אינו נאמן אלא על חלקו:

ט כל הדין שיש ליורשי המלוה עם הלוה כשבאי׳ ליפרע ממנו כך יש להם עם יורשי הלוה אם מתובאים ליפרע מהם אלא שכשטועני׳ עם יורשי הלוה צריכים גם כן לישבע שלא נפרעו הם עצמם מאביהם ואם טענו יתומי הלוה אמר לנו אבא פרעתי לאביהם אין עליה׳ שבועה שלא נפרעו הם בעצמם:

י מתו היורשים שהיה להם לישבע שבועת היורשים יש אומרים שאין יורשיהם נשבעים ונוטלים ויש אומרים שגם הם נשבעים שלא פקדנו אבא ולא אבא דאבא ונוטלים:

יא במה דברים אומרים שיורשי המלוה נשבעים ונוטלים מיורשי הלוה כשמת מלוה ואחר כך מת לוה אבל מת לוה בחיי מלוה ואחר כך מת המלוה אין היורשים בין שהם בנים או אחים או שאר יורשים נוטלים כלום אפילו בשבועה שהרי כבר נתחייב המלוה שבועה ליורשי הלוה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים ואין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה ואם עבר הדיין והשביע יורשי מלוה וגבו חובם אין מוציאים מידם וכן אם קדמו יורשי המלוה ותפסו אין מוציאי׳ מידם לפיכך ש״ח של יתומים הבאים ליפרע מהיתומי׳ שמת אביהם הלוה תחלה אין קורעים אותו ואין מגבין בו ואפילו היה שם ערב ומת הלוה תחלה לא יפרעו יורשי המלוה מהערב אם הניח הלוה נכסים שאם יפרעו מהערב הרי הערב חוזר ונפרע מיורשי לוה כיון שהניח להם אביה׳ נכסי׳ ואין חילוק בין ערב לקבלן בזה:

יב אם היה השטר משכונא והיה אביהם מוחזק בה גובה בלא שבועה לפיכך אם מת גם יורשים גובים:

יג במה דברים אמורים שאין היורשי׳ נוטלים כשמת לוה בחיי מלוה כשאין נאמנות בשט׳ אבל אם יש נאמנו׳ בשטר אם האמין לוה למלוה עליו ועל באי כחו נשבעים יורשים ונוטלים שהרי אביה׳ לא היה צריך לישבע לא ללוה ולא ליורשים ואם האמין גם לבני המלוה נוטלים בלא שבועה אף אם המלוה נתחייב ללוה שבועה על עסק תביעה אחרת:

יד זה שאמרנו בדין זה אין אדם מוריש שבועה לבניו אין דנים מדין זה לכל הדומה לו אלא הרי הפיגם שטרו ומת אף על פי שאינו גובה אלא בשבועה הרי בניו נשבעי׳ שלא פקדנו אבא ע״י אחר ושלא אמר לנו בפיו ולא מצינו בין שטרותיו של אבא שכל שטר זה פרוע וגובי׳ שאר השטר בין מהלוה בין מיורשיו וכגון שלא מת לוה קודם מלוה וכן הבא ליפרע שלא בפני בעל דין או מהלקוחות או עד אחד מעיד שהוא פרוע ומת קודם שנשבע ובחיי הלוה יורשים נשבעים שבועת היורשים ונוטלים ואם שני עדים מעידי׳ שקצתו פרוע נשבעים שלא פקדנו שיש ממנו פרוע יותר ממה שהעדים מעידים ודוקא בכי האי גוונא דנקיטי שטרא נשבעים ונוטלים אבל שכיר ונגזל שאין להם שטר וכן שבועת היסת שנהפכה לתובע ומת אין היורשים נשבעים ונוטלים:

טו מלוה או יורשיו שבאו לגבות מיורשי הלוה וטענו אמר לנו אבא לא לויתי שטר זה מעולם הרי המלוה או יורשיו גובים בלא שבועה ואפילו מת לוה בחיי מלוה ואחר כך מת מלוה ואפילו האמין המלוה ללוה לומר פרעתי:

יו יורש קטן שהיה שטר חו׳ לאביו ויצא עליו שובר אחר מיתת אביו אין קורעים את השטר ואין מגבים בו עד שיגדלו היתומים שמא שובר זה מזוייף הוא ולפיכך לא הוציאו הלוה בחיי אביו ואפילו יש עדים שמעידי׳ שזוכרי׳ הפרעון אין עדותם עדות לפי שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין ואפילו מתקיים השובר בחותמיו ואפילו מפי עדים שאמרו אנו חתמנוהו ונקב יש בו בצד אות פלונית אין מקבלים מהם לפי שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל דין:

יז אין נפרעים מנכסי יורשים אפי׳ גדולים אלא

אלא בשבועה ואם נפרע שלא בשבועה מנדין אותו עד שישבע:

יח אין נפרעים מנכסי יורשים אפי' גדולים אלא מהזיבורית ואפילו התנה שיגבה עידית או בנונית לא מהני תנאה גבייהו ואם כתב בפירוש שיגבה עידית או בנונית ממני או מיורשי מהני תנאה:

יט והא דאמרינן דגובה מהזבורית דוקא בשהיה עושה פירות יותר על עבודתה שא"לב אין שם קרקע עליה אלא ארץ גזירה:

ב אם תפס ב"ח בנונית בחיי אביה כגון שלוה אביהם ממנו מנה והוא לוה מאביהם מנה ויש ליתומים זבורית ולו יש בינונית ובאים ליטול ממנו בינונית בחובם וליתן לו זבורית בחובו הרי הוא מעכב בינונית שלו בחובו אבל אם היתה תפיסתו אחרי מות אביהם כגון שקנה הוא בינונית שלו אחרי מות אביהם לא מהניא תפיסה:

בא אם הניזק בא לגבות נזקו אם הם קטני' אינו גובה אלא מהזבורית ואם הם גדולי' גובה כדינו מהעידית:

קט

מכריזין על נכסי יתומים: ובו ו' סעיפים

א כשבאים למכור מנכסי יתומים שמין ב"ד הקרקע ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופים ואם אין מכריזין רצופים אלא בכל שני וחמישי יכריזו ס' יום שני וחמישי שבה' ומכריזי' בבקר ובערב בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת פועלים וכל מי שרוצה לקנות יוליך הפועלים לבקר לו ובשעה שמכריזים מסיימים את השדה במצריה ומודיעים כמה מוצאים בה ובכמה שמו אותה ב"ד ומפני מה רוצים למכרה אם להגבות לב"ח או לכתובת אשה ואם יאמר המלוה אני אקבל השדה בלא שומא בפרעון חובי והיורש אומר לא כי אלא ישומו אותה בית דין שומעין ליורש:

ב כשכותבים האדרכתא על נכסי יתומי' בין גדולים בין קטנים כותבי' בה והכרנו שהנכסים האלו הם של פלוני המת ואם לא כתבו כך הרי האדרכתא זו פסולה ואין אוכלים בה פירו' אפי' אחר שישלימו ימי ההכרזה:

ג בית דין שמכרו שלא בהכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרים ומוכרים בהכרזה ובית דין שמכרו האחריות על היתומים ובית דין שהכריזוה כראוי ובדקו יפה ודקדקו בשומ' אף על פי שטעו ומכרו שוה מנה בק"ק או ק"ק במנה הרי מכרן קיי' אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת שהיא דקדוק השומא וההכרזה וטעו והותירו שתות או פחתו שתות מכרן בטל פחו' משתו' מכרן קיים וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכי' להכריז עליה במקום שנהגו שלא להכריז לעולם וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל אף על פי שהכריזו ואם רצו ב"ד שלא לבטל המכר ויחזירו האונאה מחזירין לאיהיה כח הדיוט חמור מהם פחות משתות מכרן קיים והוי מחילה כדין ההדיוט אף על פי שלא הכריזו שאינם צריכים באותה העת איזהו העת שאינ' צריכי' הכרזה כשמוכרים לפרוע למי שהלוה לצורך קבור' או למזון האשה והבנות או ליתן מנת המלך וכן בית דין שמכרו דברים שאינם טעוני' הכרזה וטעו בשתו' מכרן בטל פחות משתות מכרן קיים ואלו הם הדברים שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלים שלא שמין אותם בבית דין ומוכרים אותם מיד ואם השוק קרוב למדינה מוליכים אותם לשוק:

ד אפוטרופוס או ב"ד שלוו לצורך היתומים מוכרי' שלא בהכרזה ופירעו' וכן בית דין דזבין ואחריותא איתמי אם טרפו ממנו גובה הלוקח שלא בהכרזה:

ה הא דאמרינן שאם טעו ב"ד ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל היינו כשהורידו לב"ח בשומת בית דין אבל בית דין שמכרו קרק' או עבדים של יתומים שוה מנה במאתים אין הלוקח יכול לחזור בהם לא יהיה כח הדיוט חמור מכח היתומים וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע ועבדים שאין הלוקח יכול לחזור

כהונתם כדין הדיוט:

ו מכרו על ידי שליח ונתחרטה השליח בכל שהוא המכר בטל ואם חזרה השליח לקונה דינו כשאר כל אדם:

קי אין נזקקין לנכסי קטן. ובו י"א סעיפים

א כבר נתבאר בתחלת סימן ק"ח שאין נוטים מיורשים קטנים שלא הגיעו לי"ג שנה לפעול יש עליהם שטר שום מלוה שהיה על אחד מבעלי דרכים שנתבארו שם לפי' היה כו נאמנות ולפי' היה כו כל תביעי שבעולם אין נוטים כו שלא כן יש עליהם מלוה ברבית שלוה לביהם מגיו שקבל עליו לדון כדיני ישראל שלא יתבע ליתומי' עד שיגדלו ולא קבל עליו שלא יקח רבית וכן כפריעים מהם כתוכחת חסה כמו שנתבאר בטור לכן העזר. ואם יש יתומים קטנים וגדולים המלוה כפרע מהגדולים חלק המגיע להם וכדי שיפרע כ"ח מחלק הגדולים נריכי כ"ד להעמיד לפוטרופוס לקטנים ולחלק עם הגדולים ויגבו לכ"ח מהגדולים חלקם המגיע להם לפרוע:

ב טעמא דאין כפרעים מהקטנים משום דחייש' שמא התפיס לביהם למלוה נרעי לפיכך אם תפס מבעלהם לפני לאחרי מות לביהם והוא כעניו שיכול להחזיק בו לטעון לקוח הוא בידי מהניא ליה תפיסתו כיון שידוע וברור לו שלא כפרע מלביהם:

ג נזקקין לנכסי ערב אף על פי שהיתומים קטנים:

ד קטני שטוח מורישן ואמר תנו שדה או תנו מנה לבעלי נזקקין לנכסיהם לאחר שמעמידים להם לפוטרופוס כדי לזכות כזכותם וכן אמר תנו מנה זו או תנו שדה זו לבעלי נזקקין לנכסיהם לאחר שמעמידים להם לפוטרופוס ולהר"מבם בזו אין נריך להעמיד לפוטרופוס. ויש נרול שכתבו כשני מוריהם לקטן ויכא שטר חוב על המורים מורידים כ"ח לנכסים:

ה יתומים קטנים שמכרת קרקע שהיה שלהם חלה טרם הטוען שהיה נזל כיד מוריהן נזקקים להם ואם במכרת גזולה מחזירין אותה לבעליה ולהרמ"בם נריך להעמיד להם לפוטרופו' לטעון ולדון וכן קטן שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חבירו וכבשה אין אומרי' נמתין לו עד שיגדיל שלא מוציאי' אותה מידו ולכשיגדיל אם יש לו עדים יביא עידיו:

ו קרקע שהיתה בחזקת קטנים וכא אחר וטען שהי' לקוחה ממוריהן ואם לו עדי' שהחזיק בה וחלקה שני חזקה בחיי לביהם אין מוציאין אותה מידם עד שיגדילו שאין מקבלים עדות שלא כפני בעל דין אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו הרי זה מקיי' השטר ומוציאי' אותה מידם אחר שמעמידים להם לפוטרופוס:

ז קטנים שהודה מוריהם בכתב ידו על מטלטלים שבידו שאם מעמק שים לו מפלוני או שהוא פקדון בידו מעל פלוני מוציאים מהם וכן אם נזל מוריהם חייבים לשלם אין אוכלו בין לא אוכלו בין נתייאשו הבעלים בין לא נתייאשו בין מקרקע בין ממטלטלים שהניח מוריהם:

ח אם לוו בית דין או לפוטרופוס על יתומים לצרכם נזקקים לנכסיהם ומוכרים בלא הכרזה ונפרעים בבמוכית כמו מעלר כ"ח וכן בי דיכא דאין לחריותא ליתמי אם טרפוה מהלוקח נוכה בלא הכרזה ודינו כשאר כ"ח אבל אם לוו היתומים עצמם בלא לפוטרופוס אין נזקקים לנכסיהם עד שיגדילו ואין מעמידים להם לפוטרופוס לקבל העדות:

ט בכל מקום שאמרו שמעמידין להם לפוטרופוס כדי ליזקק לנכסיהם מקבלי' עדים כפני לפוטרופוס דלפוטרופוס בעל דין הוא וכן עידי נוהה מקבלי' אותם כפני הלפוטרופוס ויש מי שכתב שאין מקבלים אותם כפני הלפוטרופוס והיכי מסכח' לה שהמכיח יתומים קטנים תהא נוהתו קיימת במוכר דרכיו לבית דין או שכתבו העדים נוהתו בשטר וחתמוה בחיין או שכתב הוא עצמו נוהתו בכתב ידו הניכרת לבית דין:

י לכתוב לשם אין נריך להעמדת לפוטרופו'

יא כשאמרו מעמידין לפוטרופוס לא אמרו

חלה

אלא להקל על הב"ד הא אם ראו בית דין שלא למנות אפוטרופוס ויחפשו הם אחר זכות היתומים אין לך אפוטרופוס טוב מהם:

קיא דין מלוה בשטר גובה ממשעבדי והמלוה על פה: ובו כ"ד סעיפי'

א המלוה את חבירו על פה אינו גובה אלא ממה שימצא ביד הלוה אבל אינו טורף לא מהלקוחות שקנו ממנו ולא ממתנות שנתן אבל מכל מה שימצא בידו גובה בין קרקע בין טלטל אפילו קנאם אחר הלואה אבל המלוה בשטר טורף מהלקוחות וממקבלי המתנ' שקנו ושקבלו ממנו קרקע אחר הלואה אפי' אם אינו מפורש בשטר כן אבל אם פירש בפירוש שהלוה לו על תנאי שלא יטרוף מהלקוחו' ולא ממקבלי מתנה תנאו קיים ואינו טורף מהם:

ב הקדשו' הרי הם כמשועבדי' ואין נפרעים מהם כל שיש לו בני חורין אם קדם המכר או המתנה להלואה דבר פשוט הוא שאינו טורף מהם אלא אם כן יש הוכחא שלא נתכוון במכר ובמתנה אלא להבריחם מב"ח וכמו שנתבאר בסי' ל"ט שהמתנה בטילה ואפי' קדמה להלואה ב"ח גובה ממנה אפילו אם היא מלוה ע"פ:

ג אם נתנו ללוה מתנה על תנאי שלא תחול עליה שום שעבוד לא חוב ולא כתובה שקדם למתנה ולא יחול עליו להבא התנאי קיים ולא יגבה ב"ח ממנה אפילו כתב לא דאקנה אבל אם קנה קרקע והתנה עמו המוכר ע"מ שלא יחול עליו שום שעבוד אינו מועיל וב"ח גובה ממנה:

ד מי שנתן קרקע לבנו על תנאי שלא יחול עליו שום שעבוד ואין לו בן אחר ומת האב ב"ח של הבן גובה ממנו:

ה מי שיש לו חובות הרבה ובית דין מכרו קרקע הלוה כדי לפרוע לב"ח המוקד' אין שאר ב"ח יכולים לחזור על הקרקע ולהוציאו מיד הלוקח אבל אם מכרו הלוה עצמו כדי להגבות לבעל חוב המוקדם יכולים שאר בעלי חובות לטורפו מהלוקח:

ו אפוטרופוסי יתומים שמכרו לאחרים לא אמרינן דאחריות דנפשייהו קבילו עלייהו אלא חוזרים וטורפים בחובם:

ז בעל חוב מוקד' שבא לגבו' ואין ללוה נכסי' יותר מכדי חובו של זה אין מורידין אותו לנכסי לוה אפי' יש נאמנות בשטר עד שישבע שבועת המשנ' שלא נפרע כלום כדין טורף שהרי טורף מה שני · מי שנמחק שטר חובו וכתבו לו בית דין שטר אחר וכן מי שהלוה את חבירו מלוה על פה ונתחייב לו בדין ולא היה לו מה לפרוע וכתבו לו מעשה בית דין אם טורפי' מהלקוחות נתבאר בסימן ע':

ח במה דברים אמורים שטורף ממשעבדי כשאינו מוצא ביד הלוה בני חרי לגבות חובו מהם אבל אם מצא ביד הלוה בני חרי לגבו' אפי' הם זבורית לא יטרוף ממשעבדי ל"ש אם הם לקוחות או מקבלי מתנה לפיכך אם נתן הלוה מתנה לאחרים וכתב להם ק"ק לפלוני וש' לפלוני ות' לפלוני ואין בנכסיו כדי שיספיק לכולם אין אומרים כל הקודם בשטר זכה אלא חולקים הנכסים לט' חלקים ויקח בעל הק"ק שני חלקים ובעל הש' שלשה חלקים ובעל הת' ד' חלקים ואם יצא עליהם שטר חוב גובה מכולם וכפי החלוקה יפרע כל אחד מחלקו אבל אם אמר ק"ק זוז לפלוני ואחריו ש' לפלוני ואחריו ת' לפלוני כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליהם ש"ח גובה מהאחרון ואם אינו מספיק גובה משלפני ו ואם אינו מספיק גובה משלפני פניו:

ט ראובן נוה מחמת מית' לתת מנה לשמעון ומכרו היורשים כל הנכסים שלא מצא שמעון לגבות מנה שלו גובה מהלקוחות ואין היורשים יכולים לומר שנתנו לו כיון ששטר הצואה יוצא מתחת ידו ולא חיישינן לקנוניא:

י יורשים שמכרו נכסי אביהם יש להם דין משועבדים ואין ב"ח טורף מהם כיון שיש בני חורין דאביהם ואם לא השאירו בנכסי אביהם בני חורין ורוצים לסלקו בקרקע שלהם נתבאר בסימן ק"ז:

יא אם מכר הלוה קרקע שיש לו בעירו ויש לו קרקע בעיר אחרת ב"ח טורף מהלוקח אינו

יכול לומ׳ הנחתי לך בני חורין כיון שאינו בעירו
שגם הלוה עצמו לא היה יכול להגבו׳ מנכסיו
שיש לו בעיר אחרת:

יב הניחו הלקוחות בני חורין ביד הלוה
ונתקלקלו ב״ח טורף מהלקוחות ודוק׳ נתקלקלו
אבל לא נתקלקלו אלא שאינו יכול לגבות מהם
מחמת פשיעתו כגון שסילק שעבודו מהם ולקח
בקנין שלא יגבה מהם אינו גובה מהלקוחות
שיאמרו לו הנחנו לך מקום לגבות ממנו:

יג אם לא נתקלקלו אבל גזלן אכם אינו טורף
ממשועבדי׳ מפני שמצויים הם בעלי זרוע ליפול
וסוף שיגבה חובו:

יד אפילו הגיע זמן הפרעון ונתרשל המלוה
מלתבוע חובו וליפר׳ מבני חרי ואחר זמן רב
אשתדוף בני חרי גבי ממשעבדי:

טו אם יש כאן שנים או שלשה לקוחות שקנו
ממנו כאחד ואין אחד מהם קודם לחבירו ובא
ב״ח לטרוף גובה מאי זה מהם שירצ׳ ואינו צריך
ליקח חצי שדה מזה וחצי שדה מזה:

יו אם הלוקח שקנה מהלו׳ מכרו לאחר והאח׳
לאח׳ אפי עד מאה ובא לטרוף מהלוקח האחרון
אינו יכול לומר למה לא תבעת חובך מהראשון:

יז לוה שמכר נכסיו וחתם המלוה על שטר
המכירה לא הפסיד בשביל זה זכותו וטורף
מהלקוחות שיוכל לומ׳ השני נוח לי והראשו׳ קשה
ממני:

יח ראובן קנה בית משמעון ולוי היה לו שטר
על אותו בית ולוי היה במעמד כשקנה ראובן
הבית ולא הוציא שטרו וגם ראובן סתר הבית
ובנה בו ומינה את לוי על הבנין ואח׳ כך הוציא
לוי שטרו לא איבד זכותו בשתיקתו:

יט חתם ב״ח בשטר מכר שעש׳ הלוה מנכסיו
לא אבד זכותו לוה שלוה ואחר כך נתן נכסיו
במתנה ע״מ להחזיר אם הם קרקעות שקנה
קודם שלוה או שקנאם אחר שלוה וכתב לו
דאקנה אין מתנתו כלום ואם המתנה קדמה
להלואה ונתנה לזמן ידוע זכה המקבל במתנה
עד שיגיע זמנה ואם נתנה לו במתנ׳ ע״מ להחזיר
בסתם ולא פירש באיזה זמן יחזירנה לו ואחר
כך לוה כשם שהמקבל יכול לדחות ללוה לזמן
מרובה שיאמר לו בכל פעם לומר לו אחזירנה
לך לאחר זמן כך הוא דוחה למלוה הבא מכחו
אך המלוה יכול לכופו מד״ר נתן כשירצ׳ להחזיר׳
שלא יחזירנה אלא לנותן:

כ אף על גב דלא כת׳ דאקנ׳ אם קנה והוריש
גובה ויש חולקין:

כא ראובן הלוה לשמעון על פה ושמעון
הלוה ליהודה בשטר ומכר יהודה כל נכסיו ובא
ראובן לטרוף מהלקוחות שקנו מיהודה מכח
שטר שיש לשמעון על יהודה הדין עמו הואיל
ושמעון מודה שהו׳ חיי׳ לו. לא היו ללוה נכסי׳ אלא
שטרי חובו׳ שיש לו על אחרי׳ לא מיבעיא בעודם
בירו שהמלוה גובה שלו מהם מדרבי נתן אלא
אפילו מת הלוה ונפלו השטרות לפני יורשי׳ גוב׳
מהם אפילו נעשו השטרות שיש ללוה על בעלי
חובי׳ אחר שלוה הוא מהמלוה ואפילו קנו בעלי
חוביו של לוה נכסים אחר שלוה הלוה מהמלוה
שלו המלוה גובה מהם ומיורשיהם מדרבי נתן:

כב אם מכר הלוה שטרי חובות או נתנם
לאחר או שבעלי חוביו מכרו נכסיהם אחר שלוה
הוא מהמלוה אם יש בשטר שיש למלוה וכן בשט׳
שיש ללוה על בעלי חוביו שעבוד׳ דמטלטלי אגב
מקרקעי אז יש בהם דין קדימה ונכסיהם של
בעלי חוביו של לוה משועבדים למלו׳ שלו מכחו
כיון שהוא קודם למכירה שמכרו:

כג אם היו ללוה שני מלוים שהלוו לו ובאים
כאחד לגבות מבעלי חובים שלו אם הלוה הלוה
לבעלי חוביו בשטר לאחר שלוה הוא משניהם
יחלוקו ואם תפס אחד מהם זכה בתפיסתו ואם
חובותיו של לוה קודם שלוה משניהם או קודם
שלוה מהאחרון וכתב לראשון אגב זכה בהם
הראשון:

כד ראובן היה לו שטר על שמעון ונתנו ללוי
בכתיבה ומסירה וכשבא לוי לגבותו הוצי׳ יהודה
שטר שהיה לו על ראובן מוקדם לשטר שהוא
לראובן על שמעון ואמר כי השטר שנתן ראובן
ללוי הוא ממונו של בעל חובו וזכה בו מרין
קדימה הדין עם יהודה כיון ששטרו מוקדם
ושעבד לו מטלטלי אגב מקרקעי ואין בזה משום
תקנת השוק:

קיב אין בעל חוב טורף ממה שקנה: ובו ה סעיפים

א אין כ"ח טורף ממשעבדי הלוה אם כן היו נכסים ללוה בשעת הלוה ומכרם או נתנם אחר כך אבל אם קנה אחר הלוה ומכר לא נמשעבדו לבעל חובו ואינו גובה אותם מהלקוחות ואיזהו נעשה כיד הלוה גובה מהם לפי על פי שקנאם אחר הלוה ואם שעבד נכסיו שקנה ושיקנה אין לו בהם כלום אבל אם לא כתב לו דלקנה לא:

ב אם לא כתב לו דלקנה ומכר נכסיו אחר הלוה והלוה בא לטרוף מהלקוחות וטוענין שהלוה הנכסים היו כיד הלוה ולוקח טוען לאחר הלוה קנה ומכר יש אומרים שעל המלוה להביא ראיה שהיו הנכסים כיד הלוה בשעת הלוה ויש אומרים שאם יש עדים שהלוה קנה קרקע זה ומכרו צריך המלוה להביא עדים שקנאו הלוה קודם שעבדו אבל אם יש עדים שהלוה היה מוחזק בו ואינו צריך הלוקח להביא ראיה שקנאו הלוה ואינו קנאו ואם לאו כית דין מעמידין אותו על חזקתו וכאחר שהיה שלו ואל לבותיו משלם:

ג נותן נכסיו מהיום ולאחר מיתה ולא נודעו הנכסים שהיו לו באותה שעה יש אומרים שעל המקבל מתנה להביא ראיה שהיו אותם נכסים בידו בשעת מתנה ויש אומרים שאם לא נודע שקנה נכסים אחר כך הכל בחזקת מקבל מתנה:

ד שני מלוין שהוציא כל אחד שטרו ואין כתוב בזה אחד מהם דלקנה ואין הנכסים מספיקים לחובות שניהם ושטען המוקדם כי כשלוה ממנו כבר קנה הנכסים והמאוחר טוען שאחר שלוה מאניהם קנאם והם משועבדים לפניהם ואין עדים כדבר יש אומרים שחולקין החצי שחולקין עליו ויש אומרים שאם אין עדי שקנאם מעמידים הנכסים כיד המוקדם ואם יש עדים שקנאם אלא שאינם יודעים מתי קנאם חולקים החצי שחולקים עליו:

ה ראובן שלוה בשטר ולא כתב למלוה דלקנה ומת והיה לו בת וירשתו ועמדה ובעלת אין המלוה גובה מהבעל ממה שהכניסה לו באותם הנכסים משום דכבעל נכסי אשתו לוקח הוי:

אין בעל חוב טורף ממטלטלים קיג המשועבדים. ובו ג סעיפים

א אין כ"ח טורף מהלקוחות שלא בקרקע שמכר או נתן הלוה אבל ממטלטלין שמכר או כתן חיכו טורף אפי' היו כידו בשע' הלוה' ואפי' התרה המלוה בלקוחות שלא יקנו מטלטלי הלוה אין המלוה טורף מהם ואם נתנם במתנ' ש"מ המלוה טורף מהם כמו שיתבאר בסימן רנ"ב ואם שעבד לו מטלטלי לגבי מקרקעי יכול לטרוף המטלטלים מהלקוחות כמו שהוא טורף קרקע אפילו מכר הקרקעות קודם שיקנה המטלטלים והוא שכתב לו דלא כחסמכתא ודלא כטופסי דשטרי או שיכתוב שהוא משעבדם לו מעכשיו:

ב כשמשעבדי מטלטלי לגבי מקרקעי אין מניחים להוציא נכסים כתובה ואפילו מטלטלי דניידי כגון ב"ח ושבדים משתעבדי ואפילו בקרקע כל שהוא יכול לשעבד הרבה מטלטלים ואם אין ללוה קרקע והמלוה זיכה לו בתוך שדהו בחתימת מהקנאות שקוראים בהם קרקעות או שהגביהו או הסכיר לו קרקע כל שהוא הרי זה מקנה עליו כל מטלטלין שירצה ואין צריך לפרש המקום שקנה לגבו המטלטלין ואם אין קרקע גם למלוה יכתוב הקנתי לו ד' אמות קרקע בחנרי ואגבן הקניתי לו המטלטלים וזלף על פי שאין לו יודעים לו קרקע הודאת בעל דין כמאה עדים לחוכתו:

ג בזמן הזה אפילו שעבד לו מטלטלי לגבי מקרקעי אינו טורף ממטלטלים שמכר או נתן משום תקנת השוק ומיהו אם כתב לו דלקנה וכשניסס אחר כך לוה מאחר וכתב לו דלקנה וכשניסס שיעבד מטלטלי לגבי מקרקעי וקדם הסכי ותפס מטלטלים שקנה קודם שלוה ממנו כח דאפילו ומוציא ממנו אפילו בזמן הזה מפני שאין

264

בזה משום תקנת השוק:

קיד דין בעל חוב עם הלוקח אם יכול לרחותו אצל הלוה: ובו ו׳ סעיפי׳

א מלוה שיודע לקוחות שקנו מהלוה אחר שהלוהו הולך וטורף מהם וקורעים בית דין שטר האדרכתא וכותבי׳ לו שטר טרפא וכותבים בטרפא שקרעו שטר האדרכתא:

ב כשימצא המלוה ללוקח כופין אותו לדון עמו ואינו יכול לומר לו לך אצל הלוה וכשיתחייב לך בדין ויכתבו לך טירפא על הלקוחות אז אפרע לך אלא ילך הוא אצל הלוה ויזקיקו לבא לדין ומיהו היכא דאיתיה מודעינן ליה כגון שאינו רחוק יותר ממהלך יום אחד ואם מבקש הלוקח זמן לחזר אחריו נותנים לו עד שלשים יום ובלבד להוציא הדין לאמיתו ושלא לבא בעקיפין:

ג אם רוצה הלוקח לסלק המלוה במעו׳ הרשו׳ בידו וישאר לו הקרקע ויחזור וישאל מהמוכר מה שפרע למלוה בשבילו ואם עשאה אפותיקי מפורש דאמר ליה לא יהיה לך פרעון אלא מזו אינו יכול לסלקו במעות. אם קנה שתי שדות זו אחר זו כל אחת במנה והחוב שהיה למלוה על הלוה היה ק״ק וטרף ממנו במנה שדה שקנה ראשון וכשב׳ לטרוף השניה במנה הנשאר הביא לו ק״ק ואמר ליה אם תרצה שדה ראשונה שגבית כבר בכל המאתים הרי טוב ואם לאו קח ק״ק והסתלק הדין עמו ואם רצה המלוה וקבלה בק״ק אין הלוקח חוזר על המוכר וגובה ממנו אלא מנה:

ד אחר שכותבין הטירפא מורידין שלשה בקיאין לאותה שדה ושמין לו ממנה כשיעור חובו כפי מה שראוי לו מהקרן וחצי השבח כפי מה ששוה עתה ומכריזין עליה שלשי׳ יום כדרך שמכריזים על נכסי יתומים שנתבאר בסי׳ ק״ט ואחר כך משביעין את הלוה בתקנת הגאונים שאין לו כלום אם היה הלוה עמנו במדינה ומשביעין את הטורף בנקיטת חפץ שלא נפרע חוב זה ושלא מחלו ושלא מכרו לאחר וכולל בשבועתו שאין זה שטר אמנה ואם תוך זמן טורף בלא שבועה ואחר כך מורידין אותו לנכסי הלוקח דשומא על פי מה שנתבאר בסי׳ ק״ג וכותבים הורדה וכותבי׳ בה שהכירו שהי׳ של פלוני הלוה וכותבים שקרעו הטרפא:

ה בית דין ששמו לטורף בנכסי ליקח וטעו בכל שהוא מכרן בטל. אם בא שום אדם ויעלה אותה שדה יותר ממה ששמוה בית דין והמלוה רוצה ליקח אותה צריך לקבלה באותו עילוי:

ו אם ב״ח ולוקח באים להוסיף כל אחד על חבירו נותנים השדה לאותו שמוסיף יותר אם התוספת הוא עד כנגד כל דמי החוב אבל אם הלוקח רוצה להוסיף מעט על שומת בית דין ולא יהיה כל החוב פרוע אין שומעין לו:

ז את המלוה אומר אקבל הקרקע בכל חובי בלא שומת בית דין והלוקח אומר לא כי אלא ישומו אותה בית דין ואני חתן כפי שומתן אין שומעין ללוקח:

קטו דין הפירות והשבח בטורף מלוקח ויתומים: ובו ו׳ סעיפים

א כשבא ב״ח לטרוף מהלוקח אם כתב לו הלוה דאקנה טורף ג״כ השבח שהשביח השדה בין שבח ששבחו הנכסים מאליהם כגון שעלו בו אילנו׳ או נתייקרה בין שבח שהשביחו מחמ׳ הוצאה אלא שאם שבחו משליהם טורף כל השבח ואם השביחו מחמת הוצאה טורף חצי השבח היתר על ההוצאה וחוזר הלוקח וגובה הקרן מנכסי המוכר אף מהמשועבדים שמכר או נתן מאחר זמן שמכר לו השדה אבל השבח שטרף ממנו ב״ח אינו גובה אותו מנכסי המוכר אלא מבני חורין וכל הפירות שאכל הלוקח אינם נטרפים ממנו אבל כל הפירות המחוברים לקרקע אף על פי שאינם צריכי׳ לקרקע כענבי׳ שהגיעו להבצר הרי ב״ח גובה מהם כמו שגובה מן השבח ואם רוצה הלוקח לסלקו יכול לסלקו בין מן השדה בין מן השבח אם לא עשאה

אפותיקי

אפותיקי לכל מה שעשה אפותיקי מפני שחייב לו לא יהא לך פרעון הלוה מזו ויכול למכרו:

ב כ"ח שטרף בחובו מיד הלוקח מה שרצוי לו מן הקרקע וחזר השכח רוצי שכשחזר מהקרקע לא יש בו תועלת ללוקח כגון שכשחזר לו בשדה ביתו קרוי וכגנה בית חצר קב יפתחו בה פתחים ולא לא כשחזר לו דבר שהלוי יחלק יהיה שם כולו עליו נותן לו כ"ח חלק דמיו:

ג כל הלוי הדברים לא נאמרו שלא בלוקח לכל מקבל מתנה משכחה מחמת הוצאה לון כ"ח גובה משכחה כלום הלוי רוצים כמה היתה שוה בשעת מתנה וגובה ולא משכחה משלים כ"ח גובה את כולה ולא קבל הנותן לחבריו שמתנה הרי כ"ח גובה ממנה כדרך שגובה מהלוקח:

ד וכן יתומים שהשכיחו הנכסים לון כ"ח גובה מהשכח כלום לכל שם שכחו נכסי משלים גובה את השכח כולו:

ה כ"ח שכח לטרוף מיתומים שכח שמחמת הוצאת יתומים אומרים אמו השכחתו וכ"ח אומר שמא לתוכם השכיח על היתומי להביא ראיה:

ו הביאו היתומים ראיה שהם השכיחו מיד להם השכח והוצאה ומוטלי הפחות שהשכיחם ומעלה אותו כדמים כמה דברי חמורי בשעה שדה זו אפותיקי לכל מה שעשה אפותיקי אם רצו היתומים לשלם כ"ח כדמי משלקין אותו ואם רצו מוטלים מהקרקע שיעור שכח שלהם:

כיצד כותבין לו הטרפה · ובו ב' סעיפים

קיו

א לוקח שטרפו ממנו שדה כותבים לו כית דין טירפוהו ממנו בשכיל חובו של המוכר וחוזר וטורף מהמוכר ואם קנאה והוקרה ושוה חלף כותבי לו טירפה בחלף וכן אם היתה שוה חלף בשעה שלקחה וכשעת טירפה לא היתה שוה חלף ת"ק או שהיתה שוה חלף ולקחה בת"ק כשלם כותבים לו טירפה בחלף וכל הדין שים לשלוח עם הלוקח כך דינו של לוקח רשאי שטרף כ"ח ממנו ובא הוא לטרוף מהלקוחות שקנו לחריו אפילו לא מכר לו אלא בשטר שלא בערי בעלמא אפילו לא פירש לו בהחריות והא דטורף בלא מכר לו בשטר אלא בשדים בעלמא דוקא כשהשדים מעידי שלא חתמו על גוף שטר מוס המכר ונם לא היו שם עדים אחרים כי אם הם ומכל מקום כית דין כותבי לו היאך כטרף ממנו לרשויה שיתבע הלוה שמכר לו:

ב אם לקח בפירוש שלא בהחריות ומבקש מהלוה שיתן לו כחו מהשטר חוב כדי שיוכל לתבוע הוא מהלוה אם כבר טרף ממנו שוב אינו יכול לעשות לו ממנו לא הרשאה ולא מכר שכבר כחחל שעבודו ונתבטל לכל קודם שיטרוף כו יכול לפייסו שיתן לו כחו לכל אין כותבין לו פירעה שהרי קנה בפירוש שלא בהחריות:

הלכות אפותיקי

דין העוש שדהו או עבדו אפותיקי · ובו ז' סעיפים

קיז

א העוש שדהו אפותיקי לבעל חובו או לשפה בכתובת אשה שיכתוב להם מכאן תגבו ושטפה כהר הרי זה גובה משם שכבי וטורף ממנו ואם התנה עמו שלא יהא לו פרעון שלא מזו אינו גובה משאר נכסים ואם מכרם לאחר וכא כ"ח זה לטרפה אינו יכול לשלקו בדמי מאחר שהתנה עמו שלא יהא לו פרעון אלא מזו · עשה שדהו אפותיקי לבעל חובו או לאשה בכתובתה ומכרה הרי זה מכורה וכשיבא כ"ח לגבות אם לא ימצא נכסים בני חורין יטרוף ממנה כמה דברים אמורי' כשמכרה לשעתה אבל אם מכרה ממכר עולם אינה מכורה:

ב משכנה אם משכנו לו שתים דינם כאפותיקי שתים ואם פירעם לו או הא לך פרעון אלא ממנה דינם כאפותיקי מפורש:

ג עשה שורו אפותיקי ומכרו אין כ"ח גובה ממנו וכן שאר המטלטלין מפני שאין להם קול ואפילו עשאם אפותיקי בשטר ואפי' ידע הלוקח

שעשאם אפותיקי דלא פלוג רבנן:

ד וכן לענין קדימה אם עשה מטלטלין אפותיקי אפילו מפורש בשטר לראשון וקדם מלוה מאוחר ובאן זכה והוא שלא שעבדם לו אגב קרקע שאם שעבדם לו אגב קרקע אם קדם מלוה מאוחר ובאם לא זכה:

ה עשה עבדו אפותיקי אפילו בסתם ומכרו ב"ח גובה ממנו מפני שיש לו קול:

ו עבד שעשאו רבו אפותיקי ושחררו אף על פי שכתב לו לא יהיה לך פרעון אלא מזה יצא לחירות וב"ח גובה חובו מהלוה וכותב עליו שטר וטורף מזמן זה השט' וכופין את רבו השני לשחררו מפני תיקון העולם שלא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה:

ז איסור הנאה מפקיע מידי שעבוד כמו קדושת הגוף כההוא אכטלא דפרסיה אמיתנא על דעת שיקבר עמו אין ב"ח גובה ממנו:

קיח הכותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך. ובו ד' סעיפים:

א לוה שמכר נכסיו לשנים זה אחר זה וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו אינו יכול לטרוף מלוקח ראשון שהרי אומ' לו הנחתי לך מקו' לגבות אצל בעל חובך מהנכסי' שקנה לוקח שני אחרי ואתה הפסדת על עצמך שהרי סילקת עצמך מהם וה"ה לאשה בכתובת' אם כתבה לשני אבדה כתובתה ואינה יכולה לטרוף אבל אם כתבו לראשון טורפים מהשני:

ב מכר הלוה שדה ללוקח ומכר אחריה שדה שניה ללוקח שני וכתב המלוה ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וקנו מידו הרי ב"ח טורף מלוקח ראשון שדה ראשונה ולוקח ראשון טורף מלוקח שני שדה שניה שהרי קנה אחריו וב"ח טורף אותה מלוקח ראשון ולוקח שני מוצי' אותה מב"ח שהרי כתב לו ולוקח ראשון חוזר וטורף משני וחוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן האשה בכתובתה והוא שיהיה החוב כנגד שתי השדות:

ג וכן הדין אם החוב מנה ומכר לשני לקוחי' לכל אחד במנה וכתב ב"ח ללוקח שני דין ודברי' אין לי עמך ונמצא השדה שקנה הראשון שאינו שלו הרי הראשון טורף מהשני וב"ח טורף מהראשון ושני טורף מב"ח וחוזרים חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם:

ד וכן אם היתה אותה שדה שקנה הראשון אפותיקי לב"ח אחר מוקד' הרי אותו ב"ח טורפה מהראשון וראשון טורף מהשני וב"ח האחרון טורף מהראשון ולוקח שני טורף מב"ח וחוזרים חלילה:

קיט המוכר כל שדותיו ולוה שהתנה שיגבה מן העידית: ובו ו' סעיפי'

א ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון בבת אח' וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי והיא בינונית ולא נשאר בינונית אחרת ביד שמעון ובא ב"ח לגבות רצה גובה מבנונית שביד לוי רצה גובה ממה שביד שמעון אפילו לא נשאר בידו אלא עידית יכול לגבותו ממנו כמה דברים אמורים שגוב' מלוי כשלקח בינונית אבל אם לקח עידית או זיבורת אינו יכול לגבות ממנו וכן אם נשאר בנונית ביד שמעון אינו יכול לגבות מלוי אפילו אם לקח בנונית וכל זה לא איירי אלא בשקנאם שמעון בבת אחת אבל אם קנא' זה אחר זה וקנה זבורית באחרונה אינו גובה מלוי:

ב לוה שהתנה עם המלוה שיגבה מעידית שבנכסיו ומכר העידית ושייר בנונית וזבורית אין ב"ח טורף מעידית שמכר:

ג מי שהיו לו עידית ובנונית וזבורי' והיו עליו נזיקים וב"ח וכתובת אשה ומכרן לשלשה בני אדם בבת אחת נכנסו תחת הבעלים וגובה ניזק בעידית וב"ח בבנונית וכתובות אשה בזבורית ואם טען כל לוקח לזה שבא לטרוף ממנו אני לקחתי תחלה והנחתי לך מקום לגבות ממנו יש מי שאומר ששומעין לו ואינו יכול לגבות מספק ויש מי שאומר שכיון שאינו ניכר מתוך השטר שהרי שלשתן קנו ביום אחד ואין כותבין שעות

קנין שלשתן לא חל עד סוף היום ואז חלו כולם
באחד:

ד מכרן לשלשה זה אחר זה בשלשה ימים או
ביום אחד וכתבו השעת בשטר אם אין בהם
דין קדימה כגון שזמנם ביום אחד או שלאחר
שנתחייב לכולם קנה וכתב להם דאקנה כולם
גובין מהאחרון לא הספיק גובין משלפניו לא
הפסיק גובין משלפני פניו ואם שטרו של אחד
מהם קודם לחבירו ובאים לגבות כאחד כל מי
ששטרו קודם יגבה מהאחרון תחלה בין אם
הוא עידית או בנונית אז זבורית והמאוחר
ממנו גובה משלפניו והמאוחר ממנו גובה
משלפני פניו ואם הניזקין קודמים ואחריו ב"ח
ואחריו כתובת אשה הניזקין קודמים לגבות
מהאחרון אפילו הוא זבורית וב"ח משלפניו אפי'
הוא עידית וכתובת אשה משלפני פניו אפילו
אם הוא עידי עידית ואם הניזק יפיים ללקוחו'
הראשוני' שיניחו לו לגבות מהם אין ב"ח וכתוב'
אשה יכולים לערער עליו:

ה מכרן לאחר זה אחר זה הרי הלוקח נכנס
תחת הבעלים במה דברים אמורים כשלקח
עידית באחרונה כולם גובים מהזבורית:

ו מכרן לאחר זו אחר זו ומכר לו עידית
באחרונה וחזר הלוקח ומכר זבורית ובנונית
ושייר עידית לפניו כולם גובים מהעידית מכר
עידית והניח בנונית וזבורית הניזקין טורפים
מהעידית שביד הלוקח השני ומבנונית וזבורית
ששייר לפניו גובה ב"ח מבנונית וכתובת אשה
מזבורית:

קב הזורק חובו סתם או בתורת גיטין וזרקו ונאבד: ובו ב' סעיפי'

א המעות באחריות הלוה עד שיפרענו ליד
המלוה או ליד שלוחו ואם זרקן בפניו ונאבדו
חייב אפילו אמ' זרוק לי חובי וזרקו ונאבדו חייב
אפילו אמר לו זרוק לי חובי והפטר וזרקו אפילו
רחוק למלוה ונאבד קודם שיגיע לידו פטור
שהרי הרשהו בכך אמר לו זרוק לי חובי בתורת

גיטין היו המעו' קרובו' ללוה עדין הם באחריותו
היו קרובות למלוה נפטר הלוה מחצה על מחצה
אם אבדו משם או נגנבו משלם הלוה מחצה:

ב במה דברים אמורים בסתם שלא גלה
המלוה דעתו שאינו רוצה לקבלם לפיכך אם
זרקו לו ונאבד חייב שאומר לו אילו נתתם לי
הייתי שומר' אבל אם אמ' לו הלוה הילך מעותיך
ולא רצה המלוה לקבלם וזרקם לפניו אם הוא
במקום שמלוה משתלמת שם נפטר ואינו צריך
להביאם לב"ד דפרשון בעל כרחו הוי פרשון וכן
אם אמר לו הנה מעותיך צרורים בביתי בא וטול
מעותיך והלוה מסרב מלקחת' ונגנבו או נאבדו
פטור הלוה אלא אם כן פשע בהם ונגנבו או
אבדו:

הלכות העושה

שליח לגבות חוב

השולח חובו על ידי שליח. ובו י"ב סעיפים קבא

א שלח לו חובו או פקדונו על ידי שליח אם
אמר לו המלוה לשלחו על ידו ונאבדו פטור
אפילו לא אמר לו פה אל פה אלא ששלח לו בכתב
שלח לי על ידי פלוני ושלחם על ידו ונאבדו פטו'
והוא שיכיר שהוא כתב ידו אפילו שהשליח גוי
או חש"ו ואפילו לא יחד לו אדם ידוע לומר שלח
על ידי פלוני אלא כתב לו שלח לי ביד מי שתרצה
ושלחם לו ונאבדו או כפר בהם השליח פטור
והוא ששלח לו ביד אדם נאמן ובדרך שבני
אדם רגילים להעביר שם ממונם אבל אם שלח
לו על ידי מי שהוחזק כפרן או במקום סכנת
דרכים שאין הרבים רגילים להעביר שם ממונם
הרי פשע וחייב שעל דעת כן לא הרשהו אלא
אם כן פירש לו:

ב אפילו לא אמ' לשליח אמור לפלוני שישלח
ח"ה טו א 15 1 על ידך

על ידך מעות פלוני שלי אם אמר לו בפני עדים מעכשיו הרי פלוני לך ואמור לו שדעתך לבא לכאן ואם יתנם לך הביאם לי ונתנם לו הלוה ונלכדו בדרך פטור מכל מה שעשו שליח שלי אמר לו יש לי מעות ביד פלוני ואינו מודה לי הולך ואינו מוכה שליח שלמחם לך והתרחה שלי הולך ושלחם על ידיך לי שלי הוי שליח ואם נתנם לו ונלכדו חייב כאחריותם:

ג שלי שעשאו שליח בערים שלי אמר לו חותמו לפי שהוא שלוחו ואמרו לו שלי אמר לך וכבר לי מעותי והוא כך אמר פלוני שלחני אליך שתשלח לי מעותי והילך חותמו לפיכך ועדים מעידים שהוא חותמו אבל אינם מעידי שנשאו שליח ושלחם לו ונלכדו שלי פטור הלוה:

ד שלח המלוה או המפקיד כתב ללוה או לנפקד מנה שים לי בידך שלחתו ביד לוי ושלחו בידו וטען המלוה שלי כתבתי ושלי שלחתי לך ישבע הלוה היסת שכתב ידו כי שלי ופיכך שלח ופטור אבל אם שלי היה הכתב כתב ידו או שחתם הלוה יודע שהוא כתב ידו אפי' היו כתבי כו סימנים ואותיות שביניהם בידוע שם טען הלוה ואמר שלי שלחתי כתב ואחרים רימו בו הלוה או הנפקד חייב כאחריותן ומשלם אחר שיחרים על מי שלי כתב זה שדעתו ושלי יודה וים מי שהורה שישבע ואחר כך יטול כדין כל הנשבעים ונוטלים:

ה טען המלוה או המפקיד אין זה כתב ידך ואין עדים מצויים לקיימו והנפקד אומר אני מכיר שם שלי כתב ידך שם זה הממון נפקד אצלו שלי בעדים או אפילו בערים ע"פ אחד שיכול לומר להד"ת או החזרתיים לך מידי ליד כאחד בשבועת היסת אני מכיר שהוא כתב ידך ועל פיו אפרעך כיד שלוחך שלי שעריך לישבע שבוע' אין הדברים כעין של תורה ואם היה מלוה בשט' אין הלוה נאמן ואינו משלם אחר שישבע המלוה שבועה המורה שאין זה כתב ידו שם טען הלוה ישבע לי שאומר שנאבדו שעריך לישבע שבועת היסת המורים:

ו שם שתובע מודה שהוא כת' ידו שלי שאומר נפלעי שבועה שלי שעשה שליחותו שהרי אין שום טוען עלינו ודאי שלי עשה שליחותו וכן שם את הבלי

שלי שאומר שנאבדו שעריך לישבע שבועת היסת ונפטר והלוה או הנפקד מקבלים מרס שתם שאמרו ליד הבלי:

ח שם הבלי כופר בנפקד או בלוה שאומר שלי נתתם לי והם אומרי' שנתנו לו נשבע הבלי לוה או לנפקד במעמד הלוה או הנפקד בשבועת היסת ונפטר והלוה או הנפקד נשבע למלוה או למפקיד במעמד הבלי שבועת היסת ונפטר:

ט כשם דכרי' תמורים כשעשאו שליח להכיר את שלו אבל שם שלי עשאו שליח שלי' ל הלוה או הנפקד תלוי לפלוני משתיני שבידי או שבא לוה או לנפקד ואמר פלוני עשאני שליח להכיר משתיני והאמינו ומסר לו הממון והבלי אומר נתכון או מסרתי למלוה וישבע המלוה או המפקיד בנקיט חפץ שלי קבלם ויבבה חובו מהלוה או הנפקד שהבלי חייב כאחריות לפי שהי' כונה בעדות שהרי צריך לישבע ואפילו יפטור הלוה או הנפקד את הבלי משבוע' כדי שלי יהיה כונה בעדות היכו מושל ומיהו שם מתחילה כשאמרו כידו פטרוהו משבועה יש מי שאומר דמהכי ואם אין הבלי צריך לישבע כשלך המשלח עם הבלי ועמד מרחוק ורחה שעשה שליחותו היכו כונה בעדי' והרי הוא עד אחד ומזקיק למלוה שבועה דאוריית' ואם הם שני שלוחים והלך המשלח עמהם ועמד מרחוק ורחה שעשו שליחותם לעוויכהו עדים על פיו לתקנתי ממוכה דמלוה:

י כשם דכרים תמורים כשמכיהם לפניו הבלי והמלוה ומכחישו' זה את זה אבל שם כת הבלי לבדו ואמר נתתי כמו שאמרת לי אינו יכול להשביעו שעשה שליחותו שהרי אין שום טוענין עליו ודאי שלי עשה שליחותו וכן שם את

הבלי

השליח או הלך למדינת הים ובא ב"ח לתבוע את הלוה אינו יכול להשביעו שלא פרעו השליח שהרי אין כאן מי שטוען עליו ודאי שלקח אלא מחרים הלוה חרם סתם ומשלם החוב שעליו:

יא ראובן שאמר ללוי מנה שאתה חייב לי תנהו לשמעון שהוא דר בעירך שאני חייב לו לוי אומר נתתי ושמעון אומר לא קבלתי הדין בזה כמו שנתבאר באומר תוליך לפלו' מעותי שבידי:

יב לוי שבא בשליחות ראובן לגבות משמעון חמישים דינרים שחייב לו וגבאם ממנו וראובן אומר לא שלחתיו לגבות אלא עשרים ועשרים בלבד הביא ישלם שמעון אחר שישבע המלוה בנקיטת חפץ שלא קבל אלא עשרים והשליח ישבע היסת לשמעון שכל החמישי' נתן למלוה:

הלכות הרשאה

קכב אם מת המלוה או שביטל השליחו' או ההרשאה · ובו י"ב סעיפים

א אף על פי שלוה ששלח למלוה חובו בצוויו על ידי שלוחו ונאבד פטור אם ירצה הלוה לא ישלחנו לו על ידי שלוחו כמו שנתבאר בסימן שקודם זה אפילו אם יש עדים שעשאו שליח להביאו לו עד שיבא בהרשא' והטעם מפני שיש לחוש שמא ימות המלוה קודם שיתן לשליח ואם יאנסו בדרך יהיה חייב לשלם ליורשי' כיון שלא נתנם לו עד שמת המלוה לפיכך עצה טובה ללוה או לנפקד שלא יתננו לשליח אלא אם כן בא בהרשאה שהקנה אלו בקנין אגב קרקע מה שיש לו אצל פלוני:

ב העושה שליח בעדים להביא לו מה שיש לו אצל פלוני וביטל השליחות קודם שיתן זה לשליח ולא ידע הנתבע בביטול ונתן לשליח ונאבדו פטור הנתבע:

ג מי שהרשה לאחד ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר רשאי ואין הנתבע יכול לדחות למורשה לומר שמא המרשה ביטל שליחותך והרשה אחר שהרי זה אומר לו תן לי מה שיש בידך וזאת הרשאתי תהיה אצלך ואם ביטל שליחותי הוא הפסיד על עצמו והנתבע פטור שהרי בהרשאתו נתן וכן אם עמד המורש' בדין עם הנתבע ונתחייב המורשה אין המורשה יכול לסתור הדין בטענת שכשעמד עם זה בדי כבר ביטל שליחותו:

ד המרשה את חבירו להוציא שלו מיד המחזיק בו צריך ליקח לו בקנין שהרשהו וצריך לכתוב לו דון וזכה ואפיק לנפשך ואם לא כתב כן אם ירצה המחזיק לא ישיב לו דבר שיאמ' לו לאו בעל דברים דידי את ומיהו אפילו לא כתב לו כן ונתן המחזיק מה שבידו ליד המורשה ונאבד פטור דלא גרע מהשליח שעשאו בעדי':

ה אם כתב דון וזכי ואפיק לנפשך מחצה או שליש או רביע והמותר שלי מתוך שהוא דן עמו על חלקו צריך הנתבע לדון עמו על הכל ויש מי שאומר דדוקא בכה"ג אבל אם כתב לו דון וזכי ואפיק לנפשך מאה דינרים והשאר שלי אינו מזקיקו לדון עמו אלא על המאה דינרים:

ו המרשה את חבירו כל ההוצאות שיוציא המורש' על דין זה המשלח חיי' בהם שכ' כותבי בהרשאה כל דמתעני לך מן דינא עלי הדר:

ז הרשאה שאין כתוב בה דון וזכי אלא כך היה כתוב בה סב ואפיק לנפשך אין לפסלה מפני שאין כתו' בה וזכי דסב וזכי חדא מילת' היא וכן אין לפסלה מפני שאין כתובה דון כיון שכתוב בה כל דמתענית מן דינא עלי הדר הרי זה במקום דון וכשרה אם אין כתוב בהרשאה כל דמתענית מן דינא עלי הדר כשר' היא שאין כותבין לשון זה אלא לתקנת המורשה שלא יוכל לומר הקנת אותו כיון שכתבת דון וזכי ואפיק לנפשך:

ח הבעל שבא לדון עם אחד שמחזיק בנכסי מלוג של אשתו צריך הרשאה ואם יש פירות בקרקע מתוך שיש לו לדון על הפירות דן על העיקר ואינו צריך הרשאה:

ט אחד מהאחים שלא חלקו או מהשותפים שבא לתבוע תובע על הכל הואיל ויש לו חלק בזה הממון אינו צריך הרשאה משאר שותפין

ואם יכול מיב לין המשתף התחר יכול לומר לפעמים סדן חילו הייתי לבי סס הייתי תובע מעכות לחרות ומחויב בעל דיבי סהרי לומר לו למה לא כתת לתבוע גם אתה:

י לפיכך סס היה בעיר לחרת יש לו לחזור על הבעל דין ולדון עמו ולומ׳ לו לבי מיבי מודה בכל מה סטען שותפי ולפיכך לנתבע לעבב ולומר לו דון עמי בחלקך או הבא הרשאה סהרי ממון סניבם בידי וסניבם בעלי דיבי ולמ׳ יבול לחיב לו שותפך ויתבע גם הוא ויתבלר זה עוד בסימן קט״ו:

קכ ג הרשאה על מה נכתבת וביצד נכתבת: ובו ט״ו סעיפים

א מדינת דגמרת לין כותבין הרשאה אלא לתבוע פקדונו סביד חבירו ולא כפר לו ואם היה פקדון של מעות צריך להקנותם לו לגבי קרקע וכן יכול להרשות לתבוע קרקע אפי׳ כפר בו וכן מלוה בשטר אפי׳ כפר בה שכשם שיכול להקנות השטר ושעבודו בכתיבה ומסירה כך יכול להרשות עליו ולמסור השטר בידו כדי סיגבהו וצריך לכתו׳ לו קנה לך לחיהו וכל שעבד׳ דלחית ביה אבל לין כותבין הרשאה על פקדון סביד חבירו שכפר בו וכן לין כותבין הרשאה על מלוה שב״ע אבל הגזוסים תקנו שכותבים הרשאה אף על המלוה בין בשט׳בין בעדי קנין: אף על פי שכפר בה בבית דין כדי שלא יטול כל אחד ממון חבירו וילך לו למדינה אחרת אבל על מלוה ע״פ שכפר לא תקנו שיכתבו הרשאה ויש לומרים שעל הכל כותבין לפ״ פקדון ונזל לפ״ מלוה בשטר וב״ע ואף על גב דכפריה:

ב מי שהיו לו שבועה על חבירו לחיהו יכול להרשות אחר עליו ולהשביעו שחיהו דבר שנקנה בקנין שחיהו אלא דברים בעלמא:

ג המרשה לאחד ואחר כך הרשה לאחר ושניהם כאים בהרשאתו לפניהו לין לנתבע להשיב אלא לבני:

ד לין למורשה רשות לכתוב הרשאה לאחר אלא יחיד יחיד ואפי׳ לפי שעה ואם עבר ובתב הרשאה לאחר אין כתב זה כלום ואפי׳ לא מחק המורשה שמו מן הכתב אלא שהוא עומד ומסתכל בו ואומר לו לא מחקתי שמך אלא לפי שעה ולא לעולם:

ה אם כתב המורשה שמו לבד ולא כתב שמו של המרשה אין כתב זה כלום ואפי׳ מחק המורשה שמו ולא כתב שמו של המרשה אין כתב זה כלום:

ו המרשה לאחד ולשנים אם אמר לכל אחד מהם בפני עצמו שיהא מרשה לבדו אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו ואם אמר לכולם יחד אין אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו:

ז המרשה לאחד ולשנים ולשלשה ולכל אחד מהם אמר שיהא מרשה לבדו אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו ואם אמר לכולם יחד אין אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו:

ח המרשה לאחד ולשנים ולשלשה ולכל אחד מהם אמר שיהא מרשה לבדו אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו ואם אמר לכולם יחד אין אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו:

ט המרשה לאחד ולשנים ולשלשה ולכל אחד מהם אמר שיהא מרשה לבדו אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו ואם אמר לכולם יחד אין אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו:

י המרשה לאחד ולשנים ולשלשה ולכל אחד מהם אמר שיהא מרשה לבדו אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו ואם אמר לכולם יחד אין אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו:

יא המרשה לאחד ולשנים ולשלשה ולכל אחד מהם אמר שיהא מרשה לבדו אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו ואם אמר לכולם יחד אין אחד מהם יכול לעשות בלא חבירו:

ידוע שאפילו אם לא יוציא הממון מיד המתבע:

יב וכן מי שים לו עדים בפרעתיו לא יכא לדון עם המורשה בזמן שים לו חלק בתביעתו אם הוא קרוב לעדים שהרי יכסל העדות:

יג יכול אדם להרשות כשים ועבדים ושם מי שאומר אבל לא את עבדו שאין קנין לעבד על ידי רבו שהרי גופו קנוי לו וידו כידו כמ' שהיטו הלכה פלוגתו ויכול המתבע לומר לאו בעל דברים אני שהרי אני אבל יכול להרשות את אשתו שהרי נתן לה מתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות כמנה כשכותב לה זכי לגפשיך אין המתבע יכול לומר לאו בעל דברים דידי את:

יד יכולי לסלוח הרשאי בין בגוי וכלבד שיהא אלכתוב בה וקנינא מיבים דאין סלוחות וזכיה לגוי הלה יכתוב וקנה הגוי:

טו ואפי לא טוב עשה בעמיו זה שהרשהו שמא דברי אומרי כשהמתבע ומתובע בעיר אחת אבל אם המתבע בעיר אח' והמתובע בעיר אחרת שרי זה עושה מעות:

קכד נתבע אם יכול לעשות מורשה. ובו סעיף א'

א המתבע היכו יכול למנו' מורשה שיכא לבית דין ויסיב בעדו לתובע ומוחי יסב בביתו וכשים יקדימת שאין כבודן לבא לבית דין משגרין להן בופרי הדיוטי' ויטעכו בפניה וכיוצ' בזה עושים לת"ח פתורתו תומכותו וזלא היה מלתא למיחל לבית דין ולערער בהדי ע"ה:

קכה השולח חובו או פקדונו ע' שליח. ובו י' סעיפים

א לחובן שהים חייב מכה לשמעון או שהיה לו פקדון בידו ואמר ללוה הולך מכה זה לשמעון אם בא לחזור וליטלו ממנו היכו יכול להולך כזכי דמי ומיד כשהגיע ליד לוי זכה בשבילו לשמעון לפי' בין מת לוה או מלוה ויתנהו ליורשי שמעון ומכל מקום רשאי חייב בחזרתו עד שיגיע ליד שמעון. ואם החזיר לוי המכה לרשאי והעני אחר כך ולא היה לו ממה לפרוע בעין שהפקיד שמעון שלו לוי חייב לשלם שהוא פשע במה שהחזירו לרשאי. ואם מחמת חוכמו שחזירו לרשאי שחייב עליו כדבר שים בידו לעשות עד שיזכרך להחזיר פטור. ויש אומרים שכשהחזיר לו המכה לרשאי שניהם חייבים כחזרתו עד שיגיעו ליד שמעון כל חובו:

ב הה דכפקדון היכו יכול לחזור וליטלו מיד לוי דווקא כשהוחזק הפקר כפרן דאז זכות למפקיד שתהא מתחת ידו אבל לא הוחזק כפרן יכול הוא לחזור וליטלן. ואי סויים מריש דפקדון שליח להביאו לו כיון דגלי דעתיה דמיחש ליה דליתביה ליה אם בא לחזור היכו חוזר ואפי' כשמגיעו לו שליח דלא מיפטר בהכי שומר מחזירות לו שליח דלא ממני ליה שליח אלא דשליח מהימן גבי מפקיד וכבל יוצ הוא מפקיד גביה אם בא לחזור היכו חוזר:

ג אם אמר שליח למלוה הבה מעותיך שמלוה לך פלוני בחוכך בידי לך אבי רואה להחזיק בהם כשפיגל חוב שים לו בידך אם המלוה מוד למלוה שים לו בידו ואין לו אחר בכשים שיגבה מהם זה חובו והגיע זמן פלוותו אין כח ביד המלוה לערער על המלוה ואומר הכשדתיכי מעותי שמסרתם ליד מי שהיכי יכול להוציאם מידו שהרי המלוה יאמר לך אם היו עדיין בידי היו מוציאין מידי מדרכי שתן שוחל ואין לך נכשים אחרים. אבל אם שים לו נכשים אחרים המלוה כופר למלוה ליתכם למלוה שכל מלה שתכם לו לא כפטר המלוה מהחוב והמלוה חוזר וגובה חותם ממנו. וכ"ם אם אין המלוה מודה למלוה שחייב ליתכם לו אלא לו אם אין לו נכשי' אחרים:

ד ואם מת המלוה ולא הניח נכשי' חזר הדין כין המלוה זכין המלוה שכשתלחו לו ואפילו קבלם המלוה מהמשלח בעדים מגו שיכול לומר למלוה ואתן כיים תשתכחן כהיסת לומר לו אני תופסם בחובי אלא חייב כיון שאין תובעו בהם המשלח ולא יורשיו:

ה ויש מי שאומר שאם בא המלוה להחזיק בהם

272

בהם בשביל חוב שיש לו ביד המלוה או המפקיד
אינו יכול:

ו במה דברים אמורים דהולך הוי כזכי
במלוה או בפקדון אבל במתנה לא הוי כזכי
אפילו עשאו שליח לקבל וא"ל הנותן הולך לו לא
הוי כזכי · לפיכך אם אמר הולך מנה לפלוני
שאני נותן לו יכול לחזור בו עד שיגיע ליד
המקבל · ואם היה המקבל עני שאין לו ק"ק
זוז נעשה נדר ואינו יכול לחזור בו:

ז אם אמר תן לפלוני במתנה יש אומרים
שאינו כזכי ויכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע
לידו אלא אם כן א"ל זכי לו ואז זכה לו וקנה וכגון
שהיה ברשותו אבל אם אינו ברשותו לא · ומיהו
אפילו אינו ברשותו לכשיבא לרשותו יזכה לו אם
לא יחזור בו הנותן קודם לכן · ויש אומרים דתן
הוי כזכי במתנה והוא שנותן לו עתה החפץ
בידו ואומ"לו תן חפץ זה לפלוני אבל אם מתחלה
לא בא לידו על דעת לזכות לזה ואחר כך אמר לו
תנהו לפלוני לא קנה אלא במעמד שלשתן ואפי'
אם הוא תופס החפץ בידו בשעה שאמר להם תן
כיון שלא בא מתחלה לידו לשם כך · אבל אם אמ"
לו זכה לו בעוד שהחפץ בידו זכה לו אף על פי
שלא בא לידו תחלה לשם כך או אפילו לא היה
בידו בשעה שאמר לו זכה לו אלא שהגיבוהו
אחר כך כדי לזכו' לו זכה אפילו שלא בפני הנותן
ושלא בפני המקבל אבל אם לא אמר לו זכי אפי'
איתיה לפקדון בחצרו של שליח לא זכה למקבל
מתנה:

ח ראובן שאמ' לשמעון הולך מנה ללוי שאני
נותן לו מתנ' והלך שמעון ליתנו ללוי ומצאו שמת
אם בריא היה הנותן ומת בחיי מקבל יתן ליורשי
מקבל דמצוה לקיים דברי המת · ואם מת מקבל
בחיי נותן אף על פי שאחר כך מת הנותן יחזיר
ליורשי משלח:

ט ואם ש"מ היה הנותן אם בשעה שנתן המנה
לשליח כבר מת מקבל יחזיר ליורשי משלח אבל
אם היה חי המקבל בשעה שנתן המנה לשליח
יתן ליורשי מקבל אפילו אם מת המקבל בחיי
נותן ואפילו נולדו יורשי מקבל אחר מיתת
נותן משום דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורי'
דמו ואין הנותן יכול לחזור בו כל זמן שלא
עמד ואם עמד חוזר אפילו אם בא כבר ליד
המקבל:

י ומ"מ כל זמן שלא נחברר שנתרפא צריך
השליח לעשות שליחותו ואם ימות הנותן ישאר
למקבל ואם יתרפא יחזיר לנותן:

הפורע חובו במעמד שלשתן: ובו כ"ה סעיפים

קכו

א ראובן שהיה לו מנה ביד שמעון בין מלוה
בין פקדון וא"ל במעמ' שלשתן מנה שיש לי בידך
תנהו ללוי בין שנתנו לו במתנה בין שנתנו לו
בפרעון חיבו קנה ואין ראובן ולא שמעון יכולי'
לחזור בהם אף על פי שעדיין עסוקים באותו
ענין · וכן אין הנותן יכול לחזור ולמוחלו למי
שהוא בידו ואפילו נולד לוי לאחר שהלוה ראובן
לשמעון קנה:

ב בד"א בשהיה לראובן מנה ביד שמעון
אבל אם לא היה לו מנה בידו אלא שא"ל תן מנה
ללוי בשבילי ואפרענו לך לא קנה וכל אחד
משלשתן יכול לחזור בו ואפילו פרע שמעון
מקצת החוב · ומ"מ אם נתנו לו חוזר וגובה
מראובן מאחר שעל פיו נתן:

ג אמר ראובן לשמעון סתם במעמד שלשתן
תן מנה ללוי ולא א"ל מנה שיש לי בידך תנהו
ללוי ושמעון מודה שיש לראובן מנה בידו אלא
שאומ' שכיון שלא פירש מנה שיש לי בידך לא היה
דעתו על מנה שיש לו בידי אלא שאלוה לו מנה
שאתן לך אין בדבריו כלום דמסתמא על מנה
שיש לו אמר וקנה וי"א שלא קנה:

ד היה לראובן ביד שמעון כור חטים וא"ל
במעמד שלשתן תן ללוי חמשים דגרים שהרי
יש לי בידך כור חטים ונתרצה ואחר כך רצה
שמעון לחזור בו אם היו החטים פקדון ופירש
תן לו חמשים דינרים במעות מהחטים לא קנה
לוי שיכול לומר שמעון איני חייב למכור חטים
של ראובן כדי לפרוע חובותיו ואפילו אם יאמר
לוי תן לו חטים שוה חמשים דינרים יכול לומר
לא

לא נוכל ליתן לך חטים אלא מעות. אבל אם
אמר לו תן לו חמשים דינרים מהחטים שיש
לי בידך ונשאר כאומר לו חטים שוה חמשים
דינרים וקבלה. ואם היו הלוחות אבודות על פי
שאמר לו חמשים דינרים קבה ונותן לו מעות
או חטים שוה חמשים דינרים כשער שבשוק:

ה אמר לו אבה לי בידך תבואה למלוכי במעמד
שלשתן ואמר לו אחי אתנהו לך לבשדה
ובשתבעו אומר לו אחי רופא עבדיו אין כרכרין
כלום וחייב ליתן לו לזמן שהוא חייב למאתים ויש
חולקים:

ו שמחהו אצל חבירו בענין שלא קנה ואינו
יודע אמן לומר שפרעו אחר כך:

ז אפילו אם לא נתרצה הלוה או הנפקד ליתן
לזה שהוא שלוח או המפקיד צריך ליתנו לו על
כרחו כיון שהי' במעמד שלשתן:

ח לא היה במעמד שלשתן כשהי' אמר לי
בידך תבואה למלוי לא קנה ויכול לחזור בו כי'
מתנה מרובי כי' מתנה מועטת ואם קנה מיד
מי שהמעות בידו בתורת שלוחה דאית ללוי
גבייה מנה ואינו יכול לחזור בו:

ט אמר ראובן למעמד שלשתן מנה
שים לי בידך תבואה למלוי ושמעון דוחה את לוי
ולבן רוצה לוי לחזור ולתבוע מראובן ואינו יכול.
ואם תאמרים שיכול לחזור בו כל זמן שלא פטר
שמעון את ראובן בפירוש ואכל מקי' לפי לו לפי
דעת זה ואינו יכול לתבוע את ראובן תחלה כל
זמן שיוכל לגבות משמעון:

י אמר להם במעמד שלשתן מנה לי בידך
תבואה למלוכי ובמנה שלוח עבי ואין לו מנה לגבו'
ממנו הרי זה חוזר וגובה מראובן מפני שהתבואה
ואם ירע לו שלוח עבי או שמת או נתאנס בשעה
והעבי אינו יכול לחזור בו:

יא נתנו לוי מנה שמעון עבי ושמעון וראובן
אומר עשיר היה והעבי אם החזיר שנתקבל ראובן
ללוי הוא כשטר על ראובן להביא ראיה ואם לא
יביא ראיה אם יש בשמעון כשטר טובה לוי חוזר
בלא שבועה ואם אין בו בשמעון יגבע לוי ויטול
ואם לא היה אלא שלוח על פה נאמן ראובן
בשבועה שיאמר עשיר היה בשעתו:

יב ראובן שאומר לשמעון שטר חוב שים לי
בידך תנהו ללוי והיה זה במעמד שלשתן כל
שלא חזר בו ראובן חייב שמעון ליתנו ללוי לכל
אם חזר בו ראובן לא ואם כתב לו שהקנה לו הוא
וכל שעבודו והמחהו אבל זה שמופקדים בידו
היכי יכול לחזור בו:

יג אם נאחר שנתרצה הלוה או הנפקד ליתן
למקבל אומ' עיינתי בחשבוני ולא היה לו אלא
כלום וטעיתי כמה שהודיתי לו אם יכול לברר
בעדים שהוא אומר אמת פטור אפי' היה בשדים
כשנתרצה ליתן לו וחייב הנותן ליתן למקבל
אם נתנו לו בפרשון חובו ואם אינו יכול לברר
טעותו אם המחהו בפני עדים וכן אם קבע זמן
למקבל ליתנו לו לזמן ידוע והוא בתוך זמנו אינו
נאמן לומר טעיתי וכן אינו נאמן לומר משטה
הייתי בך. ואם לא המחהו בעדי' אם מי שאומר
נאמן לומר טעיתי כמנו דלה"ם או כמנו
דפרעתיך אם הוא לאחר זמן והדין בין הנותן
והמקבל. ואם מי שאומר דאינו נאמן לומר
טעיתי דאין כאן מנו דהוי כמנו במקום עדים
דלא שכיח טיעותא אלא מדרכא לדם מדקדק
טיעוי קודם שיודה:

יד אם המתין מודה שטעה בחשבו והמקבל
אינו יודע אם טעה אם לאו אם נתנו למקבל
בשביל חוב שהיה לו עליו והמחהו אבלו ליפרע
ממנו אם יש לו נכסים למתן שיכול המקבל
ליפרע ממנו נאמן הנותן לומר שטעה ויחזור
המקבל ויגבה חובו מהנותן. אבל אם אין לו
נכסי' לו אחוז גברא אלמא והשני נוח לו ליפרע
ממנו לא מסיים ואם מתנה היא אינו נאמן כלל
אפילו יש נכסים למתן ואינו גברא אלמא ונראין
הנפקד ליתנו למקבל והוא שטבח לותי מהנותן:

טו אם המקבל מודה שטעה בחשבון והנותן
אינו מודה הנפקד פטור בלא שבועה והנותן
צריך ליתבע למקבל אם המחהו בשביל חוב
שהיה לו אבל אם המחהו במתנה שנותן
לו פטור בלא שבועה:

יו אמר ליה במעמד שלשתן לית לבעל חובו
מנה והתחיל ליתן לו ואחר כך אמר שטעה
בחשבונו ואינו חייב כלום אף על פי שפטור

מליתן

מלית ך לו יותר מכל מקום מה שנתן כבר נתן
ואינו יכול להוציא מידו:

יד ראובן חכר חכירות מקהל ונתחייב להם
בשך דמי החכירו לפרוע לזמן פלוני והקהל היו
חייבים לשמעון חמשים זהובים העמידו הקהל
לשמעון לכל ראובן ואמרו לו במעמד שלשתן
סיתן לו מחות חכירות חמשים זהובים לחר
כך נתבטל החכירו מדעת ראובן מחר שבשעה
שאמר ליתן לשמעון היה חייב לקהל אף על פי
שנתבטל החכירות אח"כ חייב ליתן לשמעון:

טו ראובן השכיר חפץ לשמעון כשך ידוע
ליום ל זמן שיבחרך לו וראובן היה חייב ללוי מאה
זהובים והמחיזו אל שמעון במעמד שלשתן ולא
נתחייב בשכירות אלא חמשים זהובים כי לא נצרך
יותר לחפץ אם שמעון יבא ללוי סתם בשעת
ואמר מאה זהובים שים לי מצל ראובן אתנם לך
ולא הזכיר לו שכר החפץ צריך ליתנם לו ואפילו
אמר מאה זהובים שאני חייב לראובן משכר
החפץ אתנם לך חייב ליתנם כיון שהודה שהיא
חייב לראובן משכר החפץ:

יז הכל אם מודה לוי שעל שכר החפץ
הבטיחו לתת לו ולא היה חייב לראובן שלא שכר
חותו חפץ היום חייב ללוי כלום אפי' דמי השכר
שנתחייבו בחותו החפץ עד חותו היום דשכירות
היכא משתלמת אלא בסוף דהיינו כשיחזיר לו
החפץ:

כ ראובן הקנה לשמעון מנה שים לו ביד לוי
במעמד שלשתן ונתן לוי לשמעון ערב אף על פי
שלא היה ערב בקנין משתעבד דהוי כערב
בשעת מתן משות ויש מי שחולק:

כא מעמד שלשתן על ידי שליח כגון שלשה
הנותן שליחו להקדיש ליתנו למקבל לא מהני:
ואם אמר הנותן להקדיש במעמד שליח המקבל
יש מי שומ' דמהני והוא שעשאו המקבל שליח
אבל אם לא עשאו המקבל שליח שלא שאמר ראובן
לשמעון כשבני לוי מנה שים לי ביד תהני
שיזכה בו ליהודה יכול לחזור בו:

כב מעמד שלשתן ליתיה אפי הכתב אינו
במעמד שלשתן אינם:

כג יש מי שאומר שאין חילוק בין ישראל לגוי
במעמד שלשתן לפוקח ישראל שאמר לגוי מנה
שים לי בידך תהנה לישראל פלוני במעמד שלשתן
הוחיל ונתרצה המקבל קנה:

כד וכן גוי שאמר לישראל מנה לי בידך תהנה
לישראל פלוני במעמד שלשתן ואמר הנפקד לו
הלוה כן אעשה קנה ונדיך ליתנו לו ואינו יכול
לומר לחום הייתי: ויש מי שחולק ואומר שאם
הנפקד לו הלוה גוי ואמר ליה ישראל המפקיד
לו המלוה תהנה לישראל פלוני במעמד שלשתן
לא קנה: ואם הנפקד לו הלוה ישראל והמקבל
גוי כל זמן שאין ישראל הנותן חוזר בו יכול ליתנו
לגוי אבל אם חזר בו הנותן לא זכה הגוי וחייב
הנפקד להחזירו למפקיד: ומיהו אם אין
הנפקד יכול להשמט מהגוי לפי שבריכים הוא
חייב ליתן כיון שאמ' ליתן לו יתן לגוי והוא פטור
מהמפקיד: ואם הנותן גוי והמקבל והנפקד
ישראלים קנה הישראל ויכול להוציאו מיד הנפקד
בבית דין: ואם הגוי הנותן חנם והודיע בכה
מידו קודם שיתן לישראל המקבל אם מלוה היא
חייב הלוה לפרוע גם לישראל המקבל ואם פקדון
הוא וכבר הגוי בבית הנפקד ובטלו בחזקה חינו
חייב לשלם לישראל המקבל:

כה מכנסת מלוה על פה לבעלה אין צריך
מעמד שלשתן:

דין איש שלוה מאשתו וגרשה או קנז
מעברו ושחררו והלוה מן הגר:
ובו ב' סעיפים

א הלוה שלוה מאשתו ואחר כך גירשה או
לוה מעבדו ואחר כך שחררו אין להם עליו כלום
שכל מה שקנה עבד קנה רבו וכל מה שהוא חייב
האשה הוא בחזקת שלקה על שבועת רואים שהוא
מכוונייתה:

ב הלוה מהגר שנתגיירו בניו ומת לא
יחזיר לבניו ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה
הימנו. בר"ן כשהיה הורתן ולידתן שלא בקדושה אבל אם היתה הורתן שלא בקדושה
ולידתן בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו:

קכח דין הפורץ חוב של חברו או שמשכנו בשביל חבירו. ובו ב' סעיפים

א הפורע חובו של חבירו שלא מדעתו אפילו היה בפטר ואפילו היה עליו משכון ונטלו זה שפרע אין הלוה חייב לשלם לו ונוטל משכונו בחנם והרי לבר זה הנותן משתיו ואפי' אם היה הלוה דוחקו לפרוע היה הלוה מפייס את המלוה ומוחל לו:

ב מי שנתפס על חבירו ולקחו גויים ממון ממנו בגלל חבירו אין חבירו חייב לשלם לו אך מי שנתפס על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו חוץ מן הנתפס מפני המס הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה או הנתפס על התשור' שנותן כל איש ואיש למלך בעבורו עליהם הוא לו חייב ואפי' הרי זה חייב לשלם לו והוא שיקחו ממנו בפירוש בגלל פלוני בפני עדים:

הלכות ערב

קכט דין הערב בשט' ועל פה ומתי נפרעין מן הערב. ובו ב' סעיפים

א המלוה את חבירו ואחר שהלוהו אמר לו אחר לפני ערב הוי שתבע את הלוה כדין ואמר לו אחר הכה ואני ערב הוי שהיה חונק את חבירו בשוק ליתן לו ואמר לו הכה ואני ערב אין הערב חייב כלום ואפילו אמר בפני בית דין אני ערב לכל מה שיוציא עליו אינו כלום אלא אם כן מידו שהוא ערב ממון זה בין בפני בית דין בין ביום המלוה נשתעבד:

ב אמר להם בשעת מתן מעות הלוהו ואני ערב נשתעבד הערב ואינו צריך קנין. וכן אם בית דין עשו אותו ערב נשתעבד אף על פי שלא קנו מידו כגון שהיו בית דין רוצים לגבות מהלוה ואמר להם הניחו לו ואני ערב לכם הואיל ויש לו הנאה שהלמיכוהו בית דין בשותפות הנאה שעבר עצמו:

ג אם על פיו החזיר שטר או משכון ה"ל ערב בשעת מתן מעות:

ד ערב היוצא לאחר חיתום שטרות דהיינו לאחר שחתמו העדים בשטר כתב ואני ערב וניכר שכתב ידו הוא זה או שהעדי' מעידי' עליו שהם אומרים שמשתעבד בלא קנין לגבות ממנו מכבי חורין. וה"ה שאינו משתעבד שלא בקנין. ולה"מ אפילו ערב היוצא קודם חיתום שטרות צריך קנין כל שלא נכתם ערב שלא לאחר מתן מעות:

ה כשם שאין הערב משתעבד שלא בקנין אף בשעת מתן מעות אינו כבית דין כך הקבלן אינו משתעבד שלא כאחד מהדברים הללו שאין חילוק ביניהם שלא לענין שעבוד כתובה כמו שנתבאר בטור לכן השער שימין כל היכא דבעי קנין אי לא קנו מיניה לאו כלום הוא אפי' מוכסים בני חורין אפילו כתב לו בשטר:

ו נעשה לו ערב בקנין וכתב לו שטר יש לו דין מלוה בשטר לטרוף ממשעבדי לא כתב לו שטר אף על פי שנעשה ערב בקנין דינו כמלוה על פה ואינו נוטה שלא מבני חרי. ויש אומרים דהיכא דקנו מיניה טורף ממשעבדי אף על פי שלא כתב לו שטר. וכ"ל דבערב בית דין לדברי הכל נוטה ממשעבדי אפילו לא כתב לו שטר דהודאת בבית דין כשטר דמיא:

ז לא עשה לו הערב שטר בפני עצמו שלא כתב הערבות בשטר החוב עצמו אם כתבו אחר חתימת העדים אינו נוטה שלא מבני חרי ואם כתבו קודם חתימת העדים אם כתוב פלוני ערב בלא ו' ואחר כך חתמו העדי' גם זה אינו נוטה שלא מבני חרי מפני שהוא כתחלת דבר ואינו מעורב עם הלוה והמלוה לכל אם בתוב ופלוני ערב כו' לו שהרי הוא מעורב עם הלוה והמלוה ואחר כך חתמו העדים הרי זה נפרע מנכסים משועבדים:

ח המלוה את חבירו על ידי ערב לא יתבע את הערב תחלה שלא יתבע הלוה ואפילו אין ללוה שכנגדם זיכרית שלא יפרע מהערב ואפי' אין ללוה שכנגדם

ידועים כגון קרקעות ויש נכסים ידועים לערב
לא יגבה מהערב אלא לחזר אחר הלוה אולי יש
לו מטלטלין :

ט חזר אחר הלוה ולא מצא כלום צריך לישבע
כתקנת הגאונים שאין לו כלום קודם שיפרע
מהערב וצריך לכלול בשבועתו שעדיין הוא חייבו
לו חוב זה שלא יעשו קנוניא על נכסי הער׳ ואינו
יכול ליפרע מהערב עד לאחר שלשים יום מיום
שנתחייב הערב לשלם אלא אם כן היה תנאי
ביניהם :

י ואם אין הלוה בפנינו צריך להודיעו אם
הוא קרוב כדי שיוכל שליח לילך ולבא תוך שלשי׳
יום ואם לא יתן אז יתבע לערב ואם הוא במדינ׳
הים שא״א להודיעו ואין לו כאן נכסים או אם
הוא גברא אלמא דלא ציית דינא אז יתבע את
הערב ויגבה ממנו ואחר כך יחזור הערב על
הלוה ויוציא ממנו או ינדוהו עד שיפרע לו מה
שפרע בשבילו :

יא אפילו יש ללוה נכסים ידועים במדינה
אחרת נפרע מהערב תחלה שאין אומרים ללוה
שיוציא מאתים על מנה :

יב הא דכשהלוה במדינ׳ הים נפרע מהערב
בלי שיודיעו ללוה דוקא כשהמלוה בשטר אבל
אם היא מלוה על פה לעולם אינו נפרע מהערב
בלא הודעת הלוה דחיישינן שמא פרעו אלא אם
כן הוא תוך הזמן · וה״ה אם מת לוה מלוה על
פה אינו נפרע מהערב אלא אם כן הוא תוך
הזמן או שהודה בשעת מיתה או שנידוהו מפני
שאינו פורע חוב זה ומת בנידויו :

יג אין כל אלו הדברים אמורים אלא בשלא
הת״ה המלוה עם הערב אבל אם התנה עמו
שיהא נאמן לומר שלא פרעו הכל לפי תנאו :

יד התנה המלוה עם הערב ממי שארצה
אפרע יכול ליפרע מהערב תחלה אפילו אם יש
נכסים ללוה ויש חולקים בזה · ומודים שאם אמ׳
בפירוש ממי שארצ׳ אפרע יכול לתבוע מהערב
תחלה אפילו אם יש נכסים ללוה :

טו קבלן לעולם יפרע ממנו תחלה אם ירצה
אפילו יש נכסים ללוה אלא אם כן הלוה רוצה
לפרעו :

יו מלוה שבא לגבות מהקבלן ואין שטרו
בידו וטען שאבד ולוה מודה שלא פרעו וקבלן
טוען שמא פרעך הלוה וקרע שטר חובו ויש מי
שאומר שהדין עם הקבלן :

יז איזהו ערב ואיזהו קבלן אמר ליה תן לו
ואני נותן לך זה הוא קבלן ואם הוא לאחר מתן
מעות יאמר מה שנתת לזה אני נותן לך והוא
דקנו מיניה כמו שנתבאר :

יח אבל אם אמ׳ ליה הלוהו ואני ערב הלוהו
ואני פורע הלוהו ואני חייב הלוהו ואני נותן
הלוהו ואני קבלן תן לו ואני ערב תן לו ואני חייב
ליתן לך ואפילו אמר תן לו ואני קבלן כולם לשון
ערבות הם :

יט אם לקח הקבלן המעות מיד המלוה
ונתנם ליד הלוה אין למלוה על הלוה כלום ואין
יכול לתבוע שלא את הקבלן ואם אין לקבלן גובה
מהלוה מדרבי נתן אלא אם כן מחל הקבלן ללוה
ויש מי שאומר דה״ה לערב :

כ יש מי שאומר דערבות וקבלנות היינו
כשתבע הלוה מהמלוה שילונו ונכנס הערב עמו
בדבר בלשון ערבות או בלשון קבלנות אבל אם
לא דבר הלוה עם המלוה כלום אלא ראובן אמר
לשמעון הלוה ללוי מעות ואני פורע הלוהו ואני
נותן לך או הלוהו ואני חייב לך אין לשמעון
על לוי כלום אפילו נתנם לו מידו לידו אלא על
ראובן שאמר ליה הלוהו ובשליחותו של ראובן
נתנם לו :

כא קבלן שלא נשא ונתן ביד ומכר הלוה כל
נכסיו אף על פי שיש נכסים לקבלן אם ירצה
המלוה לטרוף מלקוחות של לוה אינם יכולים
לדחותו אצל בני חורין של קבלן וכן הדין בשנים
שנעשו אחראים לזה ומכר אחד מהם נכסיו
אבל קבלן שנשא ונתן ביד אינו יכול לגבות
מהלקוחות של לוה אלא אם כן אין נכסי׳ לקבלן :

כב הערב והקבלן אין טורפין ממשעבדי
דלוה עד שימסור לו המלוה שטר חוב ויקנהו
לו דרך קנין שטרות כי היכי דלא ליהוי תביעה
על פה :

דין

קל דין ערב שפרע למלוה כיצד נפרע מן הלוה · ובו ח׳ סעיפים

א ערב או קבלן שפרעו למלוה בפני עדים אם פרעו קודם שנודע אם פרעו הלוה וטוען הלוה שכבר פרעו אינו חיי׳ לערב כלום אבל אם פרעו אחר שהביא המלוה ראיה שלא נפרע צריך הלוה ליתן לו כל מה שפרע בשבילו בין שנתחייב לוה למלוה בשטר בין שנתחייב לו בע״פ אפילו בלא עדים:

ב יש מי שאומר בד״א כשא״ל הלוה בעת שנעש׳ לו ערב ערבני ושלם אבל אם עמד מעצמו ונעשה לו ערב או קבלן וקדם ופרע למלוה ולא הרשהו הלוה לפרוע אין הלוה חייב לשלם לו כלום ואם אמ׳ ליה הלוה הכנס קבלן בעבורי אף על פי שלא הרשהו לשלם אם עמד הקבלן ופרע מדעתו אפילו עד שלא עמד המלוה עם הלוה בדין ולא נמצאו לו נכסים חייב לשלם לו · אבל אם אמר ליה להכנס ערב ולא הרשהו לשלם אם משעמד המלוה עם הלוה בדין ולא נמצאו לו נכסי׳ פרע הערב ללוה חייב הלוה לשלם לו ואם עד שלא עמד המלוה עם הלוה בדין ולא נמצאו לו נכסים פרעו הערב אין הלוה חייב לשלם לו כלום:

ג ויש מי שחולק ואומר שאפילו ערב שאינו קבלן שנכנס בערבות מאליו ופרע מאליו חוזר וגובה מהלוה:

ד אין הערב גובה מהלוה עד שיביא עדים שפרע בשבילו אבל כל זמן שאין לו עדים אינו גובה ממנו כלום אפילו אם שטר החוב בידו ואם כתב המלוה לערב קבלתי ממך דמי החוב מהני ליה לגבות מהלו׳ וכגון שמפורש הערבות בשטר או שהלוה מודה בו דא״לכ מה אנו יודעים שהוא ערב:

ה כשכתב לו קבלתי ממך דמי החוב יש מי שאומר דהוי כמלוה בשטר לטרוף בו מלקוחות שקנו מהלוה ויש מי שאומר שאף על פי שכתב לו כן לא מהני אלא לגבי הלוה בעצמו שאינו נאמן לומ׳ פרעתי אבל אינו יכול לגבו׳ ממשעבד שמכר הלוה עד שימסור לו המלוה השטר חוב ויקננו לו דרך קנין שטרות שלא תהא תביעתו תביעה ע״פ וה״ה אם כתב הלוה לערב כשהכניסו ערב הריני משעבד עצמי ונכסי מעכשיו שכל זמן שתפרע אותו חוב שנעשית עליו ערב לפלו׳ המלוה כאילו קבלתי המעות ממך הרי זה גובה מה לקוחות ומיתומי׳ גדולי׳ שאין לך מלוה בשטר גדולה מזו:

ו ערב שפרע למלוה ולא בקש ממנו השטר אין הלוה חייב כלום לשלם לו מה שפרע בשבילו שהרי פשע במה שהניח השטר ביד המלוה:

ז מת הלוה וקדם הערב ופרע החוב קודם שיודיע את היורשים אם נודע לנו שלא פרע הלוה שטר חובו קודם שימות כגון שהודה בו קודם או שנידוהו ומת בנידויו או שלא הגיע זמן המלוה ליגבות הרי זה חוזר וגובה מהיורשי׳ כל מה שפרע:

ח היה המלוה גוי אין היורשים חייבי׳ לשלם שמא אביה׳ נתן ליד הערב כל החוב שהיה עליו מפני שהגוי תובע את הערב תחלה ולפיכך פרע זה מדעתו קודם שיודיע את היתומים אבל אם הודיען שהגוי תובע אותו והרי הוא נותן חייבי׳ לשלם:

קלא מי שחזר בו אחר׳ שנתרצה להיות ערב · ובו י״ד סעיפים

א מי שנתפיים להיות ערב קודם שיתן המלוה המעות ללוה יכול לחזור בו אפילו קנו מידו ואם לא חשש המלוה ונתן המעו׳ ללוה אין לו על הערב כלום אבל ערב דלאחר מתן מעות כיון שקנו מידו אינו יכול לחזור בו:

ב האומר לחבירו ערבת לי והוא אומר לא ערבתי או שאמר הערב ללוה אתה הרשיתני לערוב אותך וליתן והוא אומר מדעתך ערבת או לא ערבת כלל או שאמ׳ הערב פרעתי המלוה בפניך והלה אומר לא פרעת או שא״ל כן פרעת ונתתי לך מה שפרעת או שאמר המלוה ערבת לי ק״ק והוא אומר לא ערבתי אלא מנה בכל אלו

ס שעבותיו וכיוצא בהן המ"מ או יסבע הכתבע ס שעת היפת או שבועת התירה אם הודה כמקנת:

ג ערב או קבלן שרוצים שהלוה מבזבז נכסיו יכולים לתבעו שיוציאם מהערבות לפי שהוא בתוך הזמן:

ד ערב שכח לגבל הלוה בזמנו והתיר לו שיתבע ממנו מהלוה ואם לא יפטר מהערבות ולא רצה הלוה והלריך זמן ללוה יש מי שאומר שאין הערב נפטר בכך וכל קבלן ואפילו הוא ככתים ידועי ללוה והערב אומר למלוה רד עם הלוה לדין ובבה חוכך מכתבי והלריך זמן ללוה וכתתים נשתלפו הנכתים בובה מהערב ונריך להתייעב בדין זה:

ה ישראל שהיה ערב לחבירו בשביל גוי ונטל הערב משכון מהגוי ונתנו למלוה וכח הגוי לגבל הערב בע"פ בין השמשות ואמר ליה היה ערב בשבילי לזה שלכי חייב לו שיחזיר לי משכוני שלכי נריך לי אמר ליה הערב כבר נכנס שבת ואיכי עושה עוד ערבות פייסו הגוי לערב עד שאמר למלוה הריני כמו שהייתי והחזיר המלוה לגוי משכונו לאחר זמן תבע המלוה לערב טען לא היה בדעתי כשאמרתי הריני כמו שהייתי אלא כמו שהייתי לאחר שבת השמטת לידך ורחיק לדב' שרבבותי בנגד הגוי מלהכנס ערב ותליתי הדבר בריסוק שבת הדין עם הערב שהיה לו למלוה לפרש ערבותו ואע"פ חיי הערב נפייש להוציא החוב מיד הגוי:

ו ישראל שהיה בידו משכון מגוי ונפל ממנו שיחזירנו לו בערב ישראל והודה לדבריו והביא הגוי ישראל ואמר ליה בלשון הקדש לכי אתרים בך אלא תקבלני ערב ואומר בפני הגוי לכי ערב אתרוהי שהתרים בו היסב כלום והרי הוא ערב בשבעת מתן מעות:

ז שמשון יכא ערב לגוי בשביל ראובן והלך לו ראובן והוברך שמשון לפרוע בשבילו בשבת ראובן תבעו שמשון אמר ליה לא היה לך לפרעי כי כבר פרעתיו ויש לי שטר פרעון ממנו אמר ליה שמשון הוברכתי לפרוע כל זמן שלא הכחת בידי שטר הפרעון והכחת שטר החוב בידי הגוי

שלין

סדין עם שמשון וחייב ראובן לשלם כל מה שיכרר שכתן לגוי אפי' שהגוי תבע ממנו השמין שלא כדין ואכטו ליתן לו והכירור יהיה על ידי עדים או על ידי פיתקא של הגוי ככרת או שכתב:

ח פיני שיטי בשטר:

ח וכן שני שקבלו תכירות מנוי וכעבו ערבי זה לזה והגוי תבא אחד מהם ובבא ממנו חייב תכירו לפרוע חלקו מכל הפסד שבא לו מאותו הגוי ואם היה מזומן לפרוע חלקו וההפסד בא לו מכח תכירו שלא פרע חי' תכירו לפרוע לו כל ההפסד:

ט יש שכתבו שאם ראובן מכר לשמעון שדה וכא לוי וקבל אחריות עליו לא בשתעבד לוי ואם קנו מידו שהוא ערב לשלם דמי מכר זה בבל עת שיתבענו שמעון הרי זה חייב:

י ערב או קבלן שחייבו עצמו על תנאי ע"פ שקנו מידו לא בשתעבד מפני שהוא לשמכתא כיצד כגון שאמ' ליה תן לו ואני אתן לך אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה מפני שלא נמר והקנה ואם קנו מידו מעכבין שיתחייב לו בממון זה אם ותקיים התנאי התנאי הכל לפי תנאו שכל קנין מעכבין אין בו משום לשמכתא:

יא ראובן קנה שדה משמעון וכתב לו שטר וא"ל שיעשה לו שטר נוסף על הראשון ולא היתה אם בתערב לוי בשבילו שלבשתכוה שתעשה שטר אליה וכשבאה לא רצתה ותבע ראובן לערב שיכתוב לו הוא שטר על נכסיו והערב טוען שיכיכו חייב שלא יחזיר לו מעותיו הדין עם הערב:

יב מי שאמר לחבירו הלוהו ואני ערב לנופו שלו לא בא ערב לעמוד על זמן שלא כל זמן שתרצה לביאתו לך וכן אם אמר ליה לאחר שהלוהו ותבעו סביאתו וכל זמן שתתבענו לביאתו לך וקנו מידו על כך לפי התנה ואמר אם לא לביאתו או שמת או שכרח שהיה חייב לשלם הרי זה לשמכתא ולא בשתעבד:

יג מי שלא פירש קנב הדבר שערב כגון שא"ל כל מה שתתן לו תן לו ואני ערב או מכור לו ואני ערב או הלוהו ואני ערב להרמ"ם אין זה הערב חייב כלום וכל הבאים לחבירו שלקו

עלין

עליו והכי נקיטינן:

יד האומ׳ לחבירו ערוב זה לפלוני ואני ערב לך הרי זה כמי שאמ׳ הלוהו ואני ערב ואינו צריך קנין:

קל ב עבד ואשה וקטן שערבו ושני׳ נעשו ערבי׳ בשביל אחד ואחד ב שביל שנים: ובו ו׳ סעיפים

א עבד או אשת איש שערבו לאחרים או נכנסו קבלנים ונתחייבו לשלם אין חייבי׳ לשלם עד שיתחרר העבד ותתאלמן האשה או תתגרש אבל קטן שערב לאחרים אינו חייב לשלם אף לכשיגדיל:

ב אשה פנויה שערבה לאחרים ונשאת דינה כלותה ונשאת שאם ערבה על פה חייבת לשלם עד שתתאלמן או תתגרש ואם ערבה בשטר גובה ממנה ממה שהכניסה לבעלה:

ג שנים שערבו לאחד כשיבא המלוה ליפרע מהערב יפרע מאיזה מהם שירצה ואם לא היה לאחד מהם כדי החוב חוזר ותובע מהשני שאר החוב. ויש חולקים ואומרים שאם יכול להפרע משניהם לא יפרע מאחד מהם הכל אלא גובה מזה מחצה ומזה מחצה אלא אם כן אין לאחד מהם שאז גובה מהשני הכל ואם אמר ממי שארצה אפרע יפרע מאיזה מהם שירצה:

ד פרע אחד מהם כל החוב למלוה ובירר זה בעדים או בהתקבלתי שכתב לו שפרעו הכל אף על פי שלא אמר לו ערבני ואשלם חוזר ותובע מחבירו חלקו:

ה אחד שערב בשביל שנים כשיפרע המלוה יודיעו בשביל איזה מהם הוא פורע כדי שיחזור עליו:

ו שנים שנכנסו ערבים ופטר המלוה את אחד מהם יש אומרים שיכול המלוה לתבוע כל הממון מהערב השני ועיין בסימן עז׳:

הלכות חזקת

מטלטלין

קל ג מי שמוחזק במטלטלי הירועים לאחר: ובו ז׳ סעיפים

א כל דבר המיטלטל שהוא ביד האדם בחזקת שהוא שלו אפילו אם יביא המערער עדים שהוא שלו ואומר למוחזק הפקדתיו לך או השאלתיו לך נאמן המוחזק לומ׳ אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה וישבע היסת ואם טען שלך הוא אבל משכון הוא בידי יכול לטעון עד כדי דמיו ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל ואם טוען נתחייב לי עד כדי דמיו מעסק משא ומתן שבינינו נכון הדבר שיברר ממה נתחייב לו שמא הוא סבור שנתחייב לו וכשיברר דבריו שמא אינו חייב לו:

ב אפילו אם מסר המערער החפץ למחזיק בעדים אם אין עדים שהוא עתה בידו נאמן בשבועת היסת לומר החזרתיו לך וכן נאמן לומ׳ לקוח הוא במנו דהחזרתיו לך ואם אמר ליה אל תחזיר אלא בעדים והוא אומר החזרתיו לך נאמן במנו דנאנסו וישבע שבועה דאורית׳ ואם טוען החזרתיו לך בפני פלוני ופלוני ומתו או הלכו להם למדינת הים נשבע היסת ונפטר ואם לא מסרו לו בעדים אפילו אם ראו אותו עתה בידו נאמן לומר לקוח הוא בידי. אבל אם מסרו לו בעדי׳ וגם ראוהו עתה בידו אינו נאמן ודווקא שהעדי׳ מעידים שנתנו לו בתורת פקדון אבל אם מעידים שנתנו לו סתם יכול לומ׳ בתורת מכר או מתנה נתנו לי:

ג אם ראו עדים החפץ ביד המחזיק קודם שתבעו המערער לדין אפילו אם אמר בפניהם קודם שהראהו דעו כי הוא ממושכן לי בכדי דמיו קרינן ביה שפיר עדי׳ וראה ויתרה בו בפני אותם עדים שלא יחזירהו לו אלא בפני פלו׳ ופלוני כדי שלא יוכל לטעון החזרתיו לך:

אמר

ד אמר המערער למחזיק מה טיבו לטלך ואמר לו אתה מכרתו לי או נתתו לי במתנה ועמד המערער לפלוגי הפקדתיו ואמרתי לו אל תחזירהו לי אלא בעדים ולא החזירו לי ונתנו לך אלא במטתי יכבע המחזיק שהמערע מכרו לו ונתנו לו ויפטר:

ה כמה דברים אמורים שהמחזיק נאמן בדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר אבל בדברי העשויים להשאיל ולהשכיר ואם למערער עדים שהיום שלו ורואו אותו עתה ביד המחזיק והוא אומר שהשאילו או שהשכירו אף על פי שאין לו עדים היאך נאמר לו תנו לו נאמן לומר לקוח הוא בידי ואלו אמרו הוא בידו וצריך להחזירו לפלוני אם היה שלשתם באים ביד המחזיק ואפי' את המחזיק מוציאין אותו מיד היורש אלא יכבע שבועה ואם טען היורש טענת ודאי ואמר בפני נתנו למוריסי לו מכרו לו הרי המערער נכבע היסת:

ו כמה דברים אמורים שדברים העשויים להשאיל ולהשכיר נאמן המערער בטוען השאלתים או השכירתים לך אבל אם טוען גבובי' הם ממני תנו נאמן אע"פ שיש גבובה בש' כמו שיתבאר בסימן:

ז מי שהיו בידו דברים העשויים להשאיל ולהשכיר אף על פי שהודה ואמר לו יודע אני שהיה שלך אבל פלוני מכרם לי או נתנם לי במתנ' והלה טוען שמעולם לא מכרתים ולא נתתים מידו אפילו הביא זה עדים שהיו ידועין לו שלשם עשוי למכור כליו ואם טען זה עליו ואמר הני השכרתים לך או השאלתים לך מוציאים אותם מידו ואם היו מדברים שאינם עשויים להשאיל ולהשכיר הרי זה נכבע היסת שלא השאיל לו ולא השכיר לו אלא שמעולם לקח ויעמוד כליו בידו:

קלד אומן שטוען בדבר שהוא אומן שק נאו מב עליו: ובו' סעיפים

א האומן כדבר שהוא אומן אין לו חזקה בכלים שתחת ידו אחר כלים העשויים להשאיל ולהשכיר ואחר שלשו כלים. פיגר רחם כליו כיד האומן והביא עדים שהם יודעים שהכלי שלו הוא טוענן ואומר לתקן נתתיו לך והאומן אומר לא כך לידי אלא במכירה או מתנה או שטען נתתי לי אתה מכרתו לי אחר שכך לידי לתקנו לף על פי שאמרו לו שלשו בפני עדים אפי' אם שלשו כיד האומן כמה שנים כעל הכלי נאמן ומוציאין אותו מיד האומן ויכבע ב' היסת על טענתו. ואם לא רחם הכלי כיד האומן אלא טען כלי פלוני נתתי לו לתקן והאומן אומר החזרתי ומכרתו או נתתו לי במתנה האומן נכבע היסת ונפטר מתוך שיכול לומר לה"ד:

ב ואפילו אמרו לתקן בעדים האומן נאמן מתוך שיכול לומר החזרתיו לשיכך נכבע האומן היסת ונפטר ואין מחייבין אותו להוציא הכלי ואם הוציאו האומן ונרחם הרי ב' מביאין עדים שהוא שלו ונוטלו אף על פי שאמרו לו שלשו בעדים:

ג אף על פי שאמרו בעדים אם העדים שרואו החפץ בידו אין מכירי סודו שהוא של המערער אלא שכדמה להם בסימניה כמו שלו אם טוען אלא נתתו לי משלשם נאמן אבל אם טוען נתתו לי לתקן ושוב לקחתיו ממך הרי הוא נאמן:

ד אם הטלית יוצא מתחת ידי אחר ואומר בפני נאמן לתת למוכרו לי ולקחתיו ממנו כמו שהיה אומר אתה מכרת לי: אבל כשטוען שהאומן מכרו לו או שאמר אתה מכרתו לי הרי הוא נאמן:

ה ירד האומן מאומנותו הרי הוא כשאר כל אדם וכאומן אפילו בכלי שבת לידו בשעה שאומן. ויש אומרים דדוקא שנשתהא בידו אחר שירד מאומנותו זמן שאין דרך להניח כל כך זמן כלי בבית האומן אחר שכודע שירד מאומנותו:

ו כן האומן שאין אומן אם כח בטענת עצמו שאומר שקנאו מבעליו הרי הוא כשאר כל אדם ואם אומ' שירבו שאבדו הרי הוא כאבוי ואם אמ' בפני הודה לו יש לו חזקה. ויש אומרים דהיינו דוקא כשנשתה אחר מות אבוי זמן שאין דרך להניח כל כך זמן כלים בבית האומן אחר שמת אבוי:

קלה דין המחזיק בבעלי חיים כגון בהמה ועבד. ובו ב׳ סעיפים

א אף על פי שהמחזיק בדבר המיטלטל נאמן לומ׳ שהוא שלו על בהמה וחיה אינו נאמן דכיון שהיא מהלכת יש לחוש שמא מעצמה נכנסה לרשותו או שמא לקחה בדרך והחזיק בה לפיכך אם למערער עדי׳ שהיא שלו נשבע היסת ונוטל ואם אין לו עדים נשבע המחזיק היסת ועומד בשלו ובמקום שדרך למסור בהמ׳ לרועה שחרית ולקחתה מידו ערבית בעני׳ שאינ׳ הולכת לבדה כלל דינה כשאר מטלטלי׳ ונאמן המחזיק בשבועת היסת לומר שקנויה לו. ואם טען שהזיקה לו כדי דמיה או שהוא חייב לו כך וכך ישבע בנקיטת חפץ:

ב עבד כנעני גדול דינו כבהמ׳ ואין לו חזקה עד אחר שלשה שנים מאחר שהוא מהלך ואם הוא קטן שאינו מהלך על רגליו דינו כשאר מטלטלין ויש לו חזקה מיד אפילו אם יש לו אם שרגילה לצאת ולבא בבית המחזיק:

קלו מי שנתחלפו לו כליו בבית האכל והמשתה: ובו ב׳ סעיפים

א מי שנתחלפו לו כליו בבית האומן הרי זה ישתמש בהם עד שיבא בעל הכלי ויטול שלו ודוקא שנתן לו האומן עצמו אבל אם לא נתנום לו אלא אשתו ובניו לא. ואפילו אומן עצמו דוקא שאמר לו סתם הילך טליתך אבל אם לא אמר לו הילך טליתך לא:

ב נתחלפו לו כליו בבי׳ האכל או בבי׳ המשתה לא ישתמש בהם:

קלז מי שלקח פירותיו של חברו: ובו ג׳ סעיפים

א היורד לתוך שדה חבירו וליקט פירותיו בעל השדה טוען שבגזל לקחם וזה אומ׳ שמכרם לו נאמן בשבועת היסת אפילו יש עדי׳ שליקטן:

ב אם אין בעל השדה והאילן כאן ואמר אחד אלך ואלקוט פירות האילן והשדה של פלוני שמכרם לו אין בית דין צריכים למנעו ואם באו הבעלים קודם שליקטום מעכבים על ידו ואפילו אם ליקטם כבר אם טוען שמכר לו גוף השדה אינו נאמן אף על הפירות שאכל כיון שאין לו שטר ולא חזקת ג׳ שנים:

ג האומר אלך ואכרות אילנות של פלוני בית דין מוחים בידו:

קלח דין שנים אוחזים בטלית וחולקים עליו: ובו ח׳ סעיפים

א שנים שהיו אוחזים בכלי אחד או שהיו רוכבים ע״ג בהמה אחת או שהיה אחד רוכב ואחד מנהיג או יושבים בצד ערימה של חטים המונחים בסימטא או בחצר של שניהם זה אומר הכל שלי וזה אומ׳ הכל שלי כל אחד מהם נשבע שיש לו בזה הדבר ושאין לו בו פחות מחציו ויחלוקו. ואם אמר אחד לחבירו השבע וטול כולו שומעין לו ואם גם השני אינו רוצה לישבע חולקין בלא שבועה:

ב ואם זה אומר כולה שלי וזה אומ׳ חציה שלי האומר כולה שלי ישבע שיש לו בה ושאין לו בה פחות משלשה חלקים והאומר חציה שלי ישבע שיש לו בה ושאין לו בה פחות מרביע זה נוטל ג׳ חלקים וזה נוטל רביע:

ג במה דברי׳ אמורי׳ בשאוחזים בשפת הטלית שאין ביד שום אחד ממנה שלשה על שלשה אז חולקין אותה אפי׳ שהטלית מוזהבת והזהב לצד אחד מהם ואינו יכול לומר חלוק אותה לרחבה שיבא הזהב לחלקי אלא חולקים אותה לארכה כדי שיבא לשניהם בשוה. אבל אם כל אחד קצתה בידו זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקים בשוה אחר שנשבעי׳ על הדרך שנתבאר ויש לכל אחד לגלגל

על

על מכירו שכל מה שנטל כדין נטל:

ד כל חלוקה האמורה כאן אם הוא דבר שיפסד אם יחלק ממש מוליכים אותו בדמים:

ה היה אוחז את כולה וזה מתבקע עמו ונתלה בה הרי זה כחזקת האוחז את כולה:

ו כאן שניהם אדוקים ושמטה האחד מיד חבירו כאחיזתו ושתק השני אף על פי שחזר ונתן מוציאין אותה מידו שכיון ששתק בשעת נתלה הרי זה כמודה לו:

ז חזר האחר ותקפה מיד זה התוקף אף על פי שעמד משעת נתלה ועד סוף יחלוקו כבשעת נתלה:

ח כאן שניהם אדוקי כשלית ואמרו להם צאו וחלקו את הדמים יצאו וחזרו והרי היא תחת יד אחד מהם זה טוען שכולה שלו וזה נפטר ממנה וזה טוען שכרתיה לו או שהגבר שלי וחטפה העבד ואם לא הביא ראיה יפסיד זה שהיא שלו ויפטר:

קלט דין שנים חלוקין בבבר ואם בא שלישי וחטפה: ובו ד סעיפים

א שנים שחלוקים בבבר ואין שום אחד מהם מוחזק בו כשהיא ברשות דהוו מיניה עלי כי תרי וכל אחד אומר דידי היא כל הבלים גבר ואותו שהגבר ידו תחלה הוא שלו עד שיבוא האחר ויוציא שהגבר שכרו לשמרו וצריך לישבע שהוא שלו וכל זמן שלא יבוא האחר אף על פי שהגבר ידו אין מניחין ליקח מזה שהגבר ידו תחלה:

ב כל שלישי וחטפה כטענה שאומר שהוא שלו אין לשניים האחרים כלום כיון שזה שהוא מוחזק בו טוען שהוא שלו אבל אם חטפה כלת טענה מוציאין אותו מידו ואין לו תקנה עד שיבוא לכל אחד ואחד שהרי אומר יודע אני שיבוא ואם הוא קרוב והחזיק בו ואבל פירותיו בנפשו שהקרקע הוא נגזלת אבל הפירות צריך לשלם לכל אחד ואחד:

ג אם אחד משניים החלוקים על דבר זה בא לבית דין ואמר תפסוהו עד שאביא ראיה אין שומעין לו ואם תפסוהו בית דין מדעת שניהם או שעברו ותפסוהו אין מוציאין אותו עד שיתברר של מי הוא:

ד אם שם חלוקים על שדה ואין אחד מהם מוחזק בה כגון שמת בעל השדה ושניהם באים ליורשו כל אחד אומר אבי קרוב ורואי ליורשו ואין לאחד יותר עדים כל דהבלים גבר ואם גבר האחד ואבל פירותיו ואחר כך הביא השני עדי שהוא קרוב ואין העדים יודעים אם זה שגבר הוא קרוב או לא מוציאי' מזה שגבר שהוא בפיק קרוב והאחר קרוב ודאי וה"ה אם השני הביא עדים שהוא קרוב יותר מהאחר מוציאים מזה שגבר ונותני' לזה שקרוב יותר וצריך להחזיר כל פירות שאכל לפילו אין ידוע שאכלם של פיו שהודה בהם:

הלכות חזקת

קרקעות

דין החזיק בקרקע של חבירו ודין קם חזק הבתי וחניות: ובו טו סעיפי

א קרקע בחזקת בעליה עומדת שקרקע הידוע לרחוקין כעדים שיודעים שהיה בחזקת אבי יום אחד והוא עתה בחזקת שמעון ומחזיק בו ורחוקין פירותיו וטוען שלקחו ראובן מעראי שהיה בזולה כדי כחמין ויבא שכבר הית ונוטל את שלו שלא אם כן החזיק בו שמעון כראוי וכטענה זו אין מוציאין אותה מידו אלא כשבא ואומר בשלו אלא על פי שלא החזיק בו:

ב זה שהחזיק ג' אין מוסרים אותו לשבועה אבל אם רצה להחרים עתם על כל מי שהחזיק בשלו שלא כדין הרשות בידו:

ג טען שמעון שיש לו שטר שמכרה לו וראובן אומר ששטרו מזויף או שטר אמנה יתקיים השטר בחותמיו ואם לא נתקיים מוציאין השדה מידו:

ד טענן שמעון שיש לו שטר שמכרה לו כתבה לו בשטר ושם שיש לו עדים שהחזיק שלשה שנים אומרים לו קיים שטרך אם יכול לקיימו מוטב ואריך לחזר אחריו לקיימו ואם א"י לקיימו כגון שמתו העדים או הלכו למדינה הים ואין מי שיכיר חתימתן מומחין על עידי חזקה ויגבה הים שלקחה אבל אם יש כאן לעדי' לא תושיל לו חזקתו ואריך שיבית העדים:

ה אם טענן אחר כך אבד השטר חינו נאמן וכן אם הביא השטר ונמצא בטל נתבטלה כמי החזקה:

ו אפילו אם החזיק הכותן ג' שנים אחר לאח' שהתנה חינו נאמן לומר טעות סופר הוא מבו דלבעי אמר תחלה חזרתי ולקחתי ממנו מ"מ עכשיו שטוען טעות סופר הוא אין זה שלו כמאחים את העדים וקיל דמנו במקום עדים לית לאמר:

ז כיצד היה החזקה שיתקשם בו ויהנה ממנו ג' שני' מיום ליום כל דבר כפי הכתוב ותעמיד שנים שהחזיק בו ג' שנים ולא מיח' בו אוס אדם לא נזהר שלא בפטרו ונאמן לומ' מכרתיו לו ונתקבלתי בשטרי:

ח כתיב שהם לבדיהם צריך להביא עדים שדר בו או' העמיד ג' שנים דבופות ומצביא עדים שדר בו או' הסכירו ג' שנים דבופות הוי חזקה ואם יטען המערער לחני ידוע שלא דר בו כלילו' לו צריך המחזיק להביא עדים שיעידו בפירוש גם על הלילות ועל פי הסכנים שיעידו שלא הרגישו בהיפוך הלילות שלא כפי מיהוג העולם דלחנו נכנסים בו ביום ויוצא בבקר ואם יוסיף לטעון דליתיו שיצא ממנו בלילות אחר שיצאו הסכנים לא הוי חזקה שלא אם כן יביא עדים שיאמרו שכרנו ממנו הבית ודרנו בו ימים ולילות: ואם היה המערער דוכל המחזר בעיירות אף על פי שלא טענו ברית לו שלא הזה דר בו בימים ובלילות טענינן ליה ולהר' מכח אפילו לא טען המערער שלא דר בה כל היום ובלילה צריך להביא עדים שדר בה היום ובלילה ואם היה המחזיק הוכל בעיירות אף על פי שלא טענו ברית

ט הא דאמרי עדות הסוכרים לומר שדרו בה ימים ולילות דוקא שהכירות הכית עדיין בידם ואומרים ניתן לוחו למי שיזכה בדין ואף על פי שעדיין לא נהנה המחזיק מפירות זה הבית כיון שדרו בו מכחו היינו הנאת פירותיו ואפילו אם השאילו להם בחנם אבל אם כבר פרעו השכר למחזיק היום יכולים להעיד משום שהם נוגעים בדבר שהפנים להחזיקו בבית שאם יצא מתחת ידו נריכים ליתן השכר פעם אחרת למשערר ומיהו אפילו נתנוהו בכר למחזיק יכול הוא לחזור וליתנו להם שיתנוהו למי שיזכה בדין ואז לא יהיו נוגעים בדבר ויש מי שחולק:

י אפי' אם כבר פרעו שכר למחזיק אם יטען המחזיק בבית דין קודם שיבא המשערר יעילו הסוכרים בפניכם שדרו בו ג' שנים טענתו טענה ולא הוו נוגעים בעדות כיון דלא הוי משערר קמן:

יא אם אין הסוכרים דרים בו עתה שלא שדרו שלשה שנים ויצאו ממנו אם אין המשערר יודע שדרו בו אלא על פיהם אפילו אם נתנו שכר השכר למחזיק אינם נוגעים בעדות כיון דאי בעי אמרי לא דרנו בו משלם כאמרי לומ' דרנו ופרענו:

יב יש לומרים שאין עדות הסוכרים מועיל אלא אם כן סכרו בשטר אבל אם סברו בלא שטר לית להו ויש לומרים דאפילו סברו בשלשה סוכרים זה אחר זה לכולם בלא שטר מצטרפים:

יג עדות הסוכרים מועיל אפילו לא דרו בו שלשה כאחד אלא זה אחר ג' וזה דה' ואפילו היו שלשה אחד בכל שנה עליהם לו חזקה:

יד התנאות על תגרים וכיוצא בהם שאין דרים בהם אלא כיום כיון שדר בהם ג' שנים כיום הרי זה חזקה:

טו היה מעיד בשמה במקום מסוים מחבר מכירו או שהיה מגדל שם תרנגולים או מעמיד שם תבור וכיריים וריחיים או שהיה נותן שם זבלו בין שהעמיד שם מחיצה כין אלא העמיד שם כשתמם בדברים אלו וכיוצא בהן ג' שנים וטענן

על בעל החצר ואמר אתה נתת לי מקום זה או מכרתו לי הרי זה חזקה:

דין חזקת שדה הלבן והאילן: ובו ב׳ סעיפים

אמק

א שלש שנים שאמרו מיום ליום אפילו היו חסרים יום אחד לא החזיק ומסלקין אותו ממנה במה דברים אמורים בקרקעות שהם עושים פירות כגון הבתים והחצורות והבורות והשיחין והמערות והחנויות והפונדקאות והמרחצאות והשובכות ובתי הבדים ובתי השלחין שמשקין אותם תמיד וזורעי׳ בהן ונוטלי׳ והגנו׳ והפרדסי׳ וכן עבדים המהלכים. אבל שדה הבעל שהיא שותה מי גשמי׳ בלבד ושדה אילן אינה מיו׳ ליום אלא כיון שאכל שלשה תבואות ממין אחד הרי אלו כשלשה שנים. כיצד היתה שדה תמרים וגדר שלש גדרות או שדה ענבים ובצר שלשה בצירות או שדה זיתים ומסק שלשה מסיקו׳ הרי אלו כשלש שנים והחזיק ואפילו היו האילנות רצופים ולא היה ביניהם הרחק כראוי שהרי סופן לייבש הואיל ואכלן ג׳ שנים החזיק:

ב ג׳ שנים שאמרנו צריך רצופות זו אחר זו הרי שהחזיק בשדה וזרעה שנה והובירה שנה אפילו עשה כן כמה שנים לא החזיק:

ג היה דרך בני אותו המקום להוביר אף על פי שמקצתם זורעים שנה אחר שנה הרי זה החזיק אף על פי שה ג׳ שנים שאכל הן מפוזרות שהרי הוא אומר לא הוברתי אותה אלא כדי שתעשה הרבה בשעת הזריעה:

ד אכלה ג׳ שנים רצופות באתרא דמובריי יש מי שאומר דהוי חזקה ויש מי שאומר שאינה חזקה:

ה נרה שנה אחר שנה אפילו כמה שני׳ הואיל ולא נהנה בה אינה חזקה. וכן אם פתח בה שבילי המים ופתח בה ושדר בלבד הואיל ולא אכל פירות אינה חזקה:

ו זרעה ולא הרויח בה כלום אלא זרע כור ואסף כור לא החזיק שהרי לא נהנה:

ז ראוהו חורש קוצרמעמר זורה ובורר ולא ראוהו מכנים פירות אינה חזקה:

ח אם בנה אדם חורבתו של חבירו ג׳ שנים או שנה אחת משלש שנים לא עלתה לו חזקה:

ט כיר לא הוי חזקה שאפילו אותם ימים שכר בהם אינם שלי׳ לחשבון שלשה שנים של חזקה שאין מונים אלא משעת זריעה ואילך ויש חולקים:

י אכלה שחת לא החזיק ואם היו בני המקום דרכן לזרוע לשחת מפני שדמיו יקרים הרי זה חזקה:

יא אכלה ערלה שביעית וכלאים אף על פי שנהנה בעבירה הרי זה חזקה:

יב היה המקום שהחזיק בו סלע או חלמיש שאינו ראוי לזריעה צריך ליהנות בו בדב׳ הראוי לו כגון שישטח בו פירות או יעמיד בו בהמה וכיוצא בזה ואם לא נהנה בו בכל אותם השלש שנים בדבר הראוי לו לא החזיק:

יג שדה שהיא מוקפת גדר ובא זה שהחזיק בה וזרע חוץ לגדר ונהנה בכל מקום שאינו שמור אף על פי שאכלו שנה אחר שנה לא עלתה לו חזקה וה״ה לכל הזורע מקום שאינו שמור אלא רגל חיה ויד כל אדם מצויים בו:

יד אכלה כולה חוץ מבית רובע החזיק בכולה חוץ מאותו בית רובע שלא נהנה בו אפי׳ היה חלמיש בתוך השדה הואיל ולא נשתמש בו כראוי לו אין לו בו חזקה ואם היה פחות מבית רובע בטל אגב השדה:

טו אם האילן משיר פירותיו קודם שילקטם אף על פי שעמדו על האילן עד שגדלו כל צרכם אינה חזקה:

יו היתה השדה נטועה אילנות שאין עושים פירות אלא אחת לשלש שנים כגון בנות שוח״א שאם התחיל בשני חזקה בשנה ראשונה שחנטו ונעל וגדר השדה בכל השלשה שנים ותיקן צרכי האילנות ואכל הפירות בשנה השלישית הוי חזקה:

יז שדה אילן שהיו בו שלשים אילנות בתוך ביתג׳ סאין ואכל עשרה בשנה ראשונה ועשרה בשנה שניה ועשרה בשנה שלישית החזיק בכל

285

והוא שיהיו עשרה שאכל מפוזרות בכל הבי׳ שלש סאין ולא הוציאו שאר האילנות פירות אבל אם הוציאו שאר האילנות פירות ולא אכלן לא הוחזק אלא במה שאכל · במה דברים אמורי׳ כשאכל הוא מקצת הפירות וכזו העם שאר הפירו׳ אבל אם הניח פירותיהם עליהם הואיל ואכל אילן מכאן ואילן מכאן מכל השדה החזיק בכל השדה אף על פי שלא אסף כל פירותיהם :

י ח החזיק בשדה האילן שאילנותיו נטועים רצופים ואכל כל האילנות שבה כל ג׳ שנים אפי׳ הם נטועים בפחות מד׳ אמות מזה לזה הוי חזקה :

י ט החזיק אחד באילנות ואכל פירותיהם ואחר החזיק בקרקע וזרעה ואכל פירותיה וכל אחד משניהם טוען שהכל שלי ואני לקחתיו זה שהחזיק באילנות ואכלן ג׳ שנים יש לו האילנות וקרקע שצריכי׳ לו והוא כמלא האורה ושלו חוצה לכל אילן ואילן וזה שהחזיק בקרק׳ יש לו שאר :

כ האוכל כל פירות אילן ג׳ שני׳ וטען על בעל האיל׳ אתה מכרת לי אילן זה וקרקעו הרי זה יש לו קרקע כעובי האילן עד התהום · לפיכך המוכר אילן יחידי לחבירו צריך למחו׳ בו בתוך כל ג׳ כדי שלא יחזיק בקרקע :

קמב דין סייע המערער למחזי׳ בחזקתו ואם היה הסיוע בטעות · ובו ג׳ סעיפים

א אף על פי שאין חזקה בפחות מג׳ שנים אם הביא המחזיק עדי׳ שהמערער הגביה כל פירות משדה זו על כתפו של המחזיק להוליכם לביתו של המחזיק לעצמו הוי חזקה מיד ואם טען המערער לפירות הורדתיו ושלו היו הפירו׳ אבל הגוף לא מכרתי כאמן ואין בזה משום חזקה · והכי מילי בתוך ג׳ אבל אם יטען לאחר שלשה לפירו׳ הורדתיו אין שומעי׳ לו לפיכך אם הורידו לפירות צריך למחות בתוך ג׳ להודיע שלפירות הורידו :

ב כפל הכותל שבין ראובן ושמעון ובנה ראובן הכותל והכניסו לגבול שמעון שטעה שלא היה מכיר מקום הראשון של הכותל אף על פי שסייעו שמעון בבנין לא הוי חזק׳ להחזיק במה שלקח מגבול שמעון כיון שהיה הסיוע בטעות : אבל אם שמעון המסייע מודה שידע שהכנים ראובן בתוך שלו הוי חזקה אף על פי שלא ידע ראובן הבונה וקנה המקום שהכנים לתוך של שמעון מיד :

ג אם ראובן פתח חלון לחצר שמעון בפניו יש אומרים דלא הוי חזקה אפי׳ סייעו בפתיחת׳ · ולהרמ׳ בס כיון שידע הניזק בפתיח׳ החלון ולא מיחה אינו יכול לחזור ולערער :

קמג דין המחזי׳ שלא בפני המערע׳ והוא במדינה אחרת או ברח · ובו ד׳ סעיפים

א החזיק בקרקע פחות משלשה שנים אינה חזקה אפילו החזיק בפני המערער ואם החזיק שלשה שנים הויא חזקה אפי׳ החזיק שלא בפני המערער והוא במדינה אחרת אם שיירות מצויות ממקום שהמחזיק בו למקו׳ שהמערער בו · אבל אם היתה מלחמה ושבוש דרכים בין מקום זה למקום זה לא הוי חזקה ואפי׳ יש עדי׳ שבא המערער כאן לשוק ושהא כאן שלשים יום והיו אלו שלשים יום בסוף ג׳ שנים בענין שאם לא ימחה עתה לא יהיה לו עוד זמן למחות אפ״ה יכול לומר כל אותם שלשים יום שהייתי בכאן הייתי טרוד בעסקי ולא ידעתי שהיית מחזיק בביתי ומיירי שהיה לו בית אחר לדור בו ויש מי שאומר שדין זה אינו אלא בכפרים שהעם טרודים בשוקים שלהם :

ב אין כל אלו הדברים אמורים אלא כשהדבר ידוע שלא היה המערער במדינה אבל אם אינו ידוע אין שומעין לו במה שאומר שלא היה כאן עד שיברר בעדים :

ג ברח המערער מחמת סכנת נפשות אין מחזיקים בנכסיו שירא למחות פן יודע מקומו וירדפו אחריו אבל אם ברח מחמת ממון

מחזיקין בנכסיו שאינו ירא כל כך:

ד יש מי שאומר שאין מחזיקי' בנכסי שבויים ולא בנכסי רטושים ולא בנכסי שוטים:

קמד שני' שהחזיקו בשד' אחת זה אכלה וזה אכלה · ובו ד' סעיפים

א שני שותפים שהחזיקו בשדה שש שנים האחד אכלה אג"ה והשני אכלה בד"ו לא עלתה חזקה לשום אחד מהם ואם עשו חלוקה זו בשט' כיון שעבר ג' שנים עלתה להם חזקה: וכן אם טועני' שלקחו שדה זו מפלו' ועשה להם המוכר שטר מכר כיון שעברו ג' שנים עלתה להם חזקה וה"ה לעבד שהחזיקו בו בענין זה:

ב אכלה האחד שנה ומכרה לאחר והחזיק גם הוא שנה ומכרה גם הוא לשלישי אם מכרו זה לזה בשטר עלתה להם חזק' ואם היה המכר בלא שטר לא עלתה להם חזקה:

ג אכלה האב שנה ומת וירשה הבן ואכלה שתים או שאכלה האב שתים והבן שנה או שאכלה האב שנה והבן שנה והלוקח שלקחה מהבן שנה הרי זה חזקה והוא שלקח בשטר:

ד אכלה בחיי האב שהיה בעל השדה שנה ובפני בנו שתים או בפני האב שתים ובפני בנו שנה או בפני האב שנה ובפני הבן שנה ובפני הלוקח מהבן שנה הרי זה חזק' והוא שמכר הבן שדה זו בכלל שדותיו שהרי לא הכיר המחזיק שנמכרה ולפיכך לא נזהר בשטרו אבל אם מכר הבן שדה זו בפני עצמה ושדה זו בפני עצמ' אין לך מחאה גדולה מזו והוא שמכרה בשטר וי"א אפילו שלא בשטר:

קמה הביא המחזיק עדי' ולא כיוונו עדותן בשנים · ובו ז' סעיפים

א עידי החזקה שהעיד האחד שאכלה חטים שני החזקה והשני העיד שאכלה שעורי' עדותן קיימת שאין העד מדקדק בזה:

ב העיד האחד שאכלה שנה ראשונה שלישית וחמישי' והשני העיד שאכלה בד"ו אין מצטרפין שבשנה שמעיד זה אינו מעיד בה זה ותחזור הקרקע והפירות:

ג לא מצא עדים אלא על שתי שנים צריך להחזיר הקרקע והפירות שאכל בין ששנים מעידים על השתי שנים בין שעד אחד מעיד עליהם ומיהו פירות של שנה שלישית אין צריך להחזיר שאם נאמין לו שאכלם נצטרך להחזיקו בקרקע וכן אם הביא עד אחד שאכלה ג' שנים מחזיר הקרקע ולא הפירות מהאי טעמ' ואצ"ל כשאין עדים כלל על אכילת הפירות שמחזיר הקרקע ולא הפירות:

ד בכל אלו ישבע המערער שלא מכר ולא נתן לו כלום ותחזור לו הקרק' וישבע המחזיק שאינו חייב לו כלום מהפירות שאכל ויפטר:

ה שלשה אחים כל אחד מעיד על שנה אחת ואחר עמו הוי עדות ועלתה לו חזקה:

ו כל המתחייב להחזיר הפירות שאכל אם לא היו ידועים ואין בית דין יכולים לשער אותם בשכר הבתים שהוא ידוע אלא היו פירות שדה ואילן שאינם ידועים הואיל ואין כאן טענה ודאית ישלם מה שמודה לו ומחרימין על מי שאכל יותר ולא ישלם:

ז כל המחזיר קרקע מתחת ידו אם שכרו לאחרים כשהיה מחזיק בו והיה השוכר קיים מוציאין ממנו השכר פעם שנית וכותנים לבעל הקרקע וחוזר השוכר ותובע לזה ששכר לו מקו' שאינו שלו ונטל ממנו שכר:

קמו מחאה מבטל החזקה ובאיזה לשון ובמה ומתי: ובו כ"ה סעיפים

א מחאה מבטלת החזקה אפילו מיחה המערער שלא בפני המחזיק ואפי' הוא במדינה אחרת אם שיירות מצויות ביניה' ובלבד שתהיה בפני עדים ודי בפני שני' ואפי' זקנים או חולים אף על פי שאינם יכולים לילך ולהודיע למחזיק שהם יאמרו הדבר לאחרים ואחרים לאחרים

עד שיגמע למחזיק׃

ב אין מחזה בפחות מעכיס לכל כיוצא בו אפי׳ מיחה בפני המחזיק ואפי׳ שיורד במחזה דמתניתין שיכול לומר לו מחית כי כתמן לומר לקוחה היא בידי ואף על פי שעבר כמה מכחיצו ויש מי שחולק׃

ג תפילו אם יתארו העדים שמיחה בפניהם לו הנדכו לעוס לדם לפ״ם הוי מיחה לבטל החזקה כיון שהוא מיחה כראוי וסמך עליהם שיעמדו לו לעדים לאחרים ואחרים יעמדו לו ואפילו שיאמר לעדים כשמיחה בפניהם שלא תעידו לו או שאם יעמדו מעצמם לא כתב׳ לו הוי מקחה שאם יעמדו לאחרים ואחרים יעמדו לו ואפילו לא מנית דבר זה מפיהם הוי מיחה דמילתא דלא שכיח עליה דלוקים יאמר ולאו דעתיה לכל אם הוא יאמר לו ועל דבר זה מפיכם לא הוי מיחה׃

ד כיצד לשון המיחה הוא יאמר בפני פלוני שמעתם בחצרי או בשדי גזלן הוא ולעתיד אני תובע אותו בדין וכן אם יאמר לאם שכורים היו בידו או מעבוד׳ אם ישעו׳ עלי שמכרתי או נתתי אני תובע אותו בדין וכן כל כיוצא בזה הרי זה מיחה לכל אם יאמר לאם פלו׳ שמעתם בחצרי גזלן הוא אין זו מיחה שהרי המחזיק יאמר כשמעתי לאמרתי שמא חרף אותי כלבי ולפיכ׳ לא נזהרתי בשטרי׃

ה מיחה בפני עכיס וכותבין אף על פי שלא יאמר להם כתבו וכיון שמיחה בשנה ראשונ׳ היו צריך שלא יהא כאן מיחה למיחה ג׳ עכיס אלא מיחה שהיא בין מיחה למיחה ג׳ עכיס לא עלתה לו מיחה׃

ו כמה דברים אמורים במיחה ע״פ לכל אם מכרה המערער לאחר בשטר תוך ג׳ עכיס אין צריך למחות עוד וצריך המחזיק ליזהר בשטרי לעולם׃

ז ערער וחזר וערער אם מחמת טענ׳ ראשונ׳ ערער אין לו חזקה ואם לאו יש לו חזקה׃

ח לא יאמרו למחות בפחות מכל ג׳ ולא שלא כשעמד בתוכה אותו הרגעון לכל כשמכרו הרגעון היו צריך למחות בכל שהוקשו לפי שהוא

הזה היו בה שלא מכח הרגעון וכבר מיחה זה ברגעון׃

ט כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד הרי שתבע שדה זו כיום עכיס וכת המערער ואמר לו מזון לך שדה זו שלי היא הסיבו היו ודע שלא מן היום ואילך שלא אמר לו שדה דבר ילדתי לתוכה אין זו חזקה שהרי לא טען שלקחה ולא שנתנה לו ולא שירשה ואע״פי כן אין מוציאין אותו מידו עד שיבא זה המערער עדים שהיו שלו הבית עדים תחזור לו השדה ומוציאין ממנו כל הפירות שאכל ואין פותחין לזה המחזיק תחלה לומר אמת שטר היה לך ואבד עד שיטענו מעצמו׃ וכן בכל שכי חזקה מחמת שום שטר כורז וכמה השטר כשר בטלה החזקה ותחזור השדה עם כל הפירות לבעלים׃

י הבית אחת ורוסה שטוען אני ירשתי ממוריו היו צריך טענה אחרת וכלבד שיבית עדי שדר בה המוריש או בשתעם בה לפי׳ יום ג׳ וכיון שהלכה הוא ג׳ עכיס אחת׳ מוריש מעמידין אותה כידו לכל אם לא הבית ראיה שדר בה מוריש כלל תחזור השדה וכל הפירות למערער שיש לו עדים שהוא שלו הבית ראיה שדר בה מוריש היכן היכה כלום שמא כח לבקר אותה ולא קבלה אם היתה שדה והבית עדי שדר בה מוריש הרי זה בחזקת שקבלה׃

יא הבית המערער עדים שזו השדה שלו וזה שבתובה שטען ממך לקחתיה ואכלתיה שכי חזק׳ טען המערער ואת׳ היך תטען שלקחת ממנ׳ היום שלשה עכיס ובאותו זמן לא הייתי במדינה זו מעריכין זה שבתובה להבית ראיה שזה שטען שהערער היה עמו במדינה בזמן הזה שטוען ממכר לו לפלו׳ יום אחד כדי שיהא לפחות שיעבור ואם לא הבית מסלקין אותו׃

יב ויש מי שאומר דווקא כשמזכיר היום שמכר לו לכל אם היה מזכיר היום אין צריך להבית ראיה שהיה כאן היום שקבלה ואפילו אם יאמר המערער לאחר בחזה יום קנית אותה אין מזקיקין אותו לכך ׳ ויש חומרי׳ דדוק׳ בשעת חירום לכל שלא כשעת חירום לפ״ז ב דמעיר ליה זביניתי מיך ביום פלוני לא כש

לאחריו

לתתיו רואים דהחזק יומא הוה כסדיה :

יג הרי שלכל שדה זו שנים רבו וכח המערער ואמר ליה מה לך ולשדה זו הלא יודע אני שהיתה שלך לכל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך ואמר לו המערער פלוני שמכר לך נזלן הוא הוליל והודה שהיא שלו ונלח לקחה ממנו תחזור השדה וכל הפירות למערער אף על פי שאין לזה המערער עדי שהיא שלו ואין המחזיק יכול לגבות מעותיו מהמוכר מפני שיאמר לו הלוא לא הודית לו שהיתה שלו לא היו מוכיחין אותה מידך :

יד הכיא זה המחזיק עדים שפלוני שמכר לו דר בה אפילו יום אחד או שמע׳ליה בפני לקחה ממך ואחר כך מכרה לי מעמידין אותה בידו שהרי יש לו טענה עם חזקתו ואילו רצה טען ממך לקחתיה שהרי יש לו שני חזקה ואם לאחר שטען קניתיה מפלוני שאמר שקנאה ממך חזר וטען קנאה ממך בפני אין שומעין לו לכל אם מתחלה לאחר מפלוני קניתיה ואתם ואתה הוסיף ואמר שקנאה ממך בפני שומעין לו :

טו אם עמד המוכר בדין עם המערער קודם שמכרה למחזיק ונפטר ממנו כיון שלא היו לו עדים שהיתה שלו אלא על פי שלחו שמכרה לזה המחזיק ערער עליו המערער והודה לו שהית׳ שלו על פי המוכר שאמר לו שהיתה שלו וקנאה הוא ממנו לא הפסיד בזה כיון שכבר יצא זכאי מכאן דין המוכר שמכרה לו :

טז הכיא המחזיק עדים שדר בו המוכר יום אחד ואחר כך הכיא המערער עדים שהמחזיק רצה לקנותה ממנו וטוען היה פלוני כמו שאתה טוען למה רצית לקנותה ממני היכה טענה שאומר רציתי לפייסך במעט מעות כדי לסלק תרעומתך :

יז אם לא הכיא המחזיק עדים שדר בו המוכ׳ יום אחד וטוען המערער שהמוכר גזלה או אפי׳ לו עדים שדר בו המוכר יום אחד הלא אים למערער עדים שהוחזק המוכר גזלן על שדה זו וגזלן הוא לו ח זקה והכיא המחזיק עדי׳שנתיישן עם המערער אם יקחנה ויעבו לקנותה וטוען שה היתה גזולה ממך למה יעבתני לקנותה לאתויי רואים דהחזק יומא הוה כסדיה :

יג הרי שלכל שדה זו שנים רבו׳ וכח המערער ואמר ליה מה לך ולשדה זו הלא יודע אני שהיתה שלך לכל פלוני מכרה לי והוא לקחה ממך ואמר לו המערער פלוני שמכר לך נזלן הוא הוליל והודה שהיא שלו ונלח לקחה ממנו תחזור השדה וכל הפירות למערער אף על פי שאין לזה המערער עדי׳שהיא שלו ואין המחזיק יכול לגבות מעותיו מהמוכ׳ מפני שיאמר לו הלוא לא הודית לו שהיתה שלו לא היו מוכיחין אותה מידך :

יד הכיא זה המחזיק עדים שפלוני שמכר לו דר בה אפילו יום אחד או שמע׳ליה בפני לקחה ממך ואחר כך מכרה לי מעמידין אותה בידו שהרי יש לו טענה עם חזקתו ואילו רצה טען ממך לקחתיה שהרי יש לו שני חזקה ואם לאחר שטען קניתיה מפלוני שאמר שקנאה ממך חזר וטען קנאה ממך בפני אין שומעין לו לכל אם מתחלה לאחר מפלוני קניתיה אתם ואתה הוסיף ואמר שקנאה ממך בפני שומעין לו :

טו אם עמד המוכ׳ דין עם המערער קודם שמכרה למחזיק ונפטר ממנו כיון שלא היו לו עדים שהיתה שלו אלא על פי שלחו׳ שמכרה לזה המחזיק ערער עליו המערער והודה לו שהית׳ שלו על פי המוכר שאמר לו שהיתה שלו וקנאה הוא ממנו לא הפסיד בזה כיון שכבר יצא זכאי מכאן דין המוכר שמכרה לו :

יו הכיא המחזיק עדים שדר בו המוכר יום אחד ואחר כך הכיא המערער עדים שהמחזיק רצה לקנותה ממנו וטוען היה פלוני כמו שאתה טוען למה רצית לקנותה ממני היכה טענה שאומר רציתי לפייסך במעט מעות כדי לסלק תרעומתך :

יז אם לא הכיא המחזיק עדים שדר בו המוכ׳ יום אחד וטוען המערער שהמוכר גזלה או אפי׳ לו עדים שדר בו המוכר יום אחד הלא אים למערער עדים שהוחזק המוכר גזלן על שדה זו וגזלן הוא לו ח זקה והכיא המחזיק עדי׳שנתיישן עם המערער אם יקחנה ויעבו לקנותה וטוען שה היתה גזולה ממך למה יעבתני לקנותה היכה טענה שאומר שלי היתה מכרתיה לו מיד המוכר היכה טענה לומר לו אם היתה שלך למה רצית לקנות׳דעביד היכי דזכין מיניה :

יח אם הכיא המחזיק עדים שמ׳ל המערער נקחתה לו מיד המוכר היכה טענה לומר לו אם היה שלך למה רצית לקנות׳דעביד היכי דזכין מיניה :

יט טען המחזיק מפלוני קניתיה והחזקתי בה שני חזקה ויש לו עדים שדר בה המוכר יום אחר הסיב המערער והלא יש בידי שטר מקויים שהותו פלוני מכרה לי מהיום ל׳ שנים וקדמה קנייתי לקנייתך הזר המחזיק וטען שני חזקה שאמרתי לך בשכיל שלשה שנים בלבד הלא שנים רבותים לי שקניתיה והכי קאמינא הרי טענת המחזיק טענה שאתם קורא לשנים רבות שני חזקה . לפי׳ אם הכיא המחזיק עדים שלכלה שבע שנים שמכרה שלכלה שני חזקה קודם שקנאה המערער מעמידין אותה בידו לכל אם לכלה פחות משבע שנים מוציאין אות׳ מידו שאין לך מחתה גדולה מזו שהרי מכרה בשטר קודם שנגמרה החזקה והיה לו ליזהר בשטרו לעולם . ואם לא עשה לו שטר שלא מכרה לו׳בעדים אין לו קול ולא חשיב כמחתה ודי לו בחזקת ג׳ שנים :

כ כמה דברים אמורים בשאמר מחלה שני חזקה אתם לכל אם פירש שלש שנים ואחר כך הוכיח המערער השטר על ארבע שנים אפילו הכיא המחזיק עדים שהחזיק בו שבע שני׳ אינו כלום . ויש אומרים דה״מ אם אמר מחלתי שלש שנים שיכול לחזור ולטען שני חזקה קמיכוח כיון שלא אמר ולא יותר :

כא אם היו הטענות בענין שכודע למחזיק קודם שיטען טענתו שיש למערער שטר עליה אם טען המחזיק הואיל ומקמי דזכית לך אמר מיך זכיתיה :

כב שנים שהיו עוררים על שדה זה אומר שלי וזה אומר שלי ואין לאחד מהם עדים שהיא שלו או שלא היתה גזולה ממך למה יעבתני לקנותה

אבותיו או שהביא כל אחד משניהם עדי שאכלה שני חזקה והשנים שהעידו בהם אלו הם השנים עצמם שהעידו בהם אלו אם היה אחד מחזיק בה מקודם תשאר בידו ואם לא היה אחד מחזיק בה מניחין אותה בידיהם על המתגב׳ וכל המגב׳ ירד בה ויהיה האחר מוציא מידו ועליו הראיה ואם בא שלישי ותקף עליהם וירד לתוכ׳ מסלקין אותו ממנה:

כג הביא האחד עדים שהיא של אבותיו ושאכלה שני חזקה והרי היא תחת ידו והביא האחר עדים שאכלה אלו השנים עצמם נמצא עדות החזקה של שניהם מוכחשת מעמידין אותה ביד זה שהעידו עליו עידי החזקה שהיא של אבותיו ומורידים אותו לתוכה חזר השני והביא אף הוא עדים שהיא של אבותיו שהרי נמצאת גם עדות זו מוכחשת חוזרים בית דין ומסלקים ממנה אף הראשון ומניחי אותה ביד שניהם וכל המתגבר ירד בה:

כד זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי זה הביא עדים שהיא של אבותיו וזה הביא עדים שאכלה שני חזקה תחזור לזה שהביא עדים שהיא של אבותיו ויחזיר הפירות שאכל אפילו אין עדים שאכלם אלא על פיו שהרי לא טען כלום ואין אכילתו ראיה שכל חזקה שאין עמה טענה על הבעלים אינה כלום · חזר זה המחזיק ואמר כן של אבותיך היתה ואתה מכרתה לי וזה שטענתי תחלה שהיא של אבותי כלומר שאני סומך עליה והרי היא שלי כשל אבותי או שאמר של אבותי שלקחוה מאבותיך הרי זה טענה נכונה שהרי נתן אמתלאה לדבריו הראשונים ומעמידים אותה בידו והוא שטוען כן בעודן בפני בית דין אבל אם יצא מבית דין וחזר וטען אין שומעים לו דחייש׳ כן שמא למדוהו לטעון שקר · ואם טען בתחלה ואמר לו של אבותי ולא של אבותיך אין שומעין לו בטענה זו האחרת אפילו בעודו בפני בית דין · במה דברי׳ אמורי׳ שאינו חוזר וטוען כשטוען תחלה בפני בית דין אבל מה שאמר חוץ לבית דין יכול לחזור ולטעון בבית דין ויש מי שאומר שאפילו אמר חוץ לבית דין של אבותי ולא של אבותיך יכול לומר בב׳ד של אבותי שלקחוה מאבותיך ויש מי שחולק בזה:

כה הביא המערער עדים שזו השדה שלו וזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה והרי שטרי והוציא שטר מקויי׳ טען המערער שהוא מזוייף והוד׳ לו בעל השט׳ ואמ׳ כן הוא אבל היה לי שטר כשר ואבד ולקחתי זה שבידי כדי לאיים עליו שיודה שמכר לי באמת הואיל ואלו רצה היה עומד בשטרו שהרי מקויים הוא הרי זה נאמן ואין מוציאין השדה מתחת ידו וישבע היסת:

המערער על השדה והוא עד או דיין ובו ה׳ סעיפים: קמז

א ראובן שמכר לשמעו׳ שדה והיה לוי מעידי השט׳ ובא לוי לערער על השדה ולטעון שראובן גזל אותה ממנו אין שומעין לו ואין משגיחין על ראיות שיביא על אות׳ שדה והרי איבד כל זכותו שאומרים לו היאך תעיד על המכר ותבא ותערער:

ב וכן אם העיד לוי בשטר שכתוב השדה פלוני של ראובן מצד מזרח או מערב הואיל ועשה השדה סימן לאחר והעיד בשטר איבד זכותו ואינו יכול לחזור ולערער:

ג טען העד ואמר תלם אחד הוא שעשיתי סימן ולא כל השדה ואותו התלם הסמוך למצר בלבד הוא של ראובן הרי זה טענה הנשמעת ויש לו לערער על כל השדה חוץ מאותו תלם · והוא שיש בתלם ט׳ קבין שהוא שיעור שדה אם כתוב שדה ואם אין כתוב שדה אלא קרקע אין לו אלא תלם קטן:

ד דיין החתום בקיום השטר יכול לערער מפני שיכול לומ׳ לא ידעתי מה היה כתו׳ בשטר מפני שהדיינים יכולים לקיים השטר אף על פי שלא קראוהו:

ה בא שמעון ונמלך בלוי ואמ׳ ליה הנני קונה שדה פלוני מראובן ובעצתך אקנה אותה אמר ליה לוי לך וקנה אותה שהיא טובה יש ללוי לערער עליה ולא איבד זכותו שהרי לא עשה

מעשה

מעשה. ויש מי שאומר דלזקוק בשהורה המערער שיעמד ככך אבל אם כפר ואח"כ ס והלה הביא עדים להכירו מחייבין המערער ככך:

קמח מי שאבדה לו דרך שדהו: ובו ב' סעיפים

א מי שהלך למדינת הים וחכר דרך שדהו כין שהיו חרכע הסדות המקיפו' אות' לחרבעה לחבי' כין שהיו לחבע שקנו מאחר הרי כל אחד מהם דוחהו ואומ' שמחדרך שלך על חבירו הוא לפיכך יקנה לו דרך כמלה מכה או יפרח כחויר:

ב וכן אם היו ד' הסדות לאים אחד שקנה אותם מחרבעה אין לו עליו דרך שהרי אומר לו עתה אם לחזיר לכל אחד שטרו אין לתה יכול לעבור על אחד מהם ואני קניתי מכל אחד מהם כל זכות שים לו: אבל אם היה בעל ד' הסדות שקיפו אים אח' והוא בעל האחר מתחלה ועד סוף הרי זה אומר מכל מקום דרכי עליך וילך לו בקרה כלי שדה שירצה בעל הסדה ואם החזיק בדרך ואומ' זו היא דרכי אין מסלקי' אותו ממנה אלא כרחיה כרורה:

קמט אילו שאין להם חזקה השותפין והאריסין והאפיטרופסין והגזלן והאלם וח"ש: ובו ל"א סעיפי'

א רלוכן שאבל שדה שמעון שני חזקה וטען שהיא לקוחה כידו והביא שמעון עדים שהיא ירושה לו וכן הביא עדים שרלוכן ירוע שהוא שותפו או חריסו או לאפוטרופוס ומפני זה לא היה תחזור הסדה לשמעון ויסבע היסת שלא מכר ולא נתן לכל אם לא הביא שמעון רלוכן שרלוכן היה שותף או חריס אלא רלוכן הודה שמעון הן הוא שותפי ומכר לי נאמן כמו שהי' יכול לומר שלא היה שותפי מעולם:

ב שדה של שני שותפים שאין כה דין חלוקה אלא כל אחד מהם כולה כמה שניהם הרי היא כחזקת שניהם ואם יש כה דין חלוקה ואכלה האחר כולה שני חזקה יש לו חזקה:

ג הכן שהוא סומך על שלחן חכיו ונחשב ככלל כני ביתו אם אכל נכסי חכיו שני חזק וכן האב שאכל נכסי זה שהוא סומך עליו כן שני חזקה לא עלתה להם חזקה:

ד נסתלק מעל שולחנו מחזיקין זה על זה:

ה יש מי שאומר דה' לאחין ככסבי חמיו:

ו אב ככסבי הבת וכן הבת או הבן ככסבי האם דינם כבן ככסבי האב ואב ככסבי הבן:

ז האחים שאוכלים על שולחן אחד וכים אחד לכולם יש מי שאומ' שאין להם חזקה זה על זה:

ח אם אח אחד עשיר ואחד עני ואין לו כלום ואחיו מוכיח עליו והעני הוא דר ככי המיוחדת לאחיו אין לו כח חזקה:

ט האים שאכל ככסבי אעתו שני חזקה אף על פי שהתנה עמה שאין לו פירות ככסבים ואפילו התנה עמה כשהיה ארוסה שלא יירשה ואחר כך אכל וככה והרם ועשה כל מה שעשה וכן האשה שאכלה פירו' ככסבי כעלה וכשתמות כהם כחפשה כמה שים אף על פי שיוחר לה שדה כמזונותים ואכלה שדו' אחרות אין אכילתן ראיה:

י נתגרשה אפי' אפק גירושין הרי היא כשאר כל אדם:

יא אין מחזיקין ככסבי אשת איש כמו שאין כאר כטור אבן העזר סימן פ"ז:

יב רלוכן שמכר פירות שדהו לשמעון ג' שים ובא לו ואכלו אותם שלשה שני' שלא עלתה לו חזקה:

יג מי שהוחזק גזלן על שדה זו או מי שהוחזקו אכותיו שהם הורגים נפשות על עסקי ממון אף על פי שאכל שדה זו כמה שני' לא החזיק ותחזור שדה לבעלים וכן המחזיק בנכסיו אינה ראיה:

יד הגוי שאכל כמה שנים קרקע היורש ליעראל אין אכילתן ראיה ואם לא הביא שטר תחזור השדה לבעלים בלא שום שבועה:

טו יעראל שקנה מגוי קרקע היורש שהים של יעראל דינו כאותו ואין אכילתן ראיה:

יו טען זה הישראל הבא מחמת גוי ואמ׳ בפני לקחה הגוי שמכרה לי מזה הישראל המערער הרי זה נאמן בשבועה מתוך שיכול לומר אני לקחתיה ממך והרי אכלתיה שני חזקה:

יז החזיק גוי בקרקע ונתגייר ושהתה בידו שלשה שנים אחר כך וטוען קניתיה ממך אחר שנתגיירתי נאמן:

יח חש״ו אין אכילתם ראיה מפני שאין להם טענה כדי שתעמוד הקרקע בידם אלא תחזור לבעלים וכן המחזיק בנכסיהם אין אכילתם ראיה:

יט אין מחזיקין בנכסי קטן אפילו הגדיל כיצד אכלה בפניו כשהוא קטן ג׳ שנים ושנה אחת אח׳ שהגדיל וטען אתה נתת לי אתה מכרת לי אינו כלום עד שיאכל שלשה שנים רצופות אחר שהגדיל:

כ הא דאין מחזיקי׳ בנכסי קטן דוק׳ בשידוע שהיה של אביו אבל אם אינו ידוע הוי חזק׳ במגו שהיה טוען לא היתה של אביך מעולם ואם החזיק בה ג׳ שנים בחיי האב ואחרי מת האב בא בנו הקטן לערער אין שומעין לו ואם צריך להביא עדים על חזקתו מביא ומקבלים עדותם אף על פי שהמערער קטן ואם יצא קול המגרע החזקה כגון שיצא קול שבתורת משכונא באה לידו אם יצא הקול בחיי האב קודם שהחזיק בו ג׳ שנים שהיתה המשכונה בידו לשנים ידועות וכלו השנים אחרי מות אביהם לא הוי חזקה אבל אם החזיק בה ג׳ שנים בחיי האב קודם שיצא הקול ואחר כך מת הוי חזקה:

כא מי שהחזיק בנכסי קטן ואמר משכונא הם בידי ויש לי עליהם חוב כך וכך הואיל ואילו רצה אמר לקוחים הם בידי נאמן. שהרי אינה מוחזקת שהיה לאביו של זה והרי זה גובה בשבועה מה שטען ותחזור ליתומים · אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומים כענין הקול שכתבנו בסמוך אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן ותחזור השדה וכל הפירות שאכל ליתומים עד שיגדילו ויעשה עמהם דין:

כב אכלה שני חזקה בחיי אביה׳ מתוך שיכול לומר לקוחה היא בידי מאביהם נאמן לומ׳ חוב יש לי על אביהם וגובה אותו מהפירות וגובהו שלא בשבועה מתוך שיכול לומר שלי הן:

כג החזיק בה המחזיק ג׳ שנים בחיי האב ובשעת מיתת האב היתה בחזקת האב אבל לא החזיק בה שלשה שנים אחר שהוציאה מיד המחזיק ומת והניח בן קטן מעמידין אותה בחזקת הקטן ואין מקבלים עדות המחזיק להחזיק בה כיון שהבן קטן ונמצא בחזקת אביו בשעת מותו ולאחר שיגדיל הקטן יביא המחזיק עדים אם מעידים שהחזיק בה ג׳ שנים כראוי בחיי האב מוציאין אותה מיד הקטן ונותנים אותה למחזיק אבל אם שהתה ביד האב ג׳ שנים או מקצ׳ שלש בידו ותשלום השלש ביד בנו אחר שהגדיל אין מוציאין אותה מידו אבל מה שהית׳ ביד הבן בעודו קטן אינו מצטרף לתשלום שלש׳ שני חזקה של אביו:

כד החזיק שני חזקה בשדה יתומים וטוען שהאפוטרופוס מכרן לו ואבד שטרו יש אומרים דהוי חזקה:

כה ארים לאביו של בעל השדה או לאנשי משפחתו אין לו חזקה שכיון שהו׳ ארים של בתי אבות אין ממחין הבעלים בידו אבל אם זה הוא שנעשה ארים תחלה הואיל ואכלה כולה שני חזקה מעמידים אותה בידו ואומרי׳ לבעלי׳ היאך אכל שנה אחר שנה ולא מחיתם בידו:

כו ארים של בתי אבות שהוריד אריסים תחת ידו יש לו חזקה שאין מורידים אריסים אחרים לנכסי אדם והוא שותק אבל אם חילק לאריסים אחרים שהיו בה אין לו חזקה שמא ממונה על האריסים עשו אותו:

כז ארים שירד מאריסותו ואכלה שלשה שנים אחר שירד החזיק:

כח האומני׳ שהיו בונים בקרקע או מתקנים אותה שני׳ רבות אין להם חזקה ירדו מאומנותם אם אכלו אותה ג׳ שנים אחר שירדו מאומנותם יש להם חזקה:

כט האפוטרופוסין אין להם חזק׳ בין שהיה אפוטרופוס על שדה זו בין על שאר נכסים בין שמינה אותם ב״ד בין שמינה אות׳ אבי היתומי׳ וגדלו היתומים והניחו אותם בין שמינה אדם

292

אפוטרופוס על הוצאתו והכנסתו הואיל והם
משתמשים ברשות אין להם חזקה:
ל עברו האפוטרופוסין ממכויין ואכלו ג׳
שנים אחר שעברו הרי זה חזקה:
ל א המחזיק בהקדש עניים או של ב״ה אין
לו חזקה ואם יש גזברים ממונים עליו יש לו
חזקה:

קנ מי שירד לתוך שדה בתורת משכון וחזר ועשה שטר מכירה: ובו ז׳ סעיפים

א מי שירד לתוך שדה אחת בתורת משכונא
אין לו בה חזקה אם ידוע שבתורת משכונא ירד
לתוכה ואם אין שם אלא קול בעלמא נתבאר
בסימן קמ״ט · ומכל מקום עצה טובה לממשכן
למחות בסוף כל שלש ושלש שמא יכבוש זה שטר
המשכונא אחר שישכח הדבר ויטעון לקוח הוא
בידי כהה׳ דמשכן פרדסא לחבריה לעשר שנין
ולבתר׳ דאכלה ג׳ שנין אמר ליה אי מזבנת לי
מוטב ואי לא אכבוש שטר משכונ׳ ואטעון לקוח
הוא בידי:
ב נתנה הממשכן לבנו במתנה וחזר ועשה
שטר מכירה לבטל המשכונא שטר המכיר׳ אינו
כלום והמעות שנתן יותר על המשכונא אינם
אלא כמלוה ע״פ:
ג היכא שידוע שירד בה בתורת משכונא יש
אומרי׳ שאין לו בה חזקה לעולם אפילו אם ידוע
ששלמו ימי המשכונא והחזיק בה שלש שנים
אחר כך · ויש אומרים שאם אכלה שלשה שנים
אחר שכלו ימי המשכונא יש לו חזקה ויש מי
שאומר שאם העידו העדים ששדה זו משכונא
אצלו ואינם יודעים לכמה שנים אפילו החזיק
בה כמה שנים אין לו חזקה ואם העידו שמשכנ׳
אצלו סתם ואכלו ג׳ שנים משנה ראשונה ואילך
יש לו חזקה דסתם משכונא שתא:
ד ראובן שירד לתוך שדה שמעון בתורת
משכונא והיה לראובן אצל שמעון עוד תביעה
אחרת על פה ואינו יכול להוציאה מידו וכלו ימי
המשכונא ורוצה לעכב השדה ולאכול פירותיו
עד כדי התביעה שיש לו אצל שמעון ולהחזירה
לו אחר כך אם ידוע לנו שירד לה בתור׳ משכונא
אינו נאמן אפילו אם החזיק בה ג׳ שנים אלא
צריך להחזירה מיד כיון שכלו ימי המשכונא
ואם אינו ידוע נאמן על תביעתו האחרת במנו
שהיה יכול לכבוש שטר המשכונא ולטעון לקוח
הוא בידי ובשבועה · ודוקא שאכל כבר הפירות
כדי התביעה שטוען עליו אבל אם בא לתובעו
קוד׳ שיאכל הפירו׳ אינו נאמן לעכב הקרק׳ בידו:
ה ואם אינו ידוע שירד בתורת משכונא אלא
שיצ׳ עליה קול בכך אם יצא הקול קודם שהחזיק
בה אינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי ואם יצא
הקול לאחר שהחזיק בה ג׳ שנים אם היה טוען
לקוחה היא בידי היה נאמן אבל אם טוען שיש
לו עליו תביעה אחרת ורוצה לעכב הקרקע
עד שיאכל כדי התביעה במנו שהיה יכול
לטעון לקוח הוא בידי אינו נאמן שהורע כח
המנו כיון שיצא קול שירד בתורת משכונא לפי׳
לא היה חפץ לטעון לקוח הוא בידי:
ו כמו שהדין בין ראובן ושמעון כן הדין בינו
ובין יורשי שמעו׳ אם מת שמעו׳ ובא לטעון כנג׳
יורשיו שאם הוא בענין שיכול לטעון לקוח הוא
בידי נאמן גם על הפירו׳ שאכל עד כדי התביע׳
ואם אין יכול לטעון לקוח הוא בידי אינו נאמן
גם על התביעה האחרת אלא שבזה יש מי שאומ׳
שיש ביניהם שהאב משביעו בטענת בריא בין
בעיקר הטענה שה׳ א התביעה האחרת שיש לו
עליו בין בטענת מנו שהיא לקוחה בידי אבל
כנגד היתומים שאין להם טענת בריא נוטל
בלא שבועה · ויש מי שאומר דכל מאי דמצי
אבוהון למטעון ולהשביעו טענינן להו ליתמי
אפילו בשמא:
ז ירד לתוכה בתורת משכונא ואכלה ג׳ שנים
ואין עדים שבא לידו בתורת משכונא ואומר
שעדיין יש לו להחזיק בתורת משכונ׳ שתי שנים
נאמן במנו דלקוחה היא בידי ואפילו אם טוען
המלוה שטר משכונא היה לי ואבד:

דין אלו שאין אכילתן ראיה: ובו ג׳ סעיפים

כל

קנא

א כל אלו שאין אכילתן ראיה אם הביאו עדים שמכרו להם הבעלים שדה זו או נתנה להם במתנה ראייתן ראיה חוץ מהגזלן ובעל בנכסי אשתו באיזה נכסים אמרו בנכ"ב או בשדה שייחד לה בכתובתה ובשדה שכתב לה בכתובת' ובשדה שנתן לה משלו אבל בנכסי מלוג יש לו ראיה:

ב אשה בנכסי בעלה שהביאה עדי' שמכרם לה נתבאר בטור אבן העזר סימן:

ג גזלן כיצד כיון שהוחזק גזלן על שדה זו אף על פי שהביא ראיה בשטר שהודה הבעל בפני עדים שמכר לו שדה ולקח דמים והבעלים אומרים לא מכרנו אלא מפני הירא הודינו לו מוציאין את השד' מידו ואין לו כלום ואם העידו העדים שבפניהם מנה לו כך וכך מוציאין השדה מיד הגזלן ומחזירים לו הבעלים הדמים:

קנב דין אילו שאין להם חזקה מתי יש להם חזקה· ובו סעיף א'

א כל אלו שאמרו אין להם חזקה בניהם יש להם חזקה שאם אכלה הבן שלשה שנים וטוען שהבעלים מכרוה או נתנוה לו יש לו חזקה אבל אם טען שהי' ירושה לו מאביו שאכלה שני חזקה אין לו חזקה· ואם הביא עדים שהודו הבעלים לאביו שמכרוה או נתנוה לו מעמידים השדה בידו חוץ מבן הגזלן שאף על פי שהביא ראיה שהודו הבעלים לאביו שמכרו לו אינה ראיה כמו שנתבאר וכן בן הגזלן אפילו בא בטענת אביו יש לו חזקה אבל אם בא בטענת אבי אביו אין לו חזקה:

הלכות נזקי שכנים

קנג דין הוצאו' זיז ומרזב והעמדת סולם ונעיצות קורו' ובו כ' סעיפים

א המבקש להוציא זיז מכותלו על אויר חצר חבירו כל שהו בעל החצ' מעכב עליו שהרי מזיקו בראיה בעת שתולה בו ומשתמש בו:

ב הוציא את הזיז ולא מיחה בו בעל החצר לאלתר הרי החזיק בעל הזיז:

ג היה בזיז טפח החזיק באויר החצר כנגדו ואם רצה בעל החצר לבנות תחת הזיז ולבטל תשמישו בעל הזיז מעכב עליו ואם אין בזיז טפח לא החזיק באויר החצר וכל עת שירצה בעל החצר לבנות תחתיו ולבטל תשמישו של זיז אין בעל הזיז יכול לעכב עליו:

ד היה הזיז שהוציא רחבו טפח ומשוך באויר חצרו של חבירו ד' טפחים ולא מיחה בו החזיק בד' על ד' ואם רצה להרחיב את הזיז עד שיעשה ד' על ד' מרחיב ואין בעל החצר יכול לבנות באויר חצירו תחת הזיז כלום אלא אם כן הניח לו תחתיו גובה אויר עשר' טפחי' כדי שישתמש בזיז:

ה יש מי שכתב שכל זה אינו אלא בחצ' חבירו שאין לו בו לא פתח ולא חלון אבל בחצ' של שותפי' שיש עליו פתחים וחלונות אם רוצה להוציא זיז לפני חלונו להשתמש עליו אינו יכול למחות בו שהרי מחלונו רואה בו ומה יעשה לו היזק וגם לבנות כנגדו בלא הזיז אינו יכול לבנות מפני חלונותיו:

ו הרוצה להוציא צנור על חצר חבירו כדי שיקלח שם המים או שעשה מזחילה על כתלו כדי שיהיו המים נזחלים ויורדים לחצר חבירו בעל החצר מעכב עליו ואם לא מיחה בו החזיק זה בצניר רצה אחר כך לסתום הצנור בעל החצר מעכב עליו שכשם שהחזיק בעל הגג לשפוך מימיו לחצר חבירו כך החזיק בעל החצר שיהיו מימי גגו של חבירו באים אצלו לרשותו:

ז רצה בעל הגג לעקור הצנור מצד זה ולהחזירו לצד אחר או שהיה ארוך ורצה לקצרו אין בעל החצר יכול לעכב עליו שלא החזיק אלא במימי הגג והרי הם באים אצלו מכל מקום:

ח וכן אם רצה בעל החצר לבנות תחת הצנור אין בעל הגג יכול לעכב עליו שאין הצנור עשוי לתשמיש כזיז כדי שיחזיק באויר החצר שאינו

עשוי אלא לקילוח המים:

ט ראובן שרצה להחזיר שופכי גגותיו לר"ה בני ר"ה יכולים לעכב עליו:

י מי שהוריד מי גגו על חצר חבירו ולא מיחה בו והחזיק בדבר זה אם המים מנטפים ורצה לקבצם למקום אחד ולעשותם צנור עושה וכן אם היו באים דרך צנור ממקום אחר וחילקן על רוחב הכותל והחזירן נוטפים עושה ואפילו לבנות על גגו כמין צריף עד שירדו המי' במהר' לחצר חבירו בונה שהרי הוחזקו מימיו של זה לירד לחצר חבירו:

יא מי שבא להגביה השופכין כדי שיהיו יורדים ממקום גבוה שזה ודאי מוסיף בהיזק הוא אין שומעי' לו וכן כל כיוצא בהם ויש מתירי' גם בזה:

יב ראובן היה לו בית אצל חצר שמעון ומי גגו נוטפים לחצר שמעון ונפל ביתו של ראובן ושוב בנה שמעון בית בחצרו וקנה מראובן שיקבל מי גגו בחרבתו בכל מקום שירצה ואחר כך בנה ראובן חרבתו והחזיר מי גגו לחצרו של שמעון כבתחלה ומי גגו של שמעון שקנ' מראובן שיקבלם על גג ראובן ושמעון טוען שאין לו לקבל מי גגו דראובן אלא אדרבא הוא צרי' לקבל מי גגו הדין עם שמעון:

יג המעמיד סולם קטן שאין לו ד' שליבות בצד כתלו בתוך חצר חבירו או בתוך שדהו לא החזיק בנזק זה וכל זמן שירצה בעל החצר בונה בצד הסולם ומבטל תשמישו ואם היה סולם גדול שיש לו ד' שליבות או יותר החזיק ואם בא לבנו' ולבטלו בעל הסולם מעכ' עליו עד שירחיק כשיעור שהרי מחל לו להעמיד סולם גדול לפי' כשיבא בעל הגג להעמיד סולם גדול בעל החצר יכול למחות בידו כדי שלא יחזיק עליו אבל אם העמיד סולם קטן אינו יכול למנעו שהרי אומרים לו אין לך הפסד בזה כל זמן שתרצה תטלנו:

יד כותל שבין ראובן ושמעון אם היו שותפי' בו שניהם משתמשי' בו זה חופר מצד זה ומכנים קורותיו כל שהן וזה חופר מצד זה ומכנים קורותיו:

טו היה הכותל של ראובן לבדו אין שמעון יכול להשתמש בו:

יו חפר שמעון בכותל זה והכנים בו קורה אחת ושתק ראובן ולא מחה בו החזיק במקום הקרה אפי' היתה קטנה ורצה שמעון להחליפ' בקורה גדולה ועבה מחליף:

יז היתה הקורה סוכת עראי כל שלשים יום לא החזיק בה סתם שהרי ראובן אומר לא מחלתי והנחתיך אלא מפני שהוא עראי לאחר שלשים יום החזיק שאין זה עראי ואם סוכ' החג היא כל שבעת ימי החג לא החזיק לאחר שבעה החזיק ואם חיבר ראש הקורה בכותל בטיט מיד החזיק והוא שיביא ראיה שראובן סייע עמו או ראה ולא מיחה:

יח מי שהחזיק בכותל זה בקורה אחת אינו יכול להחזיק בקורה שניה שהרי לא מחל לו אלא על אחת במה דברים אמורים בשהודה שאין כותל זה שלו אלא של חבירו והוא מחל לו על הכנסת הקורה זו אבל אם טען כותל זה אני שותף בו הואיל ונשתמש בקורה אחת נאמן ומשתמש בכולה אחר שישבע שבוע' היסת שהו' שותף בכל הכותל:

יט היו קורתיו של ראובן בתוך הכותל ובצד שמעון מקומות חפורים להכנים בהם ראשי הקורות לא החזיק שמעון להכנים בהם קורות ואינו יכול לטעון שהוא שותף בו שהרי אין לו בו תשמיש ויכול ראובן לטעון אני חפרתי מקומות אלו מצדך כדי שיהו מוכנים עד שתקנה ממני או שתבקש ממני ואמחול לך ותכנים הקורות בלא חפירה בכותל כדי שלא יתמטמט כותלי בעת החפירה:

ב ראובן החזיק בנעיצת קורות בכותל הידוע לחבירו ונפל אותו כותל וחזר הבעל ובנאו אין לו לנעוף על אותו כותל חדש וכיון שכן אם היה רעוע ובא ראובן לשפצו ולתקנו חבירו יכול לעכב על ידו:

חזקת חלונו' וכמה צריך להתרחק מהן: ובו ל"ג סעיפים

קנד

אחד

א לחד מהשותפין בחצר שלקח בית בחצר לחד מינהו יכול לפתוח פתחו לחצר השותפי' שלו לפיכך כבש עליה ע"ב ביתו לית לה יעשה לה פתח לתוך החצר לפי שמרבה עליה' את הדרך כעשה כמי שהיה לו שכן לחד ונעשו לו שכנים הרבה לכל יכול הוא לבטל עליה ע"ב ביתו בין חדם ובלבד שלא תהא פתיחה לחצר אלא לתוך ביתו ואין כ"ל שאם רצה לחלוק חצירו לשנים חולק בין שלשתן פותח פתח אחד לחצר · כמה דברי' חמורים שאם לקח בית בחצר אחרת חינו יכול לפתוח פתחו לחצר השותפין בפותחו לחצ' ממש לכל יכול לפותחו לתוך ביתו והוא שיהא' הפתח שהיה לו בחצר אחרת :

ב לחד מהשותפי' בחצר שהביא לביתו אנשי בית אחרת ים לחצירו לעכב עליו מפני שמרבה עליו את הדרך וכן השוכר ביתו לבעל הבית אחר' ואחר כך הביא עמו קרובין או מיודעין לשכון עמו כאחר בבית זה הרי שמשכיר מעכב ואם אם מיוחסים על שולחנו חינו יכול לעכב לא השותף ולא השכיר :

ג לא יפתח אדם חלון לחצר חבירו ואפי' לאחד מהשותפים בחצר שבקש לפתוח לו חלון בתוך ביתו לחצר מעכב עליו שותפו מפני שמשכל כו מיאנו ואם פתח ישתוש ואם נתנו לו השותפים בחצר רשו' לפתוח חלון או פתח רשאי ושוה שלא יפתח פתח כנגד פתח או חלון כנגד חלון שלא יהיה מסתכל זה מכנגד זה : ואם הוה לחצר לחלק שנתנו לו רשות לפתוח לו פתח או חלון צריך להרחיק מכנגד פתחו או חלונו של חבירו עד שלא יוכל לראות כו כלל אבל פותח אדם גר"ה פתח בית כנגד פתח בית וחלון כנגד חלון אם היכם נבוהים ר' לחמת מפני שחום לו הריני כלחד מבני ר"ה שרואים לתוך · ולמכוי כל שים למטה ממנו ב' כתים ים מי שחומר שריח ר"ה · ואין שכל שהיו מפולש אין דיכו כר"ה · ואע"פ שאין לו פתח אדם חנות כנגד פתח או חלון חבירו מפני שזה הזק קבוע תמיד שבני ר"ה עוברים ושבים והיכם מביטי' בו תמיד וזה יושב בחנותו כל היום ומביט בפתח או בחלון חבירו בשביל צריך להרחיק עד כדי שלא יהא יכול לראות בו כלל :

ד היה פתח אחד מהשותפין בחצר קטן חינו יכול להרחיבו שהרי שותפו חומר לו בפתח קטן אני יכול להסתר ממך בשע' תשמים ואיני יכול להסתר ממך בפתח גדול · ואם היה הפתח גדול לא יעשנו שנים שהרי חומר לו בפתח אחד אני יכול להסתר בשנים אינו יכול לכל מי שהיה לו פתח קטן לר"ה ורצה להרחיבו או היה רחב ורצ' לעשותו שנים אין חבירו שכנגדו מעכב עליו ואין כ"ל בני ר"ה שאינם יכולים לעכב עליו :

ה לחד מהשותפי' בחצר שהיה לו פתח פתוח לחצר והיו לו שתי דלתות ורצה לעשותם דלת אחת אינם אי שחומר שאינם יכולים לעכב עליו לף על פי שבפתח כולו תמיד מה שאין כן כשהי' בשתי דלתות :

ו אי שבת לפתוח חלון לחצר חבירו בין חלון גדולה בין חלון קטנה בין למעלה בין למט' בעל החצר מעכב עליו שהרי חומר תזיק לי בראיה ולף על פי שהיא גבוהה תעלה בסולם ותראה :

ז הרי שפתח חלון לחצר חבירו ומחל לו בעל החצר או שבלה דעתו שהניחו כדי שבת וניים עמו או שידע הנזק ולא ערער הרי זה החזיק בחלון ואינו יכול לחזור ולערער עליו לעתים :

ח במה דברים אמורי' שים חזקה להזק ראיה בעושה מעשה בכדי פותח חלון על חצר חבירו אבל חצר השותפין לף על פי שעמדו שני' רבות בלא מחיצ' ביניהן דממילא בלא עבירת שום מעשה אם מזיקים זה את זה בראיה אין להם חזקה וכופים זה את זה לעשות מחיצה :

ט הרי שפתח חלון לחצר חבירו וידע בעל החצר ולא ערער וכפל הכותל שהחלון בו לא שפסיד זכותו וכשיבנה הכותל יחזיר בו החלון :

י כיצד כיון שבל חלון זה שהניח לפתחו אם רצתה של אדם יכול לבטלם ממנה או שהית למט' מ' לחמות לף על פי שאין רואה נכנסת ממנה אין בעל החצר יכול לבטלה כנגדה או מצדיה שלא כן הרחיק ר' לחמות כמו שיתבאר היתה חלון קטנה שאין רואה בה אלא אדם נכנס ממנה והיתה למעלה מד' לחמות בעל החצר יכול לבטלה כנגדה

296

או מצדדיה שהרי טוען ואומ׳ לא הנחתיך לפתוח
שלא מפני שהיא קטנה וגבוהה אבל שתחזיק עלי
עד שארחיק הבנין לא הנחתי · במה דברים
אמורים כשפתחה לתשמיש או כדי שיכנס בה
הרוח אבל אם פתחה לאורה אפילו היתה קטנה
ביותר הואיל ולא ערער החזיק ואין בעל החצר
יכול לבנות כנגדה או מצדדיה עד שירחיק ד׳
אמות כדי שלא יאפיל עליו שהרי מחל לו על
האורה:

יא יש אומרים דהא דיש חזקה לחלון דוקא
כשיש לה צורת פתח או מלבן דבלאו הכי לא הוי
אלא כחור שחררוהו עכברים:

יב וכן מי שהית׳ לו חלון מוחזקת ובא חבירו
ובנה כנגדה או מצדדיה בלא הרחקה או סתמה
ושתק בעל החלון אינו יכול לחזור ולערער
לפתוח החלון או להרחיק הבנין שכיון ששתק
מחל שאין אדם עשוי שסותמין א׳רו בפניו
ושותק אלא אם כן מחל:

יג מי שהיו לו חלונות למטה בכותלו ובא
חבירו לבנות בפניהם אמר ליה אני אפתח לך
חלונות אחרות בכותל זה עצמו למעלה משו הרי
זה מעכב עליו ואומר לו בעת שתפתח החלונות
תרעיד הכותל ותקלקל אותה · ואפילו אמר אני
אסתור כל הכותל ואבנה אותו לך חדש ואעשה
בו חלונות למעלה ואשכור לך בית שתדור בו עד
שאבנה יכול לעכב עליו שאומר לו אין רצוני
שאטרח ממקום למקום אפילו אינו משתשש בו
אלא בעצים לפיכך אם לא היה שם טורח כלל
ואינו צריך לפנות אינו יכול לעכב עליו · אבל
בעל החלונות שרצה לשנות מקום חלונו בין
למעלה בין למטה אפילו היתה גדולה ואמר
אפתח אחרת קטנה ואסתום זו בעל החצ׳ מעכב
עליו · וכן אינו יכול להרחיב בחלון כל שהו:

יד הבא לפתוח ראשון בעליה שכנגד עלית
חבירו לה״ר יונה אינו יכול לפתוח אלא עד חצי
עליתו כדי שישאר השאר לשכנגדו:

טו ולהר״אש ולהרש״בא אין יכול חבירו
לעכב עליו ולומר היום או למחר אפתח ותעכב
עלי שר״ה הפקר הוא והראשון שפתח הוי כזוכה
מהפקר:

יו והני מילי במקום שאין אדם רשאי להוציא
זיזין וגזוזטראות מעלייתו לר״ה אבל במקום
שרשאי להוציאם לא הוי האור שלפני עלייתו
הפקר אלא הוי כחצר השותפין וכשפתח זה
חלונו כנג׳ אויר שלפני עליית שכנגדו שלא כדין
פתח כיון שגם האחר יכול להוציא בניינו לר״ה:

יז דעת הר״אש שהפותח חלון לרשות חבירו
למקו׳ שעכשיו אינו מזיקו בהיזק ראיה אין שכנו
יכול לעכב עליו בטענת שהיום או למחר יבנה
הוא המקום ההוא ויזיקנו זה מחלון זה בהיזק
ראיה מפני שכיון שעכשיו אינו מזיקו אינו יכול
לעכב עליו דזה נהנה וזה אינו חסר הוא וכיון
שאינו יכול לעכב עליו אין לו חזקה וכשיבנה
הלה יכופנו לסתמו כדי שלא יזיקנו בהיזק ראי׳
וכן יכול לבנות כנגד אותו חלון בלא הרחק׳ וע״פ
הדברים האלה פסק בראובן שהוציא בליטת
עלייתו לחוץ ופתח בו חלון ולסוף נמלך שמעון
שכנו שכנגדו להוציא גם הוא בליטת עליתו
וטוען ראובן שירחיק בנינו מכנגד חלונו כדי
שלא יאפיל עליו שהדין עם שמעון מפני שכיון
שמנהג המקום שרשאי להוציא זיזין וגזוזטראות
לר״ה הוי כחצר השותפין וכשפתח ראובן חלונו
כנגד האויר של עלית שמעון שלא כדין פתח
כיון שגם שמעון היה יכול להוציא בניינו ועד
עתה לא היה שמעון מקפיד כי לא היה מזיק לו
ולכן לא היה יכול למחות בידו הילכך אין חזקה
לראובן ויכול שמעון לבנו׳ כנגד חלונו · ומטעם
זה פסק בראובן שבא לפתוח חלון לחרב׳ שמעון
אינו יכול למחות בו כיון שאינו מזיקו וכיון
שאינו יכול למחות בו אין לו חזקה לפיכך אם
נמצא חלון פתוח לחרבה אין לו חזקה אם לא
שיביא עדים שהחזיק בו קודם שנעשה חרבה
ואדם שיש לו חלון פתוח לרשו חבירו ונחרב טוב
היא שיעמיד עדים שהחזיק בחלון זה קודם
שיחרב המקום ויכתוב עדותם להיות בידו
לראיה · ומטעם זה פסק בגנים שהם מכוסים
רעפים ואין עליהם תשמיש שיכול לפתוח עליו
חלון ואם אחר זמן יפתח זה גגו ויכול לראות
מאותו חלון לחצר כיפהו לסותמו הילכך חלון
הפתוח לחצר חבירו והוא במקום גבוה ובא

חברו

חכירו לבנות תחתיו ולעשות על הכרזן גג של דעפי"ר ואותן הכרזן מונעו מלהסתכל בחצר יכול למחות בידו מלעשות הכרזן והגג כי יאמר לו קיום זו לאחר תסתיר הכרזן שלך ותצופני לסתיס חלוני כי תאמר אין לך תוקה כי היה פתוח על גגי ואני לא חוכל למנוע עדיס שהחזקתי כו בעוד שהייתי יכול להסתכל בחצרך · אבל ברם כתב ברחובן הבא לפתוח חלון על חצר שמעון במקום שאינו מזיקו עבשיו כהיוק ראיה ושמעון טוען שהוא יבנה בעלו היום או למחר ויזיקנו ברואים שהדין עם שמעון לעכב על ידו דלא בעי למיקס בהדיה למחר בדינא ודיינא כזיכא לבנות ולפיכך אם רצה לכתוב לו שטר הודאה בכך אין שומעין לו דנמצ"א צריך להיות שומר שוברו מסעבריס · וכן דעת הרא"ש ונזה הסכים הריב"ש וכתב שכן דעת הרמב"ם מהאחרונים וכן דעת ה"ר יונה והרמ"בן והכי נקיטי · ומיהו כתב הרמ"בן שכ"ש שאינו יכול להחזיק בגגו הואיל ואינו מזיקו עדיין :

יח רחובן שפתח חלון לחצ' השותפין והאחד מיכו פה והתנה עם זה שהוא פה שבשיחלקו אס יפול חלקו חצל רחובן לא יוכל למחות בו אין תנאי זה כלום :

יט רחובן שם לו בית לאכל גוי ופתח חלון על גגו של גוי לאחר ימים מכר הגוי ביתו ליסרא וב"ז הלוקח להגביה כיתי בעצין שסותם החלון של יסרא ושוטן רחובן אתה מאפיל עליו תורת חלוני עליך על פי שהלוקח בא מחמת גוי אמור לו לשתים כדין יסרא עם יסרא דלא תעכתן דקלי יסרא במקום גוי שלא לגרישותא :

כ רחובן שהיה לו בית אחרו של גוי ופתח עליו חלונות כי כן דיניהם של גוים ונתתה מכר הגוי אחרו לשמעון ואמר שמעון לרחובן סתום חלונותיך הדין עמו ואפילו טוען רחובן שלקח מהגוי :

כא יסרא שהיה לו חלון פתוח לחצר הגוי ושתם אותו מבחוץ והניחו פתוח לבר פבי' לאחר זמן מכר הגוי אחרו ליסרא ואותו יסרא סותם כותל בודמין קרן כותלו לסתום החלון ושוטן יסרא אני מפני הגוי בתתיתים מפני היזק

רואיה ושתה אחרה לפתחו חיכו יכול לחזור ולפתוח כיון שסתם חוכה לו ומייר הכותל כולו לפנים גילה בדעתו שעקרה מלהסתמם לעולם ועשאה בחלון שלדס עשה בתוך כיתו ושוב יכול הקונה לומר לכי מנחתי חלון זו סתומה מכיון שפתוחה היתה ונסתמה יש לחוש שמא הגוי סתמה ונעשית חזקה כראשונה ולסתום לעולם היא חזקה :

כב מי שהיתה לו חלון כתלו וכא חכירו ועשה אחר בנדו חיכו יכול לומר לבעל החלון סתום חלון זה כדי שלא תביט כי שהרי החזיק בהיזק זה ואם כא חכירו לבנו כתלו כנגד החלון כדי שיכיר היזק רואיה צריך להרחיק את כתלו מכנגד החלון ד' אמו' כדי שלא יאפיל עליו וכיון שהרחיק ד' אמות אף על פי שמאפיל אינו צריך להרחיק יותר · היתה החלון למטה בכותל כופה את חכירו לבנות כנגדה ברחוק ד' אמות ולהגביה הכיון ארבעה אמות כדי שלא יביט מהחלון · היתה החלון למעלה בבותל וכא חכירו כותל כנגד החלון מלמטה אס היה מרחק כה"ת שבנה עד החלון גובה ד' אמות אין חיכו יכול למנעו אף על פי שלא הרחיק מכותל כלום שהרי לא האפיל עליו ואינו מזיקו ברואיה אבל אם בשאר גובה מרחק הכותל עד החלון פחות מד' אמות כופה למעט הכותל כדי שלא יעמוד על רחם הכותל ויסקוף מהחלון או יבניס הכותל על החלון ד' אמות ויסיה הכותל רחוק מהחלון ארבעה אמות כדי שלא יאפיל ולא יהיו זורקים :

בג בנה כותל בנד החלון צריך להרחיק מהחלון טפח ומגביה הכותל ד' אמות על החלון או כופה רחם הכותל כדי שלא יסב עליו ויהיו זורקים :

בד בנה שני כותלים משני צידי החלון צריך להיות ביניהם רווח ד' אמות והחלון באמצע הארבע ולא יסבך על גביהם שלא אם כן הרחיק הסיבוך מהכותל שים בו החלון ד' אמות כדי שלא יאפיל עליו :

בה עשה גג משופע לחלון חכירו לא על פי עליו תשיים קבוע צריך להשפיל

ממנו ארבע אמות:

כו אם פתח בתקרת עלייתו כעין ארובה ומשם נכנס אור לביתו אם בא שכנו לבנות אינו צריך להרחיק כלל:

כז אחד מהשותפין שרצה להגביה הכותל המשותף ביניהם להוצאתו יתר על ד' אמות אף על פי שהוא מאפיל החצר אין חבירו יכול לעכב עליו:

כח שני אחים שחלקו חצר מדעתן ושמו הבנין והעצי' זה כנגד זה ולא השגיחו על שומת האויר והגיע לאחד מהם בחלקו תרבץ החצר ולשני האכסדרה אם רצה בעל החצר לבנות כותל בסוף חלקו בונה בפני האכסדרא ואף על פי שמאפיל עליו שהרי לא שמו האויר וה"ה אם היו חלונות פתוחות מחצר של זה לשל זה יכול לבנות בפניהם מיהו כל זמן שלא בנה בפניהם אינו יכול לומר לו סתום חלונותיך אף על פי שיש בהם היזק ראיה:

כט ראובן שנתן או מכר כאח' הבית לשמעון והחצר ללוי והיו חלונות פתוחים מהבית לחצר אם רצה אותו שזכה בחצר לבנות בפניהם רשאי וה"ה אם מכר או נתן החצר ושייר הבית לעצמו שרשאי אותו שזכה בחצר לבנות בפני החלונות אא"כ הרחיק ד' אמות:

ל מי שהיה מזיק את חבירו בהיזק ראיה וכשראה שהיה חבירו תבעו נתן אותו הבית לבנו קטן אין אומרים נמתין עד שיגדיל אלא מסלקין ההיזק מיד:

לא מי שיש לו חלונות על חצר חבירו והן סתומות מכמה שנים אלא שלא נפרצו הפצימין אם רצה לחזור ולפתחן הרשות בידו מאחר שלא נפרצו הפצימין:

לב כתב הר' שבא שאף על פי שהפותח חלון לר"ה אין חבירו שכנגדו רשאי לפתוח חלון כנגד אותו חלון אם בא להגביה כותלו מגביה ואינו נמנע ואף על פי שאין ביניהם ד' אמות ובלבד שיגביה ד' כדי שלא יצין ויראה:

לג ראובן שזכה בחורבה של הפקר ובנה בה בתים ועליות בחלונות ופתחים ובא שמעון וזכה ג"כ מההפקר ובנה בתים ועליות כנגדו ומצ' השני ניזוק מהראשון מהיזק ראיה ותובע מהראשון שיסיר הזיקו אין בדברי השני כלום שהראשון זכה ואין השני יכול למנעו ולא עוד אלא שאם בא השני להזיקו בהיז' ראי' גם הוא כגון שרוצה לפתוח חלון כנגד חצרו של ראשון או לחצרו אינו רשאי:

דין הרחקת נזיקין: ובו מ"ד סעיפים קנה

א הבית והעליה של שנים לא יעשה בעל הבית תנור בתוך ביתו אלא אם כן יש לו על גביו גובה ד' אמות בינו לתקרת העליה וכן לא יעמיד בעל העליה תנור עד שיהיה תחתיו מעזיבה ג' טפחים מלבד שיהא על גביו גובה ד' אמות ובכירה טפח מעזיבה מתחתיה ואם תנור של נחתומין הוא צריך שיהא תחתיו ד' טפחים ובכיר' של נחתומין ג' טפחי' ואף על פי שהרחיק כשיעור אם יצאה האש והזיק' משלם מה שהזיק' וכל אדם בביתו צריך להרחיק כשיעורים הללו מפני השכנים שמעכבים עליו:

ב מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו לא יעשה בה לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר ולא יכנים שם אכפסתא וכיוצא בהם מדברי' שעולה מהם הבל חם הרבה מפני שהחום מפסיד פירו' האוצר לפיכך אם היה אוצר יין בארץ ישראל שאין החום מפסידו הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש שירצה אבל לא יעשה רפת בקר מפני שמפסיד ריח היין ואם הוחזקה החנות בתחלה לרפת או לנחתום וכיוצא בו ואחר כך רצה בעל העלייה לעשות עלייתו אוצר אינו יכול למחות בידו:

ג גילה בעל העלייה דעתו שחפץ לעשות בה אוצר כגון שכיבד וריבץ עלייתו או שריבה בה חלונות כדרך שעושים לאוצר וקדם זה ועשה תנור קודם שיכנים פירות לאוצר או שהתחיל לאצור שומשמין או רמונים או תמרים וכיוצא בהם וקדם זה ועשה התנור קודם שאצר חטים או שעשה בעל החנות מחילה על גבה להבדיל בין החנות ובין האוצר בכל אלו בעל האוצר מעכב עליו ואם עבר ועשה אינו יכול להסירו:

ד היו מימי העליון יורדים על התחתון ומזיקין אותו אם אין שם מעזיב׳ בעני׳ שכששופך מימיו מיד יורדים לתחתון ומזיקים אותו חייב לסלק היזקו ואם יש מעזיבה שהמים נבלעי׳ בה ואינם יורדים מיד אלא לאחר מכאן יורדים ומזיקים אינו חייב לסלק היזקו׳ מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים וחול הלח מכותלו של חבירו ג׳ טפחים או סד בסיד:

ה מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה ואת הגומא שמתקבץ בה מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים:

ו לא ישתין אדם בצד כותל חבירו אם הוא של לבינים אלא אם כן הרחיק ממנו ג׳ טפחים ואם היה כותל אבני׳ די בהרחקת טפח ואם היו האבנים צחיח סלע משתין בצדו בלא הרחקה:

ז מרחיקין את הריחים מן הכותל ג׳ טפחים מהריחים התחתונה שהם ד׳ מהעליונה כדי שלא יניד אותו או כדי שלא יבהילנו בקול הריחים:

ח מרחיקין את התנור מן הכותל ג׳ טפחים מקרקעיתו שהם ד׳ משפתו כדי שלא יחם הכותל ומודד מהשפה הפנימית שעובי כותלי התנור בכלל הג׳ טפחים:

ט יש מי שאומר שכל אלו ההרחקות מהכותל דוקא בכותל של לבנים ויש מי שאומר דאפילו בכותל של אבנים וזה דעת הרמ״בם וה״ר יונה זכרונו לברכה:

י לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה ולא יביא אמת המים ולא יעשה בריכת המים לשרו׳ בה בגדים לכבס בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק מהכותל ג׳ טפחים ויסוד בסיד לכותל בור זה או מקוה המים זה או כותל האמ׳ מצד חבירו כדי שלא יבליעו המים ויזיקו כותל חבירו:

יא אבן שהכובס מכה בגדים עליה עד שיתלבנו צריך להרחיק אותה ד׳ אמות מכותל חבירו שבעת שהכובס מכה עליה המים ניתזים ומזיקים לכותל:

יב ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל שמעון כמין גם ובא ראובן לעשות כותל שני כנגד כותל שמעון עד שיעשה הג׳ כותלים כמין בית הרי שמעון מעכב עליו עד שירחיק מכנגדו ד׳ אמות כדי שיהיה המקום בין ב׳ הכותלים רחב כדי שידושו בו רבים ותתחזק הארץ:

יג במה דברים אמורים בכותל גנה או בעיר חדשה בכותל חצר אבל בעיר ישנה כבר נתחזק׳ ובונה כנגדו בלא הרחקה:

יד וכן אם לא היה באורך כותל שמעון שבונה כנגדו ד׳ אמות אינו מרחיק אף על פי שמונע הרגל מלהלך שם שהכותל שהוא פחו׳ מד׳ אמות אינו צריך חיזוק הארץ:

טו הכותש הריפות וכיוצא בהם בתוך שלו ובעת שמכה מנדנד לחצר חבירו עד שנדנד כיסוי החבית שעל פי החבי׳ הרי זה מזיק בחיצו וחייב להרחיק כדי שלא ינדנד או יבטל מלאכתו שמזקת ואם הזיק בעת הנדנוד חייב לשלם שהרי מכוחו בא הנזק:

יו מרחיקין את הסולם מהשובך של חבירו ד׳ אמות כדי שלא תקפוץ הנמיה בעת שמניח הסולם ותעלה לשובך ותאכל את הגוזלות:

יז מרחיקי׳ את הכותל מן המזחילה של חבירו ד׳ אמות כדי שיהיה מקום לבעל המזחילה לזקיף סולם ולתקן מזחילה שלו הואיל והחזיק בה:

יח מי שבא לחפור בור בסוף שדהו סמוך למצר חבירו אם שדה חבירו אינו עשוי לבורות סומך ואינו יכול למחות בידו ואם ימלך חבירו לחפור ביר בצדו צריך להרחיק מכותל הבור ששה טפחים עד שיהיה בין חלל שני הבורות עובי ששה טפחי׳ ואם היתה שדה חבירו עשויה לבורות אינו סומך עד שירחיק מהמצר שלשה טפחים ויחפיר וכשיבא חבירו לחפיר ירחיק גם הוא ג׳ טפחים בתוך שדהו ויחפור:

יט החופר בור לתוך שדהו ומכר חצי השדה ובא הלוקח לחפור גם הוא בור צריך להרחיק כל שיעור הרחקה אפילו אם היתה עשויה לבורות כיון שהראשון בהתר עשה שהרי בשלו חפר:

כ ראובן חפר גומא בחצירו שמי גשמים יקלחו לתוכה וכשרבו המים בוקעי׳ ועוברי׳ דרך

חומו מרתף שמשון חייב רחובן לסלק היזיקו:

בא יש מי שהומר שלא יאמרו דכהרחק שמה מפתחים בין בור לבור שני שלא כארץ הריס אבל במקום דרפיח ליעיהו צריך להרחיק יותר לפיכך צריך להרחיק בית הבמה מבור חבירו עד שיפירו בני אדם שיהו עוברי מלחות בית הבמה לבור ולרווחא דמלתא ירחיק חמשים אמה:

בב מרחיקין את גורן קבוע מהעיר חמשים אמה כדי שלא יולך הרוח התבן בעת זוריה ויזיק לבני העיר וכן לא יעשה אדם גורן קבוע בתוך שלו שאם כן היה לו חמשי אמה לכל רוח כדי שלא יזיק התבן לבטיות חבירו או לבירו:

בג מרחיקין את הבבולות ואת הקברות ואת הכורקלי ואת הכבשונות והדבורים מהעיר חמשים אמה ואין שמים כורקלי שלא למזרח העיר מפני שרוח מזרחית חמה וממעטת היזק עיבוד העורות:

בד מרחיקין השובך מהעיר חמשים אמה ושלא יעשנו בתוך שלו שאם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח ואם יעשנו בתוך שלו אפילו הוא כתוב רובע כדי הוא בחזקתו ואף אם יפול יכול לחזור לבמותו שטועים לומר רחמון עשאו ברשות לא שכח כגד יחיד לא שכח כגד רבים:

בה מי שהיתה שדה חבירו בטועה בפניו או שהר לילות וכח הוא לבטוע בתוך שדהו בפניו כבר בפניו או לילות בבד לילות צריך להרחיק ד' אמות כמו שמורים בה"ג מרחיק בין בפני לבפני ובין לילו לליל' שתי אמות ובין בפנים לשהר לילות ד' אמות ובכל מקום אם היה בדר בביתים זה סומך לבדר וזה סומך לבדר:

בו מי שהיה לילן חבירו מוטה לתוך שדהו קונן כמלא מרדע על גבי המחריסה ובחרוב ובשקמה כל המוטה עד שיהי שקול כבגד המוכר וכן אם היה מוטה על בית השלחין של חבירו או על בית הלילן קונן לה כל המוטה עד שיהיה שקול כבגד המוכר:

בז לילן שהוא מוטה לר"ה קונן כדי שיהא הגמל שוכר כרוכבו:

בח רחובן יש לו תלמה והכוף נוטה על עלייתו של לוי ומעכבו מלהטיח גגו יכול לוי לקון הכוף המעכבו:

בט לילן העומד על המבר לף על פי שהוא נוטה לתוך שדה אחר מהם שניהם חולקין פירותיו:

ל רחובן שחפר בור וירד ומצא שורשי לילן של שמשון בתוך שדהו קונן וחופר והעניים שלו ואם היה קרוב לילן שמשון בתוך ו' אמות השרשים של שמשון וקיצצם וכותבם לו ואם היו צריך לחפור בור ויצאו השרשים של שמשון בתוך שדהו הרי הוא מעמיק ג' טפחים כדי שלא יעכב המחריסה וכל שורש שמצא בתוך ג' טפחים קוצצו וחיו חושש שמא ייבש לילן של חבירו שזה בתוך שלו הוא חופר:

לא מי שבא לעשות מערה של פשתן בבר ירק של חבירו שהרי מי המערה נכלעים בארץ והולכים ומפסידים את הירק או שנטע בריחין קרוב לבגלים של חבירו שהם מפיגים טעמם או שנטע חרדל בבר כורת דבורים שהרי הדבורי' אוכלים העלים ומפסידים הדבש כל אלו וכיוצא בהם חיבו צריך להרחיק בכדי שלא יזיק ומכל מקום צריך שירחיק מערה מהירק וכריחין מהבגלין וחרדל מהדבורים שלשה טפחים או יותר מעט כדי שלא יהיה הזק בידים:

לב מי שהיה לו לילן בתוך שדהו קרוב לבור חבירו חין בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו הרי שרשי הלילן נכנסים לבור שלי ומפסידים אותו שזה נזק הבא משלו לאחר זמן ובשעת שנטע חיבו מזיקו וכשם שזה חופר בתוך שלו כך זה נוטע בתוך שלו:

לג שמך באחד מאלו שהיה לו להרחיק וברם היזק לחבירו יש מי שפוטר מלשלם ויש מי שמחייב:

לד מי שעשה גורן בתוך שלו או קבע בית הבמה או מלחכה שיש בה אבק ועפר וכיוצא בהם שריך להרחיק כדי שלא יגיע העפר או רוח בית הבמה או האבק לחבירו כדי שלא יזיקו שמי שיתה הרוח הוא שמביא אותו בעת שעושה

מלאכתו

מלאכתו ומוליכה את טעמר או נעורת הפשתן והמוך וכיוצא בהן ומניחתן לחבירו אע"ג דזה חייב להרחיק כדי שלא יגיעו ולא יזיקו ואפילו על ידי רוח מצויה שכל שלו כאלו מזיקו כחיצו הן ולפ על פי שהוא חייב להרחיק כל כך אם הוליכ הרוח ממנויה המוך והטעמר והזיקה כהן פטור מלשלם שהרוח הוא שסייע לותו :

לח כל הרחקות שאמרנו אם לא הרחיק וה' חבירו ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור ולהצריכו להרחיק והוא שראו ממנו שמחל כגון שסייע עמו מיד או שאמר לו לעשות או שראהו שעשה כגדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד על זה זכה :

לט כמה דברים אמורים בשאר נזקים חוץ מהרכב שהם העמן וריח בית הכסא והתבק וכיוצא בו ובגדול הקרקע שכל אחד מאלו אין לו חזקה ואפי' שתק כמה שני הרי זה חוזר וטופח להרחיק וכן היזק רואים במקום שבריך מחיצה כגון חצר השותפין שים כה דין אלוקה או שחלקוה ברצונם אף על פי שאין כה דין אלוקה יש לכל אחד מהם לכוף את חבירו לבנות הכותל באמצע כדי שלא יראהו חבירו בשע שעשתם בחלקו ומאחר שמילא הס מזיקים זה את זה בלי שמיית שום מעשה אין להם חזקה אלא אף על פי שעשו כך שני רבותא הוא מחיצה כיפה לעמו' מחיצה בכל עת שירצה ולמה אינו מזיקין אלו מאחר מזיקין לפי שאין דעתו של אדם סובלת מזיקים אלו וחזקתו שאינו מוחל שהיזקו היזק קבוע ואם קנו מידו שמחל בנזקים שו אינו יכול לחזור בו :

מ עצן שאמרו דוקא בעצן תדיר כגון הבשומת של נחתומין ושל יוצרים וכיוצא בהן לפי שאי אפשר שיהיה לאופה בו פת וכן כירה כיון שלא שהי קונטרא רוכה דיומא לאו תדיר הוא ואי חזר ושתק מחל ואוב אינו יכול למחות ומיהו להתחילה מצי מעכב לפעמן שאינו תדיר ועצן תדיר כמי דוקא היכא דמטי לרשותא דחבריה ברוח שאינה מצויה לא מחוי לסלוקי ואפי' ברוח מצויה כמי דוקא דמזיק לאינשי טבלאי לא מזיק

להיכא שעב דמטי לטתיה ומשחיר לאשויה לא רואה ושתק מחל ואוב אינו יכול למחות אבל להתחילה מצי מעכב :

מא כיצד שמרו דוקא כעצים שלהם שהיו ע"ג הקרקע ומגולים אבל אם מכוסים בחפירות אם רואה ושתק מחל ואוב אינו יכול למחות אבל להתחילה מצי מעכב :

מב מי שהרחיק לעצן מלאכתם או כבילות וכיוצא בהם במקומו ובכמה העומדים וכיוצא בהן בגלל הדם ואכלו והרי הם מצוירי את חבירו בקולם ונפטפט או דם שבגליהם שהם יושבים על התולעת ואוכלים פירותיהם אם היה קפדן או חולה שנפטוף הזה מזיקו או שפירות שלו נפסדים לו בדם חייב לבטל אותה המלאכה או ירחיק עד שלא יכא לזה מחמתו שהיזק זה דומה לריח בית הכסא וכיוצא בו שאין לו חזק :

מג כגי מבוי או כגי חצר שנעשה אחד מהם לזבל ולא מיחו בידו ואחר כך רוצי למחות בידו יתבאר בסיומן שאחר זה :

מא כל דבר שידוע שאין המערער יכול לסבלו אף על פי שאחר בני אדם סובלים אותו אין לו חזקה בנגד מערער זה :

מב הא דקוטרא ובית הכסא אין להם חזקה דוקא דעביד להו מזיק ברשותא דנפשיה אבל אי לאחזוק ועביד בית הכסא בגופא דאתרעא דחבריה דפתיחה לביתיה דמזיק היכא דעביד בית הכסא ברשותא דנפשיה ועוקא דיליה אחזיל לביתיה דחבריה כיון דבגופא דאתרע"ק מחזיק ליה חזקה ואי טעין דזבנה ניהליה נאמן בשביעה ומכל מקום אית ליה לבעוי להה"ד בית הכסא או להתוא עוקא כי היכי דלית לתלק מיניה ריחא אף על גב דלאחזוק ניה בהכי כלא כיסוי ואי לא אמ' מסלקין ליה לריחא לא הוי חזקה כלל אפי' אם אמ' מסלקין ליה לבית הכסא ומשתמשת ביה בשילתא לאחריתי לאו כל כמיניה דלבית הכסא לאחזוק וכיון דלא הוי חזקה לגופיה לא הוי חזק למלת לאחריתי ויש מי שאומ' שבין שלאחזוק בגוף הקרקע הרי הוא שלו לאחזה תשמיש שנעשה ובלבד שלא יגיע לאחרו ממנו שום נזק :

מג מי שהחזיק בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח חלון או העביר את המים או שלא הרחיק מה שראוי להרחיק והרי המחזיק טוען אתה אמרת לי לעשות או מחלת לי אחר שראית או הוכר הנזק ושתקת ולא מחית בי והניזק אומר עכשיו הוא שראיתי ולא ידעתי מקודם או שאמ׳ כשראיתי מחיתי בך ואתה אמרת עתה ארחיק או אסתום ואתה מדחה אותי מיום אל יום כדי שתקבע היזיקך בכל אלו וכיוצא בהם על הניזק להביא ראיה ואם לא הביא ישבע המזיק היסת ויפטר:

מד החזיק בנזק שאין לו חזקה כגון עשן ובית הכסא וכיוצ׳ בהם וטען המזיק שקנה מידו של ניזק על המזיק להביא ראיה שקנו מידו ואם לא הביא ישבע הניזק היסת שלא קנו מידו על כך ויסלק זה היזקו:

קנו דין מי שירד לאומנותו של חבירו ומי שמביא סחורה לעיר אחר׳: ובו ז׳ סעיפים

א אחד מבני המבוי שאינו מפולש שבקש לעשות רופא או אומן או גרדי׳ או סופר שטרו׳ או מלמד תינוקות לימוד שאינו של תורה בני המבוי מעכבין עליו מפני שמרב׳ עליה׳ הנכנסי׳ והיוצאים ואפילו נתרצו לו כולם חוץ מא׳ אותו אחד מעכב עליו וכן מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירנו לאחד מאלו:

ב חנות שבחצר יכולים השכנים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולים לישן מקול הנכנסים והיוצאים אלא עושה מלאכתו בחנותו ומכר בשוק אבל אינם יכולים למחות בידו ולומר אין אנו יכולים לישן מקול הפטיש או מקול הריחים מאחר שכבר החזיק לעשות כן ולא מיחו בידו:

ג וכן יש לו ללמד תינוקות ישראל תורה בתוך ביתו ואין השכנים יכולים למחות בידו ולומר לו אין אנו יכולי׳ ליישן מקול התנוקות של בית רבן וה״ה לכל מילי דמצוה שאינם יכולי׳ למחו׳ בידו:

ד בני מבוי או בני חצר שנעשה אחד מהם אומן ולא מיחו בידו שהרי הוחזק והיו העם נכנסים ויוצאים לקנות יש להם בכל עת לעכב ולומר אין אנו יכולים ליישן מקול הנכנסים והיוצאי שהיזק זה הוא כמו העשן והאבק שאין להם חזקה:

ה כופין בני מבוי זה את זה שלא להושיב ביניהם לא חייט ולא בורסי ולא אחד מבעלי אומניות היה שם במבוי אחד מבני מבוי אומן ולא מיחו בו או שהיתה שם מרחץ או חנות או ריחים ובא חבירו ועשה מרחץ אחרת כנגדו או טחון אחרת כנגדו אינו יכול למונעו ולומר לו אתה פוסק חיי ואפי׳ היה מבני מבוי אחר אינם יכולים למנעו שהרי יש ביניהם אותה אומנות אבל גר ממדינה אחרת שבא לעשות חנות בצד חנותו של זה או מרחץ בצד מרחצו של זה יש להם למנעו ואם היה נותן עמהם מנת המלך אינם יכולים למנעו:

ו רוכלים המחזרי׳ בעיירות אין בני המדינה יכולים לעכבן שתקנת עזרא היא שיהיו מחזרין כדי שיהיו הבשמים מצויין לבנות ישראל אבל אינם קובעים מקום ויושבים בו אלא מדעת בני העיר ואם ת״ח הוא קובע בכל מקום שירצה:

ז הסוחרים שמביאים סחורתם למכור בתוך העיירות בני העיר מעכבים עליהם מלמכור על יד על יד כדרך חנונים ואם מכרו ביום השוק בלבד אין מונעים אותם והוא שימכרו בשוק אבל לא יחזרו על הפתחים אפילו ביום השוק ואם יש להם מלוה בעיר מוכרים כדי פרנסתם אפי׳ בלא יום השוק עד שיפרעו חוב׳ וילכו להם:

הלכות שותפים

בקרקע

קנז שנים שהן שותפי׳ בחצר ובאי׳ לידי חלוקה ביצד יבנו הכותל: ובו י״ג סעיפים

חצר

א חנר השותפין שיש בה דין חלוקה או שחלקוה כדינה אף על פי שאין בה דין חלוקה יש לכל אחד מהם לכוף את חבירו לבנות הכותל באמצע כדי שלא ירחיקו חבירו כשעה שמשתמש בחלקו ואפילו עמדו כך שנים רבות שלא מיחה כופיהו לעשות מחיצה ככל עת שירצה:

ב מקום שאין בו דין חלוקה כגון שותפין שחלקו אף על פי שקנו מידם כל אחד מהם יכול לחזור בו שזה קנין דברים הוא לכל אם כירר כל אחד חלקו וכגון זה ברוח פלוני וזה כגון ברוח פלונית וקנו מידם על זה שיכם יכולים לחזור בהם וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק בחלקו וזה בעצמו והחזיק בחלקו אף על פי שלא קנו מידם אין אחד מהם יכול לחזור בחבירו ויש אומרים שאפילו החזיק שלא בפני חבירו ולא אמר לו לך חזק וקני קנה ואפילו לא החזיק שלא אחד זכה בלא בחלק האחר:

ג כיצד זה יבנהו על מקום שביהם וזהונאת שביהם ואין אחד מהם יכול לומר לא כתרציתי לחלוק אף על פי שלא היה בו דין חלוקה שלא כתבתי אתבנה אתה מעלך· ואפילו אם יש לאחד פי שנים בחנר יעשו הכותל לחצאין:

ד רואה כותל זה כמכהב המדינה שנותנים השותפין לבנות כשחולקין ביניהם ואפילו נהגו לעשות מחיצה ביניהם בקנים ובסוכן וכלבד שלא יהיה בה חויר שיסתכל וירחם את חבירו:

ה אם אחר זמן נפל כותל זה המקו׳ והלבנים שׁ׳ שביהם׳ ואפי׳ נפל לרשות אחד מהם או שפינה אחד מהם את כל הלבנים לרשותו ושנן שמכר לו חבירו חלקו או נתנו לו במתנה ויכו כאחן שלא הרי הם ברשות שניהם עד שיבוא רחוק ויש מי שאומר דרוקא כשהלבנים ניכרים אבל אם אינם ניכרים הכותל: דברי רבי מאיר ז״ל

ו כותל שבין שני שותפין שנפל וכלו לחלוק הלבנים והיו בכר הכותל שׁ׳ אחד מהם לבנים יקרות יותר ממה שבכר חבירו ורוצה זה שהם בשלו לזכות בהם אין שומעין לו:

ז אם אין בו דין חלוקה ולא נתרצה האחד לחלוק אלא ע״מ שיעשה חבירו כל הכותל אין לו תקנה שלא בשתר או שיבנה האחד עליו תקרה ומעזיבה או שים בו חלונות מגדו ויכיר שבעשו מעשית הבנין ויש מי שאומר דאפי׳ בית חזית:

ח כותל אחר שבין שני השותפין שנטע האחד שהוא בגלו לבדו וחבירו אומר שמייעו בבנין הוא בחזקת שמייעו ואפי׳ אם ידוע שאחד בגלו לבדו ומוכל מחבירו שיפרע לו חלקו וטוען שפרעו נאמן בשבוע׳ היסת ואפילו טוען שפרעו קודם בנין הכותל ואפילו אם יש עדים שראבע חבירו שיעיעו בבנין ולא רצה נאמן לומר נתתי לאחר כך עד שיביא עדים שהיה עמהם במקום פלוני מיום שהחל זה בבנין כותל זה ויודעים אנו שלא פרעו או שיעידו עדי׳ שהעמידו בכ״ד שיעיעו בבנין וטוענו בית דין שיעיעו וסירב מלעשות ניווי בית דין:

ט אם רצה אחד מהשותפין להגביה כותל זה יותר מד׳ אמות מעכב עליו לומר אני מקום הכותל שלי ואיני רוצה שתעמע התויר שלי כי אני רוצה להשתמש על אני המקום שלי שלא כן מהנה המדינה שלא לעכבו ואומרי׳ שאין חבירו מעכב על ידו שלא רצוי הוא להגביה ומשלם לחבירו כפי מה שכתלו נפחת מפני כבודו:

י כותל אחר המבדיל בין שני השותפין שנפל יש לכל אחד מהם לכוף את חבירו לבנות עד גובה ד׳ אמות רצה אחד והגביהו יותר מארבעה אמות׳ מחייבין אותו ליתן חלקו כמה שהגביה יותר מד׳ אמות שלא אם כן בנה כותל אחר נגוה כנגד הכותל שביניהם שאז מחייבין אותו לתת חלקו בגובה שבנגד כותלו כי׳ בנה האחר כותל שביניהם והגביהו עשר אמות וכן חבירו וכנה כותל אחר כנגדו או כבדו והגביה כותל האח׳ שם אמות מחייבין אותו ליתן חלקו בשתי אמות שהוסיף על ד׳ אמות שברי׳ ברשם ממעמא שהוא רוצה בהם וכן אם חקק ברשם הכותל שביניהם מקום להניח בו הקורות או שבנה עליו קורה גדולה שהקורות נשענים עליה מחייבים אותו לתת חלקו בשם אמות כלם שהוסיף חבירו על ד׳ אמות׳ אף על פי שלא בנה כל הכותל שהרי גלה דעתו שהוא רוצה בכל הגובה הזה:

יא דאם זה שבנה הכותל גבוה בה לתבוע לחבירו

שיפרע חלקו בהוצאת שאר הגובה שהוסיף על ד׳ אמות מפני שסמך לו או כנגדו ואמר נתתי אינו נאמן אלא חבירו נשבע בנקיטת חפץ שלא נתן לו׳ ונוטל ממנו אלא א״כ הביא ראיה שנתן לו:

יב במה דברים אמורים כשידוע בעדים שזה התובע בנה כל הכותל אבל אם אינו ידוע הרי הוא בחזקת שניהם ואם הנתבע מודה לתובע שבנאו אלא שטוען פרעתיך נאמן במיגו דאי בעי אמר בניתיה בהדך:

יג כותל חצר שבין שני שותפין שנפל והיה רחב מתחלתו ואחד מהשותפין מעכב שלא יבנוהו רחב כמו שהיה אלא כשאר בניני המדינ׳ בכותל חצר שבין שני שותפין הדין עמו וכן אם היה גבוה יותר מד׳ אמת ואחד מהם אינו רוצה לסייע בהגבהתו יותר מד׳ אמות הדין עמו:

קנח חלקו גינה או בקעה כיצד עושין הגדר. ובו ט׳ סעיפים

א שני׳ שהיו שותפי׳ בגינה ובאי׳ לחלק מחייבן אותם לגדור ביניהם אפילו סתמא שאין ביניה׳ מנהג ידוע אבל בבקעה סתמ׳ אין מחייבין אותו אא״כ יש מנהג ידוע לגדור:

ב המוכר גינה לחבירו סתם והיתה מעורב׳ עס׳ גנות אחרו׳ יש מי שאומ׳ שכופין את הלוקח לבנות הכותל ביניהם ואפילו במקום שנהגו שלא לגדור בגנות:

ג שיעור הגדר בגנה ובבקעה עשרה טפחים וי״א ד׳ אמות:

ד רצה אחד מהם לגדור בבקעה כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית כמו אמה בסיד מבחוץ כדי להודיע שהכותל שלו לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים שלו עשו מדעת שניהם בונים הכותל באמצע ועושים חזית מכאן ומכאן לפי׳ אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם:

ה אם עשאוה שניהם ולא עשה שום אחד מהם סימן יש מי שאומר שאפילו תפול לרשות אחד מהם הרי היא בחזקת שניה׳ ויש מי שאומר שאם תפול לרשות אחד מהם הרי היא שלו:

ו מי שהיה לו חרבה בין חרבות חבירו ועמד חבירו וגדר רוח ראשונה ושניה ושלישית עד שנמצאת חרבה משלש רוחותיה גדורה אין מחייבין אותו ליתן מההוצאה כלום שהרי לא הועיל לו והרי חרבתו פתוחה לר״ה כמו שהיתה לפיכך אם גדר לו רוח רביעית עד שנמצאת חורבתו מוקפת גדר מגלגלים עליו את הכל ונותן חצי ההוצאה שהוציא זה בארבע רוחות עד ד׳ אמו׳ ובלבד שיהיה מקום הכותל של שניהם אבל אם היה הכותל של זה שבנה ובחלקו בנה אין מגלגלין אלא דבר מועט כמו שיראו הדייני׳ שהרי אינו יכול להשתמש בכתלי׳ וכן אם הניקף עצמו הוא שגדר רוח רביעית הרי גילה דעתו ונותן חצי ההוצאה של שלשה רוחות אם היו הכתלים של שניהם:

ז הא דמגלגלים עליו הכל דוקא בשגדר הרביעית בבנין ל״ש מקף לא שנא ניקף אבל אם גדר הרביעית בקנים אינו נותן לו אלא דמי הקנים:

ח אם אין המקיף יכול לברר כמה הוציא ישבע כעין דאוריתא ויטול כיון שברשו׳ הוציא ואם אמר שומו לי בפחות שבשומות ואטול בלא שבוע׳ שומעין לו ולעני׳ טענת פרעון אינו נאמן לומר פרעתי עד שיביא ראיה:

ט אם מתחלה אמר לו ניקף לא אתן לך כלום דלדידי סגי לי בנטורא בר זוזא דהיינו גדר של קוצים אינו נותן לו אלא דמי נטורא בר זוזא אפילו לא אמר לו כן אלא לאחר שגדר השלישית כיון שאמר לו קודם שגדר הרביעית:

קנט היזק ראייה שמגג לגג וביצד יסירוהו. ובו ד׳ סעיפים

א שני בתים זה בצד זה והיו גגותיהם עשוים לדירה אפילו היו בשני צידי ר״ה זה עוש׳ מעקה לחצי גגו וזה עושה מעקה לחצי גגו שהוא דר בו זה שלא כנגד זה ומעדיף כדי שלא יראו זה את זה ואף על פי שבני ר״ה רואים אותו יכול לומר כל אחד לחבירו אלו אין רואי׳ אותי אלא ביום בעת שאעמוד על גגי אבל אתה רואה אותי תמיד:

גג

ב גג הסמוך לחצר חבירו עשה לו מעקה גבוה ד׳ אמות אבל בין גג לגג משאר הגגים אינו זקוק לד׳ אמות שאין בני אדם דרים בגגות לפי׳ אין בגגות היזק ראיה אבל צריך לעשות מחיצה בין שני הגגי׳ גבוהה עשרה טפחי׳ כדי שיתפוס אותו כנגב אם נכנס לרשותו:

ג אם האחד אומר החצי שלי אבנה אותו לרוח מזרח והשני אומר לא כי אלא אני אבנה אותו רוח יפילו גורל ואם בא אחד לפנינו ותבע ואמר לחבירו או תעשה אתה כל המעקה ואני אתן לך חצי ההוצאה או תן לי ואעשנו שומעון לו אבל אם המתין עד שעשה חבירו החצי שלו ואמר לו הואיל והתחלת גמור אם הלה אינו רוצה אינו יכול לכופו:

ד אם הגגי׳ רחוקין בענין שאין מסתלק היזק ראיה במה שיבנה כל אחד מעקה לחצי גגו ויעדיף וצריך לבנות כל המעקה אם יכולים להסכים שיבנה אחד הכל ויקבל חצי ההוצאה מחבירו הרי טוב ויבנה הכל ויכתו׳ שטר לחבירו שחצי הבנין הוא שלו ואם לאו יטילו גורל ביניה׳ מי יבנה הכל ויקח חצי ההוצאה מחבירו:

קס גג הסמוך לחצר ושתי חצירות אח׳ גבוה מחברתה: ובו ג׳ סעיפים

א גג הסמוך לחצ׳ חבירו בעל הגג מזיק לבעל החצר ואין בעל החצר מזיק לבעל הגג לפיכך צריך בעל הגג לעשות ביניהם מחיצה ד׳ אמות כדי לסלק היזקו ואין בעל החצר מסייעו אלא בפי שיגיע חלקו למחיצת י׳ טפחים כדי שיהיה נתפס כנגב ואם קרקע החצר גבוה מן הגג צריך בעל הגג לבנו׳ על שלו למטה עד שיהיה גבוה ד׳ אמות למעלה מקרקעית החצר כדי לסלק היזקו ואפילו אם הגג נמוך מן החצר ד׳ אמות יש מי שאומר דאכתי איכא היזק ראיה ממנו לחצר וצריך בעל הגג לבנות מחיצה גבוה ד׳ אמות מקרקע החצר ויש מי שאומר דכיון שהגג נמוך מן החצר ד׳ אמות שוב אין לו היזק ראיה ואינו צריך לעשות כלום.

ב ואם הגג נמוך מהחצר יש אומרים שאין העליון זקוק לתחתון כלל ויא דהני מילי בשהחצ׳ גבוה מהגג עשרה טפחים אבל אם הוא גבוה פחות מעשרה טפחים בונה בעל הגג עד קרקע החצר ורואין כמה חסר עדין להשלי׳ לגוב׳ עשרה ויתן לו בעל החצר החצי מזה:

ג שתי חצרות שקרקעית האח׳ גבוה מחבירו צרי׳ העליון לסייע לתחתון לבנות למט׳ והתחתון צריך לסייע לעליון עד שיהיה גבוה ד׳ אמות מקרקע העליון ולמעלה לפיכך יקציעו העפר מקרקע של עליונה שיעור עובי חצי הכותל ובונין הכותל על קרקע שניהם עד שיהא גבוה ד׳ אמות מקרקע העליונה ולמעלה:

קסא דברים שבני חצר כופין זה את זה. ובו ו׳ סעיפים

א בני חצר כופין זה את זה לבנות דלת ובית שער לחצר וכן כל הדברים שהחצר צריך להם צורך גדול או הדברים שנהגו בני המדינה לעשותם אבל שאר הדברים כגון ציור וכיור אינו כופהו עשה אחד מעצמו אם גילה השני דעתו שהוא חפץ בו מגלגלין עליו את הכל ונותן לו חלקו בהוצאה:

ב מי שיש לו בית בחצר ואינו דר עמהם חייב לעשות עמהם דלת נגר ומנעול אבל לא שאר דברים:

ג כשגובין דברים אלו גובין לפי הממון ולא לפי קירוב הבתים דדוקא בעיר אמרו לפי קרוב בתים׳ אבל לא בחצר ויש מי שאומר שדין החצר כדין העיר:

ד אם א׳ מבני החצר אינו רוצה ליתן בתיקון הצריך ואינו רוצה להשכיר ביתו שבחצר יתקנו הם וישכירו ביתו ויקחו השכירות עד שיפרעו מחלקו המגיע לו:

ה אחד מהשותפין בחצר שבקש להעמיד בה בהמ׳ או ריחי׳ לגדל בה תרנגולים חבירו מעכב עליו וכן שאר דברים שאין דרך בני המקום לעשותם בחצרותיהם בכולם השותפין מעכין

זה על זה חוץ מהכביסה לפי שאין דרך בנות ישר׳ להתבזות על גב הנהר:

ו חמש חצרות השופכות מים לביב אחד ונתקלקל צריכים לסייע לתחתונה כמצא׳ עליונ׳ מסייעת לכולן ואין שום אחת מסייעת לה והתחתונה אינה מסייעת אלא כנגד חצרה:

קסב דברים שבני מבוי כופין זה את זה: ובו ז׳ סעיפים

א בני מבוי כופין זה את זה לעשות לח׳ וקורה למבוי אבל אם באו להעמיד לו דלתות אפי׳ אחד מהם יכול לעכב ולומר אני רוצה ליכנס בחבילתי עד פתחי ואפילו אם יסכימו כולם להעמיד דלתות בני ר״ה מעכבים עליהם ואפילו אם ירצו להעמיד הדלתות בפנים במבוי הרבה לפי שפעמים דוחקי׳ ונכנסים לתוכו:

ב וכן מבואות המפולשים לדרך עיר אחרת ובקשו בני אותם מבואות לסתמם בני אותה העיר מעכבים עליהם אפי׳ יש להם דרך אחרת לעבור משם:

ג מי שבקש לפתוח פתח במבוי שאינו מפולש בני מבוי מעכבין עליו מפני שמרבה עליהם את הדרך ואם היה מפולש פותח כל פתח שירצ׳ לכתחילה ואי אית ליה דלתות שנועלים בהם בלילה כסתום דמי שמרבה עליהם הדרך בלילה:

ד ״א שהמבקש לפתוח פתח במבוי אחר בני מבוי ראשון מעכבין עליו מפני שמרבה עליהם דריסת הרגל של בני מבוי אחר לבא שם דרך פתחו:

ה היה לו פתח סתום במבוי שאינו מפולש הז׳ פותחו בכל עת שירצה ואם פרץ את פצימיו בני מבוי מעכבין עליו:

ו אחר מבני מבוי שבקש לסתום פתחו ולהחזירו למבוי אחר בני מבוי מעכבין עליו שמא יבא עליהם מס ומתמעט מחלקן מהמס הקצוב על בני המבוי לפיכך מקום שאין המס קצוב על בני המבוי הז׳ סותם פתחו בכל עת שירצה:

ז חמש חצרות הפתוחות למבוי שאינו מפולש כולם משתמשו׳ עם החיצונה והחיצונ׳ משתמשת לעצמה וכן השניה משתמשת לעצמ׳ ומשתמשת עם החיצונה ואינה משתמשת עם השא׳ כמצאת הפנימית משתמשת עם כולם ומשתמשת לעצמה לפיכך אם בעל השניה בנה אצטבה כנגד פתחו וסתמו אין החיצונה יכולה לעכב עליו אבל כל הפנימיות מעכבות עליו מפני שמרבה עליהם את הדרך בארך שהרי מקיפין את האצטבה לכן בעל השניה שפתח לחצרו פתח שני בינו ובין החיצונה אין החיצונה מעכבת עליו שאין לה להשתמש אלא מפתחה ולחוץ אבל אם פתח הפתח השני בינו ובין השלישי הפנימית מעכב׳ עליו שאין לו להשתמש במבוי אלא מפתח חצירו הראשון ולחוץ וכן הדין בכולן:

קסג דברים שבני העיר כופין זה את זה: ובו ו׳ סעיפים

א כופין בני העיר זה את זה לעשות חומה דלתים ובריח לעיר ולבנות להם בית הכנסת ולקנות ספר תורה נביאים וכתובים כדי שיקרא בהם כל מי שירצה מן הציבור:

ב מי שיש לו חצר בעיר אחרת בני העיר משעבדים אותו לחפור עמהם בורות שיחין ומערות ואמת המים אבל בשאר כל הדברי׳ אין משעבדים אותו וכל הדר בעיר ״יב חדש או שקנ׳ בה בית דירה נותן עם בני העיר בכל הדברים הצריכי׳ לתיקון החומה והדלתות ושכר הפרשי׳ והשומרים את המדינה וכל כיוצא בדברים אלו ששומרים העיר:

ג כשגובין מאנשי העיר לבנות החומ׳ גובין לפי קירוב הבתים לחומה כל הסמוך לחומ׳ נותן יותר ויש אומרים שגובין לפי הממון ואחר שחלקו לפי הממון גובין גם כן אי זה בית קרוב לחומה הוא פורע יותר כיצד שני בתים שוים בקירוב זה כזה ויש בהם ממון בשוה פורעים בשוה ואם יש בית קרוב לחומה ואין בו ממון ואח׳ רחוק ויש בו ממון אין גובין מהקרוב כלום

כיון

ביון שאין לו על מה לחזק ואם שכר בתים עם בהם ממון בסוה ואחד רחוק ואח קרוב הקרוב יתן יותר מהרחוק ורוקח בשום שלוש בארץ ואיכא חיות מלכו אכל בזמן שים מלחא ומלכו מתגרים זה בזה לא איכפת לן בקירוב בתי כלל ואין נוביו אלא לפי שכר הממון ואם בחים על עסקי נפשות גובין אף לפי שכר נפשות החני לפי שכר ממון והחני לפי נפשות והאי שכר ממון דוקא ממון דמיטלטל אבל ממון דלא מיטלטל אין נוביו עליו כלל ואם יש לאום לגזילת חנויות וקרקעות ושריפת בתים וכיוצא בהן גובין אף לפי כולם:

ד כל הדברים הצריכים לשמירת העיר ליקחים מכל לחבי העיר ואפילו מהיתומי חוץ מת"ח שאין ת"ח צריכי שמירה שתורתן שומרתן אבל לתיקון הדרכי והרחובות לפי מה שהחכמים ואם כל העם יושבים ומתקנים בשבתם לא יצאו ת"ח עמהם שאין דרך ת"ח להזדלזל בפני עם היו חופרין נהר להכיא למדינה מים גובין לפי מהיתומין אזו זכות להם כדי שיזקו ממנו שדותיהם וכרמיהם לפיכך אם הזיק שום דבר שלא בא המים הוחיל ולא נהגו מהם היתומים מחזירים להם כל מה שנלקח מהם וכן כל כיוצא בזה: כיצד זאת חבה לחבירו עשבו

ה ת"ח פטורים ממסים כמו שנתבאר בטור יורה דעה סימן רמ"ח: רמב"ם

ו אחד שהוא בטל ואין לו שום מצח ומתן בעיר אם בני העיר פייסו בשבילו כגון בשבח גובה המס לגבוי חק הקטוב והוא מטילו על בני העיר לפי אומד דעתו על כדי קנבתו ואמרו לו בני העיר אחד זה בטל הוא ואינו רוצה לפרוע מם ומחמ"ת זה פטרו וגבה מהם חלקו שנתמעט צריך לשלם להם חלקו שהטיל עליהם אבל אם מעצמו פטרו אף על פי שהטיל חלקו על שיור בני העיר פטור:

קסד בית ועליה של שנים ומה יש על כל אחד לתקן: ובו ח' סעיפים

א הבית והעליה של שנים כל קלקול שיארע בכתלים מן התקרה ולמטה חייב בעל הבית לתקנו ואם אינו רוצה לתקנו בעל העליה טופחו ומן התקרה ולמעלה יתקנם בעל העליה אם ירצה והתקרה בעצמה היא של בעל הבית והמעזיבה שעליה היא של בעל העליה:

ב נתלכלו קורות הבית וירדו לחויר הבית אם הגיעו לתוך עשרה טפחים סותר וכונה ואם לא הגיעו יכול בעל העליה לעכב עליו ואפילו אמר לו בעל הבית אני אסכור לך מקום כדי שתדור בו עד שתתקן התקרה אפי' אינו מספיק בו אלא בעצים אין שומעין לו שהרי אומר לו איני רוצה שתטרח ממקום למקום כדי שתתקן כיוצא התנו ביניהם דבר זה אם נשאר בגובה הבית כדי שיקח אדם חבילה ביונית על ראשו ויכנס בה תחת הקורות אלו שנתעקמו אינו סותר ואם אינו יכול ליכנס עד שיכוף ראשו סותר ומתקן וכונה ואין בעל העליה יכול לעכב שהרי התנו ביניהם תחלה:

ג נפלו שניהם הבית והעליה הרי שניהם חולקין בעצים ובלבנים ובעפר ואם נשתברו מקצת הלבנים רואים אינו רואין להשתבר אם לבני הבית או לבני העלי' ודבר זה ידוע מדרך הנפילה אם נפל העלין על התחתון ושברו או נשמע התחתון ונפל העלין ונהרס ואם אינם יודעי' כיצד נפל חולקין הלבנים השלמות והשבורות:

ד היה לאחד מכיר מקצת הלבני' והן שלימות והשני מודה לו בקצתם או מודה לו על קצתם ועל קצתם אומר לו איני יודע ביוודאי הפילו הן גדולות וטובות יותר מצאר הלבנים והשני מוסל כל כך שלימות כנגדן:

ה אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות בדי שיכנס עליתו על גביו והוא אינו רוצה הרי בעל העליה בונה את הבית כשהיה ויוצא ודר בתוכו עד שיתן לו כל יציאותיו ואחר כך יבא ויבנה עליתו אם רצה ואם אין אחד מהם יכול לבנות בעל העליה מוסל שלים הקרקע ובעל הבית שני שלישים:

ו רצה בעל הבית לבנות בית בונהו כשהיה

ואם בא לעמוד בפני עצמו אם חזק לותם והרבה
ברחבם יותר ממה שהיו שומעין לו ברבה למעט
ברחבם או לפחות מחזקם כגון שהיו לבנים
ובקש להחזיר לבנים וכיוצא בהם אין שומעים לו
בא לעמוד את התקרה לקורות כבדים וחזקים
שומעין לו פחו ממה שהיו אין שומעין לו הרבה
בחלונות או שהוסיף בגובה הבית אין שומעין
לו מיעט בחלונות או שמיעט בגובה הבית
שומעין לו:

ז וכן בעל העלי׳ בנה לותה אם רבה כשהית׳
ואם בא לעמוד הכותלים להרחיב ולהחזיק אין
שומעין לו מפני שהוא מכביד על כותל התחתון
לכל למעט שומעין לו וכן בקור׳ תקרה העליונה
אם סיכה לותם לקליס ממה שהיו שומעין לו
לכבדים מהם אין שומעין לו הרבה בחלונות או
שמעט בגובה העליה שומעין לו לכל אם
מיעט בחלונות או הרבה בגובה אין שומעין
לו:

ח יש מי שאומר שכותל שבין שתי חצרות
שהמקום והחלכי׳ של שניהם כל׳ בונה ומגביה
ומכביד כמו שירצה ובלבד שלא יגביה כ״כ
שיתקלקל הבנין לפי רוחות שיבי הבקיאי׳ בבנין
ויש מי שאומר דה״מ במקו׳ שלא נהגו השותפין
להקפיד בכך לכל אם נהגו להקפיד מעכב
עליו:

קסה מי שיש לו גינה תח׳בר של חבירו׳ ובו סעיף א׳

א בית הבד שהו׳בנוי בשובי הבר ונבנה לחת
עליהן ונפחתו שמי בית הבד בר׳ טפחים או
יות׳הרי בעל הגינה יורד וזורע למטה עד שיעמ׳
זה לבית הבד כיפין ויתקן העליון קרקע גמיר
ויזרע כל גמיה:

קסו מי שנפל כותלו לגינת חבירו׳ ובו סעיף א׳

א מי שהיה כותלו סמוך לגינת חבירו וכפל
כופין אותו לפניות לבניו ואם אמ׳ ליה פנה לותם
ויהיו שלך אין שומעין לו ואם כתב׳ בעל הגנה
בכך ופינה לותם וחזר וה׳מ׳ תן לי לבני ואתן
לך יניחותך אין שומעי׳ לו אבל כל זמן שלא פינה
לותם לפילו אם בחבירו על זה ואמר לו פנה
לותם ויהיו שלך לא קנה חבירו שלא כיון שלא
לדחותו:

שתי גינות אחת גבוה מחברתה: ובו ב׳ סעיפים קסז

א שתי גגות זו על גב זו וחירק בגתי׳ בגבה
עובי הארץ שבניהם כל שהעליון יכול לפשוט
ידו וליטול לותו מעיקרו הרי הוא שלו וכלב שלא
ילכים עצמו והשאר על תחתון היה מגיע לגופו
ואין מגיע לעקרו לא יטול העליון ואם נטל אין
מוציאים מידו:

ב לילן השומד על המגר לף על פי שהוא
נוטה לתוך שדה לאחד מהם הרי שניהם מולקין
בפירותיו:

שטף נהר את זיתיו והמוכר זיתיו לעצים׳ ובו ב׳ סעיפים קסח

א שטף הנהר זיתיו ושתלן בתוך שדה חבירו
ואמ׳הלה זיתי לאי כוטל אין שומעין לו בה״מ
ויכול הארץ שלא יעמדו במקומם ואם עקרן
הנהר בנושיהם יחלקו הפירות בעל השדה עם
בעל׳ כל ג׳ שני׳ולאחר ג׳שנים הכל לבעל השדה
שלא שבריך ליתן לבעל הזיתים דמי הזיתי׳ כמו
שהיו שניס מתחלה כשטשף הנהר ואם לא
נעקרו בנושיהן הכל לבעל הקרקע מיד ואם בא
בעל הזיתים ליטול זיתיו בין תוך ג׳ בין לאחר ג׳
הרשות בידו בח״ל אבל בא״י אין שומעין לו׳ וזה
נותן לו דמי זיתיו כמו שעומדי׳ למכר לבושעות
ואם זה אומר לו טול לי לכותיך שומעין לו:

ב המוכר זיתיו לעצ׳ים פסק עמו לקוץ מיד

הלכות חלוקת
שותפות

ואיזה דבר שהשותפין נובין זה מזה לחלוק וכל דיניו ובו י"ז סעיפים קעא

א לחד הקונה מחבירו חני שדהו או שניים שקנו מאחד שדה או שירשו או שניתן להם במתנה או שהחזיקו בו מהפקר וכיוצא לאחד מהשותפין לחלוק וליטול חלקו לבדו אם יש בחותו קרקעדין חלוק כופה את שאר השותפין וחולקין עמו ואם אין בו דין חלוקה אין לאחד מהם יכול לכוף את חבירו לחלוק וכן הדין במטלטלין:

ב כמה דברים בשאין לאחד מהם מכור את חלקו במקום שהם שותפין בו אלא יד כולם משתמשת בכל המקום אפילו אם היה לאחד מכיר חלקו אף על פי שאין בו דין חלוקה כופה כל אחד מהם את חבירו להבדיל בין חלקו לחלק חבירו כדי שלא יזיקו זה את זה ברואים:

ג אי זהו דין חלוקה כל שאינו יחלק לפי השותפין יניע לפחות שבהם חלק שאם הכל קרוי עליו אפילו אם אין אם הכל קרוי על החלק אין בו דין חלוקה כיצד כל חצר שאין בה ארבע אמות על ד' אמות מרוכעות חוץ מד' אמות של הפתחים לוקה קרויה חצר וכל שדה שאין בה כדי זריעת ט' קבים לוקה קרויה שדה וכל גגה שאין בה כדי זריעת חני קב לוקה קרויה וכל פרדס שאין בה כדי זריעת ב' קבין לוקה קרויה פרדס לפיכך אין חולקין את החצר עד שיהא בה ד' אמות לכל אחד ואחד מהשותפין ולא את השדה עד שיהא בו זריעת ט' קבין לכל אחד ולא את הגגה עד שיהא בה חני קב לכל אחד ואחד כמה דברים אמורים בד"א וכיוצא בה אבל בכבל וכיוצא בה אין חולקין את השדה עד שיהא בה כדי חריסת יום לזה וכדי חריסת יום לזה ולא את הפרדס עד שיהא בה ל' אילנות לזה

כל הפירות שיעמדו הרי הן לבעל הקרקע ואם התנה עמו לקוץ כל זמן שירצה כל הפירות שיוציא לבעל העצים מכר סתם אם עמדו פחות מרובעים לקח חוץ מהשוטה הרי הלו של בעל הזיתי עמו רבועי לקח חוץ מהשוטה יחלוקו: (ער רבועי, לוקח חוץ - עשי - מרובעים - כ - קסב - עשי)

מי שיש לו בור לפנים מבורו וגינה לפנים מגינתו: ובו ב' סעיפים קסט

א מי שיש לו בור לפנים מבירו וים לו דרך עליו אין לו רשות ליכנס אם אלא כדי שיעור שדרך בני אדם ליכנס ואין לו רשות להכניס בהמותיו אם אלא ממלא ומוציא לחוץ וכל אחד מהם עושה מפתח לבור אלא יכנס אחד מהם אלא מדעת חבירו:

ב מי שיש לו גנה לפני מגינתו של חבירו אין לו רשות ליכנס בה בגילה ולא להכניס לתוכה תגרים ולא יכנס מתוכה לשדה אחרת והחיצון זורע את הדרך נתן לו דרך מן הצד מדעת שניהם נכנס בה כאיזו שעה שירצה ומכניס לתוכ' תגרי' לבל לא יכנס מתוכה לשדה אחר' ושניהם אינם רשאים לזרוע עם:

גנות המספיקות ממעין אחד: ובו ב' סעיפים קע

א חמש גנות המספקות ממעין ומתקלקל המעין כולן מתקנות עם העליונה כמנהג התחתונה מתקנת עם כולם ומתקנת לעצמה והעליונה אינה מתקנת אלא לעצמה:

ב בני הנהר מסקין על הסדר רצה אחד לסכור כדי שיחזור לו המים ויעקה תחלה ואחר כך יפתח ואחר רוצה להסקו' תחלה כל המתגבר זכה ואור' שהו' קרוב נאמה מתמלא ראשון מפנו דרכי שלום:

ולא חלוקת זה כדי עבודת חדש לחד ביום לחד ובדרך שמתקיים לותם בכלי על מיהת כה כדי שימלא השועל יום לחד לזה ויום לחד לזה:

ד יש מי שלומד שאם יש לו חבלו קרקע הרשות להשתדף עמו וכול חבירו לכופו לחלוק:

ה יש מי שלומר שאם בחים לחלוק בית או תבור לף על פי שים כו כדי חלוקה אם אין כו כדי שיניע לכל אחד דרך בפני עצמו שלא יטתרך לעבור על חלק חבירו אין כו דין חלוקה:

ו לחד מהשותפין שאמר לחבירו במקו שאין בו דין חלוקה או כדבר שאי אפשר שיחלוקו כגון שפתח או כלי מכור לי חלקך בכך וכך או קנה ממני חלקי בשער הזה הדין עמו וכופין את המתבע למכור לחבירו או לקנות ממנו אבל אם אין התובע רוצה לקנות לו ולא ימכור כמה יקנה ויכול לכוף את חבירו לקנו ממנו אפי' בשער הזול שהרי חבירו יכול לומ' לו אי אתה רוצה שלקנה שלא שאמכור לפיכך אני אחים ע"ני אחד עשיר שהניח להם אביהם מרחץ או בית הבד עשוין הוא לחבר השבר לאמצע כל זמן שירצו לעמוד בשותפות עשאם החב לעצמו אינו יכול לכוף לחיו לשכור אותם אלא שתתרצים בהם כדרך שמתרצים אביהם והרי עשיר אומר לעני קח לך זיתי וכח ועשה בבית הבד קנה לך עבדי ויבואו וירחצו במרחץ ואין העני כופה את העשיר לקנות חלקו אלא אם כן אמר לו קנה ממני או מכור לי והריני לוה וקונה או מוכר לאחרים וקונים הדין עמו:

ז אמר כל אחד מהם אי אפשי קונה אלא בבני מובר חלקי מוכרים אותה לאחרים:

ח אמר כל אחד מהם אי אפשי מוכר אלא כל אחד מהם רוצה שיקנה חלק חבירו או שאין את מהם רוצה לא לקנות חלק חבירו ולא למכור חלקו שלא יתרחו שותפין אם היה המקום עשוי לשכר שוכרין אותו וחולקין שכרו ואם אין המקו עשוי לשכר אם הוא חבר שוכרים בה שכה שלא שיסכימו שניה כאחד מפני היזק רחים שהרי אין בה דין חלוקה ואין אחד מהם עשוי לטרוח כל שלשים יום לשנות מקצר לאחר אלא מעבה לעבה ואם

אחד יש לו שני שליחי והאחר יש לו אלים יטילו שני גורלות אחד משנה ואחד משנתי ואותו שיש לו ב' שליחים יתחלק בו שתי שניים רצופות ואם מרחץ הוא נכנסי' בה שניים תמיד בכל יום וכן כל דבר שרואי להתחלק בו מיד ואינו עשוי לשכר כגון ס"ת או מטע אינו יכול לומ' לו התחלק אתה יום ואני יום שהרי יאמר לו בכל יום אני רוצה להתחלק בו ואם הוא דבר שאין יכולים להתחלק כי אחד חולקין אותו כימים:

ט אחד השוכר מחבירו מקצת שדה או חנר שאין בה דין חלוקה או שניהם ששכרו מקום אחד בשותפות כל אחד מהם יכול לכוף את חבירו ולומר לו או שכור ממני חלקי או השכר לי חלקך ואם יש בה דין חלוקה חולקין:

י אם אין בו דין חלוקה ואמר אחד נעשה שני חלקים אחד שיהא בו כשיעור ואחד קטן ואני אטול הקטן ואתה טול הגדול ותן לי דמים שאוה יותר הגדול אינו יכול לכופו ואפילו אם אמר לו טול אתה הגדול במתנה יכול הלה לומר אין רצוני לקבל מתנה וים חולקים בזו אבל אם אמר לו טול אתה הגדול בשווי ואני הקטן או אקח אני הגדול בשווי ואתה טול הקטן ואם תאמר שיהיך חפץ בקטן אני אקח הכל שומעין לו לף על פי שאינו מניח את חבירו ליטול הכל:

יא חנר שים בו ז' אמו ורצונן שים לו ל' אמו ומשון אין לו אלא שלש ואין שמשין רוצ' לחלוק יכול רצונן לומר לו אטול אני חלקי חון מאתה אחת שאפשר שותף בה עמך ואחר כך יאמר לו גוד או אגוד:

יב דומה דגוד או אגוד אפילו בדבר שכולו אינו רצוי לאחד הוא:

יג דבר שאין תשמישו שוה כגון שתי שפחות שהאחת יודעת לתפור והשנית אינה יודעת לטווות או שני כלים שאין מלאכתן שוה וכל אחד מהן יכול לומר לחבירו טול לתה זה ואני הפני אני אפכח לפי שכל אחד נהנה לשניהם וכן אם היה שדה וכרם ואין בשום את מהם כדי חלוקה אפילו אם היתיהם שוים לא יאמר טול לתה שדה

ואני

אחרי כרס או חופכה וחפילו אם יאמר לו גוד או תגוד בסכיסם כאחד אין שומעין לו אלא אם ירצה יאמר לו כאחד מהם גוד או תגוד והשני יעשה בשותפות או יאמר בכל אחד זה אחד גוד או תגוד ושני דברים שתשמיעין שוה ודמיהן שוים ואין בשום אחד מהם כדי חלוקה הא ודאי שיכול לומר כל אחד מהם לחבירו גוד או תגוד והוא הדין לאם אין דמ הן שוים ויש יתר מחולק בזה:

יד שני אחים שירשו שתי כתות גדולות שים בכל אחד כדי חלוקה והאחד תומר אחלוק כל בית בפני עצמו והשני אומר לא כי אלא אחלוק בית בנגד בית אומעין:

טו יש אומרים דאין אחד מהן יכול לומר גוד או תגוד שאין בתוכת דמים מיד אלא אם יאמר גוד ואתתין לך המשית אלפים זוז או תגוד ותתין לי המשית אלפים זוז אין אומעין לו שיכול לומ לו אלי נות לך ואתה קנה ממני:

טז היכא דאין דין חלוקה ויש אם יתומים גדולים וקטנים והגדולים רוצים לחלוק ים מי אומר שבית דין מעמידים אפטרופוס לקטנים ודנים להם גוד או תגוד ויש אומרים דאין שייך בית דין אלא גוד או תגוד אבל אין אפטרופוס רשאי למכור חלקם:

יז לאחמר דין גוד או תגוד כד' אמות של פירוק אבל אין כאן שהריכים ליזיהה וביזיה אלא על פי שהבתי פתוחים אצר לר"ה אפני אין לרש עצמו לפרוק אצלו בדרכי לעין כל:

קעב בית או חצר איך נותנים לו ד' אמו' ובו ט' סעיפים

א חצר המתחלקת נותן לכל פתח ד' אמות והשאר חולקים בשוה שכל פתח צריך לפניו ד' אמות לתוך החצר ואפילו שהפתח רחב הרבה נוטל ד' אמות על פני כל רחבו לתוך חוץ החצר ואם אין הפתח רחב אלא אמה אחת מהנדדים ד' כדי שיהיה לו ד' על ד' ואם יש לאחד פתוח לחצר בית אחד ולשני ב' בתי פתחים ולשלישי ג' בתי פתחים נותן לו ג' אמות לפני פתחו ואם יש לו ד' פתחים נותן לו ד' אמות לפני פתחו וכשל הפתח אחד אין לו אלא ד' אמות לפני פתחו כמה דברים אמורים בשנים שקנו מהשקר בנין שבני בחוץ השקר זה בנה לו בית ופתח בו שני פתחים וזה בנה לו בית ופתח בו פתח אחד ואחר כך הקיפו אותם עד שבעצה לחצר לכל שנים שקנו או שירשו קנו וירצו בשוה חלקו אין בפתחים בין בחוץ ולא יטול האחד יותר מחבירו כלום ואפילו אם קדמו וחלקו הבתים קודם חלוקת החצר לא אמרינן אותן שעלה לחלקו הבית שים לו שני פתחים זכה בד' אמות בחצר לכל אחד מפתחיו אלא חולקים בשוה:

ב כמה דברים אמורים בשאני הבתים שוים וחלקו בית בנגד בית ולא הוערכו לשום אותם ולהעלות בדמי אבל אם היכם שוים ושמו אותם והשלום בדמים ואותו שהניע לחלקו הבית שים בו שני פתחים נתן לחבירו דמים שהוא יותר על שלו בכלל זה השלוי גם כן ד' אמות שבחצר וזכה בהם כמו שזכה בשביתו שוה ות' מכל מחבר לף על פי שבעצר שלא חלקו לא היו לד' אמות שלו לגמרי אלא לפרק בו ממלו וחבירו היה משתמש בו גם כן כשהיה מונח אותם שכוו' עתה שחלקו הם שלו לגמרי:

ג בית שים לו פתחים רבים מכל רוחותיו ים לו ד' אמות לכל רוח ואם ייחד לו פתח אין לו שלא ד' אמות בנגד פתחו:

ד אכסדרא אם אפשר לו להכנס בתוכ במשלו אין לה ד' אמות ואם נתן לו ים לה ד' אמות אלא לפרק שם ממלו. בית שער שומרפסת ים להם ד' אמי' היו ב' בתים פתוחים למרפסת והמרפסת פתוחה לחצר אין לה אלא ד' אמות:

ה לול של תרנגולים אין לו ד' אמות:

ו בית חטין מקורה וחבין חיצו מקורה כיון שקירוין לפנים בין שקירוין לחוץ אין לו ד' אמות ודוקא כשים ד' אמות על ד' אמות שבמה שהיצו מקורה:

312

ז בית סתום יש לו ד׳ אמות פרץ את פצימיו
אין לו ארבע אמות:
ח בית שאין לו ד׳ אמות על ד׳ אמות אין לו
ד׳ אמות בחצר כנגד הפתח אלא אם יש בחצר
ד׳ אמות לזה וד׳ אמות לזה עד פתח הבית הזה
חולקין:
ט הזכל של חצר מתחלק לפי הפתחים אבל
אכסניא של מלך לפי בני אדם:

קעג שותפים או אחים שרצו לחלוק: ובו ד׳ סעיפים

א השותפין שרצו לחלוק דבר שאין בו דין
חלוקה אף על פי שהם מפסידי׳ את שמו חולקים
ובכתבי הקודש דהיינו כ״ד ספרים שהם כתובי׳
בגליון כס״ת שלנו אם הם בכרך אח׳ אין סולקין
ואם הם בשתי כריכות אם הם שני ענינים אין
בו דינא דגוד או אגוד ואם הם ענין אח׳ אומרי׳
בו גוד או אגוד:
ב אם חלקו בגורל לאחר שעלה הגורל לאחד
מהם נתקיימה החלוקה לכולם:
ג האחים שחלקו הרי הם כלקוחות זה מזה
ואין להם זה על זה דרך ולא סולמות ולא חלונות
ולא אמת המים שכיון שחלקו לא נשאר לאחד
מהם זכו׳ בחלק חבירו אף על פי שהיה מקודם
וה׳ה לשנים שקנו שדה כאחד וחלקו לא נשאר
לאחד מהם זכות בחלק חבירו אבל שנים שקנו
שדה משני אנשים או משני אחים שהיה נודע
חלק כל אחד והיו מחזיקים בנזקים אלו אין
לאחד מהם להפסיק אמת המים ולא לשנו׳ דבר
מהנזקים שהחזיקו בהם המוכרים:
ד אחים שחלקו ועלה חלק אחד מהם כרם
ולשני שדה הלבן יש לבעל הכרם ד׳ אמות בשדה
הלבן להפך בו מחרישתו:

קעד אחים או שותפים או בכור שבאים לחלוק: ובו ה׳ סעיפים

א האחין או השותפין שבאו לחלוק השדה
וליטול כל אחד חלקו אם היתה כולה שוה לגמרי
חולקין לפי המדה בלבד ואם אמר אחד תנו לי
חלקי מצד זה כדי שיהא סמוך לשדה אחר שלי
ויהיה הכל שדה א׳ שומעין לו וכופ׳ אותו על זה
שעיכוב בדבר זה מדת סדום היא אבל אם היה
חלק אחד ממנ׳ טוב או קרוב לנהר יותר או קרוב
לדרך ושמו אותה היפה כנגד הרע ואמר תנו לי
בשומא שלי מצד זה אין שומעין לו אלא נוטל
בגורל אמר להם תנו בשומא שלי מצד זה חצי
מדתה מהצד הרע וטול אתה מהצד הטוב כדי
שיהא חלקי סמוך לשדה שלי שומעין לו:
ב הבכור שחלק נוטל שני חלקים שלו כאחד
אבל היבם שחלק עם אחיו בנכסי האב נוטל
חלקו וחלק אחיו בגורל אם עלו במקו׳ אחד עלו
ואם עלו בשני מקומות עלו:
ג ארץ מרובעת שהיה הנהר מקיף לה מזרח
וצפון והדרך דרום ומערב חולקים אותה
באלכסון כדי שיגיע לזה נהר ודרך ולזה נהר
ודרך ואם אמר תנו לי החצי שמצד זה שהוא בצד
שדי שומעון לו כללו של דבר כל דבר שהוא
טוב לזה ואין על חבירו הפסד כלל כופין אותו
לעשות:
ד שנים שקנו שדה בשותפות אחד שליש
ואחד שני שלישים כשחולקים נוטל שני
שלישים ביחד כיון שקנו אותם כאחד אבל ג׳
שקנו שדה בשותפות ושוב קנה הא׳ חלק חבירו
כשבאים לחלוק אינו יכול לכוף את חבירו שיתן
לו שני חלקים ביחד כיון ששני החלקים לא היו
מתחלה שלו אלא בא מכוחו ומכח אחיו שקנה
ממנו של יש:
ה האחים שבאו לחלוק ושמו החלקים זה
כנגד זה ובאו להטיל ג׳ גורלות ואחד מהם חפץ
באחד מן החלקים ומעלה אותה ואומר אני אתן
בו יותר כך וכך על מה ששמאוהו או אתם תקחו
אותו בכך וכך שומעין לו ואם אינם רוצים באותו
עילוי יטלנו הוא בלא גורל ויש חולקים:

הלכות

הלכות מצרנות

קעה אחין שרצו לחלק וכל דיני דבר מצרא • ובו ס"ב סעיפים

א לא היו כאן כל האחין ואותו שלפניהם מבקש לחלוק כפני ג' לפי מה שהדיוטות וכלבר מיהו כאחים וקטנים בסומא ואם חלק בפחות משלשה לא עשה כלום ואם היו מעות שכולם מטבע אחד ומוים אין צריך ג' אלא שנים כרואים בעלמא:

ב אם אחר שחלק זה כפני ג' שלא כפני אחיו כא אחי ואמ' לותו החלק שוה בעיני יותר ואני לוסיף דמים יותר ממה שמתם לותו שומעין לו לבטל החלוקה אבל אם כא לבטל ההלוקה כלא טעם ואומר כפיל בורל אח אין שומעין לו:

ג שנו אחים שחלקו ואחר כך בחתה שלא היו יודעים כו בטלה החלוקה ואפילו שהיו להם ג' שדות ונטל כל אחד מהם אחת מהן והשליכו חלקים כיניהם וכשבא החת השליכו כפל חלקו אותה שחלקו כיניהם לא כאתר ואחר כל אחד מהם בשלו אלא אי זה מהם שירצה יכול לבטל כל החלוקה ויפילו בורל אחד לכולם ואפי' אתרצה החת השליכו ליטול מעט מזה ומעט מזה בלא בורל אפ"ה יכול כל אחד מהשנים לבטל החלוקה כיון שלא כתה כטעות:

ד וכן אם בא ב' אחים וגבה חובו מחלקו על אחד מהם כגון שעשאו אפוטיקי בטלם החלוקה ותלקון חלוקה אחרת:

ה אחד מן האחים או השותפין שמכר חלקו לאחר אחר האחין או השותפין מלקין לגוקח ואין שפיכולו אם הוא מצרן מלקו השותף:

ו המוכר קרקע לאחר כין שמכרה הוא כין שמכר שלוחו כין שמכרו כית דין יש לאחיו שמכר כגר המצר שלו ליתן דמים לגוקח ולמלוך אותו ואפילו הלוקח ת"ח ושכן וקרוב למוכר והמצרן ע"ה ורחוק מן המוכר המצרן קודם ומלוך את הלוקח וזה הלוקח הרחוק חשוב כשלוחו לכל דכר שעידי הקנין על לוקח יכתבו שטר כשם המצרן ואין צריכים קנין אחר וכן אם הוקרם צריך ליתנה לו כמו שקנאה ואם הוצרה צריך ליקח אותה כמו שקנאה אם אמן בה אותם תיקן כה והשביעה ס"ל כיורד כרשות ושמין לו וידו על העליונה ואי כתר דתנעים ה"ל כיורד שלא כרשות ואם עקר ממנה נטישת אז קנאל מכאן לו מן הדמי' מה שקנאל ואפי' קנאל קודם שיכוא המצרן ואם אכל פירות אותם שאכל אחר שכא המצרן והביא מעות לסלקו צריך לשלם ואפילו קודם אימו צריך לשלם ואם לוה הלוקח קודם שכא המצרן אין שעבוד הל"ח חל עליו ואינו טורף מהמצרן:

ז קנאה הלוקח כמתה והיא עוה ק"ק אם היה מותה כן לכל לדם כגון שמוכר מחמת דוחק לא יתן לו המצרן שלא מנה ואם לא היה מותה כן צריך ליתן לו ק"ק ואם טען הלוקח שלא היה מותה כן לאחר על המצרן להביא ראיה:

ח אם מכרה לו כהמתנה לית כה משום דינא דכר מצרן שלא אם כן המצרן רואה לפרוע מיד:

ט קנאה כמאתים ואינה עוה שלא מנה אם המצרן אפן כה צריך ליתן לו ק"ק ואם טען המצרן שעשו קנוניא כיניהם כשבע הלוקח כנקיטת אפן וכוטל ק"ק ואם היו שם עדי שכתן ק"ק והמצרן טוען שלא היתה כיכו וכין המוכר והוא יודע כודאי שלא לקחו ממנו שלא כמנה מותן לו דמים כפי מה שהעדים מעידים ומסלקו ומשביעו שלקחו כק"ק וכפטר:

י המוכר על תנאי כין שהתנה מוכר כין שהתנה לוקח אין כעל המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו התנאים ויזכה הלוקח כקרקע ולא תשלכה שלה כלל ואחר כך ימלך אותו:

יא היו לשדה הנמכר ד' מצרני מד' רוחותיו יד כולם שוה כה ויחלקוה כולכסון כדי שיניע לכל אחד חלק על פני כל שדהו ואם היו ה' מצרנים כגון שהיו ג' מסלם רוחותיו וכרוח הל' שניים אותם השנים חשוכין כאחד וכוטלים כין שניהם חלק אחד מהחלקים שכוטלים שלשתם כ"ד כשכאו כאחד אבל אם קדם אחד

ומסלק ללוקח זכה בה הוא לבדו ואפילו היו השתרים הרבה והיה בהם מי שהיו מתנין עליו בחלק קטן מאד אם קדם הוא ומסלק ללוקח או קדם ולקחה זכה בה כולו קנית מהשתרים ולקיחתם כמתנה לאחרת אלו שבכאן מסלקין ללוקח והיא סלקה לבדם:

יב היו הרבה שותפין ברוח אחת לשדה המכורה לכל אחד מהם יכול למסלק ללוקח ואם קדם אחד מהם ומילקו זכה הוא ואין שאר השותפין יכולים לערער ולהשיב חלק לפלוני היה מכר לאחר בשדה המכורת שדה משותף בין שנים ומכר לאחר חלקה שדה של אחד ולקחה אחד מהשותפין בשדה שחלק השדה המכורת אין בעל השדה שכנד לאחר יכול לומר לאותו שקיבלה הני מכרן ודאי ואיתה ספק דשמא יפול חלקך לכר אחר חלק חשוב ודאי כמוהו כיון שיש לו חלק בכל השדה וכיון שקדם זכה וה"ה אם קנאה לתינוק דעלמא שאחר מהשתרים יכול למסלקו אף על פי שיש לו שותף ואין הלוקח יכול לומר לו שמא יפול חלקך מכר אחר וכן שדה המכורת של שנים ומכר אחד מהם חלקו לאחר המתן מסלקו ואין הלוקח יכול לומר כיון שאין החלק שקיבלתי מסויים שמא יפול חלקו מכר אחר שהוא מכר השדה שלך:

יג אחד שלקח משנים שדה אחת וכת המתן למסלקו מחצה שלקח מן האחר הוא יכול למסלקו חלה אם כן מסלקו אכולה או מניחו בכולה אבל המוכר קרקע לשנים יכול המתן למסלק שנים או למסלק האחד ולהניח האחר:

יד בעל בכבסי שאתה יש לו דין מתנות שאם יש לה קרקע מכבסי מלוג וכאן למכור קרקע שאינו יכול הבעל למסלק הלוקח אפילו אם קנו מידה שמחלה ללוקח הוא כלום והבעל יכול למסלקו עמדה היא ומילקה ללוקח וכן העבד שהיו נותנין בכבסי לרבוני ומילק את הלוקח אם רצה הבעל או האדון מקיים על ידיהם ואם לא רצה לא יקיים ותחזור ללוקח ויחזיר הדמים:

טו המתן שבא למסלק את הלוקח וקודם שמילקו מכר השדה לאחר חייב זכות זה שהלוקח שקנה ממנו אין לו דין מתן למסלק

הלוקח שקנה ממוך למכר:

יו מי שעשאו כ"ה שליח למכור שדהו לוקח על פי שהשליח עצמו מתן הוא רבי לקנו וכשמכר לאחרים הוא יכול למסלק הלוקח:

יז מת הלוקח קודם שמילקו המתן הוא יכול למסלק ליורש:

יח נתן הלוקח הקרקע במתנה לאחר שלא בחריות הוא המתן יכול למסלקו והוא שלא היה רמאות בדבר:

יט מכרה לוקח רחמן ללוקח שני וכן אם מכרה היורש או המקבל מתנה המתן מסלק את הלוקח:

ב טרפ"ב בחובו המתן מסלקו כיון שאמות לו כיתדין בחובו שהבטחתו מדעתו ואם ירצה הנטרף לתת הדמים שהיו עליו בחובו תחזור לו שדהו לעולם:

בא כ"ח של המוכר שטרף מהמתן יש מי שאומר שהמתן חוזר ונוטל מהלוקח והלוקח נוטל מהמוכר ותלקו עליו נוטל שלין דין המתן עם הלוקח כלל אלא עם המוכר:

בב יש מי שאומר דמתן לא יכול לחזור לגבות מהלוקח כדיכת דבר מתן שלא היכה דלקנה ליה כאדעת קמייתא דקא תבע מחמתה והכי מילי לאפוקי מיכים דלוקח הוא שלא מפקיכן לכל למהוי כדוכתיה דבר מתן לחזור זוזי ללוקח בזמנים אפילו שדרינהו על ידי שלית שעשאו כעדים כדוכתים קלי:

בג הבעל המתן והלוקח כל אחד מעותיו אם היו מעותיו של לוקח טובים ממל מתן אף שהיו ממהרים יותר לבית בהעלם או שהלוה ארוכין וחתימין ואלו מותרין בטל זכות המתן וה"ה אם קדם הלוקח ופרע אין המתן יכול למסלקו אלא בכעין מעותיו:

בד החליף חבר בחבר או בשדה או בכרם או לפיכך כיון שהוא קרקע בקרקע אין כח בעל המתן לכל אם החליף חבר בבהמה או במטלטלין רואין דמי אותם הבהמה או דמי אותן המטלטלין ונותן לו בן המתן ומסלקו ואינו יכול לומר לו תן לי כמו שלקחתי כו שהערמה היא ואינה

מועלת כלום וכן כל כיוצא בזה שירחה לריון שהוא ערמה ליכו מבטל כח המצרן:

כח אמר המצרן לחבירו ואביו מעות לא נטריכן ליה ואיבד זכותו ואח"כ אמר לאך אביו אע"פ שהוא אומר שים לו מתיכין לו עד שילך ויביא ואם ליכו לאומר אין שומעין לו ויש מי שאומר דאי מקמי דאתא לבית דין או לגבי מוכר לא הוה ידע בהכי זכיכי לי כמי ידע בהכי זכיכי ולא הוה ידע בפסוס דמים כי אמר אזיל ואייתי זוזי אף על גב דלא אמיד נטרינן ליה ודוקא שיש דאזיל ואיתי מגו ביתיה אבל טפי לא נטרי ליה:

כט היה רוצה הלוקח לקנות לבנות בה בתים וכן המוכר רוצה לזורעה הלוקח זוכה מפני שיכול האריך ואין כאן כאן המצרן ויש מי שאומר אפי המצרן רוצה לבוטעה יכול לסלקו:

ל היה מפסיק ביניו ובין מכר מבירו רבב דקלי או בנין גבוה וחזק או גומא וכיוצא בהם דוחים אם יכול להכניס לפילו תלם אחד בתוך הדבר המפסיק עד שיתערבו שתי הסדות הרי זה כן מכר שלו ומסלק הלוקח ואם לאו אינו מסלק הלוקח:

לא מכר לו קרקע מעט בחמשה שדהו ואחר כך מכר לו קרקע בבד אותה שבחמשה רוחי אם אותו המעט שמכר לו תחלה הוא שדית לו זיבורית לבבי זאת הקרקע שמכר לו בחחרונה הלוקח ואין בן המצרן יכול לסלקו שהרי הוא עצמו כן המכר הוא מפני אותו מעט שקנה בחמשה ואם אותו מעט שקנה בחמשה כמו זאת שמכר לו בסוף בבד הרי זה מעריס וכן המכר מסלק אותו מהשדה שקנה בסוף:

לב כח הלוקח וכשלך בבן המכר ואמר ליה הרי פלוני בן המכר שלך רוצה למכור לי שדה זו לך ואקח ממנו ואמר ליה לך וקח לא בימל זכותו ויש מי שאומר שאם אמר בפני עדים הוו עלי עדים שנסתלקתי אין צריך יותר מזה נסתלקתי כדין בקנין:

לג כשם דברים אמורים שצריך קנין בשמחל לו קודם שקנה אבל אם מחל לו זכותו אחר שלקח בבן שבח המצרן וסייע אותו או שכרו ממנו או

מרחהו בונה וסותר כל שהו ומשתמש בו ולא מיחה בו ולא ערער אף על פי שהוא בתוך זמן הרחוי לסילוק הרי זה מחל ואוב אינו יכול לסלקו:

לא כמלך המוכר בבן המצר למכור לו בהמה דמים ואמר ליה זיל זבין לעלמא דלא בעינא ליה לא צריך למקנת מיניה:

לב אם שהה המצרן שיעור שילך ויביא מעט ויתבעבו בדין ולא תבעו ליבד זכותו ודוקא משעה שנתגלה המכ"לבני העיר והחזיק הלוקח בקרקע אבל אם לקחה בטענה לא ליבד זכותו עד שיתפרסם המכר ויהיה לאחר כך מלתובעו בדין:

לג אם יש עדים שזה ליימו לבן המצר בדבר שים בידו להזיקו שלא יערער על המקח כסיפור האומן יכול לסלקו:

לד היה בן המצר במדינה לאחרת או חולה לוקטן ואחר זמן הכריח החולה או הגדיל הקטן וכא ההולך ליכו יכול לסלקו אם אתה אומר כן אין לדם יכול למכור קרקעו שיהא הקונה לאח' כמה שנים תצא מידו:

לה היו המצרנים רבים ומכר לאחד מהם זכותו ללוקח לפי בקנין יכולים האחרי לסלקו:

לו מכר כל נכסיו לאחד אין בעל המצר של שדה אחת מסלק את הלוקח מאותה השדה שהרי היא והאחרת קנה כאחד ולפי שאם המצרן גם כן רוצה לקנות כל נכסיו בכל מקום שהן ליכו יכול לסלקו:

לז מכרה למי שקנאה הוא ממכו אין המצרן יכול לסלקו כיון שכבר מכרה לו והוא הדין אם מכרה לבן אותו שקנאה הוא ממכו שאין המצרן יכול לסלקו ויש מי שחולק במכר לבן:

לח הקונה מבני אין המצרן יכול לסלקו:

לט מכרה לבני בני לאו כר דינא דבר מצרא הוא:

מ המוכר לבני או שכר לו משתין אותו עד שיקבל עליו כל אונס שיבא מבני עד שיגוב הבני עם בן המצר שלו כדיני ישראל בכל ואם תאמר בדבר שלא כדין ישראל מסלק המוכר ואם כא לו היזק מכח שכונת הבני כחיי המוכר חייב

הבן לעולם ממה שירצה מהכל אם לא כח לו
ההיזק אלא לאחר מיתת המוכר יש מי שאומר
שלא קנסו כאן אחריו:

מא כמה דברים למוכרים כשיכול למוכרם
לו לעשרה ביראל בדמים שכותן הגוי אבל היכו
חייב למוכרם ליראל בפחות ואי חזיכן שהגוי
מכוין לקנות במצר יראל כדי להשחית כחלתו
הכל לפי ראות הדיין:

מב המוכר שדה בשכדי לקנות בדמיו שדה
יפה או שמכר מקום רחוק כדי לקנות מקום
קרוב לין כהם דין בן המצר שמא כוונתם שיודע
למצרן יקנה לאחר לותו שדה שהוא רוצה לקנו:

מג מכר כדי ליתן מנת המלך או שמכר
לקבורה או למזון האשה והבנות לין כו דין בן
המצר ואפי שלוה מהכירו לפרוע המם כשמוכר
לפרוע לשלוה לין כו משום דין בן המצר:

מד טען הלוקח ואמר מפני המם וכיוצא כו
מכר לי המוכר וכשל המצר הוא שקר אתה טוען
כהי לבטל זכותו על כשל המצר להביא ראיה
ואם לא הביא ראיה ישבע הלוקח היסת:

מה אפי היה בדבר שפק לין הלוקח מסתלק
אלא בראיה ברורה שמביא כשל המצר לפיכך
אם טען הלוקח ואמר נזלן אתה לשדה זו אריס
אתה לשדה זו או סוכר או ממשכן גרי כשל המצר
להביא ראיה שהוא כשל המצר ושקרקע זו
כחזקתו וכן כל כיוצא כזה:

מו מלקיח מצרן ללוקח ואפ"ל מודע שהשדה
זו לא היתה של מצרן יד הלוקח על העליונה רצה
מחזיק במעותיו רצה מחזי למצרן מעותיו וחוזר
למקנתו וחייב לשלם לו כל הפירות שאכל ואם
הכניס שבח הקרקע עתה לידו רשה לסלק הלוקח
משום דיכול דבר מצרן חזיכן לי ידע דזכניס
והיה יכול לסלקיה בשעה דסלקיה נזלנה ולא
סלקיה תו לא יכול לסלוקיה ואי לא ידע פיה
מקמי הכי אף על גב דאתי עליה לבית דסלקיה
נזלנה ללוקח לא כטלה מצרנותיה כהכי:

מז המוכר לשדה או ליתן מים קטנים לין כו
משו דיינה דבר מצרן מכר לטומטו ואנדרוגינוס
לין המצרן יכול לסלקן לפי שהם שפק אשה
ואין זכרי:

מח קטן שהוא מצרן אם רוצין כ"ד שזכות
הוא לו יסלקו את הלוקח או יטלו לו וחלקו עם
שאר המצרנים:

מט המוכר לאחד מן השותפין שלא כמצע
ומתן אף על פי שהיו שותפו כקרקע זכה כה
ואין שאר שותפין או שאר בני המצר כוטלי עמו:

נ כל הרוצה למכור קרקע וכאו שני כל אחד
מהם אומר אני אקח כרמי אלו ואין אחד מהם
כעל המצר אם היה האחד מיושבי העיר והאחד
משכני השדה שכן העיר קודם שכן ת"ח קודם
קרוב ת"ח ת"ח קודם שכן וקרוב שכן קודם
קדם ג' מהם וקנה זכה ואין חבירו שרשאי לקדו לו
יכול לסלקו הוחיל ואין אחד מהם כעל המצר:

נא היה הקרקע של אחד והכנין והחילות
של אחר אם יש לכעל כנין או כעל החילות
זכות בקרקע כל אחד מהם כן המצר של חבירו
לפי שאם מכר ג' מהם חלקו חבירו מסלק הלוקח
לפיכך הוא מצרן לכל אם אין לכעל החילות או
לכעל הכנין זכות בקרקע אלא כל זמן שירצה
אומר לו עקור חילוך או הרוס כנינך ומכר
כעל הקרקע זכה הלוקח ואין כעל החילות או
כעל הכנין מסלק אותו ואם מכר כעל הכנין או
כעל החילות הרי כעל הקרקע מסלק אותו:

נב וכן אם נמכר קרקע שעמוך לזה שהקרקע
לאחרו הכנין לאחר כעל הקרקע קודם לכעל
הכנין אלא אם כן יש לכעל הכנין זכות בקרקע
כמו שנתבאר:

נג ככל הקרקעות שכעולם יש דין מצרנות
לכל כמטלטלין ועבדים אין דין מצרנו' ואחוכר
לקרקע בקרקע ויש כו דין מצרנו' וה"ה כמקומו
כית הכנסת:

נד הנותן מתנה אין כה דין כן המצר היה
כתוב כשטר מתנה שלאחריות מתנה זו על הנותן
יש כה דין כן המצר וכמה נותן לו מה שהוי שום
אומר הלוקח כן הוא והערמה עשיתו ומכור הוא
כבך וכך קניתיה כשבע כקיטת חפץ ומטל
כדין הסלוחין והוא שיטענו דמים שהן רגוייס
או יותר מעט אבל אם אמר על שום מנה בקי
קניתיה ויהיו כאמן היה כתוב כשטר מתנה וקבלתי
עלי לחבירו' מתנה זו שלא תנתן מידו אתן לו ק"ק
נותן

BIBLIOTECA KÖNYVTÁRA TÁRA

הלכות שותפין

השיתוף כיצד מתקיים וכיצד נוהגין קעו וכיצד נפרדין ואם מת אחד מהם. ובו נ"ג סעיפים

א השותפין שכלין להשתתף אין השיתוף נגמר בדיבור לומר שתים אחד אוכל ואחד שותה אלא כך וכך שלח יוכלו לחזור בהם ואינו מתקיים שלח בקנין וכיון שנתרצו בקנין כל דבר ודבר לפי קנינו מתקיים שיתופו לפיכך המטבע שנוהגין בקנה בחליפין אין השיתוף מתקיים בו בקנין שחליפין קנו מיד שנייסם שיכול כל אחד מעותיו ויפרוש בהם וכתבו שטר על זה והעידו עדים אינו מועיל שלח נתרצו שיכול כל אחד מעותיו ויטלו מעות שניהם בכיס אחד וינהגו שניהם בכיס ויש מי שאומר שה"ה שם מתך כל ג' מעותיו של חבירו מהני וחפילו לא עשו לא זה ולא זה שלח נשתתפו והתחילו ליפע וליתן בשעת השיתוף לקנות או למכור יש מי שאומר דמהני:

ב נשתתפו בשלחן מטלטלין כיון שקנו מיד שיכול זה חציתו של זה וזה כדו של חבירו והרי נשתתפו בהם נעשו שותפין בהם וכן שם ערבי פירותיהם או שכרו מקום בשותפית והניח זה כדו וזה חציתו שנשתתפו בהם הרי אלו שותפין בהם בכלו של דבר בכל הדרכים שקונה הלוקח בחותם הדרכים עצמם קונים השותפים זה מזה הממון המוטל ביניהם להשתתף בו:

ג האומנים שנשתתפו בחומנות לף על פי שקנו מיד אינם שותפים כיצד שני חייטין או שני אורגים שהתנו ביניהם שכל שיקח זה וזה במלאכתו יהיה ביניהם בשוה אין כאן שותפות כלל שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אלא שהרי הוא לוקחים הבגדים בממון עצמם ותופרין אותן ומוכרים ולוקחי השתי והערב ממעותיהם ואורגים ומוכרים ונשתתפו במעות שלוקחים אלו הרי אלו שותפין וכל מה שירויחו בשכר מלאכתן ובמה שם ומתנן הרי אלו לחמצע:

ד שותפין ששמו פירותיהם ונשתתפו בהם
יש להם אונאה זה על זה עירבו פירות בלא
שומא ומכרום ונשאו ונתנו בדמיהם הרי אלו
מחשבין הפירו׳ כמה היו שוים בעת שנשתתפו
ומחשבין השכר או ההפסד:

ה השותפין שהטילו לכים זה מנה וזה מאתי׳
וזה ש׳ ונתעסקו כולם בממון סתם ופיחתו או
הותירו השכר או הפחת ביניה׳ כשוה לפי מנינם
לא לפי המעות ואפי׳ לקחו שור לטביחה שאילו
מכרוהו היה נוטל כל אח׳ מבשרו לפי מעותיו אם
מכרוהו חי ופחתו או הותירו השכר או הפחת
לאמצע בד״א בשנשאו ונתנו במעות שנשתתפו
בהם אבל אם המעות קיימים ועדיין לא הוציאו
אותם ופחתו או הותירו מחמת המטבע ששינה
המלך או אנשי המדינה חולקין השכ׳ או ההפסד
לפי המעות ואם התנו ביניהם הכל לפי תנאם
בין בריוח בין בהפסד:

ו יש מי שאומר דה״מ בגוף הממון שנשתתפו
אבל להשתעב׳ לשלם מביתו לא כגון אם נשתתפו
זה במנה וזה במאתים ונפסד הכל לא אמרינן
שישלם בעל המנה לבעל המאתים חמשים
מביתו יש מי שאומר שאם עלה בו ריוח אחר
שהגיע זמן חלוקה שקבעו נוטלים לפי המעות:

ז יש מי שאומר שאם נגנבו או אבדו חולקים
לפי המעות:

ח השותפין שומרי שכר הן שאם נגנב או
נאבד מהשותפות ברשות אחד מהם חייב
באחריותו במה דברים אמורים בזמן שכל אחד
מתעסק בשותפות זמן ידוע ונגנב לו בזמן
שמתעסק בו אבל אם התחילו להתעסק ביחד
אפילו אם אחר כך נתעסק בו כל אחד לבדו
פטורים דשמירה בבעלים היא ואם מתחלה
נתעסק בו כל אחד לבדו ואחר כך נתעסקו בו
שניה׳ ביחד ונגנב הראשון חייב שלא היה השני
עמו במלאכתו כשהתחילה שמירתו והשני
פטור שהראשון היה עמו במלאכתו כשהתחילה
שמירתו:

ט אחים שהם שותפין יכול כל אחד למחות
בחבירו שלא יקנה דבר לעצמו מהשותפות אם
לא ינכה אותו מחלקו ואם לא מיחו וקנו לעצמם
בשבאים לחלוק שמין הבגדים שעליהם כפי מה
שהם שוים בשעת חלוקה אבל אם כלו לגמרי או
אבדו אין מחשבין אותם להם ואם קנו בגדים
לנשיה׳ ולבניה׳ ולבנותיה׳ אין שמין אותם בד״א
בבגדי חול אבל בבגדי שבת שמין להם
וגדול האחין אף במה שקנה לעצמו אין שמין
לו אבל לכתחילה יכולים למחות בו שלא יקנה:

י המשתתף עם חבירו בסתם לא ישנ׳ ממנהג
המדינה באותה סחורה ולא ילך למקום אח׳ ולא
ישתתף בה עם אחרים ולא יתעסק בסחורה
אחרת ולא ימכור בהקפה אלא דבר שדרכו
להמכר תמיד בהקפ׳ ולא יפקיד ביד אחרים אלא
א״כ התנו בתחלה או שיעשה מדעת חבירו ואם
עבר ועשה שלא מדעת חבירו ואחר כך הודיעו
והסכים למעשיו הרי זה פטור ואין הדברי׳ האלו
צריכים קנין אלא בדברים בלבד ואם שינה
באחד מכל אלו הדברים שהלך למקום שלא היה
לו לילך או פירש בים או שמכר בהקפה או נשא
ונתן בסחורה אחרת וכן כיוצא באלו הדברים
כל פחת שיבא מחמ׳ זה שעבר חייב לשלם לבדו
ואם היה שם שכר השכר לאמצע:

י א לפיכך הנותן מעות לחברו בתור׳ שותפו׳
ליקח בהם חטים לסחורה והלך וקנה שעורים
או לקנות שעורי׳ וקנה חטים אם פחתו פחתו
לזה שעבר ואם הותירו הותירו לאמצע וכן אם
הלך ונשתתף אם אחר בממון השותפות אם
הפסיד הפסיד לעצמו ואם נשתכר השכ׳ לאמצע
אבל אם נשתתף אם אח׳ בממון עצמו אם פחתו
פחת לעצמו ואם הרויח הרויח לעצמו ואם התנו
ביניהם הכל לפי התנאי:

יב אחד מהשותפים או המתעסק שעשה
סחורה בגבלות וטריפו׳ וכיוצא בהם השכ׳ לאמצ׳
ואם הפסיד הפסיד לעצמו:

י ג אחד מהשותפים שאמר נוליך הסחורה
למקום פלוני שהוא ביוקר ונמכור שם אף על כי
שקבל עליו כל אונס או כל פחת שיב׳ הרי חבירו
מעכב עליו שהרי אומ׳ לו אין רצוני שאתן מעות
שבידי ואהיה רודף רוח אחריך לדין להוצי׳ ממך
וכן כל כיוצא בזה:

יד אחד מהשותפין שבא לישן הפירות עד
הזמן

349

הזמן הידוע למכור אותו פירות אין חבירו מעכב
עליו אלא מה שהגיע זמן המכר יכול כל אחד מהם
למכור ואין חבירו יכול לעכב עליו ואם מכר בלא
דעת חבירו ונתייקר לאחר כך אין לחבירו עליו
כלום ואם אין זמן ידוע למכו' אותם פירו' ורוצה
אחד מהם ליתנם חבירו מעכב עליו:

טו השותפין שהתנו ביניהם שיעמדו בשותפו'
זמן קצוב כל אחד מהם מעכב על חבירו ואינו
יכול לחלוק עד שיגיע הזמן או עד שיכלה ממון
השותפו' ואין לאחד מהם יכול ליטול מהקרן ולא
מהשכר עד סוף הזמן:

יו כשהתנו שתים ולא קבעו להם זמן הרי אלו
חולקים כל זמן שירצה אחד מהם ליטול כל אחד
חלקו מהשחורים ואם לא היה כאותה שחור' דין
חלוקה זו שהיה בחלוקת הספר הרי שלו מוכרי
אותה וחולקים הדמים:

יז אם לא קבעו זמן לשותפות או שקבעו זמן
ונמלכו וכל אחד לחלוק אלא מדעת חבירו חולק
בפני עצמו לפי הספרים והכלים שיהיו כאחי
ויודעים בעומק ואם חלק בפחות משליש לא
נעשה כלום כמה דברים אמורים בחלקו פירות
אבל אם היו משוים שכולם מטבע אחד וסיים יש
לו לחלק אלא בפני בית דין ומניח חלק חבירו
בבית דין ואם אין המעות שוים הרי אם כפירו'
ואין חולקים אותם אלא בבית דין:

יח אחד מהשותפים או מהמתעסקים שמת
בטלה השותפו' או העסק לפי שהתנו לזמן
קבוע:

יט היה זמן ידוע למכירת אותה שחורים יש
לכל אחד מהם לעכב אלא יחלקו עד שתמכר בזמן
הידוע למכירת ואין אחד מהם יכול לא מהקרן
ולא מהריוח עד זמן החלוק שלא אם התנו כיוצא
בו היה להם חוב אצל אחרים אינו יכול לומר
לחבירו לא נחלוק עד שנגבה כל חוב שיש לנו
אלא חולקים וכשיפרעו החובות יטול כל אחד
חלקו היה עליהם חוב לאחר אם פירעו שהיו
אחרים זה לזה חולקים וכשיגיע זמן החוב
לפרוע יתן כל אחד חלקו ואם לאו כל אחד מהם
מעכב לחלוק עד שיגיע זמן הסט' מפני שיאמר
לחבירו המתן לי וכל אחד ממנו תייב לשלם כל
הסטר כשר ואתן בדמים אלו עד שיגיע זמן:

כא אמר להם חכירו נחלוק וטול אתה דמים
כנגד כל הסטר ועשה בהם כחור' לעצמך ושלם
כל הסטר בזמנו אם לו לעכב עדיין ולומר אמת
בפסיד והסכים יותר מרויחים מהאחד:

כב הנותן מעות לחבירו לילך למדינת פלונית
לסחורה או לקנות לו פירות בסחורה או ליסב
בחנות היכן יכול לחזור בו ולהחזיר הממון מיד
השותף עד שילך למקום שהתנו ויחזור או עד
שיקבו אותם הפירו' וימכרו או עד שיסב בחנות
אז כמי שנקבע זמן הוא:

כג המקבל עסק מחבירו לזמן קצוב המקבל
יכול לחזור בו כדין פועל שחזר בו לפילו בחצי
היום לכל הנותן להיכן יכול לחזור בו:

כד שני שותפים שים להם תביעה על אחד
ותבעו אחד מהם ונעל השותף חייב אם היה על
עסק שבועה שהיה חייב לו ונשבע לו אין שותף
שני יכול לתבעו בשבועה השבועה לאחד שבועה
למחצה:

כה היה להם תביעת ממון על אחד השותף
חייב אם לא היה שותפו בעיר יכול לתבעו פעם
אחרת היה בעיר אינו יכול לתבעו:

כו כמה דברים אמורים שלא נתחייב
השותף מתוך טענותיו אבל נתחייב מתוך
טענותיו כגון שהודה או שאמר אין לי רשות לא
הפסיד טענתו בהודאתו ואם יש לו רשות יכיל
ואם צריך להיות שליחו יכול לטעון בטענו' ממה
שטוען הראשון לפיכך חשכינן ליה כשלו וירד בכר
לדין וכיחבים עליו בפסק דין ויורדים לנכסיו
ואינו יכול לדחות ולומר שיחתינו לו עד שירד
לדין ואם אינו יכול לומר אם הייתי בודק בערים עד שיהו מוכחני אבל אם יכול
לטעות שוטים לו לף על פי שהיה בעיר ולא
שהיה בעיר שיכול לתבעו יכול להחרים
עליו שלא ידע שירד שותפו עמו לדין:

כז שנים שהלוו או שפקידו לאחד ובא אחד
מהם ליטול חלקו או ליטול הכל נתבהר בסוף
שימין עד ואם אחד ליה מסני בשטר אחד ונכתב
בשם אחד יתבהר בשימין זה:

כח שנים שהם שותפין בחוב אחד שחייב
להם

לחם גוי וגבה לחד מהם מקצתו ורוצה לעכבו לעצמו ואומר לחבירו לך וקח חלקך מגוי חין שומעין לו ואם הבר כעם על אחד מהם ואמר לחבירו חלקך לסייע שיפרע וכחלק השחר לא לסייע אם אמ' זה לעצמי חני מכיל הטל לעצמו וה"ה אם שנים מהם חוב מקולקל ורוצה ליתן אחד להבעלי והשחיחיכו רוצה ליתן יכול חבירו לומר חני חוטיף אחד חלקי וחטל לעצמי:

בט שותף השבע מחבירו כדי שין על שותפו ואומר כל אותם שים בחם שימן שלי הם שלי יכול השחר לומר לשתקך היו אותם חבוי עכשיו חם שלי:

ל ראובן ושמעון שבשתתפי וטטל לחד מהם מהממון ובשתתף עם גוי הרי חבירו משביע לגוי ולא אמר לשוי לחו בעל דברים דירי חת וכל שכן אם נתן ראובן לשמעון ממון בחורת עיסק ונתן מהממון לגוי בעסק משביע ראובן לגוי שבועת השותפין ואם שמעון השביע לגוי שבועה לחד שבועה למחה ואפילו פטר ראובן חת שמעון משבועה או פטר שמעון חת גוי משבועה עד שין ראובן משביע חת גוי חלח אם כן פטר נם חת כחו:

לא שנים שלוו מחד ערבים זה לזה והילך אם מת חחד מהם או העני או כפר חחד והודה חחר חותו שהודה מתחייב בכל ואין מקבלים עדותו על חבירו וכן אי שהודה לחד מהשותפין או פרע לחד מהם כחלו הודה ופרע לשותפו:

לב אם טען חחד מהשותפין דבר שהוא חובה לו ולחבירו נאמן בנגד חחד נאמי לשותפים שבועה דאוריתא:

לג שני שותפים שמת חחד מהם ולא נשבע או חחד מהם חשוד יפבע השחר:

לד חחד שלוה משנים בשטר חחד אם כח חחד מהם ותבע החוב כולו חייב לשלם לו על הדרך שבתבר בסוף סימן ע"ז ואם נכתב השטר בשם חחד וכח זה שכתב על שמו ותבע הכל חייב לפרעו חבל אם חותו שלח נכתב על שמו תובע חפילו מקצתו אין שומעין לו:

לה שני חחים או ג' שים להם דין עם חחד חיכו יכול לומ' יכח חח מכם ויטשון בער כולכם:

לו שנים שים להם חוב בשותפו' על גוי ופרע קנת ומעכב השחר מפני שחומר שחחד מהם חייב לו כגבדו והלה כופר ההמסך על שניהם:

לז ראובן ושמעון שותפים וקנה שמעון בגדים מגוי ומכרם ליהודי ונתחייב היהודי לפרוע לגוי לזמן פלו' ונתחייב שמעון לגוי בשטר שלא לו יפרעו היהודי לחותו זמן שיפרעו הוא וחחר כך חלקו ראובן ושמעון השותפות שביניהם חייב ראובן לעשות שטר עליו לשמעון שלא יכרר שמעון בעדים שלא פרע היהודי לגוי וינטרך שמעון לפרוע לגוי יפרע ראובן חלקו מכל שיכרר שמעון בעדים שהוציא על עסק זה בהוצאות ובשוחר:

לח אם קנה שמעון סחורה מגוי והטעהו בחשבון ונתן דמי הטעות לשותפות וירח שמא יזכרו טעותם וכן אם היו מסכונות מאחרי' וירח שיבח לו מזה הספד יודה ראובן בפני עדים שדמי הטעות ודמי המסכונות כתו לשותפות ויכתבו ויחתמו ויתנו כיד שמעון:

לט אם לקח שמעון מעות מאחד להכנים בשותפו' ויטול ריוח ככדי מעותיו אף על פי שלא הודיע לראובן שותפו יטול הלה חלקו כריוח כמו שהתנה עמו:

מ כגי כרך שקנו ס"ת בם' דינר והתנו שאם ילך אחד מהכרך להתיישב במקו' אחר שהנשארים יתנו לו חלקו ושהה רוצה אחד לצאת ושוטל חלקו לפי מה שהוקרו הספרים והנשארים אומרים שלא יתנו חלקו כי אם לפי מה שקנו בתחלה הדין עם הנשארים:

מא ראובן ושמעון בקש מהם גוי להלוות לו סך מעו' ולוי בקש להשתתף עמהם בחוב ובתבו וקדם ראובן ונתן מחלקו לגוי ל' זקוקים וחטי ואמ' לגוי שלא היה צריך יותר והלך ראובן ואמר לשמעון ולוי אם תרצו לחלוק עמי בחוב תנו לי כל אחד חלקו בחוב ושמעון נתן לו חלקו ולוי לא נתן לו ונפטר אם כשתבע ראובן ללוי חלקו אמ' חיני חפץ ליתן הרי נעקר משותפותם אבל אם אמר תציר הריני משלם אף על גב דדחק לותו קצת כיון דלא אטרחיה לבית דין קני רווחא וחייב ליתן ליורשיו:

מב ראובן ושמעון שהיו שותפים בחוב וראובן קבל הערב ותפסו הסר והוברך ראובן לפטור החוב כיון שבחובם היה פטור משמעון:

מג שותפים שיש להם חוב כיחד ורצה הלוה להתרחק ממקומו ולהוליך הפטר עמו חבירו יכול לעכב עליו עד שילך הפטר:

מד אם לחד מהשותפי' טען עסק השותפות על כהמתן לו נתנו בחנותו בפתם' מוטל עכר בהמתן לו חנותו תחלה ואחר כך יחלקו הריוח או הפפסד:

מה לחד מהשותפים שלקח מסחור' השותפו' כעצת שותפו להוליכה למקום לחד למכור ובשבתו לחשבון רוצה ליטול מהשותפות הוצאת מזונותיו אין שומעין לו אלא אם כן ים שם מנהג:

מו לחד מהלחים השותפים שים בידו ממון וטוען שהוא של לחרים עליו להביא ראיה כיון שאינו חלוק בעיסתו ואם מת על הלחים להביא ראיה שהם שלהם:

מז ראובן ושמעון שהר ח' חיי להם ממון ושמעון קבל הערבים בלא ראובן ושמעון הלך תחת אותו סר ואינו רשאי לתבוע חובו וראובן מזהירו לגבות החוב אין שמעון חייב להקניט הסר שלו כדי לגבו' חובו של ראובן לך אם הוא פטור ממם כעבור אותו חוב לומדים כמה מם היה לו ליתן לשכה ויתן לראובן כפי חלק שים לו באותו חוב:

מח שני שותפים שקנו עבי ובשבאו למכרה חברה מהשקל גם זה בכלל הפפד ויחלקוהו ביניהם. לחד מהשותפים שהוליך סחורת השותפות למקום אחר למכור ובשבה ופרעו חבירו מהחמצע ומשבה השותפות ולא היו מקפידים זה על זה ומת ורצו היתומים מטלים בתחלה מהחמצע כשיש פדיון אותו שנשבה:

מט אם שהיה ממושכן לראובן ושמעון ושפקידוהו לנוי לחד לשמרו ואמר שמעון לנוי שיחזילהו ללוי והוליכו לוי ונגזל ממנו אם רצה ראובן נובה משמעון ואם רצה נובה מלוי:

נ ראובן שאמר לשמעון כל מה שתעשה בשלך עשה בשלי והלך שמעון ופטר החוב של שניהם חייב לשלם לו חלקו:

נ א אסור להשתתף עם עובד כוכבים ואם נשתתף ונתחייב לו שבועה מותר לקבלה:

שותפים שאחד מהם ירד לאומנות קעז
המלך או חלה · ובו ה' סעיפים

א לחד מהלחים שמינהו המלך גבאי או סופר שמכנים ומוניח במקום המלך וכן כל כיוצ' בזה מעבודת המלך אם מחמת לביהם מינהו כגון שהיה לביהם ידוע בדבר זה ואמר נעמיד בנו תחתיו כדי לעשות חסד עם היתומי' הפרש ביטול וכל הסכר שיתכר בעבודה לכל הלחים ואפילו היה חכם כיותר ורחוי למנותו ואם מחמ' עצמו מינהו הרי זה לעצמו וה"ה להפסד אם נטל ממנו המלך מחמת ממון הלחים ועשרם הפסד לכולם ואם מחמת עצמו שכבר היה עשיר הפסד לעצמו:

ב חלה לחד מהם אם בפעיבה כגון שהלך בשלנ בחוקף או בתוס בימות החמה וכיוצא בזה אם ים קנבה לרפואתו מתרפא משלו ואם אין לה קנבה מתרפ' מן החמצע אבל אם חלה בחוכם אפילו ים לה קנבה מתרפ' מן החמצע וקודם שמתרפא יכולים לומ' לו חלוק עמנו:

ג במה דברים אמורים שמתרפא מן החמצע כשהוא לבדו מתעסק בחומנות והסחר בשלים ומוטלים חלק בריוח אבל שני שותפי' שמתעסקי' בחומנות או בסחורה וחלה לחד מהם אפילו בחוכם מתרפא משל עצמו:

ד לחד מהלחים השותפי' שרצה לילך ללמוד תורה או לומנות יעשו במה יעשו לחלקו בהוצאתו כשהם ביחד וכך יתנו לו לף על פי שבריך יותר כשהוא לבדו:

ה שותף שאמר לשותפו גבוב וכל בזק שיגיע לך יהיה פטור ולף על פי שנהנה מלותה גביבה:

שותף שבקש מהמוכס שיטחול לו קעח
ובו ג' סעיפים

שותפים

א שותפי׳ שבקש אחד מהם מהמוכס שימחול לו ומחל לו הוא לאמצע כאילו הוא שלוחם לבקש בשביל כלם ואם מעצמו בלא פיו סאמ׳ אני מוחל בשביל פלוני הוא שלו לבדו:

ב מי שפטרו המלך מכל מסים וארנוניות אף על פי כן חייבי׳ לפרוע במה שהוציאו הצבור בצרכי הצבור ובשמירתן:

ג שותף שירד לשדה המשותפת ועבדה חשוב כיורד ברשות ונוטל כדין ארוסי העיר אפילו בקמה העומדת לקצור ואפי׳ בשדה שאינ׳ עשויה ליטע וה״ה אם מתעסק בלא רשו׳ בדב׳ המיטלטל המשותף: [illegible]

קעט שותפין אין להן חזקה זה על זה: ובו סעיף א׳

א דבר הידוע שהוא משל השותפות אין לאח׳ חזקה בו על חבירו ואפילו נשתהא בידו זמן רב אינו יכול לומ׳ שלקחו ממנו או שנתנו לו במתנה אלא בראיה ולא מיבעיא במילת׳ דידיע לתר וייה שוה בשוה אלא אפילו חזו דהאי אייתי זוזי והאי אייתי זוזי וזבנו בהו עיסק׳ ולא ידיע כמה אייתי כל חד ובתר הכי נפק האי עיסקא מידא דחד ואמר תרי תילתי דידי ותילתא דחבראי לא מהימן אלא פלגי ליה בשוה והוא דלא מצי למטען לא היו דברים מעולם או החזרתיו לך כגון דחזוליה בהדי תחות ידיה וידעי דהו׳ עיסק דזבני תרוייהו:

קפ א שותפי׳ בחצר שנדרו הנאה זה מזה נתבאר דינו בטור יורה דעה סימן רכ״ו:

קפא שיירא שעמד עליהם גוים והציל א׳ מהם: ובו ג׳ סעיפים

א שיירא שהיתה הולכת במדבר ועמד עליה גוים וטרפ׳ אם אינם יכולים להציל מידם ועמד אחד מהם והציל הציל לעצמו ואם יכולים הם להציל וקדם אחד מהם והציל אף על פי שאמר לעצמי אני מציל הציל לאמצע ויטול כל אח׳ מהם שלו היו יכולים להציל על ידי הדחק כל המציל מציל לאמצע אלא אם כן אמר לעצמי אני מציל שאם אמר כן הרי זה מציל לעצמו שכיון ששמעו הוא אומר לעצמי אני מציל היה להם לדחוק עצמם ולהציל וכיון שישבו ולא הצילו הרי נתיאשו מן הכל:

ב היו שני שותפים והציל אחד מהם הציל לאמצע ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חלק מחבירו והציל לעצמו:

ג׳ וכן השוכר את הפועל להציל כל שיציל הרי הוא למשכיר ואם אמר לעצמי אני מציל הרי זה חוזר בו מהשכירות וכל שיציל אחר שאמר לי הרי הוא שלו:

הלכות שלוחין

קפב ביצד נעשה שליח או טעה וקנה ביוקר ואם עבר על דעת משלחו: ובו י״ב סעיפים

א האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטלטלין או קנה לי הרי זה מוכר ולוקח ועושה לו שליחותו וכל מעשיו קיימי׳ ואין העוש׳ שליח צריך קנין ולא עדים אלא באמירה בעלמ׳ בינו לבין חבירו ואין צריך עדים אלא לגלות הדבר אם כפר אחד מהם:

ב עבר השליח על דעת משלחו לא עשה כלום ודווקא שהודיע שהוא שליח של פלו׳ לפיכך אף על פי שמשך או המשיך אם נמצא שעבר על דעת משלחו בטל המקח ומחזיק אבל אם לא הודיע שהוא שלוחו של פלו׳ נקנה המקח ויהיה הדין בינו ובין זה ששלחו:

ג טעה וקנה ביוקר אפילו בכל שהוא המקח בטל בין בקרקע בין במטלטלין שיאמר לו לתקומי שדרתיך ולא לעוותי לפי׳ אם התנה עמו שעושהו שלח בין לתקון בין לעוות אפילו מכר לו

לו שוה מנה בדינר או לקח לו שוה דינר במנה אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן כפי התנאי:

ד יש מי שאומר שכל זמן שלא יברר המשלח שעשאו שליח לקנות לו סתם יכול המוכר לומר שהתנה עמו בין לתקן בין לעוות והמע"ה:

ה אם הטעה השליח את הלוקח דינו כשאר כל אדם שהמכר קיים עד שתות וזכה המשלח ביתרון:

ו נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריו' הרי זה עיוות והשליח לוקח אותה לעצמו שלא באחריות כמו שעשה וחוזר ומוכרה למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו והאחריות על השליח:

ז הנותן מעות לשלוחו לקנות לו פירו' ויפסוק עם המוכר ליתנם לו ליום פלוני וטעה השליח ולא התנה שיתנם לו כשער הזול והוזלו הז' עיוות והמשלח יכול לחזו' בו ואין צריך לקבל מי שפרע לא השליח ולא המשלח:

ח האומר לשלוחו מכור משדי בית סאה והלך ומכר בית סאתים הז' מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד ומיהו הלוקח יכול לחזור ולומר איני רוצה לקנות אלא סאתים ביחד:

ט אמר ליה מכור בית סאתים ומכר לו בית סאה הז' מעביר על דבריו ולא קנה הלוקח:

י אמר ליה מכור שדה לאד' אחד והלך השליח ומכרה לשנים ממכרו בטל שהרי עבר על דבריו:

יא אמר ליה מכור שדה ולא פירש אפי' מכר למאה ממכרו קיים במה דברי' אמורי' בשמכרם בשטר אחד או בשמכרם בשני שטרו' והחתימם השליח אבל אם מכר לשנים בשני שטרות ולא החתימם השליח מכרו בטל:

יב עשה שליח לקנות לו שדה ואמר המוכר לשליח על תנאי שיחזירהו לי כשיהיו לי מעות והשיב השליח אתה והמשלח חברים בטוב תתפשרו אינו מכור אלא על זה התנאי וצריך להחזיר לו כשירצה המוכר ודין הפירות שאכל נתבאר בטור יורה דעה סימן קע"ד:

עשה שליח לקנות לו חטין וקנה לו שעורין: ובו י' סעיפים קפג

א הנותן מעות לשלוחו לקנות לו סחורה ידועה ולא לקחה אין לו עליו אלא תרעומת ואם ידוע שלקח מוציא ממנו בע"כ:

ב הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע או מטלטל והניח מעות חבירו אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו מה שעש' עשוי והרי הוא מכלל הרמאים ואם היה יודע שזה המוכר אוהב אותו ומכבדו ומוכר לו ואינו מוכר למשלחו הז' מותר לקנות לעצמו והוא שיודיענו ואם מפחד שמא יבא אחר ויקדמנו לקנות הז' קונה לעצמו ואחר כך מודיעו:

ג שליח שקנה לעצמו במעות המשלח אף על פי שזקפן עליו במלוה המקח של משלח:

ד ראובן שאמר לשמעון זבין לי האי מידי וזבין ליה סתמא קנייה ראובן משעת משיכת שמעון ואע"פי שחזר שמעון אחר משיכה ואמר לעצמי כיוונתי לקנות אינו כאמן אע"ג דיהיב שמעון דמי' שלו קנייה ראובן ויהיב לשמעון זוזי אבל אם חזר בו שמעון קוד משיכה ואמ' שקינה לעצמו אפילו חזר בין מתן מעות למשיכה קנה לעצמו אי יהיב שמעון למוכר זוזי מדילה אבל אי' יהיב ראובן זוזי לשמעון ואזל ויהב זוזי למוכר בשמא דראובן ומקמי משיכה הדר ביה שמעון ואמ' לעצמי אני קונה לא קני שמעון עד דמודע למוכר ומכיון מוכר לאקנויי ליה במה דברים אמורים בדאמר זבין לי אבל אי אמר אייתי לי דאזבין ואזל וזבין לנפשיה זכה:

ה נתן מעות לשלוחו לקנות לו חטים בין לסחורה בין לאכילה והלך וקנה לו שעורים או בהפך אם היה בהם הפסר הוא לשליח ואם היה בהם ריוח הוא למשלח:

ו היה השער קצוב וידוע והוסיפו לשליח במכין או במשקל או במדה כל שה סיפו לו המוכרים הרי הוא של שניהם וחולק התוספת השליח עם בעל המעות ואם היה דבר שאין לו קצבא הכל לבעל המעות:

ז שלח עלמו לקבל מעות מהגוי ועשה הגוי וכתן לו ויתר הכל לשליח:

ח ראובן שלח את שמעון שיקח לו כגד בהקפה וכשהגיע זמן הפרעון כתן לו המעות לפרוע ואמרו שהמוכר שכחם צריך להחזירם לראובן ואינו יכול לומ' לכי רוצה לעכבם עמך לת' זמן יזכרם הגוי ואם אינו יכול לומ' לכי רוצה לקדם השם ולהחזירם לגוי:

ט וה"ה אם ראובן חייב מעות לגוי וכתכם לאבירו לפרעו ושכחם הגוי יחזיר לראובן:

קפד הקונה שדה על שם אחר ואחר כך אומר שהוא לעצמו: ובו ב' סעיפים

א שלשה שנתנו מעות לח' לקנות להם מקח לכ היו המעות משולבים וקנה במקנת הדמים לע"פי שהיתה כוונת השליח שזה מקנה לאחד מהם הרי המקח של כולם וחולקים אותו לפי מעותיהם היו מעות של כל אחד מהם שרורים ואתומים ע"פי שהים כלב השליח שזה מיקנה המקח לכולם לת קנה אלא זה שנקנה המקח במעותיו בלבד:

ב ראובן שקנה שדה משמעון ואמר ליה לגוי קניתי אותה וכת' שטר מכר בשם גוי וחזר ראובן ואמר לשמעון לעצמי קניתיה חזור וכתוב שטר מכר בשמי אין כופין את המוכר לכתוב לו שטר אחר בשם ראובן ואם התנה עמו בתחלה ואמר ליה לעצמי, לכי קונה וזה שלכתוב שטר בשם גוי כדי שלא ידעו כי שלכי הוא הקונ' הרי זה כופהו לכתוב שטר אחר בשמו ולא עוד אלא אפילו לא אמר כן למוכר אלא שלא לעדים תחלה כפני המוכר יש לכם לכתוב לי שטר אחר על שמי כופין אותו לכתוב שטר אחר על שמו:

קפה סרסור שמכר בפחו' או ביותר ממה שאמר לו בעל הבית ושאר טענות שבינו לבין בע"ה: ובו י' סעיפים

א הסרסור שליח הוא אלא שנותל שכר שליחותו לפיכך אם טיפה דעת הבעלים מפלס מה שהפס"ד כיצד ראובן שכתן חפץ לשמעון הסרסור וא"ל מכור לי זה ואל תמכור בפחות ממנה והלך ומכרו בחמשים מפלס החמשים וגביתו מכר במאתים הכל לראובן:

ב אין שליח יכול לקנות לעצמו אפילו כאותם דמים שהרשוהו בעלים למוכרו:

ג כתן חפץ לסרסור למכרו בארבעה ואמר הסרסור קבל החפץ לידו הילך ארבע' כשכילג ונתפייס המוכר אינו יכול לחזור בו אף על גב דמשיקרינן ליה אדעתיה דהכין כתנו לו:

ד אמר כ"ה לסרסור המותר שימכר על כך יהיה שלך אע"פ שאתה הסרסור זכה במותר:

ה ראובן אומר במאה אמרתי לך למכרו והסרסור אומר בחמשים אמרת לי וכן מכרתי כשבע הסרסור שבועת התורה שהרי הודה במקצת ואם כבר כתן לו החמשים או שע"ל הילך כשבע היסת שעשה שליחותו וזכה הלוקח ואם ירע הלוקח שחפץ זה של ראובן הוא וזה המוכ' לו סרסור הוא יחזיר החפץ לבעלי ויחרי' על מי שכתן לו רשות למכור בחמשי' או סרסה בחמשים וחזר בו אחר שקניתי:

ו כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ זה של קרקע זה של ראובן ואחר שקנה הלוקח אמר המוכר לו כי רוצה למכור בדמי' או מחזיר הלוקח שהרי לא פשק לו דמים ואמר לו מכור בכך וכך:

ז כל סרסור שלבד החפץ מידו או נגנב אפי' בשע' הליכה חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר:

ח ראובן נתן טבעת לסרסור למכור והפסיל הלכן מהטבעת ושבע שהסרסור שלינה ברשותו ושבע כמה היה שוה הלכן ויפרע סיווי:

ט הנותן כלי לסרסור למשכנם לו ואמ' לו יודע היכן משכנתי' פשיעותא היא וחייב לשלם ואם אמר ליה משכנם ביד פלוני וכן עשה ואחר כך כפר בו אותו פלוני פטור הסרסור:

י סרסור שנתן כלי לנקרו ולא רצה המקבל להחזירו חייב הסרסור וכל מכן שאין לסרסור למכו' חפץ כשאמרו לו שכ"כ בטל רשו' מבעל הכלי:

קפו הלוקח כלים מן האומן למכרן: ובו ב׳ סעיפים

א הלוקח כלי׳ מבית האומן למכרן לבית חמיו ואמר לו אם מקבלים אותם ממני תתן לך דמיהם ואם לאו תתן לך שכר טרחתך ונתכסו כהליכ׳ חייב ואם נתכסו כחזרה פטור אבל אם נשברו או אבדו חייב:

ב נטלם ע״מ למכרם ואמר ליה אם ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני תתן לך דמיהם כך וכך ואם לאו ימכרו תחזיר׳ לך ונתכסו בין כהליכ׳ בין כחזרה חייב לשלם ואין תולין בדב׳ שיש להן קונים הרבה ויכול למכרו מיד כדמיהם שקנב שלא ממחזר למכרו ביותר כדי שיסתכר בו דאי׳ לא פטור מתונסים ואינו חייב שלא בפניהם ואבידה כדין מרסור:

קפז דין שליח שטוען שאירעו לו אונסי׳ ובו ד׳ סעיפים

א כל שליח שטען שאירעו לו אונס פלו׳ והפסיד כך וכך הי׳ נשבע שבועת הסומרים על טענתו ויפטר ואם היה הלוקח במקום שאפשר להביא עליו עדים או דבר שהוא גלוי וידוע שהרי יתנה עדים הי׳ צריך להביא ראיה על טענתו ואם לא הביא עדים אינו נאמן ומשלם:

ב מעשה בחד׳ שאמ׳ לשלוחו קנה לי פ׳ גרבי יין ממעות שהיו לו בידו וקנה לו ובאתה חומץ אמרו חכמים מכין גדול כזה שהחמין קולים לו הואיל ואפשר להביא ראיה יביא ראיה שלא היה היין חומץ כשעה שלקח ויפטר ואם לא יביא ראיה ישלם וכן כיוצא בזה מלברים שהראיה מצויה בהם לכל דבר הנעלם שאין ראיתו מצויה נשבע עליו:

ג וכן הדין בכל טענ׳ שיטענו השוחט וכיוצא בו. וכן הדין בטענת הסומרים שם הראיה יכולה להיות לו יביא ראיה על טענתו לו ישלם:

ד נתן ממעות לחבירו לקנות לו חטי׳ וקנה עמה וסם החטים בבית אחד ומרקבו ממחת גשמים פירדו עליהם חייב לשלם:

קפח אין שליחות לגוי ויש שליח׳ לעבד ואשה: ובו ו׳ סעיפים

א אין גוי נעשה שליח לרבר מהדברים שבעולם וכן אין ישראל נעשה שליח לגוי לדבר מהדברים:

ב עשה אדם שליח אין לו אשה ואפי׳ אשת איש ואפילו עבד ושפחה הואיל וכל בני דעת ויכנס בשקנת מצות נעשים שלוחי למצוה ומתן לכל מי שיכנס בני דעת וכל חש׳ו אינם נעשים שלוחי ולא עוש׳ שליח לאחד הקטנ׳ לפיכך האומר לכו קטן אחד החכמי ומדד לו כשיפר שמן ונתן לו את השיפר ואמר את השמן ואת השיפר החכמי חייב לשלם שלא שלחו אלא להודיעו ולא היה לו לשלח שלא עם כן דעת וכן כל כיוצא בזה ואם פירש ואמר שלחו עם הקטן הר״ז פטור:

ג האומר לחבירו מכה איש לי בידך כיון מלוה כיון שקדון שלחהו לי בית פלוני שפילו היה קטן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו:

ד השולח לחבירו לשלוח לו ע״י שליח מעות שהיו לו בידו אלוה הו שקדון כתבאר בסי׳ קכ״ח:

ה כל היכא שהשליח מסגה מדעת המשלח בטל השליחות מכל וכל:

ו מי שהתנה לו היוצר בממונו מחמת שליחות שולחו או שהעלילו עליו מחמת השליחות והפסידוהו ממון אין המשלח חייב לשלם לו כזקו

הלכות מקח וממכר

קפט דין אין המקח נגמר בדברים ובו סעיף א׳

א אין המקח נגמר בדברי׳ שהאומר לחבירו

326

היאך אתה נותן לי חפץ זה ואמר ליה בכך וכך ונתרצו שניהם ופסקו הדמי׳ יכולי׳ לחזור שניהם אפילו היה הדבר בפני עדים ואמרו להם הוו עלינו עדים שמכר זה ושלקח זה הרי זה אינו כלום עד שיגמור המקח כל דבר ודבר כראוי לו קרקע לפי קניינו ובעלי חיים לפי קנינם ומטלטלים לפי קניינם ולאחר שנגמר המקח כל אחד לפי קניינו אין שום אחד מהם יכול לחזור בו אפילו לא היו עדים בדבר:

קצ דין קניית קרקע בכסף ובו י״ח סעיפים

א קרקע נקנה באחד מד׳ דברים בכסף ובשטר בחזקה בקנין סודר:

ב בכסף כיצד מכר לו בית או שדה ונתן לו כסף שוה פרוט׳ קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו ואפילו נתן לו הכסף ע״מ שיחזירהו לו קנה:

ג האומר לחבירו תן מנה לפלוני וקנה לך קרקע שלי כיון שנתן קנה:

ד יש אומרי׳ שה״ה לאומר לחבירו הילך מנה ויהיה שדך מכיר לפלוני כיון שקבל זה ממנו נקנה השדה לאותו פלוני:

ה וכן י״א שהיה לאומ׳ לחבירו תן מנה לפלוני ויהיה שדי מכיר לו לאותו פלוני עצמו כיון שקבל אותו פלוני המנה מזה נקנה לו לאותו פלוני עצמו השדה:

ו וכן י״א שה״ה לאומ׳ לחבירו הילך מנה ויהיה שדי מכיר לך עצמך בו כיון שזכה במנה נקנה לו השדה והוא שיהיה אדם חשוב שהמוכר נהנה במה שהוא מקבל ממנו מתנה:

ז במה דברים אמורים שקנה בכסף לבדו במקום שאין דרך לכתו׳ שטר אבל במקו׳ שדרכן לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב את השטר:

ח התנה הלוקח ואמ׳ אם ארצה אקנה בכסף ואם ארצה אקנה בשטר ונתן הכסף על תנאי זה הז׳ קיים ואין המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתוב לו השט׳ וכן אם התנה המוכר בזה אז הדבר תלוי בו:

ט הקונה מחבירו קרקע ופסקו הדמי׳ והנית משכון עליה׳ לא קנה וכל הרוצה לחזור משניהם חוזר:

י המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מקצ׳ הדמים והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד לא קנה הלוקח את כלה אף על פי שכתב השטר או החזיק חזר בו הלוקח יד המוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך או קנה מהקרקע כנגד המעות שנתת ונותן לו מהזיבורית שבה ואם חזר המוכר יד הלוקח על העליונה רצה אומ׳ לו תן לי מעותי או תן לי קרקע כנגד מעותי ונוטל מהיפה שבה ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע קנה הלוקח את כלה ואין אחד מהם יכול לחזור בו ושאר הדמים עליו כשאר החובות:

יא מכר שדהו מפני רעתה אף על פי שהוא יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים קנה הכל ואין הלוקח יכול לחזו׳ בו שזה שתובע ורודף לא מפני שעדיין לא גמר והקנה אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח וכן הדין במוכר מטלטלים אע״פי שמשך הלוקח הפירות והוציאן לרשותו והמוכר נכנס ויוצא על שאר הדמים לא קנה ויד החוזר בו על התחתונה כמו שנתבאר אלא אם כן מכר מפני דעת ממכרו שאז קנה הכל:

יב מי שמכר נכסיו מפני שרוצה לילך לדור בעיר אחרת כמוכר שדהו מפני רעת׳ דמי:

יג לקח שדה שוה מנה במאתים ונתן לו מקצת דמים והמוכר נכנס ויוצא לתבוע השאר הז׳ ספק אם הוא כמוכר שדהו מפני רעתה אם לאו ולפי׳ הרוצה לחזור משניהם אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר ממקח שמכר כנגד המעות שנשארו לו אין מוציאין מידו:

יד בקש למכור שדה במאה ולא מצא קונה לשדה שוה מאה והוצרך למכור במאתים וקבל קצת מהדמים ועייל ונפיק אשארא לא קנה ושניהם יכולים לחזור בהם אבל אם הוא בענין שאם היה רוצה לטרוח היה מוצא למכור שדה במנה ולא טרח ומכר במאתים הרי זה ספק לפיכך הרוצה לחזור משניהם אינו יכול לחזור ואם תפס המוכר ממקח שמכר כנגד המעות שנשארו לו אין מוציאין מידו:

טו הה"ד מרימין דכי עייל ונפיק לזוזי לית קנס היינו דירשינן דלית מזכין חלת מפוס דברים לדמי ואפי' לם קבע זמן לפרשן וכשהגיע הזמן דחקו לפרוע לו משותיו וזה דוחקו והדיין דוחם שפוח דחוק למשות ועייל ונפיק לזוזי לית קנס:

יו יש מי שאומר דעייל ונפיק לזוזי היינו שהלך לוליו לבקש משותיו שכי פעמים לו שכח מכאן ובקש ממנו לם"ל לו מפלו רק שהלך דעתו שהלך לבקשו ודווק דעייל ונפי' כיום' דלוקמוה ליזביני לו כיום שקרוב לו לחבל לו עייל ונפיק ביומים לפילו עייל ונפיק למחר לו מצי הדר ביה וכי עייל ונפיק ביומים לפילו שפתק לו ולאחר כמה ימים חוזר הרשות בידו ואי עייל ונפיק ביומים תרי זמני ולו יכיב ליה ומקמי דשלים יומים לייתי ליה זוזי קנס ולו מצי הדר ביה דכל דפרע ביומים כפורע מיד דמי:

יז דין מטלטלים כדין הקרקעות לדבר זה שפילו משכן והכניסם לרשותו והמוכר עייל ונפיק לזוזי לו קני חלת שכזה יש חילוק במטלטלים שם הוא דבר שגיאו רחוי ליחלק כגון שמכר לו בעל חי ונתן לו קצת מהדמים ועייל ונפיק לזוזי המקח בטל לגמרי לפי שגיאו רחוי ליחלק והמוכר חיגו רוצה להיות שותף עמו לכל בעלי דבר חלוקה הוא חין המקח בטל חלת בשגר מה שחייב לו:

יח הקונה דבר מחבירו ונתן לו הדמי' ושהה במקין הסעות ולאחר זמן תבעו המוכר ואמר לו מלה שכתבתי לי חיכף חלת תעשים בקנה המקח ומחזיר לו העשרה שפילו לאחר כמה שנים בין בקרקע בין במטלטלים:

דין קניית קרקע בשטר: ובו ל' סעיפים

א בשטר כיצד כתב לו על הכייר לו על החרס לו על העלה שדי נתונה לך שדי מכורה לך כיון שהגיע השטר לידו קנה אף על פי שאין שם עדים כלל:

ב כמה דברים אמורים במוכר שדהו מפני רעתה אבל בשאר קרקעות אף על פי שהגיע שטר המכר בעדים לידו לא קנה עד שיתן דמי:

ג שטרי דורון שטרי קנין הם:

ד קנה קרקע בדמים ידועים והמוכר אומר לא קבלתי הסעות והלוקח אומר כבר נתתי הם הוא מקום שמוקנים סעות ואחר כך כותבים וכתוב בשטר שהודה שקבל הלוקח נאמן:

דין קניית קרקע בחזקה: ובו ו' סעיפים

קצב

א בחזקה כיצד מכר לו כתן לו בית לו שדה כיון שנכנל לו גדר לו פרן כל שהוא והושיל במעשיו הרי זה קנה:

ב כמה דברים אמורים בשהחזיק בפני המוכר לו הנותן לבל שלה בפניו לא קנה אלא אם כן אמ' לו לך חזק וקנה ואם אמר לו המתן עד שאכתוב לו או שאומר לו לך חזק וקנה המוכר בור לחבירו כיון שאמר לו לך חזק וקנה:

ג מעל כיצד מכר לו נתן לו בית לו חנר והוא שפתח פתוח ונעל הלוקח את השתח וחז' ופתחו קנה ואם אי אפשר שיבוא לנעול במפתח:

ד גדר כל שהו כיצד היה עם גדר והיו עולים בו בשחת והוסיף עליו כל שהוא והשלימו לעשרה וכמלא שאין עולים אלא בדוחק הרי זה הושיל וקנה:

ה פרן כל שהו כיצד היתה עם פרנה והיו נכנסים בה בדוחק והרחיבה כל שהו עד שנמצ' נכנסים בריוח הרי זה הושיל וקנה:

ו נתן גרור והושיל בגון שאמר לו המ' לשדה או נטל גרור והושיל בגון שפתח בשטי לתו המים לשדה קנה וכן כל כיוצא בזה אבל אם רחה לחת המים בתה להזיק הקרקע ונתן גרור ומנעה לא קנה שסילוק היזיק אינו קונה אלא בכחת הקונה:

ז המוכר או הנותן לחבירו שדה בגד שדהו כיון שדה המוכר שכין שתי השדות וכעשו שתיהן כשדה אחת קנה אבל אם הלך בה לארכ' ולחרב'

328

אין הילוך זה מועיל כלום ואם שביל של כרמים מכר לו הואיל ונעשה להילוך קנה בהילוך וכמה שיעור רוחב הדרך שיקנ׳ בהלוכו אם היה מסוי׳ במחיצות קנה כדי שיגביה רגל ויניח רגל בצדה ואם אין שם מחיצות קנה ברוחב כדי שתהיה על ראשו חבילה של שריגים ויסוב בה:

ח היתה הקרקע צחיח סלע שאין בה לא גדר ולא פרצה ואינה בת זריעה החזקה שקונה אותה שטיחת פירות או העמדת בהמ׳שם וכיוצ׳ בזה משאר התשמישים:

ט הטע מצעות בבית או בשדה ושפב עליהם או ערך שלחן ואכל ולא עוד אלא אפילו נתן כליו לתוכו או צבר בו פירות הראוים לצבור קנה:

י המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה או שאסף פירות האילן או זמרו וכן כל כיוצא בדברים אלו קנה:

יא וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח קנה לוקח:

יב המוכר לחבירו עשר שדות בעשר מדינו׳ כיון שהחזיק באחד מהם קנה כולם ואפילו הית׳ אחת מהם הר גבוה והשנית מצולה שהרי אין תשמיש של זה כתשמיש של זה בד״א שנתן דמי כולם אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו לפיכך אם היו הכל במתנה קנה כולם:

יג וכן בשכירות כיון שהחזיק באח׳ מהן קנה כלם כל זמן השכירות:

יד היו מקצת הקרקעות במכר ומקצתן בשכירות כיון שהחזיק בין בשל מכר בין בשל שכירות קנה הכל:

טו דין מחזיק בנכסי הגר יתבאר בסימן קקע״ה:

יו חזקה לחודה בלא כסף ובלא שטר קניא כל היכא דלא עייל ונפיק אזוזי:

קצג המחובר לקרקע דינו בקרקע: ובו סעיף א׳

א כל המחובר לקרקע שצריך לקרקע הרי הוא בקרקע ונקנה בכסף או בשטר או בחזקה אפילו לא נתכוון לקנות הקרקע אלא החזיק בקרקע לקנות המחובר בה או נתן כסף בעד הקרקע כדי לקנות המחובר בו קנה אף על פי שלא קנה הקרקע אבל אם אינו צריך לקרקע כגון ענבים העומדות ליבצר הרי זה כמטלטלים לקנין ויש להם אונאה:

קצד גוי שמכר קרקע לישראל וקבל כסף ולא כתב שטר: ובו ג׳ סעיפים

א הגוי אינו קונה בחזקה אלא בשטר הוא שקונה עם נתינת הכסף וישראל הקונה מגוי הרי הוא כגוי ואינו קונה אלא בשטר:

ב מאחר שגוי אינו קונה קרקע מישראל ולא מקנהו לישראל אלא בשטר ישראל שלקח שדה מהגוי ונתן דמים וקודם שיחזיק בה בא ישראל אחר והחזיק בה כדרך שמחזיקי׳ בנכסי הגר זכה אחרון ונותן לראשון את הדמים מפני שהגוי מעת שלקח הדמים סילק רשותו וישראל לא קנה עד שיגיע השטר לידו ונמצאו נכסים שו בנכסי מדב׳ שכל המחזיק בהם זכה ואחריותו על הגוי המוכר במה דברים אמורים במקו׳ שאי׳ משפט ידוע למלך אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא מי שכות׳ בשטר או הנותן דמים וכיוצא בדברים אלו עושים כפי משפט המלך:

ג יש מי שאומר שאפילו אם כתב הגוי שטר לראשון קודם שיחזיק בו אחר אינו כלום כיון שכבר נסתלק הרי הוא כאחר אלא צריך שיכתוב השטר קודם שיקבל המעות:

קצה דין קניית קרקע בחליפין: ובו יא סעיפים

א בקנין כיצד יתן הקונה למקנה כלי כל שהוא ויאמ׳ לו קנה זה חלף הקרקע או המטלטל שמכרת או שנתת לי וכיון שמשך המקנה הכלי נקנה הקרקע או המטלטלים ללוקח או למקבל מתנה

329

מתנה בכל מקום שהוא אף על פי שלא החזיק ולא נתן כסף ולא כתב שטר ולא משך ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו אפי׳ אין עדי׳ בדבר אם מודים זה לזה:

ב אין קונים אלא בכלי ואף על פי שאין בו שוה פרוטה ואין קונים בדבר שאסור בהנאה ולא בפירות ולא במטבע ואין קונים בכליו של מקנה:

ג הקנה אחד כלי למוכר כדי שיקנה הלוקח אותו הממכר זכה הלוקח אפילו הקנהו שלא בפני הקונה ואף על פי שהקנה לו הכלי ע״מ להחזירו נקנה המקח:

ד אף על פי שלא תפס המקנה כל הכלי אלא מקצתו ונשאר קצתו ביד הקונה קנה בו והוא שיאחוז ממנו שיעור כלי שהוא שיעור ג׳ אצבעות ואם אחז פחות מג׳ אצבעות צריך שיאחוז בענין שיהא יכול לנתק כל הכלי ולהיבאו אצלו:

ה יש אומרים שאין הקנין מועיל אלא אם כן מקנה לו החפץ הנמכר או הניתן מיד אבל אם אמר לו הקונה תקנה סודר זה ותקנה חפצך לי אחר שלשי׳ לא קנה מפני שבשעה שיש לו להקנו׳ בבר החזיר הסודר לקונה אבל אם אמר לו קנה ע״מ שתקנה לי מעכשיו ולאחר ל׳ יום קנה:

ו אף על פי שנגמר הדבר בקנין סודר כל אחד משניהם יכול לחזור בו כל זמן שעסוקים באותו ענין ואם הפסיקו הענין אין אחד מהם יכול לחזור בו:

ז בשאר דרכי הקנייה אין שום אחד מהם יכול לחזור בו אחר כדי דבור:

ח יש מי שכתב שאם פירש בשעת קנין סודר בלא חזרה או שכתבו שטר או שקבלו דיינים לפשרה בקנין אף על פי שעסוקים באותו ענין אינן יכולים לחזור בהם אחר כדי דיבור:

ט בדרכים שהקרקע נקנה בהם שכירות ושאלת קרקע נקנים ויש אומרים שאינם נקנים בקנין סודר:

י שכירות ומשכונא אינן נקנין במלוה:

יא אין קונין בשבת קנין סודר ואם קנו אף על פי שעשו עבירה קנו:

דין קניית עבד כנעני: ובו ה׳ סעיפי׳ קצו

א עבד כנעני דינו כקרקע לקנייה נקנה בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין סודר:

ב מה היא החזקה בקנין העבדים שישתמש בו בפני רבו כדרך שמשתמשין בעבדים ואם הוא שלא בפני רבו צריך שיאמ׳ לו לך חזק וקני:

ג כיצד התיר לו מנעלו או שהנעיל לו מנעלו או שהוליך כליו אחריו לבי׳ המרחץ או שהפשיטו או סכו או גררו או הלבישו או הגביה את רבו קנה וי״א שה״ה אם הגביהו רבו:

ד עשה לו מלאכה שאינה בשימוש גופו כגון שתפר לו בגד וכיוצא בזה קנאו רבו וי״א שלא קנאו:

ה תקפו והביאו אצלו קנאו אבל אם קראו ובא אצלו או שאמר להם רבו הראשון לך אצל הלוקח והלך אצלו לא קנה ואם הוא עבד קטן קראו ובא אצלו קנאו:

דין קניית בהמה גסה ודקה: ובו ז׳ סעיפים קצז

א בהמה בין דקה בין גסה אינה נקנית במסירה אלא במשיכה ואנו צריך להגביה:

ב הגבהה קונה בכל מקום אבל משיכה אינה קונה אלא בסימטא או בחצר של שניהם אבל לא בר״ה ולא בחצר שאינה של שניהם:

ג כיצד קונין את הבהמה במשיכה אין צ״ל אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה בו שקנה אלא אפילו קרא לה ובאה או שהכישה במקל ורצתה בפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה והוא שימשוך בפני הבעלי׳ ואם משך שלא בפני׳ בעלי׳ צריך שיאמר לו קודם שימשוך לך משוך וקני:

ד המוכר עדר לחבירו או שנתן לו במתנה כיון שמסר לו משכונית היא הבהמה המהלכת בראש העדר והכל נמשכים אחריה אין צ״ל משוך וקנה ואם משך העדר אפילו שלא בפניו קנה דמסירת מ שכונית הוי כאומר לך משוך וקנה:

ח המוכר בהמה לחבירו ולא נתנה לו בתוך
ומתר קנה כדרך שכני הדם קונים אם מכר לו
הגביה קנה אבל אם רכב עליה אם בשר קנה
ואם כעיר לא קנה לפי שאין דרך בני אדם
לרכוב כעיר לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו
לרכוב כעיר או אדם מזולזל כיוצא שאין מקפיד
על הלוכו כעיר רוכב כגון המיוחסים בגדולת
הכהונות או העבדים או שהיתה לאם או שהיה
כר"ם שדרכים דוחקים אם הרי זה קונה כרכיב
והוא שתהלך בו:

ו האומר לחבירו משוך ותקנה לו חזק ותקנה
וכיוצא בדברים אלו והלך ומשך או החזיק לא
קנה שמשמע תקנה להבא ועדיין לא הקנה לו
וה"ה לאומר לו משוך חפץ זה ולקוחתי:

ז האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה שלא
לאחר שלשים יום ומשך לא קנה ואם אמר לית
קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה ואפי' היתה
עומדת בחצר כיוס שלשים שזה כאי שהקנה
חותה מעתה על תנאי נעשה התנאי נתקיים
הקנין וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי:

קצח דין קניית מטלטלין איזה במשיכה ואיזה במסירה ומה דינו במעות שבידו ובו ט' סעיפים

א דבר תורה מעות קונות מכל חכמים תקנו
שלא יקנו המטלטלים שלא בהגבהה או במשיכה
דבר שאין דרכו להגביה כיצד המקבץ עצים או
פשתן וכיוצא בהם ועשה מהם שעון גדול שאי
אפשר להגביהו אינו נקנה במשיכ' שהרי אפשר
להתירו ולהגביהו עץ עץ אבל אם היה טעון על
הגוזים או על פלפלים או על שקדים וכיוצ' בהם
שאין לחוד וכולו להגביהו הן נקנה במשיכה:

ב הגבהה י"א שצריך להגביה ג' טפחים ויש
דקצני בהגבהה טפח:

ג משיכה שאמרו צריך שימשוך החפץ כולו
ויוציאנו מכל המקום שהוא בו:

ד דברים שאין דרכם להגביה אי אפשר
קנה:

ה המוכר בהמה לחבירו ולא נתנה לו בתוך
ומתר קנה כדרך שכני הדם קונים אם מכר לו
הגביה קנה אבל אם רכב עליה אם בשר קנה
ואם כעיר לא קנה לפי שאין דרך בני אדם
לרכוב כעיר לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו
לרכוב כעיר או אדם מזולזל כיוצא שאינו מקפיד
על הלוכו כעיר רוכב כגון המיוחסים בגדולת
הכהונות או העבדים או שהיתה לאם או שהיה
כר"ם שדרכים דוחקים אם הרי זה קונה כרכיב
והוא שתהלך בו:

ו האומר לחבירו משוך ותקנה לו חזק ותקנה
וכיוצא בדברים אלו והלך ומשך או החזיק לא
קנה שמשמע תקנה להבא ועדיין לא הקנה לו
וה"ה לאומר לו משוך חפץ זה ולקוחתי:

ז האומר לחבירו משוך פרה זו ולא תקנה שלא
לאחר שלשים יום ומשך לא קנה ואם אמר לית
קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה ואפי' היתה
עומדת בחצר כיוצא שלשים שזה כאי שהקנה
חותה מעתה על תנאי נעשה התנאי נתקיים
הקנין וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי:

קצח דין קניית מטלטלין איזה במשיכה ואיזה במסירה ומה דינו במעות שבידו ובו ט' סעיפים

א דבר תורה מעות קונות מכל חכמים תקנו
שלא יקנו המטלטלים שלא בהגבהה או במשיכה
דבר שאין דרכו להגביה כיצד המקבץ עצים או
פשתן וכיוצא בהם ועשה מהם שעון גדול שאי
אפשר להגביהו אינו נקנה במשיכ' שהרי אפשר
להתירו ולהגביהו עץ עץ אבל אם היה טעון על
הגוזים או על פלפלים או על שקדים וכיוצ' בהם
שאין לחוד וכולו להגביהו הן נקנה במשיכה:

ב הגבהה י"א שצריך להגביה ג' טפחים ויש
דקצני בהגבהה טפח:

ג משיכה שאמרו צריך שימשוך החפץ כולו
ויוציאנו מכל המקום שהוא בו:

ד דברים שאין דרכם להגביה אי אפשר
קנה:

ה ולמה תקנו חכמים שלא יהו מעות קונות
גזיר' שמא יתן הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו
יאבד בהאונס כגון שנתפזל דליקה ויערף או יכויו
לסטים ויטלוהו אם יהיה כרשו הלוקח ויתמהמה
המוכר ולא יטול לפיכך העמידוהו חכמים כרשו
המוכר כדי שיתעכל ויטול לפיכך אם היה כיתו
של לוקח שים בו החפץ שנמכר מושכר למוכר
העמידוהו על דין תורה שהרי מטו הוא לגבל
כיתו ויטול לתבואל וכן השוכר המקום שותפ
המטלטלים הנמכרים מונחים בו כאחד מדרכי
קניית השכירות שנתבארו בסימן קכ"ה קנה
המטלטלים שבו ואין שום אחד מהם יכול לחזור
בו והוא שתהא חצר המשתמרת לדעת השוכר
או שהוא עומד בכל המקום ההוא:

ו יש אומרים דשכירות מטלטלים נקנ' בכסף
דליכ' למיחש שמא יחש"ו כשרפי חטיך בעלייה
דכיון שהנוף שלו טרח ומנהל:

ז הסכים האוהל ולא לגבי הם במשיכתה
טורח גדול ואינה נמשכ' אלא לרבות הסריסה
משיכה שלא בקנית המסירה וכן כל כי הא דזה
ואם אמר לו לך משוך וקנה הוי קונה הסכימה
עד שימשכה כלה ויוצי' אבל מכל מקום שהית'
בו שהרי הקפיד המוכר שלא יקנה זה אלא
במשיכה:

ח ומסירה זו שאמרו אין צריך שימסרנה
מידו ליד לוקח אלא כיון שתחזיק הלוקח בפני
המוכר או בביתו ה"ל מסירה:

ט מסירה היכא קונה אלא בר"ה ובחצ' שאינה
של שניהם ומשיכה היכא קונה אלא בשמטלט
או בחצר של שניהם והגבהה קונה בכל מקום:

י לפיכך אם היתה הסריסה עומדת בר"ה או
בחצר שאינה של שניהם והקפיד המוכר ואמר
ליה משוך וקנה צריך למשכה כלה ושיוציאנה
מחותו רשות שאין משיכה קונה בו ויכניסנה
לרשות שהמשיכה קונה בו:

י א היתה עומדת בשמטלט או בחצר שניהם
היכא קנינית אלא במשיכה ולא במסירה:

יב היתה עומדת בר"ה ולא אמר להם המוכ'
כלום והלך הלוקח ומשך לא קנה עד שימשכנה
כדינה מר"ה לשמטלט אף על פי שנקנית במסיר'

כר"ה ומסירה לונה צריכה שימסור לו מיד ליד
לפ"ה כיון שהתחיל למשוך כבר נולה ברשות
שיהיו רוצה לקנות בחזקה זו שהוא מחזיק ותפוס
כה נלה במשיכה:

ג יש לומרים דמשיכה לונה נקנית במשיכה
נלה כדרך משיכתה כגון שמושכת בשיס לו
כרקק שיס שהוא כשיעמוד לו בחל על שניהס
לכל לס היתה כישכה לונו קונה עד שיגביהכ':

יד דבר הנקנה במשיכה שהיה כר"ה לו
בחבר שלונה על שניהס ומשכו הלוקח לרשותו
לו לשיעמוד כיון שהוציא מקנתו מרשותו הרשים
לו מרשות שלונה על שניהס קנס מלחר שמשכו
כולו והוכיחו מכל המקום שהיה כו:

טו הנותן דמי המטלטלים לו מקפתן וחזר
כו הלוקח ומ"ל המוכר כה וטול מעותיך הרי
המעות תלנו כמו פקדון ולס נגנבו לו לכדו
לונו חייב בלחריותן לכל לס חזר כו המוכר
ולמר ללוקח בוא וטול לת שלך הרי המעות
ברשותי וחייב בלחריותן לפילו מלונסים
גדולים עד שיקבל עליו מי שפרע וילמ"ל לח"כ
כה וטול לת שלך ולח לו ליתנהו בעין הרי זוזי
ממם דיכר ליה לוקח פטור לכל לס הוכיחס
ויחד לחרים תלחיה וקבל מי שפרע ל"ה שחזרו
הלוקח וחייב לפילו בחונסים עד שיכלו לרשות
לוקח ויש מי שלומ' שלפילו הוציאס כיון שקבל
עליו מי שפרע ומותב"ל לח"ב שלח רלה הלוקח
לקבלס פטור:

יש דרכים שמעות קונות ויש זמן שמעות קונות · ובו ד' סעיפים:

קצט

א יש מעות קונות כיכר היו לו מעות כידו
כלח מכין ובלח מקבל ולמר לחבירו מכור לי
חפץ שלך כמעות הלו שבידי ולקחס המוכר ולח
דקדק לידע מכוב' נקב' החפץ ללוקח ולין ח' מהם
יכול לחזור בו מפני שהוא דבר שלונו מנוי לח
נזרו כיס רבים:

ב וכן רלובן שמכר מטלטלין לשמעון בחנה
וקבל שמעון המטלטלי' ונתחייב לרלובן כדמים
ולחר כך היה לשמעון מטלטלים לחרים למכור
ולמר ליה רלובן מכור לותם כדמי' שים לי בידך
מדמי המכר ולמ' ליה הן נקנו לותם המטלטלי'
לרלובן בכל מקום שהם ולף על פי שלח משך
ולח הגביה שגם זה דבר שלונו מנוי הוא ולח
נזרו כיס רבים לבל לס היה עליו חוב שלח
מחמת המכר ולמר ליה מכור לי מטלטלי' בחוב
שים לי לחנך ונתרלו שניהם לח קנה:

ג יש זמן שמעות קונות שהעמידו חכמים
דבריהם על דין תורה בבבל בלרבעה פרקים
זהלו הם עש"ט הלחרון של חג ועש"ט הרלשון של
פסח וערב העברת וערב רלש השנה שלס היה
לטבת סור סוה"ק דיברים ולקח מהלוקח דיבר
כדי לתת לו בסר בשיעהוט ולח נתקבלו לו כל
דמי הסור מלחיטין לותו בעל כרחו כדי ליתן
הבסר ללוקח לפיכך לס מת הסור מת ללוקח
ומפסיד הדיבר:

ד יתומים או לפוטרופוס שלהם שמכרו
מטלטלין ומסרן הלוקח ועדיין לח נתן המעות
ונתייקרו חוזרי' בהם כדין התורה שלין מסיכה
קונה חלח מעות וכאן בלבד חלוק דין היתומים
מדין שלחר כני לדם לחכל בשלר החלוקות דין
היתומים שוה לשל כל לדם לענין זה:

דין קניית מטלטלין על ידי הצרור וביצר קונה כליו · ובו י"ב סעיפים

א היו המטלטלין ברשות הלוקח המשתמר
לרלתו או שהוא עומד בבר לותו רשו' כיון שקבל
עליו המוכ' למכור קנה לוקח ולף על פי שלרייץ
לח מדד והוא שפסק דמים:

ב היו ברשות המוכר או ברשות לדם לחר
שהם מופקדי תלנו לח קנה הלוקח עד שיגביה
המטלטלין או עד שיזכה כמו שכתבתי בסי':

ג כליו של לדם בל מקום שים לו רשו' להניחו
קנה לו וכיון שבבבסו המטלטלים בתוך הכלי
ין לחר מהם יכול לחזור בו והי' כמי שהגביהן
או כמי שהניחו בתוך ביתו לפיכך ין כליו של
לדם קונים לו בר"ה ולח ברשות המוכר תלח שם

332

כן אמ׳ לו המקנה לך וקנה בכלי זה ואז קנה אם
הוא ברשות המוכר:

ד וכן אם קנה הכלי מהמוכר והגביהו ואחר
כך הניחו שם ברשות המוכר וחזר וקנה ממנו
הפירות כיון שנכנסו בתוך כלי זה קנה אותם
שמפני הנאת המוכר במכיר׳ הכלי אינו מקפיד
על מקומו:

ה כשם שאין כליו של לוקח קונה לו ברשות
מוכר כך אין כליו של מוכר קונה ללוקח אף על
פי שהוא ברשות לוקח:

ו משיכה מהניא בכליו של מוכר שאם מדד
המוכ׳ ונתן לתוך כליו ומשכו הלוקח בפניו קנה
ואפי׳ לא אמ׳ לו משוך הכלי לקנות מה שבתוכו:

ז אין הרשות קונה ולא הכלי ולא משיכה ולא
הגבהה אלא אם כן פסק תחלה המדה בכך וכך
אבל כל זמן שלא פסק אין לו שום צד שיקנה בו
דכל זמן שלא פסק לא סמכא דעת דשניה׳ שמא
לא יסכימו על הסכום ואם המקח דבר שדמיו
קצובים אף על פי שלא פסק קנה וכן אם אמר
ליה הריני מוכר לך כפי מה שישמוהו שלש׳ קנה
אפילו אין דמיו קצובים· היו הפירות בסמטא
או בחצר של שניהם ואפי׳ היו ברשות לוקח והיו
בתוך כליו של מוכר וקבל עליו המוכר למכור
והתחיל המוכר למדוד בתוך כליו של מוכר אם
אמר ליה כור בשלשים סלע אני מוכר לך יכול
לחזור בו אפילו בסאה אחרונה הואיל ועדיין
הפירות בכליו ולא גמר כל המדה וכליו של מוכר
אינם קונים ללוקח אף על פי שהוא ברשו׳ לוקח
ואם אמר ליה כור בשלשים סאה בסלע ראשון
ראשון קנה כיון שפסקו דמי׳ על כל סאה וסאה
כל סאה שיגביה המוכר ויערה אותה נגמרה
מכירתה הואיל ואין הפירות ברשות המוכ׳ ולא
בר״ה ואילו לא היו הפירות בכליו של מוכר כיון
שהם ברשות לוקח קנה משפסק אף על פי שלא
מדד כמו שנתבאר:

ח הכנים הלוקח את החמורים לביתו עם
התבואה שעליהם אותה משיכה אינה כלום
אפילו אם פסק הדמי׳ ומדד המוכר על החמורי׳
לא קנה ויש מי שאומר שאפילו מדד לוקח על
החמורים לא קנה שלא נתכוון למשיכה ולקנות
במדידה זו דלמדידה בעלמא נתכוון:

ט המוכר יין או שמן לחבירו בסמטא או
בחצר של שניהם או ברשות לוקח והיתה המדה
של סרסור עד שלא נתמלאת המדה למוכר
משנתמלאת המדה הרי הן ברשות לוקח ואין
אחד מהם יכול לחזור בו וכן פירות שהיו צבורי׳
בסמטא או בחצר של שניהם והמדה אינה של
אחד מהם והיה המוכ׳ מודד עד שלא נתמלאת
המדה הרי היא ברשות מוכר ומשנמלאת המדה
הרי היא ברשות לוקח:

י היתה המדה של אחד מהם והיו בה רשמים
לידע חציה שלישה ורביעה וכיוצא בהן כיון
שהגיע לרושם מהרשמים קנה ראשון ראשון
ואף על פי שלא נתמלאת המדה שכל רושם מהם
במדה בפני עצמה שהרי כל א׳ מהם היא המדה
והוא סומך על הרשמים שבה:

יא הנוטל כלי מבי׳ האומן על מנת לבקרו אם
היו דמיו קצובי׳ ונאנס בידו חייב שהואיל ודמיו
קצובין מעת שהגביהו נעש׳ ברשותו ואין המוכר
יכול לחזור בו והוא שיגביהנו כדי לקנו׳ את כולו
ויהיה אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח אבל
חפץ שהמוכר קץ בו והוא מבקש ורודף למכרו
הרי הוא ברשות המוכר עד שיפסוק הדמים
ויגביהנו הלוקח אחר שפסק ואם גילה דעתו
שאינו חפץ בו ונגנב או נאבד קודם שיחזירנו
יש אומרים שהוא כשומר שכר ויש אומרי׳ שהוא
כשומר חנם:

יב אחד המושך או המגביה או המחזיק
בעצמו או שאמר לאחר להגביה או למשוך לו או
להחזיק לו הז״ זכה לו וכן בשאר דרכי הקנייה:

דין רשם על החבית והתקע כפו לחבירו· ובו ב׳ סעיפים רא

א מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמי׳ ורשם
הלוקח רושם על המקח כדי שיהי׳ לו סימן ידוע
שהוא שלו אף על פי שלא נתן לו מהדמים כלום
כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי שפרע ואם
מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור
נקנה

נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו וחייב
זה ליתן הדמים והוא שרשם בפני המוכר או
שאמר ליה המוכר רשום מקחך:
ב וכן כל דבר שנהגו התגרים לקנות בו כגון
על ידי שנותן הלוקח פרוטה למוכר או על ידי
שתוקע לו כפו וכן כל כיוצא בזה:

רב דין קניית מטלטלין אגב קרקע או עבדי׳ וקרקע או עבד ומטלטלין או בהמ׳ וכלי׳ שעליה׳ ובו ט״ו סעיפי׳

א המקנ׳ קרקע או מטלטלין כאח׳ כיון שקנה
הקרקע באחד מדרכי הקנייה נקנו המטלטלין
עמהם בין שהיו שניהם במכר או במתנה בין
שמכר מטלטלים ונתן קרקע בין שמכר קרקע
ונתן מטלטלין כיון שקנ׳ קרקע קנה המטלטלי׳:
ב במה דברי׳ אמורי׳ כשהיו אותם המטלטלין
צבורים באותה קרקע אבל אם היו במקום אחר
צריך שיאמר לו קנה מטלטלין אגב קרקע אפי׳
היו המטלטלי׳ במדינה אחר׳ ואמ׳ ליה קנה אותם
ע״ג קרקע פלו׳ כיון שקנ׳ קרקע נקנו המטלטלין
אף על פי שאינם צבורים בתוכה ואם לא אמר
ליה קנה אגב קרקע לא קנה מאחר שאינם
צבורים בתוכה:
ג הקנה השדה לאחד והמטלטלין לאחר אף
על פי שא״ל קנה המטלטלין ע״ג קרקע והחזיק
האח׳ בקרקע לא קנה השני מטלטלי׳ ואם תפסן
אחר שחזר בו המקנה אין מוציאין מידו שהרי
תפסן אח׳ שקנ׳ חבירו הקרק׳ שנקנו לו על גבו:
ד הקנה שדה לאפוטרופוסים ומטלטלים
ליתומים קנו:
ה בהמות כמטלטלים בדינים אלו:
ו אין קרקע נקנה אגב קרקע:
ז קרקע כל שהו מקנין על גביו מטלטלים
הרבה:
ח המקנה עבדים וקרקעות כאחד החזיק
בעבדים לא קנה הקרקעות החזיק בקרקעות
אם היו עבדים בתוכה קנה ואם לאו לא קנה
אפילו שיאמר לו קנה אותם ע״ג קרקע:

ט המקנה עבדים ומטלטלים כאחד משך
המטלטלים לא קנה העבדים החזיק בעבדים
לא קנה המטלטלים אלא אם כן היו המטלטלים
ע״ג העבד והוא שיהיה כפות ויש אומרים שצריך
גם שיהיה ישן:
י היה לאחד עציץ נקוב וזרעים שבו לאחר
אם הקנה בעל העציץ עציצו לבעל הזרעים כיון
שמשך קנה:
יא הקנה בעל זרעים זרעיו לבעל העציץ לא
קנה עד שיחזיק בזרעים עצמם:
יב היה העציץ והזרעי׳ שבו הכל לאח׳ והקנה
שניהם לאחד החזיק בעציץ לקנות הזרעים אף
העציץ לא קנה החזיק בזרעים קנה העציץ:
יג המקנה בהמה וכלי׳ שעל גבה כאחד אף
על פי שמשך הבהמה וקנאה לא קנה הכלים
שעליה עד שיגביה או ימשוך הכלים עצמם אם
אין דרכם להגביה שהבהמה כחצר המהלכת
היא ואין מה שבתוכ׳ קנוי לבעלה לפי׳ אם היתה
הבהמה כפותה קנה אף כלים שעליה ויש מי
שאומר דבמציא׳ אם אמר אני מושך בהמה זו
לקנותה ואת הכלים שעליה קנאם אפילו אינה
כפותה:
יד אמר ליה המוכר משוך בהמה זו וקנה
כלים שעליה הואיל ולא הקנה לו גוף הבהמה
אף על פי שמשכה והיא כפותה לא קנה כלים
שעליה:
טו אמר ליה משוך קופה זו ובמשיכתה קנה
מה שבתוכה קנה מה שבתוכה אף על פי שלא
קנה הקופה:

רג כל מטלטלין נקנין בחליפין ומטבע אין נקנה בחליפין׳ ובו י׳ סעיפים

א כל המטלטלין קונים זה את זה בחליפין
אין צ״ל אם אין המקנ׳ מקפיד לידע שיווי החפץ
שנוטל בחליפין כעין שקונים בסודר שזהו קנין
גמור שמועיל לכל הדברים בין קרקע בין טלטל
בין ב״ח ופירות נמי אף על פי שאין קונים בהם
נקני׳ בחליפי׳ חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין

ולא קונה וכן דבר שאין בו ממש אין קנין מועיל בו כגון שקנו ממנו שילך עם פלוני למקו׳ פלוני או שיחלקו חצר שביניה׳ וכיוצא באלו שהם קנין דברים ואין לו על מה לחול אלא אפילו מקפיד לידע שיווי החפץ שנוטל דהשתא דומה לדמים אפ״ה נקנה כיצד היה לזה פרה ולזה חמור והעריכו אותם כמה שוה כל אחד מהם והסכימו להחליפם זה בזה כיון שמשך בעל הפרה את החמור נקנית פרתו לבעל החמור בכל מקום שהיא ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו:

ב החליף חמור בפרה וטלה ומשך את הפרה ולא משך את הטלה לא קנה מפני שאין כאן משיכה גמורה ויש אומרים דדוקא בכה״ג משום שאין החמור ראוי ליחלק אבל אם אמ׳ פרה וטלה בכור חטים ומשך הפרה ולא משך הטלה קנה בחטים כנגד דמי הפרה:

ג לשונות של זהב ושל כסף ושל שאר מיני מתכות הרי הם כשאר מטלטלים ונקנים בקנין וקונים זה את זה בהחלפה אבל המטבעות של כסף או של זהב או של נחשת הרי כולם דמים כנגד שאר מטלטלים והנותן אחד מהם בדמי מטלטלים לא קנה ואין אחד מהם נקנה בקנין ולא נעשה קנין:

ד במה דברים אמורים בזמן שמכר שאר מטלטלים באחד ממיני מתכות אלו אבל המוכר מטבע במטבע הדינרים של זהב לגבי מטבעות של כסף הרי הם כפירות וכן המעות של נחשת כמו פירות לגבי מטבעות של כסף כיצד נתן לו דינר זהב ב״כה דינרי כסף כיון שמשך הדינר זהב נתחיי׳ ליתן לו הכ״ה דינרי כסף כמו שפסק עמו אם חדשים חדשים ואם ישנים ישנים אבל אם נתן לו כ״ה דינרי כסף בדינר זהב לא קנה עד שיקח הדינר של זהב:

ה נתן לו שלשים איסר של נחשת בדינר כסף חייב ליתן לו דינר כסף כמו שפסק עמו אם חדש חדש ואם ישן ישן אבל אם נתן לו דינר כסף בשלשים איסרות נחשת לא קנה עד שיקח האיסרות של נחשת:

ו נחשת יש אומרים דהוי טיבעא לגבי דהבא ויש אומרים דהוי פירא לגבי דהבא:

ז כולם יש להם דין מטבע לגבי שאר מטלטלי׳ וכולם זה כנגד זה כגון שמכר דינר זהב בדינר זהב או דינר כסף בדינר כסף או דינר נחשת בדינר נחשת יש להם דין מטבע:

ח מעות הרעות שפסלתן מלכות או מדינה או דינרים שאין יוצאין באותה מדינה ואין נושאים ונותנים בהם עד שמשני׳ אותם למטבע אחר הרי הם כפירות לכל דבר ונקנין בקנין ומתחייבין על ידי משיכתן לתת מעות שפסקו ואם נטלו כנגדן מעו׳ לא נקנו:

ט המטבע אין דרך שיזכה בו מעתה מי שאינו ברשותו אלא על גב קרקע כגון שקנה קרקע ועל גבו מעות או שיש כור מקום המעות כיון שזכה בקרקע בכסף או בשטר או בחזקה או בקנין זכה במעות והוא שיהיו אותם מעות קיימים כגון שהיו מופקדים במקום אחר ולא כפר המפקיד אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון והקנה ללוי קרקע ועל גבו החוב לא קנה החוב אבל יכול הוא להקנות לו החוב במעמד שלשתן כמו שנתבאר בסימן קכ״ו וכן יכול הוא להקנותו לו על ידי שימכור לו או יתן במתנה שטר החוב כמו שנתבאר בסימן ס״ו:

י המחליף קרקע בקרקע או מטלטלים בקרקע או קרקע במטלטלים כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו:

אימתי מקבל החוזר בו מי שפרע ומתי נקרא מחוסר אמנה · ובו י״א סעיפים

א מישנתן דמים ולא משך המטלטלי׳ אף על פי שלא נקנו לו המטלטלים כמו שנתבאר כל החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה מעש׳ ישראל וחייב לקבל מי שפרע ואפי׳ לא נתן אלא מקצת הדמים:

ב נתן דמי המקח ונאנס קודם שיקחנו וא״ל תן לי מקחי או החזר לי מעותי אף על פי שיש עדים שאבד באונס ולא היה כח במוכר להצילו ולא נתרשל בדבר הז׳ מחזיר הדמים ואין כאן

מקום

מקום למי שפרע ויש אומרים דה"ה למי שחוזר בו מפני שהוא ירא להפסיד כל המקח:

ג הפוסק על שער שבשוק וקיבל דמים ולא היה לו אותו המין שפסק עליו נתבאר בסימן קק"ט:

ד כיצד מקבל מי שפרע אוררין אותו בבית דין ואומרים מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בדבורו:

ה הלוקח מחבירו קרקע או שאר מטלטלים ופסקו הדמים והניח משכון על הדמים לא קנה וכל הרוצה לחזור משניהם חוזר ואינו חייב לקבל מי שפרע:

ו מכר לו בדברים בלבד ופסקו הדמי' ורשם הלוקח רושם על המקח כדי שיהי לו סימן ידוע שהוא שלו אף על פי שלא נתן מהדמים כלום כל החוזר בו אח' שרשם מקבל מי שפרע ואם מנהג המדינה הוא שיקנה הרושם קנין גמור נקנה המקח ואין אחד מהם יכול לחזור בו וכל זה בשרשם בפני המוכר או שאמר להם המוכר רשום מקחך:

ז הנושא ונותן בדברים בלבד הרי זה ראוי לו לעמוד בדבורו אף על פי שלא לקח מהדמים כלום ולא רשם ולא הניח משכון וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אף על פי שאינו חייב לקבל מי שפרע הרי זה ממחוסרי אמנה ואין רוח חכמים נוחה הימנו:

ח וכן מי שאומר לחבירו ליתן לו מתנה ולא נתן הרי זה ממחוסרי אמנה במה דברי' אמורי' במתנה מועטת שהרי סמכה דעתו של מקבל כשהבטיחו אבל במתנה מרובה אין בה חסרון אמנה שהרי לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד שיקנה אותו בדברים שהם נקנים בהם:

ט יש מי שאומר שאם רבים אמרו לאדם אח' ליתן לו מתנה אינם יכולים לחזור בהם אפי' אם היא מתנה מרובה:

י מי שהיה לו חוב אצל חבירו ואמר ליה מכור לי מטלטלים אלו בחוב שיש לי אצלך ורצה המוכר יש אומרים שהרי זה כמי שנתן דמי' וכל החוזר בו מקבל מי שפרע ויש חולקים:

יא ראובן שהיה חייב לשמעון מנה ואמר שמעון לראובן טלטל זה המכור לך במנה ונתן לו ראובן המנה יכול שמעון לומר מנה זה אני גובה בחובי והחפץ לא אתן לך ואיני במי שפרע אבל אם אמר ליה ראובן הא לך עוד מנה ותן לי החפץ צריך ליתן או יקבל מי שפרע:

דין מוכר מחמת אונס ומסר מודעא ובטלה · ובו י"ב סעיפים רה

א מי שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המקח אפילו תלוהו עד שמכר ממכרו ממכר בין במטלטלים בין בקרקע שמפני אונסו גמר והקנה אף על פי שלא לקח הדמים בפני העדים לפיכך אם מסר מודעא קודם שימכור ואמר לשני עדים דעו שזה שאני מוכר חפץ פלוני או שדה פלוני לפלוני מפני שאני אנוס הרי המכר בטל ואפילו החזיק כמה שנים מוציאים אותה מידו ומחזיר הדמים וצריכים העדים לידע שהוא מוכר מפני האונס ושהוא אנוס ודאי לא שיסמכו על פיו וכל מודעא שאין כתוב בה אנו העדים ידענו שפלוני זה אנוס היה אינ' מודעא:

ב בד"א במכר אבל במתנה או מחילה אין צריכין להכיר אונסו:

ג פשרה דינה כמכר ומחילה דינה כמתנה:

ד יש מי שאומר דהא דאמרינן דכשלא מסר מודעא ממכרו ממכר אם הוא בקרקעות אפילו לא נתן לו כל שוויו לפי שאין אונאה לקרקע אבל במטלטלים כיון שיש בו כדי אונאה או כדי בטול מקח אין כאן תורת מקח וה"מ כשאינו כופהו אלא על המכירה אבל בסכום המעו' אינו כופהו אבל אם כופהו ליתן לו בפחו' משוויו אף בקרקע אין כאן תורת מקח והוי כמי שאנסוהו ליתן שאינה מתנה:

ה יש מי שאומ' שאפי' אמר כתבו לי שמסרתי מודעא בפניכם וכשיודע על פי עדים האונס שאנסוני יצטרף עדותכם לבטל המקח אין שומעין לו:

ו כמה דברים אמורים שצריך שידעו שהוא לוקח במוכר או בעומד בפרק לכל המתנה לו במחילה אם מכר מודעה קודם לף על פי שלוקח לוקח הרי המתנה בטלה שלוקח כמתנה לגלגל לחבר בעת הנותן שאם היו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנ' והמחילה מתנה היא:

ז לחד הלוקח את חבירו כשהכהו או תלאו עד שמכר או שהפחידו בדבר שיפסד לו לעצו' כן כידי גוים בין כידי ישראל הרי זה לוקח ומפסיד כלחד שפסק פרדם מחבירו לעצ' שכיס ולא היה פטר חמור כיד המפסיד ולחר שלקחו הפוסק ב' שכיס אע"ג שאם לא תמכרנו לי אכבוש פטר שכירות ולטשון שהוא לקוח כידי ולמרו חכמים שהוא לוקח וכן כל כיוצא בזה לפיכך אם תבעו המפסיד בבית דין וכפר כו ונטען שהפרדם שלו ולחר כך מכר המפסיד מודעה ולחר כך מכר לפוסק שכפר כו הרי המפסיד בטל שהרי אם לו עדים שהוא לוקח והם העדים שכפר בבית דין והם שם עידי המודעה וכן כל כיוצא בזה:

ח כמה דברים אמורים בלוקח שהרי הוא חשוב מפני שכופה את המוכר למכור שלא כרצונו לבל הגוזל והחוזק בגזלן ולחר כך לקח שדה שגזל אין המוכר צריך למקור מודעה כמו שיתבאר בסימן:

ט עידי המודעה יש להם לחתום שם עצמם בלותו המפסיד שכשמר להם המודעה שלו ואין בכך כלום ולפלו אמר להם בפני הלוקח כרצוני מכרתי כלא לוקח הוי המודעה קיימת כשם שלוקחו שמכר כלא רצון כך לוקחו עד שיאמר כרצוני אני מוכר:

י וכן אם הודה בפניהם שלקח הדמים לחר שמשר מודעה על כך אינו חייב להחזיר כלום שהלוקח לוקחו עד שיודה והעדים יכיר ידעו שהוא לוקח לבל אם אמה הדמים בפניהם חייב להחזיר:

יא העידו שלו עידי המכר שביטל המודעה הרי המודעה בטלה ואם אמר לעידי המודעה היו יודעים שבל קנין שאני לוקח לבטל המודע' שהכל בטל ואינו אומר כך אלא מפני הלוקח שלא יודעים ואין רצוני להקנות לזה הלוקח לשלם הרי המכר בטל ולף על פי שקנו מידו לבטל המודעה:

יב כאי זה לוקח אמרו שהוא מבטל המקח לוקח לחר שנגלו דעת הנותן שאם היו רוצה להקנות בכל לבו לא קנה המקבל מתנ' והמחילה מתנה היא:

דין כשאמכור אמכור לך במאה ומכר לאחר ביותר או שאמר אמכרנ'לך כמו שישומו אותה ב'ד; ובו ד' סעיפים

א הלוה'לחבירו כשלמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו כמ' וקנה מידו על כך ולחר זמן מכרה לאח' במאה קנה הראשון מכר'ביותר על מה קנה האחרון שלא ג'ש כשלמכ' שיהיה מוכר מדעתו תחלה וזה לא היה רוצה למכור ולא מכר אלא מפני התוספות שהוסיף זה ומכרה כמי שכתם ומכר:

ב ג'ל כשלמכרה הרי היא קנויה לך מעכשיו כמו שישומו בית דין של שלשה לפילו ע"פ שכיס מהשלשה אמר ליה כמו שיאמרו ג' שר שיאמרו השלשה:

ג וכן אם אמר כמו שישומו אותה בית דין הראשה שר שישומו הראשה כלם ויסכימו ומכור לאחר כמו שיסכימו ואח"כ קנה הראשון:

ד שמו אותה שלשה או הראשה ואמר המוכר שר שיבואו שלשה אחרים או הראשה וישומו אין שומע'לו שהרי קנו מידו תחלה משעכשיו:

המוכ'נכסיו על תנאי ודיני אשמכת' והמחייב עצמו בדב'שאינו חייב בו ובו כ'א סעיפים

המקנה

א המקנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלים והתנה שיפצר בקיומם בין שהתנה המקנה בין שהתנ' הקונה אם נתקיימו התנאים הקנה הדבר שהוקנה ואם לא נתקיימו התנאי לא קנה וכבר נתבטלו מאליהם התנאי בטור לכן העזר סימן:

ב יש לומרים דה"מ בשקנה בדרך מהדרכים שקונים בהם והרי יש עליו לקיים התנאי לכל אם לא קנה עתה והתנה עמו אחם נתקי' התנאי הוה יקנה ואם לא נתקיים לא יקנה אף על פי שנתקיים התנאי לא קנה מ"ז לכאורה נ"ל שהמכר לא קנה אם כן יאמר לו קנה מעכשיו וקנו מידו על כך:

ג מי שמכר חברו או שדהו ופירש בשעת המכירה שהוא מוכר כדי ליילך למקום פלוני או מפני המטר שנמצא בדרך לקנות חטים כדמיון ה"ז כמוכר על תנאי לפיכך אם ירד המטר שמכר או בתו חטים והוזלו או נמצא הדרך לעלות לאותה העיר וא"א שיתייעב לו לעלות או לקנות החטים הרי זה מחזיר לו הדמים ותחזור לו הקרקע שהרי פירש שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלוני והרי לא נעשה וכן כל כיוצא בזה:

ד אבל המוכר סתם אף על פי שהיה בלבו שמפני כך וכך הוא מוכר ואף על פי שברורים הדברים שלא מכר אלא לעשות כך וכך ולא נעש' אינו חוזר שהרי לא פירש ודברים שבלב אינם דברים ואף על פי שקודם שכירה יאמר שהוא מוכר על דעת לעשות כך וכך כיון דבשעת המכירה לא יאמר אינו חוזר:

ה מי שהקנה לחבירו והתנה עליו ע"מ שתתן אקה זה או תשכירנו לפלוני אם נתנו או מכרו לאותו פלוני קנה ואם לא קיים התנאי ומכרו לאחר או שלא מכרו ולא נתנו בזמן שקבע לו לא קנה וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח בזמן פלוני או כשיתן המעות הרי המכר קיים ויחזיר כמו שהתנה:

ו מכר קרקע והתנה המוכר שיחזירנו לו כשיהיו לו מעות עריך להחזירו לו כשיהיו משיתיע לפיכך לשור לנוקח לאכול פירות ד"ל הך זוזי כהלוואה גבוה:

ז מכר לו סתם ואמר ליה הלוקח מדעתי כשיהיו לך מע' תביאם לי ואני אחזיר לך קרקע זו הרי התנאי קיים והלוקח אוכל פירות ואין כאן לפנ רבית שהרי מעצמו חייב בתנאי זה:

ח מעשה בחסה שנשלחה שליח לקנות לה קרקע ממעמין שהיה קרובה ואח' ממשון המוכ' לראובן השליח אם יהיו לי מעות תחזיר לי פלונית קרובתי קרקע זו והשיב ראובן ואמר לו אתה ופלוני קרובים כמו אחים כלומר שדבר קרוב שהיה תחזיר לך ואינה מקפדת על כך וכן מעשה לפני חכמים ואמרו זה השליח לא קנה כלום שהרי לא סמכה דעתו של קרוב זה על דברי השליח מפני שלא השיבו תשובה גמורה ומפני שלא גמר והקנה:

ט הלוהו על שדה מאה זהובים והוא שוה יותר ואמר ליה אם לא תפרעני עד שלשה שנים הרי שלי הוי לסמכתא ולא קנה אבל אם אמר ליה אם לא תפרעני עד ג' שנים תהא שלי מעכשיו קנה:

י כל היכא דלא קנה השדה משום דהוי לסמכתא מכחה כל הפירות שאכל מפני שהם רבית של תורה וים לומרים דפירות שאכל תוך שלשה שנים חינו מכחה דלא הוי שלו אבל אכל רבית:

יא המוכר ערבון לחבירו ואמר ליה אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך והלה אומר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבונך אם חזר בו הלוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ואם חזר בו המוכר אין מחייבין אותו לכפול הערבון מפני שהוא לסמכתא היא ולא קנה:

יב וכן מי שפרע מקצת חובו והשליש השאר ואמר ליה אם לא נתתי לך עד יום פלוני תן לו שטרו והגיע הזמן ולא נתן לו לא יתן השליש את השטר שזו לסמכתא היא:

יג וכן כל תנאים שמתנים בני אדם ביניהם אף על פי שהם בעדי ובשטר אם יהיה כך או אם תעשה כך יתן לך מנה או לוקה לך בית זה ואם לא יהיה או לא תעשה לא קנה ולא יתן לך אף על פי שעשה או שהיה הדבר לא קנה שכל התוא אם יהיה אם לא יהיה לא גמר והקנ' שהרי דעתו עדיין מסופקת שמא יהיה או שמא לא יהיה:

יד כל האומ׳ קנה מעכשיו אין כאן אסמכת׳ כלל וקנה שאילו לא גמר להקנותו לא הקנהו מעכשיו׳ כיצד אם באתי מכאן ועד יום פלו׳ קנה בית זה מעכשיו וקנו מידו על כך הרי זה קנה אם בא בתוך הזמן וכן כל כיוצא בזה:

טו אסמכתא שקנו עליה בבית דין חשוב הז׳ קנה והוא שיתפים זכיותיו בבית דין והוא שלא יהיה אנוס כיצד הרי שהתפים שטרו או שוברו בבית דין וקנו מידו שאם לא בא ביום פלו׳ ינתן שטר זה לבעל דינו והגיע היום ולא בא הרי שו נותנים והוא שיהיה בב״ד חשוב ואם עכבו נהר או חולי לא יתנו וכן כל כיוצ׳ בזה ונתבאר תשלום דין זה בסימן כ״ד:

יו כשהיו חכמי ספרד רוצי׳ להקנו׳ באסמכת׳ כך היו עושים קונים מזה שהוא חייב לחבירו מאה דינרים ואחר שחייב עצמו קונים מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך או שיעשה כך הרי חוב זה מחול לו מעכשיו ואם לא יהיה או לא יעשה הריני תובעו בממון שחייב עצמו בו ועל דרך זו היו עושים בכל התנאים שבין אדם לאשתו בשידוכים ובכל הדברים הדומים להם וכך אנו נוהגים ויש אומרים שקנם שעושים בשידוכים לקנום החוזר בו לא הוי אסמכתא כי כדאי הוא שיתחייב החוזר בו בקנם לדמי הבושת שבייש את חבירו וכן אם המלמד קבל עליו בעת שהשכירוהו קנם אם יחזור בו ולא נמצא מלמד אחר מזומן אינו אסמכתא:

יז שנים שהתנו ביניהם לקיי׳ דבר אחד ונתנו ערבונות לקנם שמי שיחזור בו שיזכה חבירו בערבון לא יאמ׳ אם אני חוזר בי אתן לך כך וכך והז׳ משכון על הממון שאתחייב לך אם אחזור בי אלא יקנה לו בסודר דלא כאסמכתא ובבית דין חשוב כדי שיתחייב לו מן הדין אם יחזור בו ואז יתן לו החפץ במשכון ואז יחול השעבוד על המשכון כיון שנתחייב לו בקנם אם יחזור בו או יאמר אם אחזור בי תזכה בכך וכך ממון בגוף חפץ זה:

יח שטר שכתוב בו אם לא יפרע לזמן פלוני שיתחייב כך וכך ממון וכתוב בסוף השטר דלא כאסמכתא ודלא וכו׳ אין זה מוציאו מידו אסמכתא ולא קנה:

יט נדר ושבועה ותקיעת כף מהנו אפילו באסמכתא:

כ המחייב עצמו בממון לחבירו בלא תנאי אף על פי שלא חייב לו כלום חייב כמו שנתבאר בסימן מ׳ ואין בזה משום אסמכתא:

כא חייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לכסותך חמש שנים להרמ״בם לא נשתעבד וכל האחרונים חלקו עליו:

רח מקח שנעשה בצד אסור: ובו סעיף א׳

א מקח שנעשה באיסור כגון שהוסיף בשווי המקח בשביל המתנת המעות או שפסק קודם שיצא השער ולא היה לו למוכר ונתקיים בקנין או באחד מדרכי ההקנאות המקח קיים ויתן כשער של היתר ואין אח׳ מהם יכול לבטל המקח ומיהו הלוקח יכול לחזור בו שלא ליתן כשער היוקר:

רט המקנה דבר שאינו מסויים או שלא בא לעולם · ובו י׳ סעיפים:

א המקנה לחבירו דבר שאינו מסוים אם היה מינו ידוע אף על פי שאין מדתו ומשקלו ידוע הז׳ קנה ואם אין מינו ידוע לא קנה כיצד ערימה זו של חטי׳ אני מוכר לך בכך וכך מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכך אף על פי שאין מדת הערימה ידועה ולא מנין הקנקנים ולא משקל התאנים ידוע הז׳ ממכרו קיים אף על פי שנמצא חסר או יתר על האומד שהיה בדעתם ויש להם אונאה לפי שער שבשוק:

ב אבל האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך וכל מה שיש בתיבה זו אובשק זה אני מוכר לך בכך וכך ורצה הלוקח

ומשך

ומצד אין כאן קנין אלא מאמה דעתה על לוקח שהרי אינו יודע מה שים בו אם תבן או זהב ואין זה אלא כמצחק בקוביא וכן כל כיוצא בזה:

ג המוכר לחבירו בשדה דינרים חטים ולא פסק כמה אלה מכר לו נותן לו בשער שבעיר בשעת המכירה וכל החוזר בו מחר נתינת הדמים ולא רצה בשער שהיה בעיר בשעת נתינת המעות מקבל מי שפרע:

ד אין לדם מקנה דבר אלא בא לעולם כיון במכר כיון במתנת כריא כיון במתנת ס"מ כיצד מה שתוניא שדה זו מכור לך מה שיוני אילן זה נתון לך תנו מה שתלך בהמה זו לפלוני או שתא מה שתלך פרתי או ספחתי מכור לך או נתון לך לא אמר כלום לפיכך היתה הפרה או הספחה מעוברות לא קנה כלום ויכול לחזור בו אפילו אחר שתלך הפרה או הספחה ואח"כ ילדו פירות האילן וכאן לעולם ואם קדם הלוקח ותפס הפירות אין מוציאין מידו ואם מכר האילן לפירותיו או פרה וספחה לעוברותיהם קנה מיד ואין שום אחד מהם יכול לחזור בו:

ה דבר שבא לעולם אלא שאינו ברשותו כיצד כגון אלא בא לעולם אלא קנה ויכול כל אחד מהם לחזור בו ויתבאר עוד בסימן ר"ל:

ו הפוסק על שער שבשוק ויקבל דמים ולא היה לותו המין שפסק עליו ברשות מוכר חייב לקנו' וליתן ללוקח מה שפסק ואם חזר בו מקבל מי שפרע:

ז כשם שאין לדם מקנה דבר אלא בא לעולם כך אינו מעייר דבר אלא בא לעולם כיצד מכר לחבירו ומעייר מפירותיו לשמעון דבר ידוע שדה לראובן ומעייר מפירותיו לשמעון כלום מהפירות שבל שם קנה שמעון כלום מהפירות שבל שם מעייר לעצמו בעין יפה מעייר ואמרי' דמעייר מקנ' הפירות תלוי על פי אלא פירש ואפילו מכר לוקח זה השדה לאחר חלקו של זה המוכר אינו יכול למכור ובריך ליתן לוכל מה שמעייר ואם אמר כל זמן שהשדה זה ביד המוכר לאחר פקוע כאן של מוכר האילן ואפי' אם חזר הלוקח האילן וקנאה הלוקח שאינו נותן למוכר האילן כלום ואם מת מוכר האילן אין לבניו כלום אפילו מת בעוד ביד לוקח האילן חל"ב פיל לי ולוי ורבי:

ח אף על פי שאין ליתן לו הפירות מעייר אם לא יתנם לו אין המקח מתבטל בכך אבל אם מתנה על מנת שתתן לי או לפלוני מהפירו' כך וכך בכל שנה לזו קיום המקח תלוי בו ואם לא יתן לו כמו שהתנה יתבטל המקח:

ט מכר לו כתן דקל לאחד ופירותיו לאחר לא מעייר מקום הפירות ואילן קנה דקל ופירותיו ואינו לא קנה כלום:

י אמר לאחד קנה דקל חוץ מפירותיו מעייר לעצמו גם מקום הפירות אם העמיס ואין ללוקח אלא הנוי לכאיבם:

דין המקנה לעובר שלו או לעובר ר"י אחר. ובו ג' סעיפים

א אין לדם מקנה למי אלא בא לעולם לפיכך המזכה לעובר של אחר לא קנה ואפילו אמר לכשיולד יזכה ואם היה בנו קנה אפילו לא אמר לכשיולד והוא שתהיה אמתו בכר מעובר בשעת המתנה ויש חולקין דהא דמזכה לעובר שלו קנה דוקא בס"מ אבל בכריא לא קנה:

ב הקנה מקנת בכסף לבהמה או למי שלא בא לעולם וחזר ואמר לחבירו קנה בבהמה זו או בעובר זה לא קנה כלום:

ג אמר ליה קנה נכסי או חפץ פלוני אתה ובהמה זו או אתה ושובר זה קנה הוא מחצה:

דין דבר שלא ברשותו והכותב ר"א נכסיו לבנו לאחר מותו. ובו ז' סעיפים

א דבר שאינו ברשותו של מקנה אינו נקנה והרי הוא כדבר שלא בא לעולם כיצד מה שאינם מחיים אינו נתון לך שדה זו לכשתקחנה קנויה לך לא אמר כלום וכן כל כיוצא בזה:

ב מי שהיה מוריש נכסים ונטוי למות ורצה למכור מכבסיו מעט כדי להוציא מדמי כבדי

קבורה הוחיל והכן עכו"ם ואם ימתין עד שימות ויקבור יפתחה המת ויתבזה תקנו חכמים שאם מכר ואמר אם שלשים מלכי היום מכור לך ממכרו קיים וכן נייר שנתן לו מה יאכל ואמר אם שתעלה מטרתי היום מן היום מכור לך ממכרו קיים מפני כדי חייו:

ג היה חבין מוסה למות ולא היה לו ארכי קבורה ומכר לחבר לארכי קבורה ואמר ליה אם שלשים מלכים היום מכור לך בכך וכך ומת הבן בחיי הלוה ואחר כך מת הלוה כן הבן מוציא מיד הלקוחות ואינו צריך להחזיר דמים שהרי חבין מכר דבר שלא בא עדיין לרשותו ובמתנו הבכורי ברשות הלוה זה גורם לבני חבין:

ד יש מי שאומר שאם רצונן ליה מיעקב חבין ואחר כך מכר בכסף ומתו רצונן ויעקב וירש חבוך בן רצונן הסטר חוב מיעקב מוציא מיד הלקוחות הנכסים שמכר חבין דמני אמר לא מלכוה דאבוה ירית:

ה הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי הנוף של בן מזמן הסטר והפירות לאב עד שימות ואין המקבל יכול למכור הפירות כל זמן שהנותן קיים אלא יכול למכור מהיום ולאחר מיתת הנותן שיזכה הלוקח בנוף הקרקע מיד ויזכה בפירות לאחר מיתת הנותן ויזכה בהם הלוקח אפי' אם מת מקבל בחיי נותן שאין כאן מקנה דבר שלא בא לעולם כיון שהנוף שלו הקנין פורע שעשאה לאב לגוף בקנין הנוף דמי:

ו מי שנתן קרקע לחבירו ונתן לו על גביו דיבריס או מטלטלין לא קנה אלא אם כן היו המשת והמטלטלי' ברשותו לפיכך צריך להניח רחיה שהיו המש' והמטלטלי' שהקנה לו ברשותו כאותה שעה:

ז מי שהיה לו פקדון ביד אחר הרי זה מקנהו כמכר או במתנה לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא והרי הוא בחזקת שהוא קיים ואם כפר בו זה שהופקד אצלו חינו יכול להקנותו אזיל כמי שאבד שאינו ברשותו אבל המלוה והלוהו ניתנה חינה בשלם ואין אדם יכול להקנותה אלא כשעמד אצלתן ואם היתה מלוה בסטר מקנה את הסטר בכתיבה ומסיר שהרי

יש כאן דבר הנמסר לקנות שעבוד אבל:

דין מקנה דירת בית או חצירו או ריב מקדיש דבר שלא בא לעולם: ובו ט סעיפים

א אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה שלא דבר שיש בו ממש אבל דבר שאין בו ממש חינו נקנה לפיכך המקנה לחבירו אכילת פירות דקל זה או דירת בית זה לא קנה עד שיקנה נוף בית זה לדור בו ונוף אילן לאכול פירותיו:

ב וכן המוכר לחבירו אויר חנותו ואויר חנותו כלום אלא אם כן הקנה לו חצרו להכנים בו זיזין וכן כל כיוצא בזה:

ג האב שמכר לאחר בית ואילן וחצרה וחצר ושייר לעצמו דירת הבית ואכילת הפירות ואויר החצר ואויר החצר מהני דהוי כאילו פי' שמייר לעצמו מקום ואפילו לא הזכיר שיור בחצר כלל אלא אמר לו בית ואמר לו ע"מ שדיוטא העליונה שלי תמריכין שמייר לו מקום בחצר להושיב זיזין מהדיוטא לחצר:

ד המוכר נוף הקרקע לזמן קצוב הרי זה מכירה ובשתתם הלוקח בנוף בחפצו ואוכל הפירות כל זמן המכירה וכשוף תחזור לבעליה ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפירות שהקונה לפירות אינו יכול לעשות גזרת הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס אבל הקונה לזמן קצוב הוא בונה והורס ושעשה בכל זמנו הקצוב כמו שעשה הקנוי קנין עולם לעולם:

ה ומה הפרש יש בין המוכ' שדה זו לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שהמוכ' פירו' השדה אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפילו להכנס אלא בשעת גזיזת הפירות ויש לבעל השדה להשתמש בה בחפצו אבל המוכר שדה לפירותיה אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח ויש ללוקח להשתמש בה בחפצו:

ו ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין המוכר שדה זו מקבירו שהקונה שדה לפירותיה

לפירותיה יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצ׳ או להוכירה והשוכר אינו כן כמו שיתבאר בסימן:

ז דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנייתו שאלו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי או אתננו לצדקה אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם הרי זה חייב לקיים דברו שנא׳ ככל היוצא מפיו יעשה והואיל והדבר כן אם ציה אדם כשהוא שכיב מרע ואמ׳ כל מה שיוציא אילן זה לעניים או כל שכר בית זה לעניים זכו בהם העניים:

ח קנה קרקע אדעתא שיעשנו הקדש ולא הוציא מפיו כלום יש אומרים דכיון שגמר בלבו לתת לצדקה חייב ליתן ויש מי שאומר דאף על גב דכתיב כל נדיב לב עולות חולין מקדשים לא ילפינן והאידנא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה הילכך כל שלא הוציא בשפתיו אינו כלום:

ט וכן אם אמר קרקע זה לכשאקננו יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אבל אם אמר לכשאקננו אקדישנו או אתננו להקדש הוי עליו נדר וצריך לקיי׳ נדרו:

ריג פירות כוורת ופירות שובך באיזה ענין יקנה: ובו ב׳ סעיפים

א המוכר פירות שובך או פירות כוור׳ לחבירו קנה ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם לפי שאינו מוכר יונים שיולדו או דבש שיבא לכורת אלא הוא מוכר שובך לפירותיו או כוורת לדבשה שהרי הוא כשוכר אמת המים לחבירו שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה כך זה הקנה שובך זה לפירותיו כמו שמוכר אילן לפירותיו:

ב הביצים והאפרוחים עצמם שיש בשובך לא קנה אותם בעל השובך כל זמן שלא פרחו ודבר זה תקנת חכמי׳ הוא ומשום לא תקח האם על הבני׳ נגעו בה לפיכך הרוצה להקנו׳ אפרוחי׳ וביצים אלו לחבירו מטפח על השובך עד שיפרחו האמהו׳ ויגבהו מעל הארץ ואחר כך יקנה אותם לחבירו באחת מדרכי הקנאות המטלטלין:

ריד המוכר בית סתם מה נמכר עמו: ובו י״ג סעיפים

א המוכר דבר שיש לו תשמישים לא מכר את התשמישים אלא אם כן פירש כיצד מכר את הבית לא מכר את היציע שסביבות הבית אף על פי שהוא פתוח לתוכו במה דברים אמורים כשהיה רוחב היציע ארבע אמות או יותר אבל פחו׳ מזה הרי הוא בכלל הבית וכן העלייה שע״ג הבית הפתוחה לתוכו בארובה במעזיבת הבית הרי הוא בכלל הבית:

ב המוכר את הבית לא מכר את החדר שלפני׳ ממנו אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים ולא את הגג בזמן שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים ויש לו רוחב ארבע אמות ולא את הבור ולא את הדות אף על פי שכתב לו שמכר לו עומקא ורומא וצריך המוכר לקנות דרך מהלוקח כדי להכנס לבור זה או לדות זה ששייר ואם א״ל מכרתי לך הבית חוץ מהבור או הדות אינו צריך לקנות לו דרך וכן המוכר בור או דות בלבד אין הלוקח צריך לקנות לו דרך אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות וממלא:

ג המוכר בית לחבירו אף על פי שכתב לו הקניתי לך עומקו ורומו צריך לכתוב לו קנה מהקרקע התהום עד רום הרקיע שהעומק והרום אינו נקנה בסתם וכיון שקנה העומק והרום קנה הרום שהוא האויר בלבד והעומק שהו׳ עובי הארץ אבל לא קנה הבנינו׳ שבעמקי׳ ושבאויר וכיון שכתב לו מקרקע התהום עד רום הרקיע קנה הבור והדות שבעובי הקרקע ומעזיבות והמחילות שבין המעזיבות למעלה:

ד אם לא כתב לו עומק ורום כלל אלא מכר הבי׳ סתם אין לו באויר שעל גב הבית ולא למטה ולא כלום בין בבית בין בחצר שלא קנה אלא עד ראש כתלי החצר ואם בא להגביה ולבנות על אויר הבית או לחפור תחת הקרקע אינו רשאי דעומ׳

ורום משויר הוא ואם בא מוכר לבנות עליה באויר על גב עמודים בונה אבל אינו יכול לבנו׳ על הכתלים שמכר וכן אם בא לחפור מבחוץ ולהשפיל תחת קרקע הבית עושה ובלבד שלא יזיק בחפירתו לבעל הבית ויש אומרים שאינו יכול לחפור תחת הקרקע כדי שלא יזיק ואם כן מה מועיל שיור עומקא שאם חפר הלוקח בורו׳ שיחין ומערות הרי הם של מוכר ויש מי שכתב שאם מכר לו חורבה ולא כתב עומקא ורומא כיון דסתם חורבות עשויות ליבנות יש לו באויר כדי רומו של בית והוא כדי שיקח אדם חבילה בינוני׳ על ראשו ויכנים ויוציא ולא יצטרך לכוף ראשו ובשדה ובכרם מן הסתם קנה הרום שהרי אין עשויים לבנות על גביהם ואינו משיירו אבל לא קנה העומק שהרי הם עשוים לחפור וכשכתב לו עומק ורום אם בא להגביה ולבנות באויר או להעמיק ולחפור מעמיק ומגביה אבל לא קנה בבנינות שבמעמקי׳ ושבאויר ואם כת׳ לו מארעי׳ תהומא עד רום רקיעא לבר אף על פי שלא כתב עומקא ורומא קנה הכל:

ה יש אומרים דבחצר קנה כל האויר אף על פי שלא כתב לו רומא כיון שאין מקום מסויים למעלה ויש מי שחולק:

ו המוכר לחבירו בית ולא כתב לו עומק׳ ורומ׳ אם נפל הבית אי׳ הלוקח יכול לבנות׳ שלא כשיעור הראשון ואפילו כתב לו עומקא ורומא והיתה עליה בנויה על גב עמודי׳ כיון שלא קנא הלוקח אם נפלה חוזר ובונה אותה אבל אם מכרה המוכר לאחר ונפלה אזדא ליה ואין הל קח יכול לחזור ולבנותה אבל הקנה עליה בנויה ע״ג בית ונפלה חוזר ובונה אותה:

המוכר לחבירו בית בבירה גדולה אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים ואף על פי שיש שם מעט שקורים לבירה בית לא קנה שלא הבית בלבד שמצרים הוא שהרחיב לו ואלו מכר לו כל הבירה היה כותב לו ולא הנחתי במכר זה כל וס ואפילו אם כתב לו זה הלשון אם אין שם מי שיקרא לבירה בית ואפילו מי עוטא לא קנה אלא הבית בלבד:

ח המוכר בית לחבירו ע״מ שדיוטא עליונה שלי הרי זה שלו ואם רצה להוציא בה זיזין מוציא ואם נפלה חוזר ובונה אותה ואם רצה לבנות על גבה בונה כשהיה מקודם:

ט שני בתים זה לפנים מזה הקנה שניהם לשנים כאחד והקנה לשניהם במכר או במתנה אין להם דרך זה על זה ואצ״ל אם נתן לחיצון ומכר לפנימי אבל אם מכר לחיצון ונתן לפנימי יש לו שכל הנותן בעין יפה נותן יותר מהמוכר:

י במה דברים אמורים בשהקנה לשניהם כאחד אבל אם מכר או נתן לפנימי ואח׳ כך מכר או נתן לחיצון תכף שקנה הפנימי זכה בדרך ושוב אין זכותו מסתלק וכן חיצון במכר ופנימי במתנ׳ אם היה מכר החיצון תחלה שוב לא יזכה הפנימי בדרך:

יא המוכר את הבית מכר כל הדברי׳ הקבועי׳ כגון דלת ונגר ומנעול והאצטרבל ומכתשת הקבועה והתנור והכירים והריחים אם הם קבועים ואת מלבנות הפתחים המחוברים בטיט ולא מכר את המפתח׳ אפילו הוא קביע בדלת ולא המכתשת המיטלטלת ולא את הקלת ולא את מלבנות כרעי המטה ולא את מלבנות החלונות אף על פי שהם מחוברים בטיט מפני שהם לנוי ואם אמר ליה הוא וכל מה שבתוכו כל אלו מכורים אבל לא גג ויציע ובור ודות ומחילות:

יב האומר לחבירו בית מבתי אני נותן לך נותן לו הקטן שבהם נפל אחד מהם מראה לו זה שנפל שיד בעל השטר על התחתונה וה״ה לאומ׳ שור בשורי אני מוכר לך:

יג המוכר מקום לחבירו לעשות בית או רפת בקר וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות לבנו או בית אלמנות לבתו עושה לו ארבע אמות על שש מכר לו בית גדול עושה שמנה על עשר מכר לו מקום טרקלין עושה עשר על עשר תרבץ של חצר י״ב על י״ב ורום כל בית ובית כחצי ארכו וחצי רחבו:

המוכר חצר ובית הבד ומרחץ ועיר מה מכר בכללם · ובו ח׳ סעיפים רטו

המוכר

א המוכר את האחר מכר בורו טיחין ומערות שבתוכה וכל הכתים החיצונים והפנימיו' וכתים שיש להן החול וחצובות הפתוחות לתוכה הכל שיהין פתוחות לתוכה הרי במכרות עמה היו פתוחות לכאן ולכאן אם רוב תקמיטין עמה במכרות עמה ואם לאו אינן במכרות עמה ולא מכר את הסמטלטלין שבתוכה ובזמן שאמר ליה היה וכל מה שבתוכה הרי כל תקמיטי הבירתא על פי הסמטלטלין מכורים בין כך ובין כך לא מכר את המדרגין ולא את בית הבד שבתוכה:

ב המוכר את בית הבד מכר את הלבן הגדול הכבוש בארץ שמוחנים עליו זיתים ואת הקלונסות של ארז שמניחים בהם בעת טחינת הזיתים ואת הסיקים ואת הסבלי' שנותנים בהם הזיתים הכתושים ואם המפרכות אבל לא מכר את הריחיים העליונה ובזמן שאמר הוא ובל מה שבתוכו הרי הכל מכורים בין כך ובין כך לא מכר את הכובלין שמכבדים בהם זיתי' ולא את הגלגל ולא את הקורה ולא את הסקים ולא את המרגופי' אם אמר ליה בית הבד וכל תקמיטי דאית ליה מכור לך כולם מכורי' ואם היו חוץ לבית הבד וכיוצא בהם שמטלטלי' בהם זיתי' או שומשמי' אם מכרו מכרי' החיצונו' שלהן קנה הכל ואם לאו לא קנה אלא מה שבתוכה:

ג המוכר את בית המרחץ מכר את בית הגסרי' שיושבים עליה כשהם ערומים ואת בית היקמים שמעלי' בהם המים ואת בית הספסלי' שיושבים עליהם בחצר המרחץ כשהם לבושים ואת בית הולנות שמתפשטים בהם אבל לא מכר את הגסרי' עצמם ואת היקמים עצמם ולא את הספסלים עצמם ולא את הולנות עצמם ובזמן שאמר ליה הוא וכל מה שבתוכו הרי כל מכורים בין כך ובין כך לא מכר את מחיצת הקנים שהיא רובעת על גבי הקנים שבה דקים וקטני' ולא מכר ערוגה קטנה שבבתים שיש להם שם בפני עצמה כגון שקורין לה כי ורדה שבלוני ולא את הסומרה בזמן שהיא עשויה כטוס אע"פי שהיא קבועה בארץ ולא מכר את החרוב המוכבב ולא שדן הזקף לפי לו שם דקים ולא מכר את הבור שבה ולא את הגת ולא את השובך אין חריבים ועריך המוכר ליקח להם דרך מהלוקח כדי שילך בה עד אותן הבור או הגת או השובך שבשדהו לו בתוך השדה ואם פירש ואמר מזן מתלג מיכו עריך ליקח לו דרך:

כמה

ו כמה דברים לשורים כמוכר מפני שהיה לו לגלות לפרש ולא פירש הין לו אלא שלא תהא המקח מתעה קנה את טלן הין בשדה הין בבית הין בחנות הין בבית הבד כללו של דבר הכותן קרקע קנה המקבל כל המחובר לה עד שיפרש:

ז וכן החיטים שחלקו וכתב אחד מהם בשדה זכה בכולם והמחזיק בבכורי הגר החזיק בשדה זכה בכולם והמקדים את השדך קדי׳ את כולם:

ח אף כמוכר ולוקח הין כל שאר הדברים לשורי וכיוצא בהם אלא במקום שאין עם מנהג ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר כפני עצמו אלא במקום שנהגו שהמוכר כך מכר כך ה״ז מכור ושומעי׳ על המנהג בין בקרקעות בין במטלטלין וזה עיקר גדול בכל דברי מקח ומתן הולכים אחר לשון בני אדם בלותם מקח ואחר המנהג:

ריו המוכר שדה ואמר חוץ מדקל פלוני או חוץ מהאילנות או קרקע לזה ואילנות לזה: ובו יד סעיפים

א המוכר פרדס לחבירו צריך שיכתוב לו קנה לך דקלים ותמרים והוכין ואף על פי שקנה כל אלו אף על פי שלא פירש אותם כיון שהפטר הוא

ב וכן המוכר קרקע לחבירו צריך לכתוב לו אלא שנהגו לפני במכר זה כלום כדי להפטר מהדיוטים והטענות:

ג המוכר שדה לחבירו והיו בה דקלים ואמר ליה חוץ מדקל פלוני אם דקל טוב ומשובח הוא אותו הדקל לבדו שיר והשאר ללוקח ואם דקל רע הוא שפיר לא קנה מהדקלים כלום:

ד מוכר לו שדה ואמר ליה חוץ מהאילנות אם יש בו דקלים בלבד שיר הדקלים ואם יש בו גפנים בלבד שיר הגפנים וכן שאר האילנות היו בה גפנים ודקלים לא שיר אלא הגפנים שהמוכר בעין יפה מוכר ואם הדקלים שיר לא שיר שאין כל דקל נטוע שעולין לו בחבל והשאר הרי הם של לוקח ואם שאר האילנות הוא שפיר לא שיר בהם אלא כל שאין העול כובשו וכל שהעול כובשו הרי הוא של לוקח ובכלל השדה נכנס:

ה המוכר לחבירו קרקע ודקלים אינו מוכר לך אפילו לא היו לו דקלים אם רצה לקנות לו פני דקלים הרי זה נקנה המקח ואין הלוקח יכול לומר לו מיכי לוקח אלא קרקע שים בו דקלים ואם אמר קרקע בדקלים אני מוכר לך אם היו בו דקלים קנה ואם לאו מקח טעות הוא וחוזר ואם אמר ליה קרקע של דקלים אני מוכר לך אין לו דקלים שאין בלשון הזה שם קרקע אלא לדקלים ואיהו אם יש דקלים בקרקע קנאן:

ו המוכר ג׳ אילנות בתוך שדהו אפילו היו ג׳ כיוצאות קטנות או ב׳ גדולות אילן זית ללוקח קרקע הרמוי להם ואפילו וכשו האילנות או נקצצו יש לו קרקע הראוי להם וקנה כל האילנות שבינים וכמה הוא הקרקע הראוי להם תחתיהם וכיוצא ואפילו להם כמלא האזרה וסלו וזה המקום שהוא מלא האזרה וסלו אין לאחר אחם יכול לגדעו שלא מדעת חבירו:

ז כל״ח כשהיו ג׳ האילנות עומדים כמו שנאמר פטפוטי פרח שהרי אם נטעם זה בצד זה והשלישי מכוון ביניהם ומרוחק מהם והוא שיהיו כל אילן ואילן מד׳ אמות ועד י״ו ומהיכן הוא מודד מהעיקר הרחב של אילנו לכל אם לא היו עומדים בכוונה הזאת אלא שהיו מקורבים פחות מארבע אמות או מרוחקים יותר מי״ו אמה אם נקטן זה אחר זה או נמכר לו שנים כתוך שלהו ואחד על המכר או שנים כתוך שלו ואחד בתוך של חבירו או שהפסיק בור או אמת המים או ב״ה כיוצא הרי זה אין לו קרקע לפיכך לא קנה האילנות שבינים ואם נכנס האילן או נקצץ ילך לו:

ח כל מי שקנה שלשה אילנות זית לו קרקע אם הגדילו והוטילו חטר יקוץ כדי שלא יתעבו הדרך על כשל השדה וכל הסרעים והאמירים היוצאים מהם ואפילו מהשרשים הרי הם של בעל האילנות שהרי הם לו קרקע:

ט הקונה שני אילנות בתוך שדה חבירו אין לו קרקע לפיכך אם מת האילן או נקצץ אין לו כלום הגדילו השני אילנות והוטילו שרשים ואמירים יקוץ אמת ימתו כדרך ויאמר למוכר

שלשה

ג' לוקחות מכרית לו ויש לו קרקע:

ד כל העניין שקונין בשני לוקחות מהם השלה מהנשים והוא הדוחה פני חמה הרי הוא של בעל השלה והשלה מהשדות והוא שהיו רוחה פני החמה הרי הוא של בעל השדה ובדקל אין לבעל הדקל מן השלה כלום לפי שאין לו נענוע:

ה א המוכר קרקע ושייר לוקחות הרי יש לו אחי הקרקע כולה שהוא שייר בקרקע היה אומר לו הלוקח עקור לוקחיך ולך:

ב וכן אם שייר שני לוקחות כלבד יש לו קרקע הרחוי להם שהוא שייר הקרקע היה הלוקח אומר עקור לוקחיך ולך:

ג מכר הקרקע לאחד והלוקחות לאחר והחזיק זה בלוקחות וזה החזיק בקרקע זה קנה הלוקחות עם אחי הקרקע וזה שהחזיק בקרקע קנה אחי הקרקע בלבד:

ד הלוקח את מחבירו לקוץ מכית מהלוז שמוך לארץ שני גרופיות וקוצן לקח בתולת שקמה מנטה שלשה טפחים וקוצן שדן של שקמה שני טפחים ובשאר לוקחות טפח וקוצן בקנים ובשבלים מן הפקק ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ומשרש לפי שאין נועם מחליף:

ר"ז המוכר בתוך שדהו אמת השלחין או דרך יחיד או דרך רבים או מקום לעשות קבורה ובו ס"ט סעיפים

א המוכר לחבירו בתוך שדהו מקום לחת המים להשקות בה בית השלחין נותן לו בתוך שדהו לחת מרחבה שתי לחות ואמה מכאן ואמה מכאן לשפיט ואם מכר לו לחת המים להשקות בה בקילון נותן לו אמה מרחבה אמה ואחי אמה מכאן ואחי אמה מכאן לשפיט:

ב הגי השפיט בשלשה מושגן אבל אינו יורעו מלחלחלי את הקרקעו מקלקלים לחת לחת המים:

ג לחת המים שכלו שפיט בשל הלח מתקנן בעפר לותה שדה שע"מ כן קבל עליו המוכר להיות לחת המים כתוך שדהו:

ד המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו אם דרך היחיד מכר לו נותן לו שתי לחות ואמה מרחבה כדי שיעבור חמור במשאו על גבי הדרך הדרך מכר לו דרך בין עיר לעיר נותן לו ח' לחות ברוחב הדרך מכר לו דרך הרבים נותן לו רוחב ו' אמה מכר לו למעמר נותן לו בית מרבע קבין:

ה המומר לחבירו כור וכותליה אני מוכר לך נותן לו רוחב הכותל ג' טפחים:

ו המוכר מקום לחבירו לעשות לו קבורה או המקבל מחבירו לעשות בו קבורה עושה מערה ופותח לתוכה ח' קבריסין מכאן וג' מכאן וכנים מכוונין הנכנס למערה מדת המערה לרבע לחות על ס"ט וכל קבר וקבר ד' לחות ארך ורוחב שמה טפחים ורוח שבע' אמות בין כל קבר וקבר שמן הצדדים לאמה ואחנה ובין כנים לחמצעי שתי לחות:

ז המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמד והספדו כאים בני משפחתו וקוברים אותו בעל כרחו של לוקח ואותבי לו דמי הקבר שקברו אותו כה:

ר"ח המוכר בית כור עפר ויש בו סלעים ובקעים ובו כ"ה סעיפים

א האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והיו בתוך השדות גזיות קטנים עמוקים שמרה טפחים לפי שלין בה מים הו סלעי גבוהי עשרה טפחים הין נכללים בתוך הבית כור שלין אדם רוצה ליתן מעותיו במקום אחד וגדרים כותבים לו שלשה גקומות ולוקח הלו הגזיות והסלעים ככלל הבית כור בלח דמים:

ב היו פחות מכאן כמדדין עמה כ"ד בשלח הים בהם חלח בית ד' קבין והיו החרבע קבין מובלעים בתוך חמשת קבין בתוך רובה של שדה אבל אם היו יותר על חרבע קבין או שהיו מפוזרים הרבה או לינם מובלעים לפי עם פי שלין בהם עשרה לינם כמדדין עמה:

ג היו נבלעין רובן כמיעוטן או מיעוטן ברובן או שהיו מוחלקים כמו חוט שנה או כמו

עבול לו כמו מעולם לו שהיו כגדדין לו שהיו
דרך עקלתון כל לשון נפק והמע"ה:
ד וכן לשם היה עפר למעלה ובלע מלמטה
לו בלע מלמעלה ועפר מלמטה הרי זה נפק:
ה היה בהם בלע יחידי לחלון כית רובע לכור
לין נמדד עמהם ולשם היה שמוך למכר לחלון כל
שהוא לין זה נמדד עמהם הנסמך עפר כין בלע
למכר הרי זה נפק:
ו אמר לו כביתי טור עפר לחי מוכר לך לחלון
היו בה גלוות עמוקות ט' טפחים לו יותר לו פחות
גבוהות ט' טפחים לו יותר הרי אלו נמדדים עמה:
ז התומר לחבירו כית כור עפר לחי מוכר לך
מדה כחבל לשם פיחת כל שהוא מנכה לו מן
הדמים ולשם הותיר כל שהוא יחזיר לו:
ח אמר ליה כית כור עפר לחי מוכר לך הרי
זה כמי שפירש ואמר כית כור עפר כין חסר
כין יתר ולשם פיחת מהמדה לחד מכ' שהוא
רובע לכל שלשם לו הותיר רובע לכל שלשם פקח
הגיעו יתר על כן יחשוב עמו על כל הרבעים
שחסרו לו החזירו וכל פיחת מכית כור יכנס
לו מהדמים וכל שהותיר על כית כור יחזיר לו:
ט ומה הוא מחזיר לו לשם היה התוספו' לחות
מ' קכין מחזיר לו דמי כשעת המכירה ליפו'
כח המוכר ולשם היתה התוספת מוכה לשדה
לחרת של מוכר מחזיר לו לותה תוספת קרקע
שהרי שוה לותה לשלר שדותיו ולימו מפסיד
כלום:
י היתה התוספת יתרה על ט' קכין נותנים
רובע לכל שלשם ושלשה והשלשר יתר על הרבעים
לשם יש כו ט' קכין נותן כל הרבעים כולם עם
היתר מהקרקעותיו לו כשעה שלקחה ממנו:
יא כמה דברי לאמורים כשהיתה כזול בשעת
ממכר והוקירה בשעת החזרת היתר לכל לשם
היתה כיוקר והזולה אומרים לנוקח לשם רבית
ליתן לו דמי התוספת כולה תן לו דמים כפי
המאכ ולשם רבית ליתן לו קרקע תן לו כמו שהוא
עכשיו:
יב דין חני קב כנגב כרין ט' קכין כשדה
לשם הותיר כנגבה פחות מחני קב על הרבעים
לימו מחזיר לו חלת דמים הותיר חני קב מחזיר

לו כל הרבעים עם היתר כדמי לו קרקע כשעת
הזול על עת החזרה:
יג מכר שדה ונעשת גובה כיד לנוקח לו נוכה
ונעשת שדה הרי זה נפק לשם אחסב לו כדין
שהיתה כעת המכר לו כדין שהוא עתה:
יד התומר לחבירו כית כור עפר לחי מוכר
לך מדה כחבל כין חסר כין יתר לו שלל כית
כור עפר לחי מוכר כין חסר כין יתר מדה כחבל
הלך לחר הפחות שכלשונותיהן לו חלה כדין
לשם חסר לשם יתר:
טו מכר לו כית כור ואמר ליה כמימנים
וכמצרים פיחת פחות לו הותיר פחות הגיעו
פיחת יתר על פחות וכמה לו מהדמים הוסיף
לו יתר על פחות יתן לו דמים לו קרקע הכל לפי
הפיחות לשם הפחיר כשדה פחות מ' קכין וכגי'
פחות מחני קב ולא היה ממוך לשדה המוכר
מחזיר לו דמים:
טז המוכר לחבירו שדה שלמוקף ורע אותה
ולא מצריה וכבר הגיעו לה חפילו אמר ליה
יש כמדתך ק"ק ולא כמדתי שלי ק"ן הגיעתו שהרי
ידעה וקיבל עליו ומה שאמר ליה חסכון ק"ק
כלומר שהיא פוה כמו לחלת פיה כמדתה
מלתים:
יז התומר לחבירו כית כור פלוני לחי מוכר
לך לקח על פי שלין כמדתו ללא לתך הגיעו שלא
מכר לו ללא מקום הקרקע כית כור לפיכך צריך
המוכר להביא ראיה שהוא נקרא כית כור:
יח וכן התומר לחבירו כרם שלי כמקום
פלוני לחי מוכר לקח על פי שלין כו בשנים הגיעו
והוא שיהיו קוריס לותו כרם וכן התומר לחבירו
פרדס זה לחי מוכר לך לפילו לין בו רמוני הגיעו
והוא שיקרא פרדס וכן כל כיוצא כזה:
יט כל אלו הדברים כמקום שלין שם מנהג
לכל כמקום פיי מנהג הלך לחר המנהג ולחר
לשון רוב לשבי המקום:
כ התומר לחבירו חני שדה לחי מוכר לך
שלין כמה פיה כל השדה ונותן לו מהכסף
שכה מה שעשה חני הדמים של כל השדה וכן
לשם אמר לו חציה כדרוס לחי מוכר לך שלין לו
דמי כולה ונותן לו כדרוס לחני כל הדמי ומקבל

עליו הלוקח לעשות בחלקו מקו׳ הגדר ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב ג׳ טפחי׳ וחוצה לו חריץ אחר גדול רחב ששה טפחים ובין שני החריצים רוחב טפח כל זה כדי שלא תקפוץ הנמיה:

בא היה לו חצי שדה ואמר לחבירו חצי שיש לי בשדה מכרתי לך קנה החצי כולו אמ׳ ליה חצי השדה שיש לי לא קנה אלא רביע:

בב היה לו בקעה גדולה ובתוכ׳ שדות הרבה וכל אחת חלוקה במצר שלה ומכר לו בה שדה ומצר לו מצרי הבקעה לא קנה אלא שדה אחת אף על פי שיש מעט שקורים לבקעה שדה:

בג האומר לחבירו שדה דבי חייא אני מוכר לך והיו לו שתי שדות הנקראים בשם זה לא קנה אלא הפחות שבהם:

בד האומר לחבירו שדו׳ אני מוכר לך מיעיט שדות שתים אמר ליה כל שדות אפי׳ שלש וארבע חוץ מגנות ופרדסים אמר ליה נכסים אפי׳ גנות ופרדסים אבל לא בתים ועבדים ואם אמר ליה כל נכסי אפילו בתים ועבדים וכל המטלטלים הידועים לו ואפי׳ תפילין שבראשו בכלל המכר:

בה האומר לחבירו שדה ראובן אני מוכר לך וכיון שבא הלוקח להשתמש בה אמ׳ ליה המוכר אינה זו השדה שהיתה של ראובן אלא כך היא קרויה ולשלם לא היתה לו אלא זו היא שהיתה של ראובן ולקחתיה ממנו והיא שמכרתי לך על המוכר להביא ראיה ואם לא הביא זוכה הלוקח בזו שכל העם קורין אותה של ראובן:

ריט ביצד מסיימין המצרים ואם לא סיים אותם· ובו ו׳ סעיפים

א האומר לחבירו שדה פלוני אני מוכר לך קנה כולה אפילו היא גדולה הרבה אף על פי שלא סיים המצרים כל זמן שאין מצר מפסיק:

ב מצר לו מצר ראשון ומצר שני ומצר שלשי ולא מצר מצר רביעי קנה השדה כולה אבל מצר הרביעי לא קנה ואם היה מובלע בין המצרים ואין עליו רכב של דקלי׳ ואין בו ט׳ קבין קנה אף המצר הרביעי ואם לא היה מובלע ויש עליו רכב של דקלים או שיש בו ט׳ קבין לא קנהו היה מובלע ויש עליו רכב דקלים או שיש בו ט׳ קבין או שלא היה מובלע ואין עליו רכב של דקלי׳ ואין בו ט׳ קבין הרי הדבר מסור לב״ד כפי מה שיראו לאי זה דרך שדעתן נוטה יעשו:

ג מצר לו מצר אחד ארוך ומצר אחר קצר אם היה הארוך של איש אחד לא קנה מן הארוך אלא כנגד הקצר ואם היה של שנים יקנה כנגד ראש תור:

ד סיים לו את הזויות בלבד ולא מצר לו את המצר של כל רוח או שסיים לו שני מצרים כמין גאם או שסיים לו חלק מכל רוח ורוח הרי זה לא קנה את כולה אלא יקנה ממנה כפי מה שמצר לו וכפי מה שיראו הדיינים:

ה היה מצר ראוב׳ מזרח ומערב ומצר שמעון צפון ודרום צריך שיכתוב לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר שמעון משתי רוחות:

ו היה לו שדה ומכר מקצתו לשמעון לצד מערב ומצר מזרח עכב לעצמו ומצר לו מצר מערב ולא מצר לו מצר מזרח אלא כתב מצר מזרח דמינה פליגא או דמינה פסיקא אם כתב לו ואלין מצרנה קנה חצי השדה ואם לא כתב לו כן לא קנה אלא ט׳ קבין:

רב המוכר את הספינ׳ וקרון וצמד בקר ופרה והמור ושפחה· ובו י״ח סעיפי׳

א המוכר את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת העוגנין ואת כל המשוטין המנהיגים אותה ואת הכבש והאסקלא שעולים בה לספינ׳ ויורדים עליה ואת בית המים שבתוכה אבל לא מכר את הספינ׳ הקטנה בין שהיא עשויה לילך בה ליבשה בין שהיא עשויה לצוד בה דגים ולא את העבדים המשמשין בה ולא את המרצופים ולא את הסחורה שבתוכה ובזמן שאמ׳ ליה היא וכל מה שבתוכה אני מוכר הרי כולם מכורים:

ב המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות בזמן שאינם קשורות עמו מכר את הפרדות לא

מכר את הקרון :

ג יש אומרים דה"מ במוכר אבל במשכיר את הקרון השכיר גם הפרדות אף על פי שאינם קשורות עמו :

ד מכר את הצמד לא מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את הצמד אפילו במקום שקורין לצמר בקר :

ה המוכר את העול מכר את הפרה מכר את הפרה לא מכר את העול :

ו מכר את העגלה מכר את הבקר מכר את הבקר לא מכר את העגלה :

ז המוכר את החמור מכר את המרדעא ואת האוכף אף על פי שאינם עליו אבל לא מכר את השק ולא מרכבת הנשים ואפילו היו עליו בשעת המכר :

ח בכל אלו הדברים אין הדמים ראיה שאם טעה בכדי שהדע' טועה יש לו אונאה או ביטול מקח כדין כל מוכר ולוקח ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה לא בטל המקח שזה מתנה נתן לו :

ט המוכר את השפחה מכר כלי' שעליה אפי' הם מאה אבל לא מכר השיריים ולא הנזמים ולא הטבעות ולא את הקטליאות שבצוארה ואם אמ' ליה שפחה וכל מה שעליה הרי כולם מכורים אפילו יש עליה כלים של מאה מנה :

י האומר לחבירו שפחה מעוברת אני מוכר לך פרה מעובר' אני מוכר לך מכר לו את הולד :

יא שפחה מניקה אני מוכר לך פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר לו את הולד חמורה מניקה אני מוכר לך מכר לו את הסייח שאין אדם קונה חמור לחלבה :

יב האומ' לחבירו ראש עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מכר חציו וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו א"ל יד עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך משמכים ביניה' וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו :

יג אמ' ליה ראש פרה אני מוכר לך לא מכר אלא הראש בלבד שהרי ראשה נמכרת תמיד בבית המטבחיים :

יד המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים מכר את הרגלי' לא מכר את הראש מכר את הריאה לא מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הריאה אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלי' מכר את הרגלי' לא מכר את הראש מכר את הריאה מכר את הכבד מכר את הכבד לא מכר את הריאה :

טו אין דברים אלו אמורים אלא במקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג ידוע הכל הולך אחר המנהג :

יו המוכר את הבור לא מכר מימיו מכר אשפה מכר זבלה :

יז מכר שובך מכר יונים מכר כוורת מכר דבורים :

יח י"א דה"ה איפכא מכר יונים מכר שובך מכר דבורים מכר כוורת במה דברים אמורים שפירש שמכר כל פירות השובך והכוורת בלי שיור אבל אם מכר סתם פירות הכוורת לא מיבעיא שלא מכר פירו' הכוורת אלא אף הדבורי' לא מכר כולם אלא יקח הלוקח שלשה נחילים הראשונים ומכאן ואילך כוטל נחיל ומניח נחיל כדי שתתיישב הכוורת ואם מכר סתם פירות השובך אינו יכול ליטול כל הגוזלות שיולדו בו מעתה מפני שהאמהות בורחות נמצא שהחריב כל השובך אלא מניח מהם כדי ליישב השובך וכמה מניח אם אמהות ובנות בעת מכיר' הפירו' מניח בריכה ראשונה שיולידו האמהות כדי שיצטוותו האמהות עם הבריכה הראשונה ועם הבנות שעמהם ומניח ממה שיולידו הבנו' שתי בריכות כדי שיצטוותו הבנות עם שתי בריכות שהולידו וכל הנולד מאחר שתי בריכות של בנות והבריכה הראשונה של אמהות הרי אלו שלו :

מוכר שאומר במאתי' ולוקח אומר במנה · ובו סעיף א' רכא

א המבקש לקנות מחבירו מקח מוכר אומר במאתים אני מוכר לך והלוקח אומר איני לוקח אלא במנה והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך נתקבצו ומשך זה החפץ סתם אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפץ אינו נותן אלא

מנה

מכח ואם הלוקח הוא שכח ומשך החפץ מתם חייב ליתן ק"ק:

רכב שנים חלוקין על המקח ושאר טענו שבין המוכר והלוקח ובו ד סעיפים

א כאמן בעל המקח נותן לזה מכרתי ולזה מכרתי ואימתי בזמן שהמקח ביניהם ידו תחתונה ידו של מי שאין המקח ביניהם ידו הרי הוא עד לחבר כלבד ודינו בעדות זו כדין כל דבר שהרי חיובו נובע בעדותו ולפיכך אם נטל הדמים משני ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו ולא ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל כרחו כיון שהמקח בידו כיון שחיוב תובעני בו אין כאן עדות כלל וכל אחד מהם נשבע בתקף חכמי בנקיטת חפץ ונוטל חצי המקח וחצי הדמים:

ב הלוקח מאחד מהשנים בני לדם וכל אחד מהם תובע אותו ואומר אני הוא בעל המקח והוא חייב יודע ממי מהם לקח מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק ויהיו הדמים מוכחים בב"ד עד שיודו או עד שיכיר הלוה והם הוא חסיד נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לנעול ידי שמים:

ג לקח מקח מאחד מהשנים בני לדם וכפר בו ונשבע על פקר ושמה תשוכה והרי הוא רשם לשלם וכל אחד ואחד תובע אותו ואומר אני הוא שכפרת בי ונשבעת על פקר והוא אומר איני יודע חייב לשלם לכל אחד ואחד משני שעבר עבירה:

ד הרי שטען על חבירו ואמר מכרת לי והוא אומר לא מכרתי או מכרתי ולא נתת לי הדמים או שטען הלוקח ואמר נתתי הדמים ועדיין לא משך או משכתי ולא רציתי חפץ זה והמוכר אומר לו הודעתיך לך או שאמר אחד מהם תנאי היה ביניהם והאחר אומר לא היה תנאי כלל בכל אלו הטענות וכיוצא בהם המע"ה לא היתה אם רצויה נשבע הכופר משבקשים להוציא מידו שבועת היסת ואם הודה בפקנת הטענה ישבע או שים עליו עד אחד נשבע שבועה התורה כאחד הטענות כולן:

המחליף פרה בחמור וילדה או מי רכג שיש לו שני עבדים או שני שדות: ובו ה סעיפים

א המחליף פרה בחמור ומשך בעל הפרה את החמור ועדיין הפרה בביתו וילדה וטען בעל הפרה שילדה קודם שמשך החמור ובעל החמור אומר לאחר משיכה החמור ילדה וכן המוכר שפחתו וקבל המעות וילדה המוכר אומר שילדה קודם שקבל המעות והלוקח אומר לאחר כך ילדה הפי' אם הלוקח טוען ברית והמוכר טוען שמת על הלוקח להכיח רציה הפי' אין הפרה והשפחה ברשות מוכר אלא עומדת בחנם ואם לא הכיח רציה ישבע המוכ' על ולד הפרה בנקיטת חפץ ועל ולד השפחה ישבע היסת ואם הלוקח מוחזק על הלוקח להכיח רציה:

ב זה אומר ליבי יודע וזה אומר ליבי יודע ואינה ברשות אחד מהם על הלוקח להכיח רציה ויש מי שאומר שיחלוקו:

ג זה אומר בשתי ילדה והאחר מותק זכה הטוען כולה:

ד מי שהיו לו שני עבדים גדול וקטן או שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה הלוקח אומר גדולה לקחתי והמוכר אומר קטנה היא שלקחת על הלוקח להכיח רציה או ישבע המוכר היסת שלא מכר שלו קטן ואם היתה שם הודאת מקצת ישבע שבועת התורה על המסלטלים ויגלגל עליהם הקרקעות:

ה אמר הלוקח גדול לקחתי והמוכר מותק זכה הלוקח כגדול ואם אמר המוכר ליבי יודע על הלוקח להכיח רציה או ישבע המוכר היסת שליבו יודע ואין לזה שלו קטן:

המחליף פרה בחמור או שקנ' פרה רכד ונמצא נקב בבית הכוסות: ובו ב סעיפים

א כל מי שגולר ספק ברשותו עליו להכיח

ראיה כיצד המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפר׳ ולא הספיק בעל הפרה למשוך החמור עד שמת החמור על בעל החמור להביא ראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה וכן כל כיוצא בזה:

ב מחט הנמצא בעובי בית הכוסות וניקבה אותו נקב מפילש אם נמצא עלי׳ קורט דם בידוע שזו נטרפה קודם שחיטה לפיכך אם הגליד פי המכה בידוע שזו נטרפה ג׳ ימים קודם שחיטה לא הגליד פי המכה הרי זה ספק ועל הטבח להביא ראיה שקודם לקיחתו נטרפה שהרי ברשותו נולד הספק ואם לא הביא ראיה ישלם הדמים למוכר:

רבה אם קבל עליו כל אונס שאירע או התנה בפי׳ שלא יהיה עליו אחריות: ובו ו׳ סעיפים

א כל המוכר קרקע או עבד או מטלטלין הז״ חייב באחריותן כיצד אם הוציא המקח מיד הלוקח מחמת המוכר חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר שהרי נלקח המקח, מחמתו כך הדין בכל ממכר אף על פי שלא פיר הלוקח דבר זה אלא קנה סתם אפי׳ מכר הקרקע בשטר ולא הזכיר בו אחריות הרי זה חייב באחריותו שאחריו׳ שלא נזכר טעות סופר הוא:

ב במה דברים אמורי׳ בשהוציא המקח מיד הלוקח בבית דין של ישראל כגון שהיה המקח מטלטלין והיו גנובי׳ או גזולים או שהית׳ הקרקע גזולה או שבא ב״ח של מוכר וטרפה מיד הלוקח והכל בב״ד של ישראל אבל אם הגוי הוא שהוציא המקח מהלוקח בין בדין המלך בין בערכאות שלהם אין המוכר חייב באחריותו ואע״פ שהגוי טוען שהמוכר גנב חפץ זה או גזלו ממנו והביא עידי גוי׳ על כך אין המוכר חייב כלום שזה אונס הוא ואין המוכר חייב באחריות אונס:

ג במה דברים אמורי׳ בשלא התנה עמו אבל אם התנה עמו שכל אונס שיולד בקרק׳ זה יהיה חייב לשלם אפילו בא גוי וגזלה מחמת המוכר חייב לשלם אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה אותה או שחזר הנהר לעבור בתוכה ונעשית בריכה או שבאה זועה והשחיתה אותה הרי זה פטור שלו וכיוצ׳ בהן אונס שאינו מצוי הוא ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה וה״ה לכל תנאי ממון שאומדין דעת המתנ׳ ואין כוללין באותו תנאי אלא דברים הידועים שבגללן היה התנאי והם שהיו בדעת המתנה בעת שהתנה:

ד מעשה באחד ששכר מלחים להביא שומשמים למקום פלוני והתנה עמהם שהם חייבים בכל אונס שיארע להם עד שיגיעו השומשמים למקום פלוני ונפסק הנהר שהיו מוליכים בו ואמרו חכמים זה אונס שאינו מצוי ואין חייבין להוליך השומשמים ע״ג בהמה עד אותו מקום וכן כל כיוצא בזה:

ה אם התנה המוכר בפירוש שלא יהיה עליו אחריות אפילו אם נודע בודאי שהיתה גזולה והוציאה הנגזל מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום ואין צ״ל שאם בא ב״ח וטרפ׳ שאינו מחזיר לו כלום שכל תנאי שבממון קיים:

ו המוכר לחבירו מרתף של יין והתנו ביניהם שלא יהיה אחריות על המוכר רק אם תשבר חבית או תשפך בלבד ולא יהיה אחריות על הלוקח אלא לענין הטעם בלבד כגון אם יחמיץ אם אחר כך לא אירע כי אם אונס ניסוך הוא על המוכר:

רבו המוכר שדה שלא באחריו׳ או יצא עליו קול ערעור · ובו ו׳ סעיפים

א ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ובא לוי והוציאה מיד שמעון אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי עושה ואין לוי יכול לומר מה לי ולך והרי אין עליך אחריות שהרי ראובן אומ׳ לו אין רצוני שיהיה לשמעון תרעומת עלי שהפסיד בגללי:

ב ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות וחזר ולקחה משמעון באחריות ובא ב״ח של ראובן

ראובן לטרוף אותה ממנו אינו יכול לחזור על
שמעון שאף על פי שלא קבל עליו אחריות
לשמעון אחריות עצמו קבל שלא יהיה הוא
המוכר והוא המוציא לעצמו אבל אם בא ב"ח של
יעקב אביו וטרפה מיד ראובן חוזר וגובה כל
הדמים משמעון:

ג המוכר שדה לחבירו שלא באחריות חייב
באחריות דנפשיה ודוקא בזכות שיש לו בשעת
מכיר' אבל אם בא לו זכות לאח' מכאן חוזר עליו:

ד אפוטרופוסים שמכרו בנכסי יתומים לא
אמרינן דאחריות דנפשייהו קבילו:

ה המוכר קרקע לחבירו ואחר שקנה הלוקח
באחד מהדרכים שקונים בהם קודם שישתמש
בה ינאו עליו מערערין הרי זה יכול לחזור בו
שאין לך מום גדול מזה שעדיין לא נהנה בו ובאו
התובעי' לפיכך יבטל המקח ויחזיר המוכר את
הדמים ויעשה דין עם המערערים ואם נשתמש
בה הלוקח כל שהו ואפי' דש המצר שלה ועירבו
עם הארץ אינו יכול לחזור בו אלא עושה דין עם
המערערים ואם הוציאה מידו בדין יחזור על
המוכר כדין בל הנטרפין:

ו אסור למכור לחבירו קרקע או טלטל שיש
עליו עסק ודין עד שיודיעו שאע"פ שהאחריות
עליו אין אדם רוצ' שיתן משותיו וירד לדין ויהיה
נתבע מאחרים:

הלכות אונאה

ומקח טעות

רכז עד כמה הוה מחילה או חזרת
האונא' ושליח שטעה ואחי' שחלקו
וטעו · ובו ל"ט סעיפים

א אסור להונות את חבירו בין במקחו בין
בממכרו ואיזה מהם שאונה בין לוקח בין מוכר
עובר בלאו:

ב כמה תהיה האונאה ויהיה חייב להשיב
שתות בשוה כיצד הרי שמכר שוה שש בחמש או
שוה שבע בשש או שוה חמש בשש או שוה שש
בשבע הרי זה אונאה ונקנה המקח וחייב
המונה לשלם האונאה ולהחזירה כולה למתאנ':

ג היתה האונאה פחות מזה בכל שהו כגון
שמכר שוה שבעים בששים ופרוטה אינו חייב
להחזיר כלום שכל פחות משתות דרך הכל
למחול בו:

ד היתה האונאה יתרה על השתות כל שהו
כגון שמכר שוה ששים בחמשים פחות פרוטה
בטל מקח והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא
יקנה כלל אבל המאנה אינו יכול לחזור אם רצה
זה וקבל:

ה אין המאנה חייב להחזיר עד שתהיה
האונאה יתר על פרוטה היתה פרוטה בשוה
אינו מחזיר:

ו יש להסתפק אם מותר להונות את חבירו
בפחות משתות אם יש באונאה שוה פרוטה אבל
מטבע כל זמן שלא הגיע לכדי אונאה מותר
לכתחלה להוציאה ביפה:

ז עד מתי יכול לחזור ולתבוע אונאתו בשתות
ולבטל המקח ביותר משתות עד כדי שיראה
לתגר או לקרובו ואם שהא יותר אינו יכול לחזור
ולא לתבוע אונאתו ואם יברר שהיה לו אונס
ועל כן לא חקר בתוך זמן זה לידע אם נתאנ' יכול
לחזור בו עדיין:

ח במה דברים אמורים בלוקח שהרי המקח
בידו ומראהו אבל המוכר חוזר באונאה לעולם
ואין כ"ל בביטול מקח שאינו יודע דמי זה שמכר
עד שיראה כמותו שנמכר בשוק לפיכך אם היה
המקח דבר שאין במינו שינוי והוא כולו שוה
כגון פלפלין וכיוצא בהם אינו חוזר אלא עד כדי
שישאל על שער שבשוק בלבד וכן אם מודע שבא
לידו כממכרו וידע שטעה ולא תבע אינו יכול
לחזור ולתבוע שהרי מחל:

ט במה דברים אמורים בשלא נשתנה השער
אבל אם נשתנה השער ומפני כך רוצה לחזור בו
אינו רשאי וכן אם מכר מפני דוחקו וזלזל
במכירתו יותר מכדי שהדעת טועה שניכר
שמפני דחקו הוצרך לזלזל אינו יכול לחזור

352

דידע ומחיל:

י המוכר לחבירו שוה ארבע בחמש שהרי המקח בטל ולא הספיק להראותו לתגר או לקרובו והוקר ועמד בשבע לוקח יכול לחזור בו ולא המוכר שהרי הלוקח אומר למוכר אילו לא הוניתני לא הייתי יכול לחזו׳ ועת׳ שהוניתני תחזור היאך יהא חוטא נשכר:

יא וכן מוכר שוה חמש בארבע וזל ועמד בשלש מוכר יכול לחזור ולא לוקח שהרי אמר לו המוכר ללוקח לא מפני שהוניתני תחזור בי:

יב המוכר שוה חמש בשש ולא הספיק להראותו עד שהוקר ועמד בשמנה הרי המוכר חייב להחזיר האחת של אונאה שהרי נקנה המקח וחייב להחזיר וכשהוקר ברשות לוקח הוקר:

יג וכן אם מכר שש בחמש והוזלו ועמדו על שלש הרי הלוקח חייב להחזיר סלע אחת של אונאה שהרי נקנה המקח וברשות לוקח הוזל:

יד כשם שיש אונאה להדיוט כך יש אונאה לתגר אף על פי שהוא בקי:

טו בכל מטלטלים שייך אונאה אפי׳ בספרי׳ ואפילו באבנים טובות ומרגליות ויש ללוקח לחזור בהם עד שיראה אותם לתגרים הבקיאים בהם בכל מקום שהם שאין הכל בקיאי׳ בדברים אלו לפיכך אם לא היה מכיר באותה מדינה והוליך המקח למקום אחר או שבא הבקי לאחר זמן ׳מרובה והודיעו שטעה הרי זה חוזר:

יו יש אונאה במטבעות עד שתות כיצד הרי שהיה דינר זהב בכ״ד דינר כסף וצרפה בעשרי׳ דינר או בכ״ח הרי זה מחזיר האונאה היה יתר על זה בטל הצירוף פחות מכאן מחילה וכן אם היה הסלע חסרה שתות והיו מוציאים הסלעים במנין׳ ולא במשקל מחזיר האונאה שאם היו מוציאים במשקל אפילו בכל שהוא חוזר:

יז עד מתי חייב להחזיר הדינר או הסלע בכרפים עד כדי שיראה לשולחני ובכפרי׳ שאין השולחני מצוי שם יש לו להחזיר עד ערבי שבתו׳ שבא להוציאה שאין מכיר הסלע וחסרונה ודמיה אלא השולחני ולאחר זמן זה אין המאנה חייב להחליפה ומיהו מדת חסידות להחליפה אפילו לאחר זמן זה אם הוא מכירה ובלבד שתב׳ על ידי הדחק:

יח נפחתה וחסרה כדי אונאה אסור לקיימ׳ מפני שבקל מרמין בה ולא ימכרנה לאנס או לתגר מפני שמרמין בה אחרים ולא יעשנ׳ משקל ולא יזרקנה לתוך גרוטאותיו אלא יתיכנה או יקבנה באמצעה ויתלנה בצואר בתו אבל לא יקבנה מן הצד ואם חסר עד שעמד על חציו כגון סלע שעמד על שקל ושקל שעמד על דינר ודינר על חציו מותר לקיימו שאז א״א לרמות בו מפני שניכר לכל הפחת שלו:

יט הלוקח בד מים אכסרה כגון שחפן מעות ואמר ליה מכור לי פרחך באלו קנה ומחזיר אונאה וה״ה ללוקח פירות אכסרה בסלע או בשתים שקנה ומחזיר אונאה:

כ המחליף כלים בכלים או בהמה בבהמה אפילו מחט בשרין או בסוס אין לו אונאה שזה רוצה במחט יותר מהשרין אבל המחליף פירות בפירות בין ששמו אותם קודם מכירה בין ששמו אותם אחר מכירה יש להם אונאה:

כא האומר לחבירו ע״מ שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה במה דברים אמורים בסתם שאינו יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול ואין צ״ל אם א״ל ע״מ שאין בו אונאה שהרי יש בו אבל במפרש אין לו אונאה כיצד מוכר שאמר ללוקח חפץ זה שאני נותן לך בק״ק יודע אני שאינו שוה אלא ק׳ ע״מ שאין לך עלי אונאה אני מוכר לך אין לו עליו אונאה וכן לוקח שאמר למוכר חפץ זה שאני לוקח ממך בק׳ יודע אני ששוה ק״ק ע״מ שאין לך עלי אונאה אני לוקח ממך אין לו עליו אונאה:

כב המוכר חפץ לחבירו במנה וא״ל חפץ זה אינו שוה אלא זוז אחד ע״מ שאין לך עלי אונאה יש לו עליו אונאה שהרי אומר כיון שראיתי שאמר שאינו שוה אלא זוז ידעתי שאינו מכוון אלא להשביח דעתי עד שיפרש כדי האונאה שיש במקחו בודאי או קרוב לה בכדי שהדעת נוטה שהרי ידע בודאי הדבר שמחל לו:

כג בעל הבית המוכ׳ את כלי תשמישו ואינה

את

את הלוקח אין בו דין אונאה שאילו לא הרבה לו
בדמים לא היה מוכר כלי תשמישו ואפילו מכרם
מחמת דוחק אין בו אונאה ויש מי שאומ׳ דדוקא
שהלוקח יודע שזה המוכר בעל הבית אבל אם
לא ידע או שקנה על ידי סרסור יש בו אונאה:
בד הא דמוכר כלי תשמישו ואינ׳ את הלוקח
אין לו דין אונאה ה״מ בשתות אבל ביות׳ משתות
הרי הוא כשאר כל אדם ויש חולקים:
בה מוכר ולוקח שנתרצו לגמור המקח על
פי שומת לוי ושם אותו בסך ידוע ונמצא שיש
בו אונאה יש לו דין אונאה ואם א״א להחזיר
האונאה כגון שהלך המאנה לדרכו אם לוי הוא
תגר ובקי בשומא ולא קיבל שכר על השומא
פטור:
בו הגוי אין לו אונאה שנאמר איש את אחיו
וגוי שהונה את ישראל מחזיר אונאה בדיני׳ שלנו
לא יהיה זה חמור מישראל:
בז הנושא ונותן באמונה אין לו עליו אונאה
כיצד חפץ זה בכך וכך לקחתיו כך וכך אני
משתכר בו אין לו עליו אונאה:
בח הנושא ונותן באמונה לא יחשוב הרע
באמונה והיפה בשויו שאם קנה עשרה יריעות
בעשרה דינרים ויש בהם שאינם שוות דינר ויש
בהן ששוות יותר לא יחשוב הרעות בדינר כל
אחת והיפות בשיווין אלא הכל באמונה כמו
שקנאם ביחד ומעלה לו על דמי המקח שכר
הכתף והפונדק וכוללם בדמי המקח אבל שכר
טרחו לא יעלה על דמי המקח ולא יקח ממנו
אלא כמו שנתפשר עמו שיתן לו ריוח:
בט אלו דברים שאין להם אונאה העבדים
והשטרות והקרקעות וההקדשות אפילו מכר
שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף אין בהם
אונאה:
ל במה דברים אמורים במוכר נכסי עצמו
אבל השליח או אפטרופוס שטעה ונתאנה בכל
שהו בין במטלטלים בין בקרקע חוזר ואם
אינה את הלוקח יש מי שאומר שה״ה שמכרו
בטל בכל שהו ויש מי שאומר שדינו כשאר כל
אדם דעד שתות הוי מחילה וזכה המשלח
ביתרון:

לא דין בית דין שמכרו בשל יתומים וטעו
נתבאר בסימן ק״ט:
לב כשם שאין לקרקעות אונאה כך סכירות
קרקע אין לו אונאה אפילו שכר טרקלין גדול
בדינר בשנה או רפת קטנה בדינר בכל יום אין
לו אונאה:
לג השוכ׳ את חבירו לעשות עמו בין בקרקע
בין במטלטלים אין לו אונאה מפני שהוא כקונה
אותו לזמן ועבדים אין בהם אונאה:
לד שכרו לזרוע לו קרקע ואמר זרעתי בה
זריעה הראוי בה ובאו עדים שזרע בה פחות
מהראוי לה הרי זה ספק אם יש לו אונאה מפני
הזרע או אם אין לו אונאה מפני הקרקע לפיכך
אין מוציאין מיד הנתבע וכן אין משביעין אותו
אלא היסת מפני הקרקע שיש כאן:
לה השוכר את הכלים או את הבהמה יש
להם אונאה שהשכירו׳ מכיר׳ בת יומא היא ואם
יש בה אונאה שתות או יותר בין שנתאנה שוכר
בין שנתאנה משכיר הרי זה מחזיר אונאה ואפי׳
לאחר זמן מרובה:
לו הקבלן יש לו אונא׳ כיצד כגון שקבל עליו
לארוג בגד זה בעשרה זוזים או לתפור חלוק זה
בשני זוזים הרי זה יש לו אונאה וכל א׳ משניהם
בין קבלן בין בעל הבגד חוזר לעולם:
לז האחים והשותפים שחלקו המטלטלים
הרי הם כלקוחות פחות משתות נקנה מקח
ואן מחזיר כלום יתר על שתות בטל מקח שתות
קנה ומחזיר אונאה ואם חלקו קרקעות אפילו
שמו שוה מנה בדינר או שוה דינר במנה
קיים ואם הטעו זה את זה במדה או במשקל או
במנין אפילו כל שהו חוזרים ואם עשו שליח
שחלק ביניהם וטעה בכל שהו בטלה החלוקה:
לח אם התנו ביניהם שיחלקו בשום הדייני׳
וטעו בשתות בטלה חלוקה שהדיינים ששמו
ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל:
לט ראובן ושמעון אחים חלקו על תנאי שמי
שיפול לו בית פלוני שיפתח לו פתח למבוי ולא
שמו אל לבם שיכולים בני המבוי לעכב עליו
ונפל אותו הבית לראובן אם רוצה ראובן לבטל
החלוקה הרשות בידו:

אסור

רכח אסור ליהנות בדברים ולגנוב רעת הבריות ולרמות במקח וממכר ובו ל סעיפים

א כשם שהונאה במקח וממכר כך הונאת דברים וגזלה הונאת דברים מהונאת ממון שזה ניתן להשבון וזה לא ניתן להשבון וזה בגופו וזה בממונו והטועק על הונאת דברים מעבה מיד:

ב צריך ליזהר ביותר בהונאת הגר בין בגופו בין בממונו לפי שהוזהר עליו בכמה מקומות:

ג צריך ליזהר בהונאת תלמיד לפי שלמעלה מבויה:

ד כיצד הוא הונאת דברים לא יאמר לו בכמה אתה רוצה ליתן חפץ זה והוא יודע שיכול לקנותו היום בחמרים מבקשים לקנות תמורה לא יאמר להם לכו לכל פלוני והוא יודע שאין לו למכור להם היה חבירו בעל תשובה לא יאמר לו זכור מעשיך הרעים אם היה בן גרים לא יאמר לו זכור מעשי אבותיך אם הוא יסורי כאים עליו לא יאמר לו כדרך שאמרו חבירו לחבירו הלוני אחתך כמוך זכר נא מי הוא נקי אבד ואם נשאלה שאלה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע לותה חכמה מה תשיב כדבר הזה וכן כל כיוצא בדברים אלו:

ה יזהר שלא לכעוס אם רע לחבירו אף על פי שהוא רגיל בחותו כיצד אם כעסתו לכיעסו אמור:

ו אמור לרמות בני אדם במקח וממכר או לגנוב דעתם כגון אם יש מום במקחו צריך להודיעו ללוקח ואף אם הוא בוי לא יאמר לו כשר כשלה בחזקת שחוטה ואף לגנוב דעת הבריות כדברים שאדם עושה בשלו ואינו עושה אמור כיצד לא ירכיב עמו מיטעו עמו והוא יודע שאינו סועד ולא ירכה לו כתקר ובת והוא יודע שאינו מקבל ולא יפתח חבירו הפתוחות לחנותו זה סוכר שפתחם בשלו אלא צריך להודיעו אלא פתחם בשלו ואם הוא דבר שאינו ניכר לעין אלא לחקירי תלמידי חכמים עושה

בשלו ומטעה עצמו שסוכר שעשה בשלו לכבודו כגון שפגע בחבירו בדרך וסבור זה סיבב לקראתו לכבדו אין צריך להודיעו:

ז לא יאמר לו סוך עמך מכך זה והוא ריקן ולא ילך לבית האוכל וכידו כלי ריקן וסוב האכל שהוא מלא ואם הוא עושה כדי לכבדו מותר:

ח לא יאמר לו עור על כהמה מתה בחזקת שהיא שחוטה ולא יעלה לו בחבית של יין ושמן נקף על פיו:

ט אין מפרכסין לא אדם ולא בהמה ולא כלים כגון לגבוע זקן עבד העומד למכור כדי שיראה כבחור ולהסקות הבהמה מי סובין ממפחין וזוקפין שערותיה כדי שתראה שמנה וכן אין מקרדין ולא מקרפפין אותה כדי שיזקוף שערותיה ולכביע כלי חרס כדי שיראו כחדשי ואין כופחין בקרבים כדי שיכלו שמנים ודמכו ואין סורים הבשר במים כדי שיראה לבן ושמן:

י אין מערבין מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למכרם בחזקת יפים לפי שהפירות בחדשים ואלו יבשים עם חדשים לפיכך הוא היסכים ביוקר מהחדשים מפני שהלוקח רואה ליפות:

יא כיון שהתירו לערב קשה בדין הנתנות בלבד מפני שמשביחו ואם היה טעמו ניכר אותר לערבבכל מקום שכל מקום הניכר טעמו מרגיש הלוקח ולפיכך אותר לערב לותו:

יב לשלם אין מערבין מים בין ומי שכתער מים בייגו לא יתברנו בחנות אלא אם כן הודיע לקונה ולא יתברנו לתגר אף על פי שמודיעו שמא ירמה בו לחרים:

יג מקום שנהגו לערב בין הנתנות מים אותר לערב כשיעור שדרכם לערב:

יד במקום שנהגו שכל מי שקונה דבר טעמו תחלה אותר לערב בו לעולם שכל אם אין הכל טועמים לו:

טו אין מערבין שמרי יין בין לפי שאם קנה ממנו שתי חביות של יין אין מערבין שמרי חבי זה בזה שכל אם שכל קנה ממנו חבית יין המרה בכך וכך כשבא למדוד יכול לערב השמרים עם היין ומוכר לו הכל כיחד:

טו התגר נוטל מחמת גרמות ונותן למקום אחד

אחד או מחמש גתות ונותן לתוך חבית אחד שהכל יודעים שלא גדלו כולם בשלו ובחזקת זה קונים ממנו ובלבד שלא יכוין לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב וקונם גם ממקום הרע ומערבו עמו:

יז מותר לברור הפסולת מתוך הגרוסים ומן הקטנית כדי שיראו יפים שזהו דבר הנרא׳ לעין ויכול הלוקח לראו׳ ולהבין כמה שוי׳ יותר בשביל שהוצי׳ מהם הפסולת ובלב׳ שלא יברור העליוני׳ ויניח הפסולת בתחתונים:

יח מותר לחנוני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות כדי להרגילם שיקנו ממנו וכן יכול למכור בזול יותר מהשער כדי שיקנו ממנו ואין בני השוק יכולים לעכב עליו:

יט אסור לערב שמרים בין ביין בין בשמן ואפילו כל שהו:

כ המוכר לחבירו שמן מזוקק אינו מקבל שמרים מכר לו שמן סתם מקבל לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג ומקבל בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן יתר על השמרים הידועים באותו מקום במה דברים אמורים כשנתן לו מעות בתשרי שהשמן עכור ולקח השמן בניסן במדת תשרי שהיא גדולה מפני אותו השמן הקופה למעלה אבל אם לקח במדת ניסן שהיא קטנה מפני שכבר צלל השמן אינו מקבל אלא השמרים בלבד:

רכט המוכר לחבירו חטים או שעורי׳ או פירות כמה פסולת צריך לקבל הלוקח · ובו ב׳ סעיפים

א המוכר חטים לחבירו מקבל עליו רובע קטנית לכל סאה שעורים מקבל עליו רובע ניסובית לסאה עדשים מקבל עליו רובע עפרורית לסאה תאני׳ מקבל עליו עשר מתליעו׳ לכל מאה מכר לו שאר פירות מקבל עליו רובע טינופת לכל סאה נמצא בהם יתר על השיעורי׳ האלו כל שהו ינפה הכל ויתן לו פירות מנופים

ובדורים שאין בהם כלום:

ב אין כל הדברים האלו אמורים אלא במקום שאין שם מנהג אבל במקו׳ שיש להם מנהג הכל כמנהג המדינה יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפירות מנוקים וברורי׳ מכל דבר ושיהיו היינות והשמנים צלולים ולא ימכרו השמרים כלל ויש מקומות שנהגו אפילו היה בהם מחצה שמרים או שהיו בפירות עפר או תבן או מין אחר ימכר כמות שהו לפיכך הבורר צרור מתוך גורנו של חבירו נותן לו דמי חטים כשיעור צרור שברר שאילו הניחו היה נמכר במדת חטים ואם תאמ׳ יחזירנו הרי אמרו אסור לערב כל שהו:

רל המוכ׳ לחבירו מרתף של יין והלוקח יין והחמיץ: ובו י׳ סעיפים

א האומר לחבירו מרתף זה של יין אני מוכר לך למקפה או שמכר לו מרתף של יין סתם הרי הלוקח מקבל עליו עשרה קנקני׳ בכל מאה שלא יהיה יינם טוב אלא כבר התחיל להשתנות יתר על זה לא יקבל:

ב אמר ליה מרתף של יין אני מוכר לך למקפ׳ או שאמר ליה חבית של יין אני מוכר לך נותן לו יין שכולו יפה וראוי לתבשיל:

ג א״ל מרתף זה של יין נותן לו יין הנמכר בחנות שהוא בינוני לא רע ולא יפה:

ד אמר ליה מרתף זה אני מוכר לך אפי׳ כולו חומץ הגיעו:

ה המוכר יין לחבירו ונתנו הלוקח בקנקניו והחמיץ מיד אינו חייב באחריותו ואף על פי שא״ל לתבשיל אני צרי׳ לו ואם ידוע שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות:

ו מכר לו יין ונשא׳ בקנקניו של מוכר והחמיץ אם אמר ליה למקפה אני צריך או שא״ל לשתות מעט מעט אני צריך והחמי׳ מחזיר ואומ׳ לו הרי יינך וקנקנך ואם לא אמר לו למקפה וגם לא א״ל לשתותו מעט מעט אינו יכול להחזיר שהרי אומ׳ לו למה לא שתית אותו ולא יהיה לך לשהותו עד שיחמיץ:

ז המוכר חבית על מכר לחבירו והחבית על מוכר והחמינה בתוך השבעה ימים הרשכונים הרי היא כרשות מוכר ומחזיר את הדמים מכאן ואילך כרשות לוקח:

ח המוכר חבית על יין לחבירו כדי למכרה מעט מעט והחמינה כמחשבתו או כשליחותה חוזרת למוכר ואם סיכה הלוקח הנקב שלה או שהניע יום הסוק ושתה ולא מכר הרי היא כרשות הלוקח:

ט וכן המקבל חבית על יין מחבירו כדי להוליכה למקו' פלוני למכרה אם וקנדס שהניע אם הוזל היין או החמינה הרי זה כרשות מוכר מפני שהחבית ושיין שלו:

י האומר לחבירו יין מכור על מכור לך חייב להעמיד לו עד העברת תמ"ל יין יכן אבי מוכר לך נותן לו מעל שכה שעברה מיוין מעל שלשה ימים וצריך שיעמוד ולא יחמיץ עד החג וכמקו' שיש מכהג ירוע שכל כיוצא בו המדינה:

ר לא שלא לרמות במדה ובמשקל וביצ' יעשה אותם וביצר ישקול וחייבין להעמיד ממונים על המדות ועל השיערים • ובו כ"ח סעיפים

א המודד או שוקל חסר לחבירו או לפני' עבר עליו' עובר בלאו דלא תעשו עול במדה במשקל ובמשורה:

ב חייבים כ"ד להעמיד ממוני' שיהיו מחזירים על החכמיות וכל מי שבאתה לתן מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלי' רשאי' להכותו ולקנסו כפי ראיה לב"ד:

ג לשור לאדם להשהו' מדה חסרה לפני' שיהיו מודד בה ואפילו לעשותה עביט של מי רגלים שאף יבא מי שיהיו יודע וימדוד בה ואם ים מכהג בעיר שאין מודדים אלא במדה הרשומה ברושם הידוע וזו היא רשומה מותר להשהות:

ד מכמה עשוים המדות מפני מה וחצי קפה וחצי קב וחצי הקב ורובע קפה ורובע הקב וחצי רובע הקב ומיכית הרובע אבל לא יעשה קבי, שלא תתחלף ברובע הקב שהוא קב ומחצה ומדות הלח עשוים הין וחצי הין ושלישית הין ורביעי' הין ולוג וחצי לוג ורביעי' הלוג ומיכית ואחר מכאן בשמיכית:

ה אין עושים המחק מדלעת מפני שהוא קל ורע למוכר ולא מעל מתכת מפני שהו כבד ורע ללוקח אלא עושים מעל אגוז עקמה ומשכרוע ואין עושין לותן מצד אחד עב ומצד אחר קצר ולא ימחו' מיעט מעט מפני שהוא מפחית ללוקח ולא ימחוק בבית אחת מפני שהוא מפחית למוכ' אלא בפעם אחת כמיתן:

ו כשמודד דבר לח לא יעשה בעיון שתעלה הרתיחה וירחה כיולו היא מלחה לפיכך היא קטנה מאד אלא בריתחה שוה פרוטה וצריך להשהותה אחר שיפסוק הקילוח כדי שיטיפו ממנה ג' טיפין כד"א בבעל הבית המוכר אבל חכמי מיכו צריך להטיף:

ז הסיטון שקונה ביחד ומוכר לחכמי, מקצת המדות שמודד כשם דבר לח אחת לשלשים יום ובעל הבית שלימו מוכר כל כך די לו שיקנה אחת לי"ב חדש והחכמי שלימו צריך להטיף שלש טיפין וכדכתי כה הרב צריך לקנח פעמי' בשב:

ח כמקו' שנהגו למוד בדקה לא ימדוד בשמה לפיכך אם יתן ג' גמות בשביל ד' לקות וכן במקו' שנהגו למוד בשמה לא ימדוד ברק ובמקו' שנהגו לגדום לא ימחוק לפיכך אם ירצה לתת לו שלשה מחוקות בשביל שתים גדושות ואפילו במקום שמוכרים שלה גדושה בשלשה דינרים ואת' יתן לו שלה מחוקה בשני דינרי לאור וכן במקו' שנהגו לגדום אין מוחקין:

ט המשקלות עושי' לותם ליטרא וחצי ליטרא ורביע ליטרא אבל לא יעשה שלים ליטרא ולא חמישית ליטרא ולא שלשה רביעי' ליטרא מפני שמטעים בהם:

י אין עושין משקלו, ממיני מתכת שלא מכחית שלש ונים מי שהוא' משקלות שלו בכסף וזהב ושל דבר יבש שעושים לותם שלו מתכת אם ירצו:

יא אסור להטמין המשקלות בשלח:

יב החכמי שעושקל דבר לח צריך לקנח המשקל פעם אחת בשבת והמאזני, בכל פעם שעושקל בהם:

המאזנים

יג המאזנים צריך שיהיו מיושרים כל אחד לפי מה שהוא כיצד מוכרי עששיות של ברזל וכיוצא בהם צריך להיות חוטי המאזנים שאוחז השקל בידו תלוי באויר שלשה טפחים וגבוהים מהארץ ג׳ טפחים ואורך הקנה שבפי המאזנים תלויים בשני ראשיו י״ב טפחים ואורך החוטים שבפי המאזנים תלויי׳ בהם י״ב טפחי׳ ושל מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית יהיו גבוהים מהארץ שני טפחי׳ וארך החוט שהם תלויים בו שני טפחים וארך החוטים וארך הקנה ט״ט טפחי׳ ושל חנוני ושל בעל הבית יהיו גבוהים מהארץ טפח וארך החוט שהם תלויים בו טפח וארך הקנה וארך החוטי׳ ששה ששה טפחים ושל מוכרי כסף וזהב ושל מוכרי ארגמן טוב ושאר עניינים דקים יהיו גבוהים מהארץ שלשה אצבעות וארך החוט שהם תלויים בו שלש׳ אצבעות וארך הקנה וארך החוטים לא נתנו בהם שיעור אלא כפי מה שירצה:

יד מקו׳ שנהגו להכריע צריך להכריע טפח ובמקום שנהגו שלא להכריע שוקל עין בעין וצריך להוסיף אחד ממאה בלח ואחד מארבע מאות ביבש אם היה שוקל עשר׳ ליטרין לא יאמ׳ לו שקול לי כל ליטרא וליטרא לבדה עם הכרעה שלא שוקל את כולן בבת אחת והכרע אחד לכולן היה שוקל לו שלשה רביעי ליטרא לא יאמר לו שקול לי כל רביע ורביע בפני עצמו אלא ישקול לו ליטרא ויתן רביע ליטר׳ עם הבשר שאם אתה אומר יתן חצי ליטרא ורביע ליטרא בכף אחת שמא יפיל רביע הליטרא ולא יראהו הלוקח:

טו בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או על המשקלות לא יוסיפו יותר על שתות שאם היה הקב משקל חמש ועשאוהו שש הרשו׳ בידם יותר על ששה לא יעשו:

יו במכירת קרקע בין אחים או בין שותפין צריך לדקדק בחשבון מדידתו ע״פ העיקרים המתבארים בכתבי הגמטריא שאפי׳ מלא אצבע מהקרקע רואי׳ אותה כאילו היא מלאה כרכום:

יז ארבע אמות הסמוכים לחריץ מזלזלין במדידתן והסמוכים לשפת הנהר אין מודדין אותם כלל מפני שהם של בני ר״ה:

יח המודד את הקרקע לא ימוד לאח׳ בימות החמה ולאחר בימות הגשמים מפני שהחבל מתקצר בימות החמה לפיכך אם מדד בקנה או בשלשלת וכיוצא בה אין בכך כלום:

יט שנש המדות והמשקלות קשה מאד שאי איפשר למודד או לשוקל שקר לשוב בתשובה הגונה והרי הוא ככופר ביציאת מצרים:

ב חייבים ב״ד להעמיד ממונים על השערים שלא ירויח כל אחד מה שירצה שאין לו לאדם להרויח בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אלא השתות במה דברי׳ אמורים במוכר סחורתו ביחד בלא טורח אבל חנוני המוכר סחורתו מעט מעט שמין לו טרחו וכל יציאותיו ומותר עליהם ירויח שתות במה דברי׳ אמורי׳ בשלא הוקר השער אבל אם הוקר השער ימכור כפי היוקר וה״מ היכא דאיכא ב״ד דפרשי לכולהו מוכרים לזבוני הכי אבל אי כל חד זבין בכל מה דיכיל לא מחייב האי לחודיה לזבוני בזול:

בא כל המפקיע שערי׳ שמוכר יותר מהראוי רשאים להלקותו ולענשו כפי הראוי לו:

בב אין משתכרין בביצים פעמים אלא התגר הראשון הוא מוכרן בשכר והלוקח ממנו מוכרן בקרן בלבד ויש מי שאומר שמותר להשתכר בביצים עד הכפל אבל לא יותר:

בג אסור לעשות סחור׳ בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש אלא זה מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר כדי שימכרו בזול ובמקו׳ שהשמן מרובה מותר להשתכר בשמן:

בד אין אוצרין פירו׳ שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל וכן בכל מקום שרובו ישראל במה דברים אמורים בלוקח מהשוק אבל לאצור הגדל בשלו מות׳ ובשנת בצורת לא יאצור יותר מכדי פרנסת ביתו:

בה כל המפקיע שערים או שאצר פירו׳ באי׳ או במקום שרובו ישראל הרי זה כמלוה ברבית:

בו אין מוציאין פירו׳ שיש בהם חיי נפש מא״י לח״ל או לסוריה ולא מרשות מלך זה לרשות מלך אחר באי׳:

בז רשאים בני העיר לקוץ להם שער לכל

338

דבר שירצו ולהתנות ביניהם שכל מי שיעבור קונסים אותו כך וכך :

בח הסוחרים בעלי אומנות לפקוח ביניהם שלא יעשה אחד ביום שיעשה חבירו וכיוצא בזה וכל מי שיעבור על התנאי יענישו אותו כך וכך כמה דברים לאורים במדינה שאין בה חכם חשוב מומחה על הציבור לכל שם יבואו אין התנאי שלהם מועיל כלום ואין יכולים לענוש ולהפסיד למי שלא קיים התנאי שלא שם כן עשו מדעת עצמם :

ר ל ב המוכר דבר במרה במשקל וטעה או שטעה במני המעות ומוכר דבר ונמצא בו מום · ובו כ"ג סעיפים

א המוכר לחבירו כמדה במשקל או במנין וטעה בכל שהו חוזר לעולם שאין חוכחה שלא בדעתו לכל בחשבון חוזר כיצד מכר לו ק' לגוזים ברזיר ונמצאו ק"ו או כ"ט נקנה המקח ומחזיר המעות ואפילו לאחר כמה שנים וכן שם נמצאו המעות חסר או יתר מהמנין שפסקו חוזר ואפי' לאחר שקנו מידו שלא נשאר לו מכל חבירו כלו' חוזר שקנין בטעות הוא :

ב המקבל מעות מחבירו בין שהם במכר בין בהלוא' בין בפירעון ומצא יתרון במעות אפילו אם לא תבעו חייב להחזי' שם הוא בכדי שהרשות טובעה דסיימו שלם יש לחלק המעות השלמות להוציאם עשרה עשרה או חמשה חמשה ואין לחוש לו שיש עודפות שאין בהם לכלל חמשה יש לומר שטעה בחשבונו אם הם עשיריות טעה בין חמשים לארבעים או בין ארבעים לשלשים ואם הם חמשיות יש לומר שנתבלבל בחמש חמש ואם הוי כ"ה טעה בעשרין כמו שנתבלבל בחמש העודפות טעה בין שלשה חמשיות לארבע ואם עודפות ט"ו או כ"ה טעה שלשה פעמים או חמש פעמים בחמשיות לכל שם עודפות על החמשיו' אחת או שתי' או ג' או ד' שאין מנהג לחמש כולם שוים וכלבד שהמעות יתרים שמנה לא יהיו בתוך החמשיות או שעשרי' שאם היו במניכם

חייב להחזיר לו שמא האחד שהיה מונה שם בחמשיות או בעשיריות נתערבו שמם :

ג המוכר לחבירו קרקע או עבד או בהמה ולא שהה מטלטלים ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח מחזירו אפילו לאחר כמה שנים שזה מקח טעות הוא והוא שלא ישתנה במקח לאחר שידע במום אבל אם נשתנה בו לאחר שראה המום הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר :

ד אין מחשבין פחת המום אפילו מכר לו כלי שום עשרה דינרים ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו חייב מחזיר את הכלי ואינו יכול לומר לו הילך חייב פחת המום שהלוקח יכול לומר בחפץ שלם הנני רוצה וכן אם רצה הלוקח ליקח פחת המום הרשו' ביד המוכר לומר לו קח אותו כמות שהוא או תקח מעותיך ותחזיר לי מקחי :

ה ראובן שמכר לשמעון בתים שום לו בעיר לאחרית וקודם גמר המכר נכנסו גוים בבתים וקלקלו קנת מקומו ועשאו הכתלי ועקרו דלתות הבית והחלונות ורוצה שמעון לחזור בו וראובן טוען שכיון שהוא מום עובר ויכה לו מן הדמים כדי שיחזיר הבית לקדמותו ויקיים המקח הדין עם ראובן :

ו כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה מחזירין וכל שהסכימו עליו שאינו מום הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש שכל הנעשה ונותן שתים על מנהג המדינה הוא סומך :

ז כל הלוקח שתים אינו לוקח אלא הדבר שלם מכל מום ואם פירש המוכר ואמ' אין אתה חוזר עלי במום הרי זה חוזר עד שיפרש המום שים במכרו ויתחול הלוקח לו עד שיאמר לו שמחל במקח זה הטוח ראיו עד כך וכך קבלתי אותו שהמוחל צריך לידע הדבר שמוחל לו בו ויפרש אותו כמו שפירש החוכחה :

ח המוכר לחבירו פרה ואמר ליה יש בה מום פלוני ופלוני המיכרי ובכלם הזכיר מום שאינו כיכר ונמצא בה אותו שאינו כיכר ולא הזכירם הרי זה מקח טעות כגון שם ל' פרה זו חנר' ועוד כשכנית ובבגית ונמצאת כשכנית בלבר הרי זה מקח טעות שיאמר הלוקח כשראיתי שלא

359

היתה לא חגרת ולא עורת אמרתי בשם שאין בה
אלו המומין כך אין בה מומין אחרים ואינו אומ׳
שלא להשביח דעתי אבל אם יש בה מומי׳ הניכרי׳
בין כולם בין מקצתם ויש בה גם המום שאינו
ניכר כגון שהיא חגרת וגם נשכנית או שהיא
עורת וחגרת וגם נשכנית אין זה מקח טעות
דכמו שמחל על הניכר כך מחל על שאינו ניכר:

ט היה בה מום אחד ניכר והראהו לו וא״ל יש
בה מום פלוני ומום פלוני ופלוני שאינם ניכרים
ונמצאו בה אותם המומים שהזכיר שאינם
ניכרים אין זה מקח טעות אפילו היו בה כל
המומין שהזכיר שהרי לא הטעוהו שלא הזכיר
לו אלא מומין שבה:

י המוכר עבד או שפחה אין הלוקח יכול
להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו
ממלאכתו והם הנקראי׳ סמפון שאם היה סמפון
זה גלוי כבר ראהו ואם אינו נראה כגון שומא
בבש׳ או נשיכת כלב או ריח הפה או ריח החוטם
וכיוצא בהם הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו אינו
מחזיר שאין העבדים לתשמיש המטה אלא
למלאכה נמצא בו שחין רע או חולי המתיש
כחו או שהיה נכפה או משועמם הרי זה מום
מפני שמבטלו ממלאכתו וכן אם נמצא בו צרעת
וכיוצא בו מדברים המגואלים הרי זה מום מפני
שנפשו של אדם אוננת מהם ונמצ׳ שאינו מתעסק
לו במלאכת אכילה ושתיה וכן אם נמצא לסטים
מזוין הרי זה מום המאבד את כולו מפני שהמלך
תופס אותו והורגו וכן אם נמצא מוכתב למלכות
הרי זה מום ומחזירו מפני שהמלך תופסו
למלאכתו בכל עת שירצה אבל אם נמצא גנב או
חוטף או גונב נפשות או בורח תמיד או זולל
וסובא וכיוצא בדברים אלו אינו יכול להחזי׳ שכל
העבדים בחזקת שיש בהם כל הרעות אלא אם
כן פירש:

י א המוכר בהמה לחבירו לטבחה ושחטה
ונמצאת טרפה אם נודע בודאי שהיתה טריפה
בשלקחה כגון שניקבו בית הכוסות והוגלד פי
המכה שאז ידוע שיש לו ג׳ ימים שניק׳ אם קנאה
תוך ג׳ ימים הוי מקח טעות וצרי׳ להחזיר הדמי׳
ואם לא קנאה תוך ג׳ ימים או שקנאה תוך ג׳ ימי׳
ולא הוגלד פי המכה דאז הוי ספק אם ניקב תוך
ג׳ אם לאו על הלוקח להבי׳ ראיה ואם לא יפסיד
ויתן הדמים אם הם עדיין בידו:

י ב טרפות דסירכא ה״ה דמבטל מקח ויש
חולקים:

י ג המוכר דבר שהיה מום בממכרו ועשה בו
הלוקח מום אחר קודם שיודע לו המום הראשון
אם עשה דבר שדרכו לעשותו פטור ואם שינה
ועשה מום אחר קודם שיודע לו המום מחזיר
המקח לבעליו ומשלם דמי המום שעשה:

י ד קנה סדין וקרעו לעשות חליק ואחר כך
נודע המום מחמת הקריעה מחזיר לו הקרעים
תפרו ואח׳ כך נודע המום אם השביח נוטל שבח
התפירה מהמוכר וכן כל כיוצא בזה:

ט ו המוכר קרקע לחבירו ואכל פירותיה
ולאחר זמן נראה לו בה מום אם רצה להחזיר
הקרקע לבעלים מחזיר כל הפירות שאכל ואם
היה חצר ודר בו צריך להעלות לו שכר:

י ז ראובן שמכר לשמעון ג׳ גבינות ולאחר ג׳
ימים פתחם ומצאם מרוקבות ריקבון ישאלו
לעושי גבינות בכמה זמן ראוי לבא ריקבון
ועיפוש כזה אם יאמרו שנעשה הריקבון בבית
המוכר נמצא שהיה מקח טעות ואם הדבר
ספק המע״ה:

י ח ראובן שמכר לשמעון נאד שמן ולא פתחו
אלא סמך על המוכר שא״ל שהוא טוב וכשפתחו
מצאו עכור ישבע המוכר שנתן לו שמן טוב כמו
שהחנה עמו ואם לא ירצה לישבע ישבע הלוקח
שהתנה עמו לתת לו שמן טוב וצלול ושזה הוא
השמן שנתן לו ויחזיר לו השמן או ישומו כמה
דמיו פחות׳ משמן טוב ואם ירצה הלוקח לקחתו
יחזיר לו הפחת:

י ח המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה
ואבד המקח מחמת אותו המום הרי זה מחזיר
את הדמים כיצד המוכר לחבירו שור שאין לו
טוחנות והניחו הלוקח עם הבקר שלו והיה
מניח המאכל לפני כולם ואוכלים ולא היה יודע
שזה אינו אוכל עד שמת ברעב הרי זה מחזיר
לו את הנבילה ויחזיר את הדמים וכן כל כיוצא
בזה ואם היה המוכר ספסר שלוקח מזה ומוכר

לזה

לזה ואינו משהה המקח עמו ולא ידע במוס זה
הרי הספסר נשבע שבוע' היסת שלא ידע במוס
זה ויפטר מפני שהיה על הלוקח לבדוק השור
בפני עצמו ולהחזירו לו קודם שימות ויהיה
הספסר מחזירו על הלוקח הראשון והואיל ולא
עשה כן הוא הפסיד על עצמו:

יט המוכר ביצים לחבירו ונמצאו מוזרות
שאינם ראוים לאכילה הוי מקח טעות ומחזיר
את הדמים ועכשיו לא נהגו כן ומנהג מבטל
הלכה:

ב המוכר לחבירו זרעוני גנה שאין עצמן
של זרעונים נאכל וזרען ולא צמחו חייב
באחריותן ומחזיר לו הדמי' שלקח ממנו שחזקן
לזריעה והוא שלא צמחו מחמת עצמן אבל
אם לקתה הארץ בברד וכיוצא בו אינו חייב
באחריותן שמא מחמת הברד לא צמחו וכן כל
כיוצא בזה:

בא מכר לו זרעים הנאכלים כגון חטים
ושעורים וזרען ולא צמחו אינו חייב באחריותן
אפילו היה זרע פשתן שרוב בני אדם קוני' אותו
לזריעה הואיל ואוכלים אותו אינו חייב באחריו'
זריעתו ואם הודיעו שהוא קונה לזרע חייב
באחריותו וה"ה לדברי' הנמכרי' לרפואה ולצביע'
וכן כל כיוצ' בזה · הלוקח מקח מחבירו והודיעו
שהוא מוליכו למדינה פלונית למכרו שם ואחר
שהוליכו לשם נמצא בו מוס אינו יכול לומ' החזר
לי מקחי לכאן אלא מחזיר לו הדמים והמוכר
מטפל להביא ממכרו או למכרו שם ואפילו אבד
או נגנב הרי הוא ברשות מוכר ואם היה המוכר
יודע בממכרו שהיה בו מוס חייב בהוצא' שהוצי'
הלוקח להוליך אותו מקח למקום פלוני ואם
לא היה יודע שהיה בו מוס פטור מהוצא' ההולכ'
ואינו חייב אלא בהוצאת החזרה ואם לא הודיע
למוכר שמוליכו למדינה אחרת והוליכו ונמצא
בו שם מוס הרי זה ברשות לוקח עד שיחזיר
המקח במומו למוכר:

בב הלוקח מקח ונמצא בו מוס ואחר כך
אבד או נגנב הרי הוא ברשו' הלוקח עד שיחזיר
המקח למוכר ואם התליע או נפסד מחמ' המוס
הרי זה ברשות מוכר ואם היה לו להודיע למוכר
ולא הודיעו הרי זה ברשות לוקח:

בג המוכר שור לחבירו ונמצא נגחן אם אין
להוכיח אם קנאו לחרישה או לשחיטה כגון שהו'
אדם שהוא קונ' לזה ולזה וגם אין הוכחה בדמי'
כגון שנתייקר הבשר בדמי שור לחרישה אינו
מקח טעות שיכול לומר לשחיטה מכרתיו אע"פ
שהרוב קונים לחרישה לא אזלינן בתר רובא
להוציא מיד המוכר אבל אם עדיין המעות ביד
הלוקח לא מיבעיא אם רובם קונים לחרישה
אלא אפילו כי הדדי ניכהו המע"ה ואם הלוקח
אינו רגיל לקנות אלא לחרישה והמוכר מכירו
הרי זה מקח טעות ואם אינו רגיל לקנות אלא
לשחיטה מסתמא לשחיטה קנאו ואם הוא רגיל
לקנות לשחיטה ולחרישה אם יש הוכחה בדמים
אם נתן דמי שור לחרישה אומרי' לחרישה קנאו
והוי מקח טעות ואם נתן דמי שור לשחיטה
אומרים לשחיטה קנאו:

המוכר מין ונמצא מין אחר או רע ונמצא יפה: ובו סעיף א' רלג

א המוכר לחבירו מין ממיני פירות ונתן לו
מין אחר אין כאן מכר ושניהם יכולים לחזור
בהם כיצד מכר לו חטים לבנות ונמצאו אדומות
או איפכא או יין ונמצא חומץ או איפכ' או עצים
של זיתים ונמצאו של שקמה או איפכא אבל אם
מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות לוקח יכול
לחזור בי אפילו לא נתאנה בסכום והמוכר אינו
יכול לחזור בו אפילו הוקרו ואם מכר לו רעות
ונמצאו יפות אפילו אם לא נתאנה בסכום מוכר
יכול לחזור בו והלוקח אינו יכול לחזור אפילו
אם הוזלו מכר לו רעות ונמצאו רעות יפות
ונמצאו יפות אף על פי שאינם יפו' שאין למעלה
מהם ולא רעות שאין למטה מהם ויש אונאה
שתות אין אחד מהם יכול לחזור בו אלא קנה
ומחזיר אונאה:

המוכר דבר אסור ואכלו הלוקח: ובו ד' סעיפים רלו

א השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו למומחה מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים והנשאר מהבשר ביד הלקוחות יקבר ויחזיר להם את הדמים:

ב וכן השוחט פרה ומכרה ונודע שהי' טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר להם הדמים ומה שלא אכלו יחזיר לו הבשר והוא יחזיר להם הדמים ואם מכרו הלוקחים בשר זה של טריפה לגוים או שהאכילוהו לכלבים יחשבו עם הטבח על דמי הטרפה ויחזיר להם הטבח את המותר וכן דין כל המוכר דבר שאיסור אכילתו מן התור:

ג אבל המוכ' לחבירו דבר שאסור' אכילתו מדברי סופרים אם היו הפירות קיימים מחזיר הפירו' ונוטל דמיו ואם אכלם אכל ואין המוכר מחזירלו כלום:

ד כל איסורי הנאה בין מדברי תורה בין מדברי סופרים מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל:

רלה קטן וחרש ושוטה ושכור מתי מוכר מטלטלין והקונה בשב' וביום טוב: ובו כ"ח סעיפים

א קטן עד שש שנים אין הקנייתו לאחרים כלום ומשש שנים עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו קיימת בין בדבר מרובה בין בדבר מועט בין במתנת בריא בין במתנת שכיב מרע ודבר זה מתקנת חכמים והכל במטלטלים אבל בקרקע אינו מוכ' ולא נותן עד שיגדיל אפי' הוא קרקע שניתן לו במתנה או שקנה האפטרופים ואם נתנו אפילו במתנת שכיב מרע אינו כלום אפילו הוא קרקע שניתן לו ואף על פי שהו' יודע בטיב משא ומתן ואם ירש מאביו שטר חוב דינו במטלטלים ויכול למכרו או ליתנו לאחר:

ב בד"א בקטן שאין לו אפוטרופוס אבל אם היה לו אפוטרופוס אין מעשיו כלום אפילו במטלטלים אלא מדעת האפוטרופוס שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלים קיים:

ג קטן היודע בטיב משא ומתן ש אין לו אפוטרופוס שנשא ונתן במטלטלים וטעה דינו כדין הגדול פחות משתות מחילה שתו' מחזיר אונאה יתר על שתות בטל מקח:

ד אין מקח הקטן וממכרו במטלטלים קיים אלא כשמשך או המשיך אבל אם נתן מעות על המקח וחזר בו אינו מקבל מי שפרע ואחרים שחזרו בו מקבלים מי שפרע:

ה וכן אם קנו מיד הקטן או השכיר מקום המטלטלים וחזר בו לא קנה לוקח שאין מוציאי מיד הקטן בדין ואין קנין מיד הקטן כלום ו שהקנין כשטר ואין העדים חותמין אלא על שטר של גדול:

ו וכן קטן שקנה מטלטלים וקנו מידו ושכר מהם המקום לא קנה עד שימשוך לפי שאין חצר הקטן קונה לו מפני שנתרבה מדין שליחות ואין שליחות לקטן ולא יהיה הקנין או שכירות המקום גדול מחצרו אבל הקטנה שנתרבתה חצרה מידה תקנה מטלטלים מאחרים אם קנו מידה או בשכירות מקום:

ז קטן שקנה קרקע ונתן דמים והחזיק בקרקע תעמוד בידו לפי שזכין לאדם שלא בפניו:

ח קטן שהגדיל והביא שתי שערות הזכר אחר י"ג שנה והבת אחר שנים עשר אף על פי שאינו יודע בטיב משא ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו מתנה במטלטלים אבל בקרקע אין מעשיו קיימים עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שהגדיל:

ט במה דברים אמורים בקרקע שלו שקנאו או שניתן לו במתנת בריא אבל קרקע שירש מאבותיו או משאר מור ישיו או שניתן לו במתנת שכיב מרע אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה שלימות ויביא שתי שערות אבל קודם עשרים שנה שלימות אף על פי שהביא שתי שערות ויודע בטיב משא ומתן לא שמא ימכור בזול מפני שדעתו נוטה אחר המעות ועדיין לא נתיישב' דעתו בדרכי העולם וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערו' מוכר בין במטלטלים בין קרקעות בין שלו בין של

אביו

362

לכסף ולפלגן היכן יהיו ודע בטוב משא ומתן:

ו מתניתין כשהוזלו פחות מכדי שערים ויותר על שתות כשהוזלו שתי שערות כדין מתניתין שכיב מרע קיימת שאילו לא הניע לו הכאה גדולה לא נתן והוה דבר שאינו מצוי תמיד ואמרו חכמים תתקיים מתנתו כדי שיהיו דבריו נשמעים:

ז כמה דברים למוכרי שיכול למכור קרקע לכהן כשהוזלו בו עשרים כשהניח שתי שערות או שנולדו לו סימני סרים אבל אם לא הניח שתי שערות ולא נולדו לו סימני סרים קטן הוא ואין ממכרו ממכר לפילו בנכסיו עד שיגדיל ויגיע לרוב שנותיו שהם שלשים ושש שנים:

ח מכר קודם שיתברר שהוא גדול כגון קודם עשרים ולא הניח שתי שערות ולא נולדו לו סימני סרים ולאחר זמן הניח שתי שערות שעתה נתברר שבשעה הנדיל אין מכירתו מכר עד עתה כלו לאבל בסימני סרים בבן עשרי׳ נעש׳ גדול למפרע מבן י״ג שנים ויום אחד לפי שעתה נתברר שהוא סרים ממעי אמו ומה שלא הניח שתי שערות היה בשבת זה ולא גילה מילתו מכאן שלש עשרה ויום אחד גדול היה וממכרו קיים:

ט מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו ומת ואלו קרוביו וערערו לומר שקטן היה בשעת המכר ובקשו לבדקו אין שומעין לו:

י פחות מבן כ׳ שמכר קרקע אביו חוזר ומוציא מיד הלקוחות בין קודם עשרים בין לאחר עשרים מיד ומוציא ממנו כל הפירו׳ שאכל ואם הוציא הוצאות לו שנטע וזרע שמין לו ומחזיר לו את הפחות לאחר שכל אם כשנעשה בן עשרים לא מיחה שוב אינו יכול למחות לפילו היה קטן כשמכר:

יא קטן שלוה מלחרי׳ ים או שאומר שחייב לגם כשיגדיל ויש או שפוטר ויש או שמחלק שאם ירוע שלוה לצורך מזונותיו נפרעים ממנו אבל אם אינו ידוע שלוה לצורך מזונותיו אין נפרעים ממנו:

יב קטן שערב לאחרים פטור מלגלם אף לכשיגדיל:

יג חרש שאינו שומע ואינו מדבר או מדבר ואינו שומע כגון שמוכר ולוקח המטלטלי׳ בריחים לא בקרקע ואף במטלטלין לא יתקיימו מעשיו עד שבודקין אותו בדיקו׳ רבו׳ ומתיישבין בדבר:

יד חולם שאומע ואינו מדב׳ או מי שנתחתק מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימו׳ בין במטלטלים בין בקרקע והוא שיבדק כדרך שבודקין לנטוין או יכתוב בכתב ידו:

טו מי שאינו שומע הלא אם כן מדברי עמו בקול אין זה חרש הלא הרי הוא כפקח לכל דבריו:

טז השוטה אין מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מתנותיו קיימות לא בטלטל ולא בקרקע ובית דין ממנין אפוטרופוסי׳ לשוטים כדרך שממנים לקטנים:

יז מי שהוא עת שוטה ועת שפוי כגון אלו הנכפין כשהוא שפוי כל מעשיו קיימין וזוכה לעצמו ולאחרים ככל בן דעת וגרוסים העדים לחקור הדבר היטב ממ בשוף שוטתו או בתחילת שוטתו עשה מה שעשה:

יח השכור מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימים ואם הניע לשכרותו של לוט והוא העושה ואינו יודע מה עושה אין מעשיו כלום והרי הוא כמו השוטה:

יט המוכר ממכר קרקע או מטלטלים וזכה בהם ללוקח אלא מדעתיל הלוקח על העליונה אם רצה ליקח אין המוכר יכול לחזור בו ואם לא רצה תחזור לבעלים:

כ וכן העבד שקנה או מכר או נתן מתנה או נתנו ליורד הסדון על העליונה אם רצה לקיים מעשיו הרי אלו קיימים ואם לא רצה בטלו כל מעשיו וכדברים כלכד הוא שמקיים הסדון או מבטל ואינו צריך לקנות ממנו כלום:

כא דין מכירת הבעל בנכסי אשתו ומכירת האשה בטור בבן העזר סימן:

כב כל שמכרו או לקחו בנכסי יתומי׳ בין בקרקע בין במטלטלים וכן האפוטרופוסים בין שמינו אותם ב״ד בין שמינה אותם אבי יתומים מקחן מקח וממכרן ממכר לכל מתכתם אינה כלום שאין הדעת נותן דבר שיהיו בו:

לטרף

363

כ ז לצורך איזה דברים רשאים למכור בנכסי כמו שיתבאר בסימן:

כ ח המוכר או קונה קנין בשבת ו״ה ויום טוב אף על פי שמכין אותו על שעבר על דברי חכמים מעשיו קיימים וכותבין אחר אותו יום ונותנין:

רלו גוי שאנס קרק׳ מישראל או בעלילת דברים · ובו ט׳ סעיפים

א הגוים המציקים לישראל ומבקשים להרגן עד שיפדה עצמו מיד הגוי בשדהו או בביתו ויתנכה למציק ואחר כך יניחנו כשירצה המציק למכור אותה הקרקע אם יש ביד הבעלים ליקח מיד המציק הם קודמין לכל אדם ואם אין ביד הבעלים ליקח או ששהתה הקרקע ביד המציק י״ב חדש כל הקודם ולקח מהמציק זכה ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע הקרקע או שליש המעות מפני שזה המציק מוכר בזול הואיל וקרקע שאינה שלו מוכר הז״ מוכ׳ בפחות רביע או קרוב לו וזה הרביע של בעלים שהרי מחמת שהיא שלהם מוכר בזול לפיכך הלוקח מהמציק בשלשי׳ נותן להם עשרה או נותן להם רביע הקרקע ואח׳כ יקנה הכל ואם לא נתן הרי הרביע בגזל בידו:

ב אם אינו מאמין לו בכמה קנאה וגם אין לו עדים בכמה קנאה ישבע לו בכמה קנאה:

ג אם קנאה מהגוי תוך י״ב אם ירצו הבעלים צריך להחזירה להם ויתן לו כמו שקנאה מהגוי ואם ירצו יניחוה בידו ויתן להם שליש ממה שנתן לגוי:

ד אפילו תוך י״ב חדש אם קנאה מהבעלים תחלה ואחר כך קנאה מהגוי מקחו קיים אבל אם קנאה מהגוי תחילה ואחר כך מהבעלים מקחו בטל ואפילו עשה לו שטר אח״כ קבל עליו אחריות או שהודה או יש עדים שקבל ממנו מעות:

ה לקח אחד מהגוי ושהתה בידו ג׳ שני׳ ואח״כ מכרה לאחר אין לבעלים על לוקח שני כלום שטוענים לו שהראשון קנאה מהם ונתן להם שליש וה״הנ אם לא שהתה ביד הראשון אלא יום אחד וביד לוקח שני ג׳ שנים:

ו וכן הדין אם שהתה ביד הליקח ג׳ שנים ומת והורישה ליורשיו טוענים ליורש:

ז גוי בעל זרוע שאנס נכסי ישראל וירד לתוך שדהו מחמת שהיה לו חוב על בעל השדה או מחמת שיש לו נזק ביד זה הישראל או מחמת שהפסיד ממונו ואחר שתקף לו את השדה מכר׳ לישראל אחר אין הבעלים יכולים להוציא מיד הליקח במה דברים אמורים כשהודו הבעלים שאמת טען הגוי וכן אם היה שם מלך או שר באותו מקום שיכול לכוף את הגוי שמכר לדין ולא תבעו הבעלים את הגוי אינם יכולי׳ להוציא מיד הלוקח מן הגוי אף על פי שאינם מודים לגוי ואף על פי שאין שם עדי׳ שאמת טען הגוי שהרי אומר הלוקח לבעלים אם גזלן הוא הגוי למה לא תבעתם אותו בדיניהם:

ח בא הגוי בעקיפין על ישראל ולקח שדהו ולא היה מסור בידו להרגו ומכרו לישראל או נתנו צריך להחזירו לבעלים אפילו שהתה בידו כמה שנים ואין צריך להחזירו בחנם אלא שמין כמה היה רוצה ליתן לגוי כדי שיחזירנו לו וכך יתן לישראל ואם הוציא עליו הלוקח כדי להוציאה מיד הגוי עד כדי דמי הבית צריכים הבעלים ליתן לו אם רוצים ליטלו מידו וגם אין צריכים ליתן לו יותר ממה שהוציא עליו כגון שאם היה הגוי אוהבו ונתנו לו בזול אין הבעלים צריכים ליתן לו אלא כמו שנתן לגוי אף על פי שהוא לא היה יכול להוציא בכך מיד הגוי ואפילו שהגוי נתנו לו בחנם צריך להחזיר לבעלים ג״כ בחנם ואם בעודו בידו בנה אותו הוי כיורד לתוך של חבירו שלא ברשות ובנאו שיכול לומר לו טול עציך ואבניך:

ט במה דברים אמורים בשאין שופטים כדי שיוכל להוצ׳ שדהו מיד הגוי אבל אם יש שופטי׳ בארץ והיה אפשר להוציאו מיד הגוי בדין ולא עשה אז ודאי נתיאש וישאר ביד הלוקח ולא יתן לבעלים כלום:

רל: המחזיר אחר דבר לקנותו וקדם אחר וקנאו: ובו ב׳ סעיפים

א המחזיר אחר דבר לקנותו או לעכרו כיון שקרקע בין מטלטלים וכה אחר וקנאו נקרא עכב זה לכוונה להסכיר עצמו אבל אחר ויש תומרי שאם בא לזכות בהפקר או לקבל מתנה מאחר וכה אחר וקדמו וזכו נקרא כיון שחזרו דבר המעט לו במקום אחר ויש תומרים דלא שכיח:

ב לשון למלאך להסכיר עצמו לב״ה שיש לו מלאך אחר בביתו אם לא שיחת׳ הב״ה לין רצוני לעכב שמלאך שלי יבול ב״ה אחר לעכור אותו מלאך עצמו:

עין טוב סי׳ ס׳ בלבוש ס״ק:

רלא כותבין שטר למוכר ולא ללוקח: ובו ג׳ סעיפים

א כותבין שטר למוכר שמכר שדהו לפלוני אף על פי שאין אותו פלוני נפניו והוא שמיד הקנה לו השדה בקנין או שהעידה על עצמו שכבר קנה באחד מדרכי הקנייה ובלבד שיהיו העדים מכירים השמות שבשטר שזהו פלוני בן פלוני וזהו פלוני בן פלוני אבל אין כותבים שטר ללוקח אלא מדעת המוכר ויש מי שאומר שאפי׳ קנו מהמוכר שהקנה לפלוני אלא בפני הלוקח וכה הלוקח שיכתבו לו השטר אין שומעין לו אלא לאמרו שתם קנין לכתיבת עומד אלא בפניו:

ב הלוקח כותן שכר הסופר לפלוני במוכר שדהו מפני רעתה:

ג יש מי שאומר דאף לכותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו דוקא שהעידה על עצמו שכבר קיבל המעות מיד הלוקח ואם לא כתבו כן כשיתבעו לדין ליתן שדמים צריך להביא ראיה שמכירה זו היתה מדעתו ויש מי שאומר שאפילו העידה על עצמו שקיבל המעות אם משמע מתוך השטר שהמקח הוא מדעת שניהם אין כותבים ויש מי שאומר שכותבין לפי שאין העידה על עצמו שקיבל המעות:

רלב מי שבא ואמר אבד שטר קנייתי ביצד כותבין לו שטר אחר: ובו ב׳ סעיפים

א מי שבא ואמ׳ לכך שטרי שהיה לי על שדה פלוני שקניתיה מפלוני שומעין לו לכתוב לאחר וכותבין בו שטר זה אין ניכין בו לא מנכסים משועבדים ולא מנכסי׳ בני חורין ולא כתבוהו אלא להעמיד בו שדה זו ביד פלוני כדי שלא יוציא׳ מידו המוכר ולא יורשיו ויש מי שאומר דדוקא מזמן ראשון ולא מזמן שני דאיכא למיחש שמא אחר כך חזר ומכרה למוכר ואוטיא אחר כך זה שבני מזמנו אחר המכירה שמכר שיא׳ הדלית זכיכית ממך:

ב אף על גב דשטרי חוב המאוחרים כשרים שטרי מכר המאוחרים פסולים אם לא פירש בהם שהם מאוחרים:

רלג שני שטרי מכר על שדה אחת מזמן אחד: ובו ד׳ סעיפים

א שני שטרות היוצאים על שדה אחת בשם קונה אחד ואין זמנם שוה אם היה שטר אחד מכר ואחד מתנה אם היה שלשתן מתנה ושני מכר לא ביטל האחרון את הראשון אעפ״י שומר שלהוסיף לו אחריו, חזר וכתב בשם מכר אף על פי שלא היה כתוב שם אחריות שאחריות טעות סופר הוא וכן אם אחריות מכר ושני מתנה קנה השדה מזמן הראשון שלא כתב לו שטר מתנה שלא ליפות כחו משום דין כן המנהג:

ב היו שני השטרות במכר או שניהם במתנה אם הוסיף בשני כלום שדי הראשון קיים שלא כתב השני שלא מפני התוספת ואם לא הוסיף בטל שטר השני את הראשון ואין לו אחריו שלא מזמן שני לפיכך כל הפירות שאכל הלוקח מזמן ראשון עד זמן שני מחזיר אותם ואם היה על אותה שדה חוק לאלך בכל שנה הנותן לו המוכר נותן לאותו החוק עד זמן השטר הראשון:

ג שני שטרות שזמנם ביום אחד והם כתובי׳ על שדה אחד בין במכר בין במתנה אם דרך אנשי המקום לכתוב שעות הרי הדבר מסור לדיינים כל שדעתם נוטה להעמיד שדה זו בידו יעמידו:

ד במה דברים אמורים בשטר שאין בו קנין אלא קנה שדה זו בשט׳ זה שאין אנו יודעי׳ מיהוא משניה׳ שהגיע שטרו לידו תחלה אבל אם בכל שטר מהם קנין כל שקדם לו הקנין זכה ויש אלו העדים וכן אם היו שם עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחלה קנה הראשון:

הלכות מתנה

המתנה במה תתקיים וכן המחילה והנותן דבר שאינו מסויים· ובו י׳ב סעיפים

רמא

א הנותן מתנה לחבירו בין קרקע בין מטלטלים אין המקבל זוכה בה אלא באחד מהדרכים שהקונה זוכה בהם וכיון שקנה באח׳ מהדרכים ההם אפילו שלא בפני עדים קנה אם שניהם מודים אבל בדברי׳ לא זכה המקבל אלא כל אחד יכול לחזור בו ואם אמר ליתן לחבירו מתנה מועט׳ שאם חוזר בו יש בו משום מחוסרי אמנה:

ב מחל לחבירו חוב שיש לו עליו או נתן לו הפקדו׳ שהיה מופקד אצלו הרי זה מתנ׳ הנקנית בדברים בלבד:

ג המוחל לחבירו מה שיטול מנכסיו יכול לחזור בו קודם שיטול אבל לאח׳ שנטל מה שנטל נטל ודוקא מטלטלים אבל קרקע לא אפילו דר והחזיק בה· וכן האומר לחבירו מנה שיש לי בידך תנהו לזה קנה ואין אחד מהם יכול לחזור בו כמו שנתבאר בסימן:

ד יש אומרים שכשם שהמוכר צריך לסיים הממכר כך הנותן כיצד הכותב לחבירו קרקע מנכסי נתנה לך או שכתב לו כל נכסי נתונים לך חוץ ממקצתם הואיל ולא סיים הדבר שנתן לו ואינו ידוע לא קנה כלום ואינו יכול לומר לו תן לי פחות שבנכסיך עד שסיים לו המקו׳ שנתן לו אבל אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלוני הואיל וסיים השדה אף על פי שלא סיים החלק נוטל אותו חלק מהפחות שבאותה שדה ויש חולקים ואומרים שבין במכר בין במתנה יכול להקנות דבר שאינו מסויים:

ה יש מי שאומר שהנותן מתנה לחבירו אינה מתנה אלא אם כן שיהיה בדעת הנותן שתהא ברשות מקבל לעשות בה כל חפצו במה דברים אמורים שנתנה לו סתם אלא שניכר מתוך מחשבתו שאינו מכוין ליתנה לו שיעשה בה כל חפצו אבל אם מפרש אפילו אם נותנה לו על מנת שלא ליתנה לאחר או שלא למכרה או שלא להקדישה או אפילו על מנת שלא יעשה בו שום דבר אלא דבר פלוני הוי מתנה לאותו דבר שפי׳ בלבד:

ו הנותן מתנה על מנת להחזיר בין מיד בין לזמן קצוב או כל ימי חיי הנותן או כל ימי חיי המקבל הויא מתנה לזמן הקצוב בין בקרק׳ בין במטלטלים ואוכל הפירות עד אותו הזמן והוא שמחזיר׳ לנותן לזמן הקצוב אבל אם אינו מחזיר׳ נתבטלה המתנה:

ז לפיכך הנותן שור לחבירו ואמר ליה על מנת שתחזירהו והקדישו והחזירו הרי זה קדוש אבל אם אמר ליה על מנת שתחזירהו לי אינו קדוש שלא התנה עליו שיחזיר לו אלא דבר הראוי לו:

ח נתן שור לחבירו על מנת להחזירו בתוך ל׳ יום ומת בתוך הזמן פטור מלשלם:

ט כל הנותן מתנה על תנאי בין שהתנ׳ הנותן בין שהתנה המקבל והחזירו המקבל וזכה בה אם נתקיים התנאי נתקיימה המתנה ואם לא נתקיי׳ התנאי בטלה המתנה ויחזיר פירו׳ שאכל והוא שיהיה התנאי כראוי ע״פ מה שנתבא׳ בטור אבן העזר סימן ל״ח:

י האומר לחבירו הריני נותן לך כך וכך על מנת שתעשה דבר פלוני על המקבל להביא ראיה שקיים תנאו אבל אם א״ל ע״מ שלא תעשה

על המותן להכיח רחוים שכיטל תנאו:

יא רחובן נתן ממונו לפני בניו וריבה להם ומיעט להם וכיטל תנאי על מנת שלא יוכל אחד מהם למכור פוס דכר עד שיהיה לקטן עשרים שנה ועמד הגדול ומכר קודם שיהיו לקטן עשרים שנה זה שכיטל התנאי נתבטלה מתנתו מעקרה וכשאר ביד לכיו ולאחרי מות לכיו ירשו הוא ואחיו הקטן ומתנת הקטן קיימת וגם זכה בחלי מתנת אחיו:

יב כמה דברים אמורים כשהיה תנאי זה כדין התנאים הקיימים על הדרך שכתבנו בטור לכן העזר סימן ל"ח או שכתוב בסוף השטר וקנין מיכיה כאומר כל תנאים יקנייני העשויי כתיקון חכמים שה"כ המתנה קיימת והתנאי בטל:

רמב דין מתנה באונס ומסירת מודעא ומתנה טמירתא: ובו' סעיפים

א הנותן מתנה מחמת חולי שלכשיהו ליתן ליהנ מתנה ואפילו קיבל עליו אחריות נכסים בשטר ואפילו שם היהו מוסר מודעה לו ידעינן בחולם ליהנ מתנה לפיכך המוסר מודעה על המתנה כתביהן ליה לף על גב דלא ידעינן בחולם שהרי אפילו היתה המודעה שקר כיון שנתלה בדעתו שיהנ חפץ במתנה הרי היא בטלה:

ב והיכא דידעינן בחולם ומכר מודעה וכה"ה לא מהני כשיטול כיון דחולם הוא אפילו לית לף מסר מודעה לא הוי מתנה לכל לי מסר מודעה ולא ידעינן בחולם ואחר כך כיטלה מדעתו הוי כיטול כיון שלא הכירו בחולם ולכך כתבו לכתוב כיטול מודעה במתנה:

ג כל מתנה בין של בריא בין של ש"מ צריך שתהא גלויה ומפורסמת לא מיבעיא שם אמר לעדים תתחכו וכתבו אלא אפילו אמר שתם כתבו לו ליהנ כלום אלא שם כן אמר כתבו בסוחף ותתנה זה בפרהסיא וכיוצא בזה: לפיכך כל שטר מתנה שאין כתוב בו ואמר למי

פנותן שכן בשווקים ובחוכות וכתבו לו מתנה גלויה ומפורסמת וכיוצא בעניין זה חוששין לה שמא מתנה מסורתית היא ולא זכה המקבל ואפילו אי קנו מיניה:

ד אם לא כתב לכתוב בפרהסיא וכתב לחתמו בפרהסיא כשר ואף על פי שלא כתב ליתנו בשדי מסירה בפרהסיא כשר ואם כתב ליתנו בשדי מסירה בפרהסיא כשר אף על פי שלא כתב כן על החתימה:

ה יש מי שאומר דהיינה לא חיישינן לשמא מצוה דנהיגי למיכתב בכל שטרי מתנתא הכי הילכך כשמצוה לכתוב שטר מתנה שתם דעתו שיכתבו כמנהג הסופרים הילכך הוי כאילו אמ' כתבוה בשוק וחתמוה בפרהסיא:

ו ש"מ שכתב ואמר לא תגלו מתנה זו ולא תודיעו כה לאדם שלא לאחר מיתה הרי זה מתנה קיימת שבעת שהקנה לותו שהנ לאחר מותו הרי אמר גלו לותה: מכאן מחמת מיתה היכו צריך לומר גלו את המתנה שלא לף על פי שהיה כתובה שתם אין חוששים לה שמא מסורתית היא:

ז יש לומרים דמתנה טמירתא אם החזיקו הנותן בנכסי לו שהחזיק הוא בשם כפני הנותן ולא מיחה בו קנה:

ח הכותב שתי מתנות על שדה אחת הראשונה מסורתית לו שתם והשניה גלויה ומפורסמת לחרון קנה אפילו היתה הראשונה שתם:

ט מי שהיו הדברים מוכיחים שאין דעתו ליתן מתנה זו אפילו שכתנה מתנה גלויה וכמה שכתנה מקודם מתנה מסורתי הרי שתי המתנות בטלו הראשונה מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצ' והרי קדמה זאת המתנה שנאמרה כמו מודעה לה:

י מעשה בחד שרטה ליטע אשה אחר לו ליטי בשלה לך ער שתכתוב לי נכסיך שאעבוד הגדול ונוח על שמיחו ריקן אמר לעדים לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי במיתה וחזר ונתנה לו וכן עשה ואמרו חכמים לפני חכמים ואמרו הכן קנה והאשה לא קניתה שהרי לא כרגונו כתבה ובאמת הדבר הוא שהרי גלה דעתו במתנה

הראשונה

הראשונה אף על פי שהיא בטלה מפני שהיא מסותרת:

רמג דין המזכה לחבירו על ידי אחר ורוצה הנותן או המקבל לחזור בו: ובו ב"ה סעיפים

א המזכ' לחבירו מתנה ע"י אחר כיון שהחזיק הזוכה בנכסים או בקרקע או שהגיע השטר לידו זכה המקבל ואין הנותן יכול לחזור בו ויד המקבל על העליונה אם רוצה מקבל ואם אינו רוצה אינו מקבל:

ב ב"דא כשאמר לו זכה במתנה זו לפלוני אבל אם אמר לו הולך לפלוני מנה זה יכול לחזור בו כל זמן שלא הגיע ליד המקבל ואם המקבל עני אינו יכול לחזור בו אם היא מתנה מועט' כמו שנתבאר בסימן:

ג דין אם אמר לו תן לפלוני נתבאר בסימן קכ"ה:

ד אפילו אם א"ל זכי לפלוני אינה קונה אא"כ הוא ברשותי אבל אם אינו ברשותו לא ומיהו אפילו אם אינו ברשותו לכשיבוא לרשותו זכה בשבילו אם לא יחזור בו הנותן קודם שתבא לרשותו:

ה דין אמר הולך מנה לפלוני ומצא שמת המקבל נתבאר בסימן ק"כה:

ו אמר לשנים זכו בשדה זו לפלוני וכתבו שטר עליה והחזיקו בשדה יכול הנותן לחזור בו בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה אף על פי שאינו יכול לחזור במתנה עצמה:

ז אמר להם זכו לו בשדה זו ע"מ שתכתבו לו את השטר או ע"מ שתתנו לו ק"ק זוז אף על פי שהחזיקו בשדה יכול לחזור בו שלא יכתבו לו שטר או שלא יתנו לו ק"ק זוז ותתבטל גם המתנ' ואפילו כתבו לו השטר כל זמן שלא מסרוהו בידו ואם מיחה בהם מלמסרו לו בטלה המתנ':

ח אפי' אם מכר שדהו ואמר לשנים זכו לו בשדה זו וכתבו לו שטר והחזיקו בשדה יכול למחות מלכתוב השטר והלוקח יכול לחזור בו ולומר לו קניתי שלא ע"מ שתכתבו לי את השטר:

ט יש מי שאומר דהא שחוזר בשטר היינו דוקא כשאומר לאחרים זכו לפלוני אבל אם אמ' ללוקח או למקבל עצמו זכה ואכתוב לך שטר כיון שזכה אינו יכול לחזור בו מלכתוב את השטר:

י אפילו קנו מידו על השטר שאמר בפירוש אני מקנה לכתוב את השטר ולא אוכל למחות קנין דברים הוא ויכול לחזור בו:

יא אפילו אמר כתבו וזכו לו בשטר יכול לחזור ויש אומרים שכיון שנכתב זכו לו ואינו יכול לחזור בו:

יב שטר שכתב בו שנתן קרקע לפלו' בקנין אף על פי שלא בא שטר זה ליד המקבל אלא לאחר מיתת נותן קנה:

יג מי שמת ונמצא אצלו מופקד שטר מתנה שנתן ראובן קרקע לשמעון וראובן מת יחזירו ליורשי נותן:

יד אין אדם זוכה במתנה לחבירו עד שיהא הזוכה גדול ובן דעת ואחד איש ואחד אשה אפי' עבד אפי' אשת איש או שפחה אבל הגוי אינו קונ' הואיל ואינו ראוי לשליחות וכשם שאין ישראל נעשה שליח לגוי כך אינו זוכה לגוי:

טו קטן שנותני' לו צרור וזורקו אגוז ונוטלו זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים פחות מזה לא לעצמו ולא לאחרים:

יו השוטה אינו זוכה לא לעצמו ולא לאחרי' והמזכה לשוטה על ידי בן דעת זכה:

יז החרש זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים:

יח זכין לקטן אפילו בן יום אחד ולגדול בין בפניו בין שלא בפניו:

יט יש מי שאומר שמי שמתחייב לקטן בין בשטר בין בקנין כיון שאין אותו דבר תחת ידו אינו זוכה אלא אם כן זיכהו על ידי אחר:

כ חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו אף על פי שאינו עומד שם כיון שהגיע המתנה לחצרו כאילו זכה בה אחר:

כא במה דברים אמורים בחצר המשתמרת אבל בחצר שאינ' משתמרת כגון שדהו וחור בתו עד שיהיה עומד בצדה ויאמר זכתה לי שדי:

כב וכן ל' למות של אדם שהוא עומד בדין קונו לנכסיטטא או בשדי דשות הרבי' או בחצר שאין לה בעלים לכל בדשות הרבים או בשדה מכירו ליכו קונה עד שתגיע מתנה לידו:

כג קטנה שכתה לה חברה וחרבע למות שלה לכל הקטן ליכו זוכה עד שתגיע מתנה לידו או עד שיזכה לו אחר:

כד הזורק חרנקי לבי' כפתח זה וינח כפתח אחרת ונתנו לבעל הבית במתנה וחזר בו בשדרו בתוך הבית הוי ספק ולא זכה בעל הבית משום דמוקמינן ליה בחזקת מריה קמא לכל אם הפקידו וזכה בו אחר מוכיחי' מידו ונותנין לבעל הבית:

ב ה כמה דברים אמורים בתוך שאין סיפו לנוח לכל אם סיפו לנוח כגון שאומר בגג וזרקו לחצר ונתנו לבעל החצר וחזר בו בשדרו בתוך ביתו דמי ואינו יכול לחזור בו וזכה בו בעל החצר:

ר מ ד האומר לשנים לכתוב שטר מתנה לפלוני: ובו סעיף א'

א המתנה כגון שאין לאדם יכול למסור דברי' לשליח כיצד אמר למלמה אמרו לפלוני ופלוני סיכתבו וייחתמו בשט' מתנה וייתנוהו לפלוני אין זה כלום ואם אמרו לאותם העדים וכתבו ונתנו למקבל לא קנה וכן אם אמ' למנים כתבו וחתמו בשטר מתנה ותנוהו לפלוני חיכם יכו' לומ' למסופר לכתוב שלא הם עצמם כותבי' ויש מכשירי' באומר אמרו לפלוני ופלוני סיכתבו וייחתמו בשטר מתנה וייתנוה לפלוני:

רמה הכותב נתתי שדה פלוני לפלוני והאומ' נתתי שדה פלו' לפלוני והוא אומר לא נתת לי: ובו י"א סעיפים

א הכותב בשטר נתתי שדה פלונית לפלוני או שכתב נתתים לו ולהרי היא שלו הרי זה זוכה

בה כשיגיע השטר לידו אבל אם כתב בשטר שתהנו לו אף על פי שהעבידו עליו העדים לא זכה המקבל:

ב ויש אומרים שאם אמרו מהני לגון שתן

ג יש מי שאומר שאם כתב לו בשטר שדה פלונית שהא נתונה לך או שהא שלך קנה:

ד יש מי שאומר שאם אמר שתהנו לו מעכשיו כיון בשטר כיון שקנה לשלתר האומר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתת לי הולכין אחר דברי הנותן דאיכא למימר זכה לו על ידי אחר ואין כ"ח של הנותן נוכח ממנו כל זמן שיאחר כיד הנותן ממה לפרוע אבל אם לא נשאר בידו לפרוע לבעל חובו לא מהני הודאתו לחוב בעל חובו:

ה אמר כתבתי שדה פלונית לפלוני ונתתי לו בידו והלה אומר לא נתת לי אם המקבל מתנה הוא שאומר כן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי והמותן אוכל פירות שדהו ואם כן המקבל הוא שאומ' כן לא נתת לאבי שדה זו והוא אומ' כתבתי ונתתי לו מכיחים את הפירות על ידי שלים עד שיודע הדבר היאך הוא:

ו ויש מי שאומר דדוקא כשהכן יאמר אבי הייתי במעמד שאתה אומר שנתת לאבי ורציתי אלא נתת לו כלום אבל אם לא היה במעמד היכי יאמר נתתי שדה פלונית לפלוני והוא אומר לא נתת לי:

ז המקבל מתנה שבא בעל חובו לגבות ממנה ואמר היכה מתנה בידי אלא שומר אבי עליה או שאמר בטלה היתה מתחלתה כשבא היסית ותחזור לבעליה:

ח טען הנותן ואמר שומר אתה עליה או שאמר שלא מדעתי נתתיה או גזלה היא בידך וזה אומר נתת לי אם החזיק בה שני חזקה או שהיה מתנת מטלטלין כשבא המקבל שבועת היסית ונפטר:

ט נתן שדה פלונית במתנה לראובן ואח"כ החזיר לראובן שטר מתנה לנותן וגם עשה לו מחילה לא נתבטלה המתנה בכך:

י המקבל את המתנה וזכה בה ואחר שבאה לידו והוא שותק חזר בו ואמר לוטה רוצה בה אני

אינו מקבלה או הרי היא בטלה או מוס זה כרא׳ לי בה לא אמ׳ כלים לענין שתחזור לבעלים אלא הרי היא הפקר וכל הקודם בה זכה אבל אם היה צוח מעיקרו לא קנה המקבל וחוזרת לבעלים הראשונים:

יא זיכה לו על ידי אחר וכששמע המקבל שתק ואח׳כך צוח ואמ׳ אינו מקבלה הרי זה ספק אם זה ששתק כבר רצה וזה שצוח חזר בו או ששתק מפני שעדיין לא הגיע לידו כלום וזה שצוח הוכיח סופו על תחלתו לפיכך אם קדם אחר וזכה בה לעצמו אין מוציאים מידו שמא המקבל זכה וכיון שאמר אינו רוצה בה הרי הפקירה וזה שקדם ולקחה מההפקר זכה ואם חזרו הבעלים הראשונים ותפסוה מיד זה שקדם וזכה בה אין מוציאין מידם שמא המקבל לא זכה שכיון שאמר אינו רוצה הוכיח סופו על תחלתו ולא קנה אותה וברשות הבעלים הראשונים היא קיימת עדיין וי״א שאם היתה מתנת ש״מ כיון ששתק בשעה ששמע קנה:

רמו השומע שמת בנו וכתב נכסיו לאח׳ ובו י״ז סעיפים.

א לעולם אומדין דעת הנותן אם היו הדברי׳ מראין סוף דעתו עושים על פי האומד אף על פי שלא פירש כיצד מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת וכתב כל נכסיו לאחר מתנה גלויה גמורה ואחר כך בא בנו אין מתנתו קיימת שהדברים מוכיחים שאלו ידע שבנו קיים לא היה נותן כל נכסיו לפיכך אם שייר מנכסיו כל שהו׳ בין קרקעי בין מטלטלין מתנתו קיימת:

ב יש מי שאומר שדין זה דוקא בשכיב מרע אבל לא בבריא ויש מי שאומר דאפילו בבריא היא:

ג יש מי שאומר דה״ה בריא שכתב כל נכסיו לאחר מחמת שהיה צריך לברוח מפני בעלי חוביו או מפני אויביו ואחר כך עשה פשרה עם בעלי חוביו ואויביו או שמתו אם נתברר שלא כתב מתנה זו אלא מחמת כן הואיל ונדחית השעה מפניו והרי הוא צריך לנכסיו בטלה המתנה:

ד הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו בין שהיה בריא בין שהיה שכיב מרע אפי לו היה בן קטן המוטל בעריסה לא עשאו אלא אפוטרופוס והרי הוא בכל הנכסים כאחד מאחיו ואפילו האריך בלשון כדרך שופרא דשטרי ילך יזכי יחזיק אומדן דעת הוא שלא נתכוון אלא להיות אחיו נשמעים לו ואם שייר כל שהוא בין קרקע בין מטלטלין זכה הבן במתנה ואם פירש בשטר שמקנה לו הקנאה גמורה ולא בתורת אפוטרופוס או שפירש בשט׳ שיהא רשאי למכור ולתת לאחרי׳ או שכתב לו מטלטלי אגב מקרקעי או שהקנה לו בקנין וכן כל שכתו׳ בשטר המתנה לשון שאיפשר להוכיח ממנו דלמתנה גמורה נתכוון קנה:

ה וכל היכא דאיכא לאסתפוקי בלשון המתנה אם נתכוון למתנה גמורה על המקבל להביא ראיה:

ו בד״א שכתב לבן בין הבנים אבל אם כתב לבן בין הבנות או לבת בין הבנות או לאחד מהיורשים בין שאר יורשי׳ אע״פ שלא שייר כלום מתנתו קיימת:

ז יש מי שאומ׳ דכותב כל נכסיו לבן בין הבנים אם נתן לו בקנין וייפה כחו קנה ויש מי שאומר שאף ע״פ כן לא קנה:

ח אם אמר כתבו ותנו לו כל נכסי ולא ייפה כחו לומר נתנו לו כל נכסי ואף כתבו אפילו אפטרופוס לא עשאו:

ט הכותב כל נכסיו לאחד מבניו ולאחר זה האחר קנה חצי הנכסים במתנה ונשאר החצי לבניו והבן שנתנו לו אפטרופוס מינהו על שאר אחיו:

י יש מי שאומר שאם כתב חצי נכסי לבני וחצי נכסי לפלוני לבנו נמי הוי מתנה ואם כתב שני שלישי נכסי לבני והשליש לאחר לא עשה בנו אלא אפוטרופוס:

יא כתב כל נכסיו לשני בניו שניה׳ אפטרופוסי׳ ואם כתב חצי נכסי לבני פלוני וחצי נכסי לבני פלוני הראשו׳ הוי מתנה והשני הוי אפטרופוס

על החצי לכל הכבים ונם הרחטון שנתן לו חצי הכבים יש לו חלק בחצי האחר כשאר החצים:

יב הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשתה שלא לפוטרופא ונתבטלו פרטי דין זה בטור חשן העזר סימן קי"ז:

יג הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהו נתבאר בטור הנזכר סימן ק"ו:

יד הכותב כל נכסיו לאשתו ונתן עליו שטר מוקדם נתבאר בטור הנזכר סימן ק"ז:

טו דין שטר מתנה שלא נעשה שלא להברות בטור הנזכר סימן ג':

יו דין שכיב מרע שאמר תנו כל אחד מהבנים בטור הנ"ל סימן ק"ח:

יז כל המתנים כל נכסיהם משתבטל המתנה ויחזרו כל הנכסים לבעלים הראשונים אין המקבל מתנה מחזיר פירות:

רמז השולח הפצי לבני ביתו ולא פירש היאך יחלקום: ובו ה סעיפים

א כדי שתהא כלים ממדינת הים ואמ' יתנו אלו לבני הרי אלו יתנו לבנים ולבנות הראשונים לבנים כגון ספרים וכלי מלחמה לבנים והראשונים לבנות כגון כלי משי הנבושים וחלי זהב יטלום הבנות היו ראשונים לזכרים ולנקבות יטלו אותם הזכרים:

ב וכן המשלח כלים לביתו פתם והיו בהם כלים הראשונים לבנות יטלו אותם בשוויו אומדן דעת הוא שלהן שלח ואם אין לו בנות או שהיו בנותיו נשואות ויטלו אותם בני בניו שהדעת נוטה שלהם שלח ויש מי שאומר דה"מ דליכא ליתיתא אבל אי איכא ליתיתא ודאי דלידידם שדר דכגופיה דמיא:

ג מ"מ שאמר נכסי לבני בלשון רבים ולא היה לו אלא בן אחד ובנות הכל לבן לבדו ואין הבנות בכלל וכן אין בן הבן בכלל ויש מי שאומר דאי ליכא כרעא אלא בר כרעא ודאי אכתר כרעא קאמר:

ד מי שחלק נכסיו מחמת מיתה וכתב והשאר וחלקו שתי לחיותי וניתיתי לחותי ויש כיתיתו

לחותו זכרים ונקבות נדולים וקטנים כלם בכלל לפיכך נקבות נשואות:

ה האומר נכסי לפלוני ולבני חולקים אותו פלוני נוטל מחצה וכל בניו מחצה אמר לפלוני ולבניו ולבני בניו נוטלים בני פלוני מחצה ושאר החרים מחצה ואפי' הנפרטים מרובי והכללי מועטים נוטלים הנפרטים מחצה ואף אם יניע לאחד מהנפרטים פחות מלאחד מהכללים כגון שאמ' נכסי לפלוני ולפלוני ולבני ולבני רחובן ולא היה לרחובן אלא בני בניס:

הנותן מתנה לחבירו ואל ואחריך רמח לפלוני: ובו יג סעיפים

א מ"מ שאמר נכסי לפלוני ואחריו לפלוני אין לבני שלו מה שמייר רחטון ואם היה הרחטון רחוי ליורשו כגון שהיה בן מכלל הבנים אין לבני כלום שכל נשון מתנה ליורש הרי הוא בלשון ירושה וירושה אין לה הפסק ואף על פי שאמר ואחריו לפלוני אחר הכרוז שנתן מתנת כריא על דרך זה וכתב לזה נכסי לך ואחריך לפלוני אין לבני אלא מה שמייר רחטון אפי' היה הרחטון רחוי ליורשו:

ב מ"מ שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני והיה הרחטון רחוי ליורשו ופירש ואמר נא מפני ירושה אני נותן לך אחין לה הפסק אלא במתנה והרי הפסקתים הבני קונה מה שמייר רחטון לפיכך אם נתן האשת על ידי עלים ואמר תנו לבני שקל בכל שבת אלא מפני ירושה אני נותנם להם והשאר מהבנים אחר מותם יהיה לפלוני אין נותנים להם אלא שקל אף על פי שהיו מפסיק להם:

ג נכסי לפלוני ואחריו לפלוני ואחרינו לפלוני מת הרחטון קודם שני מתנשי קונה עליהם את שני בחיי רחטון הבנים על יורשי רחטון אף על פי שאמרנו אין לבני אלא מה שמייר רחטון אמור לרחטון לשכור או ליתן נופו אלא שכל הפירו עד שיחות ויזכה הבני ואם עבר הרחטון ומכר או נתן כמתנה אין הבני מוציא מיד הלקוחות

שלקוחות שלו אינו לוקח ולא מהפירות שלא הגשאר וכל המשיא עצה לראובן למכור בקרקע רשע ואפילו היו בהם עבדים והוציאם הראובן לחירות הרי כלים ועשאם תכריכים למת מעשיו קיימים:

ד כמה דברים אמורים כשמכר הראובן או נתן מתנה לאחרים אבל אם מכרם לו או נתנם לו במתנה לא עשה כלום וכן אם נתנם מתנת ס"מ אפילו לאחרים לא עשה כלום שאין מתנת ס"מ קונה אלא לאחר מיתה וכשיחות יקדם הבני לזכות:

ה היה חוב על הראובן או כתובת אשה וכלו לבית דין ליפרע מכספי שלו אף על פי שהראובן קיים אין בית דין מגבים אותם מנוף הנכסים אלא מהפירות בלבד שמין להם:

ו את הראובן וכל בעל חובו ואשתו לגבות מנכסים אלו אין מגבים להם כלום אפילו עשאן אפותיקי או שיחדש לאשתו בכתובתה היכא שגבים מנכסים אלו כלום אלא הרי הם של בני:

ז אין כל הדברים האלו אמורים אלא בשאמר מחריך לפלוני ולא אמר מהיום לכל הם ע"ל ומחריך מהיום לפלוני ומכר הראובן הבני מוציא מיד הלקוחות וכן אם את בני בחיי ראובן יחזרו ליורשי בני ואם הם שלשה ואמר לראובן ומחריך מהיום לפלוני ומחרין מהיום לפלוני ראובן ובני לא קנו אלא הפירות והשליש קנה הגוף מהיום ופירות לאחר מיתת הבני והוא שכתוב ליך בני תחלה הילוך את בני בחיי ראובן יחזרו ליורשי מתן:

ח ס"מ שאמר לאשה פגויה נכסי לך ומחריך לפלוני ולא אמר מהיום ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי ואין הבני מוציא מיד הבעל ואם אמר לה כשהיית בעולה ומתה הבני מוציא מיד הבעל שכיון שזיכה בנכסים על תנאי זה כשהיית בעולה נמצא כאילו אמר ליה בפירוש לאחריך יקנה פלוני לא הבעל לפיכך אם מכרה נכסים שלו כשהיית תחת בעלה ומתה תחת בעלה יעמדו הנכסים כיד הלוקח:

ט האומר נכסי לאחי ואחריהם ליורשיהם והית' לו בת בעולה ומתה הבת בחיי בעלה ובחיי אם

חביה אין הבעל יורש אותם נכסים מפני שהם רמויים לאחיו ולא זכתה בהם האשה אלא לאחר שמתה אבל אם הניח הבת בן או בת הרי יורשי הנכסים שמשמע יורשים ואפילו יורשי יורשים ואילו אמר לבעלמות הזקנה הרי הם לפתי מעכשיו היה הבעל יורש אותם לאחר מיתת האשה:

י הנותן מתנה ואמר מטלטלים שיש לי לפלוני מוטל על כלי תשמישו אבל לא חטים ושעורים וכיוצא בהם ואם אמר כל המטלטלים שלי מוטל הכל והעבדים בכלל המטלטלים אבל לא רחיים התחתונה וכיוצא בהם שהרי היא מחוברת לקרקע ואם אמר כל המטלטלים מוטל אף רחיים התחתונה וכיוצא בהן:

יא אמר נכסי לפלוני מוטל כל המטלטלי וכל הקרקעות והבגדים והעבדים והבהמה והשפ' והתפילין עם שאר ספרים הכל בכלל נכסים אבל ספר תורה יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או חיוכ לפיכך אם תפסו אין מוציאין מידו:

יב הכותב לחבירו שנתן לו חרבא חמות קרקע ומגבן כל מטלטלין שיש לו בין זהב וכסף בין שאר כל כלים גדולים וקטנים וכגדי פשתן וצמר ומצי וכל מה שעמו ממון וכל מה שעמו נכסים לא קנה לא קרקעות מפני שאין קרקע נקנה בחוב ולא עבדים משום דקיל החזיק בקרקעות לא קנה עבדים ולא ספר תורה:

יג הנותן לחבירו כל נכסיו מטלטלי חוב מקרקעי ולא עיר ליורשיו אלא ה' זהובים והוא לו בכיתי שטרי חובות אם מתנת שכיב מרע היתה קנה דשטרות בכלל נכסים הם אבל אם היתה מתנת בריא לא קנה כיון דלא כתב ליה קנה ליכהו וכל שיעבודא דאית בהו ולבן יזכו בהן היורשים:

הנותן מתנה וחזר בו או הנותן רמט לעבד ואשה. ובו ל' סעיפים

א האומר ליתן מתנה מועטת לחבירו וחזר בו הרי זה מקוסרי לחנם:

ב גוי שהיטו גר תושב לחול ליתן לו מתנה שלא יהא כן הוא מכירו או שם יש בדבר משום דרכי שלום:

ג המוכר מתנה לעבד או לשפחה קנו הרבון והפעל הרבון קנה גם הגוף והפעל לא קנה שלא הפירות שכל הגוף שלה כשהתנלמן או יתגרש וכתבאר זה בטור לקן העזר סימן פ"ה:

ד הכותב כל נכסיו לעבדו קנה עבדו כן חורין וכתבאר בטור יורה דעה בסימן רס"ז:

ה מהתחסידות שלא לקבל מתנה שלא לבטות כשם שיתן לו די מחסורו שכחמר ושונת מתנת יחיה:

הלכות מתנת
שביב מרע

רנ דין מתנת שביב מרע במקצת או בכולה בלא קנין ובקנין: ובו ב' סעיפים

א מתנת שביב מרע אין צריך להקנותה בשום אחד מדרכי ההקנאה שדברי שביב מרע כמת בים וכמסורים דמו:

ב שביב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים ולא פירש כלום אע"פי שקנו מידו שם עמד ונתרפא לגמרי המתנה בטלה ממילא ואם לא נתרפא לגמרי שלא ניתק מחולי לחולי שם לא עמד ולא הלך כשעון על מקלו בשוק מתנתו מתנ' ואם עמד בין החולי שהוא בו ובין החולי שמת ממנו והלך כשעון על מקלו לומדין לומדו על פי הספרים שם מחמת חולי הראשון מת מתנתו קיימת ואם לאו היתה מתנה ואם הלך בשוק בלא משענת הרי זה צריך שלא שבטלו מתנותיו הראשונות:

ג כמה דברים למורים במתנת שכל שם היורש על נכסיו שהם על פלוני קנה הלה ואפילו יעמוד זה חיו יכול לחזור בו' ואם הקדים כל נכסיו ולא פירש כלום או הפקידם או חלקם לבניו שם עמד מתבטל הכל כדין מתנת

שם מכר נכסיו כשהיה שביב מרע שם מקנתם מכר ממכרו קיי' כברירה ואם כלם מכר שם המעו' עמהם קיימים שם עמד חזר ואם הוציא המשת חיו יכול לחזור בו:

ד יש כל הדברים הללו למוריש שלא בכוונת כל נכסיו ולא פירש כלום לכל שם פירש כלום שלא נתן דעתו כשעת ברית שהיה נקנית שלא בקנין ואפילו שם עת ברית קנין לפיכך שם עמד חיו יכול לחזור בו ובשם יהא המפיר אפילו כל שהו כן קנין מטלטלים:

ה הסומא או הפסח או הגדם או החופש ברחצו או בשינו או בידו או ברגלו וכיוצא בהם הרי הוא כבריא לכל דבריו במקחו וממכרו ומתנותיו לפי החולה שתשם כח כל הגוף וכפל כחו מחמת החולי עד שחיו יכול להלך על רגליו בשוק והרי הוא כופל על המטה הוא הנקרא ע"מ:

ו שם נשתתק וחיו יפל לדבר ורמז ליתן מתנה בודקין אותו כדרך שבודקין אותו לטטין שכתבתי בטור לקן העזר סימן קכ"ו ואם השיב על לאו לאו ועל הן הן מתנתו מתנה ואם לאו אין מתנתו מתנה:

ז נוסח מתנתו מתנה כמה דברים למוריש שמתנת שכיב מרע שם הוא חיה נקנית שלא בקנין ואם עמד חיו חוזר כשכתן שתש לכל שם פירש מחמת מיתה או לפי פירש שלא שכרחה מתוך דברין שהוא נות ן מחמת מיתה כגון שמתחזק על מיחתו וכיוצא בזה אפי' שם יש בה שיור נקנית בחמורים שלא בקנין בשומות ואם עמד חוזר אפילו יש בה קנין במקנת:

ח המפרש כיס והיוצא בשיורו והיוצ' בקולר והמסוכן והוא שקפץ עליו שחולי והכביד עליו חליו כל אחד מהרבעת' כמנוי מחמת מיתה והרי דבריו בכתובים וכמסורים דמו ומקויימים אותם שם מת ואם כיצל ועמד אפילו קנו מידו במקנת חוזר כדין כל מנוי מחמת מיתה:

ט כמה דברים למוריש דמתנת שכיב מרע במקנת בעי קנין כמתם אבל שם נתן מקנת נכסיו בשיורם שכיב מרע אין צריך קנין

ואם עמד חוזר ואם לא עמד קונה זה המקצת
ואם יש בו קנין אינו קונ׳ שלא אם כן כתב כמיפה
כח וכן אם כתב כל נכסיו ומפרש שנותן הכל
מעכשיו ומקנה לו מחיי׳ הרי היא כשאר מתנת
בריא שאם הגיע השט׳ ליד המקבל או שקנו
מיד הנותן קנה הכל ואינו יכול לחזור בו:

י שכיב מרע שנתן הנכסים שהדבר הגלוי
שהם כל נכסים שיש לו הרי זה כמתנה במקצת
ואם קנו מידו ועמד אינו חוזר חוששים אנו שמא
נשארו לו נכסים אחרי׳ במדינת הים עד שיאמר
כל נכסי שהם שלו או שהוא מוחזק שאין לו נכסים
אלא אלו ואז תהיה המתנה בכל:

יא אין חלוק במתנת שכיב מרע בכולה בין
אם נתן לאחד בין אם נתן לשנים כאחד לפיכך
שכיב מרע שחילק כל נכסיו לשנים או לשלשה
אם לא הפסיק בין אחד לחבירו אלא חלק זה
לפלוני וזה לפלוני ומת קנו כלם אפילו בלא קנין
עמד חוזר בכולם אפי׳ בקנין דכולה חדא מתנה
היא בלא שיור ואם הפסיק בין אחד לחבירו כמי
שנמלך כל הראשוני׳ חוץ מהאחרון יש להם דין
מתנת ש״מ במקצת שצריכה קנין אפילו אם מת
ולפיכך אם עמד אינו חוזר ואם אין בהם קנין
לא יקנו אפילו אם ימות והאחרון היא מתנת
שכיב מרע בכולה וקונה אם מת אפילו בלא קנין
ולפיכך אם עמד חוזר:

יב שכיב מרע שנתן כל נכסיו וחזר במקצתם
מסתמא חזר בכל לפיכך אם נתן כל נכסיו לאחד
וחזר ונתן מקצתן לשני הראשון לא קנה אפי׳ אם
ימות שהרי חזר בו והשני יש לו דין מתנת שכיב
מרע במקצת לפיכך אם יש בה קנין קונה אפילו
אם לא מת ואם אין בה קנין אפילו אם מת אינו
קונה · נתן מקצתן לראשון בקנין והמותר לשני
ראשון קונה אפי׳ לא מת והשני הוא מתנת ש״מ
בכל ואם מת קנה אפילו בלא קנין עמד לא קנה
אפילו הוא בקנין:

יג שכיב מרע שכתב לאחד וחזר וכתב לאחר
האחרון קנה שיש לו לחזור עד שימו׳ בין בכל בין
במקצת בין לעצמו בין לאחר ואפילו כתב וזיכה
לראשו׳ וכת׳ וזיכ׳ לאחרון האחרו׳ קנה שש״מ שזיכ׳
עדיין מתנת ש״מ היא אבל שכיב מרע שכתב

וזיכה וקנו מידו אין לאחר קנין כלום ואינו יכול
לחזור בו לא לאחר ולא לעצמו בין שנתן הכל
בין שנתן מקצת:

יד מצוה מחמת מיתה אפילו כתב וזיכה
וקנו מידו בכל מיני הקנאו יכול לחזור בו ויש
מי שאומר דהני מילי כשפירש בהדיא שמחמת
מיתה הוא נותן אבל סתם מצוה מחמת מיתה
כגון דאמר וי דקא מיית דינו כש״מ:

טו ש״מ שכתב כל נכסיו לעברו חוזר בנכסי׳
ואינו חוזר בעבד לפי שיצא עליו קול שהוא בן
חורין ואם כתב לו בפירוש מהיום אם ימות יכול
לחזור בו:

יו ראובן ואשתו שהתנו ביניהם שאם ימות
בחייה ירשו אחיו שני שלישי הממון והיא תטול
השליש והגיע השטר ליד האחים וחלה ראובן
וצוה לתת משני שלישי הממון גם לאחרים ומת
ובאים האחים לבטל הצואה מפני שזכו הם בשני
שלישי הממון אין בדבריה׳ כלום וצואתו קיימת:

יז מתנת שכיב מרע בכולה שנתנה בקנין
לא קנה אפילו מת ואפילו אם נכתבה המתנה
בשטר ומסר לו השטר מחיים לא קנה דשמא לא
גמר להקנות לו שלא בקנין ואין קנין לאחר מיתה
ואם פירש שלא הקנה אלא כדי ליפות כוחו כגון
שכתב וקנינא מיניה מוסף על מתנתא דא קנה
ויש מי שאומר דה״ה כמי מצוה מחמת מיתה
בקנין דינו כמתנת ש״מ שהקנין מג רע כחו אלא
אם כן יפה כחו:

יח וכן אם צוה שכיב מרע שיתנו שטר למקבל
עם הנתינה ומת אין כותבין ונותנין שמא לא
גמר להקנותו אלא בשטר ואין שטר לאח׳ מיתה
שלא אם כן יפה כחו בכתיבה כגון שאמר תנו אף
כתבו לו ואם לא יפה כחו אפילו אם נכתב השטר
מחיים אין נותנים לו לאחר מיתה:

יט הא דאמרינן שאפילו הגיע השטר ליד
המקבל לא קנה שלא אם כן ייפה כחו דוקא כשאין
השטר כתוב בלשון צואה אלא בלשון מתנה
שכתוב בו שדי נתונה לך ומסר השטר לידו דאז
הוי מסירת השטר כמו קנין וצריך יפוי כח אבל
אם השטר כתוב בלשון צואה כדרך שמצוה אל
ביתו שאז אינו עומד אלא לראיה אם הגיע

ליד המקבל מחיים קנה:

ב אם כתב לאחד והקנה לו וחזר וכתב לשני והקנה לו יש מי שאומר שהשני קונה אפי' בלא ייפוי כח ואפילו לא הגיע השטר לידו מחיי' וכן אם כתב ומסר וזיכה לזה וחזר וכתב ומסר וזיכה לשני שני קונה אף בלא יפוי כח דקנין דשני לאו לגרועי אתא אלא שהוא סבור שלא יקנה אם פחת לו מהראשון:

בא הא דאמרי' שאם צוה שכיב מרע שיכתבו שטר למקבל עם הנתינה חוששין שמא לא גמר להקנותו אלא בשטר דוקא בכה"ג אבל שכיב מרע שמסדר עניניו וגומר צואתו ומצוה לכתבה אינו מצוה לכתבה אלא לזכרון בעלמא וגמר להקנות לו מיד ואין צריך ייפוי כח:

בב יש מי שאומר דלא שני לן בין אומר כתבו ותנו לו לאומר תנו וכתבו לו ויש מי שאומר דהא דבעינן ייפוי כח דוקא באומר כתבו ותנו מנה לפלוני דמשמע כתבו מנה לפלוני ותנו לו את השטר אבל כשאומר תנו מנה לפלוני וכתבו לו את השטר כיון שאינו מזכיר שיתנו לו השטר לא נתכוון בצואת כתיבה השטר אלא לזכרון דברים ולא להקנות לו בשטר · וכן שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ואחר כדי דיבור אמ' כתבו ותנו לו את השטר מסתמ' לא לחזור בו ממתנ' ראשונה אלא ליפות כחו שיהא לו לראיה והעדים כותבים מה שצוה בפניהם ואין כותבים ואמר לנו כתבו ותנו לפי שנמצאו מבטלים בכך המתנה:

בג בריא שאמר כתבו ותנו מנה לפלוני ומת אין נותנים אפילו במיפה כחו ויש מי שאומר דהיינו משום דאמר כתבו ותנו אבל אם אמ' תנו ולא אמר כתבו נותנים משום מצוה לקיים דברי המת · ויש אומרים דלא אמרי' מצוה לקיי' דברי המת אלא היכא דאתפסיה ביד שליש:

בד בריא שאמר כתבו ותנו שדה זו לפלוני אם מחיים כותבים ונותני' אי לא הדר ביה קמי דמטא שטרא לידיה אבל לאח' מיתה אין כותבים ונותנים אלא אם כן קנו מידו:

בה מי שמת ונמצא' מתנה קשורה על ירכו אף על פי שהיא בעדים וקנו מידו כדי ליפות כח אלו שנתן להם הז' אינה כלום שאני אומר כתבה ונמלך ואם זיכה בה לאחר בין מהיורשים בין שאינו מהיורשים כל הדברים שבה קיימים ככל מתנו' ש"מ וכן מי שכתב שטר חוב על עצמו בשם אחר או בשם אחד מבניו ונתן השט' על יד שליש ואמ' ליה יהיה זה אצלך ולא פי' לו כלום או שאמר ליה הנח עד שאומ' לך מה תעש' ומת אינו כלום:

בו הנותן סתם מטלטליו לאחר מעבשיו ולאחר מותו ואחר שמת טוענים היורשים הבא ראיה שמטלטלין אלו היו לו בשעת מתנה דשמא לאחר מכאן לקחן אין בדבריהם כלום דמסתמא כאן נמצאו וכאן היו:

דין מתנת שכיב מרע או בריא: ובו ב' סעיפים

רנא

א הנותן מתנה כשהוא שכיב מרע וכתב בה בחיים ובמות או מחיים ובמות בין בכל בין במקצת הואיל וכתו' בה ובמות הרי זה מתנת ש"מ שזה שכתוב בה ובמות שלא יקנה אלא לאחר מיתה וזה שכתו' בה מחיים סימן לישב את דעתו שיהיה מחולי זה אבל בריא שנתן מתנה וכתב בשטר בחיים ובמות הרי זה מתנה גמורה מחיי' וזה שכתוב בה ובמות כמי שאומר מעתה ועד עולם וכמו כויי השטר הוא זה:

ב מתנת שכיב מרע שאין כתוב בה שמתוך החולי הזה שצוה בו מת ואין העדים מצויים לשאול להם אף על פי שהרי זה המצוה מת הרי המתנה בטלה שאין מיתתו ראיה שמא מחולי שנתן בו המתנה נרפא ואח' כך חלה חולי אחר ומת לפיכך הנכסים בחזקת היורשי' עד שיביא ראיה שמתוך החולי הזה שנתן בו מתנה זו מת:

מתנת שכיב מרע מוציאין ממנו למזון האשה והבנות: ובו ב' סעיפים

רנב

א מתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מית' ואין אחר זוכה בדב' שצוה לו בין במקרקעי

בין

375

בין כמטלטלי אלא לאחר מיתה לפיכך מוציאין
לפילגי לכתובת בנין דכרין ולמזון האשה והבנו
מיד אלו שהוא לתת להם שהרי כמיתתו נתחייבו
הנכסים בכתובה וכמזונות ואלו שנתן להם לא
יקנו אלא לאחר מיתה:

ב מנה לקיים דברי המת לפילגי ברוך שהוא
ומת והוא שנתנו עכשיו לפלוני לשם כך:

רנג **איזה לשון מועיל לשכיב מרע אמר תנו מאה לפלוני ומאתים לפלוני וש׳ לפלוני וג׳ סעיפים**

א שנים שבאבמו לבקר את החולה ושנה
בפניהם כותבים ואין עושים דין ואם היו שלשה
רבו כותבים רבו עושים דין כמה דברים אמורי
ביום אבל בלילה כותבין ואין עושין דין:

ב מ״ש שנה ואמר יטול פלוני כל נכסי או
מקנת נכסי או יחזיק או יזכה או יקנה כלם לפון
מתנה הם וכן אם אמר יחסין או ירש על מי
שרצוי ליורשו הרי זה קנה אבל אם אמר יהנה
פלוני בנכסי או יעמוד בהם או ירשה או ישתע
בהם לא קנה ואם אמר אני מניח לפלוני הרי
לפון מתנה ואם אמר לפון יפול לפלוני כך וכך
לפון ירושה הוא:

ג לפוטת אלו של מתנה המועילים כמ״ש יש
שם שמועילים בבריא ויש אומרים שאינם
מועילים:

ד מה שכותבים במתנה תלך ותזכה ותרים
ותמסכן ותעשה ממנה חפצך ורצונך אין לפוטת
אלו אלא שופרא דשטרא וחף על פי שלא נכתבו
הויא מתנה:

ה מ״ש שאמרו לו נכסיך למי אמר כמדומה
לי שיש לי בן או שאמרתי מעוברת עכשיו שאין לי
בן ואין אשתי מעוברת נכסי לפלוני ובודע
שיש לו בן או שאמרתי מעוברת אין מתנתי מתנה
לפילגי את הבן או הפילה אשתו אחר כך:

ו מ״ש שאמר נכסי לפלוני או שאמרו לו
נכסיך למי שמא לפלוני ומסיב להם אלא למי
יהיו אם הוא ראוי ליורשו זוכה כהם אפוס ירוש׳

וכ״מ שאם אמר ואחריו לפלוני חוזו כלום שירוש׳
אין לה הפסק ואם חזרו ראוי זוכה בהם אפוס
מתנה:

ז כמה דברים אמורים שזוכה בהם אפוס
וראוי כשהיו הזה אחת מכמותו או אחר
מאחר יורשים אבל אם היה אחר מבניו לא
עשאו אלא אפוטרופים כמו שנתבאר בסימן
רמ״ו:

ח מ״ש שאמר תנו ק״ק זוז לפלוני בני כרחוי
לו או לאשתי כרחוי לה או לבעל חובי כרחוי לו
בטלים ק״ק זוז שדרך על חלק הכורה והכתוב׳
והחוב ואם אמר תנו ק״ק זוז לבני בכורתי או
לאשתי בכתובתה לא יטלו שניהם אלא אחד מהם
וידון על העליונה אם ק״ק זוז יותר בטלים ק״ק
זוז ואם הכורה והכתובה יותר מק״ק בטלים
אותם אבל אם אמר תנו ק״ק לבעל חובי בחובו
אין לו אלא חובו ואם לא אמר לא כרחוי לו ולא
בכורתו ולא בכתובתה ולא בחובו בכלם ידו על
העליונה ואפילו בבעל חוב אם אמר תנו ק״ק זוז
לפלוני בעל חובי רבה בטלן רבה בטל חובו וים
חולקים ואומרים שאם אמר אתם לבני פלוני או
לאשתי מתנה נתן להם יתר על הראוי להם ואם
אמר לבני בכורי דינו כאילו אמר בכורתי
מדה זכיר בכורה:

ט מ״ש שאמר תנו ק״ק זוז לפלוני וג׳ לפלוני
ות׳ לפלוני אין אומרים הקודם בשטר זכה
לפיכך אם לא הניח אלא תת״ק חולקים הנמצא
לפי מה שכתב להם ואם יצא עליו שטר חוב
גבה מכלם מכל אחד ואחד כפי מה שכתב
להם כיצד היה החוב ת׳ בעל הק״ק נותן מאה
ובעל הש׳ ק״ כ ובעל הת׳ נותן ק״ק לכל אם אמר
תנו ק״ק זוז לפלוני ואחריו ש׳ לפלוני ואחריו ת׳
לפלוני כל הקודם בשטר זכה לפיכך אם יצא
עליו שטר חוב גבה מהאחרון אין לו גבה
מלפניו אין לו גבה מלפני פניו:

י מ״ש שנתן מתנה והניח נכסיו ליורשיו אם
יצא עליו שטר גבה כלו מהיורשים ואם לא
הספיק גבה האחר מקבל המתנה וה״מ שהיורש
חלק מקבל המתנה ולא פירש חלק היורש לכל
אם אמר תנו ק״ק זוז לפלוני בני וק״ק זוז נתים

פלוני בנו קודם שהרי הקדימו ואם ירצה עליו שטר חובנהמה מלוותו לים נכרי כיון שחיכרו:

יא מי שאמר יש לי כך וכך נכסים כיד פלוני וכך וכך נכסים כיד פלוני והיה מוכה והולך לתת פלו ומתוך כך טרח ואמר תנו לפלוני ק"ק זוז לין פותנים לו כל הק" זוז מיד אלא לפי חשבון מה שיקבלו שהרי גילה דעתו שמחמה שים לו רושם לתת לו לפי חשבון:

יב ס"מ שאמר תנו ק"ק זוז לפלוני ויצא כתי הרי זה כמי שכתן לו כתי מתנותיכל מי זה מהם ירצה יקח לפיכך אם רצה ליקח המעות ולא יצא הכת הראשוניבירו לכל אם לא אמר יקח כתי ויתנו לו ק"ק זוז הרי זה תנאי ולא זכה במעות אם לא יצא הכת:

יג ס"מ שאמר תנו לפלוני סוה ק"ק זוז מיוכי והחמיץ קצת מהיין ההפסד לפי חשבון וכן אם אמר תנו לו מדמי ייני ק"ק זוז ומכר ונאבדו קצת מהמעות ההפסד לפי חשבון לכל אם אמר תנו לו ק"ק זוז מיוכי בין אם החמיץ קצת מהיין או נמכר ואבדו קצת מהמעות כל שהאריות על היורשים ומוטל המקבל ק"ק זוז שלימים ואם נתייקר לשלם הריוח ליורשים ככל ענין שאמר ואין נותנים לו אלא ק"ק זוז וכן אם הוזל ההפסד ליורשים:

יד ס"מ שאמר תנו לפלוני בית המחזיק מאה חביות ולא נמצא לו בית מחזיק יותר מק"כ זכה בחותה בית שמחזיק ק"כ:

טו שכיב מרע שאמר תנו לבתי זוז לבתי בכתובת, או לבתובת אם דרך אנשי העיר להוסיף בשומת הנדוניא ולכתוב סוה מנה במאתים לינה נוטלת אלא ק"ק שהרי לא אמר ת' סתם:

יו אם אמ' ק"ק זוז לפלוני בנדוניית' אין להם לתת עד שיתבאר התנטרך לכך ואם אתה בונתים אין לו ורשים כלו' לכל האומ' תנו ק"ק זוז לפלוני לנדוניית אשתי חייבי' לתת לה מעכשיו ויוקרין וזולין דידים הוי ואם אתה קורם שתבאר זכו כהם יורשים:

יז שכיב מרע שאמר תנו לבני שקל בכל שבת או שאמר על תתנו להם אלא שקל ובמה שאינו מספיק להם אלא פלג בכל שבת נותנים

להם כל צורכם ואם אמר אם מתו יירשו אחריהם תחתיהם אין נותנים להם אלא שקל ושין בסימן רמ"ח: ס"ב"ח

יח שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני כותני' אין אמר מנה זה אין אמר מנה סתם ה"מ במנה מחמת מיתה שקונה בחזירה או במחלק כל נכסיו להרבה כגי אדם ונתה לתת מכללם מנה זה דהוי מסתמא מנה מחמת מיתה אבל היכא דלא אקני אלא אחד מהם בסתם הוי מתנת ס"מ במקנת דלא קנה אלא בקנין וכאיפה כאן והכא כיון דמנה אקני ליה אפילו בקנין לא קנה דמטבע אינו נקנה בחליפין וצריך להקנות לו אגב קרקע או דמסר ממונא ליד שלים מחיים:

יט יש מי שאומר שאם אמר הריני נותן מנה לפלוני מנה ממש דוקא קאמר ואי איתיה בעיני ממש ונאבד מרלהו אבוד וכן אם יש לו כמה מנים בעין כל אחד בפני עצמו ונאבד אחד מרלהו אבוד ואפי' אמר מנכסי ואם אין לו מנה מיוחד אלא ת"ק זוז נתבת אחת ונאבד מנה אחד אם הפסיד זה אלא לפי חשבון ואם אין לו מעות כלל בעין ולא אמר מנכסי אינה למיתר אלא זכה מקבל:

כ ס"מ שאמר הלוואתי או פקדוני שכיד פלוני תנו לפלו' דברו קיומי' ואין צריך מעמד שלשתן וכן אם אמר שטר חוב שים לי על פלוני תנו לפלוני זכה כתה שים בשטר וכתבו כתב ומסר לף על פי שלא מסר השטר ואין היורש יכול למחול שטר שכיון שמתנת ס"מ והוי דהמרינן שזכה בחוב בשלא מיירי כלום אלא אם כן הייתה לה מתנת שכיב מרע במקנת ולא קניה אלא אם כן הקנו לו בקנין וכאיפה כאן או שהוא מנוח מחמת מיתה:

כא ס"מ שאמר ירור פלוני בבית זה ואכל פלוני פירות דקל זה לא אמר כלום אלא הקנה להם דבר שים בו ממש שהרואה והשכולה וכיוצ בהם הרי הם כדיבור וכאיפה אין נקנים אבל אם אמר תנו בית זה לפלוני הרי שירור בו על זמן פלו או תנו דקל זה לפלו הרי שיאכל פירותיו דברו קיומים שהרי הקנה להם הנוף לפירות והגוף דבר שים בו ממש וכן כל כיוצא בזה:

בב צוה שיתנו דקל לפלוני והניח שני חצאי דקל יטלם שלזה נתכוון והם שקרא דקל:

בג ש"מ שאמר תנו ק"ק זוז לעניים או ספר תורה לב"ה יתנו במקום שהוא רגיל היה רגיל בשתים יתנו לכל אחד ואחד ונתבאר בטור יורה דעה סימן רכ"ח:

בד ש"מ שאמר נכסי לפלוני ופלוני חולקים בשוה אפילו הם מאה אמר נכסי לפלוני ולבני חולקים אותו פלוני נוטל מחצה וכל הבנים מחצ' אמר לפלוני ופלוני ולבני פלוני נוטלים בני פלו' מחצה ושנים הראשונים מחצה תנו חלק לפלוני בנכסי יטול אחד משמה עשר ויש מי שהורה שיטול רביע הנכסים:

בה ש"מ שאמר תנו חלק לפלוני בבור היין שיש לי יטול רביע היין אמ' תנו לו בו חלק לחבית הרי מיעוט ויטול שמינית היין אמר תנו לו בו לקדרה נוטל חלק מ"ב מן היין אמר תנו לו בו לטפיח נוטל חלק משמה עשר מהיין שבבור שהרי גילה דעתו שלחלק מועט נתכוון ואין למדים מהשיעורים האלו לדין אחר:

בו ש"מ שציה לתת מתנה לעובר שבמעי אמו אם הוא בנו זכה העובר מפני שדעתו של אדם קרובה אצל בנו כמו שנתבאר בסימן קק"ו:

בז אמר אם ילדה אשתי זכר יטול מנה ואם נקבה מאתים וילדה זכר נוטל מנה ילדה נקבה נוטלת מאתים ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל מנה והנקבה ק"ק ילדה טומטום ואנדרוגינוס נוטל בפחות שבשניהם ואם נקרע אחר כך ונמצ' זכר יטול מנה:

בח אמ' אם ילדה אשתי זכר ינתן לו ב' שלישי ממוני ולאחי השליש ואם תלד נקבה ינתן לה שליש ממוני ולאחי שני שלישים וילד' זכר ונקבה נתבטלה המתנה שנתן לאחיו וחזר הדבר לדין תורה והכל לבן:

בט ש"מ שאמר נכסי לטוביה ומת ובא אחד ששמו טוביה ואמר אני הוא נוטלן ואם הוחזק שמו רב טוביה אינו נוטלן ואם היה הש"מ גם בו וקורא אותו בשמו נוטלן באו שנים לתביע וכל אחד מהם הוחזק שמו טוביה אם היה אח' מהם ת"ח ת"ח קודם אין כהם ת"ח והיה אחדמה שכן או קרוב הוא קודם היה אחד שכן וא' קרוב שכן קודם שניהם קרובים או שניהם שכנים או שניהם ת"ח יעשו הדיינים כמו שיראה להם כל מי שדעתם נוטה שעל זה אמר נותנים לו וכן אם היו רבים:

ל ש"מ שצוה ואמר אל תספרוהו אין סופדין אותו אמר אל תקברוהו מנכסיו אין שומעין לו אלא כופין את היורשים לקברו מנכסיו:

לא מי שנתן מממונו מתנות הרבה ושייר מעט ליורשיו היורשים חייבים לקיברו:

לב שטרי צואה העולים בערכאות של גוים כשרים:

לג מי שאמר נכסי לבני שמעון הזכרים אם יהיו לו ואם לא יהיו לו יהיו לבני נפתלי הזכרים וירדו מיד בני נפתלי לנכסי' ואח' פטירת המצוה היו בנים זכרים לשמעון לא זכו במתנה זו לא אלו ולא אלו אלא הנכסים חוזרים ליורש:

שביב מרע שבקש שיעשו קנין במתנות · ובו סעיף א' רנד

א אף על פי שמתנת ש"מ אינה צריכה קנין אם בקש שיקנו ממני קונים אפילו בשבת שזה הקנין אינו צריך ויש אומרים שאפילו אם יש נפקותא בקנין כגון שכותב כל נכסיו ומפרש שלא יחזור בו אם יעמוד קונים בשבת:

שביב מרע שאמר יש לי מנה ביד פלוני או של פלוני בידי: ובו ט' סעיפים רנח

א ש"מ שאמר יש לי מנה ביד פלוני כותבין העדים כך וכך ציה פלוני אף על פי שאין יודעי' אם אמת הוא אומר לפיכך כשבאי יורשיו לגבות צריכים להביא ראיה:

ב ש"מ שאמר מנה לפלוני בידי אם אמר תנו נותנים לא אמר תנו אין נותנים שמא לא אמר מנה יש לפלוני בידי אלא כדי שלא יאמרו על יורשיו

יורשיו שיש להם ממון לפיכך אם אמר זה דרך הודאה ולא היה שם חשש הערמה נותנים אף על פי שלא אמר תנו וכן אם הודה בכת׳ ידו שכל נכסיו הם של פלוני הויא הודאה ולא אמרינן בכי הא אדם עשוי שלא להשביע את בניו:

ג המקדיש כל נכסיו אינו נאמן לומר אחר שהקדיש חוב לפלוני עלי או כלי זה של פלו׳ הוא שמא יעשו קנוניא על ההקדש ואפילו היה שטר ביד ב״ח אינו גובה ע״פ הודאתו אלא כדרך שגובה כל ב״ח במה דברים אמורים בבריא אבל חולה שהקדיש כל נכסיו ואמר בשעה שהקדיש מנה לפלוני בידי נאמן שאין אדם עושה ערמה על ההקדש בשעת מיתתו וחוטא לאחרי׳ שהרי הוא הולך למות לפיכך אם אמר תנו אותה לו נוטל בלא שבועה ואם לא אמר תנו אין נותנים אלא אם כן היה בידו שטר מקויים הרי זה נוטל מההקדש מפני הצואה ואם אחר שהקדיש אמר תנו אין שומעין לו אלא הרי הוא כשאר בעלי חובות אם נתקיים שטרו נשבע וגובה מהפודה לא מההקדש:

ד אמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומי׳ פרעגו אינם נאמנים שהרי לא אמר תנו ומנין ידעו שחייבים ליתן אבל אם אמר תנו ואמרו יתומים פרעגו נאמנים ונשבעי׳ שבועות היסת שפרעו:

ה ש״מ שהודה שיש לפלוני בידו מנה ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו נאמנים ונשבעים על זה היסת אבל אם אמר תנו ואמרו יתומים חזר ואמר לנו אבינו פרעתיו אינם נאמנים:

ו צוה מחמת מיתה לתת מנה לשמעון ומת ומכרו היורשים כל הנכסים שלא מצא שמעון לגבות את שלו גובה מהלקוחות ואין היורשים נאמנים לומר פרעגוהו כיון ששטר הצואה יוצא מתחת ידו אבל אם אין כתב הצואה יוצא מתחת ידו נאמני׳ לומר פרעגו ואם אומרי׳ שלא פרעוהו חוששין לקנוניא:

ז ראה שהטמין אביו מעות ואמ׳ של פלוני הם או של הקדש הם אם כמוסר דבריו בלשון צואה דבריו קיימי׳ ואם כמערי׳ שלא יחזיקוהו כעשיר אין צריך לקיים דבריו:

ח בא אחד ואמר ראיתי את אביך שהטמין מעות ואמר של פלוני הם או של הקדש הם אם הם טמונים במקום שהמגיד היה יכול ליטלם נאמן ואם לאו אינו נאמן:

ט היה פקדון ביד אביהם ואינו יודע היכן הניחו ואמרו לו בחלום כך וכך הם ובמקו׳ פלוני הם ושל פלוני הם או של מעשר שני הם ומצאם במקום שנאמ׳ לו ובמנין שנאמר לו דברי חלומות לא מעלים ולא מורידין אלא הרי הם שלו:

גר שנתן מתנת ש״מ או ששחרר עבדו: ובו ד׳ סעיפים רנו

א גר שיש לו בן שאין הורתו בקדושה הואיל ואינו יורשו כך אינו יכול ליתן לו נכסיו במתנת שכיב מרע לא כולן ולא מקצתן שלשון ירושה ומתנה לגבי יורש אחד הם ואם תאמר יקנה נמצ׳ זה יורש את אביו לפיכך אם נתן לגר משאר הגרים מתנתו קיימת:

ב נתן הגר מתנה לבנו שהורתו שלא בקדוש׳ וצוה שיתן בנו מנה ליתומה פלונית אף על פי שאין מתנה זו כלום זכה הבן במנה של יתומה ליתומה:

ג שכיב מרע שהודה שיש לפלוני אצלו כך וכך תנוהו לו הודאתו הודאה ואפי׳ הודה הגר לבנו שאין הורתו בקדושה או לגוי נותנים לו אבל ש״מ שצוה לתת לגוי מתנה אין שומעין לו שזה כמי שצוה לעבור עבירה מנכסיו:

ד אמר פלוני עבדי עשו אותו בן חורין או שאמר עשיתי אותו בן חורין או הרי הוא בן חורין כופין את היורשים ומשחררים אותו אמר פלונית שפחתי עשו לה קורת רוח עושין לה קורת רוח ואינה עובדת אלא עבודה שהיא רוצה בה מכל העבודות הידועות לעבדי׳ באותו מקו׳:

הכותב נכסיו לבנו או לאחר מהיום ולאחר מיתה ומתנת בריא שכתוב בה מהיום ולאחר מית׳: ובו ז׳ סעיפי׳ רנז

הכותב

א הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו הרי הגוף
של בן מזמן השטר והפירות לאב עד שימות
לפיכך האב אינו יכול למכור מפני שהם נתונים
לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהם ברשות
האב:

ב מת האב והניח פירות המחוברים לקרקע
הרי הן של בן מפני שדעתו של אדם קרובה אצל
בנו היו תלושים או שהגיעו ליבצר הרי הם של
יורשים:

ג עבר האב ומכר מכורי עד שימות וכשימות
האב מוציא הבן מיד הלקוחו ואם היו שם פירות
מחוברים שמין אותם ללוקח ונותן הבן דמיהם
היו תלושים או שהגיעו ליבצר הרי הם של לוקח:

ד עבר הבן ומכר אין ללוקח כלום עד שימות
האב:

ה מכר הבן בחיי האב ומת הבן ואח' כך מת
האב כשימות האב קנה הלוקח שאין לאב אלא
פירות וקנין פירות אינו כקנין הגוף:

ו מתנת בריא שכתוב בה מהיום ולאחר
מיתה הרי היא כמתנת שכיב מרע שאינה קונה
אלא לאחר מיתה שמשמע דברי' אלו שאע"פ שקנה
הגוף מהיום ואינו יכול לחזור בו אינו זוכה בו
ואוכל פירות אלא לאחר מיתה:

ז כתב לו מהיום אם לא אחזור בי עד לאחר
מיתה היא לגמרי כמתנ' שכיב מרע ויכול לחזור
בו כל ימי חייו אף מהגוף:

רנח מתנה שכתוב בה לאחר מיתה אם יש בו זמן: ובו ב' סעיפים

א שטר מתנה שכתוב בו שיקנה פלוני שדה
פלונית לאחר מיתה בין שהיה בשטר קנין בין
שלא היה בו קנין כיון שכתוב בו זמן ובזמן הזה
חי היה הזמן מוכיח שמחיו' הקנה לו ואינו זוכה
אלא לאחר מיתה שאילו היה בדעתו להקנות לו
בשטר זה לאחר מיתה לא היה כותב בו זמן
לפיכך אף על פי שאין כתוב בו מהיום ולאחר
מיתה קונה לאחר מיתה וזה שכותבים בכל
המתנות והממכרות מעכשיו אע"פי שיש בשטר
זמן להרויח הדבר כן אף על פי שאינו צריך:

ב וכן אם יש בו קנין קונה הגוף מיד אפילו
אין בו זמן:

הלכות אבידה

ומציאה

השבת אבידה מאיזה מקום חייב להשיבה· ובו ט' סעיפים רנט

א הרואה אביד' ישראל חיי' ליטפל בה להשיבה
לבעליה שנאמ' השב תשיבם ואם נטלה על מנת
לגזלה ועדיין לא נתייאשו הבעלים ממנה עובר
משום השב תשיבם לאחיך ומשו' לא תגזול ומשו'
לא תוכל להתעלם ואפי' אם יחזירנ' אח"כ כבר עבר
על לא תוכל להתעלם נטלה לפני יאוש על דעת
להחזירה ולאחר יאוש נתכוון לגזלה אינו עובר
אלא משום השב תשיבם המתין עד אחר יאוש
ונטלה אינו עובר אלא משום לא תוכל להתעלם:

ב במה דברים אמורים במקום שהוא חייב
להשיב משם ובמקו' שראוי להסתפק בה באביד'
ושתהא בענין שמוכחת שהיא אבידה ושלא
תהיה מדעת ושיהי' בה שוה פרוטה ושיש סימן
בגופה או במקומה ושהיה מיטפל בה אם היתה
שלו ושתהיה של מי שחייב להשיב אבידתו אבל
אם חסר אחת מכל אלו אינו חייב להשיב אבידתו

ג כיצד המוצא מציאה במקום שישראל מצויים
שם חייב להכריז שלא נתייאשו הבעלים ואפילו
העיר מחצה גוים ומחצה ישראל או אפי' רובה
גוים והוא מצאה במקום שרוב העוברים שם
ישראל חייב להחזיר אבל אם רוב העיר גוים או
אפילו רובה ישראל ומצאה במקום שרוב העוברי'
שם גוים אינו חייב אפילו אם ידע שמישראל
נפלה ויש בה סימן שודאי נתייאשו הבעלים
וכגון שהוא מדברים שיש לתלות שידע מיד
בנפילתו וכמו שיתבאר:

ד לפיכך המוצא חבית של יין בעיר שרובה
גוים יינה אסור בהנאה והקנקן מותר ואם בא

ישראל וכתן כה סימן זו ודאי של ישראל היא ונתיאש ממנה ומותרת למוצאה כמתיה שם היא סתומה:

ה לפי מה שכתבתי במקום שרוב גוים מצויים אפילו כתן ישראל כה סימן אינו חייב להחזיר טוב ויפר לעצות לפנים משורת הדין להחזיר ליישראל שכתן כה סימן:

ו מקום שרובן גוים ורוב טבחי ישראל כהמה או שוף חטף בשר והסליכו למקום אחר אפילו שם רוב ישראל הוא של מוצאו עודהי כתיאשו בעלים:

ז המטיל מהארי והדוב וזוטו של יס ושלוליתו של נהר הרי אלו אפילו בבעל עומד ונוטל ואם יש מכזבות בנהר שעל ידי כן דבר הנף כו עומד שם אם הוא דבר שיש בו סימן מסתמא לא הוי יאוש:

ח נהר שעושים בו סכר לטוד בו דגי ופועלים ישראל רגילי לעשותו ולתקנו כשמתקלקל המינח בו מציאה חייב להכריז:

ט לפידת קרקע נמי כן מיי להסיב שאם רצה מיס בתי לעטוף שדה תכירו חייב לברור בפניה כי להטיל:

רס המוציא דבר שמוכח שהונח שם ובו יא סעיפים

א המוצא בגד או כלי יפן שאין זוכרים מי בגתו ולא היה סימנים עולם בחזקת זה שדר בו עתה ובחזקת לכותיו הרי הוא של מוצאה והוא שהעלה חלודה שאני אומר על נויס הקדמונים היא והוא שימלוכה מטה מטה כדרך כל המטמונות היסנים לכל אם מרחים שדברים שהם מסימון חדש אפילו נסתפק לו הדבר הרי זה לא יגע בהם שמא מונחים הם שם וכותל חדש דהיינו סידוע שלכותיו של זה שהוא דר שם בבתיהו ולא יבא מרשותו מציאה המונחת בו מחבין לאחר הוא של מוצאו אפילו יש בו סימן והוא שהעלה חלודה קודם שנתייאשו בעלים ממנו

כיון שאדם לו שם הימים מחבין ולפנים של בעל הבית אפילו אם העלה חלודה ואם הוא ממלא כל הבית חולקים אפילו אם כל הבית מלא מפופא ולא אמרי׳ ממקום הגבוה הוא ונתגלגל למקום הנפל:

ב גר״ש בכופין או בנסכת שאין הוכחת מאי זה מקום בא לנס לכל סכין או כים הוא מוכיח על ענמו מאי זה מקו׳ בא שאם יד הסכין ורצושת הכים נכר לאחר ודאי מאחר בא שם והוא של מוצאו ואפילו מחבין ולפני׳ואם הם נכר פני׳ הם של בעל הבית אפילו מחבין ולאחר:

ג כמה דברים האורים שמחבין ולפנים של בעל הבית כגון טוען שהוא שלו או שהיה יורש שלנו טוענין לו שמא של אביו היה לכל אם הודה שהם מציאה הרי היא של מוצאה לפיכך אם היה מסכיר לאחדים הרי הם של שוכר לאחרון ואם הסכירו לנ׳ נויס כאחת הרי עשאו פונדק וכל הנמצא בו אפילו בתוך הבית הרי הוא של מוצאו מפני שאין אחד יכול לטעון שהם שלו או שהיו טמון שהרי עשאו פונדק:

ד ראובן הדר עם שמעון בביתו ומעלה לו שכר אם נבי שכור או נוזלות שלא פרחו נכנסו לתוך הבית זכו בהם שניהם לכל אם קנה אחד מהם כו מציאה מגבה אין לאחרו זכות בה:

ה המוצא מעות בחנות אם היו בין תיבה לחנוני הרי הם של בעל החנות ואם מנחם על התיבה ואין כ׳ל מתיב׳ ולאחר הרי הם של מוצאה מצא מעות בחנו׳ הסלחני בין בסף לנולחני הרי אלו של סלחני מצאן על הכסא לפני הסלחני אפילו היו ברורים ומונחים הרי אלו של מוצאה והוא שיהיו רוב נויס שאם לא כן חייב להכריז מפני שהם ברורים יש בהם סימן:

ו המוצא קטעות בדרך אפי׳ בתר קטעו הרי אלו שלו וכן תלבה שהיא מוטה לדרך ומצאו תלנים תחתיה מותרים שהבעלים מתייאשים מהם מפני שהתלבה וכיוצא בה עם כפילתה כמלאכת לכל זתים וחרובי׳ וכיוצא בהם אמורים ותמרי׳ שמים הרוח מותרי׳ שחזקת שהבעלים מחלום לכל אדם מפני שהבהמות והחיות תוכלי׳ לותם מחת׳ מתיקותם ואם היו של יתומים

שחייבת בני מחילה לתורים וכן אם הקפיד בשל השדה והקיף מקו׳ החילונות או תיקן מקו׳ שיפלו בו המכולות עד שילקטם הרי אלו לתורים מהרי גזילה דעתו שלא מחל:

ז מצא פירות מפוזרות במקו׳ הנרנות אם היו כמו קב בתוך ארבע אמות או יותר על ארבע אמות הרי אלו שלו מפני שהן הבעלים מטפלים בהם שיפתן היו מפוזרים בפחות מארבע אמו׳ לא יגע בהם אלא הבעלים הניחום אם היו כמו חצי קב בפחות אמו׳ או קבים בח׳ אמות או שהיה הקב מפוזר ושלשה מינים כגון תמרים ושומשמין כל אלו ספק לפיכך לא יטול ואם נטל חייב להכריז:

ח גוזל שמדלה ואינו יכול לפרוח הנמצ׳ קרוב לעובר כתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל העובר חוץ לחמשים אמה הרי הוא של מוצאו שאין הגוזל מדלה יותר על חמשים אמה נמצא בין שתי עובר׳ הרי הוא של קרוב מחצה למחצה יחלוקו בד״ש כשהיו יוצי שתי העוכרות שוין כמין לכל אם היו יוצי האחד רבים הלך אחר הרוב לפי שהוא רחוק:

ט כל המוצא אבידה בין שיש בה סימן בין שאין בה סימן אם מצאה דרך הנחה תלוי ליגע בה אלא בעלים הניחום אם עד שיחזרו לה ואם יבא ליטלה והיה דבר שאין בו סימן הרי זה ממון חבירו שהרי אין לו בה סימן להחזיר בו ואם היה דבר שיש בו סימן הרי זה הטריחן לדרוש אחריה ולתת סימנה ולפיכך אסור לו שיגע בה עד שימצאנה דרך נפילה וכפי׳ נסתפק לו הדבר ולא ידע אם דבר זה לאבוד או מוכח הרי זה לא יגע בו ואם עבר ונטלו אסור לו להחזירו לפי שאם היה דבר שאין בו סימן זפה בו ואינו חייב להחזירו וכל דבר שיש בו סימן בין ספק הנחה בין כדרך נפילה בין ברשות היחיד בין ברה״ר חייב להכריז:

י כיצד מצא טלית או קרדום בשדה הנדר הרי זה לא יגע בהם כשרטוט נוטל ומכריז. מצא גוזלות מקושרים בכנפיהם ומדדין אחר הנדר או אחר הנפה או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהם שמא בעליהם הניחום שם ואם נטלם הרי אלו שלו ואם הין קטורים קצר שהוא סימן חייב להכריז וכן אם מצאם קבועים במקומם חייב להכריז שהמקום סימן:

יא מצא כותפה כלי מכוסה הרי זה לא יגע בו ואם הפשה שאינה עשויה להתבנו׳ היא ובמלך עליה לפנותה לף על פי שמצאו מכוסה כיצד נוטל ומכריז וכן אם היו כלים קטני׳ כגון סכין וספור וכיוצא בהם אלו אלו היו מכוסים כותפה הקבועה נוטל ומכריז:

דין המוצא בשקום שנכר שאינה רס״א אברה׳ ובו׳ סעיפים

א מצא חמור או פרה רועים בדרך כיום הזה אבידה בלילה הרי זה אבידה בשבת היום ובשבת הם רואה אותם שלשה ימים זה אחר זה הרי זו אבידה ונוטל ומכריז:

ב ראה פרה רצה בדרך אם פניה כלפי העיר הרי זו אבידה כלפי השדה הרי זה אבידה מצאה רועה בין הכרמים חייב להחזיר מפני אבידת קרקע לפיכך אם היו הכרמי׳ של גוי הינה אבידה ואינו חייב להחזיר ואם חשש שמא יהרגנה הגוי כשימצאנה מפני שהפסידה הכרם הו׳ אבידה ונוטל ומכריז:

ג מצא פרה ברשות הרבי׳ אם עומדת ברשות הרבים חייב להחזיר היתה רועה בעשבים או שהיתה ברפת שהיא מיוחדת ואינה מלכדת לא יגע בה שהרי זו אבידה:

ד המלכד ממונו לדעת הרי מזקקין לו כיצד הניח פרתו ברפת שהרי לה דלת ונלח קשרה והלך לו הפליך כיסו ברשות הרבים והלך לו הרי זה חייב ממונו לדעתו ואף על פי שאמרו לרועה דבר זה ליטול לעצמו אינו זקוק להחזיר שכאמר אמר תלכד פרט למלכד לדעתו:

על איזה דבר חייב להכריז ואיזה רס״ב דבר שהוא של מוצאו׳ ובו כ׳ סעיפים

ח״ה כט ב 9² 2 כל

א כל האבידה שהיתה שוה פרוטה בשעת האבידה ובשעת מציאה היתה חייב להכריז עליה אפילו היתה שוה פרוטה בשעת האבידה והוזלה או שלא היתה שוה פרוטה בשעת האבידה והוקרה חייב להכל שהיתה שוה פרוטה בשעת האבידה ובשעת מציאה אפילו הוזלה בחמצע וכן אפילו הוזלה אחר מציאה חייב להכריז:

ב אפילו האבידה שמוה הרבה שהיא של שותפים הרבה שאין מגיע לכל אחד שוה פרוטה חייב להחזירה כמה דברים למורים שידוע שהם שותפים בה לכל בשתים שראה אפן או מטבע שכפל מצלמה והיו שוה שתי פרוטות חייב להחזיר לשמע שותפים הם בו ואחד מהם מחל חלקו לחבירו והרי הם בו שוה שתי פרוטו' לשנים ואם לאחר כך מודע שלא מחלו לחבירו הרי הוא שלו אפילו כח לידו קודם שמודע ואם היה שוה פחו' משתי פרוטות הרי הוא שלו דלמא שנים מחלו לאחד:

ג אין המוצא מציאה חייב להכריז שלא כדבר שיש בו סימן כגון שראהו ליתן סימן במקומו או בקצריו או במניו או במדתו או במשקלו לכל שאין בו שום סימן ואפילו במקומו כגון שמיכר שלא הוכח שם בכוונה שלא כפילה בא שם אלא הוא דבר שיש לתלות שבעליו הרגישו בו מיד כשכפל ממנו או מחמת כובדו או מחמת חסיכותו ותמיד היה ממשמש בו ומרגיש כשכופל הרי הוא של מוצאו שהרי כתייהם מיד כשידע שכפל כיון שאין בו סימן ובא לידו בהיתר כיון שכתייהו בעלים ואם לא צריך להחזיר אע"פ שכתייהו אחר כך כיון שבא לידו קודם יאוש:

ד רואה האבידה שכפלה מעכי"ו או משלם צריך להחזיר אפי' אין בו סימן שאם ראה ממי מהם נפל יחזירנו לו ואם לא ראה ממי מהם נפל אם יש בו סימן יכריז כיאוש ואם אין בו סימן יחזיר בידו עד שיבא בעליו:

ה מצא דבר שכתייהו הבעלים ממנו כגון שאמרו או נחסרון כיס אפי' יש בו סימן הוא של מוצאו וכן המוצא דבר שמוכיח בו שיש זמן רב שנתכר מבעליו וכתייהו הבעלי' הוא של מוצאו אפילו יש סימן בנופו או במקומו:

ו לפיכך המוצא מעות מפוזרי' ושונגי דבילה ובכרות של נחתום ומחרוזות של דגים אחין בהם סימן לא בקפדה ולא במניכם וחתיכות של בשר אחין בהם סימן ובשומות של תרנגולין וגיזי צמר שאינם נכונים ותניני פשתן הרי אלו שלו שבכל אלו מסתמא הרגישו הבעלים בכפילתם וכיון שאין בהם סימן מתייאש:

ז מצא פירות מפוזרים אם דרך הנחה לא יגע בהם ואם דרך נפילה הרי הם שלו:

ח המוצא כברות של בעל הבית וגיזי צמר הנבושים וחתיכות בשר או דג שיש בהם סימן וכן כל דבר שיש בו סימן חייב להכריז:

ט מצא כריכות קטנות של שבלים כר"ה הרי אלו שלו שהרי אין בהם סימן ואם מצאם כרוכים אם דרך נפילה הרי אלו שלו ואם דרך הנחה חייב להכריז שאף על פי שאין בהם סימן המקו' הוי סימן לכל אם מצא אלומות כין כרה"כ כין כר"ם נוטל ומכריז:

י המוצא נבורי פירות או פירו' ככלי או כלי כמות שהוא חייב להכריז:

יא המוצא מעות מפוזרים הרי אלו שלו אפי' היו מקנת מטבעות זה על גב זה הרי הם כמפוזרים לכל אם מצא נכור מעות חייב להכריז:

יב מצאה ג' מטבעו' זה על גב זה והם עשוי' כמגדל או שהיו אחד מכאן ואחד מכאן ואחד על גביהם הרי אלו שלו שכיון שיש כמיהם קיסם כמיהם ונטלו בבת אחת חייב להכריז היו עשויים כשיר או כזורא או כחניכה הרי זה ספק ולא יטול:

יג כר"ה שמחזירים מטבע בסימני שלמרבו לכל אם אין בו סימנים הללו אפילו אמר רשו' היה בחותם מלך פלוני או אפילו אמר שמי כתוב עליה אין מחזירין לו משום שמטבע כיתן להוצ' ושמא הוציאה ומאחר נפלו:

יד רואה שנפל מטבע מחבירו בתוך החול או בתוך העפר מותר לקחתו שודאי שתייאש ואפילו ראהו שהכי' כברה לכבור החול או עפר לחפצו אין חוששין לו:

טו מצא עיגול וכתוכו חרס כבר וכתוכו מעות חתיכת כשר מזוזה כתוכו דג כשר וכן כל כיוצא

כיוצא בהלוהו והם כהם שינוי חייב להכריז אלא שמשום בעליהן הלה לפיכך אבד שליחו מעותיו בחיותו הרי הוא שלו שלפי יכולין זה ויאמר מסולק היה לו מהשהר לימי סימן:

יו המוצא מחטים וכוורות ומסמרים וכיוצא בהם אינם אחת אחת הרי הלו שלו שני שכיח לו יותר חייב להכריז שמכין סימן:

יז הלוקח פירות מחבירו או שגנב לו וחבירו ומכר בהם מעות אם ברורים הם חייב להכריז שהקנה סימן ואם הם מפוזרים הרי הלו שלו כמה לברים לחמורים הלוקח משתגר או מכ"ה הלקחה משתגר וה"ה אם השתגר עצמו מכאם אם שהו כדי שיוכל לערבב עם פירותיו אבל אם לקחם מכ"ה שדם הפירות בעצמו או על ידי עבדיו ושפחותיו שכבעלים חייב להחזיר:

יח מכר חמור והוכף עליו המוכר סימן בהוכף מחזירים לו גם החמור:

יט מכר כלי ולפניו פירות הפירות שלו והכלי שלוקח ומכריז שהכי לומר הכלי של לאחד והפירות של לאחר והרי הן כהן סימן ואם מרחו הדברים שהם של שדם אח' חייב להכריז כיצד היו לחוורי הכלי לפני הפירות הרי הלו שלו היו פני הכלי לפני הפירות חוששין שמא מהכלי בשפכו ואם היו לזכוים לכלי אף על פי שפניו כלפי הפירות הרי הלו שלו שלילו בשפכו מהכלי היה נשאר מהם בתוכו מפני החוגים. היו מקצת הפירות בכלי ומקצתם בארץ חייב להכריז:

כ מכר כים ולפניו מעות מפוזרים הרי הלו שלו ואם מרחים הדברים שהכים והמעות של שדם לאחד ומהכים נפלו חייב להכריז:

כא המוכר כלי מכלי שגור כולם שוים אם כלי שדם הוא הרי הוא שלו ואם היה שטבעתו העין חייב להכריז שאם יבא ת"ח ויאמר אף על פי שאינו יכול ליתן בכלי זה סימן יש לי בו טבישת עין חייב להודיעו לו אם הכירו ואמר שלי הוא מחזירין אותו כמה דברים לחמורים בתלמוד ותיק שאינו מכיר בריבורו כלל אלא בדברי שלם או במסכתא או בפוריא או בחומשיא ומחוסר מקפיד על תלוקו להפכו כענין שלא ירגלו התפירות המנוקות:

המוצא אבידה שמתבייש להשיב: ר סג
ובו ג סעיפים

א מצא שק או קיפה אם היה חכם או זקן מכובד שאין דרכו לישאל כלים הלו כידו חייב לישאל בהם ואומר דעתו לילו היו שלו אם היה מחזירן לעצמו כך חייב להחזיר על חבירו ואם לא היה מוחל על כבודו אפילו הוא שלו כך בשל חבירו חייב להחזיר:

ב היה דרכו להחזיר כלים כילו בשדה ואין דרכו להחזירן בעיר ומצאן בעיר חייב להחזיר מצאם בשדה חייב להחזיר עד שיטעו לרשות הבעלים ואף על פי שהרי נכנם בהם לעיר ואין דרכו בכך וכן אם מצא בהמ' וכיוצא בה חייב לישחל בה ולהחזירה אף על פי שאינה לפי כבודו שהרי התחיל במעשה:

ג הפולך בדרך הטוב וישר ועושה לפניו מעשה הרי זה מחזיר את האבידה בכל מקום שהיא לפי כבודו:

אבדתו קודמת לכל אדם אבד רבו ר סד
ואבדת אביו של מי קודמת.
ובו ח סעיפים

א מי שאבדה לו אבידה ומצא באבידתו ובאבידת חבירו אם יכול להחזיר את שתיהן חייב להחזירם ואם לאו יחזיר את שלו שאבידתו קודמת לפילו לאבידת אביו ורבו שהרבים מחפים לה יהיה כך באבין אף על פי כן יש לו לאדם ליתכם לפנים משורת הדין ולא לדקדק ולומר שלי קודם אם לא בהספד מוכיח ואם תמיד מדקדק פורק ממנו עול גמילות חסדים וסוף שיצטרך לבריות:

ב מצא באבידת אביו ובאבידת רבו אם היה אביו שקול בנגד רבו על אביו קודמת ואם לאו על רבו קודמת והוא שיהיה רבו מובהק שרוב חכמתו

חכמתו על תורה למד ממנו:

ג הניח לחזיר לחבירו והחזיר לחבירו אין לו שלח שכר הרחוי לו כיצד שטף כהר חמורו וחמור חבירו שלו שהוא מנה ושל חבירו ק"ק הניח שלו והטיל על חבירו אין לו שלח שכר הרחוי לו ואם אמר לו הטל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי אף שהתנה כן בפני בית דין חייב ליתן לו דמי שלו ואף על פי שעלה חמרו מחיליו זכה במה שהתנה עמו:

ד ירד להטיל ולא הטיל אין לו שלח שכרו הרחוי לו:

ה וכן שנים שהיו כאים בדרך זה בחבית של יין וזה בכר של דבש ונפרק הכד של דבש וקודם שיפסק הדבש לארץ שפך זה יינו והטיל הדבש לתוך החבית אין לו שלח שכרו הרחוי לו ואם אמר ליה הטל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי אף שהתנה כן בפני בית דין הרי זה חייב ליתן לו ואם נפסק הדבש לארץ הרי זה הפקר וכל המטיל לעצמו מטיל:

ו היה זה כאן בכד של דבש וזה כאן בקנקנים דקנים ונפרק כד הדבש ואמר לו בעל הקנקנים חוכי מטיל לך דבש בקנקני שד שתתן לי חטין או שלים או כך וכך דנרים וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו הן הרי זה שחק כו וחייב נותן לו שלח שכרו הרחוי לו שהרי לא הפסידו כלום:

ז וכן מי שברח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו ואל העבירני ואני נותן לך דינר והעבירו אין לו שלח שכר הרחוי לו ואם היה טוב ואל בטל מטרדתך והעבירני נותן לו כל מה שהתנה עמו וכן כל כיוצא בזה:

ח כמה דברים האמורים בשלח נתן לו אבל אם נתן לו בכל שלו הדברים הללו יכול להוציא מידו:

רסה אין ליטול שכר על האבדה.
ובו סעיף א'

א הרואה אבידה חייב להחזיר בחנם אם הוא בטל ואבל אם היה עוסק במלאכתו ובטל ממלאכתו שכנגד היגר והחזיר אבידה שכנגד מלאה דינר לא יאמר לו תן לי דינר שהפסדתי אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שיבטל מלאכתה שהיה עוסק בה ואם התנה עם הבעלים או בפני בית דין שיטול מה שיפסיד והרשוהו הרי זה נוטל ואם אין עם בעלים ולא בית דין עליו קודם:

רסו דין אבדת עובדי עבירה:
ובו ה' סעיפים

א אבידת הכותי מותרת שנאמר אבידת אחיך והמחזירה הרי זה עובר משום שהוא מחזיק ידי עוברי עבירה ואם החזירה לקדם לתת הפס כדי שיפארו את ישראל וידעו שהם בעלי אמונה הרי זה מצוה ובמקום שיש חילול הפס אבידתו אסור וחייב להחזירה ובכל מקום מכניסי כליה כללי ישראל מפני דרכי שלום:

ב חייב להחזיר אבידת ישראל אפילו היה בעל האבידה רשע חוכל נבילה לתיאבון אבל חוכל נבילה להכעיס הרי הוא כאפיקורס מישראל והאף קרואים ועובדי ע"ז ומחללי שבת בפרהסיא אסור להחזיר להם אבידה כשותי:

ג דין המודר הנאה מחבירו לענין החזרת אבידה נתבאר בטור יורה דעה סימן רכ"ח:

ד חתול רע ממזיק לקטנים אין צריך להודיע לבעלים אלא כל המוצאו הורגו ומוכה בעורו:

ה אמר לו תכיר לי תחזיר לי את האבידה הרי זה לא יעשה לו:

רסז כיצד מכריז וכיצד מטפל בה בעודה בידו. ובו ב' סעיפים

א חייב ליטפל באבידה עד שיחזירנה לרשות בעליה במקום המתאים לכל אם החזיר למקום שלימו מתאים כגון גנה וחרבה ואבדה מסך חייב בחזרתה החזיר את האבידה בשחרית למקום שהבעלים נכנסים ויוצאים שם בשחרית לימו חייב ליטפל כה שהרי הבעלים רואים אותה

אותה אף על פי שאינו מקום המשתמר אבל
בב"ח לעולם חייב ליטפל בה עד שיכניסנ' לרשו'
הבעלים המשתמרת ואינו צריך דעת בעלים
ראה בהמה שברחה מן הדיר והחזירה למקומה
הרי זה קיים המצוה ואינו צריך דעת בעלים:
ב החזירה וברחה אפילו מאה פעמים חייב
להחזיר שנאמר השב תשיבם השב אפילו מאה
פעמים משמע:
ג המוצא אבידה מכריז עליה בבתי כנסיות
ובבתי מדרשות ובזמן שיש אנסי' שאומרי' אביד'
הנמצאת של מלך היא מודיע לשכניו ומיודעיו
ודיו:
ד כיצד מכריז אם מצא מעות מכריז מי שאב'
לו מטבע וכן מכריז מי שאבד לו כסות או בהמה
או שטרות יבא ויתן סימנים ויטול ואינו חושש
מפני שהודיע מין האבידה לפי שאינו מחזירה
עד שיתן סימנין מובהקים:
ה בא בעל האבידה ונתן סימנים שאינם
מובהקים אין מחזירין והרמאי אף על פי שאמר
סימנים מובהקים אין מחזירים לו עד שיביא
עדים שהיא שלו:
ו בראשונה כל מי שאבד לו אבידה ובא ונתן
סימנים מחזירים אותה לו אלא אם כן הוחזק
רמאי משרבו הרמאים התקינו בית דין שיהו
אומרים לו הבא עדים שאין אתה רמאי וטול:
ז המדה או המשקל או המנין או מקום האביד'
סימנים מובהקים הם:
ח באו שנים זה נתן סימני האבידה וזה נתן
סימני האבידה כמו שנתן האחר לא יתן לא לזה
ולא לזה אלא תהא מונחת עד שיודה האח' לחבירו
או יעשו פשרה ביניהם:
ט נתן האחד סימנים והשני הביא עדי' יתן
לבעל העדים אפילו אין מעידים שנפלה ממנו
אלא מעידים שמכירים שהיא שלו:
י זה נתן סימנים וזה נתן סימנים ועד אחד
העד אחד כמי שאינו ויניח:
יא מצא שמלה וכיוצא בה וזה מביא עידי
אריגה שארגוה לו וזה הביא עידי כפילה יתן
למי שהביא עידי כפילה:
יב זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת רחבה

יתן למי שנתן מדת ארכה שמדת רחבה אפשר
לשערו כשהיה בעליה מתכסה בה:
יג זה נתן מדת ארכה ורחבה וזה נתן משקלה
יתן למי שכיון משקלה:
יד זה אומר כך ארכה וכך רחבה וזה אומר
ארכה ורחב' כך וכך אבל אינו יודע כמה באורך
כמה ברחב ינתן למי שאמר כך ארכה וכך
רחבה:
טו הכריז ולא באו הבעלים תהא המציאה
מונחת אצלו עד שיבא אליהו:
יו כל זמן שהאביד' אצלו אם נגנבה או אבדה
חייב באחריותה כדין שומר שכר:
יז כל זמן שהיא אצלו חייב להטפל בה שלא
תפסד ולהשביחה כגון לגזוז הצאן ואפילו גוזת
זנב השור שהוא דבר מועט חייב ליטפל בו:
יח וצריך לבקרה ולבדקה כדי שלא תפסד
כיצד מצא כסות של צמר מנערה אחת לשלשים
יום ולא ינעננה במקל ולא בשני בני אדם
ושוטחה על גבי מטה לצרכה בלבד אבל לא
לצרכה ולצרכו נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה
בפניהם ואפילו לצורכה שמא תגנב:
יט מצא כלי עץ משתמש בהם לצורכן מעט
כדי שלא ירקבו כלי נחשת משתמש בהם בחמין
אבל לא ישים הכלי ע"ג האור מפני שמשחיקן
כלי כסף משתמש בהם בצונן אבל לא בחמין
מפני שמשחירן מצא מגריפו' וקרדומו' משתמש
בהן ברך אבל לא בקשה מפני שמפחיתן מצא
כלי זהב וכלי זכוכית וכסות של פשתן הרי זה לא
יגע בהם עד שיבא אליהו:
כ מצא ספרים קורא בהם אחת לשלשים יום
ואם אינו יודע לקרות גוללן כל שלשי' יום ולעולם
לא ילמד בהם דבר שלא למד מעולם ולא יקרא
פרשה וישנה ולא יקר' פרשה ויתרגם ולא יפתח
בו יותר מג' דפין ולא יהיו שנים קורים בשני
עניניס אבל קורים בענין א' שנים דוקא אבל לא
שלשה:
כא מצא תפילין שם רמיהם ומניחם עליו
מיד אם ירצה שדבר מצוי הוא לקנותם בכל
שעה:
כב מצא דבר שיש בו רוח חיים שהרי הוא
צריך

צריך להחכירו אם היה דבר שעושה ואוכל כגון פרה וחמור מיטפל בהם ג' חדש מיום המציאה ומוכרן ולוקח שכרן ומחכירן ואם היה שכרם יותר על החכירה הרי היתר לבעלי וכן התרנגולי מוכר ביציהם ומחכירן כל ג' חדש מכאן ואילך עם דמיהם עליו והרי הם שלו ושל בעליס בשותפות כדין כל השם מחכירו:

כג מצא עגלים וסייחי' על רעי מיטפל בהם שלשה חדשים ושל פטם שלשים יום:

כד חווזים ותרנגולים זכרים מיטפל בהם שלשי' יום קטני' ביותר וכל דבר שטיפולו מרובה משכרו מיטפל בהם ג' ימים מכאן ואילך מוכרם בבית דין:

כה מה יעשה בדמים ונתנו למוצא ויש לו רשות להשתמש בהם לפיכך אם נתכסו חייב לשלם ואף על פי שלא נשתמש בהם שכיון שיש לו רשות להשתמש בהם הרי הם אצלו כשאילה כמה דברים למורי' יש לו רשות להשתמש בהם כדמי אבידה מפני שטרח להטפל בה אבל אם מסר מעות לא נשתמש בהם לפיכך אם אבדו בלוקם פטור שאינו אלא כשומר שכר:

כו כל זמן שהיו בידו שמיטפל כאבידה קודם שיכריזם בבית דין אם האכילם מעלי נוטל מהבעלים כלא שכושה מפני תיקון העולם:

כז המוצא מציאה לא יפשע מפני תיקון העולם שאם תאמ' תהא חומ' יפשעו ויכניסו המציאה ויאכל לו כדי שלא יפשע לפיכך מצא כיס וטען בעל המציאה שפני כיסים קשורים היו ואי לאפשר שימצא האחד שלא כן כמצא האחר שקשור עמו הרי זה לא יפשע:

רסח דין קנייה בחצרו ובא רבע אמותיו ובו ה סעיפים

א כל מציאה שאמרנו שהיא של מוצא היינו זוכה בה עד שתגיע לידו או לרשותו אבל אם הניח את המציאה בשדה או בבית אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה בה:

ב תרבע אמות של חרש שהוא עומד בשדה הרי שלו קנוי ולו ואם הניח המציאה בתוך תרבע אמות שלו זכה בה חכמים תיקנו דבר זה כדי שלא יביאו המוצאים זה עם זה כר"ש בסימטא או בכירי ר"ש שהיו הרבים דוחקים בהם או בשדה שהיו בעלים לא בעלים אבל העומד כר"מ או בתוך שדה חבירו הין ד' אמות קונות לו והיינו קונה שם עד שתגיע מציאה לידו:

ג חבירו של חרש קונה לו שלא מדעתו ואם נפלה בה מציאה הרי היא של בעל החצר כר"ש בחצר המשתמרת אבל בשדה וגבה וכיוצא בהן אם היה בעמד בעד שדהו ואמר זכה לי שדי זכה בה ואם היו עומד עם או שהיה עומד ולא אמר זכה לי שדי לא קודם זכה:

ד רואה אחרים רצים אחר המציאה והרי היא בעבי שבור או גזלן שלא פרחו אם היה עומד בעד שדהו שהם בתוכו ואינו יודע היכן היא מציאה ואמר זכתה לי שדי זכתה לו שדהו ואם היה יכול להגיעה הרי זו כעבי שהוא רץ כדרכו וכגוזלו המפריחו ולא אמ' כלום לא כל הקודם בהם זכה ואם נתכוון במתנה הוחיל ואחר שקנס לו והרי הם מתגלגלים בתוך שדהו קנה שדהו ואם היה עבי רץ כדרכו וגזלות מפריחים לא קנתה לו שדהו:

ה קטנה יש לה חצר ויש להד' אמו' אבל קטן אין לו חצר ואין לו תרבע אמות:

המגביה מציא' לחבירו ואם הגביהו רסט חרש ופקח ובו ו סעיפים

א המגביה מציאה לחבירו לא קנה עד שיאמר לו כלום זכה בה:

ב שכיר שהגביהו מציאה קנאוה שכיחם:

ג הגביהה לו חרש או שוטה או קטן לא קנה הפקח לפי שאין להם דעת:

ד הגביהוה חרש ופקח כאחד מתוך שלא קנה חרש לא קנה פקח והחוטפה מידם זכה ומיהו מה שביד כל אחד קנה ואם היו שניהם חרשים תקנו חכמים שיקנו כדי שלא יבואו להתקוטט:

ה טלית שמוכח מציה ע"ג עמוד שנכוה שלשה טפחו וחציה ע"ג קרקע וכח אחד והגביה רוח אחד

אחד שע"ג קרקע וניתק רגלו הפנוי מע"ג עמוד וכפלה ע"ג קרקע קנאה כיון שרגלו האחר עדיין היא בידו ורגלו הפנוי מונחה מכאן ולפנים טפחי מהארץ לכל הפחות לא היה רגלו הפנוי עדיין בידו כשעוד שהטלית בחוץ לא קנאה ואף על פי שהיא מונחה מכאן ולפנים טפחים כיון שעתה כולה בארץ וכן אפילו רגלו האחר בידו ולא ניתק רגלו הפנוי מע"ג העמוד לא קנה שעדיין נתקו היא מונחה מכאן ואם טלית מונח ע"גדף והכה ועלה מכאן ג' טפחים קנאו לכל הפחות לא עלה מכאן הכאתו למעלה הלא כפל לארץ אפילו שהדף נגויה ג' טפחים לא קנה:

ו היה רוכב ע"ב בהמה ורואה את המציאה ואת לחבירו זכה לו בה כיון שהגביהה לו קנה הרוכב ואף על פי שלא הגיע לידו ואם אמר ליה תנה לי ונטלה ואמר לחבירו זכיתי בה זכה בה הנוטל ואם מסתפקה לרוכב לאמר לחבירו זכיתי תחלה לא אמר כלום:

ר"ע מציאת השו ובנו ובתו ועבדו ושפחתו ואשתו ופועלו: ובו ג' סעיפים

א מציאת ח"ש ואין בה משום גזל הלא מפני דרכי שלום לפיכך אם עבר אחר ונזלה מידם חייב להחזיר כדייקוס:

ב מציאת בנו ובתו הסמוכים על שלחנו אף על פי שאם גדולים ומציאת בתו הבוגרת אף על פי שאינה סומכת על שלחנו ומציאת עבדו ושפחתו הכנעניים ומציאת אשתו הרי הלו שלו לכל מציאת בנו שאינו סומך על שלחנו אף על פי שהוא קטן ומציאת עבדו ושפחתו העבריים ומציאת אשתו שהיא מגורשת חייבים שלו:

ג מציאת פועל לעצמו אף על פי שאמר לו עשה עמי מלאכה היום ואין צריך לומר אם אמר ליה עדור עמי היום לכל אם אמרו לגקט מציאות כגון שאחר הכהר ואמרו לגקט קדגים המצויים בתוך מציאתו לבעל הבית ואפילו אינן אלא כדי לגרוס:

מציאות בהמ' ושטר חוב ושובר וגט ר"ע אשה: ובו ה' סעיפים

א שנים שראו גמל או חמור על מציאתו וקדמו שניהם והגביהוהו או משכוהו או שהיה אחד מנהיג ואחד מושך קנו שניהם כמה דברים לאמרים בחמור לכל בגמל אם היה אחד מנהיג ואחד מושך המושך קנה לכל לא המנהיג:

ב בהמת מציאה שקדם אחד ואחז במוסירה לא קנה עד שימשוך או ינהיג וכן בנכסי הגר לכל קנה המוסירה לבדה:

ג היה ר' רוכב או לוחז במוסילה הרוכב קנה הבהמה והמוסירה שעל לחיי הבהמה כלבד וזה שאחז המוסירה קנה ממנה מה שאחז בידו ושל המוסירה לא קנה שום אחד מהם:

ד דין מציאת שטרו ושובריו כתבת כסי"ם ה"ה:

ה דין מציאת גט כתבתי בטורי לכן העזר סימן קל"ב וסימן קל"ג:

הלכות פריקה

וטעינה ודין הולכי דרכים

דין בהמ' או ספינות שפגעו זה בזה' ר"ע ובו י"ז סעיפים

א מי שפגע בחבירו בדרך והמתין רוכבת תחת מפלה בין שהיה עליה משא הרחוי לה בין שהיה עליה יותר ממפלה הרי זה מצוה לפרוק מעליה שכל עזוב תעזוב עמו ולא יפרוק ויניחנו כבהל וילך ללא יקיים עמו ויחזור ויטען משלו עליה שנאמר הקם תקים עמו והם הניחו כבהל ולא פרק ולא טען כיצד עשה ועבר על מצ' לא תעשה שנאמר לא תראה את חמור אחיך:

ב היה כהן והבהמה רוכבת בין הקברו' חייבו מיטמא לה:

ג וכן אם היה זקן שאין דרכו לפרוק ולטעון הואיל ואינה לפי כבודו פטור זה הכלל כל שאילו היתה שלו היה פורק וטוען הרי זה חייב לטעון ולפרוק בשל חבירו ואם היה חסיד ועושה לפנים משורת הדין אפילו היה הנשיא הגדול וראה בהמת חבירו רובצת תחת משאה של תבן או של קנים וכיוצא בהם פורק וטוען עמו:

ד פרק וטען וחזרה ונפלה חייב לטעון ולפרוק פעם אחרת אפילו מאה פעמים שנאמר עזוב תעזוב הקם תקי׳ לפיכך צריך לדדות עמו עד פרסה אלא אם כן אומר לו בעל המשא איני צריך לך:

ה מאימתי יתחייב לפרוק ולטעון עמו משיראהו ראיה בפגיעה שהרי נאמר כי תראה ונאמר כי תפגע וכמה שיערו חכמים שיהיה ביניהם רס״ו אמה ושני שלישי אמה שהוא אחד משבעה ומחצה במיל היה רחוק ממנו יותר מזה אינו זקוק לו:

ו מצוה מן התורה לפרוק עמו בחנם אבל לטעון עליו הרי זה מצוה ונוטל שכרו וכן בשעה שמדדה עמו עד פרסה יש לו שכר:

ז מצא בהמת חבירו רבוצה אף על פי שאין הבעלים עמה מצוה לפרוק מעליה ולטעון עליה שנאמר עזוב תעזוב הקם תקים מכל מקו׳ אם כן למה נאמר עמו שאם היה בעל הבהמה שם והלך וישב לו ואמר לזה שפגע בו הואיל ועליך מצוה אם רצית לפרוק לבדך פרוק הרי זה פטור שנאמר עמו ואם היה בעל הבהמ׳ זקן או חולה חייב לטעון ולפרוק לבדו:

ח בהמת גוי והמשא של ישראל אם היה הגוי מחמר אחר בהמתו אינו זקוק לה ואם לאו חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל:

ט וכן אם היתה הבהמה של ישראל והמשוי של גוי חייב לפרוק ולטעון משום צער ישראל אבל בהמת כיתי ומשאו אינו חייב להטפל בו אלא משום איבה:

י הפוגע בשנים אחד רובץ תחת משאו ואחד פרק מעליו ולא מצא מי שיטעון עמו מצוה לפרוק בתחלה משום צער בעל חיים ואחר כך טוען במה דברים אמורים כשהיו שניהם שונאים או אוהבים אבל אם היה אחד שונא ואחד אוהב מצוה לטעון עם השונא תחלה כדי לכוף את יצרו הרע:

יא השונא שנאמר בתורה לא מאומו׳ העולם הוא אלא מישראל והיאך יהיה לישראל שונא והכתוב אומר לא תשנא את אחיך בלבבך אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר הרי זה מצוה לשנאותו עד שיעשה תשוב׳ וישוב מרשעו ואף על פי שעדיין לא עשה תשובה אם מצאו נבהל במשאו מצוה לטעון ולפרוק עמו ולא יניחנו נוטה למות שמא ישהא בשביל ממונו ויבא לידי סכנה והתורה הקפידה על נפשות ישראל בין רשעים בין צדיקי׳ מאחר שהם נלוים אל ה׳ ומאמינים בעיקר הדת שנאמ׳ אמור אליהם חי אני נאם ה׳ אלקים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה:

יב חמורים שרגליו של אחד מהם רעועות אינם רשאים חביריו להקדים ולעבור מעליו נפל רשאים לעבור מעליו:

יג היה אחד טעון ואחד רכוב והדרך צר מעבירים את הרכוב מפני הטעון אחד טעון ואחד ריקן מעבירי׳ הריקן מפני הטעון שניה׳ טעונים שניהם רוכבים שניהם רקנים עושים פשרה ביניהם:

יד וכן שתי ספינות העוברו׳ ופגעו זו בזו אם שתיהן עוברות שתיהן טובעות ואם בזו אחר זו עוברות וכן שני גמלים העולים במעלה גבוהה ופגעו זה בזה אם עוברים שניהם בבת אחת נופלים ואם בזה אחר זה עולים כיצד הם עושים טעונה ושאינה טעונה תדחה שאינה טעונה מפני הטעונה קרובה ורחוקה תדחה קרובה מפני שאינה קרובה שתיהן רחוקות או שתין קרובות או טעונות הואיל וכלן בדוחק אחד הטל פשרה ביניהם והם מעלים שכר זה לזה ובזה וכיוצא בו נאמר בצדק תשפוט עמיתך:

טו שיירא שחנתה במדבר ועמד עליה גיים לטרפה ופסקו עם הגיים ממון מחשבין לפי ממונם ואין מחשבין לפי נפשות ואם שכרו תייר לפניהם להודיעם הדרך מחשיבין לפי ממון ולפי נפשות ואל ישנו ממנהג החמרים:

רשאים

יו רשאים החמרים להתנות ביניהם כל מי שתאבד ממנו חמור מבני השיירא מעמידים לו חמור אחרת ואם פשע הוא ואבדה אין חייבים להעמיד לו · אבדה חמורו ואמר תנו לי דמיה ואיני רוצה ליקח חמור והריני שומר עמכם אין שומעים לו אלא מעמידין לו חמור אחרת כדי שיזדרז עצמו וישמור בהמתו ואפילו היתה לו בהמה אחרת בשייר׳ שיותר מוסר נפשו לשמור על שנים :

יז ספינה שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נחשול לטובעה והקילו ממשאה מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין לפי ממון ואל ישנו ממנהג הספנים :

יח רשאים הספנים להתנות ביניהם כל מי שתאבד לו ספינה מעמידים לו ספינה אחרת פשע בה ואבדה או שפירש למקום שאין הולכת בו באותו זמן אין חייבין להעמיד לו :

הלכות הפקר

ונכסי הגר

דין הזוכה מן ההפקר והפקר כיצד ובמה · ובו י״ז סעיפים

רעג

א כל דבר של הפקר כל הקודם בו זכה בין שהוא דבר מופקר ועומד בין שהיו לו בעלים והפקירוהו :

ב ההפקר אף על פי שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו :

ג ומה הוא ההפקר שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל בין במטלטלין בין בקרקעות :

ד כיצד דין ההפקר כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו ואפילו זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו :

ה המפקיר לעניים אבל לא לעשירים אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה :

ו המפקיר עבדיו הגדולי׳ קנו עצמם והקטני׳ כל הקודם והחזיק בהם זכה :

ז המפקיר את הקרקע כל הקודם והחזיק בה זכה · דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מהמעשרו׳ אבל מדברי סופרי׳ אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים :

ח האומר הרי זה הפקר וזה הרי השני ספק הפקר ואם אמר וזה כמו זה או שאמ׳ וגם זה הרי התפיס השני ויהיה הפקר ודאי :

ט המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם כל ג׳ ימים יכול לחזור בו אחר ג׳ ימים אינו יכול לחזור בו אלא אם כן קדם וזכה בה הרי הוא כזוכה מההפקר בין הוא בין אחר :

י האומר שדה זו מופקרת ליום אחד לחדש אחד לשנה אחת לשבוע אחד עד שלא זכה בה הוא או אחר יכול לחזור בו ומשזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו :

יא דבר המופקר שבא אחר ושמרו והיה מביט בו שלא יטלנו אדם לא זכה עד שיגביהנו אם הוא טלטל או יחזיק בקרקע כדרך שקונים הלקוחות :

יב המדברות והימים והנהרות והנחלים כל שבהם הפקר וכל הקודם בהם זכה כגון העשבי׳ והעצים והפירות של אילנות של יער וכיוצ׳ בהם :

יג הצד דגים מהימים ומהנהרות או שצד עופות או מיני חיות הואיל ואין להם בעלים זכה ובלבד שלא יצוד בשדה חבירו ואם צד שם קנה ואם היו הדגים בביברי׳ של בעלים וכן חיה ועוף שבביברים אף על פי שהוא ביבר גדול והוא מחוסר צידה הרי זה של בעל הביברי׳ והצד משם הרי זה גזלן אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו של חבירו כשהו׳ בתוך הים או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר הרי זה אסור מדברי סופרים ואם היה המצודה כלי ולקח מתוך המצודה הרי זה גזלן :

יד הפירס מצודה בשדה חבירו וצד בה חיה או עוף אף על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה קנה ואם היה עומד בעל השדה בתוך שדהו ואמר זכת לי שדי קנה בעל השדה ואין לבעל המצודה כלום :

טו דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל

הספינה שזו כחצר המשתמרת היא ואינה חצר המהלכת שהמים הם שמוליכים אותה ואינה הולכת מחמת עצמה:

יו עני המנקף בראש האילן ומשיר פירותיה ונפלו לארץ אם באו ליד העני קוד׳ שנפלו לארץ קנאם ואם נטלן אחר שנפלו לארץ מוציאין מידו אבל אם לא באו לידו תחלה אין בהם משום גזל להוציאם מיד הנוטל אבל לכתחלה אסור לו ליטלם:

יז שחלים הגדלים בשדה פשתן מות׳ כל אדם ליטלם מפני שהם הפקר שמפסידי׳ הפשתן ואם הם עומדים על המצר או שהוקשו לזרע אסור:

יח שדה שיש בו כלאי׳ אם יש בו אחד מכ״ד ממין אחר מפקירין בית דין כל השדה:

רעד א גוי שמכר שדה לישראל וקבל הדמים ולא כתב לו השטר הרי הוא כהפקר וכל הקודם בהם זכה ונתבאר בסימן קצ״ו:

רעה דין הזוכה בנכסי גר שמת בלא יורשין· ובו ל״א סעיפים

א גר שמת ולא הניח בן שהורתו ולידתו בקדושה אף על פי שיש לו בנים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה כל נכסיו הפקר וכל הקודם בהם זכה:

ב גר שמת ובזבזו ישראל כל נכסיו אין הזוכים בנכסיו חייבים בקבורתו יותר משאר כל ישראל:

ג שדה המסויימת במצריה כיון שהכיש בה מכוש׳ אחד קנה את כלה ואם אינה מסויימת במצריה קונה ממנה באותו מכוש כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור:

ד המצר והחצב שמתחמי׳ בו תחומי׳ מפסיקי׳ בנכסי הגר וכל המחזיק בשדה לא קנה אלא עד המצר או החצב:

ה כל המפסיק לפא׳ מפסיק בנכסי הגר כיצד היה שם נחל או אמת המי׳ לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה וכל המפסיק בר״ה מפסיק בנכסי הגר כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד או כרמ לית אפי׳ היה ביניהם רשות שחולק לגיטין מפסיק:

ו כל דבר המפסיק לטומאה מפסיק בנכסי הגר כיצד כגון שנכנס אדם לבקעה זו וטומאה בבקע׳ בצדה האחר ואינו יודע אם הגיע למקום הטומאו׳ אם לאו כל מקו׳ שמחזיקי׳ אותו לטומאה הרי הוא כמקום אחר מוחלק בפני עצמו:

ז בקעה גדולה שיש בה שדות רבות וכלם של גר אחד ולא היה ביניהם לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברי׳ המפסיקי׳ ובא אחר והחזיק במקצת הבקעה לקנות את כלה כל הנקרא על שם אותו הגר קונה אותו:

ח שתי שדות בנכסי הגר ומצר אחד ביניהם החזיק באחד מהם לקנותה קנאה החזיק בה לקנותה ולקנות את חבירת׳ זו שהחזיק בה קנה אבל חבירתה לא קנה החזיק בה כדי לקנות חבירתה לא קנה אחת מהן חבירתה מפני שלא החזיק בה ואותה מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה:

ט החזיק בה לקנותה ולקנות את חבירתה ואת המצר שביניהם או שהחזיק במצר לקנו׳ את שתיהן הרי זה ספק ואם בא אחר והחזיק בה כדי לקנותה זכה האחרון:

י וכן שני בתים זה לפני׳ מזה שהחזיק באחד מהם לקנותו ולקנות את השני לא קנה אלא זה שהחזיק בו בלבד החזיק באחד מהם כדי לקנו׳ את השני אף זה שהחזיק בו לא קנה:

יא המחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הכתובה באותו שטר לא קנה אלא השטר בלבד לצור על פי צלוחיתו:

יב נכסי גר שאין לו יורשים ונכסי ההפקר ושדה שמכרה הגוי לישראל ועדיין לא החזיק בה כלם דינם שוה כל המחזיק בהם בדרך מדרכי החזקה שנתבארו בהלכות מכירה קנה חוץ מאכילת פירו׳ כיצד הלוקח קרק׳ מחבירו והחזיק בה באכילת פרותיה קנה כמו שנתבאר בסימן קצ״ב אבל בנכסי גר או נכסי הפקר אפילו אכל פירות האילן כמה שנים לא קנה לא גוף האילן ולא גוף הקרקע עד שיעשה מעשה בגוף הארץ או יעבוד עבודה באילן:

יג יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח לא קנה ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר או נכסי הפקר קנה כיצד המוצא פלטרין גדולים בנויים בנכסי הגר או בנכסי הפקר וסייד בהם סיוד אחד או כייר בהם כיור אחד כגון אמה אחת או יותר כנגד הפתח קנה:

יד הגר צורה בנכסי הגר קנה:

טו המציע מצעות בנכסי הגר כיון שייפה הקרקע בהצעתן קנה:

יו הגר את השדה בנכסי הגר קנה:

יז המפנל זמורות הגפן או שריגי אילנות וכפות תמרי בנכסי הגר אם דעתו לעבוד האילן קנה ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה לא קנה כיצד היה כורת מכאן ומכאן חזקתו שנתכוון לעבוד האילן היה כורת מרוח אחר אינו מתכוין אלא לעצים:

יח וכן המלקט עצים ואבנים מן השדה אם דעתו לתקן הארץ קנה ואם דעתו לעצי לא קנה כיצד לקט הגם והדק הרי זה בחזקת שנתכוון לתקן הארץ לקט הגם ולא הדק הרי זה בחזקת שנתכוון לעצים:

יט וכן המשוה פני הארץ אם דעתו לתקן הארץ קנה ואם דעתו להשוות מקום שיעמי בו גרן לא קנה כיצד היה לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך הרי זה מתקן הארץ ואם אינו מקפיד על זה אלא משליך העפר והצרורות בכל מקום בלא הקפדה הרי זה בחזקת שאינו מתכוון אלא להשוות מקום לדוש בו:

ב וכן הפותח מים לתוך הארץ אם לתקן הארץ קנה ואם לצוד דגים לא קנה כיצד עשה מקום שיכנסו בו המים בלבד הרי זה מתכוין לתקן הארץ עשה שני פתחי אחד להכנים ואחד להוציא הרי זה מתכוין לצוד דגים:

בא הבונה פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אח והעמיד להם דלתות קנה האחרון שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום והרי הוא כמי שעשה גל אבנים שאינו קונה שהרי לא הועיל בגדר זה מפני שהוא רחב ביותר ומפולש ואין צורת אותו הבנין מועלת עד שיעמיד דלתות:

בב המפיץ הזרע לתוך התלמים לא קנה שבעת שהשליך הזרע לא השביח כלום ובעת שצמח והשביח שבח הבא מאליו הוא ואינו קונה:

בג היתה מחיצה בנכסי הגר ובא זה ועשה מחיצה אחרת על גבה לא קנה ואפילו נבלעה מחיצה תחתונה והרי העליונה קיימת שבעת שבנה לא הועיל ובעת שהועיל משליו בא המעש׳:

בד המחזיק בנכסי הגר ובהפקר ואין דעתו לקנות אף על פי שגדר ובנה לא קנה:

בה העודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו לא קנה:

בו עדר בנכסי גר זה וכסבור שהם של גר אחר הואיל ונתכוון במעשיו אלו לזכו מההפקר הרי זה קנה:

בז היה משכון ישראל ביד הגר וכשמת הגר בא ישראל והחזיק במשכון זה מוציאין אותו מידו שכיון שמת הגר בטל שעבודו וה״ה אם יש לו לגר שטר חוב על משכונות קרקע מוחזקת:

בח היה משכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אח והחזיק בו לוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו והאחרון קונה את השאר במה דברים אמורים בשלא היה המשכון בחצר הראשון אבל אם היה בחצרו חצרו קונה לו שלא מדעתו ואין לזה האחרון כלום:

בט גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו בהם עבדים גדולים קנו עצמם בני חורין קטנים כל המחזיק בהם זכה:

ל גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו ושמעו שעדיין לא מת או שיש לו בן או שאשתו מעוברת כלם חייבים להחזיר החזירו כלם ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה אמת היתה ובראשונה מת או מת בנו מקודם או הפילה אשתו כל המחזיק בשניה קנה ובראשונה לא קנה:

לא גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו והיו עליו חובות כל מלוה שנגבית מה יורשים ומהלקוחות נגבית גם מאלו שזכו בהם ואין גובים מהם אלא בשבועה היו רבים שהחזיקו בהם אחרון אחרון נפסד אין לו גובין משלפניו:

הלכות

הלכות נחלות

ר עו סדר נחלות כיצד הוא: ובו ו' סעיפים

א סדר נחלות כך הוא מת ואינו יורש לו נמצ' לו בן רואים אם יש לבן זרע בין זכר בין נקבה עד סוף כל הדורות עומד במקומו ויורש הכל לו נמצא זרע לבן אם יש לו בת תיורש אבל לו נמצא לו בת אם יש לה זרע בין זכר בין נקבה עד סוף כל הדורות יורש הכל לו נמצא לה זרע תחזור הירושה לאביו של מת ואם אין לאביו קיים תחזור לזרעו אחי המת אם יש לו אח יורש הכל לו נמצא לו אח אם הניח זרע עד סוף כל הדורות עומד במקומו ליורש לו נמצא לו אח ולא זרע ממנו תחזור הירושה לאחות המת או לזרעה עד סוף כל הדורות לו נמצא לו אחות ולא זרע ממנ' תחזור הירושה' לאחי אביו של מת ואם אינו קיים חוזרת לזרעו אחי המת אחי אביו אם יש לו אחי' או לזרעם עד סוף כל הדורות ואם אין אחים לאחי המת ולא זרע אחי המת אחיות לאחי אביו המת או לזרעה עד סוף כל הדורו' ואם אין אחיות לאחי המת ולא זרע אחי המת חוזרת לאחי אחי אביו של מת ואם אינו אחי מוריו לזרעו אחי אחי אביו של מת או לזרעם עד סוף כל הדורות לו נמצא אחי אחי אביו של מת ולא זרעם חוזר לאחות אחי אביו של מת או לזרעה עד סוף כל הדורות ועל זה הדרך נחלה ממשפחת למעלה עד רחוק:

ב מי שמת והניח בת וכת בן תפילו בת בת בן עד סוף כמה דורות היא קודמת ותירש הכל ואין לבת בן כלום וה"ה לבת אח עם האחות ולבת בן אחי אביו עם אחות אביו וכן כל כיוצא בזה:

ג מי שהיו לו שני בנים ומת אחד מהם בחייו והניח האחד ב' בנים והשני לא הניח אלא בת אחת ואחר כך מת הזקן בת הבן האחד יורשת חצי הנכסים ובלבד בני הבן האחר יורשים החצי האחר שהרי הורים כאילו הבנים קיימים ויורשי כאחד וכל אחד מהם לבניו חלקו ועל דרך זה חולקים בני האחים ובני אחי האב עד רחוק הדורות:

ד מי שמת הניח אחות אחת ואח אחד אין האם יורשת את בתה ואחין מאם אלא מי שאין לו אחין יורשים זה את זה אלא כל אחד מהם מת אביו יורש אותו אבל האחים יורש את אמו וכן הבת את אמה אם אין לה בן מהם בנכסי האם כמו בנכסי האב שהניהם יורשים אותם אלא שהבן וזרעו קודמין לבת:

ה אין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מהאב שהם מת בחייה ואחר כך מת אין אומרי' אילו היה עודנו חי היה יורשה עכשיו גם כן אם אין לו זרע אחין מאביו יעמדו במקומו ליורש אותה אלא תחזור ירושתה למשפחת ביה אביה כיון שאין לבנה זרע אבל אם מת האם בחייו ואחר כך מת הוא אפילו היה קטן כן יומו הוא ואחי האחים אפילו שעה אחת יורשה ומנחיל הירושה ליורשיו ממשפחת אביו:

ו כל הקרובים בעבירה יורשים כשרים כיצד היה לו אח או בן ממזר הרי זה יורש כשר וכן אשר כל היורשים אבל בן משפחה או גויה אינו בן לדבר מהדברים ואינו יורש כלל:

ר עז הבכור נוטל פי שנים ואיזה הוא בכור לנחלה ומפק בכור: ובו ט"ו סעיפים

א הבכור נוטל פי שנים בנכסי אביו כיצד הניח חמשה בנים ואחד מהם בכור הבכור נוטל שלים החמשה וכל אחד מהארבעה פשוטים נוטל שתות הניח תשעה בנים הרי האחד הבכור נוטל חמישית וכל אח' מהשמונ' פשוטי' נוטל עשירית וכן על החלוקה הזאת חולקים לעולם:

ב אלו שני חלקים נוטל לותם כאחד באחד:

ג בכור שמוכר אחר מיתת אביו אינו נוטל פי שנים ואם ירשה מרחתו בחיי אביו אף על פי שלא ירשה כל רחמו לחזור השלם שלא לקח מיתת אביו הרי זה נוטל פי שנים:

ד בכור שנולד טומטום ואחר נקרע כמצא זכר

זכר ויהיו נוטל פי שנים וכן ויהיו ממעט בחלק
בכורה שנ' וילדו לו בניס עד שיהיה בן מעשת
לידה כיצד ויהיו ממעט בחלק בכורה הרי שהיה
לו בן בכור ובני פשוטים וזה הטומטום שנקרע
ונמצא זכר הבכור נוטל רביע הממון וכלילו חין
עמו אלא בני פשוטים בלבד ושלשה רביעים
שנשארים חולקים אותו בני הפשוט עם הנקרע
ועם הבכור בשוה:

ה קטן בן יום אחד ממעט בחלק בכורה אבל
לא העוב ובן שנולד תוך שיתת לבין ויהיו ממעט
בחלק בכורה:

ו הבא להחר נפלים אף על פי שיצא רובם
הנפל בשהות מי שהיה לחריו בכור לנחלה וכן בן
ט' שיצא רובו מתוך בטן לחריו בכור לנחלה שזה
שנאמר ראשית לואו הוא שנולד לו קודם לזה
ודאי שיצא לאויר העולם לפיכך בן ט' שהוציא
רובו ראשו מי שהיה לחריו ויהיו בכור:

ז יולדת דופן והיה לחריו שניהם ויהיו בכורי
הרשות לפי שלא נולד ונאמר וילדו לו בניס
ושנים שהרי קדמו לאחר:

ח בכור לנחלה הוא שנולד לאב ראשון שנאמר
כי הוא ראשית לואו ואין מסגיחין על הפה לפי
ילדה אשה בניס הוחיל וזה ראשון לאביו יורש
פי שנים:

ט היו לו בניס בשוחות זה שיצא חין לו בכור
לנחלה אבל ישראל שהיה לו בן מבשפחה או
מהגוים הוחיל ואינו קרוי בנו הרי זה לחריו
מיישראלית בכור לנחלה ונוטל פי שנים:

י היה הבכור ממזר נוטל פי שנים שנאמר כי
לתהבכור בן השנוחה יכיר זו שנשוחה בניסוחיה
ואין ברוך לומ'פס היה בן גרושה או בן חלוצה:

יא מי שנסתפק לנו אם הוא בכור או פשוט
כגון שנתערב עם לחר אינו נוטל פי שני וכיצד
עושין אם הוכרו ובסוף נתערבו כיתבי הרשאה
זה לזה ונוטלים חלק בכורה ואם לא הוכרו כגון
שילדו במחבואה לחת אין נוטלין חלק בכורה:

יב נ'נחלוקים על הבכור היה לאו ואחרי היה
מיד שפס לאר' זה יצא ראשון לאמת לאו כל
שבעת ימי הלידה לאמת לומר זהו הבכור לאחר
לשעבר שילדו לאר שפס הוא קודם שנולד אחי

אין הבכור נוטל פי שני לא במלוה רעה ולא בישבח ואם מכר חלק בכורה: ובו י סעיפים

א אין הבכור נוטל פי שנים אלא בנכסי האב
אבל לא בנכסי האם אפילו אם הוא בכור לאב
ואפס חולקים בנכסים שוה בשוה בשוה:

ב מי שמת והניח בניס ושלשה ואמה השלישי
קודם שנפרעה על כתובתה כל הנכסי' כאלו
יורשים ונוטל בפה הבכור פי שנים:

ג אין הבכור נוטל פי שנים בנכסים הראויים
לבא לאחר מיתת אביו אלא בנכסים המוחזקים
לאביו שבאו לרשותו שנאמר בכל אשר ימצא לו
כיצד לאחר שמוריגי אביו שמת לאח' מיתת אביו
הבכור והפשוט יורשים כאחד זבן אם היתה
לאביו מלוה יורשים אותה כאחד:

ד הניח להם פרה מושכרת או מוחכרת או
שהיתה רועה בשער וילדה הבכור נוטל בה
וכולדה פי שנים:

ה שחט אחד ממכירי אביו בהמה ואחר כך
מת אביו נוטל פי שנים בשתיהן אבל אותה בהמה:

אין

ו אין הבכור נוטל פי שנים בשבח ששבחו נכסים לאחר מיתת אביו שלא מעלה אותו השבח בדמי׳ ונותן היתר לפשוט והוא שישתנו הנכסים כגון כרמל שנעשו שבלי׳ וכפניות שנעשו תמרים אבל שבחו מחמת עצמן ולא נשתנו כגון אילן קטן שגדל ועבה וארץ שעלתה שרטון הז׳ נוטל בשבח פי שנים ואם מחמת הוצאה השביח אינו נוטל:

ז אין הבכור נוטל פי שנים במלוה אף על פי שהיא בשטר אף על פי שגבו קרקע בחוב אביה׳ היה לאב מלוה ביד הבכור הרי זה ספק אם נוטל בה פי שנים הואיל וישנה תחת ידו או לא יטול הואיל ומחמת אביו ירשה ועדיין לא באה ליד אביו לפיכך יטול ממנה חצי חלק בכורה במה דברים אמורי׳ במלוה שלא במשכון אבל במשכון נוטל פי שני׳ דכמוחזק דמי אפילו משכנו בשעת הלואתו ואם המלוה על משכונא של קרק׳ באתר׳ דלא מסלקי שקיל בה פי שנים והוא דלא מטא זימנא בחיי אביהם:

ח בכור שמכר חלק בכורה קודם חלוקה ממכרו קיים מפני שיש לבכור חלק בכור׳ קודם חלוקה לפיכך אם חלק עם אחיו במקצת נכסים בין בקרקע בין במטלטלין ונטל חלק כפשוט ויתר בכל הנכסי׳ ואינו נוטל בשאר שלא כפשוט:

ט בד״א בשלא מיחה אבל אם מיחה באחיו ואמר בפני שנים ענינים אלו שאני חולק עם אחי בשוה לא מפני שמחלתי חלק בכור׳ הרי זו מחאה ולא ויתר בשאר נכסים ואפילו מיחה בענבים כשהם מחוברים ובצרום וחלקום בשוה לא ויתר בשאר נכסים אבל אם דרכום וחלק עמהם בשוה ביין ולא מיחה בהם משנעשה יין ויתר בשאר נכסי׳ הא למה זה דומה למי שמיחה בענבי׳ וחלק עמהם בזתים שהרי ויתר בכל וכן כל כיוצא בזה:

י יצא עליה׳ שטר חוב בכור פורע בו פי שנים ואם אינו רוצה ליטול פי שנים ולא לפרוע פי שנים רשאי ונפקא מינה שאם שאר היורשים קטנים או אם אינם כאן שאין ב״ח יכול לגבות ממנו שלא כפי חלק הפשיטות ויש מי שאומ׳ שאם רצה לחזור בו אינו יכול:

דין האומר זה בני או אחי או עבדי, רעט וחוזר ואומר איפכא: ובו ו׳ סעיפים

א האומר זה בני וזה אחי או זה אחי אבי או שאר היורשים אותו אף על פי שהוד׳ באנשים שאינם מוחזקים שהם קרובו הרי זה נאמן ויירשנו בין שאמר כשהוא בריא בין שאמ׳ כשהו׳ ש״מ אפילו נשתחק וכתב בכתב ידו שזה יורשו בודקים אותו כדרך שבודקין לגיטין:

ב היינו מוחזקין בזה שהוא אחיו או בן דודו ואמר אינו אחי ואינו בן דודי אינו נאמן אבל נאמן הוא על מי שהוחזק שהוא בנו לומר אינו בני ולא יירשנו ואפילו היו לבן בנים אף על פי שאינו נאמן עליו לומר אינו בני לענין יחום ואין מחזיקין אותו ממזר על פיו נאמן הוא לענין ירושה ולא יירשנו:

ג האומר זה בני וחזר ואמר עבדי הוא אינו נאמן אמר עבדי וחזר ואמר בני אף על פי שהו׳ משמשו כעבד נאמן שזה שאמר עבדי לומ׳ שהוא לי כעבד ואם היו קורים עבד בן אמה וכיוצא בדברים אלו שאין אומרים אותם בייחוד אלא לעבדים אינו נאמן:

ד היה עובר על בית המכס ואמר בני הוא זה וחזר אחר כך ואמר עבדי הוא נאמן שלא אמ׳ בני אלא להבריח מהמכס אבל אם אמר בבית המכס עבדי הוא וחזר ואמר בני הוא אינו נאמן והני מילי דלא אתחזק אמיה בבת ישראל אבל אתחזק אמיה בבת ישראל לאו כל כמיניה לומר עבדי הוא:

ה העבדי׳ והשפחות אין קורי׳ להם אבא פלו׳ ואימא פלונית או שלא יבא מהדבר תקלה ונמצא זה הבן נפגם לפיכך אם היו העבדים והשפחות חשובים ביותר ויש להם קול וכל הקהל מכירים אותם ואת בני ועבדי אדוניה׳ כגון עבדי הנשיא הרי אלו מותר לקרות להם אבא ואימא:

ו מי שהיה לו שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג בו מנהג בני׳ או שאמר בני הוא ומשוחררת היא אמו אם ת״ח הוא או אדם כשר שהוא בדוק בדקדוקי מצוה הרי זה יירשנו ואף על פי

כן חיכנו נוסח בת ישראל על סיבית ראשי שנתחברה אמו ואחר כך ילדה שהרי הוחזקה בפניהו ואם מעלר הדיוטות הוא ואין צריך לומר אם היה מהמפקידי עצמם לכך הרי זה בחזקת עבד לכל דבר ואחיו מלבו מוכרים אותו ואם אין להביו כן תוך ממנו לעצת לכיו מתיבמת:

רפ אמר אחד זה אחינו או שבא אחר ואמר אני אחיך ובו י"ב סעיפים

א כל היורשים יורשין בחזקתן כיצד עדים שהעידו שזה מוחזק לנו שהוא בנו של פלוני או אחיו אף על פי שאינם עדי ייחום ולא ידעו לאיזה היחוסים הרי אלו יורשים בעדות זו:

ב יעקב אמת וכניח ראובן ושמעון ולא הוחזק לו בן אלא שניהם תאם ראובן לוי מהשוק ואמר גם זה אחיכו הוא ושמעון אומר ליבי יודע הרי שמעון בטל חבי המעון וראובן צלים שהרי הודה שהם שלשה אחים ולוי בוטל שתות את לוי ויחזור השתות לראובן ושלו לוי נכסים אחרים ויחלקו אותם ראובן ושמעון שהרי ראובן מודה לשמעון שלוי זה אחיהם:

ג הכניח השתות מאלין ואחר כך את לוי אם שבח מגיע לכתפיים הוא בנון שנכסים שהגיעו להבכר הרי השבח הזה בנכסים שנפלו מאחים ויחלוקו בהם ואם ערעין לא הגיעו להבכר הרי הם של ראובן לבדו:

ד אמר שמעון אין לוי זה אחי ובטל לוי בחלק ראובן כמו שבתחר ואחר כך את לוי לא יירש שמעון ממנו כלום אלא ראובן לבדו יירש השתות עם שאר נכסים אחרים שהניח לו:

ה הוא הדין בכל היורשים שיודו מקצתם ביורשים אחרים שלא יודו מקצתם:

ו הרי שיעב בחלתו וכח אחד ואמר לו אחיך אני חלוק עמי וזה אומר לו ליבי מכיר בשמן שאילו שיעת קול שים לו רוח במרינת הים:

ז מי שמת והניח בן ושומטום או אנדרונימוס הרי הבן יורש את הכל שהשומטום ואנדרונימוס נפקין:

ח הניח בשת ושומטום ואנדרונימוס יורשות בשוה הרי הוא כאחת מהבנות:

ט מי שמת והניח בנים ובנות ושומטום ואנדרונימוס בזמן שהבנים מרובים הבנים יורשי ודחים השומטום אבל הבנות ובזמן שהבנים מועטים הבנות דוחות את השומטום אבל הבנים ואומרות לו זכר אתה ואין לך עמנו מזונות:

י כפל הבית עליו ועל אמו יורשי הבן אומרים הרי אתה תחלה ויורשי האם אומרים הבן את תחלה מעמידים בכבי האם בחזקת יורשים שהם יורשים ודאים והם לבפל הבית עליו ועל בתו בשומה ואין ידוע לי זה מהם את תחלה שבכבי האב בחזקת יורשי האב אין הבעל יורש בהם כלום:

יא כפל הבית עליו ועל בן בתו ואין ידוע לי זה מהם את תחלה יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת ובן הדין הם נכנסה האב ואת בנסביה ואת בן בתו כאן או שנכנסה בן בתו ואת בנסביה ואת אבי אמו כאן ואין ידוע לי זה את קודם:

יב כפל הבית עליו ועל אביו או על אחד מאוריהן ואין ידוע לי זה מהם את תחלה והית עליו כתובת אמה ובעלי חובות הנכנסים בחזקת יורשים ואין לאמה ולבעלי חובות כלום:

רפא המעביר נכסיו מבניו ליתנם לאחרי ובו י' סעיפים

א אין לו יכול להורים מי שאינו רוצה ליורשו ולא לעקור הורם מהיורש בין שנוה והוא בריא בין שהיה שכיב מרע בין שכתב לפיכך לומר לים פלוני בכורי לא יטול פי שנים אלא כני פלוני כני לא יירש עם אחיו לא אמר כלום אלא פלוני יירשני במקום פלוני יירשני במקום אלו כת בתי תרשני במקום אלו אם היו לו יורשים רבים כגון בנים רבים או אחי או בנות ואמ' כשהוא מ"מ פלוני אחי ירשני מכלל אחי או בתי פלונית תרשני מכלל בנותי הרי אלו קיימים בין שאמר ע"פ בין שאמר בכתב הרי אלו

326

אמר פלוני בני ירשני לבדו אם אמר ע"פ דבריו קיימים אלא אם כתב כל נכסיו לבנו לית עבידו שלא כשטרותיהם כמו שכתבתי בסימן רמ"ו:

ב אמר פלוני בני יירש מטי נכסי ואחר בני המטי דבריו קיימים:

ג אמר פלוני בני לית יירש שלי כך וכך או אמר רחובן בני ירש חלקו וחלק שמעון או אמר לית ירש שמעון אלא רחובן לית אמר כלום אלא אם אמר רחובן בני יירשני או יירש כל נכסי ולית יירש שמעון דבריו קיימים:

ד כמה דברים אמורים בפשוטים אבל בכתוב אם אמר יירש בפשום או אמר לית יטול פי שני או לית יירש פי שנים לית אמר כלום שהרי אמר לית יוכל לכבר את בן האהובה:

ה אם היה בריא ואינו יכול להוסיף ולית לגרוע לית לכבור ולית לאחד מאחר יורשים:

ו שכיב מרע שים לו בכור ופשוטים וריבה לאחד מהפשוטי כלשון ירושה כגון שאמר פלוני בני ירש כך וכך לית אמר כלום ויש אומרי שחלוקת הפשוטים קיימת ומקבלים כולם לפי חשבון ומשלימים לבכור:

ז אין כל הדברים האלו אמורים אלא בשאמר לשון ירושה אבל אם אמר לשון מתנה דבריו קיימי לפיכך המחלק נכסיו על פיו כשהוא ש"מ ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם הבכור או נתן למי שאינו רוצה לירשו דבריו קיימים ואם אמר מעכשו ירושה לית אמר כלום כתב בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אפי' מתנה על"פ שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים כיצד תינתן שדה פלונית לפלוני בני וירשבה או שאמר וירשבה ותינתן לו ויירשבה או יירשבה ותינתן לו הואיל ויש שם לשון מתנ' אף על פי שהזכיר לשון ירושה בתחלה ובסוף דבריו קיימים וכן אם היו שם שדות לפלשה יורשים ואמ' יירש פלוני שדה פלונית ותינתן לפלוני שדה פלונית וירש פלוני שדה פלונית תקנו אף על פי שזה שאמ' ליה בלשון ירושה זה שמ"ל בלשון מתנה והוא שלא יפחות בין האמירה לאמירה כדי דיבור אחד אם אמר כך וכך יחזיק בשטרות אלו לשון מתנה וכן לשון יחזיק בשטרות הוי לשון מתנה:

ח חלק כל נכסיו לאחרים בלשון מתנה אע"פ שלא אמר כלום לירש דבריו קיימים:

ט מי שהיו לו בני לחיות וכן לא ובתן מתנה לבן אחד וכתב שכחות' מתנה שלק כל חלק וזכות מכל ירושתו ומת בן אחד יורש הכל:

רפב שלא להעביר נחלה ממי שראוי לירש. ובו סעיף א'

א כל הנותן נכסיו לאחרים וזכיה היורשים אף על פי שאין היורשים מהנים בו כשורה אין רוח חכמים נוחה הימנו וזכו האחרים בכל מה שנתן להם ומדת חסידות שלא להעיד בעולה שמעבירי' בה הירושה מהיורש אפילו מבן אינו נוטל כשורה לאחיו חכם וכוקבשורה:

רפג דין ירושת גוי וגר וישראל מומר: ובו ג סעיפים

א הגוי יורש את אביו דבר תורה והגר אינו יורש את אביו הגוי שלא מדברי' תקנו לו שיירש כשהיה שמא יחזור למדרגו ותבטל מועיל בירושה זו הואיל ואין הגוי מחוייב לעמוד בתקל חכמים ולא הגוי יורש את אביו הגר ולא גר את גר לא מדברי תורה ולא מד"ס אפילו היה לו בן שלידתו בקדושה אחר שהורתו שלא בקדושה אינו יורש את אביו ולא אביו יורשו:

ב ישראל שמכר יורש את קרוביו הישראלים כשהי' ואם רצה בית דין לאכר את מכרו ולקנות שלא יורש כדי שלא לחזק ידי הרשעים הרשות בידם ואם יש להם בנים בישראל תינתן ירושת אביהם המומר להם:

ג לא כשבית ואמה קבלה מעות לפדיונה ואחר כך שמעה שהמירים וטבעה בין הגוי אם לי לפרוע להחזיר לכל אחד מה שנתן ויהיה הקרן קיים לפדיון שבויים אם יתבן לפרות בחלית קיימים לותה שבויים תפדה בהם:

רפד אין צריך עדות ליורש שהוא קרוב וצריך עדות שמת · ובו ג׳ סעיפים

א אין היורשים נוחלים עד שיביאו ראיה שמת מורישן אבל אם שמעו בו שמת או שבאו גוים מסיחים לפי תומם אף על פי שמשיאי׳ את אשתו על פיהם ונוטלת כתובתה אין היורשים נוחלים על פיהם וכן האשה שבאה ואמרה מת בעלי אף על פי שהיא נאמנת ותנשא ותטול כתובתה אין היורשים נכנסים לנחלה על פיה:

ב אמרה מת בעלי ונתיבמה הרי יבמה נכנס לנחלה על פיה שנאמר יקום על שם אחיו המת והרי קם:

ג מי שטבע במים שאין להם סוף ובאו עדים שטבע בפניה׳ ואמרו אבד זכרו אף על פי שאין משיאין את אשתו לכתחלה הרי היורשי׳ נוחלים על פיהם וכן אם באו עדים שנפל לגוב אריות ונמרי׳ או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו או שנדקר במלחמה ומת או נהרג ולא הכירו פניו אבל היו לו סימנים מובהקים בגופו והכירו באותם בכל אלו הדברים וכיוצא בהם אם אבד זכרו אחר כך יורדים לנחלה בעדו׳ זו אף על פי שאין משיאים את אשתו שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת אבל לענין ממון אם העידו העדים בדברים שחזקתם למיתה והעידו שראו אותם הדברים ואבד זכרו ואחר כך נשמע שמת הרי אלו נוחלים על פיהם:

רפה שבוי שברח והיוצ׳ לדעת מה יעשו בנכסים: ובו י׳ סעיפים

א שבוי שנשבה ושמעו שמת וירדו יורשיו לנחלה וחלקו אותה ביניהם אין מוציאים אותה מידם וכן הבורח מחמת סכנה אבל היוצא לדעת ששמעו בו שמת וירדו יורשיו לנכסיו וחלקום מוציאים מידם עד שיביאו ראיה שמת מורישן:

ב שבוי שנשבה ובורח מחמת סכנת נפשות חייבים בית דין להתעסק בנכסיה׳ כיצד עושים כל המטלטלים יהיו מופקדים ביד נאמן ע״פ בית דין ומורידים לתוך הקרקעות קרובים הראויים ליירש כדי לעבוד הקרקעו׳ ולהתעסק בהם עד שיודע שמתו או עד שיבאו וכשיבואו השבוי והבורח שמין אלו הקרובים שהורידו מה שעשו ומה שאכלו כמנהג כל האריסין של אותה מדינה ולמה לא יעמידו אפוטרופוס לעולם כין במטלטלין בין בקרעות עד שיבואו הבעלים או עד שיודע בודאי שמתו לפי שאין ב״ד חייבים להעמיד אפוטרופוס לגדולים שהם בני דעת:

ג נשבה השבוי וברח המסוכן והניח קמה לקצור וענבים לבצור תמרי׳ לגדור וזתים למסוק בית דין יורדים לנכסיו ומעמידים להם אפוטרופוס וקוצר ובוצר וגודר ומוסק ומוכר הפירות ומניח דמיהם עם שאר המטלטלים בבית דין ואחר כך מורידים הקרוב לנכסיו שאם ירד תחלה שמא יתלוש אלו הפירות שהם כתלושים ויאכל אותם וה״ה בחצרות ופונדקאות וחנויות העשויות לשכר ואינם צריכים עבוד ולא טורח ואין אדם נותן אותם באריסו׳ אין מורידין להם יורש שהרי גובה השכר ואוכל אלא כיצד עושין בית דין מעמידי׳ להם גבאי ויהיה השכר מונח בבי׳ דין עד שיביא ראיה שמת או עד שיבא ויטול שלו ואין מורידין הקרוב לעולם אלא לשדות וגנות וכרמים וכיוצא בהם שיהיו בהם כארים כדי שלא יפסדו ונמצאו בורים ונשמים:

ד מי שיצא לדעת והניח נכסיו ואין ידוע להיכן הלך ולא מה אירע לו אין מורידים קרוב לנכסיו ואם ירד מסלקין אותו ואין ב״ד צריכים להטפל בו ולהעמיד לו אפוטרופוס לא לקרקע ולא למטלטלין שהרי לדעתו יצא והניח נכסיו וכיצד יהיה דין נכסי זה מטלטלים יעמדו ביד זה שהם תחת ידו עד שיבא זה ויתבע או עד שימות ויתבעו היורשים והקרקעות מי שהניחו שכן אין לוקחין ממנו שכר ושדה או כרם שהיה בהן ארים ישארו כמו שהניחם עד שיבא ושדה או כרם שהניחם בורים ישארו בורי׳ שהרי הוא ברצונו איבד ממונו ואבדה לדעת אין אנו מצווי׳ להחזירה:

ה שמעו בו שמת הרי בית דין מוציאים כל

המטלטלים ומניחים אותם אצל נחלתן על פיהם
ומורידים הקרוב לעדות ולכרמים כאחים עד
שיהיו רחוקים כדרכה שמת או עד שיכה:

ד כשמורידין קרוב לנכסי שבוי או כורש או
לנכסי היתומ לדעת שמעמו בו שמת לא יורידו
קטן שמת יפסיד הנכסים ואין מורידים קרוב
לנכסי קטן שמת יטעון ויאמר זה חלקי המגיע
לי בירושתו ואפי קרוב מחמת קרוב אין מורידין
כיצד היו שני אחים אחד גדול ואחד קטן ונפלה
הקטן או כרת אין מורידין הגדול לתוך שדהו
מפני שהקטן אינו יכול למחות ושמת יחזיק זה
האח ולאחר שנים יאמר זה חלקי שהניח לי
בירושתי ואפילו כן אחיו של זה הקטן שנפלה
אין מורידין אותו לנכסיו שמת ויאמר מחמת אבי
ירשתי חלק זה:

ז לשלם אין מורידים קרוב לנכסי קטן אפי'
קרוב מחמת אחי אחי אחיהם ראויים ליורש
הרחקה יתירה היא זו ואפילו יש ביניהם שטר
חלוקה בין בבתים בין בשדות לא ירד ואפי' יאמר
כתבו עלי שטר לראיות לא ירד שמא יאבדו
השטרות וירבו הימים ויטענו ויאמר שזה
חלק ירושה בא לו מאחיו או מאחת מזיעתו:

ח הא דאין מורידין קרוב לנכסי קטן דוקא
במקרקעי אבל מעות של קטן ממנים עליהם
אפילו קרוב:

ט מעשה בראשה אחת שהיו לה שלשה בנות
ונפטרת הזקנה ובת אחת ואתה בת שניה והניחו
בן קטן ואמרו חכמים אין מורידין זאת הבת
הנשארת לנכסים שמת אתה הזקנה ונמצאו
שלשים נכסי' אלו לקטן ואין מורידין קרוב לנכסי
קטן וכן אין מורידין לזה הקטן בנכסים שמת
עדיין הזקנה בחיים ואין מורידין קטן לנכסי
שבוי אלא כיצד עושים מתוך שצריך להעמיד
אפטרופוס לאחי קטן של קטן מעמידים אפטרופוס
על כל נכסי הזקנה לאחר זמן שמעו שמתה
הזקנה אמרו חכמים תרד הבת הנשארת לשלשים
הנכסים שהוא חלק ירושתה וירד הקטן לשלשים
שהוא חלקו מנכסי הזקן והשלשים שלבת הנשארת
הניח אפטרופוס אפי חלק הקטן שמת הבת הרי זה

חני השלשים וכן כל כיוצא בזה:

י שבויה שהמירה ונשמת לגויים ויש לה כאן
קרקעות ומטלטלין מתנהגים בנכסי' כדין נכסי
שבוי שלא המיר:

יתומים גדולים וקטנים היאך נזונים ר"פ
מנכסיהם: ובו ה' סעיפים

א מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים אם
בנות גדולות וקטנות והגדולים נריכים להוציא
יותר במלבושי' והקטנים להוציא יותר במזונות
אין ניזונים זלובשים מן השמנע אלא חולקים
בשוה וכל אחד יאכל ויזון משלו ודוקא בשמיחו
אכל בפתם ניזונים ומתפרנסים אלו עם אלו
דשתפין שותפים ניכסו ומוחלים זה לזה ויש מי
שחולק כזה:

ב בית דכריס תמורים שאין תועלת לקטנים
כמה שלוכסים הגדולים אכל גדול האחי המופת
ומתן בנכסים ויש תועלת לקטנים כמה שהוא
מלובש יפה כדי שיהיו דבריו נשמעים הרי זה
לובש מתפיסת הבית ואם מיחו בידו הרשות
בידן:

ג בשלו גדולים לאחר מיתת אביהם ישאר
הקטנים כן מכלל הנכסים ואחר כך יחלוקו
כשלו הגדולים בחיי אביהם ואמרו הקטני' לאחר
מיתת אביהם הרי אנו נוטלים כדרך שנטלתם
אתם אין שומעין להם שלא מה שנתן להם אביהם
נתן:

ד השוה האב את בנו ועשה לו משתה והיתה
ההוצאה מצל אב ונשתלחה שומרונית לזה הבן
בחיי האב כשהיא חוזרת לאחי מיתת האב
חוזרת לחשבן אכל אם הוציא הבן במשתה
משלו חייבה חוזרת אלא לבן שנשתלחה לו בלבד:

ה האב שלח שומרונית בשם אחד מבניו
כשתחזור השומרונית לאותו הבן הרי היא שלו
אכלה שלחה האב בשם בניו כשתחזור
תחזור לחשבון זה שנשתלח לו חייב להחזיר
עד שיפחתו הבנים כלם שהרי כלם שומרונית
שנשלח כלם נשתלחה לפיכך אם מת במקצתם

מחזיר חלק זה שנשמט עמו בלבד והרי הוא לחמנע:

רפז מי שמת והניח בנים גדולים וקטני' ובו ג' סעיפים

א מי שמת והניח בנים גדולי' וקטני' והשביחו הגדולים את הנכסים כל השבח לחמנע ולפילו שכר עמלם לא יטלו ואם לחמרו רצו מה שהניח נמי לכל הרי הם עושים ואוכלים השבח על מנת והוא שיהיה השבח מחמ' הוצאה שהוציא המשביח לכל שבחו נכסים מחמת עצמן השבח לחמנע וכן אם היתה חצתו על מת היא היורשת בכלל לחיותיה או בכלל בנות דורים והשביחה הנכסים השבח לחמנע ואם לחמרה רצו מה שהניח לי בעלי הריני עושה ואוכלת והשביחה הנכסים מחמת הוצאה השבח שלה זהו דעת הרמ"ם נבדו ולא מצינו לו חבר לכל דעת הכל שזה שלחמרו בריצת שאם השביחו גדולים את הנכסים השביחו לחמנע היינו דוקא בשבחו הנכסי' מחמת עצמן דהיינו שעכרו פועלי' ממון תפיסת הבית שנשתו וכתבו בתחורה לכל אם השביחו על ידי שהוציאו הוצאות מעלמם או שטרחו בגופם לחפור ולבנות השבח לעצמן ואם השביחו בדבר שאם היו מודיעים לקטנים גם הם יכולים לעשותו כגון לעמור וכיוצא בו השבח לחמנע אף על פי שטרחו בגופם כיון שלא הודיעום תחלה ואם לחמרו רצו מה שהניח נמי לכל הרי הם עושי' ואוכלים כל השבח שהשביחו בכל הנכסים לפילו בחלק האחים הוא של עצמם ולפילו השביחו מחמת הנכסים:

ב לחר מהאחים שלקח מעות ועשה בהם מחורה אם היה ת"ח גדול פטיו מן תורתו שעה לחת הרי השכר שלו מן הין זה מניח תורתו ומתעסק לצורך אחיו:

ג מי שירש את אביו והשביח הנכסים ונטע ובנה ולחר כך נודע שיש לו אחים כמדינ' לחרת אם קטנים הם השבח לחמנע ואם הין גדולים אומרי' שלו נודע שיש לו אחים שמין לו כחרים אלא השבח לחמנע שהרי לא כרשות ירד:

רפח היאך שמין מה שעל בניה' ובנותיה' כשחולקים: ובו ב' סעיפים

א האחים שחלקו שמין מה שעליהם לכל מה שעל בניהם ובנותיהם שקנו להם מתפיס' הבית הין שמין וכן מה שעל בעותיהם שכבר זכו בהם לעצמם כל"ל בכנדי חול לכל בכנדי שבת ומועד שמין מה שעליהם:

ב מי שנתן בשעת מיתתו מיתנו לפלוני דקל או שדה מנכסיו וחלקו האחים ולא נתנו לו כלום החלוקה בטלה ויתנו לזה מה שנתנו מוריען ואח' כך חוזרים וחולקים בתחלה:

רפט אחים גדולי' וקטנים ורוצי' לחלוק. ובו ה' סעיפים

א מי שהניח יתומים מקנתם גדולי' ומקנתם קטנים ורצו לחלוק בנכסי לביהם כדי שיטלו הגדולים חלקם מעמידים בית דין לפוטרופים לקטנים וכורך להם החלק היפה ואם הגדילו היכם יכולים למחות שהרי על פי בית דין חלקו להם ואם טעו בית דין בשומת ופחתו שתות יכולים למחות וחוזרים וחולקים חלוקה לחרת לחר שהגדילו:

ב אם לא היו כאן כל האחים ואותם שבאין מבקשים לחלוק או שחלקו וכחלח לו כ"ח ובטל חלק לחר מהם כתבאר בסימן קע"ה:

ג לחר מהאחים שירד לתומתו חלה לו רוצה ליקח ללמוד כתבאר בסימן קע"ז:

ד לחר מהאחים שהיו שטרות ופרעו' על שמו ושוען שלו הם כתבאר בסימן ס"ב:

ה יורשים שקנתם לקחו מנכסי מוריהם בלא חלוקה וקנתם לא לקחו ויש בית לחר מנכסי שמת אם היורשים אלא לקחו מערערים שלא

ליטול

ליטול ממה שביד אותו אחר לקבור׳ הדין עמהם ויבואו לחשבון וכל אחד מהאחים יתן חלקו המגיע לו:

הלכות אפוטרופוס

רצ דין אפוטרופא מי ימנו וכיצד יתנהג וכל משפטיו ·ובו כ״ח סעיפים

א מי שמת והניח יורשים קטנים או שאשתו מעוברת או שהניח קטנים וגדולים צריך מורישם למנות להם אפוטרופים שיתעסק בשביל הקטנים עד שיגדילו ואם לא מינהו בית דין חייבי׳ להעמיד להם אפוטרופוס עד שיגדילו שבית דין הוא אביה׳ של יתומי׳ ואם צוה המורישם שינתן חלק הקטן לקטן ויעשה בו מה שירצה הרשות בידו וכן אם מינה המורישם אפוטרופוס על הקטנים קטן או אשה או עבד הרשות בידו:

ב אבל אין בית דין ממנים אפוטרופוס לא אשה ולא עבד ולא קטן ולא עם הארץ שהוא בחזקת חשוד על העבירות אלא בודקין אדם נאמן ואיש חיל ויודע להפך בזכות היתומים וטוען טענתם ויש לו כח בעסקי העולם כדי לשמור הנכסים ולהרויח בהם ומעמידים אותו על הקטנים בין שיהיה רחוק בין שיהיה קרוב לקטן אלא שאם היה קרוב לא ירד לקרקעו׳ כמו שנתבאר בסימן רפ״ה:

ג כשימנו אותו צריכים בית דין לחשוב עמו ולכתוב חשבון המטלטלים והקרקעות והחובות וכל דבר שמוסרים בידו דהא על טענת בריא משביעי׳ ליה לכך צריך שידעו מה שמקבל ומה שמחזיר וכותבים שני שטרות אות באות אחת לאפוטרופא ואחד ביד בית דין בשביל היתומי׳:

ד רשאי האפוטרופ׳ ללבוש בגדי׳ נאי׳ מנכסי היתומים לתועלתם כדי שיהיו דבריו נשמעים והוא שיהיה ליתומים הנאה בנכסיהם בהיות דבריו נשמעים:

ה בית דין שהעמידו אפוטרופים ושמעו עליו שהוא אוכל ושותה ומוציא הוצאות יותר מדבר שהיה אמוד בו יש להם לחוש לו שמא מנכסי יתומים הוא אוכל ומסלקים ומעמידים אח׳ אבל אם מינהו אבי יתומים אין מסלקים אותו שמא מציאה מצא אבל אם באו עדים שהוא מפסיד נכסי היתומים מסלקים אותו ומשביעים אותו הואיל והוא מפסיד:

ו וה״ה לאפוטרופוס שמינהו אבי היתומים והיתה שמועתו טובה והיה ישר ורודף מצות וחזר להיות זולל וסובא והולך בדרכי חושך או שפרץ בנדרים ובאבק גזל בית דין חייבים לסלק אותו ולהשביעו ולמנות להם אפוטרופוס כשר וכל הדברים האלו כפי מה שיראה לדיין שכל בית דין ובית דין הוא אביהם של יתומים:

ז כשמעמידים בית דין אפוטרופוס ליתומים מוסרים לו כל נכסי הקטן הקרקע והמטלטלין שלא נמכרו והוא מוציא ומכנים ובונה וסותר ושוכר ונוטע וזורע ועושה כפי מה שיראה שזה טוב ליתומים ומאכילן ומשקן ונותן להם כל ההוצאה כפי הממון וכפי הראוי להם ולא ירויח להם יותר מדאי ולא יצמצם עליהם יותר מדאי:

ח מעות של יתומי׳ שהניח להם אביהם אינם צריכי׳ אפוטרופוס אלא כיצד עושים בהם בודקין מי שיש לו נכסים שיש להם אחריות ויהיו עדית ויהיה איש נאמן ושומע דברי תורה ומעולם לא קבל עליו כידוי ונותנים אותם לו בבית דין קרוב לשכר ורחוק מהפסד ואם אין לו קרקע ונתן להם משכון זהב משובר שאין בו סימן נותנין לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד ויפסקו בשכר כפי מה שיראו הדיינים או שליש השכר או חציו אפילו רביע השכר ליתומי׳ אם ראו שזו תקנה להם עושי׳ לא מצאו אדם שיתנו לו המעות קרוב לשכר ורחוק להפסד הרי אלו מוציאים למזונות מעט מעט עד שיקנו להם במעו׳ קרקע וימסרו אותו ביד אפוטרופוס שיעמידו להם:

ט כל המטלטלים של יתומים שמים אותם ומוכרים אותם בבית דין ואם היה השוק קרוב למדינה מוליכים אותם לשוק ומוכרים אותם ויצטרפו דמיהם עם המעות של יתומים· מי שהיה בידו יין או שכר של יתומים אם יטיחנו כאן עד שימכר שמא יחמיץ ואם יוליכנו לשוק

שמא

שמא יארעו אונס בדרך הרי זה עושה בו כדרך
שהוא עושה בשלו וכן כל כיוצא בזה :
י אין שולחים מטלטלי' או סחורה של יתומי'
בדרך ים ולא בדרך שיש בה ספק אונס אלא
שכר שיש בו חשש שמא יחמיץ כמו שנתבאר וכן
כל כיוצא בזה :
יא יש לאפוטרופוס למכור בהמה ועבדים
שפחות שדות וכרמים להאכיל ליתומי' אבל אין
מוכרי' ומניחים המעות ואין מוכרי' שדות ליקח
עבדים ולא עבדי' ליקח שדו' שמא לא יצליח אבל
מוכרים שדה ליקח שוורי' לעבודת שדות אחרות
שהשוורים הם עיקר כל נכסי שדות ואינו רשאי
למכור אפי' שדה רעה ורחוקה וכדי לקנו' בדמיה
שדה טובה וקרובה שמא לא יצליח זה שקנה :
יב היה לאדם תביעה אצל היתומים אין
לאפוטרופ' לטעון בשבילם לדון עמו שמא יתחיי'
בדין אבל אם ירד עמו לדין וטען בשבילם וזכה
הדין קיים :
יג אין האפוטרופוסין רשאים להוציא עבדי'
לחירות אפילו ליקח מהעבד דמי' שיצא לחירות
אבל מוכרי' אותם לאחרים ולוקחים מהם הדמים
על מנת שיוציאוהו לחירות ואותם האחרים הם
שמשחררים אותם :
יד האפוטרופין תורמין ומעשרין נכסי
יתומי' כדי להאכילם שאין מאכילין את היתומים
דבר האסור אבל לא יעשרו ולא יתרומו כדי
להניח פירות מתוקנים אלא ימכרו אותם טבל :
טו האפוטרופין עושים לקטני' לולב וסוכה
וציצית ושופר וס"ת ותפילין ומזוזות ומגילה כללו
של דבר כל מצות עשה שיש לה קיצבא בין שהיא
מד"ת בין שהיא מדברי סופרים עושים להם אף
על פי שאינם חייבים במצוה מכל אלו המצות
אלא כדי לחנכן אבל אין פוסקין עליהם צדקה
אפילו לפדיון שבויים מפני שמצות אלו אין להם
קצבא מיהו אם פסק עליה' צדקה לאחשובינהו
כדי שיצא עליהם שם טוב והם אמודי' לכך שפיר
דמי ומי שנשתטה או נתחרש בית דין פוסקין
עליו צדקה אם היה ראוי :
יו כשיגדילו היתומי' נותן להם ממון מורישן
ואינו צריך לעשות להם חשבונות מה שהכנים

והוציא שלא אומר להם זה הנשאר ונשבע בנקיטת
חפץ שלא גזלם כלום במה דברים אמורים
כשמינוהו בית דין אבל אפוטרופוס שמינהו אבי
היתומי' וכן שאר המורישן אינו נשבע על טענת
ספק אבל נשבע על טענת ודאי וכן אם אבד שום
דבר מנכסי היתומים נשבע שבועת השומרים
ואם יש לאפוטרופוס חלק' בריוח אפילו מינהו
אבי היתומים נשבע אפילו על טענת ספק :
יז אף על פי שאין האפוטרופוס צריך לעשו'
חשבון כמו שנתבא' צריך לחשוב בינו לבין עצמו
לדקדק ולהזהר הרבה מאביהם של אלו היתומים
שהוא רוכב ערבות שנאמר סולו לרוכב בערבו'
וכו' אבי יתומים :
יח אין בית דין יכולים למנות אפוטרופוס
להאמינו בלא שבועה אלא אם כן אינם מוצאין
אדם הגון שירצה להיות אפוטרופוס אם לא
יאמינוהו בלא שבועה :
יט כשמשביעין אפוטרופוס שבועת המשנה
צריך שיטענוהו בית דין או היתומי' אפי' בטענת
שמא שתי כסף ופרוטה ויכפור בשתי כסף ויודה
בפרוטה אבל אם לא היתה טענה או כפירה
והודאה כשיעור זה אם טוענין אותו טענת ודאי
נשבע היסת ומגלגל עליו שלא עיכב בידו משלו
כלום :
ב אפוטרופוס בין מינהו ב"ד בין מינהו אבי
יתומים פטור מגביה ואבידה וחייב בפשיעה :
בא אפוטרופוס של יתומים שקנה להם שור
ולא היו לו שינים ונתנו הרועה עם השוורים ולא
ידע שלא היה אוכל ומת אינה פשיע' לאפוטרופו'
ופטור וממי משתלמי' היתומי' נתבאר בסי' רל"ב :
בב דין אפוטרופוס שלוה לצורך היתומים
נתבאר בסימן קי' :
בג אפוטרופוס בין מינהו אבי היתומים בין
מינהו בית דין עד שלא החזיק בנכסי היתומי'
יכול לחזור בו משהחזיק בנכסי היתומים אינו
יכול לחזור בו :
בד יתומים קטני' שסמכו אצל בעל הבית הם
מעצמם ונשתדל בשלהם יש לו דין אפוטרופוס
לכל דבר ואפי' סמכו אצל אשה ויש אומרי' שאין
משביעין אותו וי"א שמשביעין אותו :

ותומים

כח יתומים שמשמט אצל ב"ה וזן לותם משלו לא הניח משעותיו על קרן הכבי :

כט קטן שהגדיל אפי' היה לוכל ושותה ויותר מדאי ומפסיד והולך בדרך רעה אין ב"ד מוכיעים ממנו ממונו ואין מעמידים לו אפוטרופוס שלא שם כן הוה מוריש שלא יתנו לו שלא שם היה כשר ומצליח הו שלא יתנו לו עד זמן מרובה ואף על פי כן מוכיחים אותו ומלמדין אותו ללכת בדרך ישרה ואורחות צדיקים :

ל המוטה והחרש דינם כקטנים ומעמידין להם אפוטרופוס :

לא אפוטרופוס שמת והוציא בנו פקדון אביו שכתוב בו שהוציא בפרנסת היתומים מנה אין מוציאים מהיתומים כך דשמא כתבו ולא נמחק :

הלכות פקדון

רצא דין שומר חנם מאימתי מתחייב בשמירה וביצד היא השמירה · ובו כ"ח סעיפים

א שומר חנם פטור בשבועה מגביה ונחזיר ואינו חייב לשלם כי אם בפשיעה :

ב ס"ח הוא שהפקיד אצלו כסף או כלים או בהמה או כל דבר לשמור והוא קבל עליו לשומרו ואפילו לא קבל בפירוש אלא שאמר לו הנח לפני או שאמר לו הרי הבית לפניך הוא שומר חנם אבל אם אמר לו הנח לפניך או הנח שתם אפילו שומר חנם לא הוי ואינו חייב אפשיעה כלל אבל מחריס על מי שלקח פקדון שלו ולא יחזיר הנו לבעליו ומכל מקום מי שהיה מהלך בדרך ורצו חבירו הולך עמו להלוות ולשא לו הניח לו כלים כאן על החמור והניחם שם ולא קבלם הנפקד בידו אלא כמו שהניחם המפקיד על החמור כך הולכים ולא קשרם והלך לו מן הצד להסך רגליו והניח החמור על שם הדרך ונאבדו המצלי' קוי שומר חנם וה"ל פושע וחייב לשלם :

ג כשם מחבירו שיתן רשות להכנים בהמתו או פירותיו לחצירו וכתן לו רשות ולא פירש לו כלום כשמירתן חינו חייב כשמירתן כלל :

ד אפילו כשקבל עליו חינו חייב אלא כפי שנוהג החפץ שקבל עליו לשמור שאם נתן לו לשמור דיבר זהב ואמר לו הזהר בו כל כשך הוה ופשע בו ונאבד חינו חייב אלא כפל כשך שיאמר לו לא קבלתי עלי אלא שמירת דינר כל כשך וכן כל כיוצא בזה אבל אם הפסידו בידים משלם כל זהב :

ה יש מי שאומר שהשומר הזה מיד כשקבל עליו לשמור לו שאמ' הנח לפני ונסתלקו הבעלי' משמירה חייב עליו אם פשע אף על פי שלא משך ויש מי שאומר שאינו חייב עד שימשך ובמקום שמפיכה קוכה :

ו אם פשע בו ולא שמרו כדרוי לענין אח' אף על פי שלבסוף נאבד בחזקת בענין אחר חשיב פושע וחייב לשלם מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו והניחם במחיצ' של קנים והיו טיוחי בניבי המחיצה ונגבו משם ואמרו חכמים אף על פי שזו שמירה מעולה לענין נגיב' חיב' שמיר כדרוי לענין הא ואחר שלא טמנו בקרקע או בכותל בנין פושע הוא וכל שהחלתו בפשיע' ומופו בחזקת חייב וכן כל כיוצא בזה :

ז המפקיד אצל חבירו בין כלים בין מעות ואמר תן לי פקדוני ואמר לו השומר איני יודע אי אתה הנחתני פקדון זה או כאי זה מקום קברתני הכפי' המתן לי עד שאבקש ואמצא ואחזיר לך הרי זה פושע וחייב לשלם מיד :

ח כאן עליו גבוים ונגבו הפקדון ואינו ידוע היו כאים בני אדם להטיל חייב דכיון שלא נוח פשע ואפילו אם באו אנסים ברוך לשעות ולבקש אנסים שיעזרוהו לעמוד כנגדם ואם היה חיפ' לו לעשות כן ולא עשה חייב ודוקא באנס אבל אם לא היה מוכח אלא שיכא לשערו שלא בשכר פטור :

ט פשע השומר ולא שמר הבהמה כראוי ויצאה לרשות ומתה אם כדרכה פטור אף על פי שהחלתו בפשיעה לענין זאבים וגנבים ואם טרפה זאב או נגנבה אפי' היה חייב עכשיו

שמתה כדרכ׳ פטור שלא גרמה לה יציאתה אבל
אם גנבה גנב מהאגם ומתה כדרכה בבית הגנב
הרי השומר חייב אף על פי שהוא שומר חנם
שאפילו לא מתה הרי היא אבודה ביד הגנב
ויציאתה גרמה לה להגנב וכן כל כיוצא בזה:

י העלה הבהמה לראש ההר ונפלה ומת׳ הרי
זה פשיעה מתה שם כדרכה פטור:

יא עלתה מאליה אפילו לא עלתה בעל כרחו
אין זו פשיעה אלא דומה לגניבה ופטור שומר
חנם:

יב שומר חנם שהניח הבהמה ונכנס לעיר
ובא ארי ודרסה זאב וטרפה אם נכנס בשעת
שדרך בני אדם ליכנס פטור אפי׳ אם היה יכול
להציל אם היה שם ואם נכנס בשעה שאין דרך
בני אדם ליכנס רואים אלו היה יכול להציל אם
היה שם חייב ואם לאו פטור:

יג כיצד דרך השומרים הכל לפי הפקדון יש
פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית שער כגון
הקורות והאבנים ויש פקדון שדרך שמירתו
להניחו בחצר כגון חבילות פשתן הגדולו׳ וכיוצא
בהן ויש פקדון שדרך שמירתו להניחו בבית
כגון שמלה וטלית ויש פקדון שדרך שמירתו
להניחו בתיבה או בארגז ונועל עליו כגון בגדי
משי וכלי כסף וכלי זהב וכיוצא בהם:

יד השומר שהניח הפקדון במקום שאינו
ראוי לו ונגנב משם או אבד אפילו נאנס שם
כגון שנפלה דליקה ושרף כל הבית הרי זה פושע
וחייב לשלם ואף על פי שהניח הפקדון עם שלו
אם ראוי לשמירה פטור ואם אין המקום ראוי
לשמירה חייב בשלו רשאי ואינו רשאי בשל
אחרים:

טו הכספים והדינרים ולשונות של זהב ושל
כסף ואבנים טובות אין להם שמיר׳ אלא בקרקע
ויתן עליהם טפח עפר או יטמינם בכותל בטפח
התחתון הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך
לקורה אפילו לא יתנם באמצע עיבי הכותל רק
שיכנס טפח בתיכו אבל לא באמצע הכותל שמא
יחפרו הגנבים ויגנבו אפילו נטל עליהם כראוי
בתיב׳ או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו
ולא מרגיש בו הרי זה פושע וחייב לשלם:

יו המפקיד אצל חבירו כספים ערב שבת
סמוך לבין השמשות אינו חייב לטרוח ולקבור
אותם עד מוצאי שבת ואם נתאחר למוצאי שבת
כדי לקברם ולא קברם ונגנבו או נאנסו חייב
ואם ת״ח הוא המפקיד אינו חייב עד שישהא אח׳
שיגדיל כדי לקברן:

יז התנה הנפקד ע״מ שלא אטמנם בקרקע
וכן כל דבר ודבר שיניחנו עם שלו הכל לפי
תנאו:

יח במה דברים אמורים שכספים אין להם
שמירה אלא בקרקע בשעה שגנבים מצויים
ואנשים רמאים שמחפשים אחריהם אבל במקו׳
דליכא כל הני אין צריך לכסותם בקרקע אלא
מניחם במקום שמניח מעותיו:

יט אפילו בשעה שגנבים מצויים לא אמרו
כספים אין להם שמירה אלא בקרקע אלא
במפקיד סתם אצל חבירו לשמרם אבל מפקיד
מעות אצל חבירו כדי להתעסק בהם וירויח
פשיטא דהוי כמו אמר לו בפירוש שאינו מצריכו
לקברן בקרקע:

כ הפקיד כספים אצל חבירו בדרך להוליכם
לביתו או ששלח עמו מעות ממקו׳ למקום צריכי׳
שיהיו צרורים ומונחים בידו או קשורים כראוי
על בטנו מכנגד פניו עד שיגיע לביתו ויקברם
כראוי ואם לא קשרם בדרך הזאת אפילו נאנסו
חייב לישלם שהרי תחלתו בפשיעה:

כא כל המפקיד אצל בעל הבית בין כלים
בין מעות על דעת אשתו ובניו ובני ביתו הוא
מפקיד אבל אם מסרם לבניו ובני ביתו הקטנים
או לעבדיו בין גדולים בין קטנים או לאחד
מקרוביו שאינם שרויים עמו בבית ואין סומכין
על שלחנו ואין צ״ל אם מסרם לאח׳ הרי זה פושע
וחייב לשלם אלא אם כן הביא השומר השני ראיה
שלא פשע:

כב מי שהו׳ ידוע בודאי שאינו רגיל לשמור
הפקדון אלא למסרו ביד אחר שאינו שרוי בביתו
ואינו סמוך על שלחנו דינו כמוסר לבני ביתו:

כג מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חבירו
ונתנם השומר לאמו והחביאה אותם ולא טמנה
אותם ונגנבו ואמרו חכמים אין השומר חייב

לפלס מפני שנתנם לחמו שכר המפקיד על דעת כמו וכני כיתו הוא מפקיד ואף על פי שלא אמר להם פקדון הם יש לו לטעון כל שכן שהיה נזהר כשהם היתה סבורה שהם שלו וכן לין לחמו חייבת לפלס שהרי לא אמר לה שהם פקדון ואמרו חכמים יש שבע השומר שלותם המשת עניים הם שנתן לחמו ותשבע לחמו שהחביאה לותם ונגנבו ויפטרו שניהם וכן כל כיוצא בזה:

כד מכאן אתה למד שהשומר שאמר הפקדון לאשתו ובני ביתו והודיעם שהוא פקדון ולא אמרו כדרך השומרים שהם חייבים לפלס לבעל הפקדון וכ"ש פטור שכל המפקיד על דעת חזרתו וכאילו הוא מפקיד:

כה מעשה באחד שהפקיד כשות אצל אחר והיה לשומר כשות אחרי ואת לשמשו מזה הכשו תשליך לתוך הבור והלך השמש והשליך מכשות של פקדון ואמרו חכמים השמש פטור שהרי לא אמר מזה תשליך ומזה אל תשליך ודימה שהוא מרוח מקום ואינו מקפיד על זה וכן כ"ה פטור שהרי אמר לו מזה השליך ואינו מפלס אלא דמי מה שהניח בלבד לפיכך אם נעשה השכר חומץ פטור מלפלס וכן כך וכן כך חייב השומר בשבוע שכך הורע וכן כל כיוצא בזה ואם היה כשות הפקדון רחוק ממקום הטלת השכר ואלו אמר ליה ושהה השליח לכך והיה שם כ"ה ולא אמר ליה דבר חייב לפי שכשראה אותו שוהה ה"ל להעלות על דעתו קודם שישליכנו לתוך השכר ממקום רחוק הכיולו ואם היה ב"ש יש מי שאומר שכן וכן כך חיי שם ל' לפרש ולומ' לא תשליך מזה:

כו שומר שאמר לשומר חייב אפילו אם הוא שומר חנם ומשכר לב"ש דאמר ליה את מהימן לי כשכועה החיך לא מהימן לי כשכועה אפילו אם ידוע לכל שהשכי טוב וכשר יותר מהראשון לפי שם דרך הבעלים להפקיד תמיד דבר זה אצל השומר השני הרי השומר הראשון פטור מלפלס והו' אלא ימעט שמירתו אצל אם מיעט שמירתו כגון שהראשון היה ב"ש והשני ב"ח או שהראשון שומל והשני ב"ש פושע הוא הראשון ומשלם אף על פי שאין לו שכר כבעלים ואם יש עדי שאמר השני כראשון נפטר שומר ראשון ואפילו לא היו שם עדים שנאמן לומר אנוסני היה ואבדתי ואם שלח הראשון את הפקדון ביד שלא לשלוח יד בפיקדון ואם שלח רצב בויד: ובו כ"ב סעיפים

א אין הנפקד רשאי לשלוח יד בפקדון ואם שלח בו יד אפילו היתה מכוין לגזול שלא להשתמש בו קם ליה כרשותיה וחייב בתוכסים אף על פי שעדיין לא נשתמש בו דשליחותיך יד היתה בריבה חסרון רק שיגביהכ' כדי להשתמש בה בתשמיש שאחסרו או חייב כאילו חסרו לגמרי אבל אם הגביהו לעשות בו תשמיש שאינו מחסרו היו חיי' משע' הגבהה אלא משעת תשמיש ולא משום שליחות יד שהרי היתה שולח בו יד כיון שאינו מחסרו שלא מפני שהוא שולל אלא מדעת דהוי כגזלן:

ב הטה את החכית ונטל ממנה דביעית ונשברה היתה חייב אלא כדביעית כיון שלא הגביהה אבל אם הגביהה כדי ליטול ממנה דביעית חייב אפילו לא נטל אבל אם הגביהה את הכים ליטול ממנה דינר וכיוצ' ככים מדברים שתוכנו גוף אחד הרי זה נתחייב ככל הכים או לא נתחייב אלא בדינר בלבד:

ג וכן אם הטה וכטל ממנה רביעית והחמיצה חייב בכולה שמחמת שחסרה החמיצה כמה דברים למורים בחבית של יין שדרכו להחמיץ כשהוא חסר לכל שהר פירות שלא יד במקצת ולא הניחן ונמו מתחייב לא כפי מה שנטל:

ד אמר שרוצה לשלוח יד בפקדון ונמו חייב לף על פי שאמר כן כפני עדים:

ה השולח יד בפקדון על ידו ולו על יד שלוחו הרי זה גזלן ונתחייב באונסיו ובשעית הגזילה ברשותו ומשלם לותה כדין הגזלנים שיתבאר בהלכות גזילה:

ו המפקיד חבית של חבירו בין שייחדו לה הבעלים מקום בין שלא ייחדו לה מקום וטלטלה לצורכו ונשברה בין קודם שהחזירה למקומ בין לחר שהחזירה למקום שייחדו לה חייב לשלם ואם טלטלה לצורכה בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה משהניחה במקום לתר פטור:

ז היה הפקדון שולחני או חנוני והופקד אצלו מעות אם נינם תחומים ולא קצורי קצר מצונם לף על פי שהם ברורים מותר לו להשתמש בהם לפיכך נעשה עליהם ס"ם וחייב בגביה ואבידה לפילו קודם שנשתמש בהם ואם נכר בשתמש בהם חייב גם בחומים לפילו לחר שהחזירם למקומם עד שיחזירם לבעליהם ואם היו המעו ברורים וחתומים או קצורים קצר מצונם לא ישתמש בהם לפיכך אבדו או נננבו אינו חייב בלחריותם ואם הופקדו אצל כ"ה לפילו הס מותרי לא ישתמש בהם לפי שאבדו או ננגבו אינו חייב בלחריותן והוא שיטמנם בקרקע כמו שנתבאר וכ"ה ברוב עתקיו בריבית דינו כשלחני לפי שנריך תמיד למעות:

ח המפקיד אצל חבירו ממון או כלים חשובי וכתו עליו גבוים וקדם ונתן להם הפקדון לתניל עצמו אם היה לתוד שהוא בעל ממון חייב שחזקתו שכשלו בתו הגבוים ונמצא זה מניל עצמו בממון חבירו ואם אינו לתוד חזקתו שלא בתו אלא לנטע הפקדון:

ט הופקד אצלו ממון של פרון שכויס וכתו עליו גבוים ונעשו להם להניל עצמו אם לא היה מנוי אלא לפרות עצמו בו פטור

שלא יכול לשלם אם ממון אחר

ח זה"ב לעשר פקדונות שלא יגע בהם לא על פי שהוא יודע בודאי שיוצלו בזמן שלוכי לו ילכום לותם המלך שמא יבואו בעליהם קודם ויטלו ממוכו:

ט כל המוכר פקדון ע"פ בית דין הרי זה מוכר לאחרים ואינו מוכר לעצמו מפני שאפשר והלוים יהיו מוכחים אותו ואם לו רשות להשתמש בהם לפיכך הרי הוא עליהם שומר שכר לא על פי שעדיין לא נשתמש בהם:

י המפקיד את הכל אחד גוללו פעם אחת ליכ אחד ואם כשהוא גוללו פתחו וקרא בו מותר לכל אחד יפתח בגלל עצמו ויקרא וה"ה שאר ספרי ואם פתח וגלל בגלל עצמו הרי אלו יד בפקדון ונתחייב בתוכסים:

יא הפקיד אצלו ככו"מ כעין שנתבאר בסימן רמ"ז:

יב כמה דברים אמורים בפקדון שהלכו בעיר למדינ"ה אבל אם היו עמו בתוך העיר הרי זה לא יגע בו לא על פי שיאבד

רצג מתי ניתן הפקדון ליתבע ואם יכול להחזירו · ובו ד' סעיפים

א אין המפקיד יכול לתבוע הפקדון אלא במקום שהפקידו אפי' הפקידו אצלו בטבריה היכו יכול לתובעו בכפרי אבל בכל מקום שירצה הנפקד להחזיר למפקיד פקדונו ברוך לקבלו אפי' נתנו לו ב"ע חשיבה נתיבה ופטור ואם הפקידו אצלו לזמן ידוע אינו יכול להכריחו לקבלו ממנו תוך הזמן:

ב בד"א בזמן שאם הפקיד אצלו כיוצא בו והניח פקדונו במדבר אינו מקבלו ממנו אלא יאמר לו הרי הוא באחריותך עד שתחזירנו לי כיוצא בדרך שהפקדתיו אצלך כיוצא בו אבל בשהפקידו אצלו אמר לו אני רוצה לנסוע למדבר והשיב הנפקד גם אני רוצה לילך למדבר הוי כאלו פירש לו ע"מ שתחזירנו לך במדבר ויכול להחזיר לו במדבר:

ג המפקיד אצל חבירו והלך בעל הפקדון למדינת הים והנפקד רוצה לפרוע חוב או לעשות בעירית אם בא והניח הפקדון לב"ד נפטר מאחריות שמירתו שאין חוסרין זה במדינה זו מפני פקדון של זה שהלך ואי"ת לו להוליכו עמו שמא יארע לו אונס ויהיה חייב באחריותו וכ"ד מפקידי ב"ד אדם נאמן אצלם מפני הצד לכבודם לבעלים:

ד שלח לו פקדונו על ידי אחר בין שא"ל הולך לו אותו תן לו פקדונו חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים כיון שבעל הפקדון לא עשאו שליח להביא לו לפיכ"ך אם בא לחזור וליטול מיד השליח רשאי כמה דברים אמורים שלא הוחזק הנפקד כפרן אבל הוחזק כפרן זכה השליח מיד בשביל המפקיד ואין הנפקד יכול לחזור וליטלו מידו ומ"מ חייב באחריותו עד שיגיע ליד המפקיד · ויש מי שאומר דאפי' לא הוחזק כפרן אלא שהיה רגיל בעל הפקדון להפקיד לזה שהנפקד שלו עתה באחריותו וכן כמי שיש עדים שליח פלוני גברא מהימנא הוא אף על גב דלא פטריה חיוכל לחזור בו וחייב באחריותו:

רצד הכופר בפקדון או שטען נגנב ובו ו' סעיפים

א שבעו הפקדון וכפר בו מיד נעשה עליו גזלן וחייב בקנסים ופסול לעדות ולשבוע כמה דברים אמורים שיש עדים שנשבעה שכפר בו היה ברשותו אבל אם אין עדים לא שמא נאבד ממנו ואמר אכפור בו ואחזיכנו עד שתמצאנו ואחזירנו לו:

ב לא כפר בו שלא טען נגנב או נאבד אם אמר שחזירנו הרבה במקו' שיש עדים שמצוי שיבוא עדים בדברים ופטור אפילו מנשבועה ואם לא יבוא עדים לדברים ישבע ואם הוא במקום שאין עדים מצויים ישבע שהוא כדברים ומגלגלין עליו בשבועתו שלא פשע בשמירתו שלא שמרו כדרך השומרים ושלא שלח בו יד קודם לכן ליהנות ממנו כתחייב אפילו נתכוון:

ג זה שאמרנו שבמקום שיש עדים מצויים אם לא הביא עדים שיעידו בדבריו ישלם ה"מ במידי דשלטא ביה עינא כגון מעביר חבית בשוק וכיוצא אבל מילתא דעביד דמתרמי דלא שלטא ביה עינא כגון מאן דנקיט חפצא בידיה דאיפסר שאף על פי שרבים מצויים שם ליתרע אונסא ולא ירגישו בו בני אדם דינו כמקום שאין עדים מצויים:

ד מי שהפקידו אצלו גלימא וטוען שנאנסה והביא עדים שנאנס לו גלימא אף על פי שלא ידעו אם היתה גלימת המפקיד פטור כיון שאילו היתה גלימא בידו ומפקיד אומר לא זו היא ונפקד אומר זו היא נאמן בשבועת היסת ואם המפקיד אומר שמא והנפקד אומר בריא אפילו היסת ליכא והכא כיון דמפקיד לא ידע האי גלימא דאיתנים אי דידיה היא אי לא נפקד מהימן:

ה אם התנה הנפקד שיהא פטור משבועה תנאו קיים:

ו נגנב הפקדון באונס ואחר כך הוכר הגנב אחד שומר שכר ואחד שומר חנם עושה דין עם הגנב ואינו נשבע קדם ונשבע ואחר כך הוכר הגנב אם שומר חנם הוא רצה עומד בשבועתו רצה עושה דין עם הגנב ואם ש"ש הוא עושה עמו דין:

רצה שילם הנפקד כיצד משביעין אותו: ובו ג' סעיפים

א שומר חנם שאמ' הריני משלם ואיני נשבע אם היה הפקדון דבר שכל מינו שוה ומצוי בשוק לקנות כמותו כגון פירות או יריעות של צמר ושל פשתן השוות בכל ענינם או קורות שאינם מצויירות וכל כיוצא בהם הרי זה משלם ואינו נשבע אבל אם היה הפקדון או בגד מצוייר או כלי מתוקן או דבר שאינו מוצא לקנות כמותו בשוק חוששין שמא עיניו נתן בו ומשביעי' אותו בנקיטת חפץ שאינו ברשותו ואח"כ משלם וה"ה לשאר השומרים כגון השואל שאמר מתה או נגנבה וש"ש והשוכר שאמרו נגנבה או אבדה אף על פי שהם חייבים לשלם משביעים אותו שבועה שאינה ברשותו ואחר כך משלמים דמי הבהמה או החפץ שאנו חוששים לו שמא עיניו נתן בה ואם אמרו הבעלים יתר על זה היה שוה כולל בשבועתו שאינו שוה אלא כך וכך:

ב נמצא כל שומר שנשבע שבועת השומרים כולל בשבועתו ג' דברים ששמר כדרך השומרים ושאירעו כך וכך שאינו ברשותו ושלא שלח בו יד קודם שאירעו המאורע הפוטר אותו ואם רצה לשלם נשבע שאינו ברשותו וכולל בשבועתו שכך וכך היה שוה:

ג יש מי שאומר שאפילו היה הדבר המופקד או המושכר או השאול שוה פרוטה הרי השומר נשבע עליו ואין אחד מהשומרים צריך להודאה במקצת ולא לכפירה במקצת ורבו החולקים עליו במה שכתב שאפילו היה הדבר המופקד שוה פרוטה נשבע עליו ואומרים שצריכי כפיר' שתי כסף:

רצו המפקיד בעדים וטוען הנפקד נגנב או להד"ם: ובו ח' סעיפים

א אחד המפקיד או המשאיל או המשכיר את חבירו בעדים או שלא בעדים דין אחד יש להם כיון שהודה זה מפי עצמו שהפקיד בידו או שהשאילו או שהשכירו הרי זה נשבע שבועת השומרים שאין אומרים מגו לפוטרו משבועה אלא לפטרו מלשלם:

ב אבל אם טען לא הפקדת בידי מאומה ולא השאלתני ולא השכרתני או שאמר אמת הפקדת בידי או השכרתני או השאלתני אבל החזרתי לך נשבע היסת ונפטר אפילו הפקיד בידו או השאילו או השכירו בשט' נאמן בשבוע' בנקיטת חפץ לומר החזרתי לך במגו שהיה יכול לומר נגנב אם הוא שומר חנם או נאנס אם הוא ש"ש ומתה מחמת מלאכה אם הוא שואל וכשם שאם היה טוען כן היה צריך לישבע מן התורה בנקיטת חפץ כך כשטוען החזרתי צריך

שליבע

לישבע כעין של תורה:

ג במה דברים אמורים בשהיה השומר יכול לטעון לומר נאנסו ולא נצריך אותו להביא ראיה על טענתו אבל אם היה חייב להביא ראיה על טענתו כגון שהיה במקום שעדים מצויים אינו נאמן לומר החזרתי אלא ישבע בעל השטר בנקיטת חפץ שלא החזיר לו וישלם והוא דאמר לו ישתבע לי שלא החזרתי לך אבל אנן לכתחלה אמרינן ליה זיל שלים ליה:

ד בא להחזיר לו פקדונו וא"ל המפקיד אין זה פקדוני אלא אחר הוא או שלם היה ושברתו או חדש היה ונשתמשת בו מאה סאין הפקדתי אצלך ואין אלו אלא חמשים וב"ה אומר זהו שהפקדת בעצמך ומה שנתת אתה נוטל הרי השומר נשבע היסת כשאר כל הנשבעים שאין כל שומר נשבע שבועת השומרים האמורה בתורה אלא בזמן שמודה בעצמו של פקדון כמו שאמר המפקיד אלא שטוען שנגנב או אבד או נשבה אבל אם אמר זהו שהשאלתני או שהשכרת לי או שנטלתי שכר על שמירתו והבעלי' אומרים אינו זה אלא אחר או נשתנה מכמות שהיה הרי השומר נשבע היסת או שבועת התורה אם הודה במקצת כיצד מאה סאה הפקדתי אצלך והשומר אומר לא הפקדת אצלי אלא חמשים נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת לא משום שבועת השומרים· מאה כור של חטים הפקדתי אצלך והוא אומר לא הפקדת אצלי אלא מאה של שעורים נשבע היסת כשאר כל הנשבעי' בטענה כזו:

ה מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם וכן מתנה בעל הפקדון על שומר חנם או שומר שכר ושוכ' להיו' חייבי' בכל כשואל שכל תנאי בממון או בשבועת ממון קיים ואין צריך לא קנין ולא עדים:

ו טען זה שהיה שם תנאי והשומר אומר לא היה שם תנאי נשבע השומר שבועת השומרים ומגלגל בה שלא היה שם תנאי:

ז טען שהפקיד אצלו וזה אומר לא אמרתי אלא הנח לפניך ולא נעשיתי לך שומר נשבע היסת שלא קבלו אלא בדרך זו וכולל בשבועתו שלא שלח בו יד ולא איבדו בידי' ולא בגרם שגרם לו שיהיה חייב לשלם:

ח הודה השומ' שפשע וטען תנאי היה בינינו שלא אצטרך לשומרו כדרך השומרים והמפקיד אומר לא היה שם תנאי אף על פי שהפקיד אצלו בעדים שמעידים שדבר זה פקדון הוא אצל זה אבל לא ידענו אם היה בתנאי אם לאו השומר נאמן מתוך שהיה יכול לומר שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי נאמן לומ' שהיה ביניה' תנאי לפיכך ישבע שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו ושהיה בהם תנאי ואם הביא המפקיד עדים שפשע חייב השומר ואינו נאמן במה שטוען תנאי היה בינינו שהרי אין כאן מגו:

הכופר בפקדון אפילו נותן המפקיד סימן: ובו סעיף א'

רצ

א המפקיד אצל חבירו שלא בעדי' נאמן לומר לא היו דברים מעולם אף על פי שאין הנפקד אמוד שיהא לו חפץ כזה והמפקיד נתן בו סימן ואפילו הפקיד אצלו בעדים אם לא ראו עתה בידו נאמן לומר החזרתיו לך או נתתו לי במתנ' ואפילו אם טוען הפקדתי בידך חטים וזה אומר החזרתים לך והלה אומ' והרי כך וכך היו ונתתם בחבית פלונית ונמצא כדבריו אפילו הכי נאמן הנפקד לומר החזרתי לך את שלך ואלו אחרים הם אפילו הפקידם בעדים אבל אם עדי' מעידי' שהפקיד בידו זה החפץ ורואים אותו עתה בידו אינו נאמן לומר החזרתיו לך או נתתו לי במתנה ולא מבעיא אם הוא חי שמוציאין אותו מידו אלא אפילו אם מת מוציאים אותו מהיורשים אפילו בלא שבועה ולא עוד אלא מי שבא ואמר כך וכך הפקדתי אצל אביכים ונתן סימנים מובהקים ונמצא הפקדון כמו שאמר והיה יודע הדיין שלא היה המת אמוד שזה הפקדון שלו יש לו לדיין הזה לתת הפקדון לזה שנתן סימניו והוא שלא יהיה המפקיד רגיל להכנס אצל זה שמת אבל אם היה רגיל להכנס אצלו שמא של אחר הוא והכיר הסימנים שלו באו עדים והעידו

לדיין

לדיין שאין זה אמור אין מוציאין מיד היתומים
בעדותן שאין זה ראיה ברורה ואומדן דעתם
אינו אומד דעתו ואין לו לדיין אלא מה שדעתו
סומכת עליו ומשרבו בתי דינים שאינם הגונים
ואפילו יהיו הגונים במעשיהם אינם חכמים
כראוי ובעלי בינה הסכימו רוב בתי דיני ישראל
שאין מוציאים מהיתומי׳ באומד דעתו של דיין:

רצח נפקד אמר איני יודע כמה אני חייב והמפקיד טוען בריא: ובו ב׳ סעיפים

א כל שומר שנתחייב לשלם ואמר איני יודע
כמה דמים אני חייב לשלם והבעלים אומרים
אנו יודעים וכך וכך היה שוה כגון שהפקיד
אצלו כים מלא זהובים ופשע בו הבעלי׳ אומרים
ק״ק דינרים היו והשומר אומר ודאי שהיה בו
דינרים אבל איני יודע כמה היו נמצא זה כטוען
ק״ק והוד׳ לו במקצת ואמ׳ השאר איני יודע שהוא
מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ולפיכך
הבעלים יטלו בלא שבועה והוא שיטענו דבר
שהם אמורים בו ויש לשומר להחרי׳ על מי שלקח
ממנו יותר מהראוי לו:

ב מת אביו והניח לו שק צרור והפקידו אצל
חבירו ופשע בו המפקיד אומר איני יודע מה
היה בו שמא מרגליות היו בו וכן השומר אומר
איני יודע כמה אני חייב לשלם שמא זכוכית
היה מלא ישבע השומר בתקנת חכמים שאינו
ברשותו ויכלול בשבועתו שאינו יודע בודאי
שהיה בו יותר על שוה כך וכך וישלם מה שהודה
לו:

רצט שנים שהפקידו ביד אחד ואח׳ מהם בא לתבוע· ובו סעיף א׳

א שנים שהפקידו אצל אחד ובא אחד מהם
ליטול את שלו אין שומעין לו עד שיבא חבירו
במה דברים אמורים בשאין השני בעיר אבל אם
הוא בעיר וידע שתבעו חבירו ולא בא ודאי ניחא
ליה במאי דעביד חבריה ושילחותיה קא עביר

ונתבארו פרטי דין זה בסימן קע״ו ובסי׳ קכ״ב:

ש שנים שהפקידו אחד ק׳ ואחד ר׳ וכל אחד תובע מאתים· ובו ד׳ סעיפים

א שני׳ שהפקידו אצל אחד זה מנה וזה מאתי׳
וכל אחד משניהם אומר אני הוא שהפקדתי
המאתי׳ והשומר אומר איני יודע ישבע כל אחד
מהם שהפקיד ק״ק ויתן ק״ק לזה וק״ק לזה ונמצ׳
מפסיד מנה מביתו מפני שפשע שה״ל לכתו׳ שם
כל אחד על כים שלו ואי אינהו לא תבעי ליה כל
חד בבריא אם בא לצאת ידי שמים חייב אבל
בדיני אדם פטור לפי׳ אם הביאו לו השני׳ כאחד
שלש מאו׳ בכרך אחד ובאו ותבעו וכל אחד אומר
הק״ק שלי נותן מאה לזה ומאה לזה והשאר יהא
מונח אצלו עד לעולם או עד שיודה האח׳ לחבירו
שהרי הוא אומר להם ביון שראיתי שאינכם
מקפידים זה על זה והבאתם בכרך אחד לא
הטרחתי עצמי לידע ולזכו׳ תמיד מי בעל המאה
ומי בעל המאתים ואפילו בבא לצאת ידי שמים
פטור:

ב וכן אם הפקידו אצלו שני כלים אחד גדול
ואחד קטן וכל אחד אומ׳ אני בעל הגדול ישבעו
שניהם ויתן הגדול לאחד מהם ודמי הגדול לשני
וישאר לו הקטן ואם הביאום בכרך אחד כאחד
נותן הקטן לאחד ודמי הקטן לשני והשאר יהיה
מונח עד שיודה האחד לחבירו או עד לעולם:

ג וכן מי שתבעוהו שנים זה אומר אני הוא
בעל הפקדון וזה אומר אני הוא והשומר אומר
אחד מכם הוא ואיני יודע מי הוא ישלם לשניה׳:

ד וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה
ומתה אחת מהן ואינו יודע של מי היתה ישלם
לשניהם ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו מנית
הבהמה ביניהם ומסתלק ותהיה מונחת עד
שיודה האחד לחבירו או עד שירצה לחלק אות׳:

ש א דין השומרים בעבדים וקרקעות ובהקדשות ובשל עניים: ובו י׳ סעיפים

שלשה

א שלשה דינים השומרים בתורה בראשונה שומרי חנם לא בקרקעות ולא בעבדי ולא בשטרי ולא בנכסי ג' וי ולא בהקדשות של מזבח או של בדק הבית ע"ח הימנו נשבע ונוטל שכר או שומר שכר או שואל חינם משלמים ומכל מקום שומר שכר מפסיד שכרו עד שיטבע שומר שכר כרוי וכן פטורים לף מפשיעה ויש מחייבי בפשיעה וכל אלו חוץ מן ההקדשות פטורים לפילו מפשיעה שחינה כרשותו :

ב הא דאין נשבעין על הלוו הני מילי בפני עצמן לבד על ידי גלגול נשבעים :

ג לף על פי שאמרו שאין נשבעין על הלוו הני מילי מדאורייתא לבד נשבע עליהם היסת לם היתה שם טענת ודאי :

ד כל אלו שם קנו מידם להתחייב בחזרותם חייבים :

ה המוסר לחבירו לשמור דבר המחוב לקרן דינו כקרקע לפילו עבדים העומדות ליבבר :

ו מי שהפקידו אצלו משות עניים או פדיון שבויים ופשע בהם ונגנבו פטור שנאמר לשמור ולא לחלק לעניי והרי הוא ממון שאין לו תובעין במה דברים אמורים בשאין זה הממון מופקד לעניי מקום זה או לשבויים יהודים אבל שם היה לעניים אלו או לשבויים אלו והרי הוא קצון להם הרי זה הממון שים לו תובעים ויפלם שם פשע או נשבע אלא פשע כדרך כל השומרים :

ז מי שהפקידו אצלו ממון פדיון שבויים ובאו עליו גבאים וקדם והטיל עצמו בממון שבויים שם הוא פטור כתבאר בשיטן :

ח מי שים בידו משות של יתומים דינו כדין משות שאר כל אדם ואסור להשתמש בהם :

ט נוי שהפקיד ואחר כך נתגייר אין לו כל דיני השומרים עד שיהיה תחלתו וסופו ישראל :

י אין השומר חייב שלא שם כן נתנו לו בתורת שמירה אבל שם נתנו לו לאבד פטור דדרשינן לשמור ולא לקרוע ולא לאבד וה"מ דאחתיה לידיה מעיקרא בתורת קריעה ואיבוד אבל אי לא אחתיה לידיה מעיקרא בתורת שמירה והדר אמר ליה קרע חייב אי לא אמר ליה ע"מ לפטור :

דיני שומרים אחד האיש ואחד שב האשה · ובו ב' סעיפים

א אחד האיש ואחד האשה בדיני השומרים בין שהיה הדבר השמור על האשה בין שהיה בית האשה :

ב קטן שהפקיד או השאיל לגדול נשבע שבועת השומרים לקטן :

הלכות שומר שכר

שומר שכר באי זה דבר חייב או שג פטור ומאימתי מתחייב · ובו טו סעיפים

א שומר שכר גם הוא אינו מתחייב בשמירתו עד שימשוך במקום שרגיל למשך כמו שנתבאר בשומר חנם :

ב שומר שכר חייב בגניבה ואבידה ויש אומרים שאפילו שמר כראוי ונתן הכספים תחת הקרקע בעומק מלא קמה שלי חייב לשנכם אפשר שם לא עשו אחיזות או כם בעידנא דאיעי ונגנבו או קפץ עליו חולי ולא יכול לשמור וכל כיוצא בזה חייב ואפילו הקיפו חומה של ברזל אפילו שם אינו היה שם לא היה יכול להטיל חייב בגניבה ואבידה אלא שם כן היה שם ולא היה יכול להטיל :

ג שומר שכר פטור מלושבים לי זה לוכם בא עליו לשטים מזויין אפילו שם גם הרועה מזויין לפי שהלשטים מוסר נפשו יותר :

ד רועה שבאו זאבים וטרפו ממנו שם היה זאב אחד והוא לוכם אפילו בשעת מלחמת זאבים ושם היו שני זאבים הרי זה לוכם · שני כלבים לוכם לוכם אפילו באו מעתי רועות היו יותר על שנים הרי זה לוכם :

ה יש מי שאומר דכל מה דאמרי' דלא הוי לוכם

דוקא בשלח השתדל להציל לכל מה שהשתדל להציל ולא יכולין לך לומר גדול מזה ובשבע על זה ונפטר:

ו התורי והדוב והנמר והברדלס והנחש הרי אלו מזיקים בזמן שבאו מאליהם לכל מה שהוליכן למקום גדולי היזק ולפטורים אין שלו מזיקים וחייב לשלם:

ז רועה שמצא גבב והתחיל להתגרות בו ולהרחותו שיזכו חוסם ממנו ואמר ליה הרי אלו במקום פלוני כך וכך רועים אחתנו וכך וכך כלי מלחמה יש לנו ובא אותו הלסטי ונכחו ונקח מהם הרי הרועה חייב:

ח רועה שהיה לו להציל והטריפה או הסבוים ברועים אחרים ובמקלות ולא קרא רועי אחרים ולא הניח מקלות להציל הרי זה חייב אחד ש"ח ואחד ש"ח אלא שמואר חכם קרא רועים ומכיח מקלות בחכם ואם לא מצא פטור אבל שומר שכר חייב לשמור הרועים והמקלות עד כדי דמי הבהמה כדי להציל ואחר ולוקח שכרן מכ"ח ואם לא עשה כן והיה לו לשכור ולא שכר הרי זה פושע וחייב:

ט רועה שטענו הבעלים על ידי רועים בשכר בשבע ומוטל מי שטענו שיזכו יכול לטענו אלא עד כדי דמיהם ויכול היה לומר נטרפה וישבע בקיומי חפץ:

י רועה שהניח עדרו ובא לעיר בין בשעה שדרך הרועים להכנס בין בשעת שאין דרך הרועים ליכנס ובא זאב וטרף הרי ודרס אין חומרים אילו היה שם היה מציל אלא חומדין אותו שם יכול להציל על ידי רועים ומקלות חייב ואם לאו פטור ואם אין הדבר ידוע חייב לשלם:

יא רועה ש"ס שהעביר הבהמות על הגשר ודחפה אחת מהן לתחתיה ונפלה לסכולת נהר הז' חייבים לו להעבירן אחת אחת שאין הסומך מוטל שכר אלא לשמור כמידה מעולה הוזיל ושבע בשמירתן בתחלה והעבירן כאחת אף על פי שנגנבו בסוף בשעת הכפלה הרי הוא חייב:

יב מתה כדרכה פטור סיגפה ומתה כגון שהעמידה בחמה או בגשם אפילו לא מתה מיד חייב:

יג תקפתו ועלתה לרשתי נזקיו ותקפתו ונפלה הרי זה אומנם:

יד העלה לרשתי הנזקין או שעלתה מאליה והוא יכול למנעה ולא מנעה אף על פי שתקפתו ונפלה ומתה או נשברה חייב שכל שתחלתה בפשיעה וסופה באומנם חייב:

טו העלה לרשתי הסהר ומתה אם כדרכה או שפשע בה ולא שמרה כראוי ויצאה לגנוב ומתה אם כדרכה פטור אבל אם גנבה הגנב מהאנס ומתה בבית הגנב חייב:

המעביר חבית ממקום למקום ונשבר שד מתי חייב. ובו ס"ט סעיפים

א המעביר חבית ממקום למקום בשכר ונשברה דין תורה הוא שישלם שאין זה אומנם גדול והרי השבירה כגניבה ואבידה שהוא חייב כאן אבל תקנו חכמים שיהיה חייב שבועה שלא פשע בה ואם אתה אומר ישלם אין לך אדם שיעביר חבית לחבירו לפיכך עשו בו שבירת החבית כמיתת הבהמה ושבירתה:

ב ועוד תקנו בשכר זה אם נפלו לתוכו שני כותבי ונשברה משלמים חצי דמים הוזיל ומקוי זה גדול לגבי חצי וקל לגבי שני הרי הוא כאומנם ואינו אומנם ומשלמים מחצה אם ידעים שלא פשעו בה:

ג בשכרה במקום שאין עדים מצויים בשבעי שלא שברוה בפשיעה ומשלמים חצי דמים שהרי לא היה לבעל לחשוד שלא מצוי שהיה יכול להעביר בפני עצמו:

ד מכאן אתה למד שהאחד שהעביר חבית גדולה שאין דרך כל הסבלים להעבירה ביחיד שהוא פושע ואם נשברה בידו משלם הכל:

ה הסבל ששבר חבית של יין לחבירו ונתחייב לשלם והרי היה שוה כיום השוק ל' ובשאר ימים ג' אם החזירו ביום השוק חייבים להחזיר חבית של יין או ישלמו לו ל' והוא שלא היה לו יין למכור ביום השוק אבל אם היה לו יין מחזירים לו ג' ואם החזירו לו בשאר ימים מחזירים לו ג' ומכרין

לו בכל זמן טורח שהיה טורח במכירתה ופגם
הנקב שהיה נוקבה חבית וכן כל כיוצא בזה:
ו ש"ש כיון שכלה זמנו כלתה שמירתו ואפילו
היא עדיין בביתו אינו עליה אלא שומר חנם:

ש ה שומר שבופ' או טוען נאנס או נגנב: ובו ז' סעיפים

א שומר שכר דינו כש"ח לענין אם כפר או
טענות אחרות שביניהם כגון אם אמ' לו נשתמש'
בחפץ וקלקלתו וכיוצא בזה נשבע היסת ונפטר
ואם השומר טוען שנאנסה אם במקום שעדים
מצויים יביא עדים ויפטר או ישלם ואם אין
מצויים ישבע שהוא כדבריו ויכלול בשבועתו
שלא שלח בה יד ושאינה ברשותו ואם טוען
נגנבה או אפילו שאומ' פשעתי בה והריני משלם
משביעים אותו שאינה ברשותו:
ב נגנבה בלסטים מזויין והוכר הגנב צריך
לפרוע לב"ה והוא יעמיד הגנב בדין ואפילו אם
נשבע כבר ונפטר קודם והוכר הגנב כיון
שנמצא הגנב צריך להעמידו בדין והוא יפרע
לב ה:
ג היו הבעלים עמו במלאכתו בשעה שמשך
החפץ לשמור פטור אף מפשיעה כמו שנתבאר
בדיני ש"ח:
ד קבל עליו ש"ש להתחייב אף באונסים או
שהתנה ליפטר מגנבה ואבידה ומשבועה הכל
לפי תנאו:
ה שומר שכר שמסר לשומר אחר נתבאר
משפטו בסימן רצ"א:
ו האומר לחבירו שמור לי ואשמור לך הרי זה
שמירה בבעלים א"ל שמור לי היום ואשמור לך
למחר השאילני היום ואני אשאילך למחר שמור
לי היום ואשאילך למחר השאילני היום ואשמור
לך למחר כלם נעשו שומרי שכר זה לזה:
ז אמר לו השאילני גלימא שלך שהיא קלה
וטול שלי שהיא כבדה ובאו לסטים ונטלו האחת
הנשארת היא של בעל ראשון:

הלכות אומנים

האומנים שומרי שכר ואם קלקלו ש ו וטבח שנבל . ובו ח' סעיפים

א כל האומנים שומרי שכר הם וכלם שאמרו
טול את שלך והבא מעות או שא"ל האומן גמרתיו
ולא לקחו הבעלים הכלי הרי האומן שומר חנם
אבל אם אמר האומן הבא מעות וטול את שלך
עדיין הוא שומר שכר כמו שהיה:
ב נתן לאומנים לתקן וקלקלו חייבים לשלם
כיצד נתן לחרש שדה תיבה ומגדל לקבוע בהם
מסמר ושברו או נתן לו עצים לעשות מהם שדה
תיבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו משלם לו דמי
שדה תיבה ומגדל שאין האומן קונ' בשבח כלי:
ג נתן צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו דמי
צמרו צבעו כעור או נתנו לו לצבעו אדום וצבעו
שחור שחור וצבעו אדום נתן עצים לחרש לעשו'
מהם כסא נאה ועשה כסא רע או ספסל אם
השבח יתר על ההוצאה נותן בעל הכלי את
ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נותן לו
את השבח בלבד אמר בעל הכלי איני רוצה
בתקנה זו אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים
אין שומעין לו וכן אם אמר האומן הא לך דמי
צמרך או דמי עצך ולך אין שומעין לו שאין
האומן קונה בשבח כלי שעשה:
ד המוליך חטים לטחון ולא לתתן ועשאן
סובין או מורסן נתן קמח לנחתום ועשאו פת
נפולין בהמה לטבח וניבלה בשכר חייבי' לשלם
דמיהם ואם שחט בחנם אם היה טבח מומחה
פטור ואם אינו מומחה חייב:
ה במה דברים אמורים בשניבלה בודאי אבל
אם עשה בה טרפות הפוסלה מספק כגון שהא
במיעוט סימנים פטור וכן אם מצא הסכין
פגום והוא בדקו תחלה כיון דאיכא למימר
בעצם דמפרקת נפגמה לענין ממון לא מפקינן
מספק:
ו המראה דינר לשולחני ואמר לו יפה הוא
ונמצא

וכמה רע הוא בשכר רחוק חייב לשלם לף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד ואם בחנם רחוק פטור ואינו בקי שאינו צריך להתלמד ואם אינו בקי חייב לשלם לף על פי שהוא בחנם והוא שיאמר לשולחני עליך לתני סומך או שהיו הדברים מרוחים שהוא סומך על רמייתו ולא ירחה לאחרים:

ז טבח שעשה בחנם וניבל וכן שלחני שאמר יפה וכמה רע וכן כל כיוצא בזה עליהם להביא ראיה שהם מומחים ואם לא הביאו ראיה משלמין:

ח המוציא לילות לבני המדינה שהפסיד וכן טבח שלבני העיר שנבל הבהמות והמקיז דם שחבל והסופר שטעה בשטרות ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד או למד בטעות וכל כיוצא בזו האומנים שלו חייבין שיחזרו ההפסד שהפסידו משלקים לותם כלא התרוה שהם כאומרים ועומדי עד שיסתלו במלאכתו וחוזל והעמידו לותם הנזכר עליהם:

הלכות שוכר

שז דיני השוכר וחיובו ופטורו ואם השאיל או השכיר • ובו ז׳ סעיפים

א השוכר מחבירו בהמה או כלי דינו כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבידה ולפשיעה מחומרין:

ב יכולין המשכיר והשוכר לחזור בהם עד שימשוך או יעשה אחד מדרכי הקניה וכן אינו מתחייב בגניבה ואבידה עד שיעשה אחד מדרכי הקניה ויש אומרים שמשלקין הבעל שמירתו מעליה מדעת השומר מתחייב בשמירתה:

ג ראובן שכר בית משמעון ונתן שם חטה ומחמת שעשה שם ימים הרבה מתקלקלו הסותלים וכפלו והזיקו לשמעון ולשכניו אם היום כיכר וירוע קלקול הסותלים והתירו בו לשלק החטה ולא שלקה פשע הוא וחייב לשלם כל הנזק:

ד אין השוכר בהמה או מטלטלים רשאי להשכיר לאחר ואם השכיר לאחר דינו כדין ש״ש שמסר לשומר אחר שנתבאר בסימן רצ״ח:

ה השוכר פרה מחבירו והשאילה לאחר ומתה כדרכה או נאנסה כיון שהשכי חייב לשלם שחזור בשעלי הרועים שאין הלה עושה שחורה בפרתו של זה • ואם אמר לשוכר אם תרצה תשאילה ויהיה דינך עם השואל ויהיה דיני עמך אז יפטר השוכר:

ו השוכר פרה מחבירו וילדה בה מכה בפשיעת השוכר שלא מחמת מלאכה יש לומרי שהוא פטור משלם כיון שסופה להתרפא מאליה מכה לא היו חלה שבח ואין שבח בבהמה לפיכך אם מתבטלת כמה ימים פטור כיון שסופה להתרפאת ויש מחייבים:

ז אין אדם רשאי לדוש בפרתו ערבי ולהשכיר שחרית:

השוכר בהמה לרכוב עליה וכמה שח יטעון עליה • ובו ז׳ סעיפים

א השוכר בהמה לרכוב עליה היום לא ירכיב עליה אפה לרכוב עליה היום:

ב שכרה לרכוב עליה אפה מרכיב עליה כל אפה בין גדולה בין קטנ׳ ואפי׳ משוכר ומניקה:

ג השוכר את החמור לרכוב עלי׳ים לו להניח עליה כסותו ולבדו ומזונותיו של אותו הדרך לפי שאין דרך השוכר לחזור בכל מלון ומלון לקנות מזונות יתר על זה הרי מעכב עליו בעל החמור וכן יש לבעל החמו׳ להניח עליה שערי׳ ותבן ומזונות של אותו היום יותר על זה השוכר מעכב עליו מפני שאפשר לו לקנות בכל מלון ומלון לפיכך אם אין שם מאין יקנה מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך וכל הלו הדברים בשוכר סתם ובמקום שאין מנהג ידוע אבל במקום שיש מנהג הכל לפי המנהג:

ד השוכר את הבהמה להביא עליה ק״ק ליטרין של חטים והביא ק״ק ליטרין של שעורים

ומתה חייב מפני שהנפח קבלה למשוי ומשערי׳ יש להם נפח וכן אם שכרה להביא תבואה והביא במקלה תבן אבל אם שכרה להביא משערים והביא במקלן חטים ומתה פטור וכן כל כיוצא בזה:

ה השוכר את הבהמה לעשות עליה מקל ידוע והוסיף על משאו אם הוסיף חלק מקלסיס על המישור שפסק עמו ומתה חייב פחות מכאן פטור לפי כוחן הוא שכר המוספת:

ו שכר שתים היו מושך הלך במקל הידוע במדינה לאותה בהמה ואם הוסיף חלק מקלסי כגון שדרכה לעשות קלסיס וטען עליה קלסים ואחד ומתה או נשברה חייב:

ז הכתף שהוסיף על משאו קב אחד והוזק במקום זה היו בניקיו שלף על פי שהוא כן דעת ורבי הוא מרבים בכובד המשא יעלה על לבו שמא מחמת חולייו הוא זה הכתוב:

ש ש השובר את הבהמה לילך למקום ירוע והוליכה למקום אחר. ובו ה׳ סעיפים

א השוכר את החמור להוליכה בהר והוליכה בבקעה אם הוחלקה פטור לף על פי שעבר על דעת הבעלים ואם הוחמה חייב:

ב שכרה להוליכה בבקעה והוליכה בהר אם הוחלקה חייב שהתלות יותר בהר מבבקעה ואם הוחמה פטור שבבקעה חמימות יותר מבהר מפני הרוח שמפסקת ברחם ההרי׳ ואם הוחמה מחמת המעלה חייב וכן כל כיוצא בזה:

ג השוכר בהמתו לילך בה למקום פלוני ולהחזירה למחר וילך השיכר עליה למקום ההוא והחזירה בו ביום ונתרעש המשכיר לזקני העיר על אשר הוליכה והכריחה כיו׳ לחד ואמרו למשכיר לקבלה ולהסתלק ברפואתה וכן עשה ומתה לפוף ג׳ ימים חייב השוכר כיון שפשע בה:

ד השוכ׳ את הספרה לחרוש בהר וחרש בבקע׳ ונשבר הקנקן והוא הכלי שחורש בו הרי השוכר פטור ודין בעל הספרה עם האומנים שתרשו וכן אם נפח הכלי בעת החרישה ואם היתה הספרה מעלות מעלות שכיסה חייבים כדמי הקנקן המנהיג אותה במלאך והאומנין את הכלי:

ה שכרה לד׳ בקטנית ודש בחבוא והוחלקה פטור בחבואה ודש בקטנית חייב שהקטנית מחלקת:

השובר את החמור ונסתמא או מת או נשבר: ובו ג׳ סעיפים

א השוכר את הבהמה וחלקה או נפחתה או נלקחה לעבודת המלך לף על פי שאין סופה לחזור אם נלקחה דרך הליכ׳ הרי המשכיר חומר לשוכר הרי שלך לפניך ונותן לו שכרו משלם כמה דכריס לחמורים בשכרה לעשות עליה משאוי שיפסיד להשליכה כלה הקפדה אבל אם שכרה לרכוב עליה או לעשות עליה כלי זכוכית וכיוצא בהם חייב להעמיד לו בהמה אחרת ואם לא העמיד יחזיר השכר ויתבוש עמו על שכר כמה שהלך בה. מתה הבהמה או נשברה בין ששכרה לעשות בין ששכרה לרכוב אם אמר לו חמור סתם הרי משכיר לך חייב להעמיד לו בהמה אחרת ואם לא העמיד יש לשוכר למכור הבהמה וליקח בה בהמה אחרת ואם אין בדמים ליקח בהמה אחרת שוכר בדמים בהמה אחרת על מיניע למקום שפסק עמו:

ב אמר ליה חמור זה הני שוכר לך אם שכרה לרכוב עליה או לכלי זכוכית ומתה בחצי הדרך אם יש בדמים ליקח בהמה אחרת ליקח ואם אין בדמים ליקח שוכר אפילו כולה עד שיגיע למקום שפסק עמו ואם אין בדמים לא ליקח ולא לשכור כותן לו שכרו על חצי הדרך ואין לו עליו שלח תרשומת ואם שכרה למשא הוחיל ואמר ליה חמור זה ומת בחצי הדרך חייב להעמיד לו אחר אלא אין נותן לו שכרו על חצי הדרך ומניח לו נבלתו:

ג ראובן השכיר בהמתו לשני ימים לילך ולחזור ובחזרתו ביום השני גדל הנהר עד שהוצרך לעכב יום אחד אם שכרה לימים פשיט׳ שצריך ליתן לו שכירות כל יום ויום ואם שכרה למקום פלוני ולחזור או ששכרה לשני ימי׳ והזכיר המקום שרוצה לילך שם וידוע שהוא מהלך שני ימים ועיכבו הנהר אם לא היה רגיל להתגדל פסידא דבעל בהמה ואם היה רגיל להתגדל והשוכר מכיר ענין הנהר ולא המשכיר פסידא דשוכר ואם שניהם ידעו פסידא דבעל בהמה ומזונות הבהמה והשכירות דין אחד להם:

שיא השוכר ספינה ופרקה בחצי הדרך או טבעה בחצי הדרך· ובו ו׳ סעיפים

א ספינה שהוסיף בה אחד משלשי׳ על משאה וטבעה חייב לשלם דמיה:

ב השוכר את הספינ׳ וטבעה בחצי הדרך אם אמ׳ ליה ספינה זו אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין סתם אף על פי שנתן לו השכר יחזיר כל השכר שהרי זה אומ׳ לו הבא לי הספינה עצמה ששכרתי שהקפדה גדולה יש בספינה זו ואני אביא יין מכל מקום ואוליך בה:

ג אמר לו ספינה סתם אני משכיר לך ושכרה השוכר להוליך בה יין זה אף על פי שלא נתן לו מהשכר כלום חייב ליתן כל השכר שהרי אומר לו הבא לי היין עצמו ואני אביא לך ספינה מכל מקום ואוליכנו אבל צריך לנכות כדי הטורח של חצי הדרך שאינו דומה המטפל בהולכת הספינ׳ ליושב ובטל:

ד אמר לו ספינה זו אני משכיר ושכר השוכר להוליך בה יין זה אם נתן השכר אינו יכיל להחזירו ואם לא נתן לא יתן שאין זה יכול להביא הספינה עצמה ולא זה יכול להביא יין עצמו:

ה שכר ספינ׳ סתם ליין סתם הרי אלו חולקין השכר ודוקא כשאין אחד מהם רוצה להשלים אבל זה מביא יינו וזה אינו מביא ספינה אם נתן שכר נמי יטול ויוציא מתחת ידו:

ו השוכר את הספינ׳ ופרקה בחצי הדרך נותן לו שכר כל הדרך ואם מצא השוכר מי שישכיר אותה לו עד המקום שפסק שוכר ויש לבעל הספינה עליו תרעומת וכן אם מכר כל הסחורה שבספינה לאיש אחר בחצי הדרך וירד ועלה הלוקח נוטל שכר חצי הדרך מהראשון ושכר החצי מזה האחרון ויש לבעל הספינה עליו תרעומת מפני שגרם לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו וכן כל כיוצא בזה:

שיב המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב או סתם· ובו כ׳ סעיפים

א המשכיר לחבירו בית או חצר או מרחץ או חנות לזמן קצוב אינו יכיל לחזור בו ולהוציאו תוך זמנו אפילו כפל ביתו של משכיר שאין לו מקום לדור בו ואפילו העני וצריך למכרו לאחר אינו יכול להוציאו והמקח קיים ולוקח צריך להניחו ביד השוכר עד שישלים זמנו ואם הקדים לו השכר אפילו לזמן מרובה אינו יכיל להוציאו עד שיכלה זמן כל השכירות שהקדים לו:

ב אם חזר אחר שהשכירו לזה והשכירו או מכרו לגוי או אנס שהפקיע שכירות הראשון הרי זה חייב להשכיר לו בית אחר כמותו וכן כל כיוצא בזה:

ג משכנו לשנים ידועים בכך וכך לכל שנה ושנה כל זמן שלא יפדנו וחזר ומכרו לאחר אין הלוקח יכול לקחתו מיד המלוה תוך השנה אבל אחר השנה יכול לקחתו:

ד השכיר לו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחות משני ימים לנשואין אין פחו׳ משלשים יום:

ה המשכיר בית לחבירו סתם אינו יכיל להוציאו עד שיודיעו שלשים יום מקודם כדי לבקש מקו׳ ולא יהא מושלך בדרך ולסוף השלשי׳ יצא בד״א בימות החמה אבל בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מהחג ועד הפסח:

ו קבע לו שלשים יום לפני החג או שאחר מהשלשים יום שלפניו יום אחד הרי זה יכול להודיעו עד מוצאי הפסח והוא שיודיעו שלשים יום מקודם כמה דברים האמורים בעירות לכל הכרכי אחד בימות החמה ואחד בימות הגשמים הרי להודיעו שנים עשר חדש מקודם וחמות בין בכרכי בין בעיירות צריך להודיעו י"ב חדש מקודם:

ז כשם שהמשכיר חייב להודיעו כך השומר חייב להודיעו מקודם שלשים יום בעיירות או מקודם שנים עשר חדש בכרכים כדי שיבקש שכן ולא ישאר כיתו פנוי ואם לא הודיעו היכו יכול לנעול חנות השכר:

ח אם שכרו לזמן קצוב כיון שכלה הזמן יכול להודיעו מיד שלא כלה הזמן בחמשה ימות הגשמים:

ט מה שאמרנו שאין המשכיר יכול להודיעו ולא השומר יכול לנעול עד שיודיענו מקודם אם הוקרו הבתים יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשומר או שכור בשויים או צא וכן אם הוזלו הבתים יש לשומר לפחות השכר ולומר למשכיר או שכור לי בפחות על עבשיו או הרי כיתך לפניך וזהו דוקא דלתנו הכי קודם הזמן ואף על פי שעבר זמן הודעה לכל אם עמדו כאותם מאותן דעתם היה על השכר הראשון:

י כמה דברים האמורים שהמשכירו אותם לכל אם השכירו לזמן ידוע אף על פי שנתייקרו הבתים או הוזלו אינם יכולים לא להוסיף ולא לגרוע:

יא כשל בית המשכיר שהיה דר בו הרי זה יכול להוציא השומר מביתו ולומר לו אינו דרוך שאתה יושב בביתי עד שתמצא מקום ואני מוסלך בדרך שאין לאדם בעל זכות בבית זה יותר ממני ודוקא בשומר שאם לכל בשומר לזמן ידוע אינו יכול להוציאו תוך זמנו:

יב כיצד הבית לבנו ליפול או אפילו אם היה יודע שבנו עתיד ליפול בזמן פלוני והיה ליפול לו להודיעו מקודם ולא הודיעו אינו יכול להוציאו ואם עבדיו בזדמנה לו אפילו הוא נופלת מיד הרי הם לו להוציאו שאינו דרין שהרי זה יושב בביתו וכן כ"ש שכור בית שיעשה בו חנות:

יג שכר הבית או נתנו לו הוריש אין השכיר יכול להוציאו עד שיודיעו מקודם שלשים יום או מקודם שנים עשר חדש שהשכור חושב לו אין כאן יתר מכאן זה בזכות בבית זה:

יד מקום שנהגו שיש להם רשות שנה קצוב לשכירות הבתים ורחוקין שכר בית מפרנסין לשנה אחת ואחר שכלתה השנה נשאר בבית אחד אחד ולא דברו זה עם זה כלום בשכירות שנה הבאה ורצה רחוקן לנעול מהבית ושמעון מעכב על ידו שלא לנעול עד תשלום שנה שניה הדין עם שמעון:

טו המשכיר בית לשנה בשנוי ידוע ונתעבר השנה נתעברה לשכור השכיר לחדשים נתעבר למשכיר הזכיר לו חדשים ושנה בין שאמר לו דיור בחדש שנים עשר דיור בשנה בין שלא אמר לו דיור בשל דיור בכל חדש הרי חדש העיבור של משכיר שהקרקע בחזקת בעליה:

יו כ"ש שאמר לזמן השכרתיך והשכיר הומר לא שכרתי לא שתתו לו לזמן ארוך על השכור להכירו היא ואם לא הכיר כ"ש נשבע היסת ומוציאו מן הבית:

יז המשכיר בית לחבירו לזמן ובוצה לשתרו בתוך הזמן השכור יכול לעכב עליו ואם עבר ושתרו בתוך הזמן חייב להעמיד לו בית אחר או יפרענו כמותו ואם מעמיד לו בפחות אם אמר לו בית זה אני משכיר לך אינו חייב לכבותו אלא מחשב על מה שנשתעם בו ומחזיר לו אלא השכירות ויש מי שאומר דדוקא בשנפל כולו אבל אם הוא קיים אלא שהוא מסוכן לדור בו חייב המשכיר לתקנו אם יש בידו שכירות מוקדם ואם אמר לו בית פלוני אם יש בידו לבנותו או יתן לו בית אחר ואם היה קטן מהבית שנפל אין השכור יכול לעכב עליו והוא שיהיה קרוי בית אלא השכיר אלא בית פלוני אבל אם אמר לו בית כזה אני משכיר לך חייב להעמיד לו בית כמדת תורכו ומדת רחבו של בית זה שהרשהו ואינו יכול לומר לא היה עניין דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ כזה אלא חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורתו לפי שאם היה קטן לא יעשנו גדול גדול לא יעשנו קטן אחד לא יעשנו שנים כ'

לא יעשנו אחד ולא יפחות מהחלונו׳ שהיו בו ולא יוסיף עליהם אלא מדעת שניהם:

יח המשכיר עליה סתם חייב להעמיד לו עליה אמ׳ לו עליה זו שעל גבי בית זה אני משכיר לך הרי שעבד בית לעליה לפיכך אם נפחתה העליה בארבע׳ טפחים או יותר חייב המשכיר לתקן ואם לא תקן הרי השוכר יורד ודר בבית עם בעל הבית ונכנס ויוצא דרך פתח הבית עד שיתקן לו את העליה אבל אם נפל הבית והעליה אין צריך לבנות לו אחר כיון שאמר לו בית זה:

יט היו שתי עליות זו על גב זו ונפחתה העליונה דר בתחתונה נפחתה התחתונה הרי זה ספק אם ידור בעליונה או בבית לפיכך לא ידור ואם דר אין מוציאין אותו משם:

ב מעשה באחד שאמר לחבירו דלית זו שעל גבי אפרסק הזה אני משכיר לך ונעקר אילן הפרסק ממקומו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו לו חייב אתה להעמיד הפרסק כל זמן שהדלית קיימת וכן כל כיוצא בזה:

שיג המשכיר בית לחבירו בביר׳ גדולה באי זה מקום רשאי להשתמש: ובו ד׳ סעיפים

א המשכיר בית לחבירו בבירה גדולה משתמש בזיזיה ובכותליה עד ארבע אמות ובתרבץ של חצר וברחבה שאחורי הבתים ומקום שנהגו להשתמש בעובי הכותלים ובכל אלו הדברים הולכים אחר מנהג המדינה והשמות הידועים להם:

ב המשכיר חצירו סתם לא השכיר הרפת שבה:

ג הזבל שבחצר׳ הרי הוא של שוכר לפיכך הוא מיטפל בו להוציאו ואם יש שם מנהג הולכי׳ אח׳ המנהג במה דברים אמורים כשהיו הבהמות שעשו הזבל של שוכר אבל אם הבהמה של אחרי׳ הזבל של בעל החצר שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו אף על פי שהיא שכורה ביד אחרי׳:

ד והאפר היוצא מהתנור וכירה של שוכר:

שיד מה הדברים שעל המשכיר לעשות או על השוכר: ובו ב׳ סעיפים

א המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד לו דלתות ולפתוח לו החלונות שנתקלקלו ולחזק את התקרה ולסמוך את הקורה שנשברה ולעשו׳ כגר ומנעול וכן אם נפחתה המעזיבה והתקרה בארבעה טפחים חייב לתקנה וכל כיוצא בזה מדברים שהם מעשה אומן והם עיקר גדול בישיבת הבתים והחצרות:

ב השוכר חייב לעשות מעקה ומזוזה ולתקן מקום המזוזה משלו וכן אם רצה לעשות סולם או מרזב או להטיח גגו הרי זה עושה משל עצמו:

שטו דין המשכיר בית על תנאי· ובו ד׳ סעיפים

א שכירות קרקע נשכר בדרכים שהוא נקנה בהם:

ב כשם שמתנה אדם כל תנאי שירצה במקח כך מתנה בשכירות וכל שממכרו ממכר בנכסיו שכירותו שכירות וכל שאין לו למכור אין לו להשכיר אלא אם כן יש לו פירות בלבד באותו קרקע שזה שוכר ואינו מוכר:

ג השוכר בית מחבירו וטוען ששכרו על תנאי שיכנים עמו דיורין אחרים והמשכיר מכחיש ישבע המשכיר שלא התנה כן והוא הדין לכל טענות שביניהם:

ד ראובן שכר נער לשמשו ואמר לו לסמוך עליו לשלם לו כל מה שיפסיד בהיות הנער בביתו אף על פי שלא היה קנין בדבר חייב כי כל תנאי של שכירות אינו צריך קנין:

שיו המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחרים: ובו ג׳ סעיפים

המשכיר

א המשכיר בית לחבירו לזמן קצוב ורצה
השוכר להשכיר הבית לאחר משכיר עד סוף
זמנו והוא שלא יהיו מנין בני בית האחר יותר
מבני ביתו ואם אמר לו המשכיר למה תטרח
ותשכיר ביתי לאחרים אם לא תרצה לעמוד בו
צא והניחהו והריני פוטר אותך משכירותו
שומעין לו:

ב שנים ששכרו בית בשותפות לדור בו יחד
אין אחד מהשותפין יכול להושיב אחר במקומו
אפילו יש לו דיורין פחותים ממנו כי יכול לומר
אותך אני יכול לקבל אבל אחר איני יכול לקבל
ואינו יכול לכופו לחלוק שהבית אינו שלהם אלא
שכור להם לזמן:

ג ראובן משכן ביתו לזמן והתנה שאחר הזמן
יהיה רשות לדור בו הוא וסיעתו או למשכן או
להשכיר למי שירצה יש מי שאומר שאפילו בלא
תנאי רשאי להשכיר או למשכן ומפני התנאי
רשאי להשכיר ולמשכן אפילו למי שיש לו סיעא
גדולה מסיעתו:

שיז אומר השוכר פרעתי שכר הבית והמשכיר אומר לא פרעת: ובו ד׳ סעיפים

א השוכר שאמר נתתי שכר הבית שנתחייבתי
בו והמשכיר אומר עדיין לא נטלתי בין שהיתה
בשטר בין שהיתה בלא עדים אם תבעו בתוך
שלשים יום על השוכר להביא ראיה או יתן
ויחרים על מי שלקח ממנו שלא כדין או
יטעון עליו בדמים שנתן תחלה טענה בפני
עצמה וישביענו היסת ואם תבעו המשכיר לאח׳
שלשים יום אפילו ביום שלשים על המשכיר
להביא ראיה או ישבע השוכר שכבר נתן לו
שכרו ויפטר וכן אם שכר ממנו שיתן לו השכר
שנה בשנה ותבעו בתוך השנה על השוכ׳ להביא
ראיה תבעו לאחר השנה ואפילו ביום אחרון של
השנה על המשכיר להביא ראיה:

ב המשכיר בית לחבירו בשטר לעשר שנים
ואין בו זמן השוכר אומר עדיין לא עבר מזמן
השטר אלא שנה והמשכיר אומר כבר עברו
ושלמו שני השכירות ושכנת עשר שני׳ על השוכר
להביא ראיה ואם לא הביא ראיה ישבע המשכיר
היסת ויוציאנו:

ג שטר השכירות או שטר המשכנתא שכתוב
בו שנים סתם בעל הפירות אומר שלשה ובעל
הקרקע אומר שנים וקדם זה השוכר או הלוה
ואכל הפירות הרי הפירות בחזקת אוכליהם
עד שיביא בעל הקרק׳ ראיה ויש מי שאומ׳ שאם
יראה לב״ד שלא יוכל השוכר או הממשכן לברר
עוד דבריו מוציאין מידו:

ד אכלה השוכר או הממשכן ג׳ שנים וכבש
השטר ואמ׳ לחמש שני׳ יש לי פירו׳ ובעל הקרקע
אמר ג׳ אמר לו הבא שטרך ואמר אבד השוכר
נאמן שאילו רצה אמר לקוחה היא בידי שהרי
אכלה ג׳ שנים ודוקא שאין עדים שהיא מושכרת
או ממושכנת בידו וגם בעל הקרקע לא מיחא
הא לאו הכי אינו נאמן:

שיח השוכר רחים מחבירו ושוב לא נצטרך: ובו סעיף א׳

א השוכר רחים מחבירו שיטחון לו עשרים
סאה בכל חדש בשכרו והעשיר בעל הרחים והרי
אינו צריך לטחון שם אם יש לשוכ׳ חטים שצריך
לטחון לעצמו או לאחרים כופין אותו ליתן דמי
טחינת עשרים סאה שזו מדת סדום היא ואם
אין לו יכול לומר אין לי דמים והריני טוחן לך
כמו ששכרתי ואם אין אתה צריך מכור לאחרי׳

שיט מי שהטעה חבירו עד שהכנים פירותיו לביתו: ובו סעיף א׳

א מי שהכנים פירותיו לבית חבירו שלא
מדעתו או שהטעהו עד שהכנים פירותיו
והניחם והלך יש לבעל הבית למכור לו מאותם
הפירות כדי ליתן שכר הפועלים שמוציאי׳ אותם
ומשליכין אותם לשוק ומדת חסידו׳ היא שיוריע
לב״ד

לבית דין ויסכימו ממקצת דמיהם מקום מעמד הסב מכירה לבעלים מ"ש מלוה עשה כהונן:

הלכות מכירות
וקבלנות

ש כ מקבל או חוכ' מחבירו היאך יתנהגו זה עם זה · ובו ה' סעיפים

א לחד דסוכר מחבירו שדה לזורעה או כרם לנטוע פרותיו בדמי או שסכר ממנו כפירו קנוכי דין הוא להם והסוכר כפירו הוא נקרא חוכר:

ב המקבל שדה או פרדס כדי לעבוד אותן ולהוסיף עליו ניטיעות ויתן לבעל הקרקע שלים התכואות או רביע או מה שיתנו ביניהם הוא נקרא מקבל:

ג כל דבר שהוא לסיוג הארץ בעל הקרקע חייב בו וכל דבר שהוא שמירה יתירה החוכר או המקבל חייב בו הקרדום שחופרים בו הארץ והכלים שמשתמשים בהם העפר והדלי והסכר וכיוצ' בהם שדולים בהם המים על בעל הקרקע וחטיטת המקומות שמקבעים בהם המים על החוכר או על המקבל:

ד כיון חוכר כיון מקבל מקום שנהגו לקטור התכואה היכו רשאי לעקור לעקור היכו רשאי לקטור וחיזה מהם שבח לשנות חבירו מעכב עליו ובמקום שנהגו לחרוש לאחר הקציר צריך לחרוש אפילו אין מנהג לכבש עשבי רעים וחזה כיכם וחם פירש בשעת הניכום שעשה זה כדי שלא יחרוש ושתק בעל השדה נלי רעיתים דניחא ליה וחם כהגו לכבש והוא היכו רוצה אין שומעין לו אפילו חם ורצה לחרוש לאחר הקציר כדי לעקור העשבים:

ה חם נהגו שהחוכר שדה סתם נוטל חלק בתלוות שבו ים נו חלק בחם אפילו חם הוסיף בעל השדה בחלק החוכ' והיכו לו' הוסיפתי לך בחלקך כדי שלא תקח חלק בתילנו' וחם נהגו שלא ליטול חלק בתילנות אלו חם על בעל השדה אפילו הוסיף בחלק על בעל השדה:

ש כ א המקבל בית השלחין ושדה האילן ויבשו · ובו ב' סעיפים

א החוכר או המקבל שדה מחבירו והיתה בית השלחין או בית האילן ויבש מעין בית השלחין ולא פסק הנהר הגדול שלא יוכל להכות ממנו בכלי או שנקצץ האילן של בית התילנות היכו מנכה לו מקבורו וחם מכת מדינה היה כגון שיבש הנהר מנכה לו מחבירו:

ב היה שומר בתוך השדה ואמר לו בית השלחין הזה אני מפקיר לך בית האילן הזה אני מפקיר לך יבש המעין או נקצץ האילן מנכה לו מחבירו שהרי הוא עומד בתוכה ולא אמ'לו הזה שלא כמי שאומר כמות שהיא אני מפקיר לפיכך חם לא היה עומד בתוכה ואמר ליה בית השלחין אני מפקיר לך או בית האילן ויבש מעין או שנקצץ האילן היכו מנכה לו מחבירו:

ש כ ב המקבל שדה מחבירו או אבלה חגב או נשרפה · ובו ב' סעיפים

א החוכר או המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשרפה חם תירע דבר זה לרוב השדות של אותה העיר מנכה לו מחבירו הכל לפי ההפסד שתירעו וחם לא פשטה המכה כרוב השדות היכו מנכה לו מחבירו אע'פ שנשתרפו כל השדות של בעל הקרק' נשתרפו כל השדות של השוכר או החוכר אף על פי שפשטה המכה כרוב השדות היכו מנכה לו מחבירו שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר:

ב התנה עליו בעל הקרקע שיזרענה חטים וזרעה שעורי או שלא זרעה כלל או שזרעה ולא נמחה אף על פי שכח חגב או שדפון והוכה רוב המזיקים היכו מנכה לו מחבירו ועד מתי חייב להטפל ולזרוע פעם אחר' חם לא נמחה כל זמן שרואי לזריעה כאותו מקום:

שכג המקבל שדה מחבירו ולקתח בעומריה · ובו סעיף א׳

א החוכר שדה מחבירו בעשרה כורי׳ חטים ולקתה נותן לו מתוכה היו חטין יפות לא יאמר לו הריני לוקח לך מן השוק אלא נותן לו מתוכה חכר ממנו כרם בעשרה סלים ענבים והקריסו אחר שנבצרו וכן עומרים שלקו אחר שנקצרו נותן לו מתוכן אבל אם חכרו בעשרה כדים יין והחמיץ חייב ליתן לו יין טוב:

שכד המקבל שדה לזורעה מין ידוע ובא לשנותה · ובו סעיף א׳

א החוכר שדה מחבירו לזורעה שעורים לא יזרענה חטים מפני שהחטים מכחישות את הקרקע יותר מהשעורים חכרה לזורעה חטים יזרענה שעורי׳ קטנית לא יזרענה תבוא׳ תבואה יזרענה קטנית ובבבל וכיוצא בה לא יזרענה קטנית מפני שהקטנית שם מכחשת את הארץ:

שכה המקבל שדה מחבירו אם רשאי לזורעה פשתן: ובו סעיף א׳

א המקבל שדה מחבירו לשנים מועטות לא יזרענה פשתן ואין לו בקורת שקמה וכיוצא בה ולא בשבח האילנות שיצאו מאליהם בשדה אבל מחשבים לו מקו׳ האילנות כאילו היה בהם אותו זרע שזרע בכל השדה והוא שצמחו האילנות במקו׳ הראוי לזריעה אבל אם יצאו במקו׳ שאינו ראוי לזריעה אין מחסבין לו כלום ואם קבלה ממנו לשבע שנים זורעה שנה ראשונה פשתן ויש לו בקורת שקמה וכיוצא בה:

שכו המקבל שדה לזורעה שומשמין וזורעה חטין · ובו סעיף א׳

א המקבל שדה מחבירו לזורעה שומשומין וזרעה חטים ועשתה חטים ששוין כמו שהיתה ראויה לעשות מהשומשמין אין לו עליו אלא תרעומת עשתה פחות ממה שהיא ראויה לעשו׳ מהשומשמין משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות מהשומשמין עשתה חטים יותר ממה שהיא ראויה לעשות מהשומשמין חולקין לפי התנאי שביניהם אף על פי שמשתכר בעל הקרקע:

שכז דין מקבל שבא להסתלק ועדיי׳ לא נגמרו הזרעים: ובו ב׳ סעיפים

א מקבל שהגיע זמנו להסתלק מהשדה והיו שם זרעי׳ שעדיין לא הגיעו להמכר או שנגמרו ולא הגיע יום השוק למכרן שמין אותן ונוטל מבעל הקרקע:

ב כשם שחולקים המקבל ובעל הקרקע בתבואה כך חולקי׳ בתבן ובקש כשם שחולקים ביין כך חולקים בזמורות אבל הקני׳ שמעמידי׳ תחת הגפנים אם קנו אותם בשותפות הרי אלו חולקי׳ בהם ואם הם משל אחד מהם זה שקנה אותם הרי הם שלו וכן כל כיוצא בזה:

שכח דין מקבל שרוצה להסתלק מפני רעת השדה · ובו ב׳ סעיפים

א המקבל שדה מחבירו ולא עשתה אם יש בה כדי להוציא שאתים יתר על ההוצאה חייב המקבל ליטפל בה שכך כות׳ לבעל הקרקע אנא אקום ואזרע וכו׳ ואעמיד כרי לפניך ותטול חלקך וכו׳:

ב לא עבדה אלא הובירה כולה או מקצתה שמין אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו ואם התנה עמו אם אוביר ולא אעבוד אשלם אלף זוז הרי זו אסמכת׳ ואינו

חייב

חייב לשלם שלא נותן כפי מה שרגילים לעשות בלבד:

שבט המקבל שדה לזמן ומת והניח בן:
ובו סעיף א׳

א המקבל שדה מחבירו לזמן ידוע ומת והניח בן לא יאמר לו מה שעשה לכל הכן לא יאמר לו תן לי מה שעשה לכי שלא סמין מה שעשה עד עת מותו ויתן לו לפילו שהשכיר עמו לזמן קבוע:

של המקבל שדה ליטע כמה אילנות:
ובו ה׳ סעיפים

א המקבל שדה מחבירו ליטע מקבל עליו בעל השדה עשר בורות לשלש יתר על זה מגבלין עליו את הכל:

ב מקום שנהגו שיהיה הנטוע חולקות נוטל חצי השכח ובעל הקרקע חצי ונטע והשביח ונטע והפסיד מחשבין לו חצי השכח שיש לו ומכרין לו מה שהפסיד ולפילו התנה על עצמו שלש יפסיד לא יטול כלום הרי זה למכתו וחין מכרין לו אלא מה שהפסיד:

ג נטע הנוטע והשביח ורצ להתלק שנמצ בעל הקרקע צריך להוריד לרים הרי בעל הקרקע מוריד לרים ויטול בעל הקרקע החצי ולא יפסיד כלום ויטול הלרים שלים והשתית הנשאר של נוטע שהרי שלק עצמו כרצונו:

ד כל שתל שנוטל החצי כמו שנוטל החצי בפירות כך נוטל החצי בגפנים שהזקינו אבל אם שטפן נהר או עקרן הרוח אין לו בהם אלא רביע:

טען הלרים שהתנה שיטול החצי ובעל השדה טען שלא התנה אלא ליתן לו השלים הולכים אחר מנהג המדינה:

הלכות שכירות
ופועלים

השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג שלא
המדינה: ובו ג׳ סעיפים

א השוכר את הפועלים ואמר להם להשכים ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב חינו יכול לכופן לפילו הוסי׳ על שכרן כיון שלא התנה כן בשעה ששכרם:

ב מקום שנהגו לזון זונין לספק בגרוגרות או בתמרי׳ וכיוצא בהם יספק הכל כמנהג המדינ׳:

ג השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשכיר מכני העיר מחשבין היתר שבשכירות והפחות שבשכירות ומה שביניהם נותן החצי כגון אם היתר בשש והפחות בחמש נותן להם חמש:

דין האומר לשלוחו צא ושכור שלב
לי פועלים ושברן יותר ממה שאמר
לו: ובו׳ סעיפים

א אמר לשלוחו צא ושכור לי פועלי׳ בשלשה והלך ושכרן בחמשה אם אמר להם השליח שכרכם עלי נותן להם ל׳ ונוטל מבעל הבית ג׳ ומפסיד אחד מכיסו ואם אמר להם שכרכם על בעל הבית נותן להם כ״ה כמנהג המדינה היש במדינה מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בד׳ תינו נותן להם שלש בשלשה ויש להם תרעומת על השליח באה דברים תמורים שמין מלאכתן ניכרת לבל אם היתי מלאכתן ניכרת ואמרי שוה ל׳ נותן להם כ״ה ארבעה שלישו לא אמר להם שלושה ל׳ טרחו ועשו שוה ארבעה:

ב אמר לו כ״ה שכור לי בארבע והלך השליח ושכר בשלשה לא על פי שאמרי מלאכתן שוה ל׳ תין להם אלא שלשה שהרי קבלו על עצמם ויש להם תרעומת על השליח:

ג אמרו לו כ״ה בשלשה והלך השליח ואמר

לזה בארבעה וחמרו הדיינו כמו שאמר ב"ה אין לדעתם הלך פיתן ב"ה יתר על ארבעה לפיכך סתמן מה שעשו שם שוה ארבעה כותלין ארבע אמ"ה ואם היינו שוה לו שהיינו יודע אין להם הלך אלמה:

ד אמר לו בעל הבית בארבעה והלך השליח ואמר להם באלמה ואמרו לו כמו שאמר בעל הבית הלך על פי שהלכתן שוה ארבעה אין להם הלך ג' שהרי שמעו באלמה וקבלו עליהם:

ה שכר ב"ה בעצמו באלמ' ונזדמנלה המלאכ' והרשה להם ב"ה פנים זועפות ופיסותיו כדברו היינו יכול לומר לא נתפייסתי הלך על דעת שתפחתו משכרכם כפי הזול שהם יאמרו לי פיוסנוך שלא לדעת שנעשה המלאכה טובה וכן עשינו וכן שם הוקרם המלאכה והם הרשו לו פנים זועפות ופיסם כדברים היינם יכולי לומר לא נתפייסנו הלך על דעת שתסיק על שכרינו כפי היוקר שהוא יפיב לי פיסתי שלא על דעת להוסיף לכם לכלה ושתיה וכן עשיתי:

ו שם המלאכה שוה ה' ושכרם כ' והוזלה ועמדה על ד' מותן להם ארבעה וכן שם שכרן כיון שיר דיבר מהרתוי והוקרם המלאכה היכם יכולים לומר גם עתה תוסיף לנו דיבר יותר מהרתוי לפי היוקר של עכשיו:

שלג השוכ' את הפועל ובא הפועל לחזו' קודם שהתחיל או אחר כן: ובו ח' סעיפים

א השוכר את הפועלים והטעו את ב"ה או ב"ה הטעה אותם אין להם זה על זה שלא תרעומ' כמה דברים תמורים בשלא הלכו אחרים ולא מצאו תבואה פועלי ומצאו שדה כשהיא לחה או שנשברה להשקו את השדה ומצאום שהתמלא מים שם בקר בעל הבית מלאכתו מבערב ומצאה שנריכה פועלים אין לפועלים כלום ומה בידו לעשות ואם לא בקר אותן להם שכרן כפי שעל כמה שעשו דומה הבית טעון לבית ויקח ושמה מלאכה לבעל:

ב כמה דברים תמורים שאין להם עליו שלא תרעומת בשלא הלכו דוקא בשלא היו יכולים להשכיר עצמם אחם כשנשברה ב"ה זה לבל שם היו נשברים אחם ועכשיו הינם נשברים כלל הרי זה כדבר ההבל להם ונותן להם שכרם כפועל כמל ואם נשברים בפחות משלם הפחת ואם הלכו לף על פי שלא היו מוכנים להשכיר עצמם אחם נותן להם שכרם כפועל כמל והוא שעכשיו הינם נשברים כלל לבל שם מוכנים מי שיכירם בשכירותו אין להם שלא תרעומת ואם הינם מוכנים להיות נשברים שלא בפחות משלם להם הפחת וכל שלו הדינים בשלא בקר ב"ה מלאכתו מבערב אחוז בפשיעתו לבל שם לא היתה פשיעת ב"ה בדבר כלל הרי זה הנום וכפשר כמו שנתבאר:

ג התחיל הפועל במלאכה וחזר בו באמצי היום חוזר ואפילו קבל שכר דמי שכירותו ואין בידו לשלם לב"ה יכול לחזור בו והמעות חוב עליו שנאמר כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים:

ד כיצד דין הפועל שחזר בו לאחר שהתחיל אמין לו מה שעשו ונוטל ואם קבלן הוא אמין לו מה שעתיד לעשו בין שהוזלו בשעת שנשברן בין שלא הוזלו בין שהוזלה המלאכה לאחר כך בין שלא הוזלה אמין לו מה שעתיד לעשות כיצד קבל ממנו קמה לקצור בשתי שלשי קצר חניה והניח חניה כגד לחרוש בשתי שלשים לחרש חניה והניח חניה אמין לו מה שעתיד לעשות אם היה יום שנשבר דיברים שנתן לו שקל לו יגמרו את מלאכתן ואם היה הנשאר יפה שני דיברים היינו נותן שלא שנשברו לא עשו אלא חצי מלאכה:

ה כמה דברים תמורים כדבר שאינו לבול בדבר שהבול כגון שנתן להעלות מהמערה או שנשבר חמור להביא חלילין למת או לכלה וכיוצא בהם לאחר שעשל ואחר קבלן אינו יכול לחזור בו שלא אם כן בהם כגון שהלה או שמת לו מת ואם לא בהם וחזר בו אם היה מונח פועלים לאחרים לעשות את שלו ועכשיו אינו מונח עומד עליהם או מטען כיצד מטען אומר להם שלא קנצתי לכם בזול ועלו

שתים עד שיגמרו מלאכתן ולא יתן להם אלא מה שפסק תחלה ואפילו נתן להם השתי׳ מחזיר מהם התוספת:

ו כיצד שוכר עליהם פועלים וגומרי׳ מלאכתן שלא תאבד וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מהראשוני׳ עד כמה עד כדי שכרן של ראשונים ואם היה להם ממון תחת ידו שוכר להשלי׳ המלאכ׳ עד ארבעי׳ וחמשים זוז בכל יום לכל פועל אף על פי ששכר הפועל שלשה או ארבעה:

ז במה דברים אמורים שאין שם פועלים לשכור בשכרן להשלים המלאכה אבל יש פועלים לשכור בשכרן ואמר לו צא ושכור מאלו והשלם מלאכתך בין שכיר בין קבלן אין לו עליהם אלא תרעומת ושמין לשכיר מה שעשה ולקבלן מה שעתיד לעשות:

ח אמ׳ לאומן עשה לי דבר פלוני ואקחנו ממך ועשאו האומן ואחר כך אינו רוצה לקחתו והוא דבר שאם לא יקחנו מיד יפסיד חייב:

שלד השוכר את הפועל להשקות השד׳ והשוכר מלמד וחלה בנו. ובו ד׳ סעיפים

א השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר ופסק הנהר בחצי היום אם אין דרכו להפסיק או אפילו שדרכו לפסוק והפועל יודע דרך הנהר פסידא דפועל ואין ב״ה נותן לו כלום אף על פי שגם בעל הבית יודע דרך הנהר אבל אם אין הפועל יודע דרך הנהר ובעל הבית יודע נותן לו שכרו כפועל בטל:

ב שכרו להשקות שדהו ובא מטר בלילה בענין שאינו צריך אינו נותן לו כלום וכן אם בא בחצי היום אינו נותן לו מחצי היום ואילך כלום אבל אם בא הנהר נותן להם כל שכרן מן השמים נסתייעו:

ג במה דברים אמורים בפועל אבל מי שפסק עם אריסו שאם ישקה שדה זו ד׳ פעמים כיום יטול חצי הפירות וכל האריסים שהם משקי׳ שני פעמים אינם נוטלים אלא רביע הפירות ובא המטר ולא הוצרך לדלות ולהשקות נוטל חצי הפירו׳ כמו שפסק עמו שהארים כשותף ואינו כפועל:

ד מי ששכר מלמד לבנו וחלה התלמיד אם אינו רגיל באותו חולי ואפילו אם רגיל והמלמד מהעיר ומכיר בו פסידא דמלמד אבל אם רגיל בחולי ואין המלמד מכיר בו כגון שאינו מן העיר פסידא דבעל הבית ונותן לו כל שכרו משלם:

שלה השוכר הפועל למלאכה סתם או למלאכה ידועה: ובו ג׳ סעיפים

א השוכר את הפועל למלאכה ידועה ונשלמה בחצי היום אם יש לו מלאכה כמותה או קלה ממנה עושה ואם אין לו נותן לו שכרו כפועל בטל ואם היה מהחופרים או עובדי אדמה וכיוצ׳ בהם שדרכו לטרוח הרבה ואם לא יעשה מלאכה יחלה נותן לו כל שכרו משלם ודוקא שלא הראה לו אותה מלאכה תחלה אבל אם הראה אותה לו וראה שלא היה בה מלאכת יום ולא התנה אינו נותן לו כלום לאחר ששלמה כמו שנתבאר בסימן שקודם זה דכל מה ששניהם יודעים יש לפועל להתנות ואם שכרו סתם למלאכת יום אחד יכול לשנותו ממלאכה קלה לכבדה:

ב השוכר את הפועל להביא לו שליחו׳ ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא נותן לו שכרו משלם ואם היה דבר כבד מה שיש לו להביא מנכה לו שאינו דומה בא טעון לבא ריקם אלא אם כן הוא מאותם אנשים שדרכם לטרוח:

ג שכרו להביא תפוחים לחולה והלך והביא ומצאו שמת או שהבריא לא יאמ׳ טול מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל שכרו וכן כל כיוצא בזה:

שלו השוכ׳ הפועל לעשו׳ בשלו והראהו בשל חבירו: ובו ד׳ סעיפים

א השוכ׳ את הפועל לעשו׳ בשלו והראהו בשל חבירו

424

חבירו נותן לו שכרו משלם וחוזר ומיטל מחבירו מה שהנהנה ויש יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך לפיכך לא תמר לו שכרך עלי אלא שכרו מתם אלא אם שכרו לעשות בשל חבירו מתם יכול לומר טול מה שעשית בשכרך ואם אי שכרך עלי יש יכול לומר לו כן:

ב השוכר את הפועל לעשות בשלו או לנקט לנדבר של הפקר יש יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך ואם נתרצ' הפועל ליטלו בשכרו ואחר כך חזר בו אין שומעין לו והוא שעשו' אז הגבהה או הגבהה ברשותו:

ג שכרו לשמור לו דבר של הפקר יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך לפי שעדיין לא זכה בו בעל הבית וילך הוא ויזכה בו:

ד השוכ' הפועל ונתחרט בתחלת העבודה הרשו יש יכול לומר הריני לפניך אלא אין כותן לו אלא כפי מה שעשה עמו:

שלז דין אכילת פועל בשעת מלאכה ממה אוכל או מהי אוכל: ובו כ' סעיפים

א פועל העושה מלאכה לבעל הבית בדבר מאכל הרי זה אוכל ממה שהוא עושה אפי' אין עושה לא בידיו ולא ברגליו רק שמושך על כתפו ואמור לחסמו אלא יאכל:

ב כמה דברים אמורים שהוא אוכל כשהוא בגדולי קרקע בשעת גמר מלאכה כגון כורר עצים ומוסק בזיתים וחורש בתלתים וזורר בתמרים ובתלוש מהקרקע קודם שיגמר סוף מלאכה שמחייבת אותו בחיוב האחרון שכן דבר השוה' בין גדולי קרקע לבין החולב והמגבן ומחבץ חלב אוכל וכן השוזר בשחוב בשלו בשעת גמר מלאכה כגון השודר בגפנים או מכסה סורגי התולות ואפילו המנכש בבצלים ושומים כגון משקר את הקטנים מן הגדולים לא יאכל מהם ואף על פי שהיא גמר מלאכת הקטנים שעיקר המלאכה לגורך הגדולי' להרקיב להם ועדיין לא נגמרה מלאכתן:

ג העושה בתלוש לאחר שנגמרה מלאכתו כגון בודל בתמרים וכגרוגרו' חינו אוכל שכל דבר שאין לאחר חיוב מעשר חיוב כגון תלוש ועבוט לאחר שנתחייבו במעשר חינו אוכל ממנו ובדבר שיש בו חיוב לאחר כגון חטים העומדים לעשות פת שחייבת בחלה אוכל עד שיגמור מלאכתו להתחייב בחלה ולאחר מכאן חינו אוכל:

ד שכולל בתמרים רעים שלא נתבשלו כל צורכן ונותנים לותם בשל ומתחממי' ומתרככים אם עדיין לא נגמרה מלאכתן ויכול לאכל מהם:

ה נפתחו מכוותיו ונתפרסו שיגלגו ושכרו לעשות בהם לא יאכל מהם שכבר נתחייבו במעשר כמה דכרים תמורים בשיודע הפועל שנפתחו אבל אם לא ידע ושכור עדיין לא נתחייבו במעשר חייב לעשר ולהחלו:

ו השומר במחובר אפילו בשעת גמר מלאכה חינו אוכל אבל השומר בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתן אף על פי שחינו אוכל מן התורם אוכל מהלכות מדינה שנהגו כן:

ז יפה הפועל לאכול יותר משכרו כגון שכרו חינו אלא לינך יכול לאכול קטות ולו כותבת שום שלנ ומכל מקום מלמדין אותו שלא לעשות כן כדי שלא יאכש מלהשתכרו: ר' משה פרק האומנין

ח היה מעמר תרבין או חמשה ערימות של חמשה בני אדם לא יאכל כדיסו מתוך מתן שלו אוכל מכולם לפי חשבון:

ט היה עושה בתלוש לא יאכל בעבים אפי' שכרו לעשות בשניהם אבל יכול הוא למנוע עצמו מלאכול עד שמגיע למקום הפות ואוכל לפיכך הפועלים עד שלא הלכו שתי וערב בשת אוכלים ענבים ואין שותים תירוש מפני שאין מלאכתן ניכרת ביין והוא לית כשעשה בתין זה ואוכל בתין אחר מפיהלכו שתי וערב אוכלים בענבים ושותים בתירוש:

י היה עושה בגפן זה לא יאכל בגפן אחר ואי אכל לא מפקינ' מיניה ולא מכוונין מאחרי ומיהו בגפן שמולילת על גב חבירתה ועושה בתוך מהם יכול לאכול מהשניה:

יא אין רשאי לאכול אלא בשעת עשיית מלאכה

מלאכה ולא עשיתי ואמר מנעתני עמי עד עתה ולא נטלתי לאכול ועל כן אסור עתה ואוכל ומפני תקנת בעל הבית שלא יתבטל ממלאכתו אמרו חכמים פחות שנתן מלאכת שורים זו והולך להתחיל שורים אחרת יכול לאכול לחם על פי שאינו כשעת מלאכה שטובה היא לבעל הבית כדי שלא יתבטל:

יב לא יאכל עם העבדים פת או דבר אחר כדי שיאכל הרבה מהעבדי׳ ולא יאכל כמלא וחסקן עם בעל הבית שיאכל עד שיעור כך וכך אוכל כזית כפת כזה כמלא כזה בכל דבר שירצה:

יג אסור לפועל למוץ העבדים וכן אסור להכהב העבדים כתור או להפריך ע״ג הסלע אפילו אין מתבטל ממלאכתו בהכאה או בהפרכה:

יד אסור לפועל לאכול ממה שהוא אוכל לאכילת נפש:

טו רשאי הפועל לטבל פתו בציר כדי שיאכל עבדים הרבה ורשאי בעל הבית להסקות את הפועל אין כדי שלא יאכל עבדים הרבה:

טז פועל שאמר לבעל הבית תן לי שתי וכבי ממה שהיה לי לאכול או שאמר הריני בוטל ממה שנטלתי לאכול לחתי וכבי אין שומעין לו אפי׳ כשיר שהיה שעת העבדים ואמר תנו לחתי וכבי אין שומעין לו:

יז פועל שהיה שוה ושתה וכבו ושברו והתקין עם בעל הבית שלא יאכלו ממה שהיו עומדים לפניהם אבל גדולים שלא יאכלו אם רצו יאכלו:

יח האוכל בשעת איזון לו לאכול וכן אם הוליך בידו ממה שעשה או שנתן לאחרים עובר בלא תעשה:

יט אין הפועל רשאי לעשות מלאכה בלילה ולהשכיר עצמו ביום ולא ירשיב ויסגב עצמו ואוכל מזונותיו לבניו מפני ביטול מלאכתו של בית שהרי מחלום אחד שלא יוכל לעשות מלאכת בעל הבית כפת:

כ מוזהר הפועל שלא יבטל ממה שהוא כאן ועשה כאן שלא חייב להקדיש על עצמו בזמן שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה וכן חייב לעבוד ככל כחו שהרי יעקב הגדיק אע״פ שכל כחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכרו אף בשלש הזה שנ׳ ויפרוץ האיש מאד מאד:

דין אכילת בהמה בשעת מלאכה ואיסור חסימותה • ובו ט׳ סעיפים שלח

א הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע בין בשהוכר בין בתלוש ואוכלת ממטוי שעל גבם עד שתהיה פורקת וכלבר שלא יטול בידו ויאכילנה:

ב כל המונע הבהמה מלאכול בשעת מלאכתה לוקה שנאמר לא תחסום שור בדישו אחד שור ואחד כל מיני בהמה וחיה בין טמאים בין טהורים ואחד הדיוט ואחד כל שאר מלאכות של גדולי קרקע ולא נאמר שור בדישו אלא בהווה:

ג אחד החוסם אותה בשעת מלאכה ואחד החוסם אותה מקודם ועשה בה מלאכה וחיה הסומה אפילו חסמה בקול לוקה:

ד שכר בהמה וחסמה ודש בה לוקה ומצלם לבעליה חרבע קרקע לפרה ומצלם קרקע לחמור שמעשר מסיכה כתחייב במזונותיה ואינו חייב מלקות עד שידוש בה חסימה:

ה ישראל שדש בפרתו של נכרי עובר משום לא תחסום ונכרי שדש בפרתו של ישראל אינו עובר משום לא תחסום:

ו אמר לנכרי חסום פרתי ודוש בה ישראל קטן בפיה ודש בה וסרי אינה אוכלת רבן לה אלא מכחון הרבין בנה מכחון הרי שמלה ואינו מעקה אות׳ פירש עור על הריס כדי שלא תאכל כל זה וכיוצא בזה אסור ואינו לוקה:

ז היה הרבר שהיא עושה כו רע לבני מעיה ומזיקה לו מסיבה חולה ואם תאכל מזה תתרפא מותר למנעה שלא הקפידה תורה אלא על סתימה וסרי אינה נסיונית:

ח פרות שמלכות על התבואה לפי פירש

להן הדרך היכן עובר לית תחסום:

ט דשאי השוכר להחכילה פקיעי עמיר כדי שלא תאכל הרבה מהדים ודשאי בעל הפרה להרעיבה כדי שתאכל הרבה מהדים:

שלט לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו ומתי זמנו · ובו י"א סעיפים

א מנוה לתת שכר שכיר בזמנו ואם לאחרו עבר בלאו אחר שכר אדם או בהמה או כלים אבל על שכר קרקעות אי אתמר שהיכו עובר:

ב כל הכופה שכר שכיר כאלו גוזל נפשות ועובר בחמשה לאוין ועשה:

ג אי זהו זמנו שכיר יום יש לו זמן ליתנו לו כל הלילה לית נתנו לו עובר עליו בבקר אבל כל תלין שכיר לילה זמנו ליתנו לו כל היום לית נתנו לו עובר עליו בערב אבל בימות תתן שכרו:

ד שכיר שעות אם כלה שכירותו ביום יש לו תשלום כל אותו יום אם כלה בלילה יש לו תשלום כל אותו לילה:

ה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע יש ביום עובה כל אותו היום יש בלילה עובה כל אותו הלילה:

ו נתן עיניו לגמור לתקנה בקבלנות וגמרה כל זמן שהעליות ביד הגומן אינו עובר נתנו לו לפילו בחצי היום כיון שנשקעה עליו חמה עובר אבל תלין שבקבלנות היא בשכירות לעולם בזמנו:

ז הגומר לפלוחו נא ושכור לי פועלים ושכרם ואמר להם שכרכם על כ"ה לין יום אחד מהם עובר על כל תלין ואינו כ"ה עובר אבל תאמר לרעך לך ושוב אם אינו טרוד ואינו לדחותם ואם לא אמר שכרכם על כ"ה לפילו לא אמ' להם שכרכם עלי שלא שכרם אתם הוא חייב בשכרם לפיכך הוא עובר אבל תלין:

ח עבר זמנו לין בעל הבית עובר אבל תלין ומכל מקום חייב ליתן לו מיד וכל עת שיטרח עובר על לאו של דכריהם שנאמר לא תאמר לרעך:

ט שכיר שמכור בבעל הבי שלין דלכו להיות בידו מעות לנה כיום הסוק היכן עובר בכל תלין לפילו ים לו מעות ומיום הסוק ואילך אם היכו נותן לו שובר מסוס אל תאמר וכו':

י לין כ"ה עובר מסוס כל תלין אלא אם כן תבעו השכיר לא תבעו או שתכעו ולא היו לו מעות ליתן לו או שהחזיו אבל שולחני ליתן לו וקבל עליו ליתן לו היכו שובר לפילו לין בבעל הבית כיד שולחני כלום ומ"מ אם רצה השכיר לחזור בו אלא לקבל מהשולחני אלא מכ"ה ברעות בידו:

יא דיני שכיר שבשבע ומוטל בתבואר בסימן פ"ט:

הלכות שאלה

השואל חייב באונס ובהמה שמתה מחמת מלאכה ואם שלחה על יד בנו או עבדו · ובו ח סעיפים

שם

א השואל מחכירו בהמה או מטלטלי ונתאנסו בידו כגון שמתה או נשבר או נפסה חייב וזין כ"ל שחייב בגניבה ואבידה אבל כל הקולקל מחירב בה מחמת מלאכה שעשה בשאלה לא מבעיא אם הוכחשה מחמת מלאכה שהוא פטור אלא אפילו מתה מחמת מלאכ' פטור והוא אלא יפנה לעשות בה דבר אחר חוץ מהמלאכה שעשה בשאלה שאם שינה ועשה בה מלאכה אחר חוץ מהמלאכה שעשה בשאלה אפילו היה קלה ממנה תלוין דמחמת אותה מלאכ' שעשה מתה ואפי' בשותה מלאכה עצמה היפסד לעמות כגון שעשה לחרוש וחרש בה היום ובלילה אלא כדרך כל החרש:

ב נכחש הבשר משלו ומוטו לחזור פטור אבל אם נכחשה מלילה ואתה אתר כך שהוא חייב לשלם כיון שלילה כשלו משלם כמו שהיית בשעת שאלה:

ג השואל בהמה מחבירו לילך דרך ילוע ובלו עליו

עליו ליסטים באותה הדרך או חיות רעות ואנסוה ממנו חשיב שפיר מתה מחמ׳ מלאכה:

ד השואל בהמה חייב במזונותיה משעה שמשכה עד סוף ימי שאלתה ואם כחש בשרה כחשא דלא הדר חייב לשלם מה שפחת׳ בדמיה ואם היה הכחש מחמת מלאכה פטור וישבע שבועת השומרים שמחמת מלאכה כחשה:

ה השואל פרה מחבירו ושלחה לו המשאיל ביד בנו או ביד שלוחו או ביד עבדו אפילו שלחו לו ביד בנו או ביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה קודם שתכנס לרשות השוא הרי זה פטור ואם אמר לו השואל שלחה לי ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי או ביד עבדיך העברי או ביד שלוחך או שאמר לו המשאיל הרינו משלחה לך ביד בנך או עבדך או ביד שלוחך או ביד בני או ביד עבדי העברי או ביד שלוחי ואמ׳ לו השוא שלח ושלחה ומתה בדרך הרי זה חייב:

ו שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני אע״פ שאמר ליה השואל שלח ומתה פטור שידו כיד רבו ועדיין לא יצאה מרשות המשאיל:

ז אמר לו השואל הכישה במקל והיא תבא מאליה ועשה המשאיל כך אין השואל חייב בה עד שתכנס לרשותו:

ח וכן בשעה שמחזירה השואל לבעלים אם שלחה ביד אחר ומתה קודם שתגיע לרשות המשאיל הרי זה חייב שעדיין היא באחריות השואל ואם שלחה מדעת המשאיל על ידי אחר ומתה פטור שלחה ביד עבדו הכנעני אף על פי שאמ׳ לו המשאיל שלח אם מתה בדרך ח יב שיד העבד כיד רבו ועדיין לא יצאה מיד השוא במה דברים אמורי׳ כשהחזירה תוך ימי שאלתה אבל אם החזירה אחר ימי שאלתה יצתה מדין שאילה והרי הוא כשומ׳ שכר וה״ה אם היא עדיין בביתו של שוא לכיון שעברו ימי שאלתה יצא מדין שואל והרי הוא כשומר שכר:

שמא השואל מחבירו חפץ סתם או לזמן קצוב: ובו ח׳ סעיפים

א השואל מחבירו כלי או בהמה סתם הרי המשאיל מחזירו בכל עת שירצה שאלו לזמן קצוב כיון שמשך וזכה בו אין הבעלים יכולים להחזירו מתחת ידו עד סוף ימי השאלה ואפילו מת השואל הרי היורשים משתמשים בשאלה עד סוף הזמן:

ב השואל פונדק מחבירו ללינה אין פחות מיום אחד לשביתה אין פחו׳ משני ימי׳ לנישואין אין פחות משלשים יום שאל חלוק מחבירו לילך בו לבית האבל כדי שילך ויחזור שאלו לבית המשתה כל אותו היום שאלו לעשות המשתה שלו אין פחות משבעה ימים:

ג הניח להם אביהם פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאלתה ואין חייבים באונסיה אפילו נשתמשו בה אבל חייבים עליה כש״ש אפילו לא נשתמשו בה ויש מי שאומר שאם אמר המשאיל ליתומים החזירו לי הפרה שהשאלתי את אביכם או קבלו עליכם חיוב אונסים שומעין לו:

ד חשבו שהיא של אביהם וטבחוה ואכלוה משלמים דמי בשר בזול שהוא שני שלישי׳ והעור ישלמו כולו ואם הניח להם נכסים וטבחוה משלמים דמיה מנכסיו:

ה השואל כלי מחבירו לעשות בו מלאכה פלונית כיון שמשך השואל אין המשאיל יכול להחזירו מתחת ידו עד שיעשה בו אותה מלאכה וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה למקום פלוני אינו יכול להחזירה מיד השוא עד שילך בה לשם ויחזור:

ו השואל כלי מחבירו להשתמש בו ואמר ליה השאילני דבר פלוני בטובתך כלומר אין אתה משאיל לי דבר זה כדרך כל המשאילין אלא כפי טובת לבך ונדבותך שאינך מקפיד על הזמן אם קנו מיד המשאיל על זה הרי השוא משתמש בו לעולם עד שיתבטל הכלי מלעשות מלאכתו ויחזיר שבריו או שיריו ואין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי או לעשותו פעם אחרת:

ז האומר לחבירו השאילני קרדום לעדור בו הפרדם הזה עודר בו אותו הפרדם בלבד ואינו רשאי לעדור בו פרדם אחר אפילו הוא כמוהו: אמר לו פרדם סתם עודר בו פרדם אחד אי זה

שירצה אפילו אינו שלו שאלו לעדור בו פרדסים הרבה שלו עודר בו כל פרדסי שלו ואפי׳ נשח׳ כל הברזל בעדירה מחזיר לו הנצב של עץ ויש מי שאומ׳ דדוקא׳ באותה שנה אבל לא בשנה אחר׳:

ח האומר לחבירו השאילני שוקת זה ונפל אינו יכול לחזור ולבנותו אמ׳ ליה השאילני שוקת סתם ונפל חוזר ובונה עד שישקה כל שדותיו אמ׳ ליה השאילני מקום שוקת הרי זה בונה בכל מקום שירצה בקרקע המשאיל ובונה מקום השוקת שיספיק לו להשקות ממנה כל שדותיו או כל בהמותיו לפי מה שהתנה עם המשאיל והוא שלקח ממנו בקנין על זה:

שמב אין השואל רשאי להשאיל: ובו סעיף א׳

א אין השואל רשאי להשאיל אפילו של ס״ת שעוש׳ מצוה בשאלתו אינו רשאי להשאיל לאחרים ואם השאיל לאחרים אפילו נתקלקל מחמת המלאכה ששאלו בשבילה חייב שלא אם כן יש לו ראיה שיכול ליפטר בה אילו היה בידו כמו שנתבאר בסימן רצ״א:

שמג דין השואל אחר בלות זמן השאלה· ובו ב׳ סעיפים

א השואל חפץ או כל דבר לזמן מיד כשיכלה הזמן חוזר הדבר השיש לרשות המשאיל להפטר השואל מאונסים אפילו הוא עדיין בביתו ומ״מ חייב הוא בגניבה ואבידה כדין שומר שכר ואם שלחו לו בתוך הזמן ביד עבדו או שלוחו של משאיל או של שואל נתבאר בסימן ש״מ:

ב ש״ש לזמן כיון שכלה זמנו כלתה שמירתו ואפילו היא עדיין בביתו אינו עליה שלא ש״ח:

שמד טען שמת׳ מחמת מלאכה או רוצה לשלם או לישבע· ובו ד׳ סעיפים

א טען השואל שמתה מחמת מלאכה אם הוא במקום שעדים מצויים אינו נפטר עד שיביא עדים שהוא כדבריו ושלא שינה בו ואם הוא במקום שאין עדים מצויים ישבע כמו שנתבאר בסימן רצ״א ואם התנה שלא ישבע או שלא ישלם אם נגנבה או נאנסה הכל לפי תנאו:

ב כשישלם השואל שמין לו השברים שאם של כלי ונשבר שמין לו השברים כמו שהיו שוים בשעת השבירה ונותנים לבעלי׳ ומשלים עליהם ואם הוזלו בין שעת שבירה לשעת העמדה כדין שמין אותם כמו שהיו שוין בשעת שבירה וכן אם שאל בהמה ומתה שמין כמה היתה שוה הנבלה בשעה שמתה ונותן לו ומשלים לו עליה:

ג ראובן השאיל חפץ לשמעון והפסידו אמר שמעון לראובן השבע כמה היה שוה ואפרענו לך והשיב בעל החפץ השבע אתה והפטר ישבע בעליו ויפרע שכנגדו על פי שבועתו ואם לא ישבע לא יפרע שכנגדו ואינו נקרא מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע שמשלם:

ד השואל פרה מחבירו שאלה חצי יום ושכר׳ חצי יום או שאלה היום ושכרה למחר או שאל אחת ושכר אחת מהן המשאיל אומר שאולה מתה ביום שהיתה שאולה מתה בשעה שהיתה שאולה מתה והשומר אומר איני יודע או שאמר השומר שכורה מתה ביום שהיתה שכורה מתה בשעה שהיתה שכורה מתה והמשאיל אומ׳ איני יודע או שזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע המוצא מחבירו עליו הראיה ואם לא היתה שם ראיה בזמן שהמשאיל טוענו ודאי ישבע השומר ששכורה מתה או שאינו יודע ובזמן שהמשאיל אומר איני יודע ישבע השומ׳ שבועת השומרים שמתה ועל ידי גלגול ישבע השומר ששכורה מתה או שאינו יודע וה״ה אם זה אומר שאולה מתה וזה אומר שכורה או זה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע:

שמה דין השואל פרה ושכר אחרת· ובו ב׳ סעיפים

א שאל שתי פרות חצי היום בשאלה וחצי היום בשכירות

כשכירו׳ השאילו אומר בזמן השאלה אתן והלה אומר לאחר אתה בזמן השאלה והאחרת היכי יודע מתוך שיומן יכול ליטבע ישלם השתים:

ב וכן אם מכר לו ג׳ פרות שתים שחולו׳ ואחת שכורה השאיל אומר שתים השחולות הן שאתן והשואל אומר לאחת השאולה אתה ודאי לכל השניה שאתה היכי יודע אם השאולה האחרת או השכורה מתוך שיומן יכול ליטבע שהרי אומ׳ היכי יודע ישלם השתים:

שמו דין פטור שאלה בבעלי׳ עם כל דיניו ובעל בנכסי אשתו · ובו י״ט סעיפים

כלל פ׳ השואל

א השואל והיה השאיל עם השוא במלאכתו בשעה שמשך הדבר השאול לפיכך נגנב או אבד בשעה פטור שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם לא שכח היה עמו בשאלה שהשאיל את עצמו לעשות מלאכתו לא שכח היה עמו בשכירות שהשכיר עצמו לו לא שכח היה עמו בחותה מלאכה של הדבר השאול לא שכח במלאכ׳ אחרת לפיכך ג״כ השקני מים והשקהו והשאיל לו פרתו בשעד שהוא משקהו הוי שאלה בבעלים אבל אם משך תחלה ואחר כך השקהו לא הוי שאלה בבעלים:

ב לא שכח אם כאן שאלת בבעלים עם שאלת הפרה כאחד לא שכח היה הוא שאולו או שכור לו ואחר כך השאיל לו פרתו פטור לפיכך לא היה עמו בשעת שכירה ומיתה אבל אם לא היה עמו בשעת שאלה ואחר כך שב אל בעליו או השכיר׳ אין זה שאלה בבעלים אף על פי שהיה עמו בשעת שכירה ומיתה:

ג שאל הבעל ונתרצה להיות שאול לו אף על פי שלא התחיל במלאכת השואל בשעת מסיכת הפרה הלא מזמין ומכון עצמו ללכת חשוב שפיר עמו במלאכתו לכל השמירה שאומ׳ להיו׳ שאלה לו ולא הכין עצמו למלאכתו לא הוי שאלה בבעלים:

ד השאיל לו בהמתו או השכירה לו למשוי והלך עמה לשערה והטעינה הוי שאלה בבעלים אף על פי שמעצמו כשאל לו ואם נח הלך אלא לרחות שלה ומסיף עליה המשוי אין זה שאלה בבעלים:

ה א״ל שמור לי ואשמור לך או שמור לי היום ואשמור לך למחר כתבאר בסימן ש״ה:

ו האומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי היכה שאלה בבעלים שכאמר אם בעליו עמו הבעלים עצמם לא שאלו ואם אמר לעבדו הכנעני צא והשאל עם פרתי הרי זה שאלה בבעלים שיל העבד כיד רבו:

ז שותפים ששאל אחד מהם מחבירו הוי שאלה בבעלים:

ח האומר לחבירו השאילני היום והשאילך למחר חינה שאלה בבעלים:

ט שאל מהאשה פרת בנכסי מלוג ונשאל לו בעלה או אפי׳ שאלה פרה לעורך בנכסי מלוג שלה ונשאר בעל הפרה לבעלה לא הוי שאלה בבעלים מפני דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי: כלל ב׳ ורלת כלי ל״ת כלל ב׳ שעלת

י שאל פרה לרבעה או לרחות לו לעשות בה פחות מעשה פרוטה או ששאל ב׳ פרות לעשות בהן עשה פרוטה הרי זה שפיר ואין מוטלים מידו:

יא שאל מבני שותפי׳ ונשאל לו לאחד מהם וכך השותפים ששאלו ונשאל לאחד מהם הרי זה שפיר אם היה שאלה בבעלים אם לאו לפיכך אם מתה היכו משלם ואם תפסו הבעלי׳ אין מוטלים מידם ואם פשעה הם מחייב ויש פוטרים:

יב מלמד תינוקות והמוסר לבני המדינה והמקיז להם דם והסופר שלהם כל אלו וכיוצא בהם כיוצא בהן עשוי ויש בהן לעשות במלאכתו אם השאיל או השכיר לאחר מאלו שהוא עוסק במלאכתם הרי זה שמירה בבעלים ואפילו פשע בה השומר פטור אבל הוא ששאל או שכר מהם חייב שאילים שאולים לו ויש אומרי׳ שבזמן הרחוי למלאכה אף על פי שאינם עסוקים בה לפי שאינו רשאי להשתמש מהמלאכה ההיא דכל עת שבריטים לו הוי לגבייהו שאלה בבעלים אפילו אם צריך לתת לו שכר מ״מ מוכרח הוא לעשות לו מלאכתו מידי דהוה שותפים ששכרו שכיר

אדם או שנה דבכל שעה הוי שאלה בבעלים לכל אחד מהם:

יג הרב הסומך לתלמידיו אם הם נריכים ללמוד עמו בכל מסכתא שירצה הוא ואף אם התחילו מסכתא אחת יכול לשנותה לאחרת או הוא הם כשהולים לו אפשר עמו במלאכה ואם שאלה מהם הוי שאלה בבעלים ואם הוא נריך ללמוד עמהם בכל מקום שירצו או הוא בשאל להם ואפילו שלא בשעת שלימוד כיון שנריך ללמוד עמהם בכל עת שירצו ואם הדבר תלוי בשניהם שמסכתא שהתחיל ינמרו ואין הרב יכול לשנות המסכתא שלא מדעת התלמידים ושלא התלמידים בשלא דעת הרב או חוכם שאולים זה לזה כלל ולפני המוערים שרך לדרוש לעם הלכות המוער הוא כשאל להם:

יד שאלה בבעלים ומכרה שלא בבעלי שמכרו רות תלוי בשאלה אבל אם מכרה בבעלי וחזר ושאלה שלא בבעלים או שאלה בבעלים וחזר ומכרה שלא בבעלים או שאלה בבעלים וחזר ומכרה בבעלים או שמכרה בבעלים וחזר ושאלה שלא בבעלים וחזר ומכרה שלא בבעלים כל הלוו קפץ מיד בבעלים הוא:

טו יש שאם מכרה בבעלים וחזר ומכרה שלא בבעלים הוי שניה בבעלים כמו שרשעונה אבל אם רשעונה שלא בבעלים ושניה בבעלים אין הרשעונה גוררת את השניה להיות שלא בבעלים:

יו בעל בנכסי מלוג שלא לשתו אפילו פעם אחת ומכרו פעור שהיה עמו במלאכתו:

יז שאם שאלה ואחר כך נשתה הרי הבעל בליקח ואין לו דין שומר לפיכך אם הלבר שהוזל בהמה ומתה הבעל פעור אף על פי שהוא משתמש בה כל ימי שאלתה אפילו פעם אחת שכי שהוא בליקח והשאה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון ואם הודיע את בעלה שהיא שאולה הרי זה כבגם תת ניה:

יח לוקח בהמה לשלשים יום ע"ח עליה:

יט כל תלוי החלוקי של שאלה בבעלי נוהגים בכל המומרים:

דין היזק שור של שואל לשל שמו משאיל או איפכא: ובו סעיף א'

א שאל פרה כשהיא והזיק שורו של שואל לשורו של משאיל אפילו אם הוא תם משלם כ"ש אפילו אם הזיק מפור דעלמא נריך לשלם דמשתמיט נריך לשומרו שלא יזיק ושלא יזיק ואם קבל עליו שמירתו שלא יזיק לבל לא שלא יזיק והזיקו לשורו של שואלתם משלם חצי נזק ומועבזק שלם ואי אזקיה תורא דמשאיל לתורא דשואל וה שאלה היתה כשהיא כן אין תם כין מועד פטור דאי אזיק לתורא דשלמא שוא כעי לשלומי שעליו מוטל לשומרו שלא יזיק ואם קבל עליו לשומרו שלא יזיקלבל לא שלא יזיק והזיק לשורו של שואל משלם לו המשאיל תם ח"כ ומועד נזק שלם:

הלכות גניבה

איכור גניבה ושמי נקרא גנב ומאיזה שעה מתחייב: ובו סעיפים

א אסור לגנוב אפי' כל שהו דין תורה ואסור לגנוב אפילו דרך שחוק ואפילו על מנת להחזיר או כדי לשלם תשלומי כפל או כדי לשעבדו עבד אסור כדי שלא ירגיל עצמו בכך:

ב כל הגונב אפילו שוה פרוטה עובר על לאו דלא תגנובו וחייב לשלם אחר הגונב ממון יתרה או הגונב ממון גוים ואחר הגונב מנדול או מקטן:

ג אי זהו גנב הלוקח ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעים אבל אם לקח בגלוי וברעות אין זה גנב אלא גזלן:

ד מעשה שמשך הגניבה כעשה עליה גנב כמה דברים תמורי שמשכה חוץ מרשות הבעלים אבל כל זמן שהוא ברשות הבעלים אומר חייב עד שיגביהנה ואם הכניס לרשותו אפילו לבגו חצרו

וקרפפו אם היא משתמרת חייב אף על פי שלא
משך ולא הגביהה :
ה תשלומי הגניבה אם יש לו מטלטלי יורדים
להם ואם אין לו מטלטלים אלא קרקעות יורדים
להם וגובים מהעידית שלו כשאר נזיקים :
ו מי שגנב והגביהה הגניבה ובא אחר וסייע
להוליכה משם פטור זה השני :
ז ראובן שראה שמעון שנכנס לבית לוי וגנב
חפץ אחד ובא אותו חפץ ליד ראובן והחזירו אין
לוי יכול להוציאו ממנו בדין :
ח ראובן תבע לשמעון שנכנס לחדרו וגנב
ספריו והוציאם מרשותו והשיב שמעון אמת היה
שהוצאתים אבל כך היה המעשה שבקשתני
קרובתי כלתך להוציאם כי לא יכלה שאתם ולא
ידעתי של מי היו וגם לא הגבהתים אך היא
הגביהתם ונתנתם לי שמעון חייב להחזירם כי
מה לו ליכנס לחדרו להוציא הספרים וניכר
הדבר שכיון לסייע לגזול חמיה ומה שטוען שהי'
הגביהתם ונתנתם לו מ"מ הרי טוען שהיו כבדי'
ולא יכלה שאתם וכיון שלא יכלה להוציאם משם
אם לא סייעה הוה ליה כאילו הוציאם הוא ויגבה
ראובן ממי שירצה מכלתו שהודית לו שהם
ברשותה ואם ירצה יגבה משמעון :

שמט

דין אשה ועבד וקטן שגנבו: ובו ה' סעיפים

א אחד האיש ואחד האשה שגנבו חייבים
לשלם אלא שאשת איש שגנבה אם אין הקרן
בעין או חלופיו אין לך ממה לשלם עד שתתשלמן
או תתגרש :
ב אשת ראובן השאילה לאשת שמעון חפצים
זיצא קול בעיר שנגנבו אם שמעון מוד' שהחפצי'
באו לרשותו ואינו יודע מה נעשה בהם צריך
לישבע שאינם ברשותו ושלא שלח בהם יד וגם
האשה תשבע שאינם ברשותה ויכתבו עליה
פסק דין שחייבת לשלם לה החפצי' לכשתתשלמן
או תתגרש :
ג קטן שגנב מחזירין קרן לבעלים אם הוא
בעין ואם אינו בעין פטור אף לאחר שיגדיל :
ד עבד שגנב מחזירין קרן לבעלים אם הוא
בעין ואם אינו בעין אין בעליו חייב לשלם
כשתחרר העבד חייב לשלם אם יש לו :
ה ראוי לבית דין להכות הקטנים כפי כח
הקטן על הגניבה כדי שלא יהיו רגילים בה וכן
אם הזיקו שאר נזקים וכן מכים העבדים אם
הזיקו מכה רבה שלא יהיו משולחי' להזיק :

שנ

א גנב חלבו של חבירו ואכלו משלם לו דמי
חלבו :

שנא

דין הגונב כיס בשבת . ובו סעיף א'

א יש גנב שפטור מלשלם ואי זה זה שבא עם
התשלומין חייב מיתה כגון הגונב כיס בשבת
ולא הגביהו ברשות הבעלים אלא היה מגררו
ומוציאו מרשות הבעלים לרשות הרבים ואבדו
שם הרי זה פטור מתשלומין שאיסור שבת
ואיסור גניבה והיזק באים כאחד אבל אם גנב
כיס בשבת והגביהו שם ברשות היחיד ואחר כך
הוציאו לרשות הרבי' והשליכו לנהר חייב לשלם
שהרי נתחייב באיסור גניבה קודם שיתחייב
באיסור סקילה וכן כל כיוצא בזה :

שנב

א הפקיד לשנים וטענו כגנב והודה האחד
ועל השני באו עדים בין שניהם משלמים הקרן :

שנג

נשתנ' הגנב' ביד הגנב או שנתיאשו בעליה ממנה : ובו ד' סעיפים

א נשתנה שם הגניבה ביד הגנב כגון שגנב
טלה ונעשה איל עגל ונעשה שור קנאה בשינוי
השם ואין להחזיר אלא דמיה ומשלם כמו שהית'
שוה בשעת הגניבה וכן כל שינוי כיוצא בזה
שאינו חוזר לבריתו אבל שינוי החוזר אינו קונה
אפילו מדרבנן ובסימן ש"ס יתבאר אי זה שינוי
החוזר :
ב כתיאשו הבעלים מהגניבה אינו קונ' וצריך
להחזירה

להחזירה ואם יש עם חיסרון שיעור הפסד שחוזר לבריתו יש לומרים שקונה וחייב לשלם להחזיר מלא דמים:

ג אם יש עם חיסרון שעור רשות בין שהתישנו ואחר כך מכר הגנב בין שהתישנו אחר שמכר קנה לעניין שאין הקונה צריך להחזיר גוף הגניבה לכל מחזיר דמים אם לקח מגנב מפורסם ואם לא היה גנב מפורסם חייבו מותן כולן לא חפץ ולא דמים מפני תקנת השוק כמו שיתבאר בסימן שנ"ו:

ד אין נקרא שיעור רשות אלא כשוכר או מותן לכל אם מתחוריבו לבניו לא דרשות יורש להו כדאמרי' לוקח דמי ויתבאר בסימן שם"ו ושם יתבאר עד אי זה נקרא שיעור רשות:

שנד השביחה הגניבה ביד הגנב: ובו ו' סעיפים

א היתה הגניבה ביד הגנב והשביחה מלויה כגון שבשה שהיתה מעוברת בשעת גניבה וילדה או שהיתה טוענת בשעת גניבה וזזה משלם לו שהיתה ואת גזזיה ואת ולדותיה ואם לאחר יאום ילדה וגזה משלם כשעת הגניבה הוסיף עליה והשביחה כגון שפטמה הרי השכח של גנב לפני יאום וכשמחזיר הגניבה פוטל השבח מהבעלים:

ב הגניבה עכשיו ביד הגנב ולא נשתני חוזרת לבעלים בין לפני יאום בין לאחר יאום חלה על לאחר יאום השבח לגנב כמו שהתבאר. שתי הגניבה ביד הגנב קנאה וקנה שבחה לפני יאום ואומו משלם חלה דמי ויתבארו פרטי דינין אלו בסימן שם"ב:

ג גנב בהמה או כלי וכיוצא בהם ובשע' גניבה היה שוה ל' ועכשיו בשעת העמדה בדין שוה פחות משלם קרן כשעת גניבה היתה שוה בשעת גניבה פחות ובשעת העמדה בדין לרבעה אם פחת או מכר או שכר הכלי משלם כשעת העמדה בדין אם מכר הכלי מחליו משלם כשעת הגניבה:

ד גנב כחוסה והסמיכה לו שמונה והכחישה משלם כשעת גניבה:

ה גנב כלי שכרו או פחתו לו כשכר או בפחת מחליו אין לומרים יתן לבעלים השכרים ויפלים עליהם חלה הוא יטול השכרים ויתן לבעלים כלי שלם או דמיו ואם רצו הבעלים ליטול הכלי השכור ויפלם להם הפחת שומעין להם:

ו גנב או גזל וגזלו ונתישנו הבעלים חיכם יכולי להקדישו לא הגנב והגזלן ולא הבעלים לפילו אם יש להם עידי גניבה וגזילה שיכולים להוכיחו כדייכים אם לבעלי' עדים שיכולים להוכיחו כדייכים יכולים הבעלים להקדישו:

גנב שהחזיר הגניבה שלא מדעת שנה בעליה: ובו ג' סעיפים

א הגנב מפקן מכירו והחזירו למקומו ולא ידעו הבעלים שהחזירו אם ידעו הבעלים שגנב מהם אלף על פי שהחזירו הגנב לא נפטר והוא שחזרותו עד שידעו הבעלים כגון שימנה חבירו וימנה שלמים ויהיו כשמנה נפטר אלף על פי שלא ידעו הבעלים בשעה שהחזירו לפיכך גנב לו מעות והכניסם לו בחשבון ונתנם לתוך כיסו אם יודע מבין המעו' שיש שלם עמוי למשעם בכל שעה והרי מלא שהחזיר לו בכלל מעותיו אבל אם זרקן לכיסו שלא יכוין בו כלום לא יצא וחייב בחזרתו עד שיודיעו שהחזיר לכיס פלוני ואם לא ידעו הבעלים שגנב מהם מיד כשהחזירם למקומם יצא אלף על פי שלא מכחוש הבעלים:

ב כמה דברים אמורים בדבר שאין בו רוח חיי אבל הגנב טלה מן הערד וידעו בו הבעלי' והחזירו לערד שלא מדעת בעלים ומת או גנב חייב בחזרתו ואם אכו את הצמר והיה שלימה פטור ואם לא ידעו הבעלים לא בגנבתו ולא בחזרתו אלף על פי שאכו את הצמר והיה שלימה חייב בחזרתו עד שיודיע את הבעלים כדי שיאמרו את הטלה הגנוב שהרי למדו דרך אחר חון

433

חוץ מדרך שאר הנתן שבערך זה:

ג כמה דברים לחומרם שנפטר כשמחזירו למקומו בגנב הגונב מבית הבעלים אפילו עומד בגנב מרעות עצמו כגון שהופקד אתו כיס או טלה ויש עדי' שגנבו אע"פי שיש עדים שהחזירו למקומו חייב בתחריותו עד שיודיע לבעלים שהרי כלתה שמירתו ואינו עוד שומ' עליו והרי הוא כאילו לא החזירו עד שיודיע לבעלים:

שנו אסור לקנות שום דבר מהגנב והקונ' ממנו מפורסם או אינו מפורסם ובו' סעיפים

א אסור לקנות מהגנב החפץ שגנב ואע"ג דהוי שהרי מחזיק ידי עוברי עבירה וגורם לו לגנוב גנבות אחרות שאם לא ימצא לוקח אינו גונב:

ב הגונב ומכר ולא נתייאשו הבעלים ואחר כך סוכר הגנב ובאו עדים שזה החפץ שמכרו פלוני הוא גנבו בפניהם חוזר החפץ לבעליו והבעלים נותני' ללוקח דמים שנתן לגנב מפני תק' הסוק והבעלים חוזרים ועומדים דין עם הגנב ואם גנב מפורסם הוא לא עמד כו תקנת הסוק ואין הבעלים נותנים ללוקח כלום אלא חוזר הלוקח ועומד דין עם הגנב ומוציא ממנו דמי' שנתן לו:

ג נתייאשו הבעלים מהגניבה אין שנתייאשו ואחר כך מכר אין שנתייאשו אחר שמכר קנס לוקח בינתים ואינו חוזר הגניבה עצמה לבעלים אלא נותן להם דמים אם לקח מגנב מפורסם או אינו נותן כלל לא החפץ ולא דמים אם לא היה זה סמוכר גנב מפורסם:

ד בזמן שהלוקח עומד דין עם בעל הבית אם אין עדים בכמה קנה נשבע הלוקח בקיטת החפץ בכמה לקח ונוטל מהבעלים:

ה בזמן שהלוקח עומד דין עם הגנב והוא אומר בך וכך לקחתי ממך והוא אומר לא מכרתי לך אלא בפחות אזי הלוקח נשבע בקיום החפץ ונוטל מהגנב:

ו גנב ופרע בסוכו וגנב ופרע בסקיפו אין גניבה בזה תקנת הסוק אלא הבעלים נוטלים הגניבה בלא דמים ויגבה חוב אלו על הגנב כמו שהיה:

ז מפני הגניבה בין שמשכנה יתר על דמים או בפחות מדמי' הבעלי' נותנים לבעל המשכון וחוזרים ונושים דין עם הגנב אלא אם כן היה גנב מפורסם כמו שנתבאר:

ח הלוקח מגנב שאינו מפורסם בין שלקח ממנו שוה מאה במאתים או שוה מאתים במאה הרי זה נוטל שהמ"ס וחל"ב מחזיר הגניבה מפני תקנת הסוק כמו שנתבאר:

ט היה נושה בגנב מאה זוז וגנב[ו] והכיר לבעל חובו ואמר לו מאה אחרים הרי הגניבה חוזרת לבעלים ואומרים לך ותבע הגנב במאתים אלא נותן לו מאה האחרים מפני החפץ שהכיר לך בלבד שהרי מתחלה ברשות שתמנית בחזרתם והכי מילי כשנתן לו החפץ נתם לבל תם פירש ואמ' הלוני על חפץ זה מכה ודאי זו היא משכון שעמו כח תקנת הסוק ויחזירנו מתם כך היה:

י לקח מגנב שאינו מפורסם במאה ומכר לאחר במאה ועשרים וסוכר לגנב בעל הגניבה נותן לזה האחרון ק"כ ונוטל גניבתו וחוזר הבעל ונוטל מהמוכר עשרים שהרויח ונוטל המאה מהגנב ואם גנב מפורסם הוא נוטל הק"כ מהתגר שלקח מהגנב והולך התגר ותובע הגנב במאה שלקח ממנו וה"ה אם מכר הסני לסני וסני לרביעי אפילו מאה אסוה נוטל מכל אחד ואחד מה שנסכר ונוטל הקרן מהגנב וכל הדברים האלו לפני יאום כמו שנתבאר:

המכיר בלוי וספריו ויצא לו שם שנז גניבה בעיר ובו' סעיפים

א בעל הבית שאינו עשוי למכור את כליו וינח לו שם גניבה בעיר ומכיר כליו וספריו ביד אחרי' או שהיה עשוי למכור והיו כליו או שמכיר מכלים העשויי' להשאיל ולהשכיר שם הרי עדים אלו כליו שלו אע"פ שידו בקיטת חפץ בכמה לקח ויטול מכ"ח ויחזיר לו כליו היה בעל הבי עשוי למכור את כליו ולא היו מהלכים

העשויים להשחיל והשכיר לחף על פי שיצא לו שם גניבה בשיר והוכרו כליו לילו מחזירן מיד ה"לקוחות שמא שוה מכרן לאחרי לכל שם בתו כגי לדם ולנו בתוך ביתו ועשה וזעק בלילה בגנבו כלי וספרי ובתו כגי לדם ומצאו מחתרת תחורה וכגי לדם שלנו בתוך ביתו יוצאי ונכנסות של כלים על כתפיהם והכל לומרי הלנו כלי וספריו של פלוני הרי זה נאמן ויטבע זה שהכלים כידו בנקיטת חפץ כמה הוצאת ויטול מבעל הגניבה ויחזיר לו כלו:

ב דין מי שהכים לבית חבירו והוציא כלים תחת בגדיו מתכוין כסימן ג':

ג רשאין שנגנבו כליו או נאבדו או נטלוהו לסטים ובאו ליד גוי וקנאם ישראל אחר בפחות משוויו ובאו הבעלים ותבעום מיד זה שקנאם מתכוין בסימן שם"ח:

שנח דברים האסורים לקנות מהרועים ומשומרי פירות ומבעלי אומנות: ובו י"ב סעיפים

א כל דבר שחזקתו שהוגנב אפילו אותו עצמו שגנב לוקח אותו וכן שם רוב אותו דבר שהוא גנוב אין לוקחים אותו לפיכך אין לוקחים מהרועים צמר או חלב או גדיים אבל לוקחי משם חלב וגבינה מדבר אבל לא כיוצא ומותר ליקח מהרועים ד' עתן או ד' גזות של צמר מעבר קטן אפילו מעבר גדול שאין חזקתו שהוגנב כללו של דבר כל שהרועה מוכרו שם היה ב"ד מרגיש בו מותר לנוקחו ואם נאבד אסור:

ב אין לוקחי עגיל או פירות משומרי פירות אלא בזמן שהם יושבי ומוכרים והשלים והפלם בפניהם שהרי הדבר גלוי ויש לו קול והוא עיסוק של פתח הנגה:

ג וכלם שאמרו הטמן אסור לקחת משם:

ד מותר ליקח מהאריס שהרי ים לו חלק בפירות ובעגים:

ה אין לוקחים מהכשים ומשעבדי' ומהקטני' שלא דברי' שחזקתם שהם שלהם מדעת הבעלים כגון נשים שמכרו כלי פשתן בגדול או עגלים בשרון ולוקחים בזיזים ותרנגולים בכל מקום וכלם שאמרו הטמן אסור:

ו לוקחים מהבהמי' זתים במדה ושמן במדה אבל לא זתים מועטים ושמן מועט שחזקתן גניבה וכן כל כיוצא בזה:

ז מוכין שהכיכם מוכי הרי שלו שלו ומסורק מוכיח הרי הלו שלכ"ה:

ח הכוכם נוטל ג' חוטין ושם שלו יתר מכאן שלכ"ה שם היה שחור על גב לבן נוטל את הכל ושם שלו:

ט החייט שמייר מהחוט כדי מכירת מחט ומייר מהבגד מטלית שהוא ג' אצבעות על שלשה אצבעות חייב להחזיר לבעלי' פחות מכאן שלו:

י נסורת שהחרם מוכיח כמעבד שלו בכשיל שלכ"ה ושם היה שעשה אצל כ"ה לפי הנסרות שם כ"ה:

יא בכל הדברים וכיוצא בהם הולכים אחר מנהג המדינה:

יב כל האומן שמכר דבר מהדברים שאינם שלו בהלכת מדינה כגון שמכרן הסורק במקום שנהגו שיהיה של כ"ה אסור ליקח ממנו אבל לוקחים ממנו כר מלא מוכן ושם מכר האומן דברי' שהם שלו בהלכת המדינה לוקחי' ממנו ואם אמר הטמן אסור:

הלכות גזילה

איסור גזילה אפילו על מנת להחזיר ומה נקרא גזילה ואיסור לא תחמד ולא התאוה: ובו י"ב סעיפים

א אסור לגזול או לעשוק אפילו כל שהוא בין מישראל בין מגוי ואם הוא דבר דליכ' מאן דקפיל ביה שרי כגון ליטול מהחבילה או מהגדר לחטות כו שיגיו ואף זה לוקה כיצד כיצד שמי ממדת חסידו:

ב אסור לגזול אפילו על מנת לשלם דבר יפה ממנו ויש שאומר דהיינו אם התנו האומן בעין

שאם הם בעין כיון שהם יפים מהדבר שלוקח זכות הוא להם ויזכה אותם לבעלים ע״י אחר:

ג כל הגוזל את חבירו אפילו שוה פרוטה כשו נוטל נפשו:

ד אפילו הוא בסכנת מות וצריך לגזול את חבירו כדי להציל נפשו צריך שלא יקחנו אלא על דעת לשלם:

ה אפילו הלוקח בשאלה שלא מדעת הבעלי׳ נקרא גזלן:

ו החוטף משכון מיד הלוה שלא ברשות בית דין הרי זה גזלן אף על פי שהוא חייב לו ואין צריך לומר אם נכנס לתוך בית חבירו ומשכנו:

ז אי זהו גזלן הלוקח ממון האד׳ בחזקה כגון שחטף מידו מטלטלים או שנכנס לרשותו שלא ברצון הבעלי׳ ונטל משם כלים או שתקף בעבדו או בבהמתו ונשתמש בהם או שירד לתוך שדהו ואכל פירותיה וכל כיוצא בזה:

ח אי זהו עושק זה שבא ממון חבירו לתוך ידו ברצון הבעלים וכיון שתבעוהו כבש הממון בחזקה ולא החזירו כגון שהיה לו ביד חבירו הלואה או שכירו׳ והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא אלם וקשה:

ט הכופה את חבירו למכור את שלו ונותן לו דמיו אסו׳ אבל אין לו דין גזלן ליפסל מדאוריית׳ אלא מדרבנן כמו שנתבאר:

י כל החומד עבדו או אמתו או ביתו או כליו של חבירו או כל דבר שאיפשר שיקנהו ממנו והכביד עליו רעים והפציר בו עד שלקחו ממנו הרי זה עובר בלא תחמוד כל המתאוה ביתו או אשתו וכליו של חבירו וכל כיוצא בזה כיון שחשב בלבו איך יקנה דבר זה ונפתה בלבו בדב׳ עבר בלא תעשה של לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב בלבד:

יא התאוה מביאה לידי חמוד והחמוד מביא לידי גזל שאם לא רצו הבעלים למכור אף על פי שהרבה להם בדמים והפציר ברעים יבא לידי גזל שנאמ׳ וחמדו בתים וגזלו ואם עמדו הבעלי׳ בפניו להציל ממונם או מנעוהו מלגזול יבא לידי שפיכות דמים צא ולמד ממעשה אחאב ונבות:

יב הא למדת שהמתאוה עובר בלאו אחד והקונה דבר שהתאוה בהפצר שהפציר בבעלים עובר בשני לאוין לכך נאמר לא תחמוד ולא תתאוה ואם גזל עבר בשלשה לאוין:

מצוה על הגזלן להשיב הגזילה ואם אין בה שוה פרוטה או נשתנית · ובו י׳ סעיפים

ש ס

א כל הגוזל חייב להחזיר הגזלה עצמה שנא׳ והשיב את הגזילה אשר גזל ואם אבדה או נשתנית משלם דמיה בין שהודה מפי עצמו בין שבאו עליו עדים שגזל אפילו גזל קורה ובנאה בבירה גדולה הואיל ולא נשתנית דין תורה הוא שיהרום כל הבנין ויחזיר קורה לבעליה אבל תקנו חכמי׳ מפני תקנת השבים שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבנין אפילו גזל קורה ועשאה בסוכת החג ובא בעל הקור׳ לתובעה בתוך החג נותן לו את דמיה אבל אחר החג הואיל ולא נשתנית ולא בנאה בטיט מחזיר את הקורה עצמה:

ב הגוזל פחות משוה פרוט׳ אף על פי שעבר אינו בתורת השבה:

ג גזל ג׳ אגודות שוות שלשה פרוטות והוזלו והרי שלשתן שוות שתי פרוטו׳ והחזיר לו שתים חייב להחזיר השלישית הואיל ובתחילתה היתה שוה פרוטה:

ד גזל שתים שוות פרוטה והחזיר אחת אף על פי שגזילה אין בלן מצות השבת גזילה אין כאן:

ה נשתנית הגזילה אף על פי שלא נתיאשו הבעלים אין צריך להחזיר אלא דמיה כמו שהיתה שוה בשעת הגזילה והוא שלא יהא שינוי החוזר לברייתו כיצד הגוזל עצים ודבקם במסמרים ועשה מהם תיבה אינו שינוי שהרי אפש׳ לפרקן וחוזרים לוחות כשהיו גזל עפר ועשאו לבינה׳ לא קנה שאם ידוק הלבינה תחזור עפר כשהית גזל לשון של מתכת ועשאו מטבע לא קנה שאם יתוך המטבע יחזור לשון כשהי׳ וכן כל כיוצ׳ בזה

ו הכל הגוזל עצים וסיפן וקצצן או חקק בהם ועשה כלים או שגזל כמר וכבשו או כפצו או לבנו או עשאו לבדים או שגזל לביבה ועשאה עפר או חבבים וסתתן או מעות והתיכן הרי זה שכוי בידו שלא יעשה מעות לחרות פנים חדשות הן וכן כל כיוצא בזה:

ז הגוזל מעות יפות וסיפן וחדשן לא קנה שהרי מתיפנין וחוזרי כשהיו גזל מעות חדשים ויצאן קנה שלא יחדשם פנים חדשות הם:

ח גזל דקל מחובר וקצצו לא קנה לפיכך כרתו חולות חולית עשאו קורות קנה:

ט גזל קורות גדולות ושפיין קטנות לא קנה קצצן לוחות עד שישתנה שמם קנה:

י גזל גולב והפריד עליו קנה העלין גזל עליהם ועשאה חופיה קנה:

שסא דין יאוש אם יש עמו שנוי השם או שינוי רשות: ובו ח סעיפים

א יאוש לחוד לא קנה:

ב יאוש עם שינוי השם גרוע שחוזר לבריותו יש אומרי שקונה ואינו צריך להחזיר שלא דמיה:

ג כמה דברים אמורים כדי שתיאשו הבעלים אבל שתא גזילה לא הוי יאוש בעלים:

ד יאוש עם שינוי רשות קנה ונתכוונו משפטיו בסיען סכ"ג:

ה לא הוי שינוי רשות אלא אם כן מכרו או כתנו לאחר אבל אם כא לאחר ובטלו מכית הגזלן אלא מדעתו כלומר בטלו מכית הבעלי' אם ירצה הגוזל נוכא מהרשעון או מהשכי או אם ירצה יגבה חבי מזה וחבי מזה' ואם פרעו השכי לרשעו' או מהגזלן הרשעון מחל לשכי אינו כלום כי אין דינו של שכי אלא עם הבעלים לא שנא אם ידע השכי שהוא גזל כיד הגזלן לם' אלא ידע ואפילו אם אבלו השכי חייב לשלם לבעלים:

ו כמה דברים אמורים שלא נתיאשו אבל אם נתיאשו וכא אחר ואבלו פטור כשי שאם היה בעין היה חייב להחזירו עתה שאבלה פטור:

ז מת והורים הגזלה לבניו לא הוי שינוי רשות והורים הגזלה לבניו הוי שינוי

גזילה

רשות אלא כלומר אבלום קיים שאם היה בעין ולא נשתנית צריכי' להחזירה לשי נתיאשו הבעלים ואם נשתנית ואינה קיימת כותבי דמיה אבל אם אבלוה כין בחיי האב כין לאחר מותו אם קודם יאוש אבלוה חייבים לשלם לאחר יאוש פטורים אם לא הניח אביהם ככסים אבל אם הניח אביהם ככסים אפילו אבלוה אחר יאוש חייבים לשלם והכן אם מכרה האב או נתנה לאחר אם הניח ככסים חייבים לשלם ואין חנוק בזה כין גדולים לקטנים ואם אמרו הגדולים יודעים אנו שעשה אביהן חשבון עמך ולא נשאר לך כלום בידו כאילו אמרו ל"ש דה"מ כשאין ידוע שגזלה אביהם אלא על פיהם אבל אם היו עדים שגזלה ליכם נאמנים:

ח הגוזל את חבירו בעדים יש אומרים שאינו צריך להחזיר לו בעדים ל"ש צריך:

השביח הגזילה ביד הגזלן ממילא· שסב ובו יג סעיפים

א הגזילה שלא נשתנית אלא הרי היא כמו שהיתה לף על פי שנתיאשו הבעלים ממנה ולף על פי שמת הגזלן והרי היא ביד בניו הרי זו חוזרת לבעלים בעצמה ואם נשתנית ביד הגזלן לף על פי שעדיין לא נתיאשו הבעלים ממנה קנאה בשינוי ומשלם דמיה כשעת הגזלה:

ב נתיאשו הבעלים ממנה ולא נשתנית קנה הגזלן כל זמן שנשתנית אחר יאוש ואינו משלם אלא כשעת הגזלה ודבר זה מדבריהם מפני תקנת השבים וכשמחזיר לו הגזלה שמין לו השבח ונוטל מן הגוזל:

ג מכרה הגזלן או נתנה במתנה לף על פי שלא נשתנית הגזלה אינו חוזרת בעצמה מיד הלוקח הואיל ונתיאשו הבעלים בין לפני מכירה ונתינה בין לאחר מכירה ונתינה קנאה הלוקח ביאוש ושינוי רשות:

ד הגוזל והשביח ומכר או הורים לפני יאוש מן השביחים הורים ומה שנשתנה מכר וקנה לוקח לו יורם את השבח ונוטל כמי שגזל

ומחזיר

ומחזיר הגזילה וחוזר הנגזל ונוטל דמי השבח
מהגזלן שהרי לא נתיאש וכן אם השביח הלוקח
או היורש נוטל השבח מהנגזל:
ה מכר הגזלן לגוי והשביח הגוי השבח חוזר
לבעלים:
ו מכרה הגוי לישראל אחר שהשביח הואיל
והגזלן ישראל וזה שבידו ישראל קנה השבח ואם
תפס הנגזל אין מוציאין מידו:
ז כבר נתבא׳ שהגזילה שהשביחה אחר יאוש
או אחר שנשתנית השבח לגזלן אע״פ שהשביחה
מאליה כיצד גזל פרה ונתעברה אצלו בין שילדה
קודם שתבעו בדין בין שעדיין לא ילדה גזל רחל
ונטענה אצלו בין שגזזה קודם שתבעו בדין
בין שעדיין לא גזזה הואיל ונתיאשו הבעלים
משלם כשעת הגזילה ואם ילדה וגזזה הגזות
והולדות של גזלן ואם עדיין לא ילדה ולא גזזה
שמין לו ונוטל השבח מהנגזל ומחזיר הבהמה
עצמה:
ח גזל פרה מעוברת ונתיאשו הבעלים ואחר
כך ילדה רחל טעונה ונתיאשו הבעלי׳ ואחר כך
גזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל
העומדת לינזז ואם לפני יאוש וקודם שנשתנית
ילדה או גזזה הרי הגזות והולדות של בעלים
ואף על פי שנתעבר׳ או נטענה כיד הגזלן הואיל
ולא נתיאשו הבעלים ולא נשתני׳ הגזילה היא
ברשות בעליה עדיין אף על פי שהגזלן חייב
באונסיה:
ט במה דברים אמורים בשבח הבא מאליו
כגון גיזות וולדות אבל אם היתה כחושה והוציא
עליה ופטמה אפי׳ לפני יאוש נוטל מהנגזל שבח
הפטום וכן כל כיוצא בזה משבח שיש בו הוצאה:
י גזילה שלא נשתנית והוקר׳ אע״פ שנתיאשו
הבעלים ממנה הרי זו חוזרת לבעלים ואין לגזלן
בה כלום שלא תקנו לגזלן את השבח אחר יאוש
אלא כגון שבח גיזות וולדות אבל שבח היוקר אם
היתה הגזילה חוזרת בעיניה אינו זוכה בה׳
הגזל חבית של יין מחבירו והרי היא שוה דינר
בשעת הגזילה והוקרה אצלו ועמדה בארבעה
אם שבר החבית או שתה אותה או מכרה או
נתנה במתנה אחר שהוקרה משלם ארבע׳ כשע׳

הוצאה מן העולם שאילו הניחה היתה חוזרת
בעצמה נשברה מאליה או אבדה משלם דינר
כשעת הגזילה:
יא היתה שוה בשעת הגזילה ארבע׳ ובשעת
הוצאה מן העולם דינר משלם ד׳ כשעת הגזילה
בין ששברה או שתאה בין שנשברה או אבדה
מאליה וכן כל כיוצא בזה:
יב הגזל אשכול של תמרים ובו חמישים
תמרים ואם ימכרו כלם ביחד אינו שוה אלא מ״ט
פרוטות ואם ימכרו כל אחת בפני עצמה ישוו
חמשים אינו משלם אלא מ״ט:
יג הגזל כלי ושברו אין אומרי׳ יתן השברים
וישלים עליהם ודינו כמו שנתבאר בסימן שנ״ד:

הגוזל בהמה ועבדים והזקינו והדר בחצר חבירו שלא מדעתו; ובו י״א סעיפים

שסג

א גזל בהמה והזקינה או כחשה כחש שאינו
יכול לחזור כגון חלאים שאין להם רפואו׳ תעלה
או שגזל מטבע ונסדק או פסלו המלך או שגזל
פירות והרקיבו כלם או שגזל יין והחמיץ הרי
זה כמי שגזל כלי ושברו ומשלם כשעת הגזילה
אבל אם גזל בהמות וכחשו כחש שאפשר לחזור
או שגזל עבדים והזקינו או שגזל מטבע ונפסל
במדינה זו והרי הוא יוצא במדינה אחרת או
שגזל פירות והרקיבו מקצתם או תרומ׳ ונטמא׳
או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח או בהמה
ונעבדה בה עבירה או נפסלה מליקרב או
שהיתה יוצאת ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך
ומחזיר אותה בעצמה:
ב במה דברים אמורים בשהחזיר הגזילה
אבל אם נשרפה הגזילה או אבדה אח׳ שכאסרה
בהנאה חייב להחזיר לו דמיה בשעת גזילה:
ג הגזל בהמה ונשא עליה משא או רכב עליה
או חרש או דש בה וכיוצא בזה והחזירה לבעליה
אף על פי שעבר בל״ת אינו חייב לשלם כלום
שהרי לא הפסידה ולא הכחישה ואם הוחזק
אדם זה לגזול או לעשוק או לעשות מעשים אלו

פעם אחר פעם קונסי אותו ותפילו ב"ד ומימין
הסכר לו השבח שהשביח בהמה ומעלה
לגבוה:

ד התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה
אלא בטלו ממלאכה אחרת פטור שגזל לו לרבו
שלא ילמ' עבדו דרכי הבטלה ואם בטלו ממלאכה
אחרת משלם לו כפועל:

ה התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה
מלאכה אם חיסר עי"ז לסכר מימין כמה פחת'
ומשלם ואם היא עי"ז לסכר אם ירד לה בתור'
סכירות חולין וירד שלח ברשות אם רצה הבעל
ליטול סכרה נוטל רבה ליטול פחתה נוטל ואם
ירד לה בתורת גזל נותן הפחת וכן כל כיוצא בזה
וה"ה אם נטלה על דעת שלוה דשוא שלח מדע'
גזלן הוי:

ו הדר בחסר חבירו שלח מדעתו שלמר לו
בח ולא יכא חייב ליתן לו כל סכרו ואם לא אמר
לו כלא אם אותה חסר חיסה עשויה לסכר חימ
כדיך להעלות לו סכר לף על פי שדרך זה הדר
לסכור מקום לעצמו שזה כשנה וזה חיסו חסר
ואם החסר עשוי לסכר לף על פי שאין דרך זה
לסכור צריך להעלות לו סכר שהרי חסרו ממין:

ז יש אומרים דכשאין החסר עומד לסכר
דאמרינן דאינו צריך להעלות לו סכר אם חסרו
לפולו דסכר מועט כגון שהיה סכית חדש וזה
חסרו כמה שהסתירו לף על פי שאין הסכר
לותו שחדורית הלא מועט על ידו מגלגלין עליו
כל הסכר כפי מה שנהנה:

ח יש אומרים דאף דאמרינן דכשהחסר חימ
עומד לסכר חימו צריך להעלות לו סכר דוקא
שלא גילה הדר בדעתו שהיה רצונו ליתן לו סכר
אם לא שיחזו לדור בו כחסם אבל אם גילה
בדעתו אין צריך ליתן לו סכר:

ט יש אומרים דאף דאמרינן דכחסר שהיו
עומד לסכר חימו צריך להעלות לו סכר לפי' אם
סכרו מאחר שהיה סכור שהוא שלו ונמצ' שהיו
שלו אין צריך ליתן לו סכר לף על פי שנהנים על
דעת ליתן לו סכר ולפילו אם נתנו לזה שסכרו
ממנו צריך להחזירו ואם נתן לו הסכ'כיון שהוא
כבר שכשעת יפה ליה לחזירו:

הנכנס בבית פלוני והוציא כלים שסר או חשף מירו והובי' ובו ט' סעיפים

א מי שהעידו עליו שנכנס לביתו של פלוני
כפניו ונטל כלים ואין ידוע כמה נטל נתבלבלו
משפטיו כסימן ל':

ב רשהו עדים שנכנס לתוך בית חבירו שלח
כפני בעל הבית ונטל משם כלים לף על פי
שהניחם מגולים ולף על פי שהבעל הבית הזה
עשוי למכור לת כליו אם טען ואמר דרך גזל
לקחם והלה אומר כרשותך כחתי ולת' מכרתם
לי או נתתם לי או כחוב שים לי לחנך תפסתים
חינו כאין שנכנס לבית חבירו שלח בפני
ונטל כלים משם והוציאם בפני עדים הרי זה
כחזקת גזלן לפיכך מחזיר הכלים לכ"א ואין כאן
סבועה שהרי העדים רשו מה גזל ואחר שיחזיר
חוזר ותובע לת בעל הבית בכל מה שיטען
והדין כיוצאים:

ג וכן אם היה שם עד אחד בלבד ובעל הבית
טוען שגזול הוא כלי זה בידו והלה אומר לקוח

סוף

סוף כירי לו כחומר נביעתו לו שלי היה ושקדין הוא לתלך הרי זה חייב להחזיר הכלי לבעלת כלה שכועה שחילו היו שני עדים היה חייב לשלם ועכשיו שקין שם עד אחד חייב שכוע' וחילו וכול ליסבע שכרי חילו מכחיש את העד וכל המחוייב שכוע' וחילו יכול ליסבע משלם לפיכך אם כפר וחזר לו נכנסתי לביתו ולא נשלתי כלום הרחיל וחין שם שלא עד אחד והוא מכחישו הרי זה נשבע שכועת התורה שלא לקח מביתו כלום ונפטר:

ד חטף לשון כשף מיד חבירו נשבו עד אחד ואמר חטפתי וירדי חטפו חייב להחזיר:

ה חטף ממנו זהובים בפני עד אחד והוא אומר שלי חטפתי ועשרים הוו שלי על פי שאין העד יודע כמה חטף הרי זה משלם העשרים שהרי ידוע שודאי שהיכים חטף ומשלם שלוש שחייב שכוע' וחילו וכול ליסבע ומשלם:

ו אומר החוטף עשרים חטפתי ושלי הם והנגזל אומר מהם חטף משלם העשרים שהודם בהם ועל השאר נשבע היסת:

ז נכנס לביתו של חבירו שלא בפניו ומשל משם כלים בפני עד אחד ואין העד יודע כמה כסל בעל הבי' אומ' לכלי היו בביתי והגזל אומ' לא נטלתי לא עשרה והם שלי חייב להחזיר לעשרה מפני שהוא מחוייב שכועה וחילו וכול ליסבע וחילו נשבע על השאר לפיכך שכוע' היסת מפני שחילו יכול לטעון על הגזלן טענת ודאי:

ח האומר לחבירו גזלתי ממה אם אמר לא גזלתי נשבע היסת ואם הודה שגזלו חמשים משלם חמשים ונשבע שכועת התורה על השאר כשאר הנשבעים שהרי לא החזיק גזלן בעדים:

ט וכן הטוען את חבירו שנכנס לביתו וגזלו כלים והוא אומר דרך משלן לקחתי בחובי שים לי תלוך ובעל הבית אומר אין לך בידי כלום שק על פי שהודה שמשבעין שלא ברשות הואיל ושק אם מעידים שגזל הרי זה נשבע ונוטל מהמשלין:

הגזל ואינו יודע ממי גזל. שסה

ובו ב' סעיפים

א הגזל לאחד מחמשה ואינו יודע לאי זה מהם גזל כל אחד מהם אומר אותו גזל שלך על פי עדים שגזל הרי כל אחד מהם נשבע שזה גזלו ושלם לכל אחד ואחד:

ב אמר לשנים גזלתי את שלכם ואיני יודע זה ואי זה גזלו מהן שלא מהם והם אומרים ביניהם מאחר שהם לא היו יודעים שגזלו שלא על פיו ועכשיו אם בא להוציא ממיס חייב לשלם כל הגזילה לכל אחד ואחד לכל שנים שתבעו את אחד וכל אחד מהם גזלתי ממך והוא משיב אמת שגזלתי את אחד מכם אבל איני יודע שגזלתי זה מכם חייב לשלם לכל אחד מהם מה:

גזלן שבא לעשות תשובה אם מקבלין ממנו ובו ד' סעיפים שסו

א גזלן שפירסם הבא לעשות תשובה מעכשו אם אין הגזילה קיימת אין מקבלין ממנו כדי שלא יסבב מלעשות תשובה ואם רצה לבוא לבית דין ולהחזיר אין מוחין בידו הגזלן מלקבלו:

ב הרועים והגבאים והמוכסין תשובתן קשה מפני שגזלו את הבריות ואין יודעים למי יחזרו לפיכך יעשו כל צורכי רבים כגון בורות שיחין ומערות:

ג היה בכלי ביד בנו של בע"ה או ביד עבדו ונקחו אחד מהם ונשתתפו בו הרי זה גוזל שלא מדעת ונעשה כרשותו ומתחייב בהוצאתו עד שיחזירנו לבעלים לפי שאם החזירו לקטן שהיה בידו ואבד ממנו הרי נשבר חייב לשלם:

ד הגזל את חבירו שנכנס לביתו וכח להחזיר לו במדבר לא יבא ואם יבוא הגזל לא יקחנו עד שיגיע לייאוש אבל אם מחזירו כייאוש תפילו ליכו בתותו מקום שגזלו יבא:

גזלן שבא להחזיר את הגזילה שסז והגוזל את אביו או את הגר:

ובו ו' סעיפים

הגזל

א הגוזל את חבירו אף על פי שכפר בו הוזהל
ולא נשבע לו חזר והודה חייב לרדוף אחר
הבעלים להחזיר להם אלא יהא בידו עד שיכירו
ויטלו ואפילו אם לא נשבע על פה פרוטה
ומעלה חייב לרדוף אחר הבעלים עד שיחזיר
להם אפילו הם בחוץ לארץ מפני שכבר נתייאשו
מאחר שנשבע ואינם כאים עוד לתובעו:

ב אפי' החזיר הגזילה כולה חוץ מפרוטה חיוב
להוליכה אחר הגנב ואין יכול לו לבנו על גבי
ואין לשלוחו אלא אם כן עשה הגנב השליח
בעדים וכן אם עשו כ"ד שליח בעדים ונתן לו
יפה ואין צריך לומר אם כתן לב"ד מיפה:

ג החזיר לו כל הגזילה או שמחל לו על
חוץ מפחות משוה פרוטה חייב צריך להולך אחריו
שלא יבא הגנב ויטול השאר ואף על פי שהגזילה
עכשיו קיימת אין חוששין שמא תתייקר וכשבא
הבעלים שוה פרוטה:

ד את הגנב כשבא הגזלן לעצמו תשובה יחזיר
לורשיו אם הגזילה בעין ואם חוכה בעין יחזיר
להם דמים כשם שהיה מחזיר לאוריסם:

ה הגוזל את חבירו ונשבע לו ומת הלה אם
אין הגזילה קיימת אלא כשתביעת עושה חשבון עם
יתומין על הקרן ואם הגזילה קיימת חייב להוציא
הגזילה עכשיו מתחת ידו ליתיך נותן הגזילה
ליתומין ועושה עמהם חשבון ואם אין להם יתומים
שכשבא זה הגזלן לכרי הוא היורש מוציא הגזלה
מתחת ידו לבניו ואם אין בנים לזה הבן הגזלן
כותבם לבעל חובו בהלואתו או לצדקה הוזהל
וגזלה גזילה עכשיו מתחת ידו כפטר לף על פי
שנתנה מתנה לו פרשה בחובו והוא מיודעים
ויאמר זה גזל הוא:

ו הגוזל את הגר ונשבע לו ומת הגר כלה
יורשים אפילו הגדם לגר וזקפו עליו כמלוה לף
על פי שזכה בגזילה חייב להוציאה מתחת ידו:

שסח דין המציל או הקונה מלסטים ישראל או גוי • ובו סעיף א'

א המציל מיד לסטים ישראל הרי הוא כלו

מפני שהתם הדבר שהיאשו הבעלים ואם ידע
שלא נתיאשו חייב להחזיר לכל המציל מיד
לסטים גוי או מומכם גוי חייב להחזיר שהתם
הדבר שלא נתיאשו הבעלים ואם נתיאשו הרי
הוא כלו ומפני מה אמרו שהתם לסטים ישראל
נתיאשו הבעלים והתם גוי לא נתיאשו מפני
שהבעלים יודעים שגוים מחזירין מיד הגזלן
לע"ם אחין שם עדים שגזל הוא כרשות רשעה
ובאומר הדעת:

אסור לקנות מגזלן ולסטים וליהנות שסט ממעונם ודינו אם מלכותא ביצד: ובו ' א סעיפים

א אסור לקנות הדבר הגזול מהגזלן ואסור
להעדו על מיכנו כדי שיקנהו שכל השם הדבר
שלו וכיוצא בהם מחזיק ידי שוברי עבירה ועובר על
ולפני עור לא תתן מכשול והלוקח ממנו משלטלין
דינו כלוקח מהגנב שכתבתי בסימן שנ"ו:

ב אסור ליהנות בדבר הגזול ואפילו לאחר
יאוש והוא שידע בודאי שהדבר זה הוא הגזילה
עצמה כיצד ידע שהחמה זו גזולה אסור לרכוב
עליה או לחרוש בה גזל ביתו או שדה חסן לעבור
בתוכה או ליכנס בה בחמה מפני החמ' ובגשמי
מפני הגשמים ואם דר בה חייב להעלות שכר
לבעלים אם היתה עשויה לשכר גזל דקלי' ועשה
מהם גשר אסור לעבור עליו וכן כל כיוצא בזה
אבל מלך שגזרת חילונית על בעלי בתים ועשה
מהם גשר אותר לעבור עליו אפילו שהוא המלך
לעבודיו לכרות מכל אחד ואחד דבר ידוע והלכו
הסוכרתו הכל מאחר אותר וכן אם הרס בתים
ועשה דרך או חומה אותר ליהנות בה וכן כל
כיוצא שדין המלך דין והוא שיהא מטבעו
בחותם הלרנות שהרי הסכימו עליו בני אותה
הארץ ומכח דעתם שזוז לדוניהם ואם לו
עבדים שאם לא כן הרי הוא כגזלן בעל זרוע:

ג אסור ליהנות מהגזלן ואם היה מיעוט שלו
לף על פי שרוב ממונו גזול אותר ליהנות ממנו
עד שידע בודאי שהדבר זה גזול הוא:

ד כמי שהזקתם גדולים וחזק כל ממונם גזל מפני שמלחכת מלחכת גזלנים כגון המוכסין והליסטים לפיכך גזלנות מסס שהזקת מלחכה זו שהוא גזול ואין מצרפים דברים מהתיבה שלהם שהכל בהזקת גזילה אחת ממש שיש לו בבית או בשוק שלא בתיבת המוכסין מותר לצרף ולפדות מתיבתן שם הוא חייב לתת לו חצי דינר ואין לו שלא דינר נותנו לו ונוקח ממנו חצי דינר לפדות מתיבת המוכסין מפני שהוא כמגיל מידו:

ה נטלו מוכסין כמותו והחזירו לו לחרית הרי זו שלו מפני מה זו כמכירה שיש בהזקת שכתיבתו הבעלים ממנו ואינו יודע בודאי שזו גזילה ושם שיש ותיק ומחמיר על עצמו מחזירין לבעלים הראשונים:

ו כשם שברים לחמורים כשהמוכס כלסטים בזמן שהמוכס בוי או מוכס העומד מלוין או מוכס העומד מחמת המלך ואין לו קבלה שלא לוקח מה שירצה לכל מוכס שפקדו המלך ליטול דבר קטן והעמיד מוכס ישראל לגבותו למלך וכודע שהדם זה נאמן ואינו מוסיף כלום על מה שגזר המלך אינו בחזקת גזלן משום דרישא דאלמותא דינא ולא עד שלא שהמכרית ממכס זה עובר מפני שהוא גוזל את המלך כיון שהיה מלך ישראל כיון שהיה מלך בוי וכן אם ישראל קבל המכס מהמלך שהברים עצמו הרי זה גוזל שקבלו לכל אם קבלו בוי מותר משום דהוי בהפקעת הלוואתו דשרי במקום הפסד חלול השם:

ז וכן מלך שהשם שם על כפי העיר או על כל שדה ואין דבר קבוע משתה לשנה או על כל שדה ושדה דבר קבוע או שגזר שכל מי שיעבור על דבר זה ילקה בל נכסיו לבית המלך או כל מי שימצא בשדה בשעורין הוא יתן השם שעליה בין שהיה הוא בעל השדה בין שהיו בעל השדה וכל ביוצא בדברים אלו אינו גזל וישראל שנשם אותם למלך אינו בחזקת גזלן והרי הוא כשאר והוא שלא יוסיף ולא יפחת ולא יקח לעצמו כלום:

ח וכן מלך שכתם על אחד מעבדיו ושמטו מכני המדינה ונקח שדהו או חנויו אינו גזל ואותר לייבות בה ולנוקחה משלך הרי הוא שלו ואין הבעלים מוציאין אותה מידו אבל מלך שלקח שדה או חנות של אחד מבני המדינה שלא כדיני שחקק הרי זה גזלן ולנוקח ממנו מוציאין הבעלי מידו בלוו על דבר כל דין שיחקוק אותו המלך לכל ולא יהיה לאחד כפני עצמו ליפי גזל וכל שיקח מהם זה בלבד שלא כדת הידועה לכל שלא חתם אלא זה הרי זה גזל:

ט לפיכך גבאי המלך ושוטריו שמוכרים שדות כשם שקנוב על השדות ממכרן מכר אבל אם שעל כל היום ואינם יודעים שיש מן השדה שעמו ושם מכרו השדה כשם שעל הרשם הרי זה גזילו ממכר שלא כ"כ היה דין שמלך כך:

י מלך שהיו דיניו שכל שלא יתן השם שעל השדה יתפסו השדה למיתן השם וכרח בעל השדה מפני השם וכא זה ונתן שם שעליה למלך ואבל פרוטיה אין זה גזל שלא אוכל פירות ונתן השם עד שיחזרו הבעלים שדין המלך דין הוא כמו שאמרנו:

יא וכן מלך שגזר שכל מי שיתן שם הקנוב על הפיס יעתבר כזה שלא נתן וכא ישראל ונתן השם שעל ישראל זה שעני הרי זה שבר בו יותר מדאי שדין המלך דין לכל לאינו שבר בו בעבד:

דברים שהם גזל מדבריהם בנון שע כפריחי ענים והמשחקים בקוביא: ובו ז סעיפים

א יש דברי שאמרו חכמי משום גזל והשובר עליהם הרי זה גזלן מדבריהם שפריחי יונים ומשחקים בקוביא שפריחי יונים כיצד לא יפרים לתם בתוך היישוב שפרי לוקח ממון מחרי שלא כדין מפני שמשלח זכר ויכיא בקב שמוכך מחר או נקבה ותביא זכר ולא יומים בלבד שלא כל העושה כזה בשאר שפות או חיה או בשמה הרי זה גזלן מדבריהם:

ב המשחקים בקוביא כיצד שלו משחקים בעצים או בכדורות או בעצמות ועושים תנאי פיהם שכל שמונת את חבירו בחותו משחק יקח

כך וכך וכן המשחקים בכדורים או בחוט או בעופות ושופים שכל שתבעת בהדיוט או תרון יותר ויקח מחבירו כך וכך וכל כיוצא בדברים אלו הכל לשון גזל מדבריהם הוא:

ג יש מי שאומר שהמשחק בקוביא עם הגוי אין בו משום גזל לכל יש בו משום עושק בדברי בטלים שאין רואין לאדם שיעסוק כל ימיו אלא בדברי חכמה ויישובו של עולם וחלקו עליו לומר שאינו מקבל אלא מי שיש לו לאומנות אחרת:

ד הפורס מפורה שאין לה כית קבול וכר חיה או עוף או דגים וכיוצא בהן וכיוצא אלו הרי זה גזל מדבריהם:

ה עני המנקף כרשף הזית זתים של שכחה וכיוצא להן עד כעלי כידו שם כדי אחר וכיוצא אלו הרי זה גזל מדבריהם:

ו הגוזל כחול לכורים או שמנעם מבעליו שם בתו להשתמש הרי זה גזל מדבריהם:

ז כל מי שיש כידו גזל מדבריהם חוזר ונותן מידו בהדיוטים:

שעא קרקע אינה נגזלת אפילו נתייאשו הבעלים: ובו ד סעיפים

א קרקע היא שאינה נגזלת לעולם אלא בהשתת בעליה עמדת לפילו כמכרה לחלף זה אחר זה וכתי לקנותה מבעלי הרי זה חוזרת לנגזל בלא דמים וכל מי שיכולה מתחת ידו חוזר על זה שמכרה לו וחוזר המוכר השני על המוכר הראשון עד שיחזור הלוקח מהגזלן על הגזלן ויטול ממנו:

ב לפיכך אם הייתה הקרקע הבאה מחליפין כגון שנתפסה בה חין לחבירו שהפסיד על הגזלן שבחזקת בעליה שעדת ואומר לו הרי שלך לפניך אבל אם הפסידה הגזלן כיוצא בגון שחפר בה בורות שיחין ומערות או שקצץ אילנות וטחת את האבנים והרס את הבנין חייב להעמיד לו כיתו או שדה כמו שהיו בשעת הגזילה או יפצה לו דמי מה שהפסיד:

ג גזל שדה וטלטה מניקין בכח המלך אפילו אם מכרה מדינה הוא בגין שלקח המלך שדות או בתים של כל אלו המדינה אומר לו הרי שלך לפניך ואם מחמת הגזלן נלקחה חייב להעמיד לו שדה אחרת:

ד אם המלך את הגזלן ואמר לו הרוג לנו את כל מה שיש לך והרגתו שדה זו שגזל בכלל שדותיו ונטלה המלך חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה או נותן דמים:

שעב גזלן שהפסיד השדה ואכל פירות כיצד גובה אותם הגזל: ובו ג סעיפים

א גזל קרקע והפסידה טרו לו שאכל פירותיה כשעת השדה גבה דמי מה שהפסיד הגזלן לו דמי פירות שאכל גבה מכשיו כגי חודין מפני שהיא כמלוה על פה ואם עמד הגזלן בדין וכתחייב לשלם ואחר כך מכר גבה מכשיו משעבדים ואם לא עמד בדין אלא על מ' מסס חיכו מועיל לשני להיות שדרך ממשעבדי:

ב וה"ה אם גלוה מהגזלן מחמת שחייב להעמיד לו שדה אם עמד בדין ואח"כ מכר גבה הגזל ממה שמכר:

ג גזל שדה והפסידה והגזל כח לעורר שיתן לו דינו על התחתונה אם השבח יתר על ההוצאה כוטל ההוצאה כלבר מהגזל ואם הוצאה יתירה על השבח אין לו מההוצאה אלא שיעור השבח:

שעג דין מברה הגזלן והשביחה הלוקח מה דינו של לוקח עם הגזלן: ובו ג סעיפים

א גזל שדה ומברה והשביחה הלוקח אם השבח יתר על ההוצאה כוטל ההוצאה מכעל השדה והקרן עם שאר השבח כוטל מהגזלן הקרן גבה מכשיו משעבדים ושאר השבח מכשיו בגי חודין ואם הכיר בה שהיו גזלה בשלקחה אינו כוטל מהגזלן אלא הקרן בלבד ומשעבד שאר השבח שיתר על ההוצאה

ההוצאה יתירה על השבח בין שהכיר בה שהיא גזולה בין שלא הכיר אין לו מההוצאה אלא שיעור השבח ונוטלו מבעל השדה והקרן נוטל מהגזלן מנכסים משועבדים:

ב הפירות שאכל לוקח בעוד שהית׳ בידו צריך לשלם אותם לנגזל ודינו בהם עם הגזלן כדינו של שבח שאם לא ידע שהיתה גזולה גובה אותם מהגזלן מנכסים בני חורין ואם ידע שהיתה גזולה אינו גובה מהם כלום:

ג אם טען המוכר שהלוקח ידע שהית׳ גזולה והלוקח טען שלא ידע על המוכר להביא ראיה:

שעד מכרה הגזלן וחזר וקנאה מהנגזל או נתנה לו במתנה: ובו ו׳ סעיפי׳

א הגזל שדה ומכרה או נתנה לאחר שאין מעשיו כלום כמו שנתבאר אם אחר כך קנאה הגזלן מהנגזל נתקיימה ביד הלוקח מהגזלן או ביד המקבל המתנה ממנו שמפני זה טרח הגזלן לקנותה כדי לעמוד בנאמנותו לפיכך אם לא קנאה עד שתבע הלוקח את הגזלן בדין שמכר לו שדה שאינה שלו ונתחיי׳ לשלם והתחיל בית דין להכריז על נכסי הגזלן כדי להגבות מהם ללוקח ואחר כך קנאה הגזלן מהנגזל לא נתקיימ׳ ביד הלוקח ויכול הגזלן עצמו או יורשיו לתת לו מעותיו ולהוציאה מידו:

ב לקחה הגזלן מהנגזל אחר שמכרה כשהיא גזולה וחזר ומכרה לאחר או נתנה במתנה או הורישה הרי גילה דעתו שאינו רוצה להעמידה ביד זה שלקחה ממנו כשהית׳ גזולה וכן אם נפלה לגזלן בירושה לא נתקיימה ביד הלוקח:

ג גבאה הגזלן בחובו אם יש לנגזל קרקע אחרת ואמ׳ ליה הגזלן זו אני גובה בחובי הרי זה מתכוין להעמידה ביד הלוקח ואם אין לנגזל קרקע אלא זו לגבות חובו הוא שנתכוון:

ד נתנ׳ וה הבעלים לגזלן מתנה קנאה הלוקח שאילו לא טרח לבעלים לא היו נותנים לו במתנ׳ ומפני זה טרח כדי שיזכה בה בדין ויעמוד בנאמנותו ותתקיים ביד הלוקח:

ה דין גזלן שמ׳ ביא עדי׳ שלקח שדה מהנגזל נתבאר בסימן קנ״א:

ו גוי שאנס שדה מישראל ומכרה לישראל אח׳ נתבאר בסימן ר״לו:

שעה היורד לתוך שדה חבירו או לתוך חורבתו ונטעו או בנאו: ובו ט׳ סעיפ׳

א היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשו׳ ונטעה אם היתה שדה העשויה ליטע אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנוטעה ונוטל מבעל השדה ואם אינ׳ עשויה ליטע שמי׳ לו וידו על התחתונ׳:

ב א״ל בעל השדה עקור אילנא ולך שומעין לו אבל אם אמר הנוטע הריני עוקר אילני אין שומעין לו מפני שמכחיש הארץ:

ג היורד לתוך שדה חבירו שלא ברשו׳ ונטע או בנה ואחר כך בא בעל השדה והשלים הבנין או ששמר הנטיעות וכיוצא באלו הדברי׳ שמראי׳ שדעתו נוטה למה שעשה זה וברצונו בא הדבר שמין לו וידו על העליונה:

ד היורד לשדה חבירו ברשות אפילו נטע שדה שאינה עשויה ליטע שמין לו וידו על העליונה שאם היתה ההוצאה יתירה על השבח נוטל השבח ואם השבח יתיר׳ על ההוצאה נוטל ההוצאה:

ה בעל בנכסי מלוג אשתו קטנה והשותף בשדה שיש לו חלק בה כיורד ברשות הן ושמין להם וידם על העליונה:

ו היורד לתוך חרבתו של חבירו ובנאה שלא ברשות שמין לו וידו על התחתונה ואם אמ׳ בעל הבנין עצי ואבני אני נוטל שומעין לו אמר ליה בעל הקרקע טול מה שבנית שומעין לו:

ז החצרות הרי הם ראויים לבנין ולהוסיף בהם בתים ועליות לפיכך הבונה בחצר חבירו הרי זה כנוטע שדה העשויה ליטע ושמין לו כמה אדם רוצה ליתן בבנין זה לבנותו והוא שיבנה בנין המועיל הראוי לאותה חצר כמנהג אותו מקום:

ח כל מי ששמין לי בין שהית׳ ידו על העליונה

כין שהיתה ידו על התחתונה ליתן כוטל כלום
עד שיכנע בקיטת חפץ כמה הוגיח ואם ימר
יכוחו הדיינים ויעשו שומת ההוכחה והרי היא
גלויה לעיניהם ויעשו העניט והחכמים והסיל
יסכר האומנים כפחות שכשעריס שומעין לו
וגוטל כלא שכועה וכן זה שגוטל השכח כלכר
והיתה ידו על העליונה ליתן עריך שכועה:

ט כל שטמין לו וגוטל שטען כעל הפרה ואח'
כתתי והיורד לאח' לא נטלתי היורד נאמן ונשכע
פלא כטל כלום וגוטל שהרי לומרי' לכעל הפרה
עדיין לא שמו לך ולא ידעת כמה אתה חייב ליתן
היאך כתתלכל אם שמו לו ולאמרו לכעל הפרה
תן לו ואחר כתתי אף על פי שעדיין לא נשבע
היורד הרי כעל הפר' נאמן ונשבע היסת שכתן
ויפטר שהקרקע כחזקת כעלים:

ש ע ו דין המסיג גבול רעהו: ובו סעיף א'

א המסיג גבול רעהו והכניס מתחום חבירו
כתוך תחומו אפילו פלא לקבע אם כחזקה עשה
הרי זה גזלן ואם המסיג בפיתר הרי זה גנב ואם
בארץ ישראל המסיג הגבול הרי זה עובר כפני
לאוין בלאו גניכה או בלאו גזילה וכלאו דלא
תסיג:

ש ע ז מי שדרך הרבי' עובר בתוך שדהו: ובו סעיף א'

א מי שהיתה דרך הרבי' עוברת כתוך שדהו
נטלה ונתן להם מן הצד אף שכתן כתן וזכו כו
וזה שנטל לא זכה כו:

הלכות נזיקין

ש ע ח אסו' להזיק ממון חבירו ולא לגרום שום היזק: ובו ט' סעיפים

א אסור להזיק ממון חבירו ואם הזיקו אף
על פי שאינו נהנה חייב לשלם נזק שלם כין
שהיה שוגב כין שהיה תמים כיצד כפל מפגב
וכפר את הכלים או שהתקל כשהוא מהלך ונפל
על הכלי וכפרו חייב כ"ש:

ב נפל מן הגג והזיק חייב לשלם נזק שלם כין
שנפל כרוח מצויה כין שנפל כרוח שאינ' מצויה:

ג היה עולה כסולם וכשמטה עליכה מתחתיו
ונפלה והזיקה אם לא היתה מהודקת וחזקה
חייב ואם היתה חזקה ומהודקת וכשמטה או
שהתליעה הרי זו פטור שזו מכה כידי שמי' הוא
וכן כל כיוצא כזה:

ד כל אלו הדכרים כרשות המזיק אכל כרשות
המזיק פטור עד שיתכוין להזיק כמו שיתכאר:

ה אפילו כרחייתו אם יש כו היזק לחבירו
אסור להסתכל כו לפי' אסור לאדם לעמוד על
גדה חכירו כשעה שעומדת כקמותיה:

ו כל מקום שמזיק חייב לשלם כין כר"ה כין
כרשות הניזק ואפילו כרשות המזיק אם הכניס
כו הניזק ממונו פלא כרשותו והזיקו ל"פ כגופו
לא שכח כממונו חייב לשלם דכתי שים לו רשות
להועיל אין לו רשות להזיק ודוקא כמזיק
כמזיד אכל אם היזק כשוגג פטור כ"ה ואם כעל
הכית מזיק כנכסים אפילו כשוגג חייב הנכנס
כיון שנכנס פלא כרשותו יש שאומר דדוקא
כפלא ידע כ"ש שנכנס אכל אם לא ידעו שנכנס
אם הזיק כו פטור:

ז היו שניהם כרשותו שניהם פלא כרשות
והזיקו זה כזה כין כשפסק כין כשמונח אם לא
ידעו זה כזה פטורים אכל אם ידעו זה את זה אף
על פי פלא כיוצו חייבים לפיכך שנים שהיו רצים
כר"ה או שהיו מהלכים והזיקו זה כזה פטורים
הזיקו זה את זה חייבים:

ח היה אחד רץ ואחד מהלך והזיק המהלך
כרץ חייב מפני שרץ פלא כרשות כמה דכרים
אמורים כחול אכל כע"ם כין שהמזות פטור
מפני שרץ כרשות:

ט אם כא אחד רוכב כסוסו מאחרי חכירו
ופגע כסוס שרוכב חכירו רוכב כו והכה את הסוס
חייב לשלם כל מה שיעמוד כ"ד שנפחת משוית
הכלה

הכלה א ואפילו היה הסום ממה שבפחתו דמי הסום יותר המזיק חייב לשלם יותר ממה שפחתו דמי הסום כיון שהוזק לשלם יותר ממה שעומד כיתדין:

שעט דין זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ונשבר החבית · ובו ד׳ סעיפים

א שנים שהיו מהלכים כד׳ זה בחביתו וזה בקורתו ופגעו זה בזה ונשברה חבית בקורה פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות להלך:

ב היה בעל הקורה לשון ובעל החבית לחרון ונשברה חבית בקורה פטור ואם עמד בעל הקורה למוד מכובד משלו חייב ואם הזהיר לבעל החבית ואמר לו עמוד פטור ואם עמד ליתן משלו אף על פי שלא הזהירו פטור שסרוד היה ולא היה יכול להזהירו:

ג היה בעל החבית לשון ובעל הקורה לחרון ונשברה חבית בקורה חייב ואם עמד בעל חבית לנוח פטור ואם הזהיר לבעל קורה שיעמוד חייב ואם עמד ליתן משלו חייב בעל הקורה אף על פי שלא הזהירו בעל החבית · וכן זה שלא בגרו וזה שלא בפשתנו:

ד הרי שמילא חבר חבירו כדי יין ושמן לפני הכגים כרשות הוחיל ולא קבל עליו בעל החבר לשמור הרי זה נכנס ויוצא כדרכו וכל שיתברר מהכדים בכניסתו וביציאתו הרי הוא פטור עליהם ואם שברם בכונה לפילו הכגים בעל הכדים שלא כרשות הרי זה חייב:

שפ האומר לחבירו קרע כסותי או של חבירי או רודף או נרדף ששברו כלים: ובו ד׳ סעיפים

א האומר לחבירו קרע את כסותי שבר את כדי על מנת שאתה פטור הרי זה פטור ואם לא אמר לו על מנת שאתה פטור הרי זה חייב אף על פי שהרשהו להשחית במה דברים אמורים כשבאו הכלים לידו תחלה בתורת שמירה כגון שהיו שלולים ומופקדים אצלו אבל אם לא באו לידו בתורת שמירה כיון שאמר לו קח כלי זה ושברו בגד זה וקרעו ועשה כן הרי זה פטור אף על פי שלא אמר לו על מנת שאתה פטור:

ב המוסר לחבירו שבר כליו של פלוני על מנת שאתה פטור ושברו הרי זה חייב ואע״פ שהעושה הוא חייב לשלם הרי זה האומר לו עשה כאן ורשע הוא שהרי הכשיל עור וחזק ידי עוברי עבירה:

ג רודף שהיה רודף אחר חבירו להרגו או אחר אחת מהערוות לאוכסה ושבר כלים כין של נרדף כין של כל אדם פטור שהרי הוא מתחייב בנפשו שכיון שרדף התיר עצמו למיתה ולכך פטור מהתשלומין ואם הנרדף שבר כלים של רודף פטור שלא היה ממונו חמור ממנו ואם היו של אדם אחר חייב שהמטיל עצמו בסכנה חבירו חייב ואחר שרדף אחר הרודף להטיל את הנרדף ושבר כלי כין של רודף כין של כל אדם פטור כדי שלא יבואו מלימצא מלהטיל את הנרדף:

ד ספינה שחשכה להשבר מכובד המצוי ועמד אחר מהם והקל ממשא והטיל כיס פטור שהמשא שכא כמו רודף אחריה להורגם ומטה רבה עשה שהטיל והושיעם:

שפ א דין חמשה שישבו על הפסל אחד · ובו סעיף א׳

א חמשה שישבו על הכמה ולא נשבר וכא אחרון ויושב עליו ונשמך עליהם ולא הניחם לעמוד ונשבר אף על פי שהיה רצוי לישבר כהם קודם הוחיל וקרב שבירתו האחרון חייב שהרי אומרים לו חילו לא נשמכת עליו היינו עומדים קודם שיושבר ואם ישבו כאחד ונשבר כלם חייבים ובן כל כיוצא כזה:

שפב הקוצץ אילן של חבירו והמונע חבירו מלעשות מצוה · ובו סעיף א׳

א שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות ואילן העומד לקציצה מפני שהוא מזיק את הרבים וקדם אחד ושחט שור זה וקצץ אילן זה שלא מדעת הבעלים חייב לשלם לבעלים כמו שיראו הדיינים שהרי הפקיעם מלעשות מצוה ואם טען ואמר אתה אמרת לי להרגו ולקצצו הואיל והוא עומד לכך הרי זה פטור וכן מי ששחט חיה ועוף ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט חייב ליתן כמו שיראו הדיינים ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב והוא עשרה זהובים וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם לבעלי׳ עשרה זהובים וכזמן הזה אין מגבין אותו אבל אם תפס לא מפקינן מיניה:

שפג דין אדם המזיק לבהמת חבירו · ובו ה׳ סעיפים

א הניח גחלת על לב שור חבירו כשהו׳ כפות ונשרף או שדחפו לים חייב ואם הניח גחלת על לב חבירו ונשרף יתבאר בסימן ת״ח:

ב שור שעלה על גב שור להורגו ברשות הניזק שהוא בעל התחתון בין שהיה תם בין שהיה מועד ובא בעל התחתון ושחט את שורו להכילו ונפל עליון ומת הרי זה פטור דחפו לעליון ומת אם היה יכול לשומטו ולא שמטו הרי זה חייב ואם לא היה יכול לשומטו הרי זה פטור:

ג שנים שהמיתו את הבהמה כאח׳ או שברו את הכלי כאחד משלשים ביניהם:

ד חמשה שהניחו חמשה חבילות על הבהמה ולא מתה ובא זה האחרון והניח חבילתו עליה ומתה אם היתה מהלכת באותם החבילות ומשהוסיף זה חבילתו עמד׳ ולא הלכה האחרון חייב ואם מתחלה לא היתה מהלכת האחרון פטור ואם אין ידוע כלם משלמים בשוה:

ה הכובש בהמת חבירו במים או שהניחה בחמה וצמצם עליה המקום כדי שלא תמצא כל עד שהרגתה החמה חייב:

שפד דין אדם המזיק שלא בגופו: ובו ד׳ סעיפים

א אחד המזיק בידו או שזרק אבן או ירה חץ והזיק בו או שפט׳ מים על חבירו או על הכלי׳ והזיק או שרק ונע והזיק בכיחו וניעו בעת שהלכו מכוחו הרי זה כמזיק בידו והם תולדות של אד׳ אבל אם רק הרוק והניח על הארץ ואח׳ כך נתקל בהם אדם הרי זה חייב משום בורו שכל תקלה תולדות בור היא:

ב היה מכה בפטיש ויצא גץ מתחת הפטיש והזיק הרי זה חייב:

ג הבנאי שקבל עליו את הכותל לסותרו ושב׳ את האבנים או הזיק חייב היה סותר מצד זה ונפל מצד אחר פטור ואם מחמת המכה חייב:

ד החצב שחצב אבן ונתתו לסתת והזיק בו הסתת חייב מסרה הסתת לחמר החמר חייב מסרה החמר לכתף הכתף חייב מסרה הכתף לבנאי הבנאי חיי׳ מסרה הבנאי למסד׳ המסדרו על שורת הבנין המסדר חייב ואם אחר שסדרו על שורת הבנין נפל והזי׳ אם הם קבלני׳ וכלם שותפי׳ במלאכה כלם חייבי ואם הם שכירי יום האחרון חייב וכלם פטורי׳:

שפה דין היזק שאינו ניכר כגון מנסך יינו של חבירו · ובו ב׳ סעיפים

א המזיק את חבירו הזק שאינו ניכר כגון שעירב יין נסך ביינו מן התורה הוא פטור אבל חכמים קנסוהו לשלם נזק שלם מהיפ׳ שבנכסיו כדין כל המזיקים לפיכך אם מת המזיק קודם שישלם אין קונסים בנו אחריו לשלם וכן אם היה שוגג או אנוס פטור שלא קנסו אלא מזיד:

המנסך

ב המנסך יין חבירו לעבודת אלילי׳ לא נאסר שאין אדם מישראל אוסר דבר שאינו שלו ואם היה לו בו שותפות או שהיה מומר שהרי הוא בגוי או שהתרו בו וקבל ההתראה שהרי הוא מומר הרי זה אוסר׳ היין וחייב לשלם אף על פי שהוא מתחייב בנפשו מפני שמשע׳ שהגביהו נתחייב לשלם ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך:

שפו חילוק שבין גרמי בנזקין לרינא דגרמי והזורק כלי מראש הגג: ובו ד׳ סעיפים

א קי״ל כר״מ דדיין רינא דגרמי לפי׳ הדוחף מטבע של חבירו עד שירד לים חייב אף על פי שלא הגביהו וכן הפוח׳ מטבע של חבירו והעביר צורתו חייב אף על פי שלא חסרו והמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו דקי״ל שהוא מחול צריך לשלם ללוקח כמו שנתבאר בסימן ס״ו:

ב וכן השורף שטר חוב של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר שאף על פי שאין גוף השטר ממון הרי גרם לאבד ממון ובלבד שיודה לו המזיק ששטר מקויים היה וכך וכך היה כתו׳ בו ומחמת ששרפו הוא אינו יכול לגבות החוב אבל אם לא האמינו אינו משלם לו אלא דמי הנייר בלבד:

ג וכן הזורק כלי שלו מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות שאם יפול עליהם לא ישבר וקדם אחר וסלקם ונחבט הכלי בארץ ונשבר חייב המסלק וכן כל כיוצא בזה:

ד הזורק כלי מראש הגג ואין תחתיהם כרים וכסתות ובעודם באויר בא אחר ושברם במקל הזורק חייב והמשבר פטור דחשבי׳ ליה כשבור משעה שזרקו:

שפז שמין השברי׳ לניזק ומשלם לו עליה ובו סעיף א׳

א שמין למזיק בידו כדרך ששמין לו אם הזיק ממונו כיצד הרי שהרג בהמת חבירו או שבר כליו שמין כמה הית׳ הבהמה שוה וכמ׳ הנבילה שוה וכמה היה הכלי שוה והוא שלם וכמה שוה עתה ומשלם הפחת לניזק עם הנבילה או הכלי השבור כדרך שנתבא׳ בשורו שהזיק בסימן מ׳:

הלכות מאבד

ממון חבירו בידים ומוסר ומלשין

דין ניזק נשבע ונוטל · ובו י״ו סעיפי׳ שפח

א המזיק ממון חבירו ואינו יודע מה הזיק נשב׳ הניזק ונוטל כיצד לקח כים חבירו והשליכו למים או לאש או שמסרו ליד אנס ואבד בעל הבית אומר זהובים היה מלא והמזיק אומר אינו יודע מה היה בו שמא עפר או תבן היה מלא הרי הניזק נשבע בנקיטת חפץ ונוטל והוא שיטעון דברי׳ שהוא אמוד בהם או אמו׳ להפקיד׳ אצלו ודרכן להניחם בכים וכיוצא בו אבל אם אין דרכן להניחם בכלי זה הוא פשע בעצמו כיצד הרי שחטף חמת או סל מלאים ומחופים והשליכם לים או שרפם וטען הניזק שמרגליות היו בתוכם אינו נאמן ואם תפס אין מוציאין מידו וישבע שמרגליות היו בתוכם ונוטל ממה שיש אצלו וכן כל כיוצא בזה ואם ידע המזיק שהכים היו בו זהובים אבל אינו יודע כמה היו אם הניזק אומר אלף נוטל אלף בלא שבוע׳ והוא שיהיה אמוד שהרי המזיק מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע:

ב המוסר ממון בידי אנס בין אנס גוי בין אנס ישראל חייב לשלם מהיפה שבנכסיו כל מה שלקח האנס אף על פי שלא נשא המוסר ולא נתן בידו אלא הרגיל בלבד ואם מת גובין מיורשיו כשאר כל המזיקים · במה דברים אמורי׳ בשהראה המוסר מעצמו אבל אם אנסוהו גוים או ישראל אנס להראות והראה הרי זה פטור מתשלומין ואם נשא ונתן ביד אף על פי שהוא אנוס חייב לשלם שהמציל עצמו בממון

חבירו

חבירו חייב כיון דרי שנגזר המלך להיות לו יין
לו תבן וכיוצא בדברים אלו ועמד מוסר ואמר
הרי יש לפלוני יין זה תבן במקום פלוני והלכו
ולקחוהו חייב לשלם:

ג הגוזל המלך למוסר זה עד שירחיק לו ממון
חבירו שהוא בורח מלפניו והרחיק לו מפני
החומס הרי זה פטור שלא לגזול ירחיק לו יכהו או
ימיתהו:

ד כשהוא ממון חבירו ונתנו לחנם חייב לשלם
מכל מקום לפי שהמלך הגוזל להכות כמה
דברים חמורים שלא הגוזל להכות והכות חייב
כשלא הגזיע הממון לרשות החנם לכל לקח שהגוזל
את ישראל עד שהרחיקו ועמד החנם על הממון
ונעשה ברשותו וחנם את ישראל עד שהוליכו
למקום אחר ואפילו הוליכו זה המוסר שהרחיקו
הרי זה פטור שכיון שעמד החנם כבר הוסר
כבר לכך כל מה שיש בו וכאלו נפרש:

ה בעלי דין שהיתה כיסוי מריבה על הקרקע
או על מטלטלין זה אומר שלי וזה אומר שלי עמד
אחד מהם ומכרה כיד גוים מכדים אותו עד
שיחזיר הדבר לכמות שהיו שלא יד החנם מכיניה
ויעשה דין כישראל:

ו מי שהתפס על חבירו ולקחו גוי ממון ממנו
בגזל חבירו אין חבירו חייב לשלם אין לך מי
שהתפס על חבירו ויהיה חבירו חייב לשלם לו
חוץ מהתפס מפני המס הקטוב על כל היום
ואיום בכל שכה או התפס על התגורה שבאותן
כל היום למלך בעבורו עליהם או חיילותיו הרי זה
חייב לשלם לו והוא שיקחו ממנו בפני בגזל פלוני
בפני עדים ובתבאר עוד בסימן קכ"ח:

ז מי שיש עליו עדים שמסר ממון חבירו בגוי
שהרחיק מעצמו או שהלכם ופשע ונתן ולא ידעו
העדים כשעת הפקידו במסירתו והמוסר לומר
כך וכך הפקידני והמוסר כופר כמה שטענו שם
תפס הנמסר אין מוציאין מידו שלא נשבע בנקיטת
חפץ וזוכה במה שתפס ושם לא תפס אין מוציאין
מן המוסר שלא הרחיק כרוכה ויש מי שאומר שאם
המוסר לומר היכי יודע כמה הפקדת על ידי
ישבע הנמסר ויטול:

ח אין מחייבין את המוסר שהרחיק מעצמו
לא שבועה חמורה ולא שבוע' היסת מפני שהוא
רשע ואין לך פשוע יותר מזה לכל המוסר
שהפסידו להרחיק או להכות ופשע ונתן כיד לפי
על פי שהוא חייב לשלם שיהיו רשע וכן תשלומין
הוא כלבד כשאר הכתבים:

ט לפעמים למוסר יפרע כיד גוים כין כשהפו בין
בממונו ואפילו היה רשע וכעל עבירות ואפילו
היה מכר לו ומעשרו וכל המוסר יפרע כיד גוים
כין כשהפו בין בממונו אין לו חלק לעה"כ:

י מותר להרוג המוסר בכל מקום לפי' בזמן
הזה ומותר להורגו קודם שימסרנו שלא כשלמד
הריני מוסר פלוני בעטי לו בממונו לפי שלו מ
קל התיר עצמו למיתה ומתירין בו ואומרים לו ש
תמסרנו אם העיז פניו ואמר לו כי שלא למסרנו
מכוח להורגו וכל הקודם להורגו זכה:

יא עשה המוסר אחר זמם ומסר לפני להורגו
שלא אם כן הוחזק למסור שהרי זה יהרג שמת
ימסור אחרים:

יב כל המוסר הנכור ומעכרן מותר למוסרו
ביד גוים להכותו ולהרגו ולקנסו שכל מפני נער
יחיד לפרוע לחסרו:

יג לפעמים לגבר ממונו של מוסר שלא על פי
שמותר לגבר נפשו שהרי ממונו רשות ליורשיו:

יד מוסר מקבלים עדות שלא בפניו:

טו מי שמוחזק שמלמד פעמים מסר ישראל
או ממונם ביד גוי מבקשי' עמו ותחבולה להעבירו
מהעולם:

יו הוצאות שעשו לבער מסור כל הדרי' בעיר
חייבים לפרוע בהם אפילו אותם שפורעים עם
במקום אחר:

הלכות נזקי ממון

דין ממון האדם שהזיק וחילוק שבין שפט
תם למועד ובאיזה מקום חייב קרן
ושן ורגל: ובו ב' סעיפים

א כל נפש חיה שהזיק כרשותו של אדם שהזיק
חייבין

חייבין הבעלים לשלם שנאמר כי יגוף שור איש
את שור רעהו אחד השור ואחד שאר בהמה חיה
ועוף לא דבר הכתוב בשור אלא בהווה:
ב וכמה משלם אם הזיקה בדברים שדרכה
לעשות תמיד כמנהג ברייתה כגון בהמ׳ שאכלה
תבן או עמיר או שהזיק ברגלה או בדרך הילוכה
חייב לשלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו שנאמר
מיטב שדהו ומטב כרמו ישלם ואם שינה ועשה
מעשי׳ שאין דרכה לעשותם תמיד והזיקה בהם
כגון שור שנגח או נשך חייב לשלם חצי נזק מגוף
המזיק עצמו שנאמר ומכרו את השור החי וחצו
את כספו וגו׳:
ג כיצד שור שוה מנה שנגח לשור שוה עשרי׳
והמיתו והרי הנבלה שוה ארבעה בעל השור
המזיק חייב לשלם שמנה ואינו חייב לשלם אלא
מגוף השור שהזיק שנאמר ומכרו את השור:
ד לפיכך אם המית שור שוה עשרי׳ לשור שוה
מאתים והנבלה שוה מנה אין בעל הנבלה יכול
לומר לבעל החי תן לי חמשים אלא אומ לו הרי
השור שהזיק לפניך קחהו ולך אפילו אינו שוה
אלא דינר וכן כל כיוצא בזה:
ה העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד
כמנהג ברייתו הוא הנקר׳ מועד והמשנה ועשה
מעשה שאין דרך כל מינו לעשותו כן תמיד כגון
שנגח או נשך הוא הנקרא תם׳ וזה המשנה אם
הרגיל בשינויו פעמי׳ רבות נעשה מועד לאותו
דבר שהרגיל בי שנא׳ או נודע כי שור נגח הוא:
ו חמשה מעשי׳ תמים יש בבהמה ואם הועדה
לאחד מהם נעשית מועדת לאותו מעשה ושו הם
הבהמה אינה מועדת מתחלתה לא ליגח ולא
לגוף ולא לנשוך ולא לרבוץ על הכלים גדולי׳ ולא
לבעוט ואם הועדה לאחד מהם הרי זה מועדת
לו אבל השן מועדת מתחלתה לאכול את הראוי
לה והרגל מועדת מתחלתה לשבר בדרך הילוכה
ז הבהמ׳ יש מי שאומ׳ שהיא מועדת מתחלתה
לרבוץ על פכים קטנים ולמעך אותם ויש חולקי׳
עליו:
ח חמשה מיני חיה מועדים מתחלת ברייתן
להזיק אפי׳ אם הם בני תרבות לפיכך אם הזיקו
או המיתו בנגיחה או בנשיכה ודריסה וכיוצא

בהם חייב נזק שלם ואלו הם הזאב והארי והדוב
והנמר והברדלס וכן הנחש שנשך הרי זה מועד
ואפילו היה בן תרבות:
ט כל מועד משלם נזק שלם מהיפה שבנכסיו
וכל תם משלם חצי נזק מגופו:
י במה דברים אמורים כשנכנסה הבהמה
לרשו׳ הניז׳ והזיקתהו אבל אם נכנס הניזק לרשו׳
המזיק והזיקתהו בהמתו של ב״ה הרי זה פטור
על הכל שהרי הוא אומר לו אלו לא נכנסת
לרשותי לא הגיע לך הזק והרי מפורש בתורה
ושלח את בעירו ובער בשדה אחר:
יא הזיקה ברשות הרבי׳ או בחצר שאינה של
שניהם לא למזיק ולא לניזק או בחצר שהיא של
שניהם והרי היא מיוחדת להניח בה פירות
ולהכנים לה בהמה כגון הבקעה וכיוצא בה או
שהיא של שניהם להכנים בה בהמה ואין שום
אחד מהם רשאי להכנים בה פירו׳ אם בשן ורגל
הזיקה כדרכ׳ הז׳ פטור מפני שיש לה רשות להלך
בכא ן ודרך הבהמ׳ להלך ולאכול כדרכה ולשבר
בדרך הלוכה ואם נגחה או נגפה או רבצה או
בעטה או נשכה אם תמה היא משלם חצי נזק
ואם מועדת נזק שלם:
יב היה החצר של שניהם מיוחדת לפירות
ולא להכנים בה בהמ׳ והכנים שם אח׳ מהשותפי׳
בהמה והזיקה חייב אפילו על השן ועל הרגל:
יג וכן אם היתה מיוחדת לבהמה לשניהם
והי ה רשות לאחד מהם בלבד להכנים לה פירו׳
והזיקה פרותיו חייב אף על השן ועל הרגל:
יד אם היא של אחד מהם לפירו׳ ולא לשוורי׳
ולשני לשוורים ולא לפירות והזיקה בהמתו של
אותו שמיוחדת לו לשוורים ולא לפירות לאותו
שמיוחדת לו לפירות בשן ורגל חייב דלגבייהו
הוה ליה חצר הניזק ובקרן פטור דל גבי דידיה
ה״ל חצר המזיק ואם הזיקה בהמתו של אותו
שמיוחדת לו לפירות לאותו שמיוחדת לו לשוורי׳
בקרן חייב דלגבי דידיה הוה ליה חצר הניזק
בשן ורגל פטור דלגבייהו הוי חצר המזיק:
טו שן ורגל אין חייבים אלא אם כן הזיקו
ברשות הניזק אבל ברשות הרבים פטורים ואין
כ״ל ברשות המזיק ומיהו אם התיז אבני׳ ברשות

הרבים

הרכים והלכו ומזיקו הרגו הניזק לו עין תרוך מקחתו בר"ה ומקחתו ברשות הניזק ודמסם עליו ברשות הרכים ומיכרה כליס הרגו הניזק חייב:

יו רחוכן שהכבים פירותיו לאחר שמעון שלח ברשותו וככבם שורו על גוי שם והלכתם פטור:

יז חבר שהיה על שניהם לשוריס ולאחד מהם לשאר דברים והכניס בה טליתו וחכירו שמיוחדת לו לשוריס הכניס בה שורו והזיק השור לטליתו גם הטלית לשור אין לומריס ונלו זה בזה חלה שמין הנזקין בבית דין וכל מי שהזיק יותר ישלם:

יח שלשה לבות כיזקין בשור הקרן והשן והרגל ונקראו לבות מפני שהם כתובים בפסוק ולהם תולדות שכל דבר הדומה לאחד מכל אלו נקרא תולדה ודינו כמותו חוץ מנזק נרורו כמו שיתבאר:

יט כיצד שור התמור בתורה הוא שנגח בקרן ואין דרכו בכך אלא דרך מקרה ואין לו הנאה בהזיקו וכל הדומה לו דינו כמותו כגון שנגפה בגופה או בשכבה או בעטה או רבצה על הכלים ושברתם וכן אם הלכה בפות או כלים דינה בקרן ואינו משלם אלא חצי נזק כיון ברשות הניזק כיון בר"ה ועשו ים דברים שמזקת ברגלה או בפיה ודינם בקרן ויתבארו בס"ד:

כ פרה שרבצה ברשות הרבים והלכה פרה אחרת דרך עליה ובעטה בה חייבת לשלם על פי שזאת סיכתה ורבצה אין למהלכת לבעוט בה לפי שאם הזיקה דרך הילוכה פטורה:

שצ נזקי רגל ותולדותיו ודיני צרורות וכלב ותרנגול שקפצו: ובו יב סעיפים

א רגל הוא שמשלח את בעירה הכתוב בתורה הוא שהזמיה הולכת ברגליה ומזקת בדרך הילוכה והוא דבר שדרכה בכך ואין לה בו הנאה וכל הדומה לדבריה אלו הוא תולדתו ודינו כמותו כיצד כגון שהזיקה בגופה דרך

ב כשכשה בזנבה בשעה שהיא הולכת לעשות תמיד והזיקה בר"ה או שבשכשה בגוף שלה ברשות הרבים והזיקה פטור ואם תפסם הניזק בשעה שהזיקה חצי נזק ממה שתפסם שזה הרבר ספק הוא אם אלו תולדות הקרן שחייב עליה ברשות הרבים או תולדות הרגל שפטור עליה ברשות הרבים:

ג כל תולדה כיצד שלא חזק שנרורו המכתזין מתחת רגלי הבהמה בשעת הלוכה שלף על פי שתולדות רגל הם ופטור עליהם ברשות הרבים כרגל ואם הזיקו ברשות הניזק משלם מהיפה שבנכסיו כרגל שהוא לא ע"פי כן הינו משלם אלא חצי נזק כיצד בשאה שבשבשה לאחר הניזק והיו צרורות מכתזין מתחת רגליה ושברו את הכלים משלם חצי נזק מהיפה שבנכסיו וכן' זה הלכה למשה מסיני:

ד וכן אם היתה מהלכת ברשות הרבים ונתז צרורות מתחת רגליה לרשות הניזק ושברו את הכלים משלם חצי נזק וה"ה לתרנגולים שהרסו והעלו עפר או צרורות ושברו וכן חזיר שהיה כובר בחפירה והתיז צרורות והזיק משלם חצי נזק:

ה הרסה על הכלי ברשות הניזק ושברתו וכפל על כלי אחר ושברו על הראשון משלם נ"מ ועל האחרון משלם חצי נזק ויש מי שאומר שה"ה לכח כחו:

ו היתה מהלכת ברשות הרבים ובעט' והתיז צרורות והזיקו ברשות הרבים פטור ואם תפסם הניזק רביע נזק אין מוציאין מידו שהרי ספק הוא שמא שימי הוא ואינו תולדות רגל שהרי בעטה:

ז בעטה בתרן ברשות הניזק והתיזה צרורו'

מחמת

מחמת הכעיטה והזיקו אם חייב לשלם רביע נזק שזה שיעורי הוא בהזזת ברורות ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו ואפילו היתה מהלכת במקום שא"א לה שלא תציע ובועטה והתזיזה משלם רביע נזק ואם תפס הניזק חצי נזק אין מוציאין מידו:

ח כשהיה שהטילה גלגלים לעיסה הרי זו ברורו וכגון דרחיק לה עלמא שאין לה מקום לנטות לצד ואצל דלו לאו הכי הוי שיעורי ותולדה דקרן הוא:

ט כשם שחייב על כח שיש בו ממש כשהזיז ברורות כך חייב על כח שאין בו ממש כגון סוס שנגף וחמור שנשבר וכלים בכח קולם ותרנגול שנשבר כלים ברוח כנפיו או שהפיט ריחו לתוך כלי ותקעבו ונשברו כמה דברים לתוכו אם זרעונים דהשתא הוי תורחיה לכל אם אין בו זרעונים הוי שיעורי ולא דייקינן ליה השתא:

י התרנגולים מועדים להלך בדרכן ולשבר היה הולך או רועה קשור ברגליהם ונסתבך כלי בחוטו והתגלגל ונשבר משלם חצי נזק:

יא תרנגול שהיה מחטט בחבל דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי אם עשה דבוקה בחבל דהשתא תורחיה הוא או אפילו אין בו עשה והוא בלוי שדרכו לינפסק על ידי חטוט התרנגול חייב בין על החבל בין על הדלי נזק שלם ואם החבל חדש ואין עשה דבוקה בו משוכה הוא ואינו חייב אלא חצי נזק בין על החבל בין על הדלי ואם הוא הולך לאחר הדלי ומגלגלו עד המקום שנשבר שם משלם כ"ש:

יב הכלב והגדי שקפצו מרחוק הגג מלמעלה למטה ושברו את הכלים משלמים כ"ש מפני שמועדים הם לדבר זה וכן אם נפלו והזיקו מעלייתן לרחוק הגג בפשיעה ואף על פי שנפילתן חוכם כל שתחלתן בפשיעה וסופו בחוכם חייב קטנו ממטה למעלה משלמים חצי נזק שנתלה הגדי ונסתרך וקפץ הכלב לחבל נסתרך הכלב ולבע הגדי בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה חייבים כ"ש וכן תרנגול שדלג בין מלמעלה למט' בין מלמטה למעלה משלם כ"ש וה"ה מי שמסר

בידו לשומרו והיו בו חס"ו צריך לשומרם שלא ילכו מלמעלה למטה ולא מלמטה למעלה:

שן באיזה מקום ובאיזו אבילה משלם שצא מה שהזיקה או מה שנהנין. ובו י"ב סעיפים

א שן הוא לאכול את בעירה דכתי' בקרן מוקמי' לה נמי בבהמה שאוכלת פירות חבירו דכריס הרחוויים לה ונהנית באכילתן חייב נזק שלם בין שאכלת' בין שלא אכלתן שלא שהפסידתן ולא כלתה אותם לגמרי לפיכך כל הדומה לזה שמזיק כדבר שהיא נהנית הוא תולדת שן כגון נתחככה בכותל להנאתה והזיקה או שנפלה פירות וכלים להנאתה כגון שהתגלגלה עליהם:

ב כמה דברים שאוכלה דבר הרגוי לה לאכל אכלה דבר שאין רגוי לה כגון כסו' וכלי' שיעורי הוא ואינו משלם שלא חצי נזק בין שאכלה אותם בחצר הניזק בין שאכלה אותם ברשות הרבים:

ג אכלה דבר שאין דרכה לאכול אלא על ידי הדחק כגון פרה שאכלה שעורים וחמור שאכל כרשינין וכלב שלקק את השמן וחזיר שאכל חתיכת בשר וחתול שאכל תמרים חשיב שפיר אכילה לכל בהמה שאכלה בשר או תבשיל לאו תורחיה הוא ומשלם חצי נזק אכלה פתהוי תורחיה לכל חיה לאו תורחיה לית בפת ולא בתבשיל:

ד בהמה שרגילה לחס בסל ושברה הסל ואכלה הלחם משלם נזק שלם גם על הסל שכך דרכ' לשבר הסל כדי לאכול הלחם לכל חס אכלה הלחם תחלה ואחר כך שברה הסל חיבו משלם על הסל אלא חצי נזק דהוי קרן והוי משלם אלא מגופו:

ה רגילה לאכלים על פה החבית ונסתבכה בחבית לעלו' כדי לאכול האוכלי' ושברתו משלם גם על החבית נזק שלם שכן דרכה לעלות עליו כדי לאכול האוכלים:

ו חיה שטרפה בהמה ואכלתה או שאכלה בשר חי תורחיה הוא ומשלם נזק שלם לכל כלב

שהמזיק בכך וחתול שהמית תרנגולים גדולים והכלם משלם הוא ואינו משלם אלא ח"כ ודוקא בפחת שפחתה מיתה לכל דמי הכלה משלם ברשות הניזק כ"ש וכרשות הרבים מי שהכנית שהחכילה אינו שומר שכן דרכן לחכול בכילות לפיכך אין בהמות גדולות:

ז אין חייב האדם לשלם אלא אם כן תוכלת ברשות הניזק לכל אם לקחה בחצרו והוציאה משם ואכלה בר"ה או בחצר של אחר פטור משלם יותר ממה שהכנית ואם לקחה בר"ה והלכה ואכלה ברשות הניזק ים משייבים לשלם נזק שלם משו' דפי פרה בחצר הניזק דמי וכ"ת לפיכך במקום שאין לחייב על הבטולה כגון שהיו הפירות מונחים במקום שאי אפשי ליטלם משם וכח רחוקן והוציא פירו"ש על שמעון שבחצר שמשון לפי פרת לוי חייב לוי אם המוציא חש"ו אלא אין לו לשלם שאם היה אפשי להשתלם ממנו היה הוא חייב וכעל הפרה פטור:

ח אלא בר"ה משלם כל מה שהכנית דהיינו כל מה שאכלה אינו משלם אותו אלא כאילו היה תבן ואם אכלה חולים הרעים לה כגון שאכלה חטים הוחיל ולא נהכנית פטור:

ט היו הפירות מונחים בכלי רחבה והיה בתוך הרחב' והחזיר' ראשה לכלי רחבה ואכלה מהן אינו משלם אלא מה שהכנית דכיון דבגופה בר"ה ה"ל כן בר"ה אבל אם יצאה מרחבה לכלי רחבה ואכלה אם משלם מה שהזיק' אכלה מפתח החצות אינו משלם אלא מה שהכנית מתוך החצות משלם מה שהזיקה:

י הקנה מקום מרשותו לר"ה והניח שם פירותיו ואכלתם שם חצוב ברשות הרבים:

יא היתה מהלכ' בר"ה ופשטה טורח ואכלה מעל גבי חבירתה ואפילו עמדה אינו משלם אלא מה שהכנית שכן דרך הבהמו' לאכול זו מעל גב זו ואם קפצה ואכלה מעל גבי חבירתה משלם מה שהזיקה שגבי חבירתה כחצר הניזק הוא חשוב וה"ל להיתה קיפתו מופסלת לאחריו ואכלה פירות שבקופה:

יב כהמה שהיתה עומדת ברשות הניזק ואכלה פירות מר"ה ואכלתן ברשות הניזק הרי הדב' שפק לפיכך חייב משלמת אלא מה שהכנית ואם תפס הניזק כאן שהזיק' אין מוציאי' מידו:

דין כלב שנטל חררה ואבל חררה והדליק הגריש · ובו סעיף א' שצב

א כלב שנטל את החררה והלך לו לגדיש אם הניחה בגדיש ואכל את החלה והדליק את הגדיש על החלה ועל מקום החררה משלם נזק שלם ועל הגדיש חצי נזק ואם היה מגרר את החלה על הגדיש והלך ושרף משלם על החררה נזק שלם ועל מקום הנחלת חצי נזק ועל שאר הגדיש פטור כמה דברים אמורים בשמר בעל הגדיש את שלשו ומגר את הדלת וכח הכלב ואחר ונטל את החררה מעל האש אבל אם לא שמר שלשו בעל האש חייב על שריפת הגדיש וכעל הכלב חייב על אכילת החררה ועל מקומה:

הבנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשות והזיק בהן בעל החצר: ובו ד' סעיפים שצג

א הבנים פירותיו לחצר כ"ש ואכלתם בהמתו של בעל הבית פטור ואם הוחלקה בהם והזיקה בעל הפירות חייב ואם הבנים ברשות פטור ואם קבל עליו ב"ש לשמור את הפירות בעל הבית חייב:

ב הבניסן שלא ברשו' ואכלתן בהמתו של ב"ש והזיקה בהילתן בעל הפירו' פטור מפני שהיא לה שלא תאכל:

ג הבניסן ברשות והניחו בעלי החצר את זה שהרשוהו בחצר לשמרו ואכלתם בהמתו של ב"ש והזיקה בהילתן בעל הפירו' חייב שכיון שרואה הבהמה אוכלת דברים המזיקים לה והניחה חייב שהרי אין בעלי החצר מצויים שם להעביר שהרי מסס ומעשה בחמה אחת שבגמה בבית שבגתה לגום ולחצו' והניחום וכתעלמו כדי שלא ובטלו כה בעת ליסתה ואפייתה ובא עז של ב"ש ואכל

ואכל הבצק ומת וחייבוה חכמי׳ לשלם דמיו וכן כל כיוצא בזה:

ד המגדיש בתוך שדה חבירו שלא ברשות ואכלת׳ בהמתו של בעל השדה פטו׳ ואם הוחלקה בהם והוזקה בעל הפירו׳ חייב אכלתן והוזקה באכילתן פטור ואם הגדיש ברשות בעל השדה חייב אף על פי שלא קבל עליו לשמור שהשומר בגרנות כיון שאמר ליה הגדש בכאן כמי שאמ׳ לו הגדש ואני אשמור לך הוא חשוב:

ש צד בהמה שנפלה לגנה והזיקה וכיצד משערין החיזק · ובו ו׳ סעיפים

א בהמ׳ שהוחלק׳ באבן או במימי רגלי׳ ונפלה לגנה ונחבטה ע״ג פירות וירקות או שאכלה משלם מה שנהנית אפי׳ הלכה מערוגה לערוגה ואפילו נשארה שם כל היום כלו אינו משלם אלא מה שנהנית ומה הנאה יש לה בחבטה שהרי מצאה מקום רך ולא נתרסקו איבריה אבל אם ירדה כדרכה ואכלה משלם מה שהזיקה ואפילו טנפה פירות במי לידה משלם מפני שתחלתה בפשיעה וכן אם דחפה חבירתה ונפלה משלם מה שהזיקה מפני שהיה לו להעביר׳ אחת אחת כדי שלא ידחפו זו את זו:

ב הוחלקה ונפלה ויצאה וחזר׳ לגנה אף על פי שחזר׳ שלא לדעת הבעלי׳ משלם מה שהזיק׳ מפני שהיה לו לשומר׳ שלא תחזור שהדבר ידוע שכיון שידעה דרך הגינה הרי היא חוזרת מאליה:

ג המעמיד בהמת חבירו על גבי קמת חבירו המעמיד חייב לשלם מה שהזיקה וכן אם הכיש׳ עד שהלכה לקמת חבירו והזיקה זה שהכישה חייב:

ד כל בהמה שהזיקה פירו׳ מחוברי׳ משערים מה שהזיקה בשישים ומשלם מי שנתחייב לשלם כיצד הרי שאכלה בית סאה שמין ששי׳ בית סאה באותה השדה כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה אחר שנפסד בו הבית סאה ומשלם השאר וכן אם אכלה קב או רובע אפי׳ קלח אחד שמין אותו בששים:

ה אכלה פירות גמורי׳ שאינם צריכי׳ לקרקע משלם דמי פירות גמורים בשיוויהן אם סאה דמי סאה ואם סאתים דמי סאתים:

ו הרי שאכלה פירות דקל אחד וכן הקוצן פירות דקל חבירו ואכל אם היה דקל רומי וכיוצא בו שאין התמרים שלו יפות משערים אותו בששים ע״ג הקרקע ואם דקל פרסי וכיוצ׳ בו הוא שהתמרים שלו יפות ביותר משערים הדקל בפני עצמו כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה:

ש צה המשסה את הכלב בחבירו או בעצמו ;ובו סעיף א׳

א המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ובעל הכלב חייב ח״נ שכיון שהו׳ יודע שאם שסה את כלבו להזיק נושך לא היה לו להניחו ואם שסהו בעצמו בעל הכלב פטור שכל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור:

ש צו כיצד שמירת תם ומועד או מסרן לשומר חנם או לשומר שכר · ובו י׳ סעיפים

א שור המועד וכן שן ורגל שהם מועדין מתחלתן די להם בשמירה פחותה לפיכך אם קשרם בעליו במוסרה או שמרם שמירה פחות׳ ויצאו והזיקו פטור במה דברים אמורים במועד אבל תם לא סגי ליה לא במוסירה ולא בשמירה פחותה עד שישמרנו שמירה מעולה אי זו היא שמירה מעולה דלת שיכולה לעמוד אפילו ברוח שאינה מצויה ושמירה פחותה שיכולה לעמוד ברוח מצויה ולא בשאינה מצויה אבל אם אינה יכולה לעמוד אפילו ברוח מצויה כאילו לא שמרו כלל וחייב אפילו לא נפלה הדלת על ידי הרוח אלא לסטים הוציאוהו או חפרה או חתרה הדלת והפילתו דתחלתו בפשיעה לגבי נפילת הדלת וסופו באונס לגבי חתירה וקי״ל כל

שתחלתו בפשיעה וסופו בתום הכל מחמת הפשיעה חייב לכל אם חתרה פרצה וגנב מפני פטור פ"ק דתום הכל מחמת הפשיעה:

ב שמרה כרחוי ונפרצה בלילה או שחתרה הלכת ויצאה והזיקה פטור לפי שידע שנפרצה שהיו חייב לנצל ולטרוח לחבריה ודוק כפרצה בלילה לכל נפרצה כיום חייב דקלקלה ליה למילתי ומסתמא ידע:

ג הוציאוה לפטים הם חייבים משעת משיכה או שהכישום במקל להוציאה ודוקא שהוציאוה כדי לגנבה לכל הוציאוה כדי לאבדה פטורים:

ד הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאת והזיקה אם היה גדר בריא וחזק חייב ואם היה כותל רשע פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

ה הכניסה בחמה לפילו חתרה ויצאה והזיקה חייב זה שהכניסה אם שכיון שהכניסה בחמה הרי היא מתעברת ושמא כל שליפעל"ה לעשות לברוח:

ו מסר השור לחרש שוטה וקטן לף על פי שהיה השור קשור הבעלים חייבי שדרך השור להתיר הקשר ולצאת ולהזיק לפילו שמרוה שמירה משלה וחתרה ויצאה והזיקה הבעלים חייבים:

ז מסר שורו לחמשה בני אדם ופשעו בו אחד מהם ויצא והזיק אם ליכו מפתחר שלא בחשאתן זה שפשע בשמירתו חייב ואם מפתחר בשאר לף הלו הפשרים חייבים ויש מי שאומר דה"מ כשאמרו לו כיון שאיכך רוצה לשמרו גם הלו מסתלקים משמירתו אבל אם לא נסתלקו משמירתו הוא פטור ואם חייבים:

ח מסרו לאחד מארבעה שומרים מסתמא קבל עליו שלא יזיק ושלא יוזק וכני מילי בשור שתם אבל אם מכיר בו שהוא נגחן ליכו מקבל עליו שלא יזיק אבל לא שלא יוזק ואם לא שמרוהו כלל ויצא והזיק נכנסו תחת הבעלים וחייבים לשלם תם חצי נזק ומועד נזק שלם והבעלים פטורין ואם אחר שהזיק שתם ברשותו אומרים לבעלים הרי שלך לפניך לא אמר כלום שהרי כית דין לוקחים ממנו להשתלם ממנו

שתחלתו בפשיעה וסופו בתום הכל מחמת הפשיעה חייב לכל אם חתרה פרצה וגנב מפני פטור פ"ק דתום הכל מחמת הפשיעה:

ב שמרה כרחוי ונפרצה בלילה או שחתרה הלכת ויצאה והזיקה פטור לפי שידע שנפרצה שהיו חייב לנצל ולטרוח לחבריה ודוק כפרצה בלילה לכל נפרצה כיום חייב דקלקלה ליה למילתי ומסתמא ידע:

ג הוציאוה לפטים הם חייבים משעת משיכה או שהכישום במקל להוציאה ודוקא שהוציאוה כדי לגנבה לכל הוציאוה כדי לאבדה פטורים:

ד הפורץ גדר לפני בהמת חבירו ויצאת והזיקה אם היה גדר בריא וחזק חייב ואם היה כותל רשע פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

ה הכניסה בחמה לפילו חתרה ויצאה והזיקה חייב זה שהכניסה אם שכיון שהכניסה בחמה הרי היא מתעברת ושמא כל שליפעל"ה לעשות לברוח:

ו מסר השור לחרש שוטה וקטן לף על פי שהיה השור קשור הבעלים חייבי שדרך השור להתיר הקשר ולצאת ולהזיק לפילו שמרוה שמירה משלה וחתרה ויצאה והזיקה הבעלים חייבים:

ז מסר שורו לחמשה בני אדם ופשעו בו אחד מהם ויצא והזיק אם ליכו מפתחר שלא בחשאתן זה שפשע בשמירתו חייב ואם מפתחר בשאר לף הלו הפשרים חייבים ויש מי שאומר דה"מ כשאמרו לו כיון שאיכך רוצה לשמרו גם הלו מסתלקים משמירתו אבל אם לא נסתלקו משמירתו הוא פטור ואם חייבים:

ח מסרו לאחד מארבעה שומרים מסתמא קבל עליו שלא יזיק ושלא יוזק וכני מילי בשור שתם אבל אם מכיר בו שהוא נגחן ליכו מקבל עליו שלא יזיק אבל לא שלא יוזק ואם לא שמרוהו כלל ויצא והזיק נכנסו תחת הבעלים וחייבים לשלם תם חצי נזק ומועד נזק שלם והבעלים פטורין ואם אחר שהזיק שתם ברשותו אומרים לבעלים הרי שלך לפניך לא אמר כלום שהרי כית דין לוקחים ממנו להשתלם ממנו ואם שמרוהו כראוי שמירת שלה השומרים פטורים והבעלים חייבים כגון קרן בגבר שהי' תמה אבל בגזק בן ורגל גם הבעלים פטורין ואם שמרוהו שמירה פחותה אם שומר חנם הוא פטור ואם ש"ש אם שוכר הוא שואל הוא חייבים:

ט מסרו השומר לשומר אחר והזק חייב שמסר שמסר לשומר חייב לפילו שומר חנם שמסר לשומר שכר ואם הזיק חייב השומר הראשון לשלם להזק וילך לעשות דין עם השומר השני ואם מסרה שומר לראשון לבנו או לבן ביתו או למשרתו נכנסו תחת השומר וחייבים:

י אם הזיק שורו של שואל לשורו של מפקיד או ליפכה נתבאר בשימן שמ"ז:

מי שבהמתו רגילה ליכנס לתוך שדה חבירו ובהמ' הקצבי שמזקת: ובו' סעיפים

א מי שבהמתו רגילה ליכנס לשדה חבירו ומזיקתו וכול בעל השד' להתרות בבעל הבהמה שישמור בהמתו וכריך לשומרה ואימו יכול לומר לו גדור שדך כדי שלא תכנס בו:

ב הקצבים שים להם בהמות ליום חוץ הסוק אם הם מזיקות לפילו בר"ה מתרים בבעלים ג"פ שישמרום ואם לא שמרום ראשי הכיזק לאחטם שחיטה כשרה ואומרים לבעלים בואו ומכרו הבשר שלכם:

הבנים שורו לחצר חבירו שלא ברשות או נתן לו רשות להבניסו: ובוה' סעיפים

א הבנים שורו לחצר חבירו שלא ברשו' ונגחו שורו של בעל החצר פטור וכן אם הזיקו בעל החצ' פטו' שיכול לומ' כיון שהכניסו שלא לרש' לא ידעתי בו עד שנגיתי בו ומיהו אם הזיקו לרשות חיי' לשלם נזק שלם מפני שהע"פ שים לו רשות להוציאו מרשותו אין לו רשות להזיקו:

הזיק

ב הזיק שור הנכנס לבעל החצר או לשורו דינו כשלו הזיקו בר"ה ומשלם תם חצי נזק ומועד נ"ש:

ג קלקל את החצר כגון שחפ'בו בורות שיחין ומערות בעל השור חייב בנזקי החצר ובעל החצר חייב בנזקי הבור מפני שהיה לו לסתמו:

ד נפל לבור שבחצר והבאיש את מימיו אם הבאיש בשעת נפילה חייב בנזקי המים ואם הבאישם אחר נפילה פטור שהרי נעשה כשאר תקלה שחשוב כבור והמים חשובים ככלים ובור פטור בנזקי כלים:

ה אם הכניסו ברשות בעל החצר פטור בעל השור ואם הזיק שור בעל החצר לשור הנכנס ברשות פטור אלא אם כן קבל עליו בעל החצר שמירתו:

שצט פרה שהזיקה גובה מולדה ושור שנגח פרה מעוברת ביצד שמין אותה· ובו ה' סעיפים

א פרה מעובר' שהזיקה גובה חצי נזק ממנה ומולדה מפני שהיא כגופה אפילו ליתא לפרה משתלם כל חצי נזק מהולד מפני שהוא מגופה אבל תרנגולת שהזיקה אינו גובה מביצתה מפני שהביצה אינה מגופה אלא מובדלת ומופרשת:

ב פרה מעובר' שנגחה ונמצא עוברה בצידה ואין ידוע אם קודם נגיח' ילדה ואז אין להשתלם מהולד או לאחר נגיחה ילדה ויש להשתלם מהולד ואין הפרה לפנינו המוציא מחבירו עליו הראיה ולא יטול מהולד:

ג וכן שור שנגח את הפרה ונמצא עוברה מת בצדה ואין ידוע אם מחמת נגיחה הפילה או אם הפילה קוד' המוציא מחבירו עליו הראיה ואפי' שהניזק טוען בריא והמזיק טוען שמא ואפילו שאין המזיק מוחזק כגון שעומדת באגם פטור הניזק אפילו משבועה:

ד נגח פרה מעוברת והפילה אין שמין פחת פרה בפני עצמה ופחת הולד בפני עצמו אלא שמין כמה היתה הפרה שוה כשהיתה מעוברת ובריאה וכמה היא שוה עכשיו היא והנפל שלה ומשלם הפחת או חציו אם היה תם:

ה היתה הפרה לאחד והולד לאחר הרי פחת השומן שפחת גוף הפרה לבעל הפרה ופחת הנפל חולקים אותו בעל הפרה עם בעל הולד והנפל של בעל הולד:

שור שהיה רודף אחר חבירו או שנים רודפים או שנים נרדפים: ובו ד' סעיפים

א שור שהיה רודף אחר שור אחר והוזק זה אומר שורך הזיק וזה אומר לא כי אלא בסלע לקה המוציא מחבירו עליו הראיה אפילו ניזק טוען בריא ומזיק טוען שמא ואם טען הניזק אתה יודע ששורך הזיק נשבע היסת שאינו יודע במה דברים אמורי' במועד אבל בתם פטור אף מהיסת שהרי אם הודה היה פטור הואיל והוא קנס:

ב היו שנים רודפים אחר אחד והרי עדים שאחד מהם הזיק ואינם יודעים איזה משניהם זה אומ' שורך הזיק וזה אומר שורך הזיק שניהם פטורים ואם היו של איש אחד חייב לשלם מגוף הפחות שבשניהם ואם היו מועדים משלם נזק שלם מנכסיו במה דברי' אמורים ששני השוורים עומדים אבל אם מת אחד מהם או אבד והיה אחד מהם תם אף על פי שהם של איש אחד פטור שהרי אומ' לו הבא ראיה שזה העומד הוא שהזיק ואשלם לך:

ג היו שני השוורי' הרודפים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר הגדול הזיק והמזיק אומ' קטן הזיק היה אחד תם ואח' מועד הניזק אומ' מועד הזיק והמזיק אומר תם הזיק המוציא מחבירו עליו הראיה ואם טען הניזק אתה יודע ודאי שזה הזיק בפניך הרי המזיק משלם מה שהודה ונשבע שבועת התורה על השאר:

ד היו הניזקים שנים אחד גדול ואחד קטן והמזיקים אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר גדול

457

גדול הזיק את הגדול וקטן את הקטן והמזיק אומר לא כי אלא הקטן הזיק את הגדול וגדול הזיק את הקטן או שהיה אחד תם ואחד מועד הניזק אומ׳ מועד הזיק את הגדול ותם את הקטן והמזיק אומר תם הזיק את הגדול ומועד את הקטן המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא הביא ראיה ברורה פטור המזיק שהרי כטענו לו חטי׳ והוד׳ לו בשעורי׳ שהו׳ נשבע שבוע׳ היסת ופטור אף מדמי שעורים ואם תפס הניזק הז׳ משלם לקטן מהגדול ולגדול מהקטן כמו שהודה המזיק ואפילו תפס בעדים נוטל כמו שאמר המזיק אבל אינו נוטל כדי דבריו ודוקא תפס קודם שבא לבית דין אבל לאחר שבא לבית דין לא מהניא ליה תפיסה אפילו ליטול כדברי המזיק:

ת א שור שנגח וחזר ונגח ואם תפס ניזק וחזר ונגח: ובו ב׳ סעיפים

א שור שנגח וחזר ונגח שור אחר הרי הניזק הראשון והבעלים כשותפים בו כיצד שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתי׳ ואין הנבילה יפה כלום הניזק נוטל מאה ובעל השור מאה חזר ונגח שור אחר שוה מאתי׳ ואין הנבלה יפה כלום האחרון נוטל מאה והניזק שלפניו עם הבעלים נוטלים חמשים חמשים זוז חזר ונגח שור שוה מאתים ואין הנבילה יפה כלום האחרון נוטל מאה והניזק שלפניו חמשים והניזק הראשון עם הבעלים כ״ה כ״ה וכן על דרך זה חולקים והולכים:

ב ניזק שתפס בהמ׳ שהזיקה לגבות חצי נזקו מגופה נעשה עליה שומר שכר לנזקי׳ ואם יצאת והזיקה הניזק הראשון חייב בנזקיה והבעלים פטורים כיצד שור שוה ק״ק שנגח והפסיד ק״ק ותפסו הניזק לגבות ממנו ק׳ וחזר ונגח והפסיד ק״מ הרי הניזק האחרון משתלם ע׳ והניזק הראשון שתפסו משתלם מותר נזקו והוא שלשי׳ והבעלים ק׳ וכן כל כיוצא בזה:

ת ב שני שוורי׳ שחבלו זה בזה והן תמים או מועדים· ובו סעיף א׳

א שני שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמי׳ במותר חצי נזק כגון אם אחד הזיק בחבירו שוה מאה והשני הזיק שוה חמשים יצאו חמשים בחמשים והחמשים הנותרים ישלם לו חציים ואם שניהם מועדים משלמים במותר נזק שלם ואם היה אחד תם ואח׳ מועד מועד בתם שהזיק המועד לתם יותר ממה שהזיקו ישלם במות׳ נזק שלם כגון אם הזיק מועד בתם ק׳ והת׳ לא הזיקו אלא חמשים משלם לו ע״ה תם במועד ישלם לו ח״כ כגון שהזיק תם במועד ק׳ והמועד לא הזיקו אלא כ״ה משלם לו כ״ה:

ת ג שמין השוורים לניזק ואם פיחתו או הותירו: ובו ג׳ סעיפים

א שמין השברים בנזקים אם שבר כלי הוא או בהמתו אין אומרים יתן לו כלי שלם ויקח השברים אלא שמין כמה נפחתו דמיו בשביל השבירה ויקח הניזק השברים והמזיק ישלים עליהם:

ב פחת הנבילה לניזק ושבח הנבילה חולקי׳ אותו המזיק והניזק כיצד שור שוה מאתים שנגחוהו ומת והרי הנבילה שוה בשעת מיתה מאה ובשעת העמדה בדין פחתה והרי שוה פ׳ אין המזיק משלם אלא ק׳ ואם היה תם משלם לו חמשים מגופו השביח הנבילה והרי היא שוה בשעת העמדת בדין ק״כ הרי המזיק משלם תשעים ואם היה תם משלם מ״ה מגופו וזהו וגם את המת יחצון:

ג על המזיק לטרוח בנבילה עד שממציא אותה לניזק כיצד כגון שנפל השור לבור ומת מעלה הנבילה מהבור ונותנה לניזק ואחר כך שמין לו פחת נבילה שנאמר כסף ישיב לבעליו והמת יהיה לו מלמד שהוא חייב להשיב את הנבילה ואת הפחת שפחתה מן החי לניזק ואם היה תם חצי הפחת:

תד שור שחבל בשור או השביח או פיגם: וב ב׳ סעיפים

א שור שוה מאתים שנגח שור שוה מאתים והפחיתו חמשים וכשעת העמדה בדין הפחית הניזק והרי הוא שוה ת׳ וחילוק הנזקים שהפחיתו היה שוה ת״ת בין שפטרו בין שפטר מקצתו חילוק נותן חלק כשעת הנזק:

ב כתב מחמת המכה כשעת העמדה בדין והרי הפחת שוה מאה נותן לו כשעת העמדה בדין הפחית הניזק כשעת העמדה בדין שם מחמת שפטרו שכח חילוק משתלם ממנו חלק מה שהיה שוה בשעת הנזק ומחמת עצמו שפחית משתלם ממנו כשעת שעמדה בדין:

תה שור שחבל בארם או שנגח אשה או שפחה: ובו ג׳ סעיפים

א שור שחבל בחרש חפילו נתכוון להזמים וחבל בחרש דינו כדין שור שהזיק לשור שם משלם חצי נזק ושוער נזק ופשור מצער וריפוי ושבת ושוטת שלא חייבה תורה בחרבעה דברים הלו חלה בחרש:

ב שורו שחבל בחבירו ואמרו שהרליק גדיש בשבת חייב בנזקיו חלה על פי שאם עשה הוא כן היה פטור:

ג נגח שפה ויצאו שיניו חייב פטור מדמי ולדות חלה על פי שהוא מועד לנגח חבל שם נגח שפה מעוברת ויצאו שיניו חייב כאילו נגח בהמה מעוברת ושמין אותה כאילו היתה שוה תחלה וכאילו נפחתו דמים ומשלם שם חצי נזק ומועד נזק שלם:

תו שור של בותי או של הפקר או של ח״ש: ובו ה׳ סעיפים

א שור של ישראל שנגח שור של בותי פטור ושל כותי שנגח שור של ישראל בין שם כין מועד משלם כ״ם:

ב שור של הפקר שנגח וקודם שיתעסם אותו הניזק קדם לאחר וזכה בו פטור:

ג נגח שורו והפקירו קודם שעמד בדין וזכה בו לאחר פטור לפי שם זכה בו הוא עצמו חייב:

ד נגח ולאחר כך מכר לו הוריש חייב:

ה שור של פקח שנגח לשור חרש שוטה וקטן חייב ושל חרש שוטה וקטן שנגח לשל פקח וכן שור שהלבו בעליו למדינת הים ונגח פטורים:

תז שור שנגח ומברו מזיק או ניזק: ובו ד׳ סעיפים

א שור שם שהזיק שם מכרו המזיק עד שלא עמד בדין חלק על פי שהוא מכור הרי הניזק גובה היתנו וחוזר שלוקח וגובה מהמזיק שמכר לו שכיון שנגח קונים לו ולא היה לו ללוקח ליקח אותו עד שיגבה הניזק:

ב שחטו מזיק גובה מבשרו כתנו בחתנה שם שעמד עמוי וגובה הניזק ממנו:

ג כשה דברים לחורים בשמ׳ לו כתן קודם שעמד בדין חכל שם עמד בדין ואחר כך מכרו או כתנו כמתנה לא עשה כלום:

ד קדמו כ״ח של מזיק ותפסוהו כין שחב עד שלא הזיק כין הזיק עד שלא חב לא זכו חלא הניזק גובה ממנו שחפילו היה חכל כ״ח מתחלה והזיק היה גובה מגופו:

תח אין דנין דיני נזיקין אלא בעדו׳ ברורה: ובו ב׳ סעיפים

א אין הנזקים משתלמים חלא בראיה ברורה ובעדים כשרים:

ב שור שהיה רועה ונמנח שור חרוש כנגו חלק על פי עדי שמנחו וזה מועד לינח זה ממנו וזה מועד לכאן אין לומרים כירוע שזה כנחו

או נשכו ואפי' גמל האוחר בין הגמלי' ונמצ' הרוג בצדו אין אומרים בידוע שזה הרגו עד שיראוהו עדים כשרים:

תט אין מגדלי' בהמ' דקה בישוב וחזיר וכלב רע בכל מקום· ובו ד' סעיפים

א אין מגדלים בהמה דקה בארץ ישראל מפני שדרכה לרעות בשדו' של אחרים והיזיקה מצוי אבל מגדלים בסוריא ובמדברות שבארץ ישראל והאידנא שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ ישראל שדות נראה דשרי:

ב לא יגדל ישראל חזירים בכל מקום אפילו למשוח בהם עורות ואין צריך לומר לסחורה:

ג אסור לגדל כלב רע אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה:

ד מי שנפלו לו כלבים וחזירים בירושה אין מחייבי' אותו למוכר' ביחד שלא מוכר' מעט מעט:

תי בור באיזה מקו' חייבו וכמה שיעורו וכל משפטי בור: ובו ל"ח סעיפים

א בור הוא מאבות נזיקין דכתי' כי יכרה איש בור שמאחר שחפרו נתחייב בנזקיו כיון שעש' דבר המזיק וזהו ממונו שמזיק במקום שעשאו שאינו זז ממקומו אלא עומד במקומו והעובר עליו ניזוק לפיכך כל הדומ' לו שהו ממונו ומונח במקומו ומזיק אפילו שפך מים בר"ה והוחלק בהם אחר חייב:

ב אחד הכורה בור ואחד הפותח בור שכרהו אחר וכסוהו כראוי ובא זה וגילהו חייב:

ג המוצא בור וכסהו וחזר וגילהו בעל הבור חייב וזה האחרון פטור סתמו בעפר וחזר והוציא את כל העפר זה האחרון חייב שכיון שסתמו בעפר נסתלק מעשה ראשון:

ד אחד החופר או הלוקח או שניתן לו במתנ' שנאמר בעל הבור ישלם מי שיש לו בעלים מכל מקום וכן אם נחפר משלו או שחפרו בהמה וחיה ברשותו הואיל והוא חייב למלאתו או לכסותו ולא עשה הרי זה חייב בנזקיו:

ה שורו שחפר בר"ה או ברשות אחר פטור בעל השור שנאמר כי יכרה איש בור ולא שור בור:

ו אחד החופר בור ברשות הרבים או החופר בור ברשותו ופתחו לרשות הרבים או פתח לרשו' חבירו או שחפר ופתח לרשותו והפקיר רשותו ולא הפקיר בורו הרי זה חייב בנזקיו אבל אם הפקיר רשותו ובורו או שהפקיר בורו שברשותו הרי זה פטור שנאמר בעל הבור ישלם מי שיש לו בעלים וזה הפקר ובתחלה ברשות חפר מפני שחפר ברשותו:

ז החופר בור ברשות הרבים לצורך רבים ומסר להם כיסויו או הודיע לבית דין שרוצה להסתלק ממנו שהם יתעסקו בו לכסותו פטור והוא שחפר במקום שיש לו רשות לחפיר:

ח האומר לחבירו לחפור בור ברשות הרבים וחפרו החופר חייב והמשלח פטור:

ט הבונה סמוך לרשות הרבים רשאי לחפור לצורך היסוד אפי' להרחיבו לצד ר"ה ואם הוזקו בו פטור כיון שעשה ברשות:

י אחד החופר בור או שיח או מערה או חריץ ולמה נאמר בור שיהא בו כדי להמית דהיינו עומק עשרה טפחים אבל אם היה פחות מעשרה טפחים ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה ועוף ומת פטור ואם הוזק בעל התקלה חייב כ"ש:

יא היה עומק הבור ט' טפחים ומהם טפח אחד מים חייב שהטפח של מים חשוב כעומק שני טפחים ביבשה:

יב היה עומק שמנה ומהם שני טפחים מים או שהיה עומקו שבעה טפחים ומהם שלשה טפחים מים ונפל לתוכו שור וכיוצא בו ומת אין מחייבין אותו לשלם ואם תפס אין מוציאין מידו:

יג חפר אחד שמנה ובא חבירו וחפר עוד טפח שניהם חייבים בנזקין כל אחד לפי מה שחפר:

יד החופר בור עשרה וכא אחר והשלימו לעשרים וכא אחר והשלימו לשלשים כלם חייבים:

טו חפר הראשון פחות מעשרה ואפי' טפח וכא אחרון והשלימו לעשרה כיון שחפר בו טפח או שהגביה כיון על שפתו זה האחרון חייב משם טפח שהוסיף או משתי טפח שכנס הרי זה כמי שחפר משעה ראשון או משם עדיין לא נשתלק:

טז חפר הראשון בור עמוק וכא האחרון והרחיבו וכפל לתוכו שור ומת או משם מחמת הבלו את האחרון פטור שהרי מיעט הבלו ואם מחמת חבטו את האחרון חייב שהרי הקריב היזק בור זה וכן אם נפל השור מתוך הבור שהרחיב האחרון חייב שהרי הקריב היזק בור זה אף על פי שמתוך ההבל ואם מחבר שחפר ראשון נפל האחרון חייב שזה האחרון מיעט הבלו:

יז בור שחיובא עליו תורא לפי מה שהכניס הבל מהבלו ואין צריך לומר אם מתה מחבטו לפיכך אם היה עומק הבור כראשון אין לו הבל ואם לא נחבטה בו בהמה ומתה פטור היה עומק ואתר על ראשון יש לו הבל ואם מתה בו בהמה חייב אף על פי שלא נחבטה בקרקעית:

יח עשה תל בבור ברשות הרבים ונחבטה בו בהמה ומתה אם היה גבוה עשרה טפחי חייב לשלם ואם היה פחות משעה פטור על מיתת בהמה אבל אם הזקה בלבד חייב לשלם נזק שלם ואפילו כתל גבוה כל שהוא או בחפירה כל שהיא שהנזק ככל שהוא דבר מצוי וידוע ואין המיתה בכל שהוא מצויה והרי הוא כמו אומם:

יט וכן לאינו חייב על מיתת הבהמה או על חבטתה כתל שלא אם היתה הבהמה קטנה או חרשת או סומא או שנפלה בגילה אבל אם היתה פקחת ונפלה ביום ומתה פטור שזה כמו אומם מפני שדרך הבהמה לרוחת ולקור מהמכשולות:

כ וכן אם נפל לתוכו אדם ומת אפילו היה סומא או שנפל בלילה כיון שהיה כן חורין או עבד ה"ז פטור ואם הזיק בו האדם או הבהמה הפקחת חייב כ"ש:

כא נפלו כלי בבור והזיקו או נשתברו פטור שנאמר ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים ולא נתמעט אדם אלא ממיתת אבל אם הזיק בו חייב אבל על הכלים פטור כיון שאם נשברו לגמרי בין אם הזיקו:

כב נפלו כרחוי אף על פי שהתליע מתוכו ונפל לתוכו שור ומת פטור שנאמר ולא יכסנו הא אם כסהו פטור:

כג כסהו כדרכו ויכול לעמוד בפני שוורים וחימו יכול לעמוד בפני גמלים והלכו עליו גמלי ונתרועע והלכו עליו שוורים ונפלו בו אם כיון הגמלים מצויים בחותו מקום הרי זה פטור מפני שזה תורם ואם יכול אם גמלים אפילו לפרקים חייב:

כד התליע מתוכו ונפלו בו שוורים אף על פי שהגמלים מצויים שם תמיד והרי הוא פושע לגמלים הואיל ומחמת שהתליע נפלו בו השוורי פטור וכן כל כיוצא בזה:

כה בור של שני שותפי ועבר עליו הראשון ולא כיסהו השני ולא כסהו הראשון חייב עד שימסור לו לשני ומשמסר לו לשני לדלות ממנו נפטר הראשון ונתחייב השני לכסותו:

כו כסהו הראשון וכא השני ומצאו מגולה ולא כסהו השני חייב ועד שימתי יהיה השני לבדו חייב עד שידע הראשון שהשור מגולה וכדי שיסכור פועלי ויכרות חרוזים ויכסנו וכל שימו בו תוך זמן זה הרי השני לבדו חייב וכל שימות בו לאחר זמן כזה שניהם חייבים לשלם שהרי שניהם פשעו בו:

כז יש מי שאומר שאם היו מונח לקנות חרוזים שלא כיוקר נריך להמתין לו עד שימצא לקנות בשוויים:

כח כל הנזקים שם הוא דבר שאין דרכו בעולם לשלקו אין מחייבים אותו לשלקו עד שיסכור פועלים וה"מ דאינים בגון בור שכשהו כרחוי והתליע אבל בור שהניחו מגולה פושע הוא ולאלתר חייב בנזקיו:

כט המכסה בורו כדלון של חבירו וכא בעל הדלי ונטל דלין בעל הבור חייב:

ל המוסר בורו לשומר חי' בנזקיו ואם מסרו

לחרש שוטה וקטן לף על פי שהיה מכוסה הרי הבעלים חייבים שהכור עשוי להתגלות ואלו אין בכאן רעת:

לא כור שכרוי ושומ' וככרם בו אדם להרחיקו או להעמיקו ועמד שור על שפתו וכבעת מקול הכורה ונפל לתוכו בין לפניו בין לאחריו חייב בעל הכור לפילו הכור פקח וכיום שהכורה פטור שהיכו שלח גרמיה וכיון שהי חייבים להשתלם ממנו יתשלם מבעל הכור לפי שם בבעת הכור מקול הכורה ונפל לאחוריו הכור פטור:

לב שור שדחף בהמה לתוך הכור ומת שם מועד הוא בעל הכור משלם מחצה ובעל השור משלם מחצה וש"ם תם הוא בעל השור משלם רביע מגופו ובעל הכור משלם שלשה חלקים מהיפה שבכספיו שבעל הגבילה לומר לבעל הכור פתח גבילה זו יש לי לחלק לפי שהיה גדולה ופקקת כיון שנדחפה הרי זה כמי שנפלה בלילה כל שלכי יכול להוכ' מבעל השור לפי מוכיח והשאר הוא חייב לשלמו:

לג וכן המכיח לחבו על פי הכור ובא השור ונתקל בה ונפל לכור ומת המכיח את החבו משלם מחצה ובעל הכור מחצה:

לד שם שדם ושור דחפו שור לחד לכור והיה שדם שלא בכוונה שלם היה בעל הכור פטור שלשתם חייבים שם השור מועד משלמים כיוצים ושם הוא תם משלם השתות והמותר ישלמו כיוצים השדם ובעל הכור:

לה שם דחפו שדם ומתו ילדיה השדם לבדו חייב הכל ושור וכור פטורים:

לו שם דחפו בו שדם והוזק שלשתם חייבים בנזק והשדם לבדו חייב בשלו לבד' ושם דחפו בו כלים ונשברו השדם ובעל השור חייבי' ובעל הכור פטור:

לז יש מי שאומר ה"ה לשני שהזיקו ונכנסו בני חיובא שלא שהחזר ברח או שאין לו במה לשלם משתלם מהחזר עד שיעור מה שהיה שוה חייב על נזק זה שלו עשאו לבדוים חולקי' דכיון דחכירו מדינא כך תשלומין שלא שאין לו מה לשלם למה יפרע זה בשבילו ולפי זה שור שדחף בהמה לכור השידנית חיובו משלם שלא ב'

חלקים שע"פי שחשור פטור לף מהרביע שהרי אין דבין דיבי קנסו' אין בעל הכור משלם אותו בשבילו:

לח החופר בו ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו בעל השור פטור ואם מת השור מוטל בעל השור דמי שורו מיורשי בעל הכור:

תולדות הבור כגון אבנו סביבו ומשאו שהזיקו: ובו ז' סעיפי' ת"א

א תולדות הכור לאבנו סביבו ומשאו וכיוצא בהן שהניחם ברשות הרבי' והזיקו במקומם בין הפקירן או לא הפקירן או שהניחם ברקק נגד ובפלו ברוח מצויה והזיקו במקומם לאחר שנחו שדמה לבור ממנו. ממזיק במקום שמונח שם לפיכך יש לו כל דיני בור לחייב כ"ם מתחלתו על מיתת בהמ' או הזיקה ועל נזקי שדם בין נתקל בהבן והוזק בהבן בין נתקל בקרקע והוזק בהבן אבל שם נתקל בהבן והוזק בקרקע פטור כי ממיתת שדם ונזקי כלים וכן שם שניחם ברשותו והפקירו רשותו ולא הפקירם ונתקל בקרקע וניזק בתקלה זו והוזק חייב בעל התקלה:

ב ואם נפלו ברוח שלוב מצויה והזיקו בשעת נפילה או לפילו לאחר נפילה כל זמן שלא היה לו פנאי לסלק פטור אבל לאחר מכאן חייב ואי אפקריניהו פטור לפילו לאחר מכאן:

ג שם הניחם ברשו' הרבי' ולא הזיקו במקומם ולא נתגלגלו למקום אחר על ידי רגלי שדם או רגלי בהמה שם הזיקו דרך הלוכן על ידי רגלי שדם חייב המתגלגל אבל שהוא פושע בהזק זה ובעל התקלה פטור:

ד שם גלגלם רגלי בהמה והזיקו בהילוכם חייב בעל הבהמה האחי ובעל התקלה האחי:

ה שם התיזה הבהמה והזיקה דרך הילוכה משלם בעל הבהמה רביע ובעל התקלה שלשה חלקים:

ו שם לאחר שנחו מגלגלם הזיקו הוא לים כור וחייב בעל התקלה הכל:

ז הכניס שורו לחצר חבירו שלא ברשו' ונקטל

בו גללים וטנפו כליו של בעל החצר פטור בעל
השור דה"ל הנך גללים בור ובור פטור בכלי' כמו
וסדשנתבאר בסימן שקודם זה

תיב המניח הכד ברשות הרבים ונתקל בו אחר או טעון כד ונתקל ונשבר והשופך מים לרשות הרבים והזיקו ובו ה' סעיפים

א המניח את הכד ברשות הרבים ובא אחר
ונתקל בו ושברו פטור שאין דרך בני אדם
להתבונן בדרכים ואם הוזק בו בעל הכד חייב
ואפילו הפקיר הכד שכל המפקיר נזקיו בדבר
שאין לו רשות לעשות מתחלה חייב:

ב הניח הכד במקום שיש לו רשות להניחו
כמו במקום פנוי שלפני בית הכד ובא אחר
ונתקל בו ושברו חייב ואם הוזק בו המהלך בעל
הכד פטור מפני שהיה לו להסתכל ואם היתה
אפילה או שמילא כל הדרך כדים פטור על
שבירתה ואם נתקל בה והוזק בעל הכד חייב
וכן כל כיוצ' בזה ואם מילא כל הדרך כדים שאי
איפשר לעבור אפילו שברו בידים פטור ומיהו
אם בשעה ששיברם הוזק בחרסיה פטור אף על
פי שזה מילא כל הדרך דאיהו דאזיק אנפשיה:

ג ודוקא אדם אין דרכו להסתכל בדרכים
אבל בהמה שעוניה למט' דרכה לעיין אנא תלך
לפיכך אם נתקלה והוזקה בכד המונח ברשות
הרבי' פטור בעל הכד ואם שברתו דרך הילוכה
הוה ליה רגל ופטור דרך ביעוט הוה ליה קרן
וחייב:

ד מי שהי' טעון כד ונתקל ונשבר הכד והזיק
לאחרים בשעת נפילה פטור דנתקל לאו פושע
הוא לפיכך אם לאחר שנחו שברי הכד בארץ
הוזק בהם אדם או שהוחלק במים שנשפכו
מהכד פטור מדיני אדם דהוה ליה מפקיר נזקיו
לאחר נפילת אונס וחייב בדיני שמים אם היה
לו פנאי לסלקם ואם נתכוון לזכות בשברי החרס
חייב בנזקים שיזיקו אחר כך דהשתא הוה ליה
בור ופטור בהם על הכלים ואם פשע בנפילתו

ונשבר הכד חייב על מה שיזיק בין בשעת נפילה
בין על אחר שנחו השברי' אפילו דאפקירינהו:

ה השופך מים ברשות הרבים ונטנפו בהם
כליו של חבירו פטור דהוה ליה בור ופטר בו את
הכלים בין הפקירם בין לא הפקירם אבל אם
הוחלק בהם אדם ונפל לארץ והוזק חייב וכל
שכן אם נבלעו המים בארץ ונעשו רפש וטיט
והזיקו דהשתא הוה ליה בור ממש אפי' אם הוא
בימות הגשמים שיש רשות לכל אדם לפתוח ביב
שלו להיות מקלח לרשות הרבים אפ"ה אם הזיק
חייב לשלם וכל שכן בימות החמה דחייב כיון
שהוא שלא ברשות שאין לאדם רשות לפתוח
לרשות הרבים בימות החמה:

תיג דין הקדרים שהולכין זה אחר זה ונתקלו ונפלו: ובו ג' סעיפים

א שני קדרים שהיו מהלכים בדרך זה אחר
זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני בראשון
אם היה לראשון לעמוד ולא עמד חייב הראשון
בנזקי שני שאף על פי שהוא אנוס בשע' נפילה
אינו אנוס בהיותו מוטל לדרך והרי הוא יכול
לעמוד ואם לא היה לו לעמוד פטור ואף על פי
שלא הזהיר לזה שנתקל בו מפני שהוא טרוד
בנפשו במה דברים אמורים שהוא חייב בנזקיו
של שני כשהוזק גופו של שני אבל אם הוזקו
כליו פטור שאינו חייב על הכלים בבור וכל
תקלה תולדת בור היא כמו שנתבאר:

ב הקדרי' והזגגים וכיוצא בהם שהיו מהלכי'
זה אחר זה ונתקל הראשון ונפל ונתקל השני
בראשון והשלישי בשני וכל אחד מהם יש לו
לעמוד ולא עמד הראשון חייב בנזקי גופו של
שני בין שהוזק בגופו של ראשון המוטל לארץ
בין שהוזק במשאו והשני חייב בנזקי גופו של
שלישי אם הוזק בגופו של שני אבל אם הוזק
במשאו של שני שנפל פטור שהרי אומר לו השני
בור זה שהוא משאי אין אני הכירה אותו שהרי
הראשון הפיל השני עם משאו ואם הזהירו זה
את זה כלם פטורים:

ג נפל הראשון והיה מוטל לרוחב הדרך
ח"ה לט ב 39 2 ונתקל

462

ונתקל אחד בראשו ואחד ברגליו ואחד בבטנו הרי הוא חייב בנזקי כלם הואיל והיה לו לעמוד ולא עמד:

ת יד אימתי אדם רשאי להוציא זבלים לרשות הרבים: ובו ב׳ סעיפים

א לא יוציא אדם תבנו וקשו לרשות הרבים כדי שידושו ויעשו זבל ואם הוציאם קנסוהו חכמים שיהיו כהפקר וכל הקודם בהם זכה מעת שנידושו והשביחו ואם קדם אדם וזכה בהם משעת הוצאה לר״ה אין מוציאין מידו ואף על פי שהם כהפקר אם הוזק בהם אדם או בהמ׳ הרי זה המוציא חייב לשלם:

ב יש לכל אדם להוציא את הזבל והגללים לרשות הרבים בשעת הוצאת זבלי ולצבור אותם שם שלשים יום כדי שיהיה נשוף ברגלי אדם ואף על פי כן אם הזיק חייב לשלם וחייבים על זה הגלל משום גזל כיון שאין בו שבח אם נדוש לא קנסו בו:

ת טו הגודר גדרו בקוצים והוזק בהם והמצניע קוצים בכותל חבירו: ובו ג׳ סעיפים

א המצניע את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו בקוצים והפריחו לרשות הרבים והוזק בהם אחר חייב נ״ש ואם גדר בקוצים בצמצום בתוך רשותו פטור לפי שאין דרך בני אדם להתחכך בכותלים:

ב המצניע קוציו וזכוכיותיו בתוך כותלו של חבירו ובא בעל הכותל וסתר כתלו ונפל לר״ה והזיק אם כותל רעוע הוא המצניע חייב ואם כותל בריא הוא בעל הכותל חייב:

ג מדת חסידות הוא שיצניע אדם קוציו ושאר כל דבר המזיק במקום שלא יבא מהם תקלה כגון שישליכם לנהר או ישרפם:

ת יו הכותל והאילן שהיו רעועים ונפלו והזיקו · ובו סעיף א׳

א הכותל והאילן שנפלו לרשות הרבי׳ והזיקו פטור מלשלם ואף על פי שהפקירם לפי שאינם דומים לבור שהרי אין תחלתן להזיק ואם היו רעועין בית דין קובעים לו זמן לקוץ את האילן ולסתור את הכותל וכמה הזמן שלשים יום נפלו בתוך הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב מפני שהשהא אותם:

ת יז כל דבר המזיק אין מוציאין אותו לרשו׳ הרבים: ובו ז׳ סעיפים

א לא יסקל אדם מרשותו לרשות הרבים ואין עושים חלל תחת רשות הרבים ולא בורות ולא שיחין ולא מערו׳ ואף על פי שהעגלה יכולה להלך על גביהן והיא טעונה אבני׳ שמא תפחת מלמטה שלא מדעתו והחופר בור לצורכי רבים מותר:

ב אין מוציאין זיזין וגזוז טרלאות לרשו׳ הרבים אלא אם כן היו למעלה מגמל ורוכבו והוא שלא ואפיל הדרך על בני רשות הרבים ואם רצה כונס לתוך שלו ומוציאו כנס ולא הוציא הרי זה מוציא כל זמן שירצה אבל אינו יכול להחזיר הכתלים למקומם לעולם שכל מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו:

ג לקח חצר ובה זיזין וגזוז טרלאות יוצאו׳ לר״ה הרי זה בחזקתה ואם נפלה חוזר ובונה אותה כשהיתה:

ד אילן שהוא נוטה לרשות הרבים קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו ומניחים מקום פנוי משתי שפתו׳ הנהר כרוחב כתפי המ׳ חי׳ שיורדים שם ומושכים הספינה וכל אילן הנמצ׳ ברוחב זה קוצצין אותו מיד ואין מתרין בבעליו שהרי מעכב מושכי הספינה:

ה אין שורין טיט ברשותו הרבים להשהותו זמן רב ואין לובנים בו לבנים אבל גובלין שם טיט לצורך בנין אבל לא לעשות לבנים:

הבונה

ד הכונה כרמות הרבים כשמכין התבנים
כדיך שלא יפסיד עם חלתו מביא וכונה מיד:
ז וכלם שהזיקו חייבים בשלם כ"ם:

תיח נזקי האש פטורו וחיובו וטמון באש ובל דיניו: ובו י"ח סעיפים

א אם הוא אב דכתיב כי תצא אש ומצאה
קוצים והוא ממונו שהוצך לתרחוק ומזיק על ידי
הרוח שמוליכו לפיכך כל הדומה לו שהוא ממונו
והוצך ומזיק הוא תולדתו ויש לו דין לפטור בו
טמון:
ב כתיב כי תצא אש ומצאה קוצים
כתוב שלו והלך ודלק כתוב של חבירו לפיכך לא
פרפה שלא עשו ואכלו או שליחה נרו חייב
בשלם הכל שלא אם כן הרחיק כשיעור אבל אם
הרחיק בשיעור ויצא והזיק פטור:
ג וכמה שיעור הרחקה הכל לפי גובה
הדליקה ואם לא הרחיק כראוי ועברה האש
והזיקה חייב בשלם כ"ם:
ד הרחיק כראוי ועברה והזיקה פטור אבל
מכה בידי שמים היא וכן אם עברה רוח לו
שלולית שיש בהם מים ורחבם ד' אמות פטור
עברה גדר חומדים גובה הגדר וגובה הדליקה
והעצים והקוצים המצויים עם אם חיכה רחוים
לעבור פטור ואם רחוים לעבור חייב:
ה כמה דברים חמורים כאש הקודחת אבל
אם היה לבה גדול העולה ונכפף מגובה עליות
הלבה והיו עצים מצויים עם אין לו חומר אלא
שפילו עברה אלף אמה חייב:
ו כשהיה הדליקה בחצירו ונפל הגדר אלא מחמת
הדליקה ועברה הדליקה בחצר אחרת אם היה
יכול לגדור הגדר שנפל ולא גדרו חייב כמה
שדבר דומה לעורו מיצה והזיק שהיה לו לשומרו
ולא שמרו:
ז השולח את שבשירה כיד חש"ו פטור מדיני
אדם וחייב בדיני שמים כמה דברים חמורים
כשמסר להם גחלת וליכוה שדרך הגחלת להכבו
מהליך קודם שתעבור ותדליק אבל אם מסר

להם שלהבת חייב שהרי מעשיו גרמו:
ח שלח בשעור כיד הפקח זה הפקח שבשני
חייב לשלם והשולח פטור וכן אם הניח שומר
לשמור הבשירה השומר חייב:
ט אחד הכיה את האור ואחד הכיה את העצי
המכיה את העצים חייב אחד הכיה את העצים
ואחד הכיה את האור המכיה את האור חייב בה
אחר וליכה המלכה חייב ליתן דמי שליהם
שנוהה תמיד הרי כלם פטורי' ליכה וליתן הרוח
חייב:
י עשה אחד האש ואחד אחר והוסיף אם יש
כמה שעשה הראשון כדי שתגיע למקום שהלכה
הראשונה חייב ואם לאו הראשון פטור והשני
חייב:
יא הכופף קנתו של חבירו לפני הדליקה כדי
שתגיע בה הדליקה אם כפפה במקום שתוכל
הדליקה ברוח מנוחה להגיע חייב לשלם ואם
לאו יכולה להגיע ברוח מנוחה פטור מדיני אדם
וחייב בדיני שמים:
יב גמל שהוא טוען פשתן ועבר כר"ה וכבשם
יפשתנו לתוך התבות ודלקה בערו על תבואי
והדליק את כל הבירה בעל הגמל חייב מפני
שהכבה במשוי בין שעמדה הבהמה בין שלא
עמדה ואם היתה החמרי נרו מבחוץ הוא חייב
לשלם לפי דמי הפשתן לבעל הגמל ולפילו הוא
גר תבואה שהיה לו ליזהר ולשמור שלא יזיק:
יג קטן בחש פטור אפילו הדליק גדיש
חבירו והיו טמונים בו לפילו מוריגוס וכלי בקר
שדרך להטמינם בגדיש פטור ורואים מקום
הכלים הטמונים בלבו היה אם עשוי'ן מחטים
כפי מה שהוא הגדיש וכך ישלם לו כמה דברים
חמורים כמו לילן בתוך שלו והלבה והדליק בשל
חבירו וכלו חבירו כגון שנפל הגדר שביניהם שלא
מחמת הדליקה והיה היפשר לו לגדור ולא גדר
אבל אם הדליק בתוך של חבירו או לפילו בתוך
שלו ולא כלו חבירו כגון שנפל הגדר מחמת הדליק'
חייב כדבר שדרכו להטמין בגדיש כגון מוריגי'
ופלי בקר כמו שנתבאר בסימן כ"ו וכבית חייב
על כל דבר שדרך בני אדם להניח בבית כל כליהן
וכל תכשיטיהם וכל מה שיעשון כ"ש בחצר בבית

הרי זה כשבע בנקיטת חפץ ונוטל ובלבד שישתעו דברים שהוא לשון כהס שהם שלוחו של מרגלים להפקיד כידו:

יד המשתמל מקום להבדים כו והבדים והטמין בו כלים והלך המשתמל ושרף הבדים והכלים שבתוכו חייב משלם חלת דמי בדים בלבד:

טו המשתמל מקום להבדים חטים והבדים שעורים או להבדים שעורים והבדים חטים או שהבדים חטים וחיפס כשעורים או שהבדים שעורים וחיפס כחטים חייב משלם לו חלת דמי שעורים בלבד:

יו מי שרצה להיקח שמתקרבת לקמ' חבירו והלך וכיסה הקמח לף על פי שנרם לו הפסד שהרי עשאו טמון הרי זה פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים:

יז הם שעברה והזיקה את אדם וחבלה בו הרי המבעיר חייב בנזקו ובשבתו ובריפוי ובצערו ובבשתו כיצד הזיקו בידו אחד מאלו הוא הרי הוא כמי שהזיק בחציו והוא שהיה האש רשוי להגיע שם למקום שהזיק בשעה שהדליק אבל אם לא היה רשוי להגיע שם כגון שהיה גדר ביניהם וכל שלא מחמת האש לפיכך אם היה אילן בגדרה כבר כלו חטין ויש לו דין מאומו שהזיק אדם שאינו חייב אלא בנזק בלבד ופטור מד' דברים:

יח הניח לחבירו נחלת על לבו ונשרף פטור לפיכך התרו בו שלא היה שכור שלא יסלק אלא דרך שיניח אדם עצמו לשרף כדי שיהא חבירו אבודה הניח נחלת על כתפו של חבירו ונשרף חייב שאינו חושש לסלקה כיון שזה חייב לשלם לו ועברו בגופו ושורו בבגדו:

תיט ביצד נפרעין לנזקי מהמזיק ומיורשיו ובו ג סעיפים

א כשבית דין מזקקין לנבות נזיק מנכסי המזיק נובין מיומטלטלין תחלה ואם לא היו לו מטלטלים בכל או שלא היו לו מטלטלין בשעת

הזיק נובין מהשדה שעמד בה בשעת הנזק ואפילו מכר השדה לאחרים או נתנה במתנה נובין מהן ואין הלקוחות יכולין לומר לו תן לי מעדית פלוני שלא תלוי ברצון המזיק לתת לו זו שזרעה אבל אם המזיק חפץ לתת לו העידית שבקש שלא שהיה עתה בזול וממתין עד שתתיקר ואומר אם תרצה אותם קנה אותה כפי מה שהיו עידית להתיקר אין שומעין לו שלא נרוץ ליתנה לו כפי מה שעמד עתה:

ב מת המזיק קודם שיפרע מנבין לנזוק מהמטלטלין של יתומים ואם לא היה מטלטלי מנבין לו מזבורית שבקרקעותיו שכל הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא מהזבורית:

הלכות חובל

בחבירו

החובל בחבירו חיי' בחמשה דברי' תב וביצד משערין אותם והמבייש ברבים תח וע"ה: ובו מ"ד סעיפים

א אסור לאדם להכות חבירו ואם הכהו עובר בלאו שכך נאמר ואם הקפידה תורה בהכאת רשע שלא להכותו יותר על ארבעים ובהכאת בריות והמריס יד על חבירו להכותו לף על פי שלא הכהו נקרא רשע:

ב הכהו מכה שאין בה שום פרוט לוקה כיון שאין בה חסרון ממון ואפילו הכה עבד כנעני לוקה שהרי הוא חייב במצות:

ג החובל בחבירו חייב בה דברים נזק צער ריפוי שבת בושת ואם החבלה בעינו שיש בה כל

החמש ואם לאו לא שלח לרבע מעלם ד' ואם נ"נ
ואם כ"כ ואם לאחר לאחר:

ד כיצד קטע ידו או רגלו או לקטנה לאחר או
מחקרוע מכל חבריו נותן לו כל ה' דברים:

ה הכהו על ידו ונבהתה וקוף לחזור או הכהו
על עינו ומכרדה וקופה לחזור לאין כאן נזק ונותן
לו שלש ד' דברים:

ו הכהו על רגלו ונבהתה אין כאן נזק ונבהת
ונותן לו שלש הב' דברים

ז הכהו במקום שאינו נראה ולא רלהו קום
אדם אינו נותן לו אלא נער וריפוי:

ח הכהו במטפחת שבידו או בשער וכיוצא
בזה אין כאן אלא בושת:

ט כיצד בשפוד על נפורנו במקו' שאינו עושה
חבורה ואינו מעכבו ממלאכה אינו נותן אלא
נער:

י הפקהו שם או שסטו שם ושיכהו ממילא
עורו אינו משלם לו אלא ריפוי בלבד:

יא הכניסו בחדר ונפל הדלת עליו ובטלו
ממלאכתו אינו נותן לו אלא בושת בלבד: אבל
אם היה בבר בחדר ונפל עליו מלבושת הוי נזק'
בנזקין ופטור מדיני אדם:

יב גילח שער ראשו ואינו נותן לו אלא בושת
אבל בשם עד שיזין סוף השער לחזור חייב
בחמשה דברים שהם מנטוער מן השם ובשת
שהרי הוא לוקה לרקך ולנדב ראשו בשעת
ליקוד ומפני בטל ממלאכה זו:

יג המחסר את חבירו אבר שאינו חוזר חייב
בכל ה' דברים אפילו הפיל שיניו חייב בכל אחי
שיפער אלא יחלק פיו שעה אחת אף על פי
שאין לו רפואה בשר הסיכים מרין רפואה:

יד אפילו חסרו כשעורה מעור בשרו חייב
בחמשה דברים שהעור הינו חוזר אלא נלקח
לפיכך החובל בחבירו וקרע שעור וינח מעמו
דם חייב בה' דברים:

טו כיצד מעריכין החמשה דברים נזק שם
חשרו אבר או חבל בו חבורה שאין סופה לחזור
אומין אותו כאילו הוא עבד נמכר בשוק במה
היה שוה מיד עבד נמכר בחולין והולך ואדך
החולי יותר על מה שהיה אומדין אותו מוסיף לו כלום
וכן שם הכריזו מיד אין פותחין ממה שהיה אומדין:

יו לאחר המזיק אין רגוני בתקנה זו אלא
לרפאתו בלבד יום ביומו שומעין לו. הרי אלא
פסק עמו שלא היה מרפא יום יום ועלו בו במחיר
מחמת המכה לו נפתרים המכה אחר שחייתם
חייב לרפאתו ולתת לו דמי שבתו שלו בו במחיר
אלא מחמת המכה אינו חייב לרפאתו ולא לתת
לו דמי שבתו:

יח עבר על דברי הרופא והסכניד עליו החולי
אינו חייב לרפאתו:

יט א לאחר המזיק אמי אדפא אותך אם יש
לי רופא שהיה בחנם אין שומעין לו שלא מביא
רופא לומין ומרפאו בשכר:

ב אם יאמר המזיק אביא לך רופא ממקום
רחוק סיקח שכר מועט יכול הנחבל לומר לו
הרופא שהוא במקומו מדקדק יותר אלא יפסיד
המחתיו:

ג אמר הנחבל תן לי שכר הרופא ואני
אדפא את עצמי יכול החובל לומר לו שמא לא

תרפא

466

תרפח עמוד יפה ונקרלו חומי מזוק לשלם:

כד כיצד משערין הבושת להכל לפי המכיים והמתביים היו דומה מתכיים מהקטן למתביים מלדם גדול ומכובד שזה מכייבו הקל בושתו מרובה:

כה נעץ בחזהו וחרבו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים אחז בחזהו ותקע בחזהו וחרבו שהכהו בחזהו וחרבו בידו הן לדמי כלו אם היכו כעל חומות וחם הוא בעל חומות ורחוץ עדיף לאותו חומות רוחים כמה כפחתי דמיו ונותן לו:

כו סימא עינו ולא חמדוהו וקטע רגלו ולא חמדוהו ואחר כך חמדוהו הואיל ולא חמדוהו בכל מזק ומזק נותן לו דמי כלו חמדוהו לכל מזק ומזק ואחר כך חמדוהו לכולו אין נותן ממנו אלא דמי כלו בלבד ואם תפס הכיזק מזק כל אחר ואחר ודמי כלו אין מוכיחין מידו:

כז כשבית דין מגבים לנחבל ד' דברים אין מוחנים לחובל בהם שום זמן אחר אם לא עשה עד דבר אלא שכייבו מוחנים לו זמן כיון שלא חסרו ממון:

כח כשם שאומדין למיתה כך אומדי למזיקין כיצד הרי שהכה חבירו בערוי קטן אומדין כדי להזיק אם היכהו על עין קטן וחבל בו חבלה אומדין אם הזק זה הרחוי לעשותו הרי זה פטור שנאמר בגין אם כאשר ירבץ דבר הרחוי להזיק אבל חייב הוא בבושת בלבד ואפילו שהקיק בגופו של חבירו חייב בבושת לפיכך מביכים הערים לידע כמה הזיק ומכיחין החפץ שהזיק בו לבית דין עד שאומדין אותו ובדין עליו שאם אכר החפץ ואמר החובל לא היה בו כדי להזיק והנחבל אומר היה בו כדי להזיק יאבע הנחבל ויטול:

כט סברל אין לו אומד ואפילו אחט קטנה רחויה היא להמית ואין בל להזיק ודוקא כעין אחט שאין אדם אחר חבל אם לא הזיק אלא אחמת מפקלו שהיה מחורר כלל אומדים אותו כאחר דברים:

ל הזורק אבן ואחר שיצאה מתח' ידו הוציא אלה ראשו שהחלון וקבלה פטור שכלום שכאחר ומצא את רעהו פרט למתכיון את עצמו:

לא החובל בעצמו אף על פי שהיו רשאי אחרים שחבלו בו חייבים:

לב המבעית את חבירו אע"פ שאחלה מהפחד פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים והוא שלא נגע בו כגון שנעץ לו מאחוריו או שברחה לו בחפילה וכיוצא בו וכן אם נעץ לו בחזהו וחרבו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמי אחזו ותקע לו בחזהו וחרבו או שנגע בו והדפו בשעת שהבעיתו או שאחזו בבגדיו חייב בתשלומין:

לג אם הנחבל אומר כחרבתי אומדת עיני וחיני רוחה וחיני שומע חימו כאמן שאין אלו מכירים הדבר ושמע יערים וחיו בוטל הנזק עד שיברך זמן מרובה ויהיה מוחזק שאינו עיניו או נתחרש ואחר כך ישלם זה:

לד המכיים את הערוס או שחות בבית המרחץ פטור. נשכה בו הרוח והגביה בגדיו וגררה בערוס וכן אחר שפוסיף בהפשטתו חייב בבושת ומכל מקום אין בושתו אלא זה מרובה כמו המכיים את שהיו ערוס כלל וכן אם הגביה בגדיו ליזד לנבר או שעלה מנהר וכייבו חייב ומ"מ היו כל בושת כמו שמכיים המלובש:

לה כייבו כשהוא יען ומת אלא הרגיש בפושת אין נוכין אותו בושת אם תפסו יורעי אין מוכיחין מידם:

לו יען שכייב פטור:

לז המכיים את הפושט פטור את החרש או את הגר או את העבד או את הקטן שכשמכיומי אותו כאלו חייב ומ"מ היו דומה המכיים את הקטן למכיים את הגדול ולא המכיים את העבד למכיים בן חורין ולא המכיים חרש למכיים פקח:

לח רקק בחבירו חייב אבל רקק בבגדיו או שכייבו כדברים פטור ויש לבית דין בכל מקום ובכל זמן לגדור בפי מקום שירצו ולא שמכדין אותו עד שיפיים המכויים:

לט אף על פי שהמכיים כדברים חיו כך תשלומין עון גדול הוא ואין המחרף ומברף לעם ומכייען אלא פושט רשע וגם רוח וכל המלבין פני חרם כבר מישראל בדברים אין לו חלק לעולם הבא:

מ דין המבייש תלמיד חכם ברבים מתכוין בטור יורה דעה סימן רמ"ד:

מא יש הלכות רבות שיש בהם ביזוי ונזיקין ואין בהם נזק וכבר פסקו להם חכמי התלמוד קטובים וכל המכה את חבירו הכהו מהן משלם לו את הממון הקטוב וכלם קנסו"ן ואותו הממון הקטוב הוא דמי הנזק והכושת והרפוי והשבת בין נזק לרפואה בין נזק זהו משלם וכמה הוא משלם הכושט בחבירו ברגלו משלם ה' סלעים הכהו בראשו משלם ג' סלעים קטן לגבוהתו כמו לוגד לגודל והכהו בידו כשהוא לגדול משלם ו"ג סלעים תקע לו את חבירו בכפו משלם סלע סטרו על פניו משלם חמשי' סלעים סטרו בחוזרי ידו משלם ק' סלעים וכן אם נתן בראשו לו תלם בשערו או רקק והגיע בו הרוק משלם מאה סלעי' וכזה הוא משלם על כל מעשה ומעשה כיוצא בהן שכשט בחבירו ד' בעיטות לפיכך זו אחר זו משלם עשרים סלעים סטרו על פניו שתי סטירות משלם ק' סלע וכן כשאר:

מב כל אלו הסלעים הם מכסף מדינה שאין בו כסף אלא שמיכית שהם ג' מעין שכל מעה משקל י"ו שעורות כסף נרוף שהוא שוטמני אחד:

מג כמה דברים למורים במכושד לכל לדם שהוא מכוזה ואיבו מקפיד בכל אלו הדברי וכיוצ' בהם אינו מוטל אלא כפי מה שירצו הדיינים שרצוי ליטול:

מד כיצד מבטין התורה חבלות וקנסות אלו מתבאר בסימן ת':

תכא המבייש חבירו שלא בכוונה והחובל בחבירו שלא בכוונה ובו י"ד סעיפי'

א חייב חייב על הכושת עד שיתכוין לבייש ולהכאיב את חבירו אלא בכוונה פטור לפיכך יש מכאיב פטור:

ב המתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול כותן לגדול דמי כושתו של קטן כתכוין לבייש את העבד ובייש בן חורין כותן לבן חורין דמי כושתו של עבד:

ג יש הבעל ריפוי ומכת חייב אפי' אלא כיוצ' ובלבד שלא יהא אחום אלא שובב קרוב למזיל אבל בנזק חייב אפילו אחום דלדם מועד לעולם בין שובב בין מזיד בין ער בין יבן:

ד כל' שיבן חייב בשיבמו שביהם כאחד ובתפסך אחד מהם על חבירו והזיקו או קרע בגדיו אבל אם היה אחד יבן ואח חבירו ומכה בגדו זה שבא באחרונה חייב אם הזיק לראשון ואם הראשון הזיקו פטור וכן אם הניח כלוי בבד היבן ובתפסך עליהם ושברם פטור שזה שהניח בגדו פושע הוא כמי שהניחם בגדו:

ה שבים שתאבקו יחד והאחד הפיל חבירו לארץ ונפל עליו ושיבח את עיבו פטור:

ו בכל מקום שחובל בחבירו בכוונה חייב בחמשה דברים לפילו בבגם חבירו לרשותו שלא ברשות ואבל בו והוציאו חייב דבהי שיש לו רשות להוציאו אין לו רשות לאבול בו אבל אם הוא מסרב בו ואינו רוצה לבתת"ל שיש לו רשות לאבול בו כדי להוציאו:

ז בבגם לאחר חבירו שלא ברשות ולא ידע ב"ה שבבגם והזיקו ב"ה שלא בכוונה פטור ואם חוזק בו ב"ה חייב כיון שבבגם שלא ברשות ודוקא כשלא ידע בו ולא רצה שבבגם אבל אם רצה פטור דהיינו דחזיק לספסיה:

ח היו שביהם ברשות או שביהם שלא ברשות והזקו זה בזה שביהם פטורים:

ט המבקע עצים ברשות הרבים ופרח עץ מהם והזיק ברשות היחיד או שבקע ברשות היחיד והזיק ברשות היחיד אחר או שבבגם לאחותו של בגר בין ברשות בין שלא ברשות ונתזה בקעת וטפחה לו על פניו חייב בארבע דברים ופטור מהכושת:

י היתה לו לאבן מונחת באחיקו בין שלא הכיר בה משלם בין שהכיר בה ושבחה ועמד ונפלם והזיקה וכן אם נתבון לזרוק ב' וזרק ד' והזיק לו שהזיק כשהוא יבן חייב בנזק ופטור מד' דברים:

יא מי שנפל מן הגג ברוח מצויה והזיק חייב כל' דברים ופטור מהכושת כפל ברוח שאינה

מצויה חייב בנזק כלבד ופטור מארבעה דברי׳ ואם נתחייב בכולן לפי הנזקין חייב בכולם:

ב המזיק לחבירו בתמימים חייב בנזקיו. הלומר לחבירו קטע את ידי או שמת ואתעכב על מנת שאתה פטור הרי זה חייב בתשלום דברי׳ שהדבר ידוע שאין אדם רוצה בכך:

ג שנים שחבלו זה בזה אם חבל האחד בחבירו יותר ממה שחבל בו הוא משלם לו כמותו כ״ש זה שקדם שהתחילו שניהם כאחד או שחבל זה בחבירו חזר גם הוא מיד וחבל בו אבל אם התחיל האחד השני פטור שיש לו לשמי לחבול בו כדי להגין על עצמו ומיהו ברי׳ לומר אם היה יכול להגין על עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב וכן הדין בארם הרועה לחד מיערבל מבה חבירו ואינו יכול להגין אם לא שיכה הממ׳ יכול להכותו כדי להפרושי מיניסור׳:

ד שני שחבלו כל׳ כאחד שניהם חייבי׳ ומשלמי׳ כיוצאים היה לאחד מהכותן והשני לא כיון השני פטור מכולם:

הכ ב צריך החובל לפיי׳ הנחבל שימחול לו: ובו ב׳ סעיפים

א החובל בחבירו אף על פי שנתן לו׳ דברים חיבו מהכפר לו עד שיבקש ממנו וימחול לו ואסור לנחבל להיות אכזרי שלמחול אין זה דרך ארץ ישראל אלא כיון שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם ראשונה ושניה וידע שהוא שב מחטאו וכיחס מרעתו וימחול לו וכל המסרב למחול הרי זה מגונה ורוח חכמים נוחה הימנו:

ב דין נחבל בשבע ונוטל נתבאר בסימן נ׳:

הכ ג נגף אשה ויצאו ילדיה וכיוצא שמין דמי ולדות: ובו ד׳ סעיפים

א הנוגף את האשה ויצאו ילדיה אף על פי שאין נתבון חייב לשלם דמי ולדות לבעל וגזר ועבר לאשה וכיוצא מעשרין דמי ולדות שמין את האשה כמה היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא יפה מעילדה ונותנים לבעל ואם מת הבעל נותנים ליורשיו ואם נפטרה אחר מיתת הבעל נותנים אף דמי ולדות לאשה:

ב היתה מעוברת לגר וחבל בה בחיי הגר נותן דמי ולדות לבעל את הגר פטור ואם חבל בה אחר מיתת הגר זכתה היא בדמי ולדות:

ג היתה שפחה או נויה בשעת הריון ובשעת נפיקה נשתחררה או נתגיירה הרי דמי הולדות שלה:

ד הנוגף את האשה ויצאו ילדיה ומתה אף על פי שהיה עובר הרי זה פטור מהתשלומין ואינו משלם כלום שנאמר ולא יהיה אסון עונש יעשה כמה דברים אמורים בשנתכוון להשה אבל אם נתכוון להכות הנוגף את האשה אף על פי שמתה הוולד והמיתה בלא כוונה הרי זה כדבר שאין בו מיתה בית דין ומשלם דמי ולדות:

הכ ד החובל באביו ואמו או החובל בחבירו בשבת בבגיו או החובל בחבירו בשבת: ובו י״א סעיפים

א החובל בחבירו אף על פי שנתן לו׳ דברים חייב בחמשה דברים הוצאה מכס דם חייב מיתה לפיכך פטור מתשלומין לפיכך הוא עובר לפיכך לא יקיז הכן לחבירו ולא יוציא קוץ מבשרו ולא יפתח לו מורסא שמא יבא להוציא ממנו דם ונתבאר זה בטור ויורה דעה סימן רמ״ח:

ב החובל בחבירו בשבת פטור מתשלומין לפיכך הוא עובר כיון שיש בו מיתה בית דין לכל החובל בחבירו וכ״ש במזיד חייב לשלם לו:

ג החובל בעבד כנעני שלו פטור חבלו בו אחרים רבו מוטל חמשה דברים ואפילו נערה בכסף ונתרפא מהרה הרי כל רפואתו לרבו:

ד מי שחבלו עבד וחבלו בן חורין שהכהו לו שנגחו שור נתבאר משפטו בטור ויורה דעה סימן רמ״ו:

ה מי שיקח לחבירו ועדיין לא הגיע שחבלו

לידו וחבלו בו לחרים פטורים:

ג החובל בבת קטן של לחרי אם נזק השוחת לותה מכספה הוא הרי הוא של אב וכן בהמה של אב מהרי מעשה ידיה וכסף מכירת של אביה הוא לכל נער וריפוי וכושת בלה וכן נזק שיגיע פוחתה מכספה הרי הוא של בלה וכן החובל בבת מבלה נער וריפוי וכושת:

ד החובל בבני הגדולים אם הם סמוכים על שלחן אותן להם מיד והקטנים ילקח קרקע בזקן ואם חוכלין פירות זכן בלחרים שחבלו בהם ואם היו סמוכי על שלחנו וחבל בהם פטו' בין שהיו בדולים כין שהיו קטנים ואם לחרים חבלו בהם בגדולים יתן להם מיד בקטנו ילקח בהם קרקע והוא חוכל פרותיו עד שיגדלו:

ה החובל בחש' חייב והם שחבלו בלחרים פטורים אף על פי שבתפקה החרם וגשתפה הסנוטה והגדיל הקטן חוכם חייבי לבעלם שבשעת שחבול בהם לא היו בני דעת:

ט העבד והשפחה החובל בהם חייב והם שחבלו בלחרים פטורים לבל מעלמי לאחר זמן אם נתגרשה השפחה או נתלבנה או נשתחרר העבד:

י השפחה שחבלה בבעלה אם היה תוספת בכתובתה או נכסי מלוג או נכסי צאן ברזל מחייבים אותה למוכרם לבעלה בטובת הנאה ובכה ממנה אם רצה הבעל ואם רצה לגרשה ולגבות ממנה בכל עוכה ואם לא היה לה חוכם יכולה למכור לו עיקר כתובה שלה כדי שיהא לו להשהות לה אותו שעה לחת כלי כתובה שלה אם רצה הבעל כותב עליו שטר כדמי החבלה או מגרשה ובוטל מכתובתה הרלוי לו:

יא דין השת היש שחבלו בה לחרי לו בעלה כתבאר בסוף הלכות חכן העזר סימן פ"ג:

תכה חייבי מיתות בית דין היאך דנים אותם בזמן הזה ובו ה' סעיפים

א הרודף את חבירו להרגו והחזירוהו והרי הוא רודף לחריו אפי' היה הרודף קטן הרי כל ישראל מצווים להצילו בלבר מלברי הרודף ואם חיכם יכולים לכוין ולא להצילו אלא אם כן הרג לרודף הרי אלו הורגים אותו אף על פי שעדיין לא הרג:

ב לפיכך השוכרה שהיא מקשה לילד מותר לחתוך השוכר במשיה בין בסם בין ביד מפני שהוא כרודף לחריה להרגה ואם הוציא רשע בין בסם כרודף ואם הוציא רובים בסם מפני סם מפני וזהו טבעו של עולם:

ג וכן הרודף לחר הזכור או לחר לחת מכל הערויות שבין מהבהמה מצילין אותו אפי' בסם הרודף ואם רדף לחר ערוה ותפסה ושכב עמה כיון שהעריה בה אף על פי שלא גמר בילתו אין ממיתין אותו עד שיעמדו בדין:

ד רדף לחר ערוה ולחריה הוו רודפי לחרי להצילה ואמרה להם הכיחוהו כדי שלא יהרגוה אין שומעין לה אלא מכהילין אותו ומוכיחין אותו עד הכלת לבריו ואם חיכם יכולים להכריו אפילו בכפם:

ה לפיקורו מיסראל והם עובדי אלילים או העושה עבירות להכעיס אפילו אכל בהילה או לבם שעטנז להכעיס והלפיקורו והם שכופרים בתורה ובנבואה מיסראל מצוה להרגן אם יש בידו כח להרגן בסייף בפרהסיא הורג ואם לאו יבא עליהם בעלילות עד שיסבב הריגתן כיצד רדף לחר אחם שנפל לבאר והסולם בבאר קודם ומסלקו ואומר הניחו טרוד להוציא בני מסגב וחזירנו לך וכיוצא בדברים אלו אבל הגוים שאין כיומנו וכיום אלחמה ורועה בהמה דקה מיסראל במקום שהזדוחם של יסראל וכיוצא בהם אין מסבבין להם הסיתה ואין להצילן בהם דברים אמורים כיסראל בעל עבירה והוא עומד בדעתו ושוכח בתמיד כגון רועה בהמה דקה שפקרו בגזל והם הולכים לכולתם אבל יסראל בעל עבירות שאינו עומד בדעתו תמיד אלא עשה עבירות להנאת עצמו כגון אוכל נבילות לתיאבו מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו:

חייב אדם להציל את חבירו בין תכו בגופו בין בממונו: ובו סעיף א'

א הרואה את חבירו טובע בים או לסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או שיסכור אחרים להצילו ולא הציל או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אזן חבירו והודיעו או שידע בגוי או באנס שהו׳ בא על חבירו ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו וכיוצא בדברים אלו עובר על לא תעמוד על דם רעך:

ת כ ז מצו׳ עשה להסיר כל מכשול שיש בו סכנת נפשו׳ ועשיית מעקה לגגו: ובו י׳ סעיפים

א מצות עשה לעשו׳ אדם מעקה לגגו שנאמר ועשית מעקה לגגך והוא שיהי׳ בית דירה אבל בית אוצרו׳ ובית הבקר וכיוצ׳ בהן אינו זקוק לו:

ב כל בית שאין בו ד׳ אמות על ד׳ אמות פטור ממעקה:

ג בית של שני שותפים חייבים במעקה שנא׳ כי יפול הנופל ממנו לא תלה אלא בנופל אם כן למה נאמ׳ גגך למעט בתי כנסיות ובתי מדרשות לפי שאינם עשויים לדירה:

ד היתה ר״ה גבוה מגגו אינו זקוק למעקה שנאמר כי יפול הנופל ממנו:

ה גובה המעקה אין פחות מעשרה טפחים כדי שלא יפול ממנו הנופל וצריך להיו׳ המחיצה חזקה כדי שישען אדם עליה ולא תפול:

ו כל המניח גגו בלא מעקה ביטל מצו׳ עשה ועבר על לא תעשה שנאמר ולא תשים דמים בביתך:

ז אחד הגג ואח׳ כל דבר שיש בו סכנה וראוי שיכשול בה אדם וימות כגון שהיתה לו באר בחצירו בין שיש בו מים בין שאין בו מים חייב לעשות חוליא גבוה עשרה טפחים או לעשו׳ לה כיסוי כדי שלא יפול בה אדם וימות:

ח וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנא׳ השמר לך ושמור נפשך ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאים לידי סכנה ביטל מצות עשה ועבר בלא תשי׳ דמים:

ט הרבה דברים אסרו חכמי׳ מפני שיש בהם סכנת נפשות וקצתם נתבארו בטור יורה דעה סימן ק״ו ועוד יש דברים אחרים ואלו הם לא יניח פיו על הסילון המקלח וישתה ולא ישתה בלילה מהנהרות ומהאגמים שמא יבלע עלוקה והוא אינו רואה:

י כל העובר על דברי׳ אלו וכיוצא בהם ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד בכך מכין אותו מכת מרדו׳ והנזהר מהם עליו תבא ברכת טוב תם

גם אלה דברי המחבר

במה אקדם ה׳ אכף לאלהי מרום אשר גבר עלי חסדו ויזכני להשלים הספר היקר הזה הוא ברחמיו וברוב חסדיו יחמול עלי לחדש כנשר נעורי ויזכני להוליד בנים זכרים ועוסקים בתורה ומורי הוראות בישראל יראת ה׳ היא אוצרם לא תמוש תורת ה׳ מפי ומפי זרעי ומפי זרע זרעי אמר ה׳ מעתה ועד עולם אמן: והיתה השלמה הספר היקר הזה אור ליום ששי״ו לאדר ראשון שנת עדותיך שי״חה לי תם ונשלם תלב״ע בנ״לך ואע״י יחלצ״יתו:

הלכות דיינים

א מינוי השופטים בארץ ובחוצה לארץ
ובו ו סעיפים דף ג עמוד א
ב ביח דין מכין ועונשין לצורך שעה ובו
סעיף א דף ג עמוד ב
ג בכמה דיינין דנין ובו ד סעיפי׳ שם ע״ב
ד כיצד אדם עושה דין לעצמו ובו סעיף א
שם עמוד ג
ה באיזה יום דנין ובאיזה זמן ביום ובו
ה סעיפים שם עמוד ג
ו על כמה דנין ובו סעיף א שם ע״ד
ז מי ראוי לדון והפסולין מחמת שנאה
וקורבה ובו יב סעיפים דף ג ע״ד
ח שלא למנות דיין שאינו הגון וגודל שכר
הדיין ועונשו ובו ה סעיפי׳ דף ד ע״א
ט שלא ליקח שוחד והתרת שכר בטלה
ובו ח סעיפים שם עמוד ב
י להיות מתון בדין ושימלך בגדול ממנו
ובו ד סעיפים שם עמוד ג
יא כיצד מזמינים לדין ועל פי מי ובו ו
סעיפים שם עמוד ד
יב דיין שבא לפניו רך וקשה וכל דיני פשרה
ובו יט סעיפים דף ה עמוד א
יג כיצד בוררים הדיינים כשאין בעלי
דינין מסכימי׳ יחד ובו ז סעיפי׳ שם ע״ג
יד אם אחד מבעלי דינין אומר כלך לבית
דין הגדול ודין האומר מאי זה טעם
דנתוני ובו ח סעיפים שם ע״ד
טו איזה דין דנין תחלה ודין דין מרומה
ובו ה סעיפים דף ו ע״א
יו כמה זמן נותני׳ להביא ראיה ודין הטלת
חרם ובו ה סעיפים שם ע״ג
יז להשוות הבעלי דינין בכל דבר ובו יב
סעיפים שם עמוד ד
יח כיצד נושאין ונותני׳ בדב׳ ושהולכין אחר
הרוב ובו ו סעיפים דף ז ע״ב
יט כיצד נותנין הפס׳ וסדר כתיבתו ובו ג
סעיפים שם עמוד ג
כ עד מתי יכול להביא ראיה לסתור הדין
ובו א סעיף שם עמוד ד
כא מי שקבל עליו להשלים הדין ליום ידוע
ונאנס ובו א סעיף דף ח ע״א
כב מי שקבל עליו קרוב ופסול ודין שבועה
והפוכה ובו ג סעיפים שם ע״א
כג עד מתי נאמן הדיין לומר לזה זכיתי
ובו א סעיף שם עמוד ב
כד שנזקקין לתובע תחלה ובו א סעיף
שם עמוד ב
כה דין שטעה מתי חוזר ומתי משלם
ובו ה סעיפים שם עמוד ב
כו שלא לדון בדיני גוי׳ ובו ו סעיפים
שם עמוד ג
כז שלא לקלל דיין ולא שום מישראל ובו ב
סעיפים שם עמוד ד

הלכות עדות

כח כיצד מאיימין׳ העדים ואין מקבלין
שלא בפני ב״ד ובו כו סעיפי׳ דף ט
עמוד א
כט שלא יוכלו העדי׳ לחזור ובו ג סעיפי׳
שם עמוד ג
ל אין עידי ממונו׳ צריכין דרישה וחקירה
וצריך להיות עדות שלם ובו יג סעיפי׳
שם עמוד ד
לא דין הרבה כתי עדיות ובו ד סעיפים
דף י עמוד ג
לב המודה בפני עדים ואומ׳ משטה אני בך
ובו ב סעיפים שם עמוד ד
לג פסולי עדות מחמת קורבה ואשה ועבד
ובו יט סעיפים שם ע״ד
לד עדים הפסולים מחמת עבירה ובו לה
סעיפים דף יא עמוד ב
לה פסול סומא וחרש שוטה וקטן ובו יד
סעיפים דף יב עמוד ג
לו רבים שהעידו ונמצא אחד מהם קרוב או
פסול ובו ב סעיפים דף יג ע״א
הפסולים

לז הפסולי׳ מחמת הנאה וכו ב ב סעיפים
שם עמוד ב
לח קצת דיני הזמה וכו ב סעיפי׳ דף יד
עמוד א

הלבות הלואות

לט כותבין שטר ללוה בלא מלוה ועל איזה
הודאה כותבין וכו יז סעיפים דף
יד עמוד א
מ דין המחיי׳ עצמו לחבירו וכו ב סעיפי׳
שם עמוד ד
מא דין מי שנמחק או אבד שטר חובו וכו
ד סעיפים דף טו עמוד א
מב שכותבין השטר בכל לשון ודין אם אין
המטבע מפורש בו וכו טו סעיפים
שם עמוד ג
מג שצריך לכתו׳ זמן בשט׳ וכל דיני האיחור
והקדימה בפרטות וכו כח סעיפים
דף יו עמוד ב
מד דין חזרת השטר בשיטה אחרונה וכיצד
מקיימים המחק והתלוים וכו יא
סעיפים דף יז עמוד ב
מה שהעדים צריכים לקרות מקודם השטר
ודין שט׳ הבא על הנייר ועדיו על המחק
וכו כג סעיפים שם עמוד ג
מו העדים שאמרו קטנים או פסולים היינו
או שטר אמנה היה וכו לז סעיפים
דף יח עמוד ג
מז מי שטען אמנה הוא או פרוע וכו ב
סעיפים דף כ עמוד א
מח שכותבין טופסי שטרות וכו סעיף א
שם עמוד ב
מט שיכירו העדים שם הלוה והמלוה ודין
טעות השמות והסכום וכו י סעיפי׳
שם עמוד ב
נ שטר שכתוב בו לויתי ממך מנה וכו
סעיף א דף כא עמוד א
נא שטר שאין בו אלא עד אחד או אחד מהם
פסול וכו ז סעיפים שם שם
נב שטר שיש בו רבית או קרוע וכו ב
סעיפים שם עמוד ב
נג שלא לשנות השטר וכו סעיף א שם
שם
נד דין אסמכת׳ וכו ה סעיפים שם ע״ג
נה דין שלישות וכו ז סעיפי׳ שם ע״ד
נז דין שטר פרוע וכו ב סעיפים
דף כב עמוד א
נח מי שהוציא שטר חוב על חבירו וכו ד
סעיפים שם עמוד ב
נט שטר מקויים והלוה טוען פרוע וכו
סעיף א שם עמוד ג
ס דין שעבוד מטלטלי אגב מקרקעי ודין
שעבד דבר שלא בא לעולם וכו יא
סעיפים שם שם
סא כמה דינים מענין שטרות וכו יו
סעיפים דף כג עמוד ב
סב דין אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית
וכו סעיף א שם עמוד ד
סג מי שהועד עליו שמחזר אחר זיוף וכו
ב סעיפים דף כד עמוד א
סד נפקד שרוצה לעכב בחיובו הפקדון
וכו סעיף א שם שם
סה דין שטרות שנמצאו ודין שובר שנמצא
ביד שליש וכו כג סעיפי׳ שם שם
סו דין מכירת שטרות ואונאתן וכו מ ב
סעיפים דף כה עמוד ב
סז דיני שמיטה ופרוזבול וכו לח סעיפי׳
דף כו עמוד ד
סח דין שטרי העשויות בערכאות של גוי׳
וכו ב סעיפים דף כז עמוד ג
סט דין הוציא עליו כתב ידו מקויים או בלתי
מקויי׳ ודין טענת פרעתי ומודה מקצת
וכו ו סעיפים שם עמוד ד
ע דין מלוה על פה ואם אמ׳ ליה אל תפרעני
אלא בעדים וכו ו סעיפים דף כח
עמוד ב
עא לוה שהאמין למלוה בעל פה למה מועיל
נאמנות וכו כב סעיפים שם ע״ג
עב המלוה על המשכון והרב׳ דיני משכנות
וכו מ ד

ובו מד סעיפים דף כט עמוד ג

עג כמה זמן סתם הלואה וכמה פרטי דיני הלואה ובו כא סעיפים דף ל ב ע"א

עד באיזה מקום כתנה מלוה לפרוע וסדר הפרעון ובו ז סעיפים שם ע"ד

עה אם המלוה והלוה צריכי' לברר הטענות ובו כד סעיפים דף ל ג ע"ב

עו אחד שלוה משנים בעל פה מזה ק' ומזה ר' וכל אחד תובע ר' ובו ג סעיפים דף לד עמוד ב

עז דין שנים שלוו מאחד ודין שותפין שלוה אחד לבדו ובו יא סעיפי' שם ע"ג

עח הטוען שפרע תוך הזמן ובו ח סעיפי' שם עמוד ד

עט דין האומר לא לויתי וחילוק שבין נא תן לו או חייב אתה ליתן לו ובו יד סעיפי' דף לה עמוד ב

פ באיזה ענין טוען וחוזר וטוען ובו ב סעיפים דף לו עמוד א

פא אם הודה מעצמו מתי יכול לומר משטה אני בך ובו לב סעיפים שם שם

פב דין שטר אמנה ופרוע או רבית ודין תנאי השטר והשבועה ובו יג סעיפי' דף לז עמוד ב

פג דין מלוה שהודה בשטר שהוא מזוייף ובו ד סעיפים דף לח עמוד א

פד הפוגם או פוחת שטרו או עד אחר מעיד שהוא פרוע ובו ה סעיפי' שם שם

פ"ה הוציא שטר חוב עליו והלה טוען שמכר לו שדהו ובו ז סעיפים שם ע"ב

פו ראובן נושה בשמעון ושמעון בלוי מוציאין מלוי ונותנין לראובן ובו ט סעיפים שם עמוד ד

פז דיני שבועות היסת ושבועה דאורייתא ובו לט סעיפים דף לט ע"ב

פח דין כפיר' והודאה ושתהא ממין הטענה ובו לג סעיפים דף מ עמוד ד

פט שהשכיר בשבע ונוטל ובו ו סעיפים דף מב עמוד א

צ הניזקין נשבעין ונוטלי' ודין המביא כלי מבית בעל הבית והוא אומר שאולי' הם ובו טו סעיפים דף מג עמוד ג

צא חנוני נשבע ונוטל ודין פנקסים ובו ט סעיפים דף מד עמוד ב

צב דין החשוד על השבוע' ובו יד סעיפי' שם עמוד ד

צג דין שבועת ספק ושבועת השותפין ובו יח סעיפים דף מה עמוד ב

צד גנגול שבועה ובו ט סעיפי' דף מה ע"ב

צה איזה שבועה נשבעין על קרקעות ודין הקדש בזמן הזה ובו ו סעיפי' שם ע"ד

צו חרש שוטה וקטן איזה שבועה נשבעין וגם אשת איש ובו ו סעיפי' דף מו ע"א

הלכות גביית מלוה

צז להלוות לעני ושלא לנגשו והשב' העבוט ודין הסידור ובו ל סעיפים שם ע"ב

צח סדר גביית החוב והמבקש זמן לפסול שטר ואם לא בא בזמנו ובו יא סעיפי' דף מז עמוד ג

צט כיצ' משביעי' למלוה אם יש לו ומחרימי' מי שיודע לו נכסים ואם הוא כשר או רמאי ואם נתן שלו במתנה ובו ח סעיפים דף מח עמוד ב

ק המבקש זמן לפרעון כמה זמן כותני' לו ואם לא בא בזמנו והמסרב צווי בית דין ובו ג סעיפים דף מח עמוד ד

קא מגבין לבעל חוב מעו' או מטלטלין ואם תלה מעותיו בגוי ואם יש עליו חובות לגיים ובו יא סעיפים דף מט ע"א

קב מאיזה קרקע מגבין החוב לבעל החוב ובו ה סעיפים שם עמוד ב

קג שמין קרקע של לוה ואם טעו בשומא ובו יא סעיפים שם עמוד ג

קד דין בעל חוב מאוח' שקוד' וגוב' מקרקעי או מטלטלי ובו יו סעיפים דף נ ע"ב

קה דין התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים ובו ו סעיפים דף נא ע"א

קו דין

474

קו דין הבא ליפרע שלא בפני בעל חובו
וכו ג סעיפים שם עמוד ב

הלכות גביית חוב מהיתומים

קז כופין את היתומים לפרוע חוב אביהם
וכו יב סעיפים שם עמוד ב
קח באיזה ענין נפרע מלוה ומיורשיו ואיזה
שבועה אדם מוריש לבניו וכו כא סעיפים
דף כב עמוד א
קט מכריזין על נכסי יתומין וכו ו סעיפי׳
דף כג עמוד א
קי אין מזקקין לנכסי קטן וכו יא סעיפי׳
שם עמוד ג
קיא דין מלוה בשט׳ גובה ממשעבדי והמלוה
על פה וכו כד סעיפים דף כד ע״א
קיב אין בעל חוב טורף ממה שקונה וכו ה
סעיפים דף כה עמוד א
קיג אין בעל חוב טורף ממטלטלים
המשועבדי׳ וכו ג סעיפים שם ע״ב
קיד דין בעל חוב עם הלוקח אם יכול לדחותו
אצל הלוה וכו ו סעיפים שם ע״ג
קטו דין הפירות והשבח בטו רף מלוקח
ויתומים וכו ו סעיפים שם ע״ד
קיו כיצד כותבי׳ לו הטרפה וכו ב סעיפי׳
דף כו עמוד א

הלכות אפותיקי

קיז דין העושה שדהו או עבדו אפותיקי
וכו ז סעיפים דף כו עמוד ב
קיח הכותב ללוקח שני דין ודברים אין לי
עמך וכו ד סעיפים שם ע״ג
קיט המוכר כל שדותיו ולוה שהתנה שיגבה
מן העידית וכו ו סעיפים שם ע״ד
קכ הזורק חובו סתם או בתורת גיטין וזרקו
ונאבד וכו ב סעיפים דף כז ע״א

הלכות העושה שליח לגבות חוב

קכא השולח חובו ע״י שליח וכו יב סעיפים
שם עמוד ב

הלכות הרשאה

קכב אם מת המלוה או שביטל השליחות או
ההרשאה וכו יב סעיפים דף כח ע״א
קכג הרשאה על מה נכתבת וכיצד נכתבת
וכו טו סעיפים שם ע״ג
קכד נתבע אם יוכל לעשות מורשה וכו א
סעיף דף כט עמוד א
קכה השולח חובו או פקדונו ע״י שליח וכו י
סעיפים שם שם
קכו הפורע חובו במעמד שלשתן וכו כה
סעיפים שם עמוד ד
קכז דין איש שלוה מאשתו וגרשה או מעבדו
ושחררו והלוה מן הגר וכו ב סעיפי׳
דף ס עמוד ד
קכח דין הפורע חובו של חבירו או שמשכנו
בשביל חבירו וכו ב סעיפי׳ דף סא
עמוד א

הלכות ערב

קכט דין הערב בשטר ועל פה ומתי נפרעין
מן הערב וכו כב סעיפים שם שם
קל דין ערב שפרע למלוה כיצד נפרע מן
הלוה וכו ח סעיפים דף סב ע״א
קלא מי שחזר בו אחר שנתרצה להיות ערב
וכו יד סעיפים שם עמוד ב
קלב עבד ואשה וקטן שערבו ושנים נעשו
ערבים בשביל אחד ואחד בשביל שנים
וכו ו סעיפים דף סג עמוד א

הלכות חזקת מטלטלין

קלג מי שמוחזק במטלטלין הידועים לאחד
וכו ז סעיפים דף סג עמוד ב
קלד אומן שטוען בדבר שהוא אומן שקנאו
מבעליו

מבעליו וכו ו סעיפי' דף סג ע"ג
קלה דין המחזיק בבעלי חיים כגון בהמה
ועבד וכו ב סעיפי' דף סד ע"א
קלו מי שנתחלפו לו כליו בבית האכל
והמשתה וכו ב סעיפים שם שם
קלז מי שלקח פירותיו של חבירו וכו ג
סעיפים שם שם
קלח דין שנים אוחזים בטלית וחולקים עליו
וכו ח סעיפים שם עמוד ב
קלח דין שנים חלוקין בדבר ואם בא שלישי
וחטפה וכו ד סעיפים שם ע"ג

הלכות חזקות קרקעות

קמ דין החזיק בקרקע של חבירו ודין חזק'
הבתים וחניות וכו טו סעיפי' שם ע"ד
קמא דין חזקת שדה הלבן והאילן וכו כ
סעיפים דף סה עמוד ג
קמב דין סייע המערער למחזיק בחזקתו
ואם היה הסיוע בטעו' וכו ג סעיפי'
דף סו עמוד א
קמג דין המחזיק שלא בפני המערער והוא
במדינה אחר' או ברח וכו ד סעיפי'
שם עמוד ב
קמד שנים שהחזיקו בשד' אחת זה אכלה וזה
אכלה וכו ד סעיפים שם עמוד ג
קמה הביא המחזיק עדים ולא כיוונו עדותן
בשנים וכו ז סעיפים שם שם
קמו מחאה מבטל החזק' ובאיזה לשון ובמה
ומתי וכו כה סעיפים שם ע"ד
קמז המערער על השדה והוא עד או דיין
וכו ה סעיפים דף סח עמוד ב
קמח מי שאכד' לו דרך שדהו וכו ב סעיפי'
שם עמוד ג
קמט אילו שאין להם חזק' השותפי' והאריסין
והאפוטרופסין והגזלן והאלם וחרש
שוטה וקטן וכו לא סעיפי שם שם
קנ מי שירד לתוך שדה בתורת משכון וחזר
ועשה שטר מכירה וכו ז סעיפים
דף סט עמוד ג

קנא דין אלו שאין אכילתן ראיה וכו ג
סעיפים שם עמוד ד
קנב דין אילו שאין להם חזקה מתי יש להם
חזקה וכו סעיף א דף ע ע"א

הלכות נזקי שבנים

קנג דין הוצאות זיז ומרזב והעמדת סלם
ונעיצות קורות וכו כ סעיפי' שם שם
קנד חזקת חלונות וכמה צריך להתרחק מהן
וכו לג סעיפים שם עמוד ד
קנה דין הרחקת נזיקין וכו מד סעיפים
דף עב עמוד ד
קנו דין מי שירד לאומנותו של חבירו ומי
שמביא סחורה לעיר אחרת וכו ז
סעיפים דף עד עמוד ג

הלכות שותפים בקרקע

קנז שנים שהן שותפים בחצר ובאין לידי
חלוקה כיצד יבנו הכותל וכו י ג סעיפי'
שם עמוד ד
קנח חלקו גינה או בקעה כיצד עושין הגדר
וכו ט סעיפים דף עה עמוד ג
קנט חיזק ראייה שמגג לגג וכיצד יסירוהו
וכו ד סעיפים שם עמוד ד
קס גג הסמוך לחצר ושתי חצירו' אחת גבוה
מחברתה וכו ג סעיפי' דף עו ע"א
קסא דברי' שבני חצר כופין זה את זה וכו ו
סעיפים שם עמוד ב
קסב דברי' שבני מבוי כופין זה את זה וכו ז
סעיפים שם עמוד ג
קסג דברים שבני העיר כופין זה את זה
וכו ו סעיפים שם עמוד ד
קסד בית ועליה של שנים ומה יש על כל אחד
לתקן וכו ח סעיפי' דף עז ע"א
קסה מי שיש לו גינה תחת בד של חבירו וכו
סעיף א שם עמוד ג
קסו מי שנפל כתלו לגינ' חבירו וכו סעיף א
שם שם

קסז שתי נשואות לאחת נשבה מאחיותיה וכו כ
סעיפים קף עז עמוד ד

קסח שטף נהר את זיקתו לעצים וכו כ
סעיפים סס סס

קסט מי שיש לו כור לפני מכורו ונתנה לפניו
מנכיתו וכו כ סעיפים קף עת ע"ח

קע גבות המפקיעות ממעין לאחד וכו כ
סעיפים סס סס

הלכות חלוקת שותפות

קעא לישה דבר המותפין נכנין זה מזה
לחלוק וכל דיניו וכו י סעיפי' סס ע"ב

קעב בית שלו מכר לזה נותנים לו ארבע אמות
וכו ט סעיפים קף עט עמוד ח

קעג שותפים לו לאחים שרצו לחלוק וכו ד
סעיפים סס עמוד ג

קעד לאחים לו שותפים לו מכור שבחי לחלוק
וכו ה סעיפים סס

הלכות מצרנות

קעה לאחים שרצו לפלוג וכל דיני דבר מצרף
וכו סב סעיפים קף פ עמוד ח

הלכות שותפין

קעו הסיטוף כיצד מתקיי' וכיצד כותבין וכיצ'
כשרדין ואם מת לאחד מהם וכו כג
סעיפים קף סב עמוד ב

קעז שותפי' שלאחד מהם יורד לשומרו המלך
או חלה וכו ה סעיפים קף פד ע"ב

קעח שותף שביקש מהשותפ שיחתול לו
וכו ג סעיפים סס

קעט שותפין שיין להן חזקה זה על זה וכו
סעיף ח סס עמוד ג

קפא שירש שעמד עליהם גוים והטיל לאחר
מהם וכו ג סעיפים סס

הלכות שלוחין

קפב כיצד כשצא שליח לו משה וקנה בשוק
ואם עבר על דעת מכלחו וכו יב סעיפי'
קף פד עמוד ד

קפג שצא שליח לקנות לו חטי וקנה לו שעורין
וכו י סעיפים קף פה עמוד ב

קפד הקונה פרה על מה שלחו ואמ' לו אתר
סהות לשמו וכו ב סעיפים סס ע"ג

קפה פרסור שמכר בפחות או ביותר ממה
שאמר לו בעל הבית ומאי מעמו שביבו
לבין בעל הבית וכו י סעיפים קף פה
עמוד ג

קפו הלוקח כלים מן השוק למוכרן וכו ב
סעיפים קף פו עמוד ח

קפז דין שליח שטוען שלישו לו חוכמים
וכו ד סעיפים סס

קפח אין שליחות לגוי ואם שליחות לעבד ואשה
וכו ו סעיפים סס עמוד ב

הלכות מקח וממכר

קפט דין אין המקח נגמר בדברי' וכו סעיף
ח סס

קצ דין קניית קרקע בכסף וכו יח סעיפי'
סס עמוד ג

קצא דין קניית קרקע בשטר וכו ד סעיפי'
קף פז עמוד ח

קצב דין קניית קרקע בחזקה וכו ו סעיפי'
סס עמוד ב

קצג שמחזר לקרקע דינו כקרקע וכו
סעיף ח עמוד ג

קצד נוי שמכר קרקע לישראל וקבל כסף ולא
כתב שטר וכו ג סעיפים סס ע"ד

קצה דין קניית קרקע בחליפין וכו יא
סעיפים סס

קצו דין קניית עבד כנעני וכו ה סעיפים
קף פח עמוד ב

קצז דין קניית בהמה גסה ודקה וכו ז
סעיפים סס

קצח דין קניית מטלטלין לזה בסעיף ולזה
בסקירה

במטרפ ומה לינו במעות שכירו וכו טו
סעיפים סס עמוד ג
קנט יש דרכי׳ שמעות קונות ויש זמן שמעות
קונות וכו ד סעיפים דף פט ע״ג
ר דין קניית מטלטלין על ידי חצירו וכיצד
קונה כליו וכו יב סעיפי׳ סס ע״ב
רא דין רשם על החבית והתקע כפו לחצירו
וכו כ סעיפים סס עמוד ד
רב דין קניית מטלטלין לגב קרקע או
עבדים וקרקע או עבד ומטלטלין או
בהמה וכלים שעליה וכו טו סעיפים
דף כ עמוד ג
רג כל מטלטלין נקנין בחליפין ומטבע אין
נקנה בחליפין וכו י סעיפי׳ סס ע״ב
רד לימתי מקבל החוזר כו מי שפרע ומתי
נקרע מחוסר אמנה וכו יא סעיפי׳
סס עמוד ד
רה דין מוכר מחמת לוכח ומסר מודעת
ובטלה וכו יב סעיפי׳ דף נח ע״ב
רו דין כשהמוכר למוכר לך במתח ומכר
לאחר ביותר או שהר למכרנה לך כמו
שיטעמו לותה בית דין וכו ד סעיפי׳
סס עמוד ד
רז המוכר בכפיו על תנאי ודיני למכתא
והמחויב עצמו כדבר שאינו חייב כו
וכו כא סעיפים סס
רח מקח שנעשה בכר לסור וכו סעיף ו
דף נב עמוד ד
רט המקנה דבר שאינו מסויים או שלא בא
לעולם וכו י סעיפים סס
ריא המקנה לעובר שלו או לעובר לאחר
וכו ג סעיפים דף נג ע״ב
ריא דין דבר שלא כרשותו והכותב בכפיו
לבנו לאחר מותו וכו ז סעיפים סס
ריב דין מקבל׳ דירת בית או חצירו או מקדיש
דבר שלא בא לעולם וכו ט סעיפים
סס עמוד ד
ריג פירות כוורת ופירות שוכך בחיוב עכין
יקנה וכו כ סעיפים דף נד ע״ג
ריד המוכר בית סתם מה כמכ׳עמו וכו יג
סעיפים סס עמוד כ
רטו המוכר חצר וביתו הכר ומרתף ועיר מה
מכר בכללם וכו ח סעיפי׳ סס ע״ד
ריו המיכר שדה ואומר חוץ מדקל פלוני או
חוץ מהחלנות או קרקע לזה ולילכו׳ לזה
וכו יד סעיפים דף נה ע״ג
ריז המוכר כתוך שדהו לחת הסלחין או דרך
ויחיר או דרך רבים או מקו׳ לעשו׳ קבורה
וכו ז סעיפים דף נו ע״ג
ריח המוכר בית כור עפר ויש בו סלעים
ונקעים וכו כה סעיפים סס ע״ב
ריט כיצד מקיימין המערים ואם לא קיים
אותם וכו ו סעיפים דף נז ע״ג
רכ המוכ׳ת הספינ׳ וקרון ומת בקר ופרה
וחמור ונפחה וכו יח סעיפי סס ע״ב
רכא מוכר שאר במתים ולוקח חומ׳ במכה
וכו סעיף ו סס עמוד ד
רכב שנים חלוקים על המקח ושאר טענות
שבין המוכר והלוקח וכו ד סעיפים
דף נח עמוד ו
רכג המחליף פרה בחמור וילדה או מי שים
לו שני עבדים או שני שדות וכו ה
סעיפים סס עמוד כ
רכד המחליף פרה בחמור או שקנה פרה
ונמצ׳נקב בכי הכוסו׳ וכו כ סעיפי׳ סס
רכה אם קבל עליו כל אונס שיארע או התנה
בפירו׳ שלא יהיה עליו לחריות וכו ו
סעיפים סס עמוד ג
רכו המוכר שדה שלא לחריות או יצא עליו
קול ערעור וכו ו סעיפי׳ סס ע״ד

הלכות אונאה ומקח טעות

רכז עד כמה הוא מחילה או חזרת הלוקח
ושליח שטעה ואחים שחלקו וטעו
וכו לט סעיפים דף נט ע״ג
רכח לשון ליסנו׳ כדברי ולגבוב דעת הבריות
ולרמות במקח וממכר וכו כ סעיפים
דף ק עמוד ג
רכט המוכר לחבירו חטים או שעורים

או פירו׳ כמה פסולת צריך לקבל הלוקח
וכו ב סעיפים דף קא עמוד א
רל המוכר לחבירו מרתף של יין והלוקח יין
והחמיץ וכו י סעיפים שם ע״ב
רלא שלא לרמות במדה ובמשקל וכיצד יעשה
אותם וכיצד ישקול וחייבין להעמיד
ממונים על המדות ועל השערים וכו
כח סעיפים שם עמוד ג
רלב המוכר דבר במדה במשקל וטעה או
שטעה במנין המעות ומוכר דבר ומצא
בו מום וכו כג סעיפי׳ דף קב ע״ג
רלג המוכר מין ונמצא מין אחר או רע׳ ונמצ׳
יפה וכו סעיף א דף קג ע״ד
רלד המוכר דבר אסור ואכלו הלוקח וכו ד
סעיפים שם
רלה קטן וחרש ושוטה ושכור מתי מוכר
מטלטלין והקונה בשבת וביום טוב
וכו כח סעיפים דף קד עמוד א
רלו גוי שאנס קרקע מישראל או בעלילת
דברים וכו ט סעיפים דף קה ע״א
רלז המחזיר אחר דבר לקנותו וקדם אחר
וקנאו וכו ב סעיפים שם ע״ג
רלח כותבין שטר למוכר ולא ללוקח וכו ג
סעיפים שם
רלט מי שבא ואמר אבד שטר קנייתי כיצד
כותבין לו שטר אחר וכו ב סעיפים
שם עמוד ד
רמ שני שטרי מכר על שדה אחת מזמן אחד
וכו ד סעיפים שם

הלכות מתנה

רמא המתנ׳ במה תתקיי׳ וכן המחילה והנותן
דבר שאינו מסויים וכו י ב סעיפים
דף קו עמוד א
רמב דין מתנה באונס ומסירת מודע׳ ומתנה
טטירתא וכו י סעיפים שם ע״ג
רמג המזכה לחבירו על ידי אחר ורוצ׳ הנותן
או המקבל לחזור בו וכו כה סעיפי׳
דף קז עמוד א
רמד האומר לשני׳ לכתוב שטר מתנה לפלוני
וכו סעיף א שם עמוד ג
רמה הכות׳ נתתי שדה פלוני לפלוני והאומר
נתתי שדה פלוני לפלוני והוא אומר לא
נתתלי וכו יא סעיפים שם
רמו השומע שמת בנו וכתב נכסיו לאחר
וכו יז סעיפים דף קח ע״א
רמז השולח חפצי׳ לבני ביתו ולא פירש היאך
יחלקו׳ וכו ה סעיפים שם ע״ג
רמח הנותן מתנה לחבירו ואמר ליה ואחריך
לפלוני וכו יג סעיפים שם ע״ד
רמט הנותן מתנה וחוזר בו או הנותן לעבד
ואשה וכו ה סעיפים דף קט ע״ב

הלכות מתנת שכיב מרע

רנ דין מתנת שכיב מרע במקצת או בכולה
בלא קנין ובקנין וכו כו סעיפים
שם עמוד ג
רנא דין מתנת שכיב מרע או בריא וכו ב
סעיפים דף קי עמוד ד
רנב מתנת ש״מ מוציאין ממנו למזון האשה
והבנות וכו ב סעיפים שם
רנג איזה לשון מועיל לשכיב מרע אמר תנו
מאה לפלוני ומאתים לפלוני וש׳ לפלוני
וכו לג סעיפים דף קי״א ע״א
רנד שכיב מרע שבקש שיעסו קנין במתנות
וכו סעיף א דף קי״ב ע״ב
רנה ש״מ שאמר יש לי מנה ביד פלוני או של
פלוני בידי וכו ט סעיפים שם
רנו גר שנתן מתנת שכיב מרע או שחרר
עבדו וכו ד סעיפים שם ע״ד
רנז הכותב נכסיו לבנו או לאח׳ מהיום ולאחר
מיתה ומתנת בריא שכתוב בו מהיום
ולאחר מיתה וכו ז סעיפים שם
רנח מתנה שכתוב בה לאחר מיתה אם יש
בו זמן וכו ב סעיפים דף קי״ג
עמוד א

הלכות

הלכות אבידה ומציאה

רנט השבת אבידה מאיזה מקו' חיי' להשיבה
וכו ט סעיפים דף קיג
רס המוצ' דבר שמוכח שהונח שם וכו יא
סעיפים שם עמוד ג
רסא דין המוצא במקו' שניכר שאינה אבדה
וכו ד סעיפים דף קיד עמוד ב
רסב על איזה דבר חייב להכריז ואיזה דבר
שהוא של מוצאו וכו כא סעיפים שם
רסג המוצא אבידה שמתביים להשיבה וכו
ג סעיפים דף קטו עמוד ב
רסד אבדתו קודמ' לכל אדם אבד' רבו ואבדת
אביו של מי קודמת וכו ח סעיפים שם
רסה אין ליטול שכר על האביד' וכו סעיף א
דף קטו עמוד ג
רסו דין אבדת עוברי עביר' וכו ה סעיפי'
שם עמוד ד
רסז כיצד מכריז וכיצד מטפל בה בעודה
בידו וכו כז סעיפים שם
רסח דין קנייה בחצירו ובארב' אמותיו וכו
ה סעיפים דף קיו עמוד ג
רסט המגביה מציא' לחבירו ואם הגביהו חרש
ופקח וכו ו סעיפים שם ע"ד
רע מציא' חרש שוטה וקטן וכנו ובתו ועברו
ושפחתו ואשתו ופועלו וכו ג סעיפי'
דף קיז עמוד א
רעא מציאת בהמ' ושטר חוב ושובר וגט אשה
וכו ה סעיפים שם עמוד ב

הלכות פריקה וטעינה ודין הולכי דרכים

רעב דין בהמות או ספינות שפגעו זה כזה
וכו יז סעיפים שם

הלכות הפקר ונכסי הגר

רעג דין הזוכה מן ההפקר והפקר כיצ' וכמה
וכו יז סעיפים דף קיח ע"א
רעה דין הזוכה בנכסי גר שמת בלא יורשין
וכו לא סעיפים שם עמוד ג

הלכות נחלות

רעו סדר נחלות כיצד הוא וכו ו סעיפים
דף קיט עמוד ג
רעז הבכור נוטל פי שנים ואיזה הוא בכור
לנחלה וספק בכור וכו טו סעיפים
שם עמוד ד
רעח אין הבכור נוטל פי שנים לא במלוה ולא
בשבח ואם מכר חלק בכורה וכו י
סעיפים דף קכ עמוד ב
רעט דין האומ' זה בני או אחי או עבדי וחוזר
ואומר איפכא וכו ו סעיפים שם ע"ד
רפ אמר אחד זה אחינו או שבא אחד ואמר
אני אחיך וכו י ב סעיפי' דף קכא ע"א
רפא המעביר נכסיו מבניו ליתנם לאחר
וכו י סעיפים שם עמוד ב
רפב שלא להעביר נחלה ממי שראוי לירש
וכו סעיף א שם עמוד ד
רפג דין ירושת גוי וגר וישראל מומר וכו
ג סעיפים שם
רפד אין צריך עדות ליורש שהוא קרוב וצריך
עדות שמת וכו ג סעיפי' דף קכב ע"א
רפה שבוי שברח והיוצא לדעת מה יעשו
בנכסים וכו י סעיפים שם
רפו יתומים גדולים וקטנים היאך ניזונים
מנכסיו וכו ה סעיפים שם ע"ד
רפז מי שמת והניח בנים גדולים וקטנים
וכו ג סעיפים דף קכג עמוד א
רפח היאך שמין מה שעל בניהם ובנותיהם
כשחולקים וכו ב סעיפים שם ע"ב
רפט אחים גדולים וקטנים ורוצים לחלוק
וכו ה סעיפים שם

הלכות אפוטרופוס

ק נ דין תפוטרופּ מי ימנו וכיצד יתנהג וכל
מפטיו וכו כח סעיפי' דף קכב ע"ג

הלכות פקדון

רנא דין שומר חינם מלימתי מתחיי' בשמירה
וכיצד היא השמירה וכו כח סעיפי'
דף קכד עמוד ג

רנב מלא לפלוח יד בפקדון ואם פלח כו יד
וכו כב סעיפים דף קכה ע"ד

רנג מתי ניתן הפקדון ליתבע ואם יכול
להחזירו וכו ד סעיפים דף קכו ע"ג

רנד הכופר בפקדון או טוען נגנב וכו ו
סעיפים סם עמוד ד

רנה סלם הנפקד כיצד משביעין אותו
וכו ג סעיפים דף קכז עמוד ה

רנו המפקיד בעדים וטוען הנפקד נגנב או
לא היה דברים משלם וכו ח סעיפי'
סם עמוד כ

רנז הכופר בפקדון ואפילו נותן המפקיד
ימין וכו סעיף ה סם ע"ד

רנח נפקד אומר איני יודע כמה אני חייב
והמפקיד טוען כריא וכו כ סעיפים
דף קכח עמוד ה

רנט סנים שהפקידו כיד אחד ואח' מהם כח
לתבוע וכו סעיף ה סם

ס סנים שהפקידו אחד מאם ואחד מאחי'
וכל אחד תובע מאחי' וכו ד סעיפים
סם עמוד כ

סא דין השומרי' כעברי' וקרקעות וכהקדשות
וכשל ענייס וכו י סעיפים סם

סב דין שומרים אחד היום ואחד למחר
וכו כ סעיפים סם עמוד ד

הלכות שומר שכר

סג שומר שכר כאיזה שכר חייב או פטור
ומאימתי מתחייב וכו טו סעיפי' סם

סד המעביר מכלית ממקו' למקו' ונשכר מ"ע
חייב וכו ו סעיפי' דף קכט ע"ב

סה שומר שכופר או טוען גנבתם או נגנב
וכו ז סעיפים סם עמוד ג

הלכות אומנים

סו האומנים שומרי שכר ואם קלקלו ונכתם
שנכנל וכו ח סעיפים סם ע"ד

הלכות שוכר

סז דיני השוכר וחיובו ופטורו ואם השתיל
או השכיר וכו ז סעיפי' דף קלא ע"ד

סח השוכר כהמה לרכוב עליה וכמה יטעון
עליה וכו ז כעיפים סם ע"ב

סט השוכר את הכהמה לילך למקום ידוע
והוליכה למקום אחר וכו ה סעיפים
סם עמוד ג

ע השוכר את החמור ונסתמא או מת או
נשבר וכו ג סעיפים סם ע"ד

עא השוכר ספינה ופרקה בחצי הדרך או
טבעה בחצי הדרך וכו ו סעיפים
דף קלא עמוד א

עב המשכיר בית לחבירו לזמן קבוע או
סתם וכו כ סעיפים סם ע"ב

עג המשכיר בית לחבירו בכור' גדולה כאי
זה מקום רצוי להסתחם וכו ד סעיפי'
דף קלב עמוד א

עד מת הלכרי' שעל המשכיר לעזות או על
השוכר וכו כ סעיפים סם ע"ב

עה דין המשכיר בית על תנאי וכו ד
סעיפים סם

עו המשכיר בית לחבירו לזמן קבוע ורצה
השוכר להשכירו לאחרי' וכו ג סעיפים
סם

עז לומ' השוכר פרעתי שכר הבי' והמשכיר
אומר לא פרעת וכו ד סעיפי' סם ע"ב

עח השוכר רחים מחבירו ושוב לא נשתרך
וכו סעיף ה סם עמוד ד

ש י ט מי שהטעה חבירו עד שהכניס פירותיו לביתוובו סעיף אדף קלב ע"א

הלכות חבירות וקבלנות

ש כ מקבל או חוכר מחבירו היאך ינהגו זה עם זה וכו ה סעיפים דף קלג ע"א
ש כ א המקבל בית השלחין ושדה האילן ויבשו וכו ב סעיפים שם עמוד ב
ש כ ב המקבל שדה מחבירו או אכלה חגב או נשרפה וכו ב סעיפים שם
ש כ ג המקבל שדה מחבירו ולקתה בעומריה וכו סעיף א שם עמוד ג
ש כ ד המקבל שדה לזורעה מין ידוע ובא לשמותה וכו סעיף א שם
ש כ ה המקבל שדה מחבירו אם רשאי לזרעה פשתן וכו סעיף א שם
ש כ ו המקבל שדה לזורעה שומשמין וזורעה חטין וכו סעיף א שם
ש כ ז דין מקבל שבא להסתלק ועדיי לא נגמרו הזרעים וכו ב סעיפים שם ע"ד
ש כ ח דין מקבל שרוצה להסתלק מפני רעת השדה וכו ב סעיפים שם
ש כ ט המקבל שדה לזמן ומת והניח בן וכו סעיף א דף קלד עמוד א
ש ל המקבל שדה ליטע כמה אילנות וכו ה סעיפים שם

הלכות שבירות ופועלים

ש ל א השוכר פועלים ינהג עמהם כמנהג המדינה וכו ג סעיפים שם ע"ב
ש ל ב דין האומר לשלוחו צא ושכור לי פועלי ושברן יותר ממה שאמ'לו וכו ו סעיפי' שם
ש ל ג השוכ'את הפועל ובא הפועל לחזור קוד' שהתחיל או אחר כן וכו ח סעיפים שם עמוד ג
ש ל ד השוכר את הפועל להשקו' השדה והשוכר מלמ' וחלה כנו וכו ד סעיפי' דף קלה ע"א
ש ל ה השוכר הפועל למלאכ'סתם או למלאכה ידועה וכו ג סעיפים שם ע"ב
ש ל ו השוכר הפועל לעשו' בשלו והראהו בשל חבירו וכו ד סעיפים שם
ש ל ז דין אכילת פועל בשעת מלאכה ממה אוכל או מתי או כל וכו כ סעיפי' שם ע"ג
ש ל ח דין אכילת בהמה בשעת מלאכ'ואיסור חטימותה וכו ט סעיפים דף קלו ע"ב
ש ל ט לתת שכר אדם בהמה וכלים בזמנו ומתי זמנו וכו יא סעיפים שם ע"ג

הלכות שאלה

ש מ השואל חיי'באונס ובהמה שמתה מחמ' מלאכה ואם שלחה על יד כנו או עבדו וכו ח סעיפים שם עמוד ד
ש מ א השוא' מחבירו חפץ סתם או לזמן קצוב וכו ח סעיפים דף קלז עמוד א
ש מ ב אין השואל רשאי להשאיל וכו סעיף א שם עמוד ג
ש מ ג דין השואל אחר כלות זמן השאלה וכו ב סעיפים שם
ש מ ד טען שמתה מחמת מלאכ'או רוצה לשלם או לישבע וכו ד סעיפים שם
ש מ ה דין השואל פרה ושכר אחרת וכו ב סעיפים שם עמוד ד
ש מ ו דין פטור שאלה בבעלים עם כל דיניו ובעל בנכסי אשתו וכו יט סעיפים דף קלח עמוד א
ש מ ז דין היזק שור של שואל לשל משאיל או איפכא וכו סעיף א שם ע"ד

הלכות גניבה

ש מ ח איסור גניבה ומי נקר'גנב ומאיזה שטה מתחייב וכו ח סעיפים שם
ש מ ט דין אשה ועבד וקטן שגנבו וכו ה סעיפים דף קלט עמוד א

שנא דין

482

סנח דין הגונב כיס בשבת וכו׳ סעיף ו
דף קלט עמוד
סנט נמתנה הגבוה כיד הגנב או שהניחו
בעליה ממנה וכו׳ ד סעיפים סס
סס המכיחה הגניבה כיד הגנב וכו׳ ו
סעיפים סס ע״ב
סנה גנב שהחזיר הגניבה שלא מדעת בעליה
וכו׳ ג סעיפים סס עמוד ד
סנו לשון לקנות שום דבר מהגנב והקונה
ממנו מפורסם או היגו מפורסם וכו׳ ו
סעיפים דף קמ עמוד ו
סנז המכיר כליו וספריו ויצא לו סס גניבה
בעיר וכו׳ ג סעיפים סס ע״ב
סנח דכרים האסורים לקנות מהרועים
ומשומרי פירות ומבעלי חומו׳ וכו׳ יב
סעיפים סס עמוד ג

הלכות גזילה

סנט איסור גזילה אפי׳ על מנת להחזיר ומה
נקרא גזילה ואיסור לא תחמוד ולא
תתאוה וכו׳ יב סעיפים סס ע״ד
ס מצוה על הגזלן להשיב הגזלה ואם אין
בה שוה פרוטה אונפחתית וכו׳ י סעיפי׳
דף קמו עמוד ב
סא דין יאוש שלא מדעת עמו סכנו הסס או סיכוי
רפות וכו׳ ח סעיפים סס ע״ב
סב המכיחה הגזילה כיד הגזלן ממילא
וכו׳ יג סעיפים סס עמוד ד
סג הגוזל בהמה ועבדי׳ והזקינו והדר בחנר
מכירו שלא מדעתו וכו׳ יח סעיפים
דף קמב עמוד ב
סד הנכנס בבית פלוני והוציא כלים או חטף
מירו וזחבו׳ וכו׳ ט סעיפי׳ סס ע״ד
סה הגוזל ואינו יודע ממי גזל וכו׳ כ סעיפי׳
דף קמג עמוד ו
סו גזלן שכח לעשות תשובה אם מקבלין ממנו
וכו׳ ד סעיפים סס עמוד ב
סז גזלן שכח להחזיר את הגזילה והגוזל את

לאכול או את הגר וכו׳ ו סעיפים סס
סח דין המטיל או הקונה מליסטים ישראל
או גוי וכו׳ סעיף ו סס ע״ב
סט לסו׳ לקנו׳ מגזלן וליסטים ולהיכנו׳ מממונ׳
ודינה דמלכותא כיצד וכו׳ יח סעיפים
סס עמוד ד
ע דברים שהם גזל מדברי׳ כגון מפריחי
יונים והמשחקי׳ בקוביא וכו׳ סעיפי׳
דף קמד עמוד ב
עא קרקע היתה בגזלת אפילו נתיאשו
הבעלים וכו׳ ד סעיפים סס ע״ב
עב גזלן שהפסיד הפרה ואכל פירות כיצד
נוכה אותם הגוזל וכו׳ ג סעיפים סס
עמוד ד
עג דין מכרה הגזלן והשביחה הלוקח מה
דינו של לוקח עם הגזלן וכו׳ ג סעיפי׳
סס
עד מכרה הגזלן וחזר וקנאה מהגוזל או
נתנו במתנ׳ וכו׳ ו סעיפי׳ דף קמה ע״א
עה היורד לתוך שדה חבירו או לתוך חורבתו
ונטעו או בנאו וכו׳ ט סעיפים סס ע״ב
עו דין המסיג גבול רעהו וכו׳ סעיף ו
סס עמוד ג
עז מי שדרך הרבים עוכר בתוך שדהו
וכו׳ סעיף ו סס

הלכות נזיקין

עח לסו׳ להזיק ממון חבירו ולא לגרום שום
היזק וכו׳ ט סעיפים סס
עט דין זה כח בחבירו וזה כח בקורתו ונשב׳
החבית וכו׳ סעיפים דף קמו ע״ג
פ המוסיף לחבירו קיבע כמותו או של חבירו
או לוקח או נדף שהשכירו כלים וכו׳ ד
סעיפים סס
פא דין חמשה שיושבו על הפסל אחד וכו
סעיף ו סס עמוד ב
פב הקונה חיטין של חבירו והמוכר חבירו
מלעשות תשובה וכו׳ סעיף ו סס ע״ב
פג דין

483

שפג דין אדם המזיק לבהמת חבירו וכו ה
סעיפים דף קמו עמוד ג
שפד דין אדם המזיק שלא בגופו וכו ד
סעיפים שם עמוד ד
שפה דין היזק שאינו ניכר כגון מנסך יינו
של חבירו וכו ב סעיפים שם
שפו חילוק שבין גרמי בנזקין לדינא דגרמי
והזורק כלי מראש הגג וכו ד סעיפי'
דף קמז עמוד א
שפז שמין השברים לניזק ומשלם לו עליה
וכו סעיף א שם

הלכות מאבד ממון חבירו בידים ומוסר ומלשין

שפח דין ניזק נשבע ונוטל וכו יו סעיפי'
שם עמוד ב

הלכות נזקי ממון

שפט דין ממון האדם שהזיק וחילוק שבין תם
למועד ובאיזה מקו' חייב קרן ושן ורגל
וכו כ סעיפים שם עמוד ד
שצ נזקי רגל ותולדותיו ודיני צרורות וכלב
ותרנגול שקפצו וכו יב סעיפים
דף קמח עמוד ג
שצא שן באיזה מקום ובאיזה אכילה משלם
מה שהזיקה או מה שנהנין וכו יב
סעיפים דף קמט עמוד ב
שצב דין כלב שנטל חרר' ואכל חררה והדליק
הגדיש וכו סעיף א שם עמוד ד
שצג הכנים פירותיו לחצר חבירו שלא ברשו'
והוזק בהן בעל החצ' וכו ד סעיפי' שם
שצד בהמ' שנפלה לגבה והזיקה וכיצ' משערין
ההיזק וכו ו סעיפים דף קנ ע"א
שצה המשסה את הכלב בחבירו או בעצמו
וכו סעיף א שם עמוד ב
שצו כיצד שמיר' תם ומועד או מסרן לשומר
חינם או לשומר שכר וכו י סעיפי' שם

שצז מי שבהמתו רגילה ליכנס לתוך שדה
חבירו ובהמת הקצבים שמזקת וכו ב
סעיפים דף קנ עמוד ד
שצח הכנים שורו לחצר חבירו שלא ברשו' או
נתן לו רשות להכניסו וכו ה סעיפי' שם
שצט פרה שהזיקה גובה מולדה ושור שנגח
פרה מעוברת כיצד שמין אותה וכו ת
סעיפים דף קנא עמוד א
ת שור שהיה רודף אחר חבירו או שנים
רודפים או שני' נרדפים וכו ד סעיפי'
שם ע"ב
תא שור שנגח וחזר ונגח ואם תפס ניזק
וחזר ונגח וכו ב סעיפי' דף קנא ע"ג
תב שני שוורים שחבלו זה בזה והן תמים
או מועדים וכו סעיף א שם ע"ד
תג שמין השוורי' לניזק ואם פיחתו או הותירו
וכו ג סעיפים שם עמוד ד
תד שור שחבל בשור או השביח או פיגם
וכו ב סעיפים דף קנב ע"א
תה שור שחבל באדם או שנגח אשה או
בשפחה וכו ג סעיפים שם
תו שור של כותי או של הפקר או של חרש
שוטה וקטן וכו ה סעיפים שם
תז שור שנגח ומכרו מזיק או ניזק וכו ד
סעיפים שם ע"ב
תח אין דנין דיני נזיקין שלא בעדות ברורה
וכו ב סעיפים שם עמוד ב
תט אין מגדלין בהמה דקה בישוב וחזיר
וכלי רע בכל מקום וכו ד סעיפים
שם עמוד ג
תי בור באיזה מקום חיובו וכמה שיעורו
וכל משפטי בור וכו לח סעיפי' שם
תיא תולדות הבור כגון אבנו סכינו ומשאו
שהזיקו וכו ז סעיפי' דף קנג ע"ד
תיב המניח הכד ברשות הרבים ונתקל בו
אחר או טעון כד ונתקל ונשבר והשופך
מים לרשות הרבים והזיקו וכו ה
סעיפים דף קנד עמוד א
תיג דין הקדרי' שהולכין זה אחר זה ונתקלו
ונפלו וכו ג סעיפי' שם עמוד ב
תיד אמתי

מפתח למצוא כל דין ודין

תיד אמתי אדם רשאי להוציא זכלים לרשות הרבים וכו ב סעיפי׳ דף קנד ע״ג

תטו הגודר גדרו בקוצי׳ והוזק בהם והמצניע קוצים בכותל חבירו וכו ג סעיפי׳ שם

תיו הכותל והאילן שהיו רעועי׳ ונפלו והזיקו וכו סעיף א שם עמוד ד

תיז כל דבר המזיק אין מוציאין אותו לרשו׳ הרבים וכו ז סעיפים שם

תיח נזקי האש פיטורו וחיובו וטמן באש וכל דיניו וכו יח סעיפי׳ דף קנה ע״א

תיט כיצד נפרעי׳ לנזקים מהמזיק ומיורשיו וכו ג סעיפים שם עמוד ג

הלכות חובל בחבירו

תכ החובל בחבירו חייב בחמשה דברים וכיצד משערין אותם והמכייש בדברים תלמידי חכמים ועמי הארץ וכו מד סעיפים שם עמוד ד

תכא המכייש חבירו שלא בכוונה והחובל בחבירו שלא בכוונה וכו יד סעיפי׳ דף קנז עמוד א

תכב צריך החובל לפיים הנחבל שימחול לו וכו ב סעיפים שם עמוד ג

תכג נגף אשה ויצאו ילדיה וכיצד שמין דמי ולדות וכו ד סעיפים שם

תכד החובל באביו ואמו או החובל בבניו או החובל בחבירו בשב׳ וכו יא סעיפי׳ שם עמוד ד

תכה חייבי מיתות בית דין היאך דנים אותם בזמן בזה וכו ה סעיפים דף קנח עמוד א

תכו חייב אדם להציל את חבירו בין בגופו בין בממונו וכו סעיף א שם ע״ב

תכז מצות עשה להסיר כל מכשול שיש בו סכנת נפשות ועשיית מעקה לגגו וכו י סעיפים שם עמוד ג

ותשלם המלאכה על ידי כמ״ר מאיר
בר יעקב פרינץ

Casimir Jagiel 1611 in Lugo
M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

לוח ההלכות איש איש על דגלו באותות

הלכות דייכים	דף נ ע"א	הלכות מתכת שכיב מרע	דף קט ע"ג
הלכות עדות	דף ט ע"א	הלכות אבידה ומציאה	דף קיג ע"ב
הלכות הלוואות	דף יד ע"א	הלכות פריקה וטעיב' ודין הולכי דרכי' דף קיו ע"ב	
הלכות גביית מלוה	דף מו ע"ב	הלכות הפקר וכבסי הגר	דף קיח ע"א
הלכות גביית חוב מהיתומים	דף כא ע"ב	הלכות כחלות	דף קיט ע"ג
הלכות אפותיקי	דף כו ע"ב	הלכות אפוטרופוס	דף קסג ע"ג
הלכות העשה שליח לגבות חוב	דף כז ע"ב	הלכות פקדון	דף קכד ע"ג
הלכות הרשאה	דף כח ע"א	הלכות שומר שכר	דף קכח ע"ד
הלכות ערב	דף סא ע"א	הלכות אומנים	דף קכט ע"ד
הלכות חזקת מטלטלין	דף סג ע"ב	הלכות שוכר	דף קל ע"א
הלכות חזקת קרקעות	דף סד ע"ד	הלכות חכירות וקבלמת	דף קלג ע"א
הלכות כזקי שכנים	דף ע ע"א	הלכות שכירות ופועלים	דף קלד ע"ב
הלכות שותפין בקרקע	דף עד ע"ד	הלכות שאלה	דף קלו ע"ד
הלכות חלוקת שותפות	דף עה ע"ב	הלכות גניבה	דף קלח ע"ד
הלכות מכרכות	דף פ ע"א	הלכות גזילה	דף קמ ע"ד
הלכות שותפין	דף פב ע"ב	הלכות כזיקין	דף קמה ע"ג
הלכות שלוחין	דף פד ע"ד	הלכות מאבד ממון חבירו בידים ומוסר ומלשין	דף קמז ע"ב
הלכות מקח וממכר	דף פו ע"ב		
הלכות אונאה ומקח טעות	דף כט ע"א	הלכות כזקי ממון	שם עמוד ד
הלכות מתנה	דף קו ע"א	הלכות חובל בחבירו	דף קנה ע"ד

מספר ההלכות של חשן המשפט תשעה ושלשים

Restaurálta
Szabados Györgyné
1988.

B
811